

PATRÓLOGIAE

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM Scriptorumque ECCLESIASTICORUM.

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB AÑO APOSTOLICO AD ETATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQ; LECTIIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DILENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRESENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET HERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRAE, EX QUA LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURA VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT:

EDITIO ACCURATISSIMA, CETERISQ; OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIE DECURSU CONSTanter SIMILIS, PRETIIS EXIGUITA, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SPICENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ETATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTUM.

SERIES LATINA,

IN QUA PRODUCUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORUMQUE ECCLESIAE LATINA, A TERTULLIANO AD INNOCENTIUM III.

ACCURANTE J.-P. MIGNE.

Bibliotheca cleri universitatis.

SIVE CURSVM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM; AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATAE SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VIGINTI DEOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA Duplici EDITIONE, TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVENQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEN LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER NON SUPERABIT; DUM HUJUS VERSIO MERE LATINA TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR, UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERI LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMmodo EMITIT: UTROBIQUE VERO, UT PRETIIS HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPATOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSA ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NEGNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA EQUIABUNT. ATTAMEN, SI QUI ENAT INTEGRE ET SEORSIS COLLECTIONES GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VIL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES FUTURIS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEEST.

PATROLOGIÆ LATINA TOMUS CII.

SMARAGDUS ABBAS; S. LEO III, STEPHANUS IV, PASCHALIS I, PONTIFICES ROMANI;
MAGNUS SENONENSIS, REMIGIUS CURIENSIS.

EXCLUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

38

50

M4

102

AVIS IMPORTANT.

D'après une des lois providentielles qui régissent le monde, rarement les œuvres au-dessus de l'ordinaire se font sans contradictions plus ou moins fortes et nombreuses. Les *Ateliers Catholiques* ne pouvaient guère échapper à ce cachet divin de leur utilité. Tantôt on a nié leur existence ou leur importance; tantôt on a dit qu'ils étaient fermés ou qu'ils allaient l'être. Cependant ils poursuivent leur carrière depuis 21 ans, et les productions qui en sortent deviennent de plus en plus graves et soignées : aussi paraît-il certain qu'à moins d'événements qu'aucune prudence humaine ne saurait prévoir ni empêcher, ces Ateliers ne se fermeront que quand la *Bibliothèque du Clergé* sera terminée en ses 2,000 volumes in-4°. Le passé paraît un sûr garant de l'avenir, pour ce qu'il y a à espérer ou à craindre. Cependant, parmi les calamités auxquelles ils se sont trouvés en butte, il en est deux qui ont été continuellement répétées, parce qu'elles étaient plus capitales, leur effet entraînait plus de conséquences. De petites et ignares concurrents se sont donc acharnés, par leur correspondance ou leurs voyageurs, à répéter partout que nos Éditions étaient mal corrigées et mal imprimées. Ne pouvant attaquer le fond des Ouvrages, qui, pour la plupart, ne sont que les chefs-d'œuvre du Catholicisme reconnus pour tels dans tous les temps et dans tous les pays, il fallait bien se rejeter sur la forme dans ce qu'elle a de plus sérieux, la correction et l'impression ; en effet, les chefs-d'œuvre même n'auraient qu'une demi-valeur, si le texte en était inexistant ou illisible.

Il est très-vrai que, dans le principe, un succès inouï dans les fastes de la Typographie ayant forcé l'Editeur de recourir aux mécaniques, afin de marcher plus rapidement et de donner les ouvrages à moindre prix, quatre volumes du double *Cours d'Écriture sainte et de Théologie* furent tirés avec la correction insuffisante donnée dans les imprimeries à presque tout ce qui s'édite ; il est vrai aussi qu'un certain nombre d'autres volumes, appartenant à diverses Publications, furent imprimés ou trop noir ou trop blanc. Mais, depuis ces temps éloignés, les mécaniques ont cédé le travail aux presses à bras, et l'impression qui en sort, sans être du luxe, attendu que le luxe jurerait dans des ouvrages d'une telle nature, est parfaitement convenable sous tous les rapports. Quant à la correction, il est de fait qu'elle n'a jamais été portée si loin dans aucune édition ancienne ou contemporaine. Et comment en serait-il autrement, après toutes les peines et toutes les dépenses que nous subissons pour arriver à purger nos épreuves de toutes fautes ? L'habitude, en typographie, même dans les meilleures maisons, est de ne corriger que deux épreuves et d'en confier une troisième avec la seconde, sans avoir préparé en rien le manuscrit de l'auteur.

Dans les *Ateliers Catholiques*, la différence est presque incommensurable. Au moyen de correcteurs blanchis sous le barnais et dont le coup d'œil typographique est sans pitié pour les fautes, on commence par préparer la copie d'un bout à l'autre sans en excepter un seul mot. On lit ensuite en première épreuve avec la copie ainsi préparée. On lit en seconde de la même manière, mais en collationnant avec la première. On fait la même chose en tierce, en collationnant avec la seconde. On agit de même en quarte, en collationnant avec la tierce. On renouvelle la même opération en quinte, en collationnant avec la quarte. Ces collationnements ont pour but de voir si aucune des fautes signalées au bureau par MM. les correcteurs, sur la marge des épreuves, n'a échappé à MM. les correcteurs sur le marbre et le métal. Après ces cinq lectures entières contrôlées, l'une par l'autre, et en dehors de la préparation ci-dessus mentionnée, vient une révision, et souvent il en vient deux ou trois ; puis l'on cliché. Le clichage opéré, la conséquent la partie du texte se trouvant immobilisée, on fait, avec la copie, une nouvelle lecture d'un bout de l'épreuve à l'autre, on se livre à une nouvelle révision, et le tirage n'arrive qu'après ces innombrables précautions.

Aussi y a-t-il à Montrouge des correcteurs de toutes les nations et en plus grand nombre que dans vingt-cinq imprimeries de Paris réunies ! Aussi encore, la correction y codifie-t-elle autant que la composition, tandis qu'ailleurs elle ne coûte que le dixième ! Aussi enfin, bien que l'assertion puisse paraître témoaire, l'exactitude obtenue par tant de frais et de soins, fait-elle que la plupart des Éditions des *Ateliers Catholiques* laissent bien loin derrière elles celles même des célèbres Bénédictins Mabillon et Montfaucon et des célèbres Jésuites Petan et Sironond. Que l'on compare, en effet, n'importe quelles feuilles de leurs éditions avec celles des nôtres qui leur correspondent, en grec comme en latin, on se convaincra que l'inavouable est une réalité.

D'ailleurs, ces savants éminents, plus préoccupés du sens des textes que de la partie typographique et n'étant point correcteurs de profession, disaient, non ce qui portaient les épreuves, mais ce qui devait s'y trouver, leur haute intelligence supplantant aux fautes de l'édition. De plus les Bénédictins, comme les Jésuites, opéraient presque toujours sur des manuscrits, cause perpétuelle de la multiplicité des fautes, pendant que les *Ateliers Catholiques*, dont le propre est surtout de ressusciter la Tradition, n'opèrent le plus souvent que sur des imprimés.

Le R. P. De Buch, Jésuite Bollandiste de Bruxelles, nous écrivait, il y a quelque temps, n'avoit pu trouver en dix-huit mois d'étude, une seule faute dans notre *Patrologie latine*. M. Denzinger, professeur de Théologie à l'Université de Wurzbourg, et M. Reissgräff, Maire Général de la même ville, nous mandaien, à la date du 19 juillet, n'ayant pu également surprendre une grande faute, soit dans le latin soit dans le grec de notre double *Patrologie*. Eutin, le savant P. Pâris, Bénédictin de Solesme, et M. Bonet, directeur des *Annales de philosophie chrétienne*, mis au défi de nous convaincre d'une seule erreur typographique, ont été forcés d'avouer que nous n'avions pas trop brûlé de notre parfaite correction. Dans le Clergé se trouvent de bons latiniens et de bons hellénistes, et, ce qui est quasiment plus important, des hommes très possesseurs et très précis, eh bien ! nous leur promettons une prime de 25 centimes par cliché laide qu'ils dégoulinent dans n'importe lequel de nos volumes, surtout dans les grecs.

Malgré ce qui précède, l'Editeur des *Cours complets*, sentant de plus en plus l'importance et même la nécessité d'une correction parfaite pour qu'un ouvrage soit véritablement utile et estimable, se livre depuis plus d'un an, et est résolu de se livrer jusqu'à la fin à une opération longue, pénible et coûteuse, savoir, la révision entière et universelle de ses innombrables clichés. Ainsi chacun de ses volumes, au fur et à mesure qu'il les remet sous presse, est corrigé mot pour mot d'un bout à l'autre. Quarante hommes y sont ou y seront occupés pendant 10 ans, et une somme qui ne saurait être moins d'un demi million de francs, est consacrée à cet important contrôle. De cette manière, les Publications des *Ateliers Catholiques*, qui déjà se distinguaient entre toutes par la supériorité de leur correction, n'auront de rivales, sous ce rapport, dans aucun temps ni dans aucun pays ; car quel est l'éditeur qui pourrait et voudrait se livrer APRÈS COUP à des travaux si gigantesques et d'un prix si exorbitant ? Il faut certes être bien pénétré d'une vocation divine à cet effet, pour ne reculer ni devant la peine ni devant la dépense, surtout lorsque l'Europe savante proclame que jamais volumes n'ont été édités avec tant d'exactitude que ceux de la *Bibliothèque universelle du Clergé*. Le présent volume est du nombre de ceux révisés, et tous ceux qui le seront à l'avenir porteront cette note. En conséquence, pour juger les productions des *Ateliers Catholiques* sous le rapport de la correction, il ne faudra prendre que ceux qui porteront en tête l'avis ici tracé. Nous ne reconnaissons que cette édition et celles qui suivront sur nos planches de métal ainsi corrigées. On croyait autrefois que la stéréotypie immobilisait les fautes, attendu qu'un cliché de métal n'est point élastique ; pas du tout, il introduit la perfection, car on a trouvé le moyen de le corriger jusqu'à extinction de fautes. L'Hebreu a été revu par M. Drach, le Grec par des Grecs, le Latin et le Français par les premiers correcteurs de la capitale en ces langues.

Nous avons la consolation de pouvoir finir cet avis par les réflexions suivantes : Enfin, notre exemple a fini par ébranler les grandes publications en Italie, en Allemagne, en Belgique et en France, par les *Canons grecs* de Rome, le *Gerdil* de Naples, le *Saint Thomas* de Parme, l'*Eucléopétie religieuse* de Munich, le recueil des *déclarations des rités* de Bruxelles, les *Bollandises*, le *Suarce* et le *Specilège* de Paris. Jusqu'ici, on n'avait su réimprimer que des ouvrages de courte haleine. Les in-4°, où s'engloutissent les in-folio, faisaient peur, et on n'osait y toucher, par crainte de se noyer dans ces abîmes sans fond et sans rives ; mais on a fini par se risquer à nous immerger. Bien plus, sous notre impulsion, d'autres Éditeurs se préparent au *Bulthaup universel*, aux *Décisions* de toutes les Congrégations, à une *Biographie* et à une *Histoire générale*, etc., etc. Malheureusement, la plupart des éditions déjà faites ou qui se font, sont sans autorité, parce qu'elles sont sans exactitude ; la correction semble en avoir été faite par des aveugles, soit qu'on n'en ait pas senti la gravité, soit qu'on ait reculé devant les frais ; mais, patientez ! une reproduction correcte surgira bientôt, ne fût-ce qu'à la lumière des écoles qui se sont faites ou qui se feront encore.

TRADITIO CATHOLICA.
SÆCULUM IX. ANNUS 820.

SMARAGDI

ABBATIS MONASTERII SANCTI MICHAELIS VIRDUNENSIS

OPERA OMNIA

EX VARIIS EDITIONIBUS NUNC PRIMUM IN UNUM COLLECTA.

ACcedunt

SANCTI LEONIS III, STEPHANI IV, PASCHALIS I,
PONTIFICUM ROMANORUM,

MAGNI SENONENSIS, REMIGII CURIENSIS
SCRIPTA QUÆ SUPERSUNT UNIVERSA,
JUXTA D. MANSI ET ARTZHEIMII CONCILIORUM COLLECTIONES.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,
BIBLIOTHECA CLEBI UNIVERSAM,
SIVE
CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 6 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE. NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

TRADITIO CATHOLICA.

SECULUM IX, ANNUS 820.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CII CONTINENTUR.

SMARAGDUS ABBAS S. MICHAELIS IN DIOCESEI VIRDUNENSI.

Collectiones * in Epistolas et Evangelia quæ per circuitum anni leguntur.	col. 9
Summarium in Epistolas et Evangelia Smaragdo additum.	553
Diadema monachorum.	593
Commentarius in Regulam S. Benedicti.	689
Via Regia ad Ludovicum Pium.	931
Acta Collationis Romanæ inter Leonem III Papam et legatos Caroli imp. de symbolo fidei.	971

APPENDIX AD SMARAGDI OPERA.

Privilegia Ludovici Pii et Lotharii filii ejus pro monasterio S. Michaelis.	975
Epistola Caroli Magni ad Leonem Papam de processione Spiritus sancti, quam edidit Smaragdus abbas.	979

MAGNUS SENONENSIS ARCHIEPISCOPUS.

Libellus de mysterio baptismatis, jussu Caroli Magni editus.	981
Explicatio notarum apud jureconsultos obviarum.	983

S. LEO III, PONTIFEX ROMANUS.

Epistolæ S. Leonis et variorum ad ipsum.	1023
S. Leonis privilegia.	1067

STEPHANUS IV, PONTIFEX ROMANUS.

<i>Notitia Libri Pontificatus.</i>	1071
------------------------------------	------

PASCHALIS I, PONTIFEX ROMANUS.

<i>Epistola ad Vitulum.</i>	1085
-----------------------------	------

REMIGIUS CURIENSIS IN RHETIA EPISCOPUS.

Canones pro sua dioecesi.	1093
---------------------------	------

<i>Note in Commentarium Smaragdi, auctore R. P. D. PITRA, O. S. B., sanctæ Ecclesiae Romanae Cardinali.</i>	1111
---	------

* Solam quam noverimus hujusce expositionis editionem Argentinensem denuo in lucem protulimus, cui utecumque emendandæ suppetias dabit codex Bononiensis descriptus a Rmo Cardinali PITRA, qui et notas in Commentarium Smaragdi ad calcem voluminis subjectas benignè nobis suppeditavit.

SMARAGDUS ABBAS.

NOTITIA HISTORICA.

(Ex Fabrie. Bibl. med. et inf. Lat.)

Smaragdus abbas S. Michaelis ad Mosam in diocesi Virdunensi, ord. S. Benedicti, et antea quoque preceptor, qui fratres monasterii grammaticam docuit. Anno 810 Romæ fuit in collatione inter papam et legatos Caroli Magni de processione Spiritus sancti; anno 824 una cum Frothario episcopo Tullensi judex datus est a Ludovico Pio imp. in controversia inter Izmundum abbatem Mediolanensem et monachos ejus. Reliquit hæc ingenium sui monumenta:

1. *Commentarius in Evangelia et Epistolas in divinis officiis per anni circuitum legenda.* Argent. 1536 fol. Trithemius Postillam vocat. Hos sermones a Casp. Hedione Germ. versos esse ait Possevinus tom. II Apparatus, p. 418, et Wion in Ligno vite, II, 77.

2. *Diadema monachorum vel de ecclesiasticorum et monachorum maxime virtutibus,* ex sententiis Parvum, contextum. Paris., 1532, in-8°; 1640, in-12; Antwerp., 1540, in-8°, et in Bibl. PP. maxima, tom. XVI, p. 1505.

3. *Commentarius in regulam S. Benedicti.* Colon. 1575, fol. Editus est post synodum Aquisgranensem anno 817 habitam, quia quædam ejus statuta repetit. Male vero editus est inter Opera Rhabani Mauri, quia in hoc commentario varia occurunt quæ ex Diademate monachorum et Via Regia repetiunt. Versus huic commentario præfixos edidit Joan. a Bosco in Bibl. Floriacensi, tomo I, pag. 290.

4. *Via Regia,* ejusdem indolis ac *Diadema monachorum,* existat apud Dacherium, Spicil. tom. V, p. 1, ed. prior., et tom. I, p. 238, edit. post.

5. *Acta Collationis Romanæ,* an. 810, apud Sirmundum Concil. Galliæ tom. II, p. 256, et Lab-

A beum, tom. VII, p. 1194; Harduinum, V, pag. 969. In Bibl. Heilsbrunnensi Codex est membranaceus, in titulo exhibens *Collationum librum II, capitula XVI complexum;* quod an hoc referendum sit, an vero opus singulare sit, non dixerim. Vide Catalogum Hockeri, pag. 41.

6. *Epistola Caroli Magni ad Leonem pontificem de processione Spiritus sancti* etiam nostro tribuitur, ibid., p. 1198, Harduinus, pag. 973.

7. *Epistola ad Ludovicum Augustum* communis nomine Frotarii episcopi Tullensis et Smaragi abbatis scripta habetur inter epistolam Frotarii loco tertio; apud Andr. Duchesne Script. Rerum Franc. tom. II, p. 74.

8. *Grammatica major seu Commentarius in Documentum.* Mabillonius exemplar ms. in monasterio Corbeiensi vidit ex quo prælationem et quædam libri specimina protulit in Analectis, p. 358. Opus divisum est in libros XIV, quibus in alio codice decimus quintus de Orthographia subjicitur. In illo exempla potius ex sacris quam profanis scriptoribus protulit, et nonaunquam etymologias verborum Gothicorum et Francorum immisit.

9. *Commentarius in prophetas et*

10. *Historia monasterii S. Michaelis* sunt inedita. Varia de hoc Smaragdo legas in Chronico monasterii S. Michaelis, quod exhibit Analecta Mabillonii, p. 350 seqq., et in adnotatione Mabillonii, p. 357; *Histoire littéraire de la France,* tom. IV, p. 439; Bulci Hist. Univers. Paris., tom. I, pag. 641; Leyseri Historia poetarum mediæ ævi, p. 284.

SMARAGDI ABBATIS

VIRI SANCTIMONIA ET DOCTRINA CLARISSIMI (QUI VIXIT ANNO DOMINI DCCCCLXX)

IN EVANGELIA ET EPISTOLAS QUÆ PER CIRCUITUM ANNI IN TEMPLIS LEGUNTUR CUM PRIMIS DOCTA ET PIA EXPLICATIO ,

Ex principibus Ecclesiæ doctoribus, Origene, Hieronymo, Chrysostomo, Ambrosio, Augustino, Cypriano, Cyrillo, Gregorio, Victore, Fulgentio, Cassiodoro, Eucherio, Tychonio, Figulo, Beda, Primasio, etc., mira, sed clara brevitate congesta omnibus Ecclesiæ ministris, quibus ad singulos emendo tenuitas obstat, utilissima juxta ac necessaria. Jam recentis inventa, revisa et in Ecclesiæ Christianæ projectum edita.

TYPOGRAPHUS PIO LECTORI SALUTEM.

Quod Plinius in Naturali Historia de gemmis scribit, nature majestatem in iis in arctum coactam, nec ulla sui parte mirabiliorum esse, hoc equidem de Smaragdo libri istius auctore dicere non injuria

• Recudimus juxta editionem rarissimam Georgii Ulrich, Andlani (Andlaw) impressoris, datam Argentorati anno 1536, mense Martio, quam nobis benevolè suppeditavit vir eruditissimus D. Jung, bibliotheca Argentoratensis præpositus. Notam chronologicam quam exhibet titulus falsam esse ex multis

PATROL. CII.

D possim, qui quidquid habent catholici Patres, Origenes, Hilarius, Hieronymus, Augustinus, Cyprianus, Cyrillus, Gregorius, Victor, Fulgentius, Joannes Chrysostomus, Cassiodorus, Eucherius, Tychonius,

monumentis constat. Fabricius in Bibliotheca Dacherius in Spicilegio, auctores Hist. litt. Galliæ Smaragdum nostrum annis 150 juniores et ad tempora Ludovici Pii revocandum censem; quos sequimur. Edit.

Isidorus, Figulus, Beda, hoc ille instar gemmarum, sed clara brevitate in his Collectionibus complexus est. Et quoniam ejusdem artis est, ut auctores dicendi habent, rem posse fusissime dicere et paucis referre, satis declaravit hoc suo labore Smaragdus, quantum etiam dicendi facultate valeat, quanquam sit appositus abbreviator et derivator, sic enim scipsum vocat in prefatione sua Collectionum derivator, qui ceu ex magnis fluminibus pelagiisque gurgitibus modicos rivos derivavit; brevitor, qui quod alii multis scripserunt, ipse in arctum coegerit et epitomen. Non autem me fugit prodigiosam quamdam librorum depravationem Latinorum pariter et Grecorum contigisse ex epitomis. Hinc enim interiunum Livii, Floro, Theopompi Trogo, juris Cesarei Justiniano, theologiae magistro sententiuarum ascribunt. Ut interim sileam quot optimorum auctorum apud Grecos jacturam debeatemus istis abbreviatoribus. Quid enim aliud habemus vel Stephani de Urbibus, vel Hesichii, praeter utriusque mutilam epitomen? Atqui cum ea etate non dabatur cuiilibet divis librorum supplex (nec vero excellens illud Dei beneficium, multiplicandi arte typographica libros orbi Christiano innouerat, quod inenarrabili Dei beneficentia Germania annis ab hinc LXXX contigit), voluerunt plerique boni et Christiani viri, quae sunt aliorum per Spiritum sanctum cum charitate fraterna curantes, hac compendiaria via et epitomis publicae utilitati Ecclesiarum consulere. Inter hos itaque eminet Smaragdus noster, ut non dubitaram si ipsi sancti Patres viverint, Origenes, Chrysostomus, Augustinus et alii, haudquaquam improbaturos, suos sanctissimos labores, hac illius Collectione, vel per partes in Ecclesiarum utilitatem dispensari. Alexander Magnus in Smaragdo scalpi voluit, sed non ab alio quam Pyrgotele, sine dubio in ea arte clarissimo, nimurum ab hoc nostro Smaragdo insculpi et ceu in arctum cogi, patribus molestum minime fuerit. Quod enim apis in modum sedulae ex his optimis auctoribus undique decerpit, quod lucem asserret lectionibus Epistolarum et Evangeliorum, quo nimurum ille majorem Ecclesiis sedificationem adferret, haudquaquam eo fecit, ut quisquam hac opera sua contentus, divina illa Patrum monumenta, ex quibus sua desumpsit, evolveret negligenter, nedum rejeceret penitus. Verum id ista sua derivatione quæsivit, et indubio assecutus est, ut quam plurimi, his rivulis degustatis ad hauriendo fontes redderentur avidiores, et ut proverbium habet, hos amnes duces ad mare sequentur. Nam ejusmodi sunt quæ ex sanctis Patribus noster hic derivator degustanda exhibet, ut non possint non excitare sui sitim ampliorem. Qui autem ad mare istud tam vastum sanctissimarum lucubrationum, quas divi Patres Ecclesie reliquerunt pervenire non valerent, ii vel ex iis rivulis aqua illa coelesti fruerentur, quam Dominus seu per canales opera divinorum Patrum nobis impertiit, ne imperitiores, quibus ipsis deponere ex Scripturis meliora non est datum, de suis vel aliorum lacunis, ovibus Christi ossuferent, quod si non totum noxiuum esset, contaminaret tamen minusque et jucunda et salutares redderet aquas salutis manantes fonte Scripturarum. Est quidem ipse sermo Dei lucerna pedibus et lumen semini tis nostris. Et sermo Christi veritas et veritatis simplex oratio, atque optimus enarrator omnium Christus unigenitus ille, qui est in sinu Patris, qui et εξηγεστο, hoc est, nobis enarravit placita Patris omnia, Joan. cap. primo. Verumtamen cum sancti Patres Christi spiritus participes, de cujus plenitudine accepérunt, reliquerint nobis suas sanctas cogitationes et Scripturarum interpretationes, easque non veulent aliter legi, quam ut sint ceu pedissequæ collatae ad reginam Scripturam sanctam, quæ Dei dona aspernari, profecto fuerit ingrati pectoris, sicuti nulla regina tam eximia, quæ pedissequarum recusat offl cium. Habetat olim unum cenobium forte unum librum, et omnes legebant. Hic restus erat, et ardor

A legendi sacra, et versandi nocturna diurnaque manu. Posthac succedente hieme et refrigescente lectione, accidit ut libros multos habeant, et nemo legit, et gravatum admittuntur alii, ut legant, perinde facientes, ut quod dici solet canis in præsipi cubans. Monasteria et collegia scholas fuisse apertius est, quam ut quis negare possit, non solum Smaragdi aut superiori saeculo, verumetiam ipsis apostolorum et apostolicorum virorum temporibus, ut ex Philone videre licet in libro, τεπι βίου θεωρητικού ιεράν. Ipse Greca voce nominat επιφένεια, hoc est loca honestorum, in quæ secedentes, honestæ et castæ vitæ mysteria celebrabant, legis libros et volumina Prophetarum, hymnos quoque in Deum et cetera his similia evolvebant, in quorum disciplinis atque exercitiis instituti ad perfectam beatamque vitam exercitibus jugibus coalescebant. Ab ortu diei usque ad vesperam, omne eis spatum studiorum exercitiis ducebatur, quibus ad divinam philosophiam per sacras litteras imbuerentur, Patrum leges in allegoricam intelligentiam deducentes, etc. Et Joannes evangelista (quem tametsi Amelius Platonicus barbarum vocat, tamen ea loquitur quæ doctus Plato nescivit, et Demosthenes eloquens ignoravit), quando occiso Domitiano et permittente Nerva de exilio redit Ephesum, tanquam ad scholam propria dicitur rediisse. Praesictebantur istis scholis optimi et crudissimi quique, quales fuere, Pantenus, Origenes, Clemens, Demetrius, Dionysius, Heraclias, et alii. Ex his scholis assumebantur in presbyteros et episcopos, qui eo usque profecissent. Et quid erant Hieronymi tempore cenobia nisi scholæ in quibus essent cultores et cultrices Dei, qui omne vitæ tempus, discendis et edisserendis divinis voluminibus, aut sanctis psalmis et precibus dabant. Successu temporis, ut nihil est in rebus humanis firmum, et suum cuique rei senium, res collegiorum et cenobiorum in dies peiores facte, et laus priscorum temporum profligata, ut scite Canticum hoc apud veteres usurpatum (Republica et illa ertate populi Romani percutiunt) in ea tempora dici posset :

*Etas parentum, pejor avis,
Tuit nos nequiores, mox datus
Progeniem vitiisorein.*

Sed deplorandi ea locus in presentiarum non est. Utinam pleraque cenobia essent hodie quod fuerunt ante annos sexcentos, si non daretur ire ultra (quanquam ad Cynosuram apostolicam directa ac reformata, optimus quisque desiderat) ut si non Scripturam sanctam divinitus inspiratam, quæ utilis est ad doctrinam, etc., et auctores ipsos sinceriores theologie interpretes vellent legere, saltem collectionibus istis uterentur, et spartam hanc suam ornarent. Et quoniam hoc seculo restorescunt omnia, pietas, eruditio, disciplina honesta, studia linguarum, multi ex proventibus cenobiorum educarentur in hoc, ut aliquando salutares essent et frugi reipublicæ Christianæ. Non minori curæ erat Ciceroni homini profano, qualis respublica post mortem suam futura esset, quam qualis tum erat. Longe major sollicitudo incumbit spiritualibus, et quibus in hoc tam liberaliter provisum est, ut se impendant, ut multi habeantur olim aptissimi ad docendum. Equidein, ut testimonium superioris diligentie et vite κονομολόγω ferrem, cum hic Smaragdus antehac quod ego viderim non excusus ad me perferretur in exemplari quidem nec integro nec probe scripto, et tamen arrideret abbas in divinis litteris eruditus, secularium litterarum non ignarus, ingenio acutus, sermone compositus, vita sanctimonia conspicuus, sic enim de eo Joannes Spanheimensis scribit, cœpi cogitare apud me, si fortassis alicubi inter frugi libros nostrarum bibliothecarum aliquid Smaragdi invenirem, unde sordes hujus exemplaris, quod allatum fuerat, abstergi, hiantia committi, confusa digeri et lacuna resarciri possent. Ut enim natura gemmes altissime recondidit, vilia passim obvia sunt,

Ita et hic Smaragdus paucissimis hactenus notus A fuit, ut nec de nomine constiterit quidquam. Et ecce ἀπὸ μαχαιρῶν quod dicitur, incidi in duo Smaragdina volumina antiquis characteribus affabre in membra descripta, quibus adjutus, maxime vero cōtrōpēpōis, et ut sic dicam originalibus catholicorum Patrum sane non mediocri cura, labore et diligentia, hunc præsentem auctorem, ut restituueretur, et ceu gemma diu abscondita e tenebris erueretur curavi. Græca et Hebreæ, que aliquoties citat vir eruditus (unde conjecturam nobis præbet linguarum cognitione minime caruisse) sic erant mutila et depravata, ut vix cineres et umbras litterarum videre quis potuerit, utut lynceus. Ad hæc carmina qua ex Christianis poetis, Sedulio, Prudentio et aliis citat, quibus orationem suam interdum ceu stellulis lūcere, et sententiarum gemmulis nitere facit, hæc, dedi operam ut inoffensius legi possint et planius. Hanc ergo qualemcumque operam meam huic Smaragdo restituendo, expoliendoque collocatam, optime lector, boni consu-

B le. Certe hic auctor qualis qualis judicetur ea dexteritate istum commentarium ex probatissimis Ecclesiæ Patribus, Origene, Augustino, Chrysostomo et aliis concinnavit, ut qui cum sitiente veri animo legerit, omnino id experturus sit, quod tribuant gemmis, quod non oblectent modo, sed certis etiam remediis juvent, non solum eruditione piæque lectionis oblectatione, verum efficacia remedia, contra cunctos animorum morbos, non ipsi percipient tantum, sed et aliis subministrare valebunt, et ad id instruentur, ut Ecclesiæ Christi nunc nunc, proh dolor! dissipatæ, et cum doctrinæ tum vite periculis non paucis graviter afflictæ, si elem operam impendant, quæ electi Christi ubique in lide pura Christi, in agnitione veritatis, que est ad pietatem, in spem vitæ æternæ, in dies magis ac magis jungamur, proficiamus et grandescamus, ut per multos gloria Dei, publica utilitas et publica honestas promoveatur, quod faxit Christus. Amen.

VITA SMARAGDI

AUCTORE TRITHEMIO ABBATE SPANHEMENSI.

Smaragdus abbas monasterii sancti Michaelis in Saxonia, ordinis divi Patris Benedicti, vir in divinis Scripturis valde eruditus, et sacerdotium literarum non ignarus, ingenio acutus, sermone compositus, vita et conversatione devotus, et regularis disciplina moderator celeberrimus, in exponentibus Scripturarum sanctis, nomen suum longe lateque innotuit, et magnam eruditonis famam obtinuit. Scriptis enim multa præclara volumina, de quibus exstant subiecta. In regulam sanctissimi Patris nostri Benedicti

lib. unum. In psalterium totum lib. unum. In epistolas et Evangelia per circulum anni libros undecim. Sermones ad fratres et alios librum unum. Opus quoque insigne de virtutibus, quod prenotavit Dia-dema monachorum. Alia quoque multa tam in divinis quam in sacerdotiis Scripturis volumina scripsisse dicitur, quæ ad manus nostras non venerunt. Claruit temporibus Ottonum primi et secundi clarissimorum imperatorum *.

* Anachronismum certe, ut jam superius diximus. Eoit.

D. SMARAGDI

IN COLLECTIONES EPISTOLARUM ET EVANGELIORUM DE TEMPORE ET DE SANCTIS, PRÆFATIO.

Cernens in Ecclesia plurimos divinarum Scripturarum mysticos sagaciter perquirere sensus, earumque typicos mavelle decerpere fructus, hunc ex multis unum, allegoriarum floribus plenum curavi colligere librum, et de magnorum tractatibus prolatisque sermonibus Patrum, id est Hilarii, Hieronymi, Ambrosii, Augustini, Cypriani, Cyrilli, Gregorii, Victoris, Fulgentii, Joannis Chrysostomi, Cassiodori, Eu-cherii, Tychonii, Isidori, Figuli, Bedæ, Primasii et de caute legendis, Pelagii et Origenis, quasi de magnis fluminibus pelagiisque gurgitibus in modicos rivulos, pariter derivator, pariterque exsteti breviator. Ut si quis nativa ita vivit pressus ignavia, ut in sacris litteris proprio nequeat sudore querere multa, hæc a nobis excerpta, unaque compacta saltim ruminare non desinet modica. Quia lectionis sacre cognitio, imbecillis baculum, nervosis arma ministrat. Hostium subdolas fortiter premit insidias, et victoribus æternas feliciter promittit coronas. Ideo

C veluti serculum variis deliciis plenum, hunc nos diligenti lectori modicum apponimus librum, ut cum hoc ambrosium palato mentis probaverit gustum, in divinarum Scripturarum se exercens latissimo campo, sagaciter plurimum Domini perquirat eloquium, et velut deifiscum vivificumque amplectatur animæ cibum. Cujus confortatu sedulo, et instanti prudentior, et in futuro seculo vivat felicior. Et hoc animadver-tendum, quia sicut temporibus et diebus convenientes, ita verbis vel actionibus, in hoc Comitis libro *, apostolorum vel prophetarum cum Evangeliorum concordantes utiliter positæ sunt lectiones. Quarum concordias, opitulante divina gratia, in expositionis evangelicæ calce, ubi opportune videro necdere, nec tam. Ut quomodo sibi invicem concordi voce lectiones respondeant, temporibus, diebus, actionibusque convenient, diligenter attendens, sine mora solers lector inveniat.

* Observa hunc librum Smaragdi, Comitis librum dici, sed qua de causa facile pronuntiari non potest. Sunt qui putent, cum ordo divi Benedicti multos il-lustri prosapia natos habuerit, ut Ulrichum, Conrādum, etc., aut Smaragdum, comitem suis, aut co-

mitti inscripsisse has suas Collectiones. Aut fortassis, quia ceu enchyridion est hæc farrago catholicorum doctorum, ut instar indivisi comitis, semper adsit ad manum. Atqui præsente ursò non est opus quæ-rere vestigia. Vide Sigebertum in Chronicis.

VERSUS SMARAGDI

ABBATIS MONASTERII S. MICHAELIS ARCHANGELI.

Quisquis amas typicos legis cognoscere sensus
 Vitalesque cupis doctorum carpere fructus,
 Istius egregii calatum perquire libelli,
 Discute paginulas solers et mente sagaci
 Quid teneat typicum sublato tegmine disce.
 Pabula fert animae verbo condita salutis,
 Pollet et in sacris nimium typisque figuris,
 Sensibus eluet, laetio sermone nitescit
 Argenti nitidos distincto limite campos,
 Et nimium gravidos divino munere cunctos
 Ordine multidico consperso semine vatum
 Continet in gremio digestos iste libellus.
 Aurea de quorum proprio sudore recisa
 Bure, favente Deo, Patres traxere metallia,
 A quibus eximios, nitiilo sermone repletos,

A Sum proprio nisu modulo componere libros.
 Ex quibus huic modicum sacro charismate plenum,
 Inspirante Deo, volui conjungere librum.
 Qui mihi perspicue difflorans Dindyma legis
 Quæ tenet in sacris monstrat nudata figuris,
 Abdita qui reseret, nec non qui mystica pandat.
 Profert in medium sacro cum dogmate cuncta
 Quæ latuere diu exeo sub tegmine clausa.
 Qui rutilus nocuas pellat de mente latebras,
 Vincula disrumpat, cordis eliminet umbras
 Inradietque sacro mentis spiramine fibras,
 Ut valeat vobis divino semine jacto
 Rore poli madidus, doctorum vomere cultus,
 Cordis optimus ager, centenos reddere fructus.

B

INCIPIUNT COLLECTIONES.

IN VIGILIA NATALIS DOMINI.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS, CAP. I.

« Paulus servus Jesu Christi, vocatus apostolus,
 segregatus in Evangelium Dei, quod ante promi-
 serat per prophetas suos, in Scripturis sanctis,
 de Filio suo, qui factus est ei ex semine David,
 secundum carnem. Qui prædestinatus est Filius
 Dei, in virtute, secundum spiritum sanctificationis,
 ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini
 nostri, per quem accepimus gratiam et apostola-
 tum, ad obedientiam fiduci in omnibus gentibus,
 pro nomine ejus, in quibus estis ei vos vocati Jesu
 Christi Domini nostri. »

Epistola Græcum vocabulum est, diciturque ἄπο τοῦ ἐπιστόλου, quod est mittere, quia ad absentes mittitur. Ideo enim inventæ sunt epistolæ, ut absentes certiores facere possimus, si quid sit quod eos scire oporteat, etiam ἀπὸ τοῦ ἐπιστόλου, quod, ut dixi, significat mittere, dicuntur apostoli.

Paulus. Victor episcopus Capuzæ ait : « Qui ante persecutor dicebatur Saulus, audita voce de cœlo, a persecutionis intentione cessavit, et ab hoc vocatus est Paulus, ἀπὸ τῆς παύλης, quod est a cessatione. » (Ex Origene.) Prima nobis questio de nomine ipsius Pauli videtur exsurgere, cur is qui Saulus dictus est in Actibus apostolorum, nunc Paulus dicitur. Invenimus in Scripturis divinis quibusdam commutata vocabula, ut ex Abram Abraham, ex Sarai Sara, ex Jacob Israel, ex Simone Petrus, aliquos vero binis usos esse nominibus, ut Salomonem eumdemque Idida, Sedechiam eumdemque Joachim, Oziam eumdemque Azariaum. Nam Matthæus idem

est et Levi, et quem Matthæus Lebbeum, Marcus Tattheum scribit. Secundum hanc ergo coenstantiæ videtur nobis et Paulus duplice usus esse vocabulo, et donec quidem genti propriæ ministrabat, C Saulus esse vocitatus, quod et magis appellationi patriæ vernaculum videbatur. Paulus autem appellatus est, cum Græcis et gentibus leges ac præcepta conscribit. Nam et hoc ipsum quod Scriptura dicit : *Saulus autem qui et Paulus* (Act. xiii), evidenter non ei tunc primum Pauli nomen ostendit impositum, sed veteris appellationis id suisse designat.

Servus Jesu Christi. (Ex Origene.) Requiramus cur is qui alibi scribit : *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba pater* (Rom. viii), ipse se hic servum profiteatur. Sed sive id secundum illam humilitatem dictum putemus, quam Dominus docuit, dicens : *Discite a me, quia misericordia sum et humili corde* (Matth. xi), sive quasi imitator ejus, qui semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philip. ii), non erravimus. Omni enim libertate nobilior est servitus Christi. Quid est autem servum esse Christi, nisi servum esse verbi Dei, sapientiæ, justitiae, veritatis et omnium virtutum, quæ est Christus.

Vocatus apostolus, segregatus. Nomen hoc, id est, vocatus, quia ad omnes pertinet, qui in Christo credunt, generale potest videri, quia unusquisque secundum id quod in eo prævidet et eligit Deus, aut apostolus vocatur, aut propheta, aut magister (Ephes. iv). In Paulo autem non sola generalis vocatio ad apostolatum designatur, sed et electio, secundum

Dei præscientiam, subsecuta (*Rom. xi*), per hoc quod præbet omnibus sanctitatem, sicut et alibi de eo scriptum est: *Qui factus est nobis sapientia a Deo et sanctificatio (I Cor. i)*.

Ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Non omnium resurgentium, sed ad Christum pertinentium. In ipso Christo resurrectionis forma prætenditur, ut prior omnibus viam resurrectionis, Dei Filius, filiis aperiret. De quibus ipse dixit: *Quia filii Dei sunt, cum sint filii resurrectionis (Luc. xx)*.

Per quem accepimus gratiam et apostolatum. Per Christum accepisse se dicit gratiam et apostolatum, ut pote mediatorem Dei et hominum. Gratia ad laborum patientiam referenda est, ut ipse ait: *Plus omnibus laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum B (I Cor. xv)*; apostolatus ad prædicationis auctoritatem. Sive, gratiam, in baptismo, apostolatum, quando a Spiritu sancto directus est, accepit.

Ad obediendum fidei in omnibus gentibus, pro nomine ejus, in quibus estis et vos, vocati Iesu Christi Domini nostri. Ostendit Evangelii gratiam obediensibus prædicandam: in omnibus gentibus ostendit se apostolatum accepisse, ut jam non legi, sed fidei obedirent. Pro nomine ejus, id est, vicem nominis ejus fungimur, ut ipse ait: *Sicut misit me Pater, et ego mitti vos (Joan. xx), et qui vos recipit, me recipit (Matth. x)*.

In quibus estis et vos. Hoc est, et in vobis Romanis apostolatum prædicationis accepi.

LECTIO ISAIÆ PROPHETÆ, CAP. LXII.

C « Hæc dicit Dominus: Propter Sion non tacebo, et propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur, ut splendor, justus ejus, et salvator ejus, ut lampas accendatur. Et videbunt gentes justum tuum, et cuncti reges inclytum tuum. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit. Et eris corona glorie in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui. Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, et terra tua inhabitabitur, quia complacuit Domino in te. »

D *Propter Sion non tacebo, et propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur, ut splendor, justus ejus.* (Ex Hieron.) Hic prophetæ introducitur persona dicentis: *Propter Sion non tacebo, sed tam diu clamabo, et precibus jungam preces, donec veniat qui promissus est, et egrediatur, ut splendor, justus ejus, et cunctum orbem suo illuminet splendore.*

Et salvator ejus, ut lampas accendatur. Ipse qui dicebat in Evangelio: *Ego sum lux mundi (Joan. viii)*, et de quo Joannes dicebat: *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem, etc. (Joan. i)*.

Et videbunt gentes justum tuum, et rel. Hoc est, videbunt justitiam, qua cunctorum creator misertus est gentibus.

Et vocabitur tibi nomen novum, etc. Id est, nequam vocabitur Hierusalem et Sion, sed nomen novum accipiet, id est, Christianum.

Et eris corona gloriae in manu Domini, etc. Erit

In Evangelium Dei. Evangelium, Ἐὐαγγέλιον, bona annuntiatio dicitur, nativitatis scilicet Christi, passionis et resurrectionis et in cœlum ascensionis. In aliis locis Evangelium Christi dicitur. Marcus enim ait: *Initium Evangelii Iesu Christi*. Verum, quia Christus Verbum est, et in principio erat apud Deum, et Deus erat Verbum (*Joan. i*), unum atque idem dicitur Evangelium Dei, et Evangelium Christi. Ipse enim Dominus dicit: *Ego et Pater unus sumus (Joan. x)*, et Pater loquitur dicens: *Omnia mea tua sunt, et tua mea (Joan. xvii)*, et ideo Evangelium Patris, Evangelium Filii est.

Quod ante promisit per Prophetas suos, in Scripturis sanctis. Quæ de Christo prædicta sunt per prophetas, hæc etiam de Evangelio prædicta esse, sentiendum est, ut illud: *Dominus dabit verbum Evangelizantibus, virtute multa (Psal. lxvii)*, et: *Quam speciosi pedes evangelizantium bona (Isa. lii)*, et alia plurima, simul et ostendit se non alium prædicare Christum, quam cuius Evangelium prophetæ promiserant esse venturum. Ipsos asserit Dei prophetas esse, ut illas Scripturas sanctas, quæ de Christo ante cecinerunt.

De filio suo. Multa Filii gratia hic notatur, cuius etiam in carne nativitas dissimilis cæteris invenitur, eo quod ex virgine natus est.

Qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Factus per Spiritum. Si enī secundum carnem factus est, secundum Verbi utique substantiam factus non est.

Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute. Ipsa est igitur prædestinatio sanctorum, quæ in Sancto sanctorum maxime claruit, quam negare quis non potest, recte intelligentum eloquia Veritatis. Nam et ipsum gloria Dominum, in quantum homo factus est, Dei Filius, prædestinatum esse dicimus. Clamat doctor gentium in capite Epistolarum suarum, de Filio Dei: *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem*. *Qui prædestinatus est, Filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum*. Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset, ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Vocat enim Deus prædestinato multos filios suos, ut eos faciat membra prædestinati unici Filii sui.

Secundum spiritum sanctificationis. (Ex Origene.) Sanctificationis vero spiritus dicitur, secundum hoc,

Ecclesia quasi corona decoris in manu Domini, et quasi diadema regni in manu Dei sui, quando eam coronaverit turba credentium, et diadema imperii, quando cam martyres gemmarum suarum varietate distinxerint, et Ecclesia, quæ prius ab idolis fuerat possessa, et a Deo fuerat deserta, habitabit gaudens cum Christo, et gaudebit Christus cum ipsa, sicut sponsus gaudet in sponsa.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. I.

C Christi autem generatio sic erat. Cum esset de sponsata mater Jesu Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Huc autem eo cogitante, ecce angelus Domini in somnis apparuit ei dicens: Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

Christi autem generatio sic erat. (Ex Hieron.) Quare non Jesu Christi, sed solummodo Christi, hoc est, non utrumque nomen, sed alterum posuit: hoc, ut a majoribus traditur, future reservavit historiæ, qua mox angelo dicente subinfertur: *Et vocabis nomen Jesum* (Matth. 1), et rel. Quod ergo, qualiter vocatum sit, mox scribendum evangelista prævidit, anticipando præcipere non debuit. Generatio autem, aut ipse Christus dicitur in carne generatus, ut idem sit Christi generatio, ac si diceretur: Generatio quæ est Christus, aut, sicut a quibusdam legitur, ut sit iste ordo verborum: Sic autem erat Christi generatio, hoc est, sic ad Christum pertinet hæc genealogia. Sequitur.

Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph. (Ex Hieron.) Quæritur quare non de simplici virgine, sed de desponsata Dominus natus sit? Primo ut per generationem Joseph, origo Mariæ monstraretur, quia consuetudo divinarum Scripturarum est, non per feminas, sed per viros genealogiam texere. Secundo, ne lapidaretur a Judæis ut adultera. Tertio, ut in Ægypto fugiens, haberet maritale solarium. Quartam catusam addidit Ignatius, ut partus celaretur diabolo, dum cum putat non de virgine, sed de uxore generatum.

Antequam convenirent. Non ab alio inventa est, nisi a Joseph, qui pene licentia maritali futuræ uxoris omnia noverat. Quod autem dicitur: *Antequam convenirent*, non sequitur, ut postea convenerint, ut falsiloquus vult Helvidius, sed Scriptura, quid factum non sit, ostendit. Notandum quod ait: *Antequam convenirent*, verbo conveniendi non ipsum concubitum, sed nuptiarum, quæ præcedere solent, tempus insinuatum, quando ea, quæ prius desponsata fuerat, esse conjux incipit. (Ex Beda.) Ergo *antequam convenirent* dicit, id est, antequam nuptiarum solemnia rite celebrarent.

Invenia est in utero habens de Spiritu sancto. Si-

A quidem memorato ordine postea convenerunt, quando Joseph ad præceptum angeli accepit conjugem suam, sed non concubebant, quia sequitur: *Et non cognoscebat eam.*

Invenia est autem in utero habens. A nullo alio quam a Joseph, qui licentia maritali futuræ uxoris pene omnia noverat. Ideoque tumentem ejus uterum mox curioso deprehendit intuitu. Et alibi invenimus scriptum: In utero, inquit, habens, non, in uterum accipiens, quia non aliunde acceptum fuisse, sed interius, superveniente Spiritu sancto, in utero virginali integritate circumsepto, habitum declarat conceptum. Sequitur.

Joseph autem vir ejus. Consuetudo Scripturarum est, ut sponsas uxores et sponsos viros earum appellent.

Cum esset justus. Justus enim justitiæ templum nequaquam corrumperet, quod conceptum habuit, antequam convenirent; merito autem evangelista Joseph appellat justum, ut idoneum ejus commendet fuisse testimonium. (Vulg.) Justus dicitur Joseph, ut ex prærogativa, collata justitiæ, doceatur cum meruisse cognoscere gratiam, quæ fuerat beatæ Mariæ collata, et ideo nec accusare eam poterat. Nec derelinquere presumebat, sed novo miraculi stupore suspensus, non temeritate concepius, sed novæ reverentia fecunditatis sponsatam derelinquere cogitabat, unde et ab angelo, ut dubitans, commoneatur.

C *Et nollet eam traducere.* Hoc est, infamare. Traductionis enim verbum saepè in malam partem reputatur, quod etiam Græcus sermo non absurde significat, παρεδειγματίζει, id est, propalare, quod est, palam facere. Omnibus enim notum sponsæ conceptum ostendere noluit.

Voluit occulte dimittere eam. Dimittere, ut multi volunt, positum est pro eo quod est uxori non ducere. Vel certe dimittere eam voluit, hoc est a poena adulterii, quasi innocentem, liberare. Ne quasi adulteram traderet ad poenam, quam sciebat ab omni contagionis reatu securam: *occulte autem*, ait, ne aut dimissa uxore sua, coitus reatum super eam induceret, aut liberata, seipsum quasi adulterii reum constitueret.

D *Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini in somnis, etc.* Hunc angelum Domini multi Gabrielem esse consentiunt. Bono et justo viro, bona et justa cogitante, congrue bonus et justus apparuit nuntius. Saepè etenim in Scripturis sanctis talia inveniuntur, ut de Deo solerter cogitantibus, opportuna adhibeatur consolatio, ut duobus in via ambulantibus, dum de se sermocinarentur, ostensus est Dominus (Luc. xxiv). Et rursus: Undecim apostolis de eo colloquientibus, clausis licet januis, adsuit (Joan. xx). (Ex Joan. Chrys.) Cur in somnis et non potius aperte? quia scilicet erat vir prorsus fidelis et manifestiore revelatione non indigens. Pastores quoque tanto manifestius, quanto magis ab hujusmodi eruditione per agrestem erant vitam remoti. Sequitur.

Joseph filii David. Dicens : *Joseph filii David*, blan- A mortuis ad inferos perrexit. Anima enim quæ peccaverit ipsa morietur. Umbra autem mortis corum, qui cum peccent, neendum de vita egressi sunt, possunt enim, si volunt, poenitentiam agere.

Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis. Iste igitur puer qui natus est de virgine, appellatur Emmanuel, id est, nobiscum Deus, et habet principatum super humerum, vel quia crucem suam ipse portavit, vel quia de ipso scriptum est : Revelavit Dominus Deus brachium sanctum suum omnibus gentibus. Et illud : *Et brachium Domini cui revelatum est (Isa. lxxii) ?*

Vocabitur ergo post duo nomina, sex aliis noninibus, *admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri saeculi, princeps pacis.* Non enim, ut plerique putant, una jungenda

B sunt nomina, ut legamus, *admirabilis consiliarius*, et rursum, *Deus fortis*, sed *admirabilis legendum* est separatim, quod Hebraice dicitur נָתָן, et *consiliarius* seorsum, qui lingua eorum appellatur נְזִיר, et *Deus separatim*, qui Hebraice נָשֵׁר dicitur, *fortis* Hebraice נָשֵׁר appellatur : patrem autem futuri saeculi, quod in nostra vocatione completur : et principem pacis, qui locutus est ad apostolos : *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis (Joan. xiv).* Non dubitat, qui pacem nostram, juxta Apostolum, esse legerit Dominum salvatorem.

Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis. Nec dubitare poterit de multiplici salvatoris imperio et pace ejus, quæ non habeat finem, qui in Psalmis legerit : *Postula a me et dabo tibi gentes haereditatem tuam et possessionem tuam terminos terras (Psal. ii).* Et rursum : *Et multitudo pacis, donec auferatur luna (Psal. lxxi), id est, usque ad consummationem saeculi.*

Super solium David et super regnum ejus, ut confirmet illud et corroboret, etc. Principatus autem illius et imperium erit super solium et regnum David, quod post captivitatem Babyloniam fuerat dissipatum, ut confirmet illud et roboret et doceat esso perpetuum. Ne cassa repromissio Dei judicetur ab incarnationis tempore usque in sempiternum.

Zelus Domini exercituum faciet hoc. Zelus, id est, æmulatio Domini fecit hoc, quia ipsi eum ad æmulationem provocaverunt in his qui non erant dii, et ille eos provocavit ad æmulandum in gentem quæ nou erat gens (Rom. x).

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. II.

Factum est autem in diebus illis. Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Haec descriptio prima facta est a praeside Syriae Cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur, singuli in civitatem suam. Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth in Iudeam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eo quod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria sponsata sibi uxore prægnante. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, et pannis cum involvit, et reclinavit in

Tinebat namque sponsæ illius profiteri conjugium, cuius spiritalem deprehenderat esse conceptum. (*Ex Beda.*) Accipere autem dixit, non ad conjugii copulam, sed ad spiritualis consortii inseparabilem societatem. Mariam quoque et ipsam angelus proprio nuncupat nomine, ut amborum nomina designet in cœlis esse descripta, quæ angelus nominavit in terra. Sequitur :

** Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. In ea, inquit, natum, non extrinsecus seminatum.*

Pariet autem filium et vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Sequitur etymologia nominis Jesu, cum dicit : *Salvum faciet populum suum.* Vere suus populus est, qui per ipsum salvus fit a peccatis.

LECTIO ISAIÆ PROPHETÆ, CAP. IX.

« Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vedit lucem magnam, habitantibus in regione umbrae mortis lux orta est eis. Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis. Et factus est principatus ejus super humerum ejus. Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri saeculi, princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis ejus non erit finis. Super solium David et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et justitia, amodo et usque in sempiternum. »

Populus gentium qui ambulabat in tenebris vedit lucem magnam. (*Ex Hieron.*) Hic locus ita explanatus, adveniente Christo et prædicatione illius coruscante, primo terra Zabulon et Nephthalim Scribarum et Phariseorum erroribus est liberata, et gravissimum traditionum Judaicarum jugum excusit de cervicibus suis, postea per Evangelium Pauli apostoli, qui novissimus apostolorum omnium fuit, ingratata est, id est, multiplicata prædicatio et in terminos gentium, et viam universi maris Christi Evangelium splenduit. Denique omnis orbis, qui ante ambulabat, vel sedebat in tenebris, et idololatriæ ac mortis vinculis tenebatur, clarum lumen Evangelii aspergit.

Habitantibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis. Inter morteni et umbram mortis hoc esse puto, quod mors eorum est, qui cum operibus

« præsepio, quia non erat ei locus in diversorio. Et pastores erant in regione eadem vigilantes et cœdentes vigilias noctis supra gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit juxta illos et claritas Dei circumfulsit illos. Et timuerunt timore magno, et dixit illis angelus : Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Et hoc vobis signum : Invenietis infantem pannis involutum et positum in præsepio. Et subito facta est cum angelo multitudo millitiae coelestis, laudantium Deum et dicentium : Gloria in altissimis Deo. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. »

B Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. (Ex Beda.) Non solum autem haec nova mundi descriptio illius summi regis adventui testimonium perhibebat, qui congregatos, a mundi plagiis omnibus, electos suos, æternæ beatitudinis albo conscriberet, verumcliam ejusdem regni duces, quieta sui moderaminis pace juvabat. Quia nimilrum compressis a præliorum turbine gentibus universis, predicatores orbi Christi discipulos, quo libet propter verbum ire vellent, ab ingruentium fervore seditionum, tremenda id temporis, ut ita dixerim, Romani nominis umbra protegebat. Exiit ergo edictum a Cæsare Augusto, ut censum profiteretur universus orbis, quia imminebat edictum regis Christi, quo salutem consequeretur universus orbis, qui vocabulum Augusti perfectissime complens, ut pote suos et augescere desiderans, et ipse augere sufficiens, censoribus suæ professionis non ablatione pecuniae subjectos, sed fidei oblatione signare præcepit : Euntes, inquiens, in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ : qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit (Marc. xvi).

C Hæc descriptio prima facta est. Significat hanc descriptionem vel prælimnam esse earum quæ totum orbem concluderint, quia plerisque jam partes terrarum sœpe leguntur suis descriptæ, vel certe primo tunc copisse, quando Cyrenius, vir unus ex consenso curie Romanae, a Cæsare, jus dare gentibus, Syriam missus est. Quomodo tunc, imperante Augusto et Cyrenio præsidente, ibant omnes ut censum profiterentur, singuli in suam civitatem, ita et nunc imperante per Ecclesie præsides, id est, doctores, imo saudente et præmia pollicente Christo, eamus omnes, nullus excipiatur a censu justitia, veniamus ad eum qui laboramus et onerati sumus, et ipse reficiet nos. Tollamus jugum ejus super nos, et discamus ab eo quia misericordia est et humilis corde, et inveniemus requiem animabus nostris. Hæc est enim nostra civitas et patria, requies videlicet beata et cœlestis animarum, ad quam nimilrum civitatem pacis et quietis ire et devote regi nostro thesaurum referre, est crescentibus quotidie virtutis ac fidei profectibus supernæ lucis, quæ sunt gaudia æterna speculari, et pro his acquirendis,

A prospera mundi simul et adversa contempnere, et his acquisitis, mundatos nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus, pretiosius auro Deo munus offerre. Sequitur.

Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate Nazareth, in Iudeam civitatem David, quæ vocatur Bethleem, et reliqua. (Ex Beda.) Joseph, auctus, vel augmentum interpretatur. Galilæa, transmigrationis, volubilitas, rota, vel confessio; Nazareth, flos, virgultum, vel munditia; Iudea confessio, sive glorificans; Bethleem, domus panis; David, fortis manu, vel desiderabilis interpretatur. Nomen quidem inde mutuans, quod gigantem fortiter straverit, et pulcher aspectu decoraque facie fuerit. Illum scilicet de sua domo ac familia nasciturum præfigurans, qui singulariter mundi principem debellaret, speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xliv): et ipse in Bethleem natus est, ut intellectuallum pastor esset ovulum, hoc est, simplicium rector animarum.

Factum est autem cum esset ibi, impleti sunt dies, ut pareret, et peperit filium suum primogenitum. Bene, non solum propter indicium regii stemmatis; sed propter nominis sacramentum, Dominus in Bethleem nascitur. (Ex Gregor.) Bethleem namque domus panis interpretatur, ipse namque est, qui ait : Ego sum panis virus, qui de cœlo descendit (Joan. vi). Locus ergo, in quo Dominus nasceretur, domus panis ante vocatus est, quia futurum erat ut ille per materiam carnis appareret, qui electorum mentes interna satietae reficeret. (Ex Beda.) Sed et usque hodie et usque ad consummationem sæculi Dominus in Nazareth concipi et in Bethleem nasci non desinit, cum quilibet audientium, verbi flore suscepto, domum se æterni panis efficit. Quotidie in utero virginali, hoc est, in animo creditum per fidem concipitur, per Baptismum gignitur. Quotidie genitrix Dei Ecclesia, suum comitata auctorem, de rota mundanæ conversationis, quod Galilæa sonat, in civitatem Iuda, confessionis videlicet et laudis, ascendens, censem suæ devotionis æterno Regi persolvit. Quæ in exemplum beata semper virginis Mariæ nupta simul et immaculata concipit nos virgo de spiritu, parit nos virgo sine gemitu, et quasi alii quidem despontata, sed ab alio secundata, per singulas sui partes, quæ unam Catholicam faciunt, præposito sibi pontifici visibiliter jungitur, sed invisibili Spiritus sancti virtute cumulatur. Unde et bene Joseph auctus interpretatur, indicans nimilrum hoc vocabulo, quod instantia magistri loquentis nil valet, si non augmentum superni juvaminis, ut audiatur, acciperit. Quod autem filium suum primogenitum Maria peperisse describitur, non juxta Helvidianos accipiendum est, alios quoque filios eam procreasse, quasi nequeat primogenitus dici, nisi qui habeat fratres, sicut non unigenitus nisi qui caret fratribus, solet appellari. Quia et testimonium legis, et manifesta ratio declarat, omnes unigenitos, etiam

primogenitos, non autem omnes primogenitos etiam unigenitos posse vocari, hoc est, non solum esse primogenitum, post quem alii, sed omnem ante quem nullus e vulva processerit. Est ergo Christus Jesus unigenitus in substantia Deitatis, primogenitus in susceptione humanitatis; primogenitus in gratia, unigenitus in natura.

Et pannis eum involvit et reclinavit in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio. (Ex Beda.) Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi. Qui totum mundum vestit ornatum, pannis vilibus involvitur, ut nos stolam primam recipere valeamus. Per quem onnia facta sunt, manus pedesque cunis astringitur, ut nostre manus ad opus bonum exerte, nostri sint pedes in viam pacis directi. Cujus cœlum sedes est, duri præsepis angustia continet, ut nos per cœlestis regni gaudia dilatet. Qui panis est angelorum, in præsepio reclinatur, ut nos quasi sancta animalia carnis suæ frumento reficiat. Qui ad dextram patris sedet, in diversorio loco eget, ut nobis in domo Patris sui multas mansiones præpararet. Quamvis hoc, quod non in parentum domo, sed in diversorio et in via nascitur, per significationem intelligi altius potest. Ipse namque ait: *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv), qui ergo per divinitatis essentiam veritas et vita permanet, per incarnationis mysterium via factus est, qua nos ad patriam, ubi veritate et vita frueremur, adduceret.*

Et pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum. Quod vigilant itaque nato Domino pastores supra gregem ovium suarum, significant eos, cum dispensatione manifesta, vigilaturos in Ecclesia pastores animarum castarum, quibus dicatur: Pascite, qui in vobis est, gregem Dei (I Petr. v).

Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos. (Ex Greg.) Bene autem vigilantibus pastoribus, angelus apparet, eosque Dei claritas circumfulget, quia illi præ cæteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse sollicite sciunt. Dumque ipsi pie super gregem vigilant, divina super eos gratia largius coruscat. (Ambr.) Videte Ecclesiæ surgentis exordium, Christus nascitur, et pastores vigilare cœperunt, et bene pastores vigilant quos bonus pastor informat. Grex igitur, populus. Nox, sèculum. Pastores sunt sacerdotes, aut fortasse ille sit pastor, cui dicitur: Esto vigilans et confirma cæteros, quia non solum ep'scopos, sed etiam angelos destinavit. Angelus Mariam, angelus Joseph, angelus pastores instruit, et concipiendum, et conceptum, et natum, cœli cives Deum testantur, ut et mortales sufficienter imbuant, et suum auctori servitum incessanter impendant. Nam et in sequentibus tentato, passuro, surgenti, atque ad cœlos ascendentí, semper adesse perhibentur.

Et timuerunt timore magno, et dixit illis angelus: Nolite timere, ecce enim evangelizo vobis gaudium

A *magnum, quod erit omni populo. (Ex Beda.)* Non omni populo Judæorum, quorū plurimi rebelles extiterunt, sed omni fidelium populo, de cunctis tribubus, gentibus, et linguis, in unam Christi Ecclesiæ congregato, æternum gaudium evangelizatur et magnum.

B *Quia natus est nobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Ubi notandum quod angelus qui in noctis tñique vigiliis pastores affatur, non ait: Hac nocte, sed, hodie natus est vobis Salvator. Non aliam scilicet ob causam, nisi quia gaudium magnum evangelizare veniebat. Nam ubi tristitia significatur, ibi saepè nox adjungitur, vel nominatur, ut illud: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte (Matth. xxvi). Neque enim frustra angelus tanto lumine cinctus apparuit, ut claritas Dei pastores circumfusisse, hoc est, ex omni parte illorum radios luminis aspersisse dicatur, quod nunquam in tota Testamenti Veteris serie, toties angelis apparentibus, adjungitur. Sed mystice præmonuit, quod aperte postea monuit Apostolus, dicens: Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus.*

C *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, etc. (Ex Beda.)* Notandum solertia quod signum nati Salvatoris datur, infantem non Tyrio exceptum ostro, sed pannis squalentibus involutum: non in ornatis auro stratoriis, sed in præsepibus inveniendum, hoc est, non tantum humilitatis eum et mortalitatis, sed et paupertatis habitum suscepisse pro nobis, quia cum dives esset, pauper factus est pro nobis, ut nos illius inopia ditaremur (II Cor. viii). Cum esset Dominus cœlorum, pauper factus est in terris, ut terrigenas doceret paupertate spiritus regnum acquirere posse cœlorum.

D *Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum et dicentium: Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bona voluntatis. Uno evangelizante nuntio, natum in carne Deum, mox multitudo militiæ cœlestis advolans consono in laude creatoris ore prorumpit, ut et sui, sicut semper, obsequii devotionem Christo impendat, et nos suo pariter instruat exemplo, quoties vel aliquis fratribus sacræ eruditionis verbis insonuerit, vel ipsi lecta sive auditæ, quæ pietatis sunt, ad mentem reduximus, Deo statim laudes, ore, corde et opere reddendas. Et bene chorus adveniens angelorum, militiæ cœlestis vocabulum accipit, qui et duci illo potenti in prælio, qui ad debellandas aeras potestates apparuit, humiliiter obsecundat, et ipse potestates easdem contrarias, ne mortales tantum tentare valeant, quantum volunt, fortiter armis cœlestibus perturbat. Quia verus Deus est et homo nascitur, jure hominibus pax et Domino gloria canitur. Glorificant angeli Deum pro nostra redēptione incarnatum, quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum repleri: optant pacem hominibus*

bus, quia quos infirmos prius abjectosque dispexe-
rant, nascente in carne Domino, jam socios vene-
rantur. Qui, cum pacem hominibus poscunt, expo-
nunt et quibus, videlicet bonæ voluntatis, hoc est,
eis qui suscipiunt natum Christum, non autem He-
rodi, pontificibus et Pharisæis, cæterisque Anti-
christis, qui ejus nativitate audita, turbati sunt,
eumque, quantum valuere, gladiis insecuri : *Non
est enim pax impiis, dicit Dominus (Isa. XLVIII),
Pax autem multa diligentibus nomen tuum, Domine,
et non est illis scandalum (Psal. CXVIII).*

EPISTOLA PAULI AD HEBRAEOS, CAP. I.

C Multifariam multisque modis olim Deus loquens
¶ Patribus in prophetis. Novissime diebus istis locu-
tus est nobis in Filio, quem constituit hæredem
universorum, per quem fecit et sæcula. Qui cum
sit splendor gloriæ et figura substantiæ ejus, por-
tansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem
peccatorum faciens. Sedet ad dexteram majestatis
in excelsis. Tanto melior angelis effectus, quanto
differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim
dixit aliquando angelorum : *Filius meus es tu, ego
hodie genui te; et rursum : Ego ero illi in patrem,*
et ipse erit mibi in filium? Et cum iterum intro-
ducit primogenitum in orbem terræ, dicit : *Et
adorent eum omnes angeli ejus. Ad angelos qui-*
dem dicit : *Qui facit angelos suos spiritus, et mi-
nistros suos flammam ignis. Ad Filium autem :*
*Thronus tuus Deus in seculum sæculi, virga æqui-
tatis, virga regni tui. Dilexisti justitiam et odisti ini-
quitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo
exultationis præ participibus tuis. Et tu in princi-
pio Domine terram fundasti, et opera manuum
tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem per-
manebis. Et omnes ut vestimentum veterascent,
et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur. Tu
autem idem ipse es, et anni tui non deficiunt.*

*Multifarie et multis modis olim Deus loquens patri-
bus in prophetis. (Ex Joan. Chrys.) Dicendo enim :*
*Multifarie et multis modis olim Deus locutus est pa-
tribus nostris in prophetis, significat quod alibi dictum est : Ego enim visiones multiplicavi, et in manu-
bus prophetarum assimilatus sum (Osee XII). Quod autem sequitur : In novissimis diebus locutus est
nobis in Filio suo, veluti si diceret : Quid magnum, si prophetas misit patribus nostris? nobis enim ipsum proprium Filium unigenitum misit.*

*Quem constituit hæredem universorum. Cum dicit : Quem constituit hæredem humanitatem significat, cui dictum est : Petre a me et dabo tibi gentes hære-
ditatem tuam (Psal. II). Ergo non jam portio Domini tantum Jacob, et sors ejus Israel, sed omnes nationes et gentes toto orbe divisas, in hæreditatem distinctim sanguis amplectitur Christi. (Ex Cassiod.) Hæreditas ab herbo dicta est, id est, domino, quod in ea potestate libera dominetur. (Ex Joan. Chrys.) Hæreditis hic utitur nomine, ut duo quedam per hoc astruat et ostendat, hoc est, quod proprius sit Fi-
lius, et quod dominationis illi nulla contingat amis-*

A sio. Cum ergo dicit : *Quem constituit hæredem uni-
versorum, subintelligitur, totius mundi.*

*Per quem fecit, inquit, et sæcula. Ubi sunt qui di-
cunt : Erat, quando non erat? Sicut enim neminem
judicat Pater, sed dicitur judicare per Filium, quo-
nam judicem genuit, sic etiam dicitur operari per
Filium, quia eum constat opificem genuisse (Joan. V).*

*Qui est splendor gloriae et character substantiæ ejus.
Non enim ex intellectu proprio hæc loquebatur Apo-
stolus, nec humano hanc dispensationem reperiebat
ingenio, sed Spiritus sancti hæc illi suggerebat ad-
ministratio. Hoc cum religiositate debemus accipere,
quia ex ipso impassibiliter natus, neque diminutus,
neque in aliquo minoratus, sed Deus verus, de Deo
vero, omnipotens de omnipotente, lumen de lumine,
B ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia.*

*Portans omnia verbo virtutis suæ. Solent Ariani
proponere : Quia cum dixisset Deus : Fiat lux (Gen.
I), Pater præceperit, Filius obedierit. Sed ecce ostendimus
quia suo verbo cuncta perfecit : Ferens om-
nia, inquit, hoc est, gubernans, siquidem cadentia
et ad nihilum tendentia continet. Non enim minus
est, continere mundum quam fecisse. Sed si oportet
aliquid audacius dicere, adhuc amplius est. Nam in
faciendo quidem ex nullis existentibus rerum essen-
tiae productæ sunt ; in continendo vero, quæ facta
sunt, ne ad nihilum redeant, continentur. Ille ergo
dum reguntur, et ad invicem sibi repugnantia
coaptantur, magnum et valde mirabile plurimæque
virtutis indicium declaratur.*

*C Purgationem peccatorum faciens. Postquam enim
dixit superius illa magna valdeque miranda, dicit
nunc et de cura ejus et purgatione peccatorum,
quam erga nos egit, sic et Petrus de illo ait : Qui
peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum,
ut peccatis liberati, cum justitia vivamus (I Petr.
II). Et Joannes ait : Qui dilexit nos, et lavit nos a
peccatis nostris, in sanguine suo, et fecit nos regnum,
sacerdotes Deo et Patri suo.*

*D Sedet ad dexteram majestatis in excelsis. In excelsis
ergo dicens, non eum in loco concludit, sed ostendit
omnibus altiorem, quoniam usque ad ipsum solium
paternæ claritatis. Sicut ergo Pater in excelsis est,
sic et Filius. Concessus enim nihil demonstrat aliud,
nisi honoris æqualitatem.*

*Tanto enim melior angelis effectus, quanto differen-
tius præ illis nomen hæreditavit. In hoc quod dixit,
factus, pro susceptus, intellige, tanquam si diceret,
melius est susceptus ab angelis.*

*E Cui enim angelorum dixit aliquando : Filius meus
es tu? (Ex Cassiod.) Intendamus ergo quod posnit :
Dixit ad me, Filius meus es tu, quod etiam ei dictu-
rus erat post baptismum : Ille est filius meus dile-
ctus, in quo mihi bene complacui. Et ut Christum
esse sentires, adjectit : Ego hodie genui te. Dicendo
enim, hodie, coæternitatem suæ majestatis ostendit,
hodie enim, apud Deum nullo initio incipit, nullo
fine concluditur. Non est enim ibi, fuit, neque, erit,*

sed semper permanet, et semper est, et quidquid A nulla pravitate curvator, virga ista justos regit, impios percutit, continet veraciter supplicantes, sed haec virga non de cespite arboris egreditur, sed ab ipso diuinitatis justitia procedit, fortitudo invicta, æquitas rectissima, inflexibilis disciplina.

Et rursum : Ego ero illi in patrem et ipse erit mihi in filium. In his duobus versibus, absolute debellatur iniquitas Judeorum; quid enim evidentius, quid planius, quam ut esse credatur filius, qui invocat patrem: et rursum credatur esse pater, qui appellat filium.

Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit. (Ex Joan. Chrys.) Introitum ergo assumptionem carnis appellat, foris enim eramus a Deo, sicut qui sunt extra regales aulas in vinculis colligati. Sic etiam Christus efficit, egressus quippe ad nos, hoc est, carnem sumens et collocatus nobiscum, præcepta Regis innotuit, et sic nos a peccatis emundans, et ad Deum convertens, in aulam regale n°, velut mediator optimus, introduxit. Propterea ergo exitum vocat suæ incarnationis adventum. Tunc enim totum orbem possedit, cum ab universis est agnitus, quomodo si quis in quamdam domum introducat aliquem, et confestim omnes illius domus principes jubeat, ut illum proni simul omnes adorent. Ita et Christum secundum carnem jussit a cunctis angelis adorari, dicens : *Et adorent eum omnes angeli Dei.*

Et ad angelos quidem dicit : Qui facit angelos suos spiritus. (Ex Cassiod.) Qui facit angelos suos spiritus. Spiritus generale nomen est, incorporalis potentissime substantiae, visibiliter, sive invisibiliter, operans quod ei divinitus inspiratur. Angelorum enim nomen non significat naturam, sed obedientiam, ἀγγελος enim Graeca lingua dicitur, qui Latine nuntius interpretatur. Nam quando mittuntur, angeli sunt, cum tamen natura spiritus esse noscantur. Adcigit, *sos*, ut illos ostenderet, qui recta mente Domini voluntatibus obsecundant.

Et ministros suos flamمام ignis. (Ex Hieronym.) Ignem urentem dicit, ut in aliis lumen veritatis infundant, in aliis peccata consumant. Ignis iste sanctos purgat, peccatores consumit. Ignem istum, qui sanctus est, non timeat; qui peccator est, timeat. Ego puto istos esse ignes angelos ejus. Isti ergo angelii, quos consumunt? quisunque est lignum, fenum, stipula, qui autem aurum et argentum est, et lapides pretiosi, mittetur quidem in ignem, sed mundior invenietur.

Ad filium autem : Thronus tuus Deus in sæculum sæculi. (Ex Joan. Chrys.) Ecce magna differentia, quia illi quidem creati sunt, hic autem increatus. Intueris quomodo dividit, et cum quanta claritate creaturem a creatore discernit, ministros vocans, et Dominum : servos et hæredem. Ad proprium Filium dicit: *Sedes tua Deus in sæculum sæculi.* Ecce habes regni signaculum: Et virga æquitatis, inquit, virga regni tui. Ecce habes et aliud signaculum. (Ex Cassiod.) Virga vero ista regulam divinæ significat æquitatis, quæ veraciter recta dicitur, quia

B nulla pravitate curvator, virga ista justos regit, impios percutit, continet veraciter supplicantes, sed haec virga non de cespite arboris egreditur, sed ab ipso diuinitatis justitia procedit, fortitudo invicta, æquitas rectissima, inflexibilis disciplina.

Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem. Ipsa est virga recta, amare æquitatem et odisse nequitianum. Nemo enim perfecte diligit justitiam, nisi qui et actus pessimos execratur, quoniam diversis qualitatibus, eodem tempore non est in uno loco. Nec potest ipso momento ibi nigrum videri, ubi candor insederit, quia et presentia lucis, noctis absentia est.

Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis. (Ex Hieron.) Alii reges, qui typum illius prætulerunt, et regnando consortes dicti sunt, oleo corruptibili sunt inuncti. Illic vero Filius Dei a Deo Patre, oleo exultationis, hoc est, resurrectionis, ascensionis dominationisque est delibutus, quia Christus natura unctus, nos per gratiam.

C Et tu in principio, Domine, terram fundasti et opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem permanebis. (Ex Cassiod.) Cum dicit: Initio terram tu fundasti, Domine, ostendit quod a sanis mentibus non potest abnegari, quia creator ante creaturem suas, sine aliquo initio cognoscitur existisse. Et intendit, quia hic opiniones philosophorum mirabiliter brevitatem destruxit, quarum prima est: Mundum a nullo esse creatum. Secunda: Sine fine mansurum. Sed cum dicitur: Initio terram tu fundasti, Domine, et opera manum tuarum sunt cœli, prima illa persuasio ḥesanda coniunctur. Cum vero pronuntiatur: *Ipsi peribunt, finem eos habete declaravit*, ut nullus in stellis, gentili errore, consideret, cum eas immunitas esse sentiret. Quod autem ait: *Tu autem permanentes, sicut æternitatem Domini ostendit, dum crearet omnia, sic, post cœlos mutatos, ipsum dicit in majestatis sua gloria permanere.*

D Et omnia, ut vestimentum veterascent. Dicendo enim, omnia, ut arbitror, non angelos, non spirituales creaturem designat, quæ in sua dignitate mansuræ sunt, sed illa, quæ commutatione probantur obnoxia. Quod autem dicit: *Sicut vestimentum veterascent,* ad carnis fragilitatem videtur aptandum, ipsum enim veterascit, quod more vestis morte consumitur.

E Et velut amictum immutabis eos, et mutabuntur. Amictum, id est opertorium, cœlos forsitan debemus advertere, qui ad vicem velaminis terras operiunt, qui similiter, ut alia, commutabuntur. Et ut facta Domini ostenderet, jam sub æternitate mansura dicit: *Mutabis ea, et mutabuntur*, quia nunquam erunt ad hoc corruptibile redditura. Nam si corruptioni ulterius subjacerent, non dicerentur esse mutata. Sicut Daniel propheta testatur, dicens: Quoniam sapientia et virtus et intellectus ipsius sunt, et ipse mutat tempora et sæcula (*Dan. ii*), subjicit.

Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

Idem positum est contra illa quæ dicta sunt, quoniam *A* lem et invisibilem, per ipsum Deum Pater fecerit, dum illa sint commutabilia, Dominus semper immutabilis perseverat: *ipse omnipotentiam ejus designat*, quia revera ipse est, cum se digna semper operatur, esse naturam ejus subsequenter declarat, quia ipse solus per se novit esse, qui, ut sit, alio non eget adiutorum: *sic istis tribus versibus, et mutatio creaturarum, et æternitas Domini mirabili brevitate descripta sunt.*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. I.

¶ In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, et vita erat lux hominum. Et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenduntur. Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Illic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In propria venit, et sui eum non reperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratia et veritatis.

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, etc. (Ex Augst.) In principio erat verbum. In quo principio? Et verbum erat apud Deum. Et Deus erat Verbum. Assidue omnidecenda nomina verborum; quasi, viluerunt verba. Ecce verbum, dicō, cūm dico Deus, quam breve est quod dixi, quatuor litteras et syllabas duas. Nunquidnam hoc totum est, Deus, quatuor litteræ et syllabæ duæ? an quantum hoc vile est, tantum carum est, quod in eis intelligitur, quid factum est. In corde tuo, cum dicerem, Deus, magna et summa quædam substantia cogitata est, viva, perpetua, omnipotens, infinita, ubique præsens, ubique tota, unusquam exclusa, quando ista cogitas, hoc est, verbum de Deo in corde tuo. (Ex Beda.) Alii evangelistæ Christum ex tempore natum describunt, Joannes eundem in principio fuisse testatur, dicens: In principio erat Verbum. Alii inter homines eum subito apparuisse commemorant, ille ipsum apud Deum semper fuisse declarat, dicens: Et Verbum erat apud Deum. Alii eum verum hominem, ille ipsum verum confirmat esse Deum, dicens: Et Deus erat Verbum. Alii hominem eum apud homines temporaliter conversatum, ille Deum, apud Deum in principio manentem ostendit, dicens: Hoc erat in principio apud Deum. Alii magnalia quæ in homine gessit perhibent ille quod omnem creaturam visibili-

doet, dicens: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Fuerunt haeretici, qui dicebant: Si ergo natus est, Christus erat quando non erat; hos in primo sermone redarguit evangelista, cum dicit: *In principio erat Verbum.* Fuerunt alii qui Christum hominem tantum, non et Deum crederent, quos consequenter opprimit, cum ait: *Et Deus erat Verbum.*

Omnia per ipsum facta sunt. (Ex Aug.) Universa enim creatura per ipsum facta est, major, minor, superna, inferna, spiritualis, corporalis, nulla enim forma, nulla compages, nulla concordia partium, nulla qualisunque substantia, quæ potest habere pondus, numerum, mensuram, esse potest, nisi per illud Verbum, et ab illo Verbo creatore, cui dictum est: *Omnia in mensura, in numero et pondere dispositi.*

Et sine ipso factum est nihil. Peccatum non per ipsum factum est, et idolum non est per Verbum factum.

(Ex Hieron.) Per hanc enim sententiam excluduntur idola. Propter quod ait Apostolus: *Scimus quia nihil est idolum* (I Cor. viii).

(Vulg.) Omnia creata vel facta per Verbum bona sunt, et modo suo subsistunt. Omnia igitur creata modo suo subsistunt, omne quod subsistit, naturam habet, nihil non habet naturam, nihil igitur non subsistit, malum sine Verbo factum est, sine Verbo factum est nihil, malum igitur nihil est. Nihil vero non subsistit, malum igitur non subsistit; nullum malum subsistit, omnis creatura subsistit. Nullum igitur malum creature est, quare nihil neque bonum aliquod est, neque ullo modo subsistit, neque ulla creatura est, et omne quod modo aliquo est, ei bonum est, et non nisi per Verbum est.

Quod factum est: In ipso vita est. (Ex Aug.) Sic distinguendum est, quod factum est, hic subdistingue, et deinde infer: In ipso vita est. Facta est terra, sed in ipsa non est vita. Est autem in ipsa sapientia, specialiter ratio quædam, qua terra facta est, hæc vita est, terram vides, est in arte terra. Cœlum vides, est in arte cœlum, solem et lunam vides, sunt ista in arte, sed foris corpora sunt, in arte vita sunt.

Et vita erat lux hominum. Ergo illa vita, per quam facta sunt omnia, ipsa vita, lux est, et non quorūcunque animalium, sed lux hominum, quia ex ipsa homines illuminantur, pecora non illuminantur, homo enim factus est ad imaginem Dei, et habet rationalem mentem, per quam possit percipere sapientiam.

Et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenduntur. Homines infideles, injusti, iniqui, rapaces, avari, amatores sæculi, hi sunt tenebrae, quæ Dominum non comprehendunt, id est, non intelligunt. Purga de oculo tuo quidquid mali est, et videbis sapientiam, quæ Deus est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum ridebunt* (Matth. v).

Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. A Quia ergo Dominus Jesus Christus sic erat homo, ut lateret in illo Deus, missus ante illum magnus homo, per cuius testimonium inveniretur plusquam homo. Et quis est hic? fuit homo: et quomodo possit iste verbum de Deo dicere? *Missus a Deo:* quid vocabatur? cui nomen erat Joannes: quare venit? audi.

Hic renit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, etc. Qualis iete, qui testimonium perhiberet de lumine? Magnum aliquid iste Joannes, ingens meritum, magna gratia, et magna celsitudo. Quare igitur venit? Ut testimonium perhiberet de lumine. Ut quid hoc? Ut omnes crederent per illum. Et de quo lumine testimonium perhiberet. *Erat lux vera, quare additam est, vera?* Quia et homo illuminatus dicitur lux, sicut Dominus Jesus discipulis ait: *Vos estis lux mundi,* et Apostolus inquit: *Fuistis aliquando tenebre, nunc autem lux in Domino.* Nam et oculi nostri dicuntur lumina, sed nisi aut per noctem lucerna accendatur, aut per diem sol exeat, lumina illa sine causa patent, sic et Joannes erat lux, sed non vera, quia illuminatione factus est lux.

Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem reuentem in hunc mundum. (Ex Beda.) Omnem videlicet, qui illuminatur sive naturali ingenio, seu sapientia divina. Sicut enim nemo a semetipso esse, ita etiam nemo a semetipso sapiens esse potest, sed illo illustrante, de quo scriptum est: *Omnis sapientia a Domino Deo est,* cuius utramque naturam, et divinam videlicet, qua semper ubique totus manet, et humanam, ex qua in tempore natus, loco inclusus, apparuit; consequenter Evangelista describit, dicens:

In mundo erat. (Ex August.) Non putes quia sic erat, quomodo in mundo est terra, cœlum, luna, stellæ, arbores, pecora, et homines; non sic Deus in mundo erat, sed sicut artifex regens quod fecit. Deus autem infusus mundo ubique positus, præsentia majestatis facit et gubernat quod fecit.

Et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. Quid est, *Mundus per ipsum factus est?* cœlum, terra, mare, et omnia quæ in eis sunt, mundus dicitur. Nunquid coeli non cognoverunt, qui stellam miserunt (Matth. ii)? Aut angeli non cognoverunt, qui accesserunt et ministrabant ei (Matth. xvii)? Aut sidera non cognoverunt Salvatorem suum? omnia undeque testimonium perhibuerunt. Qui ergo non cognoverunt? amatores mundi, qui, amando mundum, dicti sunt mundus, hoc enim meruerunt appellari, quod ille, ubi habitant. Nam qui nos diligunt mundum, carne versantur in mundo, sed corde inhabitant cœlum.

In propria venit. (Ex Beda.) In propria, quia in mundo, quem per divinitatem fecit, per humanitatem natus apparuit. In mundo ergo erat, per divinitatem; in mundum venit, per incarnationem. Venire quippe vel abire humanitatis est, manere et esse, divinitatis.

A *Et sui eum non receperunt.* Homines scilicet, quos ipse creavit, Judæi quos peculiarem sibi elegerat in plebem, quibus suæ cognitionis revelaverat arcam, quos mirificis patrum glorificaverat actis, quibus suæ legis doctrinam contulerat. Ex quibus se incarnandum promiserat, et in quibus se incarnatum, ut promiserat, ostendit, ipsi eum recipere magna ex parte recusarunt; multi enim eum ex utroque populo respuerunt, multi receperunt, de quibus Evangelista consequenter insinuat, dicens:

B *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, etc.* (Ex August.) Magna benevolentia, magna misericordia, unicus natus est, et noluit manere unus, sed Deus unicum eumdem ipsum quem generat, et per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo quomodo ille unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius. Ergo potestas, ut filii Dei siant, qui credant in eum, cum hoc ipsum datur eis, ut credant in eum. Dominus noster, matrem tantummodo habet super terram, et nos patrem tantummodo habemus in cœlo. Cum enim accepisset mortalem hominem Adam, dedit hominibus immortalem suum Patrem Deum.

(Ex Vulg.) Ex munere divino, prius potestate adoptionis accepta, postea consecuti sunt, ut esse filii Dei mererentur.

C *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.* (Ex August.) Quod dicit: *Ex sanguinibus*, non est Latinum, sed Græce positum est pluraliter *αἱμάτων*; apud Latinos enim semper sanguis dicitur singulariter, sed maluit ille qui interpretabatur, quasi minus Latine loqui, secundum grammaticos, et tamen explicare veritatem secundum auditores insirmos. Si enim diceret, *ex sanguine*, singulariter, non explicaret quod volebat. Ex sanguinibus enim maris et feminæ nascuntur homines. Quid autem subdit: *Neque ex voluntate carnis?* Carnem pro semina posuit, quia de costa cum facta esset, dixit Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea.* Et Apostolus: *Nemo carnem suam odio habet, id est, uxorem.* Carnalis quippe nostra generatio ex sanguinibus, id est, ex natura maris et feminæ ducit originem. Ac vero spiritualis Spiritus sancti gratia ministratur, quam a carnali distingueens Dominus, ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum Dei.* Quod natum est ex carne, caro est, et quod natum est ex spiritu, spiritus est.

D *Et verbum caro factum est et habitavit in nobis.* (Ex Hieron.) Verbum caro factum est, ut nos de carne transiremus in Verbum, nec Verbum desierit esse, quod fuerat. Nec homo perdidit esse, quod natus est, gloria est aucta, non natura mutata.

(Ex August.) Medicus ergo iste sic venit, ut de carne vitia carnis extingueret, et de morte occideret mortem. Ideo Verbum caro factum est, ut pos-

simus dicere : Vidimus gloriam ejus. Qualem gloriam? qualis factus est Filius hominis.

(Ex Beda.) Et Verbum caro factum est. Nihil aliud debet intelligi, quam si diceretur : et Deus homo factus est, carnem videlicet induendo et animam, ut sicut quisque nostrum unus homo ex carne constat et anima, ita unus ab incarnationis tempore Christus, ex divinitate, carne et anima constat.

Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre. Gloria Christi, quam ante incarnationem videre non poterant homines, post incarnationem viderunt, aspicientes humanitatem miraculis resurgentem, et intelligentes divinitatem intus latitantem, illi maxime, qui ejus claritatem ante passionem transfigurati, in monte sancto contemplari meruerunt, voce delapsa ad eum hujuscemodi a magnifica gloria : *Hie est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (II Petr. 1), et post passionem, resurrectionis, ascensionisque ipsius gloria conspecta, spiritus ejus sunt dono mirifice refecti, quibus omnibus manifeste cognoverunt, quod hujusmodi gloria, non cuiilibet sanctorum, sed illi soli homini, qui esset in divinitate unigenitus a Patre conveniret.

Plenum gratia et veritate. (Ex Fulgentio.) Quia et in divina natura, quia Deus veritas est, plenus est, et in humana, in qua homo verus, gratia factus est, plenus est : in illa plenitudine Deus est in forma Dei, aequalis Deo; in ista plenitudine, servus in forma servi, quia in similitudine hominum factus, et habitu est inventus ut homo (Philip. 11).

(Ex Beda.) Gratia plenus erat, et est homo Christus Iesvs, cui singulari munera, praeceteris mortalibus datum est, ut statim ex quo in utero virginis concipi et homo fieri inciperet, verus esset et Dens.

CONCORDIA.

Istarum duarum in plurimis fit concordia lectio-
num. Evangelium dicit : *In principio erat Verbum.* Et Apostolus : *Tu in principio, Domine, terram fundasti.* Evangelium dicit : *Omnia per ipsum facta sunt, et mundus per ipsum factus est.* Apostolus dicit : *Per quem fecit et saecula.* Notandum quod Dominum Jesum Christum, utrique Deum appellaverunt : Evangelium ubi ait : *Et Deus erat Verbum.* Apostolus ubi dicit : *Thronus, tuus Deus, in saeculum saeculi* (Hebr. 1).

IN NATALI SANCTI STEPHANI

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. V.

Stephanus plenus gratia et fortitudine, faciebat prodigia et signa magna in populo. Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quae appellabatur Libertinorum et Cyrenensium et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano. Synagoga Graece, Latine congregatio dicitur. Libertini, qui de servitate manumissi et libertate donati sunt. Constat autem, de stirpe servi sui, qui primo fidei Christi restiterunt, qui etsi ab hominibus emancipati, tamen servi erant peccati. Cilicia, certus, luctus, vel vomitus interpretatur. Alexander, auferens angustias tenebrarum. Asia, elevata vel elatio interpretatur.

A cœlos apertos, et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei. Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum. Et ejientes eum extra civitatem, lapidabant, et testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanum, invocantem et dicentem, Domine Jesu, suscipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens : Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino.

Stephanus plenus gratia et fortitudine (Ex Hieron.). Stephanus, Στέφανος Graece, Latine coronatus dicitur, qui pulcherrima ratione quod percepturus erat in re, quodam præsagio præoccuparet in nomine : lapidatus humiliiter, sed sublimiter coronatus, Hebraice autem interpretatur norma vestra, quorum videlicet? nisi martyrum sequentium, quibus primo patiendo, forma factus est, moriendo pro Christo.

Faciebat signa et prodigia. Prodigia dicuntur, porro dicentia, id est, novum aliquid longe futurum prædicentia. Signa dicuntur indicia aliqua, ab eo quod aliquid significent.

Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quae appellatur Libertinorum et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano. Synagoga Graece, Latine congregatio dicitur. Libertini, qui de servitate manumissi et libertate donati sunt. Constat autem, de stirpe servi sui, qui primo fidei Christi restiterunt, qui etsi ab hominibus emancipati, tamen servi erant peccati. Cilicia, certus, luctus, vel vomitus interpretatur. Alexander, auferens angustias tenebrarum. Asia, elevata vel elatio interpretatur.

Et non poterant resistere sapientiae et spiritui, qui loquebatur. Hoc est quod Dominus ipse suis martyribus ait : *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri* (Luc. xxi).

Audentes autem hoc, dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus. Conscientia cum arguitur, impatiens est, et non poterant Christi veritatem sustinere. Aures eorum fuorem mentis in vultu demonstrabant. Stridebant dentibus in eum, carnes lacerare cupientes, ostendentes se esse belluas. Inde enim minabantur, unde tantummodo ostendebantur et belluae, et impletum est in illis : *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* (Psal. xlvi).

Cum autem esset Stephanus plenus Spiritu sancto, intendens in cœlum, ridit gloriam Dei. Quia plenus erat Spiritu sancto, propterea intendebat in cœlum. Plenitudo enim Spiritus sancti, non eum permittebat terrena aspicere. Nam et Moyses vidisse dicitur gloriam Dei, et populus in consecratione domus Domini, vidisse dicitur gloriam Dei Israel (Exod. xxiv). Et apostolus Joannes dicit in Evangelio : *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre* (Joan. 1).

Et Iesum stantem a dextris Dei. Stantem dixit,

non sedentem, stabat cum martyre suo, et pugnabat **quasi in prælio constitutus.** Ille lapidabatur, et Jesus **suscipiebat** plagas.

Ecce video cœlos apertos. Jam mihi aperta est via; adhuc in terra sum, etiam ad cœlorum regna aspicio; cœlos istos aperuerunt mihi lapides vestri, persecutione vestra aperuistis mihi cœlos, usque adhuc cœlos apertos non videram, sanguis meus clavis cœlorum est. Ac si diceret: Deponite lapides, confitemini Jesum, et vos videbitis cœlos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei, sed illi lapides tenebentes, persecutionis veritatem audire non poterant.

Et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei. Cum Dominus Jesus Christus Dei et hominis perfectus sit filius, quid est, quod hunc beatus martyr, hominis potius quam Dei Filiū appellare maluit, cui plus utrique gloriæ videretur allatus, si eum Dei potius quam hominis Filiū appellare voluisset, nisi ut hoc testimonio Judæorum confunderetur infidelitas, qui se hominem crucifixisse, et hunc Deum credere noluissent meminerunt? Ad confortandum ergo beati martyris sapientiam, cœlestis regni janua panditur, et ne innoxius homo lapidatus titubet in terra, Deus homo crucifixus appetit coronatus in cœlo. **Unde?** Quia, stare, pugnantis vel adjuvantis est, recte a dextris Dei stantem vidit, quem inter homines persequentes adjutorem habuit.

Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas. (Ex Hieron.) O pravos animos, claudunt aures, ne apertis illis ingrediatur veritas. Claudunt aures, quia clausos habebant et oculos, et cœlos apertos non viderant.

Et impetus fecerunt unanimiter in eum. Una impetus, unus impetus, major consensus in scelere quam in religione.

Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant. (Ex Beda.) Et Dominus extra portam passus est, qui nos elegit de mundo in supernum suum regnum et gloriam, et Stephanus, quasi advena mundi, extra civitatem lapidatur. Non enim babuit hic manentem civitatem, sed futuram tota mente quærebatur. Et juxta rerum immutationem martyr mundi cordis, ad cœlos intuitum dirigit, persecutor duræ cervicis manus ad lapides mittit.

Et testes deposuerunt vestimenta secus pedes adolescentis qui vocabatur Saulus. Quare testes falsi primum lapidaverunt? Quia lex preceperat ut quicunque testimonium diceret contra aliquem causa mortis, ipse primum lapidem mitteret in eum, quem primum ore occiderat suo (*Deut. xvii.*).

Ex Hieron. Deponunt vestimenta, qui jam Dei auxilium proiecserant. Saulus autem tentatio, sive infernus interpretatur. Recte igitur qui lapidabant martyrem, vestimenta sua juxta infernum reliquerant.

Et lapidabant Stephanum invocantem et dicentem: **Domine Jesu, suscipe spiritum meum.** Videte confessionem: hominem videt stantem, et tamen Dominum confitetur. Ac si diceret: Domine Jesu, stas quidem quasi homo, sed adjuvas quasi Deus. Stas,

A surrexisti ut me venientem susciperes et amplexarieris, filius invocat patrem, martyr invocat agonisthen. Domine Jesu, suscipe spiritum meum, qui expellitur de carne mea, propter confessionem tuam, fas est enim ut spiritus, qui pro te funditur, a te suscipiatur.

Positis autem genibus clamavit voce magna dicens: **Domine, ne statuas illis hoc peccatum, et cum hoc dixisset, obdormivit.** (Ex Beda.) Pro se quidem stans oravit, pro inimicis genu flexit, quia ipsorum maior iniquitas, majus supplicandi remedium flagitabat. Et mira beati martyris virtus, qui sic zelo servebat, ut eis a quibus tenebatur palam suæ perfidiae culpas exprobraret, sic dilectione ardebat, ut in morte quoque pro eis a quibus occidebatur, B oraret.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXXIII.

C **Dicebat Jesus turbis Judæorum et principibus sacerdotum:** Ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis, et ex eis flagellabitis in synagogis vestris; et persequimini de civitate in civitatem, ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus super terram a sanguine Abel justi usque ad sanguineum Zachariæ, filii Barachia, quem occidistis inter templo et altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti! Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. »

D Dicebat Jesus turbis Judæorum: Ecce ego mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis et flagellabitis in synagogis vestris, et persequimini de civitate in civitatem, ut implete mensuram patrum vestrorum. (Ex Hieron.) Id est, quod illis deficit, vos adimplete. Illi enim interfecerunt servos, vos Dominum crucifigite; illi prophetas, vos eum qui per prophetas prædicatus est. Potest hoc et ad discipulos ejus referri, de quibus nunc dicit: Ecce ego mitto ad vos prophetas, etc. Similique observa juxta Apostolum scribentem ad Corinthios, varia dona esse discipulorum Christi (*I Cor. xii.*): alios prophetas, qui ventura prædicant; alios sapientes, qui neverunt quando debeant proferre sermonem; alios scribas in lege doctissimos, qui describunt in tabulis cordis sui, ex quibus lapidatus est Stephanus, Paulus occisus, crucifixus Petrus, flagellati in Actibus Apostolorum discipuli, et persecuti eos sunt de civitate in civitatem, expellentes de Iudea, ut ad gentium populum transmigrarent.

Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram. (Ex Beda.) Quæritur, quomodo sanguis omnium prophetarum atque justorum ab una Iudeorum generatione requiratur, cum et multi sanctorum, sive ante incarnationem, seu post mor-

tem, resurrectionemque Salvatoris ab aliis sunt nationibus interempti, et ipse Dominus, Judæis licet acclamantibus, a Romano tamen præside, Romanisque sit militibus crucifixus. Sed moris est Scripturarum, duas sœpe generationes hominum, bonorum scilicet et malorum, computare, hoc est, eorum qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, et eorum, quibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis*, et alibi: *Serpentes, generatio viperarum.*

(*Hieron.*) Dicamus breviter, quare sanguis Abel justi usque ad Zachariam filium Barachiae, ab illa generatione queratur, cum neutrum eorum occiderit? Regula Scripturarum est, duas generationes, bonorum vel malorum nosse. Bonorum, de qua scriptum est: *Hæc est generatio querentium Dominum, querentium faciem Dei Jacob* (*Psal. xxii*), et in alio loco de omnibus sanctis: *Generatio rectorum benedicetur* (*Psal. cx*). De malis vero: *Generatio viperarum*, et: *Requirentur omnia a generatione ista*. Et illud: *Generatio prava atque perversa, hæc cine redditis Domino, popule stulte et insipiens* (*Deut. xxxii, 5, 6*)? et: Gens sine consilio et sine prudentia? Ergo isti, qui similia Cain et Joas contra Apostolos gesserunt, de una generatione esse referuntur: et omnes sancti, qui similares in virtutibus sunt, una generatio esse videtur.

A sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariae filii Barachiae. (Ex Beda.) Quæritur cur duos hos specialiter posuit Abel et Zachariam, quia neuter tunc presens fuit, et postea multi ab eis sancti occisi sunt, nimirum pro æqualitate placuli. Cain enim occidit Abel fratrem suum, nulla causa justa existente. Joas quoque rex filium sacerdotis nutrientis se et eripientis de morte, et in templo septem annis abscondentis se, cum Athalia, avia ejus, omne semen regium, desiderio regni, interfecisset, maximeque collactaneum suum; horum, inquam, omnium oblitus, interfecit. Item quæritur: Si sanguis hominum, qui post hunc occisi sunt, venit super eos, nimirum Zacharias sanctos in fine mundi passuros, significat, quorum omnium sanguis veniet super generationem malam, cuius malitia unita est, quare a sanguine Abel, qui primus martyrium passus est, mirum non est. Sed quare usque ad sanguinem Zachariae querendum est, cum et multi post eum usque ad nativitatem Christi, et ipso mox nato innocentes in Bethleem pueri sint ab hac generatione perempti (*Matth. ii*)? Nisi forte, quia Abel pastor ovium, Zacharias sacerdos fuit, et hic in campo, ille in atrio templi necatus est. Utriusque gradus martyres, et laici scilicet et altaris officio mancipati, sub eorum voluit intimare vocabula.

Quem occidistis inter templum et altare. (Ex Hieron.) Inter parietem templi et altare incensi interius, sive, ut alii dicunt, inter ruinas templi et altare hostiarum exterius. Quæritur qui sit iste Zacharias, filius Barachiae, qui occisus est inter templum et altare, quia multis legimus Zacharias. Sed, ne libera

A nobis tribueretur erroris facultas, manifeste ostendit, de quo dicit hoc, quod additum est: *Quem occidistis inter templum et altare, illum significare Zachariam volens, qui occisus est a Joas rege Judæ, sicut Regum narrat historia. Sed observandum quod ille Zacharias non sit filius Barachiae, sed filius Joadæ sacerdotis, unde Scriptura refert: Non fuit recordatus Joas patris ejus Joadæ, quæ sibi fecisset bona* (*II Par. xxiv*). Cum ergo Zachariam teneamus et occisioni consentiat locus, querimus quare Barachiae dicitur filius et non Joadæ. Barachias in lingua nostra benedictus Domini dicitur, et Joadæ justitia interpretatur, et ideo vir justitia plenus, benedictus Domini recte appellatur.

Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. (Ex Hier.) Hierusalem, non saxa et ædificia civitatis, sed habitatores vocat, quam patris plangit affectu, sicut et in alio loco legimus, quod videns eam, fleverit (*Luc. xix*).

Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, et nolui-sti. In eo autem quod dicit: *Quoties volui congregare filios tuos, omnes retro prophetas a se missos esse testatur.* Avis quoque similitudinem congregantis sub pennis nidum suum, in Cantico Deuteronomii legimus: *Sicut aquila protegit nidum suum, et super pullos suos desideravit, expandens alas suas, suscepit eos et tulit super pennas suas* (*Deut. xxxii*). Et pulchre, qui Herodem de sua nece tractantem, vulpem vocarat (*Luc. xiii*), seipsum avi comparat. Fraudulenta enim vulpes semper insidias avibus tendere non cessat. Quod dicit: *Qui ad te missi sunt, hoc est, qui ad profectum tuum missi fuerant. Quoties volui, ac si diceret, Indebita reddis mihi, congregare de Ægypto et Babylone pullos sub alas. Duæ alæ Domini, Moses et Aaron, qui eduxerunt populum de Ægypto, sive Zorobabel et Esdras et Nehemias, et Jesus filius Josedec duces, qui eduxerunt populum Israel de Babylone.* Quæritur quomodo dicit: *Quoties volui, cum Propheta dixerit: Omnia quæ voluit Dominus fecit, id est, volui ex me, sed noluisti ex vestra parte.*

Ecce relinquetur domus vestra deserta. (Ex Hieron.) Hoc ipsum ex persona Hieremiae jam ante dixerat: *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, facta est mihi hæreditas mea quasi spelunca hyænae* (*Hier. xii*). Desertam Judæorum domum idem templum illud, quod ante fulgebat augustius oculis comprobamus, qui habitatorem Christum perdidit, et hæreditatem præripere gestiens, occidit hæredem. Aliter: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, hoc est, nunc vestra est, non mea, quæ dudum domus mea vocabatur.* Deserta in vindicta crucis, sive templum Judæorum a Domino habitatore relinquatur, ibique ad gentium Ecclesiam.

(Ex Beda.) Ipsam civitatem, quam nidum suum vocaverat, nunc domum Judæorum appellat, quæ non immerito Domini auxilio nodata, suæ ditioni relinquitur, quia non solum avis illius omnipotens,

quam Matthaeus gallinam nuncupat, alis protegi de- A in cœlestibus in Christo. (Ex Hieron.) Quomodo se- spexit, sed eamdem avem, se protegere volentem, vul- cundum substantiam Deus bonus, nos communione pibus devorandam, idem Herodi et Pilato crucifigen- sui, efficit bonos, ita ipse benedictus, nos præstat dem tradidit Christum. Nec mors vulpium earum- esse benedictos. Benedixit autem nos, non in una dem, hoc est, regum terræ, et ipsæ rapinae donatur; benedictione tantum, sed et in cunctis; non quod omni- occiso enim Domino venerant Romani, et quasi ni- nes omnia consequamur, sed dum singuli, vel singu- dum vacuum diripentes, tulerunt eorum locum, gen- las, vel plures habemus, ex omnibus omnes singulas tem et regnum.

(Ex Hieron.) Sciendum quia hyena, unde superius ia testimonio Hieremie mentio facta est, bestia est quæ noctu cadaveribus mortuorum vivit, et de se- paleris solet effondere corpora, nihilque est immun- ditate, quo non vescatur; talis est Israel, offendens Dominum suum, et omnium bestiarum morsibus traditus, nempe quia a Domino est derelictus.

Dico enim vobis: Non me videbitis amodo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. (Ex Aug.) Hæc quidem turbæ dixerunt Domino, ve- nienti ad Hierusalem, sed quia Lucas non dicit, quo hinc abscesserit Dominus, ut non veniret, nisi eo tempore quo jam illud diceretur, perseverat quippe in itinere suo, donec veniat Hierusalem, cogit pro- fecto hoc mystice intelligi, de illo ejus adventu, quo in claritate venturus est, maxime cum Matthæus Dominum prædecantatas ei a turba laudes dixisse testatur.

(Ex Hieron.) Idem quod dicit: Donec dicatis: Be- nectus qui venit in nomine Domini, hoc vult intel- ligi, nisi poenitentiam egeritis, et confessi fueritis, ipsum me esse, de quo prophete cecinerunt, filium omnipotentis Patris, meam faciem non videbitis. Ha- beat Judæi, datum sibi tempus poenitentiae, con- fiteantur: Benedictus qui venit in nomine Domini, et Christi ora consipient.

CONCORDIA.

Istarum duarum in hoc sit concordia lectionum, quia utraque de lapidatione justorum, unam faciunt mentionem. Hæc est lectio Actuum Apostolorum, de beati Stephani, perspicue, et proprie jam patrata. Evangelii vero lectio, de cuiuslibet prophetæ lapida- tione absolute facit, non proprie, mentionem.

IN NATALI SANCTI JOANNIS EVANGELISTÆ LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS, CAPITE PRIMO.

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cœlestibus in Christo: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriae gratiae suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo, in quo ha- bemus redēptionem, per sanguinem ejus in re- missionem peccatorum, secundum divitias gratiae ejus, quæ superabundavit in nobis. »

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali

PATROL. CII.

cundum substantiam Deus bonus, nos communione sui, efficit bonos, ita ipse benedictus, nos præstat esse benedictos. Benedixit autem nos, non in una benedictione tantum, sed et in cunctis; non quod omnes omnia consequamur, sed dum singuli, vel singu- las, vel plures habemus, ex omnibus omnes singulas possideamus, et non in terrenis benedictionibus, sed spiritualibus. Quæritur, quomodo adhuc in terra nos positos cœlesti benedictione benedixerit. Sive igitur quod couersatio nostra in cœlis est, et non sumus de mundo isto, sed deposita imagine τοῦ χεῖροῦ, portamus imaginem supercœlestis, et in carne non vivimus, sed in spiritu; sive quod omnis benedictio spiritualis in Christo, licet in terra sit, tamen de cœlestibus computetur: Benedictit nos, inquit, in omni benedictione spirituali, id est, in sermone Dei, et sa- pientia, et virtute, cœterisque virtutibus. Dupliciter autem legendum: Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, ut sit benedictus Deus, qui uni- versorum conditor est, et hic distinctio, deinceps in- feratur, qui est, et Pater Domini nostri Jesu Christi. Vel ita, ut Dens et Pater, ad Dominum nostrum, in commune referatur, benedictus Deus, ejus qui as- sumptus est hominis, et Pater ejus, qui in principio apud Deum, erat Deus Verbum. Non quo alias as- sumptus homo, et aliis sit sermo, qui assumperit, sed quo unus, atque idem, pro varietate causarum, nunc sublimis, nunc humilis prædictetur.

Sicut elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem. C Volens itaque Paulus ostendere quod Deus nos elegit ut essemus sancti et immaculati coram ipso, hoc est, Domino, ante fabricam mundi, in praesentia Def, cui omnia futura jam facta sunt, et antequam flant uni- versa, sunt nota, hoc usus est sermone dicens: Ante constitutionem mundi. Quod autem ait: Ut essemus sancti et immaculati, inter sanctum et immaculatum, hoc interest, quod sanctus et immaculatus intelligi potest. Immaculatus vero, non statim et sanctus. Parvuli vero immaculati sunt, qui integro corpore non fecere peccatum, et tamen non sancti, quia sanctitas voluntate et studio comparatur.

In charitate prædestinans nos in adoptionem filio- rum, per Jesum Christum, etc. Dupliciter legendum, ut charitas, vel superioribus, vel inferioribus copa- letur. Cum superioribus ita, ut essemus sancti et immaculati coram ipso in charitate. Cum inferioribus ita, in charitate prædestinans nos, etc. Nec non etiam hoc inferendum, quod cum prædestinet nos in adoptionem filiorum, per Jesum Christum, tamen non ante filii esse possumus, nisi filii ejus Jesu Christi fidem et intelligentiam recipiamus, et illa quidem natura filius est, nos vero adoptione. Ille nunquam filius non fuit, nos antequam essemus præ- destinati sumus, etc. Spiritum adoptionis accepimus quando credimus in Filium Dei.

Secundum placitum voluntatis suæ. (Ex Hieron.) Verbum τύθοις, quod Latinus interpretatus est placitum, apud Græcos compositum est ex duobus

integris, dñe tuū rū nū dñmō, id est, a bene et A placito, quod nos possumus dicere, beneplacitum, quia non statim omne quod placet, et beneplacere potest, sed hoc beneplacitum dicitur, ubi quod placuit, recte placitum comprobatur.

*In laudem gloriae gratae sue, in qua gratificavit nos in dilectio. Omnis ergo gratia quam consequimur, in gloriam et laudem ejus, qui nos gratificavit in dilectio, hoc est, in Domino Iesu Christo Salvatore completur, quia absque sapientia, veritate, justitia, pace, redemptione, quibus omnibus Christus intelligitur, nullum bonum esse potest. Nec putandum quod in Latinis codicibus, habet scriptura, in dilectio Filio suo, sed simpliciter et absolute, in dilectio. Quod ita mihi intelligendum videtur, ut subaudiatur, ab omnibus. Si enim Christus, ut saepe jam diximus, sapientia est, justitia, pax, gaudium, etc., haec virtutum vocabula, etiam hi, qui sequi nequeunt, diligunt, et nullus tam confessi sceleris est, ut non sapientiam et justitiam amare se dicat, iste est dilectus, quem testimo in Isaia significari: *Cantabo dilectio, et Vineae facta est dilectio* (*Izai. v*), et in Psalmo: *Et dilectus quemadmodum filius unicornium* (*Psal. xxviii*).*

In quo habemus redemptionem. Ille redimitur, qui captivus est, et in hostium veniens potestatem, liber esse desivit, ita et nos quidam dicunt in hoc mundo esse captivos, et sub principibus, et potestatibus, iungo servitutis teneri, nec ante vincetas catenis explicare manus, et oculos sursum attollere, nisi Redemptor advenerit Jesus Christus Filius Dei, qui proprium sanguinem dedit, et nos de servitutis eripiens, libertate donavit.

Per sanguinem ipsius. Duplicitor vero sanguis Christi, et caro intelligitur: vel spiritualis illa atque divina, de qua ipse dicit: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus* (*Joan. vi*). Et: *Nisi manducaveritis carnem meam, et sanguinem meum bibetis, non habebitis vitam aeternam* (*Ibid. 54*). Vel: Caro et sanguis que crucifixus est, et qui militis effusus est lancea.

Remissionem peccatorum. Consequenter autem post redimationem sanguinis Christi, remissionem accepisse scribantur peccatorum, quia nisi redempti fuerimus, frustra nobis peccata donantur, nec ante veniam accipere possumus nisi pretium pro nobis eruentus quondam vinctus acceperit.

Secundum divitias gratiae ejus, quae abundavit in nobis. Qui intelligit hoc quod dictum est: *Gratia estis salvi et non ex operibus* (*Ephes. ii*), isto scit, quod secundum divitias suas, Dei gratia abundet in nobis, maxime in Ecclesia de gentibus congregata. Annon est magnitudo gratiarum in Paulo et in ceteris sanctis? de quibus dicitur: *Nescitis quoniam angelos judicabimus* (*1 Cor. vi*)? Haec divitias gratiarum, ille in se non facit vacuas, qui, quantum valat humana fragilitas, laborat, contendit, et cum Paulo dicit: *Gratia ejus in me vacua non fuit* (*1 Cor. xv*): qui vero ad deteriora delabitur, in isto, dives gratia Dei, paupertate tenuabitur.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. ULT.

Dixit Jesus Petro: Sequere me. Conversus Petrus, vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, qui et recubuit in cena supra pectus ejus, et dixit: Domine, quis est qui te tradet? Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesus: Domine, hic autem quid? Dicit ei Jesus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus, quia non moritur, sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Ille est discipulus iste, qui testimonium perhibet de his, et scripsit haec, et scimus quia verum est testimonium ejus.

Dixit Jesus Petro: Sequere me. (Ex Beda.) Postquam enim Dominus Jesus significavit Petro qua morte clarificaturus esset Deum, protinus adjungit: *Sequere me, ac si aperte dicat: Quia ipse prius pro tua redemptione, crucis supplicium subire non timui, quid tu pro mei confessione nominis crucem pati formidas?* qui eo gloriosiore martyrii palma glorificaberis, quo in hac promerenda magistri iter sequeris.

Conversus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem. Hinc etenim patet, quia cum dixisset Jesus Petro: *Sequere me, surrexit de loco convivii, et cepit abire.* Secatus est autem eum Petrus, secutus est et ille discipulus, quem diligebat Jesus, Joannes videlicet, ipse qui hoc scripsit Evangelium. Diligebat autem eum Jesus, non exceptis ceteris singulariter solum, sed praeceteris familiaribus unum, quem specialis prærogativa castitatis ampliori dilectione fecerat dignum. Omnes quippe diligit, qui omnibus dicit: *Sicut dilexit me Pater et ego dilexi vos; manete in dilectione mea* (*Joan. xv*). Sed hunc praec omnibus diligit, qui virgo electus ab ipso; virgo in seum permansit. Tradunt namque historiæ, quod cum de nuptiis, volentem nubere, vocaverit, et propterea, quem a carnali voluptate retraxerat, potiore sui amoris dulcedine donavit.

Qui recubuit in cena super pectus ejus. Quod autem discipulus ille super pectus magistri recubuit, non praesentis columni modo dilectionis, sed et futuri signum mysterii figurabatur: etenim tunc iam Evangelium, quod idem discipulus erat scripturus, uberies alique altius ceteris sacra Scripturae paginis areana divinitas majestatis esse comprehensurum. Quia enim in pectore Jesu sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi, merito super pectus ejus recubat, quem majore ceteris sapientie et scientie singularis munere donat. Ceteros quippe Evangelistas novimus, plura de miraculis nostri Salvatoris, pauciora de divinitate locutos. Joannes autem, per pauca de humanis scribens actibus, potius se expoundit divinitate naturæ indidit arcanis, patenter insinuans quanta de pectore Jesu fluente doctrinæ celestis, quæ nobis eruetaret, hauserit. Sequitur: Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Jesus:

Domine, hic autem quid? Quia beatus Petrus au-

dierat per passionem crucis se clarificaturum esse A dñe non poterat. Sed tamen superioribus verbis dicendo : *Etiam Domine, tu scis, satis et ipse declaravit, scientem Dominum interrogasse, quod interrogavit. Sciebat igitur Dominus non solum quod diligenter, verum etiam quod plus illis eum diligenter Petrus.*

Dicit ei Jesus : Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere. Non, inquit, eum per passionem martyrii volo consummari, sed absque violentia persecutoris, diem exspectare novissimum, quando ipse veniens, eum in aeternæ beatitudinis mansionem recipiam, et quid hoc ad te? Tu tantum crucis patibulum subeundo, mea vestigia sequi debere memento. Non quia, non et ipse multos antea labores pro Domino, pressurasque malorum toleraverit, qui et in Actibus Apostolorum, cum ceteris apostolis flagellatus invenitur, quando ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati (Act. v), et a Domitiano Cæsare, in serventis oeli dolium missus, in ecclesiastica narratur historia, ex quo tamen divina se protegente gratia, tam intactus exierit, quam fuerat a corruptione concupiscentiae carnalis extraneus. Nec multo post, ab eodem principe, propter insuperabilem evangelizandi constantiam, in Patmos insolam exilio relegatur. Ubi humano licet destitutus solatio, divina tamen visionis et allocutionis meruit crebra consultatione relevari. Denique ibidem Apocalypsim, quam ei Dominus de statu Ecclesie praesenti, vel futuro revelavit, manu sua conscripsit. Unde constat, promissionem sic manendi, donec veniret Dominus, non eo portinere, quod sine labore certaminis victurus in mundo, sed illo potius quod sine dolore passionis transiturus esset in mundo. Sic enim in Patrum litteris invenimus, cum longo confessus senio, sciret imminere diem recessus sui, convocatis discipulis suis, post monita exhortationum ac missarum celebrationem, ultimum eis vale fecit, deinde descendens in defossum sepulturae suæ locum, facta oratione positus est ad patres suos, jam liber à dolore mortis, quam a corruptione carnis invenerit alienus.

(Ex Augst.) Illud etiam in his duobus apostolis, Petro et Joanne, quem non moveat ad querendum? Cur Joannem plus dilexerit Dominus, cum ipsum Dominum plus dilexerat Petrus? Ubicunque enim se commemorat Joannes, ut nomine suo tacito ipse possit intelligi, hoc addit quod eum diligebat Jesus. Porro quod apostolus Petrus plus aliis dilexerit Christum, possunt quidem documenta multa proferri; sed ut longe in alia non eamus, in ipsius tertiae manifestationis Domini, paulo superiore lectione, que istam precedit, satis evidenter appareat, ubi interrogans eum dixit : *Diligis me plus his?* quod utique sciebat, et tamen interrogabat; ut etiam nos, qui legimus Evangelium, amorem Petri erga Dominum, et in illo interrogante, et in illo respondentе, nosceremus. Quod autem in eo, quod respondit Petrus : *Amo te, non addidit, plus his,* hoc respondit quod de se ipso sciebat. Non enim quantum ab alio quilibet diligenter scire poterat, qui cor alterius vi-

*B inquit, volo manere, id est, sic eum exspectare finem conditionis, propriæ, non finem mundi. Quod autem subdit : Donec veniam, non solum de generali illo, quo resolvendus est mundus, sed etiam de hoc, quo quotidie sanctos suos visitare dignator adventu, accipi potest. Quod vero ait : *Diligis me plus his,* potest ita plus intelligi, ut Joannes hoc loco, qui specialius dilectus est, a ceteris excipiet. At vero, juxta mysticum sensum, in Petro actualis vita, in Joanne contemplativa significatur. In utroque præsens pariter et futura. Ecclesia autem, cuius Petrus, propter primatum apostolatus gerebat figuram, claves regni calorum a Christo accepit. In petra, hoc est, potestatem solvendi ligandique peccata, quod est enim per proprietatem in Christo Ecclesia, hoc est, per significationem Petrus in petra, qua significatione intelligitur Christus petra, Petrus Ecclesia. Hæc igitur Ecclesia, quam significabat Petrus, quam diu deget in malis, amando et sequendo Christum, liberatur a malis. Magis autem sequitur Christum in eis, qui certant pro veritate usque ad mortem, quibus idem Petrus ait : *Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus* (I Petr. ii). Ecce propter quod ei dictum est : *Sequere me.* Est alia vita immortalis, quæ non est in malis, ubi facie ad faciem videbimus, quod hic per speculum et in ænigmate videtur (I Cor. xiii). Duas itaque vitas, sibi divinitus prædicatas et commendatas novit Ecclesia. Quarum est una in fide, altera in specie. Una in peregrinatione, altera in æternitate; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat. Ergo una bona est, sed adhuc misera : altera melior et beata. Ista significatio est per apostolum Petrum, illa per Joannem. Ideo dicitur huic : *Sequere me.* De illo autem : *Si eum volo manere donec veniam.* Ac si dicat : *Tu me sequere, per imitationem perforandi temporalia mala.* Ille maneat, donec semperna venio redditurus bona. Sic eum volo manere, id est, exspectare, quoniam quod per eum significatur, non utique nunc, sed cum venerit Christus, implebitur.*

Hic est discipulus, qui testimonium perhibet de his, et scripsit hæc. Hic manifeste beatus Joannes suam

personam designat ex officio, quod designare vitat A ex vocabulo. Perhibuit namque testimonium Verbo Dei praedicando, perhibuit scribendo, perhibuit de nro docendo, perhibet etiam nunc pandendo. Siquidem a tempore Dominicæ passionis, resurrectionis et ascensionis in eodem, et usque ad ultima Domitiani principis tempora, per annos circiter sexaginta quinque absque ullo scribendi adminiculo verbum prædicabat. At ubi a Domitiano, qui secundus post Neronem Christianorum persecutor exstitit, exilio missus est, irrumpentes in Ecclesiam hæretici, quasi in destituta a pastore ovilia lupi Marcion, Cerinthus et Ebion, cæterique Antichristi, qui Christum suis ante Mariam negabant, simplicitatem fidei evangelicæ perversa maculavere doctrina. Sed cum ipse post occisionem Domitiani, permittente pio principe Nerva, rediret Ephesum, compulsis ab omnibus pene tunc Asiae episcopis, et multarum Ecclesiarum legationibus, de coetera Patris divinitate et Christi altius facere sermonem, eo quod in trium aliorum evangelistarum scriptis, de humanitate ejus sufficienter sibi viulerentur habere testimonia. Quod ille se non aliter facturum respondit, nisi indicio jejunio, omnes in commune Dominum precarentur, ut illa digna scribere posset. Et hoc ita patrato, instructus revelatione, a sancti Spiritus gratia inebriatus, omnes hæreticorum tenebras patescet, et subita veritatis luce dispulit : *In principio, inquiens, erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Similemque initis totum sui sermonis cursum faciens Dominum nostrum Jesum Christum, sicut verum hominem, vere ex homine temporaliter factum, ita etiam verum Deum, vere ex Deo Patre, et eternali ter natum, vere cum Patre et Spiritu sancto semper existentem clarissima assertione perdocuit. Imo omnia divinae veritatis et veræ divinitatis, quantum alteri mortalium nulli licuit arcana reseravit. Et hoc virginis privilegium recte servabatur, ut ad serutanda Verbi incorruptibilis sacramenta, incorrupto ipse non solum corde, sed et corpore procederet. De cujas dictorum veritate, quod sit nemini ambigendum, ipse quoque curavit ostendere, qui cum dixisset : *Hic est discipulus qui testimonium perhibet de his, et scripsit haec, contiuo subjicit et ait : Et scimus quia verum est testimonium ejus.* Quia ergo cum cæteris fidelibus scimus, verum esse testimonium ejus, curemus per omnia, ut recta fide intelligendo, recta operatione exercendo quæ docuit, ad dona perveniamus sempiterna, quæ promisit per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti, Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

CONCORDIA

In hoc istarum duarum sit concordia lectionum, quia humano de Joannis actu et nomine, et alia tantum de ejus actu faciunt rationabiliter mentionem, qui ab omni contagione immaculatum, cum Dominus ab infancia custodivit eum et sanctum, ideo illi

apostolica apte convenit, vel maxime ubi ait : *Benedictus Deus qui elegit nos, etc.*

IN NATALI INNOCENTUM.

LECTIO LIBRI APOCALYPSES JOANNIS APOSTOLI, CAP. XIV.

C « Vidi supra monte Sion agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, et nomen patris ejus scriptum in frontibus suis, et audivi vocem de celo, tanquam vocem aquarum multarum, et tanquam vocem tonitri magni, et vocem quam audivi, sicut citharoedorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi canticum novum ante sedem Dei, et ante quatuor animalia et seniores; et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. Illi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quoniam cunque ierit. Illi empti sunt ex hominibus primis Deo et agno, et in ore ipsorum non est inventum mendacium. Sine macula sunt ante thronum Dei. »

C « Vidi supra montem Sion agnum stantem. Agnus Christus, de quo Joannes ait : *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Mons Sion, qui speculatio interpretatur, hoc loco Ecclesia intelligitur, super quem Dominus Jesus Christus stare perhibetur, virtutis et protectionis ei præstans adjutorium et munimen. Nota que bestia superius in arena maris, agnus in monte Sion stare perhibetur, et cum illo centum quadraginta quatuor millia. Illic est numerus populi Dei, hic finitus numerus ponitur pro infinito, et sacratus secreti significazione mysterii. Nam ternario numero triplicato fit novenarius, et quaternario quater ducto sedecim faciunt. Novies autem decies sexies centum, quadraginta quatuor impletur, quo numero virginis examinis mystice insinuata est plenitudo, ut cum de istis tam copiosa dicitur multitudo, de cæteris Ecclesie membris non dubitetur.

D « *Habentes nomen ejus, et nomen patris,* etc. Superius enim dixerat de bestia ascendente de terra, quod faceret omnes pusillos, et magnos divites, et pauperes liberos, et servos habere characterem in dextera manu, et in frontibus suis. Hic autem e contrario de servis Dei, ne jam vehementi persecutionis impetu, vel succubuisse aliquem, vel periisse, infirmus animus estimaret, subdit : *Habentes nomen ejus, et nomen patris ejus scriptum in frontibus suis.* Quod dicit, nomen, intelligitur agni, et nomen patris ejus, intelligitur Dei Patris.

E « *Et audivi vocem de celo.* Id est, Ecclesiam, quæ celum sibi nominatur Scripturis. De Ecclesia enim scriptum est : *Celum mihi sedes est.* Et de ejusdem Ecclesie prædictoribus scriptum : *Cœli enarrant gloriam Dei.* Magna vox sanctorum, magna est devotio charitatis, quam se de celo audisse refert, cum eos qui vocem ediderunt, in Sion monte stare prædiceret, ut ostendat se montem Sion non aliud quam Ecclesiam dixisse, quæ ad

devincenda gravamina pressurarum, sublimi contemplatione erecta gaudio, regis sui certamina laude simul et imitatione concelebrat. Hoc est enim veraciter agno stanti psallere.

Tanquam vocem aquarum multarum, et tanquam vocem tonitri magni. Quid per vocem aquarum multarum; nisi vox intelligitur prædicatorum? Quid per vocem tonitri magni, nisi vox Evangelii designatur? Unde et quidam apostoli filii tonitri nominantur. Tonitrua enim sunt Evangelia, ubi communando aiunt: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur et in ignem mittitur.*

Et vocem quam audivi, sicut citharaeorum citharizantium in citharis suis. Quid per vocem citharizantium, nisi vox consona omnium designatur prædicatorum, et una concordia eorum, que in mundis cordibus, canticum personat charitatis. Concitharisticæ Dei omnes sancti sunt, qui carnem suam crucifigentes cum virtutis et concipiscientiis (*Gal. v.*), laudant eum in psalterio et cithara: quantum amplius illi, qui Angelicæ privilegio castitatis, totos se faciunt Domino holocaustum singulariter, abnegantes semelipsos, tollentes crux suam, sequuntur agnum quoquaque ierit.

Et cantabant quasi canticum novum. Quid per canticum novum, nisi Novum Testamentum, et confessio designatur fidelium; id est, credo Deum Patrem omnipotentem, et in Jesu Christum Dominum nostrum Filium ejus, et in Spiritum sanctum. Hoc enim canticum novum cantat, qui, veteri homine deposito, per gratiam baptismatis innovatur feliciter. Iste cantus qui mentem purissimam consolatur, qui medullitus delectatur, hoc novus homo cantare debet canticum novum non vetus, qui neicum Adæ peccata depositus. Novus utique cantus est, quia nunquam talèm antea mundus audivit.

Novum. Quod nalla vetustate sordescat, sed semper in sui dignitatis gratia perseveret.

Ante sedem. Sedes Ecclesia est perfecta, quæ meruit cœlum esse, eo quod sit habitaculum Dei. Sedes sunt Salvatoris Domini, quas ille sua majestate Jam possidet, sicut legitur: *Sedes sapientiæ anima justi est* (*Sep. vii.*).

Et ante quatuor animalia. Quatuor enim animalia quatuor designant Evangelia, quæ alio loco plena oculis ante et retro describuntur. Ante, quia de futuro judicio prædicant.

Retro. Quia de Veteri Testamento testimonium donant. Quod autem sequitur:

Et seniores. Illos significat, de quibus superius dixerat:

Et in circuitu sedis sedilia virginis quatuor millia, et super thronos virginis quatuor seniores, sedentes amici vestimentis albis. Qui sive Decalogum duplicatum et quatuor significant Evangelia, sive duodecim apostolos, et duodecim patriarchas, id est, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, Aaron, Josue, Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, Danielem et David. Et nemo poterat dicere canticum nisi centum quadra-

A ginta quinque millia, qui empti sunt de terra. Singulariter canticum agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de carnis incorruptione gaudere. Quod tamen electi ceteri canticum audiire possunt, licet dicere nequeant, qui per charitatem quidem ex illorum celsitudine lati sunt, quamvis ad eorum præmia non assurgunt.

Virgines enim sunt, hi qui sequuntur agnum quoquaque ierit. Hæc pulchre beatus Augustinus, virginis admonendo, exposuit: « Pergite, inquieti, sancti Dei, pueri et pueræ, mares ac feminæ, caelibes et innuptæ, pergite perseverando in finem. Laudate Dominum dulcissimus, quem cogitatis uberior. Sperate felicius, cui servitis instantius. Amate ardenterius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis et lucernis ardenteribus exspectate Dominum, quando veniat a nuptiis (*Luc. xii.*). Vos affertis ad nuptias agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris, utique tale, quale nemo poterit dicere, nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam, præ ceteris, dilectus agno, qui discumbere super pectus ejus solitus erat. Ipse vos vidit duodecies duodena millia sanctorum citharæorum, illibatae virginitatis in corpore, inviolatae veritatis in corde. Sequimini agnum, quia et agni caro utique virgo. Sequimini eum virginitate cordis et carnis, quoquaque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari, quia Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequeremini vestigia ejus» (*I Petr. ii.*).

Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinqnati, C virginis enim sunt. Virginis enim dicit integritate fidei. Sic de universalis Ecclesia loquitur Apostolus, dicens: *Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo, nam et hanc visionem Thichonius, non de virginibus specialiter tantum, sed de tota generaliter interpretatur Ecclesia. Illi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et agno, redempti pretioso sanguine Christi, ut Apostolus ait: Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Dominum in corpore vestro* (*I Cor. vi.*). Hæc primitiæ de illo sancto et immaculato Ecclesiæ grege, quasi sanctiores, prioresque hostiæ, pro voluntatis suæ meritis, a Spiritu sancto eliguntur.

Et in ore ipsorum non est inventum mendacium. Non dixit: Non fuit in ore eorum mendacium, sed non est inventum. Sicut Apostolus dicit: *Et haec quidem fuistis, sed abluti estis* (*I Cor. vi.*). Et: *Iniquitas injusti non nocebit ei, qua die conversus fuerit ab iniquitate sua, et poterit esse virgo, et dolus in ore ejus non inveniri.* Virginis enim castos dicit et pudicos. Sine macula sunt ante thronum Dei. Sine macula, hoc est, sine peccato. Tunc enim justi immaculati sunt, quando indulgentiæ munera consequuntur, sicut Propheta dicit: *Larabia me, et super nivem dealbabor* (*Psal. l.*). Beati ergo immaculati, qui in vitam æternam merentur intrare.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. II.

« Ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph,

¶ dicens : Surge et accipe pueram et matrem ejus, et fuge in *Egyptum*, et esto ibi usque dum dicam tibi ; futurum est enim, ut Herodes querat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens accepit puerum et matrem ejus nocte, et secessit in *Egyptum*, et erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam, dicentem : Ex *Egypto* vocavi filium meum. Tunc Herodes videns quod illitus esset a magis, iratus est valde. Et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, et in omnibus finibus eis, a bimatu et infra, secundum tempus, quod exquisierat a magis. Tunc adimpletem est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem : Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus, Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia boui sunt. Defuncto autem Herode : ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph in *Egypto*, dicens : Surge et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel. Defuncti sunt enim, qui quererent animam pueri. Qui consurgens, accepit puerum et matrem ejus, et venit in terram Israel. Audiens autem, quod Archelaus regnaret in Iudea pro Herode patre suo, timuit illo ire. Et admonitus in somnis, secessit in partes Galileae. Et veniens habitavit in civitate quae vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas : quoniam Nazareus vocabitur.

Ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph dicens : Surge et accipe puerum et matrem ejus. Non dicit tuum puerum, neque mulieris, sed speciali privilegio solius pueri nomen ponitur. Sequitur :

Et matrem ejus. Non enim dicit, accipe uxorem, tive conjugem tuam, sed matrem ejus, verus enim Pater ejus in coelis est. Quia Babylon atque *Egyptus* prae omnibus terris principiis ostendit, quia triplumque emendaturus esset, et igne potius fidei successurus, addiscitur quoque, quod ab ipsis vita initis, ad tentationes debebas atque insidias preparari. Nam statim ut ortus est contra eum tyrrannus furit, et in *Egyptum* fugit, et mater innoxiam barbarorum regionem fugatur, nam non dicitur : Accipe conjugem tuam, sed matrem ejus, quia ab solo per signum partu, oannis explosa suspicio est.

*Et fuge in *Egyptum*, et esto ibi usque dum dicam tibi ; futurum est enim ut Herodes querat puerum ad perdendum eum.* Possimus quoque odium Herodis, quo perdere voluit Jesum, super persecutionibus quae apostolorum sunt temporibus factae in Iudea, specialiter accipere ; quando invalescente invidia, predicatorum sunt verbi pena omnes expulsi de provincia, et in gentibus praedicaturi, sunt longe lateque dispersi. Steque factum est, ut gentilitas, quae per *Egyptum* figurabatur, peccatis ante tenebrosa, lumen verbi acciperet. Hoc est enim puerum Jesum et matrem ejus per Joseph in *Egyptum* transferri, fidem

A minice incarnationis, et Ecclesiae societatem, per doctores sanctos gentibus committi.

*Qui consurgens accepit puerum et matrem nocte, et recessit in *Egyptum*.* *Egyptus* tenebria et misterio interpretatur. Ergo fugit Joseph cum Maria et puer in *Egyptum*, significat doctores cum lege et nominis Christi prædicatione, ad gentes, quae in tenebris et in nocte infidelitatis erant, transituros.

Et erat ibi usque ad obitum Herodis. Quod dicit : Et erat ibi usque ad obitum Herodis, quadriennio, ut quidam putant, tempore suppeditato, sive, ut alii volunt, duobus tantum annis, indicat figurate fidem Christi in gentibus mansuram, donec plenitudo eorum introeat, et sic omnis Israel salvis fiat. Obitus quippe Herodis terminum intentionis malitiosae, qua nunc contra Ecclesiam Iudea scvit, insinuat.

Ut adimpleretur quod dictum est a Domino, per Prophetam dicentem : Hoc dicimus in Osea propheta esse scriptum (*Ose. xi*). Possumus autem loco isto testimonium proferre ex Numeris, dicente Balaam : Deus ex *Egypto* vocavit eum. Gloria ejus sicut unicoris (*Num. xxiii*).

*Ex *Egypto* vocavi filium meum.* Quod iterum Jesus vocatur ex *Egypto*, significat Iudeos in fine mundi credituros, juxta illud : *Cum intraverit plenitudo gentium, tum omnis Israel salvis fiet* (*Rom. xi*). Potest tamen et secundum allegoriam intelligi. Qui postea quam venit ad *Egyptum* mundi hujus, deduxit eum Pater et adsumpsit ad semetipsum, ut viam faceret his qui de *Egypto* mundi hujus ascensuri erant ad Dominum.

Tunc Herodes videns quod illitus esset a Magis, iratus valde est. Quod dicit : *Tunc Herodes, conjungitur, ubi dicit quod Magi per aliam viam sunt reversi. Iratus est,* manente scilicet predicta turbatione. Additur *valde*, eo quod a Magis illitus ait.

Et mittens occidit omnes pueros. In morte iucentum, pretiosa omnium Christi martyrum est mors designata. Quod enim parvuli occisi sunt, significat per humilitatis meritum, ad martyrii perveniendum gloriam. Et quia nisi conversus fuerit quis, et effectus sit ut parvulus, non potest animam dare pro Christo. Qui erant in Bethleem, et in omnibus finibus ejus. Quod autem in Bethleem et omnibus finibus ejus occisi sunt, ostendit non solum in Iudea, unde Ecclesie cepit origo, sed et in omnibus ejusdem Ecclesie, quacunque per orbem diffusa est, persecutionem evitaram perfidorum, et piorum patientiam coronandam.

A bimatu et infra secundum tempus quod exquisierat a Magis. Id est, a puer duorum annorum usque ad puerum unius noctis. Secundum anagogen, qui occisi sunt, doctrina et operatione perfectos indicat. Qui vero infra simplices vel idiotas, fidei tamen non fictae constantia fortis aequa denuntiat. Quod illi quidem occisi sunt, sed Christus, qui quereretur, vivens evasit, insinuat corpora quidem martyrum ab impiis posse perire, sed Christiani, pro quo persecutio tota servit, nullatenus eis vel viventibus, vel

occisis posse auferri, sed eos veraciter contestari: A Quia sive vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur (*Rom. xiv.*).

Tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem. Hic Hieremias veteris recordatus historie, cum propter uxorem Levitis fornicationi coactam, ac per hoc mortuam, et a marito in duodecim partes, duodecim tribus divisam, omnis Israel consurgens, totam tribum deleverit, trecentum tantum viris remanentibus, ploratus et ululatus, remanentium scilicet et interfectorum.

Vox in Rama audita est, etc. Quod autem dicitur in Rama, non potemus nomine loci esse, qui est iuxta Gabaa, sed Rama excelsum interpretatur, ut sit sensus, Vox in excelso audita est, id est, longe lateque dispersa. Quid enim Rama pertinet ad B Rachel? Rachel mater fuit Benjamin, quam defunctoram sepefiere in hippodromo, qui est iuxta Bethel. Quia igitur et sepulcrum vicinum erat, et campus ipsi Benjamin sorte contingenterat, Rama quoque ad eamdem pertinebat tribum, et a principibus, et ab ipso intersectionis loco, consequenter eos, qui occisi sunt, filios ejus vocavit. Spiritualiter vox in Rama, id est in excelso, et ploratus et ululatus multus, manifeste denuntiat luctum sanctae Ecclesiae, quod de injusta membrorum suorum nece gemit, non, ut hostes garriunt, in vacuum cedere, sed usque ad solium superni ascendere judicis, et sicut protomartyris Abel, ita etiam sanguinem cæterorum martyrum clamare ad Dominum.

Rachel plorans filios suos. De Rachel natus est Benjamin, in cuius tribu aunc est Bethlehem. Quæritur ergo quomodo Rachel filios Judæ, id est, Bethlehem quasi suos ploret. Respondebimus breviter, quia sepulta sit iuxta Bethlehem in Ephrata, et ex æternio corporisculi hospitio matris nomen acceperit. Sive quoniam Iudea et Benjamin duæ tribus junctæ erant, et Herodes præceperat, non solum in Bethlehem interfici paeros, sed et in omnibus circa finibus ejus, per occasionem Bethlehem, intelligimus multos etiam de Benjamin fuisse cesos. Figuraliter autem Rachel quæ ovis, aut videns Domini dicitur, Ecclesiam demonstrat, cuius tota intentio, ut videre Dominum mereatur, iavigilat, et ipsa est ovis ceutesima, quam pastor bonus, relictis in celo nonaginta novem ovi bus, angelicarum virtutum, abiit quærere in terra, inventamque suis imposuit humeris, et sic reportavit ad gregem.

DEt noluit consolari, quia non sunt. Plorat autem filios suos, et non recepit consolationem. Secundum intelligentiam dupliceam, sive quod eos in æternum mortuos extimaret, sive quod consolari se nollet de his, quos sciens esse viarios. Spiritualiter Rachel significat Ecclesiam quæ plorat sanctorum de hoc seculo ablationem, sed non ita velle consolari, ut qui a seculo morte viceantur, rursus ad sæculi certamina secum toleranda redeant. Quia nimur non sunt ultra revocandi in mandum, de cuius ærumanis, aenam evaserunt coronandi ad Christum.

Defuncto autem Herode. Obitus quippe Herodis, terminum intentionis malitiosæ, qua nunc contra Ecclesiam Iudea scvit, insinuat.

Ecce apparet angelus Domini in somnis Joseph, in Ägypto dicens: Surge et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel. In somnis, hoc semper significat, quia mortuis mundo angeli sunt presentes. Quod autem defuncto Herode, redit in terram Israel Jesus, finem sæculi denuntiat, quando Enoch et Helia prædicantibus, Iudei sepiora modernæ invide flamma, fidem veritatis accipient. Et bene, cum Judeam deserit, fugere ex hoc in nocte dicitur: cum vero revertitur, nulla non solum fugie, sed nec noctis sit mentio, quia nimur, quos aut peccatum tenebris olim persecutores reliquit, ipsos ob lucem fidei tandem se quærentes revisit.

Defuncti enim sunt, qui quæabant animam pueri. (Ex Hieron.) Ex hoc loco intelligimus, non solum Herodem, sed et sacerdotes, et scribas, eo tempore necem Domini fuisse meditatos.

Qui surgens, accepit puerum et matrem ejus, etc. Non dixit: Accepit filium suum et uxorem suam, sed puerum et matrem ejus, quasi nutritius, non maritus.

Audiens autem, quod Archelaus regnaret in Iudea, pro Herode patre suo, timuit illuc ire. Archelaus, agnoscens leo interpretatur, Herodes pellicius sive pellis gloria (Joseph. lib. Antiquit. xvii, cap. 10), Herodes ille, qui cum Pilato postea amicitiam fecit, hujus Herodis filius, est frater Archelai, quem et ipsum Tiberius Cæsar Lugdunum, quæ Galliarum est civitas, relegavit, fratremque ejus Herodem, successorem regni fecit.

(Ex Beda.) Quod dum nato Herode, Joseph timore Archelai in Judeam ire formidans, angelo monente, in Nazareth Galileeæ secessit, ultima præsentis Ecclesiae tempora designat, quando pre ea, quæ nunc est mentis illius cætitate, Christianos in quantuma valet persequi non desistit, sed acrior in eis Antichristi persecutio consurgit. Pars igitur Iudeæ in qua regnabat Archelaus, qui interpretatur agnoscens leo, de quo Apostolus ait: *Adversarius vester circuit quærens quem devoret, perfidos Antichristi sequaces ostendit.*

Et admonitus in somnis secessit in partes Galileeæ, et veniens habitabil in civitate quæ vocatur Nazareth. Nazareth Galileeæ, quo Dominus transfertur, partem gentis ejusdem, quæ tunc temporis fidem Christi est susceptura designat. Unde bene Galilea transmigratio facta. Nazareth vero, flos aut virgultum ejus interpretatur. Quia nimur sancta Ecclesia, quæ ardentiore desiderio, ab his qui in terris vident ad coelestia promerenda transmigrat, eo majore spiritualium abundat flore ac germine virtutum.

Ut adimpleatur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazarus vocabitur. (Ex Hieron.) Si lux de Scripturis posuisset exemplum, nunquam diceret per prophetas, sed simpliciter, per prophetam. Nunc autem pluraliter prophetas vocans, ostendit se non

verba de scripturis sumpsisse, sed sensum. Nazareus enim sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura communiorat. Possimus et aliter dicere, quod etiam eisdem verbis, iuxta Hebraicam veritatem, et iuxta linguæ illius *וְיַעֲשֵׂה בְּנֵךְ יִשְׁעָה*, in Isaia scriptum est: *וְיַעֲשֵׂה בְּנֵךְ יִשְׁעָה*. Exiit virga de radice Jesse, et Nazareus de radice ejus condescendet sive crescat.

CONCORDIA

Istarum duarum sit in hoc gratissima lectionum, quia Joannes vidit in celo primicias terre cum agno. De quibus ait: Quod sine mendacio, et sine macula et virgines sunt. Nam et parvuli qui pro Domino occisi sunt, et primicias terre sunt, quia pro Domino primi meruerunt palmas martyrii, et virgines, et sine mendacio et sine macula sunt.

IN OCTAVA NATIVITATIS DOMINI.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI, AD TITUM,
CAP. II.

C Apparuit gratia Dei et Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie, juste et pie vivamus in hoc saeculo, exspectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab opni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Haec loquere et exhortare.

C Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus. Hic gratiam Evangelii dicit, de qua in Zacharia legimus: *Exæquavit gratiam gratis* (Zach. iv). Et Joannes ait: *Nos omnes de plenitudine ejus accipimus, gratiam pro gratis* (Joan. i), id est, pro gratia legis, gratiam Evangelii: omnibus hominibus, id est, quibus apparuit. Ipse enim est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, hoc est, qui illuminatur. Ipse est, qui omnes homines vult saluos fieri, et ad agitionem veritatis pervenire. Ipse est, qui Apostolis suis ait: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos: qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* Ecce quomodo gratia salvatoris Dei omnibus apparuit hominibus.

D Erudiens nos. (Ex Cass.) Erudire enim docere est, nam et ipsum nomen significat apprehensam scientiam. Rudis enim dicitur novus. Eruditus, quasi a rure sublatus, hoc est, ab ignorantia divisis, et in doctrinæ finibus collocatus.

(Ex Hieron.) Nam et ad Hierusalem, per Hierosiam Dominus sic dicit: *Erudire Hierusalem, ne forte recedas anima mea a te* (Hier. vi). Eruditur Hierusalem, ut corrigatur, et non recedat anima Dei ab ea, et redigatur in solitudinem, sed potius erudita habeat semper Dominum habitatorem.

E Ut abnegantes impietatem. Hic impietatem illam dicit, quam Zacharias super amphoram vel massam sedere vidit plumbeam, quam alio nomine idolatriam possunus appellare et negationem Christi, Græci vocant τὴν ἀειθεῖαν.

A Et saecularia desideria. Saeculare est, omne desiderium carnale, et omnis ambitio saecularis. Desideria turpia, voluntas vel cupiditas corporis, omnia desideria sunt carnalia, a quibus nos omnibus abstineri Petrus obsecrat, dicens: *Obsecro vos tanquam adrenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam* (I Petr. ii). Ac si diceret: Carnalia desideria nolite desiderare, sed coelestia, et æterna concupiscite, quia carnis desideria adversus conversationem sanctam, et contra suammetipsam militant animam

B Sobrie. Sobrie dicit, hoc est, caute, sapienter, considerate, et temperate, ponens ante oculos illud quod Dominus ait: *Attendite ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus seculi* (Lucæ xxii).

C Et juste. Juste, id est, recte et æquanimiter, hinc enim Joannes ait: *Scitis, quia Deus justus est, et omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est* (I Joan. iii). Dicta autem justitia, quasi juris status, cujus partes sunt, timere Deum, venerare religionem, habere humanitatem et pietatem, unde sequitur:

D Et pie viramus in hoc saeculo. Justitia enim ne in temperata sit, pietas adjungenda est. Pietas enim pars est justitiae, quæ proprie, ut ait Augustinus, Dei cultus intelligitur. Justitia enim est, æquitas vel rectitudo, quæ unicuique sua tribuit.

E Exspectantibus beatam spem. (Ex Cass.) Spes est bonorum exspectatio futurorum, quæ exprimit humilitatis affectum, et sedulæ servitutis obsequium. Spes autem Græce dicitur ἐπίπεδη, et est opinio futurorum. Et contrarium desperatio, quando extra omnem spem homo est, cui nulla est progrediendi facultas, quia dum quisque peccatum amat, futuram gloriam non sperat. Ille enim fiducialiter exspectat, qui ejus mandata fideliter servat. Beata enim recte dicitur spes, ubi filii Dei merchimur esse, et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Ubi cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ubi peccata nobis donantur, et vita æterna præstabitur. Ubi splendorum solis et consortium obtinebimus angelorum.

F Et adventum gloriae magni Dei. Notandum quod in hac brevi Epistola Dominum Jesum bis Dominum appelle. Nam et in Epistola ad Hebreos idem Apostolus ait: *Ad filium autem: Thronus tuus Deus in seculum saeculi.* Et, *uncit te Deus Deus tuus oleo exultationis* (Hebr. i). Et Joannes ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. i), et alia plurima de hoc sanctissimo nomine invenies testimonia. Cujus et adventum gloriae exspectamus, secundum promissionem angelicam, dicentis ad discipulos: *Viri Galilæi, quid hic statis aspicientes in caelum, sic enim veniet, quemadmodum vidistis eum cunctem in caelum* (Act. i).

(Ex Orig.) Sed in illa gloria exspectatur, de qua ipse Salvator ait: *Cum venerit Filius hominis in gloria Patris et sanctorum angelorum* (Matth. xxv). Non quod Dei et angelorum unam gloriam esse dicat,

sed quia tanta erit illic gloria Patris, in qua Filius hominis ad judicium venturus est, quæ a solis angelis capi possit, vel ab His sanctis, de quibus dicitur: *Quia erunt sicut angeli Dei.* De hoc adventu glorie Dei et Petrus apostolus ait: *Inveniatur in laudem et gloriam et revelationem Iesu Christi* (*I Petr. i.*). In laude, quando dicturus est: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum.* In gloria, quia tunc justi fulgebunt ut sol in revelatione Iesu Christi, hoc est, in futuro iudicio.

Et Salvatoris nostri Iesu Christi. Jesus nomen proprium est Filius Dei, secundum carnem, ut Gabriel angelus beatæ Mariæ ait: *Et vocabis nomen ejus Iesum* (*Luc. i.*), quod Latine Salvator dicitur, eo quod salvum facit populum suum a peccatis eorum. Christus ab unctione nomen accepit, chrisma enim unctionio, Christus unctus dicitur. Sed spiritualiter, cui Psalmista: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis* (*Psal. xliv.*).

Qui dedit semetipsum pro nobis. Sicut et alibi idem Apostolus dicit: *Ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis* (*Ephes. v.*).

Ut nos redimeret ab omni iniuitate, et mundaret, etc. (Ex Cass.) Redemit nos et liberavit ab omni vinculo iniuitatis, quo captivi tenebamur, et infidelitatis, et mundavit per baptismum, ubi sic omnia originalia delicta, et perpetrata commissa mundantur, quatenus in nobis nihil remanere possit immundum.

Sectatorem bonorum operum. Ad quam sectationem bonorum operum, idem nos Apostolus admonet, dicens: *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagiis, in carceribus, in seditiis, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae, a dextris et a sinistris* (*II Cor. vi.*), et cætera similia unde et apte sequitur:

Hæc loquere et exhortare. Ac si diceret: Omnis tuus sermo, in hac exhortatione consistat atque perseveret.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. II

Postquam consummati sunt dies octo ut circumcidetur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur. Et postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt Iesum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: *Quia omne masculum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur:* Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par tururum, aut duos pullos coimmbarum. Et ecce homo erat in Hierusalem, cui

nomen Simeon. Et homo iste justus et timoratus, expectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum accepérat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Dominum, et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: Et ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit eum, et dixit: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Quia videbunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israël.*

Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcidetur puer. (Ex Ambros.) Circumciditur itaque puer. Quis est ille puer, nisi ille de quo dictum est: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis* (*Isaiæ ix.*)? Factus est enim sub lege, ut eos, qui sub lege erant, sacrificaret (Gal. iv). Vides omnem legis veteris seriem fuisse typum futuræ. Non utique frustra octava die jussus est infans circumcidì, nisi quia petra, qua circumcidimur, Christus erat. Cultellis enim petrinis circumcisus est populus, petra autem erat Christus. Quare autem octavo die? quia in hebdomadibus idem primus, qui et octavus. Completis enim septem diebus redditur ad primum, finitus septimus, Dominus sepultus. Reditus ad primum Dominus resuscitatus, Domini resurrectio promisit nobis æternum diem, et consecravit nobis Dominicum diem, qui vocatur dominicus, ipse videtur proprio ad Dominum pertinere, quia eo die Dominus resurrexit.

(Ex Beda.) Suscepit igitur circumcisionem lege decretam in carne, qui absque omni prorsus labi pollutionis apparuit in carne, et qui in similitudine carnis peccati, non autem in carne peccati advenit, remedium quo caro peccati consueverat mundari, non respuit, sicut etiam unda baptismatis, qua novæ gratiæ populos a peccatorum sorde lavari voluit. Ipse non necessitatis, sed exempli causa subiit; scire etenim debet vestra fraternitas, quia idem salutiferæ curationis auxilium circumcisionis in lege, contra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptimus agere revelatae gratiæ tempore consuevit. Excepto quod regni coelestis januam needum intrare poterant, donec adveniens benedictionem daret qui legem dedit, ut videri posset Deus deorum in Sion. Tantum in sinu Abrahæ, post mortem, beata requie consolati, superne pacis ingressum, spe felices, expectabant. Qui enim nunc per Evangelium suum terribiliter ac salubriter clamat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* (*Joan. iii.*), ipse tum per legem suam clamabat: *Masculus ejus preputii caro circumcisione non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia partum meum irritum fecit* (*Exod. xiii.; Levit. xii.*), id est, quia pactum vita, in paradiſo hominibus a me datum, Adam prævaricante, transgressum est, in quo

omnes peccaverunt, peribit de cœtu sanctorum, si non ei fuerit remedio salutari subventum.

Vocatum est nomen ejus, Jesus, etc. (Ex Beda.)
In hoc, quod in die circumcisionei suæ nomen ut Jesus vocaretur, accepit, ad imitationem priscorum fecit, sicut Abraham patriarcha, qui primus circumcisiois sacramentum et promissionis testimonium accepit, et eodem die amplificationem nominis simul cum sua conjugi promeruit, ut qui eatenus Abram, id est, pater excelsus, deinde Abraham, id est, pater multarum gentium vocatur.

(Ex Hieron.) Sed et Sarai uxor tua, inquit Dominus ad Abraham, non vocabitur Sarai, sed Sara. Errant qui putant primum Saram per unum R scriptum suisse, et postea alterum R additum, Sarai primum vocata est per יַהְוֵה. Sublatio ergo ¹, id est i elemento, addita est ה littera, quæ per A legitur, et vocata est יָהְוֵה, Saraa. Causa autem ita nominis immutati, hæc est, quod antea dicebatur *princeps mea*, unius scilicet tantummodo domus matremfamilias, postea vero dicitur absolute *princeps*, id est, ἄρχων.

Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundum legem Moysi tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterent illum Domino. (Ex Beda.) Decretum quidem legis erat parvulum post tricesimum tertium circumcisionis diem ad templum Domini deferri, dñe hostiam pro eo : primogenitum autem masculum sanctum Domino fieri, mystice, sicut diximus, insinuans, neminem nisi circumcisum vitiis, Dominicis dignum esse conspectibus ; neminem, nisi mortalitatis nexibus absolutum, supernæ civitatis gaudia perfecte posse subire. Verum si legis ipsius verba diligentius inspiceris, profecto reperies, quia non solum Dominus incarnatus, quantum a peccati contagione, tantum a conditione legis fuerit liber, quam ob hoc magis suspicere dignatus est, ut eam sanctam, justam, ac bonam esse probaret, et nos ab ejus servitu ac timore fidei gratia liberaret, sed etiam ipsa Dei genitrix, sicut ab admixtione virili, sic et a legali sit jure immunis. Dicit enim Moses : *Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruarum, et die octavo circumcidetur infantulus. Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis sue* (Levit. xii). Nota ergo, quod non omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto semine pepererit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit, et peperit filium. Et vocavit nomen ejus יְהֹוָה, quod est interpretatum nobiscum Deus. Non ergo filius qui cum homine Deus est, nona mater, quæ Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum, quibus purgaretur, indigebat, sed ut nos a legis vinculo solveremur, sicut Dominus Christus, ita et beata semper virgo Maria legi est sponte subjecta.

Sicut scriptum est in lege Domini : Quia omne masculum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabi-

tur. Quod dicit, Omne masculum adaperiens vulvam, et hominis et pecoris primogenitum significat, quod utrumque sanctum Domino vocari, atque ideo sacerdotis esse, preceptum est. Ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium acciperet, et omne animal immundum redimi facheret, cuius, inquit, redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque ; ubi salvo subtiliore tractatu breviter inti mandum, quod illa omnia primogenita, vel figura fuerint ejus, qui cum unigenitus esset Dei Filius primogenitus fieri dignatus est omnis creaturæ, et vere et singulariter sanctus Domino, quia peccatum non fecit, nec inventus est oculus in ore ejus, vel certe nostræ fuerit deuotionis indicium, qui omnia bone actionis initia, quæ quasi corde gigamus, Domini gratia deputare, male autem gesta redimere debeamus, dignos videlicet penitentiae fructus, pro singulis quinque corporis vel animæ sensibus off rentes. Itaque quod ait : Adaperiens vulvam, consuetæ nativitatis more loquitur, non quod Dominus noster sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificari, egressus devirginasse credendus sit, juxta haereticos, qui dicunt beatam Mariam virginem usque ad partum, non virginem esse post partum, sed juxta fidem catholicam, clauso virginis utero, quasi sponsus suo processit de thalamo, de quo pulchre Propheta : Et convertit me, inquit, ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem, et erat clausa, et dixit Dominus ad me : Porta hæc clausa erit, non aperietur, et vir non transeat per eam. Quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa ; principum princeps in ea se debit, ut comedat panem coram Domino (Ezech. xliv). Quamvis possit etiam mystice designari, nullum preter Dominum Ecclesiæ virginis uterum per aquam et Spiritum sanctum ad regenerandos Deo filios posse reserare, ideoque hunc masculum, incomparabili dignitate Domino sanctum vocari.

Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turtarum, aut duos pullos columbarum. (Ex Beda.) Dictum est in lege, ut pro infante, si masculus sit, ut prædicti, quadragesimo, si femina octogesimo die nativitatis, agnus agniculus immaculatus in holocaustum, et turtur, sive pullus columbinus offerretur pro peccato : Si autem non invenerit, inquit, manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turturem, vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccato. Dominus ergo Jesus Christus cum dives esset, pauper factus pro nobis, pauporem pro se hostiam voluit dari, ut videlicet, una sua paupertate nos divites in fide et illic facheret heredes regni, quod repromisit Deus diligenter se. Moraliter autem, sive fortia quis opera, seu creaverit infirma, quæ masculi ac feminæ vocabulo distinguuntur, ut hæc legitime Domino valeant consecrari, ovem necesse est innocentiae, et turturem pariter, sive columbam compunctionis offerat, quia enim volucres hæc pro cantu

gemitus habent, non immerito lacrymas humilium designant. Et bene duos, unum pro peccato, et alterum in holocaustum. Holocaustum namque totum incensum dicitur. Quia nimurum duo sunt genera compunctionis, Deum namque sitiens anima, prius timore compungitur, post amore. Qui ergo prius flendo, ne duceretur ad supplicium, torturam pro peccato offerat, de altero facit holocaustum, cum postmodum flere amarissime incipit, quia differtur a regno. Hoc sane inter tortures et columbas distat, quod columba quæ gregationem conversari, volare et generare consueverit, activæ vitæ frequentiam demonstrat, de qua dicuntur: *Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una* (Act. iv); torturæ vero, qui singularitate gaudet adeo, ut si conjugem casu perdidit, soles exinde permaneat, speculativæ vitæ culmina denuntiat, quia et paucorum est ista virtus, et his singulariter attributa. Item cum intrans cubiculum, clauso ostio, oro Patrem in abscondito, torturam offero. At cum ejusdem operis compares quero, canendo cum Propheta: *Venite, adoremus et procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos*, columbas ad altare deporto.

Et ecce homo in Hierusalem, cui nomen Simeon. Non solum ab angelis et prophetis, sed etiam a senioribus, et reliquis justis, generatio Domini accepit testimonium. Omnis ætas et uterque sexus eventorum miracula fidem astruunt, virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elizabeth prophetat, magus adorat, utero clauso exsultat, vidua confitetur, justus exspectat.

Et homo tete justus et timoratus exspectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo. (Ex Beda.) Bene justus et timoratus dicitur, quia difficile justitia sine timore custoditur. Bene justus, quia non suam, sed populi gratiam requirebat, cupiens ipse corpore vinculis fragilitatis absolvi, sed exspectans videre promissum. Sciebat enim, quia beati oculi, qui viderent, sed donec veniret ille nollet ire.

Et responsum acceperat a Spiritu sancto non visum se mortem nisi prius videret Christum Domini. Vide locutiones Scripturarum. Mortem videre dixit; quomodo vident, quibusve oculis, quæ veniendo ipsos oculos claudit? sed videre mortem, experiiri significat. Nam et nos conversationem habendo in coelesti Hierusalem, templi Domini limina frequentando, hoc est, pia sanctorum, in quibus inhabitat, exempla sectando, merebimur verbum Domini in manibus accipere, et fidei charitatisque brachii amplecti.

Et venit in spiritu in templum. Quod autem ait: *Venit in spiritu*, significat eum, eadem gratia Spiritus qua olim venturum præcognoverat, et jam numerum venientem, namque a se videndum cognovisse Salvatorem.

Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum conuenienciam legis, et ipse accepit

A cum in alias suas. Tropico accipit Simeon Christum, veteranus infantem, ut doceat nos exuere veterem hominem, qui corruptitur cum actibus ejus, et renovatos spiritu mentis nostræ, induere eum qui secundum Dominum creatus est in justitia et sanctitate et veritate. Accipit senior infantem Christum, ut insinuet, hoc seculum, quasi senio jam et longeva ætate defessum, ad innocentiam, et, ut ita dixerim, infantiam Christianæ conversationis redditum, et sicut aquila juventutem illius esse renovandam.

Et benedixit Dominum, et dixit: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Impletum est desiderium sensi, mundi ipsius senectute vergente, ipse ad senem hominem venit, qui mundum veterem invenit. Audiat mundus: *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.* Destituatur vetus, novitas surgat.

Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Beati oculi qui vident quæ Simeon vidit; beati qui non viderunt et crediderunt. Illud ipsum, inquit, quod omnibus premodum gentibus populis et linguis mente ac fide conspiciendum parasti, spe ac dilectione querendum prævidisti, ipse diu desideratum, nunc et carnis et cordis oculis tuum salutare contempnor.

Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tue Israel. Lumen quidem utrique populo salutare dicit, id est, Christus a Deo Patre paratur, qui tamen gloriam magis Israel, cui diu speratur, et ex quo prenuntiatur, advenit. Gentium vero dicitur esse revelatio, quarum mentis oculos profunda jam cœcitatem dixeros, neque ulla spe adventus Dominicus erectors, ipse visitare pariter, revelare atque illustrare dignatus est. Et bene revelatio gentium Israelis gloriæ præfertur, quia cum plenitudo gentium introierit, nunc omnis Israel salvus fiet.

CONCORDIA.

In hoc istarum duarum sit concordia lectionum, quia ambæ de apparitione Domini, quæ primum facta est loquitur in templo.

DOMINICA POST NATALEM DOMINI.

EPYSTOLA PAULI AD GALATAS, CAP. IV.

D *Quanto tempore haeres parvulus est, nihil differt a servo suo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus et actoribus est, usque ad præfinitum tempus a patre.* Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum Dei reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamat: *Abba, pater.* Itaque jam non est servus, sed filius, quod si filius et haeres per Deum.

Quanto tempore haeres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus et actoribus est, usque ad præfinitum tempus a patre.

Secundum acceptam comparationem disputationis A productum eloquium. Illic servum vocat Judaicum populum, qui legis litteræ sub carnali observantia ser-viebat, in fide parvulus, et a sensu doctrinæ spiritualis alienus, cum Dominus divinæ agnitionis thesauros atque divitias gentibus, servituti dæmonum subjacentibus, contulisset. Gentiles enim, qui na-tura substantiam infidelitatis consumperant, egeni et pauperes erant. Hiç autem principes et sacer-dotes, tutores et actores appellat, qui super plebem exercere videbantur dominatum. Quod autem dicit :

Usque ad præfinitum tempus a patre. Illud tempus intellige, quo pater vita excedens, filium tutoribus et actoribus provida ordinatione committit. Juxta quam comparationem unigeniti Pater legi tempus us-que ad adventum Filii præfunivit.

Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis mun-di eramus servientes. Id est, observationes dierum et temporum, quas sub hac causa, ne per otium ad idola evagaremur, accepimus. Si enim et Judæi erant elementis servientes, quid differebant a paganis? Pa-ganos elementa colere, omnibus notum est, Judæos autem non elementis, sed sub elementis Domino servisse, propter neonærias, et sabbata, et circum-cisiones, et cætera talia. Hæc enim carnalia sunt. Quidquid enim visibile est, carnale est, et de ele-mentis est. Ex ea igitur parte, quam supra diximus, sub elementis serviebant Judæi. Ex alia parte legem habebant spiritalem, quæ et peccare prohibet, et exhortatur ad dilectionem Domini Dei, qui venturus his fuerat promissus, ad remittenda peccata.

At ubi venit plenitudo temporis, misit Dominus Fi-lium suum. Id est, quando jam per consuetudinem transgressionum, legem vix pauci poterant custo-dire. Vel certe plenitudo temporum intelligenda est, quando florente populis mundo, opportunum ac sa-lubre Domino visum est, remedia salutis gentibus exhibere, quæ jam competenter possit sexti sæculi ætas natura suscipere. Plenitudo ergo temporis, ætas mundi senescens ex venia intelligi potest, in qua ei ita commissa et credita est veritatis agnitus, sicut profecto annis filio, recte profundarum rerum cre-ditur institutio, et sane præterita sæcula, quæ in primo parente nostro rea sub infernali ergastulo te-nebantur, longa indigebant dilatione, ut jam multis temporibus expiatione Christi liberarentur adventu.

Factum ex muliere. Mulier, non corruptionem, sed sexum significat. Denique Eva statim ut facta est, mulier appellatur (*Gen. ii*). Et ipse Dominus ad matrem : *Quid mihi et tibi, inquit, est mulier* (*Joan. ii*). In eo autem quod dicit : Ex muliere, monstrat, non more solito ex conventu viri et feminæ, sed per Spiritum sanctum ex matre tantum, Christum incarnationem hominis suscepisse. Nam idem Apo-stolus ad Corinthios ait : *Sicut mulier ex viro, ita et vir per mulierem* (*I Cor. xi*). Unde sicut in prin-cipio generationis, mulier ex viro sumpta est, ita et Christus secundum carnem ex matre tantum est. Prima hominis conditio, quia primus homo non est

natus, sed factus. Secunda, de latere viri. Tertia, ex viro et femina. Quarta, Dei et hominis sine viro de femina. Jam erat una, sine viro et femina. Altera de viro sine femina. Tertia, de viro et feminâ. Restabat quarta sine viro de femina. Sed ista quarta liberavit tres, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Ipse enim sub lege tam diu fuit, donec baptizatus Novi Testamenti inciperet Evan-gelium prædicare : Qui si sub lege factus non esset, non facile Judæos ad obedientiam provocare potui-set. Promptius autem suæ legis et sui generis vide-bantur audire posse doctorem, sicut de se Aposto-lus dicit : *Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucraret. His qui sub lege erant, tanquam es-sem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucriferarem.*

B Gentes autem poterat alienas a lege salvare, etiam si sub lege non fuisset positus.

Ut adoptionem filiorum recipemus. Id est, non facile nos natura Judæi vocationem illius recepi-ssemus, si factus sub lege non caset. Promptius fuit, ut ad vitam legis filios invitaret legis assertor.

Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Filium suum in corda vestra. Probat nos Pater adoptionis sue filios, quando super nos spiritum Filii sui mise-ricorditer infundit, et dignanter, ut ipsa communica-tio Paracliti, qui ex utroque procedit, hæredes nos Patris et Filii assereret cohæredes. In qua sen-tentia trinitatem evidenter explicuit.

C *Clamantem Abba, pater.* Id est, qui cordibus no-stris Deum, patrem esse nostrum, occulta inspira-tione clamaret.

Itaque jam non est servus, sed filius. Id est, cur-vis servus fieri, qui accipiens spiritum Filii, filius et hæres effectus es. Ex hoc enim nos probat omnes in uno spiritu unum esse Dei Filium, totus enim Chri-stianus populus, in uno Dei Filio credens, et unus Christi corpus effectus, unus rite vocatur et filius.

Quod si filius, et hæres per Deum. Non per mer-itum nec naturam, sed per gratiæ spiritum, de quo in Epistola ad Romanos ait : *Ipse enim Spiritus testi-monium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei, si autem filii et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæ-redes autem Christi* (*Rom. viii*).

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. II.

D « Erat Joseph et Maria mater Iesu mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Si-meon, et dixit ad Mariam matrem ejus : Ecce po-situs est hic in ruinam et in resurrectionem mul-torum in Israel. Et in signum cui contradicetur, et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna prophetissa filia Phanuel, de tribu Aser, hæc processerat in diebus multis, et vixerat cuin viro suo annis septem a virginitate sua. Et hæc vidua erat usque ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, jejuniis et obsecratio-nibus scriviens die ac nocte. Et hæc ipsa hora su-perveniens confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus qui exspectabant redemptionem Israel.

Et ut perficerant omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galileam in civitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat, et confortabatur plenus sapientia, et gratia Dei erat cum illo.

Erat Joseph et Maria mater Iesu mirantes super his quæ dicebantur de illo. (Ex Beda.) Hic Mariam figuram synagogæ tenet, Joseph autem figuram legis. Patrem Salvatoris appellat Joseph, non quod vere, juxta Fotinianos, pater fuerit ejus, sed quod ad famam Mariæ conservandam, pater sit ab omnibus estimatus. Quamvis et eo modo pater illius valeat dici, quo et vir Mariæ recte intelligitur, sine commixtione carnis, ipsa copulatione conjugit, multo videlicet conjunctio, quam si esset aliunde adoptatus.

Et dicit ad Mariam matrem ejus : Ecce postus est hic in ruinam. Quomodo autem in ruinam, nisi quia et lapis offensionis est, et petra scandali, id est, ruina his, qui offendunt verbo, nec credunt, de quibus ipse dicit : Si non veniessem et locutus eis fuisset, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Alter.

(Ex Hieron.) Aliquid in me quod male stabat, cadat, patiatur ruinam, ut surget in melius, peccati superbìa se exerat, cadat. Antequam crederem, bonum in me jacebat, malum stabat. Postquam ille venit, quod in me malum fuit, corruit : fornicationis, immunditiae, luxuriae, idololatriæ, ceterarumque pestium utilis ruina facta est. Hæc est ruina ad quam primum venit Jesus destruere, ut illa destructa et mortificata consurgent et adfiscerent in me omnia bona. Videndum est itaque, ne forte Salvator noster aliis atque aliis in ruinam venerit, et in resurrectionem, sed iisdem et in ruinam et in resurrectionem venerit. Me oportet primum cadere, et cum cecidero, postea bene resurgere, ne Salvator causa mihi fuerit malæ ruina, sed propterea cadere me fecit, ut consurgam. Et multo mibi ruina utilior fuerit, quam illud tempus, quo videbar stare, stabam enim peccato, et quia peccato stabam, prima mihi utilitas fuit, ut caderem et peccato morerer. Iniquus eras, cadat in te iniquus. Diligebas scorta primum, in te scortator intereat. Peccator eras, cadat in te peccator, ut possis debinc resurgere et dicere : Si communissimus, et convivimus ; et si conformes facti sumus mortis, conformes et resurrectionis erimus (II Tim. II ; Rom. VI).

Et in resurrectionem multorum in Israel. (Ex Beda.) Bene in resurrectionem, quia lumen est, quia gloria plebis Israel, quia dicit : Ego sum resurrectio et vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, rivet (Joan. III).

(Ex Ambros.) Duæ resurrectiones, una prima, quæ nunc est et animarum est, quæ venire non permittit in mortem. Secunda, de qua Dominus ait : Venit hora et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent (Joan. V). Qui audierint, dixit, qui obedierint, qui crediderint, et usque in finem perseveraverint. Alia secunda, quæ non nunc est, sed in seculi fine futura est, nec ani-

marum, sed corporum est, quæ per ultimum iudicium, alios mitti in secundam mortem, alios in eam vitam, quæ non habet mortem.

Et in signum, cui contradicetur. (Ex Hieron.) Scribis videlicet et Phariseis, haereticis et paganis. Signum autem, cui contradicetur, fidem Dominicæ crucis accipe, de qua apostolo Paulo dicunt Judei : Nam de secta hac notum est nobis quod ubique ei contradicitur (Act. XXVIII). Nos quippe omnes scimus, vera esse quæ de Salvatore scripta sunt, sed apud incredulos et haereticos universa, quæ de eo scripta sunt, signum sunt, cui contradicuntur. Virgo mater, signum est, cui contradicunt Marcionite. Habuit corpus humanum, et hoc signum est, cui contradicitur. Resurrexit a mortuis, et hoc signum est, cui contradicitur. Et quid necesse est multa persecuti. Omnia quæ de eo scripta sunt, signum est, cui contradicitur ab incredulis et haereticis.

Et tuam ipsius animam pertransiet gladius. (Ex Ambr.) Nec littera, nec historia docet ex hac vita Mariam corporalis necis passione migrasse. Non enim anima, sed corpus materiali gladio transverbatur. Et ideo prudentiam haud ignara mysterii celestis ostendit. Vivum est enim verbum Dei et validum et acutum et omni gladio acutissimo, penetrans usque ad divisionem animæ et spiritus, artuumque et medullarum, cogitationes cordis et secretæ scrutatur animorum.

Alter. (Ex August.) Tribulationem igitur et dolorem Dominicæ passionis, gladii nomine signatum esse, credibile est, quo materna anima vulnerata est doloris affectu, et usque hodie, et usque ad consummationem seculi, presentis Ecclesiæ animam gladius durissime tribulationis pertransire non cessat, cum signo fidei, ab improbis contradici, cum auditio Dei verbo multos cum Christo resurgere, sed plures a credulitate ruere, gemebunda pertractat.

Et revelentur ex multis cordibus cogitationes. (Ex August.) Quod dicit : Ut denudentur multorum cordium cogitationes, hoc intelligendum puto, quia per Domini passionem et insidiæ Iudeorum et discipulorum infirmitas patuit.

(Ex Beda.) Incertum erat quondam, qui Iudeorum gratiam Christi, quam venturam utique noverant, recipere mallent. Hac enim nativitate auditâ, revelatis mox cordium cogitationibus, Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo, pastores cum timore et gudio Deo laudem resonant, hominibus pacis nuntium pandunt, ejus doctrina et virtute diffamata, alii ad eum quasi magistrum veritatis confluunt, alii ab eo quasi seductore refugunt. Ejus signo crucis erecto, hi quasi juste mortu datum blasphemantes irrident : illi quasi vite auctorem mori acriter dolent.

Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser. (Ex Beda.) Arridet autem Ecclesiæ mysteriis, quod Anna et gratia ejus interpretatur, et filia est Phanuel, qui facies Dei dicitur. Cum Psalmographo decantans : *Signatum est super nos lumen vultus tui,*

Domine (Psal. iv). Et de tribu Ascr, hoc est, beati, A descendit, qui inter patriarchas duodecim, ordine nascenti, est octavus, de quo numero, quia Novo Testamento sit sacer, crebrius est inculcatum.

(Ex Ambros.) Nam Anna gratia ejus interpretatur, tenens figuram Prophetarum. Sed et Phanuel pater ejus, facies Dei interpretatae. Aser beatus. Aser beatus erit figuram populi credentium tenens, sed vel pinguedinem panis interpretatur, qui de celo descendit.

Hæc processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua. Annis septem, id est, synagoga cum heptatico vel postea per septem dona Spiritus sancti, a virginitate sua, quia cum viro suo septem annis fuit.

Et hæc vidua, usque ad annos octoginta quatuor. (Ex Beda.) Juxta intellectum vero mysticum, quia Ecclesiam significat, quæ in praesenti quasi sponsi Dominique sui est morte viduata. Numerus etiam annorum viduitatis ejus, tempus Ecclesie designat, septies quippe duodenii octoginta quatuor faciunt, et septem quidem ad hujus seculi cursum, qui diebus septem volvitur, duodecim vero ad perfectiōnem doctrinæ apostolicæ pertinent, ideoque, sive universalis Ecclesia, seu qualibet anima fidelis, quæ totum vitæ suæ tempus, apostolicis mancipare curat institutis, quasi septem per 12 multiplicare, et typicis octoginta quatuor annis Domino servire laudatur. Sicut etiam tempus septem annorum, quo cum viro suo manserat, Dominicæ incarnationis temporis decentissime congruit. Septenario namque, ut dixi, numero perfectio solet temporis iudicari, sed ibi propter Dominicæ privilegii majestatis, quo in carne versatus, docui simplex. Septem annorum est numerus expressus, hic ob Apostolicam culmen dignitatis septem anni per duodecim multiplicantur.

Quæ non discedebat de templo jejuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die (Ex Amb.). Multorum enim annorum vidua fuit, et talis vidua, qualem describit Apostolus : Non in deliciis vivens, ne viva moriatur, sed persistens in orationibus nocte et die. Orando ergo et multis annos supplicando humiliter, videre meruit humilem, quem adorabat excelsum.

Et hæc ipsa hora superveniens, confiebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus qui exspectabant redemtionem Israel. Prophetavit Simeon, prophetaverat copulata conjugio, prophetaverat virgo, debuit etiam vidua, ne qua aut professio decesset, aut sexus, et ideo Anna, et stipendiis viduitatis, et moribus talis inducitur, ut digna plane fuisse credatur, quæ redemptorem omnium venisse nuntiaret.

Et ut perficerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam civitatem suam Nazareth. (Ex Beda.) Prætermisit hoc loco Lucas, quæ a Mattheo satis exposita noverat, Dominum videlicet post hæc, ne ab Herode necandus inveniretur, Ægyptum a parentibus esse delatum, defunctoque Herode sic deum Galilæam reversum Nazareth, civitatem suam inhabitare oepisse.

Puer autem crescebat, et confortabatur plenus sapientia, et gratia Dei erat cum illo. Notanda distinctio verborum, quia Dominus Jesus Christus in eo, quod puer erat, id est, habitum humanæ fragilitatis induerat, crescere et confortari habebat. In eo vero, quod etiam verbum Dei, et Deus æternus erat, nec confortari indigebat, nec habebat augeri. Unde rectissime, plenus sapientia perhibetur et gratia : Sapientia quidem, quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Gratia autem, quia eidem mediatori Dei et hominum, homini Jesu Christo magna gratia donatum est, ut ex quo homo fieri coepisset, perfectus esset et Deus. Hoc hominum natura non recipit, ut ante duodecim annos sapientia compleatur, quomodo omnia in illo mirabilia fuerunt, B ita pueritia mirabilis fuit, ut Dei sapientia completeretur.

CONCORDIA.

Harum duarum, et in matre, et in lege sit concordia lectionum. In matre, quia Apostolus dicit : *Natum ex muliere.* Evangelium dicit : *Dixit ad Mariam matrem ejus.* In lege, quia Apostolus dicit : *Factum sub lege.* Evangelium dicit : *Et ut perficerunt omnia secundum legem Domini.* Legales enim legaliter pro illo oblatæ sunt cæremoniae.

IN DIE THEOPHANIE.

LECTIO ISAIÆ PROPHETÆ, CAP. LX.

C *Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est.* Quia ecce tenebræ operient terram, et caligo populos, super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui, leva in circuitu oculos tuos et vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Filii tui de longe venient, et filii tuæ de latere surgent. Tunc videbis et afflues et mirabitur et dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio Camelorum operiet te, Dromedarii Madian et Ephra. Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, et laudem Domini annuntiantes. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabajoth ministrabunt tibi.

D *Surge, illuminare Hierusalem, quia renit lumen tuum.* (Ex Hieron.) Ecclesiæ dicitur, quæ primum de Judaico populo congregata est, et lumen, quod super eam ortum fuerat, per apostolos transmisit ad gentes, cui dicitur : *Surge, illuminare, ut quæ cecidit in incredulis, surgat in fidelibus : quæ cecidit in synagogis, surgat in Ecclesiis.* Venit enim lumen tuum, quod tibi omnes prophetæ pollicebantur, quod jugiter exspectabas.

Et gloria Domini super te orta est. Ideo gloria Domini, quæ quandam fuit super tabernaculum et templum ejus, super te orta est. De qua dictum est : Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei (Psal. lxxxvi).

Quia ecce tenebræ operient terram. Id est, qui terrena sapientia.

Et caligo populos. Sive ut in Hebraico legitur,

tribus quod proprie refertur ad Judeos. A Ephæ regiones sunt trans Arabiam; fertiles camelorum, omnisque provincia appellatur Saba. Unde suit et Saba regina, quæ venit sapientiam audire Salomonis, et ipsa deferens aurum et thus.

Super te existem orietur Dominus. Id est, sol, iustitia Christus.

Et gloria ejus in te videbitur. De qua scriptum est: Et vidimus gloriam ejus, quasi gloriam Unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis (Joan. 1).

Et ambulabunt gentes in lumine tuo. Nos omnes ambulamus in apostolorum luce, quæ lucet in mundo, et tenebrae eam non comprehendenterunt.

Et reges in splendore virtus tui. Quando primum in Christo nata es, quod et spiritualiter impletur, et carnaliter, ut reges quorum cor in manu Domini est, et quibus pon regnat peccatum in mortali corpore, ambolent in splendore nascentis Ecclesie, sive in eo qui ortus est in Ecclesia, et veri Regis Christi fidei colla submittant, quod quotidie videremus impleri, quando idolatriæ errore sublato, ad fidem Christi Romani principes transeunt.

Leva in circuito oculos tuos et vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Hoc dicitur ad Ecclesiam, quæ primum ad apostolos congregata est in Sion, de quibus et in apostolorum Actibus legimus, quod de universo orbe terrarum viri religiosi fuerint in Hierusalem, qui susciperent sermonem Dei, et linguis suarum alienarumque gentium, vel audirent loquentes alios, vel ipsi loquerentur ad ceteros.

Filiæ tui de longe venient. Nos autem simus filii, qui de longe venimus ad Dominum, peregrini quondam a Testamento Dei, et recompromissionibus ejus, sed quid dicit Apostolus: Vos qui eratis aliquando de longe, facti estis prope (Ephes. 11).

Et filiae tue lac sugent. Quod dicit, filiae tue lac sugent, significat, quod animæ in Christo lactantes, et in baptismate parvulorum (de quibus et Petrus loquitur: Quasi modo parvuli, rationales, et absque dolo, lac desiderate [I Petr. 11]) sugunt lac apostolorum, quibus parvulis atque lactantibus, loquebatur et Paulus: Filioli, quos iterum partario, donec Christus formetur in robis (Gal. 4).

Tunc videbis et affues, et mirabitur, et dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Cum elevaveris oculos tuos, filiosque prospèxeris venire, tunc gaudabis et in modum fluviorum aquis subtilis inundaberis, et mirabitur ac stupebit, immo dilatabitur cor tuum. Audientes Apostolum: Dilatamini et vos (II Cor. vi), ne angustia pectoris, non possitis habere habitatorem Christum, qui dicit in Evangelio: Ego et Pater veniemus, et mansionem apud cum faciemus (Joan. xiv).

Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian et Ephæ. Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, et laudem Domino annuntiantes. Post divitias maris et fortitudinem gentium, gregesque camelorum et dromedarii Madian et Ephæ, promittunt Hierusalem, qui omnes veniunt de Saba, portantes aurum et thus, et quod his majus est, annuntiantes Domini salutare (Matth. 11). Madian et

B *Omnæ pecus Cedar congregabit tibi, arietes Nabajoth ministrabunt tibi. Cedar autem regio Saracorum est, Nabajoth, unus est filiorum Ismael, ex quorum nominibus solitudo appellatur, quæ frugum inops, pecorum pleua est. Per familiaria ergo nomina gentium barbararum quæ vicinæ sunt Israeli, totius mundi conversio prædicatur. Madian quippe in hoc loco interpretatur iniqüitas. Ephæ resolutus sive effundens. Saba conversio vel captivitas. Cedar tenebrae vel inceror. Nabajoth prophetæ. Greges igitur camelorum iniqüitatis vinculis resoluti, et animas suas effundentes Deo, operient Hierusalem muneribus, et omnes de captivitate venient, et conversiones viarum fidei deferentes, et thus sacrifici, et per hæc munera nequaquam propria salute contenti, proficent, ut etiam cæteris prædicanter salutare Dei, habentes in muneribus principalia, aurum sensum (sic) et thus odoris optimi atque dicentis: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Psal. CXL), et Christi bonus odor sumus (II Cor. 11), in omni loco, arietesque prophetarum. De quibus in vicesimo octavo psalmo canitur: Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum, venient et offerent se sacrificium Domino, et placabiles hostiæ flant, ut Christi glorificetur Ecclesia. De hujuscemodi oibis Salvator discipulis loquebatur: Ite ad oves perditas domus Israel (Matth. x). Proprie super his intelligitur, qui de gentibus electi in sacerdotium ministri sunt Salvatoris.*

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM, CAP. II.

Cum natus esset Jesus in Bethleem Iudeæ in diebus Herodis regis. Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? Vidi mus stellam ejus in oriente, et venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim exiit dux qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis. Et mittens illos in Bethleem, dixit: Ite et interrogate de puerō diligenter, et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce stella quam videbant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Videntes autem stellam, gavisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus. Et procidentes, adoraverunt eum. Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, au-

rum, thus et myrrham. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

Cum natus esset Jesus in Bethleem Iudee. Pulchre autem dicitur Bethleem Iudee ad distinctionem ejus Bethleem quæ in Galilæa sita est, sicut in Jesu volume reperiri potest (*Josue xix*). Est enim Bethleem civitas David, quæ mundi genuit salvatorem, quem prius Ephrata vocata est, cui Jacob postea, quando ibi pecora sua pavit, Bethleem nomen, quodam vaticinio futuri imposuit, quod domus panis interpretatur propter eum panem qui ibi de cœlo descendit.

In diebus Herodis regis. Hic Herodes Antipatrus Ascalonitidis, matris vero Cypridis Arabicæ filius fuit, qui morbo intercutis aquæ, scatentibus toto corpore vermibus tricesimo septimo regni sui anno mortuus est. Sub hujus filio Herode, Christus passus est. Nam et ideo reges et duces Iudeæ istius temporis alienigenæ referuntur, quia prædictum fuerat: Non deficit princeps de Juda, nec dux de semore ejus donec veniat, cui reprobmissum est, et ipse erit exspectatio gentium (*Gen. xl ix*).

Ecce Magi ab Oriente venerunt. Igitur dum oriens est, qui queritur, ideo enim ab oriente indicatur, quia ipse ad semetipsum nos ducit.

Hierosolymam dicentes. Ideo Hierosolymam venerunt, quia de Sion exhibet lex et verbum Domini de Hierusalem (*Isa. ii*). Sive ut Iudei ignorantes Christianitatem sibi proximam a Magis de longe venientibus, culparentur. Nam et propterea, ut sacerdotes a Magis interrogati, ubi Christus nasceretur, inexcusabiles fierent, de adventu ejus. Iudei enim asserunt Sem filium Noe quem dicunt Melchisedech, primum post diluvium in Syria condidisse urbein Salem, in qua regnum fuit ejusdem Melchisedech, hanc postea continuerunt Hiebusæ, e quibus sortita est vocabulum Hiebus, sique duobus nominibus copulatis, Hiebus et Salem, vocata est Hierusalem, quæ postea a Salomone Hierosolyma, quasi Hierosalomonia dicta est. Haec et corrupta a poetis olim nuncupata, et postmodum ab Helio Adriano vocata est Heliæ; in ipsa est et Sion, quæ Hebraice interpretatur speculatio, eo quod in sublime constructa est, et de longe venientia contumpletur.

Ubi est, qui natus est rex Iudeorum? Id est, rex confessionum, rex qui natus omnes gentes illuminare venit. De quo Isaïas ait: Puer natus est nobis (*Isa. ix*). Reddunt causam inquirentibus Quis dixit vobis? Respondent:

Vidimus stellam ejus in oriente, et venimus adorare eum. Domini stellam se dicunt vidisse, vel ex artis scientia, vel ex vaticinio Balaam, dicentis: Orientur stella ex Jacob, et consurget virga de Israel, et percutiet duces Moab (*Num. xxiv*). Hanc stellam tradunt, ut columbam, nec antea, nec postea, esse visam, quia nec antea, nec postea, similis illi quem demonstravit est natus. Stellam ejus vidimus,

A non nostram, non cœli, sed Regis qui natus est.

(*Ex August.*) Nos quidem sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, quanto minus illius tempore generationem sub astrorum conditione, credamus factam, qui est aeternus universorum creator et Dominus. Itaque illa stella quam viderant Magi Christo in carne nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur. Nec ejus subjacebat imperio, sed indicabat obsequio. Proinde nou ex illis erat haec stellis quæ ab initio creature iter suum ordinemque sub creatoris lege custodiunt, sed novo virginis partu novum sidus apparuit, quod mysterium officii sui, etiam ipsis Magis querentibus Christum, cum ante faciem praæret, exhibuit, docens eos usque ad ipsum locum ubi Dei Verbum infans erat, praæundo perduceret.

(*Vulg.*) Magos qui ad adorandum Dominum perrexerunt, quidam ex progenie fuisse Balaam existimant, eruditos in astronomica disciplina, et stellam illam non ex notis fuisse sideribus, quippe quia nec eodem coelesti ordine movebatur ut cæteræ. Hec enim ad locum in quo natus erat Dominus, demonstrando nutu proprio serebatur.

Alii dicunt nepotes Balaam esse filii Beor, quia sectam ejus secuti sunt. Alii dicunt Persas fuisse, ut metro Canorius dicit:

Tum jubet et Perses celerem pertendere gressum.

Hieronymus dicit: Chaldei stellas deos esse confirmabant, unde eorum deus nuncupatus verum indicat Dominum, unde Chaldei esse existimantur, quod dicit. *Vidimus stellam ejus in oriente*, id est, nos in oriente positi, sive de oriente in occidente, stellam ortam vidiimus. Fixis historiæ radicibus, spiritualia intueamur. Bethleem quæ interpretatur domus panis, significat Ecclesiam, sive cor hominis, in quo Christus, qui dixit: *Ego sum panis virus* (*Ioan. vi*), nascitur. Herodes qui interpretatur pelleceus sive pellis gloria, significat diabolum regnatum in mundo.

Tres Magi genus humanum cum physica, ethica, logica, significant. Physica. Hoc est, naturalis. Ethica. Id est, moralis, mores enim apud Græcos οὐκ appellantur. Logica. Hoc est, rationalis, philosophiae enim species est, ratio enim Græce, λόγος dicitur. Magi qui sacerdotes interrogant, significant Ecclesiam gentium, sacerdotes legem vel Synagogam.

(*Ex Greg.*) Quærendum quid sit, quod Redemptore nato pastoribus angelus apparuit, atque ad adorandum hunc Magos non angelus, sed stella perduxit, videlicet Iudeis ratione utentibus rationale animal, id est, angelus prædicare debuit. Gentiles, quia uti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perducuntur, illis prophetia tanquam fidelibus, istis signa tanquam insidelibus data sunt.

(*Ex Beda.*) Constat quippe Magos Christum hominem intellexisse, propter quod dicunt: *Ubi est qui natus est?* et regem, quia dicunt: *Rex Iudeo-*

rum, et Dominum, quia dicunt : *Venimus adorare A* hunc, si invenire possit, extinguat, sed quia sicut
etiam. Qui etiam hoc sublimissime de illo senserunt,
quia cum esset Rex Iudeorum, ad salvandas etiam
gentes, quae in ipsum credere atque ad illum venire
vellent, esset idoneus, quod suo maxime adventu
probaverunt et actu. Sed et de stella quae eis appa-
ravit, quidam dicunt ab oriente usque ad vicinia
Bethleem, ducem eis itineris exstisset, quod nequa-
quam ita esse, ipsa Evangelii veritas inquisita de-
monstrat, sed potius in oriente tantum eos stellam
vidisse, statimque intellexisse, quia haec ortum
nati in Iudea Regis signaret, ideo venerunt Ju-
deam. Cumque testimonios propheticis, in Beth-
leem illum natum cognovissent, mox illuc iter
agentes, stellam quam in oriente viderant, ducem
habere meruerunt. Quæ non in summa coeli altitu-
dine inter cæteras stellas, sed in vicinia terre
visa est illis.

Audiens autem Herodes rex, turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo. (Ex Greg.) Cœli Rege nato
rex terræ turbatus est, quia nimis terrena alti-
tudo confunditur, cum celsitudo cœlestis aperitur;
et ut alii volunt, ideo Herodes regis nomen in Chri-
sto indignatur, quia Augustus decreverat ne quis
rex, vel Deus, sine suo consilio diceretur. Omnes
enim Hierosolymam cum illo dicit esse turbatam,
quia turbatio regis turbatio populi est.

*Et congregans omnes principes sacerdotum, et scri-
bus populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur.* Magi tantummodo Regem nuntiant, Herodes
Christum requirit. Ipsum igitur Regem de quo in-
terrogat, confitetur. Deinde ubi nascetur, inqui-
ritur, utique prænuntiatus, ostenditur. Neque enim
queri poterat, qui non erat nuntiatus. Quare tamèn
voluit Dens hoc a Iudeis inquiri, ut dum ostendunt,
in quem non credunt, ipsi sua demonstratione dam-
nentur. Nam perrexerunt Magi et adoraverunt,
remanserunt Iudei, qui demonstraverunt.

*At illi dixerunt : In Bethleem Iuda, sic enim scri-
ptum est per prophetam : Et tu Bethleem terra Iuda
nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te
enim exierit Dux qui regat populum meum Israel* (Mich. v.). Ac si diceret, una es in principibus ur-
bium principatum tenentibus, quia a te duo na-
scuntur principes, id est David et Christus.

*Tum Herodes clam vocatis Magis, diligenter didi-
cit tempus stellæ quæ apparuit eis.* Timebat enim
Magos, ad se aliqua causa non reversuros, ut even-
tum, et ideo tempus stellæ clam vocatis Magis didicit.
Unde et hic deficit historia, cum secrete indicant
tempus stellæ.

*Et mittens illos in Bethleem, dixit : Ite et interro-
gate diligenter de puerō, et cum inveneritis, renuntiate
mihi, ut et ego veniens, adorem eum ; qui cum audis-
sent regem, abierunt.* Nativitate Regis nostri cognita,
Herodes ad callida argumenta convertitur, ne terre-
no regno privaretur. Renuntiari sibi puer inve-
niere postulat. Adorare velle se simulat, ut quasi

A hunc, si invenire possit, extinguat, sed quia sicut
quesivit, invenire non meruit.

*Et ecce stella, quam riderant in Oriente, antece-
debat eos, usque dum veniens staret ubi erat puer.* Ubi est Herodes, stella non videtur; ubi est Christus
videtur, et viam per gentibus ad Christum ostendit,
quia ipse secundum incarnationis mysterium, et stel-
la et via est, et nos per se dicit ad se.

*Videntes autem stellam, gavisi sunt gaudio magno
valde, et intrantes domum invenerunt puerum cum
Maria matre ejus. Gavisi sunt gaudio magno valde,* quia maius gaudium sit de inventis quam de posses-
sis. Puer ille invenitur cum matre, de quo Isaías
ait : *Puer natus est nobis, filius datus est nobis* (Isa. ix).

*Et procidentes adoraverunt eum, et aperiis thesa-
ris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrrham.* Veterum traditio fuit, ut nullus ad regem,
sive ad Dominum rogandum vacuus intraret. (Ex
Greg.) Magi vero eum quem adorant, mysticis mu-
neribus prædicant. Auro Regem, Thure Deum, Myrra
mortalem. Sicut hæretici qui hunc Deum cre-
dunt, sed ubique regnare non credunt, hi ei thus
offerunt non aurum. Sunt qui hunc regem existi-
mant, sed Deum negant; hi ei aurum offerunt, no-
ti thus. Sunt qui hunc et Deum fatentur et Regem,
sed assumpsisse carnem mortalem negant. Hi ei au-
rum et thus offerunt, non myrrham. Nos offeramus
aurum ei, ut ubique eum regnare credamus. Of-
feramus thus, ut credamus, quod is qui in tempore
apparuit Deus ante tempora exstitit. Offeramus
myrrham, ut eum quem credimus in sua divinitate
impassibilem, credamus etiam in nostra fuisse carne
mortalem. Quamvis in auro, thure et myrrha intel-
ligi et aliud potest. Aurum namque sapientiam de-
signat, Salomone attestante, qui ait : *Thesaurus de-
siderabilis requiescit in ore sapientis* (Prov. xxi).
Thus autem, quod Deo incenditur, virtus orationis
exprimitur. Psalmista attestante : *Dirigatur oratio
mea, sicut incensum in conspectu tuo* (Psal. cxlii).
Per myrrham vero carnis nostre mortificatio desi-
gnatur. Unde et sancta Ecclesia dicit : *Manus me-
distillaverunt myrrham* (Cant. v). Nato ergo Rē i
aurum offerimus, si in conspectu ejus claritate su-
perne sapientiae resplendimus. Thus offerimus, si
cogitationes carnis per sancta orationum studia in
ara cordis incendimus. Myrrham offerimus, si car-
nis vita per abstinentiam mortificamus.

D *Et responso accepto in somnis, ne redirent ad He-
rodem, etc.* Magnum vero nobis aliquid Magi in-
nuunt, quod in regionem suam per viam aliam re-
vertuntur. Regio quippe nostra paradisus est. A re-
gione etenim nostra superbiendo, inobediendo, visi-
bilis sequendo, cibum vetitum gustando, discessimus,
sed ad eam necesse est, ut flendo, obediendo, visi-
bilis contemnendo, atque appetitum carnis refre-
nando redeamus. Per aliam viam ad regionem no-
stram regredimur, quoniam qui a paradisi gaudio,

per dilectionem discessimus, ad hoc per lamenta A culi, et si qui sunt qui amant præsens sæculum et ea quæ sæculi sunt, secundum formam sæculi præsentis aptantur, qui vero non respiciunt ea quæ videntur, sed quæ non videntur, æterna sunt, et transformantur, et renovantur ad futuri sæculi formam. Vide ergo ne forte cum venerit ira in cor tuum, et concupiscentia mala et avaritia, cæteraque quibus sæculum præsens delectatur, formam tibi sæculi præsentis imponant. Si vero e contrario, mansuetudo, patientia, lenitas, continentia, fides, veritas, cæteræque virtutes habitent in corde tuo, conformem te futuri sæculi faciunt, et ita pulchram animam tuam, ut dicatur illi a verbo Dei : *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te* (*Cant. iv.*)

Sed reformamini in novitate sensus vestri. Renovatur autem sensus noster per exercititia sapientiae et meditationem verbi Dei, et legis ejus intelligentiam, et quanto quis quotidie ex Scripturarum proficit lectione, quanto altius intellectus ejus ascendit, tanto semper novus et quotidie novus efficitur. Potest etiam et sensus renovari ad justitiam et continentiam, et ad fidem et patientiam, etc.

Ut probetis quæ sit voluntas Dei bona et beneplacens et perfecta. In multis enim putatur esse voluntas Dei, et non est, in quo is utique qui sensam habet renovatum errat et fallitur. Est autem non cujusque sensus, sed valde renovati, probare in singulis quibus agimus, quæ loquimur, quæ cogitamus, si sit voluntas Dei, et nihil omnino vel agere, vel dicere, vel cogitare, quod voluntati Dei non senserit convenire, quia voluntas Dei est, quidquid bonum et beneplacutum et perfectum est.

Dico enim per gratiam quæ data est mihi. Paulus, sicut et in aliis dicit, non in suorum sapientiae carnalis verbis, sed per gratiam quæ sibi data est (*I. Cor. ii.*) loquitur. Est enim multa differentia, per gratiam loquentis, et per humanam sapientiam. Denique nonnulli eloquentes et eruditæ viri cum multa dixerint composite et erudite, tamen quia non per gratiam, neminem auditorum, aut ad fidem, aut ad timorem Dei, aut ad compunctionem cordis potuerint incitare. Alii non magna eloquentia, sed simpliciter loquentes, multos infidelium convertunt, et hoc est per gratiam loqui quæ data est Paulo.

*D**Omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quam oportet sapere.* Quod dicit omnibus qui sunt inter vos simile est ac si diceret : Omni qui in Deo est, ejus semper esse est. Quod dicit, *Non plus sapere*, videatur ad superbientes ramos oleastri, et insultantes ramis qui de bona oliva fracti sunt, hunc aptare sermonem, et dicere eis, non debere plus sapere quam oportet, hoc est, plus sapere quam oportet sapere : Ego autem dico quod heretici plus sapiunt de Christo quam oportet sapere, qui negant eum Dei creatoris esse Filium, et alia multa plus de illo quam oportet singentes.

Sed sapere ad sobrietatem. (*Ex Greg.*) Dum enim per supernam gratiam, ad altiora intelligenda delin-
cimur, quanto subtilius levamur, tanto semper in

CONCORDIA.

Istarum duarum perspicua est et gratissima concordia lectionum, ambæ enim de vocatione gentium misericorditer, et ambæ de oblationis Domino mystica concorditer loquuntur muneribus.

DOMINICA PRIMA POST THEOPHANIA.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS,
CAPITE XII.

¶ *Obsecro per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, et beneplacens et perfecta.* Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos. Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et unicuique Deus dicit visit mensuram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habent, omnia autem membra non eundem actum habent : ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

(*Ex Origene.*) Cum superius docuisset Apostolus quomodo a Judæis ad gentes, ab observantia carnali ad observantiam spiritalem, religionis summa translata sit, aggreditur spiritalis hujus observantiae mores et instituta sanctificare, et ait.

Obsecro itaque vos, fratres, per misericordiam Dei. Quia omnes conclusi erant sub peccato, nunc jam non in meritis, sed in misericordia Dei salus humana consistit. Ideo quasi qui officium suscepit reconciliandi vos Deo, obsecro vos non per potentiam, sed per misericordiam Dei. Quid vos obsecro ?

Ut exhibeatis corpora vestra, hostiam viventem. Viventem dicit hostiam quæ vitam, hoc est Christum, in se gerit, et dicit, mortem Jesu in corpore circumferimus, ut et vita Jesu Christi in corpore nostro manifestetur.

Sanctam. Sanctam dicit in qua sanctus Spiritus habitat, ut illud : *Nescitis quia templum Dei estis et spiritus Dei habitat in vobis* (*I Cor. iii.*).

Deo placentem. Placentem Deo dicit, ut pote a peccatis et vitiis separatam, hi enim qui membra sua mortificant, ab incentivo libidinis et furoris, actus corporis sui Domino placitos habent, hostiam viventem, sanctam, Domino placentem, rationabiliter offerunt.

Rationabile obsequium. Obsequium hic cultum dicit, qui dudum in pecudum mutorum corporibus consistebat. Nunc, inquit, in corpore rationabilis hominis offeratur, et corpora magis vestra quam pecudum sicut sacrificium Deo, quia dignum est Domino, tales hostias immolare, arietes autem et hircos et vitulos, immortali et incorporeo Domino offerre, nulla ratio recta et honesta suscipit.

Et nolite conformari huic sæculo. Ostendit esse quamdam formam hujus sæculi, et aliam futuri sæ-

humilitatem nosmetipos in intellectu nostro premeremus debemus. Ne conemur plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ne dum nimis invisibilia discutimus, aberremus. Quod in Graeco dicitur σωφρόνια, in nostris codicibus, hoc est in Scripturis divinis, sobrietas a majoribus interpretatum est, ab aliis tamen eruditis viris temperantia ponitur, quae temperantia, una ex quatuor generalibus virtutibus habetur. Ergo sapere ad sobrietatem, temperanter sapere est, hoc est, ut in omnibus quae agimus vel quae loquimur aut sentimus temperantium teneamus.

Et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. Hoc est, ut sciat unusquisque et intelligat quae in eo sit mensura gratiae Dei quam consequi meruit per fidem, interdum enim accipit, quis a Deo, ut sapiat in opere charitatis, aut erga misericordias pauperum, aut circa debilium curam, aut erga viduarum et pupillorum defensionem, aut erga hospitalitatis sollicitudinem, hæc ergo singula divisit Deus unicuique secundum mensuram fidei, sed si is qui accepit gratiam, ut de uno aliquo horum saperet, non intelligat mensuram gratiae sibi datae, sed velit sapere in quo gratiam non accepit, et non discere velit, sed docere quæ nescit, iste cum minus sapiat plus vult sapere quam oportet, verum ut evidenter adhuc de his Apostolus assignaret, introducit exemplum et dicit:

Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Ordinatissime per hæc componentes omne corpus Ecclesie, ut sicut membra corporis singula quæque proprios habent actus, et tamen uno consensu mutuo sibi invicem cedunt, ita, inquit, et in Ecclesia, quæ est corpus Christi, diversos singuli habemus actus, verbi gratia alius per sapientiam est oculus, alius per opera est manus, alius audiendo est auris, unum tamen est ex omnibus membris corpus in Christo Iesu Domino nostro. Quomodo autem corpus istud in Christo sit, idem est in veritate, et sapientia et justitia et sanctificatione, quæ omnia Christus est, jam saepe diximus.

EVANGELIUM LUCEÆ, CAP. II.

¶ Et cum factus esset Jesus annorum duodecim, ascenditibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi. Consummatisque diebus cum redirent, remansit puer Jesus in Hierosolyma et non cognoverunt parentes ejus. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei et requirebant eum inter cognatos et notos, et non invenientes regressi sunt in Hierusalem requirentes eum. *¶ Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos et interrogantem.* Quasi fons sapientie doctorum medius sedet, sed quasi exemplar humilitatis, audire prius, et interrogare doctores, quam instruere querit indoctos. Ne etenim parvuli a senioribus erubescant discere, et ipse ob ætatis humanæ congruentiam homines auscultare non erubescit Deus. Ne insirmus docere quis audeat, et ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbum scientie ipsis suis doctoribus ministravit.

Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super doctrinam et responsis ejus, et videntes admirati sunt. Stupebant qui eum audiebant et videntes admirati sunt. Et eo amplius stupebant super prudentia et responsionum, quo paucitatem videntes contemne-

A Nesciebatis quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse. Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad illos. Et descendit cum eis, et venit Nazareth, et erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Et Jesus proficiebat sapientia, ætate et gratia apud Deum et homines. ¶

B *Et cum factus esset Jesus annorum duodecim, ascenditibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Hierusalem.* (Ex Beda.) Qui a nativitate, inno a conceptione humana, manifestis miraculorum, quia Deus sit, est approbatus indiciis, ipse etiam mox ubi tempus ætatis congruebat, utramque suam reverenter pandere coepit, atque aperire substantiam, et quid videlicet Patri, juxta veritatem divinæ majestatis, et quid juxta assumptionis humane fragilitatem beat matri, nec absque providentia, duodenis prima sue fidei rudimenta revelabat, quæ duodecim apostolorum ministerio, per cunctum erant revelanda et elucidanda orbem. Possumus et hoc dicere, quia sicut septenario, sic et duodenario numero, qui multiplicatis inter se invicem septenario partibus constat, vel rerum vel temporum universitas ac perfectio designatur: atque ideo quo omnia loca vel tempora decet occupari, recte a duodecimo numero jubar sumit exordium.

C *Et non cognoverunt parentes ejus, et existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos, et non inventientes, reversi sunt in Hierusalem requirentes eum.* Quæreret aliquis quomodo Dei Filius tanta parentum cura nutritus, his abeuntibus potuerit oblivisceretur relinquere. Cui respondendum quia filii Israel moris fuerit, ut temporibus festis vel Hierosolymam confluentes, vel ad propria redeentes, scorsum viri, scorsum autem feminæ, choros ducentes incederent. Infantesque vel pueri, cum quolibet parente indifferenter ire potuerunt. Ideoque beatam Mariam vel Joseph, vicissim putasse puerum Jesum, quem se comitari non cernebant, cum altero parente reversum.

D *Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos et interrogantem.* Quasi fons sapientie doctorum medius sedet, sed quasi exemplar humilitatis, audire prius, et interrogare doctores, quam instruere querit indoctos. Ne etenim parvuli a senioribus erubescant discere, et ipse ob ætatis humanæ congruentiam homines auscultare non erubescit Deus. Ne insirmus docere quis audeat, et ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbum scientie ipsis suis doctoribus ministravit.

Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super doctrinam et responsis ejus, et videntes admirati sunt. Stupebant qui eum audiebant et videntes admirati sunt. Et eo amplius stupebant super prudentia et responsionum, quo paucitatem videntes contemne-

dant annorum. Nos autem scientes hunc esse de quo
dilem propheta gratulandus exultabat. *Parvulus
natus est nobis, filius datus est nobis, et vocabitur
nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis (Isa.
ix), nequaquam miremur eum, qui sic parvulus fa-
ctus est homo, ut nihilominus, quod erat semper,
Deus ac fortis, permaneret.*

*Et dixit mater ejus ad illum : Fili, quid fecisti no-
bis sic? Ecce pater tuus et ego, dolentes, quarebamus
te, et ait ad illos : Quid est quod me querrebatis?
nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet
me esse. Non quod eum quasi filium querunt vitu-
perat, sed quid ei potius cui æternus est Filius,
debeat, cogit oculos mentis attollere, quia enim Deus
et honus est. Nunc excelsa deitatis, nunc infinita
præsefert humanae fragilitatis, quasi homo seniores
interrogat, quasi Deus quæ seniores et edocit mi-
reutur respondet. Quasi Dei Filius templo Dei com-
moratur, et quasi filius hominis cum parentibus quo
jubent regreditur.*

*Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est
ad illos, et descendit cum illis, et venit Nazareth, et
erat subditus illis. Quid enim magister virtutis nisi
officium pietatis impleret? quid inter nos aliud, quain
quod a nobis agi vellet ageret? deferebat patri, defe-
rebat ancillæ. Ipsa enim dicit : Ecce ancilla Domini.
Deferebat simulato patri, deferebat Domino vero
patri, et utique matre natus, virginem conservat,
et castam. Utique a patre, non voluntate, non opere,
non tempore distabat, ut ejus videlicet exemplis am-
moniti, quib[us] parentibus debeamus, quib[us] tanta pro no-
bis patientur, agnoscamus.*

*Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde
suo. Sive quæ intellexit, seu quæ necdum intelligere
verba Evangelii potuit, omnia suo pariter in corde,
quasi ruminanda, et diligentius scrutanda reconde-
bat. Discamus ergo in omnibus castitatem, quæ non
minus ore pudico, quam corpore argumenta fidei
conservabat in corde. Et si illa ante præcepta apo-
stolica tacet, cur tu post apostolica præcepta magis
cupis docere, quam discere.*

*Et Jesus proficiebat sapientia et ætate, etc. Hic lo-
cus Manicheos pariter et Apollinaristas expugnat.
Ostendens Dominum veram carnem veram habere
et animam. Nam sicut carnis est ætate, sic est animæ
sapientia proficere, et gratia, quæ tamen in sapien-
tia nullatenus proficeret, si naturalem intelligentiam
quæ hominibus rationis causa concessa est, non ha-
beret. De cuius nomine hic pauca dicenda sunt :
Jesus enim salvator interpretatur. Cujus sacri no-
minis non solum etymologia, sed et ipse numerus
litterarum perpetuæ nostræ salutis mysteria redoleat.
Sex quippe litteris apud Græcos scribitur Ἰησοῦς,
videlicet i et η et σ et ο et υ et σ, quorum numeri
sunt, x et viii et cc et lxx et cccc et cc qui fiunt
similis DCCCLXXXVIII, qui numerus figuram resurrec-
tionis adauget. Nam quod viii simpliciter hoc et x
et c multiplicata significant. Possimus et ita dicere,
quod viii absolute resurrectionis exemplum in no-*

A mine Salvatoris mortalibus præstet, et x quomodo
Decalogus legis debeat impleri suæ nos resurrectio-
nis Dominus figuris instituerit pariter et juverit, nt
quomodo ipse resurrexit a mortuis, ita et nos illo
adjuvante resurgere valeamus, et in c quæ nos in
futuro sequatur gloria demonstrat. Centenarius nam-
que numerus qui de lœva transit in dexteram, illius
temporis felicitatem præfigurat, de quo Dominus ait :
Iterum video vos et gaudebit cor vestrum (Joan. xvi).

CONCORDIA.

Istarum duarum quamvis non in verbis, in actu
tamen sit concordia lectionum. Ascendentes enim in
Hierusalem cum hostia parentes, Domini ingressi
sunt templum quod nos spiritualiter agere, hortatur
Apostolus dicens : Obsecro vos per misericordiam
B Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem,
sanoram, Domino placentem, et reliqua.

DOMINICA H POST THEOPHANIA.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS,
CAPITE XII.

C *Habentes donationes secundum gratiam que
data est nobis differentes, sive prophetiam secun-
dum rationem fidei, sive ministerium in ministran-
do, sive qui docet in doctrina. Qui exhortatur in ex-
hortando, qui tribuit in simplicitate. Qui præest in
sollicitudine, qui miseretur in hilaritate. Dilectio
sine simulatione : Odientes malum, adherentes
bono. Charitatem fraternitatis invicem diligentes,
honore invicem prævenientes. Sollicitudine non
pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, spe
gaudentes, in tribulatione patientes. Orationi in-
stantes, necessitatibus sanctorum communicantes,
hospitalitatem sectantes. Benedicite perseveranti-
bus vos, benedicite et holite maledicere. Gaudete
cum gaudientibus, flete cum flentibus. Idipsum in-
vicem sentientes, non alta sapientes, sed humili-
bus consentientes. »*

*Habentes donationes secundum gratiam, quæ data
est nobis, differentes. (Ex Primas.) Donum non ex no-
stro, sed ex donantis pendet arbitrio. Omnibus qui-
dem creditibus gloria promittitur in futuro, sed qui
tani mundum cor habuerit, ut virtutum gratiam ac-
cipere mereatur etiam in præsenti.*

D *Sive prophetæ secundum rationem fidei. Fidei di-
xit, non legis, sive quia fides illa meruit, unusquis-
que enim tantum accipit quantum credit.*

*Sive ministerium in ministrando. (Ex Orig.) Hec
omnia possumus ad illam regulam revocare, quæ
superius dicta est, hoc est, non plus sapere quam
oportet sapere. Verbi causa, non debere eum qui
ministrat, in ministrando plus sapere quam oportet
sapere, et qui docet in doctrina, et qui exhortatur
in exhortatione, non plus sapere. Multi accepto
ministerio, vel accepta doctrina, plus sapuerunt
quam oportuit sapere, et elati in arrogantia, vel in
deliciis resoluti, præcipites corruerunt.*

*(Ex Primas.) De ministerio sacerdotali vel diacono-
natus dicit.*

*Sive qui docet in doctrina. Qui docet major est
eo qui exhortatur.*

Qui exhortatur in exhortando. (Ex Orig.) Exhortatio species doctrinæ est et verbi, quo afflictæ animæ, Scripturarum divinarum prudenter aptatis et in unum collectis sermonibus relevantur, si vero sermo habens virtutem gratiæ Dei, fuerit adhibitus animæ desperatae, tunc cor ejus penetrat, et consolationem præbet, ac spem revocat, desperatione subnuta.

Qui tribuit in simplicitate. Oportet, inquit, in simplicitate cordis, hoc faciat, hoc est, ne videatur quidem bene facere indigentibus. Corde vero laudem querat ab hominibus. Non est simplicitas, si aliud agi videatur in manibus, et aliud querat in corde.

Qui præest in sollicitudine. Qui vero præest fratribus, vel qui præest Ecclesiæ, in sollicitudine esse debet, non humanarum causarum, nec sæcularium rerum, hæc enim sollicitudo aliena debet esse ab his qui Ecclesiæ præsunt, sed tales recipient sollicitudinem, qualem Apostolus dicit. Concursus in me quotidianus, sollicitudo omnium Ecclesiarum. *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror (II Cor. xi)?*

Qui miseretur in hilaritate. (Ex Primas.) Maxime circa ægrotos misericordia exhibenda est, misericordiae titulus generalis est, qui circa omnes placido exhibendus est animo, hilarem datorem diligit Deus, et tristem sine dubio odit (II Cor. ix).

(Ex Orig.) Qui enim erogat pecuniam suam, si infidelis sit, et recepturum se desperet, necessario tanquam qui eam perdiderit, contristatur, qui vero cum fide et spe hoc agit, in hilaritate et letitia agit, certus quod parva hæc quæ pro mandato Dei expendit, ingentes sibi opes ecclesiæ deditiarum, insuper autem et æternam conferant vitam.

Dilectio sine simulatione. Tota puritas debet esse in Christiano, sic Deus pura lux est, fingere enim servorum est. Diligamus non lingua tantum, sed opere et veritate. Ita etiam si necesse fuerit pro invicem moriamur.

(Ex Orig.) Ego puto quod omnis dilectio quæ non est secundum Deum simulata sit, et vera non sit, etenim creator animæ Deus, idcirco ei, cum ceteris virtutibus, etiam affectum dilectionis inservit, ut diligit Deum et ea quæ vult Deus. Ergo quicunque aliud dilexerit quam Deum, et quæ Deo placent, dilectio in eo facta et simulata dicenda est, sed et si quis proximum suum errantem viderit, et non correxerit, simulata dilectio dicenda est. Nihil enim habere adulatorium, nihil fucatum dilectio debet.

Odientes malum. Mirum fortasse sit quod inter cetera bona virtutum, assumitur etiam odium, et tanquam necessarium ab Apostolo ponitur. Unde certum est inesse animæ etiam odio affectum. Est enim laudabile odisse vitia, odisse peccata, nisi enim quis odio habeat vitia, non potest amare, nec conservare virtutes.

Adhærentes bono. Adhæreamus bono, observandum etiam hoc, quod sicut in aliis dicit, qui adhæ-

ret Domino unus spiritus est, ita et hic dicit: *Adhæreamus bono, sine dubio, ut contingat nobis unum esse cum bono.*

Charitatem fraternalis invicem diligentes. Ac si dicat, ut fratres, et quasi ex una matre generati, ita vos diligit, hoc mandatum accepimus, ut diligamus nos invicem, sicut et Deus dilexit nos.

(Ex Origene.) Fratres ergo jubemur diligere, non judicare, si enim putas aliquem impium esse, et ideo cum non judicas diligendum? Audi, quia Christus prò impiis mortuus est, aut si quia peccator est frater tuus, ideo cum non putes diligendum? Audi, quia Christus Jesus in hunc mundum venit peccatores salvos facere, si vero justus est, dilectione multo magis dignus est. Dominus enim diligit justos.

Honore invicem prævenientes. (Ex Primas.) Hoc si semper servaremus, et charitatem, et patientiam teneremus, si nos enim omnibus minores judicaremus, nec ultra alicui injuriam facheremus, nec illatam nobis graviter doleremus.

(Ex Origene.) Hoc est, quod et Dominus docuit cum notaret scribas et phariseos, prima sibi loca in convivils vindicantes, et docet ut cum vocatus fueris tu ad cœnam, in novissimo loco recumbas (Luc. xiv).

Sollicitudine non pigri. (Ex Primas.) Ne per sollicitudinem sæculi pigri in Dei opere efficiamini inertes. Superius eum qui præest, in sollicitudine debere esse commonuit, nunc vero omnibus dat hoc in commune mandatum, ne quis nostrum audiat a Domino serve male et piger.

Spiritu ferventes. Quia frigidos Dominus non amat, et in tepidis nauseatur, tunc plane spiritu fervemus, si saeculo frigi sumus.

(Ex Origene.) Vult enim ut nos qui sub lege spiritus vivimus, nihil remissum, nihil tepidum habemamus in nobis, sed cum fervore spiritus, et calore fidei cuncta peragamus.

Domino serientes. Ille Domino servit qui potest dicere nobis, unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum, nec ultra ei, aut libido, aut avaritia, aut inanis gloria dominabitur.

Spe gaudentes. Spe gaudet, qui non respicit ea quæ videntur, sed ea quæ non videntur exspectat, et qui scit, quoniam non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii).

In tribulatione patientes. (Ex Primas.) Propter gaudium speci future omnia sustinet, sicut scriptum est: *Omne gaudium existimate, fratres, cum in variis tentationes incideritis (Jacob. i), et quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem (Rom. v).*

Orationi instantes. Instantia enim orationis nobis præstat auxilium in adversis, in quæ enim non sufficit humana fragilitas, auxillum Dei orationis implorandum est.

Necessitatibus sanctorum communicantes. Ac si de-

cat ministrare eis, qui propter Christum sua omnia contemnentes, alienis ad tempus indigent ministracionibus.

(*Ex Origene.*) Honeste et decenter, non quasi stipem indigentibus sanctis præbere, sed censum nostrum quodammodo cum ipsis habere commune, et meminisse sanctorum sive in collectis solemnibus, sive pro eo, ut ex recordatione eorum prostriamus.

Hospitalitatem sectantes. Quam digne hospitalitatis magnificentiam, uno sermone comprehendit! Dicens enim sectandam esse hospitalitatem, non solum ostendit, ut venientem ad nos hospitem suscipiamus, sed et requiramus, et solliciti simus, et sectemur ac perquiramus ubique hospites, nec ubi forte in plateis sedeant, nec extra tectum jaceant. Recordare Loth, et Invenies quod illum non hospites, sed ipse quæsierit hospites (*Gen. xix.*), et hoc erat hospitalitatem sectari.

Benedicite persequenter vos. Moralem locum latius Apostolus exsequens actus, mentem, propositionem, os quoque ipsum, discipulorum linguamque componit. Non vult credentes Christo de ore suo proferre maledictum, sed bene loqui, benedicere, bene prædicare, ut ex hoc, et boni Domini servi, et boni magistri eredantur esse discipuli. Sciendum tamen est, quod sermo benedictionis in Scripturis diverse positus invenitur, nam et Deus benedicere dicitur, et homines, vel ceteræ creature Deum benedicere jubentur, sed Dei benedictio aliquid munieris semper his qui ab eo benedicuntur impetravit, homines vero Deum benedicere pro hoc quod est laudare et gratias referre dicuntur.

Benedicite et nolite malcdicere. Mortatur nos Apostolus ut cum provocanur ab inimicis, non pro maledictis maledicta reddamus, sed faciamus quod ipse de semetipsa scribit, ubi dicit, *maledicimur et benedicimus* (*I Cor. iv.*).

Gaudete cum gaudientibus. Habenda est etiam in hoc competens et apta distinctio, non enim quibuscumque gaudiis, Christianorum gaudia socianda sunt, neque enim si videam gaudere aliquem super quæstus pecuniae, aut secularis honoris eminentiae, congratulari debeo talibus qui sciam, quod hujusmodi gaudia luctus sequuntur et lacrymæ, sed quia Dominus apostolis ait: Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Et nos, si videamus ab aliquo tale opus geri quod in cœlo scribi dignum sit, sive justitiae opus, sive charitatis, sive pacis, vel misericordiae, et ita gestum, ut in libro vite referri mercatur, debemus gaudere cum talibus. Sed et si quidem videamus ab errore conversum, et relictis ignorantie tenebris, ad lucem veritatis venisse, remissionem peccatorum et gratiam sancti Spiritus meruisse, debemus gaudere cum talibus.

Flete cum flentibus. Non cum illis qui flent mortuos suos, jubemur flere, aut qui flent dannata secularia. Scientes quod hujus saeculi tristitia mortem operatur. Non sunt ergo lacryme jungendæ

A cum talibus. Sed cum illis flendum est, de quibus dicit Dominus: Beati qui flent, quoniam ipsi consolabuntur. Si quis flet pro peccatis suis, si quis post delicta convertitur ad penitentiam, et errorem suum lacrymis lavat. Si quis etiam ingemiscit in habitaculo isto positus, et ad Christum redire desiderat, et per sanctum desiderium lacrymarum profusione lavatur. Jungamus cum talibus, lacrymas nostras et gemitus sociemus. Tristitia enim quæ secundum Deum est, salutem stabilem per penitentiam operatur.

Id ipsum invicem sentientes. Sermo iste non natura sui, sed interpretatione obscurior factus est, hoc est enim quod dicit: ut ita de fratre sentiamus ut et de nobis ipsis. Et ita velimus proximo, sicut B et nobis volumus, ut et Dominus in Evangelio dixit: Quæ vultis ut faciant vobis homines, eadem et vos facite illis.

Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Superbiam per omnia fugiendam docet, hoc enim dicit alta sentire: et merito superbia fugienda est, cum Scriptura dicit: Quia initium discedendi a Domino, superbia est. Bene autem uno sermone institutionem humilitatis exposuit, consentire enim humilibus, et amare humiles, atque inclinare se ad eos, hoc est, consuescere imitari eum qui cum in forma Dei esset, formam servi suscepit, et humiliavit se usque ad mortem (*Philip. ii.*).

(*Ex Primus.*) Superbia sapit iste, qui suam per se ulcisci cupit injuriam, et non humilibus rebus, id est, humiliati consentit.

EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM, CAP. II.

• Nuptiae factæ sunt in Cana Galilææ, et erat mater Jesu ibi. Vocatus est autem Jesus et discipuli ejus ad nuptias. Et deficiente vino, dixit mater Jesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Jesus: Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum venit hora mea. Dicit mater ejus ministris: Quodcunque dixerit vobis facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positiæ, secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas; dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Jesus: Iaurite nunc, et ferte architrichino. Et tulerunt. Ut autem gustavit architrichinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam. Vocat sponsum architrichinus, et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, et manifestavit gloriam suam. Et crediderunt in eum discipuli ejus. •

Nuptiae factæ sunt in Cana Galilææ, et erat mater Jesu ibi. (Ex Beda.) Nec vacat mysterio, quod die tertio post illa, quæ superiori Evangelii sermone descripsérat. Nuptiae factæ referuntur, sed tertio tempore saeculi Dominum ad apłandam sibi Eccle-

siam venisse, designat. Primum quippe seculi tempus, ante legem, patriarcharum exemplis. Secundum sub lege, prophetarum scriptis. Tertium sub gratia praecoeniis Evangelistarum quasi tertia diei luce, mundo resulxit. In quo Dominus et Salvator noster pro redemptione generis humani incarnatus apparuit, sed et hoc quod in Cana Galilææ, id est in zelo transmigrationis perpetratæ eadem nuptia factæ perhibentur, typice denuntiat eos maxime gratia Christi dignos existere, qui zelo ac servore piaæ devotionis, et æmulari charismata meliora, ac de vitiis ad virtutes bona operando, de terrenis ad æternam norunt, sperando et amando transmigrare.

Nuptiae factæ sunt in Cana Galilææ. (Ex Ilior.) Dominus ad nuptias in hunc mundum venit, quia sanctam Ecclesiam sibi copulavit. De qua Apostolus ait : Aptavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II Cor. xi), habet ergo sponsam Ecclesiam, quam redemit sanguine suo, et cui pignus dedit Spiritum sanctum, quam sibi conjunxit in utero virginis. Verbum enim sponsus, sponsa caro humana, et utrumque unus Filius Dei, et idem filius hominis, factus est caput Ecclesiæ, et processit de thalamo, quasi sponsus. Thalamus enim ejus uterus virginis fuit : Venit ad nuptias in Cana Galilææ, certi Sacramenti, Cana namque zelus interpretatur, Galilææ transmigratione facta.

Et erat mater Jesu ibi. Mater Jesu in nuptiis ostenditur synagoga, eo quod Christum ad miraculum provocet.

Vocatus est autem Jesus, et discipuli ejus ad nuptias. Quod Dominus venit ad nuptias, excepta mystica significatione confirmare voluit, quod ipse fecit. Sic enim ipse alio loco ait : *quod Dominus conjunxit, homo non separabit* (Matth. xix).

(Ex Beda.) Primus nuptiarum locus Judæa existit, in qua Filius Dei homo fieri, et Ecclesiam sui corporis ac sanguinis participatione consecrare, sui Spiritus pignore in fide confirmare dignatus est, sed vocatis ad fidem gentibus, usque ad fines orbis terræ, earundem nuptiarum votiva gaudia pervenirent.

Et deficiente vino. Discubente autem ad nuptias Domino vinum defecit, ut vino meliore per ipsum mirabiliter ordine facto manifestaretur gloria latenter in homine Dei, et credentium in eum aucta fides profligeret. Quod si mysterium querimus, apparente Domino in carne, merita illa legalis sensus suavitatis, paulatim cooperat, ob carnalem Pharisæorum interpretationem a prisca sua virtute desicere, qui mox ea quæ carnalia videbantur mandata ad spiritualiter convertiri doctrinam. Cunctaque litteræ legalis superficiem in Evangelicam celestis gratiæ virtutem mutavit, quod est, vinum fecisse de aqua.

Dicit mater Jesu ad eum, vinum non habent, et dicit ei Jesus, quid mihi et tibi est, mulier? (Ex Aug.) Neque enim matrem suam inhonoraret, qui nos iubet honorare parentes, aut sibi esse matrem negaret, qui de ea carnem suscepit, sed in eo quod dicit :

A Quid mihi et tibi est, mulier, significat se divinitatem, qua miraculum erat patrandum, non principium se temporaliter accepisse de matre, sed æternitatem semper habuisse de Patre.

Nondum venit hora mea. Nondum venit hora, ut fragilitatem humanitatis ex te sumptæ, moriendo demonstrem. Hora ergo nondum venerat, id est passionis, quia faciente erant virtutes, commendanda erat divinitas Domini, commendanda erat humanitas Domini, in ipsa compassione mortalitatis. Venit autem hora, ut quid sibi et matri communio esset ostenderet, cum eam moriurus in cruce, discipulo virgini virginem commendavat. Ilujus vero horæ Dominus in cruce pendens commemorans, dixit matre : Mulier, ecce filius tuus; quasi dixisset. Ecce, hoc quod de te sumpsi modo ostenditur moriendo, quid est, quæ tamen natura postmodum clarificanda erit in resurrectionis gloria.

Dicit mater ejus ministris, quodcumque dixerit robis facite. Sciebat mater humanitatem filii sui, licet hoc modo videretur negando, quod poscebat, mater tamen sciebat pietatem filii quod negare noluit, quod petebatur, fiducialiter mandavit ministris, ut mandata filii jubentis implerent.

Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ. Hydriæ vocantur vasa aquarum, Græce ὑδρία aqua dicitur. Aqua vero Scripturæ sacræ scientiam designat, quæ suos auditores et a peccatorum sorde ablueret, et divinæ cognitionis solet fonte potare. Vasa sex, quibus continebatur, corda sunt devota C sanctorum, quorum perfectio vite ad exemplum recte credentibus posita est, per sex saeculi ætates, usque ad adventum Domini, et bene lapidea sunt vasa, quia fortia sunt corda justorum, ut pote illius lapidis dilectione solidata. De quo Petrus Apostolus dicebat : *Ad quem accedentes lapidem virum, et ipsi tanquam lapides rivi superadificamini* (I Petr. ii).

Secundum purificationem Judeorum. Bene autem hydriæ secundum purificationem Judeorum posita erant, quia Judeorum tantum populo, lex per Moysen data est, gratia autem et veritas Evangelii, tam Gentibus, quam etiam Judæis credentibus per Jesum Christum facta est (Joan. 1).

Capientes singulæ metretas binas vel ternas. (Ex August.) Quid est ergo : Capiebant metretas binas vel ternas ? Mysterium nobis maxime ista locutio commendat. Metreta enim a mensura accepit nomen, sicut urna vel amphora seu et alia mensuræ. Μέτρον enim mensuram dicunt Græci. Non enim dictum est, capientes metretas, alias binas, alias ternas, sed ipse sex hydriæ capiebant metretas binas vel ternas. Si ternas tantum diceret, non curreret animus noster, nisi ad mysterium trinitatis. Cum autem nominatur Pater et Filius, tanquam duas metretas. Cum autem ibi intelligitur Spiritus sanctus, tres metretæ.

Aliter. Binæ metretæ, circumcisio et præputium, in duobus istis nominibus, habes omnes Gentes, binæ metretæ sunt. His duobus parietibus, lapis angularis factus est Christus, ostendamus et ternas

metretas in ipsis gentibus. Tres erant filii Noe, per quos reparatum est genus hominum. Quibus Apostolus ait: *Accipimus mensuram pertingendi usque ad vos.* Ecce habes et tres metretas in Gentibus.

(Ex Beda.) *Capientes singulæ metretas binas reiternas,* quia Scripturæ sanctæ auctores, modo de Patre tantum loquuntur et Filio, modo etiam Spiritus sancti faciunt mentionem. In binis vel ternis, totam, quæ unus est Deus, intellige trinitatem. Sed quantum inter aquam et vinum distat, tantum distat in ter sensum illum, quo Scripturæ ante adventum Salvatoris intelligebantur, et eum quem veniens ipse revelavit.

Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua. Quid per ministros qui hæc fecerunt, nisi Christi significantur discipuli, qui impleverunt hydrias aqua, non quidem ipsi legalibus ac propheticis scripturis, impleendo, sed ipsi intelligendo prudenter, et aperiendo fideleri.

Impleverunt autem usque ad summum. Quia recte intellexerunt nullum fuisse tempus sæculi a sanctis alienum doctoribus, qui sive verbis, sive exemplis, sive etiam scriptis, viam vitæ mortalibus aperirent. Et quidem potuit Deus vacuas implere hydrias vino, qui in exordio mundi cuncta creavit ex nihilo, sed maluit de aqua facere vinum, quo typice doceret, non se ad solvendam improbandamque, sed ad impiandam potius legem Prophetasque venisse. Videamus ergo sex hydrias Scripturarum aqua salutari repletas. Videamus et eamdem aquam in suavissimum vint odorem gustumque conversam. In prima relate sæculi, Abel justum frater occidit, et ob hoc martyrio coronatus, in Evangelii et in Epistolis iustus scribitur, fratricida implus nominatur. Quisquis his auditis, metuit cum impiis damnari, cupit benedicti cum piis. Et ideo omnem odiorum et invidiæ somitem abhicit, et Deo placere per sacrificium iustitiae contendit, vasque in Scriptura invenit, unde salubriter ablatus potatusque gauderet. Sed si intellexerit, per Cain homicidum, Judæorum significari persidiam, occisionem Abel, passionem significari Domini salvatoris, terram quæ suscepit ejus sanguinem, Ecclesiam esse, quæ Christi sanguinem in mysterium suæ renovationis accepit, nimirum aquam in vinum mutatam reperit, quia dicta legis sacratius intellexit. In secunda ætate sæculi pro peccatis hominum mundus deletus est, aquis diluvii, a quo solus Noe propter iustitiam cum paucis meruit liberari. Quisquis ergo hac audita vastatione emendatius vivere coepit, liberari desiderans cum paucis, timens exterminari cum plurimis, hydriam aquæ, qua mundaretur invenit; sed si in area Ecclesiam, in Noe Christum, in aqua baptismum, in columba unctionem Spiritus sancti, quo baptizati imbuuntur, intellexerit, vinum profecto de aqua factum miratur, quia in veteri historia suam ablationem prophetari cognoscit. In tertia ætate tentavit Deus Abraham, cum filium ejus in holocaustum offerri præcepit. Non differt Abraham facere quod jubetur, sed pro

A filio immolatur aries, ipse tamen pro obedientia benedicitur. Tu audiens hæc, et ipse obediens esse satagis, hydriam aquæ invenisti qua inunderis. Quod si immolatione filii unici, passionem intelligis Christi, qui humanitate passus, in divinitate imparsibilis mansit, quia filius offertur, sed aries maculatur, sed si intelligis benedictionem Abrahæ in te, qui de Gentibus credis, esse completam, nimirum de aqua vinum tibi fecit, qui spiritalem sensum tibi dedit. In quarta ætate, David humilis, innocens et mitis, Saule superbo abjecto, regnum sortitur. Si hæc audiens, humilitati et innocentiae studere, et superbiam cœperis de suo corde repellere, haustum aquæ limpidissimæ quo resiliaris invenisti, in hydria quarta, fonte salutari repleta. Nam si in Saule Judæos, in David Christum, et Judæorum regnum carnaliter destructum, Christi autem regnum intellexeris semper mansurum, vinum de aqua factum sentis, quo potato in æternum læteris. In quinta ætate, populus peccans Babyloniam transmigratur, sed post septuaginta annos pœnitens, et correptus, patriam per Jesum sacerdotem magnum reducitur. Nec si audiens, peccati metu ad pœnitentiae remedium confugeris, aqua hydriæ quintæ ablatus es, si autem intellexeris Babylonem esse confusionem peccatorum, Nabuchodonozor diabolum, Jesum sacerdotem pontificem esse, Jesum Christum, septuaginta annos, bonorum plenitudinem operum, quæ per Spiritus sancti dona largiuntur, vinum de aqua factum habes, quia ad te pertinere quæ scripta sunt intelligis. C In sexta ætate Dominus apparet in carne, octava die Nativitatis, circumcisus, et in trigesima tertia ad templum est delatus, et in eo munera sunt ollata pro illo. Nec intuentes ad litteram, aperte discimus quanta nobis diligentia sunt fidei Evangelicae subeunda mysteria, quando ipse, qui benedictionem adserens gratiæ, veterum primo ceremonias implevit, et sic nova sacramenta suscipere, simul et tradere curavit. Ecce habes hydriam sextam ad ablunda peccata, ad potanda vitæ gaudia, mundiorem cæteris afferentem undam. Verum et si in circumcitione octavi diei baptismi intelligis, et in inductione in templum, et in oblatione hostiae cognoscis figurari fideles, de baptisterio ad altare sanctum ingredi, et Dominicis corporis et sanguinis communione debere consecrari, vino quidem de aqua facto merassisimo donatus es. Verum si adhuc quod majus est, circumcisionis diem ad generalem resurrectionem interpretaris, et circumcisos induci in templum cum hostiis, quando sancti jani incorruptibiles ad contemplandam speciem divinæ majestatis, cum bonorum operum innumeribus, intrabunt, intellexeris, ut profecto vinum de aqua fieri videbis, ut admirans, conditori dicas: *Et poculum tuum inebrians quam præclarum est!*

Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, et fertе architrino, et tulerunt; ut autem gustavit architrinlus, aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam. Vinum

utique architriclino de aqua factum propinatur, in domo nuptiarum, quod est Ecclesia Christi. Triclinum ibi esse describitur, quia nimis tres sunt in Ecclesia ordines fidelium, conjugatorum, continentium et doctorum.

Vocat sponsum architriclinus, et dicit ei : Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est, tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. Doctorum est enim cognoscere distantiam legis et Evangelii, veritatis et umbræ, et novam evangelicæ fidei gratiam, et perpetue cœlestis patriæ dona proferre.

Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus. Manifestavit hoc signo, quod ipse esset rex gloriae, et ideo sponsus Ecclesiæ, qui ut homo communis veniret ad nuptias, sed quasi Deus cœli et terræ elementa prout voluisset converteret. Ergo Dominus vinum in gaudia nuptiarum non de nihilo facere voluit, sed hydrias sex impleri aqua præcipiens, hanc mirabiliter convertit in vinum. Quia sex mundi ætates sapientiae salutaris largitate donavit, quam tamen ipse veniens sublimioris sensus virtute secundavit. Namque carnales carnaliter tantum sapiebant, ipse spiritualibus spiritualiter sentienda reservavit.

Dehinc Augustinus. Et die tertio nuptie factor sunt in Cana Galilææ. Splendescente igitur super obscurum delictis obscurantibus mundum trinitatis die, Christus venit ad nuptias. Qui verus botrus continebat intra se vitæ vinum, sed neicum crucis accesserat prælium.

Dicit ei mater ejus : Vinum non habent. Paulisper, Virgo florentissima, paulisper prepararet Iudeus lignum, et tunc exire poterit vinum. Quid ante tempus curris ad lacum, cum neicum impresserit Judas super uvam calcaneum ! Modo meruisti gemmatain sobolem procreare, jam botrum tuum conaris exprimere ? sed qui de ligno carpsit supplicium, in ligno debet exspectare remedium. Et qui ex arbore inclita demessuit, frugem exspectare debet ad crucem.

Dicit ei Jesus : Quid mihi et tibi est, mulier ? Extulit hic Christus super Matrem divinitatem suam, non negavit matrem suam. Neque se natum negavit ex carne, sed majestati sue suam subdidit genitricem.

Nondum venit hora mea. Hora utique non facti, sed voti, non necessitatis, sed voluntatis, non qua cogeretur mori, sed qua pro mundo dignaretur occidi. Interim Christus insipidos haustus mirificat, fatuus latex fundebatur in hydriam et hauriebantur inebrians flumina, nulla exprimebatur uva, et fervescebant sine palmita vina. Hoc fecit Christus in latice, quod certo tempore facit in vite. Transeunt ad Christum nuptie, et Ecclesia mutavit sponsum. Aliquando et Iudea vinum non habuit, quia munus sacrati sanguinis non accepit, et dum Legi nuberet, non inventit quo libereret. Venit Christus, mutavit Legem

A in gratiam, fudit sanguinis poculum, et fecit moriendo convivium. Sex illæ hydriæ, quarum aqua in vinum mutata est, sex ætates mundi figurabant. In istis sex ætatis, quasi in sex hydriis prophetia non defuit. Sed quando Christus in illis non intelligebatur, non ex illis vinum, sed aqua bibebar. Prima ergo hydria impleta est in Adam, quando de latere ejus, illo dormiente, fabricata est Eva. Dormivit in cruce Christus, et de latere ejus formatur Ecclesia. Sed quia haec in Christo Iudæorum populus implere non intelligebat, non vinum sed aquam sapiebat. Secunda hydria impleta est in Noe, sic per mysterium arcæ, aut diluvii, genus humanum salvatur, quomodo per crucis vel Baptismi sacramentum a morte totus mundus eripitur. Tertia hydria impleta est in Abraham. Nam quomodo Isaac ad locum holocausti lignum ipse portavit, ita et Christus ad locum passionis ipse sibi crucis patibulum bajulavit. Quarta hydria impleta est in David, qui et in humilitate et in multis tribulationibus Christum Dominum figuravit. Quinta hydria impleta est tempore Danielis, vidit enim præcismum lapidem, id est natum Christum de monte, id est, de regno Iudæorum, sine manibus præcismum, quia sine opera nuptiali, qui gratia sua universum mundum implevit. Sexta hydria impleta est in Joanne Baptista, qui Iudeis prædicans ait : Facite fructus dignos penitentiæ, potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Istæ ergo sex ætates mundi, velut sex hydriæ impletæ sunt a ministris, id est a patriarchis et prophetis.

C *Capientes metretas binas vel ternas. Quare ternas? propter mysterium trinitatis. Quare binas? propter duo præcepta, dilectionis Dei et proximi. Et in Evangelio : Ego et Pater unum sumus. Ecce binas. Ite, baptizate omnes gentes, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ecce habes ternas. Gustavit architriclinus, id est, mundi Dominus, aquam vinum factam, et dicit : Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint homines, tunc id quod deterius est. Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc, et lex enim sancta, et mandatum sanctum et justum et bonum. Sed lex et Prophetæ usque ad Joannem prophetaverunt, et ideo adveniente Domino, vina Mosaica defecerunt, et vina sanguinis profluxerunt. Illa acceperunt terminum, ista sumpserunt initium. Denique hoc est initium signorum, quod fecit Jesus, quando pavit gentes occisis, et de vino sui sanguinis fecit convivium, vulneratus.*

CONCORDIA.

In differentia, secundum Apostolum, donationum et differentia hydriarum istarum fit concordia lectionum, corda enim sanctorum hydriæ sunt, fonte replete donorum. Ministri qui hauserunt aquam, et quibus mater dixit : Quodcumque dixerit vobis facite, ministri sunt Christi, quibus secundum Apostolum (Rom. xii) datur ministerium in ministriando.

DOMINICA III POST THEOPHANIA.

EPIST. BEATI PAULI APOST. AD ROMANOS, CAP. XII.

« Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes. Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum irae. Scriptum est enim : Mihi vindictam et ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congres super caput ejus. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. »

Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Qui sibi ipsi prudens esse videtur, hic cum arrogantia stultus est. Nec potest veram sapientiam Dei scire, qui suam stultitiam, quasi sapientiam, colit. Denique in superioribus hanc fuisse incredulitatis causam Judeis, ipse Paulus edocuit, dicens de eis : Quia ignorantes Dei justitiam et suam querentes statuere, justitiae Dei non sunt subjecti. Sic ergo, qui apud semetipsum sapiens est, non potest esse sapiens apud Deum.

(Ex Primas.) Nolite in humana sapientia gloriari, sed stulti estote saeculo, ut sitis Domino sapientes, sicut scriptum est : *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum* (Psal. xciii).

Nulli malum pro malo reddentes. Si malum inferre peccare est, reddere malum justum non est, sed simile peccatum est, aut, ut ego arbitror, etiam gravius. Nam ille qui malum prior intulit, forsitan non sensit malum esse quod ficeret. Qui autem reddit malum, eo ipso, quo ad ulciscendum motus est, confessus est sensisse malum esse quod reddit, et ideo respiciendum semper est ad eum qui dixit : *Mihi vindicta et ego retribuam* (Deut. xxxii).

(Ex Primas.) Humana sapientia est, si queramus vicem reddere inimicis, stultitia est in hoc saeculo, si percutient et aliam maxillam prebeatamus. Quod si tantæ patientiae et humilitatis fuerimus, non solum apud Deum, sed etiam apud homines, poterimus probabiles apparere.

Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. (Ex Orig.) Coram omnibus hominibus providet quis bona, non ut placeat singulorum vel vitiis, vel moribus, aliquoquin contrarium erit quod idem dixit Apostolus : *Ego si hominibus placere rellem, Christi serrus non essem* (Gal. i), sed qui vita sua morum et actuum ita tenet libram, ut non possit ab ullo homine reprehendi, iste bona coram omnibus hominibus providet. Neque enim dixit Apostolus, ut omnibus placeamus, sed ut provideamus bona coram omnibus, hoc est, agamus nos bona coram omnibus, sive illis placeant quæ bona sunt, sive non placeant.

Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Apostolus, ne nos alterius sumus, si forte impacatus evenerit, a bono pacis

A impedire videretur, moderantissimum dedit preceptum, ut interim noster animus, semper sit paratus ad pacem, et discordia culpa non penes nos, sed penes alterum constet. Ideo ergo bene addit : Quod ex vobis est, hoc est, quod proposito vestro, et fidei vestrae convenit.

(Ex Primas.) Quod vestrum est, vos cura omnibus pacem habetote, et dicite : Cum his qui oderunt pacem eram pacificus.

Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. (Ex Orig.) Hi qui seipso non vindicant, quomodo iræ locum dent, dupliziter mihi videtur intelligi. Nam et hoc ipso, quod (verbi causa) manum manu non referunt, aut convicio convicium non redundunt, iræ illius qui fecit injuriam, pertransiunt et evanescendi locum dederunt. Nemo enim ita rabidus invenitur, ut si vicem non recipiat iterum serviat, sed quasi effuso ac digesto furore mitescit. Est autem et hoc modo iræ locum dare. Qui enim peccant, thesaureant sibi iram in die ire, quando reddit Deus unicuique secundum opera sua; si ergo vosmetipsos vindicemus, non est magnum, verbi causa, si aut palmam pro palma, aut saxum pro saxo redam. Si vero reservemus ea vindictæ Dei, locundamus iræ, quia Deus in iudicio multo graviores quam nos inferre possumus exiget poenas.

(Ex Primas.) Aut fugiendo damus locum iræ, aut permittendo nocere.

Scriptum est enim : Mihi vindictam. Ego quasi meam, dicit Dominus, non quasi vestram injuriam vindicabo, dicit enim propheta : Qui vos tangit, tanquam qui tangit pupillam oculi mei (Zach. ii).

Ego retribuam, dicit Dominus. Facientibus bona se retribuere prouinitt.

Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congres super caput ejus. Ut cum sibi intellexerit carbones per tuam indebitam misericordiam congregari, excusat eos, id est, convertatur et diligat te, quem habuerat aliquando perosum. Cæterum non est misericordia sed crudelitas, si ideo hoc facis ut illi aliquid pejus eveniat, pro quo te Dominus orare præcepit dicens : Orate pro persecutibus et calumniantibus vos. Cibando enim inimicum et potando eum, ad pacem reconciliamus nobiscum. Quod si ille in malitia persistiterit, ipse ignem congerit capiti suo

(Ex Origene.) Videamus ne forte dignius aliquid mandati hujus contineat intellectus. Dicit enim Hieronimus ad peccatricem filiam Babylonis : Habes carbones ignis, sede super eos, hi erunt tibi in adjutorium. Fortassis ergo, et isti carbones ignis qui congregantur super caput inimici, ad adjutorium ipsius congregantur. Potest enim fieri, ut amens, ferus, et barbarus inimicus, si sentiat beneficium nostrum, si humanitatem, si affectum, si pietatem videat, compunctionem cordis capiat, commissi poenitendum gerat. Et ex hoc, ignis in eo quidam succendatur, qui cum pro commissi conscientia torqueat et adurat. Et isti erunt carbones ignis, qui super caput

ejus ex nostro misericordiae et pietatis opere con-
gregantur. Caput vero, principale cordis appellatur,
et merito caput dicitur. Cujus intellectu et pruden-
tia membra reguntur universa.

Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. Vin-
citur a malo, qui malis provocatus reddit malum.
In bono autem vincit malum, qui acceptis malis, re-
stituit bona. Ille dicitur vicens alterum, qui eum
a l suam adduxerit partem, sicut haereticum vel pa-
gatum. Si ergo te fecerit sibi vicem reddere, ille
te vicit sibi similem faciendo. Si autem per patien-
tiam tuam feceris eum cessare ab injuria, tu vici-
sti eum.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. VIII.

Cum descendisset Jesus de monte, secutæ sunt
eum turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens,
adorabat eum dicens : Domine, si vis potes me
mundare. Et extendens Jesus manum, tetigit eum
dicens : Volo, mundare. Et confessim mundata est
lepra ejus. Et ait illi Jesus : Vide, nemini dixeris,
sed vade, ostende te sacerdoti et offer munus quod
præcepit Moyses in testimonium illis. Cum autem
introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio
rogans eum et dicens : Domine, puer meus jacet in
domo paralyticus et male torquetur. Et ait illi Je-
sus : Ego veniam, et curabo eum. Et respondens
centurio ait : Domine, non sum dignus ut intres
sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sana-
bitur puer meus. Nam et ego homo sum sub poten-
tate constitutus, habens sub me milites, et dico
huic vade et radit, et alii veni et venit, et servo
meo fac hoc, et facit. Audiens autem Jesus mira-
tus est, et sequentibus se dixit : Amen dico vobis,
non inveni tantam fidem in Israel, dico autem vo-
bis, quod multi ab oriente et occidente venient,
et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in
regno celorum. Filii autem regni ejicientur in te-
nebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.
Et dixit Jesus centurioni : Vade, et sicut credidisti
stat tibi, et sanatus est puer in illa hora. »

Cum descendisset Jesus de monte, secutæ sunt eum
turbæ multæ. De monte Domino descendente, id est,
de cœlis in mundum, secutæ sunt eum turbæ multæ
generis humani per fidem, nisi enim ille descendis-
set, nemo hominum ad cœlos ascendisset.

Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens :
Domine, si vis potes me mundare. In voluntatem Do-
mini tribuit potestatem, de voluntate autem Domini
non dubitavit, sed quasi sibi conscientius non presump-
psit. Leprosus iste populum gentium significavit, qui
compunctus ad misericordiam Domini pervenit.

Et extendit Jesus manum suam, tetigit eum, di-
cens : Volo, mundare. (Ex Hieron.) Considera quam
humilis responsio. Ille dixerat si vis. Dominus re-
spondit : Volo. Ille, potes me mundare. Dominus di-
cit, *ταπειθείτε*, mundare. Non ergo sicut plerique
Latinorum putant jungendum est, et legendum volo
mundare, sed separatum, ut primum dicat, volo,
deinde imperet, mundare.

A Et confessim mundata est lepra ejus. (Ex Beda.) Nihil medium est, inter opus Dei atque præceptum,
quia in præcepto est opus. Denique dixit, et facta
sunt, quia voluntas Dei potestas est, et Lex quidem
tangi leprosos prohibet, sed qui Dominus legis est,
non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo
tetigit, quia sine tactu mundare non poterat, sed ut
probaret, quia legi subjectus non erat, nec conta-
giun timebat, ut homines, sed quia contaminari non
poterat qui alias liberabat.

B Et ait illi Jesus, Vide, nemini dixeris. Quare præ-
cipitur nemini dixeris, nisi ut diceret non vulganda
nostra beneficia, sed premenda, ut non solum a mer-
cede abstineamus pecuniae, sed etiam gratiae.

Sed vade, ostende te sacerdoti. Ostendere se sacer-
doti jubetur, ut intelligeret eum sacerdos, non legis
ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum.

(Ex Hieron.) Varias ob causas mittit eum ad sa-
cerdotes, primum propter humilitatem, ut sacerdoti-
bus deferre videatur. Erat enim in lege præceptum,
ut qui mundati fuissent a lepra, offerrent munera
sacerdotibus. Deinde ut mundatum videentes lepro-
sum, aut crederent, et salvarentur, aut si non
crederent, inexcusabiles fierent, et simul ne quod
in eo sepiissime criminabantur, legem videretur in-
fringere.

(Ex Beda.) Et offer munus quod præcepit Moyses
in testimonium illis. Offerre autem sacrificium jubet,
ut ostenderet eis quia non solveret legem, sed im-
pleret, qui secundum legem gradiens supra legem,
sanaret eos, quos remedia legis non sanaverant, et
bene additur : In testimonium illis, hoc est, si Domino
credant, si ab impietatis lepra discedant. Quia vero
typice vir iste, peccatis languidum genus designat
humanum, recte non solum leprosus, sed et pleius
lepra describitur. Omnes enim peccaverunt, et
egent gloria Dei. Illa scilicet, ut extenta manu Sal-
vatoris, hoc est, incarnato Dei Verbo humanum
que contingente naturam, ab erroris prisci varietate
mundentur, possintque cum apostolis audire : Jam
vos mundi estis propter sermonem quem locutus
sum vobis (Joan. xv), et qui diutius abominabiles a
populo Dei erant castris secreti, iam aliquando tem-
plo redi, et sacerdoti queant offerri, illi utique
cui dicitur : Tu es sacerdos in æternum (Psal. cix). Au-
dientes ab Apostolo : Tempium enim Dei sanctum est,
quod estis vos, offerantque pro emundatione sua,
sicut præcepit Moyses. Id est, exhibeant corpora sua
hostiam riventem, sanctam, Deo placentem (Rom. xi).

Cum introissent Capharnaum, accessit ad eum cen-
turio, rogans eum et dicens. Quæritur quomodo con-
veniat, quod Lucas centurionem nuntios misisse,
Matthæus autem ipsum accessisse narrat ad Domini-
num. Facile patet, quod Matthæus brevitatis causa
dixerit ipsum accessisse, cuius desiderium et volun-
tas ad Dominum veraciter est prælata. Mystice
etiam nobis commendans, hoc quod scriptum est :
Accedite ad eum, et illuminamini. (Psal. xxxiii.)

Porro Lucas totum quemadmodum gestum sit aperit. A *mo sua, faciens eleemosynas multas plebi et deprecans Deum semper (Act. x).*

Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, et male torquetur, et ait illi Jesus : Ego veniam et curabo eum. Videns centurionis fidem, humilitatem et prudentiam, statim se itum et sanaturum esse promittit. Fidem in eo, quod ex gentibus credidit puerum a Salvatore posse salvari. Humilitatem, quod se judicavit indignum, cuius tectum intraret Dominus. Prudentiam, quod ultra corporis tegumen, divinitatem latenter viderit, sciens non id sibi profuturum, quod etiam ab incredulis videbatur, sed id quod latebat intrinsecus. Allegorice autem Capharnaum, quæ interpretatur ager consolationis, vel villa pulcherrima, Ecclesiam significat. Centurio propter perfectiōnum numeri nominis, primitias significat gentium, ut Cornelius vel eunuchus a Philippo baptizatus (Act. viii, x). Puer qui in domo jacet paralyticus et male torquetur a dæmonio, populum significabat gentium, qui in domo, id est, in hoc mundo idola colens dæmonibusque serviens infidelis jacebat.

(Ex Beda.) *Et respondens ait : Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum. Propter vite gentilis conscientiam, gravari se magis dignatione putavit quam juvari. Nec posse habere hospitem Christum, cuius et si fide prædictus, nondum tamen erat sacramentis imbutus. Sed quia quæ nostra infirmitas non præsumit, divina gratia dare novit, et alius centurio, qui sicut et iste, credentem ex gentibus populum præfigurat, magnæ fidei et justitiae merito Spiritus sancti donum priusquam baptizaretur accepit, et iste nequum catechizatus, et fidem suam laudari a Domino et famulum salvari promieruit.*

Sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Magna fides centurionis, quia verbi opus in Christo constitetur, et nostræ sanationis, ac commoda mysteriis, qui et si noveramus secundum carnem Christum, sed jam non novimus (II Cor. v, v).

Nam et ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites. Hominem se et potestati, vel tribuni vel præsidis subditum dicit, imperare tamen posse minoribus, ut subaudiatur eum multo magis qui Deus sit, et super omnia potens innumeram virtutis angelicæ, quæ ad imperata obtemperet, habere militiam.

Et dico huic vade, et vadit, et alio veni, et renit, et seruo meo fac hoc et facit. Vult ostendere Dominum quoque non per adventum tantum corporis, sed per angelorum ministeria posse implere quod velle, repellenda enim erant, vel infirmitates corporum vel fortitudines contrariae, quibus homo ad debilitatem sepe conceditur, et verbo Domini, et ministeriis angelorum.

Aliter. Milites et servi, qui centurioni obediunt, virtutes sunt naturales, quarum non minimam copiam multi ad Dominum venientes secum deferunt. De quibus in Cornelii et centurionis laude dicitur, quia erat vir justus, et timens Deum, cum omni do-

Audiens autem Jesus miratus est. Miratus est, quod vidit centurionem suam intelligere majestatem. Sed quis in illo fecerat ipsam fidem vel intelligentiam, nisi ipse qui eam mirabatur ? Quod si et aliis eam fecisset, quid miraretur, qui prescivit erat. Nostandum ergo quia quod miratur Dominus nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est sic moneri, omnes enim tales motus cum deo dicuntur non perturbati animi signa sunt, sed docentes magistri.

B Et conversus sequentibus se turbis dixit : Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Non de omnibus retro patriarchis et prophetis, sed de præsentis ævi loquitur hominibus, quibus ideo centurionis fides antefertur. Quia illi leges Prophetarumque monitis edocti, hic autem, nemine docente, sponte creditit.

C Dico autem vobis, quod multi ab oriente et occidente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cœlorum. Quia Deus Abraham, cœli conditor pater Christi est. Idcirco in regno cœlorum est, et Abraham, cum quo accubiture sunt nationes, quæ crediderint in Christum filium creatoris, et ille pariter sensus impletur, de quo supra diximus in centurionis fide, gentium fieri prærogativam, dum ad illius credulitatem, de oriente et occidente credituri populi commemorantur.

Filiū autem regni ejicientur in tenebras exteriores, C ibi erit fletus et stridor dentium. Filios regni Iudeos significat, in quos ante regnavit Deus, ejicientur in tenebras exteriores. Tenebrae semper interiores sunt, non exteriores, sed quoniam qui Dominum foras a se expellit lumen relinquunt, idcirco exteriores tenebrae nominatae sunt : ibi erit fletus et stridor dentium, si fletus oculorum est, et stridor dentium ossa demonstrat. Vera est ergo corporum et eorumdem membrorum quæ ceciderant resurrectio.

*Concordat enim humilitas centurionis, quia dixit : D *omine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, cuim verbo Apostoli ubi ait : Nolite prudentes esse apud vosmetipso. Sed opera misericordie, quæ erga leprosum et puerum centurionis exhibuit Salvator, cum Apostoli exhortatione qui ait : Providentes bona non tantum coram Deo, sed omnibus hominibus.**

DOMINICA QUARTA POST THEOPHANIA.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS, CAPITE XIII.

¶ Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legem inplevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui. Et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur : Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

(*Ex Origen.*) Quod dicit nemini quidquam debeatis, certum est ad peccatum referre. Debitum enim peccatum esse, in multis, et frequenter ostendimus. Vult ergo Paulus peccati quidem omne debitum solvi nec remanere omnino apud nos debitum peccati. Permanere tamen et nunquam cessare a nobis debitum charitatis, hoc enim, et quotidie solvere, et semper debere expedit nobis. Denique quantæ virtutis sit charitas, in consequentibus exponit.

Qui enim, inquit, diligit proximum legem implevit. Nam non adulterabis. Non occides. Non furtum facies. Non falsum testimonium dices. Non concupisces, et si quod est aliud mandatum in hoc verbo restauratur: Dilectis proximum tuum tanquam te ipsum. Et ad ultimam rationem tanti hujus boni, breviter colligens ait:

Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. Supra dixerat, quia qui diligit proximum legem implevit, et quia difficile videbatur, quomodo possit quis omnem legem in uno completere sermone, plenissimam reddit rationem dicens: Dilectio proximi malum non operatur, et ideo plenitudo legis est dilectio. Pone enim per singula mandata legis dilectionem, et vide quam facile cuncta complentur. Nunquid qui diligit proximum occidere eum potest? Certum est quod nemo quem diligit interficiat. Est ergo dilectio, per quam impleatur mandatum quod præcipitur

*Non occides. Et iterum. Nunquid qui proximum suum diligit in uxorem ejus adulterium committit? Nunquam prosector. Si ergo diligis proximum, nec adulterium committis, similiter, et qui diligit proximum, quæ ejus sunt non furatur. Et qui diligit proximum, falsum adversus eum testimonium non dicit, similiter et cætera mandata legis, si sit erga proximum dilectio, absque aliquo labore servantur. Puto tamen, quod in hoc voluit Apostolus aliquid compendiosius dicere. Nam si diligentius requiras, qui sit proximus noster, disces in Evangelio illum esse proximum nostrum, qui venit et jacentes nos vulneratos a latronibus, et nudatos a dæmonibus, juncto corporis sui superposuit, et ad stabulum Ecclesiae detulit, et stabulario pro cura nostra, et diligentia, vel ipsi Paulo, vel omni qui Ecclesiae p̄reest, duos denarios, Novi ac Veteris Testamenti, ad nostræ curæ concessit expensas. Hunc ergo proximum si diligamus, omnem legem et universa mandata in ipsius amore complemus. Finis enim legis Christus, ad justitiam omni credenti, nec fieri ullo pacto potest, ut qui ex toto corde et ex totis viribus suis diligit Christum, faciat aliquid quod non placet Christo. Illum enim qui diligit, non solum non occidit, quod prohibet lex, sed nec irascitur fratri suo, quia ita delectatur in illo quem diligit, et non solum non facit adulterium, sed nec mulierem respicit ad concupiscentiam, sed dicit ad ipsum magis, Concupiscit anima mea in Deum vivum (*Psal. xli*). Qui diligit Christum, quando de furto cogitet? qui etiam sua omnia quæcumque habet reliquit, ut se quatur Christum. Qui Christum diligit, quan-* lo fal-

A sum testimonium dicit? cum sciat ipsum, quem diligit, falso testimonio proditum. Necessario autem, qui diligit Christum, diligit et proximum suum. Hoc enim solo indicio Christi esse discipulus designatur, si charitatem cum proximis habeat, certum est enim quod qui non diligit proximum, nesciat Christum.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. VIII.

Ascendente Jesu in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat, et accesserunt et suscitaverunt illum dicentes: Domine, salva nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surge gens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obedient ei?

Ascendente Jesu in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus. (Ex Beda.) In hac navigatione Dominus utramque unius ejusdemque sue personæ naturam dignatur ostendere, dum is qui ut homo dormit in mari, furorem maris, ut Deus, verbo coeret. Porro juxta allegoriam, mare sive stagnum, quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque saeculi praesentis accipitur aestus. Navicula autem quam ascendunt, nulla melius quam Dominicæ passionis intelligitur arbor, cuius beneficio quique fideles adiuti, emensis mundi fluctibus, habitationem patriæ cœlestis, quasi stabilitatem securi littoris obtinent. Quod autem ipse in unam naviculam cum discipulis Salvator ascendit, alibi quid significet aperit, cum prænunciato sue passionis resurrectionisque mysterio, mox dicebat ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me.

Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Neque enim quisquam poterat hunc mundum enavigare sine Christo, quanto eos quoque, quibus Dominus adest, tentationum saecularium sœpe procella perturbat, et oīoxovia servatur in apostolis, ut advertas sine tentatione neminem posse ex hoc vitæ curriculo demigrare, quia exercitium fidei tentatio est, sed quasi pervigiles nocte gubernatorem excitemus verum Deum.

Erat autem illis ventus contrarius. Ventus contrarius diabolum significat, motus et fluctus blasphemie perseuentium, dæmoniacis excitati procellis, quibus non ipse turbatur, sed discipulorum imbecillitas concutitur.

Ipse vero dormiebat. Discipulis navigantibus, Christus obfornivit, quia calcantibus sæculum fidelibus, futuri regni quietem animo meditantibus, et vel secundo Spiritu sancti flatu, vel proprii remigiorum conatus, infidos mundi fastus certatin post terga jactantibus, tempus subito Dominicæ passionis advenit. Unde bene Marcus hoc imminentie noctis tempore gestum fuisse perhibet, ut veri solis occubitus

non sola Domini dormitio, sed et ipsa decedentis lucis hora significet.

Et accesserunt et suscitaverunt eum, dicentes : Domine, salva nos, perimus. Suscitant Dominum discipuli, ne eo dormiente fluctuum feritate dispereant, quia cuius mortem viderant, maximis votis resurrectionem quererent. Ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spirituali in perpetuum morte periret.

Et dicit eis : Quid timidi estis, modicæ fidei. (Ex Hier.) Bene arguuntur qui presente Christo timebant, cum utique qui ei adhæreat perire non posset. Ergo confirmavit fidem, refudit tranquillitatem, ventum cessare præcepit, non Aquilonem, non Africum, sed illum utique ventum, cui dictum est ab angelo Michael in epistola Judæ : Increpet te Dominus (Judæ 1).

Tunc surgens, imperavit ventis et mari. Ex hoc loco intelligimus, quod omnes creaturæ sentiant creatorem, quibus enim increpat et imperatur, sentiunt imperantem non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia insensibilia esse, sed maiestate conditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Tunc surgens, imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna in mari. Ventum quippe surgens, increpavit, quia resurrectione celebrata, diaboli superbia stravit, dum per mortem destruxit eum qui habebat mortis imperium. Tempestatem aquæ, surgens cessare fecit, quia vesanam Judæorum rabiem, quæ caput quatiens clamaverat : Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credemus ei, de sepulcro resurgendo labefecit.

Porro homines mirati sunt, dicentes : Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei. Non discipuli, se laudate, et ceteri qui in navicula erant, mirabantur, sin autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur suis discipulos, respondebimus recte homines appellatos, qui nequum potentiam noverant Salvatoris.

Moraliter. (Ex Beda.) Et nos quoque singuli cum signo Dominicæ crucis imbuti saeculum relinquimus, navem profecto cum Jesu consendimus, stagnum transfretare conamur, sed qui non dormitavit neque dormiet custodiens semper Israel, nobis tamen sæpe navigantibus, quasi inter æquoris fremitus obdormivit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus, vel immundorum spiritum vel hominum pravorum, vel ipse nostrarum cogitationum impetu, fidei splendor obtenebrescit, speci celsitudo contabescit, amoris flamma frigescit, verum inter hujusmodi procellas ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum seduli excitemus, qui non serviat, sed imperet ventis, mox tempestates compescet, et refundet tranquillitatem, portum salutis indulget.

Allegorice. (Ex Hieron.) Navicula Ecclesia catholica est, motus in mari persecutio Christianorum, quæ primum facta est in mundo, cui ventus erat con-

A trarius, id est, diaclonus. Tunc Dominus dormiebat, quando persecutiones fieri sinebat, qui suscitatur illo clamore Ecclesiæ, de quo Psalmista ait : A finibus terræ ad te clamavi, dum auxiaretur cor meum. Imperavit ventis et mari, quando persecutiones hominum a diabolo concitatas misericorditer jus it sedari. Et facta est tranquillitas magna, quando pax est universalis Ecclesiæ reddita.

CONCORDIA.

Hortatur nos Apostolus, ut nemini quidquam debeamus, sed ut invicem diligamus, et quia timor non est in charitate, est tamen in debito, increpat Dominus timentes Apostolos dicens : Quid timidi estis modicæ fidei, ac si dicat : Illi timeant, qui debitore diabolo tenentur obnoxii, vos qui cum liberatore estis, B non est ultra quod timeatis.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI, I CORINTH. IX.

C Nescitis quod ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. Sic currite ut comprehendatis. Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic corro, non quasi in incertum. Sic pugno, non quasi aerem verberans sed castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Mose baptizati sunt, in nube et in mari. Et omnes eamdem escam spiritualalem manuacaverunt, et omnes eumdem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spirituali, consequente eos petra. Petra autem erat Christus.

D Nescitis quod ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brarium. Hic stadii cursum justitiae vel fidei compravit, quia quomodo illuc cum omnes intra stadium currant, non nisi qui bene cucurrit, dignus premio judicatur, ita et hic, quamvis intra fidei metas cuncti credentes continetur, soli tamen qui juste vixerint premium coeleste, quo J. Graece dicitur ἔργον, percipiunt, et quia inter eos, qui in stadio currunt, unum accipientem palam significat, id est, ille qui fidem rectam tenuerit, et præcepta servaverit, hortatur nos hoc modo currere, ut coelestia premia mereamur comprehendi.

Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Αγών Graece, Latine certamen dicitur. Ergo omnis ἄγωντας, id est, certator, qui ad capiendum contendit brarium, ab omnibus se abstinet, ita est, ab omnibus escis, quæ cursum ejus impedire consueverant.

Ei illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Illam de qua Psalmista ait : Scuto bona voluntatis tue coronasti nos (Psal. 1), corona enim Victoria interpretatur. Gratias agamus Deo, et deprecemur illum, ut in bona voluntate

sua, ipse sit scutum, et corona, et bravium victoriae A præsentis afflictione perpassi sunt, ille gravius in futuro, qui majora beneficia neglexerit, sustinebit. Quare dixit, de consequenti eos petra bibere aquam, quia Christus quem haec figurabant, postea venturus erat.

Ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim ipse reprobus efficiar, etc. Non in vacuum curro, aut in incertum aerein verhero, vel singo certamen, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo per abstinentiam et afflictionem atque labores, sicut alibi ait: In jejuniis multis, in vigiliis, in fane et siti, in frigore et nuditate, in laboribus, in carceribus, etc. (II Cor. vi, xi). Ne forte cum aliis prædicaverim ipse reprobus efficiar, non faciendo quod dico.

Aliter. Ego sic curro, non quasi in incertum. In mundiali cursu si unus prior accesserit, incassum veniunt qui sequuntur. Cæterum in spiritali cursu, certi sumus, quod omnes accipiunt qui usque in finem, collata a Deo dona custodiunt, et qui propter humanum favorem prædicat, certus esse de mercede non potest.

Non quasi aerem verberans, etc. Id est, non studio vanitatis aliquid ago, sed Christo, cordis intentione et corporis mortificatione deservio.

Ne ipse reprobus efficiar. Reprobus efficitur, qui tantum verbo docet, non exemplo, qui suam reprobam facit esse doctrinam.

Nolo enim vos ignorare, fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt. Sub nube dicit, illa quæ eos præcedebat columna, quæ signalleret Christum significabat. Nobis enim Christus columna est, quia rectus et firmus, et fulcens infirmitatem nostram, per noctem lucens, per diem non lucens, ut qui non riaeant rideant, et qui vident carci fiant (Joan. ix).

Et omnes in mare transierunt, et omnes in Moysen baptizati sunt, in nube et in mari. Nubes in mari Ruello. Baptismus utique Christi sanguine consecratu: hostes, qui sequentur a tergo, moriuntur, peccata præterita signantur. Moses qui de Ægypto populum Dei liberavit, Christi figuram gerebat.

Et omnes eundem escam spiritalem manducaverunt. Escam dicit spiritalem mannam, quam populus in deserto manducavit. Manna autem typus est escæ spiritalis, quæ in resurrectione Domini veritas facta est, in Eucharistia mysterium. Iste est et panis angelorum, id est, Christus quem manducavit homo, quia per eum et angeli vivunt et homines.

Et omnes eundem potum spiritualem biberunt, bibebant autem de spiritali, consequente eos petra, petra autem erat Christus. Ostendit Apostolus, quoniam populum Israel, quandiu in deserto fuerat, sequebatur eos petra, per omne iter eorum, unde populo et omni substantiæ ejus fluenta sufficerent, donec venientes in terram Moab, puteum sibi foderent aquarum. Quod autem in sequenti dicit, sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, hunc habet sensum, ne quis sibi aut in baptismo confidat, aut in esca spiritali vel potu spiritali. Sed si quis aut baptismum violaverit, aut post perceptionem cibi coelestis male vixerit, contritiones quas filii Israel

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM, CAP. XX.

C Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos, et dixit illis: Ite et vos in vineam meam, et quod justum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dixit illis: Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conductit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ prœcursori suo: Voca operarios, et reddite illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant adversus patrifamilias dicentes: Illi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus. At ille respondens uni eorum dixit: Amice, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, et vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Aut non licet mihi quod volo facere, an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. »

D Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. (Ex Greg.) Quis vero patris familias similitudinem rectius tenet, quam conditor noster, qui regit quos condidit et electos suos sic in hoc mundo possidet, quasi subjectos dominus in domo, qui habet vineam universalem, scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel justo, usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, sanctos protulit, quasi tot patrimites misit. Hic itaque patrifamilias, ad excolendum vineam suam, mane hora tertia, sexta, nona et undecima, operarios conducit, quia a mundi hujus initio usque in finem, ad erudiendam plebem fidelium, prædicatores congregare non desistit. Mane etenim mundi fuit ab Adam usque ad Noe, hora vero tertia a Noe usque ad Abraham, sexta quoque ab Abraham usque ad Moysen, nona autem a Moyse usque ad adventum Domini, undecima vero, ab adventu Domini usque ad finem mundi, in qua prædicatores sancti apostoli missi sunt, qui mercedem plenam, et tarde venientes acceperunt. Ad erudiendam ergo Dominus plebem suam, nullo tempore destitit mittere

operarios, quia et prius per patres, et postmodum per leges doctores et prophetas. Ad extreum vero per apostolos, dum plebi suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ culturæ opera laboravit, quamvis in quolibet modulo, vel mensura, quisquis cum fide recta bonæ actionis extitit, hujus vineæ operarius fuit. Operator ergo mane hora tertia, sexta et nona, antiquus ille et Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio, dum recte Deum studuit colere, quasi non destitit in vineæ cultura laborare. Ad undecimam vero gentiles vocantur, quibus et dicitur: Quid hic statis tota die otiosi, qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro vita sua laborare neglexerant, quasi tota die otiosi stabant. Pensate, fratres, quid inquisiti respondeant. Dicunt enim, quia nemo nos conduxit, nullus quippe ad eos patriarcha, nullus propheta venerat. Et quid est dicere ad laborem nemo nos conduxit, nisi vita nobis vias nemo prædicavit. Quid ergo nos a bono opere cessantes, in excusatione nostra dicturi sumus, qui pene a matris utero ad fidem venimus, qui verba vitae ab ipsis cunabulis audivimus, qui ab uberibus sanctæ Ecclesiæ, potum supernæ prædicationis sumpsimus cum lacte carnis. Possumus vero et easdem diversitates horarum etiam ad unumquemque hominem, per ætatum momenta distinguere. Mane quippe intellectus nostri pueritia est, hora autem tertia adolescentia intelligi potest. Quia quasi jam sol in altum proficit dum calor ætatis crescit. Sexta vero juventus est, quia velut in centro sol figitur, dum in eo plenitudo roboris soli datur. Nona autem senectus intelligitur, in qua velut sol ab alto axe descendit, quia ætas a calore juventutis deficit. Undecima vero hora, ætas est quæ decrepita vel veterana dicitur; unde et Græci valde seniores, non γερώντες, sed πρεσβύτεροι appellant, ut plusquam senes esse insinuarent, quos profectiores vocant. Quia ergo ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in juventute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur, quasi diversis horis operarii ad vineam vocantur.

CONCORDIA.

In hoc istarum duarum sit concordia lectionum, quia sicut Apostolus currenti bravium, ita Evangelium tribuit perseverantibus in labore denarium, et quod Evangelium dicit, multi vocati. Hoc Apostolus ait: *Omnès quidem currunt, et quod in Evangelio pauci electi, hos Apostolus dicit, propter unitatem corporis Christi unus accipit bravium.*

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

LECTIO EPISTOLÆ BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS II, CAP. XI.

Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitatem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollit, si quis in faciem vos eddit. Secundum ignorabilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, in quo quis audet. In insipientia dico, audeo et ego: Hebrei sunt, et ego: Israelitæ sunt,

A et ego: Seumen Abrahæ sunt, et ego: Ministri Christi sunt, et ego, ut minus sapiens dieo, plus ego. In laboribus plurimis, in carcerebus abundantius, in plagiis supra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinques quadragenias, una minus accepi. Ter virginis corsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui, in itineribus saepè. Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore et ærumnæ, in vigiliis multis. In fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate. Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus et pater Domini nostri Jesu Christi scit, qui est benedictus in sæcula, quod non mentior. Damasci præpositus gentis Areæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus ejus. Et si gloriari oportet, non expedit quidem. Veniam autem ad visiones et revelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum. Et scio hujusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corporis nescio, Deus scit, raptum hujusmodi in paradiſum, et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Pro hujusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Nam et si voluero gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam: pareo autem ne quis me existimet, supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanae qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Hoc est dicere, miror cum sapientes sitis, tam facile insipientibus consensisse, et si illos prava prædicantes libenter audistis, me utilia vobis loquaciter multo magis audire debetis, brevi reprehensione perstringit, quomodo imperitis doctoribus acquiescent dicendo.

Sustinentes enim, si quis vos in servitatem redigit. Id est, illos redigit et illis præchetis obedientiam, qui vos legis volunt subdere servituti, vel superbie sacerdotum, qui in populo Iudeorum videbantur exercere dominatum.

Si quis devorat. Id est, si qui vel conviviis vel munieribus vos exhauiantur

Si quis accipit. Id est, si quis dixerit verbis adulationis. Accipere enim gratum habere est. Accepta enim illa dicimus, quæ nobis grata esse monstrantur. Aut certe a vobis accipit, quod cupiditas ejus poposcit, sicut superius dictum est : Devorat vos in conviviis, accipit in muneribus, vel accipit, dicit rapit, unde et illæ aves, quæ rapiunt, accipitres vocantur.

Si quis extollitur. Id est, superbia Judaica sustinetis, quis vel de scientia vel de generis præsumptione inflatur.

Si quis in faciem vos cædit. Hoc est, si quis vos etiam presentes objurgat.

Secundum ignobilitem dico. Ac si diceret, ignobillem rem facio, ut aliquid de generis nobilitate mihi vindicem. Magna est ignobilitas, si qui filius Dei per regenerationem factus est, de terrena et carnali nobilitate se jacet.

Quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. Id est, quasi nos in hac parte ab illis minus aliquid habeamus, et non magis vobis vera et fortia prædicemus.

In quo quis audet, in insipientia dico, audeo et ego. Hoc possim audere, si volo. Hic se apostolis comparat laborum suorum contemplatione.

Hebrei sunt et ego : Israelitæ sunt et ego : Semen Abrahe sunt et ego. Hoc est, si in hoc gloriantur, quod Hebrei sunt, aut Israelitæ, aut semen Abrahæ, et ego gloriari possum, quia hujus sum generis.

Ministri Christi sunt, et ego. Notandum, quia si quis saltem de Christi ministerio glorietur, non sapienter gloriaratur.

Ut minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagiis supra modum, etc. (Ex Joan. Chrys.) Non dixit tantis prædicavi, sed dimittens omnia præclara facinora, sua mala quæ toleravit, enumerat, velut seriem passionum et gloriae occasionses.

A Judæis quinques quadragenæ una minus accepi. Quinque vicibus tricenas et novenas, quasi transgressor legis accepit.

(Ex Beda.) Quod dicit : *A Judæis quinques quadragenæ una minus accepi*, significat, se a Judæis quinques flagellatum, ita tamen, ut nunquam quadraginta, sed una minus seriretur. Præceptum namque erat legis (Dent. xxv), ut qui delinquentem verberarent, ita modum vindictæ temperarent, ut plagarum modus quadrigenarium numerum minime transcenderet. Quod ita ab antiquis intellectum testatur etiam pictura ejusdem libri, quem reverendissimus ac doctissimus vir Cuduinus, Orientalium Anglorum antistes, veniebat a Roma, secum Britanniam detulit. In quo videlicet libro, omnes pene ipsius apostoli passiones sive labores, per loca opportuna, erant depicta, ubi hic locis ita depictus est, quasi denudatus jaceret Apostolus, lacertatus flagris, lacrymisque perfusus, superastaret autem ei tortor, quadrifidum habens flagellum in manu, sed unam e fidibus in manu sua retentam, tres vero reliquas solum ad ferendum habens exsertas. Ubi pictoris sensus facilissime patet, quod ideo terminis fidibus cum fecit verberari, ut un-

A dequadragenarum plagarum numerum compieret ; si enim quaternis fidibus percuteret, decies percussions, quadragenæ plagas ficeret, si vero ternis ter decies feriens, undequadragesima plaga impleret.

Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, etc. Potest fieri quod a gentibus ista pertulerit, sed hæc in Actibus apostolorum non omnia reperiuntur, quia nec in Epistolis omnia continentur, quæ in eadem historia scripta inveniuntur.

Quod autem dicit : *Semel lapidatus sum, sic habes in Actibus Apostolorum, supervenerunt quidam ab Antiochia, et Iconio Judæi, et persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, vestimenta eum mortuum esse* (Act. xiv).

B Quod autem dicit se esse virgis cæsus, habes ibi in Actibus Apostolorum, quia cum essent in parte Maeonianæ, in civitate Colonia, pro puella quadam habente spiritum Pythonis, quam Paulus canavit, concurrevit plebs adversus eos, et magistratus, et scisis tunicis eorum, jusserunt virgis cædi (Act. xv). Et cum multis plagiæ ei imposuerint, miserunt eum ad carcerem, et alibi, jussit cum tribunus introduci in castra, et flagellis cædi, et torqueri, et loris adstringi. Pro his et similibus dicit : *In carcereibus abundantius, in plagiis supra modum* (II Cor. xi).

C Ter naufragium feci, nocte et die in profundo mariis sui, in itineribus saepè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus. De genere et gente Judæorum dicit, quando facta est concursio populi Judæorum, et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum, vel quando princeps sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus (Act. xxii). Nam et gens ejus Judæi quererant eum occidere.

Periculis in mari. Quando navales periclitabantur et impegerunt navem ad littus, que prora fixa manebat immobilis, puppis vero salvabatur a vi mariis, et alii natando, alii vero in tabulis seritantur ad littus (Act. xxvii).

Periculis in falsis fratribus. Illi vero de quibus alibi dicit, quia subintroierunt explorare libertatem nostram (Galat. ii).

D *In labore et œrumpna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, et reliqua.* De quibus unum de Actibus apostolorum testimonium demus, et cum multa jejunatio fuisset, inquit, et lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens : *Quinta decima hodie die exspectantes, jejuni permanetis, nihil accipientes, propter quod rogo vos assumere cibum pro salute vestra, quia nullius vestri capillus de capite peribit, et cum hæc dixisset, sumens prius, gratis egit Deo, et cum fregisset, cœpit manducare* (Act. xxvii).

Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiæ. Ac si diceret, præter illa quæ jam usitata sunt, et ipsa consuetudine leviora putantur; quæ sit illa sollicitudo in consequentibus ostendit, dicens : *Quis infirmatur, et ego non infirmor* (II Cor. xi)?

(Ex Joan. Chrys.) Deinde infert aliud facinus præclarum, et in hoc rursus plus passionis aliquid inventimus, quoniam ipius fati magnificum dicens : Concursus mei quotidiani, easque superveniret frequentes videlicet conturbationes. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Non dixit, correctio, quia plus habet de passione quam de virtute. Quis infirmatur, et non ego? Non dixit corigo, sed infirmor. Quis scandalizatur, et ego non uer? id est, particeps sum mœroris effectus. Si itaque passiones magnas habent mercedes, omnibus in passionibus pejus et perniciosius est animi defectus atque tristitia.

Sigloriari oportet. Si volunt gloriari, in his glorientur, in quibus ego, licet coactus; sed quia hæc non habent, ideo in carnalibus gloriantur.

Quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. Hæc quæ superius dixit, infirmitatis nomine designavit, quod humanae infirmitati ista prævaleant.

Dens, et pater Domini nostri Jesu Christi scit, qui est benedictus in sæcula, quod non mentior. Rem quasi difficilem dicturus, quod Judgei contra eum etiā gentium principes concitassent, ante Dei testimonium implorat, ne veræ hoc jactantiae putaretur, quod adversus eum regna surrexerint, et nihil potuerint prævalere. Ideo autem numerat hæc, ut ostendat quid intersit inter veros et falsos apostolos.

Damasci præpositus gentis Areæ regio custodiebat civitatem Damascenorum, ut ne comprehenderet, et per fenestram in spora demissus sum per murum, et sic effugi manus ejus. Præpositus gentis illius erat, cui regnabat Areæ. Nunquid jam dicemus Paulum mortem timuisse, quam se pro Jesu amore testatur appetere? sed cum in eodem loco maiorem sibi fructum adesse consiperet, et gravem laborem, ad laborem se alibi cum fructu servavit, fortis enim prælator Dei teneri intra claustrum noluit, certaminis campum quæsivit.

Et si gloriari oportet, non expedit quidem. Nec mihi quidem expedit secundum humilitatem, sed ut aliqua de me proferam, supradicta necessitate compellor.

Veniam autem ad visiones et revelationes Domini. Ac si diceret, infirmitates meæ sunt, visiones autem non sunt meæ, sed Domini.

Scio hominem in Christo, ante annos quatuordecim, sive in corpore, nescio, Deus scit, raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum. Sive de se dicat, et causa humilitatis, quasi de alio loquatur, sive de alio, utrumque stare potest.

Sanctus Ambrocius in libro Exameron sic dicit : Utrum unum sit cœlum an plures, contentio est. Dum alii multos esse asserant, alii autem præter unum, alios esse negant, sed in Ecclesiasticis libris, casii cœlorum leguntur, et Apostolus usque ad tertium cœlum suis se intelligit raptum, sed de numero eorum nihil sibi presumat humana temeritas, fecit autem eos Deus non informes vel

A confusos, sed ratione quadam ordine suo distinctos.

Ante annos quatuordecim. Intuere quanta necessitas ei incumbat loquendi, ut quod quatuordecim annos celaverat, postmodum prodere cogeretur. Quod iterum repetit : Et scio ejusmodi hominem, sive extra corpus, nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum, ostendit alteram fuisse visionem, quæ etiam evidenter apparuit, et cum corpore se crederet fuisse translatum.

Et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Arcana, id est abscondita, quæ nulli fas est dicere, sive quæ impossibile est, humanae enarrare naturam.

B Pro ejusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Sive pro ejusmodi visione, pro me autem nihil, sive pro mea virtute, quia non est mea, sed Domini revelatio, et ideo non mihi, sed Deo gloriari dabo, in infirmitatibus meis, id est, in tribulationibus quas pro Christo sustineo, et ideo labor, qui afflictionibus plenus est, habere potest consolationem, habere non potest vanitatem.

Nam et si voluero gloriari, non ero insipiens. Insipiens reperitur, qui remota cordis humilitate, vel de falsa, vel etiam de vera sibi laude blanditur.

C Veritatem enim dicam, parcam autem, ne quis me existimet supra id quod videt me. Sunt et occulta, quæ possim in veritate proferre, sed parco, id est, non facio, sufficient manifesta, etiam si celentur abscondita. De his me tantum existinet unusquisque quæ videt in me, aut audivit ex me.

D Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ. Celo quidem revelationes, sed ne me vel in secreto cordis extollant, necessarie sunt mihi contritiones, quæ me hominem esse commemoarent.

Ut me colaphizaret. Colaphizabat cum Satanæ, tribulationes et pericula suscitando, aut incommoda corporis inferendo. Quidam enim dicunt eum dolore capit is laborasse.

Propter quod ter Dominum rogari, ut discederet a me, et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea. Advertisimus etiam sanctos interdum contrarium aliquid postulasse. Simul discimus, quia importuna petitio, vel responsum mereatur, si non sortitur effectum, et Domini dispensatio hoc ipsum, quod aliquando non præstat, intelligitur præstilisse. Sufficit tibi gratia mea, id est, si quam habes, sive quam quotidiana largitate tibi suggero ac subministro.

E Nam virtus in infirmitate perficitur. Sicut in sancto Job, vel Eleazaro. In sustinenda infirmitate corporea, virtus animi demonstratur, quæ tentatum probat, et commendat probatum.

F Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Libenter utique postquam prodeesse cognovit, quod nocere credebat.

G Ut inhabitet in me virtus Christi. Quando de affi-

ctionibus sanctorum laborum crescit cordis humilitas, et spes futuræ retributionis confortat animum, et animam Christi virtus inhabitat.

EVANGELIUM LUCAE, CAP. VIII.

Cum turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad Jesum, dixit per similitudinem : Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres coeli comedederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortæ spinæ suffocaverunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat : Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola ? Quibus ipse dixit : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intelligant. Est autem hæc parabola : Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum, et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, et in tempore temptationis recessunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, et a sollicitudinibus et divitiis et voluntatibus vitæ euntes suffocantur, et non reserunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia. »

Cum turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad eum, dixit similitudinem : Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres coeli comedederunt illud. Hanc parabolam Dominus ideo per seipsum exponere dignatus est, ut figurate se loqui innotesceret, rerumque significaciones in his etiam, quæ per semetipsum noluit explanare, doceret esse querendas. Sed quia semen, quod verbum Dei sit, terramque variam, quod diversum cor auditorum significet, ipse Dominus aperuit, Salvatorem, quem nobis querendum reliquit, nullum melius quam Filium Dei intelligere possumus, qui exiit seminare semen suum, quia de sinu Patris quo creaturæ non erat accessus, egrediens, ad hoc venit in mundum, ut testimonium perhiberet veritati. Unde bene juxta Evangelistas alios, hanc parabolam dicturus, de domo exisse, mare adiisse, navem concedisse perhibetur, ipsum nimirum situ corporis, quod processu sermonis insinuans. Quæ Dominus exposuit, pia fide suscepienda sunt, quæ autem tacitæ nostræ intelligentiæ dereliquerit, perstringenda sunt breviter. Semen quod secus viam cecidit, duplice lesura disperit, et a viantibus scilicet conculcatum et a volucribus raptum. Via est ergo cor sedulo malarum cogitationum transitu attritum atque

Arefactum, ne verbi semen excipiat ac germinare sufficiat. Atque ideo quidquid boni seminis vicina talis via contingit, pessime cogitationis meatu conculcatum a dæmonibus eripitur, qui volucres cœli, sive quia coelestis spiritualisque sunt naturæ, seu quia persera volitant, appellantur.

Et aliud cecidit supra petram et natum aruit, quia non habebat humorem. Petram dicit durum et indomitum cor, ac nullo verze fidei vomere penetratum, hoc est, humor ad radicem seminis, quod juxta aliam parabolam oleum ad lampades virginum nutriendas, id est, amor et perseverantia virtutis.

Et aliud cecidit in terram bonam, et ortum, fecit fructum centuplum. Fructum centuplum dicit fructum perfectum, nam denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem præceptis legis custodia continetur. Activa enim et contemplativa vita simul in decalogi mandatis conjuncta est, quia in eo et amor Dei, et amor servari proximi jubetur. Amor quippe Dei ad contemplativam vitam, amor vero proximi pertinet ad activam. Denarius enim numerus per semelipsum multiplicatus, in centenarium surgit. Unde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de illo qui sua pro Domino terrena reliquit, dicitur : *Centuplum accipiet et vitam æternam possidebit* (Matth. xix). Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, et hic perfectionem mentis recipit, ut jam ea non appetat que contemnit, et in sequenti sæculo ad æternam vitæ gloriam pervenit. Terra ergo bona fructu centuplo secundatur, quando cor docile virtutum spiritualium perfectione donatur.

Hæc dicens, clamabat : Qui habet aures audiendi audiat. Quoties hæc admonitionula vel in Evangelio vel in Apocalypsi Joannis interponitur, mysticum esse quod dicuntur, querendumque a nobis intentius ostenditur.

Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola. Nemo putet finita mox parabola discipulos hæc interrogasse Salvatorem, sed ut Marcus ait : *Cum esset singularis, interrogaverunt eum, hi qui cum eo erant duodecim, parabolam, et dicebat eis : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, et cætera* (Marc. iv).

Cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intelligant. Marcus ita dicit : Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia flunt. Ideoque et nos cum discipulis Christi intremus in sanctuarium Dei, ut intelligamus in novissima mysteriorum regni Dei. Nam qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius, dicentes cum Psalmista : *Revela oculos nostros, et considerabimus mirabilia de lege tua.* Recte quippe in parabolis audiunt, et in ænigmate, qui clausis sensibus cordis, neque intrare neque curant cognoscere veritatem, obliiti dominice præceptionis : *Qui habet aures audiendi audiat.*

Qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt, deinde venit diabolus et tollit verbum de corde eo-

rum, ne credentes salvi fiant. De hoc semine Marcus ita scribit: *Hi autem sunt qui circa viam, ubi seminatur verbum, et cum audierint confessim Satanas auferit.* (Marc. iv). Matthaeus ita ait: *Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit* (Matth. xiii), ex quo manifeste docetur eos circa viam seminatos, qui verbum, quod audiunt, nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem tentante utilitatis occasione percipere dignantur. Porro super petrosa et in spinis, ut Dominus exponit, seminantur, hi qui auditum quidem verbi et utilitatem probant, et desiderium gustant, sed ne ad id quod probant perveniant, hujus vitae eos vel adversa terrendo, vel prospera blandiendo retardant, contraque utraque damna semen quod acceperat tutari curabat, qui ait: *Per arma justitiae a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam, ut seductores et veraces* (II Cor. vi). His ergo tribus terrae generibus scito omnes qui verbum auditum non faciunt, esse designatos, a quibus omnibus, qui semen acceptum servat terra bona est. Excipiuntur sane Iudei et Gentiles, qui nec audire quidem merentur.

Quod autem in spinis cecidi, hi sunt qui audierunt et a sollicitudinibus, et divitiis et voluptatibus vitae euntes suffocantur et non referunt fructum. Mirum quomodo Dominus spinas divitias interpretatus sit, cum illæ pungant, istæ delectant.

(Ex Greg.) Et tamen spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, et cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi infictio vulnere C cruentant, quas bene in hoc loco, alio Evangelista testante, nequaquam Dominus divitias, sed fallaces divitias appellat. Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt: fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Soleæ autem divitiae verae sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Notandum vero est, quod exponens Dominus dicit: *Quia sollicitudines et voluptates et divitiae suffocant.* Suffocant enim, quia importunitis cogitationibus suis guttur mentis strangulant, et dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis necant. Notandum etiam quod duo sunt, quæ divitiae jungit, sollicitudines videlicet et voluptates, quia profecto et per curam mentem opprimunt, et per affluentiam resolvunt. Res enim contrariae possesse suos, et afflictos et lubricos faciunt. Sed quia voluptas convenire cum afflictione non potest, alio quidem tempore per custodiæ sue sollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad voluptates emolliunt.

Quod autem in bonam terram, hi sunt qui, in corde bono et optimo audientes verbum, retinent, et fructum afferunt in patientia. Bona terra, ut prædiximus, omnibus tribus terræ nequaquam varietibus contraria facit, et libenter videlicet semen verbi suscipiendo, et quod suscipit inter adversa et prospera patienter ad fructus usque tempora servando, aliter bona terra fructum per patientiam reddit, quia

A scilicet, nulla sunt bona quæ agimus, si non æquanimiter etiam proximorum mala toleremus. Quanto enim quisque altius proficerit, tanto in hoc mundo invenit, quod durius portet, quia dum a præsentि sæculo mentis nostræ dilectio deficit, ejusdem sæculi adversitas crescit, hinc est enim, quod plerosque cernimus, et bona agere, et tamen sub gravi tribulationum fasce desudare. Sed juxta vocem Domini, fructum per patientiam reddunt, quia cum humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiuntur. Quod vero secundum Matthæum dicitur, et fructum afferit, et facit aliud quidem centum, aliud autem sexaginta, porro aliud triginta, triginta referunt ad nuptias. Nam et ipsa digitorum conjunctio, et quasi molli osculo se complectens et federans maritum pingit et conjugem; sexaginta ad viduas, eo quod in angustia et tribulazione sint positæ. Unde et in superiori digito deprimitur, quantoque major est difficultas, ex parte quadam voluptatis illecebri abstinere, tanto majus et præmium. Porro centesimum numerum quæso diligenter, lector, attende. A sinistra transferuntur in dextram, et iisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in levâ manu nuptæ significantur et viduæ, circulum faciens, exprimit virginitatis coronam. Alter, fructum tricesimum verbum profert, quod fidem sanctæ trinitatis ædificat. Sexagesimum, quod operis perfectionem docet, quia sex dies sunt in quibus oportet operari. Centesimum, quod ad dexteram regni vitam prædicat æternam.

CONCORDIA

Verbum veritatis Corinthii ab apostolis accep- D erant, sed hoc falsariis consentiendo perdiderant, quos Apostolus increpans ait: *Miror cum sapientes sitis, cur libenter insipientibus consentitis. Quibus evangelica bene concordat sententia, ubi ait: Venit diabolus et tollit verbum de corde eorum* (Luc. viii).

IN QUINQUAGESIMA.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS, CAPITE XIII.

Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans, aut cymbalum timuiens. Et si habuero prophetiam, et neverim omnia mysteria, et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmularit, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, charitas nunquam excidet. Sive prophetice evacuabuntur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, et ex parte propheta-

mus. Cum autem venerit quod perfectum est, A evacuabitur quod ex parte est. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli. Videamus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria haec, major autem his est charitas. »

Si linguis hominum loquar et angelorum. In his locis hoc studet Apostolus, ut quia nonnulli magno desiderio requirebant dona linguarum, illis benignitatem preferat charitatis, qua in proximi charitate proficerent, quia signa propter infideles dantur, charitas vero angelos imitatur.

Factus sum velut ne sonans. Id est, quod non pertinet ad aliquid animae commodum, sed solum reddit sine utilitate tinnitum.

Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia et omnem scientiam. Propheta quae futura pronuntiat, scientia mysteriorum, quae occulta aperit Scripturarum, haec magna per se sunt, sed charitati comparata, ita et meritis post ponuntur, ut sine ea diu nequeant possideri, ita ergo sine charitate parum utilia inveniuntur. Charitas vero intra se etiam ista complectitur, non mirum est, si charismatum partibus preferatur, quae virtutum perfectio et legis est plenitudo, sicut legimus : *Plenitudo legis est dilectio*, et iterum : *Dilectio proximi malum non operatur*, sine hac quaelibet fides habere perseverantiam non potest, et quia finem bonorum in se non habet, in fine deficiet.

Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum. Hic intelligitur magna fides esse, quae in Evangelio grano sinapis comparatur, quod non propter modicatem, sed propter integratem, vel vigorem appositum est. Notandum quod inter cetera etiam omnis fides, quae montes transferat, sine charitate non prospicit.

Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Distributio facultatum, et contemptio facultatum, et contemptus presentium etiam penes gentilium Philosophos inveniuntur, et nonnulli pagorum corpus ignibus propter humanam gloriam tradiderunt. Si ergo ira contra proximum vel malitia in corde teneatur, martyrii gloria adiri potest, consummari non potest. Sicut in Evangelio legimus : *Muli dicent mihi in illa die, Domine, Domine. Nonne in nomine tuo prophetavimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus, et tunc dicam illis : Discedite a me, omnes qui operamini iniuriam* (Matth. vii). Isti ergo labores suos, vel dilectione negligunt, vel vanitate suscepta, vel subsequente operum iniuritate, perdiderant.

Charitas patiens est. Modo singillatim describit ipsa

A membra, et species charitatis. Sicut qui diligunt filios, omnes eorum patienter portant injurias, ita qui vel proximum vel Deum diligit, nullius superatur injurias.

Charitas non emulatur. Emulatio et imitatio et inadvertia intelligitur. Imitatio ubi ait : *Emulamini charismata meliora.* Hic autem pro inadvertia dicit : Charitas non emulatur, id est, nulli invidet. Nemo enim illi, quem vere diligit, invidit, cujuscunque eum glorie videat vel honoris, sed omnem ejus felicitatem, quasi suam libenter amplectitur.

Non agit perperam. Perperam dicuntur non recta, sed perversa, quod charitas non agit, quia omnia secundum ordinem facit, et omne vitium foras penitus excludit.

B *Non inflatur.* Id est in superbiam, quae mater est vitiiorum, non extollitur, quia plenitudinem studet possidere virtutum.

(Vulg.) Modus iste locutionis considerandus est diligenter. Non enim per se ipsa charitas, aut non emulari poterit, aut non inflari, sed omnis homo, qui ejusdem fit particeps charitatis, non inflatur neque emulatur, revera, ut ipsius charitatis dono ditatus. Eo modo locutionis alibi utitur Apostolus dicens : *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso, dum non justitia credentes efficiamur, sed participes justitiae, hoc est, justi per fidem inveniamur in Christo.* Peccatum vero dicit, sacrificium pro peccato, ut Isaia ait : *Peccata populi mei comedent*, id est, oblata in sacrificium pro peccato.

Non est ambitiosa. Ambitus dicitur superbis, eo quod honores ambiat, quod charitas non est, quia maior aliis esse non ambit, quae summum gradum in humilitate constituit.

Non querit quae sua sunt. Id est, non cogitat tantum, quod sibi utile est, sed quod aliis utiliter serviendo ministret.

Non irritatur. Id est, alienis injuriis provocata, quia ab eo quem diligit provocari non potest, nec ad aliquam passionem moveri.

Non cogitat malum. Non solum non facit, sed ne cogitat quidem. Magna virtus est charitas, quae malum etiam a sensu cogitationis excludit.

D *Non gaudet super iniuriam.* Id est, contristatur si aliquem vel fecisse iniuriam vel pertulisse consperxerit.

Congaudet autem veritati. Id est, vel de bonis operibus, vel de fide et veritate congaudet cuius bonum videt a proximo possideri.

Omnia suffert, etc. Levem enim dicit proximi sui culpam dum aut emendationem ejus expectat aut mercedem sibi de longanimitate promittit.

Charitas nunquam excidit. Non excidit dicit, id est, elapsa non est, vel non excessit, ipsa enim sola permanet in futurum, vel certe, quia vera est, non mutabitur vel finitur.

Sire prophetiae eracubuntur, et rel. Ista quae ad homines pertinent consummabuntur, illa quae at

affectum proximi et ad charitatem Dei proficit, per-
manebit.

Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus.
Nunc non omnia scimus, nec omnia prophetamus, et
sic ista destruuntur, ut proficiant, per ista enim ad illa
veniemus, ac sic evacuabuntur, dum umbram veritas
et spem res ipsa submoverit.

*Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur
quod ex parte est.* Ex parte est, quod in speculo et in
ænigmate affectu desiderantis inquiritur. Perfectum
est, quando id quod in expectatione promittitur, sanctis
in possessione donatur.

(*Ex Joan. Chrys.*) Quod certe vetus a nova lege
percessa est, nec tamen continuo adversus novæ
legis loquitur dignitatem, cum tamen nobis coelo-
rum regno potentibus, illam quoque cessaturam
esse dicamus, sed quamvis majora succedant, hanc
tamen nihilominus confitemur, ubi quia ampliora
sunt præmia et eminentior sancti Spiritus gra-
tia, consequenter requiruntur etiam majora cer-
tamina.

Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus. (*Ex
Primas.*) Exemplo carnalis incrementi, spiritualis vult
monstrare profectum.

(*Ex Ambrosio.*) Sic ergo hominum mirabilem in
hac vita prophetia ita comparanda est illi vitæ,
quasi parvuli ad juvenem. Vedit tamen Eliseus acci-
pientem munera servum suum, ubi ipse non erat.
Ita cum venerit quod perfectum est, nec jam
corpus corruptibile aggravaverit animam, nihil
impedient, illis sanctis ad ea quæ videnda sunt, oculi
corporei.

*Quando factus sum vir, evacuari ea quæ erant
parvuli.* (*Ex Primas.*) Ostendit quomodo evacuantur
illa quæ superius memoravit, quasi parvuli qui non
possimus serenissima cordis acie perfectæ lumen per-
spicere veritatis.

Videmus nunc per speculum. Id est, in figura et
per speculum fidei et per intellectum legis quasi
imaginem rerum videmus.

In ænigmate. (*Ex Amb.*) Ænigma est obscura pa-
rabola, quæ difficile intelligitur, sicut nomine spe-
culi imaginem voluit intelligi, ita nomine ænigmatis,
quamvis similitudinem, tamen obscuram, et
ad perspicendum difficultem voluit intelligi. No-
men quippe non sonaret ænigmatis, si esset facilitas
visionis.

Tunc autem facie ad faciem. Id est, cum ante oculos
præsentata fuerint quæ sperantur.

Tunc autem cognoscam sicut cognitus sum. Sicut
me perficie novit Deus, ita tunc ego, quæ sunt Dei,
mentis capacitate cognoscam.

*Nunc autem manent, spes, fides, charitas, tria
haec.* Fides in spem proficit. Spes vero ad charita-
tem. In præsenti vero tria sunt, in futuro, sola chari-
tas sanctorum et angelorum et Dei, quidquid fides
et spes promiserat, consummabit. Majus ergo est,
quod semper erit, quam quod aliquando cessa-
vit.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVIII.

*c Assumpsit Jesus duodecim discipulos suos, et
c ait illis : Ecce ascendimus Hierosolymam, et con-
c summabuntur omnia quæ scripta sunt per proph-
c etes de filio hominis : tradetur enim gentibus et il-
c ludetur, et flagellabitur, et consuetur. Et post-
c quam flagellaverint, occident eum, et tercia die
c resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat
c verbum istud absconditum ab eis, et non intel-
c lexerunt quæ dicebantur. Factum est autem cum
c appropinquaret Jericho, cœcus quidam sedebat
c secus viam mendicans. Et cum audiret turbam
c prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixi-
c runt autem ei, quod Jesus Nazarenus transiret.
c Et clamavit dicens : Jesu fili David, miserere mei.
B Et qui præbant, increpabant eum ut taceret. Ipse
c vero multo magis clamabat : Fili David, miserere
c mei. Stans autem Jesus, jussit illum adduci ad se.
c Et cum appropinquasset interrogavit eum, dicens :
c Quid tibi vis faciam ? At ille dixit : Domine, ut
c videam. Et Jesus dixit illi : Respice, fides tua te
c salvum fecit. Et confessum vidit, et sequebatur il-
c lum, magnificans Deum. Et omnis plebs, ut vidit,
c dedit laudem Deo. :*

*Assumpsit autem Jesus duodecim et ait illis : Ecce
ascendimus Hierosolymam, et consummabuntur omnia
quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tra-
detur enim gentibus, et illudetur et flagellabitur, et
consuetur, et postquam flagellaverint occident eum,
et die tercia resurget.*

(*Ex Greg.*) Prævidens Salvator ex passione sua
discipulorum animos perturbando, eis longe ante,
et ejusdem passionis pœnam, et resurrectionis
suae gloriam prædictit, ut cum morientem, sicut
prædictum erat cernerent, etiam resurrectum non
dubitarent.

(*Ex Beda.*) Prævidens etiam quosdam hæreticos
in Ecclesia futuros, qui Christum dicerent legi
prophetisque docuisse contraria, aliumque Veteris
Testamenti atque alium Novi Deum esse credendum,
ostendit prophetarum præsagia non alio magis quauil
ad suæ dispensationis, quam pro nobis temporarie
suscepit, intendisse mysterium, adeo ut consumma-
tio sit prophetæ suæ passionis, et posterioris
gloriae celebrata perfectio. Nec non et paganorum
dementiam, quæ ejus crucem derident, apertissime
confutat, quando proximæ suæ passionis et tempus,
quasi futurorum præscius ostendit, et locum quasi
mortis intrepidus adiit.

*D Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum
istud absconditum ab eis, et non intelligebant quæ
dicebantur. Legimus in Evangelio secundum Joa-
ninem, dicente Domino : Si exaltatus fuero a terra,
omnia traham ad me ipsum, respondisse turbam at-
que dixisse : Nos audivimus ex lege quia Christus
manet in aeternum, et quomodo tu dicas : Oportet
exaltari filium hominis (*Joan. xii*) ? Quid est ergo
quod discipuli toties sibi replicatum Dominicæ pas-
sionis arcanum intelligere nequeunt, et Iudei ad*

unum verbum, et tam obscure positum, ut hoc ex-positione dignum evangelista ducat, *hoc autem dicobat, inquit, significans qua morte esset moriturus,* mox quia crucis exaltatio significetur intelligunt? nisi quia discipuli, cuius vitam maxime videre desiderabant, ejus mortem audire non poterant, quem non solum hominem innocentem, sed et Deum verum sciebant, hunc nullatenus mori vel posse putabant, et quia per parabolas eum saepe loquentem audire consueverant, quoties aliquid de sua passione dicebat, *hoc non ita, ut sonabat intelligentiam, sed amore dictante, ad aliud quid allegorice referendum esse credebant.* Judæi vero, quia in ejus necesse coospiraverant, quidquid de sua passione vel cruce loquebatur, intelligebant. *Hoc enim loquebatur, quod ipsi summopere, et fieri optabant,* et perficere satgebant, sicque miro et iustitato modo idem subiecte crucis sacramentum, quod fidelibus amor abscondit, infidelibus iavidia pandit.

Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans, et cum audiret turbam prætereamen, etc. (Ex Greg.) Cœans iste per allegorianam genus humanum significat, quod in parente primo a paradisi gaudiis expulsum, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis sue tenebras patitur, sed cum Jericho appropinquare Jesus dicitur, cæcus illuminatur. Jericho quippe interpretatur Luna. Luna autem in sacro eloquio pro defectu ponitur carnis, quia dum monstruis momentis decrescit, defectum nostræ mortalitatis designat. Dura igitur conditor noster appropinquit Jericho, cæcus ad lumen reddit, quia dum divinitas defectum nostræ carnis suscepit, humanum genus lumen quod amiserat recepit, qui videlicet cæcus recte et iuxta viam sedere, et mendicans esse describitur. Ipsa enim Veritas dixit: *Ego sum via. Ergo, qui æternæ lucis claritatem ne-scit, cæcus est.* Sed si jam in Redemptorem credit, iuxta viam sedet, si autem jam credit, sed ut æternam lucem recipiat, rogare dissimulat, atque a precibus cessat, cæcus quidem iuxta viam sedet, sed minime mendicat. Si vere credit, et exorat, et iuxta viam, sedet cæcus, et mendicat.

Et clamavit dicens: Jesu, fili David, miserere mei. Et qui preibant, increpabant eum, ut taceret, ipse vero multo magis clamabat, fili David, miserere mei. Quid isti designant, qui Jesum venientem præcedunt? nisi desideriorum carnalium turbas, tum vilesque vitiiorum, qui præsumquam Jesus ad cor nostrum veniat, tentationibus suis, cogitationem nostram dissipant, et voces cordis in oratione perturbant. Scopè namque dum converti ad Deum post perpetratâ vita volamus, dum contra haec eadem exorare vitia, quæ perpetrativimus, conanmur, occurrunt cordi fantasmatæ peccatorum quæ fecimus, mentis nostræ aciem reverberant, confundunt animum et vocem nostræ deprecationis preinunt, sed quicquid turbæ increpant ut taceat, magis ac magis clamat. Quia, quanto

A graviori tumultu cogitationum carnalium premiuntur, tanto orationi insistere ardentius debemus.

Stans autem Jesus, jussi illum adduci ad se. Ecco stat qui ante transibat, quia cum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Jesum alignatus transuenientem sentimus. Cum vero orationi vehementer insistimus, stat Jesus, et lucem restituit, quia Deus in corde sit, et lux amissa reparatur.

Et cum appropinquasset, interrogavit illum dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam. Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet cæcys ignorabat? sed poti vult hoc, quod et nos petere ei se concedere prænoscit. Importune namque ad orationem nos admonet et tamen dicit: Scit namque pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum. Ad hoc ergo requirit, ut petatur. Ad hoc requirit ut nos ad orationem exortemus, unde et cœmus protinus adjungit: Domine, ut videam. Ecce cæcus a Domino non aurum, sed lucem querit, parvipendit extra lucem aliquid querere, quia et si habere cæcus quodlibet potest, sine luce non potest videre quod habet. Inveniatur ergo eum quem et corpore audivimus et mente salvatum, non falsas di-vitias, non terrena doua, non fugitivos honores a Domino, sed lucem queramus. Nec lucem quæ loco concluditur, quæ tempore finitur, quæ nocturnum interrup-tionem variatur, quæ a nobis communiter cum pecoribus cernitur, sed lucem queramus, quam videre cum so-lis angelis possumus, quia nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profecto luem via fides est. Unde recte et illuminando cæco protinus respondet: Respic, fides tua te salvum fecit. Si ergo, fratres charissimi, cœtitatem jam nostre peregrinationis agnoscamus, si credendo in Redemptoris nostri mysterio, iuxta viam sedemus, si exorando quotidie ab auctore nostro lucem petimus, si eamdem lucem, jam per intellectum videndo, illuminati post cœtitatem sumus, Jesum quem mente cernimus, opere sequamur, et ejus vestigia imitando teneamus. Jesum enim sequitur, qui imitatur. Hic namque dicit: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Sequere enim dicitur, imitare. Hic rursus admonet, dicens: Si quis mihi ministeriat me sequatur (Joan. xii). Si ergo retributionis gaudiu-m in perventione querimus, penitentie amaritudinem in via teneamus. Sicque sit, ut non solum nostra in-Deum vita proficiat, sed hæc ipsa nostra conversatio-D D tio ad laudem Dei et alias accendat. Unde illuc subditur: et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

CONCORDIA.

In hoc istarum duarum sit concordia loctionum, quia ambæ de illuminatione faciunt mentionem, una de carnis oculis cœci, alia vero de spiritualibus oculis mentis, dicens: *Nunc videmus per speculum in ængamate, tunc autem facie ad faciem.*

IN INITIO QUADRAGESIMÆ.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHI. II, CAP. VI.

Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudiui te, et

In die salutis adjungi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros. In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in snavitate, in Spiritu sancto, in charitate non facta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Per arma iustitiae a dextris et a sinistris. Per gloriam et ignobilitatem. Per infamiam et bonam famam, et seductores et veraces. Sicut qui ignoti et cogniti, quasi morientes, et ecce vivimus. Ut castigati et non mortificati. Quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes. Tanquam nibil habentes, et omnia possidentes.

Hortantur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. (Ex Primas.) In vacuum Dei gratiam recipit, qui votatus in Christo, vetera adhuc legis instituta sectatur.

Ait enim, tempore accepto exaudiiri te, et in die salutis adjungi te. Tempus acceptum, et dies salutis in hac vita est, sicut ait Salvator : Ambulate dum lucem habetis, ne tenebre vos comprehendant, quia in illo seculo nulla emendatio esse potest, sicut legimus : *Quoniam non est in morte qui memor si tui* (Psalm. vi).

(Ex Hieron.) Modo solum possumus invenire salutem, quia juxta Prophetæ testimonium : in inferno nemo confitebitur.

Ecce nunc tempus acceptable, ecce nunc dies salutis. (Ex Primas.) Sicut alibi : Ergo dum tempus habemus operemur quod bonum est. Dies autem dicitur haec vita, quia apta est ad operandum, et concluditur in nocte judicii, quæ est tenebrae in qua nemo poterit operari. Haec vita et astas dicitur, in cuius comparatione, formicæ ad præsens laborare dicuntur, et hiemem sperare venturam.

Nemini dantes ullam offensionem. (Ex Hieron.) Nemo nostro offendatur exemplo, ne non tam nostrum vitium putetur esse quam legis.

(Ex Primas.) Id est, ne forte infideles per nostram negligentiam destruainus, et in quo displicuerimus, religionis magis ac legis nostræ vitium esse dijudicent, et hi qui æmuli sunt per hominis delictum, regulæ nostræ sanctum vituperent institutum.

Ut non vituperetur ministerium nostrum. Id est, non dispiceat in aliquantis, et paucorum culpa etiam boni incurere videantur offensam.

Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos. Qui ad virtutem provocat appetitum virtutis, ipse nobis misericorditer ministrat, quam si concupiscimus ab ipso, qui eam excoli precipit adjuvamur.

Sicut Dei ministros. Dei ministri Deo debent in omnibus ministrare, et opere cognosci veri Dei esse vultores, et sicut ille a malis patitur blasphemari, et in presenti vita, etiam ingratissua non denegat be-

A neficia, ita nos non vincamur malis, sed vineamus in bono malos.

In multa patientia. (Ex Hieron.) Non in parva nec in modica, sed in multa.

In tribulationibus. Omnis lesio tribulatio dicitur.

In necessitatibus. Id est, omne quod necesse est sic feramus, ut necesse est.

In angustiis. Angustia est omnis egestas

In plagis, in carceribus. Hoc nos hortatur pati, si necesse fuerit pro Christo, quod et ille passus est, quando concurrevit plebs, et magistratus adversus eum, et multis virgaram plagiis impositis miserunt in carcere.

In seditionibus, in laboribus, in vigiliis. Non modica hoc loco patientiae membra describit, in exercitiis enim laborum non minus mentis vigiliae debent esse, quam corporis.

In jejuniis. (Ex Ambros.) Necessaria animæ nostræ sunt Jejunia, sicut vulneribus medicina. Medlam enim conferunt vite perpetuae, ita tamen, ut duarum rerum testimonio commendentur, id est, oratione et misericordia.

In castitate, in scientia. (Ex Hieron.) Sicut enim necessaria nobis est castitas corporis, ita et mentis. Illa enim est vera castitas, quæ nec mente polluitur, nec opere, quæ etiam nobis scientiam præstat pro merito puritatis. Et notandum quod scientia species virtutis sit, si ex ea quisque erudiatur, non infletur.

In longanimitate. Id est, in sustinentia longa, longanimitas autem dicitur, in sustinendis adversitatibus animi fortitudo.

In suavitate. Suavitas autem est, si nulli ex verbis nostris anaritudinem generemus, et illud ejusdem Apostoli compleamus : *Omnis amaritudo, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia;* et dicamus illud Sapientie testimonium : *Fauces ejus dulcedines, et totius desiderii.*

In Spiritu sancto. Id est ut, haec habentes, dignos nos habitatione ejus cordis sinceritate faciamus.

In charitate non facta. Tunc non facta est charitas, si omnia quæ nobis fieri volumus, aliis faciamus. Sic ut ait apostolus Joannes : *Non diligamus verbo, nec lingua, sed opere et veritate.* In hoc quoque non facta est charitas, si delicta et culpas benigno affectu in fratribus castigemus.

(Ex Ambr.) Totam magnitudinem et altitudinem divinorum eloquiorum secura possidet charitas, quæ Deum proximumque diligimus, hæc in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, inter veros fratres latissima, inter falsos patientissima.

In verbo veritatis. Verbum et veritas Christus est, quem apte et competenter ex lege, in cuius mysteriis absconditus est, proferre debemus.

In virtute Dei. Id est, in virtute Christi, adversus diabolum dimicemus, qui per arma iustitiae et legis diabolum superavit.

Per arma iustitiae a dextris et a sinistris. Oppes

*enim (Ex Greg.) qui ad vitæ aditum tendimus, et ex dextro et sinistro latere habere arma debemus. A dextro igitur arma habet, quem prospera non extollunt. Ad sinistram, quem adversa non dejiciunt. Ex utraque enim parte portabat Paulus arma, cum diceret : *Per arma justitiae a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem.* Non hunc adversa frangebant, non prospera in mentis timore sublevabant. A dextris et a sinistris gestabat arma, qui et in adversitate fortis, et in prosperitate humili permanebat. Ut ergo a dextris et a sinistris arma gestentur, semper adesse nostris mentibus debet, et in adversis fiducia, et in prosperis timor. Ne aut adversa in desperationem pertrahant, aut prospera animum in sui fiduciam extollant.*

Per gloriam et ignobilitatem. (Ex Primas.) Id est, per gloriam virtutum, et ignobilitatem flagellorum, despictionum et carcerum.

Per infamiam et bonam famam. Omnia haec per patientiam æqualiter suscipiamus, nec extollant nos laudantes, nec dejiciant detrahentes. Quia necesse est non nunquam utrosque mentiri. Nos vero ad conscientiam respicentes, non debemus plus aliis de bonis nostris quam nobis ipsis credere.

Ut seductores et veraces. Quare seductores? Quia docent hominem desplicere quod habet, et sperare quod non habet : quæ oculis exposita sunt, aversis et exclusis sensibus, præterire : et quæ ab oculis remota sunt, inexplabilibus desideriis explicare. Dicendo : seductores et veraces exposuit infamiam et bonam famam, quia ab aliis seductores, ab aliis vero, non solum veraces, sed et propter virtutum opera, dii vocabantur. Non ergo mirum, si apostoli seductores dicebantur, cum de ipso Domino alii dicebant, *quia bonus est, alii Non, sed seducit turbas (Joan. vii).*

Sicut qui ignoti et cogniti. Ignoti quidem perfidis et ingratis. Cogniti autem fidelibus atque justis.

Quasi morientes, et ecce vivimus. Illoc est, usque ad desperationem vitæ pervenientes, sicut quando lapidatus putabatur mortuus, ille vero surrexit et docebat in Lystris (Act. xiv).

Ut castigati et non mortificati. Sicut legimus : *Castigans castigavit me Dominus, et mori non tradidit me (Psul. cxvi).* Castigare enim, et verbis et verberibus, dicimus, sicut Pilatus de Domino ait : *Castigatum eum dimittam, id est, verberibus flagellatum.*

Quasi tristes, semper autem gaudentes. Tristes se veritate vultus, corde vero etiam in tribulationibus pro munerationis exspectatione gaudentes, scriptum est enim : *Tris ita vestra converetur in gaudium (Joan. xvi).*

(Ex Ambr.) Quisquis somnium indicat, addit : Quasi. Quasi loquebar, quasi equitabam, totum quasi, qui cum vigilaverit non invenit quod videbat. Itaque modo qui ad letitias sæculares oculos aperiunt, transit Quasi ipsorum, et venit verum ipsorum. Quasi ipsorum est felicitas sæculi, verum ipsorum pena est. Nostrum Quasi tristitia est, gaudium

A non est quasi. Non enim dixit Apostolus : Quasi gaudentes.

Sicut egentes, multos autem locupletantes. In hoc ipso quod egemus nos, in aliis abundamus, dum per nos eleemosinæ fiunt. Sive terrenis egentes, alias coelestibus facimus locupletes : quasi tristes dicit et sicut egentes, ut ostenderet, ista vera mala non esse, sed quasi umbras et imagines passionum ad comparationem prænii sempiterni.

Tanquam nihil habentes. Sicut dicit Salomon : *Eius qui est fidelis, totus mundus dirimirum est.* Nemo plus habet, quam qui nullo indiget. Ille nullo indiget, qui præter necessaria nihil requirit.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. IV.

B *Ductus est Jesus in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.* Et cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriuit. Et accedens tentator, dixit ei : Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes siant. Qui respondens, dixit : Scriptum est : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum supra pinnaculum templi, et dixit ei : Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim : Quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Jesus : Rursum scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum, et dixit illi : Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me. Tunc dixit ei Jesus : Vade, Satan. Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministabant ei. .

C *Ductus est Jesus in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.* (Ex Gregor.) Dubitari a quibusdam solet a quo spiritu sit Jesus ductus in desertum, propter hoc quod subditur : Assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et rursum : Assumpsit eum in montem excelsum. Sed vere et absque ulla quæstione convenienter accipitur, ut a sancto Spiritu in desertum ductus credatur, ut illic eum suus Spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum spiritus malignus inventiret, sed ecce cum dicitur : Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem a diabolo assumptus, mens refugit humana, hoc audire aures expavescent. Qui tamen non esse incredibilia ista agnoscamus, si in illo et alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium diabolus est caput, et hujus capitis membra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum Pilatus? an non diaboli membra Iudei persequentes, et milites crucifigentes fuerunt? Quid ergo mirum, si se ab illo permisit in montem duci, qui se pertulit etiam a membris illius crucifigi? Non est ergo indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Justum quippe erat, ut

sic tentationes nostras suis temptationibus vinceret, sicut et mortem nostram venerat sua morte superare. Sed sciendum nobis est, quia tribus modis tentatio agitur, suggestione, delectatione, consensu, et nos cum tentamur, plerumque in dilectione, aut etiam in consensu labimur, quia de carnis peccato propagati in nobis ipsis etiam gerimus, unde certamina toleramus. Deus vero, qui in utero virginis incarnatus, in mundo sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat, tentari ergo per suggestionem potuit, sed ejus mentem peccati delectatio non mordit. Atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris non intus fuit; sed si ipsum ordinem temptationis ejus aspicimus, pensemus, quanta magnitudine nos a temptatione liberarum. Antiquus hostis contra primum hominem, parentem nostrum, in tribus se temptationibus erexit. Quia hunc videlicet gula, vana gloria, et avaritia tentavit, sed tentando superavit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentavit, cum cibum ligni vetulum ostendit, atque ad comedendum suasit. Ex vana autem gloria tentavit, cum diceret: *Eritis sicut Dii.* Et ex profectu avaritiae tentavit, cum diceret: *Scientes bonum et malum.* Avaritia enim non solum pecuniae est, sed etiam altitudinis. Recte enim avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad avaritiam honoris rapina pertineret, nequaquam Paulus de unigenito Filio diceret, *non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo.* In hoc ergo diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quod eum ad avaritiam sublimitatis excitavit. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis, secundo homini tentato, succubuit. Per gulam quippe tentavit eum, qui dicit: *Dic ut lapides isti panes fiant.* Per vanam gloriam tentavit, cum dicit: *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Per sublimitatis avaritiam tentavit, cum regna omnia mundi ostendit, dicens: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me.* Sed eisdem modis a secundo homine vincitur, quibus primum hominem se vicius gloriatur, ut a nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intromissos tenebat. Sed est aliud, fratres charissimi, quod in hac temptatione Dominica considerare debeamus. Quia tentatus a diabolo Dominus, sacri eloquii præcepta respondit. Et qui eo verbo quod erat, tentatore suum mergere in abyssum poterat, virtutem suæ potentiae non ostendit. Sola divina Scripturæ præcepta dedit, quatenus suæ nobis patientia præberet exemplum. Ut quoties a pravis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur, potius quam ad vindictam. Pensate quanta est patientia Dei, quanta impatientia nostra. Nos si injuriis, aut aliqua lèse:one provocamur, furore pernoti, aut quantum possumus nosmetipsos ulciscimur, aut quod non possumus facere, minamur. Ecce adversitatem diaboli Dominus pertulit, et nihil ei nisi mansuetudinis verbum respondit. Portat quem puniri poterat, ut hoc in laude ejus altius cresceret, si hostem suum non extingendo, sed interim patiendo superaret. Notandum vero quod

A subditur: *Quia recedente diabolo angeli ministrabant ei.* Ex qua re quid aliud, quam unius personæ ultraque natura ostenditur. Quia et bono est, quem diabolus tentat, et idem ipse Dominus est, cui ab angelis ministratur. Cognoscamus igitur in eo naturam nostram, quia nisi hunc diabolus hominem earneret, non tentaret. Veneremur in illo divinitatem suam, quia nisi super omnia Deus existoret, ei nullo modo angelii ministrarent.

B *Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus.* Sed quia his diebus quadragesimæ lectio congruit, nam quadraginta dierum abstinentiam nostri Redemptoris audivimus, qui quadragesimæ tempus inchoamus, discutiendum nobis est, cur hæc ipsa abstinentia per quadraginta dierum numerum custoditur. Moyses enim, ut legem acciperet secundo, diebus quadraginta jejunavit. Elias in deserto quadraginta diebus abstinuit. Ipse auctor hominum, ad homines veniens, quadraginta diebus nullum omni modo cibum sumpsit. Nos quoque in quantum possumus, annuo quadragesimæ tempore carnem nostram per abstinentiam affigere conamur. Cur ergo in abstinentia quadragenarius numerus custoditur? Nisi quia virtus decalogi per libros quatuor sancti Evangelii impletur. Denarius etenim quater ductus in quadragenarium surgit, quia tunc decalogi mandata perficimus, cum profecto quatuor libros sancti Evangelii custodimus. Ex qua re sentiri et aliud potest. In hoc enim mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, et per voluptates ejusdem corporis præceptis Dominicis contrainimus. Præcepta autem Dominicæ per decalogum sunt accepta. Qui ergo per carnis desideria, decalogi mandata contempsimus, dignum est ut eamdem carnem quaterdecies affligamus. Quamvis de hoc quadragesimæ tempore, est adhuc aliud quod possit intelligi. A præsenti etenim die, usque ad Paschalis solemnitatis gaudia, sex hebdomadæ veniunt. Quarum videlicet dies quadraginta et duo fiunt. Ex quibus, dum sex dies Dominicæ abstinentia abstrahuntur, non plus in abstinentia, quam triginta et sex dies remanent. Dum vero per trecentos et sexaginta dies annus ducitur, nos autem per triginta et sex affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus. Ut qui nobismetipsis per acceptum annum viximus, auctori nostro nos in ejus decimis per abstinentiam mortificemur. Unde, fratres charissimi, sicut offerre in lege jubemini decimas rerum, ita ei offerre contendite et decimas dierum. Unusquisque in quantum virtus suppetit, carnem maceret, ejusque desideria affligat, concupiscentias turpes interficiat, ut, iurta Pauli vocem, hostia viva fiat. Hostia quippe et immolatur et viva est, quando et ab hac vita homo non deficit, et tamen se a carnalibus desideriis occidit. Caro nos leta traxit ad culpam, afflictia reducat ad veniam. Auctor etenim mortis nostræ, per fructum ligni vetiti vite præcepta transgressus est. Qui ergo a paradisi gaudiis per cibum cecidiunus, ad hæc, in quantum possumus, per abstinentiam resurgamus.

(Ex Beda.) Quadragesima autem dies et noctes, quibus eum tentat, totum hujus saeculi tempus insinuant, quibus membra ejus, videlicet sanctam Ecclesiam tentare nunquam desistit. Quia nimis quadruplicatus est mundus, in quo Domino famulamur. Decem vero sunt precepta, per quorum observantiam in omnino famulantes, contra hostis indefessi militiam certamus. Decem autem quaterducta, quadragesima faciunt, ideoque totum militia nostra tempus, apte quadragesario dierum ac noctium numero comprehenditur. Baptizatus ergo Dominus expellitur a spiritu in desertum et tentatur a Satana, ut exemplum vitae suis fidelibus praebeat, qui post acceptam in baptismo remissionem peccatorum, non solum ad exercenda opera virtutum, verum etiam ad tolerantiam propter justitiam persecutionem sunt accendi. Secedit enim in desertum, ut nos doceat, relictis mundi illecebris et societate pravorum, divinis per omnia servire mandatis. Tentatur solitarius a diabolo, ut nobis insinuet, quia omnes, qui volunt pie vivere in ipso, persecutionem patientur, et quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Tentatur quadragesima diebus et quadragesima noctibus, ut indicet quia, quandiu hic viventes Domino servimus, sive prospera blandiantur, quod ad dies pertinet, seu nos adversa ferant, quod noctis figuræ congruit, semper ambulantibus in lege Domini ad eis toto orbe adversarius, qui iter nostrum tentando impedire non cessat.

(Ex Ambros.) Jejunavit Dominus, cum tentaretur ante mortem, cibo adhuc indigens. Manducavit autem et biberit, cum glorificaretur post resurrectionem, jam cibo non indigens. Hic enim ostendebat in se nostrum laborem, illic autem in nobis suam consolacionem, quadragesimæ diebus utrumque definiens. Quo numero quadragesima hujus saeculi significari videatur excursus: in his qui vocantur per gratiam ad eum, qui non venit legem solvere, sed adimplere. Decem samque precepta sunt legis. Jam gratia Christi diffusa per mundum, et quadripartitus est mundus, et decem quadruplicata quadragesima faciunt. Quoniam qui redempti sunt a Domino, de regionibus congregavit eos, ab Oriente et Occidente, ab Aquiloni et mari. Jejunans itaque quadragesima diebus ante mortem carnis, velut clamat: *Abstinete vos a desideriis hujus saeculi.* Manducans autem et bibens quadragesima diebus post resurrectionem carnis, velut clamabat: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi* (Math. ultimo). Jejunium quippe est in tribulatione certaminis. Quoniam qui in agone erat, ab omnibus abstiens est. Cibus autem in spe pacis, quæ perfecta non erit, nisi cum corpus nostrum, cujus exspectamus redemptionem induerit immortalitatem, quod nondum adipiscendo gloriamur, sed sperando jam pascimur, utrumque Apostolus simul nos agere ostendit, dicens: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Tanquam aliud esset in cibo, hoc in jejunio. Similiter enim cum viam Domini carpimus, et a vanitate presentis saeculi jejunamus, et futuri

A promissione resuscitamus, hic non apponentes cor, illie pascentes rursum cor. Item Augustinus. Sicut unum et duo et tres et quatuor, simul decem sunt, sic unum et duo et tres et quatuor, quater ducta quadragesima faciunt. Sic autem quaternarius numerus, recte significat corpus, propter quatuor notissimas naturas, quibus constat, siccam, humidam, frigidam, calidam. Et quia progressio sit a puncto usque ad longitudinem, et a longitudine usque ad latitudinem, et a latitudine ad soliditatem corporis, quæ rursus quaternario numero continentur, non absurde intelligitur quadragenarius numerus temporalem dispensationem significare, quæ pro salute nostra gesta est, cum Dominus corpus assumpsit, et visibiliter hominibus apparere dignatus est. Unum ergo et duo et tres et quatuor, quæ significant Creatorem per tria, et creaturam per septem, numerum hebdomadis, per quam motus mundi revolvitur, quater ducta, id est, per corpus temporaliter demonstrata, sunt quadragesima. Nam inter quatuor et quater hoc interest, quod quatuor in statu sunt, quater in motu. Ergo sicut quatuor referuntur ad corpus, ita quater referuntur ad tempus, insinuanturque sacramentum corporaliter gestum, propter eos qui corporum amore implicuerant, et temporibus subditi. Quadragesimæ ergo numerus, ut dictum est, temporalem ipsam dispensationem, non incongrue significare creditur. Et fortasse hoc est, quia quadragesima dies Dominus jejunavit, saeculi hujus, quod motu corporum et temporibus agitur, ostendens inopiam.

C Postea esurit. (Ex Beda.) Quod autem Dominus consummatis jejunii diebus, esuriit, cum de Moyse vel Helia jejunantibus nihil tale sit scriptum, ideo factum est, ne ab eo tentando pavens hostis austigeret, quem cum tot signis celestibus praæconatum, tum etiam viris excellentissimis, in abstinendo videret sequatum. Esurit enim humilis Deus homo, ne inimico innotescat, sublimis homo Deus. Sicut enim in quadragesima dierum iunio verus esse Deus apparuit, sic in esurie verus esse credendus est homo.

D *Et accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es.* Quæritur, qua causa aestimaverat eum Filium Dei esse. Nimis permittente Deo, audierat Patrem dicentem: *Hic est Filius meus dilectus,* sive ideo quia in prophetis eum prophetatum noverat. (Ex Vulg.) Quærerit tentator quod non merebatur agnoscere. Ejus namque veneranda nativitas, vix tunc paucis innuit, quibus tamen ipse revelare dignatus est. Principem vero hujus saeculi latuerunt ista tria mysteria, id est virginitas, partus et passio. (Ex Beda.) Antiquus hostis Redemptorem humapi generis deballatorem suum in mundum venisse cognovit, unde et per obsessum hominem dixit: *Quid nobis et tibi, Fili Dei, renisti huc, ante tempus torquere nos.* Qui tamen prius, cum hunc passibilem cerneret, cum posse mortalita perperi humanitas videretur, omne quod de ejus divinitate suspicatus est, ei fastu suæ superbie in dubium venit. Nihil quippe nisi superbium sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, Deum esse du-

bitavit, unde et ad temptationum se argumenta con- vertit.

Dic ut lapides. (Ex Hieron.) Esurienti congrue dicitur: *Dic ut lapides isti panes fiant.* Sed duobus contrariis teneris, diabole. Si ad imperium ejus possunt lapides panes fieri, ergo frustra tentas eum, qui tantæ potentie est. Sin autem non potest facere, frustra Dei filium suspicaris.

Qui respondens ait: Scriptum est: Non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Testimonium de Deuteronomio sumptum est. I' leo autem sic respondit Dominus, quia præpositum ei erat humilitate diabolum vincere non potentia, simulque animadvertisendo, quod nisi jejunare cœpisset Dominus, tentandi occasio non fuisset diabolus, secundum illud: *Fili, accedens ad servitatem Dei, præpara animam tuam ad temptationem.* Sed et ipsa responsio Salvatoris hominem fuisse indicat, qui tentatus est. Si quis ergo non vescitur verbo Dei, iste non vivit.

(Ex Amb.) Ita enim dominatam docuit esse oportere cupiditatem voluptatis, ut nec fame cedendum sit, quamobrem quisquis intus Dei verbo pascitur, non querit in ista eremo voluptatem.

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi, et dixit ei: Si Filius Dei es mitte te deorsum. Vox diaboli semper omnes deorsum cadere vult.

(Ex Fulg.) In sanctam civitatem Hierusalem dicit. Pinnaculum ergo templi sedes erat doctorum in medio templi tabulata, ac per hoc apparebat, quod etiam in locis sanctis diabolus insidietur. Sed quæstio oritur, quomodo in deserto temptationes factæ dicuntur, cum ista et in sancta civitate et supra pinnaculum templi facta testetur. Alii enim dicunt, quod cæteræ in eremo, ista in Hierusalem sit facta, alii dicunt quod et ista in eremo fuerit animo tantum ostensa.

Scriptum est enim, quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollant te. (Ex Hier.) Hæc non de Christo, sed de alio viro sancto, prophetia est. Male ergo interpretatur diabolus Scripturas, certe de angelorum auxilio, quasi ad infirmum loquitur, de sui conculatione, quasi tergiversator facet, quia de se scriptum esse cognoscit: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.*

(Ex Cass.) Omnia ista nomina diabolo congruentia aptantur. Aspis est, dum occulta percutit. Basiliscus, cum palam venena disseminat. Leo dum persequitur innocentes. Draco cum negligentes impia ferocitate deglituit. Verum hæc omnia glorioso adventu Domini pedibus ipsius prostrata jacuerunt.

Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Id est ne in legem, quæ in lapideis tabulis scripta videbatur, incurreret, cuius venerat plenitudinem salutari integritate firmari.

Ait illi Jesus: Rursus scriptum est: Non tentabis

A Dominum Deum tuum. (Ex Hier.) Falsas de Scripturis diaboli sagittas, veris Scripturarum frangit clypeis. Et notandum quod necessaria testimonia Deuteronomii tantum protulerit, ut secunda legis sacramenta monstraret.

(Ex Aug.) *Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum.* Suggerebatur enim tanquam homini, ut signo aliquo exploraret, ipse quantus esset, id est, quam multum apud Deum posset, quod vitiōse fit cum sit, pertinet namque ad sanam doctrinam, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominum Deum suum.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde. Excelsus mons dicitur, quia in eo diabolus vincitur, et ejus ibi calcata et subjecta superbia stratur. Alter, excelsus mons superbiam diaboli B significat. Diabolus ducere eum festinat ad montes, ut per quos ipse corruerat, etiam cæteri corruant. Dominus ad humilia descendit, ut diabolum humiliante superaret.

Et ostendit ei omnia regna mundi, etc. Omnia videlicet desiderabilia, quæ in auro et argento lapidis electis, et vestibus pretiosis continentur, sive simpliciter accipendum, quod totus mundus ab eo in momento visus sit.

Et gloriā eorum. Gloria mundi, quæ cum mundo præteritura est, in monte et in supercilio demonstratur.

Et dixit illi: Hac omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. (Ex Hier.) Arrogans et superbus etiam hoc de jactantia loquitur, non quod in toto mundo habeat potestatem, aut ut possit omnia regna dare, sed suadendo et arroganter hæc loquitur. Et hic ostenditur quod omnis ambitiosus cadens diabolus adorat. Quæritur cur in ordine temptationum Matthæus Lucasque discordant? Sine dubio Matthæus ordinem temptationis Adæ, Lucas vero historiæ ordinem secutus est.

Tunc dicit ei Jesus: Vade, Satanas. Non, ut plerique putant, eadem Satanas et apostolus Petrus sententia condemnantur. Petro enim dicitur: Vade retro, Satana, id est, sequere me, qui contrarius es voluntati mee, hic vero audit, vade, Satana, et non ei dicitur retro, ut subaudiatur in ignem æternum.

Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Dicens diabolus Salvatori, si præcidens adoraveris me, e contrario audit, quod ipse magis adorare eum debeat Dominum et Deum suum.

D Quærit forte aliquis quomodo conveniat, quod hic præcipitur Domino soli serviendum, Apostoli verbo, qui dicit, *Sed per charitatem servite invicem.* Sed huic facile Graecæ linguae, ex qua scriptura translatæ est origo satisfacit, in qua servitus duobus modis ac diversa significatione solet appellari. Dicitur enim λατρία, dicitur et δουλεία, sed δουλεία intelligitur servitus communis, hoc est, sive Deo sive homini sive cuiilibet rerum naturæ exhibita, a qua etiam et servus, id est, δοῦλος Graece nomen accepit: λατρία autem vocatur servitus illa, quæ soli divinitatis cultui debita, neque est ulli participanda creature. Unde

et idololatre nuncupantur, hi qui vitam, preces et sacrificia, quæ uni Deo debuerant idolis impendunt. Jubemur ergo per charitatem servire invicem, quod est Graece δούλουτεν. Jubemur uni Deo servire, quod est Graece λατρεύειν, unde dicitur et illi soli servies, quod est Graece λατρεύοντες. Et iterum : *Nos enim sumus circumcisio spiritu Deo servientes* (*Phil. iii*), quod est in Greco λατρεύοντες.

Tunc reliquit eum diabolus, et ecce Angeli accesserunt et ministrabant ei. (Ex Hier.) Præcedit tentatio, ut sequatur victoria. Angeli ministrant, ut victoris dignitas comprobetur.

CONCORDIA.

Istarum duarum et in actu jejuniorum, et in tempore quadragesimæ congrua et perspicua, manifesta B fit concordia lectionum.

DOMINICA PRIMA MENSE PRIMO.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI PRIMA AD TRESSALONICENSES, CAP. IV.

Rogamus vos et obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo vos oporteat ambulare et placere Deo, sic et ambuletis ut abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum. Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum. Et ne quis supergredietur neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædictimus vobis, et testificati sumus. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. C

Rogamus vos et obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis a nobis, quomodo vos oporteat ambulare, sic et ambuletis. (Ex Primas.) Post laudem et consolationem incipit exhortatio, ac si diceret, vos quibus Christus via est, dignis eum ambulantes sequimini gressibus, id est, mansuetudinis, charitatis, humilitatis, obedientiae et pacis omniumque virtutem.

Ut abundetis magis. Quia cum ætate fidei debet augeri profectus virtutum, sicut cum ætate carnis cibis crescit et studium.

Scitis enim quæ præcepta dederim robis per Dominum Jesum. Id est, exhortatus sum vos, servire Deo vivo et vero, et exspectare filium ejus de cœlis, quem suscitavit ex mortuis Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura, etc.

Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione. Sanctificatio enim ab omni incontinentia revocat Christianum. Incontinentia autem non expedit sanctum Christi corpus adtingere, maxime cum et Moyses Judæos sanctificare volens, populum totum ab omni semina præceperit continere. Qui enim a fornicatione se abstinet, a multis se Deo adjuvante vitiis retrahit. De fornicatione

A namque, et turpiloquia et scurrilitas et ludicra et multa stultiloquia nascuntur.

(Ex Cassiod.) Est et alia fornicatio pessima, de qua nos omni modo convenit abstinere. Illa scilicet, de qua Psalmista ait : *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te* (*Psal. lxvii*). Fornicari a Domino est, quando adulterinis cogitationibus ab ejus amore casto deviamus, et luxuriam sæculi præponentes, præceptorum cœlestium non recipimus disciplinam, et quidquid postremo contra catholicam fidem creditur pollutissensibus fornicatur.

Ut sciat unusquisque suum vas possidere in sanctificatione et honore. Vas, id est, corpus suum unusquisque castum servando Deo sanctificet et honoret. Quia sine castimonia nemo videbit Deum.

Non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorabant Deum. Ac si diceret : Videte ne et vos nimiae et immoderate libidini servientes, similes gentibus sitis, quæ Deum amatorem castitatis ignorant.

Ei ne quis supergredietur, neque circumveniat in negotio fratrem suum. Ac si dicat, ne quis vestrum post devotam ex consensu continentiam pari suo, aliqua circumventione vim inferre nitatur, sive quolibet negotio, quis alterum fraudet.

Quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædictimus et testificati sumus. Non solum de fornicatione et publica turpitudine, sed etiam de transgressione omnis boni præpositi vindex est Deus. Quia melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.

Non enim vocavit nos Deus in immunditia, sed in sanctificatione. Etiam nimia incontinentia potest immunditiae imputari, quæ corpus Christi audenter accipi non permittit. Quod autem dicit, sed in sanctificatione in Christo Jesu, ac si dicat : Sic vocati estis, ut exemplo Christi vivatis, qui enim habet hanc spem sanctificat se, sicut et ille sanctus est. *Estate ergo sancti, quia et ego sanctus sum,* dicit Dominus.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XIV.

Egressus Jesus secessit in partes Tyri et Sidonis. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa, clamavit, dicens ei : Miserere mei, Domine, fili David, filia mea male a dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum, et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait. Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. At illa venit et adoravit eum dicens : Domine, adjuva me. Qui respondens ait : Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. At illa dixit : Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Jesus ait illi : O mulier ! magna est fides tua, fiat tibi sicut vis, et sanata est filia ejus ex illa hora. D

Egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri et Sidonis. (Ex Hier.) Scribis et Phariseis calumniatoribus derelictis transgreditur in partes Tyri et Sidonis, ut Tyrios Sidoniosque curaret.

Mulier autem Chananæa egreditur de finibus pristinis clamans, ut filia impetrat sanitatem. Observa quod in quinto decimo loco, filia Chananæa sanatur.

Misere mei, Domine, fili David, filia mea male a dæmonio vexatur. Inde vero novit vocare filium David, quæ egressa jam fuerat de finibus suis, et errorum Tyrorum ac Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiserat. Filia mea male dæmonio vexatur. Ego filiam Ecclesiæ puto animas esse credentium, quæ male a dæmonio vexabantur, ignorantes creatorem, et adorantes lapidem.

*Qui non respondit ei verbum. Non de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilie, sed ne ipse sententiae suæ videretur contrarius, per quam jusserrat: In viam gentium, ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis (*Math. x*). Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectaque salutem gentium passionis et resurrectionis tempore reservabat.*

Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Discipuli illo adhuc tempore mysteria Domini nescientes, vel misericordia commoti, rogabant pro Chananæa muliere, quam alter Evangelista Syrophoenissam appellat, vel importunitate ejus carere cupientes, quia non ut clementem, sed ut durum medicum crebrius inclinaret.

Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. Non quod et ad gentes non missus sit, sed primum ad Israel missus sit, ut illis non recipientibus Evangelium, justus fieret ad gentes transmigratio.

*At illa venit et adoravit eum dicens: Domine, adjuva me. Mira sub persona mulieris Chananitidis, Ecclesiæ fides, patientia, humilitas, prædicatur. Fides, qua crediderit sanari posse filiam suam: patientia, qua toties contempta in precibus perseverat: humilitas, qua se catulis comparat. O mira rerum conversio, Israel quoadam filius, nos canes, pro diversitate fidei ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur: Circumdederunt me canes multi (*Psal. xxi*), et videte canes, videte malos operarios (*Philip. iii*). De nobis autem, ad pietatis gratiam conversis, dicit: Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient (*Joan. x*). Et filiae: Fides tua te salvam fecit.*

*Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus, at illa dixit: Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Notandum sane quod mystice loquitur credens ex gentibus mulier. Qui catelli sub mensa comedunt de micis puerorum? Mensa quippe est Scriptura sancta, quæ nobis panem vite ministrat, hinc etenim dicit Ecclesia: Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me (*Psal. xxii*). Micæ puerorum interna sunt mysteria Scripturarum, quibus humilium solent corda refici. Non ergo crustas, sed micas de pane pue-*

A rorum edunt catelli, quia conversi ad fidem gentiles, non litteræ superficiem in Scripturis, sed spiritualium medullam sensuum, quam bonis actibus proficere videant inquirunt. Et hoc sub mensa dominorum, dum verbis sacri eloquii humiliiter subditi ad implenda quæ præcepta sunt, cuncta sui cordis et corporis officia subponunt, quatenus ad speranda quæ a Domino promissa sunt premia in cœlis, merito se debite humilitatis erigant.

Tunc respondens Jesus ait illi: O mulier! magna est fides tua, fiat tibi sicut vis, et sanata est filia illius ex illa hora. Propter magnam matris fidem filiam deseruit dæmonium. Ubi datur exemplum catechizandi infantes, quia videlicet per fidem et confessionem parentum in baptismo, liberantur a diabolo parvuli, B qui necdum per se sapere, vel aliquid agere boni possunt aut mali.

(Ex Beda.) Typice autem mulier hæc gentilis, sed cum fide ad Dominum veniens Ecclesiam designat de gentibus collectam; quæ et Chananæa vocatur, quia zelo fidei commota ad Dominum veniens, idola dereliquit. Chanaan autem zelus interpretatur, quæ pro filia dæmoniaca Dominum rogat, cum pro populis suis, necdum creditibus, ut et ipsi a diabolo fraudibus absolvantur, supernæ pietati supplicat. Quod vero prius non respondit ei Dominus, significat quod illo in carne præsente, gentes non audierunt verbum ex ore ejus; quod autem apostoli dicunt Domino: *Dimitte eam*, id est, suscipe preces ejus, quia clamat post nos, significat, quod post resurrectionem ascensionemque Domini audiens prædicationem apostolorum, ut exaudiatur, clamabat. Quod vero de finibus suis egressam eam dicit Matthæus, hoc signat, quod illi solum fideliter ac recte properantibus orant, qui præcas suæ persolidæ mansiones relinquunt, atque in dominum Domini, videlicet Ecclesiam, pia se devotione transferunt.

DOMINICA TRICESIMA

LECTIO EPIST. BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS,
CAPITE V.

Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi. Et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis, oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos Dei, aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ, ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc autem scitote, intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentes. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis amuletate. Fructus enim lucis est, in omni bonitate et justitia et veritate. »

Estate imitatores Dei, sicut filii charissimi. (Ex Mie-
ron.) Non enim puto quod in carceris quoque, quæ-
eunque Deus fecerit, homo eum posset imitari, sed
verbi causa, ut quo modo ille est clemens, et pluit
super bonos et malos, sic etiam nos bonitatem no-
stram super omnes homines effundamus. Quod cum
fecerimus, erimus filii dilecti, sive ipsius Pauli, sive,
quod melius puto, Dei.

(Ex Primas.) Imitatione enim non natura filii Dei
sumus, sicut ait Salvator: *Ut sitis filii Patris vestri,*
qui in caelis est (Matth. v.).

Et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit
nos, et tradidit semetipsum pro nobis, oblationem et
hostiam Deo, in odorem suavitatis. (Ex Hieron.) Qui
pro aliorum salute usque ad sanguinem contra pec-
catum dimicat, ita ut et animam suam tradat pro eis,
iste ambulat in charitate, imitans Christum, qui nos
in tantum dilexit, ut crucem pro salute hominum
sustineret, quomodo enim ille tradidit semetipsum
pro nobis, sic et ipse pro quibus potest libenter oc-
cumbens, imitabitur eum, qui oblationem et hostiam,
in odorem suavitatis se Patri tradidit, fiet etiam ipse
oblatio et hostia Deo in odorem suavitatis.

Fornicatio autem, et omnis immunditia aut avaritia,
nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Nisi phi-
losophorum quidam cynicus existisset, qui doceret
omnem titillationem carnis et fluxum seminis non
vitandum, nunquam sanctus Apostolus, scribens ad
Ephesios, ad fornicationem etiam omnem immundi-
tiam copulasset, et ad immunditiam junxisset avari-
tiam. Non hanc, quod pecunias cupimus congregare,
sed illam, de qua supra diximus: *Ne supergrediaruntur*
avarus in negotio fratrem suum (I Thes. iv), id est, in
adulterii negotium, quod est insatiabilis per om-
nia turpitudinem lascivæque discursus, quod con-
gruerter et turpitudinis generaliter accipit nomen.

Stultiloquium aut scurrilitas, que ad rem non per-
tinent. Stultiloquium esse aestimo, non solum eorum
qui aliqua narrant turpia, ut risum moveant, et fa-
tuitate simulata, magis illudant eis, quibus placere
desiderant, sed etiam eorum qui sapientes sacerdii
putantur, et de rebus physicis disputantes, dicunt se
arenas littorum, guttas oceanii, celorum spatia, ter-
ræque punctum liquido comprehendisse. Inter stulti-
loquium autem et scurrilitatem, hoc interest, quod
stultiloquium nihil in se sapiens habet, scurrilitas
vero de prudenti mente descendet, et consulto ap-
petit quædam, vel urbana verba, vel rustica, vel fa-
ceta, que nos jocularitatem alio verbo possumus ap-
pellare, ut risum moveat audientibus. Verum haec a
sanctis viris penitus propellenda, quibus magis con-
venit lugere: *Beati enim qui lugent, quoniam ipsi*
consolabuntur.

Sed magis gratiarum actio. Quærat aliquis et dicat:
quid sibi vult post fornicationem prohibitam et immundi-
tiam, ceteraque vitia, gratiarum actio? In hoc
loco noua ista est nominauta, juxta quam gratias agi-
mus Deo, sed juxta quam gratiam, sive gratiosi et

A saisi apud homines appellamus. Decet enim Chri-
stiani sermonem sale esce conditum, ut gratiam apud
audientes habeat.

*Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis forni-
cator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum
servitus, non habet hereditatem in regno Christi es-
Dei.* Notandum quod sex vitii supra prohibitis, forni-
catione, immunditia, avaritia, turpitudine, stulti-
loquio, scurrilitate, nunc tantum tria posuerit, forni-
cationem, immunditiam, avaritiam, quibus qui fuerit
obnoxius, hereditatem in regno Christi et Dei
habere non possit. Si enim stultiloquus et scurra
alieni essent a regno Dei, quomodo tres quos specia-
lier separamus, videretur sententia esse crudelis,
non ignoscere imbecillitati fragilitatis humanae, cum
etiam per jocum nos dicta damnarent. Qui enim in
sermone non labitur, perfectus est vir, quamvis enim
aliquis a fornicatione, immunditia atque lascivia
alienus sit, tamen si stultiloquus et scurra fuerit,
non tenebit eum locum, quem possessurus erat, si
haec vitia non haberet. Respondeat quis, esto, stu-
tiloquum, scurrilas non eundem habent reatum,
quem forniciatio, immunditia et avaritia, nunquid
non et turpitudinem cum tribus debuit nominare?

C Ad quod dicendum, turpitudinem hic significare ab-
scundita cogitationum, cum inflammantur sensus no-
stri ad libidinem, et carnis titillatione anima ignita
succenditur, et nihilominus Dei timore et mentis ju-
dicio refrenatur. Denique etiam supra absque turpi-
tudine tria pariter appellavit, dicens: *Fornicatio*
autem et omnis immunditia et avaritia, nec nominetur
in robis, et deinceps: Turpitudo cum stultiloquio et
scurrilitate numerata est, et quomodo stultiloquum
et scurrilas, sic et ista turpido non perdit, nec in
perpetuum excludit a regno. Invenimus in locis plu-
rimis prophetarum idolatriam fornicationem appella-
tam: *Fornicabantur, inquit, post idola sua, et spi-*

D *riu fornicationis seducti sunt* (Osee iv). Potest itaque
fornicatio et super idolatria intelligi. Si vero avarus
ille accipitur, qui pecuniam utcumque conquirens,
nummos per fas et nefas habere desiderat, iste ido-
lolatra in eo est, quia sculpturam ipsius nummi
colit, et idola in ea cælata veneratur. Ut voracum
deus venter est, ita cupidorum quoque justissime
pecunia deus dici potest. Maxime cum in alio loco
Apostolus cupiditatem idolatriam vocet. Ad haec
videndum quid sentire voluerit dicens: In regno
Christi et Dei, utrumnam aliud regnum Christi sit,
aliud Dei, an idem regnum sit Patris et Filii. Et si-
quidem dixisset: in regno Filii et Patris, per Filium
veniremus ad Patrem, et licet esset diversitas per-
sonarum, tamen esset regnantium una majestas.
Nunc vero cum dixerit: In regno Christi et Dei,
ipsum Dominum et Christum intelligamus, quia et
cum tradiderit regnum Deo et Patri, non erit Pater
omnia in omnibus, sed Deus omnia in omnibus. Ubi
autem Deus est, tam Pater quam Filius intelligi po-
test. Porro quod de Patre et Filio dicimus, hoc idem
et de sancto Spiritu sentiamus.

Nemo vos decipiat inanibus verbis. Verba quæ de-
cipiunt atque supplant, inania sunt et vacua, quæ
vero ædificant audientes, plena, cumulata, con-
fertaque.

Propter hæc enim venit ira Dei in filios dissidentia. Dissidentiae filii sic dicuntur, quomodo filii perditionis
et fornicationis, et filii mortis et filii gehenæ, et cæ-
tera his similia, quæ in variis Scripturarum locis in-
venire perfacile est.

Nolite ergo effici particeps eorum. Particeps sive
comparticeps fit dissidentiae filiorum, qui in fornicatione
et immunditia et in avaritia, propter quæ venit
ira Dei super filios dissidentiae, reperitur, et particeps
quidem eorum est, ab eo quod participatur et com-
munionem habet malorum operum, comparticeps
vero is appellatur, qui cum aliis est particeps.

*Eratis enim aliquando tenebre, nunc autem lux in
Domino.* Cum propter malitiam tenebre vocarentur,
ad meliora conversi, nunc lux appellantur in Domino.
Omnis enim qui operatur malum, odit lucem, de ju-
stis dicitur: *Nunc autem lux in Domino.* Tenebrosus
est et filius noctis atque tenebrarum, qui operatur
malum, qui vero operatur veritatem et in lucem ve-
nit lux est et filius lucis et dei.

Ut filii lucis ambulate. Si Deus lux est et tenebre
non sunt in eo, filii lucis sunt, neccnon, si Christus
lux vera est, filii quoque ejus, ad quos loquitur, di-
cens: *Filioli mei, adhuc modicum vobiscum sum* (*Joan. vii.*), filii vero lucis sunt, ex quo colligitur
eosdem filios esse Dei patris, qui sunt filii Christi
Jesu.

Fructus enim est lucis, et cætera. Siquidem fructus
lucis non solum est in bonitate, sed in justitia et in
veritate, ubi itaque bonitas est, ibi et justitia: ubi
justitia, ibi consequenter et veritas. Apud bonum
ergo Christi Patrem, ut ipsi quoque fatentur, et boni-
tas est et veritas: ubi autem bonitas et veritas, apud
ipsum, et non apud alium, ut nunc Apostolus docet,
justitia est. Intelligat quoque Marcion ipsum Chri-
stum bonitatem, veritatem et justitiam nuncupari.
Bouilitatem in eo, quod non secundum opera, sed se-
cundum misericordiam dei gratiam credentibus in se;
justitia in eo, dum unicuique retribuit quod mereret;
porro veritas, dum ipse solus causas creatura-
rum omnium rerumque cognoscit.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XI.

Erat Jesus ejicens dæmonium, et illud erat mu-
tum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mu-
tus, et admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis
dixerunt: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejic-
cit dæmonia.* Et alii tentantes, signum de cælo
quærebant ab eo. Ipse autem ut vidi cogitationes
eorum, dixit eis: *Omne regnum in se ipsum divi-
sum desolabitur, et dominus supra domum cadet.*
Si autem et Satanæ in seipsum divisus est, quo-
modo stabit regnum ejus? quia dicitis: *In Beelze-
bub ejicere me dæmonia.* Si autem ego in Beelzebub
ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciant? Ideo
ipsi judices vestri erunt. Porro si in digito Dei ejic-

cio dæmonia, profecto pervenit ad vos regnum Dei.
Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace
sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior eo su-
perveniens vicerit eum, universa arma ejus aufe-
ret, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet.
Qui non est mecum, adversum me est, et qui non
colligit mecum, dispergit. Cum immundus spiritus
exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa,
quærens requiem, et non inveniens, dicit: Rever-
tar in domum meam unde exivi. Et cum venerit,
inveniet eam scopis mundatam. Et tunc vadit et
assumit septem alias spiritus secum nequiores se.
Et ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis
illius pejora prioribus. Factum est autem cum hæc
diceret, extollens vocem quædam mulier de turba,
dixit illi: *Beatus venter qui te portavit, et ubera
que suxisti.* At ille dixit. Quinimo, beati qui au-
diunt verbum Dei et custodiunt illud.

Erat Jesus ejicens dæmonium, et illud erat mutum,
et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, et
admiratæ sunt turbæ. (Ex Beda.) Dæmoniacus iste
apud Matthæum, non solum mutus, sed et cæcus
fuisse narratur. Curatusque dicitur a Domino, ita ut
loqueretur et videret. Tria ergo signa simul in uno
homine perpetrata sunt. Cæcus videt, mutus loquitur,
possessus a dæmonio liberatur. Quod et tunc quidem
carnaliter factum est, sed et quotidie completur in
conversione credentium, ut expulso primum dæmons,
fidei lumen aspiciant, deinde ad laudes Dei tacentia
prius ora laxentur.

*Quidam autem ex his dixerunt: In Beelzebub prin-
cipe dæmoniorum ejicit dæmonia.* (Ex Hieron.) Non
haec aliqui de turba, sed pharisæi calumniabantur et
scribæ, sicut alii Evangeliste testantur. Turbis
quippe, quæ minus eruditæ videbantur, Dei semper
facta mirantibus, illi contra, vel negare hæc, vel quæ
negare nequierant, sinistra interpretatione perver-
tere laborabant, quasi non haec divinitatis, sed im-
mundi spiritus opera fuissent. Ideo in Beelzebub, qui
deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipse est Baal.
Zebub autem, musea vocatur. Nec juxta quædam
mendosa exemplaria, *l* littera vel *d* in fine est no-
minis legenda, sed *b*. Beelzebub ergo Baal muscarum,
id est, vir muscarum, sive habens muscas, interpre-
tatur. Ob sordes videlicet immolatitii crnoris, ex
cujus spurcissimo ritu vel nomine principem dæmo-
niorum cognominabant.

Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.
(Ex Beda.) Vel in morem Heliæ, ignem de sublimi
venire cupiebant, vel in similitudinem Samuelis tem-
pore æstivo mugire tonitrua, coruscare fulgura, im-
bres ruere, quasi non possint et alia calumniari et
dicere, ex occultis et variis aeris passionibus acci-
disse. At tu qui calumniaris ea quæ oculis vides,
manu tenes, utilitate sentis, quid facis de his quæ
de cælo venerint? utique respondebis, et magos in
Ægypto multa signa fecisse de cælo (Exod. vii, viii).

Ipse autem ut vidi cogitationes eorum, dixit eis:
Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et do-

mus supra domum cadet. Non ad dicta, sed ad cogitata respondit, ut vel sic compellerentur credere potentiae ejus, qui cordis videbat occulta. Si autem omne regnum in seipso divisum desolabitur, ergo Patris et Filii et Spiritus sancti regnum non est divisum, quod sine ulla contradictione, non aliquo impulso desolandum, sed æterna est stabilitate mansurum.

Si autem et Satanas in semel ipso divisus est, quomodo stabit regnum ipius? quia dicitis in Beelzebub ejicere me daemona. Hoc dicens, ex eorum confessione volebat intelligi; quod in eum non credendo, in regno diaboli esse elegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisei quod voluerint, si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum, quod dicerent invenire potuerunt, si autem potest, multo magis sibi prospiciant, et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest. In quo autem dominus Christus ejicat daemones, ne daemонiorum principem existiment, attendant quod sequitur:

Si autem ego in Beelzebub ejicio daemona, filii restri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt. Dixit hoc utique de discipulis suis, illius populi filii, qui certe discipuli Domini Iesu Christi bene sibi concili fuerant, nihil se malorum artium a bono Magistro didieisse, ut in principe daemонiorum ejicerent daemones. *Ideo, inquit, ipsi judices erant vestri.* Ideo, inquit, ipsi ignobilia et contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas mea apparebat, ipsi testes mei, judices vestri erunt. Alter, filios Iudeorum, exorcistas gentis illius ex more significat, qui ad invocationem ejiciebat daemones, et coarctat eos interrogatione prudenti, ut confiteantur Spiritus sancti esset opus? Quod si expulsio, inquit, daemонum in filiis vestris, Deo non daemонibus deputatur, quare in me idem opus non eamdem habeat causam? Ergo ipsi judices vestri erunt, non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionem daemонum Deo assignant, vos Beelzebub principi daemонiorum.

Porro si in dito Dei ejicio daemona, profecto perenit in vos regnum Dei. Iste est digitus, quem consentent et magi, qui contra Moysem et Aaron signa faciebant, dicentes: *Digitus Dei est iste* (Exod. viii), quo et tabula lapidea scripta sunt in monte Sina. Igitur manus et brachium, Dei Filius est, et digitus ejus, est Spiritus sanctus, Patris et Filii et Spiritus sancti una substantia est. Non te scandalizet membrorum inæqualitas, cum ædificet unitas corporis. Alter, digitus Dei vocatur Spiritus sanctus, propter partitionem donorum, quæ in eo dantur unicuique propria, sive hominum, sive angelorum, in nullis enim membris nostris magis appetit partitio quam in digitis. Quod autem dixit, pervenit in vos regnum Dei, regnum Dei nunc dicit, quo damnantur impii, et a fidelijs, de peccatis suis paenitentiam nunc agentibus, secernuntur. Alter, regnum Dei Christus est, de quo alibi: *Regnum Dei intra vos est, sive*

A veniet robis regnum Dei, illud sublime solium, unde Joannes aiebat: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Fortem diabolum, atrium vero illius mundum, qui in maligno positus est, appellat, in quo usque ad Salvatoris adventum male pacato potiebatur imperio, quia in cordibus insidelium, sine ulla contradictione quiescebat, unde et alibi princeps mundi vocatur, dicente Domino: *Venit enim princeps mundi, et in me nihil inveniet* (Joan. xiv), et iterum: *Nunc princeps mundi ejicietur foras, de qua hic ejectione suhjungitur.*

Si autem fortior illo superreniens ricerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat et spolia ejus distribuet. De seipso quippe loquitur, quod non concordi fallax operatione, quemadmodum calumniabantur, sed fortiori potentia victor, homines a daemone liberaret. Arma in quibus male fortis ille confidebat, quæ sunt? nequitiae spiritales. Spolia vero ejus ipsi homines sunt ab eo decepti, quæ vicit Christus distribuit, quod est insigne triumphantis, quia captivam ducens captivitatem, dedit dona hominibus, quosdam quidem apostolos, alios evangelistas, hos prophetas, illos pastores ordinans et doctores.

(*Ex Beda.*) Intrat ergo in domum fortis, id est, in hoc sæculum mortaliū, sub potestate diaboli, quantum ad ipsam mortem pertinet, constitutum. De ipso quippe scriptum est: quod potestatem habeat mortis. Intrat ergo domum fortis, id est, in suo dominatu habentis genus humanum, et prius alligat eum, id est, ejus coeret et cohabet potestatem. Potestatis sure fortioribus vinculis, sic eripit vasa ejus, quæcumque prædestinavit eripere, ab ejus liberans potestate, ut illo non impediante, credant in istum libera voluntate.

Qui non est tecum, adversum me est, et qui non colligit tecum, dispergit. (*Ex Hieron.*) Non putet quisquam de hereticis et schismaticis, quanquam et ita ex superfluo possit intelligi, sed ex consequentibus textuque sermonis, ad diabolum refertur. Et quod non possint opera Salvatoris Belzelub operibus comparari: ille cupit animas hominum tenere captivas, Dominus liberare: ille prædicat idola, hic unius Dei notitiam: ille trahit ad vitia, hic ad virtutes revocat.

Cum immundus spiritus exiret de homine, ambulabat per loca inaquosa. Quamvis simpliciter intelligi possit, Dominum hæc ad distinctionem suorum et Satanae operum, adjunxisse. Quod scilicet ipse semper polluta mundare, Satanas vero mundata gravioribus festinet contaminare sordibus, tamen et de heretico quolibet, vel schismatico, vel etiam malo catholicó potest non inconvenienter accipi. De quo, tempore baptismatis, spiritus immundus, qui prius in eo habitaverat, ad confessionem catholice fidei, abrenuntiationem conversationis, ejiciatur; locaque inaquosa peragret, id est, corda fideliū, quæ a

mollitie fluxae cogitationis expurgata sint, callidus A illius populi pejora prioribus. Multo enim nunc maijore diemonum numero possidentur, blasphemantes in synagogis suis Christum Jesum, quam in Ægypto possessi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse qui venerit. Septenarium enim numerum adjunctum diabolo, vel propter sabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus sancti, ut quomodo in Isaia super virgam de radice Jesse, et florem qui de radice ejus concendit, septem spiritus virtutum descendedisse narrantur, ita et e contrario vitiorum numerus in diabolo consecratus sit.

Quarens requiem, et non inveniens. Quia castas mentes effugiens, in solo diabolus corde pravorum gratiam sibi potest invenire quietem. Unde de illo Dominus : *Sub umbra, inquit, dormit in secreto calamii, et in locis humentibus (Job. xl);* in umbra, videlicet tenebrosas conscientias : in calamo, qui foris nitidus, intus est vacuus, simulatrices : in locis humentibus, lascivas mollesque mentes insinuantur.

Dicit : Revertar in domum meam unde exivi. Timendus est iste versiculos, non exponendum, ne culpa quam in nobis existinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

Et cum venerit, invenit scopis mundatam. Hoc est, B gratia baptismatis a peccatorum labo castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam. Unde bene Matthæus hanc domum vacantem, scopis mundatam atque ornatam dicit inventam : mundatam videlicet a viis pristinis per baptismum, vacantem a bonis actibus per negligentiam, ornatam simulatis virtutibus per hypocrisim.

Et tunc vadit et assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Per septem malos spiritus universa vita designat. Quemcunque enim post baptismum sive pravitas heretica, seu mundana cupiditas arripuit, mox omnium prosternet in impiis. Unde recte, nequiores tunc eo spiritus dicuntur ingressi, quia non solum habebit illa septem vita, quæ septem spiritualibus sunt contraria virtutibus, sed et per hypocrisim ipsas se virtutes habere simulabit.

Et sunt norissima hominis illius pejora prioribus. Melius quippe erat ei, viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti. Quod in Juda traditore, vel Simone Mago, cæterisque talibus specialiter legimus impletum. Quo autem generaliter hæc parabola tendat, ipse secundum Matthæum Salvator exposuit, ubi ea terminata, mox subdit, dicens : *Sic erit et generationi huic pessimæ, id est, quod de uno quolibet specialiter geri solet enarravi, hoc in tota generaliter hujus populi gente geri non desinit.*

Immundus quippe spiritus exivit a Judæis, quando acceperunt legem, et ambulavit per loca arida, quærens sibi requiem. Expulsus videlicet a Judæis, ambulavit per gentium solitudines; quæ cum postea Domino cedidissent, ille non invento loco in nationibus, dixit, *revertar in domum meam pristinam unde exivi.* Habeo Judæos, quos ante dimiseram. Et veniens invenit vacantem scopis mundatam. Vacabat enim templum Judæorum, et Christum hospitem non habebat dicentem : *Dimitte vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii).* Quia igitur Dei et angelorum præsidia non habebant, et ornati erant superfluis observationibus Pharisæorum, revertitur ad eos diabolus, et septenario sibi numero diemonum addito, habitat pristinam domum, et sunt posteriora

A illius populi pejora prioribus. Multo enim nunc maijore diemonum numero possidentur, blasphemantes in synagogis suis Christum Jesum, quam in Ægypto possessi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse qui venerit. Septenarium enim numerum adjunctum diabolo, vel propter sabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus sancti, ut quomodo in Isaia super virgam de radice Jesse, et florem qui de radice ejus concendit, septem spiritus virtutum descendedisse narrantur, ita et e contrario vitiorum numerus in diabolo consecratus sit.

Factum est autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti. Magnæ devotionis et fidei hæc mulier ostenditur, quæ Scribis et Phariseis Dominum tentantibus simul et blasphemantibus, tanta ejus incarnationem præ omnibus saceritate cognoscit, tanta fiducia constitutur, ut et præsentium procerum calumniam, et futurorum confundat hereticorum perfidiam. Nam sicut tunc Judæi sancti Spiritus opera blasphemando, verum consubstantialeque Patris Dei Filium negabant, sic et heretici postea negando, Mariam semper virginem, sancti Spiritus operante virtute, nascituro ex humanis membris unigenito Deo, carnis suæ materiam ministrasse, verum, consubstantialeque matris filium hominis, fateri non debere dixerunt. Sed si caro verbi Dei secundum carnem nascentis a carne virginis matris pronuntiatur extranca, sine causa C venter qui eam portasset, ubera quæ lactassent, beatificantur. Quia enim consequentia ejus lacte credatur nutritus, cuius semine negatur esse conceptus, cum ex unius ejusdemque fontis origine, secundum physicos, uteque liquor emanare probetur. Nisi forse putanda est virgo sementivam suæ carnis materiam, nutriendo in carne Dei Filio suggestere potuisse, incarnando autem, quasi majori et inusitato miraculo minime potuisse. Sed huic opinioni obstat Apostolus, dicens : *Quia misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege (Galat. iv).* Neque enim audiendi sunt, qui legendum putant : *Natum ex muliere, factum sub lege, sed factum ex muliere,* quia conceptus in utero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna D traxit ex carne. Alioquin, nec vere filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Et nos igitur his contra Euthycen dictis, extollamus vocem cum Ecclesia catholica, cuius hæc mulier typum gessit. Extollamus et mentem de medio turbarum, dicamusque Salvatori : *Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti.* Vero enim beata parent, quæ, sicut quidam ait (Sedulius),

Enixa est puerpera regem.
Numen et æternæ complectens omnia gyro.
Gaudia matris habens, cum virginitali honore.
Qui cœlum terramque tenet per secula, cuius
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato,
Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

At ille dixit : Quinino, beati qui audient verbum

Dei, et custodiunt illud. Pulchre Salvator attestationi mulieris annuit. Non eam tantummodo, quæ Verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed et omnes, quidem verbum spiritualiter auditu fidei concipere, et boni operis custodia, vel in suo, vel in proximorum corde parere, et quasi alere studuerunt, asseverans esse beatos. Quia et eadem Dei genitrix, et inde quidem beata, quia Verbi incarnandi ministra est facta temporalis, sed inde multo beatior, quia ejusdem semper amandi custos manebat æterna. Qua sententia, sapientes Judæorum clam percutit, qui verbum Dei non audire et custodire, sed negare et blasphemare quærebant.

FERIA SEXTA HEBDOMADÆ SECUNDÆ IN QUADRAGESIMA.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IV.

¶ Jesus autem fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem, hora autem erat quasi sexta. ¶ Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus : Da mihi bibere. Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana : Quomodo tu, Iudeus cum sis, bibere a me poscis, quæ sum mulier Samaritana ? Non enim contundunt Judæi Samaritanis. Respondit Jesus et dixit ei : Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Dicit ei mulier : Domine, neque in quo haurias habos, et putens altus est. ¶ Unde ergo habes aquam vivam ? Nunquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis putoeum, et ipse ex eo biberit et filii ejus, et pecora ejus ? Respondit Jesus et dixit ei : Omnis qui bibit ex aqua hac, sicut iterum. Qui autem liberit ex aqua quam ego dabo ei, non sicut in æternum. Sed aqua quam ego dabo ei, sicut in eo sors aquæ salientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier : Domine, da mihi hanc aquam, ut non sicutiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Jesus : Vade, voca virum tuum, et veni huc. Respondit mulier et dixit : Non habeo virum. Dicit ei Jesus : Bene dixisti, quia non habeo virum, quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir, hoc vere dixisti. Dicit ei mulier : Domine, video quia propheta es tu, patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis : quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei Jesus : Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabit Patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. Quia salus ex Iudeis est. Sed venit hora et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales querit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet eum adorare. Dicit ei mulier : Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus; cum ergo ille venerit, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Jesus :

¶ Ego sum qui loquor tecum. Et continuo venerunt discipuli ejus et mirabantur, quia cum muliere loquebatur, nemo tamen dixit : Quid queris ? aut quid loqueris cum ea ? Reliquit ergo hydriam suam mulier et abiit in civitatem, et dixit illis hominibus : Venite et videte hominem qui dixit mihi omnia quæcumque feci. Nunquid ipse est Christus ? Exierunt ergo de civitate, et veniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes : Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Dixerunt ergo discipuli ad invicem : Nunquid aliquis attulit ei manducare ? Dicit eis Jesus : Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus. Nonne vos dicitis, quod adhuc B quatuor menses sunt, et mæsis venit ? Ecce dico vobis : Levate oculos vestros et videte regiones, quia alba sunt jam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam. Ut et qui seminat simil gaudeat, et qui metit. In hoc enim est verbum verum, quia aliis est qui seminat, et aliis est qui metit. Ego misi vos mettere, quod non laborastis, alii laboraverunt, et vos in labores eorum introiistis. Ex civitate autem illa, multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris, testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcumque feci. Cum venissent ergo ad illum Samaritani rogarerunt eum, ut ibi maneret, et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt propter sermones ejus. Et mulieri dicebant : Quia non propter tuam loquelam credimus. Ipsi enim audiimus et scimus quia hic est vere Salvator mundi. ¶

Jesus fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem, hora erat quasi sexta. Jesus ergo fatigatus ex itinere, quid est aliud, quam fatigatus in carne, infirmus in carne Jesus ? Iter ipsius est caro assumpta pro nobis, quia non ad nos veniret, nisi formam visibilis carnis assumeret. Quia ergo venire ad nos eo modo dignatus est, ut in forma servi, assumpta carne, appareret, ipsa carnis assumptio est iter ipsius. Quare ergo hora sexta, quia ætate seculi sexta. Ad puteum fatigatus venit, quia infirmam carnem portavit. Ad puteum, quia ad profunditatem hujus habitationis nostræ, unde dicitur : De profundis clami ad te, Domine (Psal. cxix). Sedit, quia humiliatus est.

Et venit mulier de Samaria haurire aquam. Ista mulier typum gerebat Ecclesie. Ventura enim erat Ecclesia de gentibus alienigena a genere Judæorum. Audiamus ergo illam nos, et in illa agnoscamus nos, et in illa gratias agamus Deo pro nobis. Illa etenim aqua, quam de putoe haurire venerat, voluntas seculi est, profunditate tenebrosa, hic eam haurivint homines hydria cupiditatis, nam et hydria cupiditatem significat.

Dicit ei Jesus : Da mihi bibere. Ille autem qui habere quærebant, si dem ipsius mulieris sitiebat. Petit

bibere et promittit bibere. Eget quasi accepturus, A et affluit tanquam satiaturus.

Si scires, inquit ei Jesus, donum Dei, et quis est qui dicit tibi : Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Donum Dei est Spiritus sanctus. Aqua vero quam Dominus ei promittet dari, ut non sitiret in æternum, illa est, de qua dictum est : Apud te est, Domine, fons vita. Et iterum : Satiabitur in bonis domus tue. Nam quomodo sient, qui inebrabuntur ab ubertate domus tue ? Promittebant ergo saginam quamdam et satietatem, et illa nondum intelligens, dicit ad eum :

Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Jesus : Vade, voca virum tuum, et veni huc. Quid est ? Voca virum tuum, id est, adhibe intellectum. Videns ergo Jesus, quia mulier non intelligebat, et volens eam intelligere : Voca, inquit, virum tuum, ideo enim nescis quod dicere, quia intellectus tuus non adest, voca virum tuum, præsenta intellectum tuum, per quem docearis, corrigaris. Intellectum autem adhuc, tanquam virum, et intellige quæ loquor, quia nec ad voluntatem aurium pertinet, nec ad oculos, nec ad olfactum, nec ad gustum, nec ad tactum, sed mente sola capiuntur, intellectu solo hauriuntur : illa vero nondum advocato viro. id est, non adhibito intellectu,

Respondit et dixit : Non habeo virum. Dicit ei Jesus : Bene dixisti, quia non habeo virum, quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir, hoc vere dixisti. Multi quippe intellexerunt quinque viros mulieris hujus, quinque libros Moysi. Utabantur eis Samaritani, et sub eadem lege erant. Nam inde illis et circumcisio inerat. Aliter videtur mihi, quinque viros animæ, quinque sensus corporis esse. Quare autem viri dicti sunt, quia legitimi a Deo quippe facti, et a Deo donati anime. Insirma est adhuc, quæ istis quinque sensibus regitur, et sub istis quinque viris agit, ubi vero intellectus, sapientia imbutus, regere coepit animam, et discretus coepit secernere justa et injusta, bona et mala, utilia et inutilia, castitatem et impudicitiam, hanc ut amet, et illa ut vitet, charitatem et odium in hac ut sit, in illo ut non sit, hic vir quinque illis viris in ista muliere non successerat. Ubi ergo non succedit intellectus, error dominatur. De isto illi Dominus dixit : Hunc quem habes non est tuus vir. Error autem iste, non erat legitimus vir, sed adulter. Voca itaque, non adulterum, inquit Dominus, sed virum tuum intellectum, me capias, non errore de me aliquid sentias falsum.

*Dicit mulier : Domine, video quia propheta es tu. Tunc coepit venire vir, nondum plene venit. Prophetam Dominum putabat, erat quidem et propheta, nam de seipso ait : Non est propheta sine honore, nisi in patria sua (*Marc. vi*) ; item de illo dictum est ad Moysen : Prophetam eis suscitabo de fratribus corum similem tui (*Deut. xviii*). Similem scilicet ad formam carnis, non ad eminentiam majestatis.*

Patres nostri in monte hoc adoraverunt. Dicit ei Jesus : Mulier, credere mihi. Jam enim est in te, qui credat, quia præsens est vir tuus, cœpisti adesse intellectu, quando me prophetam appellasti. Ergo mulier, credere mihi, quia venit hora, et nunc est. Quæ ergo hora ? quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Quia spiritus est Deus, et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare.

Nos adoramus quod scimus, vos adoratis quod nescitis, quia salus ex Iudeis est. Multum dedit ex Iudeis, sed noli istos reprobos accipere. Ex persona quidem Iudeorum dictum est, sed non omnium Iudeorum, non reproborum, sed de qualibus fuerunt apostoli, quales fuerunt prophete, quales fuerunt illi omnes sancti, qui omnia sua vendiderunt, et pretia rerum suarum ad pedes apostolorum posuerunt. Non repulit enim Deus plebem suam, quam præscivit. Audavit hoc mulier ista, et addidit :

Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Jam enim digna erat, cui manifestaretur. Messias autem unctus est. Unctus Græce χριστός, Hebraice בָשֵׂר.

Dicit ei Christus : Ego sum, qui loquor tecum, et rel. Reliquit ergo mulier hydriam suam auditu : Ego sum qui loquor tecum, et recepto in corde Christo Domino, quid faceret, nisi jam hydriam dimitteret, et evangelizare curreret ? Hydria Græco nomine appellatur. Græce enim ὕδωρ aqua dicitur, quasi dicitur aquarium. Significat enim in hoc loco cupiditatem, projectum cupiditatem, et properavit annuntiare veritatem. Discant qui nolunt evangelizare, projiciant hydriam ad puteum, et sic currant annuntiare Christum, sicut illa onere abjecto, currit ad civitatem, et dicit illis hominibus : Venite et videte hominem, qui mihi dixit omnia quæcunque feci, nunquid non ipse est Christus ? etc.

Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit, etc. Jam ista mulier fructus maturus erat, et erant aliae messes, et falcem querebant. Quia quod antea per prophetas seminatum fuerat, maturum factum erat, falcem et trituram desiderabat. Messores tantummodo mittendi erant, unde et Dominus inquit illis :

Misi vos quoque metere quod non seminastis, alii seminaverunt et vos in eorum labores introistis. Qui laboraverunt ? Ipse Abraham, Isaac, Jacob, Moses et ceteri patriarchæ et omnes prophetæ. Legite labores eorum, in omnibus corum laboribus, prophetia est Christi, et ideo seminatores. Ergo jam in Iudea messis parata erat. Quid inde factum est ? De ipsa messe ejecta sunt pauca grana, et seminaverunt orbem terrarum, et surgit alia messis, quæ in fine saeculi metenda est. Ita ergo messis crescit inter zianiam, cuius messores non apostoli, sed angeli sunt. Videte quid dictum sit : simul gaudeat qui seminat, et qui metet. Disparis temporis labores habuerunt apostoli et prophetæ, sed gaudio pariter perfruentur, mercede simul accepturi sunt vitam

æternam. Rogaverunt eum, ut ibi maneret, et man-
sit ibi duos dies et reliqua. Christus nuntiatur per
Christianos amicos, tanquam muliere, hoc est, Ec-
clesia annuntiante, ad Christum veniunt, qui foris
sunt, et nondum sunt Christiani. Credunt per istam
famam. Manet apud eos biduo, hoc est, dat illis duo
præcepta charitatis, id est, dilectionem Dei et pro-
ximi, et multo plures et firmius credunt, quoniam
ipse est vere Salvator mundi.

SABBATO HEBDOMADÆ SECUNDÆ IN QUADRAGESIMA.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VIII.

C Perrexit Jesus in montem Oliveti, et diluculo
iterum venit in templum, et omnis populus venit
ad eum, et sedens docebat eos. Adducunt autem
Scribæ et Pharissæ mulierem in adulterio depre-
hensam, et statuerunt eam in medio, et dixerunt
ei: Magister, hæc mulier modo in adulterio depre-
hensa est. In lege autem Moyses mandavit nobis
hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicas? Hæc au-
tem dicebant tentantes eum, ut possent accusare
eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito
scribebat in terram. Cum autem perseverarent in-
terrogantes eum, erexit se et dixit eis: Qui sine
peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.
Et iterum se inclinans scribebat in terram. Audientes
autem hæc, unus post unum exibant, incipientes a
senioribus. Et remansit Jesus solus, et mulier in me-
dio stans. Erigens autem se Jesus dixit ei: Mulier, ubi
sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ
dixit: Nemo, Domine. Dixit autem ei Jesus: Nec
ego te condemnabo. Vade, et iam amplius noli pec-
care. »

Perrexit Jesus in montem Oliveti. Mons quippe
Oliveti sublimitatem dominicæ pietatis et miseri-
cordiæ designat, quia et Græce ἡλιος καὶ θλεος, miseri-
cordia dicitur, Olivetum vocatur oleum, et ipsa uncio olei fessis solet afferre levamen. Sed et hoc
quoque olenm et virtute ac puritate præminet, et
quemcunque ei liquorem superfundere volueris, conser-
stion hunc transcendere, eique superferri consuevit,
gratiam misericordiæ cœlestis non inconvenienter
insinuat de qua scriptum est: *Suavis Dominus
universis, et miserationes ejus super omnia opera
ejus* (Psal. CXLIV).

Et diluculo venit iterum in templum. Tempus quo-
que diluculi, exortum ejusdem gratiæ, qua remota
legis umbra, lux evangelicæ veritatis erat revelanda,
demonstrat. Pergit ergo Jesus in montem Oliveti,
ut arcem misericordiæ in se constare denuntiet.
Venit iterum diluculo in templum, ut eamdem miseri-
cordiam, cum incipiente Novi Testamenti lumine,
fidelibus, templo videlicet suo, pandendam præben-
damque significet.

Et omnis populus venit ad eum, et sedens docebat
eos. Sessio Domini humilitatem incarnationis ejus,
per quam nobis misereri dignatus est, insinuat. Bene
autem dicitur: quia cum sedens docceret Jesus, omnis
populus venit ad eum, quia postquam humilitate sue

A carnis proximus hominum factus est, libentius est
a multis ejus sermo receptus, namque a pluribus
est superba impietate contemptus, audierunt enim
mansueti et lætati sunt.

Adducunt autem Scribæ et Pharissæ mulierem in
adulterio deprehensam, et statuerunt eam in medio,
et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modo depre-
hensa est in adulterio, in lege autem Moyses manda-
vit nobis hujusmodi lapidare, etc. Ut, si ipse hanc
lapidandam decerneret, deriderent eum, quasi miseri-
cordiæ, quam semper docebat, oblitum. Si lapidare
vetaret, striderent in eum dentibus suis, et quasi
sautorem scelerum legisque contrarium, velut merito,
damnarent.

B Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat
in terra. Per inclinationem Jesu, humilitas, per di-
gitum, qui articulorum computatione flexibilis est,
subtilitas discretionis exprimitur. Porro per terram,
cor humanum, quod vel bonarum actionum vel ma-
larum solet reddere fructus, ostenditur. Postulatus
ergo Dominus judicare de peccatrice, non statim
dat judicium, sed prius se inclinans deorsum, digito
scribit in terra, ac tum demum cum obnixe rogatur
judicat. Nos videlicet typice instituens, ut quando-
cunque proximorum errata conspicimus, non hæc
antea reprehendendo judicemus, quam ad conscienti-
am nostram humiliiter reversi, digito eam discre-
tionis solerter exculpemus. Et quid in ea Conditori
placeat, quidve displiceat, sedula examinatione di-
rimamus, juxta illud Apostoli: *Frates, et si præoc-
cupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiri-
tales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetu-
dinis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris* (Gal. vi).

Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit
se, et dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus
in illam lapidem mittat. Qui hinc et inde Domino
Scribæ et Pharissæ tendebant laqueos insidiarum,
putantes eum vel immisericordem futurum in judi-
cando, vel injustum; prævidens ille dolos, quasi
sila transit araneæ, judicium justitiae per omnia et
mansuetudinem pietatis ostendens. Ecce temperan-
tia miserandi: *Qui sine peccato est vestrum. Ecce ite-
rum justitia judicandi: Primus in illam lapidem
mittat.* Ac si dixisset: Si Moyses mandavit vobis
mulierem hujusmodi lapidare, videte quia non hoc
peccatores, sed justos facere præcepit, primo vos
ipsi justitiam legis implete, et sic innocentes mani-
bus, et mundo corde ad lapidandam ream concurrite.
Primo spiritualia legis edicta, fidem, misericordiam,
et charitatem perficite, et sic ad carnalia judicanda
diverte.

D Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Et qui-
dem juxta morem consuetudinis humanæ potest in-
telligi quod ideo Dominus coram tentatoribus im-
probis, inclinari et in terra scribere voluerit, ut alio
vultum intendens, liberum eis daret, exire, quos sua
responsione percussos, citius exituros, quam plura
interrogaturos esse præviderat.

E Audientes autem, unus post unum exibant, inci-

*pientes a senioribus, et remansit solus, et mulier in me-
dio stans.* Sed figurate nos admonet in eo, quod et ante
datam et post datam sententiam, inclinans scripsit
in terra, ut et priusquam peccantem proximum corri-
piamus, et postquam debitæ castigationis illi mini-
sterium reddiderimus, nos ipsos digna humilitatis
investigatione perpendamus, ne forte aut iisdem quæ
in ipsis reprehendimus, aut aliis quibuslibet simus
facinoribus irretiti. Sicut forte fieri poterit, ut ipse,
qui homicidam reum mortis esse judicaverit, ipse
in seipso, per o'lium fraternæ mortis reus esse
ante oculos Conditoris inveniatur. Similiter, qui
fornicationis crimen in fratre accusat, in seipso su-
perbiæ facinus non videat. Ideo juhetur judex alieni
eriminis digito discretionis in corde suo describere,
ne forte in scipso reus inveniatur. Quid igitur nobis
in hujusmodi periculis remedii, quid restat salutis?
nisi ut cum peccantem conspicimus alium, mox in-
clinemur deorsum, hoc est, quam dejecti ex nostræ
conditione fragilitatis sumus, si non nos divina
pietas sustinet, et humiliiter inspiciat. Digito scriba-
mus in terra, id est, discrimine solerti pensemus, an
eum beato Job dicere possimus, neque enim repre-
hendit nos cor nostrum in omni vita nostra. Bene
qui inclinatus scripsit in terra, erectus misericordiæ
verba deprimit. Quia quod per humanæ infirmitatis
societatem promisit, per divine virtutem potentiae
omnibus donum pietatis impedit.

*Erigens autem se Jesus, dixit ei : Mulier, ubi sunt
qui te accusabant, nemo te condemnavit? quæ dixit :
Nemo, Domina : dixit autem ei Jesus : Nec ego te con-
demnabo ; vade et amplius noli peccare. Nemo con-
demnare ausus est peccatricem, quia in se singuli cer-
nere coeperant quod magis damnandum cognosce-
rent. Sed qui accusantium turbas prolatò justitiae
pondere fugavit, videamus accusatam quanto misé-
ricordiae munere sublevet. Sequitur.*

*Dixit autem Jesus, nec ego te condemnabo, vade,
jam amplius noli peccare. Quoniam misericors et
pius præterita relaxat. Quoniam justus est, et justi-
tiam diligit, ne amplius jam peccet interdicit. (Ex
August.) Dicebant apud senectipsos : Aut jubebit
eam lapidare, et amittet mansuetudinem, unde placet
hominibus : aut jubebit eam dimitti, et tenebimus
prævaricatorem legis. Quid ergo respondit Dominus?
jussit lapidare dicens : Qui sine peccato est vestrum,
primus in illam lapidem mittat. Tales enim ministros
lex habere voluit, qui priores vitarent quod in aliis
culpabant. Quid est : Inclinari se et scribebat in
terra. Descendit ad nos. majestas æterna, et indutus
carne mortali descendit ad istam habitationem no-
stram, ubi mortaliter vivimus, et digito scribebat in
terra. Scribere enim signum facere est, litteræ autem
signa sunt vocum, quando enim dico, Deus, istæ
duæ syllabæ et quatuor litteræ signa sunt magnæ
rei, quæ dicitur Deus, quam audiens onnis humana
conscientia, contremiscit. Ergo scribebat in terra,
quid est aliud, nisi signa faciebat in terra. Totum
quidquid hic fecit Dominus, si mortuum suscitavit,*

B

C

D

A si cæcum illuminavit, scribebat in terra. Talia
omnia signa sunt rorum expressa in corpore, signi-
ficata in animo. Quod enim facere volebat in animo,
hoe præfigurabat in corpore. Neque enim Lazarus
sic revixit, ut non moreretur, aut quando sanavit
oculos cæci, non eos moriens clausit, quid ergo pro-
fuit, quia signa faciebat, hoc est, digito scribebat in
terra? ut corporalia facta dirigerent admirationem,
admiratio suspenderet judicium, ut quererent ho-
mines vim rerum visibilium, et sanarentur invisibi-
liter ad invisibilia contuenda.

CONCORDIA.

Quamvis figuraliter plurimum sibi hæc duæ conve-
niant lectiones, tamen historialiter in ipso montis
nomine istarum duarum sit concordia lectionum.

DOMINICA IN VICESIMA

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD GALATAS,
CAP. IV.

Scriptum est : quoniam Abraham duos filios
habuit, unum de ancilla et unum de libera. Sed
qui de ancilla, secundum carnem natus est. Qui au-
tem de libera, per reprobationem, quæ sunt per
allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo Testamenta.
Unum quidem in monte Sina, in servitatem ge-
nerans, quæ est Agar : Sina enim mons est in
Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Ilic-
rusalem, et servit cum liberis suis. Illa autem quæ
sursum est Iherusalem, libera est, quæ est mater
nostra, scriptum est enim : Lætare, sterilis, que
non paris, erumpit et elama quæ non parturis, quia
multi filii deserte magis quam ejus quæ habet vi-
ram. Nos autem, fratres, secundum Isaac promis-
sionis filii sumus. Sed quomodo tunc is, qui secun-
dam carnem natus fuerat, persecutus est eum qui
secundum spiritum, ita et nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam et filium ejus. Non enia-
erit hæres filius ancillæ cum filio liberae. Itaque,
fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberae, qua-
libetate Christus nos liberavit. »

Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit,
unum de ancilla et unum de libera. (Ex Aug.) Uterque
quidem de semine Abraham. Sed illum genus demonstrat
consuetudo naturæ, istum vero dedit promissio, signi-
ficans gratiam, ibi humanus usus ostenditur, hic
divinum beneficium commendatur.

Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est, qui au-
tem de libera, per reprobationem. (Ex Primas.) Ismael
carnis filius, Isaac fidei fuit. Illum enim Abraham ex an-
cilla, secundum carnalem consuetudinem genuit ;
istum contra naturam, reprobationi credendo, sus-
cepit.

Quæ sunt per allegoriam dicta. Hoc est, aliud ex
alio figuratum. Dedit regulam Apostolus, quomodo
allegorizare debeamus, scilicet, ut manente historiæ
veritate, figuræ intelligamus. Nam cum dixisset
Abraham vere duas uxores habuisse, postea quid
hæc ipsæ præfigurarent mystica ratione significavit,
hæc contra illos facit, qui totum secundum litteram

intelligi volunt, et sensum allegoricum non recipiunt.

Hæc enim sunt duo Testamenta, unum quidem in monte Sina. Veteris et Novi Testamenti doctrina, quasi duæ matres sunt, sed Vetus in monte Sina per Moysen datum est.

(Ex Ambr.) Nihil enim prodest Testamentum Vetus de monte Sina in servitutem generans, nisi quia testimonium perhibet Testamento Novo. Alioquin, quandiu legitur Moyses, velamen super corda eorum positum est. Cum autem inde quisquam transierit ad Christum, auferetur velamen transeuntium, quippe intentio ipsa mutatur, de Vetere ad Novum, ut Novum quisque induat.

In servitutem generans, quæ est Agar. In servitutem autem generans dixit, quia Iudei metu etiam præsenti ac periculo, ad mandatorum observantiam cogebantur ut servi. Nam Christiani ad jugum suave et onus leve præmiis invitantur, ut liberri, illi quasi servi, propter moralia præcepta, etiam diversis operibus occupantur. Nobis tanquam filiis, omnia servilia onera, adimpletis moralibus, auferruntur, et illi sacerdotibus ex debito servientes, tributa reddere etiam cogebantur. Nos vero præter charitatem nihil debentes, voluntarie antistites nostros honoramus.

Sina mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, qui nunc est Hierusalem, et seruit cum filiis ejus. De qualitatibus locorum ostendit diversitatem testamenterum. Agar itaque synagogam vult intelligi, et terrenam Hierusalem, cui mons Sina, in quo est lex conscripta, conjunctus est. Hujus ergo filii serviant oneribus legalium mandatorum.

Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est. In Saræ persona, vel Ecclesiam demonstrat, vel celestem Hierusalem, ideo de cœlo advenit mediator, et Pontifex novi Testamenti, et Evangelium non in uno Iudeæ loco, sed in toto mundo est prædicatum.

Quæ est mater nostra. De Ecclesiæ ergo filiis, quæ libera est, superna construitur Hierusalem, et ideo Galatae liberæ filii servi esse non debent.

Scriptum est enim : Lætare sterilis, quæ non paris, erumpere et clama quæ non parturis. Probat aliam nos matrem habere, meliorem quam Iudei Hierusalem. Deserta autem diu fuit a sancto Spiritu, gentium mater Ecclesia. Nec habuit duos filios ante gratiam regenerationis, quæ postea gentes et populos, Deo inseoperante, generavit.

Quam multi filii desertæ. Id est Ecclesiæ, quam præfigurabat Anna, voce prophetica, dicens : Quia sterilis peperit septem, et secunda in filiis infirmata est, id est Synagoga per prævaricationem infidelium filiorum. In septem vero, septiformis gratia Spiritus indicatur. Hoc notandum, quod quando dicit : Plures filii desertæ, magis quam ejus quæ habebat virum, non penitus Synagoga excludatur a partu, sed multitudine ei gentium præseratur. Et ipsa enim in apostolis, et per apostolos primum populum genuit de

A Iudeis. Unde duo Apostolorum principes agmina sibi credentium in Christo circumcisio et gentium divisserunt, ut ex utroque populo desertam prius, atque pauperculam ædificarent Hierusalem.

Magis quam ei qui habet virum. Hic Synagogam intellige, quæ velut jugo viri, ita legis onere premebatur, aut certe referendum est, quæ antequam ejiceretur, virum se habere credebat.

Nos autem, fratres, secundum Isaac, promissionis filii sumus. Id est, non secundum Ismael, quomodo de Isaac promissum est Abrahæ, ita de nobis, quod in eo benedicerentur omnes gentes.

Sed quomodo tunc, qui secundum carnem natus fuerat. Semper hi qui carnales sunt, eos qui spirituales sunt, persequuntur. Quare admirare non debemus, sed ex hoc nos spirituales intelligamus, si tales nos insectentur, quod sub mysterio alio loco Apostolus indicavit : Caro resistit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem.

Qui possunt intelligent magis Ecclesiam catholicae persecutionem pati superbia et impietate carnalium. Nam quidquid facit vera et legitima mater Ecclesia, etiam si asperum amarumque sentiat, non malum pro malo reddit, sed bonum disciplinæ expellendo malo iniquitatis opponit.

Persecuebatur eum qui secundum spiritum. In Genesi scriptum est. Quia ludebat Ismael cum Isaac (Gen. xi). Sed hic ostenditur, non simplicem lumen suis, quem persecutionem appellat. Unde intelligitur quia scurrilem et levem, sicut ipse erat, facere cupiebat, ne illi posset in hereditate præferri, ideo Abraham dejicioendo eum vocem Saræ jubetur audire.

Ita et nunc. Id est, ita vos isti similes student servos legis efficere.

Sed quid dicit Scriptura : Ejice ancillam et filium ejus. Quantumvis se iniquitas extollat ancilla est, et subjicienda est sanctis. Sicut et Iudei, quamvis Abrahæ filios esse se jactent, quandiu filii ancillæ fuerint, et sub jugo legis carnaliter vixerint, nobiscum hereditatem habere non poterunt.

Non enim heræs erit filius ancillæ cum filio liberæ. Nunc igitur querendum est cur antea Sara voluit maritum de ancilla suspicere filium, aut cur nunc cum matre jubet expelli domo, quod non zelo fecit D accensa, sed mysterio prophetæ compulsa. Agar quippe, secundum quod ait Apostolus, in servitutem genuit carnalem populum. Sara vero liberum populum genuit, qui nou secundum carnem, sed in libertate vocatus est, qua libertate liberavit eum Christus. Hoc igitur mysterio figurabatur, priorem populum in servitutem peccatorum generatum in domo Rachel, id est Ecclesiæ, non manere in æternum, neque esse heredem vel consortem cultoribus Christi, nec cum filio nobili, id est, fideli populo, regnum coelestis gloriæ possessurum. Quod vero exiens Agar infamem in humeros suos imposuit, significat quod peccator populus et insipientes Iudeorum cervicem matris sue Synagogæ gravavit, dum

dicit : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros* A mittit, quæ ad perennis vitæ desideria non permittit erigi, de qualibus Psalmista : *In circuitu, inquit, impii ambulant (Psal. xi)*. Sed abeuntem trans mare Galilææ Jesum, multitudo maxima sequebatur, quæ doctrinæ, sanationis et refectionis ab eo coelestis munera summa perciperet, quia priusquam Dominus in carne appareret, sola illum gens Iudea sequebatur credendo. Postquam vero per incarnationis suæ dispensationem fluctus vitæ corruptibilis adiit, calcavit, transiit, maxima mox eum multitudo creditum secuta est nationum, spiritualiter instrui, sanari ac satiari desiderans.

Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberavit. Non ergo debemus derelicta matre nostra ancillam sequi. Quia licet ejusdem viri fuerit uxor, tamen ad tempus, quia nondum poterat Sara generare, id est, nondum fuerat Ecclesia maritante Spiritu secundata.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VI.

Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jesus, et ibi sedebat cum discipulis suis : Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudeorum. Cum sublevasset ergo oculos Jesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi? Illoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus : Duxenterum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis ejus Andreas, frater Simonis Petri : Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos? Dixit ergo Jesus : Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia. Accepit ergo Jesus panes, et cum gratias egisset, distribuit discubentibus. Similiter et ex piscibus quantum volebant. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis et duobus piscibus, quæ superfluerunt his qui manducaverant. Illi ergo homines cum vidissent quod fecerat signum dicebant : Quia hic est vere propheta qui venturus est in mundum. »

Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis, et sequebatur eum multitudo magna, et reliqua. (Ex Beda.) Primo dicendum, juxta historiam, quia mare Galilææ, quod multis, pro diversitate circumiacentium regionum, vocabulis distinguitur, illis tantum in locis mare Tiberiadis vocatur, ubi Tiberiadem civitatem, aquis, ut aiunt, calidis salubrem habitationem præmonstrat. Siquidem interfluente Jordane, duodeviginti passuum millibus in longum, et quinque extenditur in latum. Mystice autem, mare turbida ac tumentia sœculi hujus volumina significat, in quibus pravi quilibet, injuste delectati, quasi profundi dediti pisces, mentem ad superna gaudia non intendunt. Unde bene idem mare Galilææ, id est, rota cognominatur. Quia nimirum amor labentis sœculi, quasi in vertiginem corda

B ad eum multitudine descendit, atque hanc in superioribus resicit, quam in inferioribus paulo ante curaverat. Nequaquam frustra factum credamus, sed ad significandum mystice, quia doctrinam et charismata sua, Dominus juxta percipientium capacitatem distribuit. Infirmis adhuc quidem mentibus ac parvulis spiritu, simpliciora monita committens, et apertiora credens sacramenta, celsioribus autem, quibusque et perfectioribus sensu, secretiora suo majestatis arcana reserans, altiora devotæ conversationis itinera sugerens, et altiora præmiorum coelestium dona promittens.

C Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudeorum. Quod vero propinquante Pascha, Dominus turbas docet, sanat et resicit, possumus ita mystice interpretari. Quia Pascha transitus dicitur, et quoscunque Dominus interna munerum suorum suavitato recuperat, ad salubrem profecto transitum præparat, ut carnales videlicet concupiscentias mentis sublimitate transcendat : infirma mundi desideria, pariter et aduersa coelesti spe et amore conculcent.

D Cum sublevasset ergo oculos Jesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum : Unde ememus panes, ut manducent hi? Quod sublevasse oculos Jesus, et venientem ad se multitudinem vidisse prohibetur, divinæ pietatis indicium est, quia videlicet cunctis ad se venire querentibus, gratia misericordiae coelestis occurtere consuevit. Et ne querendo errare possint, lucem sui spiritus aperire currentibus non desinit. Nam quod oculi Jesu dona spiritus ejus mystice designant, testatur in Apocalypsi Joannes, qui figurate loquens de illo : *Et ridi, inquit, agnum statu[m] tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram* (Apoc. v).

Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus : Duxenterum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Quod autem tentans Philippum Dominus dixit : Unde, inquit, ememus panes ut manducent hi? Provida utique dispensatione facit. Non ut ipse quæ non noverat, disceat, sed ut Philippus tarditatem suæ fidei, quam magistro sciente, ipse nesciebat, tentatus agnoscat et mira-

culo facto castiget. Neque enim dubitare debuerat, A operante, et sermonem confirmante sequentibus signis. præsente rerum creatore, qui educit panem de terra, et vino lætitiat cor hominis, paucorum denariorum panes sufficere turbarum millibus, non paucis, ut unusquisque sufficenter acciperet, etiam saturatus abiret.

Dicit ei unus ex discipulis ejus Andreas, frater Simonis Petri : Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos? Quinque autem panes, quibus multitudinem populi saturavit, quinque sunt libri Moysi. Quibus spirituali intellectu patefactis et abundantiore jam sensu multiplicatis, auditorum fidelium quotidie corda resicit, qui bene hordeacei fuisse referuntur, propter nimirum austeriora legis edicta et tegumenta litteræ grossiora, quæ interiorem spiritualis B sensus quasi medulam celabant. Duo autem pisces quos addidit, psalmistarum non inconvenienter et prophetarum scripta significat, quorum uni canendo, alteri colloquendo, suis auditoribus futura Christi et Ecclesiæ sacramenta narrabant. Et bene per aquatilia animantia figurantur illius ævi præcones, in quo populus fidelium sine aquis baptismi vivere nullatenus posset. Sunt qui putant duos pisces qui saporem suavem pani dabant, duas illas personas significare, quibus populus ille regebat, ut per eas consiliorum moderamen acciperet, regiam scilicet et sacerdotalem. Ad' quas etiam sacrosancta illa unctio pertinebat, quarum officium erat procellis et fluctibus popularibus nunquam frangi atque corrupti, et violentes turbarum contradictiones, tanquam adversantes undas sepe disrumpere, interdum ei custodita sua integritate cedere, prorsus more piscium, tanquam in procellosa maris, sic in turbulentia populi administratione versari; quæ tamen due personæ præfigurabant, ambas enim solus ille sustinuit, et non figurare, sed proprie solus impletivit.

Est puer unus hic, et reliqua. Puer, qui quinque panes et duos pisces habuit, nec tamen hos esurientibus turbis distribuit, sed Domino distribuendos obtulit, populus est Judæorum litterali sensu puerilis, sive qui Scripturarum dicta clausa secum tenuit, quæ tamen Dominus in carne apparens accipit, et quid intus haberent utilitatis ac dulcedinis ostendit, quam multipli spiritus gratia, quæ pauca ac despacta videbantur exuberarent, patefecit, et hæc per apostolos suos apostolorumque successores cunctis nationibus ministranda porrexit. Unde bene alii referunt evangelistæ, quia panes et pisces Dominus discipulis, discipuli autem ministraverunt turbis. Cum enim mysterium humanæ salutis initio cœpisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmatum est. Quisque siquidem panes et duos pisces fregit et distribuit discipulis, quando aperuit illis sensum, ut inteligerent omnia quæ scripta essent in lege Moysi et prophetis et psalmis de ipso. Discipuli apposuerunt turbis, quando profecti predicaverunt ubique, Domino co-

Dixit ergo Jesus, facite homines discubere, erat autem fenum, etc. Fenum in quo discubens turba reficitur, concupiscentia carnalis intelligitur, quam calcare ac premere debet omnis qui spiritualibus aliamentis satiari desiderat. Omnis enim caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni (Isa. XL). Discubat ergo super fenum, florem feni conterat, hoc est, castiget corpus suum, et servituti subiectat, voluptates carnis edomet, luxuriae fluxa restringat, quisquis panis vivi cupit suavitatem refici.

Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia. Quinque milia virorum qui manducaverunt, perfectionem vitæ eorum qui verbo reficiuntur insinuantur, quibus Apostolus ait : Viriliter agite et confortamini (I Cor. XVI). Millenarius autem numerus, ultra quem nulla nostra computatio succrescit, plenitudinem rerum, de quibus agitur, indicare consuevit. Quinario vero, quinque notissimi corporis nostri sensus exprimuntur, visus videlicet, auditus, gustus, olfactus et actus. In quibus singulis quicunque viriliter agere et confortari satagunt, sobrie et juste et pie vivendo et cœlestis sapientiæ dulcedine recreari, hi nimirum quinque millibus virorum, quos Dominus mysticis dapibus satiavit, figurantur.

(Ex Origene.) Qui bene secundum Marcum quinquageni et centeni discubuerunt. Quinquagesimus enim poenitentiæ psalmus est, significat eos qui ad convivium Dei, adhuc in poenitentia commissorum positi, venientes verbi auditum percipiunt. Centeni autem hi sunt, qui jam præsumpta veniæ spe, de solo vitæ æternæ desiderio suspirant. Aliter, quinquageni illos significant, qui a malo quiescunt opere. Centeni, qui etiam a mala quiescunt cogitatione.

Accipit ergo panes Jesus, et cum gratias egisset distribuit discubentibus, similiter et ex piscibus quantum volebant. Non enim Salvator nova creat cibaria, sed acceptis his quæ habuerunt discipuli benedicit, qui veniens in carne, non alia quam quæ dicta sunt prædicabat. Sed legis et prophetarum scripta, quam sint mysteriis gratiæ grava demonstrat. Gratias egit, ut et nos de perceptis cœlitus muneribus, gratias semper agere doceret ut et ipsum quantum de nostris profectibus gratuletur intimaret. D Fregit et per apostolos, distribuit discubentibus, quia sacramenta prophetiæ per sanctos doctores, qui haec toto orbe prædicarent, distribuit.

Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis, colligite fragmenta, quæ superaverunt ne pereant. Quod turbis superest a discipulis sustollitur, quia sacratiora et arcana divinorum eloquiorum mysteria, quæ a rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, sed sunt inquirenda perfectis.

Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus quæ superserunt. Quia duodenario numero solet perfectio designari. Recte per duodecim cophinos duodecim apostoli, et per apostolos, omnis doctorum spirita-

lium chorus exprimitur, foris quidem hominibus dispectus, sed intus salutari cibo repletus. Constat enim cophinis opera servilia geri solere. Sed ipse cophinos panum fragmentis implevit, qui infirma mundi, ut fortia confunderet, elegit.

Illi ergo homines, cum ridissent quod fecerat signum, dicebant : Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum. Recte quidem dicebant Dominum prophetam magnum, magnae salutis praconem, jam mundo futurum. Nam et ipse prophetam se vocare dignatur, ubi ait : Quia non capit prophetam perire extra Hierusalem. Sed neadum plena fide proficiebant, quia hunc etiam Deum dicere nesciebant. Nos certiore agnitione veritatis et fidei, videntes mundum, quem fecit Jesus, et signa quibus illum replevit. Dicamus : Quia hic est vere mediator Dei et hominum, qui impleret mundum divinitate, et mundus per ipsum factus est. Quia in propria venit humanitate, querere et salvare quod perierat, ac recreare mundum quem fecerat.

FERIA SECUNDA POST VICESIMAM.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. II.

¶ Prope erat Pascha Iudeorum, et ascendit Jesus Hierosolymam. Et invenit in templo vendentes oves et boves et columbas et nummularios sedentes. ¶ Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque et boves, et nummulariorum effudit as, et mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant dixit : Auferte ista hinc, et nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Recordati vero sunt discipuli ejus, quia scriptum est : Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo Iudei, et dixerunt ei : Quod si gnum ostendis nobis, quia haec facis ? Respondit Jesus, et dixit eis : Solvite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudei : Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud ? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia haec dicebat. Et crediderunt Scripturæ et sermoni quem dixit Jesus. Cum autem esset Hierosolymis in Pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat. Ipse autem Jesus non credebat seipsum eis, eo quod ipse nosset omnes. Et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine. ¶ Ipse enim sciebat quid esset in homine. ¶

Prope erat Pascha Iudeorum, et ascendit Hierosolymam Jesus. Quod autem appropinquare Pascha Jesus ascendit Hierosolymam, nobis profecto dat exemplum, quanta animi vigilantia Dominicis subiici debeamus imperiis, cum ipse in hominis infirmitate apparens, eadem quæ ex Divinitatis auctoritate statuit decreta custodiat. Ne enim putarent servi, absque crebris orationum honorumque actuum victimis, vel flagella evadere, vel præmia se posse percipere, et ipse inter servientes, adorandum immolandumque Dei Filius ascendit. Qui veniens Hierosolynam,

A quid ibi gerentes invenerit, quid ibidem ipse gesserit, videamus

Et invenit in templo, vendentes boves et oves et columbas et nummularios sedentes. Nummularii ad hoc sedebant ad mensas, ut inter emptores vendidoresque hostiarum prompta esset pecunia taxatio. Videbantur ergo licite vendi in templo, quæ ad hoc emebantur, ut in eodem templo offerrentur Domino. Sed nolens ipse Dominus aliquid in domo sua terrena negotiationis, ne ejus quidem, quæ honesta putaretur, exhiberi, disputit negotiatores injustos, et foras omnes simul cum his quæ negotiabantur ejecit. Quid ergo, fratres mei, quid putamus ficeret Dominus, si rixis dissidentes, si fabulis vacantes, vel alio quolibet scelere reperiret irrelitos ? qui hostias, quæ sibi immolarentur, ementes in templo vidit, et eliminare curavit ?

Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque et boves, et nummulariorum effudit as, et mensas subvertit, et his qui columbas vendebant, dixit : Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Timendum satis est, ne nos in templo nummularios, ne venditores bovum, ovium, columbarumve reperiens damnet. Boves, quippe doctrinam vitæ celestis. Oves opera munditiae et pietatis. Columbae sancti Spiritus dona designant. Vendunt autem boves, qui verbum Evangelii, non divino amore, sed terreni quæstus intuitu audientibus impendunt, quales reprehendit Apostolus, quia Christum annuntiarent non sincere. Vendunt oves, qui humanæ gratia laudis, opera pietatis excent, de quibus Dominus ait : Quia receperunt mercedem suam. Vendunt columbas, qui acceptam Spiritus gratiam, non gratis, ut præceptum est, sed ad præmium dant, qui impositionem manus, qua Spiritus accipitur, et si non ad quæstum pecunia, ad vulgi tamen favorem tribuunt : qui sacros ordines non ad vitæ meritum, sed ad gratiam largiuntur. Nummos dant mutuo in templo, qui non simulate coelestibus, sed aperte terrenis rebus in Ecclesia deserviunt, sua querentes, non quæ Jesu Christi.

Recordati vero sunt discipuli ejus, quia scriptum est : Zelus domus tuæ comedit me. (Ex August.) Unumquemque Christianum zelus domus Dei comedat. In qua domo Dei membrum es, si quid forte perversum videris, satage corrigi, emendare non quiescas. Verbi gratia, vides fratrem currere ad theatrum, prohibe, mone, contestare, si zelus dominus Dei comedat te. Vides alios currere, et inebriare velle, prohibe quos potes, tene quos potes, terreto quos potes, quibus potes blandire, noli tamen quiescere. Amicus est, admoneatur leniter : Uxor est, severissime refrenetur : Ancilla est, etiam verberibus compescatur. Fac quidquid potes pro persona quam portas, noli quiescere lucrari Christum, quia lucratus es a Christo, et perfidis in te : Zelus domus tuæ comedit me. Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te solum exspectans, et quasi tibi sufficiens et dicens in corde tuo : Quid mihi curare est aliena peccata,

sufficit mihi anima mea, ipsam integrum servem Deo. A ficationem significant. Primus enim Salomon templum, in maxima regni sui pace, decentissimo septem annorum opere perfecit, quod destructum a Chaldaeis, post septuaginta annos ad jussionem Cyri Persae, laxata captivitate, rediscicari coepit. Sed filii transmigrationis, opus, quod Zorobabel et Jesu faciebat propter impugnationem gentium vicinarum, ante quadraginta et sex annos implere nequiverunt, qui etiam numerus annorum perfectionis Domini corporis aptissime congruit. Tradunt etenim naturalium scriptores rerum, formam corporis humani tot cierum spatio perfici. Quia videlicet primis sex a conceptione diebus lactis habeat similitudinem. Sequentibus novem convertatur ad sanguinem. Deinde duodecim solidetur. Reliquis decem et

B octo firmetur usque ad perfecta linamenta omnium membrorum, et hinc jam reliquo tempore usque ad tempus partus, magnitudine augeatur. Sex autem et novem, et duodecim, et decem et octo, quadraginta quinque faciunt. Quibus si unum adjicerimus, id est, ipsum diem, quo discreta per membra corpus crementum sumere incipit, tot nimur dies in aedificatione corporis Domini, quot in fabrica templi annos invenimus. Et quia templum illud manu factum, sacrosanctam Domini carnem, quam ex virginem sumpsit, ut ex hoc loco discimus, figurabat, quæ quia ea quod corpus ejus, quod est Ecclesia, quia unusquisque filium corpus animaque designabat. Ut in plerisque Scripturarum locis invenimus. Adam vero primus post peccatum audivit : **Terra es et in terram ibis** (Gen. iii). Secundus vero Adam de seipso ait : **Solrite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud** (Joan. ii). Sparsus vero fuit primus Adam per universum mundum, qui in secundo collectus est, quod significat nomen Adam, quod quatuor litteris scribitur, α , δ , ι et μ , quæ quatuor litteræ quatuor partes orbis designant, in quas sparsus est Adam in filiis suis. Ideo in principiis nominum partium mundi, hæ quatuor litteræ leguntur. Nam σ ρ χ τ ω , quod est septentrio, ab α incipit. Et δ υ σ τ ϵ , quod est occidens, a δ incipit. Et τ α τ ο λ , quod est oriens, ab ι incipit, μ στημ β ρια, quod est meridies, ab μ incipit, quæ sunt quatuor partes orbis. Ab his quatuor litteris incipiens, quæ litteræ, si in computo Graeco considerentur, quadraginta sex faciunt, nam α unum, δ quatuor, et iterum α unum, μ quadraginta, quod sunt simul ducti quadraginta sex, mystice designans quadraginta sex annos quibus templum corporis Christi in utero virginali aedificatum est, sicut superius diximus. Caro autem Christi, quæ de Adam sumpta est, destructa est a Iudeis, et a seipso iterum aedificata, secundum Scripturas prophetarum. Et ideo dicit evangelista : **Hoc enim dicebat de templo corporis sui.**

Dixerunt ergo Judæi : Quadragesita et sex annis aedificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitatibis illud? Quomodo intellexerunt, ita respondebant. Sed ne nos quoque spiritualem Domini sermonem carnaliter sentiremus, evangelista subsequenter, de quo templo subsequenter exposuit. **Quod autem aiunt de templo, quadraginta et sex annis aedificato, non prima in secundam illius aedi-**

D

Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, et credidérunt Scripturæ, id est Prophetarum, qui prædixerunt Christum tertia die resurgere, et sermoni quem dixit Jesus, id est, quo l ait : Solrite templum hoc, et in

tribus diebus excitabo illud, hoc est, tertia die resuscitabo quod vos solvetis in cruce.

Cum autem esset Hierosolymis in Pascha in die sexto, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus quae faciebat, ipse autem Jesus non credebat semel ipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Non enim sic credebant in eum ut digni essent Christum habitare in eis, quorum fides catechumenis comparari potest, ut credant in Christum, sed Christus non credit se ipsum eis, quia nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum Dei. Nemini vero se credit Christus, nisi qui dignus est introire in regnum Dei, nullus enim dignus est introire in regnum Dei, nisi qui renatus est ex aqua et spiritu.

FERIA QUARTA POST VICESIMAM.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IX.

Præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate, et interrogaverunt eum discipuli ejus : Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Respondit Jesus : Neque hic peccavit neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Me oportet operari opera ejus qui misit me, donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari, quandiu in mundo sum, lux sum mundi. Hæc cum dixisset, expuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos ejus, et dixit ei : Vade et lavare in natatōria Siloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo et lavit, et venit videens. Itaque vicini et qui videbant eum prius, quia mendicus erat, dicebant : Nonne hic est qui selebat et mendicabat? Alii dicebant, quia hic est. Alii autem, nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat, quia ego sum. Dicebant ergo ei : Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit : Ille homo qui dicitur Jesus, lutum fecit et unxit oculos meos, et dixit mihi : Vade ad natatōriam Siloe, et lava. Et abiit et lavi et video. Et dixerunt ei : Ubi est ille? ait : nescio. Adducunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat. Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Jesus, et aperuit oculos ejus. Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset. Ille autem dixit eis : Lutum mihi posuit super oculos, et lavi et video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam : Non est hic homo a Deo qui Sabatum non custodit. Alii dicebant : Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schismia erat inter eos. Dicunt ergo cœco iterum : Tu quid dicis de eo, qui aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit : Quia propheta est. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui videret, et interrogaverunt eos dicentes : Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est. Quomodo ergo nunc videt? Responderunt eis parentes ejus et dixerunt : Scimus quia hic est filius noster, et quia cæcus natus est, quomodo

A autem nunc videat nescimus, aut quis aperuit oculos ejus nos nescimus, ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur. Hæc dicebant parentes ejus, quia timebant Judæos. Jam enim conspiravabant Judei, ut si quis eum confiteretur Christum, extra synagogam fieret. Propterea parentes ejus dixerunt : quia ætatem habet, ipsum interrogate. Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cæcus, et dixerunt ei : Da gloriam Deo, nos scimus quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille : Si peccator est nescio; unum scio, quia cæcus cum essem, modo video. Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? quonodo aperuit tibi oculos? Respondit eis : Dixi vobis jam et audistis, quid iterum vultis audire? Nunquid et vos vultis discipuli ejus fieri?

B maledixerunt ei et dixerunt : Tu discipulus illius sis, nos antem Moysi discipuli sumus. Nos scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo, et dixit eis : In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores Deus non audit, sed si quis Dei cultor est et voluntatem ejus facit, hunc exaudit. A sæculo non est auditum, quia aperuit quis oculos cæci natu? nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam. Responderunt et dixerunt ei : In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et ejecerunt eum foras. Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras, et cum invenisset eum, dixit ei : Tu credis in filium Dei? Respondit ille et dixit : Quis est, Domine, ut credam in eum? Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum, et qui loquitur tecum ipse est. At ille ait : Credo, Domine, et procidens adoravit eum.

C *Præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate, etc. Genus humanum significat iste cæcus. Hæc enim cæcitas contigit in primo homine per peccatum, de quo omnes originem duximus, non solum mortis, sed etiam iniquitatis. Venit Dominus, sput in terram, de saliva sua lutum fecit, quia verbum caro factum est, et unxit oculos, et misit illum ad piscinam Siloem, qui interpretatur missus. Missus vero est Dominus Jesus Christus; nisi enim ille fuisset missus, nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus. Lavit ergo oculos in ea piscina, baptizatus est in Christo, et illuminatus est. Cæcitas enim insidelitas est, et illuminatio fides. Quæstionem quippe Domino proposuerunt : Quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Respondit Jesus : Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ut cæcus nasceretur. Habebant enim peccatum parentes ejus, sed non ipso peccato factum est, ut cæcus nasceretur, sed ut manifestarentur opera Dei in illo. Quod autem dicit : Me oportet operari opera ejus qui misit me, donec dies est, semel ipsum utique diem in hoc loco voluit intelligi; ipse enim ait : Quandiu sum in hoc mundo lux sum mundi. Quod vero ait : Venit nox, in qua nemo potest operari, de nocte illa aeterna tenebrosaque dicit, ubi reprobi cruciandi sunt sine fine, quibus dicitur : Ite in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et an-*

gelis ejus. Tenebras scilicet exteriores in quas ser-
vus nequam ligatis manibus et pedibus projicitur.
Ergo dum dies nobis est, ille qui dixit : *Ecce ego
robiscum sum omnibus diebus usque ad consumma-
tionem saeculi.* Operemur bonum ad omnes, ut nos
illa nox non comprehendat, ubi nemo possit operari,
sed quod operatus est recipere.

(Ex Hieron.) Siloa fons est ad radices montis Sion, qui non jugibus aquis, sed incertis horis ebullit per concava terrarum, ubi cæcus luto lavato, cœcitate deterga, clarum oculorum lumen accepit, quo indicatur, non aliter cœcitatatem Judæorum vel omnes incredulos posse sanari, nisi doctrina aquarum Christi, quæ absque strepitu et clamore verborum leviter fluit, in Isaia enim legimus, aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio.

FERIA SEXTA POST VICESIMAM.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XI.

Erat quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Marie et Marthæ sororis ejus. Maria au- tem erat quæ unxit Dominum unguento et extersit pedes ejus capillis suis, cuius frater Lazarus in- firmabatur. Misericorditer ergo sorores ejus ad eum, dicentes : Domine, ecce quem amas infirmatur. Audiens autem Jesus dixit eis : Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam. Diligebat autem Jesus Martham et sororem ejus Mariam et Lazarum. Ut ergo audi- vit quia infirmabatur, tunc quidem mansit duobus diebus in eodem loco. Deinde post haec dicit dis- cipulis suis : Eamus in Iudeam iterum. Dicunt ei discipuli : Rabbi, nunc quarebant te Judæi lapidare et iterum vadis illuc? Respondit Jesus : Nonne duodecim horæ sunt diei? Si quis ambulaverit in die non offendit, quia lucem hujus mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Ille ait. Et post hæc dicit eis : La- zarus amicus noster dormit, sed vado ut a somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli ejus : Do- mine, si dormit, salvis erit. Dixerat autem Jesus de morte ejus, illi autem putaverunt, quia de dor- mitione somni diceret. Tunc ergo dixit eis Jesus manifeste : Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi, sed ea- mus ad eum. Dicit ergo Thomas qui dicitur Dy- dimus, ad condiscipulos : Eamus et nos et moria- mur cum eo. Venit itaque Jesus et invenit eam quatuor dies jam in monumento habentem. Erat autem Bethania juxta Iherosolymam, quasi stadiis quindecim. Multi autem ex Judæis venerant ad Martham et ad Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat. Dicit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed nunc scio, quia quaecunque poposceris a Deo dabit tibi Deus. Dicit illi Jesus : Resurget frater tuus. Dicit ei Mar- tha : Scio, quia resurget in resurrectione in no-

A vissimo die. Dicit ei Jesus : Ego sum resurrectio et vita : qui credit in me, etiam si mortuus fuerit vivet. Et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? ait illi : Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. Et cum haec dixisset, abiit et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens : Magister adest, et vocat te. Illa ut audivit, surrexit cito, et venit ad eum. Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha. Judæi ergo qui erant cum ea in domo, et consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes : Quia vadit ad inon- mentum, ut ploret ibi. Maria ergo cum venisset B ubi erat Jesus, videns eum cecidit ad pedes ejus, et dixit ei : Domine, si fuisses hic, non esset mor- tuus frater meus. Jesus ergo ut vidit eam ploran- tem et Judæos, qui venerant cum ea plorantes, fremuit spiritu, et turbavit seipsum, et dixit : Ubi posuitis eum? Dicunt ei : Domine, veni et vide. Et lacrymatus est Jesus. Dixerunt ergo Judæi : Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem dixerunt ex ipsis : Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut et hic non moreretur? Jesus ergo rursum fremens in semetipsa venit ad monu- mentum. Erat autem spelunca et lapis superposi- tus erat ei. Ait Jesus : Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat : Domine, jam fætet, quatriduanus enim est. Dicit ei Jesus : Nonne dixi tibi, quoniam si credideris videbis glo- riā Dei? Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem elevatis sursum oculis dixit : Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis. Sed propter populum qui cir- cumstat dixi, ut credat quia tu me misisti. Hæc cum dixisset, voce magna clamavit : Lazare, veni foras. Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus manus et pedes instititus. Et facies illius sudario erat ligata. Dicit ei Jesus : Solvite eum, et sinite abire. Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam et viderant quæ fecit, crediderunt in eum. ,

C Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania de castello Marie et Marthæ sororis ejus, etc. Inter omnia miracula quæ fecit Dominus noster Jesus Christus, Lazarus resurrectio præcipue predicatur. Tres tamen mortuos a Domino resuscitatos in Evangelio legimus. Resuscitavit filiam archisynagogi adhuc in domo jacentem : resuscitavit juvenem, filium viduæ extra portam civitatis elatum : resuscitavit Lazarum sepultum quatriduanum. Tres isti mortui tres significant resurrectiones animarum. Intueatur quisque animam suam, si peccat, moritur, peccatum mors animæ est. Prima mors, consensio est peccati, hanc mortem significabat puella illa, quæ nondum erat foras elata, sed in domo mortua jacebat, et quasi peccatum interins latebat. Secunda mors est, non solum consentire peccato, sed etiam facere. Hoc si-

gnificabat juvenis, quem Dominus penitentem matre suæ, id est, Ecclesie resuscitatum reddit. Tertium genus mortis immane est, consuetudo mala, quod significatur per Lazarum, unde et bene de illo dicitur, fœtet. Incipit enim habere pessimam famam, ne desperet peccator, quia Dominus omnes misericorditer resuscitavit. Quod autem subditur : *Infirmitas hæc non est ad mortem, consequenter adjunxit : sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.* Sunt haeretici, qui hoc negant quod Filius Dei sit Deus. Ecce audiant : *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei,* id est, Filii Dei.

Respondit autem Jesus, nonne duodecim horæ sunt diei? etc. Quid sibi vult ista responsio? Sed quantum mibi videtur redarguere voluit illorum dubitationem et infidelitatem. Voluerunt enim consilium dare Domino, ne moreretur, qui venerat mori; corripuit eos et ait : *Nonne duodecim horæ sunt diei? si quis ambulaverit in die non offendit.* Diem autem seipsum ostendit esse, quia ipse spiritualiter est verus dies, duodecim vero horæ, duodecim Apostoli sunt : Ut autem diem se ostenderet, duodecim discipulos elegit : *Si ego sum, inquit, dies, et vos horæ, me sequimini, quia horæ diem sequuntur, non dies horas.* Sequuntur ergo horæ diem, prædicens horæ diem. Horæ illustrantur a die, horæ illuminantur a die, et per horarum prædicacionem credat mundus in diem. Illoc ergo ait de compendio, me sequimini, si non vultis offendere. *Quod autem dixit : Lazarus amicus noster dormit, verum dixit.* Sororibus mortuus erat, quem suscitare non poterant, Domino dormiebat, qui tanta facilitate eum suscitavit de sepulcro, quanta tu nunc excitas dormientem de lecto. De quatuor diebus multa quidem dici possunt, sic ut se habent obscura Scripturarum, quæ pro diversitate intelligentium multos sensus pariunt. Dicamus et nos, quid nobis videatur significare mortuus quatriduanus, quomodo in illo cacco intelligimus quodammodo humanum genus, sic forte, et in isto mortuo multis intellectui sumus. Diversis enim modis una res significari potest. Homo quando nascitur, jam cum morte nascitur, quia de Adam peccatum trahit, ecce habes unum diem mortis, quod homo trahit de mortis propagine. Deinde crescit, incipit accedere ad rationales annos, ut legem sapiat naturalem, quam omnes habent in corde fixam : *Quod tibi non vis, alii ne feceris, et hanc legem transgrediuntur homines,* ecce altera dies mortis data est, et etiam lex divina per famulum Dei Moysen dicit illi : *Non occides, non mæchaberis, non falsum testimonium dices.* Honora patrem tuum et matrem tuam, etc. Ecce lex scripta est, et ipsa contemnitur, ecce tertius dies mortis; quid restat? Venit Evangelium, ioco littera sine gratia reos faciebat, quos conscientes gratia liberabat. Prædicatur ubique Christus, ministratur gennam, vitam promittit æternam, et ipsa contemnitur, transgrediuntur homines Evangelium, ecce quartus dies mortis, merito jam fœtet. Numquid et talibus neganda est misericordia? absit, et jam ad

A tales Dominus excitandos non designatur accedere.

Dixit ergo Martha ad Jesum, Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Dixit illi Jesus : Resurget frater tuus. Quia ego sum resurrectio et vita, qui credit in me, et jam si mortuus fuerit in carne, vivet in anima donec resurgat, et caro nunquam postea moritura. Et omnis qui vivit in carne, et credit in me, et si morietur ad tempus, propter mortem carnis, non morietur in æternum, propter vitam spiritus, et immortalitatem resurrectionis. Credis hoc? Ait illi : Utique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei, qui in hunc mundum venisti. Quando hoc credidi, credidi quia tu es resurrectio et vita, et qui in te credit, et si mortuus fuerit, vivet.

B *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, fremuit spiritu,* etc. Quid est, quod turbat semetipsum Christus? nisi ut significet tibi, quomodo turbari tu debeas cum tanta mole peccati gravaris et premeris. Attendisti enim te, vidisti te reum, computas tibi: illud feci, et pepercit Deus, illud commisi, et distulit me, Evangelium audivi, et contempsi, baptizatus sum, et iterum ad eadem revolutus sum. Quid facio? unde evado? quando ista dicis, jam fremet Christus in corde tuo, quia fides fremit. Si fides in nobis, Christus in nobis, ergo fides tua de Christo Christus est in corde tuo, in voce frementis appetit spes resurgentis. Fremat Christus, increpet se homo. Flevit Christus, fleat homo. Quare enim flevit Christus? nisi quia flosc hominem docuit. Fremere quodammodo debet homo in accusatione malorum operum, ut violentia penitendi cedat consuetudo peccandi. *Dixit : Ubi posuistis eum?* Scis quia mortuus sit, et nescis ubi sit sepultus? Et ista significatio est, quia sic perditum hominem, quasi nescit Deus. Talis est vox Dei in Paradiso, posteaquam homo peccavit : *Adam, ubi es? Dicunt ei : Domine, veni et vide.* Quid est, vide? misericere, videt enim Dominus quando miseretur.

C *Dixerunt ergo Iudei : Ecce quomodo amabat eum,* et rel. Quid est, amabat eum? Non veni vocare justos, sed peccatores. Mortuus sub lapide, reus sub lege. Lex quæ data est Iudeis, in lapide scripta est. Omnes autem rei sub lege sunt, bene viventes cum lege. Quid est ergo lapidem removere? Gratiam prædicare. Quid quod voce magna claimavit : *Lazare, veni foras?* Quam difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis premat! Sed tamen surgit, occulta gratia intus vivificatur: surgit post vocem magnam, sed adhuc ligatis manibus et pedibus : *Et facies illius sudario erat ligata,* tamen foras jam processit, quid significat? quando contemnis, mortuus jaces, et si tanta contemnas, quanta dixi, sepultus jaces; quando confiteris procedis, sed ut confitearis Deus facit, humana vox clamando, id est, magna gratia vocando; sed ut solverentur peccata ejus, ministris hoc dixit Dominus : *Solvite illum et sinite abiire,* hoc est, quæcumque solveritis in terra, soluta erunt et in cœlo.

DOMINICA QUINTA IN QUADRAGESIMA.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD HEBRAEOS, CAP. IX.

« Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manus factum, id est, non hujus creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta aeterna, redemptio inventa. Si enim sanguis hircorum, aut taurorum, et cinis vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum obtulit semetipsum immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruum viendum Deo viventi, et ideo Novi Testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento recompensationem accipient, qui vocati sunt aeternæ hereditatis in Christo Jesu Domino nostro. »

Christus assistens Pontifex. (Ex Orig.) Est quidem unus pontifex magnus Dominus noster Jesus Christus, qui non solum sacerdotum est pontifex, sed et pontificum pontifex, nec sacerdotum princeps tantummodo, sed et princeps principum sacerdotum sicut et Rex regum, et dominus Dominorum, qui velamen (quod Apostolus interpretatus est cœlum) penetrans, assistit nunc vultui Dei pro nobis, semper vivens ad interpellandum.

Futurorum bonorum. Sive eorum diversorum charismatum, qui in primo adventu credentibus, per Spiritum sanctum data sunt hominibus, sive omnium futurorum bonorum, de quibus Psalmista confidens aiebat : *Credo videre bona Domini in terra viventium* (Psalm. xxvi.).

Per amplius et perfectius tabernaculum. (Ex Joan. Chrys.) Hic carnem Christi appellat Apostolus tabernaculum. Tabernaculum enim caro dicitur Christi, habens in se divinitatem, in illo enim, ait Apostolus, habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Et bene amplius et perfectius tabernaculum Christi carnem dixit, siquidem et Deus verbum, et cuncta Spiritus operatio habitat in eo.

Non manu factum. Hoc est, non virili semine concretum, sed de Spiritu sancto ex Maria virgine natum. Ipsum enim lapidem, id est, Christum, Daniel de monte, id est, de regno Iudeorum sine manibus vidit præcisum (Dan. ii), quia sine opere nuptiali, qui gratia sua universum mundum implevit.

Non hujus creationis. Hoc est, non sine Spiritu eam construxit, neque ex hac creatura est, hoc est, non est ex his creaturis, sed spiritualis ex Spiritu sancto.

Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed proprio sanguine introivit semel in sancta aeterna, etc. Omnia permulavit Christus, qui non alieno, sed proprio sanguine semel introivit in sancta, hoc est, in cœlum, et per unum ingressum, aeternam redemptionem invenit.

Sic enim sanguis hircorum aut taurorum est enim vita

A aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi. (Ex Orig.) Si enim carnem, inquit, potest mundare sanguis taurorum, multo amplius animæ sordem delevit sanguis Christi, et in hac ipsa hostiarum diversitate, illis umbra data est. Nobis vero per Jesum Christum veritas reservata est, pro illis autem boves et hirci jugulabantur, et aves, et simila conspergebatur, pro nobis autem Dei Filius est immolatus. Nam et hostiarum diversitatem typus imaginem passionis Christi præferebat. Nam postquam ipse oblatus est, omnes illæ hostiæ cessaverunt, quæ in typo vel umbra ejusdem præcesserant, præfigurantes illud sacrificium, quod unus et verus sacerdos obtulit, mediator Dei et hominum, cuius sacrificii promissivas figuræ in victimis animalium celebrare ante oportebat, propter mundationem futuram carnis et sanguinis, per quam unara victimam fieret remissio peccatorum, de carne et sanguine contractorum, quæ regnum Dei non possidebunt, quæ eadem substantia corporalis in celestem commutabitur qualitatem. Ipse enim in vitulo, propter virtutem crucis offerebatur. Ipse in agno propter innocentiam. In ariete, propter principatum, in hirco propter similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum. In turture et columba, propter Deum et hominem, quia mediator Dei et hominis, in durarum substantiarum conjunctione ostendebatur. Porro in similaginis conspersione, credentium per aquam baptismatis collectam Ecclesiam, quæ corpus Christi perspicue demonstrabat.

C Nos autem moraliter munus Deo vitulum offerimus, cum carnis superbiam vincimus : agnum cum irrationalibus motus, et insipientes corrigimus : hædum, dum lasciviam superamus : columbam, dum simplicitatem proferimus mentis : turtarem, dum carnis servamus castitatem : panes azymos, si in via sinceritatis et veritatis ambulemus.

Qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo. Illoc est, sacrificium immaculatum. Erat mundum a peccatis, hoc enim est, per Spiritum sanctum non per ignem, non per aliena quædam.

D *Et mundavit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi.* Hic manifestat, quia opera mortua habentes, id est peccata, non possunt servire vero et vivo Deo. Sicut enim qui mortuum tangebat polluebatur, sic et qui peccatum operatur magis polluitur. Mortuum quippe tangere est, in peccatis mortuum quempiam vel sequi vel imitari.

Et ideo Novi Testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptione earum prævaricationum, quæ erant sub priore Testamento, recompensationem accipiant, qui vocati sunt, aeternæ hereditatis. Illic mediator filius factus est Patris et noster : sermones detulit, et attulit nobis a Patre per transvectores : mortuus est pro nobis, et fecit nos dignos testamenti, hoc modo firmum factum est testamentum.

EVANGELIUM JOANNIS, CAPUT VIII.

C Dicebat Jesus turbis Judeorum et principibus sacerdotum : Quis ex vobis arguet me de peccato ? C Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi ? C Qui est ex Deo, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Judæi et dixerunt ei : Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes ? Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, et vos inhonorastis me, ego autem gloriam meam non quero, est qui querat et judicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Judæi : Nunc cognovimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est è prophetæ, et tu dicas : Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est ? et prophete mortui sunt, Quem te ipsum facis ? Respondit Jesus : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est, et non cognovistis eum. Ego autem cognovi eum. Et si dixero, quia non novi eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, et sermonem ejus servo. Abraham pater vester exsultavit ut videret diem meum, et vidit, et gavisus est. Dixerunt ergo Judæi ad eum : Quinquaginta annos nondum habes et Abraham vidisti ? Picit eis Jesus : Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. C Jesus autem abscondit se, et exiit de templo. .

D Dicebat Jesus turbis Judeorum et principibus sacerdotum : Quis ex vobis arguet me de peccato ? (Ex Greg.) Pensate mansuetudinem Dei, relaxare peccata venerat et dicebat : Quis ex vobis arguet me de peccato ? Non designatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse, qui ex virtute divinitatis poterat peccatores justificare.

Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi ? Quare, nisi quia filii diaboli estis, non veritatis ? Filii non natura, sed imitatione. Creatura namque Dei erant, ipse enim est creator carnis et animæ, vitio imitatores erant diaboli.

Qui est ex Deo, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Si enim ipse verba Dei audit, qui ex Deo est, et audire verba ejus non potest quisquis ex illo non est, interroget se unusquisque, si verba Dei in aure cordis percipit, et intelligit unde sit. Cœlestem patriam desiderare veritas jubet, carnis desideria conterere, mundi gloriam declinare, aliena non rapere, propria largiri. Penset ergo apud se unusquisque vestrum, si haec vox Dei in cordis ejus aure convaluit, et quia iam ex Deo sit agnoscit.

Dixerunt ergo Judæi : Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes ? Accepta autem tanta contumelia, quid Dominus respondeat audiam.

A *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, et vos inhonorastis me.* Quia enim Samaritanus interpretatur custos, et ipse veraciter custos est, de quo Psalmista ait : *Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant, qui custodiunt eam, et cui per Isaiam, Custos quid de nocte, custos quid de nocte (Isaiæ xxi) : respondere noluit Dominus, Samaritanus non sum, sed ego dæmonium non habeo.* Duo quippe ei inlata fuerant, unum negavit, et alterum tacendo consensit. Custos namque humani generis venerat, et si Samaritanum se non esse dicaret, esse custodem negaret, sed tacuit quod recognovit, et patienter repulit quod dictum fallaciter adivit dicens : *Ego dæmonium non habeo.* Hic vero in semetipso nobis Dominus patientiae præbuit exemplum. Qui si respondere voluissest Judæis, vos dæmonium habetis, verum utique dixisset, quia nisi impleti dæmonio, tam perverse de Deo loqui non possent. Sed accepta injuria, et jam quod verum erat dicere veritas noluit, ne non dixisse veritatem, sed provocatus contumeliam reddidisse videretur. Ex qua re quid nobis innuitur, nisi ut eo tempore quo a proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus, ne ministerium justæ correptionis in arma vertamus furoris ?

Ego autem non quero gloriam meam, est qui querat et judicet. Scriptum est : *Quia pater omne iudicium dedit filio (Joan. vi),* et ecce idem filius injurias accipiens, illatas contumelias patris iudicio reservat, ut nobis profecto insinuet, quantum nos esse patientes-debeamus, dum adhuc se ulcisci non vult, et ipse qui judicat. Quem vult intelligi cum dicit : *Est qui querat et judicet ? nisi patrem ; quid est judicat ? discernit.* Quomodo est qui querat et judicet, est pater qui gloriam meam a vestra gloria discernat et separat, nam secundum formam servi, multum interest, inter gloriam Christi et cœterorum hominum.

Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum serraverit, etc. De morte secunda dicit, de morte æterna, de morte damnationis, cum diabolo et angelis ejus, ipsa est vera mors. Nam ista mors corporis, migrationem est sanctis ad meliorem vitam. Impiis vero ad poenas perpetuas. Quam mortem hic veritas designare voluit, cum dicit : *Mortem non videbit in æternum.*

D *Dixerunt ergo Judæi : Nunc cognovimus quia dæmonium habes, Abraham mortuus est, et prophetae.* Et tu dicas, si quis sermonem meum, etc. Irascebantur quia jam mortui erant illa morte quæ vitanda erat. Nam illam mortem vitare non poterant, qua mortuus est Abraham et prophetae, hoc est, mortem carnis. Nam Abraham et prophetae in spiritu vivebant, de quibus ipsa Veritas ait : *Non est Deus mortuorum, sed vivorum (Matth. xxii).*

Respondit Jesus : Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est, est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis : Quia Deus vester est, et non cognovistis eum, ego autem novi eum. Et si dixero, quia non novi eum, ero similis vobis mendax ; sed scio eum, et ser-

monemus Iesum seruo. Refert ergo gloriā suā ad Patrem A

Dominus Iesus Christus, de quo est quod Deus est. Dicit patrem suum, quem illi dicebant Deum suum, quem non cognoverunt. Si enim Patrem cognovissent, eūs filium receperissent. Sermonem Patris tanquam filius servans loquebatur, et ipse erat sermo, et verbum Patris, qui hominibus loquebatur. Et notandum, quod vidit eos Dominus aperta sibi impugnatione resistere, et tamen eis se iterata non desinit voce praedicare, dicens :

Abraham patrē vestrē exaltabitis, ut videret diem meum, vidi et gavisus est. Tunc quippe diem Domini Abraham vidi, cum in figura summae Trinitatis tres angelos hospitio recepti. Quibus profecto susceptis, sic tribus quasi uno locutus est. Quia et si in personis numerus trinitatis est, in natura unitas divinitatis. Sed carnales mentes audientium, oculos a carne non sublevant, in eo solam carnis etatem pensant, dicentes :

Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidiisti? Quos benignus redemptor noster a carnis sue intuici submovit, et ad divinitatis contemplationem trahit dicens :

Amen, amen dico vobis, antequam Abraham ficeret ego sum. Ante enim præteriti temporis est, sum presentis. Et quia præteritum tempus et futurum divinitas non habet, sed semper esse habet non ait : Ante Abraham ego fui, sed ante Abraham ego sum. Unde et ad Moses dicitur : Ego sum qui sum (Exod. 31). Et dices filiis Israel : Qui es, misit me ad nos. Ante ergo vel post Abrahām habuit, qui et accedere potuit per exhibitionem præsentiae, et recedere per carsum vite. Veritas vero semper esse habet, quia ei quidquam nec priori tempore incipitur, nec subsequenti terminatur. Sed sustinere ista aeternitatis verba mentes infidelium non valentes, ad lapides currant. Et quem intelligere non poterant, lapidibus obruerentur querebant. Quid autem contra fuorem lapidantium Dominus fecit, ostenditur cum protinus subinfertur.

Jesus autem abscondit se et exiit de templo. Mirum valde est, fratres charissimi, cur persecutores suos Dominus sese abscondendo declinaverit, qui si divinitatis sue potentiam exercere voluisset, tacito suu mentis in suis eos ictibus ligaret, aut in pœnam mortis subite obrueret. Sed quia pati venerat, exercere judicium solebat. Cur abscondit se, nisi quod homo inter homines factus redemptor noster, alia nobis verbo loquitur, alia exemplo? Quid autem nobis hoc exemplo loquitur, nisi ut etiam cum resistere possimus, iram superbientium humiliiter decinemus?

INCIPIT PASSIO DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

(*Matthæi cap. xxvi; Marci xiv; Lucæ xxii.*)

Scitis quia post biduum Pascha fiet, et filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Cai-PATROL. CII.

phas. Et consilium fecerunt ut Iesum dolo teneant et occidereat. Dicebant autem : Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Cum autem esset Jesus in Bethania, in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabatum unguentum pretiosum, et effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes : Ut quid perditio haec? potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus. Sciens autem Jesus, ait illis : Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me, nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum, ad sc̄peliendum me fecit. Amen dico vobis, ubiquecumque prædicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo, dicetur quod haec fecit in memoriam ejus. Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotus, ad principes sacerdotum, et ait illis : Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerat ei triginta argenteos. Et exinde quereret opportunitatem, ut eum tradaret. Prima autem die azymorum, accesserunt discipuli ad Jesum dicentes : Ub̄ vis parentius tibi comedere Pascha? At Jesus dixit : Ite in civitatem ad quendam, et dicite ei : Magister dicit, tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, et paraverunt Pascha. Vesperi autem facto, discubebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis dixit : Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cooperunt singuli dicere : Nunquid ego sum, Domine? At ipse respondens ait : Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. Filius quidem hominis validus sicut scriptum est de illo. Vx autem homini illi per quem aliis homini tradetur. Num erat ei si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Judas qui tradidit eum dixit : Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi : Tu dixisti. Constantibus autem illis, accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, deinde discipulis suis, et ait : Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Et recipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens : Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis : non bibam anno de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. Tunc dixit illis Jesus : Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim : Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Postquam autem surrexero, præcedam vos in Galileam. Respondens autem Petrus ait illi : Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Ait illi Jesus : Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus : Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Si-

et omnes discipuli dixerunt. Tunc venit A et post tunc redificare illud. Et surgens principes sacerdotum, ait illi : Nihil respondes ad ea quae isti testificantur? Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Jesus : Tu dixisti. Verumtamen dico vobis : Amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens : Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi respondentes, dixerunt : Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem ejus, et colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes : Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? Petrus vero sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum una ancilla, dicens : Et tu cum Galilæo eras? At ille negavit coram omnibus dicens : Nescio quid dicas. Execunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi : Et hic erat cum Iesu Nazarenus. Et iterum negavit cum juramento, quia non novi hominem. Et post pusillum, accesserunt qui adstabant, et dixerunt Petro. Verc, et tu ex illis es, nam et loqua tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari et jurare quia non novisset hominem. Et continuo cantavit gallus. Et recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat : Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras flevit amare. Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, et seniores adversus Jesum, ut eum morti traducerent. Et vincutum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc viiens Judas, qui cum tradidit, quod damnatus esset, penitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, dicens : Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt : Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in templo, recessit, et abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt : Non licet mittere eos in carbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem initio, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Acheldenach, hoc est, ager sanguinis usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est, per Hieremiam prophetam, dicentem : Et accepérunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. Jesus autem stetit ante præsidem. Et interrogavit eum præses dicens : Tu es rex Iudeorum? Dicit ei Jesus : Tu dicas. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus : Non audis quanta adversum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer. Per diem autem solemnum consueverat præses dimicere populo unum vincere, quem voluisse

B C D

et dicit illi : Sedete hic, donec vadam illuc et orem. Et assumpto Petro et duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari et mœstus esse. Tunc ait illis : Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinet hic et vigilare mecum. Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans et dicens : Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discipulos suos et invenit eos dormientes. Et dicit Petro : Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate et orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abiit, et oravit dicens : Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit iterum, et invenit eos dormientes. Erant autem oculi eorum gravati. Et relictis illis, iterum abiit et oravit tertio eundem sermonem dicens : Tunc venit ad discipulos suos, et dixit illis : Dormite et requiescite. Ecce appropinquavit hora, et filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquavit qui me tradet. Adhuc eo loquente, ecce Judas, unus de duodecim, venit, et cum eo turba multa, cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens : Quemcunque osculatus fuerit, ipse est, tenete cum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit : Ave, Rabbi, et osculatus est eum, dixitque illi Jesus : Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, et manus injecerunt in Jesum et tenuerunt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium, et percutiens servum principis sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Tunc ait illi Jesus : Converte gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt. An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturae? quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Jesus turbis : Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me, quotidie apud vos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, ut implerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo fugerunt. At illi tenentes Jesum, duxerunt eum ad Caipham, principem sacerdotum, ubi scribæ et seniores convenerant. Petrus autem sequebatur cum a longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut videret fineum. Principes autem sacerdotum et omnes concilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti tradicerent. Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt : Illic dixit : Possum destruere templum Dei,

sent. Habant autem tunc unum vinculum insiguum, qui dicebatur Barabbas, qui propter seditionem missus fuerat in carcere. Congregatis autem illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis, Barabbam an Jesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunal, misit ad illum uxori ejus, dicens: nihil tibi est justum illi, multa enim passum hodie per visum propter eum. Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populo, ut peterent Barabbam, Jesum vero perderent. Respondens autem preses, ait illis: Quem vultis vobis de doibus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis preses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumulū us fieret, accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine justi bujus, vos videritis. Et respondens universus populus dixit: Sanguinejus super nos et super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbam, Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. Tunc milites praesidis suscipientes Jesum in pretorio, congregaverunt ad eum universam cohortem. Et exuentes eum, chlamidem coccineam circumdederunt ei. Et plecentes coronam de spinis posuerunt super caput ejus, et arundinem in dextera ejus, et genu flexo ante eum illudebant ei dicentes: Ave, rex Iudeorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, et percutiebant caput ejus. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamide, et induerunt eum vestimentis ejus et duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenaeum venientem obviam sibi, nomine Simonein, hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus. Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, divisorunt vestimenta ejus, sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. Et sedentes servabant eum, et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Jesus Nazarenus rex Iudeorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris, et unus a sinistris. Prætereunte autem blasphemabant eum, moventes capita sua et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illi recessicas, salva temetipsum. Si filius Dei es, descend de cruce. Similiter et principes sacerdotum illuminantes cum scribis et senioribus dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere? Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, et erimus ei. Confudit in Deo, liberet ergo eum nunc si vult. Dixit enim, quia filius Dei sum. Id ipsum autem et latrones, qui crucifixi erant cum eo, im-

A properabant ei. A sexta autem hora, tenebrae facte sunt super universam terram usque ad horam nonam. Et circa horam nonam, clamavit Jesus voce magna dicens: Heli, Heli, lama sabaththani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes et audientes dicebant: Heliam vocat iste. Et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam implevit acetato, et imposuit arundini, et dabat ei libere. Cæteri vero dicebant: Sine, videamus an veniat Iherias liberans eum. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. Et ecce velum templi scissum est in duas partes, a summo usque deorsum. Et terra mota est, et petrae scissa sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant resurrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis. Centurio autem, et qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terre motu et his quæ siebant, timuerunt valde dicentes: Vere filius Dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multe a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilea, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalene et Maria Jacobi, et Joseph mater, et mater filiorum Zebedei. Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathia, nomine Joseph, qui et ipse discipulus erat Jesu. Illic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus, et accepto corpore Joseph involvit illud in sindone munda, et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum a ostium monumenti, et abiit. Erant autem ibi Maria Magdalene, et altera Maria, sedentes contra sepulcrum. Altera autem die quæ est Parasceven, convenerunt principes sacerdotum et Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniatur discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis, et erit novissimus error peior priore: Ait illis Pilatus: Habetis custodiā, ite et custodite sicut scitis. Illi autem abeunt, munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodibus. D

Scitis, quia post biduum Pascha fiet, et filius hominis tradetur ut crucifigatur, etc. Post duos dies clarissimi luminis, Veteris ac Novi Testamenti, verum pro mundo Pascha celebratur. Pascha, quod Hebrews dicitur Πάσχα, non a passione, sed a transitu nominatur, eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum pertransierit, nec percusserit eos. Moraliter autem transitus noster, id est Phasæ, ita celebratur, si terrena et Ægyptum dimittentes, ad coelestia festinemus. Hoc sane juxta veteris instrumenti Scripturam, inter Pascha et azyma distat, quod Pascha ipse solus dies appellabatur, in quo agnus occidebatur ad vesperam, hoc est, quarta-decima luna primi mensis, quinta-decima autem

luna, quando egressus est de Aegypto, succederat festivitas azymorum, quae septem diebus, id est, usque ad vicesimum primum diem ejusdem mensis ad vesperam est statuta solemnitas. Verum evangelista indifferenter, et diem azymorum pro Pascha, et pro diebus azymorum Pascha ponere solet.

Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, et consilium fecerant, ut Iesum dolosamente occidissent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fueret in populo. Congregantur, ineuntes consilium, quomodo occidant Dominum, non timentes seditionem, ut simplex sermo demonstrat, sed caventes ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Cum autem esset Iesus in Bethania, in domo Simonis leprosi. Non quo leprosus eo tempore permaneret, sed quia ante leprosus, postea a Salvatore mundatus est, nomine pristino permanente. Simon quoque ipse obediens dicitur, qui iuxta aliam intelligentiam, mundus interpretari potest, in cuius domo curata est Ecclesia.

Acessit ad eum mulier habens alabastrum unguentum pretiosum, et offudic super caput ipsius recumbentis. Mulier ista Maria erat Magdalena, soror Lazari, quem suscitavit Iesus a mortuis, ut Joannes aperte commemorat (Joan. xi). Qui etiam hoc factum ante sex dies Pascha testatur, priusquam asini sedens cum palmis et laude turbarum Hierosolymam veniret. Ipsa est autem non alia, quae quondam, ut Lucas scribit, peccatrix adhuc veniens pedes Domini lacrymis penitentiae rigavit, et unguento pice confessionis laniavit. Et quia malum dilexit multorum veniani peccatorum a pio judice promeruit (Luc. viii). Nunc vero justificata et familiaris effecta Domino non tantum pedes ejus, ut idem Joannes narrat (Joan. xii), verum etiam caput, ut Matthaeus Marcusque perhibent, et ex sancto perfudit. Est autem alabastrum genus marmoris candidi varii coloribus interincti, quod ad vase unguentaria evanescere solet, eo quod optime servare et incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Aegyptias et Damascum Syrie caeteris candidius, probatissimum vero in India. Nardus vero est frutex aromatica, gravi, ut ament, et erasce radice, sed brevi ac nigra fragilique, quamvis pinguis sita redolente cypresum, aspero sapore, folio parvo densoque, eius cacuminis in aristas se spargunt. Itaque gemina docti pigmentarii nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est, quod ait Marcus: Unguenti nardi spicati (Marc. xiv), pretiosi videbantur, quia unguentum illud quod attulit Maria Domino, non solum de radice consecutum nardi, verum etiam, quod pretiosius esset, spicarum quoque et foliorum ejus adjectione, odoris ac virtutis illius erat accumulata gratia. Feront autem de hardo physiologi, quod principalis sit in unguentis, unde merito unctioni capitum et pedum Domini oblata est. Sunt multa quidem ejus genera, sed omnia herbe, praeter Indicum quod pretiosius est. Mystice autem devotione haec Marie

A Domino ministrantis Idem ac pietatem designat Ecclesie sancte, quae loquitur in amoris cantico dicens: *Dum es et rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum, quae cum potentiam divinæ virtutis Christi, quae illi una est cum Patre, digna reverentia continetur, caput profecto illius unguento pretioso perfundit.* Cum vero assumptione humanitatis mysteria digna reverentia suscipit, in pedes utique Domini unguentum nardi pisticum, id est, fidele ac verum profundit.

Videntes autem discipuli indignati sunt, dicentes, ut quid perditio haec? potuit enim istud venundari multo, et duri pauperibus. Hoc Marcus quomodo et Matthaeus synecdochicos loquuntur, pluralem videlicet numerum pro singulari ponens. Nam Joannes distinctus loquens, Judam haec locutum fuisse testatur, et hoc gratia cupiditatis, eo quod sur fuisset, et loculos habens, ea quae mittabantur portaret (Joan. xii). Potest etiam intelligi quod et alii discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Iuda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthaeus et Marcus etiam verbis expresserint. Sed Judas propter ea dixit, quia sur erat, ceteri vero propter pauperum curam.

Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus bonum operata est in me, nam semper pauperes habebitis roboscum, me autem non semper habebitis. (Ex Hieron.) Mihi videtur in hoc loco de presentis dicere corporali, quod nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem, quomodo nunc in omni convictu et familiaritate, cuius rei memor Apostolus ait: Et si norerimus Iesum Christum secundum carnem, nane jam non norerimus eum (II Cor. v).

Mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit. Quod vos putatis perditio nem esse unguentum, officium sepulchri est, nec mirum, si mihi bonum odorem sive suae dederit, cum ego pro ea fusurus sim sanguinem meum.

Amen dico vobis, ubicanque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam ejus. In toto mundo non tam mulier ista, quam Ecclesia prædicatur, quod sepellerit Salvatorem, quod unxerit caput ejus.

Tunc abiit unus de duodecim, qui dicitur Judas Iscarioth ad principes sacerdotum, et ait illis: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? etc. Multi hodie scelus Iude, quia Dominum ac Magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, vel ut immanc, et nefarium exhorrent, nee tamen carent: nam cum pro munib[us] falsum contra quilibet testimonium dicent, profecto, quia veritatem pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim dixit: Ego sum veritas (Joan. xiv). Cum societatem fraternalitatis aliqua discordia peste commaculant, Dominum produnt, quia Deus charitas est. Qui ergo ebaritatis et veritatis iussa spernunt, Deum utique, qui est charitas et veritas, produnt. Scribit in Evangelio summus Joannes: Quia cum intransisset Dominus panem, dedit

Iude Simonis Iscariotis; et post buccellam tunc intravit in illum Satanam (Joan. xiii), sed non est contrarium Lucæ, qui eum et ante buccellam a Satana intrasum jam esse commemorat (Luc. xxii), quia quem nunc intravit, ut deciperet, postmodum intravit, ut sibi jam traditum plenus possideret.

Prima autem azymorum, accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Primum diem azymorum, quartumdecimum primi mensia appellat, quando fermento abjecto immolare, id est, agnum occidere solebant ad vesperam. Qnod exponens Apostolus ait: Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v), qui licet die sequenti, hoc est, quintadecima luna sit crucifixus, hac tagen nocte, qua agnus immolabatur, et earnis sanguinisque suis discipulis tradidit mysteria celebranda, et a Judæis tentus et ligatus, ipsius imputationis, hoc est, passionis suæ sacravit exordium.

At Jesus dixit eis: Ite in civitatem ad quemdam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis, etc. Marcus dicit: Ite in civitatem, et occurret vobis homo lagena aquæ bajulans (Marc. xiv). Lagena fragilitatem designat apostolorum, per quos eadem erat gratia mundo ministranda. Unde aiunt: Habetus est enim thesaurum istum in vasis fictilibus. Lucas vero ait: Introuenitis vobis in civitatem, occurret vobis homo amphoram aquæ portans, etc. Pulchre autem paraturis Pascha discipulis homo amphoram aquæ portans currit, ut ostendatur hujus Paschæ mysterium, pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandum. Aqua quippe lavacrum gratiæ, amphora mensuram perfectam significat. Parant ergo Pascha, ubi aquæ insertur amphora, quia tempus videlicet adest quo veri Paschæ cultoribus typicus de limine error auferatur, et ad tollenda crimina vivisci fontis baptismus consecratur. In alio evangelista scriptum est, quod invenerunt coenaculum magnum stratum atque mundatum, et ibi paraverunt ei. Coenaculum magnum lex spiritualis est, que de angustiis litteræ egrediens, in sublimi loco recipit Salvatorem. Nam qui abhinc ecedentem litteram servaverit, qui noui aliud in agno quam pecus intellexerit, iste nimis in iouis Pascha facit, quia spiritus majestatem comprehendere needum didicit. At qui aquæ bajulum, hoc est gratiæ præconem in douum Ecclesie fuerit secutus, hic per spiritum vivificantem tectum litteræ transcendendo, in alta mentis diversorio Christo mansionein præparat, quia cuncta, vel Paschæ sacramentum, vel cetera legis decreta de hoc scripta intelligit.

Vespere autem facto discumbebat cum duodecim discipulis. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia unus regnum me traditur est, etc. Lucas in hoc loco, Domum introduceit dicentem: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam p̄iari. Desiderat primo typicum pascha cum discipulis manducare, et sic passionis sue mundo my-

A stetia declarare, quatenus et antiqui legalisque Pasche probator existat, et hoc ad suæ dispensationis figuram pertinuisse docendo, carnaliter ultra vetet exhiberi, immo umbra transcuntem, veri jam Pasche lumen advenisse demonstrat.

Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Vx autem homini illi, per quem filius hominis tradetur. (Ex Hieron.) Pœnam prædicti, ut quem pudor non vicerat corrigant denunciata supplicia. Sed et hodie quoque et in sempiternum vñ homini illi, qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidiis mente inquinatus, qui in precordiis aliquo scelere pollutus, mysteriorum Christi oblationibus sacrosanctis participare non meruit.

Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. (Ex Hieron.) Non ideo putandus est, ante fuisse quam nasceretur, cum nulli posset esse bene, nisi ei qui fuerit, sed simpliciter dictum est, multo melius esse non subsistere, quam male subsistere.

Respondens autem Judas dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi Jesus: Tu dixisti. Blandientis junxit affectum, sive incredulitatis signum. Cæteri enim qui non erant prodituri dicunt: Nunquid ego sum, Domine? Iste quippe qui proditurus erat non Dominum, sed magistrum vocat, quasi excusationem habeat, si Domino denegatio, saltem magistrum prodiderit.

Cœnabilibus autem eis, accepit Jesus panem et benedixit, ac fregit deditque discipulis suis et ait: Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Postquam typicum Pascha fuerat impletum, et agni carnes cum apostolis comederaut, assumpsit panem, qui confortat cor hominis, et ad verum Paschæ transgreditur sacramentum. Ut quomodo in praefiguratione ejus Melchisedech summi Dei sacerdos panem et vinum offerens fecerat, ipse quoque in veritate sui corporis et sanguinis repræsentaret. Et in Luca legimus duos calices, quibus discipulis propinarit. Unum primi mensis et alterum secundi, ut qui inter sanctos primo mense agnum comedere non potuerit, secundo mense inter penitentes hædum comedat. Frangit autem ipse panem, quem discipulis porrigit, ut ostendat corporis sui fractionem non absque sua sponte ac procuratione venturam, sed, sicut alibi dicit, potestatem se habere ponendi animam suam, et potestatem se habere iterum sumendi eam. Quem videlicet panem certi quoque gratia sacramenti priusquam frangeret, benedixit, quia naturam humam, quam passurus assumpsit, ipse una cum Patre et Spiritu sancto gratia divinæ virtutis implevit. Benedixit panem et fregit, quia hominem assumptum, ita morti subdere dignatus est, ut ei divinitate immortalitatis veraciæ incessu potentiam demonstraret. Ideoque velocius eum a morte resuscitatum esse doceret.

Et accipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, etc. Quia panis corpus confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne, hic ad

corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem. **Verum quia et nos in Christo, et in vobis Christum manere oportet, vinum Dominici calicis aqua misceatur.** Attestante enim Joanne, aquæ populi sunt (*Apoc. xvii*), et neque aquam solam neque solum vinum, sicut nec grauam frumenti solum sine aqua admistione et confectione in pane cuiquam licet offerre, ne talis vel elicit oblatio, quasi caput a membris secernendum esse significet, et vel Christum sine nostræ redēptionis amore pati potuisse, vel nos sine illius passione salvari, ac Patri offerri posse, confingat. Quod autem dicit: *Hic est sanguis meus Nori Testamenti, ad distinctionem respicit Veteris Testamenti, quod hincorum et vitulorum est sanguine dedicatum (Exod. xxiv).*

Dico autem vobis: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibum vobiscum novum in regno Patris mei.* Potest quidem hic versiculus, et simpliciter accipi, quod ab hac hora cenæ usque ad tempus resurrectionis, quo in regno Dei erat venturus, vinum bibitur non esset, postea namque illum cibum potumque sumpsisse testatur apostolus Petrus qui ait: *Qui manducamus et bibimus cum illo, postea quam resurrexit a mortuis.* Sed multo consequentius, ut sicut supra typicum agniti esum, sic etiam potum Paschæ typicum neget se ultra gustaturum, donec ostensa et manifestata resurrectionis suæ gloria, regni Dei fides nunclo adveniat.

Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti. Hoc est, quod in Psalmo legimus: *Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum, qui requirunt eum (Psal. xxi).* Potest autem hymnus etiam illle intelligi, quem Dominus secundum Joannem Patri gratias agens decantabat, in quo et pro seipso, et pro discipulis, et pro eis, qui per verbum eorum creduti erant, elevatis sursu oculis, precabantur. Et pulchri discipulos sacramento sui corporis ac sanguinis imbutos, et hymno pie intercessionis patri commendatos, in montem educit Olivaram, ut typice designet, nos per accessionem sacramentorum suorum, per quæ opem suæ intercessionis, ad altiora virtutum dona et charismata sancti Spiritus, quibus in corde perungamur, condescendere debere. Quod si quem movet, cur eonatus Salvator apostolis suum corpus ac sanguinem tradiderit, quare nos universalis Ecclesie consuetudine jejuni doccamur eadem sacramenta percipere, breviter auillat, ideo tunc eonatos communicasse apostolos, quia necessere erat Pascha illud typicum antea consummari, et sic ad veri Paschæ sacramenta transire. Nunc in honore tanti tamque terribilis sacramenti placuisse magistris Ecclesiæ, primo nos Dominicæ passionis participatione muniri, primo spiritualibus epulis interius exteriusque sacrari, ac deinde terrenis dapibus, corpus et vilibus escis refici.

Tunc dicit eis Jesus: *Omnes vos scandalum patemini in me in ista nocte.* (Ex Hieron.) Prædictum quod passuri sint, ut cum passi fuerint, non desperent sal-

A tem, sed agentes poenitentiam liberentur, et signanter addidit in ista nocte, quia quomodo qui inebriantur, nocte inebriantur, sic et qui scandalum patiuntur, in nocte et in tenebris sustinent. Lucas ait, quod Simoni Dominius dixit: *Ecce Satanus expeditivit vos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua (Luc. xxii).*

Cum vero Satanus expedit eos tentare, et veluti, qui triticum purgat, ventilando concutere, docet nullius fidem a diabolo, nisi Deo permittente, tentari posse. Satanæ quippe ad cribrandum bonos expetere est, ad afflictionem eorum malitiaæ astibus anhelare. Quo enim eorum tentationem invidens appetit, eo illorum, quasi probationem deprecans petit: *Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* Sicut B ipse tuam, inquit, filiem, ne Satana tentante deficeret, orando protexi, ita et tu infirmiores quosque fratres exemplo tuæ poenitentiae, ne de venia forte desperent, erigere et confortare memento.

Scriptum est enim: *Percutiant pastorem et dispersentur oves gregis (Zach. xiii), (Ex Hieron.)* Percutitur autem pastor bonus, ut ponat animam pro ovibus suis, et ut multis gregibus errorum fiat unus grex, et unus pastor (Joan. x).

Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. (Ex Hieron.) Et Petrus de ardore fidei pronitellat, et Salvator quasi Deus futura noverat. Et nota quod Petrus in nocte neget tertio. Postquam autem gallus cecinit, et decrescentibus tenebris vicina lux nuntiata est, conversus levavit amare, ternæ negationis sorores lacrymis lavans.

Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, etc. Monstratur usque hodie locus Gethsemani, in quo Dominus oravit, ad radices montis Oliveti. Nunc desperat ecclesia æflicata; interpretatur autem Gethsemani vallis pinguium, sive pinguedinum. Quod vero non solum cieta, vel opera nostri Salvatoris, verum etiam loca et tempora, in quibus operatur et loquitur, mysticis, ut serpe dictum est, sunt plena figuris. cum in monte orat Dominus, quasi tacite nos admodum subliquia tantum orando inquire, et pro coelestibus bonis supplicari debere. At cum in valle orat, et hoc in valle pinguium sive pinguedinis, ipsis arque insinuat nobis humilitatem semper orationibus, et internæ pinguedinem dilectionis esse servandam.

Tunc ait illis Jesus: *Tristis est anima mea usque ad mortem,* etc. Non propter mortem tristis est Dominus, quia eum conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit. Nam qui corpus suscepit, omnia debuit subire quæ corporis sunt, ut esuriret et sitiret, tangeretur, contrastaretur, divinitas autem commutari per hos nescit affectus.

Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans. Lucas autem dicit: *Avulsus est ab eis, quantum jactus est lapidis,* tanquam hoc eos typice admonuerit, ut in eum dirigeret lapidem, id est, usque ad ipsius perducere intentionem legis quæ scripta erat in

Lapidé, usque ad illum enim potest pervenire ille A lapis, quoniam *finis legis est Christus ad iustitiam omni credenti* (Rom. x).

Et dicens: Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste, etc. Quod autem, Patrem invocans, duplii seemendum Mareum nomine dicit: *Abba pater, utriusque populi illum, et Judæis, scilicet, et gentibus Deum esse, ac Salvatorem ostendit.* Idem namque *Abba* quod et pater significat. Sed *נָבָע Hebrewum, πατήρ Gracum est et Latinum.* Ut ergo utrumque populum in eum crediturum, et ab utroque eum invocandum esse doceret, utraque lingua eum primus ipse invocat.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, etc. Hoc adversus temerarios, qui, quod crediderint, putant se posse consequi. Itaque quantum de ardore B mentis confidimus, tantum de carnis fragilitate timemus.

Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua, etc. Non inquit, fiat hoc quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua voluntate descendì: Si ergo, inquit, fieri posse, ut sine interitu Judæorum credit gentium multitudo, passionem recuso. Si autem illi exacerbandi sunt, ut omnes gentes videant, non mea, Pater, voluntas, sed tua fiat.

Iterum abiit et oravit, tertio cumdem sermonem, etc. Lucas autem ait: *Apparuit illi angelus de celo, confortans eum.* Aliibi legimus: *Quia angeli accesserunt, et ministrabant ei* (Matth. iv): In documento ergo utriusque naturæ et ei angelos ministrasse, et C eum angelos confortasse describitur, quoniam qui Deus ante secula exstitit, homo factus est in fine seculorum. Et addidit Lucas dicens: *Factus in agonia prolixius orabat.* Agonia, alacritas vel confidentia intelligitur. Quod autem sequitur secundum cumdem evangelistam:

Et factus est sudor ejus sicut gutta sanguinis. Non sudorem infinitatis depulans, quia et contra naturam est sudare sanguinem, sed potius intelligi vult, irrigatam, sacramaque ejus sanguine terram, non sibi, qui noverat, sed nobis aperte declaratum, quo effectum jam sue precis obtineret, ut fidem videlicet discipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sanguine purgaret, et quidquid illa scandali de ejus morte pertulisset, hoc ipse totum moriendo deleret. Imo universum late terrarum orbem peccatis mortuum, sua morte innoxia, cœlestem resuscitaret ad vitam.

Tunc venit ad discipulos suos, et dicit illis: Dormitis jam et requiescite, etc. Cum dixisset dormite jam et requiescite, et adjungeret, sufficit, ac deinde inferret: *Venit hora, ecce tradetur filius hominis, utique intelligitur post illud, quod eis dictum est: Dormite et requiescite, siluisse Dominum aliquantum, ut hoc fieret quod promiserat, et tunc intulisse: Ecce appropinquavit hora, sive venit hora.* Ideo post illa verba positum est, sufficit, id est, quod requieciatis jam sufficit.

A *Surgite, eamus, ecce appropinquat qui me tradet, etc.* Ac si diceret: Non nos inveniant, quasi timentes et retractantes, ulti pergamus ad mortem, ut confidentiam et gaudium passuri videant.

Accessit Judas ad Jesum, et dixit: Ave, Rabbi, et osculatus est eum. Impudens quidem et scelerata confidentia, magistrum eum vocare, et osculum ei ingere quem tradebat.

Dicit illi Jesus: Amico, ad quod venisti? Duobus modis hoc intelligendum est. *Ad quod venisti, id est, ad quod scelus delapsus es, ut discipulus traderes magistrum, et dum es es apostolus, effectus es traditor?* Sive ad quod venisti? subaudiatur, hoc age, relinque osculum et imple traditoris officium.

Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium suum, et percussit servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam ejus. In alio Evangelio scriptum legimus, quod Petrus hoc fecerit eodem mentis ardore, quo et cetera. Servus quoque principis sacerdotum, qui Malchus, id est rex, appellatur, populus Judæorum est, qui per incredulitatem servus factus est impietatis. Qui perdidit auriculam dextram, ut totam litteræ utilitatem audiat in sinistra. Sed Dominus Jesus in his qui ex Judæis credere voluerunt, reddit aurem dextram, et fecit servum genus regale et sacerdotiale. Alter auris pro Domino amputata et a Domino sanata, significat auditum, ablata vetustate renovatum, ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ, quod cui præstatum fuerit a Christo, præstabitur et regnare cum Christo.

Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum, etc. Quia per gladium vindicta intelligitur, sicut Apostolus de judice ait: *Noi enim sine causa gladium portat* (Rom. xiii), recte hic per gladium vindicta intelligitur. Reconde gladium, ac si diceret, quiescat vindicta. Alter. Converte gladium in locum suum, id est, verbum prædicationis converte ad gentes, ubi secundum Paulum, ostium apertum et ingens inveniat. Alter. Postquam plenitude gentium invenerit, dici: Petro, per quem totus prælatorum signatur ordo: *Converte gladium verbi prædicationis ad Israel.* Omnes enim qui gladium acceperint, gladio peribunt (Gen. iii). Quo gladio? illo nempe, qui igneus vertitur ante paradisum, et gladio spiritus, qui in Dei describitur armatura (Ephes. vi).

An putatis quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo impletuntur scripture, quia sic oportet fieri? Non indigeo duodecim apostolorum auxilio, etiam si omnes me defendent, qui possim habere duodecim legiones angelorum. Una legio apud veteres sex millibus complebatur hominum. Pro brevitate temporis numerum non occurrimus explicare, typos tantum dixisse sufficiat: septuaginta duo milia angelorum, in quot gentes hominumque lingua divisa est, duodecim legionibus fieri.

Hoc autem totum factum est, ut implerentur Scripturarum prophetarum, etc. Quæ sunt scripture pre-

phetarum? Foderant manus meas, et pedes meos (Psal. xxi): et alibi: Sicut oris ad victimam duxit est (Isa. lxx). Et in alio loco: Ab iniquitatibus populi mei duxus sum ad mortem.

Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Inter quos, ut Marcus ait, Adolescens quidam sequebatur Domini amictus sindone super nudo, id est, corpore.

Quia reiecta nudus profugit. Joannem hunc fuisse adolescentem intelligimus, quod vero nudus profugit ab inpiis, illorum et opus designat et animam, qui ut securiores ab incursibus hostium flant, quidquid in hoc mundo possidere videntur abieciant, ac nudi potius Domino famulari, quam adhaerendo mundi rebus materiam tentandi, atque a Deo revocandi adversariis dare didicierunt. Juxta exemplum beati Joseph, qui reliquo in manibus adutere pallio, foras exsiliavit, malens Deo nudus quam indutus cupiditatibus mundi meretrici servire (Gen. xxxix).

At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham priuipem sacerdotum, etc. Referti Josephus (Ant. Jud. lib. xviii, cap. 8) istum Caipham unius tantum anni pontificatum ab Herode prelio redemisse. Non ergo mirum est si iniquus pontifex inique judicet.

Petrus autem sequebatur Jesum a longe, etc. Merito a longe sequebatur; quia proximo negaturus erat, neque enim negare posset, si Christo proximus a ihesisset. Marcus autem dicit: Sedebat cum ministris, et calefaciebat se ad ignem. Est enim dilectionis ignis, est et cupiditatis, de hoc dicitur: Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat (Luc. xii), de illo: Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flamnis ambulate in lumine ignis vestri, et flammam quae succendistis; iste super credentes in conaculo Sion de celo descendens variis linguis Deum laudare docuit, ille terrene materie Caiphæ focus in atrio flammis negandi Deum turbas accendit, nam ab horum apostolus Petrus persecutorum prunis calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium persecutorum societate quarebat, sed non mora, respectus a Domino, cum ignem eorum corpare, tunc et infidelitatem corde reliquit.

Norissime cutem, venerunt quo falsi testes et dixerunt: Mihi dicit: Possum destruere templum Dei, et post triduum reædificare illud. Quonodo falsi testes sunt, si ea dicunt quae Dominum supra dixisse legimus? Sed falsus tesijs est, qui non eodem dicta sensu intelligit, quo dicuntur. Dominus autem dixerat de templo corporis sui, sed et in ipsis verbis calumniantur, et paucis additis vel mutatis, quasi justam calumniam faciunt. Salvator dixerat: Solvite templum hoc, isti commutant et aiunt: Possum destruere templum Dei. Vos, inquit, solvite, non ego, quia illicitum est ut ipsi nobis iuferamus manus. Deinde illi vertunt, et post triduum ædificare illud, ut proprie de templo Judaico dixisse videatur. Dominus autem ut ostenderet animale et spirans templum, dixerat, et ego in triduo suscitabo illud. Aliud est ædificare, aliud suscitare.

Princeps autem sacerdotum ait illi: Adjuro te per

A Deum virm, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei. Dicit illi Jesus: Tu dixisti. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua. (Ex Hieron.) Quem de solio sacerdotali furor exuesserat, eumdem rabies ad scindendas vestes provocat. Scidit autem vestimenta sua, ut ostendat Iudeos sacerdotii gloriam perdidisse, et vacuam sedem habere pontificis. Sed ei consuetudinis Iudeis est, cum aliquid blasphemum, et quasi contra Deum audierint, scidere vestimenta sua, quod Paulum quoque et Barnabam, quando in Lycaonia deorum cultu honorabantur, fecisse legitimus (Act. xiv). Herodes autem, quia non dedit honorem Deo, sed ut quievit immoderato favori populi, statim ab angelo percusso est. Altiori autem mysterio factum est, ut in passione Domini pontifex B Iudeorum sua ipse vestimenta discinderet, cum tunica Domini nec ab ipsis, qui eum crucifixere militibus scindi potuerit. Figurabatur enim, quod sacerdotium Iudeorum pro sceleribus ipsorum pontificum esset scindendum. Soliditas vero sancte universalis Ecclesie, quæ vestis sui redemptoris solet appellari, nunquam valeat disrupti, quin potius et si Iudei si gentiles, si haeretici, si mali catholici, humiliatatu Domini salvatoris contemnant, ejus tamen usque ad consummationem secuti, in illis quos sera electionis invenerit inviolata sit permanenta castitas.

Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et vententem in nubibus. Si ergo tibi in Christo, o Iudee, pagane et haeretice, contemptus, infirmitas, et crux contumelia est, vide quod per haec filius hominis ad dextram Dei Patris sessurus, ex parte virginis homo natus, in sua, in coeli nubibus, est maiestate venturus.

Tunc expulerunt in faciem ejus, et secundum Marcum: Velaverunt faciem ejus. Ut completeretur quod scriptum est: Dedi maxillas meas alapis, et faciem meam non averti a confusione spitorum (Thren. iii).

Velaverunt autem faciem ejus, non ut eorum illæ sclera non videat, sed ut a seipsis, sicut quondam Mosi fecerunt, gratiam cognitionis ejus abscondant. Si enim crederent Mosi, crederent forsitan et Domino (Joan. v). Quod velamentum usque hodie manet super cor eorum non revelatum. Nobis autem in Christum creditibus ablatum est. Neque enim frustra, eo moriente, velum templi scissum est medium, sed et ea quæ toto legis tempore latuerant, et abscondita carnali Israel fuerant, Novi Testamenti cultoribus sunt patesfacta sancta sanctorum arcana.

Et accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. Quid sibi vult, quod primo euro prodit ancilla, cum viri utique magis eum potuerunt recognoscere? nisi ut iste sexus peccasse in nece Domini videretur, et iste sexus redimeretur per Domini passionem? et ideo mulier resurrectionis primæ accepit mysteria, et mandata custodit, ut veterem prevaricationis aboleret terrorum.

Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Vere et tu ex illis es, nam et loquela tua manifestum te facit. Non quod alterius sermonis esset

Petrus, aut gentis extranens, omnes quippe Hebrei, et erant qui arguebant, et qui arguebantur, sed quod unaquaque provincia et regio habeat proprietates suas, et vernaculum loquendi sonum vitare non possit, unde et Epheseti in Judicium libro non possunt cōtra dicere (*Jud. xii*).

Et continuo gallus cantavit, et recordatus est Petrus terbi Domini, vel secundum Lucam: Respergit Dominus Petrum. Respiciente Domino, Petrus ad cor reversus, maculum negationis poenitentiae lacrymis tergit. Quia non solum cum agitur poenitentia, verum etiam ut agatur Dei misericordia necessaria est. Respicere namque ejus miserereri est.

Mane autem facto, consilium fecerunt principes sacerdotum, et vinctum Jesum tradiderunt Pontio Pilato. Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, ut uteque Domino illuderet. Et cerne sollicitudinem sacerdotum. In malo tota nocte vigilarunt, ut homicidium facerent, et vinctum tradirent Pilato: Hoccebat enim bunc morem, ut quem adjudicasset morti, ligatum judici traderent.

Tunc ridens suans, qui eum tradidit, quod damnatus esset, projectis argenteis in templo, recessit et laqueo se suspendit. Avaritiae magnitudinem impietatis pondus exclusit. Videns Judas Dominum adjudicatum morti, pretium retulit sacerdotibus, quasi in potestate sua esset persecutorum mutare sententiam. Itaque licet multaverit voluntatem suam, tamen voluntatis primitus exitum non mutavit. Nihil prosumt egisse penitentiam, per quam scelus corrigere non potuit.

Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, derunt: Non licet mittere eos in carbonam, quia pretium sanguinis est. (Ex Hieron.) Vere culicem liquantes, et calicem glutientes. Si enim, ideo non mittunt pecuniam in carbonam, hoc est in gazophylacium et dona Dei, quia pretium sanguinis est, cur ipse sanguis effunditur?

Consilio autem initio, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Illi quidem fecerunt alia voluntate, ut eternum impietatis sine relinquerent ex agri emptione monumentum. Cæterum nos qui peregrini eramus a lege et prophetis, prava eorum studia suscepimus in salutem, et in pretio sanguinis ejus requiescimus. Figuli autem ager appellatur, quia filius noster est Christus. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appetiati, quod appetiaverunt a filiis Israel, et dererunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

*Et cum accusaretur a principibus sacerdotum nihil respondit. Illic Lucas ait: Pilatum ad principes sacerdotum dixisse, nihil inventio in hoc homine. Illoc est quod ipse pridie quam pateretur inter alia discipulis ait: Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (*Joan. xiv*), sed quia princeps mundi, hoc est, Pilatus eum absolvit, in quo nihil*

^a *Hæc in Hieremij non inveniuntur, teste Hieronymo.*

A cause quam damnaret invenit. Quod vero principibus non respondit, data est de agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. Ubi enim tacebat, quasi agnus latro pro grege immolandus patientiam præstabat; ubi vero respondebat, quasi pastor bonus, pro creditis sibi ovibus, contra latorum latronumque insidias pugnabat.

Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, quem rultis dimittam robis, Barabbam an Jesum, qui dicitur Christus? Latro seditionis et homicidiorum auctor missus est populo Iudeorum, id est diabolus, qui jam olim patria luce ob culpam superbie depulsus, et in tenebrarum fuerat carcerem missus. Atque ideo Iudei pacem habere non possunt, quia seditionum principem quam Dominum eligere maluerunt. Quia vero Barabbas filius patris, vel filius magistri eorum interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi quibus dicit: vos ex patre diabolo estis, vero Dei filio sunt prelati. Filius autem diaboli Antichristus, non ab ipso nascendo, sed imitando vocatur.

Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor ejus dicens: Nihil tibi et justo illi. Multa enim passa suni hodie per risum propter illum. Nota, quod gentilibus sepe a Deo somnia revelentur, et quod in Pilato et uxore ejus, justum Dominum constituentibus, gentilis populi testimonium sit.

*Dicit iterum illis Pilatus, quid faciam de Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes, crucifigatur. Ut impleteatur quod dictum est in Psalmo: Circumdederunt me cancri multi (*Psal. xxi*), et illud Hieremij. Facta est mihi hereditas mea, sicut leo in silva, derur super me vocem suam (*Hier. xii*).*

*Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, accepta aqua lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine hujus justi, etc. Pilatus autem accepit aquam juxta illud propheticum: Lavabo inter innocentem manus meas (*Psal. xxv*), ut in lavacro manuum ejus, gentilium opera purgarentur, et ab impietate Iudeorum, qui clamaverunt, crucifige eum, nos alienos facheret, quodam modo hoc contestans et dicens: Ego quidem innocentem volui liberare, sed quoniam sedicio oritur, et per id rebellionis mihi contra Cæsarem crimen impingitur (*Joan. xix*), Innocens sum a sanguine hujus justi.*

Respondit universus populus dicens: Sanguis ejus super nos et super filios nostros. Perseverat usque in presentem diem haec imprecatio super Iudeos, et sanguis Domini non ausertur ab eis, unde per Isaiam loquitur: Si levaveritis ad me manus, non exaudiem vos, manus vestrae sanguine plena sunt.

Tunc milites exuentes Jesum, chlamidem coccineam circumdederunt ei. Vel secundum Marcum, induunt eum purpura. Pro regia enim purpura chlamis illa coccinea ab illudentibus exhibita erat, et est rubra quedam purpura coco simillima. Potest etiam fieri, ut purpuram etiam Marcus commenoraverit, quam chlamis habebat, quoniam esset coccinea. Mystic ergo in purpura qua indutus est Dominus, ipsa ejus

caro quam passionibus objicit insinuatur, de qua A præmissa dixerat Propheta : *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua, quasi calcans in torculari.* In corona vero quam portabat, spinea nostrorum susceptio peccatorum, pro qua mortaliter fieri dignatus est ostenditur, juxta quod præcursor ipsius testimonium ei perhibens ait : *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (*Ioan. i.*). Namque spinas in significacione peccatorum ponuntur testatur ipse Dominus, qui protoplasto in peccatum prolapsu dicebat : *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* (*Gen. iii*), quod est aperte dicere : Conscientia tua punctiones tibi, et aculeos vitiorum procreare non desistet. Quod vero juxta Evangelium Luce: Dominus apud Herodem alba veste induitur, in ceteris vero Evangelistis a militibus Pilati, sub coccineo sive purpureo habitu illusus esse perhibetur, collata utraque narratione, in uno innocentia, et castitas assumptæ humanitatis, in altero autem veritas passionis, per quam ad gloriam regni immortalis esset perventurus exprimitur. Sicut enim purpura colorem sanguinis, qui pro nobis effusus est, imitatur, ita et habitus regnum, quod post passionem intravit, nobisque intrandum patefecit, insinuavit. Verum quia dixit Apostolus : *Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induitis*, et Isaia domino de electis omnibus : *His velut ornamen to vestieris* (*Isa. xlix*). Potest in hoc utroque Domini habitu, omnis electorum ejus multitudo, que in martyres venerandos, et ceteram fidelium plebem distinguitur, aptissime designari. Alba enim veste induitur, cum munda justorum confessione circumdatur. Purpura sive coco vestitur, cum in triumpho victoriosorum martyrum gloriatur.

Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, et arundinem in dextera ejus, et reliqua. In chlamide coccinea opera Gentium cruenta sustentat : in corona spinea maledictum solvit antiquum : in calamo venenata occidit animalia, sive calatum tenebat in manu, ut sacrilegium scriberet Judæorum.

Exeuntes autem, invenerunt hominem Cyrenæum, venientem obriam sibi, sive secundum Marcum : Venerantem de villa, nomine Simonem, hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus. (Ex Hieron.) Cavendum ne videatur contrarium quod Joannes scribit, ipsum D Dominum sibi crucem portasse. Sed hoc intelligendum, quod egrediens de praetorio Jesus, ipse sibi secundum Joannem portavit crucem, postea Simoni portandam imposuerunt, et hoc congruo satis ordine, quia ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus (*I Petr. ii.*). Et quia Simon iste, non Hierosolymita, sed Cyrenæus esse perhibetur. Cyrene enim Libyæ civitas est, ut in Actibus apostolorum legimus (*Act. ii.*), recte per eum populi gentium designantur, qui quondam peregrini et hospites testamentorum, nunc obediendo cives sunt et domestici Dei. Et sicut alibi dicitur : *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi* (*Rom. viii*). Unde et apte Simon obediens, Cyrene,

hæres interpretatur. Nec prætereundum quod idem Simon de villa venisse fertur ; villa enim pagus dicitur, a voce Græca πόλις, quæ fontem significat, unde plures simul domus rusticæ, hoc est, plures villæ, pagus vocatur, quod circa fontes condi hujusmodi villæ consueverunt. Hinc pagani dicti quasi villani. Unde paganos appellamus eos, quos a civitate Dei alienos, et quasi urbanæ conversationis esse videmus expertes. Sed de pago Simon egrediens, crucem portat post Jesum, cum populus nationum paganis ritibus derelictis, vestigia Dominicæ passionis obedienter complectitur. Quod autem secundum Lucam in hoc loco sequentibus se Dominus mulieribus dixit : *Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super eos et super filios vestros*, et addit : *Quia si in viridi ligno hac faciunt, in arido quid fieri* (*Luc. xxiii*) ? (Ex Bed.) Viride enim lignum scipsum snosque electos, aridum vero impios et peccatores significat. Si ego ipse, inquit, qui peccatum non feci, qui lignum vite merito appellor, fructus gratiae duodenos per singulos menses affero, sine igne passionis a mundo non exeo, quid putas eos manere tormenti, qui fructibus vacui, insuper vite lignum flammis dare non timent?

Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvariae locus. Extra urbem Hierusalem et foris portam loca erant in quibus truncabantur capita damnatorum, et calvariae, id est decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrii. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus et flagellatus, et crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxiis inter noxios crucifigitur, ut *ubi abundavit peccatum, superabundet gratia* (*Rom. v*). Qualiter sane Dominus in cruce positus, quidve eadem sacratissimi corporis positio regalis in se typo contineat, Sedulius in Paschali carmine pulchre versibus dixit (*Lib. v*).

Protinus in patuli suspensus culmine ligni,
Religione pia mutans discriminis tram,
Pax crucis ipse fult, violentaque robora membris
Illustrans propriis, pœnæ vestivit honore,
Supliciumque dedit signum magis eæ se salutis.
Inspicte sanctissimam in se tormenta beavit.
Neve quis ignorat speciem crucis esse colendam,
Quæ Dominum ortavit ovans, ratione potenti
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous.
Occluendo sacra lambuntur sidere plantæ.
Arcto dextra tenet, medium lava erigit aemum,
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et cruce complexum Christus regit undique mons.

Moralem quoque sacrosanctæ crucis figuram describit Apostolus, ubi ait : *In charitate radicali et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo et longitudo, altitudo et profundum* (*Ephes. iii*). Cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi. In latitudine quippe bona opera charitatis significat. In longitudine perseverantiam sanctæ conversationis usque in finem. In altitudine spem coelestium præmiorum. In profundo inscrutabilia judicij Dei, unde ista gra-

tia in homines venit. Et hæc ita coaptantur sacramento crucis, ut in latitudine accipiatur transversum lignum, quo extenduntur manus, propter operum significationem. In longitudine ab ipso usque in terram, ubi totum corpus crucifixum stare videtur, quod significat persistere, hoc est, longanimitate permanere. In latitudine ab ipso transverso ligno sursum versus, quod ad caput eminet, propter exspectationem supernorum, ne illa opera bona atque in eis perseverantia, propter beneficia Dei, terrena ac temporalia facienda credantur, sed potius propter illud quo^l desuper sempiternum sperat fides, quæ per dilectionem operatur. In profundo autem, pars illa ligni, quæ in terra abdita desixa latet, sed inde consurgit illud omne quod eminet, sicut ex occulta Dei voluntate vocatur homo ad participationem tante gratiar^e, alius sic, alius autem sic, supereminenter vero scientiae charitatem Christi, eam profecto, ubi pax illa est, quæ præcellit omnem intellectum (*Phil. iv.*).

Et dabant ei bibere, myrratum vinum, et non accepit. (Ex Hieron.) Deus loquitur ad Iierusalem : *Ego te plantari vineam meam veram, quomodo facta es in amaritudinem vitis alienæ* (*Jer. ii.*)? Amara vitis amarorum vinum facit, quod propinat Domino Iesu Christo, ut impleatur quod scriptum est : *Et dederant in cibum meum sel, et in siti mea potaverunt me acetum* (*Psal. lxviii.*). Quod autem dicitur : *Et non accepit, vel secundum Matthæum : Cum gustasset, noluit bibere, hoc indicat, quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, scilicet tertia die resurrexit.* Quod autem ait Marcus : *Non accepit, intelligitur, non accepit ut bibere!* Gustavit autem, sicut Matthæus testis est, ut quod idem Matthæus ait : *Noluit bibere, hoc Marcus dixit : Non accepit, tacuerit autem quod gustaverit.* Sed hoc quod ait Marcus, myrratum vinum intelligendum est, Matthæum dixisse : *Cum felle mistum.* Fel quippe pro amaritudine posuit, et myrratum enim vinum amarissimum est, quanquam fieri possit, ut et felle et myrrha tum vinum amarissimum rediderent.

Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt testimenta ejus, sortem mittentes. Hæc evangelista Joannes plenius exposuit, quia scilicet milites, ex terra in quatuor partes, juxta suum numerum dividentes, de tunica, quæ inconsutilis erat, desuper contexta per totum, sortem miserunt. (Ex August.) Quadripartita autem vestis Domini quadripartitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet qui quatuor partibus constat terrarum orbe diffusam, et omnibus ejusdem eisdem partibus æqualiter, id est, concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Si enim charitas, juxta Apostolum, et supereminenter habet viam, et supereminet scientiam, et super omnia precepta est, merito vestis quæ significatur desuper contexta, prohibetur. In sorte autem quid, nisi Dei gratia commendata est? Sic

A quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit, et cum sors mittitur, non personæ cujusque, vel meritum, sed occulto Dei judicio ceditur.

Et posuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam : Hic est Jesus rex Judeorum. Pulchre titulus, qui Christum Regem testatur, non infra, sed supra crucem ponitur, quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat, quia apte etiam, quia rex simul et sacerdos est cum eximiam Patri suæ carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque, quia prædictus erat titulo, dignitatem prætendit, ut cunctis legere, hoc est, audire et credere volentibus innotescat, quia suum per crucem non perdiderit, sed confirmari potius et corroborari imperium. Nam quod hoc nomen, Hebraice, Græce et Latine scriptum erat, Χριστός τὸν Ιησοῦν τὸν Ναζαρεῖνον, Jesus Nazarenus rex Judeorum, hoc est, quod idem Apostolus subsecutus annectit. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris* (*Philipp. ii.*). Quantum vero ad litteram, hæc tres lingue ibi praeceteris eminebant, Hebræa, propter Judæos in lege gloriantes, Græca, propter gentium sapientes, Latina, propter Romanos, multis ac pene omnibus iam tunc gentibus imperantes. Velint nolint, ergo Judæi, omne mundi regnum, omnis mundana sapientia, omnia divinae legis sacramenta testantur, quia Jesus rex Judeorum est, hoc est, imperator credentium et consentientium Dominum.

Tunc crucifixi sunt cum eo et duo latrones, a dextris, etc. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi, significant eos qui sub fide et confessione Christi, vel agonem martyrii, vel continentia arctioris instituta subeunt. Sed quotquot haec pro æterna solum coelestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito et fide designantur. At qui, vel humane laudis intuitu, vel qualibet minus digna intentione, seculo abrenuntiant, non immenito blasphematoris et sinistri latronis mentem et actus imitantur. De qualibus dicit Apostolus : *Si tradidero corpus meum ut ardeam, si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum, si alia multa fecero, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* (*I Cor. xiii.*). At vero beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum (*Matth. v.*).

Prætereuntes autem blasphemabant eum, morentes capita sua, etc. Blasphemabant, quia prætergrediebantur viam, et in vero itinere Scripturae ambulare solebant, movebant capita, quia jam ante morebant pedes et non stabant supra petram.

Similiter et principes sacerdotum cum scribis dicebant, etc. Etiam nolentes consententur scribi et pharisei, quod alios salvos fecerit; itaque vos vestra condennat sententia. Qui enim alios salvos fecit, s' velle!, et seipsum salvare poterat.

Descendat nubes de cruce, et cedamus ei. (Ex Hie-

ron.) Fraudulenta promissio, quid est plus, de cruce descendere, an de sepulcro mortuum surgere? Resurrexit et non creditis ei; etiam si de cruce descederet, similiter non crederetis. Sed mihi videatur hoc demones immittere, statim enim ut crucifixus est Dominus, senserunt virtatem crucis, et intellexerunt fractas esse vires suas, et hoc agunt, ut de cruce descendat, sed Dominus sciens adversariorum insidias, permanet in patibulo, ut diabolum destruat.

Et latrones qui crucifixi erant cum eo, et improverabant ei. Hic per tropum qui appellatur σύλληψις pro uno latrone uteque dicitur blasphemasse. Lucas vero asserit quod altero blasphemante, alter increpavit blasphemantem, et confessus est, dicens :

Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum. In corde autem fidelium tres sumimopere manere virtutes testatur Apostolus dicens : *Nunc autem manet, Fides, Spes, Charitas* (*I Cor. xiii*), quas cunctas subita repletus gratia et accepit latro, et servavit in cruce. Fidem namque habuit qui regnatum Domini credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit qui regni ejus aditum postulavit. Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem et colatronym pro simili scelere morientem, et de iniustitate sua arguit, et ei vitam quam cognoverat predicavit.

Et dixit illi Jesus : Amen dico tibi, hodie tecum eris, etc. (*Ex Beda*). Semper enim plus Dominus tribuit quam rogatur. Ille enim rogabat ut memor sui fuisse Dominus cum venisset in regnum suum. Dominus autem ait : *Amen dico tibi, hodie tecum eris in paradyso.* Vita est enim, esse cum Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. Quidam duos latrones cum Domino crucifixis, duobus baptizatorum generibus coapant. Quicunque enim baptizatus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Ambo namque similes crucifixi, sed unus in cruce blasphemus pejor, alter est confessione martyr effectus, quia per baptismum, quo cum peccatores essemus abluiimus. Alii dum Deum in carne passum, fide, spe et charitate laudant, coronantur. Alii dum aut filium aut opera baptismi habere renunt, dono quod accepere privantur. (*Ex Hieron.*) In duobus latronibus uteque populus, et gentilium et Iudeorum, primum Dominum blasphemavit, postea signorum magnitudine alter exterritus egit poenitentiam, et usque hodie Iudeos increpat blasphemantes.

A sexta autem hora tenebrae factae sunt, etc. (*Ex Hieron.*) Et hoc factum reor, ut completeretur propheticia dicens : *Occubet sol meridie* (*Amos viii*). Et alio loco : *Occubuit sol cum adhuc media esset dies* (*Jerem. xv*), velut impium scelus sol videre non patitur, et suam in subtractis radiis presentiam, in qua facinus generabatur, ipsa terra contremuit. (*Ex Vulgat.*) Velum templi scinditur, ut quæ honorabiliter latebant, pro tali commisso vulgata vilescent, et ut Josephus refert, voces virtutum cœlestium, migrare de templo volentium, feruntur audite.

A In resurrectione vero Domini, nulla si libus terrorum signa, sed indicia cuncta letitiae visuntur. Angeli albis vestibus cornescantes, enrritur cum gaudio ad sepulcrum, ubi non mortuus inveniretur, sed ubi mors agnosceretur evicta, appellantur mulieres voce pacifica, et quid amplius dicam, omnia salutis aeternæ mysteria revelantur. Et notandum quod Dominus hora sexta sit crucifixus, hoc est, recessuro a centro mundi sole, quando et latroni ait : *Hodie tecum eris in paradyso.* Nam de Adam peccante scriptum est, quod audierit vocem Domini Dei post meridiem (*Gen. iii*). Rationis igitur, imo divinae pietatis ordo poscebat, ut eodem temporis articulo, quo tunc Adæ prævaricanti obcluserat, nunc latroni Dominus poenitenti januam paradisi reseraret. Et qua hora primus Adam, peccando huic mundo mortem invexerat, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret.

Et circa horam nonam, clamavit Jesus voce magna, dicens : Heli, Heli, lama sabathhani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti? (*Ex August.*) Sicut enim esurire et sitiare et fatigari non erat proprium divinitatis sed corporis, ita et quod dicit : *Ut quid me dereliquisti?* corporis vox est. Ut homo ergo loquitur, ut homo turbatur, ut homo flet, ut homo crucifigitur. (*Ex Ambros.*) Quod clamatum est, a te hoc accepit, pro te liberandum carne indutus est.

C *Quidam autem illic stantes et auditentes dicebant : Heliam vocat iste.* (*Ex Hieron.*) Non omnes, sed quidam quos arbitror milites fuisse Romanos, non intelligentes sermonis Hebraici proprietatem, sed ex eo quod dixit : *Heli, Heli, putantes Hellam ab eo invocatum.* Sin autem Iudeos qui hoc dixerint intelligere volueris, et hoc more sibi solito faciant, ut Dominum imbecillitate infansen, quia auxilium Heliæ deprecetur.

D *Et continuo currans unus ex eis acceptam spongiam impletit acetum, etc.* Et haec facta sunt ut impletoret prophetia : *In siti mea polaverunt me acetum* (*Psal. lxviii*). Iudei quippe ipsi erant acetum, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum, tanquam de pleno vase, de iniustitate mundi hujus impleti, cor habentes velut spongiam cavernosis quodammodo, atque tortuosis latibilis fraudulentum. Hyssopum cui circumposuerunt spongiam acetum plenam, quoniam herba est, humilis, et pectus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quam circumdederunt et se circumvenisse putaverunt. Unde illud in Psalmo : *Asperges me hyssopo et mundabor.* Christi namque humilitate mundamur, quia nisi humiliasset se metipsum factus obediens patri usque ad mortem crucis, non utique sanguis ejus in peccatorum remissionem, hoc est, in nostram mundationem fuisse effusus. Per arundinem vero, cui imposita est spongia, Scriptura significatur, quæ impletatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur, vel Graeca vel Latina, vel alia qualis et,

sonum significans, qui lingua promitur, sic arundo A vaticinia prophetarum, qui et ipsi a petra Christo cum Apostolis petræ vocabulum suscepserant, ut quidquid in eis duro legis velamine cludebatur, scissum patet et gentibus.

Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. (Ex Beda.) Divine potestatis indicium est emittere spiritum, ut ipse quoque dixerat : *Nemo potest tollere animam meam a me, sed ego pono eam a meipso, ut resurrecti accipiam eam* (Joen. x). Lignum adversus lignum, et manus patenter extenduantur adversus manus continenter extensas, pro solutis et reppassis praebentur, clavis confixa, pro his que ejeccerunt Adam, praebentur manus, que orbem terræ complectentur et revocent, pro humilitate exaltatio, pro suavi et perniciose gusto, suscipitur felis gustus, et mors pro morte mutatur, tenebrae pro tenebris, sepultura pro sepultura, resurrectio pro resurrectione, haec omnia, cura quedam erga nos est Dei, et modicina infirmitatis nostre.

Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum. (Ex Beda.) Scinditur velum templi, ut arca testamenti et omnia legis sacramenta, quæ tegebantur appareant, atque ad populum transeant nationum. Ante etenim dictum fuerat : *Nous in Iudea Deus, in Israel magnum nomen ejus* (Psalm. lxxv). Nunc autem exaltare super celos Deus, et super omnem, inquit, terram gloria tua. Et in Evangelio prius dixit : *In riam gentium re cibieritis* (Math. x). Post passionem vero suam : *Euntes, inquit, docete omnes gentes* (Math. ultimum). Velum templi scissum est, et omnia legis sacramenta, que prius tegebantur prodiuntur, atque ad gentilium populum transierunt. (Ex Hieron.) In C Evangelio, cuius saepe facimus mentionem, superluminare templi infinitæ magnitudinis, fractum esse atque divisum legimus. Josephus quoque refert (Lib. vii Belli Iudaici, cap. 12) virtutes angelicas praesides quondam templi tunc pariter conclamassemus, transeamus ex his sedibus. Querendum est utrum velum templi scissum est, exterius an interiorius. Sed mihi videtur in passione Domini, illud velum esse concessum, quod in templo foris positum fuit, et appellabatur exterior, ut significaret quia nunc ex parte videamus, et ex parte cognoscimus. Cum autem venerit quod perfectum est, tunc etiam velum interioris diuinum pendendum, ut omnia quæ nunc nobis abscondita sunt, domus Dei sacramenta videamus. Quid significant duo cherubim, quid oraculum, quid vas aureum, in quo manna reconditum fuit. Nunc enim per speculum videamus in imagine, et enim historia nobis velum scissum sit, et ingrediamur atrium Dei, tamen secreta ejus et universa mysteria, quæ coelesti Hierusalem clausa relinquentur, scire non possumus.

Et terra nova est. Juxta illud quod scriptum est in Aggeo : *Adhuc ego semel movebo caelum et terram, et venies desideratus cunctis gentibus, ut ab oriente et occidente veniant, et recumbant eundem Abraham et Isaac et Jacob* (Agg. ii).

Et petras acias sunt. In signum futurae resurrectionis, vel dura corda gentilium, sive petræ universa

A vaticinia prophetarum, qui et ipsi a petra Christo cum Apostolis petræ vocabulum suscepserant, ut quidquid in eis duro legis velamine cludebatur, scissum patet et gentibus.

Et monumenta aperta sunt. De quibus scriptum est : *Vos estis sepultra extrinsecus dealba* (Math. xxii), quæ intus plena sunt ossibus mortuorum, ideo sunt aperta, ut egredierentur de his qui prius in infidelitate mortui erant, et cum resurgentे Christo atque vivente viverent, et ingredierentur cœlestem Jerusalem. Porro secundum litteram, nulli violentum esse videatur, mortuo Salvatore, appellare Jerusalem sanctam civitatem, cum usque ad destructionem ejus semper Apostoli templum ingressi sunt, et ob scandalum eorum, qui de Judæis crediderant. B legis exercuerunt cærenomias, cujusque quadragesimum secundum annum passionis Domini datum est tempus pœnitentie. Illi vero in blasphemia perseverantes, egressi sunt duo ursi de silvis gentium Romanarum, et laceraverunt interficienes eam, et ex eo tempore, non Jerusalem sancta, sed spiritualliter Ægyptus vocatur et Sodoma.

Et multa corpora sanctorum, qui dormierant surserunt, etc. (Ex Beda.) Qui enim resurgentे Dominō resurrexerunt a mortuis, etiam ad celos ascendeant simul ascendisse credendi sunt. Neque ulla ratione illi temeritati fidēs accommodanda, qui eos postea reversi in cinerem, ac denou in monumentis, quæ pridem patescēta sunt ab eis, quibus paulo ante vivi apparuerunt, more mortuorum putant quidam esse reclusos. (Ex Hieron.) Quomodo Lazarus mortuus resurrexit, sic et multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut Dominū ostenderent resurgentem, et tamen cum monumenta aperta sunt, non ante surrexerunt, quam Dominus resurgeret, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. Quando vero dicitur : *Apparuerunt multis, ostenditur non generalis fuisse resurrectio, quæ omnibus appareret, sed specialis ad plurimos, ut hi viderent, qui cernere merebantur.* Queritur autem cur Marcus dicat : *Erat autem hora tercia et crucifixus eum*, et Joannes dicit : *Erat autem parasceve Pasche hora quasi sexta.* (Ex Vulg.) Quidam hoc scriptorum conjugisse dicit errore. Sed non mihi videtur ullam interpolationem suscipiendam Scripturæ divinæ, quæ ab Ecclesia toto orbe diffusa, inviolabili traditione suscipitur. Et ne per hoc occasio detur hæreticis, non accipiendi in quibus violaverint divina decreta. Nunquid per tot secula latere potuit tam summa lectio? aut non emendari falsitas irrogata? Quid ergo dicimus, nisi aut juxta Marcum, Judæorum vocibus, qua elamarunt Crucifige, hora tercia crucifixum, aut eadem hora iudicio morti addictum exsententia, velut jam crucifixum voluit designare? Ex quomodo secundum Joannem in cruce hora sexta suspensus, quod ex mirabilibus, quæ acciderunt magis existimo, dum ab ipsis momento temporis, sol radios suæ lucis abscondit, ne creatoris sui videret injuriam. Aut si hora est tercia crucifixus, non

dissonant hæc Joanni, dicenti : *Erat autem paracœve hora fere sexta (Joan. xix).* Paracœve enim præparatio interpretatur, et passio Christi, quæ est vere Paschæ præparatio, ante lucem facta est, dum ad Annam principem sacerdotum, nocturno adhuc tempore duceretur. Nec immerito ab illa hora noctis, qua Jesus ductus est in Annæ domum, usque ad horam tertiam, sex horæ fuisse a Joanne traduntur. Potuit enim fieri ut tres peragerentur horæ nocturnæ, et a præparatione passionis Domini usque ad horam tertiam diei. Secundum Joannem sex horæ rectissime referuntur, non enim frustra adjectit, ut diceret: *Erat enim hora paracœve fere sexta, hoc est, præparationis.* Ex eo enim cœpit passio Salvatoris, ex quo pro salute mundi ductus est iudicandus.

*Centario autem, et qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terræ motu et his quæ siebant, timuerunt valde dicentes : Vere Dei Filius erat iste. (Ex Beda.) Non solus centurio glorificavit Deum, sed et milites, qui cum eo erant custodientes Jesum. Sicut Matthæus scribit, viso terræ motu et his quæ siebant, timuerunt valde dicentes : *Vere Dei Filius erat iste.* Quanta ergo cœcitas Judæorum, qui tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte illius apparentibus signis credere respererunt, et insensibillores gentibus, Deum glorificare, vel timere contempserunt. Unde merito per centurionem fides Ecclesiæ designatur, quæ, velo mysteriorum cœlestium per mortem Domini reserata, continuo Dominum Jesum, et vere justum hominem et vere Dei Filium, synagoga tacente, confirmat. Nam et ipsa summa centenaria, quæ inflexu digitorum, sicut et supra memoratum est, de sinistra transit in dexteram, Ecclesiæ sacramentis et fidei aptissime congruit, cui pro lege Evangelium creditum, pro terræ divitiis regnum est cœlestis promissum.*

Erant autem ibi mulieres multæ a longe, etc. Hoc est quod ipse Dominus in Psalmo explicita sue passionis serie Patri queritur, dicens : *Elongasti a me amicum, et proximum et notos meos a miseria (Psal. lxxxvii).*

Quæ secutæ erant Jesum a Galilæa ministrantes. (Ex Hieron.) Consuetudinis Judaicæ fuit, nec ducebatur in culpam, more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victimum atque vestitum præceptoriibus ministrarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat : *Nunquid non habemus potestatem, sorores, mulieres circumducendi, sicut et cœteri apostoli faciunt (I Cor. ix)?* Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meterent eorum carnalia, cuius ille metebat spiritualia, non quod indigeret cibis Dominus creaturem, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu discipuli deberent esse contenti. Sed videamus quales comites habuerit, Maria Magdalene, a qua septem dæmonia ejecerat, Mariam Jacobi, et Joseph matrem, in alteram suam so-

A torem Mariæ matris Domini, et matrem filiorum Zebœi, quæ paulo ante regnum liberis postularat, et alias quas in cœteris Evangelii legimus.

Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathia, nomine Joseph, qui a Luca decurio vocatur, etc. Decurio vocatur, quod sit de ordine et officio curiæ, et curiæ administrator, qui etiam curialis a procurando munera civilia solet appellari. Ab Arimathia civitate Iudeæ, qui exspectabat et ipse regnum Dei. Arimathia ipsa est Rama-tha, civitas Helcanæ et Samuelis in regione Jamnitica juxta Diospolim.

B Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Jesu. Magne quidem Joseph iste dignitatis ad sæculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur, ut et per justitiam meritorum sepeliendo corpore dominico dignus foret, et per nobilitatem potentiae sæcularis idem corpus accipere posset. Non enim quilibet ignotus ad præsidem accedere et crucifixi corpus poterat impetrare.

C Et accepto corpore Joseph involvit illud in sindone munda. Et ex simplici sepultura Domini, ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumulis quidem possunt carcere divitiis. Possumus autem juxta intelligentiam spiritalem, et hoc sentire, quod ille in sindone munda involvat Jesum qui pura eum mente suscepit.

*D Et posuit illud in monumento suo novo. In novo autem ponitur monumento, ne post resurrectionem ex cœteris corporibus surrexisse, alias fingeretur, quod bene monumentum de petra excisum fuisse memoratur, ne si ex multis lapidibus ædificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatus furto diceretur. Alter solus Dominus tumulo includitur, ut specialis illius sepultura, id est, nostræ dissimilis, sicut et cœtera dispensationis ejus arcana a nostræ naturæ fragilitate discrepavere, specialis et resurreccio designatur. Nam et verus homo apparuit, sed ex virginie matre conceptus et natus, et tentatus est per omnia, sed et pro similitudine absque peccato, et mortuus est, sed quomodo ipse voluit : et sepultus est, sed quamdiu voluit : et suscitus est, sed quando voluit. Hoc est ergo quod ait : Singulariter sum ego donec transeam (Psal. cxl) : et alibi de singulari sepultura : *In pace in idipsum dormiam et requiescam. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me, id est, cœterorum mortalium in fine resurrectione servata, me singulari dono a mortuis die tertia resurgere promisiisti.**

E De monumento Domini ferunt qui nostra et scilicet de Hierosolymis Britanniam venerunt, quod domus fuerit rotunda, de subjacente rupe excisa, tantæ altitudinis, ut intro consistens homo, vix manu extenta, culmen possit attingere. Quæ habet introitum ab oriente, cui lapis ille magnus advolutus atque impositus est, in cuius monumenti parte aquilonali sepulcrum ipsum, hoc est, locus Dominicæ corporis de eadem petra factus est, septem habens pèles

longitudinis, trum vero palmorum mensura, cætero pavimento altius eminens. Qui, videlicet locus, non desuper, sed a latere meridiano per totum patulus est, unde corpus inferebatur. Color autem ejusdem monumenti ac loculi rubicundo et albo dicitur esse permistus. Nam et sepulcrum illud venerabilem figuram dominici habebat altaris, in quo carnis ejus ac sanguinis solent mysteria celebrari, unde regula Ecclesiastica tenet eadem mysteria, non in serico, non in panno tincto, sed instar sindonis, quo cum Joseph involvit in linteo puro debere consecrari. Ut sicut ipse veram terrenæ mortalisque naturæ substantiam pro nobis morti obtulit, ita et nos in commemoratione ejusdem tremendi et venerabilis sacramenti, purum de terra germine candidumque, et multimodis, quasi mortificationum genere castigatum altari linum imponamus. Quod autem ait: *Ad rotis saxum magnum ad ostium monumenti, velamen significat, quod in lectione Veteris Testamenti manet.* Lex enim in lapide scripta est, cuius ablato tegmine, secreta sacramentorum revelantur.

Erat autem ibi Maria Magdalene et altera Maria sedentes contra sepulcrum. Cæteris relinquentibus Dominum, mulieres in officio perseverant, exspectantes quod promiserat Jesus, et ideo mèruerunt primæ videre resurgentem. Quoniam qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

Altera autem die, qua est post Paracseren, et rel. Parasceve præparatio interpretatur, quo nomine Iudei, qui inter Græcos conversabantur, sextam sabbati, quæ nunc a nobis sexta feria vocatur, appellabant. Quod eo videlicet die, quæ in sabbato furent necessaria præpararent, juxta quod de manna quondam erat præceptum (*Exod. vii.*): Sexta autem die colligetis duplum, etc. Qui vero inter Romanos vitam ducunt Iudei, usitatius eum Latine coenam puram cognominant. Quia ergo sexta die homo factus, et tota mundi creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requievit. Unde et hanc sabbatum, id est, requiem vocari præcepit. Recte Dominus eadem die sexta crucifixus, humanæ reparationis implevit arcanum, unde cum accepisset acetum dixit, consummatum est, id est, sexti diei, quod pro mundi refectione suscepit, totum est opus perfectum. Sabbatho autem in sepulcro requiescens resurrectionis, quæ octava die ventura est, exspectabat eventum, ubi simul nostræ devotionis prælacet exemplum, quos in hac quidem sexta mundi aetate pro Domino pati et velut mundo crucifigi necesse est. In septima vero aetate, hoc est, cum leti quis debitum solvit, corpora quidem in tumulis, animas autem secreta in pace cum Domino manere. Et post bona oportet opera quiescere, donec octava tandem veniente aetate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata, cum animabus simul incorruptionem aeternæ hereditatis accipiant. Unde pulchre septima dies in Genesi vesperam habuisse non legitur, quia requies animarum, quæ in illo saeculo nunc est, non ullo consumenda morore, sed pleniori

A gaudio futuræ est resurrectionis adaugenda. In Luca legimus: *Quia stabant omnes noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ erant eum.* His ergo notis Jesu, post depositum ejus corpus, ad sua remeantibus, soleæ mulieres, quæ arctius amabant, funus subsecute, quomodo poneretur inspicere curabant, ut ei tempore congruo munus possent devotionis offerre. Sed et hactenus sanctæ mulieres die parasceve, id est præparationis, idem faciunt, cum animæ humiles, et quo majoris sibi conscientia fragilitatis, eo majori Salvatoris amore serventes passionis, ejus vestigiis in hoc sæculo, quo requies est, præparanda futura diligenter obsequuntur. Et si forte valcent imitari pia curiositate, quo ordine sit eadem passio completa perpendunt. In Evangelio quidem Marci scriptum est:

Et revertentes paraverunt aromata et unguenta, et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Mandatum erat ut sabbati silentium a vespera usque ad vesperam servaretur, et ideo religiosæ mulieres, seculo Domino, quamdiu licebat operari, id est, usque ad solis occasum in unguentis præparandis erant occupatae, quod non solum in die parasceve egerant, verum transacto sabbato, id est, sole occidente, mox ut operandi licentia remeabat, emerunt aromata, ut mane venientes ungerent corpus ejus, sicut Marcus evangelista testatur. Neque enim vespere sabbati, præoccupante jam noctis articulo, monumentum adire valuerunt. Inspecta autem Domini sepultura, revertentes parant aromata et unguenta, qui lecta, audita, recordata passione dominica, mox ad partitura se opera virtutum, quibus Christus delectetur, convertunt. Et sabbato quidem paratis aromatis silent, venturæ post sabbatum cum muneribus ad Dominum, cum finita præsentis vita parasceve, beata in requie gaudentes exspectant, quando tempore resurrectionis apparente, redolentibus Christo spiritualium actionum quasi aromatibus occurrant. Mariam Magdalene Mariam plerique putant interpretari. Illuminant me isti vel illuminatrix. Magdalena turris interpretatur. Significat hæc Maria sanctam Ecclesiam ex gentibus congregatam. Altera Maria significat primitivam Ecclesiam ex populo Iudeorum electam.

D *Convenierunt principes sacerdotum et Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam, jube ergo custodiri sepulcrum,* etc. Non sufficerat principibus sacerdotum et scribis ac Pharisæis crucifixisse Dominum Salvatorem, nisi sepulcrum custodirent, cohortem acciperent, signarent lapidem, et quantum in illis est, manum opponerent resurgentem, ut diligentia eorum nostræ fidei proficeret. Quanto enim amplius servatur, tanto magis resurrectionis virtus ostenditur. Unde et monumento novo, quod excisum fuerat in petra, conditus est, ne si ex multis lapidibus, ædificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatis furto diceretur. Quod autem in sepulcro ponendus esset, Prophetæ testimonium est dicentis: *Hic habitat in excelsa spelunca petra*

fortitudine (Iust. xxxiii), statimque post duos versiculos sequitur : Regem cum gloria videbitis. Paulus per de ministratoribus persecutionis Christi, quid actu sit, videamus. Primus Herodes, sub quo passi sunt infantes, hunc finein habuit. Lento igni extrinsecus urebatur, intrinsecus autem vasto incendio cremabatur, omne corpus putridum gestabat atque corruptum, inerat febris maxima, prurigo intolerabilis, colli dolor immensus, pedum tumor extensus, verenda putrida, inerat illi et inflatio putrida, postquam oleo est litus, soluti sunt oculi ejus, et desperatus omnes primarios et nobiles plebis ad se jubet colligi, et in loco uno recludi, et ait sorori suæ : Novi Judeos de mea morte gavisuros, sed ut habeant lugentes cum spiritum exhalavero, omnes interfice. Igitur sex filii suis a se necatis, cutellum petiit, ut pomum, mox solito, purgaret, et elevavit in seipso dextram suam, et ita ebit. Post hunc filius ejus Herodes, sub quo passus est Dominus, eo quod non dedisset gloriam Deo, astitio ab angelo Domini percussus est, et incredibilis ventris inflatione distentus, continuis quinque diebus, quinquagesimo quarto ætatis sue anno, regni vero septimo obiit. Pilatus vero ita malorum cladiis cruciatos est, ut propria se manu transverberaret. Quanta vero accesserint Iudeis per quadraginta annos usque ad vindictam crucis enumerare perlongum est. Quod a Pilato Cæsaris imago nocte in templo posita est, quod Paschæ solemnitate perturbatione facta, trigesima millia ex eis cæsa sunt : quod irruente fame, mulier unicum filium suum comederit. Multa et alia signa demonstrabantur super eos. Nam fulgebat stella gladio similis per totum annum super Hierusalem. Quadam die vitula sacrificiis admota enixa est agnam. Quadam nocte janua sanctuarii seris ferreis invenita, quæ vix viginti viris clandebatur, sponte aperta est. Quadam die visi sunt currus et equites per aerem ferri. Quadam die Pentecostes sacerdotes audiabant motus in templo, et voces dicentiam : Transmigremus ex his sedibus. Quadam festivitas die, quidam Ananias filius mente commotus clamabat : Vox ab oriente, vox ab occidente, vox a quatuor ventis. Qui verberatus magis ac magis clamabat. In obsidione autem Romanorum oceisi undecies centena millia referuntur. Ad distractendum vero traditi centum millia dicuntur : rectam igitur fuit, ut qui patrem et filium despicerant, a filio et patre, illi est, Tito et Vespasiano delerentur : et qui in solemnitate Paschæ Dominum crucifixerunt, in eadem solemnitate ab hostibus conclusi perirent.

DOMINICA IN PALMIS.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES,
CAP. II.

Hoc enim sentile in vobis, quod et in Christo Iesu. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo,

A humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortuus autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, celestium, terrestrium et infernorum. Et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

Hoc enim sentile in vobis, quod et in Christo Iesu. Hoc loco Apostolus humilitatem tenere nos doceat, et exemplum Domini nostri Iesu Christi ponens, qui cuia sit in una eademque substantia deitatis, unus cuia Patre, potentiae sue fortitudine, et maiestate abscondita, formam servi, id est, assumpti hominis accepit. Si enim ille Dominus et Magister, servis et discipulis ministravit, quanto magis nos æqualibus et majoribus servire debemus.

Qui cum in forma Dei esset. (Ex Joan. Chrys.) Per hoc enim quod dixit : Qui cum in forma Dei esset, verbi substantiam in natura Dei esse ostendit, per hoc autem, quod dixit : Formam servi accepit, natura hominis et non substantie sue, sive personæ; unum esse verbum significavit. Nec enim dixit, quod eum qui in forma servi erat, accepit, ne anteplasmatum homini unitum esse Deum Verbum ostenderet.

Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. (Ex Aug.) Non rapina usurpavit quod natura fieri possidebat.

Cum igitur Apostolus de unigenito Dei Filio loqueretur, quantum pertinet ad divinitatem ejus, secundum id quod verissime Deus est, æqualem eum esse dixit Patri, quod non ei fuit tanquam rapina, id est, quasi alienum appetere, sed quasi proprium possidere.

Sed semetipsum exinanivit. (Ex Chrys.) Exinanitio autem est, Deo verbo eorum quæ humana sunt, aut propter unitatem ad carnem, quæ dispensative facta est. (Ex Aug.) Exinanivit, non formam suam mutant, sed formam servi accipiens, neque conversus aut transmutatus in hominem, amissa incomparabile stabilitate, sed tanquam verum hominem suscipiendo, ipse susceptor. In similitudine hominum factus, non sibi, sed eis, quibus in homine apparuit. Dei Filius Deo Patri natura æqualis, habitu minor, in forma enim servi quam accepit, minor est Patri, in forma autem Dei, in qua erat etiam, antequam hanc accepisset, æqualis est Patri. Ergo quia formam Dei accepit formam servi, utrumque Deus, utrumque homo. Sed utrumque Deus, propter accipientem Deum, utrumque autem homo, propter acceptum hominem. Neque enim illa susceptione alterum eorum in alterum conversum atque mutatum est, ut desisteret esse divinitas, nec creatura in divinitatem, ut desisteret esse creatura.

Et habitu inventus ut homo. Nomen habitus dicitur, ab illo verbo quod est habere. Ergo in illa redicitur habitus, quæ nobis ut habeatur accidit. Multis enim modis habitum dicimus, vel animi, sicut est, disciplinae perceptio usu roborata, vel corporis

sicut est alius alio succulentior : vel membris ac- A tu in ipsis, o homo, susceptione carnis promeruerit. commodatur, ut dicimus, vestitum, calciatum, et rma- nominis dignitatem. Hæc enim de eo dicuntur, tam, et si quid hujus modi est. Verumtamen hoc ex quo Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. interest, quod quædam eorum quæ accident nobis, (Ex August.) Præter hoc quod tanquam in templo in ut habitum faciant, non mutantur a nobis, sed ipsa illo corpore habitat omnis plenitudo divinitatis, est nos mutant in semetipsa, sicuti sapientia cum aliud quod intersit inter illud caput et cuiuslibet accidit homini, non ipsa mutatur, sed hominem mutat, membra excellentiam. Est plane quod singulari quem de stulto sapientem facit. Quædam vero sic quædam susceptione hominis illius, una facta est persona cum Verbo. De nullo enim sanctorum dici potuit aut potest, aut poterit, Verbum caro factum est. Nullus sanctorum qualibet præstantia gratiae Unigeniti Dei nomen accepit, ut quod est ipsum Dei Verbū ante sæcula, hoc simul cum assumpto homine diceretur. Singularis est illa susceptio, nec cum hominibus aliquibus sanctis, quantalibet sa- pientiae sanctitate præstantibus, ullo modo potest esse communis.

Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, etc. Hic nobis perfectæ obedientiæ monstrat exemplum, nulla enim potest mors deterior esse morte crucis.

Propter quod et Deus exaltavit illum. Locus iste, secundum humanam naturam potius intelligentius est, quam divinam. Natura enim humana humiliari et exaltari potuit, non divina. Si ergo et nos exaltari cupimus, Deo ac sanctis ejus usque ad mortem obediare etiam debemus. Magistrum humilem superbi discipuli non sequamur, nec Dominum mitem servi contemnamus ingrati, nec indignum sit nobis aequalibus præbere ministerium, cum ille Dominus obsecutus sit servis.

Et donavit illi nomen, etc. Quomodo accepit ut adorari potuisse largitor omnium coelestium munera, quem non solum patriarchas et prophetas, verum etiam angelos et potestates, cherubim et seraphin, divinis testimoniis adorasse cognoscimus. Aut quomodo dicitur exaltatus, qui magis per assumptam humiliatus dicitur carnem ? Verum si attendas, quod Verbum caro factum est, non eum miraberis exaltatum referri, aut nomen prædicabile suscepisse.

In ipso enim humana cognoscitur exaltata natura ;

PATROL. CII.

A tu in ipsis, o homo, susceptione carnis promeruerit. nominis dignitatem. Hæc enim de eo dicuntur, ex quo Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. (Ex August.) Præter hoc quod tanquam in templo in illo corpore habitat omnis plenitudo divinitatis, est aliud quod intersit inter illud caput et cuiuslibet membra excellentiam. Est plane quod singulari quædam susceptione hominis illius, una facta est persona cum Verbo. De nullo enim sanctorum dici potuit aut potest, aut poterit, Verbum caro factum est. Nullus sanctorum qualibet præstantia gratiae Unigeniti Dei nomen accepit, ut quod est ipsum Dei Verbū ante sæcula, hoc simul cum assumpto homine diceretur. Singularis est illa susceptio, nec cum hominibus aliquibus sanctis, quantalibet sa- pientiae sanctitate præstantibus, ullo modo potest esse communis.

Ut in nomine Iesu omne genz flectatur caelatum, terrestrium, etc. Ideo pro omniibus passus et mortuus est, ut omnis creatura in nomine ejus preceum fundat, caelatum commorantium in caelo, terres- trium viventium in terra, et infernorum, sive horri- num mortuorum, sive, ut aliqui volunt, de custodi- bus dicit infernorum.

Et omnis lingua confiteatur, etc. Id est, omnium et diversarum gentium lingua, hoc est, in natura et gloria deitatis, dum ejusdem est gloria, cuius est pater.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XIII.

C *Ante diem festum Paschæ sciens Jesus, quia ve-*
nit hora ejus, ut transcat ex hoc mundo ad Pa-
trem. Cum dilexisset suos, qui erant in mundo,
in finem dilexit eos. Et coena facta cum diabolus
jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simo-
nis Ischariotis, sciens quia omnia dedit ei Pater
in manus, et quia a Deo exivit, et ad eum vadit,
surgit a coena et ponit vestimenta sua, et cum
accepisset linteum præcinctus se. Deinde misit
aquam in pelvam, et cœpit lavare pedes discipulo-
rum, et extergere linteum quo erat præcinctus.
Venit ergo ad Simonem Petrum, et dicit ei Pe-
trus : Domine, tu mihi lavas pedes ? Respondit
Jesus, et dixit ei : Quod ego facio tu nescis modo,
scies autem postea. Dicit ei Petrus : Non lavabis
mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus : Si
non lavero te, non habebis partem mecum. Dicit
ei Simon Petrus : Domine, non tantum pedes
meos, sed et manus et caput. Dicit ei Jesus : Qui
lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est
mundus lotus, et vos mundi estis, sed non omnes.
Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum.
Propterea dixit, non estis mundi omnes. Postquam
ergo lavit pedes eorum, accepit vestimenta sua,
et cum recubuisse iterum, dixit eis. Scitis quid
fecerim vobis ? Vos vocatis me magister et Do-
mine, et bene dicitis. Sum etenim : Si ergo ego
lavi pedes vestros, dominus et magister, et vos
debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum dedi

et vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.

DIVI AUGUSTINI DICTA DE COENA DOMINI.

Pascha ~~νόμος~~ Hebreum nomen est, non Græcum. Opportunissime tamen occurrit in hoc nomine quædam congruentia utrarumque linguarum. Qui enim πάσχω Græce, Latine *pator* dicitur. Ideo pascha passio putata est, velut hoc nomen a passione ita appellatum est. In sua vero lingua, hoc est, in Hebræa, pascha transiens dicitur. Hoc itaque nomen interpretans nobis beatus Evangelista, *ante diem festum*, inquit, *pascha, sciens Jesus, quia venit hora, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem*. Ecce pascha, ecce transitus. Unde et quod? De hoc scilicet mundo ad patrem, spes membris in capite est data, quod es-
tent illo transeunte sine dubio secutura.

Cum dilexisset suos qui erant in mundo, etc. Quid est enim *in finem dilexit eos*, nisi in Christum? Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti. Alter, *in finem dilexit*, usque ad mortem dilexit, id est, usque ad mortem illum dilectio illa perduxit, quia tantum dilexit suos, ut moreretur propter eos.

Et cœna facta, cum diabolus misisset. Cœna ergo facta, dictum est, jam parata, et ad convivantium mensam usumque perdulta, non transacta neque finita. Si quæreris, quid miserit diabolus in cor Iudeæ, hoc utique, ut traderet eum. Missio ista non fit per aurum, sed per cogitationem. Jam talis venerat ad convivium explorator pastoris, insidiator Salvatori, venditor Redemptoris.

Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a Deo exiuit, et ad Deum vadit, etc. Si omnia dedit ei Pater in manus, ergo et ipsum traditorem. Nam si ipsum in manibus non haberet, non utique illo uteatur ut vellet. Proinde traditor traditus erat ei quem tradere cupiebat. Atque ita malum tradendo faciebat, ut de tradito bonum fieret, quod nesciebat. Sciebat enim Dominus quid ficeret pro amicis, ac sic omnia dederat Pater in manus ejus, et in usu mala, et in effectu bona.

Surgit a cœna et ponit vestimenta sua, etc. Cum ergo illi Deus Pater omnia dedisset in manus, ille discipulorum non manus, sed pedes lavit. Et cum se sciret a Deo exisse et pergere ad Deum, non Dei Domini, sed hominis servi implevit officium, nec illius dignatus est pedes lavare, cuius manus jam prævidebat in scelere cruci tendus. Suis expoliatus est vestimentis, et mortuus, involutus est linteis, expoliatus est, et tota illa ejus passio nostra purgatio est. Tanta est quippe humanæ utilitati humilitas, ut eam commendaret suo exemplo, etiam divinitatis sublimitas. Quid est: venit ergo ad Simonem Petrum? quasi aliquibus jam lavasset, non ita intelligendum est, quod post aliquos ad illum venerit, sed quod ab illo cœperit.

Qui lotus est, non habet opus, nisi pedes lavare, sed est mundus totus, etc. Utique mundus totus præter pedes. Homo quidem in sancto baptismo totus ablui-
tur, non *træster* pedes, sed *totus omnino*. Verumtamen

A cum in rebus humanis postea vivitur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficiuntur, hoc ipse evangelista patefecit: *Sciebat enim, inquit, quisnam esset qui traderet eum*: *Vos*, inquit, *vocatis me magister et Domine, bene dicitis, sum etenim*, ideo bene dicitis quia sum.

Si ego tari pedes vestros, Dominus et magister, et reliqua. Discimus enim, fratres, humilitatem ab excelsis, faciamus invicem humiles, quod humiliiter fecit excelsus. Nec delignetur quod fecit Christus, facere Christianus. Nam quod dicit: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis*, ostendit nobis, ut si quis adversus alii B quem habet querelam, sicut Dominus donavit nobis, ita et nos invicem. Itaque nobis delicia done-
mus, et pro nostris delictis invicem oremus. Atque ita quodammodo invicem pedes nostros lavemus. Nostrum est, donante ipso, ministerium charitatis et humilitatis adhibere, illius est, exaudire, ac nos ab omni peccatorum contaminatione mundare per Christum et in Christo, ut quod aliis etiam remittimus, hoc est, in terra solvimus, solvatur in celo.

Amen, amen dico vobis, non est servus major domino suo, et reliqua. Hoc ideo dixit, quia laverat discipulorum pedes magister humilitatis, et verbo et exemplo.

(Smaragdus hic plus habet quam Evangelium in cœna Domini in se complectitur, nam aureum illum, et ssavissimum Christi sermonem, quem evangelista Joannes habet cap. XIII, XIV, XV, XVI, XVII, ceu cynamne canitionem qua Christus suis valedicit, subnectit, et mira, sed clara brevitate ex orthodoxis partibus, exponit.)

Non de omnibus vobis dico, ego scio quos elegerim. Quos? nisi eos qui beati erunt, faciendo quæ præcepit. Non est ex eis iste, qui panem illius sic edebat, ut super eum levaret calcaneum. Illi manducabant panem Domini, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille poenam. Amodo, inquit, dico vobis, priusquam fiat, ut credatis, cum factum fuerit, quia ego sum (Joan. XIII). Id est, ego sum ille de quo Scriptura præcessit, ubi dictum est: *Qui manducat panem meum, levabit super me calcaneum*. Deinde sequitur et dicit:

Amen, amen dico vobis, qui accipit eum, si quem misero, me accipit. Id est, secundum hominem. Qui autem me accipit, accipit eum qui misit me, id est qui accipit me secundum Deum, accipit eum qui me misit. Sic namque unusquisque eum qui est missus accipiat, ut in illo cum qui misit attendat. Si enim attendas Christum in Petro, invenies discipuli præceptorem. Si autem attendas Patrem in Filio, invenies unigeniti genitorem. Ac sic in eo qui missus est, sine ullo errore accipimus mittentem.

Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritus. Quid est ergo, quod ille turbatus est, nisi quia infirmos in suo corpore, hoc est, in sua Ecclesia, sus-

infirmitatis voluntaria similitudine consolatus est. A Et Deus, inquit, clarificatus est in eo. ipsa enim clarificatio est Filii hominis, ut Deus clarificetur in eo. Quando turbatur, qui non turbaretur nisi volens, eum consolatur qui turbatur et nolens.

Aspiciebat ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret, et reliqua. Sic quippe in eis erat erga magistrum suum pia charitas, ut tamen eos humana alterum de altero stimularet infirmitas. Nota quidem sibi erat cujusque conscientia, verumtamen, quia proximi erat ignota, ita sibi singulas quisque certus erat, ut incerti essent, et cæteris singuli, et singulis cæteri. Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu. Qui dixit in sinu, paulo post ait, super pectus, ipse est Joannes, cuius est hoc Evangelium. Itaque cum recubuisse, ait ille, supra pectus Jesu, hic est utique pectoris sinus sapientiae secretum, dicit ei : Domine, quis est? Respondit Jesus : Ille est cui intinctum panem porrexero; cum intinxisset panem, dedit Judæ : post panem introivit in illum Satanas. Expressus est traditor, nudatae sunt latebrae tenebrarum. Bonum est quod accepit, sed malo suo accepit, quia male bonum malus accepit. Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio cui gratia fuisse ingratus? Intravit ergo homini ingrato panis in ventrem, hostis in mentem. Et dicit ei Jesus : Quod facis fac citius. Non præcepit facinus, sed prædictis Judæ malum, nobis bonum, non tam in perniciem persidi sæviendo, quam ad salutem fidelium festinando, ille agebat negotium suæ venditionis, iste nostræ redemptio-

Hæc autem nemo scivit discubentium, ad quid dixerit ei, quidam enim putabant, quod loculos habebat, etc. Habet ergo et Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus, et aliis indigentibus tribuebat. Tunc quidem primum Ecclesiasticae pecunia forma est instituta, ubi intelligeremus, quod præcepit, non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecunia servaretur a sanctis, sed ne Deo pro ista serviat, et propter inopiaz timorem justitia deseratur. Nam cum accepisset ille buccellam, exiit continuo, erat nox. Cum ergo exiret, mox ait Jesus :

Nunc clarificatus est Filius hominis. Dies ergo diei eructavit verbum, id est, Christus discipulis fidelibus, ut audirent eum et amarent sequendo. Et nox nocti annuntiavit scientiam, id est, Judas Judæis infidelibus, ut venirent ad eum et apprehenderent verseundo.

Nunc, inquit, clarificatus est Filius hominis. Video hic aliquid quod præfiguret magnum. Exiit Judas, et clarificatus est Jesus : exiit filius perditionis, et clarificatus est filius hominis. Ille quippe exierat, propter quem dictum eis erat, et vos mundi estis, sed non omnes. Exeunte itaque immundo, omnes mundi remanserunt, et cum suo mundatore manserunt. Tale aliquid erit, cum victus a Christo transierit hic mundus, et nemo in populo Christi remanebit immunus, sed sicut sol fulgebunt in regno Patris sui :

B Et continuo, inquit, clarificavit eum, resurrectionem scilicet suam, non sicut nostram in fine sæculi, sed continuo futuram hac attestatione prædicens.

Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Ne putarent ergo, quod sic eum clarificatus esset Deus, ut non eis coniungeretur ulterius ea conversatione qua in terra est : Adhuc, inquit, modicum vobiscum sum, tanquam diceret : Continuo quidem resurrectione clarificabor, non tamen continuo ascensurus in cælum, sed adhuc modicum vobiscum sum, sicut enim scriptum est in actibus Apostolorum (Cap. 1), fecit cum eis post resurrectionem quadraginta dies, intrans et exiens, manducans et bibens, non quidem habens esuriendi ac sitiendi egestatem, sed usque ad ista carnis insinuans veritatem, quæ cibandi ac potandi jam non habebat necessitatem, sed potestatem. Hos ergo quadraginta dies significavit dicendo : Adhuc modicum vobiscum sum, an aliud aliquid? Potest enim et sic intelligi, adhuc modicum vobiscum sum. Adhuc sicut vos in hac infirmitate carnis etiam ipse sum, donec scilicet moreretur atque resurgeret, quia posteaquam resurrexit, cum illis quidem fuit diebus, ut dictum est, quadraginta exhibitione corporalis presentiae, sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanæ.

C Quæritis me, et sicut dixi Judæis, quo ego vado, vos non potestis venire, et vobis dico modo. Hoc est, modo non potestis. Iste itaque non poterant venire tunc quo ille ibat, sed poterant postea. Non igitur adhuc minus idonei erant sequi Dominum, cosque docens, quomodo idonei esse possent pergere, que ille antecedebat : Mandatum, inquit, novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, hi sunt gressus quibus sequendus est Christus. Dilectio ista nos innovat, ut simus homines novi, hæredes testamenti, novi cantatores cantici novi.

D Dicit ei Simon Petrus : Domine, quo radis, etc. Sic utique hoc dixit magistro discipulus, et Dominus servus, tanquam sequi paratus, propterea quippe Dominus, qui ejus animum vidit, quare hoc interrogaverit, sic ei respondit : Quo ego vado non potes me sequi modo. Quid festinas, Petre? Nondum te suo spiritu solidavit petra, noli extolliri præsumendo, non potes modo, noli dejici desperando, sequeris postea. Et Petrus : Quare te non possum sequi modo? animam meam pro te ponam. Et Dominus : Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter me neges. Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, et te parvulum nescis, qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis vitam tuam.

E Non turbetur cor vestrum, credite in Deum, etc. Ne mortem tanquam homines timerent, et ideo turbarentur, consolatur eos, etiam Deum se esse contestans. Mortem metuistis huic formæ servi, non turbetur cor vestrum, suscitabit illam formam Dei. Sed quid est quod sequitur : In domo patris mei mansio-

nes multæ sunt? nisi quia et sibi metubant, tanquam A essent ab illo perituri, merito turbabantur. Sed cum audiunt: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt; si quo minus dixissem vobis, quia vado vobis parare locum.* A perturbatione recreantur, certi ac fidentes, et jam post pericula temptationum se apud Deum cum Christo esse mansuros, quia et si alius est alio fortior, aut alius alio sapientior, aut alius alio justior, aut alius alio sanctior, in domo Patris mei multæ mansiones sunt. Ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito, atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis. Quomodo vadit et parat locum, sijam multæ mansiones sunt? An istæ mansiones et sunt et parandæ sunt? Parat autem modo mansiones mansionibus, parando mansores, quas præparavit prædestinando, præparat operando, nec alias, sed quas præparavit, has præparat. Sed quia nondum sunt in operatione, *Et si abiго, inquit, et præparaverо vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad me-* enipsum. Quid putavimus esse domum Dei, nisi templum Dei? *Templum enim Dei sanctum est,* inquit Apostolus, *quod estis vos.* Quid est: Quo vadis, Domine? Quid est: Quo venis? Si bene te intelligo, nec unde vadis, nec unde venis recedis, vadis latendo, veenis apparet, sed sic maneat regendo, ut proficiamus bene vivendo. Quomodo parabitur locus ubi possimus manere persuendo? Nam quod dicit: Quo ego vado, vos scitis, et viam scitis, in subsequentibus aperitur cum dicit: *Ego sum via, veritas et vita.*

Nemo renit ad Patrem, etc. Ibat ergo ad seipsum per seipsum, et nos imus ad ipsum per ipsum, imo vero et ad Patrem. Aliud quippe Verbum Dei est, aliud homo, sed Verbum caro factum est, id est, homo, non itaque alia Verbi, alia est hominis persona, quoniam utrumque est Christus una persona. Ac per hoc quemadmodum caro mortua est, Christus est mortuus, et cum caro sepulta est, Christus sepultus est, sic enim corde credimus ad justitiam, sic ore profitemur ad salutem. Ita cum caro a morte venit ad vitam, Christus venit ad vitam. Et quia verbum Dei Christus est, Christus est vita. Ita uiro quodam et ineffabili modo, qui nunquam diuisit vel amisit seipsum, venit ad seipsum.

Si cognovissetis me, etc. Hoc est quod ait: *Ne-
nisi renit ad Patrem nisi per me.* Dicta est enim omnimoda similitudo, quæ illi cum Patre est, ut ideo amodo dicentur nosse Patrem, quia noverant similem Filium. Sic ergo dictum est ad Philippum: *Qui videt me, videt et Patrem, non ut ipse sit Pater, qui Filius, sed quod a Patre similitudine in nullo prorsus discrepet Filius.* Ac si diceret, si me vidisti, qui omnimodo ei similis sum, vidisti illum cui similis sum. Sequitur.

Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, etc. Majora quam ipse facit dixit eos esse facturos, sed in eis, vel per eos se facientem, in ipsis tanquam ex semetipsis. Sed quæ sunt tandem ista majora? an forte quod ægros, ipsis transiuntibus, etiam eorum umbra sanabat. Majus est enim ut sancti umbra quam fimbria, illud per se, hoc per ipsos, sed utrumque ipse, verumtamen quando ista dicebat, verborum suorum opera commendabat. Audiebant et credebant illi, et eorumdem verborum fructus erat fides illorum. Verumtamen evangelizantibus discipulis gentes etiam crederunt. Haec sunt sine dubitatione majora. Nec tamen ait: *Majora horum facietis*, ut solos apostolos ea putaremus esse facturos. Sed qui credit in me, inquit: Ita ne quicunque credit in Christum facit quæ Christus. Nam inter cætera bona, etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos quam præter illos. Nonne ab ore ipsius dives ille tristis abscessit, quando vite æternæ consilium quæsivit, et tamen postea, quod ab illo auditu non fecit unus, fecerunt multi, cum loqueretur per discipulos magister bonus. Ecce majora fecit, prædicatus a credentibus, quam locutus audiebatibus. Tunc autem verba ejus erant opera ejus. Et utique minus est verba justitiae prædicare, quod fecit propter nos, quam impios justificare, quod ita fecit in nobis, ut faciamus et nos.

Et quodcumque petieritis in nomine meo hoc faciam, et reliqua. Magnam spem Dominus suis promisit orantibus, dicens: *Quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Ipsum enim quodcumque, non ait petieritis utcunque, sed in nomine meo, Jesus enim interpretatur Salvator, quapropter quando voluntus ut faciat quodcumque petiuntus, non utcunque, sed in nomine Salvatoris petiuntus. Non ergo contra salutem nostram petamus. Sic ergo perrexit ad Patrem, ut non relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes.

Si diligitis me, mandata mea serrate, et ego rogabo Patrem, etc. Hic est utique in trinitate Spiritus sanctus, quem Patri et Filio consubstantiam et coæternum fides catholica constitutur. Jam itaque habebant spiritum discipuli, quem Dominus promiebat, nec tamen adhuc eum habebant, sicut eum Dominus promittebat, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius: habebant occulite, accepturi fuerant manifeste. Quia et hoc ad majus donum sancti Spiritus pertinebat, ut eis innotesceret quod habebant. Quod vero ait: *Rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ostendit et se ipsum esse Paracletum;* παράκλητος enim Graece, Latine dicitur advocatus, et dictum est de Christo: *Advocatum habemus apud patrem, Iesum Christum justum (I Joan. ii).* Vos autem, inquit, cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit, ne putarent ita apud eos esse ut hospitem, exponuit quid dixerit, apud vos, cum adjunxit et dixit, is

sobis. Datur quippe ut sit et in vobis. Sed videri et sciri, quemadmodum videndus et sciendus est, non potest a nobis, si non sit in nobis.

Non relinquam vos orphanos, etc. Post promissionem Spiritus sancti ne quis putaret, quod ita eum Dominus datus fuerat, velut pro seipso, ut non ut ipse cum eis esset futurus, adjecit : *Non relinquam vos orphanos.* Quamvis ergo nos Filius Dei suo Patri adoptaverit filios, et eundem Patrem nos voluerit habere per gratiam, qui ejus Pater est, per naturam tamen etiam ipse erga nos paternum quodammodo demonstrat affectum, cum dicit : *Non relinquam vos orphanos.* Deinde sequitur : *Adhuc modicum et mundus me jam non videt, vos autem videtis me, quia ego vivo et vos rivetis.* Quid est hoc quod de praesenti se dixit vivere, illos autem de futuro esse victuros? Nisi quia vita etiam carnis utique resurgentis, qualis in ipso præcedebat, et illis est pollicitus secuturam. Duas ergo resurrectiones, suam scilicet mox futuram, et nostram in fine sæculi venturam, duobus verbis praesentis temporis et futuri, eleganter breviterque promisit : *Sed quoniam post resurrectionem, etiam ipsam carnem suam, quam non solum videndam, verum etiam contrectandam demonstravit, suis voluit demonstrare, non suis subtrahere, et hoc est fortasse, adhuc modicum et mundus me jam non videt, vos autem videtis me.*

In illo die, inquit, vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, etc. In quo die? nisi de quo ait : *Ei vos vivetis, tunc enim erit ut possimus videre quod credimus, nam et nunc est in nobis, et nos in illo. Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me,* qui habet in memoria et servat in vita; qui habet in sermonibus, et servat in moribus; qui habet audiendo, et servat faciendo, ipse est, inquit, qui diligit me; *et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum.* Diligam et manifestabo, id est, ad hoc diligam ut manifestem. Quid est diligam? tanquam tunc dilecturus sit, et nunc non diligat? absit. Nunc enim ad hoc diligit, ut credamus et mandatum fidei teneamus, tunc ad hoc diliget, ut videamus, et ipsam visionem mercedem fidei capiamus.

Respondit Jesus et dixit eis : Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, etc. Sic inseparabiliter operantur Pater et Filius, sic et inseparabiliter diligunt. Ecce facit in sanctis, cum Pater et Filio, sanctus etiam Spiritus mansionem intus utique tanquam Deus in templo suo. Deus trinitas, Pater et Filius et Spiritus sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos. Veniunt subveniendo, venimus obediendo: veniunt illuminando, venimus intuendo; veniunt implendo, venimus capiendo, ut sit nobis eorum non extra via visio, sed interna, et in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna. Sequitur : *Et sermonem quem audistis, non est mens, sed et Patris.* Recte igitur auctori tribuit, quidquid facit æqualis,

A a quo habet hoc ipsum, quod illi est indifferenter æqualis. Non miremur, non paveamus, non est minor Patre, sed non est, nisi a Patre, non utique suum, sed Patris est verbum, quomodo nec sua imago, sed Patris, nec suus Filius idem ipse, sed patris.

Hæc locutus sum vobis apud vos manens, et reliqua. Apud vos manens, utique praesentia corporali, qua cum illis visibili loquebatur : *Paracletus autem, inquit, Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Nam quando, vel quem Spiritus sanctus docet, trinitas ipsa docet, sed quoniam trinitas est, oportebat ejus singulas insinuare personas, omnes igitur et dicit et docet trinitas, sed nisi etiam singillatim commendaretur, eam nullo modo humana capere utcunque posset infirmitas.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hoc est quod legimus apud prophetam : *Pacem super pacem.* Pacem nobis relinquit iterus, pacem suam nobis dabit in fine venturus, pacem nobis relinquit in hoc sæculo, pacem suam nobis dabit in futuro sæculo. Pacem nobis relinquit, in qua manentes hostem vincimus, pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus. Pacem reliquit nobis, ut etiam hic invicem diligamus, in illo tamen, atque ab illo est nobis pax; *ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum* (*Ephes. ii*), pax ergo ipse nobis est, et cum credimus quia est, et cum videbimus eum sicuti est. Quod vero adjunxit, *Non quomodo mundus dat, ego do vobis*, quid est aliud, nisi non quomodo homines dant, qui propter ea sibi dant pacem, ut sine molestia non Deo, sed amico suo mundo persuauatur.

Non turbetur cor vestrum, neque formidet; audistis quia ego dixi vobis, etc. Hinc ergo turbari et formidare poterat cor illorum, quod ibat ab eis, quamvis venturus ad eos, ne forsitan gregem lupus in hoc intervallo invaderet pastoris absentia. Sed a quibus homo abscedebat, Deus non relinquebat, et idem ipse Christus homo et Deus. Ergo et ibat per id quod homo erat, et manebat, per id quod Deus erat : ibat per id quod in uno loco erat, manebat per id quod ubique erat. *Si diligenteris me, gauderetis utique quia vado ad Patrem, quia Pater maior me est.* Per quod ergo Filius non est æqualis Patri, per hoc erat iterus ad Patrem, per illud autem in quo est æqualis gignenti Unigenitus, nunquam recedit a Patre. Forma quippe servi accessit, non forma Dei recessit, hæc est assumpta, non illa consumpta. Propter hanc dicit, *Pater maior me est*, propter illam vero, *ego et Pater unus sumus.* Agnoscamus geminam substantiam Christi, divinam scilicet qua æqualis est Patri, humanam, qua major est Pater. Utrumque autem simul non duo, sed unus Christus, ne sit quaternitas, non trinitas Deus. Sicut enim unus est homo anima rationalis et caro, sic unus est Christus Deus et homo, ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis et

caro. Christum in his omnibus, Christum in singularis constemur. Quis est ergo, per quem factus est mundus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Jesus, sed in forma servi.

Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum fuerit factum credatis, et reliqua. Quid sibi vult hoc? Nonne potius dicendum fuit: Et nunc dixi vobis, priusquam fiat ut credatis, ut cum factum fuerit, videatis. Illud enim dicit: Cum factum fuerit, quod eum post mortem visuri erant viventem, et ad Patrem ascendentem, quo viso illud fuerant credituri, quod ipse esset Filius Dei, qui potuit hoc facere cum praedixisset, et praedicare, antequam ficeret. Deinde quid dicit: Jam non multa loquerer vobiscum, venit enim princeps mundi. Quis nisi diabolus? et in me non invenit quicquam. Nullum scilicet omnino peccatum; sic enim ostendit non creaturarum, sed peccatorum principem diabolum. Quid autem dicit discubentibus? Surgite, eamus hinc, quo, nisi ad illum locum unde fuerat tradendus ad mortem?

Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola, et reliqua. Iste locus evangelicus, fratres, ubi se dicit Dominus vitem, et discipulos suos palmites, secundum hoc dicit, quod est caput Ecclesiæ nosque membra ejus. Unius quippe naturæ sunt vitis et palmites, mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, cum esset Deus, cuius naturæ non sumus, factus est homo, ut in illo esset vitis, una natura, cuius et nos homines palmites esse possumus: Et Pater meus, inquit, agricola est. Secundum hoc ergo vitis Christus, secundum quod ait: Pater maior me est; secundum id quod ait: Ego et Pater unum sumus, et ipse agricola est. Jam vos inquit, mundi estis, mundi scilicet atque mundandi. Neque enim, nisi mundi essent, fructum afferre potuissent, et tamen omnem qui fert fructum, purgat agricola, ut fructum plus afferat. Quis enim est in hac vita, ut non sit magis magisque mundandus? Quare non ait: Mundi estis per baptismum, quo abluti estis, sed ait, propter verbum quod locutus sum vobis? nisi quia et in aqua verbum mandat, detrahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum etiam ipsum tanquam visibile verbum, hoc est, verbum fidei prædicamus, quod dicit Apostolus: Quia si confessus fueris in ore tuo, etc. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis: Manete in me, inquit, et ego in vobis. Unum et duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis, si in vite non est, in igne erit, ut ergo in igne non sit, in vite sit. Tunc ergo dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando

A facimus quæ præcepit, et diligimus quæ promisit.

In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, et reliq. Non hoc nostræ gloriæ tribuamus, tanquam hoc ex nobis ipsis habeamus, ejus est enim hæc gratia, et ideo in hoc non nostra, sed ejus est gloria, ut efficiamur Christi discipuli, quia ejus misericordia prævenit nos. Quod autem ait: Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, non æqualitatem naturæ ostendit nostræ et suæ, sicut est Patris et ipsius, sed gratiam qua mediator est Dei et hominum, homo Christus Jesus. Quid est ergo: Manete in dilectione mea, nisi manete in gratia mea? Quid est quod dicit: Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos? Nunquid et hic gratia intellegenda est, qua Pater diligit Filium? Sicut gratia est, qua nos diligit Filius, cum simus nos filii gratia, non natura, unigenitus autem natura, non gratia. An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? ita sane, nam dicendo: Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, gratiam mediatory ostendit, mediator autem Dei et hominum, non in quantum Deus est, sed in quantum homo est, Christus Jesus. Deus enim erat Verbum, unigenitus dignissimi coeternus, sed ut mediator daretur nobis per ineffabilem gratiam: Verbum caro factum est, et habitat in nobis.

B *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et reliq. Quod est gaudium Christi in nobis, nisi quod dignatur gauere de nobis? Et quod est gaudium nostrum quod dicit impletum, nisi ejus habere consortium? Diligamus ergo invicem sicut dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis. Majorum quippe hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Eum quippe imitetur pia obedientia, ut ei nos comparare nulla præsumiamus audacia: Vos, inquit, amici mei estis, magna dignatio, servi esse non meremur, et amici vocamur: Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Quoniam itaque dedit nobis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1), non servi, sed filii sumus. Qui autem aliquid boni agit et extollitur, quasi hoc ipse faciat, non dominus ejus, iste servus nescit quid faciat dominus ejus. Nos autem omnes, ut amici Domini esse possimus, quicquid Dominus noster faciat sciamus. Non solum etiam homines, verum etiam justos ipse facit nos, et non ipsi nos. Ab ipso quidquid boni est donatur, ut omnino de omnibus bonis, qui gloriantur, in Domino glorietur.*

C *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiri a Patre, etc. Quo igitur pacto hoc intelligendum est? Quis enim audeat affirmare, vel credere ullum hominem scire omnia quæcumque a Patre audivit unigenitus Filius? Nam sicut immortalitatem carnis, et salutem animalium futuram expectamus, quamvis jam pignore accepto, salvi facti esse dicamur, ita omnium notitiam, quæcumque Unigenitus audivit a Patre, futuram sperare debemus. Quamvis jam se hoc fecisse dixerit Christus, quod fa-*

cturus est, fecisse dicit, quia ea quæ futura sunt A ciām testimonium perhibendi charitas diffusa in cordibus vestris, per Spiritum sanctum, qui dabitur in vobis. Ille quippe testimonium perhibens, et testes fortissimos faciens, vobis abstulit Christi amicis timorem, et inimicorum odium convertit in amorem.

Hæc, inquit, locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Cum enim charitas diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, sit pax multa diligentibus legem Dei (*Psalm. cxviii.*), ut non sit scandalum eis. Deinde quæ passuri essent jam exprimens ait: Extra synagogas facient vos. Quid autem mali erat apostolis expelli de Judaicis synagogis, quasi non inde se fuerant separaturi, etiamsi nullus eos expelleret? Sed nimur hoc voluit denuntiare, quia Judæi Christum non fuerant recepturi, a quo isti non fuerant recessuri, et ideo futuram erat ut foras mitterentur, cum illo ab eis, qui esse nollent in illo, hi, quia esse non possent sine illo.

Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, et reliqua. Exhortans Dominus suos servos ad mundi odia preferenda patienter, nullum magis eis et melius, quam de seipso proponit exemplum. Nam quid est aliud: Non est servus major Domino suo, si me persecuti sunt, et vos consequentur? Sed hæc, inquit, omnia facient vobis propter nomen meum. Quæ omnia, nisi quæ dixit, Odio habebunt, scilicet et consequentur sermonem quem contemnent? Si non venissem, inquit, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent. De his enim dicit, de quibus dicebat: Si me persecuti sunt, et vos consequentur. C Judæi ergo persecuti sunt Christum. Nunquid sine peccato erant Judæi, antequam Christus ad eos in carne venisset? quis hoc vel stultissimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quod sub generali nonning vult intelligi, hoc est enim peccatum quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat, dimittitur ei cuncta peccata. Hoc est autem, quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit ut creditur in eum, hoc peccatum si non venisset, non utique haberent: Qui me odit, inquit, et patrem meum odit. Quomodo enim diligenter Patrem veritatis, qui habebant odio veritatem? Si opera non fecissem in eis, quæ nemo aliis fecit, et rel. Nimirum ergo illa sunt opera, quæ in eorum valetudinibus, tanta miracula salutis ostendit, quanta illis antea nemo donavit. Quia de ipso scriptum est: *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus* (*Psalm. lxxi.*). Nemo ergo aliis fecit quæcumque in eis opera fecit. Quoniam quisquis homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit, hæc autem ipse non illis facientibus fecit.

Cum autem venerit Paracletus, ille testimonium perhibebit, etc. Tanquam diceret: Odio me habuerunt et occiderunt videntes. Sed tale de me Paracletus testimonium perhibebit, ut eos faciat in me credere non videntes: Et vos, inquit, testimonium perhibebitis, quia ab inicio mecum es; perhibebit Spiritus sanctus, perhibebitis et vos; dabit enim vobis fidu-

Sed venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium, etc. Hoc est, non cognoverunt Deum neque Filium ejus. Quid sibi vult ergo: Extra synagogas facient vos? Sed venit hora. Tanquam hoc dictator fuisse: separabunt illi quidem vos, sed ego vos colligam, aut separabunt vos, sed venit hora nostra letitiae. Judæorum autem omnis, qui occidit prædictores Christi, Deo se præstare putavit obsequium, credens quod desererent Deum Israel, quicunque converterentur ad Christum: O execrabilis cæcitas! obsequium se præstare putabant Deo interficiendo famulos Dei.

Hæc autem, inquit, vobis locutus sum, ut cum venerit hora eorum, etc. Hæc scilicet, locutus sum vobis, non tantum quia passuri estis ista, sed cum venerit Paracletus, ille testimonium perhibebit de me, ne ista timendo taceatis. *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram, et ego vos consolabar mea præsentia corporali.* Nunc autem vado ad eum qui me misit, et nemo ex vobis interrogat me: Quo vadis? Nubes enim suscepit eum euntem in coelum (*Act. i.*), et verbis non interrogaverunt, sed oculis deduxerunt. Sed quia hæc locutus sum vobis, trikititia impletit cor nostrum. Contristabatur humanus affectus, quia carnis desolabatur aspectus.

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam; si enim non abiero, Paracletus non veniet, etc. Tanquam diceret: Expedit vobis ut hæc forma servi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis, sed nolo adhuc me carnaliter diligatis. Unde et subditur: Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, ac si diceret: Non potestis capere Spiritum, quamdiu secundum carnem nosse persistitis: Si autem abiero, inquit, mittam eum ad vos. Christo autem discidente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed et Pater et Filius illis adfuit spiritaliter. Nam cum ex carnalibus essent spiritualites futuri, profecto et Patrem et Filium et Spiritum sanctum capacius fuerant habituri.

Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de iustitia, et de judicio; de peccato quidem, quia nou-

crediderunt in me, de justitia vero, quia ad Patrem A gaudebit, malitia mundi hujus intelligi potest, quæ letata est occiso Christo. Quod vero ait : Gaudium vestrum nemo auferet a vobis, quia gaudium ipsorum est ipse Jesus, significatus est quod ait Apostolus : Christus resurgens a mortuis jam non moritur, etc (Rom. vi). Quid est enim quod ait : *Et in illo die non rogabitis quidquam?* Hoc verbum quod est? Rogare non solum petere, verum etiam interrogare significat. Quod vero dicit : *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam,* futurum oportere intelligi secundum, ubi videbimus facie ad faciem. Annuntiabo autem vobis, quia per Filium Pater videtur. Quis enim cognoscit Patrem, nisi cui voluerit Filius revelare?

Et non dico vobis, quia ego ragabo Patrem, etc. In B quantum homo est interpellat pro nobis Patrem, in quantum autem Deus est, nos exaudit cum Patre : *Ipse enim Pater, inquit, amat vos, quia vos me amatis,* hinc ergo factum est ut diligenteremur, quia dilecti sumus. Prorsus donum Dei est diligere Deum, ipse ut diligenteret dedit, qui non dilectus dilexit. Sequitur : *Exi a Patre et veni in hunc mundum,* exiit enim a Patre, quia de Patre est : in mundum venit, quia mundo suum corpus ostendit, quod de virginē assumpsit : reliquit mundum corporali discessione : perrexit ad Patrem hominis ascensione : nec mundum deseruit presentiae gubernatione.

Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis, etc. Posteaquam de convivio sancto illo, qui eum tradiditus egressus est, hanc enim causam commendavit sermonis sui, ut in illo pacem haberent, propter quod totum agitur quod Christiani sumus, hæc enim pax finem temporis non habebit, et omnis piæ nostræ intentionis actio, quæ finis ipsa erat, propter hanc sacramentis ejus imbuimur. Propter hanc mirabilibus ejus operibus et sermonibus eruditur : propter hanc spiritus ejus pignus accepimus : propter hanc in eum credimus et speramus, et ejus amore quantum donat accedimus : hac pace in pressuris omnibus consolamur : hac a pressuris omnibus liberamur, propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus.

(Cap. xvii.) *Hæc locutus est Jesus, et sublevatis oculis in cælum,* etc. Clarificatum a Patre Filium nonnulli accipiunt in hoc, quod ei non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Si passione clarificatus dicitur, quanto magis resurrectione! Humilitas ergo ejus incipit in sermone Apostoli, ab eo loco ubi ait : *Semetipsum exinanivit usque ad mortem crucis* (Philip. ii). Claritas vero ejus incipit ab eo loco ubi ait : *Propter quod et Deus illum exaltavit, et pervenit quod in gloria est Dei Patris.* Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Sed hoc factum est in forma servi. In forma vero Dei semper est claritas. Sed quid sibi vult, quod sequitur, *Ut Filius tuus clarificet te, cum sempiterna claritas Patris, nec diminuta fuerit in forma humana, nec augeri poterit in sua perfectione divina?* Apud ho-

Modicum et jam non videbitis me, etc. Post paululum enim passus est, et non viderunt eum. Rursus post paululum resurrexit et viderunt eum. Unde et contristati sunt de morte Domini discipuli, et confessim de resurrectione ejus keti, unde et sequitur : *Tristitia vestra convertetur in gaudium,* nam et tristitia tunc convertetur in gaudium, quando manifestaverit se suis sicuti est. Quod vero dicit : *Mundus*

mines autem procul dubio minor erat, quando in Iudea tantummodo Deus notus erat, nondum a solis ortu usque ad occasum laudabant pueri nomen Domini, hoc autem, quia per Evangelium Christi factum est, ut per Filium Pater innotesceret gentibus, profecto Patrem clarificavit et Filius. Si autem tantummodo mortuus fuisset Filius, nec resurrexisset, procul dubio nec a Patre clarificatus esset, nec Patrem clarificasset. Nunc autem resurrectione clarificatus a Patre, resurrectionis suæ prædicatione clarificat Patrem. Hoc quippe aperit ordo ipse verborum : *Clarifica, inquit, Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te,* tanquam diceret, resuscita me, ut innotescas toto orbi. Ipse quippe Patrem clarificavit super terram, cum gentibus prædicando : Pater vero ipsum, apud semetipsum ad suam dexteram collocando. B Omnem carnem quidem dixit, omnem hominem, intelligi vult a parte totum significasse.

Et nunc clarifica me, ut Pater apud temetipsum claritatem, etc. Hic intelligamus prædestinationem claritatis humanæ quæ in illo est naturæ ex mortali immortalis apud Patrem futuræ. Et hoc jam prædestinando factum fuisse antequam mundus esset, quod in mundo etiam tempore fieret : *Et nunc clarifica me,* hoc est, sicut tunc prædestinatione, ita et nunc perfectione, fac in mundo, quod apud te jam fuerat ante mundum : fac in suo tempore, quod ante omnia tempora statuisti, claritatem, quam habui priusquam mundus esset apud te, id est, illam claritatem quam habui apud te in prædestinatione tua. Tempus est ut apud te habeam etiam vivens in dextera tua. *Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo.* Nomen tuum hoc est, non illud nomen quo vocaris Deus, quod in Iudea notum est, et in Israel magnum, et universæ creaturæ notissimum, sed illud quo vocaris pater meus, quod omnino manifestari sine ipsius filii manifestatione non posset. Nam ideo fecisse se dicit, quod erat sine dubitatione facturus, sed de his qui jam erant discipuli ejus non de omnibus qui in illo erant credituri, dixisse manifestatur, in hoc quod subditur : *Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo, et nemo ex eis periret, nisi filius perditionis,* Judam significans, qui tradidit eum. Ex isto quippe duodenario numero apostolorum solus periret. Quod vero sequitur : *Tui erant, et mihi eos dedisti,* hominem se accepisse hanc potestatem, ut eos haberet ostendit, quoniam qui semper omnipotens fuit, non semper homo fuit. Quamobrem Patri potius tribui videtur, ut ab illo eos acciperet, quoniam ex ipso est, quidquid est, de quo est etiam ipse ; sibi eos dedit, hoc est, cum Patre Deus Christus homini Christo. Verba quæ dedisti mihi dedi eis, et ipsi acceperunt, hoc est, intellexerunt atque tenuerunt et cognoverunt vere, id est, fortiter, stabiliter, inconcusse : non pro mundo rogo, quod dicit, mundum vult intelligi, qui vivunt secundum concupiscentiam mundi, et non sunt in ea sorte gratiae. Quod vero dicit : *Non sum in mundo,* ostendens se præsentia corporali jam cito

A a mundo recessurum, illos autem tardius, ideo dixit se jam non hinc esse illos autem hic esse. Commendat ergo Patri eos quos corporali absentia relictus est, dicens : *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos,* non ait : Ut nobiscum sint unum, ut simus unum ipsi, et non sicut unum sumus nos, sed ait : *Ut sint unum, sicut et nos.* Ipsi utique in natura sua sint unum, sicut et nos in nostra unum sumus.

Pater sancte, sanctifica eos in veritate. Quid ergo aliud est : *Sanctifica eos in veritate,* nisi, sanctifica eos in me. Ipse inquit : *Ego sum via et veritas et vita.* Sanctificat itaque Pater in veritate, id est, in Verbo suo, in unigenito suo. Quid est quod ait : *Et pro eis ego sanctifico meipsum,* nisi eos in meipso sanctifico, cum et ipsi sint ego, quoniam de quibus hoc ait, membra sunt ejus et unus est Christus, caput et corpus ? Sequitur : *Ut sint et ipsi sanctificati in veritate,* quod quid aliud quam est in me, secundum id quod veritas est ? Tunc ergo sanctificavit se in se, hoc est, hominem se in Verbo se, quia unus Christus, Verbum et homo, sanctificans hominem in Verbo, propter vero sua membra, et pro eis, inquit, ego, id est, quod proposit etiam ipsis, quia et ipsi sunt ego, sicut mihi profuit, quia homo sum sine ipsis, et ego sanctifico meipsum, hoc est, ipsos in me tanquam meipsum sanctifico ego, quoniam in me etiam ipsi sunt ego, ut sint et ipsi sanctificati in veritate. Quid est, et ipsi ? nisi quemadmodum in veritate ego, quod sum ego. Sequitur : *Non pro his autem rogo tantum,* hoc est, pro discipulis qui cum illo tunc erant, sed et pro eis, inquit, qui crediti sunt per Verbum in me. Ubi omnes suos intelligi voluit, non solum qui tunc erant in carne, sed etiam qui futuri erant per verbum apostolorum in eum sine dubio credi, quotquot postea crediderunt, et donec veniat crediti sunt. Quod vero dicit : *Et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis;* quam claritatem ? nisi immortalitatem quam natura humana in illo fuerat acceptura, nam nec ipse adhuc acceperat eam, sed more suo propter immortalitatem prædestinationis præteriti temporis verbo futura significat.

Et dilexisti eos sicut et me dilexisti, etc. In Filio quippe nos Pater diligit, quia in ipso nos elegit ante mundi constitutionem. Qui enim diligit unigenitum profecto diligit et membra ejus quæ adoptavit in eum per eum. Non ideo pares sumus unigenito Filio, per quem creati et recreati sumus, quia dictum est : *Dilexisti eos sicut et me,* neque enim semper æqualitatem significat qui dicit, sicut illud, ita et illud, sed aliquando tantum, quia est illud, est et illud, aut quia est illud, ut sit et illud. *Pater,* inquit, *quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum et illi sint mecum ;* qui sunt isti quos ait a Patre datos sibi ? nonne illi de quibus alio loco dicit : *Nemo venit ad me nisi Pater qui misit me traxerit eum ?* Ipse quidem de se dixit, quod ibi jam esset, de nobis autem velie se dixit, ut essemus ibi cum illo ; non inaniter, sed fideliter jam deputat factum, quod futurum esse non dur-

bitat. Non ei satis fuit dicere : *Volo ut ubi ego sum et ipse sint, sed addidit, mecum : esse enim cum illo magnum donum est, et miseri possunt esse, ubi est ille, quoniam quicunque ubicunque fuerint est et ille.* Sed beati soli sunt cum illo, quia beati esse non poterunt nisi ex illo. Quod vero adjunxit, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me an'e constitutionem mundi, ut videant dixit, non ut credant, fidei merces est ista, non fides, quam claritatem Domini, nisi illam qua Deus est? *Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum ridebunt* (Matth. v). Cognoscendus est a mundis corde, solus verus Deus cum Patre et sancto Spiritu Filius, quia Trinitas est solus verus Deus : *Et notum feci eis, inquit, nomen tuum, et notum faciam, hoc est, notum feci per similem, notum faciam per speciem, notum feci cum B* fide peregrinantibus, notum faciam sine fine regnabitibus : *Ut dilectio, inquit, qua dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis.* Qnomodo ergo dilectio, qua dilexit Pater Filium, est et in nobis, nisi quia membra ejus sumus? et in illo diligimur, cum ipse diligitur totus, id est, caput et corpus. Ideo subjunxit : *Et ego in ipsis, tanquam diceret, quoniam ego sum et ipsi.* Alter enim est in nobis tanquam in templo suo. Alter autem quia et nos ipse sumus, cum secundum id quod, ut caput nostrum esset, homo factus est, corpus ejus sumus.

Sed huc cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis trans torrentem Cedron, usque ad illud : Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum et percussit principis serrum, et abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servi Malchus. Malchus autem interpretatur regnaturus. Quid ergo auris pro Domino amputata et a Domino sanata significat, nisi auditum amputata vetustate renovatum? ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ. Quid cui præstitum fuerit a Christo, quis dubitet regnaturum esse cum Christo? Quod autem servus inventus est, et hoc ad illam pertinet vetustatem, quæ in servitatem generat, quæ est Agar, sed cum accesserit sanitas figurata est et libertas.

Quid est quod ait Jesus : *Regnum meum non est de hoc mundo?* Hic est enim regnum ejus usque in finem sæculi, sed tamen non est hinc, quia peregrinatur in mundo. Regno suo quippe dixit: de mundo non estis, sed ego de mundo vos elegi. Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, sed ad mundi principem pertinebant. Sed Deus nos eruit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii claritatis suæ, de quo regno dicit : *Regnum meum non est de hoc mundo.*

Quid est ergo quod Marcus evangelista dicit : *Dominum crucifixum hora tertia, Joannes autem quasi hora sexta, nisi quia hora tertia crucifixus est Dominus linguis Iudeorum, hora sexta vero manibus militum?*

In eo vero quod dicit : *Acciperunt vestimenta ejus et feserunt quatuor partes. Quadripartita vestis Domini nostri Jesu Christi quadripartitam figurabat*

A ejus Ecclesiam per quatuor partes mundi diffusam; tunica vero illa sortita et non divisa, omnium istarum partium significabat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. In sorte autem quid nisi Dei gratia commendata est? Quid enim de ipsa cruce dicti sumus? Recite in ea intelligitur, quod ait Apostolus : *Quæ sit latitudo, et longitudo, et altitudo, et profundum.* Lata est quippe in transverso ligno, quo extenduntur pendentis manus, et significat opera bona in latitudine charitatis. Longa est a transverso ligno usque ad terram, ubi dorsum pedesque figuruntur, et significat perseverantiam, in longitudine temporis usque in finem. Alta est in cacumine, quo transversum lignum sursum versus excedit, et significat supernum finem, quo cuncta opera referuntur, quoniam B cuncta quæ latitudine et longitudine bene ac perseveranter flunt, propter altitudinem divinorum facienda sunt præmiorum. Profunda est in ea parte quæ in terra figuratur, ibi quippe et occulta est, nec videri potest, sed cuncta ejus apparentia et eminentia inde consurgunt, sic et bona nostra de profunditate gratiae Dei, quæ comprehendendi ac dijudicari non possunt, universa procedunt.

Cum vidisset ergo Jesus matrem et discipulum stantem, etc. Hæc nimur est illa hora de qua Jesus aquam conversurus in vinum, dixerat matri : Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. Sic ergo matrem magistri et Domini sui discipulos et famulus accepit in sua, ut quando distribuebatur unicuique prout unicuique opus erat. Intelligendum est sic distributum fuisse huic discipulo quod opus erat, ut illic etiam beatæ Mariæ tanquam matris ejus portio poneretur, et ad ejus curam, quidquid ei esset necessarium pertineret.

Quid sibi vult hoc, quod acetum, etc. i. Judæi quippe ipsi erant acetum, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum, et tanquam de pleno vase de iniuritate mundi hujus impletum cor habentes, quasi spongia cavernosis quodammodo, atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopus autem cui circuimus erunt spongiam aceto plenam, quoniam herba est humili, sed pectus purgat, ipsius Christi humilitatem significat, quam circumdederunt et se circumvenisse putaverunt. Unde scriptum est : *Asperges me hyssopo, et mundabor, Christi namque humilitate mundamur.* Per arundinem vero Scripturæ significabantur quæ implebantur hoc facto. Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit : *Consummatum est.* Quid nisi quod prophetia tanto tempore antea praedixerat? nam antea ille dixerat : *Sitio.* Tanquam diceret : Hoc minus fecistis, date quod estis, et impletum est : *In siti mea potaverunt me aceto* (Psal. LXVIII). Quid significat, quod unus militum lancea latus Domini aperuit? Ut illic quodammodo vite ostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiae manaverunt. Nam et in monumento novo positus est Jesus, in quo nondum quisquis positus erat. Sicut in Mariæ virginis utero, nemo ante illum, nemo post illum

conceptus est, ita et in hoc monumento nemo ante illum, nemo post illum sepultus est.

SABBATO SANCTO.

PISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES,
CAP. III.

« Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Quæ sursum sunt sapientia, non quæ super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum Christo in gloria. »

Colossenses et hi, sicut Laodicenses, sunt Asiani, et ipsi præventi erant a pseudoapostolis, nec ad illos accessit ipse Apostolus, sed et hos per epistolam recorrigit. Audierant enim verbum ab Archipago, qui ministerium in eos accepit. Ergo Apostolus jam ligatus, scribit eis ab Epheso per Tichicam diaconum, et Onesimum acolytum, scripta ex urbe Roma.

Si consurrexistis cum Christo. Superius enim dixerat, si mortui estis cum Christo ab elementis mundi. Mundi enim elementa intelligi voluit, avaritiam et luxuriam et cætera similia, et consequenter post vitiorum mortificationem ait : Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, hoc est, non solum terrenis moriendi vitiis, sed etiam cœlo vivite, nihil terrenum ambiatis, nihil mortale queratis, cœlestem sectarni patriam, etc.

Ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Victor Filio et per sanctam incarnationem totius mundi triumphatori post resurrectionis gloriam, honorabilis concessus datus est, in dextera Dei Patris. Concessus enim iste nihil demonstrat aliud, nisi honoris æquitatem. Nam verbum hoc illud significat, ut caput nostrum in Patris cognosceretur dextera collocatum, in qua parte ponendi sunt, qui per fidem a divinitatis munere non segregantur, propter illud : *Pater, volo ut ubi sum ego, ibi sint et hi mecum.* Nam si naturam deitatis excogites, quem locum potes habere Patris sinistra vel dextra? quoniam ubique plenissima maiestate complectitur.

Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est, etc. Quæsi potest quomodo viventibus et adhuc in vita positis dicitur, *mortui estis cum Christo.* Sed quia in alio loco dicit : *Quicunque baptizati estis in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati estis.* Et quia vetus homo noster simul crucifixus est cum eo, constat ut, sicut propter nos Christus crucifixus, mortuus et sepultus est, et resurrexit, nos quoque ad passionis suæ similitudinem, voluptates et cupiditates nostras crucifigamus, et in baptismate mysterium mortis sepulturæ et gloriam resurrectionis ejus imitemur, ut si passionum ejus socii fuerimus, simul et gloriae resurrectionis erimus. Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul et jam vivemus cum eo. Elaborandum est

A itaque, ut nihil de sordibus veteris hominis agnoscatur in nobis. Christus autem non ex parte, sed integer est crucifixus, ut nos ex toto moriamur peccato et vivamus Deo. Ille autem vivit Deo, qui Christi vestigia, humilitate sanctificatione et pietate sectatur.

Cum enim Christus apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis, etc. Vita nostra dicitur Christus, sicut ipse dixit : *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv).* Et quia filii Dei cum simus, nondum apparuit quid erimus. Scimus cum apparuerit, similes ei erimus, non enim hic debemus nostram gloriam querere, ne de nobis dicatur : *Recepimus mercedem suam (Math. vi).*

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXVIII.

B « Vesperi autem sabbati quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene et alia Maria videre sepulcrum. Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, et vestimenta ejus sicut nix. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus : Nolite timere vos : Scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, queritis. Nou est hic. Surrexit enim sicut dixit. Venite et videte locum, ubi positus erat Dominus. Et cito euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit, et ecce præcedet vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, sicut prædictis vobis. »

C *Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, et altera Maria videre sepulcrum.* (Ex August.) *Vespere autem sabbati,* quod diversa mulierum tempora in Evangeliis describuntur, non mendacii est signum, sed sedulae visitationis officium. *Quæ lucescit in prima sabbati,* a parte prima noctis, quod est vesper, ipsam noctem voluit significare, cuius noctis fine venerunt mulieres. Cur autem noctem appellat vesperam? quia vesperi licebat afferre aromata, transactio utique sabbato. Hoc ergo dicit : *vespere sabbati,* ac si diceret : Nocte quæ sequitur sabbatum venerunt, quo tempore voluerant, venire liberum habentes; sive *vespere sabbati,* non vesperascente die, sed vesperascente nocte, id est, in fine noctis venerunt. Ab exordio mundi dies præcedebat noctem usque ad Christi passionem. A Christi vero resurrectione, nox præcedit diem. Sive ita legendum, *vespere sabbati,* id est, aurora quæ noctis initio lucet, ipsa per totam noctem manente mane elucescit, et ideo forsitan, hæ mulieres a noctis initio usque mane ibi manserunt. Sed Marcus dicit : *Et valde mane (Marc. ult.), et reliqua.* Apparet autem qua hora resurrexit Dominus, id est mane, cum quadragesima horis, juxta Augustinum, in sepulcro suis describitur, id est, quatuor horas, qua die crucifixus est, remanentes duodecim horas noctis sabbati, duodecim dicti sabbati, dico-

decim noctis diei dominicæ, tricesima autem et tres in sepulcro. Pro hac causa quadragesima diebus post resurrectionem apostolis suis sape se manifestavit. In nomine autem, quod est vesperæ, multi diversa putant. In Evangelio enim Greco ita habetur, ὅψι δι σαββάτων τῷ ἐπιφασκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, id est, vesperæ sabbati, quæ lucescit in prima sabbatuum, in quo apparet, δὲ, quod femininum nomen est, τὴν seminimum pronomen est, unde quidam volunt, quod vesperæ communis, hoc est, masculini et feminini sit generis nomen, cuius ablatus vesperæ, quidam volunt vespera, non vesperæ dici, femininum facientes. Quidam subtilius ita legunt. Venit Maria prima sabbati, quæ lucescit vesperæ sabbati. Alii ita intelligunt, ut sabbatum requies interpretetur. Vesperæ autem quietis, quæ lucescit in prima, et reliqua. In prima: Prima dies dicitur dominica, quæ meruit videre Dominum resurgere, et mundum nasci, atque reparari per Christum.

(Ex August.) Non potest dici, vesper lucescens in prima sabbati, nisi nomine vesperi nox ipsa intelligatur quam lux terminat, et usitatus loquendi modus est diuinæ Scripturæ a parte totum. A vesperæ ergo noctem significavit, cuius extremum est diluculum. Diluculo enim venerunt illæ mulieres ad monumentum, ac per hoc ea nocte venerunt, quæ significata est nomine vesperi. Tota enim significata est eo nomine, ut dixi, et ideo quacunque ejus noctis parte venissent, ea utique nocte venissent. Cum ergo venerunt parte ejus noctis extrema, ea procul dubio nocte venerunt. Vesperæ autem quæ lucescit in prima sabbati, non potest nisi tota ipsa nox intelligi. Leo igitur vesperæ venerunt, quæ ipsa nocte venerunt. Ipsa autem nocte venerunt, quæ noctis ipsius quamvis extrema parte venerunt.

(Ex Vulg.) Non est relatio Joannis contraria, quæ refert diluculo ad monumentum venisse Mariam Magdalene, Matthæo dicente; respere sabbati Mariam Magdalene cum altera Maria venisse ad sepulcrum Domini, dum vesperæ a Matthæo positum sit pro sero et tarditate, tanquam si diceret, tarda hora noctis. Tarde enim dicimus aliquid fieri, quoties multæ horæ prætererunt temporis constituti. Et quoniam magna pars jam fuerat noctis exacta Domino resurgente. Vesperæ, hoc est, sero seu tarde dicitur a Matthæo, quod et Joannes significat diluculo. Adhuc tamen tenebræ erant, ut juxta matutinum tempus illa hora possit intelligi.

Prae timore autem eus exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. Respondensque angelus dixit mulieribus, nolite timere vos, scio enim quod Jesum qui crucifixus est queritis. (Ex Hiero.) Custodes timore perterriti, instar mortuorum stupefacti jacent, sed tamen angelus, non illos, sed mulieres consolatur: *Nolite timere vos; illi, inquit, timeant, in his perseveret pavor, in quibus permanet incredulitas. Ceterum vos, quia Jesum queritis crucifixum, audite quod resurrexit et promissa per-*

A fecerit: *Venite et videte ubi positus erat Dominus, ut si meis verbis non creditis, vacuo credatis sepulcro.* Et gradu cum cito pergit, nuntiate discipulis ejus, quia surrexit, et præcedet vos in Galileam, hoc est in volutabrum gentilium, ubi ante error, erat et lubricum, et firmo ac stabili pede vestigium non ponabant.

Et exierunt cito de monumento, cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus. Duplex mentes mulierum tenebat affectus, timoris et gaudii. Alter de miraculi magnitudine, alter ex desiderio resurgentis, et tamen uterque feminine concitatbat gradum, pergebant ad apostolos, ut per illos fidei seminarium spargeretur.

DOMINICA SANCTA IN PASCHA.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS, CAP. V.

¶ Expurgate vetus fermentum ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitia et nequitia, sed in azymis sinceritatis et veritatis.

Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio. Id est, nihil in vobis remaneat, de veteris corruptione naturæ, sed sinceri estote, candore gratiæ, nitore justitiae.

C *Sicut estis azymi.* Hoc est, azymi facti per baptismum, quod nobis Christus sua passione largitus est, non jam in agni specie, sed in veritate corporis immolatus. Nihil itaque in vobis conversationis pristinæ relinquatis, quod sinceritatem possit naturæ corrumpere.

Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Ac si diceret, non a nobis in figura agnus, sicut Judeis, sed in veritate nobis quotidie occiditur Christus, et Pascha quotidie celebamus, si fermentum malitia et nequitia non habemus. Et Iudei quidem septem diebus azyma comedebant, et quia in septem diebus mundus est factus, qui semper in suo ordine revolvitur. Nos simpliciter Pascha celebamus si in his diebus pure et sinceriter versamur. Quod est enim aliud fermentum, nisi corruptio naturæ, quod et ipsum prius a naturali dulcedine recedens, adulterino acre corrumptum est.

Itaque epulemur. Id est, nos qui a fermento malitia et nequitia abstinemus jugiter salutaris actu salutis solemnia celebremus, et interiori homine simplicitatis et veritatis azymis repleamur.

EVANGELIUM MARCI, CAP. ULTIMO.

¶ Maria Magdalene et Maria Jacobi et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. ¶ Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam sole. Et dicebant ad invicem, ¶ Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? ¶ Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introcantes in monumen-

¶ tum, viderunt juvenem sedentem a dextris, co-
opertum stola candida, et obstupuerunt. Qui di-
cit illis : Nolite expavescere, Jesum quæritis Na-
zarenū, crucifixum ; surrexit, non est hic, ecce
locus ubi posuerunt eum ; sed ite, dicite di-
scipulis ejus et Petro, quia præcedit vos in
Galileam, ibi eum videbitis sicut dixit vobis. »

*Maria Magdalene et Maria Jacobi et Salome emer-
runt aromata, ut venientes ungerent Jesum. In Evan-
gelio Lucæ scriptum est, quod revertentes a monu-
mento, paraverunt aromata et unguenta, et sabbato
quidem siluerunt propter mandatum (Luc. xxiii).
Mandatum ergo legis erat, ut sabbati silentium, a
vespera usque ad vesperam servaretur. Ideoque
religiōse mulieres seputio Domino, quamdiu li-
cebat operari, id est, usque ad solis occasum, in
unguentis præparandis erant occupatæ, ut Lucas
scribit. Et quod tunc præ angustia temporis opus
explere nequivant, festinaverunt mox, ut trans-
acto sabbati, id est, occidente sole, ubi operandi
licentia remeaverat emere aromata, sicut Mar-
cus refert, venientes mane ungerent corpus ejus.
Neque enim vespere sabbati præoccupante jam
noctis articulo, monumentum adire voluerunt.*

*Et valde mane una sabbatorum veniunt ad mo-
numentum orto jam sole. Prima sabbatorum, pri-
ma dies est, a die sabbatorum, id est, requietio-
num, quam nunc diem dominicam, propter resur-
rectionem Domini salvatoris, mos ecclesiasticus ap-
pellat. Id ipsum autem est, cum una sabbati sive
una sabbatorum legimus, id est, una dies a sabbato-
rum die, hoc est, requietionum quæ in sabbatis
custodiebantur. Sanctæ autem mulieres, quæ Domini
fuerant secutæ, cum aromatibus ad monu-
mentum venerunt, et ei quem viventem dilexerant,
etiam mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et
nos ergo in eum, qui est mortuus credentes, si
odore virtutum referti, cum opinione bonorum
operum Dominum quærimus, ad monumentum pro-
fecto illius cum aromatibus venimus. Quod autem
valde mane mulieres venerunt ad monumentum,
orto jam sole, id est, cum jam cœlum ab orientis
parte albescet, quod non sit utique nisi solis orien-
tis vicinitate, juxta historiam quidem magnus quæ-
rendi et inveniendi Dominum fervor charitatis os-
tenditur. Juxta intellectum vero mysticum nobis
datur exemplum, illuminata facie decussisque vi-
tiorum tenebris, odorem bonorum operum Domino, et
orationum suavitatem offerre.*

*Et dicebant ad invicem : Quis revolvet nobis lapi-
dem ab ostio monumeni ? Et respicientes, viderunt
revolutum lapidem, erat quippe magnus valde. Quo-
modo lapis per angelum revolutus sit, Matthæus
sufficienter exponit. Sed revolutio lapidis mystice
reserationem sacramentorum Christi, quæ velamine
litteræ legis tenebantur, insinuat. Lex enim in la-
pide scripta est : cuius ablato tegmine, gloria re-
surrectionis ostensa, et abolitio mortis antiquæ,*

A ac vita speranda perpetua cœpit toto orbe præ-
dica. i

*Et introeuntes in monumentum, viderunt juvenem
sedentem in dextris, coopertum stola candida, et
obstupuerunt. Introeuntes ab oriente in domum il-
lam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt
angelum sedentem ad meridianam partem loci il-
lius, ubi positum fuerat corpus Jesu. Hoc enim
erat in dextris : Quia nimur corpus, quod su-
pinum jacens, caput habebat ad occasum, dextram
necessæ est haberet ad austrum, scribit enim Mat-
thæus, quod angelum, qui revolvit lapidem ab ostio
monumenti, priuò viderunt super ipsum lapidem
sedentem, qui eas intrare in locum uli Dominus
erat positus jusserit, et videre quod jam resur-
B rexisset a mortuis. Scribit Lucas, quod intrantes
in monumentum duos angelos in albis inibi stan-
tes invenerunt. Illæ ergo mulieres angelos vident,
quæ cum aromatibus venerunt, quia videlicet illæ
mentes super nos cives aspiciunt, quæ cum virtu-
tibus ad Dominum per sancta desideria profiscuntur.
Notandum vero nobis est quidnam sit, quod
in dextris sedere angelus cernitur. Quid namque
per sinistram, nisi vita præsens? quid vero per
dextram, nisi perpetua vita signatur? Unde scri-
ptum est : *Læva ejus sub capite meo, et dextra
illius amplexabitur me.* Sinistram namque Dei Ec-
clesia, prosperitatē videlicet vitæ præsentis, qua-
si sub capite posuit, quam intensione summi amo-
ris premit. Dextera vero Dei eam amplectitur, quia
sub æterna ejus beatitudine tota devotione conti-
netur. Quia igitur redemptor noster jam præsen-
tis vitæ corruptionem transierat, recte angelus qui
nuntiare perennem ejus gloriam venerat, in dex-
tra sedebat. Qui stola candida coopertus appa-
ruit, quia festivitatis nostræ gaudia nuntiavit. Can-
dor etenim vestis, splendorem nostræ denuntiat so-
lemnitatis : Nostræ dicamus an suæ? sed ut fatea-
mur verius, et suæ dicamus et nostræ, illa quippe
redemptoris nostri resurrectio, et nostra festivitas
fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit, et an-
gelorum festivitas exstitit, quia nos revocando ad
coelestia eorum numerum implevit. In sua ergo ac
nostra festivitate angelis in albis vestibus appa-
ruit, quia dum nos per resurrectionem dominicam
ad superna reducimur, cœlestis patriæ damna re-
parantur. Sed jam quid venientes fœminas affatur,
audiamus*

*Nolite expavescere, Jesum quæritis Nazarenū,
Crucifixum, surrexit, non est hic, ecce locus ubi
posuerunt eum. Nolite, inquit, expavescere, ac si
aperte dicat : Paveant illi, qui non amant adven-
tum supernorum civium, pertimescant qui carna-
libus desideriis pressi, ad eorum se societatem
pertingere posse desperant. Vos autem cur per-
timescitis, quæ vestros conceives videtis? Unde et
Matthæus angelum apparuisse describens ait : *Erat
autem aspectus ejus sicut fulgur, et vestimentum ejus
sicut nix.* In fulgore etenim terror timoris est, in*

nive autem blandimentum candoris. Quia vero A cavit tertia die et dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, uobis qui manducavimus et bibimus cum illo postquam resurrexit a mortuis, et præcepit nobis prædicare populo et testificari, quia ipse est qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum. »

Sed ite, dicite discipulis ejus et Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Querendum nobis est, cur nominatis discipulis Petrus designatur ex nomine, sed si hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magistrum negaverat venire inter discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperarit ex negatione, qua in re considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum quem cunctæ Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, et seipsum negare permisit. Quod nimirum magna actum pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque ostendit eum sibi, et tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret. Bene autem de Redemptore nostro dicitur :

Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. Galilæa namque transmigratio facta interpretatur. Jam quippe Redemptor noster a passione ad resurrectionem, a morte ad vitam, a pena ad gloriam, a corruptione ad incorruptionem transmigraverat, et prius post resurrectionem in Galilæa a discipulis videtur, quia resurrectionis ejus gloriam post hæc videbimus, si modo a virtutis ad virtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulcro nuntiatur, in transmigratione carnis ostenditur, quia is qui in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratione mentis videtur.

FERIA SECUNDA PASCHÆ.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. X.

Stans Petrus in medio plebis dixit : Viri fratres, Verbum misit Deus filii Israel, annuntians pacem per Jesum Christum, hic est Dominus omnium, vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam, incipiens enim a Galilæa post baptizatum, quod prædicavit Joannes Jesum a Nazareth, quomodo unixerit eum Deus Spiritu sancto et virtute. Qui pertransivit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Judæorum et Hierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno. Hunc Deus susci-

tavit tertia die et dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, uobis qui manducavimus et bibimus cum illo postquam resurrexit a mortuis, et præcepit nobis prædicare populo et testificari, quia ipse est qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum. »

Verbum misit Dominus filii Israel, annuntians pacem per Jesum Christum. Verbum hic missum Evangelium dicit, sive ipsum Dominaum Jesum Christum, quia Apostolis ait : Pacem meam do vobis, pacem meam commendabo vobis. Qui est omnium Dominus, in hoc apparet, inquit, Deum acceptorem non esse personarum, quia Filium suum unigenitum qui et Dominus omnium atque conditor est, cum genere humano pacem facere misit.

Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam. Quoniam Verbum Dei caro facta verbuni est, id est, quoniam humana natura sine ulla præcedentibus bonorum operum meritis, Dei Verbo est in utero Virginis copulata, ita ut cum illo fieret una persona, ob hoc eum confitemur natum de Spiritu sancto et Maria virgine.

Incipiens a Galilæa post baptismum. Cum Ecclesiæ regula sit fideles in nomine sanctæ Trinitatis baptizari, queritur quomodo Lucas per totum hujus libelli textum, non aliter quam in nomine Jesu Christi baptizatum dari testetur, quod ita beatus Ambrosius solvit. (Ex Ambros.) Quod per unitatem nominis impletum mysterium sit, quia sive Christum dicas, et Deum Patrem, a quo unctionis est Filius, et ipsum qui unctionis est Filium, et Spiritum quo unctionis desi gnasti. Scriptum est enim : Jesum a Nazareth quo modo unxit eum Deus Spiritu sancto. Sive Patrem dicas et Filium ejus, et Spiritum horum pariter indicasti, si tamen id et corde comprehendendas, sive Spiritum dicas, et Deum Patrem, a quo procedit Spiritus, et Filium, quia Filii quoque est Spiritus. nuncupasti. Unde ut orationi copuletur auctoritas, in spiritu quoque recte baptizari nos posse Scriptura indicat, dicente Domino : Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto, et Apostolus ait : Omnes enim

D in ipso corpore, in uno spiritu baptizati sumus. Alter præcipue congruit nos in nomine Domini Jesu Christi baptizari, quia sicut Apostolus ait : Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.

Quod prædicavit Joannes Jesum a Nazareth, quando unxit eum, etc. Prædicavit ergo Joannes Jesum sicut unxit eum Deus Spiritu sancto, tunc utique cum dicebat : Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto (Marc. 1). Et iterum : Quia vidi Spiritum descendenter quasi co'umbam super eum (Joan. 1). unctionis est ergo Jesus, non oleo visibili, sed dono gratiae, quod visibili significatur unguento, quo baptizatos unctionis est Spiritu sancto, quoniam super eum baptizatum velut columba de-

scendit. Tunc enim corpus suum, id est, Ecclesiam A (*Ivan. v.*). Item ipse et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est. Quis dedit? Pater, cui dedit? Filio, cui enim dedit vitam habere in se- metipso, iste Christus, et Filius Dei et Filius hominis est, proinde quia Filius hominis est, accepit po- testatem et judicium facere, quod judicium in fine saeculi erit. Ipse enim ascendit in caelos, et sedit ad dexteram Patris, inde venturus judicare vivos et mortuos.

Qui pertransit benefaciendo et sanando omnes op- pressos a diabolo, etc. Id est, Pater cum Filio, melius est enim sic intelligere quam divinitatem Filii cum homine quam adsumpsit cohabitarem significari, neque Christi personam geminare, et in Nestorii do- gma cadere videamur.

Quem occiderunt suspendentes in ligno. Christus passus est, moriamur peccato, Christus resurrexit, vivamus Deo, Christus transiit de hoc mundo ad Patrem, non hic haereat cor nostrum, sed ad superna sequatur caput nostrum, peperdit in ligno, concupiscentiam carnis crucifigamus.

Hunc Deus suscitavit tertia die. Quis suscitavit eum nisi invisibilis Deus? Dormivit enim et somnum coepit et exsurrexit, quoniam Dominus suscepit eum, cui dixerat: *Suscita me et reddam eis* (*Psal. xl.*). *Traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram* (*Rom. iv.*). Erit enim et nobis hujus saeculi nocte translata resurrectio carnis ad regnum, cuius in capite nostro processit exemplum. Surrexit et volavit in altum, et pro nobis unicus interpellat in celo. Praestat cum Patre, quod postularat a Patre, quia mediator est et creator. Mediator ut poscat, creator ut tribuat. Fidelissimo igitur et fidissimo affectu ei orationem quam docuit allegamus, ut quod faciendum jussit, ipso adjuvante, facere valeamus, quod accipiendum promisit, ipso C dante, sumamus.

Et dedit eum manifestum fieri non omni populo, etc. Luvenimus itaque apud quatuor Evangelistas decies commemoratum Dominum visum esse ab hominibus post resurrectionem. Semel ad monumentum mulieribus. Iterum eisdem regredientibus a monu- mento in itinere. Tertio Petro. Quarto duobus eun- tibus in castellum. Quinto pluribus in Hierusalem, ubi non erat Thomas. Sexto ubi eum vidit Thomas. Septimo ad mare Tiberiadis. Octavo in monte Galilaeæ secundum Matthæum. Nonoque, dicit Marcus, novissime recumbentibus, quia jam non erant in terra cum illo convivaturi. Decimo in ipso die, non jam in terra, sed elevatum in nube. Crebra enim erat cum illis ejus conversatio, per dies quadraginta, priusquam ascendisset in celum. Non tamen eis per omnes continuos apparuerat. Per illos enim quadraginta dies quoties voluit, quibus voluit, quemadmodum voluit, apparuit.

Nobis qui manducavimus et bibimus cum illo, etc. Hic beatus Petrus quod in Evangelio recitatetur, exponit, post resurrectionem scilicet se bibisse cum Domino, nisi forte illic credamus indicatum, ubi ait: *Donec illud bibam robiscum novum in regno Patris mei* (*Matt. xxvi.*).

Et præcepit nobis prædicari populo, et testificari quia ipse est, etc. Ipse enim in Evangelio ait: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*

A (*Jean. v.*). Item ipse et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est. Quis dedit? Pater, cui dedit? Filio, cui enim dedit vitam habere in se- metipso, iste Christus, et Filius Dei et Filius hominis est, proinde quia Filius hominis est, accepit po- testatem et judicium facere, quod judicium in fine saeculi erit. Ipse enim ascendit in caelos, et sedit ad dexteram Patris, inde venturus judicare vivos et mortuos.

Huic omnes prophetæ testimonium perhibent. Quocunque propter faciendam fidem temporaliter gesta sunt aut testimonia missionis hujus fuerunt, aut ipsam missionem Filii Dei pronuntiaverunt.

Remissionem peccatorum accipere. Ipsum enim David exhortans, ait: *Amplius lava me ab iniuritate B mea, et a peccato meo munda me.* Et: *Averte faciem tuum a peccatis meis, et omnes iniurias meas dele* (*Psal. l.*). Et ipse in Evangelio potentialiter, cui volebat: *Dimit- tuntur tibi peccata tua*, dicebat.

Per nomen ejus omnes qui credunt in eum. Nomen ejus ab angelo priusquam nasceretur vocatum est Jesus, cuius etymologiam, idem angelus executus adjunxit, dicens: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* In cuius nomine prophetis attestantibus remissionem peccatorum, non Iudei tantum, sed omnes qui credunt, accipiunt.

EVANGELIUM LUCE, CAP. ULTIMO.

Exeunte duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem nomine Emmaus. Et ipsiloque bantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant. Et factum est, dum fabularentur, et secum quæcerent, et ipse Jesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes? Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, et non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo. Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes et principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hæc omnia, ter tia dies est hodie, quod bæc facta sunt. Sed et mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, et non invento corpore ejus, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Et abiuerat quidam ex nostris ad monumentum, et ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt. Et ipse dixit ad eos. O stulti et tardii corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Mose et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. Et ap-

propinquaverunt castello, quo ibant, et ipse se exhibuit, sed de se dubitantibus, cognitionis suæ speciem abscondit.

Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et inclinata est jam dies. Et intravit cum illis. Et factum est dum recumberet cum illis, accepit panem et benedixit ac fregit et porrigebat illis. Et aperte sunt oculi eorum et cognoverunt eum. Et ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, et invenerunt congregatos undecim et eos qui cum ipsis erant, dicentes: Quia surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

Exeuntes duo ex discipulis Jesu, ibant in castellum ipsa die, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emmaus, et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant. (Ex Beda.) Stadium quod Græci, auctore ut dicunt Hercule, viarum spatia mensurant, octava est pars milliarii, et ideo sexaginta stadia, septem millia passuum et quingentos significant, quod bene spatium itineris congruit eis qui, de morte ac sepultura Salvatoris certi, dubii de resurrectione gradiebantur. Nam resurrectionem, quæ post septimum sabbati facta est, octavo numero contineri quis ambiget? Discipuli ergo, qui de Domino loquentes, incedebant, et sextum cepti itineris milliarium compleverunt, quia illum sine querela viventem usque ad mortem, quam sexta sabbati subiit, pervenisse dolebant, compleverunt et septimum, quia hunc in sepulcro quievisse non dubitabant. Verum de octavo dimidium tantum peregerunt, quia gloriam celebrate jam resurrectionis nondum perfecte credebant. Emmaus autem ipsa est Nicopolis, civitas insignis Palæstinæ, quæ post expugnationem Judææ, sub Marco Aurelio Antonino principe restaurata, cum statu mutavit et nomen.

Et factum est, dum fabularentur, et secum quærent, et ipse Jesus appropinquans ibat cum illis. Loquentes de se Dominus appropinquans comitatur, ut et fidem sua resurrectionis eorum mentibus incendat, et occulte præsentia majestatis semper se quod promisit impleturum designet. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum (Matth. xviii.).

Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent, et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad invicem, ambulantes et estis tristes? Apparuit quidem discipulus Dominus, sed eis speciem quam recognoscerent non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intus in oculis cordis. Ipsi namque apud semetipsos intus et amabant et dubitabant. Eis autem Dominus foris et præsens aderat, et quis esset non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam

Respondens autem unus cuius nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, et non cognoristi quæ facta sunt in illa his diebus? Peregrinum putabant eum, cuius vultum non agnoscebant. Sed et revera peregrinus erat eis, a quorum naturæ fragilitate, percepta jam resurrectionis gloria, longe distabat. Peregrinus erat eis, a quorum adhuc fide utpote resurrectionis ejus nescia manebat extraneus.

Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo. Prophetam et magnum fatentur, Filium Dei tacent, ut scilicet, nondum perfecte credentes, vel solliciti, ne incidenter in manus Judæorum persequentium, quia nesciebant quis esset cum quo loquebantur, quod verum credidere celantes.

Et quomodo tradiderunt cum summi sacerdotes et principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel. Merito tristes incedebant, quia et seipso quodammodo arguebant, quod in illo redemptionem speraverint, quem jam mortuum videbant, nec resurrecturum credebant, et maxime dolebant eum sine culpa occisum, quia noverant innocentem.

Et nunc super hæc omnia, tercia dies est hodie, quod hæc facta sunt. Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, et non inrente corpore ejus venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidiisse, qui dicunt eum vivere. Terruisse dicuntur merito eos, quorum mentibus plus de non invento corpore dominico maceritiam, quia dolebant addere, quam de nuntiata per angelos ejus resurrectione gaudium, quo recrearentur, videre potuerunt.

Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, et ita invenerunt, sicut mulieres dixerunt. Ipsam vero non invenerunt. Cum ipse Lucas supra Petrum dixerit cucurisse ad monumentum, et nunc Cleophae dixisset, ipse retulerit quod quidam eorum ierant ad monumentum, sed Petrum solum prime commemoravit, quia illi primitus Maria nuntiaverit.

Et ipse dixit ad eos: O stulti et tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophetæ! Nonne hæc oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. Hoc nobis loco nullam scripturam interpretandi, sed gemina nos ipsos humiliandi necessitas incumbit, qui neque in Scripturis, quantum oportet, edocti, neque ad implenda, quæ discere forte possumus, quantum decet, sumus intenti. Nam si Moyses et omnes prophetæ Christum locuti sunt, et hunc per angustiam passionis in gloriam suam intraturum, qua ratione se gloriantur esse Christianos, qui juxta vi-

rium suarum modulum, neque scripturas, qualiter ad Christum pertineant, investigare, neque ad gloriam, quam cum Christo habere cupiunt, per passiones tribulationum desiderant attingere?

Et appropinquaverunt castello, quo ibant, et ipse se fixit longius ire, et coegerunt illum, dicentes : Mane nobiscum, etc. Nihil simplex veritas per duplicitatem fecit. Sed quod dicitur : Fixit se longius ire, talem se exhibuit discipulis in corpore qualis apud illos in mente erat. Probandi autem erant sibi, qui eum etsi necdum ut Deum diligenter, saltim ut peregrinum amare potuissent. Sed quia esse extranei a charitate non poterant, hi cum quibus veritas gradiebatur, eum ad hospitium, quasi peregrinum vocant. Cur autem dicimus, vocant, cum illic scriptum sit, et coegerunt illum? ex quo nimis exemplum colligitur, quia peregrini non solum ad hospitium invitandi sunt, sed etiam trahendi.

Et factum est dum recumberet cum illis, accepit panem et benedixit, etc. Quem in Scripturæ sacrae expositione non cognoverunt, in panis fractione coniungunt. Audiendo præcepta Dei illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt. Quia scriptum est : Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. ii). Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ jam intelligere potuit, opere implere.

Et ipse evanuit ex oculis eorum et dixerunt : Nonne cor nostrum ardens erat in nobis. Ignem, inquit, veni mittere in terram, et quid rolo, nisi ut ardeat (Luc. xxi)? Ignem quippe Dominus in terram misit, cum afflato Spiritus sancti cor carnarium incendit, et terra ardet, cum cor carnarium in suis prius voluptatibus frigidum relinquat concupiscentias præsentis seculi et incendiatur ad amorem Dei : Nonne cor nostrum, inquit, ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas. Ex auditio quippe sermone inardescit animus corporis, frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, a concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus, qui hanc repleverit, in fletibus cruciat. Sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur, audire ei libet præcepta coelestia. Et quod mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur.

Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, etc. Jam erat fama, quod surrexerat Jesus, ab illis mulieribus facta, et a Simone Petro, cui jam apparuerat, hoc enim isti duo invenerunt loquentes, ad quos in Hierusalem venerunt. Fieri itaque potest, ut timore prius in via noluerint dicere quod eum audierant resurrexisse, quando tantummodo angelos dixerunt visos esse mulieribus. Ignorantes enim cum quo loquerentur, merito possent esse solliciti, ne quid passim de Christi resurrectione jacantes, in manus incidenter Judeorum. Omnia ergo virorum primo Dominus apparuisse legitur, intelligitur Petro, ex his duntaxat omnibus quos evangelistæ quatuor, et Paulus apostolus commemoraverunt. Loquitur enim ad Corinthios de Domino Paul-

lus : Quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, et quia apparuit Cephae et postea undecim.

Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, et quomodo cognoverant eum, etc. Præter hoc quod pro merito mentis eorum, adhuc ignorantes, quod oportebat Christum mori et resurgere, simile aliquid eorum oculi passi sunt, non veritate fallente, sed ipsis veritatem percipere non valentibus, et aliud quam res est opinantibus, certi etiam mysterii causa factum est, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, et sic eum nonnisi in fractione panis agnoscerent. Ne quisquam se Christum agnovisse arbitretur, si ejus corporis particeps non est, id est Ecclesia, cuius unitatem in sacramento panis commendat Apostolus, dicens : Unus panis, unus corpus multi sumus, ut cum ejus benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum et agnoscerent eum. Aperiuntur utique ad ejus cognitionem, remoto scilicet impedimento, quo tenebantur, ne agnoscerent. Non autem incongruenter accipiamus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana fuisse, ne agnosceretur Jesus, sed tamen a Christo facta est permisso usque ad sacramentum panis, ut unitate corporis ejus participata removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnoscere. Amen.

FERIA TERTIA PASCHÆ.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM.

Surgens Paulus et manu silentium indicens ait : Viri fratres, filii generis Abram, et qui in vobis continent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est : Qui enim habitabant Hierusalem et principes ejus, ignorantes Jesum et voces Prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt. Et nullam causam mortis invenientes in eo, petierunt a Pilato, ut interficerent eum. Cumque consummasset omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes cum de ligno, posuerunt in monumento. Deus vero suscitavit eum a mortuis. Qui visus est per dies multos his qui simul ascederant cum eo de Galilæa in Hierusalem, qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem. Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus adimplevit filiis vestris. Resuscitans Jesum Christum Dominum nostrum.

Surgens Paulus et manu silentium indicens ait : Viri fratres, filii generis Abram, etc. Omnes quibus ista loquebatur Apostolus, secundum carnem filii Abram erant, sicut et ipsi de se ipsis hoc in loco dixerunt : Semen Abram sumus, et nulli servivimus unquam, et item : Fater noster Abram est, et Dominus illis : Scio quia filii Abram estis. Imitatione enim non filii Abram erant illi, quibus Dominus loquebatur : Vos ex patre diabolo estis; unde ergo Judæi filii diaboli? non nascendo sed imitando : Vos, inquit Dominus, ex patre diabolo estis et desideria patris restri facere vultis. Ecce unde filii diaboli!

Quæ sunt illius desideria? Ille homicida erat ab initio, et vos queritis me occidere. Ecce quomodo imitatione filii diaboli? Nam et filii erant Abrahæ propter originem carnis, quibus ista Apostolus loquatur, et filii imitationis, propter castitatem timoris. Quibus specialiter dicebat: et qui in vobis timent Deum.

Verbum salutis missum est. (Ex Hieron.) Illud utique, de quo Isaías ait: *Verbum misit Dominus in Jacob et cecidit in Israel* (Isai. ii), id est, misit Deus Filium suum, de quo Joannes ait: *In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum*, ad Jacob, id est, ad Judeos, et venit ad Israel, hoc est, ad gentium populum. Dei antem Verbum ipse est Dei Filius. Quapropter cum eum Pater Verbo misit a Patre, et in Verbo ejus factum est, ut mitteretur. Ergo a Patre et Filio missus est idem Filius, quia Verbum Patris est ipse Filius, in ipso Dei Verbo, quod erat in principio apud Deum, et Deus erat, in ipsa scilicet sapientia Dei erat, quo tempore Verbum caro fieret, et habitaret in nobis. Quæ plenitudo temporis cum venisset, misit Deus Filium suum factum ex muliere, ut incarnatum Verbum hominibus appareret.

Qui enim habitabant Hierusalem et principes ejus, etc. (Ex Beda.) Hinc in Actibus Apostolorum scriptum est: *Moses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicet in synagogis*, in his testimonii manifeste declaratur, quia lectio legis vel prophetarum a Judeis sabato semper in synagogis legebatur.

Cumque consummasset omnia quæ de eo scripta sunt. (Ex August.) Hæc verba et Joannes hoc modo narrat, dicens: *Postea sciens Jesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura dicit: Sitio,* etc. (Joan. xix). Peractis omnibus Jesus, quæ ante suam mortem peragi oportebat, quando voluit et sicut voluit tradidit spiritum.

Deponentes eum de ligno. A Mose in eremo æreus serpens ligno suspensus est, ut Dominus et in serpente mortuus (Num. xxi; Joan. iii), et in ære significaret æternus, videlicet, ut indicaretur mortuus per humanitatem, et tamen esset quasi æneus per divinitatem.

(Ex Eucherio.) Quid respondendum est Judeis objicentibus testimonium illud: *Maledictus omnis qui pendet in ligno?* Maledictum esse hominem qui in ligno pendeat, sed noxium, non innocentem. Neque enim innocentia potest esse maledictum poena peccati. Etenim si Mardocheus preparato ligno appensus sententiam regie crudelitatis explesset, nunquid eum dignum hac maledictione judicarent? Non omnino idcirco Dominus noster peperdit in ligno, ut nos a delicto, quod in ligno fuerat perditionis admissum, ligno appensus absolveret.

Posuerunt in monumento. (Ex August.) In monumento novo positus est Jesus, in quo nondum quisquam positus erat, sicut in virginis utero nemo ante illum, nemo post illum conceptus est, ita in hoc

A monumento nemo ante illum, nemo post illum se-pultus est.

Deus vero suscitavit eum a mortuis. Radix amara crucis evanuit, flos vitæ cum fructibus surrexit in gloria. Hæc est virga Aaron, quæ post siccitatem floruit. Virga enim post ariditatem virescens, Christus est post mortem resurgens, qui est flos virginum, corona martyrum, gratia continentium.

Qui visus est per dies multos. Id est, per dies quadraginta. Non tamen eis per omnes quadraginta illos dies continuo apparuit, sed quoties voluit, quibus voluit et quemadmodum voluit apparuit.

His qui simul ascenderunt cum eo de Galilæa in Hierusalem, etc. Salva historia videamus intelligentiam. Galilæa namque transmigratio facta interpretatur, Hierusalem visio pacis. Illi enim cum Domino de Galilæa ascenderunt in Hierusalem, qui prius hic vitiorum somitem respuentes, ad virtutum culmina transmigrant. Illi scilicet, cum relecto nostro a passione ad resurrectionem, a morte ad vitam, a poena ad gloriam, a corruptione ad incorruptionem transmigrabant in Hierusalem. Cœlesti quandoque Deum lati videbunt, qui hic modo vitiis derelictis ad virtutum celsitudinem transierint.

Et nos vobis annuntiamus ea quæ ad patres nostros repromissio facta est, etc. Abrahæ enim dictum est: *In te benedicentur universæ cognationes terræ.* Jacob autem: *Et benedicentur in te et in semine tuo cunctæ tribus terræ.* Quod Apostolus exponens ait: *Non dixit in seminibus, sed in semine tuo, quod est Christus.* Semen quidem Abrahæ Christus est, in cuius nominis fiducia omnibus terræ familiis Judæis videlicet et gentibus est benedictio repromissa, id est, significat, dabo vobis sancta David fidelia, id est, quæcumque David promisi, eadem vobis fidelis sponsor implebo, Christum scilicet de ejus stirpe nasciturum.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XXIV.

D *Stetit Jesus in medio discipulorum suorum, et ait illis: Pax vobis, ego sum, nolite timere: Con-turbati vero et conterriti existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogita-tiones ascendunt in corda vestra, videte manus meas et pedes, quia ego ipse sum, palpate et vi-dete, quia spiritus carnem et ossa non habet, si-cut me videtis habere. Et cum hæc dixisset, os-tendit eis manus et pedes. Adhuc autem illis non credentibus et mirantibus præ gaudio dixit: Ha-betis hic aliquid quod manducetur? At illi obtule-runt ei partem piscis assi et favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis, et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi et prophetis et psalmis de me. Tunc apernuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic*

« oportebat pati Christum et resurgere a mortuis A die tertia, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes. »

Stetit Jesus in medio discipulorum suorum et dixit illis : Pax vobis, ego sum, nolite timere. Hanc ostensionem Domini post resurrectionem, et Joannes commemorat, dicens : Cum esset sero die illo una sabbatorum et foret essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, et stetit in medio et dicit eis : Pax vobis (Joan. ult.). Quid mirum si clausis januis post resurrectionem suam in æternum iam victurus intravit, qui moriturus veniens, non aperto utero virginis exivit. Quod autem dicit Joannes, non cum illis fuisse tunc apostolum Thomam, cum, secundum Lucam, duo illi, quorum erat unus Cleophas, regressi Hierusalem invenerunt congregatos undecim et eos qui cum ipsis erant, procul dubio intelligentium est, quod inde Thomas exierit antequam eis Dominus hæc loquentibus appareret.

Conturbati vero et conterriti existimabant se spiritum ridens. Quod haeretici Manichæi de Christo suspicantur et credunt, quia non erat vera caro, sed spiritus erat, hæc præmatura cogitatio surrexit in cordibus apostolorum. Et illi quidem Manichæi nunquam credunt Jesum fuisse hominem, discipuli autem noverant hominem, cum quo tantopere fuerant conversati. Sed posteaquam mortuus est, quod noverant quando crederent, hoc potuisse resuscitari quod potuit mori. Apparuit ergo oculis ipsorum talia, qualem illum noverant, et non credentes tertia die potuisse veram carnem de sepulcro resurgere, potaverunt se spiritum videre. Error iste apostolorum secta est Manichæorum. Solent autem quando illis hæc objiciuntur, ita respondere : « Quid mali credimus, quia Christum Deum credimus, spiritum fuisse credimus, carnem non credimus. Melior est spiritus quam caro : quod melius est credimus, quod debetius est credere nolumus. » Si nihil mali est in isto sermone, dimittat Jesus discipulos suos in isto errore. Quid mali crediderunt et discipuli? Christum spiritum crediderunt. Non enim esse putaverunt nullum, sed spiritum. Parvo morbo te putas periclitari? Audi sententiam medici.

Et dixit eis, quid turbati estis et cogitationes ascendunt in corda vestra? Quales utique cogitationes? nisi false, morbidæ, perniciose. Perdidisset enim Christus fructum passionis, si non esset veritas resurrectionis : Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Tanquam bonus agricola diceret : Quod ibi plantavi, ibi inveniam, non spinas, quas non plantavi in corde vestro. Descendit fidès, quia desuper est. Cogitationes autem iste non desuper descenderunt, sed in ipso corde sicut herba mala ascenderunt.

Videte manus meas et pedes meos, quia ipse ego sum, etc. Resurrectionem suam certam et veram multis et variis documentis persuadet, persolidam qm-

nemque dubitationem de sua resurrectione tollendam. Parum fuit oculis se videndum præbere, si non præberet etiam manibus contrectandum. Qui dum palpanda discipulis ossa carneisque præmonstrat, aperie statim veræ resurrectionis, quæ et in se nunc facta et in nobis est futura significat, quia non sicut Eu-tychius Constantinopolitanæ urbis episcopus scripsit. « Corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile qualem per effectum spiritualis potentiae, sed palpabile per veritatem naturæ. » Neque huic assertioni putetur Apostoli sermo repugnare : *Quia caro et sanguis regnum Dei non possidebant* (I Cor. xv). Hoc enim loco Apostolus carnis et sanguinis nomine, B non substantiam veri corporis, sed corruptionem mortalitatis significat. Sicut ipse consequenter exposuit, dicens : *Neque corruptio incorruptelam possidebit*. Alter namque caro Scriptura sacra juxta naturam, alter juxta culpam, alter juxta corruptionem mortalitatis, quæ ex culpa contigit appellatur, juxta naturam quidem, cum dictum est : *Hoc nunc ex ossibus meis et caro de carne mea* (Gen. ii) : *Et Verbum caro factum est, et habitat in nobis* (Joan. i). Juxta culpam vero dicitur : *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem*. Juxta corruptibilitatem autem cum scriptum est : *Et memorati sunt, quia caro sunt*, ideo fragiles et moribundi, hoc enim se carnis nomine designasse manifestat ipse Psalmista, qui protinus addit : *Spiritus vadens et non rediens* (Psalm. lxxvii). Regnum itaque Dei caro non possidebit, id est, caro juxta culpam vel mortalitatem, et tamen caro possidebit regnum Dei. Ideo caro juxta naturam, quam et Dominus post resurrectionem videndam palpandamque discipulis exhibuit. Et de qua beatus Job, cum gloriam resurrectionis describeret, ait : *Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum* (Job. xix). Lege epistolam sancti Augustini ad Consentium, de corpore Domini post resurrectionem.

*D El cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes. Non solum manus et pedes, quibus indita clavorum claruere vestigia, sed attestante Joanne, etiam latus quod laucea foratum fuerat ostendit, ut videlicet ostensa vulnerum suorum cicatrice, dubiatis atque infidelitatibus eorum vulnera sanaret. Verum quomodo post resurrectionem clavorum vel lanceæ loca pandendo discipulorum dignatus est filium, spemque roborare, ita in die judicii et eadem sue passionis indicia, et ipsam pariter crucem monstrando venturus est impietatem superborum infidelitatemque confundere, scilicet ut ipsum se esse, qui ab impiis et pro impiis mortuus est, cunctis palam angelis et hominibus ostendat, videantque ut scriptum est : *In quæ punxerunt, et plangunt se super eum omnes tribus terræ*. Sane notandum quod solent in hoc loco gentiles calumniam struere, et fidem speratae a nobis resurrectionis stulta garrulitate deridere. « Si enim*

Ipse Deus vester, inquit, nec sibi inficta a Judeis vulnera curare prevaluit, sed cicatricum vestigia celo, secum ut dicitis, invexit, qua temeritate putatis eum vestra de pulvere membra ad integrum esse restauraturum? Quibus respondendum, quia Deus noster, qui suam perpetua jam immortalitate glorificatam de sepulcro carnem resuscitare quando voluit, et quomodo voluit, potuit etiam qualis voluit suscitavit. Neque enim consequens est, ut qui majora fecisse probatur, minora facere nequiverit, sed certe dispensacionis gratia, qui majus fecit, minus facere supersedit, hoc est, qui mortis regna destruxit, signa mortis obliterare noluit. Primo videlicet, ut per haec discipulis fidem suæ resurrectionis astrueret. Deinde, ut patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit, super ostendat. Tertio, ut sua morte redemptis, quam misericorditer sint adjuti, propositis semper ejusdem mortis innovet indicis. Ideoque misericordias Domini in æternum cantare non cessent, sed dicant qui redempti sunt a Domino: *Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus* (*Psal. cxvii, cxviii*). Postremo ut etiam perfidis in iudicio quam juste damnentur, ostensa inter alia flagitia, etiam vulnerum quæ ab eis suscepit cicatrices denuntiet, veluti si miles aliquis fortissimus, jubente suo rege, pro totius gentis salute, singulari certamine desudans, multis quidem vulneribus exceptis, hostem tamen interficiat, spolia ejus diripiatur, victoriam sue genti reportet, et interrogatus a medico cui curandus committitur, ita ne velit curari, ut nec vestigia vulnerum ulla resedant, an magis ita, ut cicatrices eadem remaneant, deformitas vero prorsus hominis et foeditas absit, respondeat se potius ita velle sanari, ut toto salutis decorisque pristini statu recuperato, perpetua secum tanti circumferat signa triumphi. Sic profecto Dominus perpetis ob signum victoriae non excepta pro nobis vulnera passionis, sed ipsorum cicatrices celo secum inferre quam abolere maluit, nec tamen ex his quippiam fidei nostræ resurrectionis prejudicat. De qua veraci promissione prædictetur: *Et capillus de capite vestro non peribit* (*Luc. xxi*).

Adhuc autem non credentibus et mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? Ad insinuandam resurrectionis suæ veritatem, non solum tangi a discipulis, sed etiam convesci cum illis dignatur, non quasi quidem post resurrectionem cibo indigens, nec quasi noa in resurrectione quam exspectamus, cibis egere significans, sed ut eo modo naturam corporis resurgentis astrueret, ne illud non corpus, sed spiritum esse arbitrarentur, et sibi non solide, sed imaginaliter apparere. Manducavit potestate, non necessitate. Alter enim absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius candens: ille indigentia, iste potentia.

At illi obtulerunt ei partem piscis asci et favum mellis, et cum manducasset coram eis sumens reliquias dedidit eis. Quid significare credimus piscem assumum, nisi ipsum mediatorem Dei et hominum pas-

A sun? Ipse enim latere dignatus in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis nostræ, et quasi tribulatione assatus est, tempore passionis suæ. Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione, favus mellis nobis exstitit in resurrectione. At qui in pisces asso figurari voluit tribulationem passionis suæ, in favo mellis utramque naturam exprimere voluit personæ suæ. Favus quippe mel in cera est, mel vero in cera est, divinitas in humanitate. Sic autem sua Relempot indicat, ut imitationis viam nobis sequentibus sternat. Ecce enim in cibo suo pisces asso conjungere favum voluit, quia videlicet illos in suo corpore ad æternam quietem suscipit, qui cum hic tribulationes pro Deo sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt. Cum asso pisces favus submittitur, quia qui hic afflictionem pro veritate suscipiunt, illuc dulcedine vera satiantur.

Et dixit ad illos: Haec sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum. Hoc est, cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis et vos. Tunc enim in eadem carne, sed cum illis in eadem mortalitate non erat, et cum illis quidem, posteaquam resurrexit, fuit quadraginta diebus, ut legitur, exhibitione corporalis praesentiae, sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanæ.

Quoniam necesse, ut impleantur omnia quæ scripta sunt in lege Mosi, et prophetis et psalmis de me. (Ex Beda.) Vide quomodo tulit omnes ambages, visus est, tactus est, manducavit, ipse certe erat. Tamen ne in aliquo sensu humanos ludificasse videretur, misit manus ad Scripturas. Dicant pagani quidquid volunt, magus fuit, potuit sic se ostendere. Numquid magus antequam natus, potuit sic se prophe-tare? Da Scripturas, quia quod videtis, ante provisum est, quod cernitis, ante prædictum est: Audi filia et vide, audi prædicta, vide completa.

Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: *Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati et resurgere a mortuis die tertia.* Præbet se videndum oculis, præbet manibus contrectandum, parum est lege? commemorat Scripturas, et hoc parum est? aperit sensum, ut quod legis intelligas, deinde per commendatam sui corporis veritatem, commendat Ecclesie unitatem.

D *Et prædicari in nomine ejus poenitentiam, etc.* Non latret pravitas hereticorum, de angulo toto orbe terrarum Ecclesia diffusa est, omnes gentes habent Ecclesiam. Nemo nos fallat, ipsa est vera, ipsa est catholica, coepit ab Hierusalem, pervenit ad nos, et ibi est, et hic. Non enim ut huc veniret inde discessit, crevit, non migravit. Et merito sic scriptum est, inter cetera dominicæ pietatis sacra-menta: *Et sic oportebat, ut ministri sermonis, qui in nomine Christi crucifixi et resuscitati a mortuis, poenitentiam erant et remissionem peccatorum in omnes gentes predicaturi, ab Hierosolymis inciperent, non solum, quia credita sunt illis eloqua Dei, quia eorum adoptatio est filiorum, et gloria, et te-*

stamenta, et legislatio, et obsequium, et promissa, quia eorum patres, et ex his Christus secundum carnem, qui est super omnis Deus benedictus in secula (*Rom. ix.*). Verum etiam ut gentes, quae variis erant erroribus et facinoribus implicatae, hoc maximæ divinae pietatis indicium, ad spem impetrandæ venie provocaret, quod eis quoque qui Filium Dei crucifixerunt, non tantum veniam reatus a Patre, sed et vite æternæ gaudium viderent esse datum.

FERIA IV PASCHÆ.

ACTUUM APOSTOLORUM CAP. III.

C Aperiens Petrus os suum dixit : Viri Israelitæ, et qui timetis Deum, audite. Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Jacob, Deus patrum nostrorum glorificavit filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, et negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem justum et sanctum negastis, et petistis virum homicidam donari vobis, auctorem vero vite interfecistis, quem Deus suscitavit a mortuis, cuius nos testes sumus. Et nunc, fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri. Deus autem, qui prænuntiavit per os omnium Prophetarum pati Christum suum impletivit sic. Poenitemini igitur et convertimini, ut deleantur vestra peccata.

C Aperiens Petrus os suum dixit. Notandum quod viros de genere Israel, et timentes Deum ad audiendum Domini provocat verbum. Viri enim dicuntur a viribus, qui nesciunt toleranda despicere, aut in prosperis aliqua se elatione jactare, sed animo stabili desixi et cœlestium rerum contemplatione firmati, manent semper impavidi : Qui timetis Dominum, inquit, audite, id est, qui reverentiam habetis nominis ejus, quia ejus verba non meretur audire, nisi qui cognoscitur et timere. Timor autem Domini, quia justus et rectus est. Auditum renovat, amorem tribuit, ardorem castitatis inflamat.

D Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob, Deus patrum nostrorum. Poterat dicere Deus Abraham, Isaac et Jacob, sed ter nominat Deum Abraham, Deum Isaac, Deum Jacob, ut tu intelligas Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et ne tibi scandalum terna Dei nominatio generaret, addit : Deus patrum nostrorum, prudenter enim personas distinxit et nubram univit.

Glorificavit Filium suum Jesum. Glorificavit filium suum, quando post resurrectionem nimis mirabilem totius mundi credibilitatem, Deus ei in eo quod homo factus est, habere concessit. Glorificavit eum gloria resurrectionis, glorificavit gloria ascensionis, et glorificavit sue dexteræ sessione.

Quem vos quidem tradidistis. Hinc enim respondit Pilatus Domino, dicens : Nunquid ego Judeus sum ? Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti (*Joan. xviii.*) ? subauditur, ut tradereris mihi. Tradiderunt enim Dominum sacerdotes per inviadam, tradidit Judas per cupiditatem, tradidit Pater

A pro nostra liberatione, tradit semetipsum Filius pro nostra dilectione. De Patre enim ait Apostolus : Qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. De Filio autem : Qui dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis.

Et negastis ante faciem Pilati. Dicentes : Crucifige, crucifige, tales nos non habemus regem nisi Cœsarem, nos legem habemus, et secundum legem debet mori, qui Filium Dei se fecit.

Judicante illo dimitti. Quærebatur enim, ait Evangelium, Pilatus opportunitatem ut dimitteret Jesum, dicens : Ego non invenio in eo causam, sed neque Herodes, Pilatus mittit ad Herodem, Herodes remittit ad Pilatum. Inter duas impietas, discurret pietas, et tamen impietas pietatem non potest condemnare. Præsens est reus, et non invenitur reatus. Tradidistis mihi hunc hominem, inquit, quasi avertentem populum, et ecce coram vobis interrogans, nullam causam invenio in eo, in his in quibus eum accusatis. Dicitis, quod præcipiat tributa non solvi Cœsari : comprobavi falsum esse, quod objicitis. Docere hunc contra legem dicitis : probavi eum non destruere legem, sed adimplere; omnia quæ objecisti in diversum inventa sunt.

Et petistis virum homicidam donari vobis. Erat autem, ait Evangelium, qui dicebatur Barrabas, vincitus, qui in seditione fecerat homicidium. Barrabas enim, qui filius patris interpretatur, significat diabolum, qui multas seditiones in toto concitat orbe, homicidia scilicet et adulteria et omnia crimina. Qui statim ut Jesus crucifixus est, Barrabas iste dimissus, suffocat populum Judeorum.

Auctorem vero vitæ interfecistis, etc. Illum qui plasnavit hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem. Illum qui dixit : Ego sum via, veritas et vita (*Joan. xiv.*), et de quo Joannes : Hic est verus Deus et vita æterna (*I Joan. v.*).

Et nunc, fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis. Si enim cognovissent, ait Apostolus, nunquam Dominum gloriae crucifixissent.

Deus autem qui prænuntiavit per os omnium prophetarum, pati Christum suum impletum sic. Hinc et ipse Dominus Cleophae et alio discipulo ait : O stulti et tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam ? Et incipiens a Mose et omnibus prophetis, interpretabatur illis de omnibus Scripturis, quæ de ipso erant (*Luc. ultimu*). Si enim Moses et omnes prophetæ Christum locuti sunt, et hunc per angustiam passionis in gloriam suam intraturum, qua ratione se gloriantur esse Christianos, qui juxta virum suarum modulum, neque Scripturas, qualiter ad Christum pertineant investigare, neque ad gloriam quam, cum Christo habere cupiunt, per passiones tribulationum desiderant attingere.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. ULTIMUM.

E Manifestavit se Jesus iterum discipulis suis ad mare Tyberiadis. Manifestavit autem sic : Erant

simul Simon Petrus et Thomas, qui dicitur Didymus, et Nathanael, qui erat a Cana Galilææ, et filii Zebedæi, et alii ex discipulis ejus duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et exierunt et ascenderunt in navem, et illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem factio stetit Jesus in littore, non tamen cognoverunt, quia Jesus est. Dixit ergo eis Jesus: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non. Dixit eis: Mittite in dexteram navigii rete, et invenietis. Misserunt ergo et jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium. Dixit ergo discipulus ille quem diligebat Jesus Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se. Erat enim nudus et misit se in mare. Alii autem discipuli navigio venerunt. Non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Ut ergo descendenterunt in terram, viderunt prunas positas, et pisces superpositum et panem. Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus quos previdistis nunc. Ascendit ergo Simon Petrus, et traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete. Dicit eis Jesus: Venite, praudete. Et nemo audebat discubentium interrogare eum: Tu quis es? scientes quia Dominus est. Et venit Jesus et accepit panem, et dedit eis et pisces similiiter. Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis.

Manifestarit se Jesus ad mare Tyberiadis, manifestavit autem sic. Erant simul Simon Petrus et Thomas, qui dicitur Didymus, et Nathanael, qui erat a Cana Galilææ, et filii Zebedæi, et alii ex discipulis ejus duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et exierunt et ascenderunt in navem, et illa nocte nihil ceperunt. Quærerit enim potest cur Petrus, qui pescator ante conversionem fuit, post conversionem ad pescationem rediit? et cum Veritas dicat: Nemo mittens manum suam in aratum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. ix), cur repetit quod dereliquit? Sed si virtus discretionis intenditur citius videtur, quia nimis negotium quod ante conversionem sine peccato exstitit, hoo etiam post conversionem culpa repeterere non fuit, nam pescatorem Petrum, Matthæum vero telonarium scimus. Et post conversionem suam ad pescationem Petrus rediit, Matthæus vero ad telonei negotium non rediit. Quia et aliud est victimum per pescationem querere, aliud telonei lucris pecunias augere. Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccato exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non recurrat.

Mane autem jam facto, stetit Jesus in littore, non tamen cognoverunt discipuli, quia Jesus est. Dicit ergo eis Jesus: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei, non. Quærerit potest, cur discipulis in mari laborantibus, post resurrectionem Dominus in

A littore stetit, qui ante resurrectionem suam, coram discipulis in fluctibus maris ambulavit. Cujus rei ratio festine cognoscitur, si ipsa quæ tunc inerat causa penetur. Quid enim mare, nisi praesens sæculum significat, quod se causarum tumultu et undis vite corruptibilis illiditur? Quid per soliditatem littoris, nisi illa perpetuitas quietis æternæ figuratur, quia igitur discipuli adhuc fluctibus mortalis vita inerant, in mari laborabant, quia vero Redemptor noster iam corruptionem carnis excesserat, post resurrectionem suam in littore stabat, ac si ipsum resurrectionis suæ mysterium reipsa discipulis loqueretur, dicens: Jam vobis in mari non appareo, quia vobis in perturbationis fluctibus non sum. Facta est autem discipulis pescationis magna difficultas, ut magistro B veniente fieret admirationis magnæ sublimitas.

Dixit eis: Mittite in dexteram navigii rete et invenietis. Bis in sancto Evangelio legitur, quia Dominus jussit, ut ad piscandum retia mitterentur. Ante passionem videlicet, et post passionem. Sed priusquam Redemptor noster pateretur et resurreceret, mitti quidem rete ad piscandum jubet, sed utrum in dextram an in sinistram mitti debuisse non jubet. Post resurrectionem vero discipulis apparet, mitti rete in dextram jubet. In illa pescatione tanti capti sunt, ut retia rumperentur, in ista autem et multi capti sunt, et retia rupta non sunt. Quis vero nesciat bonos dextra et malos sinistra figurari? Illa ergo pescatio in qua specialiter in quam partem mitti rete debeat non jubetur, præsentem Ecclesiam designavit, quæ bonos simul ac malos colligit, nec eligit quos trahat, quia et quos eligere possit ignorat. Hæc autem pescatio post Domini resurrectionem facta in solam dexteram missa est, quia ad videndum claritatis ejus gloriam sola electorum Ecclesia pertinet, quæ de sinistro opere nil habebit. In illa pescatione præ multitudine piscium rete rumpitur, quia nunc ad confessionem fidei etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipsam quoque Ecclesiam heresis scindant. In ista vero pescatione, et multi pisces et magni capiuntur, et rete non rumpitur, quia sancta electorum Ecclesia, in continua auctoris sui pace requiescens, nullis jam dissensionibus distinguitur.

Miserunt ergo retia, et jam non valebant illud trahere a multitudine piscium. Dixit ergo discipulus ille quem diligebat Jesus Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, et misit se in mare; alii autem discipuli navigio venerunt, non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis trahentes rete piscium. Ut ergo descendenterunt in terram, ridebant prunas positas et pisces superpositum et panem. Ubi non est intelligendum etiam panem fuisse superpositum pruni, sed tantum subaudiendum viderunt. Ideo viderunt prunas positas, et pisces superpositum viderunt, et panem viderunt. Vel ita potius: Viderunt prunas positas, et pisces superpositum, viderunt et panem.

Afferte de piscibus quos prehendistis nunc : ascendit Simon Petrus et traxit rete in terram. (Ex Greg.) Captus autem tam magnis piscibus, ascendit Simon Petrus et traxit rete in terram. Jam credo quod *vestra charitas advertit, quid est quod Petrus ad terram rete trahit : ipsi quippe sancta Ecclesia est commissa, ipsi specialiter dicitur : Simon Joannis, amas me ? pasce oves meas.* Quod ergo postmodum aperitur in voce, hoc nunc signatur in opere. Quia igitur prædictor Ecclesie nos a mundi vita hujus fluctibus separat, nimis necesse est, ut rete plenum piscibus Petrus ad terram ducat. Ipse enim pisces ad soliditatem litoris pertrahit, qui sanctæ prædicationis voce, stabilitatem æternæ patriæ fidelibus ostendit. Hoc egit verbis, hoc epistolis, hoc agit quotidie miraculorum signis, quoties per eum ad amorem quietis et ræ convertimur, quoties a terrenarum rerum tumultibus separamur, quid aliud, quam missi intra rete fidei pisces ad littus trahimus ?

Plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribs. A magno mysterio numerus non vacat, sed intentos vos tanti mysterii profunditas exspectat. Neque etenim quantitas summam solerter evangelista exprimeret, nisi hanc sacramento plenam esse judicasset. Scitis namque quod in Testamento Veteri omnis operatio per Decalogi mandata præcipitur, in Novo autem, ejusdem operationis virtus per septiformem gratiam sancti Spiritus multiplicatis fidelibus datur, quem propheta denuntians, dicit : *Spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replevit eum spiritus timoris Domini (Isa. xi).* Sed ille in hoc spiritu operationem percipit, qui fidem Trinitatis agnoscit, ut et Patrem, et Filium, et eundem Spiritum sanctum, unius virtutis credit, unius substantiae esse fateatur. Quia igitur septem quæ superius diximus, per Novum Testamentum latius data sunt. Decem vero per Vetus præcepta, omnis nostra virtus et operatio per decem et septem potest plene comprehendendi. Ducamus ergo per trigonum decem et septem, et veniunt quinquaginta et unum, qui profecto numerus a magno mysterio non vacat, quia jam in Testamento Veteri legimus quod annus quinquagesimus Jubilæus vocari jussus est, in quo videlicet cunctus populus ab omni opere requiesceret. Sed vera requies in unitate est. Dividi quippe unum non potest, ubi enim scissura divisionis est, vera requies non est. Ducamus per trigonum quinquaginta et unum, et sunt centum quinquaginta tres. Quia igitur et omnis operatio nostra et virtus, in se Trinitatis exhibita, ad requiem tendit. Septem et decem ter ducimus, ut ad quinquaginta et unum venire debeamus, et vera nostra requies tunc est, cum ipsam jam claritatem trinitatis agnoscimus, quam in unitate divinitatis esse certam tenemus. Quinquaginta et unum ter ducimus, et electorum summam in superna patria, quasi centum quinquaginta quatuor piscium numerum tememus. Post resurrectionem vero Domini missum rete dignum fuit,

B

C

D

A ut tot pisces caperet, quod solummodo electos superne patriæ designarent. (Ex August.) Est quoque alia supputatio hujus septenarii et denarii numeri ; nam si ab uno omnes numeros computes usque ad decem et septem, hoc modo, unum, duo, tres sunt, adde tres, sunt sex, his adjunge quatuor, sunt decem, his quinque, et habebis quindecim, et sic crescentibus numeris et multiplicatis usque ad decem et septem, sit omnium numerorum summa istorum, qui multiplicatur ab uno usque ad decem et septem, centum quinquaginta tres, quæ computatio superiori significationi, hoc est, legis in denario, et gratia in septenario, satis congruenter conveniet. Sed plura possunt inde considerari admiratione digna, quæ hujus temporis angustia prohibet nos omnia dicere.

Et cum tanti essent, non est scissum rete. Adjectis evangelista rem necessariam dicens : Et cum tanti essent, sive tam magni, sicut superius dicit : plenum magnis piscibus, non est scissum rete, id est, magni erant, sed inter eos heres non erat, et ideo magis hereses non erant, qui magni erant.

Dicit eis Jesus : Venite, prandete, et nemo audebat discubendum eum interrogare : Tu quis es ? Scimus ergo hic est : Tanta erat evidentia veritatis, quia Jesus illis discipulis apparebat, ut eorum non solum negare, sed ne dubitare quidem ullus auderet. Quoniam si quisquam dubitaret, utique interrogare debet. Sic vero dictum est : Nemo audebat interrogare eum : Tu quis es ? ac si diceretur, nemo audebat dubitare, quod ipse esset.

Et renit Jesus, et accepit panem et dabat eis, et piscem similiter. Notandum quoque quod ultimum convivium Dominus cum septem discipulis bahuisse describitur, Petrus namque et Thomas, Nathanael, et filii Zebedæi, et alii ex discipulis ejus duo in eo fuisse memorantur. Cur cum septem discipulis ultimum convivium celebrat ? nisi quia eos tantummodo qui septiformi gratia sancti Spiritus pleni sunt, futuros secum in æterna refectione denuntiat. Septem quoque diebus omne hoc tempus evolvitur, et saepè septenario numero perfectio designatur. Illi ergo ultimo convivio de præsentia veritatis epulantur, qui nunc perfectionis studio terrena transcenjunt, quos mundi hujus amor non ligat, quibus et si utcunque per tentamenta obstrepet, cœpta tamen eorum desideria non retundit. De hoc extremo convivio, alias per Joannem dicitur : *Beati qui ad cœnam nuptiale agni vocati sunt (Apoc. xix).* Idcirco enim non ad prandium, sed ad cœnam vocatos narrat, quia nimis in fine diei convivium cœna est. Qui ergo finito præsentis vita tempore ad refectionem superne contemplatione veniunt, non ad agni prandium, sed ad cœnam vocantur, quæ videlicet cœna, hoc ultimo convivio exprimitur, cui septem discipuli adesse memorantur. Quia illos, ut diximus, tunc in æterna refectione recipiet, qui pleni nunc septiformis gratia in amore spiritus anhelant.

Quid est quod Redemptor noster piscem assūm̄ A quāe hodie recitata est, facta est enim post resurrectionem Domini, ut significaret, talem futuram Ecclesiam post nostram resurrectionem : *Mittite*, inquit, *rete in dextram partem*. Discretus est ergo numerus eorum qui ad dextram stabant. Oves enim ponet ad dextram, hædos ad sinistram : *Mittite*, inquit, *in dextram*, tanquam diceret : Et jam surrexi, Ecclesiam volo significare, quæ ut erit in resurrectione mortuorum. Ibi dicta est multitudine, id est, in prima punctione, sed non certus numerus. In secunda autem et multitudo et magnitudo, et certus dictus est numerus. Modo antequam veniat resurrectio et separentur boni a malis, illud impletur quod ait Propheta : *Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum* (*Psal. xxxix*). Quid *B e t annuntiari?* retia misi. Et quid *multiplicati sunt super numerum?* Numerus ad sanctos pertinet, qui sunt regnaturi cum Christo. Super numerum modo in Ecclesiam intrare possunt, in regnum cœlorum non possunt.

Hoc jam tertio manifestarit se Jesus discipulis suis cum resurrexisse, etc. Illoc non ad ipsas demonstrationes, sed ad dies referre debemus, hoc est primo die, cum resurrexit, et post dies octo, quando discipulus Thomas vidit, et credidit, et hoc die quando hoc de piscibus fecit, post quot autem dies hoc fecerit, hic dictum non est, nam ipso primo die non semel visus est, sicut evangelistarum omnium testimonia collata demonstrant, sed sicut dictum est, secundum dies nurærandæ sunt manifestations ejus, ut ista sit tercia.

ITEM AUGUSTINUS IN HOMILIA PASCHÆ.

Liberatoris nostri prædicatio nostra est liberatio. Duas autem advertimus in sancto Evangelio punctiones, id est, quando ad verbum ipsius missa sunt retia, unam prius, quando discipulos elegit, et hanc alteram, quando a mortuis resurrexit. Illa punction significavit Ecclesiam qualis est modo, ista vero post resurrectionem Domini significavit Ecclesiam, qualis futura est in fine seculi. Denique in illa jussit mitti retia, et non dixit in quam partem, non dixit in dextram aut in sinistram, pisces enim homines significabant. Si ergo diceretur in dextram, soli boni futuri erant. Si diceretur in sinistram, soli mali. Quia vero permixti fuerant futuri in Ecclesia boni ac mali, sine differentia missa sunt retia, ut caperentur pisces, significantes mixturam bonorum ac malorum.

Tria ergo in illa punctione prima significata sunt. Mixtura bonorum et malorum : pressura turbarum : separationes hereticorum. Mixtura bonorum et malorum, quia nec in dextra, nec in sinistra missa sunt retia. Pressura turbarum, quia tantum captum est, ut naviculam premerent. Tunc separationes hereticorum, quia tanta fuerat multitudo, ut retia rumparentur. Respicite nunc ad istam punctionem,

A quāe hodie recitata est, facta est enim post resurrectionem Domini, ut significaret, talem futuram Ecclesiam post nostram resurrectionem : *Mittite*, inquit, *rete in dextram partem*. Discretus est ergo numerus eorum qui ad dextram stabant. Oves enim ponet ad dextram, hædos ad sinistram : *Mittite*, inquit, *in dextram*, tanquam diceret : Et jam surrexi, Ecclesiam volo significare, quæ ut erit in resurrectione mortuorum. Ibi dicta est multitudine, id est, in prima punctione, sed non certus numerus. In secunda autem et multitudo et magnitudo, et certus dictus est numerus. Modo antequam veniat resurrectio et separentur boni a malis, illud impletur quod ait Propheta : *Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum* (*Psal. xxxix*). Quid *B e t annuntiari?* retia misi. Et quid *multiplicati sunt super numerum?* Numerus ad sanctos pertinet, qui sunt regnaturi cum Christo. Super numerum modo in Ecclesiam intrare possunt, in regnum cœlorum non possunt.

Petrus retraxit retia ad littus. Modo cum evangelium legitur audistis. Ubi audis littus, intellige finem maris : ubi audis finem maris, intellige finem seculi. In illa punctione, non ad littus attracta sunt retia, sed ipsi pisces, qui capti sunt, in naviculas fusi sunt, hic autem traxerunt ad littus. Spera finem seculi, venturus est finis, bono dextrorum, malo sinistrorum. Quid? pisces attraxerunt, inquit, retia habentia pisces centum quinquaginta tres. Et adjecit Evangelista rem necessariam : Et cum tam magni essent, non est scissum rete. Magni erunt, sed hereses non erunt, et ideo magis hereses non erunt, quia magni erunt. Quid sunt magni? Lege verba ipsius Domini in Evangelio, et invenies magnos, ait enim quodam loco : *Non veni legem solvere, sed adimplere* : *Amen amen dico vobis, quoniam quicunque solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic*, id est, solverit male vivendo, et docuerit bona docendo, *minimus vocabitur in regno cœlorum* (*Matth. v*), id est in Ecclesia, quæ modo est. Quia et ipsa vocatur regnum cœlorum, habet pisces simul natantes, et bonos et malos. In isto regno cœlorum, id est, in Ecclesia hujus temporis, minimus vocatur ille, qui docet bona et agit mala, quia ibi est et ipse. Non enim talis ibi est in regno cœlorum, id est in Ecclesia, qualis est in illo tempore. Docet bona, agit mala, necessarius est, mercenarius est : *Amen dico vobis*, ait : *perceperunt mercedem suam*. Qui autem fecerit et sic docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Ecce sunt illi pisces magni ad dexteram capti, qui fecerit et sic docuerit, bona docuerit, non sibi loquenti, male vivendo contradixerit, cum malæ vitæ testem habeat linguam bonam. Qui ergo fecerit et sic docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum.

Dico autem vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra, super Scribarum et Phariseorum, non intrabis, etc. Modo quomodo intelligis regnum cœlorum.

rum? illud unde dicitur dextris: *Venite, benedicti A occidat. Isti sunt sancti, qui faciunt legem Dei ex dono Dei. Lex jubere potest, juvare non potest. Accedit adjutor spiritus, et fit iussum Dei cum gaudio, cum dilectione. Nam multi faciunt a timore, sed qui faciunt legem timendo pœnam, malling non esse quod timebant. Qui autem faciunt legem amando justitiam, gaudent et ibi quia non habent inimicam. Ideo dicit Dominus: Concordia cum adversario tuo cito, cum es cum illo in via (Matth. v).*

A *Quis est via? vita ista. Quomodo est illa adversarius? dicit: Non moechaberis, et tu vis moechari. Dicit: Non concupiscas rem proximi tui, et tu vis rapere res alienas. Dicit: Honora patrem et matrem, et tu contumeliosus es in parentibus. Dicit lex: Noli diligere falsum testimonium, tu a mendacio non recedis. Quando vides, quia ille sermo aliud jubet, et tu aliud facis, non est adversarius tuus, adversarium habes malum, non tecum intret in secretarium, compone cum es cum illo in via, adest Dominus qui vos concordet. Quomodo vos concordat Dominus? donando peccata, et inspirando justitiam, ut facias opera bona. Cum ergo concordaberis cum adversario tuo, id est, cum decalogo legis, per Spiritum sanctum pertinebis ad decem et septem, jam exinde excrescit numerus ad centum quinquaginta tres, eris ad dexteram coronandus, ne remaneas ad sinistram damnandus.*

B *FERIA V.*

C *LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. VIII.*

Angelus Domini locutus est ad Philippum dicens: Surge et vade contra meridianum ad viam quem descendit ab Hierusalem in Gazam, hæc est de- serta. Et surgens abiit, et ecce vir Æthiops eunuchus, potens, Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Hierusalem, et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam. Dixit autem spiritus Philippo: Accede, adjunge te ad currum istum. Accurrens autem Philippus, audivit illum legentem Isaiam prophetam et dixit: Putasne intelligis quæ legis? Qui ait: Et quomodo possum intelligere, nisi aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet et sederet secum. Locus autem Scripturæ hic erat, quæcum legebat: Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tonante se, sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate judicium ejus sublatum est, generatio nem ejus quis enarrabit? quoniam tolletur de terra vita ejus. Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de aliquo alio? Aperiens autem Philippus os suum, et incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesu. Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam. Et ait Eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si creditis in toto corde, licet. Et respondens ait: Credo Filium Dei esse Jesum Christum. Et jussit stare currum, et descendenter uterque in aquam,

D *littera occidit te: quare littera occidit te? quia prævaricatorem te faciet, non potes excusari de ignorantia, quia legem accepisti, jam quod faceres didicisti, ignorantia te non excusat, spiritus te non adjuvat, ergo peristi. Sed quid ait apostolus Paulus: *Littera occidit, spiritus autem vivificat (II Cor. iii).* Unde spiritus vivificat? quia facit impleri litteram, ne*

¶ **Philippos et eunuchus, et baptizavit eum.** Cum autem ascendisset de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippon, et amplius non vidit eum eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens. Philippus autem inventus est in Azoto, et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæream, nomen Domini nostri Jesu Christi.

Angelus Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge et vade, etc. (Ex Beda.) Bene in meridie quæritur et invenitur, et abluitur ille qui devotione pectoris ardens, velut quædam gentium primitiæ, Deo meruit consecrari, in quo spiritualiter illud Psalmistæ completum est: *Æthiopia præveniet manus ejus Deo* (Psal. lxvii).

Ad viam quæ descendit ab Hierusalem in Gazam, hæc est deserta, etc. Non via, sed Gaza deserta dicitur. Vetus enim illa Gaza, quæ terminus quandam erat Chananeorum juxta Ægyptum a: l solum usque destructa, et alia pro illa alio loco constructa est, quæ allegorice gentium plebem designat, olim a Dei cultura desertum, neque ullius prophetarum prædicationibus excultam. Via vero quæ ad eamdem ab Hierosolymis descendens, fontem salutis aperuit Dominus Jesus Christus est qui ait: *Ego sum via, veritas, et vita* (Joan. xiv), quia superna Hierusalem ad nostra infirma descendit.

Et ecce vir Æthiops eunuchus potens. Pro virtute et integritate mentis, vir appellatur. Nec immerito, qui tantum studium in Scripturis habebat, ut eas etiam in via legere non cessabat. Tantumque amoris in religione gerebat, ut aula regia derelicta, de ultimis mundi partibus veniret ad templum Domini. Unde justa mercede, dum quererit interpretem lectionis Christum, quem quærebat invenit, plusque, ut Hieronymus ait, in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo reperit. Ibi enim quod Jeremias admirando proloquitur: *Mutavit Æthiops pellem suam* (Jerem. xiii), id est, sorde peccatorum abluta de lavacro Jesu dealbatus ascendit.

Candacis reginæ Æthiopum. Et in Regum libro legimus quia regina Austri venit a flibus terræ audire sapientiam Salomonis. Moris quippe fuit illi nationi semper a feminis regi, easque Candaces appellarci.

Qui erat super omnes gazas ejus, etc. Regina Æthiopum thesaurarium præmittens in Hierusalem, gentium designat Ecclesiam, virtutum fidicique Domino dona laturam. Sed et nominis etymologia convenit. Potest enim Candacis ex Hebræo commutata interpretari. Ipsa quippe est, cui in Psalmo pro his qui communabuntur in Scriptura dicitur: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliiscere populum tuum et domum patris tui.*

Dixit autem spiritus Philippo: Accede et adjungere ad currum istum, etc. In corde spiritus Philippo loquebatur. Spiritui enim Dei quasi quædam nobis verba facere est, occulta vi, et quæ agenda sunt intimare.

Tanquam ovis ad occisionem ductus est. Sicut ovis

A cum ducitur ad victimam non repugnat, sic ille propria passus est voluntate, vel altiori intellectu, sicut agnus in Pascha immolari solebat, sic Pascha nostrum immolatus est Christus.

Et sicut agnus coram tondente se sine voce. Non solum enim nos sanguine redemit, sed et lanis operuit, ut algentes in infidelitate, sua ueste calefaret, et audiremus Apostolum nobis loquentem: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Gal. iii).

Sic non aperuit os suum. Cum in passione sua Pilato et pontificibus pauca, Herodi nulla respondere volebat.

B *In humilitate judicium ejus sublatum est.* Quia iudex omnium judicii non reperit veritatem, sed absque ulla culpa seditione Judæorum et Pilati vox damnatus est.

Generationem illius quis enarrabit? (Ex Beda.) Aut de divinitate ejus accipiendum est, quod impossibile sit divinae nativitatis nosse mysteria, de qua Pater loquitur: *Ante Luciferum genui te;* aut de partu virginis, quod difficulter possit exponi, cuius rationem Mariæ querenti per angelum dicitur: *Spiritus sanctus superueniet in te,* ut vel ab angelo vel evangelista tantum nativitatis ejus sacramenta dicantur, cuius narrator rarissimus est.

Quoniam tolletur de terra vita ejus. (Ex Hieron.) Ut nequaquam in terra, sed in cœlo viveret. Hoc testimonio cum in Actibus Apostolorum reginæ Candacis eunuchus redargueretur, et legens non inteligeret, interpretante Philippo super passione, et nomine Salvatoris, intellexit et statim baptizatus in agni sanguine, quem legebat, vir meruit appellari. Et apostolus genti Æthiopum missus est. Qui igitur oblatus est Pilato, quia ipse voluit, et non respondit, ut patibulum pro nobis damnatus ascenderet, ipso sicut ovis ad occisionem ductus est, et quasi agnus coram tondente obmutuit. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v); quem Joannes Baptista monstrabat, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i). Qui et in Apocalypsi Joannis evangelistæ, agnus occisus sepe monstratur (Apoc. v), qui de seipso loquitur in Jeremia: *Ego autem sicut agnus innocens, et ductus ad victimam, nesciebam* (Jer. xi). Cum enim nesciret peccatum, pro nobis peccatum factus est (II Cor. v), et sicut agnus cum ducitur ad victimam non repugnat, sic illuc propria passus est voluntate, ut destrueret eum, qui habebat mortis imperium, humilians se usque ad mortem, et mortem crucis (Phil. ii). Illic agnus est, in cuius typo immolabatur agnus, cuius eruor dirus in postibus exterminatore fugabat Ægypti, qui non solum sanguine suo nos redemit, sed et lanis operuit, ut algentes infidilitat ueste calefaceret, et audiremus Apostolum loquentem nobis: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Gal. iii). Et in alio loco: *Induimini Christum Jesum* (Rom. xiii). Quod vero sequitur: *De angustia et de judicio sublatus est, sive ut Se-*

*πνιγίτα τραντύλειν, ἵνα ταπεινώσῃ ἡ ρπίτης καὶ τὸν ὄφθαλμον, id est, in humilitate judicium ejus sublatum est, illud significat, quod de tribulatione atque iudicio ad Patrem vicerit ascenderet, sive quod iudex omnium iudicii non reperit veritatem, sed absque ulla culpa seditione Iudeorum et Pilati voce damnatus sit, ita ut admiraretur propheta, quod omnium Deus se tradidit passioni. De quo Paulus loquitur : *Si enim credidissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent* (I Cor. ii). Sequitur : *Generationem illius quis enarrabit?* Quod duplice intellegitur, aut enim de divinitate ejus accipendum est, quod impossibile sit divinæ nativitatis nosse mysteria. De qua ipse loquitur in Proverbii : *Ante omnes colles generavit me* (Prov. viii). Juxta illud quod alii legimus : *Quis cognovit sensum Domini, aut consiliarius ejus fuit* (Rom. xi), id est, nullus, aut de partu virginis quod difficulter possit exponi, denique cum Mariæ diceretur ab angelo : *Concepies et paries filium*, illa respondit : *Unde mihi hoc, quia tunc non cognovi, cui rursum angelus : Spiritus, inquit, sanctus veniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit te* (Luc. i), ut vel angelo vel ab angelis tantum nativitatis hujus sacramenta dicantur, cuius narrator rarissimus est.*

Aperiens autem Philippus os suum et incipiens a Scriptura ista, etc. (Ex Primis.) Philippus interpretatur os lampadis, pulcherque est sensus, quod os lampadis suum aperiret os, dum obscura propheetiae in scientia lucem profert. Quamvis et juxta historiam possit ista circumlocutio designare aliquanto longiore futurum tunc esse eus sermonem.

Et dum irent per viam venerunt ad quamdam aquam. Est hodie Bethsur sive Bethsoro vicus in tribu Juda, sive Benjamin euntibus ab Heliä Chebron vicesimo milliario juxta quem fons ad radicem montis ebuliens, ab eadem qua gignitur, sorbetur humus. Apostolorum Acta referunt in hujus viculis fonte eunuchum a Philippo fuisse baptizatum. Nam est et alia Bethsor in tribu Juda, mille passus distans ab Eleutheropoli.

Et ait eunuchus : Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? et jussit stare currum; et descendenter uteisque in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizavit eum. O quam mira doctoris virtus erat in vehiculo! Eunuchus sacras litteras legebat, sed de quo legeret ignorabat, sed tamen cum quem in libro nesciens legebat, pia mente scire cupiebat. Venit Philippus philosophus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. Et secundum aliam traditionem, dixit Philippus eunuchum : Si credis ex toto corde, salvus eris. Et respondit eunuchus : Credo in Christum Filium Dei, et ea hora baptizatus est, fidelis factus et sanctus est, et de discipulo magister effectus est, et deinceps predictor, et gentis suæ apostolus effectus est.

Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Dominus rapuit Philippum, etc. Sunt quidam qui haec argue-

A lumen in Spiritu sancto fecisse testantur, ut Hieronymus prodit. Nam et similiter factum legitur de Habacuc portante prandium Danieli.

Philippos autem inventus est in Azoto. Azotus opidum est insigne Palæstinæ, quod Hebraice vocatur, ΤΤΕΩΝ, Asdod, in sorte tribus Iudeæ, et est una de quinque olim civitatibus Allophylorum, cui decreta fuit, sed non retenta ab ea, quia nequaquam veteres accolas potuit expellere.

Et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec reniret Cæsaream. Cæsarea Palestinae dicitur, ubi infra domum habuisse describitur Philippus, quæ usque hodie demonstratur, nec non et cubiculum quatuor filiarum ejus virginum prophetantium. Cæsareae civitates duæ sunt in terra reprobmissionis.

B Una Cæsarea Palestinae in littore maris Magni, itaque quondam Pyrgos, id est, turris Stratonis dicta est, sed ab Herode rege Iudeæ nobilior et pulchrior, et contra vim marii multo utilius exstructa, in honorem Cesaris Augusti Cæsarea cognominata est. Qui etiam templum in ea marmore albo construxit, in qua nepos ejus Herodes ab angelo percussus, Cornelius centurio baptizatus, et Agapus propheta zona Pauli ligatus est (Act. xxi). Altera vero Cæsarea Philippi, cuius Evangelium meminit esse tetrarchiam, ad radices montis Libani facta, et in honore Cesaris cognominata est. Sed et tertia Cæsarea Cœpadocia metropolis est, cuius Lucas ita meminit : *Descendens Cæsaream et salutavit Ecclesiam.*

Egreditur hic Smaragdus a mentione civitatis Cæsareae in nomina regionum et locorum quæ sunt in Actis apostolicis. Eadem habentur in Hieronymo.

Sed quia in hoc loco de civitatibus mentio facta est, necessarium duximus, ut de pluribus istius libri civitatibus, locis, provinciis mentionem in hoc loco faciamus. Achelodemach est in Heliä, ad australem plagam montis Sion, quæ hactenus juxta Iudeorum consilium mortuos ignobiles terra tegit, alias sub divo putrefacit. Asia regio quæ Minor cognominatur, undique circumdata est mari, cuius provinciæ sunt, Phrygia, Pamphylia, Cœlia, Lycaonia, Galatia, et alias multæ. Arabia regio inter sinum maris Rubri, qui Persicus, et eum, qui Arabicus vocatur, habet gentes multas, Moabitæ, Ammonitæ, Idumæos, Saracenos, aliasque quam plures : hæc sacra interpretari dicitur, eo quod odores creet odoriferos. Greci οὐδαιμόνιον, nostri Beatam, vocaverunt. Antiochia civitas est Syriæ, in qua Barnabas et Paulus apostoli sunt ordinati. Est et alia in Asia, in qua idem predicantes Iudeis dixerunt : *Vobis oportebat prius loqui verbum Dei. Sed quoniam repulisti illud, ecce convertimur ad gentes* (Act. xiii). Alexandria civitas est Ægypti, in qua beati Marci evangeliste tumulus hodie in Ecclesia veneratur. Amphipolis est civitas Macedonie. Est et altera ejusdem nominis in Syria. Apollonia civitas est Macedonie. Est et altera in Africa, quæ dicitur Pentapolis. Athenæ civitas et Achaia, philosophiae studiis dedita, cuius Pyreus portus, septemplici quondam muro communita fuisse

describitur. Areopagus Athenarum curia, quæ interpretatur villa Martis, quod ipse ibi quondam, cum ducentis duodecim diis judicatus est. Appii Forum, nomen fori Romæ ab Appio quondam consule tractum, a quo et via Appia vocata est. Babylon metropolis regni Chaldaeorum est, ubi eorum qui ædificabant turrim lingue divisæ sunt, unde et Babylonie vocatur. Quæ per quadrum sita, ab angulo usque ad angulum muri, sedecim millia passuum tenuisse, id est, simul per circuitum sexaginta quatuor millia resert Herodotus et multi alii, qui Græcas historias scripserunt. Bithynia provincia Asiæ Minoris est, ipsa est et major Phrygia. Beroea civitas in Macedonia est, quæ verbum Domini nobiliter accepit. Cappadocia regio in capite Syriæ est, ad septentrionis plagam. Cyrene civitas est in Libya, cujus regio Pentapolitana vocatur, eo quod quinque urbibus maxime fulgeat. Creta Græca insula, centum quondam urbis nobilis, unde et Centipolis dicta est. Cyprus insula mari Pamphylio, quindecim quondam oppidis insignis, famosaque divitiis, et maxime æris. Cilicia provincia Asiæ est, quam Cydnus amnis intersecat. Charra civitas Mesopotamiæ est, ubi fuit Abrahæ patriarchæ hospitium. Corinthus civitas Achæa maritima. Cenchræ portus Corinthiorum civitatis. Chio insula ante Bithynia, in cuius nomen Syria lingua masticem designat, eo quod ibi mastix gignatur. Damascus nobilis urbs Phœnices, quæ quondam in omni Syria tenuit principatum, et nunc Saracenorum metropolis est, unde et rex eorum Nauvias famosam in ea sibi suæque genti basilicam deicavit, Christianis in circuitu civibus beati Baptiste Joannis ecclesiam frequentantibus. Derben civitas est Lycaoniæ provinciæ, Elamitæ principes Persidis ab Elam filio Sem vocati. Ephesus Amazonum opus civitas Asiæ est, ubi requiescit evangelista Joannes. Phœnicia provincia est Syriæ cujus partes sunt Samaria et Galilæa et aliæ plurimæ. Galilæa duæ sunt, una gentium vicina finibus Tyriorum in tribu Nephthalim, altera circa Tyberiadem et stagnum Genesareth in tribu Zabulon. Gaza civitas insignis est Palæstinæ, quæ apud veteres erat terra Chananeorum. Galatia provincia Asiæ, a Gallis vocabulum trahens, qui in auxilium a rege Bithyniæ votati, regnum cum eo acta victoria diviserunt, sive que deinde Græcis admixti, primo Gallograeci, postea Galatæ sunt appellati. Hadrumetus civitas est in Byzantia regione Africe. Adria nomen civitatis contra Ravennam, quæ eidem mari, in cuius ripa sita est, nomen etiam Adriatici dedit. Joppe oppidum Palæstinæ est maritimum in tribu Dan. Iconium civitas est Lycaoniæ, est et altera in Cilicia. Libyæ provinciæ duæ sunt, una Cyrenaica, de qua dictum est, partes Libyæ, quæ est circa Cyrenam. Est et alia Æthiopum. Lydda civitas Palæstinæ est, in maris Magni littore sita, quæ nunc Diospolis appellatur. Lycaonia provincia Asiæ est. Est et alia ejusdem nominis in Phrygia minor. Lystra civitas est Lycaoniæ. Lycia provincia est Asiæ. Media a Madai

A filio Japheth appellata. Sunt autem inter flumen Indum regiones istæ, Aracusia, Parthia, Assyria, quas Scriptura sacra universas sæpe Mediæ nomine vocat. Macedonia provincia Græcorum est, virtutibus Alexandri Magni nobilior facta. Miletus civitas in Asia est, ubi Paulus majores Ephesiorum alloquitur. Nazareth viculus est in Galilæa, juxta montem Thabor. Unde et Dominus Jesus Nazareus est vocatus. Habet ecclesiam in loco, quo angelus ad beatam Mariam evangelizatus intravit, habet et aliam, ubi Dominus est nutritus. Neapolis civitas est Cariæ, quæ est provincia Asiæ. Pontus regio est multarum gentium juxta mare Ponticum, quod Asiam et Europam distinguit, et propter plurimam ostiorum Danutii infusionem, dulcius ceteris esse cognoscitur. Pamphylia provincia est Asiæ. Pamphus civitas est in Cypro insula. Pergæ civitas est Pamphylæ provinciæ. Philippis civitas est in prima parte Macedoniæ. Ptolomais, civitas est Judeæ, juxta montem Carmelum. Est et altera in Pentapoli provinciæ Africæ. Puteolis civitas colonia Campaniæ, eadem dicitur Cædicta. Rhodus Cycladum insularum nobilissima, distat autem a portu Asiæ viginti millibus passuum. Regium est civitas Siciliæ maritima. Sicheum civitas est Jacob, nunc Neapolis dicta, juxta sepulcrum Joseph, ubi nunc est ecclesia fabricata ex latere montis Garizim. Sina mons in regione Madian super Arabiam, qui alio nomine Horeb appellatur. Unde dicitur : *Et fecerunt vitulum in Horeb*, cum hoc Moses in Sina factum scripserit. Saronas, quod interpretatur campestris, regio est, quæ Petro prædicante fidei continuo fructus germinavit. Sidon urbs Phœnicis est, insignis artifex vitri. Selencia civitas Syriæ nobilis, in promontorio Syriæ Antiochiae sita. Salamis civitas est in Cypro insula, nunc Constantia dicta. Samothracia insula est in Pacatico sinu. Syria quæ Hebraice dicitur סְרִי regio est inter flumen Euphraten et mare Magnum usque ad Ægyptum pertingens. Habet maximas provincias, in quibus gentes sunt duodecim. Samos insula est in mari Ægeo, in qua reperta prius fictilia vasa traduntur, unde et vasa Samia appellata sunt. Smyrna civitas est in Asia Lyciæ provinciæ, cujus Lucas meminit dicens : *Navigantes venimus in Smyrnam Lyciæ*. Syrites dicuntur arenosa loca in mari Magno, multum terribilia et inetuenda. Syracuse metropolis Siciliæ sub promontorio Pachino. Tarsus civitas metropolis Ciliciæ, Paulo apostolo gloriose. Tyrus metropolis Phœnicis in tribu Nephthalim, cujus maxime nobilitas conchylio et purpura constat. Troas civitas Asiæ maritimiæ. Thyatira civitas Libyæ, quæ est provincia Asiæ. Thessalonica civitas Macedoniæ.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XX.

¶ Maria stabat ad monumentum foris plorans.

¶ Dum ergo staret, inclinavit se et respexit in monumentum, et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras? Dicit eis : Quia tulerunt Dominum meum,

et nescio ubi posuerunt eum. Ille cum dixisset, A conversa est retrorsum, et vidit Jesum stantem, et nesciebat quia Jesus est. Dicit ei Jesus : Mulier, quid ploras? Quem queris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei : Domine, si tu sustulisti eum, dico mihi. Ubi posuisti eum, et ego eum tollam? Dicit ei Jesus : Maria. Conversa illa dicit : Rabboni, quod dicitur magister. Dicit ei Jesus : Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Vade autem ad fratres meos, et dic eis : Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. Venit Maria Magdalene, annuntians discipulis, quia vidi Dominum, et haec dixit mihi.

Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.
(Ex August.) Pensandum est hujus mulieris mentem quanta vis amoris accenderat, quae a monumento Domini etiam discipulis recedentibus, non recedebat, exquirebat quem non invenerat. Flebat inquirendo, et amoris sui igne succensa, ejus quem ablatum credidit ardebat desiderio, et oculi qui Dominum quæsierunt, et non invenerunt, lacrymis jam exundabant, amplius dolentes quod fuerat ablatus de monumento, quam quod fuerat occisus in ligno, quoniam magistri tanti, cuius eis vita subtracta fuerat, nec memoria remanebat. Unde contigit ut eum sola tunc videret quæ remansit, quia nimis virtus boni operis perseverantia est, ut voce Veritatis dicitur : Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x).

Dum ergo ficeret, inclinavit se, et prospexit in monumentum, et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, etc. (Ex Greg.) Ista itaque, quæ sic amabat, quæ se ad monumentum, quod prospexerat, iterum inclinat, videamus quo fructu vis amoris in ea ingeminat opus inquisitionis. Sequitur : Vedit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu. Quid est, quod in loco Dominici corporis duo angeli videntur, unus ad caput, atque alius ad pedes sedens? nisi quod Latina lingua, ἀγγελος nuntius dicitur, et ille ex passione sua nuntiandus erat, qui et Deus est ante secula, et homo in fine seculorum, quasi ad caput sedet angelus, cum per apostolum prædicatur, quia in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Iohann. i), et quasi ad pedes, sed angelus cum dicitur : Et Verbum caro factum est.

(Ex Greg.) Possumus etiam et duos angelos, duo Testamenta cognoscere, unum prius, et aliud sequens, qui videlicet angeli per locum Dominici corporis sibi met ipsi sunt conjuncti, quia nimis utraque Testamenta, dum pari sensu incarnatum, et mortuum, ac resurrexisse Dominum nuntiant, quasi Testamentum prius ad caput, et testamentum posterius ad pedes sedet.

Dicunt ei : Mulier, quid ploras? Quasi dixissent, non est opus mortuum plorare, quem viventem credere debes.

Dicit eis : Quia tulerunt Dominum meum, etc. Dominum suum vocans, Domini sui corpus exanime, a parte totum significans, sicut omnes confiteunur Iesum Christum Filium Dei unicum Dominum nostrum, quod utique simul est, et verbum et anima et caro. Crucifixum tamen et sepultum, cum sola ejus sepulta sit caro : Et nescio, inquit, ubi posuerunt eum. Hæc erat causa major doloris, quod nesciebat quo iret ad consolandum dolorem, sed prope erat hora qua tristitia ejus verteretur in gaudium.

Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, et vidit Jesum stantem, et non sciebat quia Jesus est. Notandum quod Maria, quæ adhuc de Domini resurrectione dubitabat, retrorsum conversa est ut videret Jesum, quia videlicet per eamdem dubitationem suam, quasi B terga in Domini faciem miserat, quem resurrexisse minime credebat. Sed quia amabat et dubitabat, videbat et non cognoscebat eum, quem illi amor ostenderat. Dubietas abscondebat, cuius adhuc ignorantia exprimitur, cum infertur : Et nesciebat quia Jesus esset.

Dicit ei Jesus : Mulier, quid ploras? etc. Interrogatur doloris causa, ut augeatur desiderium, quatenus cum nominaret quem quereret, in ardore ejus ardentius restuaret.

Illa existimans, quia hortulanus esset, dicit ei : Domine, si tu sustulisti eum, etc. Forsitan nec errando haec mulier erravit, quæ Jesum hortulanum credidit. Annon ei spiritualiter hortulanus erat, qui in ejus pectore, per amoris sui, semina virtutum virentia plantavit sata. Sed quid est, quod viso eo, quem hortulanum credidit, cui nequid dixerat quem quærebat? Ait ei : Domine, si tu sustulisti eum, dico mihi. Nemo calumnietur mulierem, quod hortulanum dixerit Dominum et Jesum magistrum, ibi enim rogabat, hic agnoscebat, ibi honorabat hominem a quo beneficium postulabat, hic recolebat doctorem, a quo discernebat humana et divina, discebat, appellabat Dominum, cuius ancilla non erat, ut perveniret ad Dominum, cuius erat. Alter ergo dixit : Sustulerunt Dominum meum, aliter autem : Domine, si tu sustulisti eum. Ibi ex veritate, hic ex honore. Quærebat itaque et non dicebat. Quæ cum dixisset : Domine, si tu sustulisti eum. Hoc habet vis amoris, hoc agere solet in animo, ut quem semper ipse cogitat, nullum alium credit ignorare. Recte et haec mulier, quem querit non dicit, et tamen dicit : Si tu sustulisti eum, quia alteri non putat esse incognitum quem ipsa continuo plangit desiderio.

Dicit ei : Maria. Conversa illa dicit ei : Rabboni, quod dicitur, magister. Postquam eam communis vocabulo appellavit ex sexu, et agnitus non est, vocat ex nomine, ac si aperite dicat ei : Recognosce eum, a quo recognosceris. Perfecto quoque viro dicitur : Novi te ex nomine. Quia homo commune omnium nostrum vocabulum est, Mose vero proprium, cui recte dicitur quia ex nomine scitur, ac si aperire Dominus dicat : Non te generaliter ut cæleros, sed specialiter præ cæteris scio. Maria ergo, quia voca-

tur ex nomine, recognoscit auctorem, atque eum A protinus *Rabboni*, id est, magistrum vocat, quia et ipse erat qui quereretur exterius, et ipse qui eam exterius, ut quereret, docebat.

Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. (Ex August.) Sic enim dictum est: *Noli me tangere*, ut in illa semina figuraretur Ecclesia de gentibus, quae in Christo non credidit, nisi cum ascendisset ad Patrem. Aut certe sic se credi voluit Jesus, hoc est, sic se specialiter tangi, quod ipse est et Pater unum sint. Alter, non recte tangitur, id est, non recte creditur.

(Ex *Gregor.*) Jam vero ab evangelista non subditur, quid mulier fecerit, sed ex eo innuitur, quod audivit, cui dicitur: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* In his namque verbis ostenditur, quod Maria amplecti voluit ejus vestigia, quem recognovit, sed ei magister dicit: *Noli me tangere.* Non quia post resurrectionem Dominus latet renuit seminarum, cum de duabus ad sepulcrum ejus scriptum sit: *Accesserunt et tenuerunt pedes ejus.* Sed cur tangi non debeat, ratio quoque additur cum subinfertur: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum.* In corde etenim nostro, tunc Jesus ascendit ad Patrem, cum aequalis creditur Patri. Nam quisquis eum aequalem Patri non credit, adhuc in ejus pectore ad Patrem non ascendit. Ille ergo Jesum veraciter tangit, qui Patri Filium coeternum credit.

Vade ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et reliqua. Non ait Patrem nostrum; aliter ergo meum, aliter vestrum. Natura meum, gratia vestrum, et Deum meum, et Deum vestrum. Neque hic dixit: Deum nostrum. Ergo et hic, aliter meum, aliter vestrum. Deum meum, sub quo et ego homo sum: Deum vestrum, inter quos et ipse mediator sum. Cum eum dicat et vestrum, cur non communiter dicit nostrum? sed distinete loquens indicat, quia eundem Patrem et Deum dissimiliter habet ipse quam nos: *Ascendo ad Patrem meum*, videlicet per naturam, et Patrem vestrum per gratiam: ad Deum meum, quia descendit, ad Deum vestrum, quia ascendit: quia enim et ego homo, Deus mihi est; quia vos ab errore liberati, Deus est vobis. Distincte ergo mihi Pater et Deus est, quia quem ante saecula Deum genuit, hominem in fine saeculorum tecum creavit.

Venit Maria Magdalene annuntians discipulis, etc. Ecce humani generis culpa ibi absconditur unde processit. Quia enim in paradyso mulier viro propinavit mortem, a sepulcro mulier viris annuntiat vitam, et dicta sui vivificatoris narrat, quae mortiferi serpentis verba narraverat, ac si humano generi, non verbis Dominus, sed rebus dicat, de qua manu vobis illatus est potus mortis, de ipsa suscipite poculum vitae.

CONCORDIA.

In hoc istarum duarum fit concordia lectionum, quia locutus est angelus Mariæ, locutus et Philippo. Evangelizavit Jesum Philippus eunucho, nuntiavit Maria apostolis Jesum.

Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, et justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu. In quo et his qui in carcere erant, spiritualiter veniens praedicavit. Qui increduli fuerant aliquando, quando exspectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. Quod et vos nunc similis formæ salvos facit baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi, qui est in dextra Dei. »

Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, etc. (Ex *Beda.*) Qui ergo justus patitur, Christum imitatur; qui in flagellis corrigitur, latronem, qui in cruce Christum cognovit, et post crucem paradisum cum Christo intravit. Qui nec inter flagella desistit a culpis, sinistrum imitatur latroneum, qui propter peccata ascendit in crucem, et post crucem ruit in tartarum. Ideo autem Christum semel mortuum esse commemorat, ut nobis quoque in memoriam revocet, quia temporaneis nostris passionibus merces reddeatur æterna.

Ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, etc. De hac mortificatione carnis, et vivificatione spiritus, quam habent hi qui pro Domino per patientiam laborant. Dicit et apostolus Paulus: *Et si exterior homo noster corrumpitur, sed tamen is qui intus est renovatur de die in diem* (II Cor. iv). Offerit ergo nos Deo Patri Christus, cum post mortificationem carnis pro illo immolari gaudemus, id est, vitam nostram laudabilem in conspectu Patris ostendit. Vel certe offerit nos Deo, cum absolutos carne, in æternum nos regnum introducit. Sane hoc quod dicitur: *Vivificatos autem spiritu*, sanctus Athanasius Alexandriæ pontifex, non ad hominis spiritum, qui mortificata carne velius vivificatur, dicente Propheta de Doxino: Ut vivificet spiritum humilium, et vivificet cor contritum, sed ad gratiam potius resert Spiritus sancti, qui mortificantibus carnem suam vitam tribuit sempiternam. Utitur enim et hoc testimonio contra Arianos, qui aequalitati sanctæ Trinitatis contradicunt, astruensque individuam divinæ operationis unitatem. Vivificet Pater, vivificet Filius, vivificet Spiritus sanctus. Proinde licet et filius, quia scriptum est: *Sicut enim suscitat Pater mortuos et vivificat*, sic et Filius quos vult vivificat, Spiritus vero sanctus et hoc testimonio declaratur, quo dicitur de Filio, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu. Ideoque quorum una operatio est, horum esse dispar essentia vel substantia non possit.

In quo et his qui in carcere erant, spiritualiter veniens iter vitae mundo praedicavit, ipse etiam ante lavium eis qui tunc increduli erant et carnaliter vixerant, spiritu veniens praedicavit. Ipse enim per Spiritum sanctum erat in Noe, ceterisque, qui tunc

fuere, sanctis, et per eorum bonam conversationem, pravis illius ævi hominibus, ut ad meliora converterentur, prædicavit. Conclusos namque in carne dicit, carnalibus desideris aggravatos. Unde de illis Scriptura ait : quod *omnis caro corruperat viam suam* (*Gen. vi*). Quod autem dicit, *in quo*, significat in eo, quod præmiserat, ut nos offerret Deo, quod et tunc, si qui ad prædicationem Domini, quam per vitam fidelium pretendebat, credere voluissent, eos offerre Deo Patri gaudebat. Si qui autem detrahebant de bonis, tanquam de malefactoribus, hi veniente diluvio confundebantur. Nam et de utroque potest intelligi, quod ait : *In quo*, id est, *in quo* et *eis* qui in carne conclusi erant, spiritu, id est, spiritualiter veniens prædicavit, ut post eamdem prædicationem suam et creditibus corona laudis, et his qui in infidelitate persistenter, confusio nasceretur. Quidam codices habent : *In quo* et *his* qui in carne erant, spiritu **veniens** prædicavit, quod ad eamdem pravorum atque incredulorum intentionem respicit, qui cordis tenebris obscuratum habet sensum, merito etiam in **hac vita** in carcere conclusi esse dicuntur, in quo videlicet carcere, in interioribus adhuc tenebris, **hoc est**, cœcitate mentis, et operibus injustis gravantur, donec carne soluti, in tenebras exterioreas etiam in carcere projiciantur æternæ damnationis, de quo Dominus in Evangelio : *Et iudex, inquit, tradet te ministro, et in carcere mitteris* (*Matth. v*). Quamvis etiam sancti in hac vita, se in carcere positos, cum gaudium supernæ patriæ sitiunt, merito proclamant, juxta illud Psalmistæ : *Educ de carcere animam, ad confitendum nomini tuo* (*Psalm. cxi*). Distat namque multum inter utrumque carcere. Siquidem reprobi in carcere sunt peccatorum et ignorantia. Justi vero in carcere licet tribulationum positi, luce semper justitiae, dilatato in Deum eride fruuntur, quod significaverunt apostoli **Paulus**, et Silas, cum media nocte in initio carceris horrore, vinci licet et flagellati, hymnum Deo laudis letissima voce canebant. Quidam hunc locum ita interpretatus est, quod consolationem illam de qua dicit apostolis Dominus : *Muli prophetae et justi cupierunt videre quæ vos rideatis et non riederunt, et audire quæ vos auditis, et non audiuerunt* (*Matth. xii*), de qua et Psalmista : *Deseceras, inquit, oculi mei in eloquium tuum, dicentes : Quando consolaberis me* (*Psalm. cxviii*) ? Sancti quiescentes in inferno desideraverunt, quod descendente in inferna Domino, etiam his qui in carcere erant, et increduli quondam fuerunt in diebus Noe, consolatio vel exhortatio prædicata fuerit. Illoc ille dixerit. Sed catholica fides habet, quod descendens ad inferna Dominus, non incredulos inde, sed fideles solummodo suos educens, ad cœlestia secum regna perduxerit, neque exutis corpore animabus, et inferorum carcere damnatis, salutem quam ante mortem dilexerant, prædicaverit, sed carcere scelerum inclusis in hac vita, vel per se ipsum, vel per suorum exempla, sive

A verba fidelium quotidie viam vitæ demonstrat, de quibus dicit :

Qui increduli fuerant aliquando, exspectabant Dei patientiam. In diebus Noe cum fabricaretur arca, nam et ipsa Dei patientia prædicatio ejus erat, cum Noe centum annos arcæ operibus insistens, quid mundo futurum esset, quotidiani operis executione monstrabat, quia Paulus ait : *An ignoras quia patientia Dei ad penitentiam te adducit, etc.* Alia translatio hunc locum ita habet : *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro iustis, ut nos adducat ad Deum, mortificatos corpore, sed vivificatos in spiritu, in quo spiritu et eis qui in carne erant prædicavit, qui quondam non crederant in diebus illis, cum exspectaret patientia.*

B *In diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo anime salvæ factæ sunt per aquam, quod et vos nunc similis formæ salvos facit baptismu.* Formam baptismi assimilatam dicit arcæ, et aquis diluvii, et recte omnino, quod et ipsa fabricatio arce de lignis levigatis, constructionem signat Ecclesie, quæ sit de collectione animarum fidelium per architectos verbi. Et quod pereunte orbe toto, pauci, id est, octo anime salvæ factæ sunt per aquam, significat quod ad comparationem pereuntium gentilium, Judæorum, hereticorum, et falsorum fidelium, multo brevior est numerus electorum. Unde de angusta porta et arcta via quæ dicit ad vitam dicitur : *Et pauci sunt qui inveniunt eam* (*Matth. vii*). Et iterum : *Nolite timere, pusillus gressus, quia complacuit Patris vestro, dare vobis regnum* (*Luc. xii*).

C *Non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio in Deum.* Ubi est enim conscientia bona, nisi ubi est et fides non facta ? Docet namque apostolus Paulus, quod *finis præcepti est charitas de corde patro, et conscientia bona, et fide non facta* (*I Tim. i*). Quod ergo aqua diluvii non salvavit extra arcam positos, sed occidit sine dubio, præfigurabat omnem hereticum, licet habentem baptismatis sacramentum in aliis, sed ipsis aquis ad inferna mergendum, quibus arca sublevatur ad cœlum. Ipse quoque octonarius numerus animarum, quæ salvæ factæ sunt per aquam, significat quia sancta Ecclesia in sacramentum Dominicæ resurrectionis baptismi lavacrum percipit, ut sicut ipse resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos expurgati a peccatis per aquam regenerationis, in novitate vita ambulemus (*Rom. vi*). Octava namque dies, hoc est, post septimam salutis Dominus a mortuis resurgens, et exemplum nobis futuræ resurrectionis, et mysterium novæ conversationis, qua in terris positi, cœlestem vitam ageremus ostendit, quam etiam ipse Petrus expnendo subiungit, dicens :

D *Per resurrectionem Domini Jesu Christi, qui est in dextra Dei. Degrediens mortem, ut vitæ æternæ participes efficeremur, profectus in cœlum. Sicut enim ipse resurgens a mortuis, ascendens in cœlum, et sedet a dextris Dei, sic etiam nobis per baptismum salutis, ac regni cœlestis introitum patere si-*

gnavit. Bene autem ait, *deglutiens mortem*. Quod A enim deglutimus, agimus ut virtute nostri corporis assumptum nusquam pareat. Et deglutivit mortem Dominus, quam resurgens a mortuis ita funditus consumpsit, ut nihil contra se ultra per attactum alicujus corruptionis valeret, ac manente specie veri corporis, abesset prorsus labes omnis priscae fragilitatis. Quod ipsum et nobis in fine prouinititur futurum, dicente apostolo; cum de nostra resurrectione loqueretur: *Tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria (I Cor. xv)*. Bene absorpta, quia cum et nos vitæ æternæ participes fuerimus effecti, ita nimurum virtus corporalis immortalitatis, omne præteritæ corruptionis nævum tollet, quomodo solet flamma ignis immissam sibi aquæ guttam ardoris sui consumere virtute.

ITEM ALIA EXPOSITIO.

Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Semel autem dixit, quia Christus surgens a mortuis jam non moritur, et mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi).

Justus. Illi enim Psalmista dicit: *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum (Psal. cxviii)*. Et Daniel ait: *Et tibi, Domine, justitia, nobis autem confusio facie (Dan. ix)*.

Pro injustis. De nobis enim Daniel ait: *Peccavimus, injuste egimus, iniquitatem fecimus (Dan. iii)*.

Ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu. (Ex Aug.) *Mortificatos carne* dicit: id est, desideria carnalia non habentes, ad quam mortificationem nos Paulus adhortatur C dicens: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem (Col. iii)*, et omnia vitia. Et illud: *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis (Rom. viii)*. Nisi enim prius peccato moriamur, non possumus per justitiam vivere Deo. Quod autem dicit *vivificatos spiritu*, intelligitur vivificatos in anima, anima enim spiritus intelligitur. Sive mortificatione carnis, et vivificatione spiritus, in baptismo fieri intelligitur. Morte enim Christi baptizamur. In illa sine dubio morte, qua peccato mortuus est semel, ut et nos separemur a peccato, et vivamus Deo.

(Ex Cassiod.) Aliter *mortificatos carne*, ne littoram legis carnaliter intelligamus. *Vivificatos autem spiritu*, id est, spiritualiter sensum legis intelligentes vivamus. Non enim idcirco nos Christus abstraxit a lege peccati, ut vetustati litteræ serviamus, id est, ut circumcisionem recipiamus, et sabbata, vel cætera, quæ vetusta legis littera continet. Sed ut legi Dei in spiritu novitate serviamus, id est, ex omnibus quæ in ea scripta sunt, spiritalem sensum, Spiritu donante, capiamus.

De Christo dictum est: *Mortificatus carne, vivificatus spiritu*. Sic de homine dici potest: Tabefactus carne, justificatus, vivificatus spiritu.

In quo. Subauditur, in quo spiritu, in illo scilicet de quo superius dicit: *Vivificatos autem spiritu*.

Et his qui in carcere erant. Id est, in arca, vel in corporis carcere clusi.

Spiritaliter veniens prædicarit. Iisdem scilicet, qui incarnatus de Spiritu sancto et Maria virgine, nobis postea veniens visibilis, prædicavit. Ipse tunc illis spirando spiritualiter prædicabat. Dicebat enim ad Noe: *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Et illud: *Delebo hominem quem creavi a facie terræ, ab homine usque ad animalia, a reptili usque ad volucres cœli, pœnit enim me fecisse eos.* Item dixit Dominus ad Noe: *Finis universæ carnis venit coram me. Repleta est terra iniuriae, et ego disperdam eos cum terra. Fac tibi arcam de lignis levigatis, etc. (Gen. vi)*.

Qui increduli fuerant aliquando, exspectabant Domini patientiam. Id est, qui ante increduli erant, audientes Noe prædicantem, ea quæ a Domino B audiens, acceperat, et videntes arce fabricam, per centum annorum, pretendere tempus crediderunt, exspectantes Domini patientiam, et salvi facti sunt in arca.

In qua pauci, id est, octo animæ salve factæ sunt per aquam. Id est quatuor viri, Noe, Sem, Cham, et Japheth, et quatuor uxores eorum, id est, Puar-fara, Parfia, Catafluia, Fluia.

(Ex Isid.) Noe vero, qui requies interpretatur, Christum significat, qui dicit: *Discite a me, quia misericordia sum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.* Solus invenitur justus Noe in illa gente, cui septem homines donantur propter justitiam suam. Solus justus est Christus, cui septem Ecclesiæ, propter septemplicem spiritum illuminantem, in unam Ecclesiam, quasi in unam arcam condantur. Quod arcam instruxit Noe de lignis non pretrecentibus, Ecclesiam significat, quæ construita a Christo de hominibus in æternum victuris. Arca enim Ecclesiam demonstrat, quæ iurat in fluctibus mundi hujus. Sicut enim tunc Noe cum suis per aquam et lignum salvatus est, sic et nunc familia Christi per baptismum et crucis passionem salvatur. Unde et hic subditur:

Quos et vos nunc similis formæ salvos facit baptisma. Quia sicut tunc aqua eos qui in arca erant salvavit, ita et nunc eos, qui in Ecclesiæ unitate permanent, delendo peccata baptismus conservat. Et sicut tunc qui extra arcam erant perierunt, ita et nunc, qui extra Ecclesiam sunt peribunt.

D *Non carnis depositio sordium.* Id est, non baptisma, quod sordes deposit carnis, sed quod manus lavat mentis. Baptisma enim ablution interpretatur vel tintio.

Sed conscientie bone interrogatio in Deum. Interrogatio enim sacerdotis est: Credis in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum Filium ejus, et in Spiritum sanctum? Responsio autem bonæ et simplicis conscientiæ est: Credo, quæ responsio hominem salvat, et ab æterno interitu liberat.

Per resurrecti onem Domini nostri Jesu Christi, qui est in dextera Dei. Ut illud: Resurrexit a mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad dextram Dei, quæ sessio æqualitatem potestatis ejus cum Patre significat.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. ULTIMO.

Undecim discipuli abierunt in Galileam in montem ubi constituerat illis Jesus. Et videntes eum, adoraverunt, quidam autem dubitaverunt. Et accedens Jesus, locutus est illis, dicens : Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. Eentes docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. »

Undecim discipuli abierunt in Galileam in montem ubi constituerat illis Jesus. (Ex Hieron.) Post resurrectionem enim Jesus in Galilæa monte conspicitur, ibique adoratur, licet quidam dubitent, sed dubitatio eorum nostram auget fidem, dum manifestius ostendit Thomæ, et latus lancea vulneratum, et manus fixas demonstrat clavis.

Et accedens Jesus, locutus est dicens ; Data est mihi omnis potestas, etc. Data est ei, qui paulo ante crucifixus est, qui sepultus in tumulo, qui mortuus jacuerat, qui postea resurrexerat. In cœlo autem et in terra potestas data est, ut qui antea regnabat in cœlo, per fidem credentium regnet in terris.

Eantes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Primum docent omnes gentes, deinde doctos intingunt aqua ; non enim potest fieri ut corpus baptissimi recipiat sacramentum, nisi antea anima fidei suscepere veritatem. Baptizantur autem, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut quorum est una divinitas, sit una largitio, nomenque Trinitatis unus Deus est.

Docentes eos servare omnia quæcunque mandari soletis. Ordo præcipuus. Jubet apostolis ut primum docenter universas gentes, deinde fidei tingerent sacramento, et post fidem ac baptismum, quæ essent observanda præciperent. Ac ne putemus levia esse quæ jusserunt, et pauca addit : Omnia quæcunque mandavi soletis, ut qui crediderint, qui in Trinitate fuerint baptizati, omnia faciant quæ præcepta sunt.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Qui usque ad consummationem sæculi cum discipulis suis se futurum esse promittit, et illos ostendit semper esse victuros, et se nunquam a credentibus recessurum. Qui autem usque ad consummationem mundi sui præsentiam pollicetur, non ignorat eum diem, in qua die se scilicet futurum cum apostolis.

(Ex Chrys.) Quomodo dixit : Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Et iterum : Hæc sunt, inquit, verba mea, cum adhuc essem vobiscum, hoc est, cum adhuc mortalis essem, sicut et vos. Cum illis enim erat præsentia corporis, non cum illis erat conditione mortalitatis, et modo nobiscum est per præsentiam majestatis, et nobiscum non est præsentia corporis.

CONCORDIA.

Istarum duarum in sacrosancto baptisme sit concordia lectionum. Apostolus enim dicit : Et vos si-

PATROL. CII.

A milis formæ salvos facit baptisma. Evangelium ait : Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (Matth. et Marc. ultim.).

SABBATO IN OCTAVA PASCHÆ.

EPISTOLA BEATI PETRI APOST., CAP. II.

Deponentes omnem malitiam et omnem dolum, et simulationes et invidias, et omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo, lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem ; si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus, ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum, et ipsi tanquam lapides vivi supercedentes mini in domos spiritales, hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum. Propter quod continet Scriptura : Ecce ponam in Sion lapidem staminum, angularem, electum, pretiosum, et omnis qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor creditibus, non creditibus autem lapis quem reprobaverunt sedificantes, hic factus est in caput anguli, et lapis oblationis, et petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo et positi sunt. Vos autem genni electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntiatis ejus qui de te nebris vos vocavit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

Deponentes omnem malitiam et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo, lac concupiscite, etc. (Ex Beda.) Qui renati estis, inquit, nuper, et filii Dei per baptismum faciliter modo estote per studium bona conversationis, quales sunt recens editi infantes, per naturam innoxie aetatis, ignari malitiae et omnis dol, simulare, invidere, detrahere, aliiisque hujusmodi vitis mancipari omnimodis ignorantibus. Qui sicut lac in æternum naturaliter desiderant, ut ad salutem crescere atque ad panem comedendum pervenire valeant. Ita et vos simplicita rudimenta fidei, primo de Ecclesiæ maioris aberibus querite, hoc est, de utriusque Testamenti doctoribus, qui divina eloquia, vel scripture, vel etiam viva voce vobis praedicant, ut bene discendo, perveniatis ad refectionem panis vivi qui de cœlo descendit, hoc est, per sacramenta Dominicæ incarnationis, quibus renati estis, et quibus nutrimini, perveniatis ad contemplationem divinae majestatis : Rationabiles, inquit, et sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem (I Petr. II). Praecepto concupiscendi lac verbi, tangit eos qui ad audiendas lectiones sacras invitati et fastidiosi adveniunt, ignari illius sitis et esuriei, de qua Dominus ait : Beati qui esurient et sitiunt justitiam (Matth. v). Ideo tardius ad perfectum salutis incrementum pervenientes, que possunt solidi verbi

cibo refici, id est, arcana cognoscere divina, vel **A** *ad* lificium portat, et ipse a nemine portatur, Dominus est Christus, unde et lapis a propheta pretiosus vocatur, in fundamento fundatus. *Superædificamini*, inquit, *domos spiritales*. Ita illos fieri domos spiritales dicit, cum sit una domus Christi in angelis electis et hominibus collecta, quomodo, cum sit una Ecclesia catholica, toto orbe diffusa, sepe pluraliter appellantur Ecclesiæ, propter multifaria scilicet fidelium conventicula, variis tribubus, populis, et linguis discreta: una dicitur, sicut in Apocalypsi Joannis dicitur: *Ipse ego Jesus misi angelum meum, testificari vobis in Ecclesiis*. Nec prætereundum quod quidam codices habent numero singulare: *Superædificamini domus spiritalis*. Alii rursum: *Ædificamini in domum spiritalem*, in quo nimur unitas ipsa totius B sanctæ Ecclesiæ aptius commendatur. Cum autem dixisset, superædificamini domos spiritales, sive domus spiritalis, addit:

Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum. Et hoc de lapide testimonium sumit ex Psalmo, ubi scriptum est: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli* (*Psalm. cxvii*). Quod ne quis Judaico sensu putaret de materiali lapide a propheta cantatum, qui in ædificatione terrene cuiuslibet domus, contra hominum dispositionem divino iudicio non ponetur, consulte addit, vivum: *Ad quem accedentes*, inquiens, *lapidem vivum*, ut de Christo significet, qui recte lapis appellatus est, qui in carne veniens, ædificationi sanctæ Ecclesiæ, quo hanc confirmaret, sese inserere dignatus est. Vivus autem qui dicere potuit: *Ego sum via, veritas et vita* (*Ioan. xiv*). Qui ab hominibus reprobatus est, cum dicerent: *Nos non habemus regem, nisi Cæsarem* (*Joan. xix*). A Deo autem electus, cum ipse ait: *Ego autem constitutus sum rex ab eo*, etc. (*Psalm. ii*). Et honorificatus est, quoniam post mortem crucis Deus illumina saltavit et donavit illi nomen quod est super omne nomen, etc. (*Philip. ii*).

Et ipsi tanquam lapides rivi superædificamini in domos spiritales. Superædificamini, illos dicit, quia sine Domino Iesu Christo, lapide scilicet vivo, nulla spiritualis ædificatio stare potest. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter ipsum, cuius participatione, fideles lapides vivi efficiuntur, qui per infidelitatem lapides mortui fuerant, duri scilicet et insensibiles, quibus merito diceretur: *Aueram a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum*. Sed tanquam lapides vivi, ad spirituale ædificium aptantur, qui per discretionem erudit doctoris, amputatis cogitationibus superfluis, velut ictu quadrantur securis. Et sicut ordines lapidum in pariete portantur alii ab aliis, ita portantur fideles quique a præcedentibus in Ecclesia justis. Portant et ipsi sequentes per doctrinam et tolerantiam, usque ad ultimum justum. Qui cum a prioribus portetur, quem portare debeat ipse sequentem non habebit. Qui autem omne

B sacerdotium portat, et ipse a nemine portatur, Dominus est Christus, unde et lapis a propheta pretiosus vocatur, in fundamento fundatus. *Superædificamini*, inquit, *domos spiritales*. Ita illos fieri domos spiritales dicit, cum sit una domus Christi in angelis electis et hominibus collecta, quomodo, cum sit una Ecclesia catholica, toto orbe diffusa, sepe pluraliter appellantur Ecclesiæ, propter multifaria scilicet fidelium conventicula, variis tribubus, populis, et linguis discreta: una dicitur, sicut in Apocalypsi Joannis dicitur: *Ipse ego Jesus misi angelum meum, testificari vobis in Ecclesiis*. Nec prætereundum quod quidam codices habent numero singulare: *Superædificamini domus spiritalis*. Alii rursum: *Ædificamini in domum spiritalem*, in quo nimur unitas ipsa totius sanctæ Ecclesiæ aptius commendatur. Cum autem dixisset, superædificamini domos spiritales, sive domus spiritalis, addit:

Sacerdotium sanctum. Id est, sacerdotium sanctum vos ipsi, existentes super fundamentum Christi. Omne ergo Ecclesiam, sacerdotium sanctum appellat, quod sola domus Aaron in lege nomen et officium habuit. Quia nimur omnes summi sacerdotis membra sumus, cuncti oleo letitiae signamur, universis congruit quod subdit.

Offerre spiritales hostias per Jesum Christum. Spiritales autem hostias opera nostra, eleemosyne et preces dicuntur, ad distinctionem carnalium intellige victimarum. Quod autem in conclusione dicitur, per Jesum Christum, ad cuncta quæ præmisserat pertinet. Quoniam per ipsius gratiam, et superædificamur in illo super architectos sapientes, hoc est, ministros Novi Testamenti, et domus spiritualis efficiuntur per spiritum ejus, contra pluvias, ventos, flumina tentationum muniti, et sacerdotio sancto participare, et boni aliquid, acceptabile Deo gerere, non nisi per ipsum valemus. Sicut enim palmarum non potest ferre fructum a semetipso, nisi manerit in vite, sic nec vos, inquit, nisi in me maneritis.

Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, etc. Hoc testimonium de Isaia ponit (*Isa. xxvii*) ad confirmandum hoc quod promiserat, ad quem accedentes lapidem vivum, astruens et affirmans Dominum salvatorem propter firmitatem summum, lapidem a prophetis vocari, et quod addidit:

Et omnis qui credit in eum, etc. Propter hoc quod dixerat: *Et vos tanquam lapides vivi superædificamini*. Pulchre autem convenit huic proprieati Apostoli sermo, quo dicitur: *Accedentes ad lapidem virum*, vel credentes in eo non confundamur illius psalmi versiculo, in quo cum dictum esset. *Accedite ad eum, et illuminamini*, continuo subiungit: *Et vultus vestri non erabescerent*. Cui ~~enim~~ mile est quod Joannes ait: *Et nunc, filio, manes in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam*, et ~~non~~ confundamur ab eo in adventu ejus (*I Joan. ii*).

Vobis igitur honor credentibus. Ille ministrum ~~hunc~~ non, ut non confundamini ab eo in adventu ejus

*sed sicut ipse ait : Si quis mihi ministraverit, hono-
rificabit eum Pater meus (Joun. xii).*

*Non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt
ædificantes. Ut sicut illum reprobaverunt cum ædi-
ficarent actus suos, nolentes eum in fundamento
cordis sui ponere, ita et ipsi reprobent ab eo in
adventu ejus, nolente illo tunc eos qui se reproba-
verunt in ædificatione accipere domus suæ, quæ est
in celis. Et hæc distinctio honoris creditum, non
credentium autem reprobatio hucusque pertingit ;
hinc item de creditibus insert :*

*Hic factus est in caput anguli. Quia videlicet, si-
cut lapis angularis duos parietes conjungit, ita Do-
minus Judæorum plebem in una sibi societate fidei
et gentium copulavit, ac mox de insidelibus addit :*

*Et lapis offensionis, et petra scandali. Hinc et Pau-
lus : Nos, inquit, prædicamus Christum crucifi-
xum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem
stultitiam (II Cor. 1).*

*His qui offendunt in verbo, nec credunt, in quo et
positi sunt. Offendunt ergo qui eo ipso quod verbum
Dei audire eos contingit, offendunt animo dum no-
lunt credere quod audiunt, quorum stultitiam exag-
gerando subjecit, nec credunt in quo et positi sunt.
Qui in hoc positi, id est, in hoc per naturam ho-
mines facti sunt, ut credant Deo, et ejus obtempe-
rent voluntati, Salomone attestante, qui ait : Deum
time et mandata ejus obserua, hoc est enim omnis
homo (Eccle. xii), in hoc naturaliter factus est ho-
mo, ut Deum timens, ejus mandatis obsecundet.
Quidam codices habent : In quo et positi sunt, quod
intelligitur juxta hoc quod Paulus de Domino lo-
quens ait : In ipso enim vivimus et movemur et su-
sus (Act. xvii).*

*Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens
sancta, populus acquisitionis. Hoc est laudis testimo-
nium quondam antiquo Dei populo per Mosen da-
tum, quod nunc recte gentibus dat apostolus Petrus,
qui videlicet in Christum crediderunt, qui velut
lapis angularis eam, quam Israel in se habuerat,
saltem gentes adunavit, quos genus electum vocat
propter fidem ut distinguat ab eis qui lapidem vi-
vum reprobando facti sunt ipsi reprobi. Regale au-
tem sacerdotium, qui illius corpori sunt uniti, qui
rex summus et sacerdos verus est, regnum suis tri-
buens, ut rex et pontifex eorum peccata sui sanguini-
nis hostia mundans. Regale sacerdotium eos nomi-
nat, et ut regnum sperare perpetuum, et hostias im-
maculatae coversationis Deo semper offerre memi-
nerint. Gens quoque sancta et populus acquisitionis
vocantur, juxta id quod apostolus Paulus prophetæ
exponens sententiam, dicentis : Justus autem meus
ex fide virit (Habac. ii). Quod si subtraxerit se,
non placebit animæ meæ. Nos autem, inquit, non
sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in
acquisitionem animæ. (Heb. x), et in actibus Apo-
stolorum : Vos Spiritus sanctus posuit episcopos re-
gere Ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo
(Act. xx). Populus ergo acquisitionis facti sumus in*

*A sanguine nostri Redemptoris, quod erat quondam
populus Israel redemptus sanguine agni de Ægypto.
Unde et in sequenti quoque versiculo mysticæ veteri-
ris recordatur historiæ, et hanc novo Dei populo
spiritualiter docet implendum dicens :*

*Ut virtutes annuntietis ejus qui de tenebris vos ro-
caris in admirabile lumen suum. Sicut enim hi qui
de Ægyptiaca servitute liberati sunt per Mosen,
carmen triumphale post transitum maris Rubri et
demersum Pharaonis exercitum Domino cantarunt,
ita ei nos oportet post acceptam in baptismo remis-
sionem peccatorum, dignas beneficiis cœlestibus re-
pendere gratias. Nam quod Ægyptii, non solum
quia populum Dei affligebant, verum etiam, quia
tenebræ vel tribulationes interpretantur, aperte
B persequenter nos peccata, sed in baptismate signifi-
cant deleta. Liberatio quoque filiorum Israel, et ad
promissam olim patriam perductio, congruit myste-
rio nostræ redemptionis, per quam ad lucem su-
pærnae mansionis illustrante nos, ac ducente Christi
gratia tendimus, cuius lucem gratiaræ, etiam illa nubis
et ignis columna monstravit, quæ eos in toto iti-
nere illo a tenebris defendit noctium, et ad pro-
missas patriæ sedes incenarrabili calle perduxit.*

*Qui aliquando non populus, nunc autem populus
Dci, qui non consecuti misericordiam, nunc autem
misericordiam consecuti. Indicat aperte per hos ver-
siculos, quod his qui de gentibus ad fidem venerant,
hanc scripsit Epistolam, qui quondam alienati a con-
versatione populi Dei, tunc per gratiam fidei po-
pulo sunt ejus uniti, et misericordiam quam spe-
rando non noverant adepti. Assumit autem eos ce
propheta Osee, qui de vocatione gentium præcinen-
s ait : Vocabo, inquit, non plebem meam, plebem
meam, et non misericordiam consecutam, jam mi-
sericordiam consecutam, et erit in loco, ubi dictum
est eis : Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei
vivi (Osee ii).*

ALIA EXPOSITIO.

*Deponentes omnem malitiam. Dicendo omnem ma-
litiam, cunctorum criminum matrem, uno verbo
conclusit.*

*D Et omnem dolum. Quamvis dolus maxime ad de-
cipiendum pertineat proximum, ille tamen omne
a se dolum deponit, qui se veraciter peccatorem
cognoscit, et quod retinet corde, hoc constetur et
ore.*

*Et simulationem. Simulatio, que alio nomine
vocatur fictio, est in homine, quando aliud tegit in
corde, aliud monstrat in opere, bona ostendit super-
ficies, et mala tenet in pectore.*

*Et invidiam. Invidit diabolus Adæ beatitudini
et felicitati, et ideo peccare illi suasit, et sic per
invidiam diaboli mors in orbem terrarum introivit.*

*Et omnes detractiones. Detractio et blasphemia
est, et suspiciosa reprehensio, et malorum operum
existimatio, et omnis omnino venenata et absens
de fratre locutio. Aliter : Malitia hoc in loco intelli-*

gitur gentium paganorum; dolus gentis Iudeo-
rum; simulationes haereticorum; invidia principi-
um Iudeorum; detractiones scribarum et Phari-
seorum.

Sicut modo geniti infantes. Ad exemplum scilicet illius parvuli, de quo Dominus ait: *Nisi quis fuerit ut parvulus hic, non intrabit in regnum cœlorum* (*Math. xviii*). Et de quibus ait: *Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum.* Hanc enim sanctam, puram et innocentem infantiam, per baptismi gratiam, casta mater gignit Ecclesia.

Rationabiles sine dolo. Id est, sensu rationabili et veri, et sine dolo fallacie, estote ut parvuli.

Lac concupiscite. Hoc est, larga ubera æternæ sapientiae sugite, et Evangeliorum et apostolorum doctrinam concupiscentes implete.

Ut in eo crescatis in salutem. Id est, Novi ac Veteris Testamenti verbum sinceriter sumite, ut ad eum panem qui de cœlo descendit pervenire valeatis, crescentes in salutem.

Quoniam dulcis est Dominus. (*Ex Cassiod.*) Cuius iste non pertinet ad oris palatum, sed ad animæ suavissimum sensum. Dulcis enim est eis, qui bona ipsius spiritualiter imbibent, et devotis sensibus de ipsius munere gustaverunt.

Ad quem accedentes lapidem virum. Hic lapis Christus intelligitur, de quo Daniel ait: *Vidi lapidem abscissum de monte sine manibus, qui omnem terram impleris* (*Dan. ii*). Et Psalmus: *Lapidem quem reprobaverunt adfiantes, hic factus est in caput anguli, qui vivus dicitur, qui tertia die resurrexit, vivus a mortuis, qui jam non moritur, et mors illi ultra non dominabitur.* Ad quem, omnis qui recte credit et juste vivit, accedit.

Ab hominibus quidem reprobatum. A Iudeis scilicet, qui clamaverunt Pilato: *Tolle, crucifige talerum: Nos non habemus regem, nisi Cæsarem* (*Joan. xix*).

A Deo autem electum. Sicut Deus Pater, de eo per Isaiam ait: *Ecce servus meus, electus meus,* (*Isai. lxii*). Et in Evangelio: *Hic est Filius meus dilectus* (*Math. xvii*).

Et honorificatum. Honorificatus est Dominus noster Jesus Christus gloria resurrectionis, et in cœlum ascensionis in dextera Patri sessione, et omnium potestatum acceptance, sicut ille ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra* (*Math. ult.*). Quia datum est illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine ejus omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

Et ipsi tanquam lapides vivi. Utpote in Christo lapide vivo resuscitati et vivificati: *Potens est enim Deus, ait Evangelium, de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ* (*Math. iii*).

Superaedificamini. Id est, super fundamentum apostolorum et prophetarum, quod est Christus Jesus, de quo ait Apostolus: *Quasi sapiens architectus, fundamentum posui.* Et idem: *Fundamentum aliud*

A nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.

In domo spirituali. Domus spiritualis Ecclesia est justorum de lapidibus vivis et animabus ædificata sanctorum.

Et sacerdotium sanctum. Id est, non sicut Veteris Testimenti secundum Aaron sacerdotium carnale, sed secundum Christi sanctificationem, sacerdotium studete esse sanctum et spirituale.

Offerre spirituales hostias. Spirituales hostiae sunt, orationes sanctorum. *Dirigatur, ait Psalmus, oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Sive spirituales hostias sunt, corpora pura justorum. De quibus Paulus ait: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, B Deo placentem* (*Rom. xii*).

Acceptabiles Deo per Jesum Christum. Populi Israel, carnales hostias per plures offerebant sacerdotes, nos autem spirituales per unum pontificem Jesum Christum verum et æternum offerimus sacerdotem, cui dictum est: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (*Psalm. cix*).

Propter quod continet Scriptura. Hæc enim quæ sequuntur Isaiae continent prophetia. (*Cap. xxviii*.)

Ecce pono in Sion lapidem summum. Sion quæ interpretatur specula, de utrōque populo congregata significat Ecclesiam, cui lapis Jesus Christus et in fundamento ponitur, propter fideli inchoationem, et in angulo propter unitam utriusque populi conjunctionem, et in summitate, propter omnium C bonorum operum perfectionem. *Ipse enim est & tu, primus et novissimus, initium et finis* (*Apoc. i*).

Omnis qui credit in eum, non confundetur. Spes autem bonorum non confundetur, quia quod modo fideliter et firmiter credunt, in æternum veraciter accipientes cum gudio obtinebunt.

Vobis igitur honor creditibus. Grandis enim honor creditibus in Christum donatur, ut sint videbile fratres Domini Iesu Christi et filii Patris altissimi. Ut sint hæredes Dei Patris, cohæredes autem Christi. Grandis, inquam, honor est eis, ut fulgeant sicut sol in regno Patris, et sedeant super duodecim thronos judicantes duodecim tribus Israel. Grandis honor est eis, quibus Filius Dei dicit: *Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, manete in dilectione mea.* Et vos amici mei estis, et jam non dico vos servos, sed amicos (*Joan. xv*). Grandis honor est quibus dicit: *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis* (*Joan. xvi*). Et iterum: *Videbo vos et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.* Quibus dicit: *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amatis et creditis.* Grandis honor est eis, pro quibus patrem filius exorans ait: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos* (*Joan. xvii*). Et item: *Et ego claritatem, quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut et nos unum sumus.* Ego in eis et tu in me, et cognoscat mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et me dilexisti. Grandis honor est creditibus, pro quibus

dicit : *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi.*

*Non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt et dicentes. (Ex Cassiod.) Soli in toto mundo Iudei tunc adiungentes esse videbantur, quia dum ceterae nationes idolis sacrificabant, illi soli Deum colebant, sed sive suæ fabricam minime perfecerunt. Quoniam ipsum qui erat lapis fortissimus, angularis, more demen-
tium contempserunt. Qui factus esse in caput anguli dicitur, quia circumcisionis et gentium popu-
lam copulavit. Angulus enim ex Græco sermone de-
scendit a γόνῳ, quod Latine dicitur genu, hoc inflexu
speciem anguli, conformi qualitate restituit, sive
lapis angularis Christus dicitur, propter copulatio-
nem duorum testamentorum, vel quia terrena cœ-
lestibus, et cœlestia terrenis pacificans copulavit.*

*Et lapis offensionis et petra scandali, his qui offendunt in verbo nec credunt. Illos qui non credunt in-
arnationem Domini nostri Jesu Christi, vel qui diuinitatem in eo esse non credunt, sed amicum publicorum, et vini potatorem more Iudeorum, et parum eum hominem blasphemantes esse dixer-
ant (Matth. xi). Illos in offensionem et in scanda-
lam factus est Christus. Offenderunt enim in illum, et non credentes perierunt.*

*In quo et positi sunt. In Christo enim dicuntur homines positi, quia per ipsum facti sunt. Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. (Joan. i), in ipso enim sumus, vivimus et mu-
vemur.*

Vos autem genus electum. Ipse enim Dominus apostolis ait : Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et item : Ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus (Joan. xv). Potest autem et secundum Abraham genus esse electum, populus gentium. Abraham enim dictum est : In semine tuo benedicentur omnes gentes.

*Regale sacerdotium. Nemo sanctorum est, qui spiritualiter sacerdotii officio careat, cum sit in mem-
brum æterni, summi cœlestisque sacerdotis, qui se offereando Patri pro nobis suo nos corpori adju-
navit.*

Gens sancta. Ad comparationem gentis Iudeorum, quæ fuit in Ægypto populus Christianus, qui in baptismo Christi sanctificatur, gens sancta vocatur, de quibus et Dominus ait pro eis : Ego sanctifico me ipsum, ut sint ipsi sanctificati in veritate.

*Populus acquisitionis. Sicut enim de Ægypto edu-
ctus populus per Mosen, acquisitus est Deo, sic et populus Christianus pretioso sanguine Christi redemptus est, de caligine et infidelitatis tenebris libe-
ratus, quotidie acquiritur Deo.*

*Ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos
fecerit in admirabile lumen suum. Ut annuntietis
virtutes operationis Christi, qui vos de tenebris infi-
delitatis ad fidem, et de ignorantiae caligine ad ve-
ram sapientiam, quæ Christus est, revocavit. De quo et subdit : In admirabile lumen suum. De Christo*

A enim et Simeon ait : *Quia viderunt oculi mei salu-
tare tuum, quod parasti ante faciem omnium populo-
rum. Lumen ad revelationem gentium, et gloriam
plebis tue Israel, etc. (Luc. xx).* Et ipse Dominus de se ait : *Ego sum lux mundi. Et Joannes de illo : Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venien-
tem in hunc mundum (Joan. i).*

*Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei. De populo dicit gentium, qui antea sine lege et prophetis et sermone vix erat Domini. De quo et in Psalmo ipse Dominus dicit : Populus quem non cognovi, id est, ad quem non veni, prophetas non misi, servirit, id est, credit, mihi (Psal. xvii). Qui-
cunque enim credit et servit, quod factum est a gen-
tibus, quæ non fuerant a Christo carnaliter inqui-
site.*

*Qui consecuti misericordiam. Id est, ante vocatio-
nem et baptismum.*

*Nunc autem misericordiam consecuti. Subauditur,
estis misericordiam sive baptismi et peccatorum ve-
niā consecuti, insuper, et illum cui Psalmista ait :
Deus meus misericordia mea (Psal. lviii).*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XX.

C « Una sabbati Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebre essent ad monumentum, et vidi lapidem sublatum a monumento. Cucurrit ergo et venit ad Simonem Petrum et ad alium discipulum quem diligebat Jesus, et dicit eis : Tulerunt Dominum de monumento, et nescio ubi posuerunt eum. Exivit ergo Petrus et ille alius discipulus, et venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus praecurrit citius Petro, et venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset, vidit linteamina posita, non tamen introiit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, et introiit in monumentum, et vidit linteamina posita, et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteaminibus positum, sed separatum involutum in unum locum. Tunc ergo introiit et ille discipulus qui venerat primus ad monumen- tum, et vidi et credidit. Nondum enim sciebat Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resur- gere. »

D *Una sabbati Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebre essent, ad monumentum, et vidit lapi-
dem sublatum a monumento, et rel. (Ex August.) Sicut in principio mulier auctor culpæ viro fuit, vir ex-
ecutor erroris, ita nunc, quæ prius mortem gusta-
verat, resurrectionem prior vidit. Et ne perpetui
reatus apud viros opprobrium sustineret, quæ cul-
pam viro transfruderat, transfudit et gratiam. Una sabbati dicit, quam jam diem Dominicam propter Domini resurrectionem mos Christianus appellat, quem Matthæus solus in Evangelistis primum sabbati nominavit.*

Cucurrit ergo, et venit ad Simonem Petrum et ad alium discipulum, quem diligebat Jesus, et dicit eis : Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescio ubi posuerunt eum. Amore nimio turbata, dum quem

quæsivit, non invenit. Cucurrit discipulis nuntiare, ut aut secum quærerent, aut secum dolerent ablatum Dominum, quem Dominum nominare non metuit, dum corpus illius tantummodo quæreret in sepulcro.

Exiit ergo Petrus et ille alius discipulus, et venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, et ecce alius discipulus præcucurrit citius Petro et venit primus ad monumentum. Advertenda hic et commendanda recapitulatio, quomodo redditum est, ad id quod fuerat prætermissum, et tanquam si hoc sequeretur a junctum est. Cum enim jam dixisset, venerunt ad monumentum, regressus est, ut narraret quomodo venerunt, atque ait: Currebant autem duo simul, etc. Ubi ostendit quod præcurrrens ad monumentum prior venerit ille alius discipulus, quem seipsum significat, sed tanquam de alio, more sanctæ Scripturæ, cuncta narrat.

Et cum se inclinasset, vidit linteamina posita, non tamen introiit. Quod vero Maria Magdalene venit ad monumentum cum adhuc tenebræ essent, juxta historiam narratur hora, juxta intellectum vero mysticum, requirentis signatur intelligentia. Maria enim auctorem omnium, quem carne viderat mortuum, quærerat in monumento, et quia hunc minime invenit, suratum cœdedit. Adhuc ergo erant tenebræ, cum venit ad monumentum. Cucurrit citius, discipulis nuntiavit, sed illi præ cæteris cucurrunt, qui præ cæteris amaverunt, videlicet, Petrus et Joannes. Currebant autem duo simul, sed Joannes præcucurrit Petro citius. Venit prior ad monumentum, et ingredi non præsurpsit.

Venit ergo Simon Petrus sequens eum, et introiit in monumentum. Iste vero cursus duorum discipulorum magnum habet mysterium. Quid enim per Joannem, qui prior venit ad monumentum et non intravit, nisi synagoga significatur? Quid per Petrum, nisi Ecclesia ex gentibus congregata demonstratur, quæ posterior vocata et prior intravit? Cucurrerunt enim pariter gentilitas et synagoga, per hujus saeculi successiones, sed non pari intelligentia veniebant. Venit synagoga prior ad monumentum, sed minime intravit, quia legis quædam mandata perecepit, prophetias de incarnatione ac passione Dominica audivit, sed credere in mortuum noluit. Vedit enim Joannes posita linteamina, non tamen introiit, quia videlicet synagoga et Scriptura sacrae sacramenta cognovit, et tamen fidem Dominicæ passionis credendo intrare distulit, quem diu longeque prophetavit, presentem vidi et renuit, hominem esse desperit, Deum carne mortalem factum credere noluit. Quid ergo est, nisi quia et citius cucurrit, et tamen ante monumentum vacua stetit. Venit autem Simon Petrus subsequens eum, et introiit in monumentum, quia secuta posterior Ecclesia gentium, mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum, et cognovit carne mortuum, et viventem credidit Deum. Sequitur:

Et vidit linteamina posita, et sudarium quod fuerat

A super caput Jesu, non cum linteaminibus positus, etc. (Ex Greg.) Quid est quod sudarium capitum Domini cum linteaminibus non invenitur in monumento, nisi quia attestante Paulo, caput Christi Deus est, et divinitatis incomprehensibilia sacramenta ab inscrutabilitate nostræ cognitione disjuncta sunt, ejusque potentia creaturæ transcendit naturam. Et notandum quod non solum separatim, sed etiam involutum inveniri dicitur. Linteum quippe quod involvit, ejus nec initium nec finis aspicitur. Recte ergo sudarium capitum involutum inventum est, quia celitudo Divinitatis, nec copit esse, nec desult. Bene autem dicitur: In unum locum, quia in scissura mentium Deus non est. Deus quippe in unitate est, et illi ejus habere gratiam merentur, qui se ab invicem per sectarum scandala non dividunt. Potest quoque per sudarium, passio Christi Domini nostri designari, cuius passionis sacramenta infidelibus sunt involuta, quia quem videbant carne mortalem, Deum esse immortalem non credebant. Sudarium ergo, quod super caput ejus fuerat, seorsum inventum, quia ipsa passio Redemptoris nostri longe a passione nostra sejuncta est, quam ipse sine culpa pertulit. Quod nos culpa toleramus, ipse sponte morti succumbere voluit, ad quam nos verimus inviti. Sequitur:

C *Tunc ergo introiit et ille discipulus, qui venerat prius ad monumentum. Postquam intravit Petrus, ingressus est et Joannes: posterior intravit qui prior venerat. Notum est quod in fine mundi ad Redemptoris fidem etiam Judæa colligitur, Paulo attestante qui ait: Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. 11).*

Et vidit et credidit. Quid ergo vidit, et quid ore credidit? Vidi linteamina posita et credidit quod mulier dixerat de monumento Dominum fuisse sublatum. Adhuc tenebræ erant in monumento, id est, in mentibus illorum, ideo sequitur.

D *Et dixit: Nondum enim sciebant Scripturas, quia oporteret eum a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos, id est, ubi hababant, et unde ad monumentum cucurrerant:*

CONCORDIA.

Et in lapidis nomine, et in duorum significacione populorum, istarum duarum congrua sit concordia lectionum. Et in angulare lapide secundum apostolam uterque populus copulatur, et in duabus Apostolis, secundum Evangelium utriusque populi designantur: Joannes enim Judeorum, Petrus populum gentium signabat.

DOMINICA IN OCTAVA PASCHÆ.

EPISTOLA PRIMA BEATI JOANNIS APOSTOLI, CAP. V.

¶ Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum. Et haec est victoria quæ vincit mundum fides nostra. ¶ Quis est autem qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei. Hic est qui venit per aquam et sanguinem Christus Jesus. Non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus

• est qui testificatur, quoniam Christus est veritas.
 • Quoniam tres sunt qui testimonium dant in celo,
 • Pater, Verbum et Spiritus sanctus, et hi tres unum
 • sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua
 • et sanguis, hi et tres unum sunt. Si testimonium
 • dominum accipimus, testimonium Dei maior est.
 • Quoniam hoc est testimonium Dei quod maior est,
 • quoniam testificatus est de Filio suo. Qui credit in
 • Filium Dei, habet testimonium Dei in se. »

Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum. (Ex August.) Ideo namque mandata divina non sunt gravia, quia omnes qui vera devotione his mancipantur, et adversa mundi hujus et blandimenta pari mente contempnunt, ipsam quoque mortem, velut ingressum patriæ cœlestis amantes. Et ne quis sua virtute mundi vel luxus vel labores se superare posse consideret, consulte subiungit :

Et haec est rictoria quæ vincit mundum, fides nostra. Illa nimis fides, quæ per dilectionem operatur; illa fides, qua ejus humiliiter auxilium flagitamus, qui ait : *In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum* (*Joan. xvi.*).

Quis est autem qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei? Vincit mundum, qui Jesum esse Filium Dei credens, digna eidem fiduci opera jungit. Sed nunquid sola divinitatis ejus fides, et confessio valet ad salutem sufficere? vide sequentia.

Hic est qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus. Qui ergo erat aeternus Dei Filius, factus est homo in tempore, ut quos per divinitatis suæ potentiam creaverat, per humanitatis suæ infirmitatem recrearet. Qui venit per aquam et sanguinem, aquam videlicet lavaci, et sanguinem suæ passionis.

Non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Non in aqua solum baptizari propter nostram ablutionem dignatus est, ut nobis baptismi sacramentum consecraret ac traduceret, verum etiam sanguinem suum dedit pro nobis, sua nos passione redemit, cuius sacramentis semper refecti, nutririemur ad salutem.

Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas. Baptizato in Jordane domino, descendit Spiritus sanctus in specie columbae super eum, testimonium illi perhibens quia veritas est, hoc est, verus Dei Filius, verus mediator Dei et hominum, verus humani generis redemptor ac reconciliator (*Matth. iii.*). Vere ipse mundus ab omni labe peccati, vere sufficiens tollere peccata mundi. Quod etiam ipse baptista viso ejusdem Spiritus adventu intelligens ait : *Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiritum descendenter et manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto, et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei* (*Joan. i.*). Quod ergo spiritus Iesum Christum esse veritatem testatur, ipse se veritatem cognominat. baptista illum veritatem praeditat, filius tonitru veritatem evangelizat. Taccant

A blasphemi, qui hunc fantasma esse dogmatizant. Pereat de terra memoria eorum, qui cum vel Deum vel hominem esse verum denegant.

Quia tres sunt qui testimonium dant, Spiritus, aqua et sanguis. Spiritus dedit testimonium, quoniam Jesus est veritas, qui super baptizatum descendit. Si enim verus Filius Dei non esset, nequam in eum tanta manifestatione Spiritus sanctus veniret. Aqua etiam et sanguis dcdere testimonium, quoniam Jesus est veritas, quoniam de latere ejus in cruce mortui manarunt. Quod nullatenus fieri posset, si veram carnis naturam non haberet. Sed et hoc quod ante passionem, cum oraret, factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis, decurrentis in terram, veritati carnis assumptæ testimonium dat. Nec reticendum quod in hoc quoque sanguis et aqua testimonium illi dederunt, quod de latere mortui vivaciter effluxerunt, quod erat contra naturam corporis, atque ob id mysteriis aptum, et testimonio veritatis fuit congruum (*Joan. xix.*). Videlicet, insinuans, quod et ipsum Domini corpus, melius post mortem esset victorum, resuscitatum in gloria, et ipsa mors illius nobis vitam donaret. Hoc quoque quod sudor ejus instar guttarum sanguinis decurrebat in terram, testimonium perhibebat illis, sacrosancto mysterio, quod Ecclesiam totam, per orbem suo sanguine lavaret.

C *Et tres unum sunt.* Individua namque haec manent, nihilque eorum a sui connexione sejungitur, quia nec sine divinitate vera humanitas, nec sine vera credenda est humanitate divinitas. Sed haec in nobis unum sunt, non natura ejusdem subsistentiae, sed ejusdem operatione mysterii. Nam sicut Ieatus Ambrosius ait : *Spiritus mentem renovat, aqua proficit ad lavacrum, sanguis exspectat ad precium.* Spiritus enim nos per adoptionem filios Dei fecit; sacri fontis unda nos abluit. sanguis Domini nos redemit. Alterum igitur invisible, alterum visible, -testimonium sacramento consequitur spirituali.

D *Si testimonium hominum accepimus, testimonium Dei maior est. Quoniam hoc est testimonium Dei quod maior est, etc.* Magnum est testimonium hominis, quod perhibet de Filio Dei dicens : *Dixit Dominus domino meo, Sede a dextris meis* (*Psal. cix.*). Et ex persona illius filii Dei : *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu* (*Psal. ii.*). Itemque ex persona patris loquentis de filio : *Ipse invocabit me, Pater meus es tu, Deus meus et susceptor salutis nre* (*Psal. lxxxviii.*). Pater meus, quia ego Filius Dei. Deus meus, quia ego homo, susceptor salutis nre, quia ego passurus et a morte salvandus sum. Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ. Magnum hoc testimonium, verax et omni acceptance dignum. Hoc testimonium Dei est de Filio, sed multo maior est testimonium Dei, quod testificatus est ipse de filio suo, cum de celo illum alloquens, ait : *Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi* (*Matth. iii, 17.*). Magnum est testimonium Praecursoris, quod Dei Filio perhibens ait :

Ego baptizari vos in aqua, ille vero baptizabit vos A Spiritu sancto. Majus est Patris, quod Spiritum sanctum in eum, quo semper erat plenus, etiam visibiliter misit.

Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui ita credit in Filium Dei ut exerceat operando quod credit, habet testimonium Dei in se. Illud, utique quod ipse quoque in filiorum Dei numero jure computetur. Ipso unico Dei Filio, sic suis fidelibus pollicente : Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. Quod si Dei testimonium habere merueris, si Deum testem tuæ fiduci intemperate possederis, quid te hominum infamia, aut persecutio ladi? Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?

ALIA EXPOSITIO.

Omnis quod natum est ex Deo, id est, genus electum et spirituale, in fide, qua credit quoniam Jesus est Filius Dei, vincit mundum. Illum utique, qui in maligno positus est, de quo ait Salvator : Confidite, quia ego vici mundum. Hic est, qui venit per aquam et sanguinem Jesus Christus. Per aquam baptismi et sanguinem martyrii, dans nobis in his duabus rebus exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Spiritus est qui testificatur, quoniam Jesus veritas est. Spiritus utique sanctus, qui super eum in specie descendit columbae. Nam et ipse de se Dominus ait : Ego sum via, veritas et vita. Sive hic dicens spiritus est, qui testificatur quia Jesus est veritas, id est, verus homo, cui utrumque, id est, aqua et sanguis, testimonium vere perhibeat corporis. Et non solum haec, sed et spiritus hominis, qui in eo est, de quo in Evangelio dicit : Inclinato capite, emisit spiritum. Testificatur, id est, demonstrat, quod Jesus veritas est, id est, verus homo, ex anima constans et corpore. Utrumque enim suscepit, ut utrumque redimeret.

Quia tres sunt qui testimonium dant, Spiritus, aqua, et sanguis. Id est, Spiritus sanctus, et Pater qui dicit : Me dereliquerunt fontem aquae virae (Jer. 11) : et sanguis, id est, Christus, verus Deus et homo. Sanguis enim intelligitur homo : Et hi tres, inquit, unum sunt, id est, Pater et Filius et Spiritus sanctus. Non enim humanitas Domini nostri Iesu Christi in trinitate facta est quaternitas, sed semper permanet ipsidiuia trinitas. Aliter :

Testimonium perhibet salutis humanae, aqua baptismi, sanguis martyrii, et acceptio Spiritus sancti, quo operante, eo humano generi mysterium salutis conficitur unum.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. ULTIMO.

Cum sero esset die illo, una sabbatorum, et fore essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Iudeorum, venit Jesus et stetit in medio, et dicit eis : Pax vobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Gavisi sunt ergo discipuli viro Domino. Dixit ergo eis iterum : Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflavit et dixit eis : Accipite Spi-

ritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli : Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis : Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, et stetit in medio, et dixit : Pax vobis. Deinde dicit Thoma : Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer manus tuam, et mitte in latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, et di-

Bxit ei : Dominus meus et Deus meus. Dicit ei Jesus : Quia vidisti me, Thoma, credidisti ; beati qui non viderunt et crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes vitam beatam in nomine ejus.

Cum sero esset die illo, una sabbatorum, et fore essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Iudeorum, venit Jesus et stetit in medio eorum, et rel. (Ex Greg.) Quid mirum si clausis januis post resurrectionem suam, in æternum jam victurus, intravit, qui moriturus veniens, non aperto utero virginis exivit? Sed quia ad illud corpus quod

Cvideri poterat fides intuentium dubitabat, ostendit eis protinus manus et latus. Palpandam carnem præbuit, quam clausis januis introduxit. Clavis enim manus fixerat, lancea latus ejus aperuerat. Ibi ad dubitantium corda sananda vulnerum sunt servata vestigia, qua in re duo mira, et juxta humanam rationem sibi valde contraria ostendit, dum post resurrectionem corpus suum et incorruptibile, et tamen palpabile demonstravit, nam et corrupti necesse est quod palpatur, et palpari non potest quod non corruptitur, sed miro modo atque inestimabiliter redemptor noster, et incorruptibile post resurrectionem, et palpabile corpus exhibuit, ut monstrando incorruptibile invitaret ad præmium, præbendo palpabile fermaret ad fidem. Et incorruptibile se ergo et palpabile demonstravit, ut profecto esse post resurrectionem ostenderet corpus suum, et eiusdem naturæ et alterius gloriae.

Dicit eis : Pax vobis. Pacem offerebat, qui propter pacem venit, et quibus ante dixit : Pacem meam relinquo vobis, pacem meam dō vobis, modo dicit : Pax vobis. Quam pacem nascente Christo angelii prædicaverunt mundo.

Et hoc cum dixisset, ostendit eis manus et latice. Garisi sunt ergo discipuli viso Domino. (Ex Bedi.) Parum fuit oculis se videndum præbere, si non præberet etiam manibus contrectandum. Qui dum palpanda discipulis ossa carnemque præmonstrat, aperte statum veræ resurrectionis, quæ et in se facta,

et in nobis est futura significat, quia non sicut Eutychius Constantinopolitanæ urbis episcopus scripsit: «Corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentie, sed et palpabile per veritatem naturæ.» Neque huic assertioni putetur Apostoli sermo repugnare, quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt. Hoc enim loco Apostolus carnis et sanguinis nomine, non substantiam veri corporis, sed corruptionem mortalitatis significat, sicut ipse consequenter exposuit, dicens: *Naque corruptio incorruptam possidebit.*

Dicit ergo eis iterum: Pax vobis. (Ex Greg.) Iteratio sermonis confirmatio est. Quod autem dicit secundo: *Pax vobis, ostendit pacificata esse quæ in celis sunt et quæ in terris per sanguinem suum.*

Sicut misit me Pater et ego mitti vos. Pater Filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit: Quem videlicet, in mundo venire ad passionem voluit, sed tamen amavit Filium quem ad passionem misit. Electos vero apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed, sicut ipse misit est ad passiones, in mundum mittit. Sicut ergo et Filius amatur a Patre, et tamen ad passionem mittitur, ita et discipuli amantur a Domino, qui tamen ad passionem mittuntur in mundum. Itaque dicitur: *Sicut misit me Pater, et ego mitti vos,* id est, ea charitate vos diligio, cum inter scandala persecutorum mitti, qua me charitate Pater diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit.

Hoc cum dixisset, insufflavit, et dicit eis: Accipite Spiritum sanctum. Quarendum nobis est, quid est quod Spiritum sanctum Dominus noster, et semel dedit in terra consistens, et semel celo praesidens. Neque enim alio in loco datus Spiritus sanctus aperte monstratur; nisi tunc, cum per insufflationem percipitur, et postmodum cum de celo veniens in linguis variis demonstratur. Cur ergo prius in terra discipulis datur, postmodum de celo mittitur, nisi quod duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei et proximi? In terra datur spiritus, ut diligatur proximus, celo datur, ut diligatur Deus. Sicut ergo una est charitas et duo præcepta, ita unus spiritus et duo data. Prius a consistente Domino in terra, postmodum in celo, quia in proximi amore dicitur, qualiter perveniri debeat ad amorem Dei. Insufflando significavit Spiritum sanctum, non Patrem solum esse spiritum, sed et suum.

Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, etc. (Ex Beda.) Ecce charitas quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, participum suorum peccata dimittit. Eorum autem qui non sunt ejus participes, tenet. Ideo posteaquam dixit: *Accipite Spiritum sanctum,* hoc continuo de peccatorum remissione ac detentione subjicit. Scendum vero est, quod hi qui primum Spiritum sanctum habuerunt, ut et ipsi innocenter viverent, et in prædicatione quibusdam prodescent. Idcirco hunc

A post resurrectionem Domini patester acceperunt, ut prodesse non paucis sed pluribus possent.

Thomas autem unus de duodecim, qui dicitur Didymus, non erat, etc. (Ex Greg.) Iste unus discipulus defuit, reversus, quod gestum est, audivit, audita credere renuit. Venit iterum Dominus, et non credenti discipulo, latus palpandum præbuit, manus ostendit, et ostensa suorum vulnerum cicatrice, infidelitatis illius vulnus sanavit. Quid, fratres charissimi, quid inter haec animadvertis? Nunquid casu gestum creditur, ut electus ille discipulus tunc dederet, post haec veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc casu, sed divina dispensatione gestum est. Egit namque miro modo superna clementia, ut discipulus dubitans, dum magistri sui vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quam fides credentium discipulorum profuit. Quia dum illo ad fidem palpando reducitur, nostra mens, omni dubitatione postposita, in fidem solidatur.

Dixerunt ergo ei alti discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi credero in manibus ejus fixarum clavorum, et mittam digitum meum, etc. Quod autem dicit Joannes, non cum illis fuisse tunc apostolum Thomam, cum secundum Lucam, duo illi, quorum erat unus Cleophas, regressi in Hierusalem, invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant, procul dubio intelligendum est quod inde Thomas exierat, antequam eis Dominus hec loquentibus appareret.

Et post dies octo, iterum erant discipuli ejus intus, et Thomus cum eis; venit Jesus januis clausis, et stetit in medio eorum et dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, etc. (Ex Greg.) Sic quippe discipulum post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit, sicut ante nativitatem suam habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est discipulus dubitans et palpans testis veræ resurrectionis, sicut sponsus matris fuerat custos integræ virginitatis.

(Ex Beda.) Non solum manus et pedes, quibus indicia clavorum claruere vestigia, sed attestante Joanne: Et jam latus quod lancea feratum fuerat ostendit. Ut videlicet, ostensa vulnerum suorum cicatrice, dubietatis atque infidelitatis eorum vulnus sanaret. Verum quomodo post resurrectionem clavorum vel lanceas loca pandendo, discipulorum dignatus est fidem spemque roborare, ita in die iudicii et eadem suæ passionis indicia, et ipsam pariter crucem monstrando, venturus est, impietatem superborum, infidelitatemque confundere. Scilicet ut ipsum se esse, qui ab impiis et pro impiis mortuus est, cunctis palam angelis et hominibus ostendat, videantque, ut scriptum est: In quem compunserunt, et plangunt se super eum omnes tribus terræ (Zach. xii). Sane notandum, quod solent in hoc loco gen-

tile calumniam struere, et fidem speratæ a nobis resurrectionis, stulta garrulitate deridere. Si enim ipse Deus vester, inquit, nec sibi inficta a Iudeo vulnera curare prævaluit, sed cicatricum vestigia, cœlum secum, ut dicitis, invexit, qua temeritate putatis eum vestra de pulvere membra ad integrum esse restauraturum? Quibus respondendum: Quia Deus noster, qui suam perpetua jam mortali-tate glorificatam de sepulcro carnem resuscitare, quando voluit, et quomodo voluit, potuit, etiam qualem voluit, suscitavit. Neque enim consequens est, ut qui majora fecisse probatur, minora facere nequiverit, sed certe dispensationis gratia, qui majus fecit, minus facere supersedit, hoc est, qui mortis regna destruxit, signa mortis oblitterare noluit. Primo videlicet, ut per hæc discipulis fidem suæ resurrectionis astrueret, deinde ut patri pro nobis supplicans, quale genus mortis, pro mortalium vita pertulerit, superostendat. Tertio ut sua morte redemptis, quam misericorditer sint adjuti, propositis semper ejusdem mortis innovet indiciis, ideoque misericordias Domini in æternum cantare non cessent, sed dicant qui redempti sunt a Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus. Postremo ut etiam persidis in judicio, quam juste damnentur, ostensa inter alia flagitia, etiam vulnerum quæ ab eis suscepit cicatrice denuntiet, veluti si miles aliquis fortissimus jubente suo rege pro totius suæ gentis salute singulari certamine desudans, multis quidem vulneribus exceptis, hostem tamen interficiat, spolia ejus diripiatur, victoriam suæ genti reportet, et interrogatus a medico cui curandus committitur, ita ne velit curari, ut nec vestigia vulnerum ulla resideant, an magis ita ut cicatrices quidem remaneant, deformitas vero prorsus omnis et foeditas absit, respondeat se potius ita se velle sanari, ut toto salutis decorisque pristini statu recuperato, perpetuam secum tanti circumferat signa triumphi. Sic profecto Dominus, perpetis ob signum victoris, non excepta pro nobis vulnera passionis, sed ipsorum cicatrices cœlo inferre quam abolere maluit. Nec tamen ab his quippiam fidei nostre resurrectionis præjudicat, de qua veraci promissione prædicatur, et capillus de capite vestro non peribit.

Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus et Deus meus. Dicit ei Jesus: Quia vidisti me et credidisti. Dum ergo vidit Thomas, dum palpavit, cur ei dicitur: Quia vidisti me, credidisti, sed aliud vidit, aliud credidit. A mortali quippe homine divinitas videri non potuit, hominem igitur vidit, et Deum confessus est dicens: Dominus meus et Deus meus (Joan. xx.). Videndo ergo credit, qui considerando hominem, verum hunc Deum, quem videre non poterat, exclamavit.

Beati qui non viderunt et crediderunt. In hac nimis sententia nos specialiter signati sumus, qui eum quem carne non vidimus, mente retinemus. Nos signati sumus, sed si fidem nostram operibus sequi-

A mur. Ille enim vere credit, qui exerceat operando quod credit. Quod autem ait: *Beati qui me non viderunt et crediderunt.* Præteriti temporis usus est verbo, tanquam ille, qui quod erat futurum in sua nova prædestinatione jam factum, sed his verbis proprie gentium, ut diximus, fides designatur.

Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Significat evanglista plurima fecisse Jesus signa et miracula salutis et prædicationis, quæ non scripta essent, propter multitudinem illarum rerum quæ gesta fuerunt ab eo.

*B Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei et ut credentes vitam æternam habeatis in nomine ejus. Ille enim qui credit, quia Jesus est Christus filius Dei, credendo ipsum Filium in se habet, habendo Filium, et vitam habet. Quia ipse dixit: *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv).* Insuper et vitam cum sanctis possidebit æternam, ubi erit certa securitas, sempiterna felicitas, inenarrabile gaudium, ibi implebitur illud: *Ego illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus (Jer. xxxi)*, id est, ero unde salientur, ero eorum vita, et salus, et virtus, et copia, et gloria, et honor, et pax, et omnia bona, et sic implebitur illud Apostoli: *Ut sit Deus omnia in omnibus*, ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur.*

CONCORDIA.

C Quanquam et in pluribus verbis et sensibus, tamen in hoc quod dicit, quia Jesus est filius Dei, istarum durarum aptissima sit concordia lectionum.

DOMINICA POST OCT. PASCHÆ.

EPIST. PRIMA BEATI PETRI APOST., CAP. II.

Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Qui peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore ejus. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum patetur, non comminabatur. Tradebat autem iudicanti se injuste, quia peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiae vivamus, cuius livore sanitati estis. Eratis enim aliquando sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem et episcopum animarum vestrarum.

D Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, qui peccatum non fecit, etc. (Ex Beda.) Audis autem, Christus passus est pro nobis, et gaedes, quia pro te mortuus est Christus. Attende quod sequitur: Relinquens nobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Exemplum tribulationum non deliciarum, contumeliarum, flagitorum, dolorum, opprobriorum, spinarum, crucis, vulnerum mortis. In Psalmo scriptum est: Proprier verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras (Psal. xvi). Propter quæ verba labiorum Dei, nisi quibus promittit vitam æternam.

E Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo su-

per lignum, etc. Cum supra ad servos specialiter faceret sermonem, nunc generaliter admonet, ut etiam dominii sui memoriam revocet, quid pro illis Deus Dominus sustinuerit. Imo totam Ecclesiam instruat, quid pro ejus liberatione suus auctor pertulerit. Non enim ait: peccata vestra, sed etiam se addito, qui *peccata*, inquit, *nostra ipse* pertulit in corpore suo *super lignum*.

Eratis enim sicut oves errantes. Quomodo et oves dicit, et errantes, cum hi qui in errore vitam ducent hædorum potius quam ovium nomine censemur, nisi quia novit Dominus qui sunt ejus, qui et multis diu male conversantes sustinet, quos tamen in ovium suarum numero salvandos esse prævidit?

Sed conversi estis nunc ad pastorem, etc. Tangit evangelicam parabolam, ubi pius pastor, relicta novaginta novem ovibus in deserto, visitare venit unam quæ erraverat. Nam quod ibi dictum est, quod hanc inventam imposuerit in humeros suos gaudens, hoc istic beatus Petrus præmisit, dicens: *Qui peccata nostra ipse portavit in corpore suo super lignum*, quia nimirum ita nos redimere voluit, ut lignum in quo peccata nostra tolleret, pendens in humeris haberet. *Ad pastorem*, ergo, inquit, et visitatorem animarum vestrarum, pastorem videlicet, quia pascua nobis vita donat æternæ, pascua in præsenti temporalium præstat gratiarum. Visitatorem vero animarum vestrarum, quia *visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent*. Visitat quotidie ipsam in nobis, quia donavit lucem, ne desciat servando, imo ut accrescat et crescat juvando. Quidam codices ipsum Græcum habent, ἀλλὰ ἐπιστρέψατε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπισκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν, *ad pastorem et ad episcopum animarum vestrarum*. Episcopus autem Latine superintendens dicitur, quia nimirum oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum, ut ex omnibus tribulationibus eorum liberet eos.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. X.

¶ *Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Mercenarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit, et lupus rapit et dispergit oves. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus. Ego sum pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscunt me meæ. Sicut novit me pater, et ego agnosco Patrem, et animam meam ponio pro ovibus meis; et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et flet unum ovile et unus pastor.*

Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Dum Dominus boni pastoris opus ostendere voluit, se ipsum proposuit in exemplo dicens: *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.*

(Ex Greg.) Ostensa est nobis de contemptu mor-

A tis via quam sequamur, apposita forma cui imprimentur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ovi bus ejus impendere. Postremum vero si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ovi bus ministrare. Qui non dat pro ovi bus substantiam suam, quando datus est animam suam? Exposuimus vel magis Domino docente intelleximus, quis sit pastor, quis ostium, quis ostiarius, qui etiam et oves, nec non qui sint fures et latrones cognovimus. Sed modo de mercenario et lupo consideremus. De quibus ipse Dominus dixit:

Mercenarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit. Non pastor, sed mercenarius vocatur, quia non pro amore intimo oves dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non querit. Terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reverentia letatur. Ista sunt enim mercedes mercenarii, ut pro eo ipso quo in regimine laborat, hic quod querit inveneriat, et ab hereditate gregis in posterum alienus existat.

Et lupus rapit et dispergit oves. Lupus rapit et dispergit oves cum alium ad luxuriam pertrahit, alium in avaritiam accedit, alium in superbiam erigit, alium per iracundiam dividit. Hunc invidia stimulat, illum in fallacia supplantat. Quasi ergo gregem lupus dissipat, cum fidelium populum diabolus per tentationes necat. Sed contra haec mercenarius nullo zelo acceditur, nullo fervore dilectionis excitatur: quia dum sola exteriora commoda requirit, interiora gregis damna negligenter patitur.

Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, etc. Sola ergo causa est ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est. Ac si aperte diceretur: Stare in periculo ovium non potest, qui in eo quod ovibus præest non oves diligit, sed lucrum terrenum querit. Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis letatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quod diligit amittat. Item lupus super oves venit, cum quilibet injustus et raptor fideles quoque atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse videbatur et non erat, relinquit oves et fugit, quia dum sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiæ non presumit. Fugit autem, non mutando locum, sed subtrahendo solatium; fugit quia injustitiam vidit et tacuit; fugit, qui se sub silentio abscondit. Sed est aliud lupus, qui sine cessatione quotidie non corpora, sed mentes dilaniat: malignus videlicet spiritus, qui caulas fidelium insidiants, circuit et mortes animarum querit.

Ego sum pastor bonus. Quia superius redemptor noster culpas facti pastoris innotuit. Iterum formam cui debeamus imprimi ostendit dicens: *Ego sum pastor bonus.* Atque subjungit: *Et cognosco meas, hoc est, diligo, et cognoscunt me meæ, id est obsequentes diligentes.*

Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem, et animam meam pono pro oibis meis. Ac si aperte dicat : In hoc constat, quia et cognosco Patrem, et cognoscor a Patre, quia animam meam pono pro oibis meis. Id est, ea charitate qua pro oibis morior, quantum patrem diligam ostendo. Quia vero non solum Iudeam, sed etiam gentilitatem redimere venerat, adjungit.

Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fieri unum ovile et unus pastor. Redemptionem nostram, qui ex gentili populo venimus, Dominus aspergerat, cum se adducere et alias oves dicebat. Hoc quotidie fieri, fratres, aspicitis, hoc reconciliatis gentibus factum bodie videtis, quasi ex duobus gregibus unum ovile efficit, quia Iudaicum et gentilem populum in sua fide conjungit, Panio attestante qui ait : Ipse est pax nostra, qui fecit intraque unum. Dum enim ad aeternam vitam ex utraque natione simplices elegit, ad ovile proprium oves dedit.

CONCORDIA.

Istarum duarum et in oibis et in pastore sit conveniens concordia lectionum.

DOMINICA SECUNDA POST OCT. PASCHÆ.

EPISTOLA PRIMA BEATI PETRI APOSTOLI, CAP. II.

Obsecro vos tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam. Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam, ut in eo quod detractant de vobis, tanquam de malefactoribus ex bonis operibus, vos considerantes glorifificant Deum in tempore visitationis. Subjecti estote omni creature humanae propter Deum, sive regi, quasi præcelenti, sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum. Quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudenter hominum ignorantiam. Quasi liberi, et non quasi velamen habentes malitiae libertatem, sed sicut servi Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Servi, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. Haec est enim gratia in Christo Iesu Domino nostro.

*Obsecro vos tanquam advenas et peregrinos. (Ex Beda.) Advenæ Latine, Græce dicuntur προσιδετοι. Quo nomine appellabant Iudei eos qui de gentibus nati, in Deum credidere, ejusque circumcisione accepta Iudaico more, juxta Dei legem, vitam ducere voluerunt. De quorum numero fuere quidam eorum qui in die sancto Pentecostes, quo apostoli Spiritum sanctum in ignis visione percepérunt, ad prædicationem eorum Christo crediderunt, dicente Scriptura, quod Iudei quoque et proselyti adessent (Act. ii). Sed et nos si veraciter cum Propheta Deo dicere possumus, quoniam *Incola nos sumus apud te in terra, et peregrini, sicut omnes patres nostri*; ad*

A nos quoque Epistolas beati Petri scriptas credere, et quasi nobis missas legere debemus.

Abstinete vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam. Dum concupiscentiis blandientibus caro enervatur, subjugatur, jam vitiorum exercitus firmiter adversus animam armatur. Quos competenter advenas vocal et peregrinos, ut co minus terrenis rebus animum supponant, quo se patriam in cœlis habere meminerint; namque hoc distare in hac vita inter electos solet et reprobos, quod electi peregrini nunc et exsules patriam exspectant in futuro, tantoque minus in praesenti gaudiis delectantur caducis, quanto futura sine fine gaudia se sperant accipere, et in aeternum regnare cum Christo. At vero reprobi hinc habent patriam, cujus solum B vita desideriis norunt inhibere. Ideoque post hanc vitam in evsillum religantur perpetuum, ubi cunctis carentes voluntatibus sola in tormentis patientur adversa.

Ut in eo quod detractant de vobis tanquam malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificant Deum in die visitationis. Plerumque contingit ut pagani qui fidem Christianorum vituperabant, quare deos suos dereliquerint, postmodum considerantes castam eorum conversationem, et invictum in Christo animum, cessarent eis detrahere, magisque Deum glorificare, ac laudare inciperent, qui beatitudine ac justitia cultorum suorum bonus esse probarentur et justus : Glorificant, inquit, Deum in die visitationis, hoc est, in tempore retributionis, quanta vobis sit gloria per Deum douanda. Jam nunc cognoscant increduli cum vos instanter per obstantia pericula illum sequi perspexerint.

Subjecti estote omni humanae creature propter Deum. Omni humanae creature dicit, omni dignitatibus hominum, omni personæ, omni principatu, cui vos divina dispositio subdi voluerit. Hoc est enim quod ait, propter Deum. Quia non est potest nisi a Deo, et qui potest resistit Dei ordinationi resistit. Quam creaturam subsequenter exponit adjungens :

*Sive regi quasi præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis. Ideo regi tanquam ac ducibus, non autem et dominis dicit, quia hoc in loco illorum specialiter, ut præfati sumus, instruit qui sunt Domini servi, D. Subsequenter vero, et servos quomodo dominis famulentur admonet. Docet ergo fidèles, famulos videlicet aeterni regis, etiam mundi potestatibus subdi, ne vel in hoc fidei et religioni Christi ipsorum possit detrahi, quod per eam humanae conditionis iura turbentur. Nam et ita potest recte intelligi, quod dictum est : *Omni humanae creature, ut significetur et fidibus et incredulis rerum dominis.**

Ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Non quod omnes qui a regibus missi duces sunt, vel malefactores punire vel laudare bonos noverint, sed quæ esse debeat actio boni ducis, simpliciter narrat, hoc est, ut male facientes coercent, et bene agentes remunerent. Qui etiam si injuste agit, si bonos damnat, nihilominus ad laudem eorum

pertinet quæ facit, si patienter ejus improbitatem A tolerant, et sapienter ejus stultitiae resistunt. Unde et Paulus : *Vis non timere potestatem, bonum fac et habebis laudem ex illa*, non dicit, ab illa, sed ex illa. Quia et si potestas te mundana non laudat, imo si etiam perséquitur, si occidit gladio, ut Paulum, si crucifigit, ut Petrum, habebis ex illa laudem, dum ex eo, quod illa malefecit, in te justum et innoxium tuae virtutis patientia coronam laudis meretur. Nam et hoc intendisse beatum Petrum in hac sententia verba sequentia docent, quibus dicitur :

Quia sic est voluntas Domini, ut benefacientes obmutescere faciat imprudentium hominum ignorantiam. Hæc est ergo laus bonorum, ad quam duces a rege dicit missos, dum ignorantia ducum imprudentium, boni ad laudem suam pérpetuam bene se agendo utuntur.

Quasi liberi et non quasi velamen habentes malitiæ libertatem. Quasi liberi bona faciunt, qui quo majore apud homines libertate utuntur, eo arctius, imo liberius divino famulatui subjugantur. Sed et illi quasi liberi benefaciunt, qui in exemplum Joseph patriarchæ, tametsi servitio deprimuntur hominum, servi eisë vitiorum nulla arte cömpelluntur. At vero libertatem suam in velamen malitiæ vertunt, cum quo minus humani famulatus jugo cohibentur, eo latissima peccatorum dominio mancipantur. Et cum vitiis impunè servint, libertatem vocant. Hoc prælexunt nomine culpam. Potest autem juxta illud apostoli Pauli generaliter accipi, *vos in libertate vocati estis, fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis.* Liberi enim recte vocamur, quia per baptismum a peccatorum sumus nexibus absoluti, quia a diabolica servitute redempti, quia filii Dei effecti. Non tamen dono libertatis potiorem peccandi facultatem vel licentiam accepimus, quinimo, si peccamus, mox libertate perdita servi efficiuntur peccati. Et quisque se ab hoc liberatum a Domino putat, ut licentius peccet, talis suam libertatem in velamen malitiæ mutat. Vult autem nos beatus Petrus liberos esse a servitio culparum, ut servi creatoris nostri boni et fideles permanere possimus, unde subsequenter adjungit :

Sed sicut servi Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Monet ergo congreuum cunctis impendere honorem, et juxta imperium Domini, Cæsari quæ Cæsar is sunt, et Deo reddere quæ Dei sunt. Et bene inter alia fraternitatem diligere jubet liberos, ut eos quoque qui sibi temporali conditione subjecti sunt, fratres sibi in Christo esse factos recolant, una cum ipsis patrem invocantes eum, qui sine adceptione personarum judicat.

Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. Δύσκολοι sunt difficiles, sine scholari doctrina. Dyscolos disciplinatos dicit, nomine ducto a Græco eloquio. Quia Græce schola vocatur locus in quo adolescentes litteralibus studiis operam dare, et ad audiendos ma-

gistros vacare solent, unde σχολὴ, vacatio interpretatur. Denique in Psalmo ubi canimus : *Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus*, pro eo quod nos dicimus vacate, in Græco habetur, σχολάστε. Scholastici sunt ergo eruditii, dyscoli indocti et agrestes, sed utrisque vult obedire subditos, explicans apertius quomodo nos supra omni creature jusserrit esse subiectos. Alia editio pro dyscolis difficultes habet, et sanctus antistes Fulgentius in opusculis suis sic ponit : *Servientes cum amore, non tantum bonis et modestis, sed etiam difficilioribus.*

Sed si benefacientes et patientes sustinetis, hæc est enim gratia in Christo Jesu. Hæc est enim gratia apud Deum, in hoc enim vocati estis, quia et Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemptionem, etc. Notandum attentius quam summe conditionem servorum glorificet, quos benefacientes, et absque ulla culpa vapulantes a dominis crudelibus et improbis imitatores esse Dominicæ passionis affirmat.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XVI.

Modicum et iam non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me, quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem : *Quid est hoc quod dicit nobis : Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me, quia vado ad Patrem ?* Dicebant ergo : *Quid est hoc quod dicit nobis, modicum ? Nescimus quid loquitur. Cognovit autem Jesus quia volebant eum interrogare, et dixit eis : De hoc queritis inter vos, quia dixi modicum et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit.* *Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora ejus. Cum autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ, propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

Modicum et jam non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me. Ad illos specialiter hæc quæ dicta sunt pertinent, qui ejus discipulatu prædicantis in carne adhærere, et post tristitiam passionis suæ, visa resurrectione et ascensione ejus, laetificari mereuerunt. *Modicum etiam fuit ab illa hora illius noctis qua traditus est in hora passionis suæ, quod eum discipuli carnaliter videbant.* *Et iterum modicum fuit, quod clausus in sepulcro tertia die resurrecturus jacuit, et illorum aspectibus videri non potuit, hoc est quod ait : Modicum et non videbitis me.* Quod vero ait : *Iterum modicum et videbitis me,* significat tempus post resurrectionem, quo cura discipulis conversatus est, et illis multimoda ostensione apparet, usque dum ascoendit in cœlum illis videntibus, ut in Evangelio et in Actibus Apostolorum legitur. Et hoc est, quod ait : *Quia vado ad Patrem, ac si patenter dicat : Quia post modicum a vestris aspe-*

cibus in monumenti claustra abscondor, et iterum post modicum, destructo mortis imperio, vobis intuendus appareo, quia tempus est, ut expleta dispensatione assumptæ mortalitatis, cum resurrectionis triumpho jam revertar ad Patrem. Hæc vero verba Domini, ut dixi, illis speciatim, qui ejus resurrectionem videre potuerunt convenienter, quæ apostoli tunc temporis non potuerunt intelligere. Et hanc illorum ignorantiam pius magister intelligens, subsequenter secundum animæ illorum dubitationem respondit, quasi expositurus quid esset, quod dixit : *Modicum et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me.*

Cognovit ergo Jesus quia volebant eum interrogare, et dixit eis : De hoc queritis inter vos, quia dixi : Modicum et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabit et flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini, etc. Illoc et ipsorum et totius Ecclesiæ stauri congruit. Plorabant quippe et fabant amatores Christi, cum illum comprehendendi, ab hostibus ligari, ad concilium duci, damnari, crucifigi, mori et sepeliri viderent. Gaudebant mundi amatores, quos ob infamas cogitationes mundum vocat Dominus, cum morte turpissima condemnarent illum, qui gravis erat eis etiam a*et* videndum. Contristabantur discipuli positio in morte, sed agnita etiam ejus resurrectione, tristitia illorum versa est in gaudium. Visa ascensionis potentia, iam majore gaudio sublevati, laudabant et benedicebant Dominum, ut Lucas evangelista testatur. Sed et cunctis fidelibus, hic Domini sermo convenit, qui per lacrymas pressurasque præsentes ad gaudia æterna pervenire contendunt : *Qui seminant in lacrymis, ut in gudio metant : Euntes ibant et fabant (Psalm. cxxv),* quatenus in æterna beatitudine laboris sui mercedem recipiant. *Mundus autem, id est, mundi amatores gaudebunt qui ad æterna gaudia se præparare per lacrymas et afflictiones despiciunt. Vos autem contristabimini per labores et pressuras, sed tristitia vestra vertetur in æternæ beatitudinis lætitiam.*

Mulier cum parturit, tristitiam habet, quia venit hora ejus. Mulierem dicit sanctam Ecclesiam, propter secunditatem bonorum operum. Et quia spirituales Deo filios gignere nunquam desinit, hæc mulier cum parturit, tristitiam habet, quia venit hora ejus.

Cum autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ, propter gaudium, quia natus est homo in hoc mundo. Quia nimurum sancta Ecclesia, quandiu in mundo spiritualium virtutum profectibus insistit, nunquam mundi temptationibus exerceri desistit. At cum devicto laborum certamine ad palmam pervernit, jam non meminit, inquit, pressuræ præcedentis, propter gaudium perceptæ retributionis, quia non sunt condigne passiones hujus temporis ad supervenientiam gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii). Non meminit, inquit, pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo. Sicut enim

A mulier nata in hunc mundum homine ketatur, ita Ecclesia nata in vitam futuram fidelium populo, digna exultatione repletur, pro qua ejus nativitate multum laborans et gemens in præsenti, quasi parturiens dolet. Nec novum debet cuique videri, si natus dicitur, qui ex hac vita migraverit. Quomodo enim consuete nasci dicitur, cum quis de utero matris procedens hanc in lucem egreditur, ita etiam rectissime potest natus appellari, qui solitus a vinculis carnis ad lucem sublimatur æternam, unde mos obtinuit ecclesiasticus, ut dies beatorum martyrum sive confessorum Christi, quibus de sæculo transierunt, natales vocitemus, eorumque solemnia non furebria, sed natalitia dicantur. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, et B gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a nobis. Quod de ipsis quidem discipulis facile intelligitur, quia tristitiam habuerunt, passo ac sepulto Domino, sed peracta resurrectionis gloria, gavisi sunt viso Domino. Et gaudium eorum nemo tullit ab eis, licet pressuras ac persecutions passi essent in hoc mundo, semper in spe gaudebant future retributionis, pro eo quod digni essent pro nomine Jesu contumelias pati : *Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.* Videt itaque electos post tristitiam Dominus, cum eorum patientiam damnato impugnatore remunerat : *Videbo vos, id est, cum assumpsero vos a me ipsum.* Ut ubi sum ego et vos sitis, et in illa visione perpetuae gloriae gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis, quia ibi nullus adversarius, nullus persecutor, nemo qui tristitiam ingerat animis vestris, dum videbitur Deus deorum in Sion, et cum apparuerit Christus, tunc et vos apparebitis, ut Apostolus ait, cum illo in gloria.

DOMINICA TERTIA POST OCT. PASCHÆ.

EPISTOLA BEATI JACOBI APOSTOLI, CAP. I.

C Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creature ejus. Scitis, fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram. Ira enim viri justitiae Dei non operatur. Propter quod abjicientes omnem immunitatem et abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. »

D Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum. (Ex Beda.) Postquam docuit vitia, quibus tentamur non a Deo nobis, sed a nobis ipsis inesse ostendit; et contra, quidquid boni agimus, hoc a Deo donante percepiimus. Inde etenim Patrem luminum appellat, quia auctorem novit spiritualium charismatum. Cui consonat illud apostoli Pauli : *Quid enim habes quod non accepisti (1 Cor. iv)?*

Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Quia in Dei natura mutabilitas non est, neque lumen ejus sicut lumen hujus mundi aliqua vicissitudinis umbra intercidit. Liquet utique quia sola nobis dona lucis, et non etiam tenebras mittit errorum.

Voluntarie genuit nos verbo veritatis. Et Dominus in Evangelio: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (*Joan. xv.*). Et in Osee propheta: *Diligam eos sponte* (*Osee. xiv.*). Quia ergo dixerat: *Omne datum optimum, et omne donum perfectum a Deo descendere, consequentur astruit, addendo: quia non nostris meritis, sed suæ beneficio voluntatis, per aquam regenerationis de filiis tenebrarum, nos in filios lucis mutaverit.*

Ut simus initium aliquod creaturae ejus. Ne in eo quod ait, genuit, hoc nos fieri putaremus quod ipse est. Ideo principatum quemdam, in creatura nobis hac adoptione concessum ostendit. Hunc etenim versiculum quidam ita translit. *Volens genuit nos verbo veritatis, ut simus primitiae creaturarum ejus, id est ut cæteris quos cernimus creaturis, simus meliores.* Primitias namque frugum vel animantium, Domino consecrari lex precipit. Primitias auri et argenti ad opus tabernaculi jussit conferri, id est, optima quæque in metallis (*Exod. xxii, xxiii.*). Et de antiquo Dei populo dixit propheta Jeremias: *Sanctus Israel a Domino primitiae frugum ejus* (*Jer. ii.*).

Scitis autem, fratres mei dilectissimi. Notissimum inquit, vobis est, quod a vobis ipsis habuistis ad vitia labi: a Domino autem vos illustrari, non vestra provisione, sed superna gratia vos præveniente, contigit.

Sit autem omnis homo velox ad audiendum, etc. Hinc auditorem moralibus instituit præceptis, et recte primo admonet, aurem quemque citius accommodare docenti, sero autem os ad docendum aperire, quod stultum est, quemlibet qua ipse non didicerat, aliis velle prædicare. Qui ergo sapientiam diligit, primo ut supra admonuit, hanc a Deo postulet. Deinceps magistrum veritatis humilis auditor inquirat, et inter agendum suam cautissime linguam, non solum ab otiosis sermonibus coercent, verum et ab ipsa, quam nuper didicit veritate prædicanda contineat. Hinc Salomon de distantia temporum scribens, ait: *Tempus tacendi, et tempus loquendi* (*Eccle. iii.*). Hinc Pythagorici, naturalis scientia magisterio prædicti, audtores suos per quinque annos jubent silere, et sic demum prædicare permittunt.

Et tardus ad iram. Quia maturitas sapientiae, non nisi tranquilla mente percipitur. Scriptum est enim, quia *ira in sinu stulti requiescit* (*Eccle. vii.*). Non autem ita velocitatem iree vetat, ut hujus tarditatem approbet, sed hoc potius admonet, ut et hora perturbationis ac litium, ne nobis ira subrepatur caveamus. Aut si forte subrepserit, intra oris septa ejus cohibeamus impetum, ut exacta hora discriminis liberius eam ad integrum a corde nostro per tempus expurgemus. Vel certe tardos ad iram nos esse præ-

A cipit, ut non quaslibet ob causas serenitatem nostri vultus in ansteritatem vertamus, sed certa existente ratione, verbi gratia, si aliter corrigi proximos maxime qui nobis commissi sunt, non posse cernamus, severitatem erga eos verbi, vel etiam judicium distinctionis exhibeamus, manente tamen quantum natura humana patitur statu nostræ mentis sereno. Credo, Phinees, Samuel, Elias, et Petrus, tardi fuerunt ad iram, et tamen peccantes, vel verbo, vel gladio peremserunt. Sed et Moses, cum esset vir mitissimus, exivit a Pharaone, quem incorrigibilem vidit, iratus nimis, comminatus ei poenam quam et opere patravit.

Ira enim viri justitiam Dei non operatur. Facilis est sensus, quia qui iracundiæ vitio se incautus subjugat, et si hominibus justus appareat, in divino examine nondum perfecte justus est. Verum altius potest intelligi, quod a Domino dictum est: Tu autem, Domine virtutum, cum tranquillitate judicas: qualiscunque judex homo, amissa mentis tranquillitate, delinquentem judicat, etiam si juste judicat, justitiam tamen divini examinis, in quam perturbatio cadere nescit, imitari non potest.

Propter quod abjicientes omnem immunditiam et abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipe insitum verbum. Primo et corpus et mentem a vitiis jubet expurgare, ut digni existere possint, qui verbum salutis percipient. Qui enim non declinat prius a malo, non potest facere bonum. Omne quippe immunditiam, et carnis et animæ nuncupat. Malitia autem propriæ ad interioris hominis pravitatem respicit: *Suscipe, inquit, insitum verbum, id est, verbum Dei, quod vestris cordibus, prædicando imponimus, vos discendo suscipe, vel certe ita sentendum.* Verbum quod nobis in die redemptionis insitum est, quo voluntarie genuit nos Deus, jam nunc perfectius suscipe, etiam operibus implendo, quod jam in mysterio tenetis.

Quod potest salvare animas vestras. Et jam si in corpore tentationes patiamini, vel a persidis morte consummamini.

ALIA EXPOSITIO.

Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, et generaliter de omnibus, et specialiter de unaquaque a Deo data virtute intelligi potest. Potest autem et specialiter datum optimum de continentia matrimonii, et donum perfectum de virginitate intelligi. Nam et in baptismi gratia datum optimum, et in datione Spiritus sancti, donum perfectum nihil obstat intelligi.

Descendens a Patre luminum. Pater luminum dicitur Deus, quia ab ipso sive invisibilium luminum, ut sunt angeli, de quibus in principio dixit Deus: *Fiat lux, sive animarum illarum quibus ait Jesus: Vos estis lux mundi.* Seu visibilium solis et lunæ et stellarum, generaliter omnia facta sunt lumina

Apud quem non est transmutatio. Non enim mutabitur qui dixit: *Ego sum qui sum* (*Exod. iii.*). Mo-

tas et tempus, incrementum et defectus, omnino di-vina non accipit natura.

Nec vicissitudinis obumbratio. Non enim dies sicut dies, post lucem obumbratur a tenebris, qui semper lux lucis, creator omnis et origo est luminis.

Voluntarie genuit nos. Per gratiam utique, non naturam, solum enim verbum est, quod substantialiter et proprio dicitur Filius Dei. Cæteri autem protestate ab illo accepta vocantur filii, *quotquot autem receperunt eum*, ait Apostolus, *dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. 1).

Verbo veritatis. Veritas Deus Pater, Verbum Filius ejus est: si veritas Christus, verbum veritatis Evangelium ejus est: *Per Evangelium*, inquit Paulus, *ego vos genui.*

Ut simus initium aliquot creaturæ ejus. Initium creature, rationabiles angeli in celo, in terra Adam, in Ecclesia Veteris Testamenti patriarchæ, in Ecclesia sanguine Christi redempta apostoli sunt, nam uni eorum dicitur: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. XVI), quam Ecclesiam Paulus apostolus novam creaturam appellat.

Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Sciebat enim apostolus eos, ad quos epistolas mittebat, primatum verbi voluisse tenere et docere plus quam doceri, ideo admonet eos humilitatem servare. Velocitas enim audiendi facit hominem docibilem; tarditas vero loquendi mansuetum.

Tardus ad iram. Quod naturaliter accidit, penitus vitare non potuit, tarditatem interdixit, quia ira dilata decrescit. Alter. *Tardus ad iram*, id est, secundum legis Veteris Testimenti ad vindictam: *Lex enim*, inquit Apostolus, *iram operatur* (Rom. IV), id est, oculum pro oculo, dentem pro dente.

Ira enim viri justitiam Dei non operatur. Iram viri dicit iram hominis, quæ secundum Testamenti Veteris usum semper cupit exercere vindictam, et ideo Novi Testamenti, ubi scriptum est: *Noli resistere malo, non operatur justitiam* (Matth. V). Alter: Ira viri justitiam non operatur, subintelligitur: Ira Dei, quæ humano dicitur affectu, justitiam operatur, ut in Sodomis, in Pharaone, in Ægyptio, in mari Rubro, et in ipso Israel populo in deserto, unde Psalmographus canit: *Iratus est furore Dominus in populum suum* (Psal. CV). Et multis in locis legimus, ubi ira Domini, quæ semper justissimo fit examine rectissimam operatur justitiam.

Propter quod abjicientes omnem immunditiam. Alii hoc in loco immunditiam specialiter idolatriam intelligere voluerunt. Alii fornicationis immunditiam, quæ sit cum mulieribus, cum masculis et pecudibus, et his similia. Postremo, ut generaliter de omni intelligentes malitia, addidit et abundantiam malitia. Sicut enim radix virens in terra virgulta germinat, sic malitia latens in corde vicia generat.

In mansuetudine suscipe insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. In mansuetudine, hoc

A est, sine ira et disceptatione. *Suscipe per fidem rectam in mente pura insitum verbum*, a Deo missum, et in membris nostris susceptum, ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia. *Verbum*, inquit, hoc est, verbum credulitatis, verbum Evangelii. Postremo, verbum illud de quo Joannes ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum* (Joan. 1), qui et salvator dicitur, quia potest salvare animas nostras.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XVI.

Vado ad eum qui me misit, et nemo ex vobis interrogat me: Quo vadis. Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. B Si autem abiero, mittam eum ad vos, et cum venerit, ille arguet mundum de peccato, et de justitia et de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me. De justitia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps mundi hujus iudicatus est. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de me accipiet, et annuntiabit vobis. »

C Vado ad eum qui misit me, et nemo ex vobis interrogat me: Quo vadis. (Ex August.) Significat sic se iturum ad eum qui misit illum, ut nullus interroget, quod palam fieri visu corporis cornerent. Nubes enim suscepit eum, quando ascendit ab eis, et cunctum in celum non verbis quæsierunt, sed oculis deduxerunt (Act. 1).

Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implet cor vestrum. Videbat utique quid illa sua verba in eorum cordibus agerent. Spiritalem quippe nondum habentes interioris consolationem, quam per Spiritum sanctum fuerant habituri, id quod exterioris in Christo videbant amittere metuebant.

D Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Expedit ut forma servi vestris subtrahatur aspectibus, quatenus amor divinitatis aptius vestris infigatur mentibus. Expedit, ut notam vobis formam coelo inferam, quatenus per hoc majori desiderio illuc suspireris.

Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Non quia non poterat ipse in terra positus dare spiritum discipulis, haec loquitur, cum aperte legitur: *Quia post resurrectionem apparetis eis, insufflavit et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum; sed quia ipso in terra posito, et corporaliter conversante cum eis, non valebant ad illum erigere mentem ad sitienda munera gratiae celestis. Ascendente autem illo ad celos, et illi pariter omne desiderium suum illo transferabant. Ideo capaces Spiritus sancti jam facti erant, non ultra de morte ejus contristati, sed de promis-*

sionis ejus munere ketati. Patet autem nec laboriosa expositione indiget, cur cumdem spiritum paracletum, id est, consolatorem, cognominaverit. Quia nimur corda discipulorum, quæ recessus ipsius mortua reddidisset, bujus consolaretur et recrearet adventus. Non quod antea Spiritus sanctus non esset in cordibus discipulorum, vel etiam antiquorum sanctorum, sed manifesta plenitudine ante sic non fuit datus, quomodo post ascensionem dic decima in centum viginti nomina transmissus legitur. Sed in nullo opere cuiuslibet personæ, Patris, vel Filii, vel Spiritus sancti, totius sanctæ Trinitatis operatio defuit. Sed oportebat ita insinuari trinitatem, ut quamvis nulla esset diversitas substantiæ, singillatim tamen commendaretur distinctio personarum.

Et cum venerit ille, arguet mundum. Quid est quod dixit, cum venerit ille arguet mundum? Nunquid non Christus, dum esset in mundo, non arguit mundum de his omnibus quæ sequuntur? Sed Christus solam Judæorum gentem arguit, Spiritus vero sanctus, in discipulis ejus toto orbe diffusus, non unam gentem intelligitur arguisse, sed totum mundum. In quo arguit? In eo, quia per Spiritum sanctum charitas diffusa est in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, ut non metuerent mundum, id est, amatores mundi arguere.

De peccato, et de justitia, et de judicio. Quam sententiam ipse Christus exposuit dicens: *De peccato, quia non credunt in me,* peccatum incredulitatis quasi speciale posuit. Quia sicut fides origo virtutum, ita solidamentum est vitorum in incredulitate persistere, Dominino terribiliter attestante, qui ait: *Qui autem non credit jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei (Joan. iii).* *Judicatus dixit, id est, damnatus.*

De justitia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. Justitia discipulorum Christus erat, quod Dominum quem verum hominem cernebant, verum quoque Dei Filium esse crediderunt, et quem sibi corporaliter ablatum noverant, certo semper amore colebant. Justitia ceterorum fidelium, id est, eorum qui Dominum in carne non viderunt, Deum et hominem verum corde credunt ac diligunt, de qua profecto justitia fidei arguntur infideles, quæ est, quod cum quem corporali intuitu nunquam viderunt, cur ipsi videlicet cum similiter verbum vite audirent, noluerint credere in justitiam. Neque enim nequitia malorum ex sua solum pravitate, verum etiam ex comparatione rectorum, quam sit dominanda denuntiet. Arguit ergo mundum Spiritus sanctus de peccato, quia non crediderunt in Christum. Arguit et de justitia credentium, quia exemplum eorum sequi noluerint, qui hunc a patrem ascendisse, neque ultra corporaliter in terris conversaturum esse sciebant. Nec tamen ab ejus dilectione poterant ulla ratione separari; hoc est enim quod ait: *Quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me.* Non videbitis me ex quo ascendero, qualem duce vi lice soletis carne mortali, et comprehensione

PATROL. CII.

A bili circumdatum, sed in majestate ad judicium venientem, et peracto judicio in majori gloria cum sanctis apparentem. Sequitur:

De judicio autem, quia princeps mundi hujus iudicatus est. Principem mundi diabolum dicit, qui primatum tenet in cordibus infidelium, quos hic mundi nomine voluit intelligi, qui ordine perverso mundum potius quam mundi crearem diligent, qui iudicatus est a Domino, qui ait: *Videbam Satan sicu fulgor cadentem de celo.* Judicatus est ab eo, cum et ipse daemonia ejiceret, et discipulis daret potestatem calcandi supra omnem virtutem inimici. Arguit itaque mundus de judicio, quod diabolus est iudicatus, quando homines ne Dei voluntati resistere presument, exemplo damnati propter superbiam terrenrur archangeli. Credant itaque homines in Christum ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccato omnia peccata delinentur; transcant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum quos justificatos non imitantur. Caveant futurum judicium ne cum mundi principe iudicentur, quem iudicatum imitantur. Etenim ne sibi existimet pari superbia dura mortalium, de superbiorum suppicio terrena est angelorum.

Aduic multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Certum est autem, quod veniente desuper Spiritu, apostoli majorem multo scientiam veritatis quam carnales catenus potuerunt, consecuti sunt, majori desiderio certandi pro veritate succensi sunt. Non tamen putandum est in hac vita quempiam omnem veritatem posse comprehendere. Unde et ipse Ieatus Paulus apostolus qui ad tertium cœlum raptus est, et ibi audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui, ait: *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus.* Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. (*I Cor. xiii.*) Intelligendum est ergo, quod ait de Spiritu: *Docebit vos omnem veritatem,* quasi diceret, diffundet in cordibus vestris charitatem, quæ vos omnem veritatem facit amare; cuius magisterio intus edocti, proficiatis de virtute in virtutem, dignique efficaciamini pervenire ad vitam, in qua vobis æterna claritas summae veritatis et verae sublimitatis, id est, contemplatio vestri conditoris D appareat.

Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur. Non enim loquitur Spiritus a semetipso, sed a Patre, nam Filius natus est a Patre, et Spiritus sanctus procedit a Patre. Non enim loquitur a semetipso, id est, sine Patris et Filii communione, non enim divisus est Spiritus sanctus a Patre et Filio, sed unum opus est Patris, et Filii, et Spiritus sancti. *Sed quæcumque audiet loquetur.* Audiet videlicet per unitatem substantiæ, et proprietatem scientiæ. Non loquitur a semetipso, quia non est a semetipso. Pater quippe solus de alio non est, Filius a Patre genitus, et Spiritus sanctus a Patre procedens. Ab ipso enim audiet Spiritus sanctus a quo proce-

dit, quia non est a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, intelligentia, ab illo utique et scientia. Ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quam scientia. Quod vero adjunxit: *Et quæ ventura sunt annuntiabit vobis*, constat enim nonnullos sanctorum, in Spiritu sancto futura praedixisse; sed tamen altius sunt haec verba Domini consideranda, quæ omnibus sanctis communia esse possunt. Igitur spiritus adveniens, *quæ ventura sunt annuntiabit*, cum gaudia nobis patriæ coelestis ad memoriam reducit, cum festa illa supernae civitatis per donum nobis suæ aspirationis innotuit. *Ventura nobis annuntiat*, cum nos a dilectione præsentium abstrahens, promissum in cœlis regnum, nostris cordibus et desideriis inflammat.

Ille me clarificavit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Spiritus clarificavit Christum, quia per eum ea charitas in cordibus discipulorum apercensa est, ut abjecto timore carnali, effectum resurrectionis ejus constanter predicarent, qui paulo ante tempore passionis pavidi fuerant. Unde scriptum est: *Et repleti sunt omnes Spiritu sancto* (Act. ii), *et loquebantur verbum Dei cum fiducia* (Act. iv). Spiritus clarificavit Christum, cum impleti gratia spirituali, doctores sancti tot et tanta miracula in nomine Christi fecerunt, quibus orbe totum ad fidem Christi converterent, tot ac tanta, pro Christi nomine, passionum certamina pertulerunt. Clarificat, dum claritatent in cordibus nostris diffundit, et æternæ patriæ amorem inspirat. *Quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*, id est, de meo Patre. De Patre accipit Spiritus sanctus, quia de Patre procedit, de quo et Filius natus est. Qui vero de nullo natus sit, de nullo procedit, Pater est solus; omnia quecumque habet Pater, mea sunt, propterea dixit: *Quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*; de his dixit, quæ ad ipsam Patris divinitatem pertinent, in quibus ille est æqualis Patri, in qua est et Spiritus sanctus æqualis Patri et Filio, quia una substantia, una natura, una majestas, una gloria, una æternitas est Patris et Filii et Spiritus sancti, et est unus Deus omnipotens, invisibilis, incomprehensibilis omni creature, Pater et Filius et Spiritus sanctus.

CONCORDIA.

In nomine Justitiae, et in Spiritu sancti dono et missione, istarum duarum sit concordia lectionum.

DOMINICA IV POST OCT. PASCHÆ.

EPIST. BEATI JACOBI APOSTOLI, CAP. I.

Estote factores verbi, non auditores tantum, fallentes vosmetipcos. Quia si quis auditor est verbi et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, et permanserit in ea, non auditor oblivious factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Si quis autem putat se religiosum

esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem haec est: Visitare pupilos et viduas in tribulatione earum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

Estote factores verbi non auditores tantum. Sic et Paulus de legis cultoribus ait: *Non auditores tantum legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* (Rom. ii). Et in Apocalypsi Joannes cum dixisset: *Beatus qui legit, et qui audit verba prophetarum libri hujus*, protinus adjunxit: *Et servat ea quæ in illa scripta sunt* (Apoc. i).

Quia si quis auditor est verbi, et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo, etc. Vultum nativitatis dicit vultum infantiae, quæ nondum ad perfectum pervenit virum. Mos mulierum est aspicere se in speculis, ut quidquid in se sordidum perspexerint, aut non bene compositum, in melius emendato, suis satagunt placere maritis. Quod facere moraliter animabus convenit nostris. Debemus etenim nos in Evangelii, seu omnium divinarum Scripturarum conspiciere speculo, et depositis sordibus ornatisque mortuis animarum nostrarum, Christo vero placere marito.

Quicunque perspexerit in legem perfectæ libertatis, et permanserit in ea. Legem perfectam Evangelii dicit; nihil enim ad perfectum lex adducit. Et alibi: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum* (Rom. viii). Et iterum: *Ubi enim spiritus Domini, ibi libertas* (II Cor. iii); et ipse Dominus: *Si ros, inquit, Filius liberaverit, rere liberi estis* (Joan. viii).

Non auditor oblivious factus, sed factor operis, etc. Non auditu verbi supervacuo, sed operis execuzione beatitudo preparatnr, sicut et Dominus loquens ad discipulos: *Si antem scitis, beati eritis, inquit, si feceritis ea* (Joan. xiii).

Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, etc. Monuerat supra verbum Dei non solum audire, sed et facere; nunc addit: quia et si mandata quis Domini, quæ didicit, facili exercere videtur, si non etiam linguam a detractionibus, mendaciis, blasphemias, stultiloquias, ab ipso etiam multiloquio, exterisque, quibus peccare solet, refrenaverit, frustra se de operum justitia jacet.

Sicut et Paulus generalis poete sententiam approbans, ait: *Corrumperunt mores bonos colloquia mala* (I Cor. xv).

Religio munda et immaculata, apud Deum et Patrem haec est. Pulchre addidit, apud Deum et Patrem, quia sunt qui hominibus religiosi videntur, cum a Deo habentur profani. Unde et Salomon ait: *Est ria quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducunt ad mortem* (Prov. xiv).

Visitare pupilos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo. Quia dixerat factorem operis beatum in facto suo futurum, nunc quæ facta Deo maxime placeant, dicit, misericordia scilicet et innocentia. Nam quæ in eo

quod pupilos et viduas in tribulatione eorum visi- A dilectione succensi, quo perfectius omnia, quæ de tare jussit, cuncta quæ erga proximum misericordi- agnitione divinitatis mortalibus erant capienda, ter agere debeamus, insinuat. Quod quantum valeat, ceperunt, eo ardentius sola, quæ ad ejus visionem ipso judicii tempore pandetur, ubi dicturus est ju- promerendam juvarent, petere ac desiderare cura- dex : *Quandiu fecistis uni de his fratribus meis mini- verunt.*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XVI.

C *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo; petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Haec in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis. Illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia a Deo exivi. Exivi a Patre et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem. Dicunt ei discipuli ejus : Ecce nunc palam loqueris, et proverbiū nullum dicis. Nunc scimus, quia scis omnia, et non opus est tibi, ut quis te interroget : in hoc credimus, quia a Deo existi.*

Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo; petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. (Ex Beda.) Duobus modis intelligi potest: vel quia non in nomine meo petistis, quod nomen non sicut cognoscendum est cognovisisti, vel non petistis quidquam, quoniam in comparatione rerum quas petere debuisti, pro nihil habendum est quod petistis.

Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Ac si patenter dicat : Non fluxa saeculi gaudia, quæ et mœrere semper mixta et dolore finienda sunt, sed illud singulare gaudium a Patre petite, cuius plenitudo nullo cuiuslibet inquietudinis attenuo minuitur, æternitas nullo unquam termino dis- solviūr; si talia petendo perstiteritis, talia petendo procul dubio quæ petitis accipietis, si mores menti concordant petentis. Parum enim utilitatis assert, bene orando superna querere, qui non destitit per- verse vivendo in insimis implicari.

Haec in proverbiis locutus sum vobis; venit hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo vobis. Jam parvuli fuerant, neendum intelligere potuerunt, quomodo Pater esset in Filio, et Filius in Patre, et cetera, quæ ad profunda mysteriorum divinitatis pertinebant, neendum scire potuerunt. Ideo in proverbiis, quasi in ænigmate loqui illis videbatur Dominus; sed promittit ille horam, in qua palam illis de Patre loqueretur. Illam nimirum horam significabat, qua eis, peracta sua passione ac resurrectione, Spiritus sancti erat gratiam datus. Tuic enim specialiter iuntus instructi, speciali-

A A dilectione succensi, quo perfectius omnia, quæ de agnitione divinitatis mortalibus erant capienda, ceperunt, eo ardentius sola, quæ ad ejus visionem promerendam juvarent, petere ac desiderare curaverunt.

Illa die in nomine meo petetis. Id est, quæ ad salutem tantummodo animarum vestrarum, et quæ ad gaudia æterna pertinere videantur, petere incipiatis, et maxime ut intelligatis quid sit quod dixi : *Ego et Pater unum sumus, vel quomodo Pater sit in me, et ego in Patre.* Tunc in ejus nomine petunt, qui petunt, quia in sono ejus nominis non aliud, quam rem ipsam esse, quæ hoc nomine vocatur, intelligunt. Hi possunt utcumque cogitare Dominum nostrum Iesum Christum, in quantum homo est, B pro nobis interpellare Patrem; in quantum Deus est, nos exaudire cum patre, quod eum significasse arbitror, ubi ait : *Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis.* Potest enim non inconvenienter accipi quod ait : *Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis,* quia non de præsenti rogo, sed de futuro posuit, *rogabo,* quod sanctis ad internam pacem receptis non opus sit jam aliquid rogare de illis, quia nimirum tanta beatitudine donandi sint, quæ amplior esse non possit.

Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia ego a Deo exivi. Non ita intelligendum est quod dixit : *quia vos me amastis,* quasi priores illi anarint Christum, sed ita potius, quia Pater illos gratuito amore prævenerit, atque ad amandum credendumque Filium amando sustulerit, et quia ipsi agnita Filii dilectionem, ac fidem pio et sollicito corde servaverint, majorum eos donis paternæ dilectionis esse remuneratos, quos una cum Filio et Spiritu sancto amat, quos amore dignos iudicat; quod adjunxit : *Quia vos me amastis,* eadem ratione sentiendum est, quapropter, quicunque Filiū recte habet, hunc cum Patre et Spiritu sancto amat. Et quia horum inseparabilis est natura divinitatis, horum una eademque sunt dona virtutis, hoc est, quod amat, et creditis quia a Deo exivi.

D *Exi a Patre et reni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem.* Exivit a Patre, et venit in mundum, quia visibilis mundo apparuit in humanitate, qui erat invisibilis apud Patrem in divinitate. Exivit a Patre, quia non in ea forma qua æqualis est Patri, sed in assumpta creatura minor apparuit. Et venit in mundum, quia in ea forma servi quam accepit, etiam mundi hojus amatoribus se videndum præbuit. Iterum reliquit mundum et redit ad Patrem, quia ab aspectu amatorum mundi, quod videbant abstulit, et se amatoribus suis æqualem Patri esse, credendum docuit. Reliquit mundum et rediit ad Patrem, quia humanitatem, quam induit per ascensionem, ad invisibilita paternæ majestatis adduxit. Haec quidem verba Domini mystica, et sicut ipse testatur, in proverbiis sunt dicta. Sed discipuli quibus dicebantur, adeo adhuc carnales erant, ut eorum profunditatem minime caperent, et non so-

hum arcana dictorum, sed nec ipsam ignorantiam A storm? Sed ne trepidaret nostra fragilitas, reputans se tanto prophetæ, qui curru igneo rapi meruit ad cœlos, similia facere non posse, consulte beatus Jacobus, de ejus oratione loeturus, ita inchoavit:

Ecce nunc palam loqueris, et proverbiū nullum dicas. Palam igitur loqui aestimabant, cuius mysteria dictorum needum comprehendere valeant; quod autem adjungunt:

Nunc scimus, quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus, quia a Deo existi, aperte ostendunt, quia loquens ad eos Dominus, maxime disputabat, quæ illos delectabant audiēre, et quæ illi interrogare volebant, hæc ipse præveniens eos ultro proferebat. Unde merito illum scite omnia, quasi Deum, et quasi Dei Filium, a Deo venisse credunt et constentur. Apertum namque B divinitatis indicium est, cogitationum nosse secreta.

CONCORDIA.

Istarum dharum in Dei Patris nomine sit concordia fratrum.

IN LITANIA MAJORI.

EMIT. BEATI JACOBI APOSTOLI, CAP. V.

C Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini. Multum enim valet deprecatio justi assidua. Elias homo erat similis nobis, passibilis, et oratione oravit, ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex. Et rursus oravit, et cœlum dedit pluviam, et terra dedit fructum suum. Si quis autem ex vobis erraverit a veritate, et convertebit quis eum, scire debet quoniam, qui convertit peccatorem ab errore viae sue, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum.

Confitemini alterutrum peccata resta, et orate pro invicem ut salvemini. (Ex Beda.) In hoc autem sententia illa debet esse discretio, ut quotidiana levia que peccata alterutrum coequalibus confitemamur, eorumque quotidiana credamus oratione salvari. Porro gravioris lepre immunditiam, juxta legem, sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter et quanto tempore jusserit, purificare curemus.

Multum enim valet deprecatio justi assidua. Elias homo erat similis nobis, passibilis, et oratione oravit, ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex. Decenter astruit exemplo, quantum deprecatio justi valeat assidua, cum Elias una tantum oratione orando, tam' longo tempore cœlos continuerit, terris imbris averterit, fructus mortali bus negaverit. Et rursus ubi voluit, ubi tempus esse perspexit, ubi longo inedia tabe cor regis superbi et gentis idolatrie, ad poenitentiam vidit inflexum, unam solummodo orationem oraverit, et fructus atque aquas, quas negaverat, terris restituerit. Sic enim sequitur:

Et rursus oravit, et cœlum dedit pluriam, et terra dedit fructum suum. Semel ergo et prius et postmodum oravit, et hoc unus Elias, ac tanta impetravit, quantum his valet frequens plurimorum oratio ju-

B storum? Sed ne trepidaret nostra fragilitas, reputans se tanto prophetæ, qui curru igneo rapi meruit ad cœlos, similia facere non posse, consulte beatus Jacobus, de ejus oratione loeturus, ita inchoavit: *Elias homo erat similis nobis, passibilis.* Honus namque erat, tametsi nulli hominum virtute secundus, similis nobis origine carnis, passibilis ut nos et mentis fragilitate et carnis. Nam quod carne fragilis esset, apud Sareptenam viduam victimum querendo monstravit. Quod mente quoque passibilis fuerit ostendit, cum post redditas terris aquas, extinctos que prophetas et sacerdotes idolorum, unius mulierculæ minis exterritus, per deserta diffugit: Quant autem sit meriti apud Deum, pro insirmantibus orare, eosque sua peccata confitentes ad amissam revocare sospitatem, subdendo manifestatur:

Si quis autem erraverit ex vob's a veritate, et converterit quis eum, etc. Quia enim in superioribus hujus epistole partibus, lingua nostra a maligna vel otiosa locutione restringitur, opportune in fine, quid maxime loqui debeamus ostenditur. Jubemur itaque orare et psallere Domino, quoties aliquibus pulsamur adversis. Item confiteri alterutrum peccata nostra, et orare pro invicem ut salvemur; pro sanitate proximorum non solum temporali, sed potius aeterna, quantam possumus impendere curam. Si enim magnæ mercedis est, a morte eripere carnem quandoque moritaram, quanti erit meriti a morto animam liberare in cœlesti patria sine fine victimam. Notandum sane, quod quidam codices habent, *salvarit animam suam a morte, et ex ambiguo Græco σωτηρ ψυχὴν ἢ θεάτρῳ*, ita et recte interpretari potest, et revera qui errantem corrigit, sibimetipsi per hoc vitæ coelestis gaudia ampliora conquirit: *Salvabit, inquit, animum ejus a morte.*

D Et operit multitudinem peccatorum. Qui peccatorem ab errore convertit, et ejus peccata per hanc conversationem ab aspectu interni judicis superpositione vitæ melioris abscondit, et sua quoque, in quibusunque offendit errata ab intuitu ejus, qui omnia videt, proximum curando contegit, juxta illud Psalmista: *Beati quorum remissæ sunt iniuriae, et quorum teeta sunt peccata.* Non obliviscitur beatus Jacob, quod superius ait: *Nolite plures magistri fieri, fratres mei.* Ibi namque imperfectos in propria actione ac magisterii officio, quia per jactantiam quererant, submovet. Hie vero instructos ex omni parte, quid erga salutem proximorum per amorem fraternitatis agere debeant edocet. Quod enim hic doctor facere prohibetur, hoc alio loco charitas sacerdotum memoratur, dieente beato Petro apostolo: *Quia charitas operit multitudinem peccatorum.* Nec præterendum, quod hæc errantis conversatio, non solum loquendo, sed plerumque etiam bene agendo perficitur. Nam si quis etiam lingua tacente proximis exempla bonæ actionis ostendit, eosque ad miranda quæ neglexerant eleemosyne vel hospitalitatis vel aliarum opera virtutum convertit, officium profectio doctoris exsequitur, ac pro ejus quem corredit salv-

tione fratris, certam a pio judge mercedem consequetur.

ALIA EXPOSITIO EPISTOLÆ BEATI JACOBI, CAP. V.

(Ex Beda.) Iste Jacobus filius Alphæi fuit, qui et frater Domini nominatur. Tres enim sorores fuerunt, mater Domini, et Maria Jacobi et Joseph, et mater filiorum Zebedæi. Tantæ enim sanctitatis iste Jacobus fuisse narratur, ut propter ejus necem dicat Josephus subversam esse Hierusalem. Illic autem post passionem Domini anno tricesimo suum feliciter consummavit martyrium.

Confitemini alterutrum peccata resta, et rel. (Ex Cassiod.) Confitebor enim æquivocum nomen est, sed pro locorum diversitate diverse suscipitur. Confitentur enim et qui Domino gratias referunt, confitentur et qui peccata deplorant. Sed illud in gaudio, istud in lacrymis est; illud in sancta mentis alacritate, istud in cordis noscitur esse contritione.

Multum enim valet oratio justi assidua. Sic enim scriptum est: *Orationes justorum exaudiet Dominus;* nam et ipse Dominus ait: *Quidquid petieritis in oratione credentes accipietis.*

Non pluit annos tres, etc. Illic tria tempora mundi significantur. Primum ab Adami usque ad Noe; secundum a Noe usque ad Moysen; tertium a Moyse usque ad adventum Domini, quando ipse Dominus Iesus Christus advenit, et arescentem nostri cordis humum, imbre fidei et baptismatis irrigavit. Per colum qui pluviam dedit doctores intelliguntur; per pluviam ipsorum spiritualis doctrina; per terram signatar Ecclesia, et per fructum sanctæ virtutes intelliguntur. *Cœcum*, inquit, *dedit pluviam, et terra dedit fructum suum.* Potest autem et per tres sterilitatis annos et nienses sex, sterilia sub Antichristo significari tempora, quæ postea largiente Domini gratia credimus esse secunda.

Qui converti fecerit peccatorem salvabit animam ejus. Id est, liberabit a morte æterna animam ejus, a morte perpetua, quæ animæ pro peccatis debetur.

Et operit multititudinem peccatorum. Sive illius quem convertit, sive sua, qui convertit, per penitentiam contegit peccata: *Beati enim, ait Psalmista, quorum testa sunt peccata.* Sua autem per charitatis officium male nociva operuit peccata: *Charitas enim, ait Apostolus, cooperit multititudinem peccatorum.*

EVANGELIUM LUCE, CAP. XI.

Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens dicat: *Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere et dare tibi.* Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, et si non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico: Petite et dabitur vobis, querite et invenietis, pulsate et aperic-

A tur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut pisces, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ovum, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filii vestris, quanto magis pater uester de cœlo dabit spiritum bonum potentibus!

Quis vestrum habet amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, etc. Rogatus a discipulis salvator, non modo formam orationis, sed et instantiam frequentiamque tradit orandi. Amicus ergo ad quem media nocte venitur, ipse Deus intelligitur, cui in media tribulatione supplicare, et tres panes, id est, intelligentiam Trinitatis,

B qua præsentis vite consolentur labores, effigitare debemus. Amicus qui venit de via, ipse noster est animus, qui toties a nobis recedit, quoties ad appetenda terrena et temporalia foris vagatur. Redit vero coelestique alimonia refici desiderat, cum in se reversus, superna cœperit ac spiritualia meditari, de quo pulchre qui petierat adjungit: Non se habere, quod ponat ante illum, quoniam animæ post seculi tenebras Deum suspiranti, nihil preter oculi cogitare, nil loqui, nil libet intueri. Solus quod recognovit summæ Trinitatis gaudium contemplari, atque ad hoc plenus intuendum pervenire satagit.

Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, etc. Ostium qmici, divini est intelligentia sermonis, quod sibi Apostolus orat aperiri ad loquendum mysterium Christi. Claususque est tempore famis verbi, cum intelligentia non datur. Et illi qmci evangelicam sapientiam, tanquam panem erogantes, per orbem terre prædicaverunt, pueri patrisfamilias jam sunt in secreto quietis cum Domino, et tamen orando efficitur, ut accipiiant. Desiderant intellectum ab ipso Deo, etiam si homo desit per quam sapientia prædictetur.

Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, et si non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico, *Petite et dabitur vobis,* etc. Comparatio est a minore. Si enim amicus homo surgit de lecto, et dat non amicitia, sed tedio compulsus, quanto magis dat Deus, qui sine tedio largissime donat quod petitur! Sed ad hoc se peti vult, ut capaces donorum ejus sint, qui potunt. Ne itaque de via veniens amicus inedia dispereat, hoc est, ne animus nuper ab erroris sui vanitate resipiscens, desiderii spiritualis diutius inopia fabescat, petamus epulas verbi, quibus alatur, queramus amicum qui dicit, pulsamus ostium quo servantur absconsi. Magnam enim spem dedit, et dat ille, qui promittendo non decipit.

Omnis enim qui petit, accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur. Ergo juxta premissam postulantis amici parabolam, perseverantia opus est, ut accipiamus quod petimus, et inveniamus quod querimus, et quod pulsamus aperiatur. Nam si getenu-

datur, et querens invenit, et pulsanti aperitur, cui a non datur, et qui non invenit, et cui non aperitur, apparel quod non bene petierit, quæsierit, pulsaverit.

Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Panis intelligitur charitas propter majorem appetitum. Et tam necessaria, ut sine illa cetera nihil sint, sicut sine pane mensa inops est, cui contraria est cordis duritia, quam lapidi comparavit.

Aut si pisces, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Piscis est fides invisibilium, vel propter aquam baptismi, vel quia de invisibilibus locis capitur. Quod etiam fides hujus mundi fluctibus circumlatrata non frangitur, recte pisci comparatur, cui contrarium posuit serpentem, propter venena fallacie, quæ etiam primo homini male suadendo præseminavit.

Aut si petierit ovum, nunquid porriget illi scorpiolum? In ovo indicatur spes. Ovum enim nondum est fœtus perfectus, sed sovendo speratur. Cui contrarium posuit scorpionem, cuius aculeus venenatus retro timendus est, sicut spes contrarium est retrospicere, cum spes futurorum in ea quæ ante sunt se extendat.

Si ergo vos cum sitis mali nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester de cœlo dabit spiritum bonum potentibus se. Quomodo mali dant bona? sed malos appellavit dilectores adhuc sæculi hujus et peccatores. Bona vero quæ dant, secundum eorum sensum bona dicenda sunt, quia hæc pro bonis habent, quanquam in rerum natura ista bona sint, sed temporalia et ad istam vitam infirmam pertinencia, et quisquis ea malus dat, non de suo dat: *Dominus est terra et plenitudo ejus, qui fecit cœlum et terram, et omnia quæ in eis sunt.* Quantum ergo sperandum est, daturum Deum nobis bona potentibus, nec nos posse decipi, ut accipiamus aliud pro alio, cum ab ipso petimus, quando nos, etiam cum sumus mali, novimus id dare quod petimus. Non enim decipimus filios nostros. Et qualiacunque bona damus, non de nostro, sed de ipsis damus. Alter, Apostoli qui electionis merito bonitatem generis humani excesserant, omnibus modis supernæ bonitatis intuitu mali esse dicuntur. Quia nihil est per semetipsum stabile, nihil immutabile, nihil bonum, nisi deitas sola. Omnes vero creaturæ, ut beatitudinem æternitatis vel immutabilitatis obtineant, non hoc per suam naturam, sed per creatoris sui participacionem et gratiam consequuntur. Quod vero dicitur, quanto magis pater vester de cœlo dabit spiritum bonum potentibus se, ostendit Spiritum sanctum plenitudinem esse bonorum Dei, et ea quæ divinitus administrantur, non alia absque ea subsistere, quia omnes utilitates, quæ ex donorum Dei gratia suscipiuntur, ex isto fonte emanant.

CONCORDIA.

In petitione orationis, et in acceptatione muneris istarum duarum sit concordia lectionum.

IN ASCENSIONE DOMINI.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. I.

¶ Primum quidem sermonem feci de omnibus,

¶ o Theophile, quæ cœpit Jesus facere et docere usque in diem qua præcipiens apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit assumptus est. Quibus ei præbuit se ipsum vivum post passionem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparet eis, et loquens de regno Dei. Et convescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent; sed expectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, per os meum: quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies. Igitur qui convenerant, interrogabant eum dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, sed aecipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis nihil testes in Iherusalem et in omni Iudea et Samaria et usque ad ultimum terræ. Et cum hæc dixisset, videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis, qui et dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Jesus qui assumpitus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

*¶ Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus facere et docere. (Ex Beda.) De omnibus se dicit Christi factis et dictis in Evangelio scripsisse, non quod omnia comprehendere potuerit, ne sit contrarius Joanni, qui ait: *Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc (Joan. ult.), sed quod de omnibus elegerit, unde faceret sermonem, quæ judicavit apta et congrua sufficere officio dispensationis suæ. Theophilus interpretator Dei amator, vel a Deo amatus. Quicunque ergo Dei amator est, ad se scriptum tenet suæ hic animæ, quia Lucas medicus scripsit, inveniet salutem. Et notandum, quod ait: *Quæ cœpit Jesus facere et docere.* Primo facere et postea docere, quia Jesus bonus doctor et instituens, nulla nisi quæ fecit docuit.**

*¶ Usque in diem, qua præcipiens apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit assumptus est, etc. Transcensio verborum ordinem turbans, per hyperbaton legendum, usque in diem qua assumptus est, præcipiens ante assumptionem, id est, præcepta dant apostolis, que vel hic vel in Evangelii leguntur. Est ergo sensus: Scripti de Jesu a tempore quo cœpit signa facere et docere, usque in diem, qua eisdem consummatis, unde venerat rediit, per dies quadraginta apparet eis, et loquens de regno Dei et convescens, etc. Ad instruendam Dominus fidem suæ resurrectionis sepius apostolis post passionem suam vivus appareat, cibos sumit, eamdemque quam a mortuis suscitaverat palpandam carnem exhibet. Sed altiori mysterio, per hauc quadraginta dierum cum discipulis conversationem, significat se occulta presentia, quæ promiserat impleturum: *Ecce ego robiscum sum omnibus diebus usque ad consumma-**

tionem sæculi. Iste enim numerus hanc temporalem terrenamque vitam, vel propter quatuor anni tempora, vel propter quatuor ventos cœli designat. Nam postquam sepulti fuerimus cum Christo per baptismum in morte, quasi Rubri maris calle transito, necessarium in hac solitudine Domini habemus ducatum, qui nos ad cœlestia regna perducat, et imaginis suæ denario remunerans præsentia sancti Spiritus, quasi vera jubilei quiete beatificet. *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies:* nondum fuerant apostoli baptizati, non tamen aqua, sed Spiritu sancto, quos intelligimus jam fuisse baptizatos, sive baptismo Joannis, ut non nulli arbitrantur, seu, quod magis credibile est, baptisme Christi. Neque enim ministerium baptizandi defuerat, ut haberet baptizatos servos, per quos cœteros baptizaret, quia non defuerat memorable illius humilitatis ministerium, quando eis lavit pedes. Cum ergo dicebat Dominus, quia Joannes quidem baptizavit aqua, nequaquam subjungit: *Vos autem baptizabitis, sed, Vos autem baptizabimini Spiritu sancto.* Quia neque apostoli neque sequaces eorum, qui usque hodie baptizant in Ecclesia, aliter quam Joannes, id est, in aqua baptizare prevalent, sed tantum invocato Christi nomine, adest interior virtus spiritus sancti, quæ, homine aquam tribuente, baptizatorum animas simul et corpora purificet, quod in Joannis baptismo non fiebat; *non enim erat spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus* (Joan. vii.).

Igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel. Quoniam apprensens eis locutus est de regno Dei, Spiritus quoque sancti non post multos dies promisit adventum; consequenter eum de eodem regno percutientur, utrum videlicet mox adveniente Spiritu sancto, in presenti restituendum, an in futuro sanctis reservandum credere debant. Carnales enim adhuc discipuli resurrectione Christi completa, continuo regnum Israel credebant esse venturum, juxta quod Cleophas ait: *Nos autem sperabamus, quod ipse esset redempturus Israel*, et evangelista præmisit, quia Domino Hierosolymam venturo existimarent, quod confestim regnum Dei manifestaretur. Sed oportebat impleri prophetiam, qua Patri canens ait: *Tu vero repulisti et sprevisti et distulisti Christum tuum* (Psal. lxxxviii). Repulit enim, et sprevit filium pater, quando eum in passione deseruit loquentem: *Dens, Deus meus, quare me dereliquisti* (Psal. xxi)? Distulit autem, ut quem sancti illo tempore regnaturum putabant, exspectent in die judicii in sua maiestate venturum. Unde et ipse Dominus et spirituali Israel, et regnum cœleste a prophetis fuisse promissum insinuans ait:

Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Illius, inquiens, regni tam secretum tempus est, ut Patris tantummodo scientiae pateat, et quando dicit: *Non est vestrum sciere*, ostendit quod et ipse sciat, enjus omnia sunt,

A quæ Patris sunt, sed non expediatur nosse mortalibus, ut semper incerti de adventu judicis, sic quotidie vivant, quasi die alia judicandi sint.

Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, etc. Superveniet, inquit, in vos Spiritus sanctus: nequaquam regnum Israel, sive regnum Dei in Israel, ut putatis, afferet, sed vobis virtutem de me testificandi præbebit. Tantumque regni illius tempora longe sunt, ut prius non solum hanc Hierosolymorum urbem, verum omnes Judæe fines, dehinc autem et proximæ gentes Samariæ, et ad extremum novissimos quoque per circuitum mundi terminos Evangelii fama percurrat.

Et cum hæc dixisset, videntibus illis elevatus est. Marcus quidem aliam Domini locutionem commemorans ait. *Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum.* Sed quia Lucas significantius adjecit: *Cum hæc dixisset, elevatus est, ostendit profecto illis quos commemoraverat sermonibus expletis Dominum ascendisse ad cœlos.*

Et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Ubi creatura suo creatori præstat obsequium, astra indicant: nascentem olnubilant, recipiunt nubes ascendentem, redeunti ad judicium conitabuntur.

Ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis. Albae vestes exaltationi magis congruunt quam humiliationi, et ideo Domino ascidente, in albis vestibus angeli apparent, qui nato Domino, in albis vestibus apparere non dicuntur, quia qui in nativitate sua apparnit Deus humili, in ascensione sua ostensus est homo sublimis. Nam et locus congruit, dum is qui in humili civitatula natus est, homo de monte sublimi regressus est ad cœlos.

Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum. Ob duas illas causas angeli videntur: ut videlicet ascensionis tristitiam, regressionis commemoratione consolarentur; ut et vere in cælum illum ire monstrarent, et non quasi in cælum, sicut Eliam.

Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Id est, in eadem forma carnis atque substantia veniet judicaturus, in qua venerat judicandus, cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit, cuius etiam gloria divina, quæ quondam in monte tribus discipulis apparuit, peracto-judicio ab omnibus sanctis videbitur, quando tollitur impius, ne videat gloriam Dei.

EVANGELIUM MARCI, CAP. ULTIMO.

Recumbentibus undecim discipulis, apparuit illis Jesus, et reprobravit illis incredulitatem illorum, et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicare Evangelium omni creature. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. Qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo daemonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super agros manus imponent, et bene habebunt. Et Dominus

quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum et sedet a dextris Dei. Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis.

Recumbentibus undecim discipulis, apparuit illis Jesus, etc. Quomodo novissime? quasi jam ultra eum non viderent; novissimum quippe illud est, quo Dominum apostoli in terra viderunt, quando ascendit in cœlum. Et factum est quadragesima die post ejus resurrectionem. Nunquid tunc exprobaturus erat, quod non credidissent eis, qui eum viderant resurrexisse, quando etiam et ipsi post resurrectionem toties eum viderant? Illud ergo accipiamus post multas demonstrationes ejus, quibus per dies quadraginta discipulis presentatus est, eum etiam novissime recumbentibus illis undecim apparuisse, id est, ipso quadragesimo die. Et quoniam jam erat ab eis ascensurus in cœlum, hoc eis illo die maxime exprobare voluisse, quod his qui viderant eum resurrexisse non crediderant, antequam eum ipsi viderent, cum utique post ascensionem suam, prædicantibus illis Evangelium, gentes quae non viderunt, fuerant credituræ. Post illam quippe exprobationem secutus, ait idem Marcus:

Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, etc. (Ex August.) Hoc ergo prædicatori, quoniam qui non crediderit, condemnabitur, cum id utique non crediderit quod non vidit, nonne ipsi primitus fuerant olurgandi, quod antequam Dominum videissent non crediderint eis, quibus Dominus apparuit?

(Ex Greg.) Quod vero dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ, nunquid suum Evangelium vel insensatis reluis, vel brutis animalibus fuerat prædicandum, ut de eo discipulis dicatur, prædicare omni creaturæ? Sed omnis creature nomine potest omnis natio gentium designari. Ante etenim dictum fuerat: *In viam gentium ne abieritis* (Matth. x). Nunc autem dicitur: *Prædicate omni creaturæ, ut scilicet prius a Iudea, apostolorum repulsa prædicatio tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset.*

Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvs erit. Qui vero non crediderit, condemnabitur. Fortasse unusquisque apud semetipsum dicit: Ego jam credidi, salvus ero: verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbum dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim, quod de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit: *Qui confidunt se nosse Deum, factis autem negant* (Tit. i). Hinc Joannes ait: *Qui dicit se nosse Dcūm, et mandata ejus non custodit, mendax est.* Cum autem dicator: *Qui vero non crediderit, condemnabitur,* quid hic dicimus de parvulis, qui per extatam adhuc credere non valent; nam de majoribus nulla questionis est? In Ecclesia ergo salvatoris per alios par-

A vili credunt, sicut ex aliis ea que illis in baptismo remittuntur peccata traxerunt.

Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo ejicient dæmonia, etc. Nunquid quæ ista signa non facimus, minime credimus? Sed hæc necessaria in exordio Ecclesie fuerunt. Ut enim ad fidem cresceret, miraculis fuerat nutrienda, quia et nos cum arbusta plantamus, tam diu eis aquam fundimus, quousque ea in terra convalluisse videamus. At si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est etenim, quod Paulus dicit: *Lingua in signo sunt, non fidelibus, sed infidelibus* (I Cor. xiv). An habemus de his signis atque virtutibus, quæ adhuc subtilius considerare debeamus? Sancta quippe Ecclesia quotidie spiritualiter facit B quod tunc per apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes ejus cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, et habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt? Et fideles quique, qui jam vite veteris sæcularia verba derelinquent, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudem et potentiam, quantum prævalent, narrant, quid aliud faciunt, nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitia de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minime pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit, quia quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, et exemplo suo operationis illorum vitam roborant, qui in propria actione titubabant, quid aliud faciunt, nisi super regrotos manus imponunt, ut bene habeant? Quæ nimirum miracula tanto majora sunt, quanto spiritualiora; tanto majora sunt, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur.

Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est, etc. Considerandum nobis est, quid est quod Marcus ait: *Sedet a dextris Dei, et Stephanus dicit: Video cales apertos, et filium hominis stantem a dextris Dei.* Quid est, quod hunc Marcus sedentem, Stephanus vero stantem se vidisse testatur? Sed scimus, quia sedere judicantis est, stare vero pugnantis, vel adjuvantis est. Quia igitur redemptor poster assumptus in cœlum, et nunc omnia judicat, et ad extremum iudex omnium veniet, et hunc post assumptionem Marcus sedere describit, quia post ascensionis suæ gloriam, iudex in fine videbitur. Stephanus vero in laboris certamine positus, stantem vidit, quem adiutorem habuit, quia ut iste in terra persecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de cœlo illius gratia pugnavit.

Illi autem profecti prædicaverunt, etc. Quid in his considerandum est, quid memorie commendandam, nisi quod præceptum obedientiae. Obedientiam vero signa secuta sunt. Restat sane questio non minima, quomodo scripsit idem evangelista, dixisse angelum mulieribus: *Ite, dicide discipulis ejus et Petro,*

*quia præcedet vos in Galilæam; ibi eum videbitis, nec tamen ibi visum a discipulis Dominum, in ullo post hæc Evangelii sui loco reuelerit, sed quod ita ab angelo et a Domino dictum sit prophetæ dictum accipiendum est : Galilea namque interpretatur transmigratio vel revelatio; prius itaque secundum transmigrationis significationem, quid alud occurrit intelligendum, *præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis*, nisi quia Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli prædicantes Evangelium, nullo modo cederent, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum prepararet? Et hoc intelligimus, *præcedet vos in Galilæam*. Quod autem mirarentur gaudentes disruptis et evictis difficultatibus, aperiri sibi ostium in Domino per illuminacionem fidelium, hoc intelligitur, *ibi eum videbitis*, id est, membra ejus invenietis, ibi et ibi vivum corpus ejus et in eis qui vos suscepserint agnoscentis. Secundum illud autem, quod Galilea interpretatur revelatio, nou jam in forma servi intelligendum est, sed in illa qua æqualis est Patri, quod promisit apud Joannem dilectoribus suis, cum diceret : *Et ego diligam eum, et ostendam me ipsum illi. Illa erit revelatio tanquam vera Galilea, cum similes ei erimus, ubi eum videbimus sicuti est.* Ipsa erit etiam beatior transmigratio ex isto sæculo in illam æternitatem, si ejus præcepta sic amplectamur, ut ad dextram ejus segregari mereamur. Tunc enim ibunt sinistri in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam.*

CONCORDIA.

In assumptione ascensionis Domini, istarum duarum fit concordia lectionum.

DOMINICA POST ASCENSIONEM DOMINI.

EPISTOLA PRIMA BEATI PETRI, CAP. IV.

Estote prudentes et vigilate in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitalis invicem, sine muroratione. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum administrantes illam, sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum Dominum nostrum.

Estote prudentes et vigilate in orationibus. Et Dominus in Evangelio nos incerti finis intuitu semper orare ac vigilare præcepit; ait namque, loquens de die Judicii : Vigilate itaque omni tempore, orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, et stare ante filium hominis. Bene autem in orationibus vigilare jubemur, ut cum stamus ad orationem, cogitatio omnis carnalis et sæcularis abscedat, ne quidquam tunc animus præter id solum cogitat quod precatur. Subscripti enim frequenter hostis, et subtiliter fallens preces nostras, a Deo

A avocat, ut aliud habeamus in corde, et aliud proframus in voce, cum intentione sincera Deum debeat non sonus vocis, sed animæ sensus orare.

Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes. Bene addit, continuam, qua semper diligere valeamus, semper autem vigilare in orationibus, fragilitate carnis obstante, ne quimus. Semper his, quas subiungit, virtutibus insistere minime valeamus. Ideo hospitalitatibus, doctrinæ, administrationi gratiarum, vel communionum vel spiritualium in proximos, ceterisque hujusmodi, quia hæc nimirum, et per officium corporis et tempora opportuna fieri necesse est. Ipsa autem charitas, cuius instinctu, hæc foras aguntur, quæ interiori homini præsidet, semper ibidem haberi potest, quamvis in publicum non semper ostendi potest.

*Quia charitas operit multitudinem peccatorum, etc. In eo maxime, cum veraciter Deo dicitur : *Et dimittit nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Et siquidem cuncta opera bona quæ facimus, culpas quas fecimus diluere et cooperire certum est. Sed hoc idcirco specialiter de charitate dicitur, per quam proximis nostris, ea quæ nobis debent, donamus, quia justissimum est apud Deum, ut juxta mensuram pietatis qua mensi fuerimus, remetietur nobis. Sicut econtra terribiliter duros cordis vir sapiens arguit, dicens : *Homo homini servat iram, et a Deo querit medelam.* Nec dubitandum, quod in eo quoque, qui per charitatem quidquid valet erga correctionem proximi admonendo, increpando, castigando operatur, charitas ipsa operit multitudinem peccatorum.*

Si quis loquitur, quasi sermones Dei. Timens videlicet, ne præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicat aliquid, vel imperet, et inveniatur tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus, vel introducens aliquid alienum a doctrina Domini, vel certe subrelinquens et præteriens aliquid eorum quæ Deo placita sunt, cum ipse manifestissime prædictoribus veritatis, de his quos ad vitam imbuerant præcipiat dicens : Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis (Matth. ultimo); etenim quæ ipse mandavit non D alia, et hæc non ex parte, sed omnia suis auditoribus ad servandum tradere jubet.

Si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus. Tanto humilius impendat quisque proximo bonum omne quod potest, quanto certissime novit, quia a semetipsa non potest habere quod impendat.

Ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum. Juxta ipsius Jesu Christi præceptum, quod ait : Videant vestra opera bona, et glorificant Patrem vestrum qui est in celis (Matth. vi). Honorificatur ergo Deus in actibus nostris, cum omne quod bene ac secundum voluntatem ejus facimus, non hoc nostris meritis, sed ejus gratiae tribuimus. Econtra

autem mala quæ gerimus, nostræ solum malitiae A prædicare quoj nostis, quoj ut modo non facitis, vel inertiae vel ignorantiae deputamus.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XV.

Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis a Patre spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient vos, sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non neverunt Patrem neque me. Sed hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

Cum autem venerit Spiritus paracletus, quem ego mittam vobis a Patre meo, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit. Ex multis sancti Evangelii locis invenimus, quia discipuli ante adventum sancti Spiritus minus capaces erant ad iniellendum arcana divinæ sublimitatis, minus fortes ad toleranda adversa humanæ pravitatis, sed eis adveniente Spiritu cum augmentatione divinæ agnitionis data est etiam constantia vincendi humanæ persecutionis tentamenta. Unde eos Spiritus sancti adventu promisit roborandos esse, vel ad fiduciam prædicationis, vel ad constantiam passionis, sicut in ipso principe apostolorum factum esse cognovimus, qui prius ad unius ancille vocem Christum timuit confiteri, quem postea palam et omnibus cæteris constantius sancto Spiritu roboratus multis Judæorum millibus prædicavit, ita ut ad ejus prædicationem tria milia virorum legimus credidisse, et baptizatos esse, et non post multum temporis etiam quinque millia credidisse. Quod vero ait: *Qui a Patre procedit, et statim subjunxit, quem ego mittam,* significat enim quod æqualiter idem Spiritus sanctus a Patre et Filio procedit, et æqualiter a Patre et Filio mittitur; sed propter distinctionem personarum hic dicitur a Patre procedere, et a Filio mitti, et in eadem distinctione personarum unam esse operationem, ac voluntatem suam cum Patris voluntate denuntiet. Venit etiam et sua sponte, qui æqualis est Patri et Filio, quo cognoscatur unam esse voluntatem atque operationem sanctæ Trinitatis.

Ille, inquit, testimonium perhibebit de me, et vos testimonium perhibebitis. Quia quæ spiritu intus docente percepunt, hæc abjecto timore præstiterunt foris loquendo et aliis ministrando. Ipse namque Spiritus corda eorum, et ad scientiam veritatis illustravit, et ad docenda quæ nossent culmine veritatis erexit.

Cum autem venerit Paracletus, ille testimonium perhibebit de me. Tanquam diceret: *Odio habuerunt et occiderunt videntes, sed tale de me Paracletus testimonium perhibebit, ut eos faciat in me credere non videntes.*

Et vos, inquit, testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Perhibebit Spiritus sanctus, perhibebit et vos, quia ab initio mecum estis; potestis

A prædicare quoj nostis, quoj ut modo non facitis, illius Spiritus plenitudo nondum adest vobis.

Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini: absque synagogis facient vos. Curavit namque prius magister futura discipulis prævorum bella prædicere, quo minus hæc eos venientia possent turbare. Solent enim levius ferri adversa quæ præscintur, quam quæ subito ex desperato superveniunt, sicut in sæculari litteratura legitur: « Sæpe repentinæ casus perturbationis fortissimos quosque in bello milites fatigare solent. »

Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Arbitrabantur obsequium se præstare Deo Judæi, in eo quod ministros Novi Testamenti odiis insequebantur et morte.

B Sed sicut illis testimonium perhibet Apostolus, æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. Arbitrantur ergo legis æmulatores obsequium se præstare Deo, dum præconibus gratiæ necesse inferunt, sed frustra. Legem quæ per famulum data est defendunt, qui gratiam quam ipse Filius offert, accipere renunt, incassum Deo se Patri placere aestimant, qui Dei filium contemnere, imo etiam persequi ac blasphemare laborant. Duo dixit illis esse ventura a Judeis, id est, ut eos extra synagogam facerent, et ut eos interficerent, quæ etiam ad cumulum damnationis illius populi pertinebant, et ad salutem gentium profutura fuissent, sicut Paulus in Actibus apostolorum illis Judæis dixit: *Quia indignos vos verbo Dei fecistis, ecce convertimur ad gentes* (Act. xiii). Sic enim præcepit nobis Dominus: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ* (Isa. xl ix). Sequitur.

Et hæc facient, quia non neverunt me, neque Patrem meum. Quia enim Filius in Patre, et Pater est in Filio, et qui videt Filium, videt et Patrem, patet profecto, quia quicunque Filii credulitatem obstinate rejiciunt, nec Patrem nosse probantur.

Sed hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminiscamini, etc. Magna consolatio est discipulorum, ut reminiscerent ante prædicta esse a magistro quæ passuri essent, ut eumdem se scirent habere adjutorem, et remuneratorem, pro cuius nomine talia passuros se esse, prædictum est illis.

D Hæc ab initio vobis non dixi, quia vobiscum eram. Quæ sunt quæ ab initio illis non dixit etiam de Spiritu sancto, quem missurus erat illis a Patre, et de consolatione et confirmatione ejusdem Spiritus, quo consolandi et roborandi fuissent? Ut omnia mundi adversa, vel Judæorum scandala et persecutions, libero animo formidare non debuissent. Hæc ab initio non dixi, quia vobiscum eram, quia mea præsentia consolabatur vos.

CONCORDIA.

Istarum duarum in charitatis officio sit concordia lectionum.

IN SABBATO PENTECOST.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORVM, CAP. XIX.

C Factum est cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus

per gratus superioribus partibus, veniret Ephesum, A et inveniret quosdam discipulos, dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt: Sed neque si Spiritus sanctus est audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate. Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit baptismō p̄niten̄tiae populum, dicens: in eum qui venturus est post ipsum ut credent, hoc est in Jesum. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu, et cum imposuisset illis manus Paulus, venit super eos Spiritus sanctus, et loquebantur linguis et prophetabant. Erant autem omnes viri fere duodecim. Introgessus autem synagogam, cum fiducia loquebatur, per tres menses, dīputans, et suadens de regno Dei.

Factum est, cum Apollo esset Corinθi, ut Paulus per gratus superioribus partibus, veniret Ephesum, et inveniret quosdam discipulos, dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt, etc. (Ex Beda.) Cum Ecclesiæ regula sit, fideles in nomine sancte Trinitatis baptizari, queritur quomodo Lucas per totum libelli hujus textum non aliter, quam in nomine Iesu Christi, baptismum dari testetur. Quod ita beatus Ambrosius solvit, quia per unitatem nominis impletum mysterium sit, qui sive Christum dicas, et Deum Patrem, quo unctus est Filius, et ipsum qui unctus Filius et Spiritum quo unctus est, designasti. Scriptum est enim: *Jesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto.* Sive Patrem dicas, et Filium ejus, et Spiritum oris pariter indicasti, si tamen id etiam corde comprehendas, sive Spiritum dicas, et Deum Patrem, a quo procedit Spiritus, et Filium, quia Filii quoque et Spiritus nuncupasti, ut rationi copuletur auctoritas. In Spiritu quoque recte baptizari posse Scriptura indicat, dicens Dominus: *Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto,* ut Apostolus ait: *Omnes enim in ipso corpore in uno Spiritu baptizati sumus.* Alter præcipue congruit nos in nomine Domini Iesu Christi baptizari, quia, sicut Apostolus ait: *Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, etc. (Rom. vi).*

Quicunque enim ad apostolos credentes baptizandi adveniebant, instruebantur et docebantur ab eis, et instructi et docti de sacramento baptismatis, et de ceteris regulis fidei accipiebant sacrosanctum mysterium baptismatis.

Catechumenus autem, audiens sive instructus interpretatur. Genus enim humanum audit, et instruatur, antequam ad baptismum veniat. Et quod per Mosen quondam audierat: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est (Deut. vi),* et per legem et prophetas instruebatur, ad unius veri Dei cultum, modo per sacerdotum ministerium, ut audiens officiatur, et instrui valeat, ut relicto ritu, quo creaturæ deservient, soli creatori Deo deserviat. In quorum etiam facie a sacerdote per exsufflationem signum crucis siebat, ut et diabolus furaretur, et Christo via preparare-

tur. Ut qui illechroa persuasione sua, generis humani, qui in primordio sui spiraculum vitæ acceperat, habitator erat, ejus virtute et sacratissimo signo per ministerium sacerdotum exire cogatur. Qui et in discipulos suos insufflasse, et spiritus immundos increpasse legitur. Unde et exorcizatur idem malignus spiritus, ut exeat et recedat ab illo plasmate, quod jamdudum per peccatum primi hominis possidebat. Et quia non est, juxta Apostolum, *conventio Christi et Belial, nec societas luci ad tenebras,* egrediantur tenebræ et lux vera Christus ingrediatur. Exorcismus præterea est sermo increpationis sive conjurationis. Unde et in Actibus apostolorum exorcistæ fuisse leguntur (Act. xix), et sancta Ecclesia inter gradus ecclesiasticos exorcistarum etiam mi-

B nisterium habet. Sciendum namque est, quia cum exorcizatio sit, ille procul dubio exorcizatur, qui et baptismati et saluti fidelium, et omnibus virtutibus contrarius est. Illo enim exorcizato, sive expulso, divini verbi conditum credentibus datur. Et idcirco, hi qui baptizandi sunt, salem in sacramento accipiunt, ut ejus gusto conditum sapientiae percipient, neque a sapore Christi desipient, et sint insulsi et fatui. Post exorcizationem et exsufflationem symboli sequitur tractitio. Quod symbolum Græce σύμβολον, Latine indicium vel signum, vel collatio interpretatur. Indicium, quia per id indicatur fidei integritas. Signum, quod eo bene retento et intellecto, fideles ab infidelibus discernuntur. Collatio, quia in eo apostoli omnem integratatem contulerunt. Quod autem omnes pari fidei sinceritate corde retinabant, ore confessi sunt, et singuli proprias sententias conferentes, symbolum, id est, totius fidei collationem ediderunt. Discessuri enim ab invicem, normam futuræ prædicationis in communi statuerunt, ne localiter ab invicem discedentes diversum aliquod, vel dissonum prædicarent. Decentissimum namque et utile erat, ut quibus erat anima una, et cor unum in Domino, et quos sancti Spiritus afflatus vegetabat, et fidei etiam unius confessio exornaret. Nec enim, dirimi, in aliquo vel poterant, vel debebant, qui unius fidei vinculo necabantur. Fides quæ in hoc symbolo continetur, ita ab his qui baptizandi sunt intelligi debet, ut credant in Deum Patrem omnipotentem creatorem omnium visibilium et invisibilium, qui solus, qui non est de alio. Ideo solus appellatur unigenitus, et in Iesum Christum filium ejus, per quem omnia facta sunt, verum Deum unigenitum, verumque Dei Filium, non factum adoptivum, sed genitum, et unius cum Patre substantiæ, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior, tantumque esse illum qui est genitus quantus est ille qui genuit, credant eum etiam natum de Spiritu sancto, et Maria semper virginem, id est, ut spiritu sancto cooperante, verum sibi corpus ex virginem, idem Dei Filius assumpserit, ut qui erat in divinitate Dei Patris filius, ipse factus sit in humanitate hominis matris filius. Credant etiam cum descendisse ultimo tempore

pro redemptione mundi a Patre, qui nunquam desiit a esse cum patre, et hominem verum factum, ut humanum genus homo liberaret, et ipse qui absque initio, aeternitatem cum Patre et Spiritu sancto possidet, in fine saeculoru*m*, perfectum naturae nostrae hominem suscepit, et verbum caro factum sit, assumendo humanitatem, non permutando divinitatem; credant etiam eum pertulisse passionem et mortem, non virtute divinitatis, sed in infirmitate humanitatis, mortuum vera carnis morte, resurrexisse vera carnis resurrectione, et resurrectione sua spem nobis resurrectionis contulisse. Ita duntaxat, ut sicut ille tertia die resurrexit vivus a mortuis, ita et nos in fine saeculorum resurgamus, in eadem, qua nunc vivimus carne. Credant etiam, eum in eodem corpore, quod de virgine assumpsit, et passionem sustinuit, et resurrexit, ascensisse in cœlum, et in eodem, et nunc esse et ad judicium venturum esse, et resuscitatis omnibus, dare aliis pro peccatis supplicii aeternam sententiam, alios, pro justitiae meritis, aeternæ beatitudinis præmium. Credant et in Spiritum sanctum, Deum verum, ex Patre Filioque procedentem, aequalem per omnia Patri et Filio, voluntate, potestate, aeternitate, substantia, nec esse in hac sancta Trinitate ullos gradus, quibus aliquis superior, inferiorve dici possit. Credant etiam sanctam Ecclesiam catholicam, id est, universalem, non in sanctam Ecclesiam, ut credentes in Trinitatem, credant ejusdem sanctæ Trinitatis donum esse, sanctam Ecclesiam, a cuius communione discedentes, schismatici et haereticci vocantur, et aeterna damnatione puniuntur. In ejus vero communione permanentes, et membra Christi esse, et remissionem peccatorum percipere, ad vitam aeternam pertinere. Quia ergo parvuli neandum ratione utentes, hæc minime capere possunt, oportet ut cum ad intelligibilem aetatem pervenerint, doceantur et fidei sacramentis, et confessionis sue mysteriis, et veraciter credant, et diligenti cura custodiant confessionem suam. Plane diximus, quia quamvis illi neandum loqui possint pro illis et consententur et loquuntur, qui eos de lavacro fontis suscipiunt. Nec immerito dignum est, ut qui aliorum peccatis obnoxii sunt, aliorum etiam confessione, per ministerium baptismatis remissionem originalium percipient peccatorum.

Tanguntur itaque de sputo nares et aures, et dicitur effeta. Nares, ut Christum in odore unguentorum sequantur et dicant: *Trahe me post te, currimus* (*Cant. i.*), et cum Apostolo confiteantur, dicentes: *Christi bonus odor sumus Deo* (*II Cor. ii.*), et illius membra efficiantur, cui dicitur: *Et odor vestimentorum suorum super omnia aromata*. Tanguntur et aures ut audientes verba Dei, et facientes ea similes sint, secundum Evangelium, *viro sapienti, qui edificavit domum suam supra petram* (*Matt. vii.*), et spirituali auditu semper spiritualia auscultent, ut cum David dicere possint: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus* (*Psal. lxxxiv.*). Et cum Isaia: *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non*

A contradico (*Isa. l.*). Retrosum non abii, ut quæ spiritualiter dicuntur spiritualiter audientes ad spirituum operum emolumenta perveniant. Quia ergo divinitas hominem assumens, quoddam ex connexione duarum substantiarum, in una Dei Filii persona collyrium fecit, unde genus humanum quod cæcum a primis parentibus natum erat, illuminaret, non ab re sputo aures tanguntur et nares, ut qui expuens linguam muti tetigerat, et sputo lutum fecerat, et oculos cæci natu aperuerat, nunc per ministerium sacerdotum, et auditum spiritalem, his qui baptizandi sunt tribuat, et recte loquendi, id est, sicutem veram confitendi facultatem præbeat, et nares quibus bonum Christi odorem capiant aperiatur. Pectus enim illius qui baptizatur resertum semper esse debet, et divini odoris nectare et spirituali unctione delibutum. Unde et etiam bis qui baptizandi sunt, pectus de oleo, et scapulae tanguntur, ut illius olei sancti videlicet Spiritus unctione limiti, de quo Apostolus ait: *Sicut unctionis ejus docet vos de omnibus* (*I Joan. ii.*) ante et retro muniti, id est, contra omnia prospera sive adversa sint circumspecti, et cœlestium animalium imitatione ante et retro pleni sint oculis, id est, in præteritum et futurum respicientes, salutis suæ custodiad non amittant. Tangitur eis pectus ut cum David dicere possint: *Et misericordia ejus præveniet me* (*Psal. lviii.*). Tanguntur scapulae, ut cum eodem dicant: *Et misericordia ejus subsequetur me*, id est anteriora, ut bene velint, posteriora, ne frustra velint. In cordis nomine sc̄pē mens designatur, sicut est illud: *In toto corde meo exquisivi te* (*Psal. cxviii.*). Et in olei nomine intelligitur, unctionis sancti spiritus, sive opera luminis et misericordia. Cordis locus unctione utrinque munitur, id est, anterius et posterius, ut undique mens Christiani, et pinguedine sancti Spiritus, et operibus luminis atque misericordiae exuberet. Quibus bene exuberat, si abrenuntiando diabolo et operibus ejus, dominationem illius aspernatur, et jugum quod se premebat, illius olei unctione fatescat, et impleatur illud propheticum: *Computrescat jugum a facie olci* (*Isa. x.*). Abrenuntiare etenim poni solet pro eo quod est, spernere, ejicere, contradicere, sive aliud quid, quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Quain abrenuntiationem recte confessio sancte Trinitatis sequitur: *Ut ubi abundari peccatum, superabundet gratia* (*Rom. v.*). Satanæ enim qui et diabolus nuncupatur a fidelibus abrenuntiatur, ut Domino salvatori liberius serviat, quia juxta ejusdem Domini vocem: *Nemo potest duobus dominis servire* (*Matt. vi.*). Abrenuntiatur etiam operibus ejus, quia opera illius contraria sunt Salvatoris operibus, nec minus in terra pompis ejus abrenuntiatur, quæ utique opera sunt Satanæ, sed eo quasi discerni videntur a ceteris operibus ejus, quia in eis superbia, cuius auctor illi est, et quæ eum dejicit, quodammodo designatur. Pompæ igitur ejus sunt, ambitio, arrogantia, vana gloria, et cetera hujuscemodi, quæ fonte superbie procedere noscuntur. Fons quoque baptismi similitudinem gerit sepul-

cri Christi, quod novum fuisse legitur, quia qui cunque in eo conseperitur Christo, et ei conresurget, secundum eudem Apostolum, in novitate vitæ ambulare debet, cuius fontis sex gradus sunt, tres in descensu, tres noctes, et tres in ascensu, tres dies significare videntur. Idcirco autem baptismus non iteratur, quia et Christus non amplius quam semel moritur. Peccata enim, quæ post baptismum committuntur, poenitentia lacrymis, eleemosynis, et cæteris bonorum operum exhibitionibus, non baptismatis iteratione delentur. Dominico interea corpori sepeliendo, mundissima linteamina, et aromata adhibentur, quia et is qui Christo sepeliri desiderat, si jam cætas permittit, quamvis mortuus sit per originale peccatum, quod adhuc portat, debet tamen bonorum operum exhibitione flagrare, et mundis indui vestibus. De quibus propheta sacerdotes indui orat, cum dicit: *Sacerdotes tui induantur justitia* (*Psal. cxxxii*). Quia ergo omnia in baptismi ratione redolent mysteriis et exuberant sacramentis, opportunum erat, ut novus homo nova acciperet vestimenta, et purgatus veteris noxæ colluvione, candidarum vestium indueretur nitore. Moses enim Aaron et filios ejus prius aqua lavavit, et post lineis induit vestimentis. Quia noster verus Moses qui populum de *Egyptia servitute*, de gentilitatis videlicet errore liberat, qui est mediator Dei et hominum, sui nos inenarrabilis sacramenti unda purificat, et bonorum operum indumentis exornat. Baptizatorum itaque capita christmate liniuntur, ut in regno et sacerdotio Ecclesie delibuti et Christiani nominis prerogativa accipient, et ejus membra, qui eos redemit, et eorum caput est, effici valeant. Capita itaque eorum qui regenerantur ex aqua et spiritu sancto mystico velamine teguntur, ut eis per Petrum dicatur: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* (*I Petr. ii*), et hoc velamine et diadema regium, et sacerdotialis capitum velamentum significetur; et quia per caput mens plerumque in sacro eloquio accipi solet, justa illud: *Respicite et levate capita vestra* (*Luc. xxi*), mens renatorum et regis dignitatis ornamenta, et sacerdotialis verticis halebat tegumenta, ut et contra vitia sacerdotali velamine muniantur, et virtutum genimis spiritualiter exornetur, et unctione sacrosancti chrismatis liniatur, quibus etiam septiformis gratia Spiritus per chrismatis unctionem contenditur, ut non solum sancti Spiritus, qui unius est cum Patre et Filio substantiæ, sed totius sanctæ Trinitatis habitaculum effici mereantur. Spiritus paracletus septiformis etiam gratia dicitur, propter septenarii numeri mysterium, in quo summa perfectio intelligitur. Est enim compositus ex toto primo pari, et ex toto primo impari: ex toto primo pari, qui dividit potest, et ex toto primo impari, qui dividi non potest. Habet enim in ternario mysterium Trinitatis, in quaternario Evangelii. Sive enim tres per quatuor, sive quatuor per tres multiplicentur, ad duodenarium numerum surgitur, quia mysterium sanctæ Trinitatis et doctrina Evangelii per duodecim apostolos in

A quatuor mundi partes, orientem videlicet et occidentem, septentrionem et meridiem, derivata est. Hunc enim Spiritum, qui a Patre Filioque procedit, idem Dominus apostolis, et per apostolorum et eorum successorum ministerium sanctæ sue tribuit Ecclesie, cuius dona, quanquam ex unius Spiritus fonte procedant, videntur quodammodo quasdam habere proprietates. Aliud est enim sapere, aliud intelligere, quia multi quidem æterna sapiunt, sed hæc intelligere minime possunt. Sapientia ergo mentem quam inscederit, de æternorum spe et certitudine replet. Intellectus eo quod secreta penetrat, cor quod tetigerit, reficiendo ejus tenebras illustrat. Consilium, dum esse quempiam præcipitem prohibet, ratione animum replet. Fortitudo vero cum adversa non metuit, B trepidanti menti confidentiam præbet. Scientia cum ignorantiam fugat, et lumine suo eum quem repleverit illustrat. Pietas, misericordiae operibus eum quem repleverit, exuberare concedit. Timor, dum premit mentem ne de præsentibus superbiat, de futuris illam spei refectione confortat. Sic enim quodam adminiculo sui invicem sibi succurrunt, ut dum alia aliæ suffragatur, vitæ ordo et status decentissime componatur. Minor quippe est sapientia, si intellectu careat. Et valde inutilis intellectus est, si ex sapientia non subsistat. Quia cum altiora sine sapientiae pondere penetrat, sua illum levitas gravius ruitur levat. Vile est consilium, cui robor fortitudinis deest, quia quod tractando invenit, carens viribus, usque ad perfectionem operis non perducit, et valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur, quia quo plus se posse conspicit, eo virtus sine rationis moderamine deterius in præceps ruit. Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet, quia dum bona cognita exequi negligit, sese ad iudicium arctius stringit, et valde inutilis est pietas, si scientia discretione caret, quia dum nulla hanc scientia illuminat, quomodo misereatur ignorat. Timor quoque ipse, nisi has etiam virtutes habuerit, ad nullum opus procul dubio bone actionis surgit, quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sui formidine a bonis operibus torpens vacat. Summopere itaque observandum est, et ipsius sancti Spiritus adjutorium implorandum, ne sapientia elevet, ne intellectus dum subtiliter currit, aberret, ne consilium dum se multiplicat, confundat, ne fortitudo dum fiduciam præbet præcipitet, ne scientia dum novit et non diligit, inflet, ne pietas dum se extra rectitudinem inclinat intorqueat, ne timor dum plus justo trepidat, in desperationis foveam mergat.

D *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant. Erant omnes viri fere duodecim, etc.* Quæstio crebra ventilatur, si illi qui per ignorantiam forte non baptizati, sed tamen recte fidei aliquibus baptizati sunt, iterum baptizari debeant, quam hoc capitulo expositam reor; quid enim differt, utrum tunc ante initium baptismi Christi, an nunc sine successione ejusdem quisque baptizetur, cum etiam

ipse Joannes eos quos in fide et in nomine Christi A tatis oculos, quibus solummodo Spiritus sanctus visus potest, et sciri et sciendo intelligi.

ipse Joannes eos quos in fide et in nomine Christi A tatis oculos, quibus solummodo Spiritus sanctus visus potest, et sciri et sciendo intelligi.

Verum iudicia Domini abyssus multa. Ecce Asia nuper apostolorum nec visitatione digna, nunc et apostolico sacro numero et prophetali est munere sublimata, et notandum quod Spiritus sanctus et hic in duodecim discipulos et supra in centum et viginti, qui est duodenarius numerus decies ductus adventus sui signa monstraverit, illud in Hierusalem, hoc in Epheso, quo est civitas Graecorum, credo ut ostenderet se, sive de Judaeis seu gentibus credit quis, eos tantummodo, qui unitati Ecclesiae catholice atque apostolice communicent, implere.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XIV.

¶ Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Adhuc modicum, et mundus jam me non videt. Vos autem videtis me, quia ego vivo, et vos vivetis. In illo die vos cognoscetis, quia ego in Patre meo et vos in me, et ego in vobis. Qui habet mandata mea et servat ea, ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo. Et ego diligan eum et manifestabo ei me ipsum.»

Si diligitis me, mandata mea servate. Quid est, quod dicit, quod diligentibus Deum et servantibus mandata ejus, Spiritus paracletus daretur, dum Deus diligi, et mandata ejus servari non possunt, nisi per Spiritum sanctum? quid est aliud, nisi, ut qui per Spiritum sanctum diligit Deum, meretur diligendo, ut plus habeat, et plus habendo, plus diligit? Paracletus consolator interpretatur, et spiritus sanctus recte Paracletus vocatur, quia corda fidelium, ne inter hujus saeculi adversa deliciant, cœlestis vita desideriis sublevat, ac reficit.

Et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis. Ostendens seipsum esse Paracletum. Habant autem et prius Paracletum, ipsum videlicet Dominum secum in carne commorantem, cum et miraculorum dulcedine et ope prædicationis, ne propter infidelium persecutionem scandalizari possint, erigi et confortari solebant: Rogabo dixit, propter humanitatem, qui dat cum Patre per divinitatem.

Ut maneat vobiscum in aeternum. In aeternum namque manet cum sanctis, quos et in hac vita semper invisibiliter intus illustrat, et in futuro ad contemplandum perpetuo speciem suæ majestatis introducit.

Spiritus veritatis, quem hic mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Mundus autem appellat homines mundi hujus amori datos. Mundus ergo eum accipere non potest, id est, mundiales homines, quia non habent invisibiles chari-

Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit et in vobis erit. Erit ut maneat in aeternum. Dominum namque salvatorem et infideles ante passionem in carne viderunt, sed quia Filius Dei esset, quia Paracletus a Domino missus in mundum, non nisi fideles scire potuerunt. Spiritum autem sanctum neque oculis videre infideles, neque animo valebant cognoscere, quia non indutus humanitate discipulis apparuit, sed ita ad eos venire, ita apud eos maluit manere, ut in ipsorum cordibus gratissimam sibi sedem consecraret. Hoc est enim quod ait: Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit. Qui autem invisibiliter in hac vita manet cum electis, visibiliter utique eis gratiam suæ cognitionis exhibet.

Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Videlicet infidelibus, quia moriens in cruce, ut Dominus discipulos relinquenter orphanos, sed non reliquit orphans, quibus et prebuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta, et post dies decem assumptionis sue, Spiritus sancti illis de celo chrismata donavit, ubi ipsum Christum ad eos venisse, nullus ambigit, qui inseparabilem sancte Trinitatis naturam virtute et operatione esse cognovit.

Adhuc modicum, et mundus me jam non videbit. Modicum erat usque ad tempus explete passionis, ex quo illum reprobi videre non valebant; soli etenim justi, qui morte illius erant contristati, gaudium resurrectionis ejus videre meruerunt.

Vos autem videtis me, quia ego vivo, et vos vivetis. Quid est, quia ego vivo, et vos vivetis? Cur de praesenti se dixit vivere, illos autem de futuro esse victuros, nisi vitam etiam carnis utique resurgentis, qualis in ipso præcedebat, et illis est pollicitus securitatem, et quia ipsis mox futura fuerat resurrectionis, præsentis posuit temporis verbum, propter significandam celeritatem; illorum autem, quoniam in saeculi dissertur finem, non ait, vivitis, sed vivetis. Duas ergo resurrectiones suam scilicet mox futuram, et nostram in saeculi sine securitatem duabus verbis præsentis temporis et futuri eleganter breviterque promisit.

In illo die vos cognoscetis, quia ego in Patre meo, et vos in me, etc. In quo die, nisi de quo ait, et vos vivetis? Noverant apostoli, tunc esse Christum in Patre per unitatem individuae divinitatis; noverant se esse in Christo, per susceptionem fidei et sacramentorum ejus. Noverant veraciter vivere, tunc esse Christum in Patre, et in se esse Christum, per dilectionem et observantium mandatorum ejus. Novit et hoc sancta Dei Ecclesia, sed longe melius et plenius in illa die, de qua dixit, et vos vivetis, in qua veraciter vivere incipiunt, hoc est, in die resurrectionis, quando eo perfectius cuncta quæ scienda sunt sciunt, quo ipsum scientiae fontem vicinus sine fine conspiciunt. Ut omnibus hujus promissionem

beatitudinis promitteret, non solummodo apostolis, A Quicunque enim Spiritu sancto adimpleri desiderant, carnis domicilium necesse est mentis contemplatione transcendent. Sicut autem quadraginta dies, quibus Dominus post resurrectionem cum discipulis conversatus est, cum resurcente Christo peregrinationis hujus designant Ecclesiam, ita dies quinquagesimus, quo Spiritus sanctus accipitur, perfectionem beatæ quietis, qua labor Ecclesiæ temporalis denario remunerabit aeterno, congruenter exprimit. Nam et ipse numerus quadragenarius, æqualibus suis partibus computatus, addit amplius ipsum denarium, et facit quinquaginta. Quadragenarii quippe numeri dimidium est viginti, quarta pars decem, quinta octo, octava quinque, decima quatuor, vicesima duo, quadragesimum unum. Viginti autem, et decem, B et octo et quinque, et quatuor et duo, et unum, quinquaginta faciunt. Cujus computi facilissime patet figura, quoniam præsens conflictus, gaudium nobis jubilæi quasi latenter generat sempiternum, Apostolo dicente, *quod enim in præsenti momentanum est, et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitatem aeternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Vera est autem nostra beatitudo, et corporis et animæ nos immortalitate gloriantes suminæ et beatæ Trinitatis aeterna visione satiari. Nam corporis quatuor notissimis qualitatibus consistimus, in interiori autem homine ex toto corde, tota anima, tota mente, Deum diligere jubemur, et hoc est perfectæ vite denarium divinæ nos gloriæ præsenti visione letari. Verum notandum, juxta historiam, quod apud anti-

Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Ubi omni intentione considerandum est, quia Christum vere diligere est, non solum ipsam dilectionem labiis ambigue constiteri, sed mandata Christi, quæ discendo habemus, operando servare. *Qui habet, inquit, mandata mea et serrat ea, ille est, qui diligit me.* Qui habet in memoria, et servat in vita; qui habet in sermonibus, et servat in moribus; qui habet audiendo, et servat faciendo, aut qui habet faciendo, et servat perseverando, ipse est, inquit, qui diligit me. Notandum, quia cum præsentis temporis verbo diceret, *qui autem diligit me, adjecit de futuro, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.* Diligit namque etiam nunc dilectores suos cum Patre Filius, sed nunc diligit ad hoc, ut recte vivant ex fide, que per dilectionem operatur. Tunc ad hoc diligit, ut perveniant ad visionem veritatis, quam per fidem gustaverant. Non autem frustra addidit, et manifestabo ei meipsum. Se vero secundum humanitatem cunctis in judicio manifestabit, solis vero justis et sanctis divinitatis gloriam, in qua æqualis est Patri et Spiritui sancto ad beatitudinem aeternam manifestatus erit.

CONCORDIA.

In sancti Spiritus acceptance et dono istarum duarum sit concordia lectionum.

DOMINICA PENTECOSTES.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. II.

Dum completerentur dies Pentecostes erant omnes discipuli pariter in eodem loco. Et factus est repente de celo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispergitæ linguae tanquam ignis. Sed sitque super singulos eorum. Et repleti sunt omnes spiritu sancto, et coepерunt loqui variis linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Erant autem Hierusalem habitantes Judei viri religiosi, ex omni natione quæ sub celo est. Facta autem hac voce, convenit multitudo et mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes et mirabantur dicentes: Nonne, ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Parthi et Medi et Elamitæ, et qui habitant Mesopotamiam, Judæam et Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiæ et Pamphyliam, Ægyptum et partes Libyæ quæ est circa Cyrenen, et advenæ Romani, Judæi quoque et proselyti, Cretes et Arabes. Audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

Dum completerentur dies Pentecostes erant omnes discipuli pariter in eodem loco. (Ex Beda.) Hoc est in cenaculo quod superius ascendisse narrantur.

C quos dies Pentecostes, id est, quinquagesimæ, quo lex data erat, ab occisione agni computabatur. Hic autem non a Domini passione, sed sicut beatus Augustinus, quo spiritus sanctus missus est, computatur, qui redeuntes signi veteris exemplo, ipse sibi manifestissime diem Dominicum suo consecravit adventu. Quo etiam temporis articulo verum Pascha die Dominico monstravit esse celebrandum. Nam sicut hic, sic et illuc in ignis visione Deus apparuit, dicente in Exodo: *Totus autem mons Sinai fumabat eo quod descendisset Dominus super eum in igne.*

D *Et factus est repente de celo sonus tanquam advenientis, etc.* Per ignem quidem Dominus, ut beatus papa Gregorius exponit, apparuit, sed per scmet ipsum locutionem interius fecit, et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit, sed per hoc, quod exterius exhibuit, expressit hoc quod interius gessit. Qui enim discipulos et zelo succensos, et verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significacione igitur admota sunt elementa, ut ignem et sonitum sentire corpora, igne vero invisibili, et voce sine sonitu docerentur corda.

Et apparuerunt illis dispergitæ, etc. Spiritus enim sanctus in igne et linguis apparuit, quia omnes quos impleverit ardentes pariter et loquentes facit. Ardentes utique ex se, et loquentes de se. Simul et indicans, quia sancta Ecclesia per mundi terminos dilatata omnium gentium erat vox locutura.

Sed sitque supra singulos eorum. Quod se. lisce dici-

ur, regie est potestatis indicium, vel certe quia Adaismum eligere malebant, sicut Achior in libro Judith feci-se narratur (*Judith.* xiv). Non solum ergo, inquiunt, qui natura sunt Judæi, ex diverso orbe convenerant, verum et hi qui de præputio nati, eorum adhæserint juri.

Et cœperunt loqui alii linguis. Unitatem linguarum, quam superbia Babylonis disperserat, humilitas Ecclesiæ recolligit. Spiritualiter autem varietas linguarum, dona variarum significat gratiarum. Verum non incongrue Spiritus sanctus intelligitur, ideo primum linguarum donum dedit hominibus, quibus humana sapientia forinsecus et discitur, et docetur, ut ostenderet, quam facile possit sapientes facere per sapientiam Dei, quæ eis interna est.

Erant autem in Hierusalem habitantes Judæi viri religiosi, etc. Conveniens puto perquirere, quinam isti sunt, et ex qua captivitate Judæi, quoniam quidem illa quæ in Ægypto fuerat vel in Babylonia, absolta jam fuerat. Romani autem nondum venerant in captivitatem, licet jam et ipsa imminaret ultrix commissi de Salvatore piaculi. Superest igitur, ut illa intelligatur captivitas, quæ sub Antiocho facta est, quod utique non multis ante temporibus acciderat.

Quoniam audiebat unusquisque lingua sua eos loquentes. Quæritur in hoc loco, quod unusquisque audiebat linguis suis loquentes eos magnalia Dei, utrum hi qui loquebantur diversis sermonibus, unusquisque linguae, hoc quod dicebatur proferebant, id est, unusquisque eorum, nunc hac, nunc alia lingua loquens sic per omnes curreret, an in eo potius erat mirabile, quod sermo eorum qui loquebantur, qualibet lingua suisset pronuntiatus, unicuique audenti secundum suam linguam intelligebatur, ut verbi gratia, unoquoque apostolo in Ecclesia loquente. Necesse enim erat tacentibus reliquis unum loqui, et sermonem unum ad auditum omnium pervenire, ipse sermo banc in se vim haberet, ut cum diversarum gentium auditores essent, unusquisque secundum linguam suam, illius ipsis unius sermonis, qui ab apostolo fuerat pronuntiatus susciperet auditum, et caperet intellectum, nisi forte secundum hoc magis videbatur audiendum esse miraculum quam loquendum.

Stupebant autem omnes et mirabantur dicentes : Nonne ecce omnes isti qui loquuntur Galilæi sunt, et quomodo nos audiremus, unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus, Parthi et Medi, et Elamitæ, et qui habitant Mesopotamiam et Judæam, et Cappadociam? Judæam hoc loco non totam gentem, sed partem illius, hoc est, tribum Juda et Benjamin significat, ad distinctionem videlicet Samariæ, Galilææ, Decapoleos, et aliarum in ea tamen provincia regionum, que licet omnes una lingua loquerentur Hebreæ, domesticam tamen singulæ dicendi speciem habuere distinetam. Unde et Petrus in Domini passione, quod Galileus sit loqua sua propositum.

Pontum et Asiam, Phrygiam et Pamphyliam, Ægyptum et partes Libycæ, que est circa Cyrenen, et adrenæ, Romani, Judæi quoque, et proselyti, etc. Proselytos, id est, advenas, nuncupabant eos qui de gentibus originem ducentes, circumcisionem et Ju-

dith feci-se narratur (*Judith.* xiv). Non solum ergo, inquiunt, qui natura sunt Judæi, ex diverso orbe convenerant, verum et hi qui de præputio nati, eorum adhæserint juri.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XIV.

C *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed ejus qui misit me Patris. Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixerim vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum neque formidet. Audistis, quia dixi vobis, vado, et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Et nunc dixi vobis, priusquam fiat, ut cum factum fuerit creditis. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim Princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam, sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. »*

*Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum, veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Prohatio ergo dilectionis, exhibitor est operis. Hinc in Epistola sua idem Johannes dicit : Qui dicit, quia diligo Deum et mandata ejus non custodit, mendax est (*I Joan.* iv). Vere enim diligimus Deum, si mandata ejus observamus, et nos a nostris voluptatibus coarctamur. Et Pater meus diligit eum, quia opera quæ Pater facit, hæc et similiter Filius facit, et qui diligit Filium, diligit et Patrem, et qui diligitur a Filio diligitur a Patre.*

D *Et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus.* Qui enim vere diligit Deum, nec tentationis tempore recedit ab amore Dei, ad hunc veniunt Pater et Filius spirituali accessione, et mansionem apud eum habent. Ille enim vere amat, cuius vi elicit mentem delectatio prava ex consensu non superat. Nam tanto quisque a superno amore disjungitur, quanto inferius delectatur. Dilectio sanctorum discernit a mundo, quæ facit habitare unanimes in domo, in qua domo facit Pater et Filius mansionem, qui donant et ipsam dilectionem. Quibus donant in fine etiam suam manifestationem, de qua manifestatione discipulus interrogavit, et audivit ad hanc manifestationem per dilectionem pervenientum esse.

Qui non diligit me sermones meos non servat. Illi sunt qui Patrem et Spiritum sanctum nunquam vident, Filium autem, non ut beneficentur, sed ut iudicentur ad modicum vident, nec ipsum in forma Dei, ubi est cum Patre et Spiritu sancto, pariter invisibilis, sed in forma hominis, ubi esse mundo volunt, patiendo contemptibilis, judicando terribilis.

Et sermonem quem audistis non est meus, sed ejus

qui misit me Patris. Quid est quod prius plurali numero sermones dixit, nunc autem singulari sermonem? Fortasse prædicationis ibi sermones monstraret, hic vero seipsum, qui est Verbum Patris, et ideo dixit: non suum, qui a se ipso non est, sed a Patre. Sicut nec sua imago, sed Patris, nec suus Filius, sed Patris. Recte igitur auctori tribuit, quidquid facit æqualis, a quo habet hoc ipsum, quod illi est indifferenter æqualis.

Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Illa mansio, de qua superius dixit, et spiritualis est, quæ solis sanctis datur. Hæc vero de qua nunc dicit, corporalis est, de sua præsentia corporali tantummodo dixit, quam utrique et justi et impii videre potuerunt. Illa in æternum beatificat liberatos, hæc in tempore visitat liberandos. **Hæc,** inquit, **locutus sum vobis apud vos manens,** utique præsentia corporali una cum illis visibilibus loquebatur.

Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, etc. Multa dixit audientibus infidelibus, quæ in eorum corde locum non invenerunt, quia spiritus sanctus intus eos non docebat. Multa dicit quotidie per sanctos prædicatores, quæ audientes interius non recipiunt, quia **Spiritus sanctus** non suggerit eis interius, quæ audièrent exterius, de quo recte promittitur: **Ipse vos docebit omnia.** Quia nisi idem **Spiritus** corde assistat audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo enim docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit, quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Aliter itaque prædicantem Christum audierunt Judæi, aliter apostoli: illi ad judicium, isti ad salutem, quia hos spiritus in animo docuit quæ foris audierunt in aure.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. In pace relinquo vos, in pace inveniam vos; hic relinquo, illuc do; sequentibus relinquo, prævenientibus do. Pacem suam reliquit nobis in hoc sæculo, pacem suam dabit nobis in futuro sæculo. Pacem suam reliquit nobis, ut nos invicem diligamus. Pacem suam dabit nobis, ubi nunquam invicem dissentire possumus. Quid est quod dicit: **Pacem meam do vobis,** et non dixit: **Pacem meam relinquo vobis?** fortassis quia aliter nunc, aliter tunc, pax erit. Hic vero bella cum vitiis habemus, ideo non addidit, meam; illuc vero in æterna pace, æterna erat tranquillitas et concordia et talis pax, qualem ille habuit cum semetipsῳ, qui nullum habuit in seipso peccatum.

Non quomodo hic mundus dat, ego do vobis. Id est, non quomodo immundi homines sœpe sibi in sua malitia concordant, sed quomodo, qui sibi in sanctitate concordant, et in Christi se charitate conjungunt.

Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, vado et venio ad vos. Hinc turbari et formidari poterat cor illorum, quod ibat ab eis, quamvis venturus esset ad eos, ne forsitan gregem lupus hoc intervallo invaderet, pastore absente; sed a quibus homo abcedebat, Deus non relinque-

PATROL. CII.

A bat, et idem ipse Christus et homo et Deus. Ergo ibat per id quod homo erat, et manebat per id quod Deus erat. Igitur Deus qui nullo continentur loco, discedit ab eorum cordibus qui eum relinquent, moribus non pedibus venit ad illos qui convertuntur ad eum, non facie, sed fide, et accedunt ad eum, non carne sed charitate.

Si diligereis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, etc. Per quod igitur Filius non est æqualis Patri, per hoc iturus erat ad Patrem, in quo venturus est, vivos judicaturus et mortuos; per illud vero quod est æqualis Patri, nunquam recessit a Patre, sed cum illo est ubique totus per divinitatem quam nullus continet locus, agnoscamus geminam substantialiam Christi, divinam scilicet, qua æqualis est Patri, B humanam, qua major est Pater. Utrumque autem simul non duo, sed unus Christus, ne sit quaternitas, sed trinitas Deus. Sicut enim unus est homo anima rationalis et caro, sic unus est Christus, Deus et homo. Ac per hoc Christus et Deus, anima rationalis et caro, Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo, per quem factus est mundus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Jesus, sed in forma servi. Item de singulis quibus homo constat. Quis non est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in anima sola. Quis est resurrectus et triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in sola carne. Dicitur ergo et in his singulis Christus; verum haec omnia non duo vel tres, sed unus est Christus; ideo ergo dicit: **Si diligereis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem.** Non iam naturæ humanae gratulandum est, eo quod assumpta sit a Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cœlo, hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem. Non profecto ad illum ibat, qui cum illo erat, sed hoc erat ire ad illum, et recedere a nobis, mutare atque immortale facere, quod mortale suscepit, ex nobis, et ad dexteram constituere patris, per quod fuit in terra pro nobis. Deinde ipse Dominus Jesus subjunxit.

Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Illud utique dicit, quod factum fuerit, quod eum post mortem visuri erant viventem, et ad Patrem ascendentem. Poterant enim dubitare si Filius Dei esset, cum eum viderunt moritum, sed cum viderunt eum resurrexisse credebant, in quo ante dubitabant, et confirmata est fides in cordibus eorum, quam illis prædicterat, qui et ore promisit, quid facturus erat et opere complevit, quod ante prædictit. Deinde quid dicit:

Jam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi hujus. Quis, nisi diabolus?

Et in me non habet quidquam. Nullum scilicet omnino peccatum, hinc enim ostendit diabolum principem esse peccatorum hominum, non creaturarum Dei, et quotiescumque mundi fuga in mala significazione ponitur non ostendit, nisi mundi istius amatores et non Dei. Absit enim, ut credamus principem esse carli et terre et creaturarum omnium quæ go-

neraliter mundi appellantur. Totus itaque mundus servit suo creatori non deceptor, non interemptor, et regitur dispensatione divina, non inimici versutia subvertitur praeter homines partes illius, qui propria voluntate, non necessitate aliqua, se subjiciunt diabolo, unde et Apostolus ait: *Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, id est, adversus homines, sed adversus potestates et reatores tenebrarum harum* (*Ephes. vi*), id est, peccatorum, qui in tenebris manent iniuitatis quos rectores angelos esse desertores designant, sed sunt qui per gratiam Dei, non propriis meritis inde eruuntur, de quibus ait Apostolus: *Fuistis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate, sed gratia Deo qui eruit nos*, sicut idem dicit Apostolus de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii claritatis sue, in quo princeps hujus mundi, hoc est, tenebrarum harum, non habebat quidquam, quia neque cum peccato Deus venerat, nec ejus carnem de peccati propagine virgo pepererat, et tanquam ei diceretur: *Cur ergo morieris, si non habes peccatum cui debebatur mortis supplicium, continuo subjecit*:

Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio. Discubnens enim discubentibus loquebatur; eamus autem dixit, quo nisi ad illum locum, unde fuerat tradendus? Est morti traditus, qui nullum habebat meritum mortis, sed habebat ut moreretur mandatum patris.

DOMINICA OCT. PENTECOSTES.

LECTIO LIBRI APOCALYPSES BEATI JOANNIS APOSTOLI,
CAP. IV.

¶ Vidi ostium apertum in cœlo, et vox prima quam audivi, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri cito. Post hæc statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita era in cœlo, et supra sedem sedens. Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis, jaspidis et sardii; et iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdinæ, et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, et supra thronos viginti quatuor seniores, sedentes circum amicti stolis albis, et in capitibus eorum coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura, et voces et tonitrua, et septem lampades ardentes ante thronum, que sunt similes spiritu Dei. Et in conspectu sedis, tanquam mare vitreum simile crystallo; et in medio sedis, et in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante et retro. Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas, et in circuitu, et intus plena sunt oculis, et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, et qui venturus est. Et dum darent illa quatuor animalia gloriam et honorem, et benedictionem se-

denti super thronum viventi in sæcula sæculorum, procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum.

Vidi ostium apertum in cœlo. (Ex Beda.) Id est, fidem nativitatis Christi, et passionis, et resurrectionis in Ecclesia. Ostium apertum, Christum natum et passum indicat, ipse enim ait: *Ego sum ostium, si quis per me introierit, salvabitur* (*Joan. x*). Et alibi: *Nemo venit ad patrem nisi per me* (*Joan. xiv*). Quod autem dicit in cœlo, in Ecclesia significat, quæ cœlum esse meruit, eo quod sit habitaculum Dei.

Et vox prima quam audivi, tanquam tubæ loquentis mecum. Sicut enim vox tubæ, sic prædicatorum vox est, quando invitat auditores ad fidem. Quod autem dixit: *Vox prima, subauditur in ista visione.*

Dicens: Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri cito. Quod dicit: Ascende huc, non de loco significat ad locum, sed ascende, id est, intellige, et crede, insidie enim invitat ad Christum Ecclesia, et ad baptismum. Omnis enim qui credit Christum natum et passum, ascendit ad altitudinem Ecclesie, et videt futura affectu spiritali, unde et sequitur.

Post hæc fui in spiritu. Id est, non sensi corpus meum, tanquam spiritus meus solus esset extra corpus in visione spiritali.

Et ecce sedes posita erat in cœlo. Id est. Ecclesia perfecta in fide.

Et supra sedem sedens. Id est, super Ecclesiam sedens erat Christus, unde et Isaías ait: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum* (*Isa. vi*), id est, super Ecclesiam in fide excelsa et in spe vitæ æternæ feliciter elevata.

¶ Et qui sedebat, similis erat aspectu lapidis jaspidis et sardii, etc. Jaspis colorem habet quasi maris, sardius quasi sanguinis. Per jaspidem baptismos intelligitur, per sardium, martyrium. Iste comparationes convenient Ecclesiæ, qua indutus est Christus. Iris arcus est in cœlo, qui significat Novum Testamentum, habet enim tres colores, aquæ, sulphuris, et ignis. Per aquam baptismus intelligitur, per sulphurem pœnitentia, per ignem martyrium, nam et aqua venit in diluvio, sulphur descendit super Sodomam, ignis veniet tempore judicii. Alter. Iris in circuitu sedis, Evangelium significat in circuitu Ecclesiæ, nam et smaragdus aquæ et ignis habet colorum, baptismum significans et martyrium.

Et in circuitu sedis sedilia viginti et quatuor, et supra thronos viginti quatuor seniores sedentes. Viginti decalogum duplicatum, quatuor vero significat quatuor Evangelia. Sive viginti quatuor seniores, duodecim patriarchas, et duodecim significant apostolos.

Circumamictos vestimentis albis. Hoc est, opere castitatis. Unde et Salomon ait: *Omni tempore sine vestimenta tua candida* (*Eccle. ix*), id est, caro tua ab omni pollutionis sorde mundata, et pudicitia castitatis ornata.

Et in capitibus eorum corone aureæ. Id est, prin-

cipalia mentis dona, sapientiae vel immortalitatis palmae.

Et de throno procedunt fulgura. Id est, de Ecclesia multa et magna miracula.

Et voces et tonitrua. Id est, praedicatorum voces, cum promissionibus et comminationibus.

Et septem lampades ardentes ante thronum. Thronus Dei Ecclesia; quae sint lampades ipse exposuit dicens: *Qui sunt septem spiritus Dei*, id est, septem dona Spiritus sancti.

Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo. Mare vitreum significabat baptismum, quod pro puritate simile dicitur crystallo.

Et in medio sedis, et in circuitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante et retro. Quatuor animalia quatuor significant Evangelia; quae oculis ante sunt plena, quia de futuro iudicio praedicant: retro sunt plena, quia de Veteri Testamento testimonium donant; sive ante quia quae agenda sunt discrete considerant, retro quia quae plangenda sunt solerter recordantur.

Et animal primum simile leoni, etc. Secundum anagoge autem, Christus leo fuit in resurrectione, vitulus in passione, homo in carne, aquila in ascensione. Secundum moralem vero sensum, leo qui fortissimus scribitur bestiarum, fortiores significat in fide, vitulus misericordes in Ecclesia; homo, humiles qui dicunt, *Humiliatus sum usquequaque, vivifica me, Domine*; aquila, excelso qui dicunt cum Paulo, nostra autem conversatio in celis est. Quae animalia senas alas habebant, qui per sex mundi aetates legem Veteris ac Novi Testamenti annuntiare non cessant, quae cum sit Novi ac Veteris Testamenti, lex una, in sex videtur esse divisa, id est, in legem naturae, legem litterae, legem prophetarum, legem Evangeliorum, legem Apostolorum, et legem Ecclesiasticam.

Et in circuitu et intus plena sunt oculis. Oculos intus et foras habent, qui Ecclesiam divinarum Scripturarum testimoniis intus et foris illuminant.

Et requiem non habebant die ac nocte. Id est, in prosperitate et in adversitate, ut Psalmista ait: *Benedicam Dominum in omni tempore*, id est, in prosperis et in adversis, nam dies pro prosperitate, et nox pro adversitate frequenter solet intelligi.

Dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, etc. Hic trinitas et unitas intelligitur, quia tres personas, et Deum unum praedican, et trinitatis et unitatis sacramentum demonstrant.

Qui erat, et qui est, et qui venturus est. Qui erat ut illud: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Qui est, ut illud: *Dic filiis Israel: Qui est, misit ad me vos.* Qui venturus est, subauditur judicare vivos et mortuos.

Et cum darent illa animalia gloriam et honorem et benedictionem sedenti super thronum, procidunt vires quatuor seniores et adorabant viventem in saecula saeculorum, et mittunt coronas suas ante thronum dicentes: Dignus es, Domine Deus noster, accipere re-

A *gnum.* Procidunt ante sedem et adorant, et mittunt coronas suas ante Deum omnes electi, quia quidquid dignitatis habent, non sibi, sed illi tribuunt, et ei referunt gloriam laudis, a quo se cognoscunt vires accepisse certaminis.

ITEM BEPÆ IN ISTA IPSA LECTIO EXPOSITIO.

Vidi ostium apertum in celo. Convenienter ostium celeste ascensurus aspicit, cui celsa mysteria pandi promittuntur, vel quia ostium Christus est, qui illum crediderit natum et passum, concedit celum, id est, Ecclesie altitudinem, et videt futura speciali effectu sicut dicit.

Et statim fui in spiritu, et vox prima quam audiri tanquam tubæ loquentis, etc. Similem utique priori voci quae dixerat: Quod vides scribe in libro.

B *Et ecce sedes posita erat in celo, et supra sedem sedens.* Ecclesiam in celesti conversatione positam Dominus habitat. Gregorius papa solium Dei in visione Micheæ angelicas potestates interpretatur, quarum mentibus altius presidens, inferius cuncta disponit.

Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis jaspidis et sardii. Jaspidis color aquam, sardini ignem significat, quibus duobus iudicium novimus celebrari. Sicut enim, inquit, *in diebus Noe, ita erit et adventus Filii hominis* (Matth. xxiv).

C *Et iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.* Iris que fit sole nubes irradiante, et post diluvium primo propitiationis indicio facta est, intercessu sanctorum, quos Dominus illustrat, Ecclesiam muniri designat. Quae bene smaragdo lapidi viriditatis nimiae comparatur. Quo enim haereditatem immarcessibilem fide perfectiori exspectant, eo potentius etiam ceteros orando protegunt. Quia hic de istis tribus lapidibus parva diximus, libet ut de istis pariter et aliis nobilibus lapidibus paululum latius disputemus, de quibus et Isaia ait: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in saphyris, et reliqua, statim quasi exponens subjecit, universos filios tuos a Domino doctos* (Isa. liv).

Fundamentum primum jaspis. Jasperum multa sunt genera: alii enim viridi coloris, et tinctus quasi floribus, appetat; alius smaragdini habens similitudinem, sed crassi coloris, quo omnia fantasmata sugare autmant. Alius nivi et spinæ marinorum fluctuum, quasi mixto crux obrutilans. Per jaspidem ergo, fidei viror immarcescibilis indicatur, que Dominice passionis sacramento per undam baptismatis inbuitur, atque ad omnes spiritualium gratiarum flores, proficiens meritis instruitur. Hanc enim qui habuerit, vanos timores fugat, monente Petro apostolo: *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quem devoret, cui resistite fortes in fide* (I Petr. v).

Secundus saphirus. Hujus lapidis colorem pariter et sacramentum Moses exposuit, cum Dei habitum describens, diceret: *Sub pedibus ejus quasi opus lapidis saphiri; et quasi celum cum serenum est* (Exod. xxiv), Ezechiel quoque dicit, quod locus in quo

thronus Deis sit, saphiri habeat similitudinem (*Ezech.* A) et gloria Domini in hoc colore consistat, præfigurat eum qui portat imaginem supercœlestis, et cum Apostolo potest dicere: *Nostra conversatio in celis est.*

Tertius chalcedonius, qui quasi ignis lucernæ pallentis speciem retinet, et habet fulgorem sub divo, non in domo, quo demonstrantur hi, qui cœlesti desiderio subnixi, hominibus tunc latent, et quasi in abscondito jejunium, eleemosynam, precesque suas agunt, sed cum vel doctrinæ, vel aliis sanctorum usibus inservit, ad publicum procedere jubentur, mox quasi fulgoris lucerna lucent et ardent: ardent videlicet amore, lucent sermone.

Quartus smaragdus, qui nimis viriditatis est, adeo ut herbas virentes frondentesque gemmas, etiam omni inficiens circa se viriditatem repercutsum aereum, cuius genera plurima sunt, sed nobiliores Scythici, secundum locum tenent Bactriani, tertium Ægyptici. Significat autem animas, fide semper viuentes, quæ hæreditatem immarcessibilem (*I Petr. iv.*), et æternam conservatam in celis, et mente concipere sperando, et in proximos satagunt spargere prædicando.

Quintus sardonix. Hic ex onice candorem, ex sardo ruborem trahens, ab utroque sardonici nomen accepit. Sunt autem genera ejus plurima. Alius enim, terræ rubræ similitudinem tenet. Alins quasi per humanum unguem sanguis eniteat, bicolor apparet. Alius tribus coloribus, subterius nigro, superius minio, medio candido consistit, cui comparantur homines corporis passione rubicundi, spiritus puritate candidi, sed sibimet humilitate despecti.

Sextus sardius, qui ex integro sanguinei coloris est, martyrum gloriam significat, de qua dicitur: *Præiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Merito sexto loco positus, cum Dominus noster et sexta aetate saeculi incarnatus, et sexta feria sit pro totius mundi salute crucifixus.

Septimus chrysolithus, qui quasi aurum fulget, scintillas habens ardentes, cuius specie figurantur hi, qui intellectu supernæ veræ sapientiae fulgentes, verba exhortationis in proximos vel etiam virtutum signa quasi scintillas ignis effundunt, quorum utorum ait:

Mentibus instat amor, sermonibus æstuat ardor, D quod quia solo spiritalis gratiae munere geritur, decentissime septimo fundamento chrysolithus inest, septiformi enim saepe numero solet Spiritus sancti gratia figurari.

Octavus beryllus. Beryllus est, quasi consideres aquam solis fulgore percussam, rubicundum ac decorum reddere colorem, sed non fulget nisi in sexangulam formam poliendo figuretur. Repercussione enim angulorum, splendor illius acuitur. Significat autem homines ingenio quidem sagaces; sed amplius supernæ gratiae lumine resplgentes, quodque tenentes manu adūtere dicitur, procul dubio patet, quia quisque sancto viro conjungitur, ejus nimirum bona conversationis igne recreatur.

A Nonus topazius. Topazius lapis, quantum inventione rarus, tantum mercium quantitate pretiosus est; qui duos habere fertur colores, unum auri purissimi, et alterum ætherea claritate reluentem. Hic regibus ipsis fertur esse mirabilis, ut inter divitias suas nihil se simile possidere cognoscant. Cujus pulcherrima naturæ qualitas, contemplative vitae decori dignissima comparatur. Hanc enim reges sancti, quorum cor est in manu Dei, cunctis bonorum operum divitiis, universisque virtutum gemmis merito præferunt, tanto ardentius cœlestis vita dulcedinem animo complectentes, quanto frequentius supernæ gratiae fuerint splendore percussi. Habent ergo sancti viri aureum colorem, et interea flammæ charitatis habent æthereum, ex supernæ contemplatione dulcedinis. Quod vero in insula Thebaida, quæ Topazion appellatur, unde ipse nomen accepit, inveniri dicitur, duplice intelligendum est, quia et illæ præcipue, id est, Ægyptiorum regiones, monachorum gregibus abundant, et quicunque soli justitiae vicinus habitaverit, ætherei nimirum luminis fulgore coletur. Et pulchre in octavo ordine, activæ vita perfectio, sic in nono speculativæ suavitatis gemma ponitur, sive quia novem ordines angelorum quorum vitam imitatur, in Scriptura sancta reperiantur.

B Decimus chrysoprasius. Chrysoprasius est viridis aureæque commixtæ, quoddam etiam purpureum jubar trahens aureis intervenientibus guttis. Nascitur autem in India, qui significat eos qui viriditatem æternæ patriæ perfectæ charitatis fulgore promerentes, eam etiam cæteris purpurea martyrii sui luce patescunt; qui quoniam in eo quod vitam despiciunt, æternam gloriam præferunt, Domini in carne apparentis exempla sequuntur, jam velut in India, id est, prope solis ortum, meritorum suorum fulgore ostendunt.

C Undecimus hyacinthus. Hyacinthus in Æthiopia reperitur, cæruleum colorem habens optimus, qui nec rarus est, nec densitate obtusus, sed ex utroque temperamento lucet, puriscato, et suaviter florem trahit. Hic autem non rutilat æqualiter, facie cœli mutatur. Sceno enim perspicuus atque gratus est, nubilo coram oculis evanescit atque marcescit. Indicat enim animas cœlesti semper intentioni deditas, atque angelicæ quodammodo quantum mortalibus fas est, conversationi propinquantes, quibus omni custodia discretionis conversatio percipitur, ne vel nimia sensus subtilitate callens, altiora se querere, et fortiora se scrutari audeat. Gloria enim Domini celare verbum, id est, caute de Deo vel homine Christo philosophari, vel rursum desidia torpente, ad infirma fidei initia atque elementa exordii sermonum Dei relabantur, qui potius via regia gradientes, a dextris et a sinistris per arma justitiae tutati procedent, quasi hyacinthus nubilo circumdatu loquitur. Nihil enim judicari me scire inter ros, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (*I Cor. ii.*), et quasi in serena luce visus, ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos* (*Ibid.*).

Duodecimus amethystus. Amethystus purpureus est, permixto violaceo colore, et quasi rose niture, quasdam leniter flammulas fundens, sed et quiddam in purpura illius non ex toto igneo sed quasi vinum rubens apprens. Purpureus ergo decor cœlestis regni habitum, roseus vero atque violaceus humilem sanctorum, vere avidam pretiosamque mortem designat.

In jaspide ergo, fidei viriditas; in saphiro, spei cœlestis altitudo; in chalcedonio, flamma charitatis internæ figuratur. In smaragdo autem, ejusdem fidei fortis inter adversa confessio. In sardonice, sanctorum inter virtutes humilitas. In sadio, reverendus martyrum crux exprimitur. In chrysolitho, vox spiritualis inter miracula prædicatio. In berylo prædicantium perfecta operatio. In topazio, eorumdem ardens contemplatio monstratur. Porro in chrysoprasio, beatorum martyrum opus pariter et præmium. In hyacinthro, doctorum cœlestis ad alta sublevatio, et propter infirmos humilis ad humana descensio. In amethysto, cœlestis semper regni in humilium animo memoria designatur, singulique lapides pretiosi singulis sunt fundamentis deputati, qui licet omnes perfecti, quibus civitas Dei nostri in monte sancto ejus ornatur atque fundatur, Spiritualis gratiae sint luce fulgentes, alii tamen per spiritum datur sermo sapientia, alii sermo scientia, alii gratia sanitatum, alii genera linguarum, alii fides in eodem spiritu, etc.

Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, et super thronos viginti quatuor seniores sedentes. Ecclesiam namque propter societatem fidei in una sede viderat, eamdem per geminum testamentum de patriarchis et apostolis generatam, in viginti et quatuor sedilibus cernit. Sedente autem, propter judiciariam ejus in Christo dignitatem; sedebunt autem et judicabunt universa membra, sed in uno et per unum caput. Nam quomodo poterunt sancti in judicio sedere, stantes ad dextram judicis, possunt etiam viginti quatuor seniores in illis intelligi, qui perfectionem operis, que senario numero commendatur, clara Evangelii prædicatione consumant, nam quater seni, viginti quatuor faciunt.

Circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronæ aureæ. Hoc est, bonis operibus indutus, perenni mentis memoria, gaudia superna querentes; tæpe enim mens capitis nomine solet intelligi.

Et de throno procedunt fulgura et voces et tonitrua. Hoc est, quod Marcus ait: *Illi autem prosecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis* (*Martiultimo*).

Et septem lampades ante thronum, qui sunt septem Spiritus Dei. Unum Spiritum dicit septiformem; unus est enim Spiritus, septiformitas enim, perfectio est et plenitudo. Commenorato vero Spiritu sancto, convenienter unda baptismi sequitur, qua idem spiritus recipi creditur.

Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum, simile crystallo. Propter fidem veram baptisma refertur ad

A intra, in quo non aliud videtur exterius, quam quod gestat interius. Crystallo quoque quod de aqua in glaciem et lapidem pretiosum efficitur, baptismi gratia figuratur.

Et in medio sedis, et in circuitu sedis, quatuor animalia, plena oculis, ante et retro. Circuitus throni Dei, id est Ecclesiæ patres, lumen Evangelii, præteriorum futurorumque scientia replet.

Et animal primum simile leoni, etc. Hæc animalia multisarie interpretantur. Beatus autem Augustinus, juxta ordinem libri istius, Matthæum iconem dicit intelligi, qui regiae dignitatis in Christo prosapiam narrat, qui et vicit leo de tribu Juda. Catulus enim leonis Juda, et in quo ut rex a rege timetur. A Magis adoratur, ubi etiam rex cum servis rationem ponit. Rex nuptias filio facit, et ad ultimum rex segregat oves ab hædis. Lucam in vitulo, qui hostia magna suit, in lege enim ejus non solum principia circa templum et sacrificia diversantur, sed ita concluditur: *Et erant semper in templo laudantes et benedicentes Deum.* Facies vero hominis, Marcus significat, qui nihil de regali, vel sacerdotali Domini potentia locutus, tantum hominis Christi gesta simpliciter narrat. Aquila autem, Joannes est, qui nativitatem Verbi, velut ortum solis perspicaciter aspectat. Animalia autem nunc Evangelistas, nunc totam Ecclesiam significant, cuius fortitudo in leone, victimatio in vitulo, humilitas in homine, sublimitas in aquila volante monstratur.

Singula eorum habebant alas senas. Perfectione C sua doctrinæ, Ecclesiam ad alta sublevant. Senarius enim numerus ideo perfectus dicitur, quia primis suis partibus impletur, uiam quippe, quod est sexta senarii pars, et duo, quod est tertia, et tria quod est dimidium, eumdem senarium faciunt. Alter alæ senæ quatuor animalium quæ sunt viginti et quatuor, totidem Veteris Testamenti libros insinuant, quibus Evangelistarum et fulcitur auctoritas, et veritas probatur.

Et in circuitu et intus plena sunt oculis. Sancta Ecclesia, et coram Deo, et coram hominibus se vigilanter attendit, cujus interiores oculos aspexerat Psalmista, cum diceret: *Omnis gloria ejus filii regis ab intus.* Exteriores vero, cum continuo subdit: *In fimbriis aureis, circumamicta varietate.* Alter, sive litteram attendas, sive allegoriam quereras, lucem semper in Evangelio reperis. Alia translatio sic habet: *Plena oculis ante se et retro, quia lux Evangelii, et ænigmata legis irradiat, et novæ gratiae mundo fulgur infundit.*

Et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, etc. Sancta animalia, cuncta tempora sæculi unam dominationem Deitatis, omnipotentiam et æternitatem sanctæ Trinitatis affirmant, manente intellectuæ creaturæ perpetua in cœlestibus laude.

Procident viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabunt virentem in sæcula sæculorum. Animalibus personantibus laudem, id est,

Evangelistis prædicantibus Christi dispensationem, A omnis Ecclesia quæ in præpositis constat et populis; hoc enim geminato, duodenarius numerus significatur, statim cadens in faciem, adorat viventem in sæcula sæculorum, et mittebant coronas suas ante thronum Dei, videlicet, assignantes quidquid virtutis, quidquid habebant dignitatis, quippe qui ex nitilo cuncta creaverat.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. III.

« Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine, princeps Iudeorum. Hic venit ad Jesum nocte, et dixit ei : Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister; nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi Deus fuerit cum eo. Respondit Jesus, et dixit ei : Amen amen dico tibi : Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Dicit B ad eum Nicodemus : Quomodo potest homo renasci cum sit senex? Nunquid potest in ventrem matris sue iterum introire et nasci? Respondit Jesus : Amen amen dico tibi : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est, et quod natum est ex spiritu, spiritus est. Non mireris quia dixi tibi : Oportet vos renasci denuo. Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo valat. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus, et dixit ei : Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Jesus et dixit ei : Tu es magister in Israel, et hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accepistis. Si terrena dixi vobis, et non creditis, quomodo si dixerim vobis cœlestia credetis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. Filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. »

Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine, princeps Iudeorum, hic venit ad Jesum nocte. Princeps scilicet Iudeorum, venit ad Jesum nocte, cupiens secreta ejus allocutione, plenius discere mysteria fidei, cuius aperta ostensione signorum, aliquatenus jam rudimenta percepérat, qui quoniam prudenter ea quæ ab illo quærerat, investigare promeruit.

Rabbi, scimus, quia a Deo venisti magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. A Deo enim Jesum ad magisterium cœleste, mundo adhibendo, venisse confessus est, Deum cum eo fuisse miraculis prudentius intellexit, neandum tamen ipsum Deum cognovit esse; sed quia quem magistrum noverat veritatis, studiose docendus, adiit merito, et agnitionem divinitatis ejus perfecte doctus sublit, merito utriusque nativitatis ejus, divine scilicet et humanæ, sed et passionis atque ascensionis ipsius arcana percepit. Nec non etiam modum secundæ generationis, ingressum regni cœlestis, aliqua perplura doctrinæ evangelicæ sacramenta, Domino revelante didicit.

A Respondit Jesus et dixit : Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Quæ sententia tanto apertius cunctis fidelibus lucet, quanto constat, quia sine hujus luce fideles esse nequeunt. Quis enim sine lavacro regenerationis remissionem peccatorum consequi, et regnum valet intrare cœlorum? Sed Nicodemus qui nocte venit ad Jesum, neendum lucis mysteria capere noverat, nam et nox in qua venit, ipsa ejus qua premehat ignorantiam designat, neendum enim eorum numero sociatis erat, quibus ait Apostolus : *Fuistis aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino (Ephes. v).* Sed inter eos potius remanebat. Quibus dicit Isaïas : *Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est (Isa. lx).*

B Dicit ad eum Nicodemus : Quomodo potest homo nasci cum sit senex, etc. Quia enim secundæ nativitatis adhuc nescius perseverabat, de salute autem sua jam sollicitus exsisterat, necessario de una, quam noverat nativitate an posset iterari, vel quo ordine regenerationis possit impleri, quærebat, ne hujus expers remanendo, vitæ cœlestis particeps esse nequeret. Notandum autem, quia de carnali quod dixit, hoc etiam de spirituali est regeneratione sciendum. Nequaquam videlicet eam, postquam semel expleta fuerit, posse repeti. Sive enim hereticus, sive schismaticus, sive facinerosus quisque in confessione sanete trinitatis baptizaret, non valet ille, qui ita baptizatus est, a bonis catholicis rebaptizari, ne confessio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

C Et quia Nicodemus ad primam Domini responsionem sollicitus, quomodo sit intelligenda diligenter inquirit, meretur jam planius instrui, et quia secunda nativitas, non carnalis est, sed spiritualis audiare.

D Respondit Jesus : Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu non potest introire in regnum Dei. Cujus nativitatis modum subsequenter exponens prorsus a carnali distinguens, ait :

Quod natum est de carne, caro est, quod natum est de spiritu, spiritus est. Natura spiritus invisibilis, carnis est visibilis, atque ideo carnalis generatio visibiliter administratur. Visibilibus incrementis qui in carne nascitur per ætatum momenta proficit : spiritualis autem generatio tota invisibiliter agitur. Nam videtur quidem qui baptizatur in fontem descendere, videtur aquis immersi, videtur de aquis ascendere. Quid autem in illo lavacro regenerationis egerit, minime potest videri, sola autem fidelium pictas novit, quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit. Filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascendit; filius prævaricationis descendit, sed filius reconciliationis ascendit; filius iræ descendit, sed filius misericordiae ascendit; filius diaboli descendit, sed Filius Dei ascendit. Sola hæc Ecclesia mater, quæ generat novit, ceterum oculis insipientium videtur talis exire de fonte, qualis intravit. Totumque ludus esse quod agitur, unde in fine videntes gloriam sanctorum, dicent gementes

in tormentis. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem improperii (Sap. v), quomodo ergo computati sunt inter filios Dei? Ait Joannes Apostolus: Charissimi, inquit, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus; quod ergo natum est ex spiritu, spiritus est. Quia qui ex aqua et spiritu regeneratur invisiibiliter in novum mutatur hominem et de carnali efficitur spiritualis, qui ideo recte non solum spiritualis, sed etiam spiritus vocatur, quia sicut substantia spiritus invisiibilis est nostris aspectibus, ita is qui per gratiam Dei renovatur invisiibiliter sit spiritualis, et Dei filius, cum visibiliter omnibus caro et filius hominis apparet.

Non mireris, quia dixi tibi oportet vos nasci denuo, etc. Spiritus ubi vult spirat, quia ipse habet in potestate, cajus cor gratiae suæ visitatione illustret. Et vocem ejus audis, cum te presente loquitur, is qui spiritu sancto repletur, sed non scis unde veniat, et quo vadat, quia etiam te presente, si quempiam spiritus ad horam impleverit, non potest videre quomodo intraverit, vel quomodo redierit, quia natura est invisiibilis; sic est omnis qui natus est ex spiritu, et ipse enim invisiibiliter agente spiritu, incipit esse quod non erat. Ita ut infidelis nesciat unde veniat, et quo vadat, id est, quia a gratia regenerationis venit in adoptionem filiorum Dei, et vadit in perceptionem regni coelestis. Quærante adhuc Nicodemo quomodo possent haec fieri,

Respondit Jesus et dixit ei: Tu es magister in Israel, etc. Non quasi illustrare volens eum qui magister vocetur, cum sit ignarus sacramentorum coelestium, sed ad humilitatis illum viam provocans, sine qua janua coelestis non potest inveniri.

Amen amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod ridimus, etc. Terrena illis dixit, ut in superiori lectione invenimus, cum de passione ac de resurrectione sui corporis, quod de terra assumpserat loqueretur: Solvite templum hoc et in tribus diebus excitatobus illud. Non tamen credebant verbo quod dixit, sed ne hoc quidem intelligere valebant, quia non de alio, quam de templo corporis sui diceret. Qui ergo terrena audientes non capiebant, quanto minus coelestia, id est, divinae generationis, capienda mysteria sufficiunt? addit, autem adhuc Dominus coelestibus sacramentis, et de terrenis instruere eum, quem videt sapienter ac diligenter his quæ audit intendere, coelestis namque est ascensio ejus ad vitam sempiternam. Terrena vero exaltatio ejus ad mortalem temporalem. Dicit ergo de coelestibus:

Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, etc. Merito autem queritur, quomodo dicatur filius hominis, vel descendisse de cœlo, vel eo tempore, quo haec in terra loquebatur, jam fuisse in cœlo. Non ergo caro Christi descendit de cœlo, neque ante tempus ascensionis erat in cœlo, sed quia una Christi persona est in duabus existens naturis, atque ideo filius hominis recte dicitur, et descendisse de cœlo, et ante passionem fuisse in cœlo, quia quod in

A sua natura habere non potuit, hoc in Filio Dei a quo assumptus est habuit. Sed et hoc querendum, quomodo dictum sit, et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, cum omnes electi se veraciter confidunt ascensuros in cœlum promittente sibi Domino, quia ubi ego sum, illic et minister meus erit. Cujus tamen nodum questionis apertissima ratio solvit, quia videlicet mediator Dei et hominum homo Christus Jesus electorum omnium caput est, idemque omnes electi ejusdem capitatis membra sunt, dicente Apostolo: Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam (Ephes. i, 22); et rursum: Vos enim estis corpus Christi et membra de membro (I Cor. xii, 27.) Nemo ascendit in cœlum, nisi Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, qui in se ipso quidem primum cernentibus apostolis, eminentioribus nimis membris suis, ascendit, et exinde in membris suis quotidie ascendens, se colligit in cœlum; quisquis in cœlum ascendere desiderat, ei qui de cœlo descendit, et est in cœlo, se vera fidei et dilectionis unitate conjungat, aperte intelligens, quia nullo alio ordine, nisi per eum, qui descendit de cœlo, potest ascendere in cœlum. Unde alias ipse dicit: Nemo venit ad Patrem, nisi per me,

Et sicut Moses exaltavit serpentes in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Mira magisterii coelestis arte Dominus magister legis Mosaicæ ad spiritualem legis ejusdem sensum inducit, recordans historię veteris, et hanc in figuram suæ passionis atque humanæ salvationis factam edisserens. Narrat quippe liber Numerorum, quia pertusus in eremo populus Israel molestia itineris longi ac laboris, murmuravit contra Dominum et Mosen. Ideoque Dominus miserit in illum ignitos serpentes, ad quorum plagas et mortes plurimorum, cum clamarent ad Mosen, et ille oraret, jussit eum Dominus facere serpentem æneum et ponere pro signo. Qui percussus, inquit, aspergit eum, vivet, et ita factum est (Num. xxii). Plagæ igitur serpentium ignitorum, venena sunt et incentiva vitiorum, que animam quam tangunt, spirituali morte perimunt; et bene murmurans contra Dominum populus, serpentium morsibus sternebatur, ut ex ordine flagelli exterioris agnosceret quantum intus perniciem murmurando patetur. Exaltatio autem serpentis ænci quam dum percussi aspicerent sanabantur, passio est nostri redemptoris in cruce, in cuius solum fide regnum mortis et peccati superatur. Recte etenim per serpentes peccata, quæ animam simul et corpus ad interitum trahunt exprimuntur. Non solum quia igniti, quia virulenti, quia ad peritendum sunt, verum etiam quia per serpentem primi parentes nostri ad peccandum persuasi ac de immortalibus sunt peccando mortales effecti. Recte per serpentem æneum Dominus ostenditur, qui venit in similitudinem carnis peccati, quia sicut æneus serpens effigiem quidem ignitis serpentibus similem, sed nullum prorsus in suis membris habuit odorem veneni, percussos a serpentibus suis exaltatione sanabat, sic nimis redemptor humani generis, non carnem peccati, sed similitudinem

induit carnis peccati, in qua mortem crucis patiendo, credentes in se ab omni peccato, et ab ipsa etiam morte liberaret.

Ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam æternam. Cujus quidem verbi patet sensus, quia qui credit in Jesum, non solum perditionem evadit poenarum, sed et vitam percipit æternam, et in hoc inter figuram distat, et veritatem, quia per illam vita protelabatur temporis, per hanc vita donatur sine fine mansura. Sed curandum solerter est ut quod intellectus bene sentit, operatio condigna proficiat, quatenus confessio rectæ nostræ fidei, pie et sobrie conversando ad perfectionem promissæ nobis vitæ mereatur attingere. Verum quia haec de Filio hominis dicuntur, qui exaltari in cruce et morte potuit pati, ne putaret Nicodemus filium tantum eum hominis esse, a quo vita esse exspectanda perpetua, curavit ei etiam Dominus divinitatis suæ patescere sacramentum, unumque et eundem Filium Dei, et hominis mundi ostendere salvatorem.

HEBDOMADA II POST PENTECOSTEN.

LECTIO EPISTOLÆ BEATI JOANNIS APOSTOLI, CAP. IV.

Deus charitas est : in hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiacionem pro peccatis nostris. Charissimi, sic Deus dilexit nos, et nos debemus invicem diligere. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est. In hoc intelligimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis : quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus, et testificamur, quoniam Pater misit Filium suum salvatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. Et nos cognovimus et credidimus charitati quam habet Deus in nobis. Deus charitas est, et qui manet in charitate in Deo manet et Deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii, quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor paucum habet. Qui autem timet non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit quoniam diligo Deum et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.

Deus charitas est : in hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. Quomodo ipse Dominus ait : Majorem hanc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis, et ibi probata est dilectio Christi in nos, quia moritur pro no-

A bis. Dilectio Patris unde probata est in nobis? quia Filium suum unicum misit mori pro nobis, sicut et Paulus apostolus dicit, qui proprio Filio suo non percit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? (Rom. viii.)

Et in hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam, etc. Non illum dileximus prius, nam ad hoc nos dilexit, ut diligamus eum. Gratia quippe hominem prævenit ut diligat Deum, qui dilectione operetur bona, unde Psalmista : *Dens meus, inquit, misericordia ejus præueniet me* (Psal. lvi).

Et misit Filium suum propitiacionem pro peccatis nostris. Hoc est maximum in nos divinæ charitatis indicium, quia necdum ipsi pro peccatis nostris eum petere noscemus, misit ille Filium suum ad nos, qui nobis in se credentibus ultro veniam daret, nosque ad Paternæ gloriæ societatem vocaret. In quibusdam codicibus hic versiculus ita legitur : *Et misit Filium suum litatorem pro peccatis nostris.* Litator autem, sacrificator est. Sacrificavit enim Filius Dei pro peccatis nostris, non hostias pecuniam, sed se ipsum offerendo. Unde bene Paulus admonens ait : *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis* (Ephes. v), cui sententia concinuit hoc quod hic quoque Joannes exhortando subjungit, dicens :

Charissimi, sic Deus dilexit nos, et nos debemus invicem diligere. Quod autem sequitur : *Deum nemo ridit unquam,* majore disputatione indiget, cum Dominus et hominibus mundo corde Deum videndum promittat, et de sanctis dicat, quod angeli eorum in celis semper vident faciem Patris. Hanc autem sententiam, et in Evangelio suo ponit idem Joannes, ubi etiam quomodo Deus videri possit consequenter adiungit, dicens : *UnigenitusFilius qui est in sinu Patris ipse narrabit.* Quod beatus pater Ambrosius, ita exposuit. Et ideo Deum nemo vidit unquam, quia eam quæ in Deo habitat plenitudinem divinitatis, nemo conspexit, nemo mente aut oculis comprehendit. Videlicet enim, ad utrumque referendum est. Denique cum additur, *UnigenitusFilius qui est in sinu Patris, ipse enarrabit, mentium magis quam oculorum visio declaratur.* Species enim videtur, virtus vero narratur : illa oculis, hec mente comprehenditur. Item beatus Augustinus in libro de Videndo Deum, de eadem disputatione questione : Proinde, inquit, narrante unigenito qui est in sinu Patris, narratione ineffabili, creatura rationabilis munda et sancta impleta Dei visione ineffabili, quam tunc consequemur, cum æquales facti fuerimus, quia sicut videntur ista visibilia corporis sensibus nota, *Deum nemo ridit unquam,* quoniam si aliquando eo modo visus est, non sicut ista natura videtur, sed voluntate visus est, specie qua voluntate apparens, latente natura atque in se incomunicabilitate permanente. Eo autem modo quo videtur sicut est, nunc fortasse videtur a quibusdam angelis suis sanctis. A nobis autem, tunc ita videbitur,

D illa oculis, hec mente comprehenditur. Item beatus Augustinus in libro de Videndo Deum, de eadem disputatione questione : Proinde, inquit, narrante unigenito qui est in sinu Patris, narratione ineffabili, creatura rationabilis munda et sancta impleta Dei visione ineffabili, quam tunc consequemur, cum æquales facti fuerimus, quia sicut videntur ista visibilia corporis sensibus nota, *Deum nemo ridit unquam,* quoniam si aliquando eo modo visus est, non sicut ista natura videtur, sed voluntate visus est, specie qua voluntate apparens, latente natura atque in se incomunicabilitate permanente. Eo autem modo quo videtur sicut est, nunc fortasse videtur a quibusdam angelis suis sanctis. A nobis autem, tunc ita videbitur,

cum ei facti fuerimus aequales. Et post aliquanta expōnens sententiam sancti Ambrosii: *Deum enim, inquit, nemo vidit unquam*, vel in hac vita, sicut ipse est, vel etiam in angelorum vita, sicut visibilia ista quae corporali visione cernuntur, quia unigenitus filius, qui est in sinu Patris ipse narrabit, quia non ad oculorum corporalium, sed ad mentium visionem dictum est pertinere quod narrabit. Item post multa: *Ad eam vero visionem, inquit, quia videbimus Deum sicut est*, mundana corda communuit, quia enim corporali consuetudine loquendi visibilia nominantur, propter ea Deus invisibilis dicitur, ne corpus esse credatur. Nunquid corda munda suæ substantiae contemplatione fraudabit, cum hæc magna et summa merces Deum colentibus, et diligentibus promittatur, dicente ipso Domino, quando corporibus oculis visibiliter apparebat, et invisiblem se contuendum mundis cordibus promittebat: *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et diligam eum, et ostendam me ipsum illi*; hæc quippe natura ejus æqualiter cum patre invisibilis sicut æqualiter incorruptibilis est, quia continuatim Apostolus posuit dicens: *Regi autem saeculorum inrisibili, incorruptibili, divinam substantiam, qua potuit hominibus prædicatione commendans*. Deus ergo rex invisibilis, neque oculis, sed mente querendus est, sed quemadmodum si solem istum videre vellemus oculum corporis purgaremus, unde videri lux potest, volentes videre Deum, oculum cordis quo Deus videri potest, purgemos: *Beati enim mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v). Verum quia hæc visio in futuro speratur, quid agendum est nobis, dum adhuc constituti in corpore peregrinamur a Domino, quo solatio utendum, ubi divina visione, needum licet perfri?

Si diligamus invicem, Deus in nobis manet. Sed nemo putet hanc dilectionem in qua Deus manet, abjecta et desidiosa quadam mansuetudine, imo non mansuetudine, sed remissione et negligentia reservari, non est ista charitas, sed languor, serveat charitas ad corrigendum, ad emendandum se, si boni mores delectant, si mali emendentur, corriganter. Si ergo diligamus invicem sincera et disciplinabili charitate, Deus in nobis manet, operibus quidem ipsius charitatis manifestatus, quamvis nondum visibiliter apparet.

Et charitas ejus in nobis perfecta est. Querendum autem, quomodo dicat perfectionem divinæ charitatis in mutua dilectione consistere, cum Dominus in Evangelio pronuntiet, non esse magnum, si diligamus eos, qui nos diligunt, nisi ad inimicos etiam de quibus hic penitus tacere videtur, eadem dilectio pertinet, nisi forte ipsos inimicos fraternali amoris intuitu diligere debemus, videlicet ut non semper inimici remaneant, sed resipiscant a diaboli laqueis nobisque germano fœdere socientur: *Si diligamus, inquit, invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est.* Incipe diligere, persiceris, corpisti diligere, caput in te Deus habitare, ut perfectius habitando faciat te perfectum.

A *In hoc intelligimus, quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, etc.* Hoc ipsum, quod de spiritu suo dedit tibi unde cognoscis, interroga viscera tua, si plena sunt charitate, habes spiritum Dei. Paulo teste qui ait: *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, et nos vidimus, et testificamur, quoniam pater misit filium suum salvatorem mundi* (Rom. v). Nemo de salute desperet, quia et si magni sunt morbi scelerum, qui deprimunt, omnipotens est medicus qui salvet, tantum meminerit quisque, quod idem filius Dei, qui venit mitis ut salvaret, venturus est districtus, ut judicet.

B *Quicunque confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet et ipse in Deo.* Perfectam cordis confessionem dicit, quod nec male suadentium hereticorum possit fraude corrupti nec persequentiū paganorum tormentis conquassari, nec carnarium fratrum exemplis, nec propriæ fragilitatis segnitia titubare. Sunt etenim, qui etiam verbis negant esse Jesum filium Dei, quales multi suis produntur eo ipso tempore, quo hæc scribebat Iohannes; sunt item qui constentur verbis et factis negant, unde bene, qui nunc ait: *Quicunque confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo* (I Joan. iv), ipse paulo superius dicit: *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, insinuans profecto quia quisque dilectionem in fratres habet, ille Jesum Dei esse filium testatur.*

C *Et cognovimus et credimus veritati, quam habet Deus in nobis.* Cognovimus quia Jesus est filius Dei, et quia Pater misit eum salvatorem mundi, et credimus charitati, quam habet Deus in nobis, quia videlicet cum haberet unicum, noluit illum esse unum, sed ut fratres haberet adoptavit illi, qui cum illo possiderent vitam æternam.

D *Deus charitas est.* Jam superius dixit illud, ecce iterum dicit, amplius tibi non potuit commendari charitas, quam ut diceretur Deus, forte munus Dei contempturus eras, nunquid et Deum contemnis?

E *Et qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo.* Vicissim in se habitant qui continent et qui continetur, habitas in Deo, sed ut continearis, habitat in te Deus, sed ut contineat, ne cadas, quia sic Apostolus de ipsa charitate dicit: *Charitas nunquam cadit* (I Cor. xiii), quomodo cadit quem continet Deus?

F *Et in hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus, etc.* Quisquis fiduciam habet in die judicii, perfecta est in illo charitas. Quid est habere fiduciam in die judicii? non timere, ne veniat dies judicii; cum enim primo quis ad pœnitendum se, de malis actibus converterit, iincipit timere diem judicii, ne videlicet apparente justo judice, ipse damnetur: processu vero bonæ conversationis animatus disret non timere quod timebat, sed potius optare, ut veniat ille desideratus cunctis gentibus, sperans se cum sanctis merito bonæ actionis esse coronandum. Unde autem fiduciam in die judicii habere possumus, plenius subdendo manifestat.

Quia sicut ille es, et nos sumus in hoc mundo,

Nunquid vero potest homo esse sicut Deus? sed et A meminisse oportet, quod et supra dictum est, quia non semper ad aequalitatem dicitur, sed sicut dicitur, ad quamdam similitudinem, quoniam enim dicas: Sicut aures habeo ita habet et imago, nunquid omnino sic? sed tamen dicas sicut. Sicut ergo facti sumus ad imaginem Dei, quare non sicut Deus sumus, non ad aequalitatem, sed pro modo nostro. Inde ergo nobis datur fiducia in die judicii, quia sicut illo est, et nos sumus in hoc mundo, imitando videlicet perfectionem dilectionis in mundo, cuius ille exemplum nobis quotidie praebet de celo. De qua salvator in Evangelio: *Diligite, inquit, inimicos vestros, et orate pro persecutibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in celis est, qui solem suum oriri facit, super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (Matth. v).*

Timor non est in charitate. In tali videlicet charitate, quae ad imitationem divinae bonitatis, etiam inimicis benefacere, et hos diligere novit.

Sed perfecta charitas foras mittit timorem. Illum scilicet timorem, de quo dicitur: *Initium sapientiae timor Domini.* Quo timet quisque, incipiens opera justitiae, ne veniat justitiae districtus judex, et si minus castigatum inveniens, damnat. Illa charitas pellet foras, quae pro merito justitiae, fiduciam habet in die judicii, sed et presentium adversitatum timorem perfecta charitas ejicit ex animo, quam habere quærebat, qui Deum supplicans, ait: *At timore inimici eripe animam meam; quam habebat qui dixit: Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, angustia, famæ, an perseratio, an nuditas, an periculum, an gladius (Rom. viii)?*

Quoniam timor pœnam habet. Torquet cor conscientia peccatorum, nondum facta est justificatio, ideo in psalmo de ipsa perfectionis justitia: *Conversisti, inquit, planctum meum in gaudium mihi, concidisti saccum meum, et præcinxisti me latitia, ut cantem tibi gloriam meam ut non compungar (Psal. xxix), id est, non sit, quod stimulet conscientiam meam.* Stimulat timor, sed noli timere, intrat charitas quæ sanat quod vulnerat timor.

Qui autem timet non est perfectus in charitate. Quia nimis tuor pœnam habet, quamvis sicut sectionem medici salus optata, ita timorem, charitas desiderata subsequatur. Nec putari debet, his beati Joannis sermonibus esse contrarium, quod Psalmista dicit: *Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi (Psal. xviii).* Duo namque sunt timores, unus quo timent homines Deum, ne mittantur in gehennam: ipse est timor ille, qui introducit charitatem. Sed sic venit, ut exeat; si enim adhuc propter pœnas times Deum, nondum amas, quem sic times. Non bona desideras, sed mala caves, sed ex eo quod mala caves, corrigis te, et incipis bona desiderare. Cum bona desiderare cœperis, erit in te timor sanctus, ille scilicet, ne ipsa bona amittas; non ut mittaris in gehennam, sed ne te deserat præsencia Domini, quem amplecteris, et aeternum frui desideras.

A Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Diligamus, quoniam ipse prior dilexit nos, nam unde diligemus, nisi ille prior dilexisset nos. Hinc enim ipse in Evangelio dicit: *Nos vos me elegistis, sed ego elegi vos (Joan. xv).* Ita autem perfecti erimus in charitate, si quemadmodum nulli alterius, nisi salutis nostræ gratia, prior ille nos dilexit, nos quoque ita eum nullius rei, nisi sui tantum amoris dilexerimus obtentu. Verum quia sunt, qui verbo tenus Deum diligunt, consulte subjungitur:

Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, etc. Unde probamus quod mendax est. Audi: *Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quonodo potest diligere?* Quid ergo? Qui diligit fratrem suum, diligit Deum, necesse est, ut qui diligit B Deum, diligit ipsam dilectionem, Deus enim dilectio est, et ne quis dicere auderet: *Et quid obstat diligere Deum, etiam si non diligo fratrem?* recte subdidit:

Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligit et fratrem suum. Quonodo enim diligis eum, cuius odisti mandatum? Quis est qui dicat: *Diligo imperatorem, sed odi leges ejus, non ita est verus Dei amator, sed vide, inquit, quia mandata tua dilexi, Domine, et ideo confidenter adjungit, in tua misericordia vivifica me (Psal. cxviii).*

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVI.

C *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura et byssio. Et epulabatur quotidie splendide.* D *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensis divitis, et nemo illi dabat. Sed et canes veniebant et lingebant ulceram ejus. Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno. Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidi Abraham a longe et Lazarum in sinu ejus. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili recordare, quia receperisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ita ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in dominum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Mosen et prophetas: audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Mosen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.*

Homo quidam erat dives, etc. (Ex Beda.) Purpura regii habitus esse colorem marinis e conchy-

Illis tinctam, nemo fere est qui dubitet. Nam conchylia ferro circumcisa lacrymas purpurei coloris quibus lana tingatur emittunt. Byssum vero genus est quoddam lini, nimum candidi et mollissimi, quod Græci *τετάρτιον* vocant. Admonuerat ergo Dominus supra facere amicos de mammona iniuitatis, qui cum ab hac vita defecerint, recipient nos in æterna tabernacula : quod audientes Pharisæi deridebant. Verum ille quæ proposuerat, exemplis astruens ostendit, ideo divitem purpuratum irremediabiliter apud inferos tortum, quia pauperem Lazarum a quo in vita tabernacula recipi posset, amicum sibi facere neglexerat. Nonnulli autem putant præcepta Veteris Testamenti districtiora esse quam Novi. Sed hinc mirum improvida consideratione falluntur. In illo enim non tenacia, sed rapina multatur, ibi res inuste sublata restitutione quadrupli punitur. Illic autem dives iste, non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse ; nec dicitur quia vi quempiam oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc ergo, hinc summopere colligendum est, quæ poena multandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Et sunt nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum. Quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives qui torquetur apud inferos, byssu et purpura induitus fuisset, nemo quippe vestimenta præcipua, nisi ad inanem gloriam querit. Videlicet ut honorabilius creris esse videatur, quam culpam possumus melius etiam ex diverso colligere, quia si abjectio vilis indumenti virtus non esset, Evangelista de Joanne non diceret : Erat induitus pilis camelorum. Sed notandum nobis magnopere est, in ore veritatis de superbo divite, et de humili paupere, quantus sit ordo narrationis. Ecce enim dicitur : *Homo quidam erat dives.* Et protinus subditur :

Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus. Certe in populo solent nomina divitum plus quam pauperum sciri. Quid est ergo, quod Dominus de paupere et divite verbum faciens, nomen pauperis dicit, et nomen divitis non dicit, nisi quod Deus humiles novit, atque approbat, et superbos ignorat. Unde et quibusdam de miraculorum virtute superbientibus, in fine dicturus est : *Nescia vos unde sitis* (*Matth. vii*). Discedite a me, omnes operarii iniuitatis. At contra Mosi dicitur : *Novi te ex nomine* (*Exod. iii*). Ait ergo de divite : *Homo quidam*; de paupere : *Egenus nomine Lazarus*; ac si aperte dicat, pauperem humilem scio, superbum divitem nescio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per judicium reprobationis ignoro.

Qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, sed et canes veniebant et lingebant vulnera ejus. Plenus ulceribus mendicus Lazarus, ante Januam divitis jacet, qua de re una, Dominus duo judicia explevit. Habuisse enim fortasse aliquam excusationem dives, si Lazarus pauper et ulcerosus,

A ante ejus januam non jacuisset, si remotus fuisset, si ejus inopia non esset ejus oculis importuna. Rursum si longe esset dives ab oculis ulcerosi pauperis, minorem tolerasset tentationem pauper in animo, sed dum egenum et ulceratum ante januam divitis et deliciis affluentem posuit, in una eademque re, et ex visione pauperis non miserentis, diviti cumulum damnationis intulit, et rursum ex visione divitis tentatum quotidie pauperem probavit, cui certe poterat ad pœnam sufficere paupertas, etiam si sanus fuisset. Rursum sussecisset ægritudo, etiam si subsidiū adasset. Sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc et paupertas et ægritudo tabefecit, atque insuper videbat procedentem divitem cuncis fulciri obsequentibus, et se in infirmitate et inopia a nullo B visitari. Nam quia neno ei ad visitandum aderat, testantur canes, qui licenter vulnera lingebant. Ex una ergo re, omnipotens Deus, duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permisit, ut et dives inipiis, damnationis sibi augeret ultiōnem.

Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinu Abrahæ. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno. (Ex August.) Sinus Abrahæ requies est beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum, quo post hanc vitam recipiuntur. Sepultura inferni pœnarum profunditas, quæ superbos et immisericordes post hanc vitam devorat.

C *Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus, et ipse clamans dixit : Pater Abraham, miserere mei et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. O quanta est sublimitas judiciorum Dei ! o quam districte agitur bonorum actuum malorumque retributio !* Certe superius dictum est, quia in hac vita Lazarus cadentes micas de mensa divitis quererebat, et nemo illi dabat. Nunc de supplicio divitis dicitur, quia de extremo digito Lazari distillari aquam in ore suo concupiscit. Qui ergo mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus, usque ad minimæ querenda pervenit. Sed notandum valde est, quid sit quod dives in igne positus, linguam suam refrigerari petit. Mos quippe est sacri eloquii, ut aliquando aliud dicat, sed ex eodem dicto aliud innuat. Superius autem hunc superbum divitem Dominus non loquacitate vacantem, dixerat, sed superflue convivantem. Neque hunc de loquacitate narravit, sed cum elatione et tenacia de edacitate peccasse. Sed quia abundare in conviviis loquacitas solet, is qui hic male convivatus dicitur, apud inferos gravius in lingua ardere perhibetur. Sed cum gravi valde pavore pensandum est, quod sequitur.

D *Et dixit illi Abraham : Fili, recordare, quia receperisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.* Ecce enim cum dicitur : *Recepisti bona in vita tua, indicatur et dives iste, et boni aliquid habuisse, ex quo in hac*

vita bona reciperet. Rursumque dum de Lazaro A dicitur, quia recepit mala, profecto monstratur et Lazarum habuisse malum aliquid quod purgatur, sed mala Lazari purgavit ignis inopia, et bona divitis remuneravit felicitas transeuntis vitæ.

Et in his omnibus inter vos et nos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire. Quis in re valde querendum est, quomodo dicatur, hi qui volunt ad vos transire non possunt, quia enim hi qui in inferno sunt, ad beatorum sortem transire cupiunt, dubium non est : qui vero jam in beatitudinis sorte suscepti sunt, quo pacto dicatur, quia transire ad eos qui in inferno cruciantur, volunt. Sed sicut transire reprobi ad electos cupiunt, id est a suppliciorum suorum afflictione migrare, ita ad afflictos atque in tormentis positos transire justorum est, mente ire per misericordiam, eosque velle liberare. Sed qui volunt de beatorum sede ad afflictos atque in tormentis positos transire, non possunt, quia justorum animæ quamvis in suæ naturæ bonitate misericordiam habeant, jam tunc auctoris sui justitiae conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassionem moveantur, sed postquam ardenti diviti de se spes tollitur, ejus animus ad propinquos quos reliquerat præcurrit, quia reproborum mentem poena sua, quandoque inutiliter erudit ad charitatem, ut jam tunc etiam suos spiritualiter diligent, qui hic dum peccata diligerent nec se amabant, unde nunc sequitur, et ait :

Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris C mei, habeo enim quinque fratres, etc. Quia in re notandum est, ardenti diviti quanta ad supplicium cumulantur. Ad poenam namque suam ei et cognitione servatur et memoria. Cognoscit enim Lazarum quem despexit, fratrum quoque suorum meminit, quos reliquit; perfecta quippe ei ultio de paupere non esset, si hunc in retributione non cognosceret, et perfecta poena in igne non esset, si non hoc quod ipse patitur, etiam suis timeret. Ut ergo peccatores in suppicio amplius puniantur, et eorum vident gloriam quos contempserunt, et de illorum etiam poena torquentur, quos inutiliter amaverunt. Credendum vero est, quod ante retributionem extremi judicii, injusti in requie quosdam justos conspiciunt, ut eos videntes in gaudio, non solum de suo suppicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Justi vero in tormentis semper intuentur injustos, ut hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt quod misericorditer evaserunt, tantoque majores redemptori suo gratias referant, quanto vident in aliis, quid ipsi perpeti si essent negligiti potuerunt, quia qui creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possint.

Et ait illi Abraham: Habent Mosen et prophetas, audiunt illos. Sed qui verba Dei despererat, haec audire non posse suos sequaces estimabat; unde respondit dives :

Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, paenitentiam agent. Cui mox veraci sententia dicitur:

Si Mosen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent. Quia nimirum qui verba legis despiciunt, redemptoris præcepta, quæ ex mortuis surrexit, quanto subtiliora sunt, tanto haec difficultius implebunt, et nimirum constat, quia cuius implere dicta renunt, ei procul dubio credere recusant. Quem vero juxta allegoriam dives iste, qui induebatur purpura et byssō, et epulabatur quotidie splendide, nisi Iudaicum populum significat, qui cultum vite exterius habuit, qui acceptæ legis deliciis ad nitorem usus est, non ad utilitatem. Quem autem Lazarus ulceribus plenus, nisi gentilem populum figuralter exprimit, qui dum conversus ad Deum peccata sua confiteri non erubuit, huic vulnus in cute fuit. In cutis quippe vulnere virus a visceribus trahitur, et foras erumpit. Quid est ergo peccatorum confessio, nisi quedam vulnerum rupcio? quia peccati virus salubriter aperitur in confessione, quod pestifere latebat in mente. Sed Lazarus vulneratus cupiebat saturari de micis, que cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat. Quia gentilem quenque ad cognitionem legis admittere superbus ille populus despiciebat, qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus tumuit, et quia ei verba defluabant de scientia quasi micæ cadebant de mensa. At contra jacentis pauperis vulnera lingebant canes: nonnunquam solent in sacro cloquio, per canes predicatores intelligi. Canum etenim lingua, vulnus dum lingit curat, quia et doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt, et quia nos loquendo a peccatis eripiunt, quasi tangendo vulnera ad salutem reducunt, unde bene Lazarus adjutus interpretatur, quia ipsi hunc ad erceptionem juvant, qui ejus vulnera per linguæ correptionem curant. Contigit vero ut uterque moreretur: dives qui induebatur purpura et byssō sepultus est in infernum; in sinum vero Abraham Lazarus ab angelis ductus est. Quid Abraham sius nisi secretam requiem significat patris, de qua veritas: Multi, inquit, renient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno cælorum. Filii autem regni hujus ejiciuntur in tenebras exteriore (Matth. viii). Qui enim purpura indutus dicitur, recte filius regni vocatur, qui de longinquο ad videndum Lazarum oculos levat, quia dum per damnationis suæ supplicium infideles in imo sunt, fideles quoque ante diem extremi judicii super se requiem attendunt, quorū post gaudia contemplari nullatenus possunt. Longe vero est, quod conspiciunt, quia illuc per meritum non attingunt. In lingua autem amplius ardere ostenditur, cum dicit: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ opere contemptis ser-

vare. Ibi ergo amplius ardebit, ubi se ostendit scire A quod facere noluit. Ab extremo digiti se tangi desiderat, quia æternis suppliciis datus, optat operatione justorum, vel ultima participari. Cui responderetur, quod in hac vita bona receperit, quia omnium gaudium, felicitatem transitoriam putavit habere. Illic etenim possunt et justi bona recipere, nec tamen hæc recipere in recompensatione, quia dum meliora, id est, æterna appetunt, eorum judicio, que licet bona adfuerant, cum sanctis desideriis restuant, bona minime videntur. Inter hæc notandum est, quod ei dicitur : *Memento, fili.* Ecce enim Abraham filium vocat, quem tamen à tormento non liberat, quoniam hujus infidelis populi præcedentes patres fideles, quia multos a sua fide deviassæ considerant, eos nulla compassione a tormentis eripiunt, quos tamen per carnem filios recognoscunt. In tormentis autem dives positus, quinque se fratres habere perhibet, quia superbus idem Judaicus populus, qui ex magna jam parte damnatus est. Sequaces suos quos super terram reliquit, quinque sensibus corporis deditos novit. Quinario ergo numero fratres quos reliquerat exprimit, quia eos ad spiritalem intelligentiam non assurgere, in inferno positus gemit. Petit ut ad eos Lazarus mittatur, cui quod Mosen et prophetas habeant dicitur. Sed ait : *Quia non credunt, nisi quis ex mortuis resurrexerit.* Cui protinus respondet : *Si Mosen et prophetas non audiunt, nec si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei.* Certe de Mose veritas dicit : *Si crederetis Mosi, crederetis utique et mihi; de me enim ille scripsit (Joan. v).* C Impletur ergo quod per Abraham responsionem dicitur. Ex mortuis enim Dominus resurrexit, sed Judaicus populus, quia Mosi credere noluit, ei etiam, qui resurrexit ex mortuis, credere contempsit. Cumque Mosi verba spiritualiter intelligere renuit, ad Deum de quo Moses locutus fuerat, non pervenit.

HEBDOMADA III POST PENTECOST.

EPISTOLA PRIMA BEATI JOANNIS APOSTOLI, CAP. III.

« Nolite mirari si odit vos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est, et scitis quia omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc autem cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem patientem, et clausurit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligimus verbo, neque lingua, sed opere et veritate. »

Nolite mirari si odit vos mundus (Ex Beda). Mundum dilectores mundi dicit. Nec mirandum, quia qui amant mundum, fratrem a mundi amore separatum, et cœlestibus tantum desideriis intentum, amare non possint. Abominatio est enim peccatori religio, ut Scriptura testatur.

A Nos scimus, qui translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Nemo se de virtutibus falso extollat, nemo suarum virium paupertatem ultra modum metuat. Apertum dat judicium, quicunque fraterna dilectione plenus est, quia ad sortem electorum pertinet, quia portionem habere in terra viventium meruit.

B Qui non diligit fratrem, manet in morte. Mortem animæ dicit. Anima enim que peccaverit, ipsa morietur (Ezech. xviii). Vita quippe carnis, anima, vita animæ Deus est. Mors corporis, amittere animam, mors animæ, amittere Deum. Unde constat, quod in anima mortui omnes in hac luce nascimur, trahentes ex Adam originale peccatum, sed Christi gratia fidelibus regenerando agitur ut in anima vivere possint. Verbum baptismatis, et fidei mysterium, illis solis prodest, illos de morte trajicit ad vitam qui sincera mente diligunt fratres. Atque ideo notandum, quod non ait : Qui non diligit venturus est in mortem, quasi de poena perpetua loqueretur, quæ restat peccatoribus in futuro, sed qui non diligit, inquit, manet in morte, in illa utique morte, de qua etiam in hac vita si fratres perfecte amaret, exsurgere posset. Illic etenim Deus in Apocalypsi : *Beatus et sanctus qui habet spem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem* (Apoc. xx).

C Omnis qui odit fratrem suum, homicida est (Ex August.). Si contemnebat quisque odium fraternalium, nunquid et homicidium in corde suo contempturus est? Non movet manus ad occidendum hominem, et homicida jam tenetur a Domino, vivit ille, et iste jam intersector judicatur.

D Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Et hic per fidem inter sanctos vivere cernitur, non habet in se perpetuam vitam manentem. Nam ubi retributionis tempus adveniet, cum Cain qui ex maligno erat, damnabitur, etiam qui homicidii genere tenetur, ut discordet, ut dissideat, et pacem cum fratribus non habeat. Notandum enim quod non ait absolute, homicida non habet vitam in se manentem, sed omnis, inquit, homicida, scilicet non solus ille qui ferro, verum et ille qui odio fratrem insequitur.

In hoc cognovimus charitatem Dei, etc. Qualis perfecta charitas esse debeat in nobis, Dominicæ passionis exemplo didicimus. Majorem namque hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Unde et Paulus ait : *Commendat autem Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est (Rom. v).* Hanc beatus Petrus habere monebatur cum Dominodidente : *Petre, amas me? pasce oves meas;* respondit se anare, statimque audivit : *Cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu non vis.* Hoc autem dixit (ait Evangelium) significans, qua morte clarificaturus esset Deum (Joan. ultime). Cui enim amorem consitenti suas oves commendarat, eum in testimonium perfecti amoris animam suam pro eis! em oviibus ponere docebat.

Et nos debemus animas pro fratribus ponere. Sed A di, in quo nimur nos sumus, sicut jam dudum Paulus testatur, dicens : *Nos in quos fines sæculorum devenerunt.* Si ergo jam hora cœnæ est cum vocamur, tanto minus debemus excusare convivio Dei, quanto propinquasse jam cernimus finem sæculi. Idecirco autem hoc convivium Dei, non prandium, sed cœna vocatur, quia post prandium cœna restat.

Qui habuerit substantiam mundi, et riederit fratrem suum necessitatem habere, etc. Ecce unde incipit charitas, si nondum es idoneus mori pro fratre, jam idoneus esto dare de tuis facultatibus fratri. Si enim fratri molestiam patienti non compateris, non utique Patris, ex quo ambo regenerati estis, charitas manet in te.

Filioli mei, non diligamus verbo nec lingua, sed opere et veritate. Opere videlicet, ut cum frater aut soror nudi sunt, et indigent victu quotidiano, demus B eis, quæ necessaria sunt corpori. Similiter, cum spiritualibus donis eos egere conspicimus, præstems eorum necessitati quæ possumus. Veritate autem, ut eadem eis beneficia simplici intensione largiamur, et non propter laudem humanam, non propter jactantiam, non ad injuriam aliorum, qui majoribus prædicti substantiis, nil tale fecerint. Quæcunque enim mens huiusmodi navis inficitur, in hac puritas veritatis habitare non valet, tametsi opera dilectionis proximis impendere videtur. In hoc cognovimus quoniam ex veritate sumus, id est, cum opera in veritate facimus, patet quia ex veritate sumus, quæ Deus est, ut pote qui ejus perfectionem pro modo nostro imitamur.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XIII.

¶ Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos. Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia. ¶ Et cœperunt se simul omnes excusare. Primus dixit : Villam emi, et necesse habeo exire, et vivere illam, rogo te habe me excusatum. Et alter dixit : Juga boum emi quinque, et eo probare illa, rogo te habe me excusatum. Et aliis dixit : Uxorem duxi, et ideo non possum venire. Et reversus servus, nuntiavit domino suo. Tunc iratus paternæ familias dixit servo suo : Exi cito in plateas et viros civitatis, et pauperes ac debiles, cecos et claudos introduc here. Et ait servus : Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est. Et ait Dominus servo : Exi in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam.

Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos (Ex Hieron.). Quis iste est homo, nisi ille, de quid per prophetam dicitur : *Et homo est, et quis cognoscet eum?* Qui fecit cœnam magnam, quia salietatem nobis internæ dulcedinis preparavit, qui vocat multos, sed pauci veniunt, quia non unquam ipsi, qui ei per fidem subjecti sunt, æternu ejus convivio male vivendo contradicunt.

Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut renirent, etc. Quid hora cœnæ, nisi finis est mun-

A di, in quo nimur nos sumus, sicut jam dudum Paulus testatur, dicens : *Nos in quos fines sæculorum devenerunt.* Si ergo jam hora cœnæ est cum vocamur, tanto minus debemus excusare convivio Dei, quanto propinquasse jam cernimus finem sæculi. Idecirco autem hoc convivium Dei, non prandium, sed cœna vocatur, quia post prandium cœna restat. Et quia æternum Dei convivium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit ut hoc non prandium sed cœna vocaretur. Sed quis per hunc servum, qui a patresfamilias ad invitandum mittitur, nisi prædicatorum ordo signatur. Ad repellendum autem fastidium nostrum, jam parata sunt omnia, quia ad abstergendum mentis nostræ temorem, in cœna Domini ille nobis singularis agnus occisus est, qui tulit peccata mundi.

Et cœperunt simul omnes excusare. Offert Deus quod rogari debuit, non rogatus dare vult quod vix sperari poterat quia dignaretur largiri postulatus. Contemnit vero, paratas delicias resurrectionis æternæ denuntiat, et tamen simul omnes excusant, sed dicunt aliqui excusare nolumus, ad illud enim supernæ refectionis convivium, et vocari et pervenire grauulamur. Qui verum profecto dicunt, si non plus terrena quam coelestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quam spiritualibus occupantur. Unde hic quoque ipsa excusantium causa subjungitur, cum protinus subinfertur :

Primus dixit ei : Villam emi, et necesse habeo exire videre illam, etc. Quid per villam, nisi terrena sub C stantia designatur. Exiit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam.

Et alter dixit : Juga boum emi quinque, et eo probare illa, rogo te, etc. Quid quinque jugis boum, nisi quinque corporis sensus accipimus? qui recte quoque juga vocati sunt, quia in utroque sexu geminantur. Qui videlicet corporales sensus, quia comprehendere nesciunt interna, sed sola exteriora cognoscunt, et deserentes intima, ea quæ extra sunt tangunt, recte per eos curiositas designatur. Grave namque curiositatis est vitium, quæ dum cuiuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius dicit, semper ei sua intima abscondit. Propter hoc namque, et de eisdem quinque jugis boum dicitur : *Eo probare illa,* quia videlicet aliquando pertinere probatio ad curiositatem solet. Sed notandum, quod et is qui propter villam, et is qui propter probanda juga boum, a cœna sui invitatoris excusat, verba humiliatis permiscet dicens.

Rogo te, habe me excusatum. Dum enim dicit, rogo, et tamen venire contemnit, humilitas sonat in voce, superbia in actione, et ecce hoc dijudicat pravus quisque cum audit, nec tamen ea quæ dijudicat agere desistit. Nam dum cuiuslibet perverse agenti dicimus : *Converte, Dominum sequere, mundum relinque, ubi hunc, nisi ad Dominicam cœnam vocamus?* Sed dum respondet, ora pro me, quia peccator sum, hoc facere non possum, quid aliud agit, nisi rogat et excusat? Dicens namque peccator sum,

humilitatem insinuat. Subiungens autem, converti non possum, superbiam demonstrat.

Et aliis dixit : Uzorem duxi, et ideo non possum renire. Quid per uxorem nisi voluptas carnis accipitur? Nam quamvis bonum sit conjugium, atque ad propagandam sobolem providentia divina constitutum, nonnulli tamen non per hoc secunditatem prolis, sed desideria expetunt voluptatis, et ideo per rem justam significari potest non incongrue res injusta. Ad cœnam nos ergo æterni convivii summus paterfamilias invitati, sed dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio devastat. Alterius etiam mentem voluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad æternæ vitæ epulas non festinat.

Et reversus servus, nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo . Exi cito in plænas, et vicos civitatis, pauperes ac debiles, cæcos et clavidos introduc huc. Ecce qui terrenæ substantiæ plus justo incubat, venire ad Dominicam cœnam recusat, qui labore incuriositatis insudat, præparata vite alimeta fastidit, qui carnalibus desideriis inhaeret, spiritualis convivii epulas respuit. Quia ergo venire superbi renunt, pauperes eliguntur, cur hoc? nisi quia juxta Pauli vocem, *infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia* (*I Cor. 1*). Pauperes autem et debiles dicuntur, qui judicio suo apud semetipsose infirmi sunt. Nam pauperes et quasi fortes sunt, qui et positi in paupertate superbunt. Cæci vero sunt, qui nullum ingenii lumen habent. Claudi quoque, qui rectos gressus in operatione non habent, sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur, profecto liquet quia sicut illi peccatores fuerant, qui vocati venire noluerunt, ita hi quoque peccatores sunt, qui invitantur et veniunt. Sei peccatores superbi respuuntur, et peccatores humiles eliguntur. Hos itaque eligit Dominus, quos despicit mundus. Quia plerumque ipsa despicio hominem revocat ad semetipsum. Pauperes et debiles, cæci et clavidi vocantur et veniunt, quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerumque tanto celerius vocem Dei audiunt, quanto et in hoc mundo non habent ubi delectentur, sed ductis ad cœnam pauperibus, quid puer subjungat audiamus :

Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est. Multi tales ad Dominicam cœnam ex Judæa collecti sunt, sed multitudo quæ ex Israelitico populo credidit, locum superni convivii non implevit. Intravit ~~iam~~ frequentia Judæorum, sed adhuc locus est, vacat in regno ubi suscipi debeat numerositas gentium, unde et eidem servo dicitur :

Exi in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Cum de vicis et plateis ad cœnam Dominus invitat, illum videlicet populum designat, qui tenere legem sub urbana conversatione noverat. Cum vero convivas suos colligi ex viis et sepibus præcipit, nimirum agrestem populum colligere, id est, gentilem querit. Notandum vero quod in hac invitatione tertia, non dicitur invita, sed compelle intrare. Nam sunt nonnulli, qui bona facienda intel-

A ligunt, sed hæc facere desistunt, his ut superius diximus, plerumque contingit, ut eos in carnalibus desideriis suis, mundi hujus adversitas feriat. Sepe namque aut longa ægritudine tabescunt, aut affliti injuriis concidunt, aut percussi gravioribus damnis affliguntur, sed qui ipsos in suis desideriis reprehendentes ad Dominum corda convertunt. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti, ad Dei amorem redeunt, atque a præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid isti nisi compelluntur, ut intrent? Sed valde est tremenda sententia, quæ protinus subinfertur. At enim :

Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, etc. Ecce per se vocat, per angelos vocat, per apostolos vocat, plerumque per miracula B vocat, plerumque per flagella vocat, aliquando per mundi hujus prospera vocat, aliquando per adversa. Nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cum voluerit intrare non valeat.

HIEBDOMADA IIII POST PENTECOST.

EPIST. BEATI PETRI APOSTOLI, CAP. V.

C *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exalte in tempore visitationis, omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quem devoret, cui resistite fortes in fide, scientes eamdem passionem ei, quæ in mundo est vestre fraternitati fieri. Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit vos in æternam suam gloriam, in Christo Jesu, modicum passos. Ipse perficiet, construabit, solidabitque, ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exalte in tempore tribulationis, etc. Hanc ergo gratiam humiliibus tribuit, ut quo magis humiliati fuerint, propter ipsum tempore certaminis, eo glorioius exaltentur ab ipso, tempore retributionis. Potest autem humiliatio hoc in loco multisfarie accipi, hoc est, et ea qua incipiens quisque via virtutum, pro abludis quæ commiserat peccatis salubriter atteritur, et illa quæ spontanea mentis devotione a perfectioribus Deo vel proximis in pace exhibetur rerum circumstantiis, nec non et ea qua incurvantibus persecutionum turbinibus, invictus per patientiæ virtutem animus armatur. Omni autem generi devote humilitatis merces succedit illa, ut qui se tempore sue peregrinationis humiliant, tempore visitationis ejus exaltentur.

D *Sobrii estote, rigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem devoret.* In hujus expositione sententiae non nostra, verum heati Cypriani dicta ponamus. Circuit, inquit, ille nos singulos, et tanquam hostis clausus obliens muros, explorat et tentat, an sit pars aliqua membrorum minus stabilis, et minus fida, cuius auditu ad interiora penetretur, offert oculis formas illices et faciles voluptates, ut visu destruat castitatem, au-

res per canoram musicam tentat, ut vi soni dulcioris auditum solvat, et molliat Christianum vigorem, linguam convicio provocat, manum injuriis lacessentibus ad petulantiam cadiis instigat, ut fraudatorem faciat, luera opponit injusta, ut animam pecunia capiat, ingerit perniciosa compendia. Honores terrenos promittit, ut caelos adimat, ostendit falsa, ut vera subripiat, et cum latenter non potest fallere, aperte minatur terrorem turbidae persecutionis intentans, ad debellandos servos Dei inquietus semper, et semper infestus, in pace subdolus, in persecutione violentus. Quemobrem, contra omnes diaboli, vel fallaces insidias, vel apertas minas stare debet instructus animus, et armatur tam paratus semper ad repugnandum, quam est ad impugnandum semper paratus inimicus.

Cui resistite fortes in fide, scientes eamdem passionem ei, quae in mundo est, vestre fraternitati fieri, etc. Tanto, inquit, fortiores estote in fide, tanto magorem habe te fiduciam ad superandas diaboli versutias, quanto constat, quia non vos soli tentamini, sed ipsa passio quae vos fatigat, ei quoque quae per totum mundum est Ecclesia Christi, vestre videlicet fraternitati communis est, et quia a constitutione mundi semper passi sunt justi, pudeat vos solos pra omnibus sustinere non posse.

ALIA EXPOSITIO.

Humiliamini sub potenti manu Dei. Id est, sub potestate Dei, manus enim Dei et filius et potestas ejus intelligitur. Filius ubi ait: *Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me.* Potestas ubi dicit: *In manus tuas commendabo spiritum meum, et similia.*

Ut vos exalaretur. Omnis enim ait Evangelium: *Qui se humiliat, exaltabitur.*

In tempore visitationis. Id est, in die judicii.

Omnem sollicitudinem vestram, etc. Ut ab eo educati, inimicis fortiter resistere valeatis. *Jacta in Deum,* ait Psalmista, *curam tuam, et ipse te enutriet.*

Quoniam ipsi cura est de robis. Oculi enim Domini super justos et aures ejus ad preces eorum, et qui tangit eos, quasi qui tangit pupillam oculi ejus.

Sobrii estote. Id est, temperati, sobrietas enim temperantia intelligitur.

Vigilate. Hæc vigilancia spiritualis non carnalis intelligitur, non est nobis collectatio, ait Apostolus, *adversus carnem et sanguinem, sed adversus spiritus nequicias.*

Quia adversarius vester diabolus, etc. Aliquando diabolus leo propter apertas persecutions dicitur. Aliquando draco propter occultas insidias nominatur.

Cui resistite fortes in fide. Exemplo Christi resistentis in deserto diabolo.

Scientes eamdem passionem, etc. Id est eamdem passionem, quam vos sustinetis, et ea quae in mundo est vestre fraternitatis, quae est universalis Ecclesia, sustinere non cessat.

Deus autem omnis gratiae. Id est, multiformis gratia: Omne enim bonum, quod homo habet per gratiam Dei, ut habeat accipit.

A *Qui vocavit nos, etc.* Gloria enim istius saeculi temporalis est, et gloria futuri saeculi æterna.

In Christo Jesu Domino nostro. Id est, per incarnationem Jesu Christi Domini nostri.

Modicum passos. Id est, post modicam passionem in æternam vocamur requiem. Ut illud propheticum: *Videte quia modice laboravi, et inveni multam mihi requiem.*

Ipse perficiet, confirmabit, solidabit. Perficiet corpore, confirmabit animo, solidabit spiritu, sive perficiet præmio æterno. Confirmabit in opere bono, solidabit in fide in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XV.

B « Erant appropinquantes ad JESUM publicani et peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant Pharisei et scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit et manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam dicens: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat illam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens et veniens domum, convocat amicos et vienos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat. Dico vobis quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent poenitentia. Aut quæ mulier habens dragmas decem, si perdiderit dragmam unam, nonne accedit lucernam et evertit domum, et querit diligenter, donec inveniat. Et cum invenierit, convocat amicas et vicinas dicens: Congratulamini mihi, quia inveni dragnam, quam perdidheram. Ita dico vobis, gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agentem. »

C D *Erant appropinquantes ad JESUM publicani et peccatores, etc.* Quia non solum justus peccare per heritatem, sed et peccator, resipiscere per solertiam potest, postquam sal infatuatum foras mitti debere narratum est, mox poenitentum cohors intus admissa, describitur, qui ad audiendum Dei verbum appropinquantes, non solum ad colloquendum, sed etiam ad convescendum recepti sunt, quod videntes Pharisei designati sunt, quia vera justitia compassionem habet, falsa justitia designationem, quamvis et justi soleant recie peccatoribus indignari; sed aliud est quod agitur typo superbie, aliud zelo disciplinæ; sed quia ægri erant, ita ut ægros se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, ecclesiæ eos medicus blandis fomentis curat, benignum παράδειγμα objicit, et in eorum corda vulneris tumorem premit. Ait namque:

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, etc. Ecce mira dispensatione pietatis similitudinem Veritas dedit, quam et in se ipso homo recognoscere et tamen hæc specialiter ad ipsum auctorem hominem pertineret. Quia enim centenarius numerus perfectus, ipse centum oves habuit cum angelorum

A substantiam et hominum creavit, sed una ovis tunc periit, quando peccando homo pascua vitæ dereliquit. Dimisit autem nonaginta novem oves in deserto, quia illos summos angelorum choros reliquit in celo. Cur autem cœlum desertum vocatur, nisi quod desertum dicitur derelictum. Tunc autem cœlum homo deseruit, cum peccavit. In deserto autem nonaginta novem oves remanserant, quando in terra Dominus unam quærebatur, quia rationabilis creaturæ numerus, angelorum videlicet et hominum, que ad videndum Deum condita fuerat, pereunte homine, erat immunitus, et ut perfecta summa ovium integraretur in cœlo, homo perditus quærebatur in terra.

B Et cum invenerit illam imponit in humeros suos gendens. Ovem in bumeris imposuit, quia humanam naturam suscipiens peccata nostra ipse portavit.

C Et veniens domum, convocat amicos, etc. Inventaque ad domum rediit, quia pastor noster, reparatus homine, ad regnum cœleste reddit, ubi amicos et vicinos invenit, illos videlicet angelorum choros, qui amici ejus sunt, quia voluntatem ejus continue in sua stabilitate custodiunt. Vicini quoque ejus sunt, quia claritate visionis illius sua assiduitate perfruuntur, et notandum quod non dicat congratulamini ovi inventæ, sed mihi, quia, videlicet, ejus est gaudium vita nostra, et cum nos ad cœlum reducimur, solemnitatem lætitiae illius implemus.

D Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo, etc. Plus de conversis peccatoribus, quam de stantibus justis gaudium in cœlo, quia plerumque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via justitiae, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxie non anhelant, tantoque sibi in rebus licitis usum præbent, quanto se perpetrasse illicita nulla meminerunt, et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde securi sunt, quod nulla commiserint mala graviora. At contra nonnunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt ad amorem Dei, seseque in magnis virtutibus exercent. Magis ergo de peccatore converso, quam de stante justo gaudium fit in cœlo, quia et dux in prælio, plus cum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga præbuit, et nunquam aliquid fortiter fecit. Sed inter hæc sciendum est, quia sunt plerique justi in quorum vita tantum est gaudium, ut eis quælibet peccatorum pœnitentia præponi nullatenus possit. Nam multi et nullorum ubi malorum sunt consciæ, et tamen in tanti ardoris afflictione se exerunt, ac si peccatis omnibus angustentur. Cuncta etiam licita respuunt, ad despectum mundi sublimiter accinguntur, lamentis gaudent, in cunctis semetipsos humiliant, et sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi peccata cogitationum deplorent. Hinc ergo colligendum est, quantum Deo gaudium faciat, quando humiliiter plangit justus, si fa-

per pœnitentiam, damnat injustus.

E Aut quæ mulier habens dragmas decem, si perdiderit dragmam unam, etc. Qui signatur per pastorem, ipse et per mulierem, ipse enim Deus, ipse et Dei sapientia, quia imago exprimitur in dragma. Mulier dragmam perdidit quando homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando a similitudine sui conditoris recessit. Sed accedit mulier lucernam, quia sapientia Dei apparuit in humanitate. Lucerna quippe lumen in testa est. Lumen vero in testa, est divinitas in carne. Accensa autem lucerna everrit domum, quia mox, ut ejus divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit; domus namque everritur, cum consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur. Eversa vero domo invenitur dragma, quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris.

F Et cum invenerit, convocat amicas, etc. Quæ amicæ vel vicinæ? nisi illæ potestates sunt cœlestes, jam superius dictæ, quæ tanto supernæ sapientiae juxta sunt, quanto ei per gratiam continuæ visionis appropinquant; sed intuendum cur ista mulier decem dragmas habuisse perhibetur. Angelorum quippe et hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit, quam dum consistere ad æternitatem voluit, eam procul dubio ad suam similitudinem creavit. Decem vero dragmas habuit mulier, quia novem sunt ordines angelorum; sed ut compleretur electorum numerus, homo decimus creatus est, qui conditori suo, nec post culpam periiit, quia hunc æterna sapientia per carnem miraculis coruscans ex lumine testæ reparavit.

G Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis, etc. Pœnitentiam agere, est et perpetrata mala plangere, et plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim si peccata quis luxuriae defeat, et tamen adhuc avaritiae æstibus anhelat; aut quid prodest, si iræ culpas jam lugeat, et tamen adhuc invidiae facibus tabescat. Sed minus est valde quod dicimus, ut qui peccata deplorat plorando minime committat. Nam cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commissee, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibimetipsi abscondere debeat etiam commissa.

HEBDOMADA V POST PENTECOSTEN.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS,
CAP. VIII.

• Existimo enim quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Nam exspectatio creaturæ revelationem filiorum Dei exspectat. Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem

gloriarum filiorum Dei. Scimus autem quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primicias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exspectantes, redemptionem corporis nostri in Christo Iesu Domino nostro.

Existimo enim quod non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Si quis intueatur, quod pro eo, ut quis efficiatur filius excelsi Dei et haeres bonitatis ejus, et gloriae Christi, quae unigeniti Filii Dei cohæredes, etiam si in omnium mandatorum Dei observantia, et justificationibus Domini, sine querela permaneat, et pervigili in his mente perduret; si omnia etiam poenarum genera, quae ferri humanæ naturæ, vel extrinsecus, vel intrinsecus possunt, conferat ad futuram gloriam, quae revelabitur in sanctis, his quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit: intelligere potest quomodo Paulus altius ista considerans dixit, *existimo autem quoniam non sunt condignæ passiones hujus temporis, ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* Nihil quidem dignum inveniri, vel comparari ad futuram gloriam potest. In quo enim mortale immortalibus conferas, aut invisibilibus visibilia, aut æternis temporalia, aut caduca perpetua?

Nam exspectatio creaturæ revelationem filiorum Dei exspectat. Quæ autem est creatura quæ revelationem filiorum Dei exspectat? Hæc, inquit, quæ nunc vanitati subjecta est, subjecta autem non volens neque sponte propria, sed voluntate ejus, propter ipsum ergo subjecta est, subjecta autem non ea condizione, ut maneat semper subjecta vanitati, sed cum quada.n spe; quæ autem spes ista sit commemorat dicens, quoniam et ipsa creatura, inquit, liberabitur a servitute corruptionis in libertate gloriae filiorum Dei.

Vanitati enim creatura subjecta est, non volens, sed propter eum qui subjicit in spe, quia et ipsa creatura liberabitur, etc. Quæ est ista vanitas, cui creatura dicitur esse subjecta, et quæ est ista corruptione, de cuius servitute liberandam se sperat? mihi videtur, quod de hac materiali et corruptibili corporum substantia ista dicuntur. Neque enim corruptio alii cuiquam, nisi corpori dominatur; nam ille interior homo, qui secundum Deum creatus est, et ad imaginem Dei factus incorruptibilis est, et invisibilis, et secundum propriam sui rationem etiam incorporeus dici potest, exterior vero homo et corporeus, et corruptibilis dicitur, propter quod et Paulus dicebat: *Nam etsi is qui deforis est, homo noster corruptitur, sed qui intus est, renovatur.* Interioris autem hominis renovatio, ut pote qui est rationalis, et mens in cognitione Dei et capacitatem sancti Spiritus. Constat vero, ut aliqua de tam profundiis rebus breviter et strictim etiam chartulis committamus, ex ipsa interioris hominis, hoc est, animæ mentisque substantia colligamus imaginem. Quo-

A modo vanitati creature subjecta est, non volens, sed propter eum qui subjicit in spe, et ipsum, si videtur, Paulum ponamus in medium, cuius utique anima vel mens, quæ est interior ejus homo, superreditur et ascendit omne quod corporeum est, quod visible, quod sensui subjacet et aspectui, et ipsius divinæ naturæ efficitur capax. Sed hæc tantæ et talis anima ejus subjecta est servitute corruptionis corporis, et vanitati ejus devincta est. Considera enim necessitates corporis, appetentiam cibi, digestionum putorem, posteritatis reparande verecundiam, ut seritur soboles, ut editur, ut nutritur, et vide quanta in his vanitas habeatur, quanta corruptione, cui creature animæ nobilis et rationabilis, licet non volens subjecta est. Subjecta tamen in spe, tempus videlicet sperans, quod liberetur, cum filiorum Dei tempus libertatis advenerit, hoc est, ergo quod et in aliis apertius de seipso dicebat Apostolus, quia dum sumus in habitaculo hoc, ingemiscimus (II Cor. v). Ipsos quoque angelos si ad sententiam Pauli respicias qua dicunt, quia omnes ministeriales spiritus ad ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis (Heb. i), intelliges tale aliquid gerere, et huic rationi esse subjectos. Credo etiam ipsos non volentes, sed propter eum qui subjicit in spe. Voluntati enim illius quis resistet, ego etiam de archangelis, tale aliquid intelligere propheticis invitor eloquii. Quid enim tantæ vanitatis et tantæ corruptionis invenias, quam bella gerere in hoc mundo, pugnas adversum se regum et gentium commovere. Vide ergo, quod et in his precipiis archangelici operis habetur officium, sicut Daniel propheta testatur cum dicit, quia archangelus loquitur ad eum, qui dicet ei, quod pugnaveris adversum principem Persarum, et nemo, inquit, fuit mihi in adjutorium, nisi Michael princeps ster. Per hæc ergo singula deprehenditur, rationabilis creature vanitati esse subjecta, non volens, sed propter eum, qui subjicit in spe, spes namque est ab his rebus corporis et corruptibilibus aliquando cessandum. Hanc enim habet expectationem creature ista rationabilis, ut revelatio fiat filiorum Dei, propter quos angeli mittuntur in ministerium, ut et ipsi cum his quibus ministraverunt hereditatem capiant salutis, ut coelestium et terrestrium fiat unus grec, et unus pastor, et sit Deus omnia in omnibus.

D *Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, etc.* Creatura enim licet non volens subjecta sit, tamen quoniam voluntati cedit ejus, qui subjicit eam, affectum quemdam et charitatem circa eos exhibet, pro quibus videtur esse subjecta, et pro doloribus eorum dolet, et pro gemitibus gemit. Si vero, ut in aliis exemplaribus invenitur, ita legamus, congemiscit et parturit, secundum illum sensum accipimus, quod dicit Apostolus, genuisse se per Evangelium, eos, quos per fidem Christi perdidit ad hanc. Vel sicut de aliis dixit: *Filioli mei, quos iterum pario, donec formetur Christus in rotis* (Gal. iv).

Parturit ergo et creatura eos quos regenerat ad A apostoli, *primitias spiritus habentes*, qui electi sumus ad hoc, ut primitias Spiritus acciperemus, *etiam ipsi intra nos gemimus*. In tantum, inquit, nulla creatura est, quæ doloribus et gemitibus vacet, ut etiam nos ipsi, qui summa ab Spiritu sancto et clœcta dona perceperimus, tamen exspectantes adoptionem filiorum, id est, perfectionem, eos quos docere et instruere missi sunus, donec videamus eos in tantum proficere, ut adoptari mereantur in filios, necessario dolemus et geminus. Adhuc tamen addimus et tertium. Idem ipse iterum Apostolus dicit de Domino Iesu Christo, quia sit primogenitus omnibus creaturæ, ne forte ergo ut ille primogenitus dicitur omnis creaturæ ad quamdam rationem etiam multorum spirituum dicatur primitiae Spiritus sanctus. Si vero quod dixit: *Et nos ipsi primitias spiritus habentes*, de omnibus dictum, qui gratiam baptismi consecuti videntur, accipies, sperandum est illud, quod idem apostolus dixit: *Quod si primitiae sanctæ et massa, et si radix sancta et rami (Rom. xi)*, quod et si ita sit, tamen ipsius massæ, in qua videtur indicari multitudo fidelium, primitiae necessario videbantur in Apostolis collocare, sic enim scriptum est: *Quia in Ecclesia posuit Deus, primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores (Ephes. iv)*. Isti ergo primo loco constituti sunt, competenter primitias gratiæ spirituales habere credentur.

B *Adoptionem filiorum Dei exspectantes*. Nunc jam videamus quomodo adoptionem filiorum exspectare se dicat, qui in superioribus dixit: *Quia ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quia sumus filii Dei*. Et iterum: *Quomodo redēptionem corporis sperat; qui in aliis dixit: Christus nos redemit; sed ut mihi videtur, ipse hoc eo sermone qui in consequentibus habetur absolvit* · ait enim: *Specie salvi facti sumus; quod ergo filii sumus, et quod redempti sumus, et quod salvati sumus, in specie consistit*. Nunc enim videmus per speculum in ænigmate, per speculum ergo, et in ænigmate accepimus, et adoptionem et redēptionem, advenit enim plenitudo temporum, et misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus (Gal. iv). Recipimus ergo adoptionem, sed istam quæ est per speculum in ænigmate, cum autem venerint quæ perfecta sunt, tunc adoptionem facie ad faciem consequemur.

C *Redēptionem corporis nostri*, etc. Quod autem dicit redēptionem corporis nostri, ego arbitror quod totius Ecclesiæ indicetur corpus, sicut et alibi ait: *Vos autem estis corpus Christi et membra ex parte (I Cor. xii)*. Omnes ergo corpus Ecclesiæ redimendum sperat Apostolus, nec putat posse quæ perfecta sunt, dare singulis quibusque membris, nisi universum corpus in unum fuerit congregatum. Potest autem et sic intelligi, ut redēptionem corporis nostri dixerit illam quæ in resurrectione futura est, cum non solum animæ, sed et corpora venient ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque pro-

D *Propositum redeamus*. Dona ergo diversæ spiritus a Paulo multi spiritus appellantur, horum hoc multorum donorum quidquid est, summum et magnum sicut dubio, Apostoli consecuti sunt, ut idonei essent, sicut et ipse Paulus dicit: *Ministri Novi Testamenti, et ut replere possint Evangelium ab Jerusalem in circuus usque ad Illyricum (II Cor. iii)*. Hoc ergo quod in eis præ cæteris sublimius et præclarius collatum est sancti Spiritus donum, merito primitias sancti Spiritus appellavit. Et ideo dicit: *Sed et nos ipsi, in quo specialiter designare videtur apostoli-cam dignitatem: Nos, inquit, ergo ipsi, hoc est,*

pria corporis prout gessit (*II Cor. v.*). *Explicit expositio Origenis.*

(*Ex August.*) Nullum est creaturæ genus quod non in homine possit agnosciri, ac si omnis creatura in eo congemiscit et dolet, revelationem filiorum Dei exspectans, quæ per corporis etiam resurrectiōnem et si non in omnibus hominibus, omnis tamen a corruptionis servitute liberabitur, quia et singulis omnibus est; et si quo alio modo polest idem locus apostolicarum litterarum intelligi, non tamen ex iisdem verbis consequens est, ut solem et lunam et sidera congemiscere credamus, donec in sœculi finem a corruptionis servitute liberentur. Quidam etiam sic dicunt Adam et Eym esse creaturam, per quos primitiae humani generis procreatae sint, quos serpens olim spe divinitatis, vanitati subjectos corruptioni fecerit deservire, non per semetipsos solum peccantes, sed et per serpentis instinctum, et ipsi, inquieti, liberaebuntur, ut corruptioni mortis ultra non serviant. Omnem etiam creaturam dicunt esse eos, quicunque ante adventum Christi justi fuerunt, quia et ipsi nondum accipientes, exspectant Deo pro nobis melius aliquid providente, non solum autem illi, sed et nos ipsi in quorum diebus redemptionis sacramenta completa sunt, quia necedum tenemus, sed in spe salvi facti sumus, quamvis quæ multi cupierunt justi videre, viderimus.

ALIA EXPOSITIO.

Existimo enim quod non sunt condigne passiones, etc. Hinc vult futuram gloriam commendare, ut presentes pressuras facilius toleremus.

Ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Ideo dicit revelabitur, quia modo abscondita est, cum Christo in Deo, et nondum apparuit quid erimus, scimus enim quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii.*).

Nam exspectatio creaturæ. Diversi hunc locum diversis modis exponunt: sive omnis creatura resurrectionis tempus exspectat, quia tunc in melius commutabitur, quando erit cœlum novum, et terra nova, et tunc, id est, in tempore resurrectionis, revelatio apparebit filiorum Dei. Sive omnis creatura, id est rationalis angelica, hoc in hominibus exspectat impleri. Petrus enim dicit, angelos gloriam desiderare sanctorum.

Vanitatem enim creatura subjecta est. Id est, creatura humana prævaricationi est peccando subjecta.

Non volens. Id est, non propria voluntate, sed a serpente decepta, spe illa qua audierat: *Eritis sicut dii, scientes bonum et malum* (*Gen. iii.*).

Sed propter eum qui subiecit in spe. Quæ est ipsa spes, audi sequentia, quia et ipsa creatura liberabitur a corruptione servitutis, quam audivit quando ei Dominus ait: *Terra es, et in terram ibis, quæ intelligitur corruptio mortis.*

In libertate. Ut Dominus ait: *Sives Filius liberaveris, vere liberi estis* (*Joan. viii.*).

Gloria filiorum Dei. Soli enim homines, non alia

A irrationalis creatura gloriam filiorum Dei merebitur obtinere.

Scimus enim quod omnis creatura, etc. Non cœlum, non terra, non mare, non aliqua irrationalis creatura, sed angeli, qui sicut gaudent super pacientiam agentes, ita dolent super converti nolentes. Sive etiam omnis creatura promiscui Ecclesiæ fiducium populi intelliguntur, ut illud: *Prædicate Evangelium omni creature.*

Non solum autem illa. Id est, angelica, quæ nobis benignior est, vel illa hominum quæ plebeia est et indocta, sed etiam nos ipsi discipoli Christi, qui sumus primitiae adquisitionis, et præclara charismata, velut primitiae spiritus, unde mundum ditaremus, accepimus, exspectat redemptionem corporis nostri, B id est totius Ecclesiæ, quæ in æternum est regnatura cum Christo.

EVANGELIUM LUCEÆ, CAP. VI.

C « Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est. Nolite judicare, et non judicabimini. Nolite condemnare et non condemnabimini. Dimittite, et dimittemini, date, et dabitur vobis, mensuram bonam et consertam, et coagitatam, et spiritus perefluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Dicebat autem illis similitudinem: Nunquid potest cœcū cœcum ducere? nonne ambo in foce vream cadunt? Non est discipulus supra magistrum. Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. Quid autem vides festucam in oculo fratribus tui, et trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratribus tui. »

D « Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est. (Ex Beda.) Misericors est Deus super ingratos et malos, vel multiplici sua misericordia, qua etiam jumenta salvat, temporalia bona largiendo, vel coelestia dona singulari gratia qua electos solum glorificat inspirando. Sed sive hoc, sive illud, sive utrumque intelligas, magna Dei bonitate sit, quæ nobis imitanda præcipitur, si filii Dei esse volumus.

E « Nolite judicare, et non judicabimini, nolite condemnare, etc. Hoc loco, nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretetur, quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos* (*Matt. vii.*), de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, sicuti sunt, supra vel blasphemiae, vel furta, vel ebrietates, et si qua sunt alia, de quibus nobis judicare permititur. De genere autem ciborum, quia possunt bono animo, et simplici corde, sine vitio concupiscentie, quicunque humani cibi indifferenter sumi, prohibet Apostolus judicare eos qui carnibus vescebantur, et vinum bibebant, ab eis qui se ab hujusmodi alimentis tem-

perabant. Qui manducat, inquit, non manducantem non spernat, et qui non manducat, manducantem non judicet (*Rom. xiv*). Ad hoc pertinet etiam illud, quod alio loco dicit: *Nolite ante tempus judicare quidquam, quoadusque vexiat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis* (*I Cor. iv*). Sunt autem quedam facta media, quae ignoramus quo animo flant, quia et bono et malo fieri possunt, de quibus temerarium est judicare, maxime ut condemnemus. Horum autem veniet tempus ut judicentur, cum Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis. Duo sunt autem in quibus temerarium judicium cavere debemus, cum incertum est, qualis futurus sit, qui nunc vel malus vel bonus appetet.

Dimittite et dimittemini, date et dabiur vobis. Dimittere nos injurias, dare beneficia jubet, ut nobis peccata dimittantur, et vita detur æterna. Qua sententia brevi, sed eximia, cuncta quæ latissime de conversando cum inimicis mandaverat, comprehendendo concludit.

Mensuram bonam, et consertam, et coagitatam, et supereffuentem dabunt in sinum vestrum. Huic simile est, quod alibi dicit, ut et ipsi recipient vos in æterna tabernacula (*Luc. xvi*). Non enim pauperes ipsi, sed Christus mercedem his, qui eleemosynam fecere redditurus est, quam tamen in sinum dare dicuntur, quia promerendæ illius occasionem dedere, cum vel egentes misere, vel improbe sœvientes, fortiorum sunt et tolerati patientia, et beneficentia sustentati, et ad ipsam aliquoties fidem dulci gratia provocat.

Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remisstetur vobis. Et Apostolus ad eleemosynam Corinthios hortans inter alia dicit: *Hoc autem dico, qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet.* Potest autem et de omnibus quæ mente, manu, lingua, gerimus accipi, quia tu reddes singulis, inquit, secundum opera eorum.

Dicebat autem illis et similitudinem. Nunquid potest cæcus cæcum ducere, nonne ambo in soveam cadent? Sensus bujuscemodi sententiae pendet ex superioribus, ubi de danda eleemosyna, et injuria dimittenda præcipitur. Si te, inquit, ira contra violentum, et contra petentem φιλαργυρία cæcaverit, nunquid tua mente vitiata, vitium ejus curare poteris? Aut ille solus qui injuriam fecit, et non tu etiam, qui ferre nesciebas reus deputaberis? At si mitem te tranquillique pectoris ejus improbitas invenerit, et ille ad poenitentiam movebitur, et tu patientiae præmio donaberis, quia cæcum vidente oculo, hoc est, corde sereno ducere curabas ad fumen.

Non est discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. Si magister qui utique quasi Deus potuit, non suas ultimare injurias, sed ipsos maluit insecuratores patiendo reddere mihiores, camdem necesse est, discipuli qui

A pri homines sunt regulam perfectionis sequantur.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras? Et hoc ad superiora respicit, ubi cæcum a cæco duci, id est, peccantem a peccatore castigari non posse præmonuit. Multi enim superbia, vel odio φιλαργυρία, vel avaritia, vel alio quolibet crimen præventi, levia hæc aut nulla judicantes, acerrime corripunt eos, quos subita viderint ira turbatos, occultum mentis a solito puritatis statu quasi festuca irruente mutasse, atque immemores dominici præcepti, quo ait: *Nolite condemnare, et non condemnabimini* (*Matth. vii*), magis amant vituperare et damnare, quam emendare atque corrigerem.

B Et quomodo potes dicere fratri tuo, frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns. Hæc cum fratre agis, si verbi gratia, quod ira ille peccavit, tu odio reprehendis. Quantum autem inter festucam et trabem, quasi tantum inter iram distat atque odium. Odium est enim ira inveterata, quasi quæ vetustate ipsa tantum accepit, ut merito appelletur trabes. Fieri autem potest, ut si irascaris homini, velis eum corrigi. Si autem oderis hominem, non potes eum velle corrigeret, et ideo impossibile dicitur, ut festucam fratris oculo demat, qui suo trabem gestat in oculo.

C Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tua, et tunc perspicias, ut educas festucam de oculo fratris tui. Id est, primo abs te expelle odium et deinceps poteris jam eum quem diligis emendare, et est vere multum cavendum et molestum hypocitarum, id est simulatorum genus, qui cum omnium vitiorum et accusationes odio et livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt, et ideo pie cauteque vigilandum est, ut cum aliquem reprehendere vel objurgare necessitas coegerit, primo cogitemus utrum tale sit vitium, quod nunquam habuimus, vel quo caruimus, et si nunquam habuimus cogitemus, et nos homines esse, et habere potuisse. Si vero habuimus, et non habemus, tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem aut objurgationem, non odium, sed misericordia præcedat, ut sive ad correctionem ejus, propter quem id facimus, sive ad persionem valuerit, nam incertus est exitus. Nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio, in quo est ille, quem reprehendere parabamus, non reprehendamus neque objurgemus, sed tamen congescamus, et non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitamus. Raro ergo, et magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis non nobis, sed Deo, ut serviamus instemus. Ipse est enim finis, ut nihil duplici corde fasciamus. Ausentes trabem de oculo nostro invidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, ut valeamus, ejicere festucam de oculo fratris.

HEBDOMADA VI POST PENTECOST.

EPIST. BEATI PETRI APOSTOLI, CAP. III.

« Omnes unanimis estote in oratione, compatiens, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles. Non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, sed e contrario, benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditatem possideatis, qui enim vult vitam diligere et videre dies bonos, coercent linguam suam a malo, et labia ejus ne loquantur dolum. Declinet autem a malo et faciat bonum, inquirat pacem et sequatur eam, quia oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala. Et quis est, qui vobis noceat, si boni simulatores fueritis? Sed si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, ut non conturbemini. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris. »

Omnes unanimis estote in oratione, compatiens, fraternitatis, etc. (Ex Beda.) Quoniam superius diversas personas, conditiones et sexus, congrua sibi discretione docebat, jam nunc omnes communiter admonet in fidei Dominicæ causa, unum cor et unam habere animam.

Quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditatis possideatis, etc. Potest benedictio hereditatis et illa intelligi, qua Ecclesia in futura vita Domino perpetuo benedicit, unde et nunc spe futurorum gloriarum canit. Exalte te, Deus meus, rex, et benedic nomen tuum in æternum, et in saeculum saeculi (Psal. cxliv). Quod ergo quisque in futuro invenire desiderat, hoc in praesenti meditari et agere satagit, et conditorem videlicet et proximum, sincera voce benedicere, et ipsum divina pariter ac fraterna benedictione dignum reddere, quia oculi Domini super justos (Psal. xxxiii), et aures ejus in preces eorum, vultus autem Domini super facientes mala, quia beatus Petrus malum nos pro malo reddere vetuerat. Imo maledicentibus benedicere jusserset, recte propheticò testimonio astruit, superna inspectione et bonos semper videri et malos, quatenus meminerimus et nostram patientiam, qua toleramus malos, nostram benevolentiam, qua perseverantibus bona optamus, æterno præmio remunerandam, et persecutores nostros, si penitente noluerint, digno plectendos esse supplicio, si vero penituerint, nos quoque pro ipsorum salute, quam deprecabamur a Domino, coronam justitiae congratulationis accepturos.

Et quis est qui robis noceat, si boni simulatores fueritis? De his dicit, quae nobis adversariis per verba contumeliosa, per damna rerum temporalium, per tormenta corporis accidunt. Haec enim et hujusmodi omnia cum fidelibus irrogantur, his duntaxat, qui boni simulatores sunt, et hoc per scientiam, nequam eis nocere possunt, sed palmam magis poenitentiae æquanimiter tolerantibus afferunt. E contra illis qui rogant poenam accumulando æterna pluri-

A mun noceat. Si quis autem hujusmodi adversus vicius devicit, non huic ille qui malum intulit, sed ipse sibi qui haec patienter ferre recusavit, nocevit; neque eorum domus, quam vir sapiens ædificavit, ideo non occidit, quia violentias tempestatum non pertulit, sed quia fundata erat supra petram (Matth. vii); nec rursus ea, quam stultus stolte fabricavit, ideo cecidit, quia pulsata tempestatibus est, sed quia super arenam posita erat. Utramque etenim sequenter adversitas seriens tentavit, sed uni firmitas fundamenti coronam perseverantiae tribuit, alterarum fligilis structure stultitia stravit.

Sed et si quid patimini propter justitiam, beati. Non solum, inquit, nihil vobis nocet, qui bonum facientibus male irrogat, sed etiam cum vos propter bona quæ execratur, hostis insequitur, causam vobis majoris beatitudinis præstat, cum patientiae vestre vires exerceat, juxta illud Evangelium: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam (Matth. v).

Dominum nostrum Jesum Christum sanctificate in cordibus vestris. Quid est Dominum sanctificare in cordibus vestris, nisi sanctitatem ejus, quam sit incomprehensibilis gloria, intimo cordis affectu constueri, quod est maximum nobis presidium contra insidias ac violentiam terrentis inimici, semper videlicet intueri, quantum in se sperantibus visceri fortitudinem dare valet, cuius inestimabilis sanctitas fulget.

ITEM ALIA EXPOSITIO IP. XAMDEM EPISTOLAM.

Omnes unanimis in oratione estote. Fraternitas unanimitas, velut urbs inexpugnabilis, hostium non patet insidiis. Habet enim sancta Ecclesia, ut Salomon ait, castrorum aciem ordinatam (Cant. vi), quam tyranni et persecutores, una cum auctore suo diabolico non valent irrumpere, quia muniente Christo, nec martyres persecutio, nec virgines carnalis delectatio, nec misericordes cupiditas, nec humiles temporalis gloria devincit ambitio.

*Compatientes. Sicut enim gaudeje debemus cum gaudientibus, ita et flere cum flentibus, sicut Paulus faciebat Apostolus, qui dicebat: *Quis infirmatur, et ego non infirmor (II Cor. xi)*?*

*Fraternitatis amatores. (Ex August.) Qui ergo amat homines, aut quia justi sunt, aut ut justi sint, amare debet. Sic enim et seipsum amare debet, aut quia justus est, aut ut justus sit. Dilectionem autem fraternalm quantum commendet Joannes apostolus attendamus: *Qui diligit, inquit, fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est. Et iterum: Dilectissimi, diligamus invicem, quia dilectionis ex Deo est, et omnis qui diligit ex Deo natus est, et cognovit Deum; et Dominus inquit, mandatum novum do vobis, ut diligatis vos invicem, et in hoc scient omnes, quia discipuli mei estis, si vos invicem dilexeritis.**

*Misericordes. Scriptum quippe est: *Facere misericordiam magis placet Deo, quam victimæ (Prov. xxi); et qui pronus est, inquit Scriptura, ad miseri-**

cordiam, benedicetur (Prov. xxii). Et Dominus ait : A quid vultus Domini super facientes mala ; sequentia audi : Ut perdat de terra memoriam eorum, id est, de terra viventium, ut illud : *Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur (Psal. LXXXIII).*

Humiles. Scriptum quippe est : *Perdet Deus memoriam superborum, et reliquit memoriam humiliorum (Ecclesi. xi).*

Et Dominus inquit : *Discite a me, quia misericordia sum et humilis corde (Matth. xi)*, et ad quem respiciam, dicit Dominus, nisi ad humilem et quietum (Isa. LXVI) ?

Non reddentes malum pro malo. Scriptum quippe est : *Ne dicas : Reddam malum pro malo, expecta Deum et liberabit te.* Et iterum . Qui vindicari vult, a Deo inveniat vindictam, et peccatum illius servans servabitur (E. l. XXVIII).

Vel maledictum pro maledicto. In hoc enim exemplum Domini tenendum est, qui cum malediceretur, non maledicetur.

Sed e contrario benedicentes. Ut illud : *Benedicite maledicentibus vobis, benedicite, et nolite maledicere (Rom. XII).*

Quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditatis possideatis. Benedictio est hæreditatis omnis virtutum copia coelestis, in qua sancti hæredes quidem Dei, cohæredes efficientur Christi, cum audierint : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. XXV).*

Qui enim vult vitam diligere. Id est, vitam æternam, vitam beatam, et in perpetuo sine fine man sarum.

Et videre dies bonos. In quibus sancti cum sanctis jocundentur in cœlis, qui dies non propter interrup tionem noctis, sed propter perpetuitatem dicuntur lumenis.

Coerceat linguam suam a malo. Id est, a malo detractionis, maledictionis, ac murmurationis, sive generaliter omnino lingua refrenanda est a malo. Ait enim Jacobus : *Si quis dicit se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vanam est religio (Jac. i).* Nam et qui custodit linguam suam, inquit Scriptura, custodit animam suam (Prov. XXI).

Et labia ejus ne loquuntur dolum. Dolus non dolor, sed fraus intelligitur, quando aliud corde tene tur, aliud ex ore profertur.

Declinet a malo et faciat bonum. Id est, destruat vitia et virtutes ædificet, relinquat ad quæ instigat diabolus, et operetur quæ præcepit Christus.

Inquirat pacem, et sequatur eam. Id est, diligenter orando et legendo, et humiliter interrogando perquisit Christum, qui factus est pax nostra, et imitetur eum. Sequi etenim imitari est, sive secundum Apostolum pacem sequatur et sanctimoniam, sine qua non videbit Deum.

Quia oculi domini super justos. Id est, aspectus divinitatis.

Et aures ejus in preces eorum. Id est, auditio divina, qua dignatur preces audire justorum.

Vultus autem Domini super facientes mala. Ut-

sequentia audi : *Ut perdat de terra memoriam eorum, id est, de terra viventium, ut illud : Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur (Psal. LXXXIII).*

Et quis est qui vobis noceat ? Subauditur nullus, juxta hujus sententiae locum, passiones vel persecutions, non faciunt esse miseros, sed prestant esse beatos.

Si boni æmulatores fueritis. Id est, boni Dei, de quo scriptum est : *Nemo bonus nisi solus Deus (Marc. x)*, sive generaliter, sive omnium bonorum æmulatores, id est, imitatores fueritis virtutum.

Sed et si quid patimini propter justitiam, beati. Sub auditur, eritis : hanc sententiam Dominum dicentem Petrus audierat, ubi ait : *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, etc. (Matth. V).*

Timorem autem eorum. Id est persecutorum netimueritis, ut in fide non conturbemini; et hoc Dominus admonuit, ubi ait : *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, etc., sed potius eum timete qui habet potestatem animam et corpus mittere in gehennam.*

Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris. Ubi Dominus, qui cuncta creando sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto. Sic Dominus Jesus sanctificandus est in cordibus nostris, ut nomine ejus vocemur, id est, Christiani, et ut nihil sanctius ejus nomine æstimemus. Sanctificemur enim eum in spe, fide, et charitate, credendo, colendo et adorando, ut ab illo sanctificari pariter mereamur et justificari.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. V.

Cum turbæ irruerent ad Jesum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genezareth. Et vidit duas naves stantes secus stagnum. Piscatores autem descendebant, et lavabant retia. Ascendens autem in unam navem, quæ erat Simonis, rogavit eum ut a terra reduceret pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas, ut autem cessavit loqui, dixit ad Simonem : *Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam.* Et respondens Simon, dixit illi : *Praeceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete.* Et cum hoc fecissent, con cluserunt piscium multitudinem copiosam. Rump ebatur autem rete eorum, et annuerunt sociis qui erant in alia navi, ut venirent et adjuvarent eos, et venerunt et impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens : *Ex a me, Domine, quia honio peccator sum.* Stupor enim circumdederat eum, et omnes qui cum illo erant in capture piscium quam ceperant. Similiter autem Jacobum et Joannem filios Zebedaei, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Iesus : *Noli timere, ex hoc jam homines eritis ca-*

• pientes. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

*Cum turba irruerent ad Jesum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat, etc. (Ex Beda.) Stagnum Genezareth idem dicunt esse, quod mare Galilaeum ab adjacenti provincia dictum. Mare Tyberiadis a proxima civitate, quæ olim Chennereuth vocata, sed ab Herode tetrarcha instaurata in honorem Tyberii Cæsaris, Tyberias est appellata. Porro Genezar a laci ipsius natura, qua crispantibus aquis, de seipsa sibi excitare aqua auram perhibetur, Græco vocabulo quasi generans sibi auram dicitur. Neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentibus ac crispantibus ventis agitatur, haustu dulcis, et ad potandum habilis. Sed Hebreæ linguae consuetudine, omnis aquarum congregatio, sive dulcis, sive salsa, mare nuncupatur. Qui lacus inter fluenta Jordanis, centum quadraginta stadiis in longitudinem, et quadraginta in latitudinem extenditur. Quia ergo stagnum sive mare præsens sæculum designat, Dominus secus mare stat. Postquam vitæ labentis mortalitatem devincens, in ea qua passus est carne, stabilitatem perpetuae quietis adiit, turbarum conventus ad eum, gentium in fide concurrentium typus est, de quibus Isaías : *Et fluent, inquit, ad eum omnes gentes, exhibent populi multi et dicent : Venite, ascendamus ad montem Domini (Isa. ii).**

Et vidit duas naves secus stagnum. Dux naves secus stagnum positæ circumcisionem et præputium significant, quas bene Jesus vidisse perhibetur, quia in utroque populo novit Dominus qui sunt ejus, eorumque corda fluctibus sæculi hujus ad futuræ vite tranquillitatem, quasi ad soliditatem littoris videndo, hoc est, misericorditer visitando provchit.

Piscatores autem descenderant, et lavabant retia. Piscatores sunt Ecclesiæ doctores, qui nos rete fidei comprehensos, et de profundo ad lumen elatos, quasi pisces littori, sic terræ viventium advehunt. Quasi enim quædam retia piscantium sunt complexæ prædicantium dictiones, quæ eos quos ceperint, in fide non amittant. Unde et retia, quasi retinentia sunt vocata, sed hæc retia modo laxantur in capturam, modo lota plicantur, quia non omne tempus est habile doctrinæ, sed nunc exerenda lingua doctoris, nunc suimet cura gerenda.

*Ascendens autem in unam navem, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum, et sedens docebat de navicula turbas. Navis Simonis est Ecclesia primitiva, de qua Paulus alt : *Qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes (Gal. ii).* Bene una dicta, quia multitudinis credentium erat cor et anima una (Act. iv), de qua docebat turbas, quia de auctoritate Ecclesiæ docet usque hodie gentes.*

Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem : duc in altum, et laxate retia vestra in capturam. (Ex August.) Quod primo rogavit Simonem navem a terra reducere pusillum, significat vel temperate utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic a

terrenis in profunda sacramentorum recedatur, ut ea penitus non intelligent, vel prius in proximis regionibus gentibus prædicandum, ut quod dicitur item Petro, duc in altum, et laxate retia vestra in capturam, ad remotiores gentes, quibus postea prædicandum est pertineat.

Et respondens Simon, dixit illi : Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete. Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam (Psalm. xxvi). Nisi Dominus cor illustraverit auditorum, doctor in nocte laborat; nisi in verbo gratiae superiore laxata fuerint instrumenta disputationum, frustra vocis suæ prædicator jaculum mittit, quia fides populorum, non sapientia verbi compositi, sed B divinis vocationis munere prævenit.

Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum. (Ex Greg.) Præ multitudine piscium rete rumpebatur, quia nunc ad confessionem fidei, etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipsam quoque Ecclesiam haeresibus scindant. Rumpitur autem rete, sed non elabitur piscis, quia suos dominus etiam inter perse-quentium scandala servat.

Et annuerunt socii qui erant in alia navi, ut renirent et adjuvarent eos. Alia navis, ut prædictimus, est ecclesia de gentibus, quæ et ipsa non sufficiente una navicula piscibus impletur electis, quia non est Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii), et apud ipsum certus est suorum numerus electorum. Dumque tot in Iudea credituros non invenit, quos ad fidem vi tamque prædestinatos novit æternam, quasi alia navis receptacula piscibus querens suis, corda quoque gentium fidei gratia replet. Et bene rupto rete socia navis advocatur, quoniam ante Judas proditor, ante Simon Magus pisces nequissimi capit. sunt. Antea Ananias et Saphira fidei rete subdole tentabant ingredi (Act. v), ante, ut Joannes testatur, multi discipulorum ejus abierunt retro, etiam non cum illo ambulabant (Joan. vi). Ac deinde Barnabas et Paulus ad salutem gentium sunt vocati (Act. xiii).

*D Et venerunt et impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur. Harum impletio navium usque in finem sæculi crescit. Sed quod impletæ merguntur, hoc est, in submersionem premuntur, non enim submersæ, sed tamen sunt periclitæ, Apostolus exponit dicens : *In novissimis diebus, erunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, etc. (II Tim. iii).* Nam mergi naves, est homines in sæculum, ex quo elati per fidem fuerunt, morum prævitale relabi, qualis et ipse Petrus adhuc in infirmitate positus, hoc loco demonstrat, unde sequitur.*

Quod cum videret Simon Petrus, etc. (Ex August.) Quia carnales quique in Ecclesia regimen spiritualium, in quibus maxime Christi persona eminent, a se quodammodo repellunt. Non enim hac voce linguae dicunt bonis ministris Dei, ut eos a se repellant, sed

voce morum et actuum suorum suadent a se recedi, ne per bonos regantur. Et eo vehementius quod deferunt eis honorem, et tamen factis suis a se recedere admonent, ut honorificentiam eorum significaverit Petrus cadens ad pedes Domini. Mores autem in eo quod ait : *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum*, quod tamen, quia non fecit Dominus, non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit, significat in bonis et spiritualibus viris, non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quo quasi securius tranquilliusque vivant, munus ecclesiasticum deserant.

Et aut ad Simonem Jesus : Noli timere. Conformat Dominus timorem carnalium, animosque fragilium consolando erigit, ne quis vel de sua conscientia et culpa tremens, vel de aliorum innocentia stupens, sanctitatis ter formidet adgredi, quod autem sequitur :

Ex hoc jam homines eris capiens. Ad ipsum Petrum specialiter pertinet. Exponit enim ei Dominus, quid haec piscium captura significet, quod videlicet ipse, sicut nunc per retia pisces, sic aliquando per verba sit capturus homines, totusque facti hujus ordo quid in Ecclesia, cuius ipse typum tenet, quotidie geritur, ostendat, quod vero subjungitur :

Et subductis ad terram naribus, relictis omnibus secuti sunt eum. Potest significare finem temporis, quo ab hujusmodi saeculo, qui Christo inhæserint, penitus recessuri sunt. Scendum est autem hanc eamdem non esse lectionem, qua Mattheus et Marcus binos de naviculis pescatores, primo Petrum et Andream, deinde filios Zebedæi a Domino narrant esse vocatos; non enim eos Lucas nunc a Domino vocatos, sed tantum Petro fuisse prædictum, quod homines esset capturus insinuat, quod non ita dictum est quasi jam pisces nunquam esset capturus. Nam et post resurrectionem Domini legimus eos ivisse piscatum, unde datur intelligi, eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret, quod Mattheus et Marcus narrant, quando eos binos vocavit. Tunc enim non subductis a terra navibus, tanquam cura redeundi, sed ita eum secuti sunt, tanquam voantem ac jubentem, ut sequerentur.

IN VIGILIA SANCTI JOANNIS.

LECTIO HIEREMIE PROPHETÆ, CAP. I.

Priusquam te formarem in utero novi te, et antequam exires de vulva sanctificavi te, et Prophetam in gentibus dedi te, et dixi, ah ah ah, Domine Deus : Ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Et dixit Dominus ad me : Noli dicere, quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, et universa quæ mandavero tibi loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia tecum ego sum ut eruam te, dicit Dominus. Quando autem venit in corpus humanum, dicit in exordio : nescio loqui, quia juvenis ego sum · juvenis propter dispensationem, senex juxta hoc quod primogenitus omnis creature. Juvenis, quia in consummatione etiam sæculi et in extremum hujus vitæ tempus advenit, dicit itaque, nescio loqui. Scio enim quædam majora loqui, scio eloquium tuum, verbum tuum sum. Tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, juvenis sum.

*C - Et misit Dominus manum suam, et tetigit os meum et dixit Dominus, etc. Serinone Dei suffodietur atque destruetur illa, quæ consumet Jesus spiritu oris sui, et destruet adventu præsentiae sue (II Thes. II), omnem scilicet sacrilegam perversamque doctrinam disperdet in perpetuum. Porro ea quæ elevantur contra scientiam Dei, et in sua confidunt sapientia, quæ apud Deum stultitia est, dissipabit atque deponet, ut ædificantur pro his similia, et in loco superiore quæ destructa sunt, et evulsa exstruantur atque plantentur, quæ Ecclesiasticæ convenienter veritati, et impleatur illud quod dicit Apostolus : *Dei ædificatio, Dei agricultura estis* (I Cor. III). Multi hunc locum super persona Christi intelligunt. יְהִי רָחֵל*

*D enim interpretatur excelsus Domini, qui destruit regna diaboli, quæ sibi in excelso monte ostenderat, adversarias perdidit potestates, delens chirographum errorum in cruce, de quibus et in Psalmo post historie veritatem τροπεῶς loquitur : *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania ? Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum* (Psal. II) ? Pro his evulsis, destructis, perditis et in inferiora detractis, ædificantur Ecclesia Dei.*

EVANGELIUM LUCE, CAP. I.

Fuit in diebus Herodis regis Iudeæ sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, et uxor illi de filiabus Aaron, et nomen ejus Elizabeth. Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine

et querela, ei non erat illis filius, eo quod easet Eli- A et in conscientia nostra vanæ gloriæ sordes spargimus, ut hominibus placeamus, non illud absque quærela facimus.

Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii sorte exiit, ut incensum imponeret, ingressus in templum Domini, et omnis multitudo populi erat orans foris, hora incensi. Apparuit autem illi angelus Domini, stans a dextris altoris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus : Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, et uxor tua Elizabet pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Joannem. Et erit tibi gaudium et exultatio, et multi in nativitate ejus gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino, et vinum et siceram non bibet, et spiritu sancto replebitur, adhuc ex utero matris suæ, et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse precedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ, ut convertat cor da patrum in filios, et incredulos ad prudenteriam justorum, parare Domino plebem perficiam.

Fuit in diebus Herodis regis Iudeæ sacerdos nomine Zacharias. (Ex Beda.) Sacrosancta præcursoris Domini nobilitas non solum a parentibus, sed a progenitoribus gloriose descendit, quatenus adventus illius fidem, non subita inspiratione conceptam, verum avita magis propagatione susceptam liberius prædicaret.

De vice Abia. Viginti quatuor de sacerdotibus ordinis in ministerio domus Domini sorte a Salomone sunt divisi, in quibus Abia familie, de qua Zacharias ortus est, sors contigit octava. Non frustra primas Novi Testamenti præco in octava sortis vice nascitur, quia sicut septenario sepe numero propter sabbatum Vetus Testamentum, sic Novum aliquoties octonario propter sacramentum resurrectionis exprimitur; unde quia non aliter quam per observantiam utriusque testamenti regni cœlestis aula penetratur, recte et in templo Salomonis mysticus quindecim graduum ascensus fuisse narratur.

Et uxor eius de filiabus Aaron. Plena igitur laudatio, qua genus, mores, officium, factum, judicium comprehendit. Genus in majoribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in mandato, in justificatione judicium.

Erant autem justi ambo ante Deum. Beatus qui in conspectu Dei justus est, atque laudabilis. Evenit quippe, ut laudent homines eum, qui non est laudabilis, et ei detrahant, qui minime detractione dignus est. Solus Deus, et in laude, et in vituperatione justus est judex.

Incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela. Plenumque justitia durior, hominum querelam provocat, que vero temperata est, ipsa suæ dulcedinis gratia etiam invidiae querimoniæ vitat.

(Ex Amb.) Quando enim facimus mandatum Dei,

A et in conscientia nostra vanæ gloriæ sordes spargimus, ut hominibus placeamus, non illud absque quærela facimus.

Factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias, etc. Qui enim sorte eligitur, humano judicio non comprehenditur, ille igitur quærebatur, quem iste figurabat, verus in æternum sacerdos, cui dicitur : *Tu es sacerdos in æternum* (Psal. cx), qui non hostiarum cruento, sed proprio, Patrem Deum generi reconciliaret humano. Sed tunc sanguis fundebatur, in specie sacerdos ordinabatur. Nunc quia veritas venit, relinquamus speciem, et veritatem sequamur. Tunc quidem vices erant, nunc autem est perpetuitas. Quem alium significabat Zacharias sacerdos, nisi eum sacerdotem, cui sacrificium non esset commune B cum ceteris, qui non in manu factis templis sacrificaret pro nobis, sed in sui corporis templo nostra peccata vacuaret.

Sorte exiit ut incensum poneret, etc. Incensum autem in sancta sanctorum a pontifice deferri, expectante foris templum omni populo, decima die septimi mensis est jussum. Et hanc diem expiationis, sive propitiationis vocari, quæ apud nos ob varium lunæ discursum, a qua menses computant Hebrei, modo in Septembri mense, modo incipit in Octobri, quia scilicet mensis, quo Pascha geritur, anni principium tenet, dicente Domino : *Mensis iste vobis primus erit in mensibus anni.* Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum, etc. Hujus diei mysteriū implevit verus pontifex Jesus, quando completa dispensatione carnis in sanguine proprio, cœli secreta subiit, ut propitium nobis ficeret Patrem, et interpellaret pro peccatis eorum, qui adhuc pro foribus orantes expectant et diligunt adventum ejus.

Apparuit autem illi angelus Domini, etc. Non immrito angelus videtur in templo, quia veri sacerdotis jam nuntiabatur adventus, et celeste sacrificium parabatur, in quo angeli ministraarent. Utinam et nobis a dolentibus vel sacrificium deferentibus assistat angelus. Non enim dubites assistere angelum, quando Christus assistit. Christus immolatur, etenim *pascha nostrum immolatus est Christus.*

(Ex Beda.) Bene angelus et in templo et juxta altare et a dextris appetet, quia videlicet, et veri sacerdotis adventum, et mysterium sacrificii, universalis et cœlestis doni gaudium prædicat. Nam sicut per sinistram præsentia, sic per dexteram sepe bona pronuntiantur æterna.

Ait autem ad illum angelus : Ne timeas, Zacharias, etc. Deprecationem dicens exauditam, partum continuo promittit uxoris. Non quod ille, qui pro populo oblaturus intraverat, relicts publicis votis, præcipiendis filii orare potuerit, sed quod dicit *Exaudita est deprecatio tua, pro populi redemptio significat.* Quod vero adjungit, et *uxor tua pariet tibi filium,* ejusdem redemptio ordinem paret, quod videlicet natus Zacharie filius, redemptio

piori illius populi praconando sit iter facturus.

Et erit gaudium tibi, et exultatio, etc. Et notandum quod, nato Præcursori, multi gaudent. Nato autem Domino, annuntiat angelus gaudium magnum, quod erit omni populo, quia videlicet hic salutem multis prædicare, ille omnibus qui velint, advenit donare.

Et erit magnus coram Domino. (Ex Amb.) Non corporis hic, sed animæ magnitudinem declaravit. Est coram Domino magnitudo animæ, magnitudo virtutis, est etiam parvitas animæ, et pueritia virtutis.

Vinum et siceram non bibet. (Ex Beda.) Sicera interpretatur ebrietas, Hebraice יְבָשָׁה; quo vocabulo Hebrei omne quod inebriari potest poculum sive de pomis sive de frugibus seu de qualibet alia materia confectionum significant. Decet enim vas caelesti gratiae mancipatum a seculi illecebris castigari; nec vino, in quo est luxuria, inebriari eum, qui musto Spiritus sancti desiderat impleri.

Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris sua. (Ex Amb.) Non est dubium verum hoc angelii esse promissum, siquidem sanctus Joannes antequam nascetur, matris adhuc in utero positus, spiritus accepti gratiam designavit. Cui enim adest spiritus gratiae, nihil deest, et cui Spiritus sanctus infunditur, magnarum est plenitudo virtutum.

Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum. Cum Joannes qui Christo testimoniū perhibens, in ejus fide populos baptizabat, dicitur filios Israel ad Dominum Deum ipsorum convertisse, patet profecto Christum esse Dominum Deum ipsorum.

Et ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliae. Bene in spiritu et virtute Eliae præcedere dicitur, quia sicut ille præco venturi judicis, ita hic præco factus est redemptoris. Unde et conversatione prorsus simillima, ambo deserta secuti, victa frugi, vestita inculti, cinctu sunt despecti, ambo regis et reginæ vesaniam tolerarunt. Ille Jordanem coelum petiturus divisit, hic ad lavacrum salutare quo coelum petatur, convertit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria.

Ut convertat corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam, etc. Corda patrum in filios convertere, est spiritualem sanctorum antiquorum scientiam populis prædicando infundere. Prudentia vero justorum est, non de legis operibus justitiam præsumere, sed ex fide salutem querere.

IN NATALI SANCTI JOANNIS BAPTISTÆ.

LECTIO ISAIÆ, CAP. XLIX.

Audite, insulæ, et attendite, populi, de longe.
Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. Et posuit os meum, quasi gladium acutum, sub umbra manus sue protexit me: Et posuit me sicut sagittam

electam, in pharetra sua abscondit me, et dixit mihi: Servus meus es tu, Israel, quia in te glorificabor: Et nunc haec dicit Dominus, Formans me ex utero servum sibi, dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. Reges videbunt et consurgent priapices, et adorabunt Dominum Deum tuum et sanctum Israel, qui elegit te.

Audite, insulæ, et attendite, populi, de longe. (Ex Hier.) Post vocationem ergo reliquiarum Israel et abjectionem in incredulitate populi permanentis, de quibus dixerat: *Non est Pax impiis, dicit Dominus (Ies. xlviii); transit ad Ecclesias de gentibus congregatas, et eis sub Insularum nomine loquitur, quæ persecutorum insidiis, quasi maris fluctibus patent, et ex omni parte saviente naufragio tunduntur potius quam moventur. Ac ne quis putet violentam esse expositionem nostram, et non ad geates pertinere quod dicitur, sed ad synagogas populi Iudeorum.*

Et attendite, populi sive gentes, de longe. Hoc est, ab extremis finibus terræ, velut Septuaginta transulerunt, διὰ χρόνον πολλοῦ στέγαστραι. Post tempus multum stabit, hoc est, non hoc tempore quo dicuntur, sed post multa fient tempora, sequitur.

Dominus, inquit, ab utero vocavit me, de ventre matris meæ, etc. Quod nunc interim audientibus videatur obscurum, postea autem cunctis gentibus notum fiet, quando Gabriel Joseph de partu dixerit virginali, et vocabis nomen ejus Jesum, ipse enim salutem faciet populum suum a peccatis eorum (Matth. i).

Et posuit os meum, quasi gladium acutum. Posuit quoque os ejus, quasi gladium acutum, ut spiritu oris sui interficiat impium. De quo gladio ipse in Evangelio loquitur. *Non veni pacem militare in terra, sed gladium (Matth. x), malos a bonis separans.* Venit enim dividere hominem contra patrem suum, et filiam contra matrem suam, et nurum contra sororum suam.

Et in umbra manus sue protexit me. In umbra manus Dei se esse protectum asserit, ut carnis vilitas divinitatis potentia tegeretur, angelo ad Virginem nuntiante: *Spiritus saucus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. 1.)*

D
Et posuit me, quasi sagittam electam. Quando dicit sagittam electam, ostendit habere Deum sagittas plurimas, sed non electas, quæ sagittæ Prophetæ sunt et Apostoli, qui in toto orbe decurrunt, de quibus in alio loco canitur. *Sagittæ tuæ acutæ, potentissime, populi sub te cadent.* Et iterum: *Sagittæ potentissimæ, cum carbonibus desolatoris (Psal. cxix).* Christus autem de multis sagittis et filiis plurimis una sagitta electa, et filius unigenitus est, quam in pharetra sua abscondit, id est, in humano corpore, ut habitaret in eo plenitudo divinitatis corporaliter. Raraque est credentium fides, cui et supra dicitur: *Tu es Deus absconditus, et nesciebamus.* Quæ sagitta et sponsa vulnus accipiens loqui-

tur in Cantico canticorum : *Vulnerata charitate ego sum (Cant. iv).*

*Serrus mens es tu, quia in te glorificabor. Servus, quia cum in forma Dei esset, formam servi est dignatus assumere (Philip. ii). Ostendit eum appellari servum, qui sit formatus ex utero, qui et in Psalmo dicit : *De rentre matris meæ, Deus meus es tu.* Et Israël, quia natus de semine Iudeorum, quodque de nullo alio servorum intelligi potest, jungitur : *Quia in te glorificabor.* Dicit enim et ipse in Evangelio : *Pater glorificari nomen tuum (Joan. xii)*, qui in Psalmo loquitur : *Exsurge gloria mea, exsurge peccatum et cithara (Psalm. lvi)*, id est omnium virtutum chorus.*

*Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea, usque ad extremum terræ. Id est, ut illumines universum mundum, et salutem meam, per quam omnes salvant usque ad extremum terræ facias pervenire. Hæc enim per apostolorum prædicationem facta cognoscimus, de quibus Psalmista prædicens, ait : *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii).**

Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt propter Dominum Deum tuum, et sanctum Israël, qui elegit te. Hæc sicut quando venerit Christus in gloria Patris cum angelis suis, et sederit in throno gloriæ suæ, judicare vivos et mortuos (Matth. xxv). Tunc omnes adorabunt propter Dominum Patrem suum, quia fidelis est, qui elegit eum. Sive ita intelligendum : Reges quorum cor in manu Dei est, et Ecclesiæ principes adorabunt eum, quia fidelis est dominus sanctus Israël. De Christo etenim et que sequuntur intelligi possunt, dicit enim : *In tempore placito exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tui.* Hujus testimonio Apostolus usus est, dicens : *Tempore opportuno exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tui, ecce nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis (II Cor. vi).* Tempus placitum et opportunum, et dies salutis passio salvatoris est, et resurrectio, cui et idem pater in subsequentibus ait : *Dedi te in fædus populi, ut suscitares terram, et possideres hæreditates dissipatas, ut dices his qui vinci sunt, exite, et his qui in tenebris, revelamini. In fædus populi subauditur Iudeorum, his videlicet, qui ex illis credere voluerunt, et suscitavit terram, quæ in idolatriæ jacebat erroribus, et possidebit hæreditates dissipatas, quæ habitatorem non habebant dominum, et dicit his, qui peccatorum vinculis strinquebantur : Exite, quia funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur, et his qui sedebant in tenebris, et lucem videre non poterant, ait : Revelamini, hi enim omnes postquam conversi fuerint, et clarum lumen Christi aspicerint, pascentur in viis et semitis sacrarum Scripturarum, et dicent : Dominus pascit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuar ibi me collocavit. Super aquam refectionis educarit me (Psal. xxi).*

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM, CAP. I.

Elizabeth impletum est tempus pariendi, et pe-

perit filium. Et audierunt vicini et cognati ejus, quia magnificavit dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. Et factum est in die octavo. Venerunt circumcidere puerum, et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus et dixit, nequaquam, sed vocabitur Joannes. Et dixerunt ad illam : Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum. Et postulans pugillarem, scripsit dicens : Joannes est nomen ejus, et admirati sunt universi. Apertum est autem illico os ejus et lingua, et loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum, et super omnia montana Iudeæ divulgabantur omnia verba haec.

Et posuerunt omnes qui audierunt in corde suo di-

centes : Quis putas puer iste erit ? Etenim manus

Domini erat cum illo. Et Zacharias pater ejus im-

pletus est Spiritu sancto et prophetavit dicens : Be-

benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit

redemptionem plebis suæ.

Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium. (Ex Beda.) Verbum impletionis sanctæ scriptura in bonorum tantum ortu, vel obitu, vel actu ponere consuevit, quarum vitam plenitudinem perfectionis habere significat. Denique Elizabeth impletum est tempus pariendi. Impleti sunt dies Mariae ut pareret. Implerit Salomon ædificare domum Domini. Defunctus est Abram vel alias aliquis patrum senex et plenus dierum, et postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, at contra dies impiorum inanes, et vacui ; viri enim sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (Psal. LIV).

Et audierunt vicini et cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei (Ex August.) Habet sanctorum editio letitiam plurimorum, quia commune est bonum. Justitia enim communis est virtus, et ideo in ortu justi futuræ vite insigne promittitur, et gratia securita virtutis exultatione vicinorum præfigurante signatur.

Et factum est in die octava, venerunt circumcidere puerum et vocabant eum nomine patris sui Zachariam, et respondens mater ejus dixit : nequaquam, sed vocabitur Joannes. Mire sanctus evangelista præmittendum putavit, quod plurimi infantem patris nomina Zachariæ appellandum putarunt, ut advertas matrem non nomen alicujus displicuisse degeneris, sed id sancto infusum Spiritu, quod ab angelo ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille mutuus intimare vocabulum filii nequivit uxori, sed prophetiam Elisabeth didicit, quod non didicerat amaro.

Et dixerunt ad illam, quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine. Innuebant patri ejus, quem vellet vocare eum, et postulans pugillarem scripsit dicens : Joannes est nomen ejus, et mirati sunt universi. Joannes est, inquit, nomen ejus, hoc es —

non ei nos nomen imponimus, quia jam a Deo nomen accepit, habet vocabulum suum, quod agnoscimus non quod elegimus, nec miremus si nomen mulier, quod non audivit asseroit, quando Spiritus sanctus, qui angelo mandaverat, revelavit. Neque poterat Domini ignorare prænuntium, quæ propheta verat Christum. Et bene additur: *Quia nemo in coniunctione ejus vocatur hoc nomine*, ut intelligas nomen non generis esse, sed vatis.

Apertum est illico os ejus et lingua et loquebatur benedicens Deum, et factus est timor super omnes vicinos eorum. Quia vox clamantis in deserto est nata, merito est lingua parenti soluta, neque enim patrem a laudibus silere decebat, qui verbi præcone sibi nato gaudebat, quippe cui labia quæ incredulitas vinixerat, fides jam solvit. Verum hæc etiam allego-
rice si quis perscrutari desiderat, Joannis celebra nativitas, gratia Novi Testamenti est inchoata sublimitas. Qui vicini et cognati patris nomen quam Joannis imponere malebant, quia Iudei, qui legis ei observatione, quasi affinitate juncti erant, magis justitiam, quæ ex lege est, sectari, quam fidei gratiam suscipere cupiebant. Sed Joannis, hoc est, gratia Dei vocabulum mater verbis, pater litteris intimare satagunt. Quia et lex ipsa psalmique ac prophetæ apertis sententiarum vocibus gratiam Christi prædicant, et sacerdotium illud vetus figuratis cæremoniis et sacrificiorum umbris eidem testimonium perhibet. Pulchreque Zacharias octava die prolis editæ loquitur, quia per Domini resurrecti-
onem, quæ octava die post septimam sabbati facta est, occulta sacerdotii legalis arcana patuerunt, lingua-
que pontificum Iudeorum, quam dissidentiæ vincula strinxerant, intelligentiæ rationabili est vox soluta.

Et super omnia montana Iudeæ divulabantur omnia verba hæc. Et posuerunt in corde suo dicentes: Quid putas puer iste erit, etenim manus Domini erat cum illo. Magna opera Domini, exquisita in omniæ voluntates ejus (Psal. cx.). Ecce enim unum Zachiæ silentium, non ipsi tantum cum datur ad pœnam incredulitatis, et signum credendi proficit, sed et cum auferitur, omnes vicinos ejus miraculo timore stupefacit. Omnia circumquaque mon-
vana fama nati prophetæ profundit. Omnes qui audiunt poterant, ad perquirendum diligentius pueri qui natus est modum statumque sollicitat, ut his videlicet atque hujusmodi futurus Christi propheta commendetur auspiciis, iterque (ut ita diximus) precursori veritatis præcurrentia signa præ-
beant.

Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, et prophetauit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis sue. Quanta superni muneric est largitas, si prompta a lacciendum nostræ fidei sit pietas. Ecce loquela quæ sola est ablata dissidenti, cum spiritu prophetiæ est restituta credenti. Visitavit autem Dominus plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, et

A quasi venditam sub peccato unici filii sui sanguine redemit. Quod quia beatus Zacharias proxime facienduni cognoverat, propheticò more quasi jam factum narrat. Et notandum quod visitasse et redeisse plebem suam dicitur, non quia videlicet, hanc veniens suam invenit, sed quia visitando suam fecit, cui simile est quod in Proverbiorum fine de eadem plebe cantatur: *Mulierem fortē quis inventat* (Prov. ultimo)? Neque enim eamdem mulierem, videlicet Ecclesiam, fortē, id est, fidem devotam invenit, sed sibi despensando fortē reddidit, quia suæ fidei sublimitate perfecit.

IN VIGILIA SANCTI PETRI APOSTOLI.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. III.

Petrus et Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ bajulabatur, quem quotidie ponebant ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab intoreuntibus in templum. Is cum vidisset Petrum et Joannem, incipientes introire in templum, rogabat ut eleemosynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Joanne dixit: Respic in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni, surge et ambula. Et apprehensa ejus manu dextera, allevavit eum. Et protinus consolidatæ sunt bases ejus et plantæ, et exsiliens stetit et ambulabat. Et intravit cum illis in templum, ambulans et exsiliens et laudans Deum. Et vidit eum omnis populus ambularem et laudantem Deum, cognoscebant autem illum, quoniam ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat, ad speciosam portam templi, et repleti sunt omnes stupore et extasi, in eo quod acciderat illi.

Petrus et Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Apostoli nona hora templum ingressuri, primo claudum diu debilem salvant, deinde ad vesperam usque laborantes, multa hominum milia verbo fidei imbuunt. Quia doctores Ecclesiæ, in finem mundi venientes, et languenti prius Israeli, et postmodum etiam gentilitati prædicant. *Hi sunt enim operarii, quos nona et undecima hora in vineam paterfamilias inducit* (Math. xx).

Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur. Quia populus Israel non solum Domino incarnato, sed a primis etiam legis temporibus datæ rebellis exstitit, quasi ex utero matris claudus fuit, quod bene Jacob cum angelo luctante, benedictio quidem, sed claudicante figuratur, quia populus Domino in passione prævalens, in quibusdam per fidem benedictus, in quibusdam vero est per infidelitatem claudus.

Quem ponebant quotidie ante portam templi quæ dicitur Speciosa, etc. Porta templi Speciosa Dominus

est, per quem si quis introierit, salvabitur. Ad hanc portam debilis Israel ire non valens, legis, prophetarumque vocibus affertur, ut ab ingredientibus interiora sapientiae fidei audiendae depositat auxilium, qui vaticinia futurorum, quasi ad portam ponunt auditores. Sed Petri est in templum perducere, cui pro confessione ferti, et cognomen petræ et claves coeli sunt date.

Argentum et aurum non est mihi. Habuit quidem vetus tabernaculum justificationes culturæ, et sanctum sæculare auro-argentoque distinctum, sed metallis legis sanguis Evangelii pretiosior emicat. et populus ille, qui ante auratos postes mente debili jacuerat, in nomine crucifixi salvatus, templum regni coelestis ingreditur (*Hebr. vii.*). Alioquin beatus Petrus, Dominici memor præcepti, quo dicitur : *No-lite possidere aurum et argentum* (*Matth. x.*), pecuniam quam ad pedes apostolorum ponebant, non sibi recondere, sed ad usus pauperum, qui sua patrimonia reliquerant, reservare solebat.

Et apprehensa manu ejus dextera, allevavit eum, etc. Quem verbo erigit, hunc etiam dextera confortat, quia sermo docentis, in corde auditorum minus valet, si non etiam proprie actionis commendetur exemplis.

Et exsillens stetit et ambulabat et intravit cum illis in templum. Ordo perfectionis egregius, primo illum resurgere qui jacuerat, deinde arripere virtutem, et sic regni januam cum apostolis intrare.

Et impleti sunt stupore et extasi, etc. Exstasis pavorem dicit. Nam alio modo dicitur extasis, cum mens, non pavore alienatur, sed aliqua inspiratione aut revelatione assumitur.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. ULT.

« Dicit Jesus Petro : Simon Joannis, diligis me plus his ? Dicit ei : Etiam, Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei : Pasce agnos meos. Dicit ei iterum : Simon Joannis, diligis me ? Ait illi : Etiam, Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei : Pasce agnos meos. Dicit ei tertio : Simon Joannis, amas me ? Et contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio : Quia amas me, et dicit ei : Domine, tu omnia scis, tu scis quia amo te. Dicit ei : Pasce oves meas. Amen, amen dico tibi, cum essem junior cingebas te, et ambulabas ubi volebas, cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis. Hoc autem dixit significans quam morte clarificaturus esset Deum. »

Dixit Jesus Petro : Simon Joannis, diligis me plus his ? Dicit ei : Etiam, Domine, tu scis quia amo te. Virtutem nobis perfectæ dilectionis præsens Domini nostri interrogatio ostendit, perfecta enim dilectio est, qua Dominum ex toto corde, tota anima, tota virtute, proximum autem tanquam nos ipsos diligere jubemus, et neutra harum dilectio sine altera valet, aut est perfecta, quia nec Deus vero sine proximo, nec sine Deo vere potest proximus amari.

Dicit ei : Pasce agnos meos. Ac si aperta dice-

A ret, et hoc sola et vera est probatio integri in Domino amoris, si erga fratres studueris curam solliciti exercere laboris. Nam quicunque fratri opus pietatis, quod valet impendere, negligit, minus juste se conditorem diligere ostendit, cives mandata in sustentanda proximi necessitate contemnit.

Dicit ei iterum : Simon Joannis, amas me ? et ille : Eliam, Domine, tu scis quia amo te. Simon namque obediens, Joannes dicitur Dei gratia, et propter ea recte primus apostolorum, cum de amore suo requiritur, Simon Joannis, id est obediens Dei gratia vocatur, ut liquido cunctis ostendatur hec, quod majore præ ceteris obedientia Dei jussis obsequitur, quod ardenter illum charitate amplectitur non B humani meriti, sed muneric esse divini. Cautè ac temperate et simplici voce ait : *Domine, tu scis quia amo te;* quod est aperte dicere, Scio quia te, ut tu melius nosti, integro corde diligo, quam vero te alii diligent, mihi quidem ignotum, sed tibi sunt omnia nota.

Contristatus est Petrus, quia dixit ei ter amas me ? Et dicit ei : Domine, tu omnia scis, tu scis quia amo te, dicit ei : Pasce agnos meos. Provida autem pietate Dominus tertio Petrum an se diligit interrogat, ut ipsa tria confessione vincula, quæ illo ter negando ligavit, absolvat, et quoties territus ejus passione, qua illum nosse negaverat, toties resurrectione creatus, quod illum toto amet corde testatur. Sed hoc pastori est fixo corde tenendum, ut eos quibus præstet, non quasi suos proprios, sed ut Domini sui gregem tractare meminerit, juxta illud quod Petro dicitur : *Si diligis me, pasce oves meas.* Meas, inquit, non tuas, meas tibi oves commenda das scio, et has quasi meas regere, si me perfecte amas recole, ut meam videlicet in eis gloriari, meum dominium, mea lucra non tua propria quæras.

(Ex vulg.) *Dilectio ampliorem quam amor retinet qualitatem, et ideo dicente Domino : Simon Joannis, diligis me, non ausus est Petrus fateri dilectionis se habere mensuram, sed humiliter profitetur amare se. Superior enim amori dilectio reperitur. Denique tertia appellatione Dominus interrogans Petrum, quia non sicut prioribus vicibus dubius dixerat, diligis, sed amas me, contristatus est Petrus, carin tertia interrogatione non dixerit, diligis me sed amas me, velut jam non de sublimi ordine dilectionis, sed de inferiore amoris gratia percussatus.*

Amen amen, dico tibi, cum essem junior, cingebas te, et ambulabas ubi volebas, cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget et ducet, quo tu non vis. Ac si patenter dicat : *Quanta me charitate diligas, hinc aliquando probabis, cum pro parvulorum meorum vita ad mortem certando perverneris, ut et illi in corpore possint pariter et mentis salvari, ipse tormenta corporis omnia, quem adversarium infligere libet, fortis mentis constantia tol-*

rabis. In extensione enim manuum positionem membrorum ejus, qua cruci erat aptandus insinuat. In cinctione alterius impositionem vinculorum, quibus a persecutore erat arcendus exprimit. In ducto quo nollet, ipsam mortis ac passionis acerbitatem indicat, quam corporalis ejus infirmitas horrebat, cuius animi firmitas spiritualis etiam adversa pro domino letabatur cuncta perferre. Non enim voluntatem suam, sed voluntatem quarebat ejus qui misit eum Christus.

Hoc autem dixit, significans qua morte clarificatus esset Deum. Clarificavit quippe Petrus morte sua Deum, quando hoc indicio cunctis quantum Deus esset colendus, amandusque monstravit, dum ipse data optione mallet crucis subire tormentum, quam a coelestis verbi prædicatione cessare.

IN NATALI SANCTI PETRI.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. XII.

Misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apposuit apprehendere et Petrum. Erant autem dies azymorum. Quem cum apprehendisset, misit in carcere, tradensque quatuor quaternionibus militum ad custodiendum, volens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem servabatur in carcere, oratio autem siebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vincitus duabus catenis, et custodes ante ostium custodiebant carcere, et ecce angelus Domini astitit, et lumen resulsa in habitaculo carceris, percussoque latere Petri excitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere et calcia te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me. Et exiens sequebatur eum et nesciebat quia verum est, quod siebat per angelum, æstimabat autem se visum videre. Transeuntes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ dicit ad civitatem quæ ulro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum. Et continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reversus dixit: Nunc scio vere, quia misit Dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione plebis Iudeorum.

Misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. (Ex Josepho.) Hunc Herodem tertio Claudi anno, sui vero regni septimo, ab angelo percussum, narrat historia.

Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio, etc. (Ex Beda.) De hoc Jacobo Clemens Alexandrinus historiam quamdam dignam memoria refert. Et is, inquit, qui obtulerat eum judici ad martyrium (Jacobum scilicet) motus etiam ipse, confessus est esse Christianum. Ducti sunt autem ambo pariter

A ad supplicium, et cum ducerentur in via, rogavit Jacobum, dari sibi remissionem; at ille parumper deliberans, Pax tibi, inquit, et osculatus est eum, et ita ambo simul capite plexi sunt. >

Tradensque quatuor quaternionibus militum, et reliqua. Sicut centurio centum, ita quaternio quatuor sub se milites habebat.

Percussoque latere Petri excitavit eum, etc. Percussio lateris, commemorationis passionis Christi est, de cuius vulnere salus nostra profluxit, et nobis quoque pressurarum catena retentis, tale solatum ipse reddit apostolus Petrus, dicens: Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini.

Præcingere et calcia te caligas tuas. Et fecit, etc. Et prophetas et apostolos cingulis usos fuisse legimus, cujus sibi Petrus ligamenta propter rigorem carceris ad horam laxaverat, ut tunica circa pedes demissa, frigus noctis utcunque temperaret, exemplum præbens infirmis, vel cum molestia corporali, vel injurya tentemur humana, licere nobis aliquid de nostri propositi rigore laxare. Et quia dictum est: Sint lumbi vestri præcincti (Luc. xii), et calciali pedes in præparationem Evangelii pacis (Ephes. vi), spiritualiter virtutum verbique prædicandi resumere jubemur insignia.

Venerunt ad portam ferream, quæ dicit ad civitatem, quæ ulro aperta est eis, etc. Angusta imo ferrea erat porta, quæ dicit ad Jerusalem cœlestem, sed apostolorum vestigiis nobis jam facta est meabilis, qui sanguine proprio ferreum vicerunt ostium, de hoc Arator:

Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro,
Quem Deus æthereæ custodem depositat aulæ,
Ecclesiæque sum sacrae retinere cacumen.
Infernū superare jubet.

Et Petrus ad se reversus dixit. Id est, a contemplationis culmine ad hoc regressus, quod in intellectu communī et prius fuit.

Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, etc. Quod unusquisque nostrum habeat angelum, et in libro Pastoris et in multis sanctæ Scripturæ locis invenitur. Nam et Dominus de parvulis: Angelii, inquit, eorum semper vident faciem Patris mei (Matth. xviii). Et Jacob de se loquitur: Angelus qui eruit me de cunctis malis (Gen. xlvi). Et hic discipuli angelum apostoli Petri venire credebant.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XVI.

Venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi, et interrogavit discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? At illi dixerunt, sti Joannem Baptistam, alii autem Eliam, aliū vero Jeremiam, aut unum ex prophetis. Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens autem Simon Petrus dixit: Tu es Christus, Filius Dei vivi. Respondens autem Jesus dixit ei: Beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non te revelavit tibi, sed Pater meus qui in celis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super

¶ hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcunque ligaveris super terrain, erit ligatum et in cœlis. Et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cœlis. ¶

Venit Jesus in partes Cœsareæ Philippi. Philippus iste est frater Herodis, de quo supra diximus. Tetrarcha Itureæ et Trachonitidis regionum, qui in honorem Tiberii Cœsaris Cœsaream, quæ nunc Panæas dicitur appellatum, et est in provincia Phœnicia.

Et interrogabat discipulos suos dicens : Quem dicunt homines esse Filium hominis. (Ex Hieron.) Non dixit, quem me dicunt esse homines, sed *Filium hominis*, ne jactanter de se quereret videretur. Et nota quod ubicumque scriptum est in Veteri Testamento *Filius hominis*, in Hebreo positum sit בֶן־אָדָם, filius Adam. Illudque quod in Psalmo legimus : *Filius hominum, usquequo gravi corde*, in Hebreo dicitur בֶן־אָדָם, filii Adam. Pulchre autem interrogat : *Quem dicunt esse homines Filium hominis*, quia qui de *Filio hominis* loquuntur homines sunt. Qui vero divinitatem ejus intelligunt, noui homines, sed dii appellantur.

At illi dixerunt : Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex prophetis. Miror quosdam interpres causas errorum inquirere singulorum et disputationem longissimam texere, quare dominum nostrum Jesum, alii Joannem putaverunt, alii Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex prophetis, cum sic errare potuerint in Elia et Jheremia, quomodo Herodes erravit in Joanne, dicens : *Quem ego decollavi Joannem, ipse surrexit a mortuis, et virtutes operantur in illo* (Marc. vi).

Vos autem, quem me dicitis ? Respondit Simon Petrus : Tu es Christus Filius Dei vivi. Prudens lector attende, quod ex consequentibus textuque sermonis apostoli nequaquam homines, sed dii appellantur. Cum enim dixisset : *Quem dicunt homines esse Filium hominis*, subiecit : *Vos autem, quem me esse aicitis ?* illis quia homines sunt, humana opinantibus, vos qui dii estis, quem me existimatis ? Petrus ex persona omnium apostolorum proficitur : *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Deum vivum appellat, ad comparationem deorum eorum, qui putantur dii, sed mortui sunt, Saturnum, Jovem, Cererem, Liberum et cætera iulorum portenta significans.

Respondens Jesus, dixit ei : Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Quod caro et sanguis revelare non potuit, id est, doctrina humana, Spiritus sancti gratia revelatum est. Ergo ex confessione sortitur vocabulum, quod revelationem ex Spiritu sancto habeat, cuius et filius appellandus sit. Siquidem Barjona in lingua nostra sonat, filius columbae. Alii simpliciter accipiunt quod Simon, id est Petrus, filius sit Joannis, juxta alterius loci interrogationem : *Simon Joannis, diligis me ?* qui re-

A spondit : *Domine, tu scis.* Et volunt scriptorum vitio depravatum, ut pro Bar Joanna, hoc est, filius Joannis, Barjona scriptum sit, una detracta syllaba. Joanna autem interpretatur Domini gratia, utrumque autem nomen mystice intelligi potest, quod et columba spiritum sanctum et gratia Dei donum signifileat spirituale. Illud quoque quod ait : *Caro et sanguis non revelavit tibi*, apostolicæ narrationi comparatur, in qua ait : *Continuo non acquevi carni et sanguini* (Gal. 1), carnem ibi et sanguinem Judæos, ut his quoque sub alio sensu demonstretur, quod ei non per doctrinam Pharisæorum, sed per Dei gratiam Christus Dei Filius revelatus sit.

B *Et ego tibi dico.* Quid est quod ait : *Et ego dico tibi*, quia tu mihi dixisti, tu es Christus Filius Dei vivi, et ego tibi sermone cassi, et nullum opus habente, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est.

Quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Sicut ipse lumen apostolis donavit, ut lumen mundi appellentur, cætera quæ ex domino sortiti vocabula sunt, ita et Simoni, qui credebat petram Christum, Petri largitus est nomen. At secundum metaphoram petræ, recte dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te.

(Ex Fulgentio.) Sive super hanc petram, id est, super illum, quem ore tuo confessus es dicens : *Tu es Christus Filius Dei vivi*, sive super hanc petram, super confessionem Petri.

C *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Ego portas inferi vitia reor atque peccata, vel certe hereticorum doctrinas, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum. Nemo itaque pulet de morto dici, quod apostoli conditioni mortis subjecti non fuerint, quorum martyria videat coruscare.

D *Et tibi dabo claves regni cœlorum, et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* Istum locum episcopi et presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt superciliosum, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed eorum vita queratur. Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur, ut ostendant se sacerdotibus, et si lepram habuerint, tunc a sacerdote immundi fiant (Levit. xiv), non quod sacerdotes leprosos et immundos faciant, sed quod habeant notitiam leprosi et non leprosi, et possint discernere, qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprorum sacerdos mundum vel immundum facit, sic et hic alligat vel solvit episcopus et presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, qui solvendus.

IN VIGILIA SANCTI PAULI.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD GALATAS
CAP. I.

¶ Notum enim vobis facio Evangelium, quod evangelizatum est a me, quoniam non est secu-

« dum bominem. Neque enim ego ab homine accepit illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo, quia supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos meos, in genere meo abundantius emulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregavit ab ubero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, ut annuntiarem illum inter gentes, continuo non acquievi carni et sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum, deinde veni Hierosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim, alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini, quem autem scribo, ecce coram Deo, quia non mentionor. »

Notum robis facio Evangelium, quod evangelizatum est a me, quoniam non est secundum hominem. Neque ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. Verbum ipsum ἀποκαλύψεις, id est, revelationis, proprie Scripturarum est, et a nullo sapientium sæculi apud Græcos usurpatum, hoc est, revelationem illam signat, quam vedit cum Damascum vadens in itinere Christi vocem meruit audire, et caecatis oculis, verum lumen mundi intuitus est. Si enim Evangelium Pauli non est secundum hominem, neque ab homine acceptum illud aut didicit, sed per revelationem Jesu Christi, non est utique homo Jesus Christus, qui Paulo Evangelium revelavit, quod si non est homo, consequenter Deus est. Non quod hominem assumptum, sed quo tantum hominem renamus. Inter accipere autem et discere hoc interest, quod accipit per alium, qui primum insinuat, ut ad fidem ejus adducatur, ut credat vera esse quæ scripta sunt, dicit autem is, qui ea quæ per enigmata et parabolæ figurata sunt, explanata et aperta cognoscit, et non homine revelante, sed Christo qui revelavit Paulum.

Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo, quia supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam, etc. Quam elegans observatio pondusque verborum : Audistis, inquit, conversationem non gratam aliquando non modo in Judaismo, non in lege Dei, supra modum persequebar Ecclesiam Dei, non ut cæteri. Hinc quoque admiratio nascitur, quod non unusquisque de his qui leviter persecabantur Ecclesiam Dei, sed ille qui cæteros in persecutione vinebat, conversus ad fidem sit, Ecclesiam dicens Dei, vel ipsum Christum Deum esse significat, vel ejusdem Dei esse Ecclesiam, qui quoniam legis dator fuit.

Cum autem placuit ei, qui me segregavit ab utero matris meæ, et vocavit per, etc. Non solum in hoc loco, sed et ad Romanos Paulus segregatum in

PATROL. CII.

A Evangelio Dei esse se scribit, et Jeremias antequam formaretur in utero, notus Deo, sanctificatusque perhibetur (*Jer. 1*). Sive uterum matris legem dicere possumus, quæ Christo grava erat. A cuius carnali observantia separatum se dicit per gratiam Christi. Non est autem *Ipsum revelare filium suum in me*, ac si diceret : Revelaret mihi Filium suum. Cui enim quid revelatur, huic illud potest revelari quod ante in eo non erat. In quo vero revelatur, illud revelatur, quod prius fuit in eo, et postea revelatum est. Simile est illud in Evangelio : *Medius stat quem vos nescitis. Et alibi : Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in mundum.* Ex quo perspicuum fit natura omnibus Dei inesse notitiam. Nec quemquam sine Christo nasci, et non habere germina in se sapientiæ et justitiæ, reliquarumque virtutum.

Unde multi absque fide et Evangelio Christi, vel sapienter faciant aliqua, vel sancte, ut parentibus obsequantur, et ut inopi manum porrigan, non opprimant vicinos, non aliena rapiant. Potest et aliter accipi in Paulo : Dei filius revelatur, quod prædicante illo, agnitus sit gentibus, quem ante nesciebant.

*Continuo non acquievi carni et sanguini. Sive, ut in Græco melius habetur, οὐ προσανθέμω ταρπίαται εἰματτι. Non contulit plane Paulus post revelationem Christi cum carne et sanguine, quia noluit margaritas projicere ante porcos, nec dare sanctum canibus. Vide quid de peccatoribus scriptum sit : Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt (*Gen. vi*). Cum talibus, qui caro et sanguis erant, non contulit Apostolus Evangelium, quod ei fuerat revelatum, sed paulatim eos de carne et sanguine vertit in spiritum, et tunc demum eis occulta Evangelii sacramenta commisit.*

Neque veni Hierosolymam, etc. Quid mihi prodest ista religio, si legam, quod Paulus post revelationem Christi statim ierit in Arabiam, et de Arabia Damscum fuerit reversus, nec sciām quid ibi gesserit? Exitus ac redditus dat mihi occasionem altioris intelligentiæ. Arabia quæ interpretatur humili et occidua, vetus significat testamentum. Statim itaque ut credidit Paulus, ad legem, ad prophetas, ad Veteris Testamenti jam in occiduo positi sacramenta versus, quæsivit in eis Christum, quem jussus fuera in gentibus prædicare, et reperto illo, non est ibi diutius commoratus, sed reversus est Damscum, hoc est ad sanguinem et ad passionem Christi, et inde prophética lectione firmatus pergit Hierosolymam, locum visionis et pacis, non tam disciturus aliquid de apostolis, quam cum eis Evangelium, quod docuerat, collaturus.

Deinde post triennium veni Hierosolymam videre Petrum. Non ut oculos, genas vultumque ejus asperceret, utrum macilentus an pinguis, adunco naso esset an recto, et utrum frontem vestiret coma, an (ut Clemens in periodis ejus refert) calvitiem haberet in capite, nec puto apostolicæ suisse gravitatis, ut post tantam triennii preparationem aliquid hu-

manum in Petro voluerit aspicere, sed his oculis A aspexit eum quibus et modo in Epistolis suis videatur, his oculis Paulus vidit Cepham, quibus nunc a prudentibus quibusque Paulus ipse conspicitur. Nam et quod visus sit ire Hierosolymam ad hoc ipse, ut videret Apostolum, non discendi studio, qui et ipse eundem prædicationis haberet auctoren, sed honoris priori apostolo deferendi.

Et mansi apud eum diebus quindecim. Non grandi indiguit magisterio, qui tanto se ad videndum Petrum tempore præparavit. Et licet quibusdam superfluum videatur numeros quoque qui in scripturis sunt observare, tamen non absque re arbitror quindecim dies, quibus apud Petrum Paulus habitavit, plenam significare scientiam, consummatamque doctrinam, siquidem quindecim sunt carmina in Psalterio, et quindecim gradus per quos ad canendum Deo in atriis ejus consistendum justus ascendit.

Alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Et cæteri apostoli fratres Domini dicuntur, sicut in Evangelio: *Vade, dic fratribus meis, vado ad Patrem meum et ad Patrem vestrum (Joan. ult.).* Sed quomodo Job, et cæteri patriarchæ dicti sunt quidem famuli Dei, sed quasi egregius quidem Moyses, ut scriberetur de eo, sed non sicut Moyses famulus mens, sic et beatus Jacobus specialiter frater propter egregios mores et incomparabilem fidem sapientiamque non modicam appellatus est Domini frater, et quod primus ei Ecclesie præfuerit, quæ prima in Christo credens ex Judæis fuerat congregata.

Quod autem exceptis duodecim quidam vocentur apostoli, illud in causa est, omnes qui Dominum viderant, et eum postea prædicabant, fuisse apostolos appellatos, ut illud ad Corinthios scribitur, *Visus est illis undecim, deinde visus est et Jacobo, deinde apostolis omnibus.* Nam et alii ab his quos Dominus elegerat ordinati sunt apostoli, sicut ad Philipenses ait: *Necessarium existimavi Epaphroditum militonem meum, vestrum autem apostolism mittere ad vos (Philip. ii).* Et ad Corinthios de talibus scribitur: *Sive apostoli Ecclesiarum in gloria Dei (II Cor. viii).* Silas quoque et Judas ab apostolis apostoli nominati sunt.

Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quod non mentior. Sive simpliciter accipiendum, ut sit, quæ scribo vobis vera sunt, et Deo teste confirmo, quia nulla arte verborum, nullo sunt fucata mendacio, sive altius, ut legatur, quæ scribo vobis coram Deo sunt, id est, Dei digna conspectu, quia scilicet non mentior, et quomodo oculi Domini super justos, avertit autem faciem suam a conspectu impiorum, ita nunc ea, quæ scribuntur coram Deo sunt, me non mentiente, qui scribo, quæ non essent coram Domino si mentirer.

IN NATALI SANCTI PAULI.

LECTIO ACTUUM APOSTOLORUM, CAP. IX.

¶ Saulus autem a hunc spirans minarum et credis

in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, ut si quos invenisset hujus viæ viros ac mulieres, vincitos perduceret in Hierusalem. Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulsis eum lux de cœlo. Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule quid me persequeris? Qui dixit: Quis es, Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et tremens ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum: Surge et ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere? Yiri autem illi qui comitabantur cum illo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Surrexit autem Saulus de terra, aperteque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum. Et erat tribus diebus non videns, et non manducavit neque bibit. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias. Et dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine. Et Dominus ad eum: Surge et vade in vicum, qui vocatur Rectus, et quare in domo Iudeæ Saulum nomine, Tarsensem, ecce enim orat. Et vidit virum Ananiam nomine introcumentem et imponentem sibi manus, ut visum recipiat. Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Hierusalem. Et hic potestatem habet a principibus sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen tuum. Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis Israel. Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, et introivit in domum, et imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus Jesus misit me; qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videoas et implearis Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamae, et visum recepit. Et surgens baptizatus est, et cum accepisset cibum conformatus est.

Saulus autem adhuc spirans minarum et cædis in discipulos Domini. (Ex Beda.) Præsentes videlicet credibus afficiens, et minis deterrens absentes.

Saule, Saule, quid me persequeris? Non dixit quid persequeris membra mea, sed, quid me persequeris? quia ipse in corpore suo, quod est Ecclesia, adhuc patitur iniquos, et in cuius etiam membris beneficia collata, sibi facta esse denuntiat, cum ait: Esseris et dedidisti mihi manducare (Matth. xxv), et expoundinge subjunxit, Quandiu uni ex minimis meis fecisti. Ego sum quem tu persequeris. Non dixit, Ego sum Deus, ego sum Dei filius, sed humilitatis, inquit, meæ infirma suscipe, et tue superbiae squamas depone.

Sed surge et ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere, etc. Non continuo quæ essent

facienda monstravit, sed in civitate postmodum facienda præmonuit, ut tanto post in bonis solidius staret, quanto prius funditus eversus a pristino errore cecidisset.

Apertis oculis nihil videbat, et rel. Nequaquam potuisset bene rursus videre, nisi prius excexcatus fuisset. Bene propriam sapientiam, quæ perturbatur, excludens, fidei semper cuncta committeret.

Et erat tribus diebus non videns, etc. Quia Dominum non crediderat tertia die mortem resurgendo viciisse, suo jam instruitur exemplo, qui tenebras triduanas, luce reversa, mutaret.

Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati, et rel. Non debet, inquit, timere quasi persecutor, sed potius quasi frater amplecti, quia diversa quæ sanctis intulerat dromptus est sustinere cum sanctis.

Et confessim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ, etc. Draconis omne corpus dicitur squamis esse contextum. Quia ergo Judæi serpentes et gemina sunt viperarum vocati, quia illorum perfidiam sectabatur, quasi pelle serpentina oculos cordis obtexerat, sed cadentibus sub manu Ananias ab ejus oculis squamis, monstratur in facie, quod verum lumen jam recipit in mente.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XIX.

« Tunc respondens Petrus, dixit ei : Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te : quid ergo erit nobis ? Jesus autem dixit illis : Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit.»

Tunc respondens Petrus dixit ei : Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te : quid ergo erit nobis ? (Ex Hieron.) Grandis fiducia ! Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu et arte quærebat, et tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Omnia enim reliquit, qui voluntatem habendi deserit. Sed quia non sufficit tantum relinquere, jungit quod perfectum est, et secuti sumus te, fecimus quod iussisti, quid igitur dabis præmii ?

Jesus autem dixit illis : Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis, in sede majestatis suæ, sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. Non dixit, qui reliquistis omnia, hoc enim et Socrates fecit philosophus, et multi alii divitias contempserunt : sed, qui secuti estis me, quod proprio apostolorum est atque credentium, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, quando ex mortuis de corruptione resurgent incorrupti, sedebitis et vos in soliis judicantium, condemnantes duodecim tribus Israel, quia vobis credentibus credere noluerunt.

A (Ex August.) Hic discimus cum suis discipulis iudicaturum Jesum. Unde et alibi Judæis dixit : Si ergo in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt ? ideo ipsi judices vestri erunt (Matth. xii).

Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse, aut duodecim solos homines cum illo iudicatu posse deberemus. Duodenario quippe numero universa quedam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes septenarii, quo significatur plerumque universitas, quæ duæ partes, id est, tria acquatior, altera per alteram partem multiplicatae duodecim faciunt. Nam et quartuor ter, et tria quater duodecim sunt. Alioquin quoniam in locum Judæ traditoris apostolum Mathiam leginus ordinatum, apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit,

B ubi ad iudicandum sedeat non habebit, qui profecto cum aliis sanctis ad numerum iudicium se pertinere demonstrat cum dicit : Nescitis quia angelos iudicabimus (I Cor. vi), de ipsis quoque iudicandis in hoc numero duodenario similis causa est. Non enim quia dictum est, judicantes duodecim tribus Israel, tribus Levi, quæ tertia decima est ab eis iudicanda non erit, aut solum illum populum, non cum eo gentes ceteras iudicabunt. Quod autem ait, in regeneratione, procul dubio mortuorum resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi, sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem. Quid ergo de Paulo dicemus ? Nunquid tertius decimus iudicabit ? Quomodo in centum quinquaginta tribus piscibus ingentem numerum sanctorum, et in quinque virginibus innumerabiles virgines, quomodo in quinque fratribus illius qui torquebatur apud inferos millia populi Judeorum et septem millia virorum, de quibus Eliæ dicitur, millia millium, sic in duodecim sedibus non duodecim homines, sed magnus numerus perfectorum. Orbis enim terrarum quatuor designatis partibus continetur. Ab his omnibus partibus vocatur in trinitate, quoniam ter quaterni duodecim sunt, perfectum numerum significat. Duodecim ergo tribus Israel, totus Israel duodecim tribus sunt, sicut enim iudicaturi ex toto mundo, sic et iudicandi ex toto mundo erunt.

C D *Et omnis qui reliquerit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit. (Ex Beda.) Sensus igitur iste est : Qui propter Evangelium Christi carnalia reliquerit, spiritalia bona recipiet, quæ comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius numerus comparetur, quia nimirum a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spirituali glutino colligantur, multo gratior est, etiam et in hac vita recipi et charitatem ; lege Acta Apostolorum : Quia multitudinis credentium erat cor unum et anima una, et erant illis omnia communia (Act. iv). Nullusque egens erat inter eos qui sua pro Domino reliquerant, de quibus et Apostolus ait : Tanquam*

nihil habentes et omnia possidentes. Potest sane hoc, quod ait: Accipiet centies, tantum nunc in tempore hoc, domos et fratres et sorores et matres et filios et agros cum persecutionibus per significationem altius intelligi. Centenarius quippe numerus de lava translatus in dexteram, licet eamdem inflexu digitorum videatur tenere figuram, quam habuerat denarius in lava, nimium tamen quantitatis magnitudine supercrescit, quia videlicet omnes, qui propter regnum Dei, et temporalia sperant, etiam in hac vita persecutionibus plenissima, ejusdem regni gaudium fide certa degustant, atque in exspectatione patriæ celestis, qua jure in dextera significatur, omnium pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur.

HEBDOMADA VII POST PENTECOST.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS,
CAP. VI.

Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Conseulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita et nos in novitate vita ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruantur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam vivemus cum illo, scientes quod Christus resurgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, semel mortuus est. Quod autem vivit, vivit Deo. Ita et vos existimare vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.

Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. (Ex Hieron.) Praecepit Apostolus, ut quia propter nos Christus mortuus et sepultus est, et resurrexit, nos quoque ad passionis suæ similitudinem, voluntates et cupiditates nostras crucifigamus, et in baptimate mysterium mortis sepulturæ et resurrectionis ejus imitemur.

(Ex Orig.) Mori prius oportet peccato, ut possis sepeliri cum Christo, mortuo enim sepaltura debetur; nemo enim vivus sepelitur aliquando: si enim vivis adhuc peccato, consepeliri non potes Christo, nec in novo ejus sepulcro collocari. Vetus enim homo tuus vivit, et ideo non potes in novitate vitae ambulare. Quid est, quod cum ipse Dominus dixerit discipulis, ut baptizarent omnes gentes in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, Apostolus solius Christi in baptismo nomen assumit? nisi quod in presenti loco, non tam baptismatis rationem, quam mortis Christi discutere cupiebat. Ad cuius similitudinem, etiam nos suaderet inori debere peccato et consepeliri Christo. Et non erat utique conveniens, ut ubi de morte dicebat, vel Patrem nominaret vel Siritum sanctum. Verbum enim caro factum est, et merito ubi caro

A est, ibi de morte tractatur. Nec conveniebat ut dicceret: Quicunque baptizati sumus in nomine Patris, vel in nomine Spiritus sancti, in morte ipsius baptizati sumus.

Conseulti enim sumus cum Christo per baptismum in morte. Si conseulti sumus cum Christo, secundum ea quae superius diximus, id est, secundum quod mortui sumus peccato, consequenter utique resurgentem Christo a mortuis, et nos cum ipso simul consurgemus, et illo ascende ad caelos, cum ipso simul ascendemus, et sedente ipso ad dexteram patris, cum ipso simul in caelestibus sedere dicemur, sicut alibi ipse apostolus ait: *Quia coexortavit nos Christo, simulque fecit sedere in caelestibus* (Ephes. 11).

B Ut quomodo surrexit, etc. Novitas autem vitæ est, ubi veterem hominem cum actibus suis depositum, et induimus novum, qui secundum Deum creatus est, et qui renovatur in agnitione Dei, secundum imaginem ejus qui creavit eum. Nam et si is qui foris homo noster, inquit Apostolus, corruptitur, sed qui in us est, renovatur de die in diem (II Cor. iv). Intuere eos qui in fide proficiunt, et quotidie in virtutibus enitescant, quomodo semper bonis operibus adjiciunt meliora, et honestis honestiora conquiruntur, quomodo in intellectu, in scientia et sapientia crescent, et intelligis eos quotidie innovari. In novitate ergo vitæ ambulemus, ostendentes nosmetipsos ei, qui nos cum Christo suscitavit, quotidie novos, et, ut ita dixerim, pulchiores, decorem vultus nostri in Christo, tanquam in speculo colligentes, qui surgens a mortuis ab humilitate terrena, ad gloriam paternæ majestatis ascendit, ut videant opera nostra bona, et glorificant patrem nostrum qui in caelis est (Matth. v), et sic merito Christo consurrexisse per gloriam Patris dicemur.

C Si enim complantati, etc. Veluti alicujus plantæ arboris ostendit mortem Christi, cui nos complantatos vult esse, ut succo radieis ejus, radix quoque nostra suscipiens, producat ramos justitiae, et fructus efferrat vitæ. Christus ergo qui est Dei virtus et Dei sapientia, ipse est arbor vitæ, cui nos complantari debemus, et novo quadam atque amabili Dei dono, mors illius nobis vite arbor efficitur. Bene autem Apostolus non dixit: Si enim complantati facti sumus morti ejus, scilicet similitudini mortis ejus. Ipsam quidem mortem, qua Jesus mortuus est peccato, ut peccatum omnino non fecerit. Nos non possumus mori, ut omnino nesciamus peccatum. Similitudinem tamen habere possumus, ut imitantes eum, et vestigia ejus sequentes, abstineamus nos a peccato. Hoc est ergo, quod recipere potest humana natura, ut in similitudinem mortis ejus fiat, dum ipsum imitando non peccat. Nam omnino ex integro nescire peccatum, solius est Christi. Igitur complantari nos vult mortis ejus similitudini, quia peccato mortuus est semel, ut possimus et resurrectioni ejus esse complantati. Ad utrumque enim subaudire debet complantati et mortis et resurrectionis.

Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifirus est. Vetus autem homo noster intelligendus est, vita prior, quam duximus in peccatis, cuius finem et interitum quemdam facimus, ubi receperimus in nobis fidem crucis Christi, per quam ita destruitur corpus peccati, ut membra nostra, quæ serviebant peccato, ultra ei non serviant, sed Deo.

Ut destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. (Ex Orig.) Diligentius intuendum est, quomodo dixerit *corpus peccati*, in quo duplex dari videtur intellectus, vel quia nostrum corpus peccati esse dixerit corpus, vel quia peccati ipsius dicat esse proprium aliquid corpus, quod destruendum sit his qui non debent ultra servire peccato. Quia ergo uterque sensus in loco admitti potest, de utroque quod nobis videatur exponimus. Etenim si proprium corpus ponamus esse peccati, videbitur quod sicut de his qui in novum hominem reparati sunt, dictum est, quia *Vos estis corpus Christi, et membra ex parte* (*I Cor. xii*), ita et de his qui veterem hominem nondum crucifixerunt dici posse quod sint corpus peccati et membra ejus, cuius caput corporis sit diabolus, sicut Christus caput est corporis ecclesiastarum, non habentis maculam aut rugam (*Ephes. iv*). Possunt autem membra, ex quibus corpus istud peccati constat illa videri, quæ superius enumeravit Apostolus membra esse super terram, hoc est, fornicationem, immunditiam, impudicitiam, avaritiam, contentionem, iram, dolos, rixas, dissensiones, hæreses, invidiam, commissiones et his similia, ex quibus omnibus membris digne dicitur corpus constare peccati, et hoc corpus veteris hominis appellari, quod si quis per crucem Christi destruat, et in novum hominem, qui secundum Deum creatus est communetur, ultra non dicetur servire peccato, cui sine dubio servit, donec alicui eorum subiacet, quæ supra exposuimus membra esse peccati. Si vero magis corpus nostrum hoc dixisse intelligatur Apostolus corpus peccati, secundum illam profecti accipietur intelligentiam, qua et David de semetipso dicit: *Quia in iniurias conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea* (*Psal. l*). Pro quo peccato et Ecclesia ab Apostolo traditionem suscepit etiam parvulis baptismum dare.

(Ex Primas.) Sive ut destruatur corpus peccati, hoc est, ut non ex parte, sed omnia vitia destruantur, quia unum vitium membrum est peccati, corpus vero est universitas delictorum, quorum plenitudo est originale peccatum. Christus autem non ex parte, sed integer est crucifixus, ut nos ex toto moriamur peccato, et vivamus Deo, sive ut corpus nostrum destruatur a servitute peccati, et fiat justitia mancipium, quod solebat esse delicti. *Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati* (*Joan. viii*). Sive corpus peccati intelligitur is, qui adhuc extra baptismum originali subditus est conditioni, et nondum ulla vitæ suscepit initia, sed ex toto alienus est a salute.

Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato.

A Iloc est, alienatus est a peccato; mortuus enim omnino non peccat. Vel, sicut praefati sumus, prioris vite erroribus mortuus, innovatus in Christo et membrum ejus effectus, concupiscentiis et passionibus contradicit.

Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul et jam vivemus cum Christo. (Ex Orig.) Præsenti sermone Apostolus conclusionem facit omnium quæ in superioribus construxerat, et dicit: Si autem mortui sumus cum Christo, per hæc scilicet quæ superius ostendimus credimus et quia convivemus ei. Non dixit: et convivimus, sicut dixit: mortui sumus, sed: convivemus, ut ostendat, quia mors in præsenti operatur, vita autem in futuro, tunc scilicet cum Christus manifestatus fuerit, qui est vita nostra

B B secunda in Deo.

Scientes quod Christus surgens a mortuis jam non moritur. Duplex intelligitur resurrectio, una quamente et fide cum Christo a terrenis resurgimus, ut coelestia cogitemus, aliaque generalis erit in carne, hæc in secundo erit, illa in primo Domini fuit adventu, idcirco absoluta sententia destinavit Apostolus, quod Christus jam non moreretur, ut et hi qui convivent ei, de æternitate vitæ securi sint.

C *Mors illi ultra non dominabitur.* Potest autem quis compendiosius in his dicere, quia hic mortem communem banc dicit et medium, qua mortuus est, sicut idem Apostolus dixit secundum scripturas, et nihil absurdum videri, si is qui formam servi suscepit, dominatum pertulerit mortis, quæ sine dubio dominatur omnibus qui in carne positi, sub servili forma censemur. Alius vero qui profundiori rem in his Pauli sensum in virtute spiritus contetur, dicit: Quia mors hic, de qua dixerat quod ultra non dominabitur Christo, ille ipse intelligendus est novissimus inimicus, qui figuram habuit ceti illius, qui absorbuerat Jonam, in quam mortem, tanquam Jonas in ventre ceti ingressus est, in eum scilicet locum, quem salvator ipse cor terræ nominavit, in quo tres dies et tres noctes exemplo Jonæ futurum esse Filium hominis dicit (*Matth. xi*), ut eos qui inibi a morte detinebantur, eximeret, unde recte Apostolus in presenti loco dicit: quia mors ei ultra non dominabitur. Non enim ultra dabit semetipsum in dominationem tyranni, neque iterum exinaniet se, ut formam servi accipiat, et fiat obediens usque ad mortem (*Philip. ii*), ne rursum in forma servi, quamvis voluntate, et non necessitate positus, dominationem tantum tyranni mortisque patiatur, et hoc est quod ait: *Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel.*

Quod autem vivit, rivit Deo. Vivere autem Deo, ita intelligendum est, quasi expleto eo, quod in forma Dei positus, exinanivit semetipsum, et formam servi accepit, et factus est obediens usque ad mortem, rursum permaneat in forma Dei, atque aequalis patri, unde merito in consequentibus ponit, ita et vos existimate, vos quidem mortuos esse peccato, viventes autem Deo in Christo Iesu domino nostro,

quo scilicet imitatione Christi peccato moriamur, A alieni ab eo effecti, et Deo vivamus jungentes nos, et unus cum ipso spiritus facti.

Ita et vos existimate, etc. Qui enim cogitat mortitum se esse non peccat, verbi gratia, si me concupiscentia mulieris trahit, si argenti, si auri, si prædia, si cupiditas pulset, et ponam in corde meo, quod mortuus sum in Christo, extinguetur continuo concupiscentia et effugatur, peccatum extinguitur, furor cessat, ira, odium conquiescit, et hoc modo quis mori invenitur peccato et vivere Deo. Quid est aliud, quod dicit: *Videntes Deo in Christo Jesu, nisi vivere in sapientia, in justitia, in pace, in sanctificatione, quæ omnia Christus est?*

(Ex Primas.) Sive existimate vos mortuos esse peccato, id est, sicut caput vestrum semel est mortuum, sic et vos membra illius effecti vitæ, ejus exempla sectamini, ut nihil morti ulterius debeatis, hoc est, ut in vobis locum mors sectanda non habeat. Ille autem vivit Deo, qui Christi vestigia humilitate, sanctificatione, pietate, sectatur.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. V.

C Amen amen dico vobis, nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabis in regnum cœlorum. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offeres munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo. Et tunc veniens offeres munus tuum.

Damen amen dico vobis, nisi abundaverit justitia restra, plus quam, etc. (Ex August.) Hoc est, nisi non solum illa minima legis præcepta impleveritis, quæ inchoant hominem, sed etiam ista, quæ a me adduntur, qui non veni solvere legem, sed implere, non intrabis in regnum cœlorum. Justitia Phariseorum est, ut non occidant, justitia eorum qui intraturi sunt in regnum Dei est, ut non irascantur sine causa. Minimum est ergo non occidere, et qui illud solverit, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem illud impleverit, non occidat, non continuo magnus erit, et idoneus regno cœlorum, sed tamen ascendit aliquem gradum. Perficietur autem, si non irascitur sine causa, quod si perfecerit, multo remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet ut non irascamur, non solvit legem, ne occidamus, sed implet potius, ut et foris, dum non occidimus, et in corde, dum non irascimur, innocentiam custodiamus.

Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. In lege autem judicabatur, ut et qui occidebat, et ipse occideretur.

A Ego autem dico vobis. Id est, ego novus homo, vobis novis nova loquor.

Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. (Ex August.) Videndum est, quantum intersit inter justitiam Phariseorum et Christianorum, quæ introducit in regnum cœlorum. Ibi enim occisio reum facit iudicio. Hic autem ira reum nihilominus facit iudicio.

Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. (Ex Hieron.) Hoc verbum proprie Hebreorum est, ῥαχα enim dicitur ράχη, hoc est, inanis et vacuus, quem nos possumus vulgata injuria absque cerebro nuncupare. Si de otioso sermone reddituri sumus rationem, quanto magis de contumelia? Sed et signanter additur, qui dixerit fratri suo racha. Frater enim noster nullus est, nisi quemdem nobiscum habet patrem; cum ergo similiter credat in Deum, et Christum Dei noverit sapientiam, qua ratione stultitiae elogio denotari potest?

(Ex August.) Quid interest inter reum iudicio, et reum concilio, et reum gehennæ ignis? Nam hoc postremum gravissimum sonat, et admonet gradus quosdam factos a levioribus ad graviora, donec ad gehennam ignis veniretur: et ideo si levius est, reum esse iudicio, quam esse reum concilio, item levius est esse reum concilio, quam reum esse gehennæ ignis, oportet levius esse intelligatur irasci sine causa fratri, quam dicere racha, et rursus, levius esse racha, quam dicere fatue. Non enim reatus ipse habet gradus, nisi gradatim etiam peccata commemorantur. Racha enim obscurum est, quia nec Græcum est nec Latinum, nonnulli autem de Græco trahere voluerunt ejus interpretationem, putantes pannosum dici, Græce enim pannus, rachus dicitur. Probabilius autem dicitur vocem esse, non significantem aliquid aliud, nisi indignantis animi motum exprimentem, ut sunt apud grammaticos interjectiones,

cum dicitur a dolente, *hem*, vel ab irascente, *hem*, quæ voces quarumque linguarum sunt propriae, nec in aliam linguam facile transferuntur; quæ causa utique coegerit tam Græcum interpretem, quam Latinum vocem ipsam ponere, cum quomodo eam interpretaretur, non inveniret. Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur, et cum motum retineat corde conceptum. Jam si extorserit vocem indignantis, ipsa commotio non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem qua feriatur ille cui irascimur, plus est utique quam si surgens ira silentio premeretur.

Si vero non solum vox indignantis audiatur, sed etiam verbum quod jam certam ejus vituperationem, in quem profertur, designet et notet, quæ dubitet amplius hoc esse, quam si solus indignationis sonus ederetur? Itaque in primo unum est, id est, ira sola, in secundo duo, et ira et vox, quæ iram significat, et in voce ipsa certæ vituperationis expressio. Vide nunc etiam tres reatus iudicij concilii gehennæ ignis. Nam iudicio adhuc defensioni datum locus. In concilio autem quanquam et iudicium esse

soleat, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videatur ad concilium pertinere sententiae prolatione, quando non jam cum ipso reo agitur, utrum damnandus sit, sed inter se, qui judicant, conferunt, quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandum. Gehenna vero ignis, nec damnationem habet dubiam, sicut iudicium, nec damnati poenam, sicut concilium, in gehenna vero ignis certa est et damnatio, et poena damnati.

Gehenna nomen compositum est, γέννημα καρνι. Fuit enim vallis filiorum Ennon juxta Jerusalem, in qua multa jacuere cadavera mortuorum, unde et interno gehennae congruit nomen.

Si ergo offers munus tuum ante altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, etc. (Ex Hieron.) Non dixit, si tu habes aliquid adversum fratrem tuum, sed si frater tuus habet aliquid adversum te, ut durior reconciliationis tibi imponatur necessitas. Quandiu ergo illum placare non possumus, nescio an consequenter munera nostra offeramus Deo.

Docet utique enim qui in fratrem impacificus est, pacis hostiam juste Domino offerre non posse.

(Ex August.) Si in mentem venerit, quod aliquid babeat adversum nos frater, id est, si nos eum aliquo laesimus, tunc enim ipse habet adversus nos, nam nos habemus adversum illum, si ille nos laesit, ubi non opus est pergere ad reconciliationem. Non enim veniam postulabis ab eo, qui tibi fecit injuriam, sed tantum dimittis, sicut tibi a Domino dimitti cupis, quod ipse commiseris. Pergendum est ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit, quod nos forte fratrem in aliquo laesimus. Pergendum autem non pedibus corporis, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu ejus, cui munus oblatus es. Spiritualiter, templum nostrum interior homo est, altare fides, in unus, prophetia, doctrina, oratio, hymnus, psalmus, et si quid tale aliud spiritualium donorum aliquid occurserit. Ita enim etiam si praesens sit, poteris eum non stupulato animo lenire atque in gratiam revocare, veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, sed et celerrimo dilectionis affectu, atque indeveniens, id est, intentionem revocans ad id quod agere coeperas, offeres munus tuum.

HEBDOMADA VIII POST PENTECOST.

LECTIO BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS, CAP. VI.

« Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire imunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiae in sanctificationem. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiae. Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis?

A « Nam finis illorum mors est. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam eternam. Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei vita eterna, in Christo Iesu Domino nostro. »

Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire imunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiae in sanctificationem. (Ex Orig.) Pudorem quendam per haec incutit Apostolus auditoribus, ut hoc saltē dependant justitiae et sanctificationi, quod prius imunditiae, iniquitatis detulerunt. Quid ergo tam humanum, hoc est, quid tam leve, quid tam sine onere, et quod nullū prorsus possit carnis infirmitas excusare? multo enim amplius, et multo intentius honoranda justitia est. Sed ego, inquit, humane et communiter ago, eadem postulo, similia requiro: dudum currebant pedes vestri ad dæmonum tempora, nunc currant ad Ecclesiam Dei, currebant prius ad effundendum, nunc ad liberandum sanguinem currant; protendebant prius manus, ut aliena diriperent, nunc protendantur, ut propria largiantur. Circumspiciebant prius oculi mulierem ad concupiscendum, nunc circumspiciant pauperes, debiles, egenos ad miserandum. Aures delectabantur auditu vano vel bonorum derogationibus, nunc convertantur ad audiendum verbum Dei, ad explanationem legis et ad capiendam sapientiae disciplinam. Linguaque convictionis, maledictis et turpiloquiis assueta est, convertatur nunc ad benedicendum Dominum, in omni tempore sermonem sanum proferat et honestum, ut det gratiam audientibus.

(Ex Primas.) *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre, hoc est majora quidem exigere a vobis pro divinæ servitutis retributione debere, sed concendens et temperans infirmitati vestre, humana et possibilia prædicto atque suadeo, ut sicut prompti fuistis ad sectanda noxia atque contraria, ita alacres sitis ad ea, quæ utilia et saluti amica sunt peragenda.*

Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiae. Cum ergo quis peccato servit, justitiae liber est, hoc est, alienus est a justitia. Hic enim liberum alienum dicit, et recte quidem, nemo enim potest simul et peccato servire et justitiae, ut illud: *Nemo potest duobus dominis servire.* Illud sane notandum est esse et libertatem culpabilem et laudabilem servitutem. Nam liberum esse justitiae, crimen est. Servum vero esse justitiae, laudabile. Quod autem dicit, servum justitiae fieri, simul intellige, et sapientiae et pietati et pudicitiae, et omnibus simul virtutibus. Sicut e contrario qui peccati servus est, simul et concupiscentiae malæ, et ire et furor et impudicitiae et rapinæ et omnibus simul vitiis ac sceleribus servit.

Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis, nam finis illorum mors est. (Ex Primas.)

Ac si diceret, qualem fructum in actione rei illius habuistis, in cuius etiam recordatione verecundia st? in Dei vero cultu hoc ipsum jam fructus est, quod vivitis sanctificati per baptismum.

(*Ex Orig.*) Fructum et honorum et malorum esse docet scriptura divina, ut ipse Salvator in Evangelio dicit: Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, et fructus ejus malos. Si quis igitur convertat animum et propositum ad justitiam, erubescit sine dubio, et ipse se notat de prioribus gestis quae egit, positus sub peccato, quia finis illorum mors est. Sed requiro quae mors? certum est non ista communis. Non enim quis post mortem convertitur ad justitiam, vel pro malis gestis praeteritis erubescit. Quid ergo est? Nunquidnam peccati mortem dicere videtur, quoniam anima quae peccat ipsa morietur? An illud magis potest intelligi, quod istam mortem dicat, qua cum Christo peccato morimur, et vitiis ac sceleribus finem damus, ut post haec dixisse videatur, quia finis illorum mors est?

Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. Fructus fructibus comparat, et peccati quidem fructus, pro quibus nunc, hoc est, posteaquam liberati a peccato et servi facti Deo, erubescunt, pronuntiat morte finiri. Fructus vero justitiae, qui sunt in justificatione, finem dicit accipere vitam aeternam.

Stipendia enim peccati mors. Romanis enim milibus pro labore militiae stipendia appendebantur pecuniae. Ergo stipendum laboris est fructus, ab stipendia nominatur. Antiqui enim appendere pecuniam solebant magis quam adnumerare. Ergo qui peccato militat, stipendum, id est, remuneratio nem laboris militiae sue accipiet mortem.

Gratia autem Dei vita aeterna in Christo Jesu Domino nostro. Non dixit similiter stipendia justitiae, quia non erat antequam remuneraret in nobis. Non enim nostro labore quæsita est, sed Dei munere condonata.

EVANGELIUM MARCI, CAPUT VIII.

Cum turba multa esset cum Iesu, nec habent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficiunt in via, quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Unde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudine? Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt, septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram, et accipiens septem panes, gratias agens, fregit, et dabant discipulis suis, ut apponarent, et proposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos, et ipsos benedixit, et jussit apponere. Et manducaverunt et saturati sunt, et sustulerunt quod supererat de fragmentis septem sportas.

Erant autem qui manducaverant quasi quatuor millia, et dimisit eos.

Cum multa turba esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, convocatis, etc. (Ex Beda.) Iu hac lectione consideranda est in uno eodemque redemptore nostro distincta operatio humanitatis scilicet atque divinitatis. Quis enim non videat hoc quod super turba miseretur Dominus, ne vel inedia, vel viæ longioris deficit labore, affectum esse, et compassionem humanae fragilitatis. Quod vero de septem panibus et pisciculis paucis, quatuor millia hominum saturavit, divinæ opus esse virtutis. Mystice autem hoc miraculo designatur, quod viam seculi præsentis aliter incolumes transire nequimus, nisi nos gratia redemptoris nostri alimento sui Verbi reficiat. Hoc vero typice inter hanc refectionem et illam quinque panum ac duorum piscium distat, quod ibi littera Veteris Testamenti spirituali gratia plena esse signata est, hic autem Novi veritas ac gratia Testimenti, fidelibus ministranda monstrata est. Sane utraque refectione in monte celebrata est, ut aliorum Evangelistarum narratio declarat, quia Utriusque scriptura Testimenti recte intellecta, altitudinem nobis cœlestium et præceptorum mandat, et præriorum, traque altitudinem Christi, qui est mons Domus domini in vertice montium consona voce prædicat. Qui enim sedificatam super se civitatem, sive Domum domini, id est, Ecclesiam in altum honorum extollit operum, et cunctis manifestam gentibus exhibet, ipse hanc ab inslinis delectationibus abstractam pane cœli reficit, atque ad appetitum superiore suavitatis dato pigoore cibi spiritualis accedit.

Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. (Ex Gregor.) Turba ergo triduo Dominum propter sanationem infirmorum suorum sustinet, cum electi quique fiducie sancte trinitatis lucidi, Domino pro suis suorumque peccatis, animæ videlicet languoribus, perseverant instantia supplicant. Item turba triduo Domini sustinet, quando multitudo fidelium peccata, quæ perpetravit, per poenitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione, atque in cogitatione convertit.

D Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficiunt in via. Dimittere jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficient in via, quia videlicet conversi peccatores in præsentis vita via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo lassentur hujus peregrinationis itinere, pascendi sunt sacra admonitione.

Quidam enim ex eis de longe venerunt. Est autem qui nihil fraudis et nihil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei servitium festinavit, iste de longinquio non venit, quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus, ad ministerium spirituale conversus est. Neque iste venit a longinquio, quia usus

conjunctione confessa, per illicita non erravit. Alii vero post carnis flagitia, alii post falsa testimonia, alii post facta fulta, alii post illatas violentias, alii post perpetrata homicidia ad poenitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei servitium convertuntur. Hi videlicet ad Dominum de longinquo veniunt. Quanto enim quisque plus in pravo opere erravit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Dantur igitur alimenta eis, etiam qui de longinquo veniunt, quia conversis peccatoribus, doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in Deum vires reperant, quas in flagitiis amiserunt. Item Judæi quicunque in Christo crediderunt, de prope ad illum venerunt, quia legis et prophetarum erant litteris edocti de illo. Credentes vero ex gentibus de longe utique venerunt ad Christum, quia nullis paginarum sanctarum monumentis de ejus erant sive præmoniti.

Et responderunt ei discipuli sui : Unde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudine ? Et interrogavit eos : Quot panes habetis ? Qui dixerunt : Septem. Bene septem panes in ministerio Novi Testamenti ponuntur, in quo septiformis gratia spiritus sancti plenus fidelibus cunctis et credenda revelatur et credita datur. Neque hordeacei fuisse produntur, sicut illi quinque, de quibus quinque sunt hominum millia saturata, ne iterum sicut in lege vitale animæ alimentum corporalibus sacramentis obtemperetur, hordei etenim medulla tenacissima palea legitur.

Et præcepit, etc. Supra in refectione quinque turba supra fenum viride discumbebat. Nunc sepiem panibus reficienda est, supra terram dissumbere præcipitur, quia per scripturam legis carnis desideria calcare et comprimere jubemur. Omnis enim caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni (Isaie XL). In Novo autem Testamento ipsam quoque terram ac facultates temporales derelinquere præcipimur, vel certe quia mons, in quo turba dominicis panibus reficiebatur, altitudinem, ut supra diximus, redemptoris nostri significat, ibi super fenum, hic super terram reficitur. Ibi enim celsitudo Christi propter carnales homines et Hierusalem terrenam carnali spe et desiderio tegitur. Hic autem remota omni cupiditate carnali, convivas Novi Testamenti, spei permanentis firmamentum, tanquam ipsius montis soliditas nullo feno interposito coniunxebat.

Et accipiens septem panes, gratias agens, fregit et dabat discipulis suis, ut apponenter, et proposuerunt turba. Dominus accipiens panes, dabant discipulis, ut ipsi acceptos turbae apponenter, quia spiritualis dona scientiae tribuens apostolis, per eorum ministerium voluit ecclesiæ suæ per orbem vitæ cibaria distribui. Quod autem fregit panes, quos discipulis daret, apertio nem designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Cum enim ait ipse Dominus : Et nemo novit filium nisi pater, neque patrem quis novit, nisi filius et cui

A voluerit filius revelare (Matth. xi), quid nisi panem vitæ nobis per se aperiendum monstravit ? Ad cujus interiora cernenda, per nosipsos penetrare nequivimus. Cui contra Prophetæ miserabilem quorundam famem deplorans ait : Parvuli petierunt panem, nec erat qui frangeret eis. Quod est aliis verbis dicere : Indocti quæsierunt pabulum verbi Dei, nec erat, magistris deficientibus, qui eis scripturæ arcana patefaceret. Accepitis autem ad frangendum panibus, Dominus gratias agit, ut et ipse quantum de salute generis humani congaudeat ostendat, et nos ad agendas semper Deo gratias informet, cum vel terreno pane carnem vel animam cœlesti superna gratia largiente reficiamus.

Et habebant pisciculos paucos, et ipsos benedixit, B et jussit apponi. Si in panibus septem Scriptura Novi Testamenti designatur, in cujus lectione per gratiam sancti Spiritus internas mentium epulas invenimus, quid in pisciculis, quos benedicens pariter Dominus, turbæ jussit apponi ? Sanctos accipimus illius temporis, quo eadem est condita Scriptura, vel quorum ipsa Scriptura fidem, vitam et passiones continet, qui de turbulentis hujus sæculi fluctibus erupti, ac divina benedictione consecrati, refectionem nobis internam, ne in hujus mundi transeuntis excursu deficiamus, exempla suæ vel vitæ vel mortis præbuere.

Et manducaverunt et saturati sunt. Manducant de panibus Domini ac piscibus, et saturantur, qui audientes verba Dei, et exempla intuentes, ad profectum vitæ correctionis per hæc excitari atque assurgere festinant, quibus aperte congruit illud Psalmistæ : Edent pauperes et saturabuntur et laudabunt Dæum, etc. (Psal. xxi).

Et sustulerunt quod supererat de fragmentis septem sportas. Quod turbis saturatis supererat apostoli sustollunt et septem sportas implet, quia sunt altiora perfectionis præcepta, vel potius exhortamenta et consilia, quæ generalis fidelium multitudo nequit servando et implendo attingere, quorum executio illos proprie respicit, qui majore sancti spiritus gratia plenus generali populi Dei conversationem mentis atque operis sublimitate transcendunt. Quibus dicitur : Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, etc. (Matth. xix).

D Unde bene sportæ, quibus dominicorum sunt condita fragmenta ciborum, propter septiformem spiritus gratiam septem fuisse memorantur. Nam quia sportæ junco et palmarum foliis solent contexti, merito in sanctorum significatione ponuntur. Juncus quippe super aquas nasci consuevit. Palma vero victricem ornat manum, et juncis vasis recte comparantur electi, cum radicem cordis, ne forte ab amore æternitatis arescat, in ipso vitæ fonte collocant. Assimilantur et eis quæ de palmarum sunt foliis contexta, cum inde festivam æternæ retributionis memoriam puro corde retinent ; et bene turba quamvis reliquias dominici prandii non caperet, manducasse tamen et saturata esse narratur,

quia sunt nonnulli, qui etsi omnia sua relinquere nequeunt, tamen esurientes et sitiens justitiam, saturantur, cum audiendo mandata legis Dei ad vitam pervenient æternam.

Eran autem qui manducaverunt quasi quatuor millia, et dimisit eos. Bene quatuor millia, ut ipso etiam numero docerent evangelicis se pastos esse cibariis.

HEBDOMADA IX POST PENTECOSTEN.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS,
CAP. VIII.

C *Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini : si autem Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quicunque enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii Dei et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.*

B *Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. (Ex Orig.) Debitores sumus eorum, sine dubio, quæ a Spiritu consecuti sumus, carni autem, inquit, non sumus debitores. Neque enim propterea nos fecit Deus ad imaginem suam, ut carnis servitio essemus obnoxii, sed potius ut creatori suo anima deserviens, ipsa servitio ac ministerio carnis uteretur. (Ex Primas.) Hoc totum agit, ut ostendat eis legem non esse necessariam, quæ carnalibus data est.*

C *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. (Ex Orig.) Quid est secundum carnem vivere, nisi carnis desideria implere? Nam et alibi dicit : Et carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. Non utique negans curam carnis habendam in necessariis, sed in concupiscentiis. Ita ergo et hic : Si enim, inquit, secundum carnem vixeritis, moriemini. Significat autem mortem penæ æternæ. Hoc enim dicit, ostendere volens, maxima in partem passionum desideria humani corporis esse.*

D *Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. (Ex Orig.) Qui ergo secundum spiritum agens, mortificat actus carnis, vivet propter inhabitantem in se spiritum vitæ. Mortificat autem quis actus carnis hoc modo, fructus est spiritus charitas, odium carnis est actus, odium ergo per charitatem mortificatur et extinguitur. Gaudium similiter fructus est spiritus, tristitia vero hujus saeculi, quæ mortem operatur, carnis est actus. Ilæc ergo extinguitur si sit in nobis gaudium spiritus, pax fructus est spiritus. Dissensio et discordia carnis est. Sed certum est discordiam mortificari per pacem. Sic et in patientia spiritus patientia carnis extinguitur, et bonitas malitiam perimit, et mansuetudo ferociam et continentia intemperantiam, et castitas impudicitiam necat. Talique ordine qui per spiritum actus carnis vivificaverit vivet.*

Quicunque enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Ac si diceret, quicunque merentur Spiritu sancto gubernari, vel secundum doctrinam Spiritus sancti vivere, hi sunt qui Spiritu Dei aguntur, id est gubernantur vel moventur. Sicut enim multi filii Dei, ut Scriptura dicit : Ego dixi, Dii estis, et filii excelsi omnes (Psal. lxxxii), unus tamen est natura filius et unigenitus de patre, per quem omnes filii appellantur. Ita et spiritus multi quidem sunt, sed unus est, qui vere ex ipso Deo procedit, et cæteris omnibus vocabulis ac sanctificationis suæ gratiam donat.

Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore. (Ex Primas.) Judæi acceperunt spiritum, qui nullos ad servitutem cogeret per timorem. Timere enim servorum est, diligere filiorum. Sicut scriptum est : Servus dominum suum timebit, et filius diligit patrem suum. Illi ergo qui operari charitatis voluntate nolebant, timoris necessitate cogantur, nos vero omnia voluntarie operemur, ut filios nos esse probemur.

(Ex August.) Qui timore poenæ, non amore justitiae opus legis facit, per hoc legis, quam velit non esse, non est amicus, sed potius inimicus; nec mundatur opere, qui immundus est voluntate.

Sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater. Qui vocat patrem, filium se esse profitetur, debet ergo patri in moribus filius similis inveniri, ne pro nomine quoque in vacuum usurpato majori poenæ subjaceat, item vos Romani in adoptionem filiorum vocati estis, non sicut Iudæi, qui subditi legis imperio, in servitute tenebantur. Quod vero addidit : Abba pater, patriæ lingue vocabulum, idipsum iteravit, velut si dixisset : pater pater, idem namque Abba quod et pater significat, sed Abba Hebreum, pater Græcum est et Latinum. Ut ergo utrumque populum in eum crediturum, ab utroque eum invocandum esse doceret, utramque linguam Apostolus posuit, ut Abba illi, qui de Israëlitico populo, nos Pater clamaremus, qui de gentibus ad fidem Christi venimus.

Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, etc. Ipse ergo Spiritus adoptionis, per quem in filium quis adoptatur, reddit testimonium et confirmat spiritum nostrum, quia sumus filii Dei. Posteaquam a spiritu servitutis in adoptionis spiritum venerimus, cum jam nihil timoris inest, nihil propter metum poenæ gerimus, sed propter amorem Patris cuncta perficimus.

Si autem filii et hæredes, hæredes quidem Dei, etc. Post hæc jam ex consequentibus syllogismum necat Apostolus et dicit : Si Spiritum adoptionis accepimus, ergo filii sumus. Quod si filii sumus, sine dubio et hæredes, mercedem namque servus expectat, hæreditatem filius sperat. Et rursus aliud addidit conclusionis augmentum : Hæredes quidem, ait, Dei, cohæredes autem Christi. Hæres quis efficitur Dei, cum quæ Dei sunt meretur accipere, id est, incorruptionis, et immortalitatis gloriam, the-

tauros sapientiae et scientiae reconditos. Cohæredes autem Christi, cum transformaverit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ, sed et cum illud adipisci meruit, quod dixit ipse Salvator : *Pater, volo ut ubi ego sum, et isti sint mecum (Joan. xvii).* Est præterea et illa dignitas cohæredem Christi, quod Pater quidem omne judicium dedit filio, sed et Filius dicit ad cohæredes suos : *Se debitis et vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel, et hoc modo haeredes suos Christus non solum in partes haereditatis, sed etiam in consortium potestatis adducit.*

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. VII.

« Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. » Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit. « Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. »

Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis orium, etc. (Ex Hieron.) Et de omnibus quidem intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant, sed specialiter de haereticis intelligendum, quia videntur contumelia, castitate, jejunio, quasi quadam pietatis teste circumdari, intrinsecus vero, habentes animum venenatum, simpliciora fratrum corda decipiunt. Ex fructibus ergo animæ, quibus innocentiam ad ruinam trahunt, lupis rapacibus comparantur.

A fructibus eorum cognoscetis. (Ex August.) Dixit enim Dominus ad quosdam, qui ovium vestitu se induunt, intus sunt lupi rapaces, et ne forte fragilitas humana dignoscere non posset lupum sub ovina pelle, ait : *Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Querimus fructus charitatis, invenimus spinas dissensionis : Ex fructibus eorum cognoscetis eos.*

(Ex Beda.) Qui sunt fructus, quibus boni malefici dignoscuntur? Apostolus ostendit, dicens : *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, beneficia, inimicitiae, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, haereses, invidiae, homicidia, ebrietates, comedationes, et his similia. Fructus enim Spiritus est charitas, gaudium, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, et his similia. In his enim fructibus qualis sit unusquisque cognoscitur homo.*

Nunquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis fucus? Spinas reor et tribulos seculi curas, et punitiones esse vitiorum, de quibus peccanti homini

A dictum est : Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi. Ficus vero et uva dulcedinem conversationis novæ, quam Dominus in nobis esurit, et servorem dilectionis, qui laetificat cor hominis. Non autem de spinis uvas neque de tribulis ficus colligitur, quia mensa adhuc veteris hominis consuetudine depresso simulare potest. sed fructus novi hominis ferre non potest.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. (Ex August.) Arbor est ipsa anima, id est, ipse homo, fructus vero, opera hominis. Non ergo potest malus homo bona operari, nec bonus mala. Ergo si vult bona operari, bonus primo fiat. Prius enim mutandus homo, ut opera mutantur; si enim manet homo in eo quod malus est, et bona opera habere non potest, si manet in eo quod bonus est, mala opera habere non potest. Sit ergo unusquisque arbor bona; non se arbitretur habere fructus bonos; si manet arbor mala, non erit fructus bonus, nisi arboris bona; mutet cor, et mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim est radix omnium malorum cupiditas, sic et radix omnium bonorum charitas.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. (Ex Beda.) Quia unusquisque perversus paratam citius gehennæ concremationem invenit, qui hic boni operis fructus facere contemnit.

C Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit, etc. Sicut supra dixerat eos, qui haberent vestem vitæ bonæ, non recipiendos propter dogmatum nequitiam, ita nunc e contrario asserit, ne bis quidem accommodandam fidem, qui cum polleant integritate fidei, turpiter vivant, et doctrinæ integritatem malis operibus destruant, utrumque enim Dei servis necessarium est, ut et opus sermone, et sermo operibus comprobetur. Illic sententia potest illud videri contrarium: Nemo potest dicere Dominus Jesus nisi in Spiritu sancto, sed modus est Scripturarum dicta pro factis accipere, ut statim in consequentibus approbatur, refutari eos qui jactant sine operibus scientiam Domini, et audiunt a Salvatore : *Recedite a me, operarii iniquitatis, nescio vos (Matth. vii),* et Apostolus in hunc sensum loquitur : *Confidentur se Deum scire, factis autem negant.*

HEBDOMADA X POST PENTECOST.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS I, CAP. X.

Non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt, neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est : *Sedit populus manducare et bibere et surererunt ludere. Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die vingtini tria millia. Neque tentemus Christum, sicut*

« quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt. Neque murmuraveritis sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. Tentatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem Deus est, qui non patientur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere. »

Non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt. (Ex Isidoro.) In tertia decima mansione, quæ vocatur sepulca concupiscentiæ, populus fastidiens cœlestem panem, carnes Ægyptias desideravit, multosque subito voravit incendium e quibus edocemur, ut qui conyversatione relinquimus sæculum, et Ægyptias ollas, id est, carnalium desideriorum servores contempsimus, non debere murmurare contra cœlestem panem, nec virulentias Ægyptiorum, qui sunt magnarum carnium, sed simplicem cibum mannae, id est puram cœlestem vitam quærere; alioquin si post perceptam angelicam mannam quæ est in celis vita sive doctrina, rursus carnes Ægyptias, quæ sunt carnales hujus sæculi voluptates et concupiscentiæ pristinorum morum, voluerimus appetere, vorabimus nauseam, et statim Domini igne torquebimus. Desiderium quoque nostrum vertitur in tumulos, ut simus sepulca dealbata, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum (Matth. xxiii).

Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum, etc. Illos tangit qui in idolo exultabantur, putantes se immunes a crimen, et comparat eis qui sibi in eremo vitulum fecerunt, et adoraverunt ludentes, sed multi ex eis interempti perierunt (Exod. xxxii, Num. xxi), ut intelligatur in illorum hominum interemptione significari vitorum neceam. In talia quippe vita sœvire nos jubet Apostolus, cum dicit: *Mortificate membra vestra super terram, fornicationem, immunditiam, luxuriam, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est idolorum scritus* (Col. iii).

Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, etc. Consilium quippe dederat Balaam regi Balaac, ut mulieres in meritorio poneret, et ante januas eorum aras, ut venientes filii Israel, prius sacrificarent idolis, et sic ingredierentur ad mulieres, unde est fornicatus Israel cum siliabus Madian. Sed quid est quod iste Balaam populum Dei posse decipi certa ratione colligit, dans consilium, ut ex illa parte, qua infirmari noverat filios Israel, perniciosius eis laquei tenderentur, non dubitans eos oblata copia seminarum, fornicationis ruina protinus collapsuros quia concupiscibilis animæ eorum partes sciebat esse corruptas? Ita ergo unumquemque nostrum nequitiae versuta malignitate, in figura Balaam pertendant, illis præcipue affectibus ani-

A mx insidiosos laqueos perstruentes, quibus nos senserint ægrotare, ut verbi gratia, cum viderint rationabiles animæ nostræ partes esse vitiatas illo nos ordine decipere moliantur. Sed Phinees sacerdos zelatus, ut Dei furorem placaret, Zambrim et scortum Madianitida, in pugione transfixit, significans per crucem Domini, non solum idolatriam, sed etiam omnem carnis affectum, vel concupiscentiam perimi sæculi, et tunc placari Deum, dum carnis extinguitur vitium.

Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum, etc. Hoc est, nec in tribulationis pressūa tentetis eum, qui vos tribulationibus probat. Narrat quippe liber Numerorum quia percussus in cremo populus Israel itineris longi ac laboris onere murmuravit, ideo Dominus miserit in illum ignitos serpentes. Plagæ igitur serpentium igitorum venena sunt viliorum, quæ animam quam tangunt spirituali morte perimunt, et bene murmurans contra Dominum populus serpentium morsibus sternebatur, ut ex ordine flagelli exterioris agnosceret, quantum intus perniciem murmurando pateretur. Recte etenim per serpentes peccata, quæ animam simul et corpus ad interitum trahunt, exprimuntur.

Neque murmurareritis, sicut quidam eorum murmurarerunt, etc. Quod autem dicit perierunt ab exterminatore, aut ab angelo intelligitur percutienti, aut igni devorante.

Hæc autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram. (Ex Primis.) Omnia quæ eis contigerunt secundum facta sua receperunt, sed tamen ideo scripta sunt, ne nos putemus impune peccare. Si enim adhuc parvulis aut rudibus non pepercit, quanto magis nobis, qui legis perfectionem accipimus, non parcet, si talia fecerimus!

(Ex Hieron.) In illa scriptura quæ Veteris Testamenti dicitur Novum Testamentum absconditum latet, tanquam in fece corporalium sacramentorum. Circumcisio carnis intelligitur circumcisio cordis. Templum intelligitur corpus Domini. Terra reprobmissionis intelligitur regnum cœlorum. Est typus vel figura præsentium et preteritorum, et futurorum rerum ignorantium. Præteriorum typus est cœcumenorum humilitas, typum enim gerunt Adæ de paradiso expulso, et ex conscientia delictorum divinum metuentes aspectum, propter quod et per publicum capitibus tectis incedunt. Præsentium typus est vestis Aaron, quæ duodecim tribuum nomina lapidibus insignita gestabat, ostendens se pro omnibus quodammodo populis supplicare. Futurorum typus est in duobus filiis Isaac, in quibus duo Testamenta monstrata sunt.

In quos fines sæculorum devenerunt. Id est, in quos tota justitiae perfectio cadit, sicut scriptum est: *Finis enim legis, Christus ad justitiam* (Rom. x).

Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. (Ex Primis.) Hoc est, nc cadat in idolatriam, vel scan-

*dalum fratrum, propter hoc ipsum quod stare gloria- A*stro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus, aut eos, a quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tanquam debitores Dei et Domini nostri fas est intelligi, cum justi et sancti significantur hoc loco, qui eos introducent in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint, sed etiam e contrario dicuntur istæ similitudines, ut intelligamus, si laudari potuit ille a domino, cui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo qui secundum ejus præceptum illa opera faciunt. Villici sane vocabulo discimus eos qui pecunias habent, non jam domui suæ, sed alienæ potius rei dispensatores esse putando, qui si juxta hujus servi exemplum sedulo finiendæ villicationis ac rationis reddende

*Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Hu- m*ana tentatio intelligi potest civilis et, ut dictum est, tolerabilis afflictio. Sicut in alio loco dicit : *Humanum dico propter infirmitatem carnis restræ* (Rom. vi), id est, quod facile et suscipi et impleri possit cum bona voluntate. Quis vel sibi vel aliis consulit, si fallatur in aliquo per ignorantiam temporalium, quia et hoc temporaliter agit, et modum agendi non tenet quem debebat ; humana tentatio, sive irasci est humanum, iram persicere diabolum?

Fidelis autem Deus est, qui non patitur vos ten- tari super id quod potestis. (Ex August.) Fidelis qui se pollicitus est sui nominis causa tribulationem sustinentibus ad futurum, ut illud : *Multæ tribula- tiones istorum, et de his omnibus liberavit eos Do- minus* (Psal. xxxiii). Ipse vos faciat stare firmiter, ei virtutem tribuet tolerandi, qui vos docuit rogare dicens, Ne patiaris nos induci in temptationem (Matth. vi).

Sed faciet cum temptatione etiam proventum ut possitis sustinere. Id est, non ampliorem vobis tribulationem venire patietur, quam sustinere possitis, sed faciet proventum, id est, illud vobis faciet pro- venire, quod possitis sustinere, aut de ipsa tribula- tione lucrum animæ acquirere.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVI.

Homo quidam erat dives, qui habebat villium, et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasse bona ipsius. Et vocavit illum et ait illi : Quid hoc audio de te, redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se. Quid faciam? quia dominus meus au- fert a me villicationem : fodere non valeo, men- dicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amo- bus fuero a villicatione recipient me in domos suas. Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui dicebat primo : Quantum debes domino meo? At ille dixit : Centum cados olei. Dixitque illi : Accipe cautionem tuam, et sede cito, scri- be quinquaginta. Deinde alio dixit : Tu vero quantum debes? Qui ait : Centum coros tritici. Ait illi : Accipe litteras tuas et scribe octoginta. Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia pru- denter fecisset, quia filii hujus sæculi prudentio- res filii lucis in generatione sua sunt. Et ego dico vobis : Facite vobis amicos de mammoma iniquitatis, ut cum defeceritis, recipient vos in æterna tabernacula.

Homo quidam erat dives, qui habebat villicum et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius, et vocavit illum, et ait illi : Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. (Ex August.) In villico hoc, quem dominus ejiciebat de villicatu, et laudavit eum, quod in futurum sibi prospexerit, non omnia debemus ad imitanjum sumere. Non enim aut domino no-

Astro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus, aut eos, a quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tanquam debitores Dei et Domini nostri fas est intelligi, cum justi et sancti significantur hoc loco, qui eos introducent in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint, sed etiam e contrario dicuntur istæ similitudines, ut intelligamus, si laudari potuit ille a domino, cui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo qui secundum ejus præceptum illa opera faciunt. Villici sane vocabulo discimus eos qui pecunias habent, non jam domui suæ, sed alienæ potius rei dispensatores esse putando, qui si juxta hujus servi exemplum sedulo finiendæ villicationis ac rationis reddende

B tempus præviderint, facile terrenorum delectatione simul et dilectione nudati, plus sibi de amicis con- quirendis in futuro quam divitiis in præsenti colli- gendis prospicere curabunt.

Ait autem villicus intra se : Quid faciam? quia Do- minus meus auferit a me villicationem : fodere non valeo. Ablata quippe villicatione, fodere non vale- mus, quia finita hac vita in qua tum licet operari, nequaquam ultra bene conversationis fructum li- gone devote compunctionis licet inquirere.

Mendicare erubesco, etc. Mendicare confusionis est, illo scilicet pessimo genere mendicandi, quo virgines illæ fatuæ mendicasse referuntur, quæ ingruente tempore nuptiarum, oleo virtutum deficiente, sapientibus dixerunt : *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ exstinguntur* (Matth. xxv), et quod Salomon ait : *Propter frigus piger arar noluit; me- dicabit ergo aestate, et non dabitur ei.*

Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo : Quantum debes domino meo? et ille dixit : Centum cados olei; dixitque illi : Accipe cautio- nem tuam, et sede cito, scribe quinquaginta. Deinde alio dixit : Tu vero quantum debes? qui ait, centum coros tritici; ait illi : Accipe litteras tuas, scribe octo- ginta. Cadus Graece amphora est, continens urnas tres. Corus vero modios triginta complectitur. Quod autem de centum cadis olei, quinquaginta scribi fecit a debitore, et de centum coris tritici octoginta, ad nihil aliud valere arbitror nisi ut ea quæ similiter in sacerdotes atque in Levitas Judæos quisque operatur, in Christi Ecclesia abundet justitia ejus super Scribarum et Phariseorum, ut cum illis decimas darent, isti dimidiis dent, sicut non de fructibus, sed de ipsis suis bonis fecit Zachæus. Aut certe duplices decimas, aut duas decimas dando superet impendia Judæorum. Nisi forte quis simpli- citer accipiendum putet, quod omnis qui indigentiam cuiuslibet pauperis sanctorum, vel ex dimidia vel certe ex quinta parte, quantum viginti vel quinqua- ginta ad centum sunt, allevaverit, certa suæ misericordiae sit mercede donandus.

Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia pru- denter fecisset, quia filii hujus sæculi prudentiores filii lucis in generatione sua sunt. Audiant sapien-

tes hujus saeculi, ut stultam sapientiam deserere, et A percipite. (*Ex Orig.*) Proat ducebamini, a quo vel sapientem Dei stultitiam queant discere, quanti eorum sapientia divina æquitas æstimaverit, quos non vere prudentes, sed in generatione sua prudentes esse com nemorat. Juxta hoc quod alibi dicitur : *Vos qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobis metipsis prudentes.* Nec non et amatores aeternæ vitæ filios lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere ne scierunt, quam filios arguit esse tenebrarum. Filii autem lucis et filii hujus saeculi vocantur, quomodo filii regni et filii perditionis, cùjus enim agit quisque opera, ejus cognominatur et filius.

Et ego vobis dico, facite robis amicos de mammona iniquitatis, ut cum desceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Mammona iniquitatis, ab hoc appellat istam pecuniam, quam possidemus ad tempus, quia manimona divitiæ interpretantur. Nec sunt istæ divitiæ nisi inquis, qui in eis constituant spem atque copiam beatitudinis suæ. A justis vero cum haec possidentur, est quidem ista pecunia, sed non sunt illis divitiæ nisi coelestes et spirituales, quibus indigeniam suam spiritualiter supplentes, exclusa egestate misericordie, beatitudinis copia ditabuntur. Si autem hi qui præbent eleemosynam de iniquo mammonæ faciunt sibi amicos, a quibus in aeterna tabernacula recipiantur, quanto magis hi, qui spirituales largiuntur epulas, qui dant cibaria conservis in tempore suo, certissima debent spe summæ retributionis erigi.

HEBDOMADA XI POST PENTECOSTEN.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS, I, CAP. XII.

¶ Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulacra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vobis facio, quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesum. Et nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus, et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae secundum eumdem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu, alii gratia sanitatum in uno Spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio Spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Ilæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. ¶

Scitis quoniam cum gentes essetis, etc. Illic sensus dicentis hoc parum verbis videtur aperire : cum gentes essetis a magis vel ab aruspiciis idolorum obedientiam præstabatis, qui vos ad simulacra muta et mortua perducebant. Nunc vero, quia religione suscepta, capacioris sensu esse debetis, libenter acquiescite saluti, et promptius obedite veritati, et quod in potitiam vestram depono, attenta mente

A percipite. (Ex Orig.) Proat ducebamini, a quo vel a quibus ? a spiritibus nempe malignis ducebamini ad opera peccatorum.

Ideo notum vobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens, dicit, etc. Qui anathematizat, id est, qui cum quadam detestatione abnegat Dominum Jesum, non habet Spiritum sanctum, et qui credit in Dominum Jesum, Spiritum sanctum habet, et quia legimus. Qui filium non habet nec Patrem habet, agnoscer ex hoc testimonio possumus, quod qui Christum non credit, nec Spiritum sanctum habere credendus est, sicut legimus ad Romanos : *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus* (Rom. viii). Quomodo ergo operarios iniquitatis Dominus non cognoscit, etiam si virtutes sint operati, ita et Deus malis operibus denegatur.

Et nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto. Hoc est, sine causa satetur aliquis Dominum Jesum, qui non integre credit in Spiritum sanctum, vel sine causa eum verbis confitetur, qui factis negat. Docet ad Corinthios, nisi in Spiritu sancto, id est, in bonis operibus conversantes Dominum Jesum dicant, aliter eis prodesse non posse.

Divisiones gratiarum sunt, etc. Hoc est, non solum dona linguarum, sed diversorum charismatum genera dispensantur a Domino ; hic vult ostendere gratias Spiritus sancti divisas esse, non ipsum.

Et divisiones ministracionum sunt, etc. Quibus ecclesiastica ministeria distribuuntur et officia, que ministeria in sequentibus, Spiritu sancto, id est, Deo disponente, ordinata commemorat dicens : *Quosdam quidem posuit in Ecclesiam primum apostolos, docebat prophetas, etc.* Dicendo enim, idem autem Spiritus, idem vero Deus, ostendit se omnino de Spiritu sancti divinitate disserere.

Et divisiones operationum sunt. Id est quibus diversæ virtutes operabantur, hoc est dicere, idem spiritus sanctus qui operatur omnia haec in omnibus, id est fideliis atque credentibus.

Unicuique datur manifestatio, etc. Manifestatio Spiritus, id est, ut manifestetur illum Spiritum sanctum accepisse ad utilitatem salutemque multorum. Non enim pro sua tantum, sed pro fidelium causa gratiarum muneribus locupletantur. Sive ad utilitatem incredulorum, ut credant, et ut credentes firmentur. Sive manifestatio Spiritus, eo quod per doctrinam spiritalem unicuique manifestam faciat conscientiam suam, sicut in consequentibus dicit, quia per propheticam castigationem occulta cordis eius manifesta fiunt. Vcl quod Spiritu illuminatus sensus hominum spirituali discretioni cognoscatur.

Alii quidem per spiritum Sanctum datur sermo sapientiae. Hoc est, ut sapienter et apte, et rationaliter possit disserere et docere, quod gratiae inspiratione percepit.

Alii quidem sermo scientiae. Scientia est, aut aperire mysteria, aut scire, aut narrare præterita, aut judicij futura prædicere.

Alteri fides in eodem Spiritu. Hic fides duplíciter intelligitur, non solum quæ trinitatem capaci corde percipiat, sed quæ ardentí perfectione signa et prodigia possit operari, de qua Dominus in Evangelio dicit : *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicitur huic monti, et rel.* (Luc. xvii).

Alii gratia curationum in uno Spiritu. Id est, per quam infirmis conserat sanitatem.

Alii operatio virtutum. Per quam illuminare cœcos, obsecos absolvere, mortuos valeat suscitare.

Alii prophetia. Per quam moralia docet vel de retributionis die aut mentuenda aut speranda prædicat.

Alii discretio spirituum. Id est, ut qualis unusquisque spiritus veniat, vel quid ex Deo, quid ex adversario in hominum actione veretur, prudenti examinatione discutiat.

Alii interpretatio sermonum. Id est, quia altius interpretari poterat, quæ peregrino sermone aliis loquebatur.

Hæc omnia operatur unus, etc. Hic ostendit se superius totum de sancti Spiritus disseruisse virtutibus, et ipsum iugi sermone Deum se et Dominum prædicasse.

Dividens singulis prout vult. Dividens non ipse divisus, divisiones vero dictæ sunt, sicut membrorum in corpore, quia non idem valent aures quod oculi, atque ita membra cetera diversis officiis atque concorditer distributa. Quæ tamen, cum sanissimus, una æque diversa, nec alibi majore, alibi minore, sed cum sint unum corpus, communi et parili salute congaudent.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XIX.

Cum appropinquaret Jesus Hierusalem, videns civitatem, flevit super illam dicens : Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te et coangustabunt te undique, et ad terram prosteruent te, et filios tuos qui in te sunt. Et non relinquunt in te lapidem super lapideum, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo et ementes, dicens illis : Scriptum est, quia dominus mea domus orationis est; vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. »

Cum appropinquaret Jesus Hierusalem, videns civitatem, flevit super illam. (Ex Beda.) Flevit etenim pius redemptor subversionem perfidae civitatis, quæ a Vespasiano et Tito Romanis principibus facta est ei.

Dicens, quia si cognovisses et tu. Subaudi fleres, quæ modo, quia nescis quod imminet, exultas. Ruina enim quæ illi imminebat, ipsa sibi civitas, id est, ipsa plebs civitatis ignorabat.

Et quidem in hac die, quæ ad pacem tibi. Cum enim carnis se voluptatibus daret, ventura mala non

A prospiceret, in die sua, quæ ad pacem ei esse poterant habebat. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Si enim a cordis ejus oculis mala quæ imminerent abscondita non essent, lœta in præsentibus prosperis non fuisset.

Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici, etc. Hæc omnia a Vespasiano et Tito facta, nullus qui historiam eversionis ejusdem civitatis legit, ignorat.

B *Et non relinquunt in te lapidem,* etc. Hæc etiam ipsa jam ejusdem civitatis transmigratio testatur, qui dum nunc in eo loco constructa est, ubi extra portam fuerat Dominus crucifixus, prior illa Hierusalem, ut dicitur, funditus est eversa, cui ex qua culpa eversionis suæ pena fuerit illata subjungitur.

Eo quod non cognoveris, etc. Creator quippe omnium per incarnationis suæ mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris et amoris illius recordata nou est.

Et ingressus templum, etc. Qui enim narravit futura mala ventura, et protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes et ementes ejiceret, profecto innotuit, quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, qui ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studearent, corporaliter persecuti, aut dantes spiritualiter necare.

Videns enim civitatem, etc. Hoc semel egit cum peritaram civitatem esse nuntiavit. Hoc quotidie redemptor noster per electos suos agere non cessat, cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. Plangit eos qui nesciunt cur plangantur, qui, juxta Salomonis verba, latitantur cum male fecerint et exsultant in rebus pessimis (Prov. ii). Qui si damnationem suam, quæ eis imminet agnoscissent, semetipsos cum lacrymis electorum plangerent.

D *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.* Suam hic diem habet anima perversa, quæ transitorio gaudet in tempore, cui ea quæ adsunt ad pacem sunt. Quia dum ex rebus temporalibus latitatur, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluptate resolvitur, dum nulla ventura pœnae formidine terretur, pacem habet in die sua, quæ gravæ damnationis suæ scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est, ubi justi latabuntur.

Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Perversa quippe anima rebus præsentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia, quia prævidere futura refugit, quæ præsentem latitudinem perturbent, dum quæ in præsentis vite oblectatione deserit, quid aliud quain clausis oculis ad ignem vadit.

Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo. Qui unquam sunt humanæ animæ majores inimici quam maligni spiritus, qui hanc a corpore exuentem obsident, quam in carnis amore positam deceptoris delectationibus sovent, quam vallo cir-

comitant, qui ante mentis ejus oculos reductis ini-
quitatibus quas perpetravit, hanc ad societatem suæ
damnationis trahentes coarent.

Circundabunt te et coangustabunt te undique. Ma-
ligni quippe spiritus undique animam angustant,
quando ei non solum operis, sed etiam locutionis,
atque insuper cogitationis iniquitates replicant, ut
quæ prius se per multa dilatavit in scelere, ad extre-
num de omnibus angustetur in retributione.

Et ad terram consternent te, et filios tuos qui in
te sunt. Tunc anima per cogitationem reatus sui ad
terram consternitur, cum caro quam vitam suam
credidit, redire ad pulverem urgetur. Tunc in mor-
tem filii illius cadunt, cum cogitationes illicitæ,
quæmodo ex illa prodeunt, in extrema vite ultione
dissipantur : Sicut scriptum est : *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum (Psal. cxlv.)*. Quæ scilicet
duræ cogitationes intelligi etiam per lapideam signi-
ficationem valent.

Et non relinquunt in te lapidem super lapidem.
Perversa etenim mens cum perversæ cogitationi
adhuc perversiorem adjicit, quid aliud quam lapidem
super lapidem ponit : sed in destructa civitate super
lapidem lapis non relinquetur, quia cum ad ultio-
nem suam anima ducitur, omnis ab illa cognitionum
suarum constructio dissipatur.

Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.
Pravam quamque animam omnipotens Deus modis
multis visitare consuevit. Nam assidue hanc visitat
præcepto, aliquando autem flagello, aliquando vero
miraculo, ut et vera quæ nesciebat audiat, et tamen C
ad huc superbens atque contempnens, aut dolore
compuncta redeat, aut beneficis devicta, malum
quod fecit erubescat. Sed quia visitationis suæ tem-
pus minime cognoscit, illis in extremo vite inimicis
traditur, cum quibus in æterno judicio damnationis
perpetuae societate colligatur.

Et ingressus templum cœpit ejicere vendentes, etc.
Sicut templum Dei in civitate est, ita in plebe fidelis
vita religiosorum, et saepe nonnulli religionis habi-
tum sumunt, sed dum sacerorum ordinum locum per-
cipiunt, sanctæ religionis officium in commercium
terrenæ negotiationis trahunt. Vendentes quippe in
templo sunt, qui hoc, quod quibusdam jure compe-
tit, ad præmium largiuntur. Justitiam eniā vendere,
est, hanc pro præmii acceptance servare; ementes
vero in templo, sunt qui dum hoc persolvere proximo
quod justum est nolunt, dumque rem jure de-
ditam facere contemnunt, dato patronis præmio
emunt peccatum.

Domus mea domus orationis est, vos autem fecistis illam speluncam, etc. Quia dum non nunquam per-
versi homines locum religionis tenent, ibi malitia
sue gladiis occidunt, ubi vivificare proximos ora-
tionis sue intercessione debuerunt. Templum quoque
et donum Dei est ipsa mens atque conscientia fide-
lium, quæ si quando in læsione proximi perversa
cognitiones profert, quasi in spelunca latrones resi-
dent, et simpliciter gradientes interficiunt, quando

A in eos qui in nullo rei sunt, læsionis gladios desigunt.
Mens enim fideliū, non jam domus orationis, sed
spelunca latronis est, quando relictæ innocentia et
simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde
valeat proximis nocere ; sed quia contra perversa hoc
omnia verbis Redemptoris nostri per sacras paginas
indesinenter instruimus, nunc usque hoc agitur,
quod factum fuisse perhibetur cum dicitur :

Et erat docens quotidie in templo. Cum enim mentes
fideliū ad cavenda mala subtiliter erudit, quotidie
veritas in templo docet, sed tunc veritatis verbis
veraciter docemur, si extrema mala nostra formido-
lose et indesinenter aspicimus, juxta illud : *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.*

IN NATALI SANCTÆ FELICITATIS.

LECTIO PROVERBIORUM, CAPITE CLT.

« Mulierem fortē quis inveniet ? procul et de
ultimis finibus pretium ejus. Confidit in ea cor
viri sui, et spoliis non indigebit. Reddet ei bonum
et non malum, omnibus diebus vita suæ. Quæsivit
lanam et linum, et operata est consilio manuum
suarum, facta est quasi navis institoris, de longe
portans panem suum. Et de nocte surrexit, dedi-
que prædam domesticis suis, et cibaria ancillis
suis. Consideravit agrum et emit eum, de fructu
manuum suarum plantavit vineam. Accinxit for-
titudine lumbos suos, et roboravit brachium
suum. Gustavit et vidit, quia bona est negotiatio
ejus, non extinguetur in nocte lucerna ejus. Ma-
num suum misit ad fortia, et digitus ejus appre-
henderunt fusum. Manum suam aperuit inopi, et
palmas suas extendit ad pauperem. Non timebit
domui sue a frigoribus nivis, omnes enim dome-
stici ejus vestiti sunt duplicitibus. Stragulata
vestem fecit sibi, byssus et purpura vestimentum
ejus. Nobilis in portis vir ejus, quando sederit
cum senatoribus terræ. Sindonem fecit et vendi-
dit, et cingulum tradidit Chananæo. Consideravit
semitas domus suæ, et panem otiosa non come-
dit. Os suum aperuit sapientiae, et lex clemen-
tiae in lingua ejus, fortitudo et decor indumen-
tum ejus, et ridebit in die novissimo. Surrexe-
runt filii ejus, et beatissimam prædicaverunt, vir
ejus et laudavit eam. Multæ filiæ congregaverunt
divitias, tu supergressa es universas. Fallax gra-
tia et vana est pulchritudo, mulier timens Deum
ipsa laudabitur. Date ei de fructu manuum sus-
rum, et laudent eam in portis opera ejus. »

Mulierem fortē quis inveniet. (Ex Beda.) Mulier
fortis Ecclesia catholica vocatur, quam Joannes in
Apocalypsi amictam cum sole, id est, Christo vi-
disse perhibetur. Quæ spirituales Deo filios ex aqua
et Spiritu sancto generare non cessat, quæ ideo for-
tis vocatur, quia cuncta sæculi adversa simul et pro-
spera pro Conditoris sui fide contemnit ; quam
ipse in carne apparens infirmam invenit, sed visita-
tione sua fortē reddidit. Videns ergo Salomon

genus humanum multis implicatum erroribus, ait: *A tuam ne despexeris, etc. (Isai. lviii.)* Et haec non supervacue, sed cum consilio operatur, ut ab ipso viro suo domino audiat in judicio: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod robis paratum est ab origine mundi, quia nudus fui et operuistis me, etc. (Matth. xxv.)* Mystice autem in lana, quia unus est habitus pietatis et simplicitatis, quae in proximis impendimus opera designantur. In lino vero castigatio vel mortificatio carnis nostre intimatur.

Procul. Procul, pro statu posuit temporis, id est, a diebus Salomonis usque ad partum virginis.

Et de ultimis finibus pretium ejus. De ultimis finibus dicit, quia *a summo cælo egressio ejus (Psal. xviii)*, quia semetipsum pretium redēptionis pro salute nostra obtulit Patri. Unde Apostolus ait: *Qui dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis (Ephes. v).* Aliter pretium sanctæ Ecclesiæ procul possit est, quia incarnatione Verbi Dei et conversatio ejus inter homines, et passio et resurrectio ejus longe est a nostra conditione discreta.

Confidit in ea cor viri sui. Virum sanctæ Ecclesiæ, qui etiam et pretium ejus fieri dignatus est, dominum dicit. Sicut enim is qui fortē fidemque et castam habet conjugem, confidit in ea, quia nihil contra suam voluntatem adulterina saltem cogitatione possit contumaciam, sed quoscunque valet assidua amicitia ad suum virum convertere desiderat, sic Redemptor noster in sibi conjuncta confidit Ecclesia. Novit enim spiritum gratiae et virtutem charitatis, quam ejus præcordiis infudit. Ideo non dubitat eam, non solum a sua fidei integritate posse corrumpi, sed et perseveranter insistere, ut plures ad ejusdem fiduci congreget unitalem.

Et spoliis non indigebit. Spoliat enim diabolus Ecclesia, cum per prædicatores suos, eos quos ipse deceperat ad veritatis iter revocat, et nunquam diabolica fraude deceptas liberare animas cessat. Donec completo mundi cursu suorum præfinita compleantur summa membrorum.

Reddit ei bonum et non malum. Reddit quippe Ecclesia, sive unaquaque anima, Christo bonum cum perceptis ab ea vitæ muneribus, recte vivendo respondet, cum ea quæ ipsa scire vel facere ab illo adjuta potuit, etiam aliis intimare satagit. E contrario sunt, qui a Domino acceptis bonis mala respondent, id est, vel fiduci mysteria, quæ perceperunt, hæretica sece fœdando, vel fidem quam professione servant pravis operibus blasphemando, vel mores bonos per colloquia mala corruindo.

Omnibus diebus vitæ suæ. Omnibus diebus reddit Domino bonum, qui in his quæ bene inchoat usque ad finem vitæ presentis persistere curat. Cui simile est illud Evangelicum: *Serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris (Luc. i).*

Quæsivit lanam et linum, et operata est, consilio manuum suarum. Ille et secundum litteram sancta Ecclesia observare consuevit, juxta illud propheticium: *Cum videris nudum operi eum, et carnem*

supervacue, sed cum consilio operatur, ut ab ipso viro suo domino audiat in judicio: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod robis paratum est ab origine mundi, quia nudus fui et operuistis me, etc. (Matth. xxv.) Mystice autem in lana, quia unus est habitus pietatis et simplicitatis, quae in proximis impendimus opera designantur. In lino vero castigatio vel mortificatio carnis nostre intimatur.

Facta est quasi navis institutoris, de longe portat panem suum. Institutorem negotiatorum dicit, qui pro eo sic vocatur ab antiquis, quia in requirendis multiplicandisque mercibus sedulus insistat. Facta est ergo anima sancta, quasi navis institutoris, quæ transit de desiderio fluctus saeculi praesentis, sola quæ in cœlis accipere sperat æterna gaudia ineditatur, et pro his adipiscendis quidquid valet instanter agit, et adversa omnia fortiter superare contendit. De qua recte subdit, de longe portat panem suum, quia in cunctis quæ temporaliter bene agit, æternam solummodo retributionem exspectat, et ejus vivi panis saturitatem desiderat, qui dixit: *Ego sum panis virus qui de cælo descendit (Joan vi)*, et qui suis auditoribus pie promittit, dicens: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. xi).*

Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, et cibaria ancillis suis. Quasi enim nocte quiete, cum aliquis fidelium intermissa sollicitudine externa sibimet vacare spiritualiter incipit, et vel lectionibus sacris, orationibus sanctis, vel lacrymis secretis, exercendo se curare non cessat. Nam consurgit de nocte, cum ad agendum etiam proximorum curam se sollicite accingit atque componit. Dat namque prædam domesticis, cum eos quos ab antiquo hoste docendo eripere potuit, societati illorum qui in fide præcesserunt reconciliat. Dat ancillis cibaria, cum humiles sua jussa servantes, ne in labore lassescant, supernæ mercedis commemo ratione reficit.

Consideravit agrum et emit eum. Agrum dicit possessionem supernæ hereditatis, unde Isaac ait: *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus (Gen. xxvii.)* Quem consideravit Ecclesia, sive electa anima, et emit, quia studiose didicit quæ sunt gaudia vitæ perennis, et pro eorum perceptione quidquid potuit laboravit. Aliter: Consideravit agrum, id est, orbem universum, et emit eum, cum missis doctoribus talentum verbi contulit, ut credentes felicissimo Christi mancipatu subderet.

De fructu manuum suarum plantarit vineam. Plantavit autem vineam cum in agro mundi de novis credentium populis fecit ecclesiam, et eam plane Evangelicæ veritatis institutione firmavit. Quam vineam de fructu manuum suarum plantavit, quia non solum verbo apostoli, apostolorumque successores, sed et miraculo et bonæ operationis doctrina

credentes instruxit, sed et usque hodie, et usque ad finem saeculi sancta Ecclesia sollicite perquirit quos ad fidem convertere possit, et quoscumque dociles invenerit, hos data pecunia verbi in servitium Christi emit, atque in eis vineam Christi plantare, vel potius eos vineam Christi facere satagit.

Accinxit fortitudine, etc. Accinxit ergo Ecclesia lumbos suos fortitudine, cum supernorum desideriis intenta, carnalibus illecebris succumbere despexit. Roboravit brachium suum, cum se ad agenda virtutum opera preparavit. Et bene primo lumbos fortitudine accingere, ac postmodum robore brachium dicitur, quia nimis actionis boni operis acceptabilis Deo esse minime valet, si non fluxa luxuriae quis prius a carne simul et mente restringat.

Custarit quia bona est negotiatio ejus. Negotiatio ejus agri utique significat illius, de quo supra ait: *Considerarit agrum et emit eum* (Prov. ult.). Custarit igitur Ecclesia sive anima sancta intimo mentis desiderio, et cognovit quia bona est negotiatio vite immarcescibilis, quam relictis illecebris temporibus aeterna mercata est in celis.

Non extinguetur in nocte lucerna. Eorum namque lucerna nocte extinguitur, qui sicut Dominus ait: *Ad tempus credunt, et ad tempus temptationis recessunt*. Sed et illorum nocte media extinguitur lucerna, qui veniente judice, oleum charitatis in vasis praecoriorum suorum non habebunt. Sancte vero Ecclesiae lucerna non extinguitur in nocte, quia cum a negotio quiescit, actioni vacat liberius lucis supernae contemplationis.

Manum suam misit ad fortia. Fortia dicit perfecta in Christi charitate opera, ut ipse Dominus ait: *Dilegit inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro culminantibus et persequentibus vos* (Matth. v). Et illud: *Si vis perfectus esse, vade, rende omnia quae habes, et da pauperibus* (Matth. xix). Nam et de ejus fortitudine alibi dicit: *Regnum caelorum vim patitur, et violenti rapient illud* (Matth. xi).

Et digitu ejus apprehenderunt fusum. Solent feminæ nentes fusum in dextera, colum tenere in sinistra. In colo enim lana involuta est, quæ filo ducenta, nendo transit in fusum. Dextra vitam perpetuam, leva presentia Dei dona significat, hoe est, opulentiam rerum, pacem temporum, sospitatem corporum, scientiam Scripturarum. Haec et similia bona cum Deo largiente percipimus, quasi lanam colo involutam in leva gestamus. At cum ea pro amore celestium exercere incipimus, jam laram agni immaculati de colo in fusum, id est, de leva in dextram trajicimus, quia de donis nostri Redemptoris, de exemplis operum ejus, stolam nobis glorie coelestis ac vestem charitatis et nuptiale facimus. Digitu namque quibus apprehendere fusum dicitur, ipsam intentionem discretionis quam quisque operatur insinuant.

A *Manum suam*, etc. Hæc de operibus eleemosynarum quæ generaliter sunt in pauperes accipi potest. Sed melius de verbo Dei, quod indumentum salutis animabus confert, intelligitur. Aperuit Ecclesia manum inopi, cum mysteria fidei ignorantibus per operarios veritatis revelavit. Palmas extendit ad pauperem, cum late longeque predicatores aeternæ salutis in gentes dispersit.

B *Non timebit*, etc. Frigora nivis corda sunt reproborum perfidiae sua corpore rigentia, quibus abundant iniquitas, et refrigescit caritas. Non timebit ergo ecclesia domui sua a frigoribus nivis, quia domino pollicente credit, quia portæ inferni non prevalebunt adversus eam (Matth. xvi).

Omnis enim domestici ejus vestiti duplicitus. Vestiti sapientia ad repellendas haereticorum doctrinas. Vestiti sapientia ad tolerandas pravorum hostium pugnas. Sive induiti sunt domestici Ecclesiae dupliciti vestes, una operis, altera mentis, id est, fidei et operationis, et sacramentis videlicet sui redemptoris imbuti, et informati exemplis, vel certe vestiti sunt duplicitibus, quia promissionem habent vitæ praesentis et futuræ. Nunc in peregrinatione temporali adjuti, tunc in patria perpetua, ubi semper felices vivant gratia divina allevati.

Stragulatum vestem fecit sibi. Stragulata vestis que variante textura solet firmissima confici, fortia Ecclesiae opera et diversa virtutum ornamenta significat. De quibus Psalmista in laudem summi regis cœcinit dicens: *Asstit regna a dextris tuis in vestitu deaurato, circumacta varietate* (Psal. XLIV).

C *Byssus et purpura indumentum ejus*. Byssus in castitate puræ conversationis, purpura in effusione pretiosi sanguinis. Hinc enim pulchre dictum est a patribus, quia sancta Ecclesia electorum floribus vernans in pace habet lilia, in bello rosas. Byssus ergo induitur Ecclesia, cum castigant corpora sua electi, et servituti subjiciunt, purpura cum eamdem continentiam non ob favorem vulgi, sed pro acquirenda beatitudine regni perennis exerceant.

D *Nobilis in portis vir ejus*. Vir sanctæ Ecclesiae vel cuiuscunque animæ fidelis Dominus est, qui videbatur ignobilis, cum ante tribunal presidis staret judicandus, cum probra, flagella, sputa, crucem, mortemque susciperet, sed nobilis apparebit eum venerit judicatus orbem in æquitate, et omnes angelii eum eo, et tunc congregabuntur ante eum omnes gentes (Luc. xxi).

Quando sederit cum senatoribus terræ. Ipse enim qui nunc contempnendus putatur a multis, paganis videlicet, Judæis, haereticis, sive prave viventibus Christianis, ubi saeculi finis adfuerit, ubi ingressum patricie coelestis aperuerit, electis cunctis patetibit, nobilis et sublimis, sedens cum senatoribus terræ, illis videlicet, quibus ipse promittit dicens: *Amen dico vobis, quia vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis sue, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel* (Matth. xix).

Sindonem fecit et vendidit. In linteo sindonis subtilis intextio signatur sanctæ prædicationis, in qua molliter quiescitur, quia mens in illa fidelium spe superna resovetur. Unde et Petro animalia in linteo demonstrantur (Act. x), quia peccatorum animæ misericorditer aggregate, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit et vendidit, quia fidem, quam credendo texuerat, loquendo dedit, et ab insidelibus vitam rectæ conversationis accepit.

Et cingulum tradidit Chananeo. Chananeo cingulum tradidit Ecclesia, quia per vigorem demonstratæ justitiae fluxa opera gentilitatis astringit. Ut hoc quod verbo præcipitur, vivendo teneatur, ut illud : *Sint lumbi vestri prædicti, et lucernæ ardentes* (Luc. xii). Bene etenim nomine Chanaan, qui et in gentilium est populo procreatus, et interpretatur commutatus, conversa ad fidem gentilitas designatur. Quæ felicissima commutatione a vitiis ad virtutes, a diabolo transmigravit ad Christum, et impletum est illud vaticinium psalmi : *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam et obliviscere populum tuum, id est, vicia et peccata, et domum patris tui* (Psalm. xliv), id est, hostis antiqui, et sic concupiscat Christus rex decorem tuum.

Fortitudo et decor indumentum ejus. Fortitudo ad tolerandam perversorum improbitatem. Decor ad exercendam virtutum gratiam. Fortitudo, quia persecutionem patitur propter justitiam. Decor quia operatur justitiam. Similem huic sententiam Psalmista de Domino posuit dicens, *Dominus regnavit, decorum induit : induit Dominus fortitudinem* (Psalm. xcvi). Cum enim prædicaret Dominus Evangelium regni, aliis placet, aliis displicebat; alii bene loquebantur, alii detrahebant, lacerabant, mordebat, conviciahantur. Ad eos ergo, quibus placebat, decorum induit. Ad eos ergo quibus displicebat, fortitudinem. Imitare ergo tu Dominum, ut possis esse vestis ipsius, esto cum decore ad eos quibus placent bona opera tua, esto fortis adversum detracatores.

Et ridebit in die novissimo. Ridebit, id est, gaudent in retributione regni cœlestis, quæ dolebat in certaine vite presentis. Mos etenim scripturæ est, pro gaudio risum ponere. Sicut et Dominus ait : *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis* (Luc. vi). Et D beatus Job : *Os autem veracium: réplebitur risu*

Os suum aperuit sapientia. Ad hoc tantum loquens, os aperuit, ut sapientiam doceret, juxta illud Apostoli : *Omnis sermo malus ex ore vero non procedat, sed si quis bonus ad edificationem f. ei, ut dei gratiam audientibus* (Ephes. iv), vel certe os cordis aperuit ad discendant ab ipsa sapientia interioris veritatem, quam alios foras doceret, utrique autem sensui, quia utrumque facit Ecclesia, conveniente quod sequitur :

Et lex clementiae in lingua ejus. Lex videlicet illa, quæ non statim more legis Mosaicæ peccantes puniet, sed misericorditer ad penitentia remedia revo-

A caret, cuius exemplum clemontie ab ipso Dei sapientia Domino et Salvatore nostro manifeste precipitur, cum oblata ei peccatrice muliere. *Si quis, inquit, sine peccato est, primus in illam lapidem mittat* (Joan. viii), et sic eam a crimine, quod patratur, sub conditione amplius non peccandi, miseratus absolvit.

Considerarit semitas domus sue, et panem otiosa non comedit. Otiosa panem non comedit, quia hoc quod de sacro eloquio intelligendo percepit, ante æterni judicis oculos exhibendo operibus ostendit. Item domus mulieris fortis, habitat in patriæ celestis : semitas domus illius præcepta justitiae, quibus ad æternam vitæ mansionem pervenitur. Quas profecto semitas anima bene considerat, cum et diligenter quibus actibus ad superna pervenire debeat inspicit, et quæ agenda didicit, sedula exercere non desinat. Panem quoque otiosa non comedit, cum sacrificium dominici corporis percipiens, studet imitari actu, quod in ministerio celebrat, multum sollicita, ne indigne panem Domini comedendo et calicem bibendo, judicium sibi manducet et bibat (I Cor. xi). Sed ut patiendo pro Christo, lacrymas fundendo, bonis quoque actibus insistendo, passionum exempla ipsius quantum valet sequatur. Potest et simpliciter accipi, quia panem otiosa non comedit mulier fortis, juxta illud Apostoli : *Qui non operatur, nec manducet* (II Thessal. iii), et ipse de se : *Quoniam ad ea, quæ n. hi opus erant, et his qui mecum sunt ministraverunt manus istæ* (Act. xx). Unde merito luxuriantes viduas arguens adjungit : *Simul autem et otiosæ discunt circumire domos, non solum otiosæ, sed et verbosæ et curiasæ* (I Tim. v).

Surrexerunt filii ejus et beatissimam prædicaverunt. Quod futurum pro certo noverat, more propheticæ, quasi jam factum resert : *Surgent enim filii Ecclesiae, videlicet, omnes electi in novissimo carnis immortalitate donati, et tunc matrem suam, quæ eos ex aqua et Spiritu sancto Deo genuit, beatissimam prædicant, quæ nunc ab insidelibus, quasi misera contemnitur, et re vera, sicut Apostolus ait : Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus* (I Cor. xv). Quia vero pro vita alia in presenti militamus, merito cum apparuerit quid erimus, matrem nostram quæ ex omnibus justis collecta, una Christi columba, sponsa et amica vocatur, beatissimam prædicabimus. Potest et hoc quod dicit : *Surrexerunt filii ejus, et beatissimam prædicaverunt, etiam in hoc tempore convenienter accipi, cum quilibet fidelium transcensis saeculi ærumnis ad cœlestia regna perducuntur.* Sedere namque ad humilationem, aliquoties surgere ad gloriam pertinet. Surgunt ergo filii Ecclesiae, et beatissimam eam prædicant, cum cœlestibus bonis sublimati, quanta sit illius patriæ beatitudo, cujus participes esse meruerunt aspiciunt, et hanc debita laudatione in divina visione concelebrant.

Vir ejus et laudabit eam. Laudabit eam et vir

ipsius cum bona, quae ipse in praesenti seculo donat, in futuro remunerabit, dicens in iudicio : Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod robis preparatum est ab origine mundi : quia esurivi et dedistis mihi manducare, etc. (Matth. xxv). Ipse quidem primitiae dormientium, resurrexit a mortuis, sed in die iudicii manifestius omnibus, quos sua laude dignos judicaverit, quanta sit ejusdem sue resurrectio-
nis gloria demonstrabit. Quibus autem verbis eam laudet consequenter ostenditur.

Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. Multas filias Ecclesias dicit haereticorum et malorum turbas Catholicorum, quae filiæ dicuntur, vel Christi, vel Ecclesie, quia etiam ipse sunt dominicas renatae sacramentis, et ad adoptionem filiorum, quam non custodire percepserunt. Unde et Joannes ait : De nobis exierunt, sed non erant ex nobis (I. Joan. ii), quae congregaverunt divitias, videlicet honorum operum, orationes, jejunia, eleemosynas, afflictionem, et castimoniam carnis, continentiam lingue, meditationem Scripturarum, etc. Hujusmodi quæ veræ sunt divitiae, spiritus ubi pura mentis sinceritate geruntur. Ubi autem sine fide quæ per dilectionem operatur sicut, nihil agentibus prosunt. Sed et illæ blâe frustra congregarunt divitias, de quibus Dominus ait : Multi dicent mihi illa die : Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus et in tuo nomine demonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus, et tunc confitebor illis, quia nunquam noxi vos. Sed omnes istiusmodi filias Ecclesia catholica supergreditur, que fide casta et opere perfecta Redemptoris sui vestigia sectatur.

Fallax est gratia, etc. Fallax est gratia laudis, quam ab homine accepit. Vana pulchritudo castitatis vel operationis honestæ, quam omnibus ostendat anima que timore caret divino.

Mulier timens Deum ipsa laudabitur. Illa anima, cuius conscientia sincera est, vera est ei laude digna, quia timorem Dei in omnibus servat. Timor est enim principium cunctarum eustosque virtutum, Scriptura dicente : Timor Domini principium sapientiae (Prov. i). Et iterum : Qui timet Deum nihil negligit (Eccl. vii); hinc est enim, quod ideo beatus Job et in prosperitate virtutibus incomparabiliter floruit, et in adversitatibus insuperabilis hosti permansit. Quia veraciter dicere potuit, semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum et pondus ejus ferre non posui (Job. xxxi). Fallax est ergo simulatorum gratia, vanus decor operis stultorum. Ecclesia autem que in timore incolatus sui tempore conservatur, quoniam ardentes virtutum lampadas venienti ad iudicium suo sponso offeret, jure a Deo laudata, januam eam eo regni coelestis intrabit. Qualiter autem eam laudet, terminali versu docetur.

Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera ejus. Ilæ sunt enim verba viri illius, de quo dictum est : Vir ejus laudabit eam, id est, Domini et Salvatoris nostri, qui angelis in fine præcepturus est, ut Ecclesiam post hujus vita certamen,

A post triturationem, afflictionem terrestrium, ad cœlestis regni gaudia introducant, ac vita immortalis sibi sociam aggregent, iuxta illud Evangelicum : *Triticum autem congregate in horreum meum (Matth. xi).* Date, inquit, ei de fructu manuum suarum, quia fructum spiritus ferre curavit charitatem, gaudium, pacem, benignitatem, bonitatem, modestiam, continentiam, fidem, patientiam. Pro hoc illi debitam rependite mercedem. Et laudent eam in portis, hoc est, in iudicio, sive in ingressu patris cœlestis non hominum favores supervacui, sed opera ipsa quæ fecit, examinante, probante, hanc remunerante, illo cuius haec donante gratia perfecit, a quo ut laudari mereamur in futuro concedat ipse propitius nos eum dignis in praesenti vita collaudare servitiis. Amen.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XII.

B *Loquente eo ad turbas. Ecce mater ejus et fratres stabant foris querentes loqui ei : Dixit autem ei quidam : Ecce mater tua et fratres tui foris stant querentes te. Et ipse respondens dicens sibi ait : Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei. Et extensus manum in discipulos suos dixit : Ecce mater mea et fratres mei : quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror et mater est.*

C *Loquente Jesu ad turbas, et ecce mater ejus et fratres stabant foris querentes loqui ei. (Ex Hieron.) Occupatus erat Dominus in opere sermonis, in doctrina populorum, in officio prædicandi. (Ex Beda.) Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus ab officio verbi dissimilatur egredi, non maternæ refutat obsequia pietatis, cuius præceptum est : Honora patrem tuum et matrem (Exod. xx), sed paternis se mysteriis amplius, quam maternis debere monstrat affectibus, idem nobis exemplo, quod verbo commendans cum ait : Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus (Matth. x). Mystico autem mater, et fratres Jesu synagoga ex ejus carne est editus et populus Iudeorum, qui Salvatorem intus docente venientes intrare nequeant. Cujus spiritualiter intelligere dicta negligunt, præoccupans enim ejus ingreditur domum, quia differente Iudea gentilitas confluxit ad Christum, atque in æterna vita mysteria quanto fide vicinos, tanto mente capacior hausit, juxta quod Psalmus ait : Accedite ad eum et illuminamini (Psal. xxxiii).*

D *Dixit autem ei quidam. (Ex Hieron.) Videtur mihi iste qui nuntiat, non fortuitu et simpliciter nuntiare, sed insidias tendere, utrum spirituali operi carnem et sanguinem præferat. Unde et Dominus non quo matrem negaret et fratres exire contempsit, sed quo responderet insidianti, extendens manum in discipulos ait : Ecce mater mea et fratres mei, isti sunt mater mea, qui me quotidie in credentium animis generant, isti sunt fratres mei, qui faciunt opera patris mei.*

E *Et ecce mater tua, et fratres tui foris stant querentes te. Apostolos cognitioni prætulit, et et nos in comparatione dilectionis carni spiritum præferra-*

mas. Fratres consobrinos Salvatoris sororis Mariae A liberos intelligimus materteræ Domini, quæ esse dicitur mater Jacobi minoris, et Joseph, et Judæ, quos in alio Evangelii loco fratres Domini legimus appellatos.

(Ex Beda.) Foris enim stantes volunt Dominum videre cognati ipsius, cum Judæi spiritualem in lege non querentes intellectum, sese ad custodiam litteræ foris fixerunt, et quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quam se ad discenda spirituallia consentiunt ingredi.

At ipse respondens dicenti sibi ait : *Quæ est mater mea, et qui sunt, etc.* (Ex Greg.) Cum is qui voluntatem Dei fecerit soror et frater Domini dicitur, propter utrumque sexum, qui ad fidem colligitur, mirum non est. Mirandum vero valde est, quomodo etiam mater Domini dicatur, fideles etenim discipulos fratres vocare dignatus est, dicens : *Ite et nuntiate fratribus meis.* Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuerit, querendum est etiam quomodo mater esse possit. Sed sciendum est, quia qui Jesu frater et soror esse credendo, mater efficitur prædicando, quasi enim parit Dominum, quem cordi audentis infuderit, et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.

HEBDOMADA XII POST PENTECOST.

ELECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS,
I, CAP. XV.

C « Notum vobis facio Evangelium, quod prædicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis, per quod et salvamini. Qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis, quod et accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, et quia visus est Cephæ et post hæc undecim. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus. Novissime autem omnium, tanquam abortivo visus est et mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit. »

D *Notum enim vobis facio Evangelium, etc.* (Ex Primis.) Hic prætermisso ordine prædicandi, ad doctrinam se contulit resurrectionis, eo quod nonnulli Corinthiorum de resurrectione dubitarent.

Quod et accepistis. Id est, quod acceptum habuistis, et hæc dicit, ne illi hoc non credidisse viderentur.

In quo et statis. Id est, in bonis operibus perseverantes, in cuius doctrina ad cœlestia estis crecti.

Per quod et salvamini. Id est, per cuius doctrinam salutem speratis animarum et a diversis infirmitatibus corporum, quia sine fide resurrectionis perit omnimodo spes salutis.

A *Qua ratione prædicaverim vobis.* Ac si diceret, tota ratio prædicationis nostræ hæc est, ut resurrectionem creditis, hoc est, præmium omnium qui Christum crediderunt. Alioquin superfluuus est omnis labor jejuniorum et omnium tribulationum quas in hac vita pro Christo patimini.

B *Si tenetis, nisi frustra credidistis.* Id est, nisi oblitis estis, vel certe si fidei vestre vel laboris præmium resurgendo non speratis, vane creditis.

Tradidi enim vobis in primis. Id est, ex quo vobis in primordio prædicavi, tradidi mysterium resurrectionis, quod fidei nostre constat esse, vel primum.

Quod et accepi. Accipere se dixit, sive a lege, sive a senioribus, sive ab ipso Domino per revelationem.

C *Quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas.* Ut majore possit beatus Apostolus auctoritate firmare, quod prædicabat, hunc esse Christum salvatorem mundi, dicit : *Quem Moyses et prophetæ annuntiaverunt, ideo et secundum Scripturas prædictum esse eum commemorat, ut illud, Sicut ovis ad occisionem ducitur, et quasi agnus coram tendente se obmutescit, et illud : Traditus est, propter iniquitates nostras, et livore ejus sanati sumus (Isa. LIII), et multa alia in divinis de passione ejus invenies Scripturis.*

Et quia sepultus est. Ut illud Isaiae : *Et dabit impios pro sepultura et divites pro morte sua.* Item ipse : *Sepultura ejus sublata est de medio*

Et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas. Hæc in Osca, *Virificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, et vivemus in conspectu ejus (Osee, vi).*

Et quia visus est Cepha. Id est Petro, Cephas enim Syrum nomen est; apparuit Petro, sicut in Evangelio scriptum est, quia *apparuit Simoni.*

Et post hæc undecim. Quando ad eos januis clausis intravit, hoc intelligendum, quia in Evangelio non omnes scriptæ sunt visiones, sed tantum quæ ad audientium sufficerent fidem.

Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus, etc. Ut enim major fides haberetur multitudinem testium interposuit, ex quibus multi vivere dicuntur qui possint interrogati dicere quæ viderunt, multi vero jam dormire dicuntur in morte.

D *Deinde visus est Jacobo.* Jacobo Alphæi scorsum apparuit; ferunt enim quod ipse Jacob Alphæi testatus est in cœna Domini, dicens : *Non se comedemus panem, usque dum videret Christum resurgentem a mortuis.*

Deinde apostolis omnibus. Multi hic apostolos illos omnes septuaginta, quos Dominus misit binos ad prædicandum, intelligi volunt.

Novissime autem omnium, etc. Visus est illi in via, quando lux circumfulsit eum, sive in templo hæc ideo dicit, ne putarent eum auxiliu potius quam visa narrare; tanquam abortivo dicit, quia est Synagogæ mortuus et natus Ecclesiæ tanquam abortivo, de cuius vita fuerat desperatum, nisi per gratiam Domini violenter fuisset attractus (Cor. xv). Allat-

etus autem prædicationibus non catenis. Et pro stupo-
nate novitatis in vitiis qui erat, in legis eruditione
perfectus. Sive ideo abortivus, quia mater synagoga
eum male conceptum imperfectumque peperit.

Ego enim sum minimus apostolorum. Hæc enim de-
se propter humilitatem dicit, ceterum erat minimus
tempore non labore. Nam alibi ait : *Plus omnibus
laboravi.*

Quia non sum dignus vocari apostolus, etc. Quare
non sit dignus ipse exponens ait : *Quoniam persecu-
tus sum Ecclesiam Dei.* Docet nos exemplo suo, etiam
si ad præsens proficiamus deflere præterita, melius
est enim dimissa recordari peccata, quam oblivisci
comissa. Scriptum est enim : *Fili, peccasti, ne adji-
cias iterum, sed et de præteritis deprecare* (Eccl. xxi).

*Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus
in me vacua non fuit.* Quia gratia qua redei nti su-
mus, labore, conatum, meritum non quæsivit.
Quotidiana autem gratia post baptismum quotidianum
servitum laboris exspectat.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVIII.

*Duo homines ascenderunt in templum, ut ora-
rent, unus Phariseus et alter publicanus. Phari-
seus stans hæc apud se orabat : Deus, gratias ago
tibi, quia non sum, sicut cœteri hominum, raptor-
es, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus,
jejuno bis in sabbato, decimas do omnium que
possideo. Et publicanus a longe stans, nolebat nec
oculos ad oculum levare, sed percutiebat pectus
suum, dicens : Deus, propitius esto mihi peccatori.*

*Amen dico vobis, descendit hic justificatus in do-
num suum ab illo. Quia omnis qui se exaltat, hu-
miliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur.*

*Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent,
unus Phariseus et alter Publicanus.* (Ex Beda.) Pu-
blicanus humiliiter orans, ad illa præfatae viduæ, hoc
est, Ecclesiæ membra pertinet, de quibus supra di-
citur : Deus autem non faciet vindictam electorum
suorum clamantium ad se. Phariseus autem merita
jactans ad ea de quibus terribilis in conclusione sen-
tientia subditur. Verumtamen Filius hominis veniens,
putas inveniet sidem in terra ?

*Phariseus stans hæc apud se orabat : Deus, gratias
ago tibi quia, etc.* Quatuor sunt species, quibus om-
nis tumor arrogantium demonstratur. Cum bonum
aut a semetipsis habere testimont, aut si sibi datum
desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis
putant, aut certe cum jactant se habere, quod non
habent, aut despctis cœteris singulariter videri ap-
petunt habere quod habent, quia Phariseus iste
jactantib; peste laborasse deprehendiur, qui idcirco
de templo absque justificatione descendit, quia bo-
norum operum merita sibi quasi singulariter tri-
buens, oranti publicano se prætulit.

*Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium que pos-
sideo.* Ezechiel propheta de ostensis sibi cœli anima-
libus scribit : *Et totum corpus plenum oculis in
circitu ipsarum* (Ezech. i), quatuor corpora quippe
animalium quatuor, idcirco plena oculis describun-

A tur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspecta
est bona desiderabiliter providens, mala solerter ca-
vens. Sed nos scepe dum aliis rebus intendimus, fit ut
alia negligamus, et ubi negligimus, ibi procul dubio
oculum non habemus. Nam ecce Phariseus ad exhibi-
bendam abstinentiam, ad impendéndam misericordiam,
et referendas Deo gratias oculum habuerat, sed ad humilitatis custodiā non habebat, et quid
prodest, quod contra hostium insidias pene tota ci-
vitas caute custoditur, si unum foramen apertum re-
linquit unde ab hostibus intretur.

*Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos
ad, etc.* Quantam venie fiduciam digne poenitenti-
bus præbet, quod publicanus, qui reatum sue ne-
quitiae perfecte cognovit, flevit, confessus est, et si
injustus ad templum venit, justificatus a templo re-
diit ! Typice autem Phariseus Iudaorum est populus,
qui ex justificationibus legis extollit merita sua;
publicanus vero gentilis est, qui longe a Deo pos-
tus, confitetur peccata sua, quorum unus super-
biendo recessit humiliatus, alter lamentando appro-
pinquare meruit exaltatus.

*Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se
humiliat exaltabitur.* Et de utroque populo præfato
et de omni superbo, vel humili recte potest intelligi,
sicut et illud, quod alibi legimus : *Ante ruinam exal-
tatur cor, et ante gloriam humiliatur* (Prov. xvi),
quapropter et de verbis elati Pharisæi, quibus hu-
miliari meruit, possumus ex diverso formam hu-
militatis, qua sublimemur, assumere, ut sicut ille
consideratis, et peccatorum vitiis, et suis virtutibus est
elevatus ad ruinam, ita nos non nostra solum pigri-
tia, sed et meliorum virtutibus inspectis, humiliem-
ur ad gloriam, quatenus unusquisque nostrum
hæc apud se supplex ac submissus obsecrat : Deus
omnipotens, miserere supplici tuo, quia non sum sic-
ut innumeris servi tui contemptu sæculi sublimes,
justitiae merito gloriosi, castitatis laude angelici,
velut etiam multi illorum qui post flagitia publica po-
nitendo tibi meruerunt esse devoti, qui etiam si quid
boni tua gratia largiente fecero, quo sine hæc faciant,
quæcum a te distinctione pensetur ignoro.

IN NATALI SANCTI LAURENTII.

LECTIO EPIST. PAULI APOSTOLI AD CORINTH.

SECUNDÆ, CAP. IX.

*Qui parce seminat parce et metet. Et qui semi-
nat in benedictionibus de benedictionibus et metet.
Unusquisque prout destinavit in corde suo, non
ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim dato-
rem diligit Deus, potens autem est Deus omniem
gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus
semper omnem sufficientiam habentes, abundetis
in omne opus bonum, sicut scriptum est : Disper-
sit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæcu-
lum sæcoli. Qui autem administrat semen semi-
nanti, et panem ad manducandum præstabit. Et
multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa
frugum justitiae vestre.*

Qui parce seminat parce et metet. (Ex Primas.) Id A est, qui parum tribuit egenti, parum accipiet mercedis, secundum misericordiae opera unusquisque et præmia recipiet æterna.

Et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. Qualis fuerit devotione, talis erit et remuneratio, qui grato animo et sufficienter, aut rerum temporalium eleemosynam, aut prædicationis indigenti ministraverit verba, sufficienter et large a Dominino accipiet præmia. Avarus enim mercedem ex eo quod invitus dederit, non habebit, benedictio enim et dantis æterna, accipientis præsens efficitur eleemosyna.

Unusquisque prout destinarit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Id est, quantum statuit vel clegit pauperibus dare, non coactus sed voluntarius. Tobias enim filio suo ait: *Si plurimum tibi est, plurimum tribue, si exiguum, exigua indigitibus communica* (Tob. iv).

Hilarem enim datorem diligit Deus. Salomon enim dicit: *In omni dato hilarem fac rulum tuum.* (Eccli. xxxv). Nam et in divinarum Scripturarum sermone, Dominus vult hilarem suum datorem.

Potest autem Deus omnem gratiam abundare facere in robis. Ne timeant inopiam eleemosynarii, ideo in opere misericordiae Dei, præponit potentiam. Omnem gratiam sive copiam frugum, fructusque proventum, sive sensus abundantiam, sapientiaque intellectum.

Ut in omnibus semper sufficientiam habentes. Ac si diceret, omnem sufficientiam tam spiritualium quam etiam carnalium dabit vobis Dominus, ut omne opus bonum, sive devotionis in misericordia, sive eruditio in doctrina, implere possitis mente libera.

Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Id est, divisit, dedit pluribus, ideo non uni, sed pluribus, quia majus est oratio multorum quam unius. De rebus enim temporalibus, si bene dispensemur, æterna justitia comparatur.

Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum, etc. Hoc enim de verbi semine dictum in sancto intelligimus Evangelio, ubi Dominus exponens discipulis parabolam seminis ait: *Semen est verbum Dei* (Luc viii). Ac si prædicato-ribus Apostolus diceret: Deus qui vobis dedit officium docendi, escam non subtrahit corporis. Sive qui vobis dispensando tribuit facultatem, vos minime patietur esurire.

Et multiplicavit semen vestrum. Id est, rerum vobis augmentum faciet, vel sermonum: *Date et dabitur robis,* dicit Dominus, qui enim pro Deo sive prædicationis verbum, sive misericordie dederit alimen- tum, et hic et in futuro accipiet illud multiplicatum.

Et augebit incrementa frugum justitiae vestre. In- crementum frugum justitiae dicit, sive facultates rerum, sive doctrinam sermonum, *de fructu enim labiorum suorum,* ait Salomon, *sabitur sapiens.*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XII.

Amen, amen dico vobis: Nisi granum frumenti

cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam perdet eam, et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Si quis mihi ministrat me sequatur, et ubi sum ego, ibi et minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, qui in cœlis est.

Amen, amen dico vobis: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Se autem dicebat ipsum esse mortificandum et multiplicandum. Mortificandum in infidelitate Iudeorum, multiplicandum fide omnium populorum.

B *Qui amat animam suam perdet eam.* Quod duabus modis intelligi potest, qui amat perdet, id est, si amas perdes, si cupis vitam tenere in Christo, noli timere mori pro Christo. Item alio modo, qui amat animam suam perdet eam: noli amare in hac vita, ne perdas in æterna vita.

Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vita æterna custodit eam. Ergo quod supra dictum est, qui amat subintelligitur in hoc mundo, ipse itaque perdet. Qui autem odit utique in hoc mundo, in vita æterna custodit eam. Magna et mira sententia! quemadmodum hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat? Si male amaveris, tunc odisti, si bene oleris, tunc amasti. Felices qui oderunt custodiendo, ne perdant hic annando. Hic animæ nomine vita præsens designatur, vel etiam hujus vita delectatio, quæ perdenda est, ut feliciter invenias voluntatem tuam in regno Dei, quam fortiter vicisti in hoc seculo. Nam sancti martyres odio habuerunt hanc præsentem vitam pro Christi nomine, dum magis voluerunt hanc præsentem vitam perdere, quam Christum negare.

C *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quid est me sequatur, nisi me imitetur? Ministrant ergo Jesu Christo, qui non sua querunt, sed quæ Jesu Christi, hoc enim est, me sequatur. Vias ambulet meas non suas, sicut alibi scriptum est: *Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare* (I Joan. ii). Etiam si porrigit esurienti panem, de misericordia facere debet, non de jactantia, non aliud querere quam opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera (Matth. vi), id est, ut alienaretur intentio cupiditatis ad opera charitatis.

D *Et ubi ego sum, illic et minister meus erit.* Merces est amoris et pretium operis, ei qui ministrat Christo, esse cum Christo, et quem fructum, quam mercedem, quod præmium illi promittat, audiamus.

Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, qui est in cœlis. Quo honore, nisi ut sit cum Filio ejus? quod enim superius ait: *Ubi ego sum, illic et minister meus erit,* hoc intelligitur exposuisse cum dicit, honorificabit eum Pater meus. Nunquam

maiores honorem accipere poterit adoptatus, quam a clausis legis aeternam confert salutem. Sed non est ut sit ubi est unicus, non aequalis factus divinitati, sed consocius aeternitati.

HEBDOMADA XIII POST PENTECOSTEN.

LECTIO BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTE. II,
CAP. III.

C Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficiens simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nolis, sed sufficiens nostra ex Deo est. Qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non littera sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent filii Israel intendere in faciem Mosi, propter gloriam vultus ejus quae evacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium justitiae in gloria.

Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum. Ac si diceret illa fiducia inexpugnabilis est, quae non ex nobis, sed ex Christo est, qua nos per fidem nostram gratia magis quam Epistola humana commendat.

C *Non quod sufficiens simus cogitare aliquid a nobis.* Id est, nihil nostra sapientia vel virtute in causa vestrae salutis operamur. Vult enim ostendere nihil se suo sensu ac possibiliitate in salvandis gentibus vel cogitare vel facere, cum utique pauci homines, humiles, imperiti, et pene rustici, sine Dei gratia non quam universum mundum salvare potuissent. Ideo autem hoc præmisit, quia dicturus erat, tanto magis se ministerium suscepisse, quam Mosen, quanto magis est Novum Testamentum a lege, quae absconditum in se Christum mysteriis adumbrata retinebat. Non quod aliquid sibi arroget, sed ut per doctrinam suam, quae in Christo est, facilius eos a falsis apostolis revocet.

Qui idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti. Id est, ad implendum apostolatus officium.

Non littera, sed spiritu. Id est, non carnalis legis, sed spiritualium præceptorum.

D *Littera enim occidit.* (Ex August.) Ubi est, mors, contentio tua, ubi est aculeus tuus? Exponit aculeum: Aculeus, inquit, mortis peccatum, et adjungit rem mirabilem, virtus peccati lex, peccatum enim ardenter excitatur, quando prohibetur, sed si littera adgit, gratia desit. Lex littera est, ecce legem: Non concupisces, ego dico, quia nisi te adjuvet gratia ardenter concupisces, hoc est, quod dictum est, littera occidit. (Ex Primas.) Si ad præteritum legis tempus aspicias, tum littera occidebat prævaricatores, si aut Sabbathum non observassent, aut carnales victimas non obtulissent. Nunc vero ita occidit, si carnales cæremonie in offerendis tauris et vitulis custodiantur, quas observatio gratiae jam removit, quae utique nunc si observentur occidunt.

Spiritus autem vivificat. Id est, spiritualis intelle-

toto Scripturarum textu generaliter accipiendum est, nam sunt aliqua quae nunc secundum historie ordinem debent custodiri, ut est illud: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est* (Deut. vi), et similia talia.

Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria. Id est, si lex apud antiquos dabat presentem gloriam, iis qui cam secundum litteram sequebantur, quanto magis eos nunc glorificat, qui eam spiritualiter exsequuntur.

Ita ut non possint filii, etc. Quia visibilis carnum operum gloria evacuatur, per spiritualem Evangelii gloriam, sed ita evacuatur, ut in melius sensu interiore proficiat, sicut infantia per adolesciam senectute evacuatur, sicut et semen in fructum. Melior quidem fructus semine, sed nunquam sine semine fructus exsurgit, et non perit, sed multiplicatur semen in fructu. Sic ergo evacuatur ut dilatetur, sicut ipse dicit: *Cum autem renerit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est* (I Cor. xiii).

Quomodo non magis, etc. Id est nostra, quae non evacuatur, quia perfecta est.

C *Num si ministratio damnationis gloria est.* Superioris legis ministrationem, nunc ministrationem damnationis vocavit. Ideo ministratio mortis, quia sola perse non liberalitat a morte. Ideo etiam ministratio damnationis, quia reos sine ullo penitentiae remedio presenti addicebat exitio.

D *Multo magis abundet ministerium justitiae in gloria.* Abundat vere in gloriam, id est aeternam, quia justitia gratis sine legalium præceptorum observatione justificat.

EVANGELIUM MARCI, CAP. VII.

D *Exiens Jesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.* Et adducunt ei surdum et mutum, et deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba scorsum misit digitos suos in auri culas ejus, et expuens tetigit linguam ejus. Et suspiciens in coelum ingemuit, et ait illi: *Ephpheta,* quod est adaperire. Et statim aperte sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguae ejus, et loquebatur recte. Et præcepit illis ne cui dicereat. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, et eo amplius admirabantur dicentes: *Bene omnia fecit, et surdos fecit audire et mutos loqui.*

Exiens Jesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos (Ex Beda.) Decapolis est, ut ipso nomine probat, regio decem urbium trans Jordanem ad Orientem, circa Hippurum, et Pellam, et Gadaram, contra Galileam. Quod ergo dicitur, quia Dominus uenit ad mare Galilee, inter medios fines Decapoleos, non ipsos fines Decapolis eum intrasse significat, neque enim mare trans navigasse dicitur, sed potius ad mare usque venisse, atque ad ipsum pervenisse locum qui me-

dios fices Decapolis longe trans mare positos respi- ciebat.

Et adducunt ei surdum et mutum, et deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Surdus et mutus est, qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit proloquendis. Quales necesse est, ut hi qui loqui jam et audire divina eloquia longo usu dicerunt, Domino sanando offerant, quatenus quos humana fragilitas nequit, ipse gratiae suæ dextera salvet.

Et apprehendens eum de turba seorsum. Apprehendens namque infirmum de turba seorsum educit, cuix mentem peccatis languidam visitationis suæ pietatis illustrans, a consuetis numanæ conversationis moribus avocat, ad sequenda præceptorum suorum itinera vocat.

*Misit digitos suos in auriculas. Mittere digitos in auriculas est, cum per dona sancti Spiritus aures cordis ad intelligenda ac suscipienda verba salutis aperit. Nam digitum Dei appellari Spiritum sanctum testatur ipse Dominus cum dicit Iudeis : Si ego in digito Dei ejicio daemonia, filii vestri in quo ejiciunt (*Luc. xi. 20*)? Quod exponens alius evangelista dicit: Si ego in spiritu Dei ejicio daemonia (*Matth. xii. 28*) et Magi in Ægypto superati dixerunt, *Spiritus Dei est hic* (*Exod. viii.*). Et lex in tabulis digito Dei scripta est Iudeis. Digito ergo Dei in auriculis missi ejus qui sanandus erat, dona sunt sancti Spiritus, quibus corda, qua a via veritatis aberraverunt, ad scientiam salutis audiendam descendamque revocat. Et quia cognita veritatis luce sequi confessio debet, apte sub-jungitur :*

Et expuens tetigit linguam ejus. Et expuens, quippe Dominus, linguam tangit, cum ad confessionem fidei ora catechizatorum instruit, cum ora diu bruta ad verba sapientiae proferenda cum tactu suæ pietatis informat. Sputum namque Domini saporem designat sapientiae, quæ teste viro sapiente loquitur: Ego ex ore Altissimi prodii primogenita.

Et suspiciens in caelum. Suspexit namque in coelum, ut inde mutis loquelam, inde auditum surdis, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse quærendam.

Ingemuit. Ingemuit autem, non quia ipsi opus es- set, cum gemitu aliquid petere a Patre, qui cuncta potentibus donat cum Patre, sed ut nobis gemendi daret exemplum, cum vel pro nostris, vel pro nostrarum erratibus proximorum supernæ præsidia pietatis invocamus.

Et ait illi, Ephpheta, quod est adaperire. Quod autem ait, ephpheta, id est, adaperire, ad aures proprie pertinet. Aures etenim ad audiendum aperiendæ, lingua vero, ut loqui possit, a retinaculis erat suæ tarditatis solvenda.

Et statim apertæ sunt aures ejus et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebantur recte. Ille etenim solus recte loquitur, sive Deum confundo, sive aliis prædicando, cuius auditum ut coelestibus possit auscultare et obsecundare mandatis, divina gratia

A reserat, cuius linguam Dominus tactu sapientiae, quæ ipse est, ad loquendum instituit. Talis autem merito potest dicere cum Psalmista : *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam* (*Psal. l.*). Et cum Isaia : *Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lapsus est. Verbo erigit mane, mane erigit mihi aurem ut audiam quasi magistrum* (*Isai. l.*).

Et præcepit illis ne cui diceret, quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, et eo amplius admirabantur dicentes : Bene omnia fecit, surdos fecit audire et mutos loqui. Si sciebat eos, sicut ille qui notas habebat et præsentes et futuras hominum voluntates, tanto magis prædicaturos, quanto magis ne prædicarent eis præcipiebat, ut quid hoc B præcipiebat, nisi quia pigris volebat ostendere, quanto studiosius, quantoque ferventius eum prædicare debeant, quibus jubet ut prædicent, quan. c illi qui prohibebantur tacere non potuerant.

HEBDOMADA XIV POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD GALATAS, CAP. III.

C *Abrahæ dictæ sunt reprimissiones et semini ejus. Non dicit ei seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, et semini tuo quod est Christus. Hoc autem dico testamentum confirmatum a Deo, quæ post quadraginta et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem. Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per promissionem donavit Deus. Quid igitur lex? propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est. Lex ergo adversus promissa Dei? absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, vere ex lege esset justitia. Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus..*

D *Abrahæ dictæ sunt reprimissiones et semini ejus. (Ex Hieron.) Simplex autem sensus, qui in hoc loco texitur, hanc vim habet, ut doceat Apostolus non posse per legem, quæ postea data est, reprimissiones, quæ antea factæ sunt ad Abraham destrui, et posteriora prioribus præjudicare, eum reprimissiones ad Abraham ante quadragecentos triginta annos date sint, quod benedicrentur in illo universæ nationes, legis autem observatio, quod qui fecisset eam, viveret in ea, post quadragecentos triginta annos Mosi data sit in monte Sinai.*

Non dicit, et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno et semini tuo quod est Christus. Semen Abrahæ apostolus Christum interpretatus est. Omnes Scripturas sensu ac memoria peragrans, nunquam pluri- mal numero semina scripta reperi, sed sive in bonam sive in malam partem semper singulari.

Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo. Testamentum vocat promissiones Abrahæ factas, quæ non possunt ab homine evacuari, cum etiam

Hominum testamenta jus suum teneant, et resolvi A usque dum Christus veniret, de quo dicit : Semen non possint, si solemniter fuerint ordinata.

Hic certe si queramus utrum hoc testamentum quod dicit confirmatum a Domino non infirmari a lege, quæ post quadringtonos tringinta annos facta est, utrum novum an vetus intelligendum sit, quis respondere dubitet novum? sed in propheticis latebris occultatum, donec veniret tempus, quo revelatur in Christo.

Quæ post quadringtonos, etc. (Ex Hieron.) Supputandi in hoc loco anni ab eo tempore quo Dominus ad Abraham locutus est dicens : *Et in semine suo benedicentur omnes gentes* (Gen. xii, xxii), usque ad legislatorem Mosen, utrum quadringtoni et tringinta sint, vel quomodo in Genesi ipsi Abraham Dominus pollicetur, quod post quadringtonos annos de terra servitutis filii ejus exituri sint, non enim parva res est, et a multis quæsita, nescio an ab aliquo sit inventa.

(*Ex Primas.*) Neque quis putet esse contrarium, quoniam in libro Gencseos Abraham a Deo dicitur : *Scito, prænoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et subjicient eos seruituti, et affligerent quadringtonos annos* (Gen. xv), et hic apostolus tringinta annos amplius ponit. Quod dicit autem hoc est : septuagesimo ætatis sue anno Abraham accepit a Deo repremissionem. Ex quo tempore usque ad initium legis Mosaicæ, quadringtoni et tringinta anni hac ratione complentur, ex tempore repremissionis usque ad centesimum annum Abraham, quando Isaac nasciturus filius, viginti quinque anni numerantur, postea quinto ætatis anno Isaac parvulus ab Ismaele cœpit affligi, sicut idem apostolus in hac ipsa epistola memorat. Evidenter ergo monstratur, secundum sermonem Dei ad Abraham factum, post tringinta annos repremissionis semen ejus persecutoribus laborare cœpisse.

Nam si ex lege, etc. Ac si diceret, non ex lege quæ nondum erat, sed ex repremissione Abraham donatum est semen, quod est Christus, in quo omnes benedicerentur gentes.

Quid igitur lex, etc. (Ex Hieron.) Hic dicere poterat aliquis : Quid necesse fuit legem post 450 annos repremissionis dari, cum et data lege suspicio destructæ sponctionis potuerit oboriri, et manente repremissione, non profutura lex data sit, quam prævidens apostolus questionem in sequentibus ipse sibi proponit dicens : *Quid igitur lex?* item ipse sibi respondebit, dicens : *Propter transgressiones posita est, donec veniret sanctum, cui promissum est.* Post offensam enim in eremo populi, post adoratum vitulum, et murmur in Deum, lex transgressiones prohibitura successit. (*Ex August.*) Lex propter transgressiones posita est, ut acciperet homo præcepta, superbe de suis viribus fidens, in quibus deliciens, et factus etiam prævaricator, liberatore, Salvatoremque requireret. Ita timor legis humilem factum tanquam paedagogus ad fidem gratiamque perduceret, et non transgredi vel cogereret, vel doceret,

A usque dum Christus veniret, de quo dicit : Semen cui repromiserat.

Ordinatam per angelos. (Ex Primas.) Hoc loco Mosen significat legem per angelum Domini accepisse, sicut Stephanus dicit : *Hic est qui fuit in ecclesia, in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sinai* (Act. vii). (Ex Hieron.) In omni Veteri Testamento ubi angelus primum visus refertur, et postea quasi Deus loquens, inducitur angelus quidem vere ex ministris pluribus, quicunque sit visus, sed in illo mediator loquitur, qui dicit : *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob* (Exod. iii).

In manu mediatoris. (Ex Primas.) Mediatorem Iesum Christum, de quo et ad Timotheum scribitur : *Unus Deus, unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus* (I Timoth. ii). Manu mediatoris potentiam et virtutem ejus debemus accipere. Quidam mediatores Mosen putant. Nam et Moses, aiunt, inter Deum et populum medius fuit, sic enim ipse ad populum ait : *Facie ad faciem locutus est nobis Dominus in monte de medio ignis, ego sequester et medius fui inter Deum et vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus.* (Ex Hieron.) Quia vero lectionis oratio confusus est, et hyperbato perturbatur, sic nobis redilendus videtur : *Lex posita est per angelos in manu mediatoris, propter transgressiones ordinata per angelos, donec veniret semen, cui repromissum est, semen autem, haud dubium, quin Christum significet, de quo Matthæus ait : Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham* (Matth. i).

Mediator autem unius non est. Subauditur unius partis non est mediator, sed inter duas, ut medium sit.

Deus autem unus est. Hoc autem ideo addit, ne quis putaret Christum ab unitate divinæ naturæ penitus esse divisum, quia mediatoris suscepisset officium

*D**Lex ergo adversus promissa Dei? absit.* Ac si diceret : Lex Dei promissa non auferat, sed præparat ad promissa. Sicut mediator Dei et hominum interdantem et accipientem legem medius fuit, sic lex ipsa, quæ post repremissionem et completionem ejus media subrepsit, quæ non idcirco arbitranda est repremissionem excludere, qua postea subsecuta eam quæ prius fuit, videretur abolere, sed ex eo quod non potuit vivificare, nec id tribuere quod repremissio prima pollicita est, manifestum est in custodiam eam repremissionis non in subversionem datum.

Si enim data esset lex, etc. Ideo non vivificabat, quia peccatum originale auferre non poterat, vel certe quia non hircorum aut taurorum, sed Christi sanguine erat vita donanda.

Vere ex lege esset justitia. Donum promissæ redditatis justitiam nominavit, ac si diceret, si data esset lex, quæ possit præstare vitam, et id quod repremissio spoponderat exhibere, vere promissio

per legem putaretur exclusa. Nunc autem propter transgressiones, ut supra diximus, posita magis eos arguit peccatores, quibus post reprobationem in custodiam, et ut ita dicam, in carcerem data est, ut qui voluntarie noluerunt innocentis expectare promissum, legalibus vinculis praepediti, et in servitatem mandatorum redacti, custodirentur in adventu futuræ fideli in Christo, quæ finem reprobationis afferret.

Sed conclusit omnia sub peccato. (Ex Primas.) Adveniente Christo, qui sub lege Mosi erant, conclusi sunt sub peccato, si ultra in legis observatione permanere voluerint. Quia maledicti qui umbræ legis deservierint, veritate presente. Nam et hoc ostendit, quod non potuit inveniri, qui omnia præcepta legis impleret. Sive conclusa sit dicit sub peccato, id est, deprehendit omnia sub peccato esse conclusa, ut peccatum nisi in Christo credentes declinare non possint, et sic necesse esset, ut per solam fidem ad promissam salutem pervenirent credentes. Item conclusi, id est, in multa distracti ex diversis observationibus, occupati in schola legis ad doctrinam fideli servabamus, quæ Christi erat tempore revelanda.

Ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. (Ex Hieron.) Id est, necesse esset sola ut fide Christi salvaret credentes. Nec vero æstimandum scripturam auctorem esse peccati, quia omnia sub peccato conclusisse dicatur, cum mandatum quod ex jure præcipitur, ostendat potius arguque peccatum, quam sit causa peccati. Quomodo et iudex non est auctor sceleris nequam homines vinciendo, sed concludit eos et nocentes sententiae sue auctoritate pronuntiat; ut debitos poenæ indulgentia postea, si voluerit, principalis absolvat.

EVANGELIUM LUCAE, CAP. X.

C *Beati oculi qui vident quæ vos videtis.* Dico enim vobis, quod multi reges et prophetae voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis et non audierunt. Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans illum et dicens: *Magister, quid facies vitam æternam possides?* At ille dixit ad eum: *In lege quid scriptum est?* Quomodo legis? Ille respondens dixit: *Dileges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut te ipsum.* Dixitque illi: *Recte respondisti. Hoc fac et vives.* Ille autem volens justificare semetipsum, dixit ad Jesum: *Et quis est mens proximus?* Suscipiens autem Jesus dixit: *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, et incidit in latrones. Qui etiam dispoliaverunt eum, et plagiis impositis abierunt semivivo relicto.* Accidit autem ut sacerdos quidam descendebat eadem via, et viso illo præterivit. Similiter et Levita cum esset secus locum, et videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum, et viens eum, misericordia motus est, et appropians

A alligavit vulnera ejus, infundens oleum et vinum. Et imponens illum in jumentum suum duxit in stabulum, et curam ejus egit. Et alter die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: *Curam illius habe, et quodecumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi.* Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: *Qui fecit misericordiam in illum.* Et ait illi Jesus: *Vade et fac similiter.*

Beati oculi qui vident quæ vos videtis. (Ex Beda.) Non oculi Scribarum et Pharisæorum, qui corpus Domini tantum viderunt, sed illi beati oculi, qui ejus possunt cognoscere sacramenta, de quibus dicitur: *Et reuelasti ea parrulis* (Matth. xi), beati oculi parvulorum, quibus et se et Patrem Filius revelare dignatur.

B *Dico autem robis, quod multi reges et prophetæ voluerunt ridere quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt.* Abraham exultavit ut rideret diem Christi, et videt et gavisus est (Joan. viii, 56). Isaïas quoque (Isai. vi), et Michæa, et multi alii prophetæ viderunt gloriam Domini, sed hi omnes a longe per speculum et in ænigmate videbant. Apostoli autem in præsentiarum habentes Dominum convescentesque ei, et quæcumque voluissent interrogando discentes (Act. i).

C *Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans illum et dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?* Legisperitus qui de vita æterna Domini tentans interrogat, occasionem, ut reor, tentandi de ipsis Domini sermonibus sumpsit, ubi ait: *Gaudete autem quod nomina vestra scripta in cœlis sunt, sed ipsa sua tentatione declarat, quam vera sit illa Domini confessio, qua Patri loquitur: Quod abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea parvulis.*

D *At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? Quomodo legis?* Ille respondens dixit, etc. Dum legisperito respondet, perfectum nobis Salvator iter vite cœlestis ostendit, cui primo in dilectione Dei et proximi legis scripta proponenti dicit:

Recte respondisti, hoc fac et vives. Apertissimo declarans, solam esse dilectionem, et ipsam non verbo tenus ostentatam, sed operis executione probatam, quæ perpetuam ducat ad vitam.

E *Ille autem volens justificare scipsum, dixit ad Iesum: Quis est meus proximus.* Cui prosector Dominus ita responsum temperavit suum, ut et hominem qui misericordiam facoret, cuiilibet proximum doceret. Et tamen hæc eadem parabola specialiter ipsum Dei Filium, qui nobis per humanitatem proximus fieri dignatus est designaret.

F *Suscipiens autem Jesus dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho.* Homo iste Adam intelligitur in genere humano, Hierusalem civitas pacis illa cœlestis, a cuius beatitudine lapsus in hanc mortalem misericordiamque vitam devenit, qualibet Jericho, quæ luna interpretatur significat. Va-

riis videlicet defectuum laboribus, erroribusque semper incertam.

Et incidit in latrones. Latrones, diabolum et angelos ejus intellige, in quos qui descendebat incidit. Nam nisi prius intus intumesceret, foris tensus tam facile non cederet, vera est enim satis sententia, quæ dicit: *Ante ruinam enim exaltatur cor* (*Prov. xvi.*).

Qui etiam dispoliaverunt eum. Gloria videlicet immortalitatis et innocentiae ueste privarunt. Hæc est enim prima stola, qua juxta aliam parabolam luxuriosus filius per pœnitentiam rediens ornatur (*Luc. xv.*), et qua protoplasti amissa cognoverunt esse se nudos, tunicasque pellicias naturæ mortalis induti sunt (*Gen. iii.*).

Et plagi impositis. Plagiæ peccata sunt, quibus naturæ humanæ integritatem violando seminarium quoddam, ut ita dicam, augendæ mortis sessis indidere visceribus.

Abierunt. Abierunt autem non ab insidiis aliquatenus cessando, sed ad earumdem insidiarum fraudes occultando.

Semirivo relictio. Semivivum reliquerunt, quia beatitudinem vite immortalis exuere, sed non sensum rationis abolere valuerunt. Ex qua enim parte sapere et cognoscere Deum potest vivus est homo, ex qua vero peccatis contabescit et miseria deficit, mortuus idem, lethiferoque est vulnere fædatus.

Accidit autem, etc. Sacerdos et Levita, qui viso saucio transierunt, sacerdotium et ministerium Veteris Testamenti est, ubi per legis decreta mundi languentis vulnera monstrari tantum, non autem curari poterant, quia impossibile erat, ut Apostolus ait: *Sanguine ritulorum et hircorum auferri peccata.*

*Samaritanus autem quidam iter transiens venit se-
cus eum, et ridens,* etc. Samaritanus qui interpretatur castus, Deum significat, cui rectissime Propheta, ne hos latrones possit incurrere, supplicat: *Custodi me, inquiens, a laqueo quem statuerunt mihi,* et a scandalis operantibus iniuriam (*Psal. cxl.*). Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendens de celo, vite presentis iter arripuit, et venit secus eum qui vulneribus tabescerat infictis, hoc est, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (*Philipp. ii.*), compassionis nostræ susceptione fuitimus, et misericordiæ factus est consolatione vicinus.

Et appropians, alligavit vulnera ejus, etc. Peccata quæ in hominibus invenit, redargendo cohibuit, spem venie pœnitentibus, terrorem poenæ peccantibus incutiens. Alligat enim vulnera dum præcipit: Pœnitentiam agite. Infundit oleum dum et addidit: Appropinquabit enim regnum celorum. Infundit et vinum dum dicit: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur.

Et imponens illum in jumentum suum, etc. Jumentum ejus est caro, in qua ad nos venire digna-

A tus est, in quo saucium imposuit, quia peccata nostra portavit in corpore suo super lignum, et juxta aliam parabolam inventam, quæ erraverat, ove in humeris suis impositam, reportavit ad gregem (*Luc. xv.*). Itaque imponi jumento est, in ipsam incarnationem Christi credere, ejusque mysteriis initiari simul, et ab hostiis incursione tutari. Stabulum autem est Ecclesia præsens, ubi reficiuntur viatores de peregrinatione hac in æternam patriam redeentes, et bene jumento impositum duxit in stabulum, quia nemo nisi baptizatus, nisi corpori Christi adunatus, Ecclesiam intrabit.

Et altera die protulit duos denarios, etc. Altera die post Domini resurrectionem, nam et ante quidem per Evangelii sui gratiam illuminaverat his qui in tenebris et in umbra mortis sedebant, sed potior, resurrectione celebrata, perpetuae lucis splendor effulgit. Duo denarii sunt duo Testamenta, in quibus æterni Regis nomen et imago continetur. Finis enim legis Christus, qui altera die prolati dantur stabulario, quia tunc aperuit illis sensum, ut intelligenter Scripturas. Altera die stabularius denarios, quorum pretio vulneratum curaret, accepit, quia Spiritus sanctus adveniens docuit apostolos omnem veritatem, quo gentibus erudiendis instare atque Evangelium prædicare sufficerent.

Et quodcumque supererogareris, ego cum reddere reddam tibi. Supererogat stabularius, quod in duabus denariis non accepit, cum dicit Apostolus: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Itemque et Dominus ordinavit his, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, sed non usi sumus hac potestate, ne quem vestrum gravaremus, cui reliens quod promiserat debitor reddet, quia veniens in judicium Dominus dicit: Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini Dei tui (*Luc. xiiii.*).

Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse? etc. Juxta litteram manifesta est Domini sententia, nullum nobis amplius quam qui misereatur esse proximum, sed Hierosolymiti civi non sacerdos, non levita ex eadem gente, imo in eadem urbe nati et nutriti, sed exteræ gentis accola, quia magis misertus est, factus est proximus. Sacratiore autem intellectu, quoniam nemo magis proximus, quam qui vulnera nostra curavit, diligamus eum quasi Dominum Deum nostrum, diligamus quasi proximum, nihil enim tam proximum, quam caput membris, diligamus etiam eum qui imitator est Christi.

Et ait illi Jesus: *Vade et tu,* etc. Id est, ut vere proximum sicut te ipsum diligere manifestes, quidquid vales in ejus vel corporali vel spirituali necessitate sublevanda devotus operare.

HEBDOMADA XV POST PENTECOST.
LECTIO EPISTOLÆ BEATI PAULI APOSTOLI AD GALATAS,
CAP. V.

« Spiritu animolate, et desideria carnis non perfa-

Cetiam. Caro enim concupisicit adversus spiritum, A miniis gloriantur, et putant si expleverint voluptatem quamdam, se turpidine victoriam consecutos. Sed et illud eleganter, quod in carne opera posuit, fructus in spiritu, quia vicia in semetipsa finiuntur, et pereunt, virtutes fructibus pullulant, et redundant.

Quæ sunt fornicatio. Primum itaque carnis opus est fornicatio, quam in exordio posuit, ne de medii ambigamus. Omne enim quocunque fecerit homo extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. In eo fornicator majoris est criminis, quia tollit membra Christi, et facit ea membra meretricis. Erunt quippe duo in carne una; qui nou est fidelis, nec credit in Christum, sua membra facit membra meretricis. Qui autem credit et fornicatur, Christi membra facit membra meretricis.

Immunditia, luxuria. Secundum opus carnis immunditia nuncupatur. Tertium vero luxuria, sequitur enim immunditia comes luxuriae. Quomodo enim in vetere lege (*Levit. xv*) de nefandis criminiis, quæ in occulto sunt, et ea nominare turpisimum est, ne et dicentis os et aures audientium polluerentur, generaliter scriptura complexa est, dicens, verecundos vel reverentes facite filios Israel ab omni immunditia, sic in hoc loco, ceteras extraordinarias voluptates, ipsarum quoque opera nuptiarum, si non verecunde et cum honestate, quasi sub oculis Dei sunt, ut tantum liberis serviatur, immunditiam et luxuriam nominavit.

Carnis idolatria. Quartum in catalogo operum carnis idolatria locum tenet, qui enim sensu se luxurie voluptatique miscuerit, non respicit creatorem. Alias autem omnes idolatriæ festivitate, gula, ventre, et his quæ infra ventrem sunt deletantur.

Veneficia. Et ne forsitan veneficia, et maleficia, artes non viderentur in novo prohibita testamento, ipsæ quoque quinto loco inter carnis opera nominantur. Sæpe enim magicis artibus, et amare miseriis evenit et amari.

Inimicitia. Inimicitia quoque quæ post veneficia sexto ponitur loco, quem habeat reatum manifesto crimini subjecta declarat. Quantum enim in nobis est, nullius esse debemus inimici, sed cum omnibus habere pacem.

D Contentiones. Septimum locum inter carnis opera contentio possidet. Servum autem Domini non oportet rixari, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, longanimentem, cum mansuetudine erudientem etiam eos qui contrario disputant (*II Tim. ii*).

Emulationes. Octava succedit æmulatio, quæ Græco sermone ζῆλος significantius et notius appellatur. Quo quidem malo nescio quis nostrum careat. Zelati sunt enim et patriarchæ Joseph fratrem suum. Et Maria prophetæ et Aaron Dei sacerdos contra Mosen tali passione decepti sunt.

Ira. Ira deinde nono succedit loco, quæ justitiam Dei non operatur, et species est furoris. Inter iracundiam autem et iram, hoc interest, quod iracum

Spiritu ambulate, et desiderium, etc. Hoc tripliciter accipiendum, ut dicamus eos, qui spiritu opera carnis mortificaverint, et seminaverint in spiritu, ut de spiritu metant vitam æternam, quotiescumque voluptatem carnis senserint titillare, non perficiant desiderium ejus. Alio modo eos ambulare spiritu, et carnis desiderium non perficere dicimus, qui spiritualiter egrediuntur Ægyptum, et spiritualem escam potamque de spirituali hauriunt petra, qui ambulant in omnibus spiritualiter, non perficientes carneæ legis litteram, vel desiderium, sed fructus metentes spiritualis intelligentiae (*I Cor. x*). Tertio modo, quidam desiderium carnis, in his dicunt esse, qui parvali sunt in Christo, iter autem spiritus in perfectis viris. *Spiritu ambulate, id est, in gravitate spiritus, id est, in itinere viri perfecti, et desiderium carnis, id est, parvorum, non perficiet.*

Caro enim concupiscit adversus spiritum, etc. Caro presentibus delectatur, et brevibus, spiritus perpetuis et futuris. Caro enim frigus timet, aspernatur famem, attenuatur vigiliis, libidinibus exardescit, insollia querit, et jucunda desiderat. Contra spiritus ea quæ carni contraria sunt, et quæ illam debilitare queant expedit. Aliter, *caro concupiscit adversus spiritum, id est, historia et scripturæ carneus intellectus, contra allegoriam et spiritualem doctrinam repugnat. Spiritus autem adversus carnem, id est, sublimiora dejectis, æterna brevibus, umbræ veritas refragatur.*

Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Hoc est, si vos totos spiritualibus occupatis artibus, non vobis necessaria est lex, quæ non spiritualibus, sed carnalibus data est. Spiritu ducimini dicit, id est spiritu gubernamini, non spiritu hominis, sed Spiritu sancto significat, de quo Apostolus alio loco ait: *Ipsæ spiritus testimonium perhibet (Rom. viii), spiritui nostro, quod simus filii Dei, quem sequentes spiritum, efficiunt spirituales, et sub lege esse desistimus.*

Manifesta autem sunt opera carnis. Id est, omnibus nota, vel certe his tantum manifesta, qui in Christo credunt, nam plurimi gentilium in suis igno-

dus semper irascitur, iratus pro tempore concitatur, A in qua regnaverit peccatum, non potest Dei regnare regnum

Rixa. Decimo loco ponuntur rixæ, quas aliud Græci significantes ἐριθίας vocant, si quidem rixa μάχη, dicitur; a regno Dei prohibent. Est autem ἐριθία, cum qui semper ad contradicendum paratus, et muliebri jurgio contendit, et provocat contendenter; hæc alio nomine apud Græcos dicitur φιλοφενία.

Dissensiones. Undecimo loco ponuntur dissensiones, quæ sunt opera carnis, cum quis nequaquam perfectus eodem sensu et eadem sententia dicit: *Ego sum Pauli, et ego Apollo, et ego Cephae et ego Christi*, sed et donorum inter se hæc eadem dissensio reperitur; mariti videlicet ad uxorem, patris ad filium, fratris ad fratrem, conservi ad conservum, militis ad contubernalem, artificis ad ejusdem operis artificem, nonnunquam evenit, ut et in expositionibus Scripturarum oriatur dissensio, e quibus hereses, quæ et alio nomine sectæ dici possunt, cibullunt.

Sectæ. Duodecimo loco sectæ ponuntur, quæ a sectando vel divisione secte nominantur. Si enim sapientia carnis inimica est Deo, sectæ quoque, quæ nunc in carnis opere ponuntur, non sunt amicæ: inimica autem sunt omnia dogmata falsitatis Deo repugnantia.

Invidiæ. Tertio decimo loco succedit invidia, quæ semper aliena torquetur felicitate, et in duplum scinditur passionem, cum in se est aliquid quod in alio esse non vult, aut alium videns esse meliorem, dolet se ei non esse consimilem. Pulchre quidam de Neotericis Græcum versum transferens elegiaco metro de invidia lusit, dicens:

Justus invidia nihil est, quæ protinus ipsum
Auctorem rodit excruciatque auimum.

Ebrietates. Quartum decimum locum inter carnis opera ebrietas tenet: *Ebriosi quippe regnum Dei non possidebunt: Væ enim, ait Propheta, qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendum ebrietatem*, et Dominus inquit: *Cavete, ne graventur corda vestra crapula et ebrietate, et curis hujus vitæ* (*Luc. xxi*).

Comessationes. Quintadecima, quæ extrema inter carnis opera, comessatio est; *manducavit populus, et biberit, et surrexerunt ludere* (*I Cor. x*). In Latinis codicibus adulterium, impudicitia, homicidia, in hoc catalogo vitiorum scripta referuntur, sed sciendum, non plusquam quindecim carnis opera numerata de quibus et disseruimus.

Et his similia. Longum erat universa carnis opera explicare, uno tantum omnia sermone conclusit dicens, et his similia.

Quæ prædicto vobis, etc. Ubi ante prædictit? utique ubi ait: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus* (*Rom. vi*). Peccatum omnes istas species habet. Ergo in anima,

Quoniam qui talia agunt. Notandum itaque atque delendum, quod contendentes, et dissidentes et iracundos cum idololatris, veneficiis et homicidis penitus exclusit a regno.

Fructus enim spiritus est charitas. Quæ alia inter fructus spiritus debuit tenere primatum, nisi charitas? sine qua virtutes ceteræ non reputantur esse virtutes, et ex qua nascuntur universa quæ bona sunt, siquidem et in lege et in Evangelio ipsa obtinet principatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, et proximum tuum tanquam te ipsum* (*Matth. xxii*).

Gaudium. Secundus fructus spiritus est gaudium, B quod Stoici quoque qui distinguunt inter verba subtilius, aliud quid esse aestimant quam lætitiam? Gaudium quippe esse aiunt elationem animi super his quæ digna sunt exultantis lætitia. Notandum quod post dilectionem gaudium sequitur, qui enim diligit quemquam, semper in ejus felicitate lætatur.

Pax. Tertius fructus spiritus est pax, a qua Salomon quoque, qui in typo Christi præcessit, monumen accepit, et de Ecclesia Psalmista canit: *Fæcetus est in pace locus ejus* (*Psal. lxxv*), et inter octo Evangelii benedictiones scribitur: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* (*Matth. v*).

Longanimitas. Quartus fructus spiritus est longanimitas sive patientia, quia utroque modo μακροθυμία possimus interpretari. Huic contraria est pusillanimitas, qui vero patiens est et universa sustentat, vir sapiens, et cum ἐπιτάσσῃ multum sapiens appellatur, ut in Proverbiis quoque scriptum est: *Longanimis vir multus in prudentia* (*Prov. xiv*).

Bonitas. Quintus fructus spiritus est bonitas, et de hac Stoici ita desinunt: Bonitas est virtus sponte ad benefaciendum exposita; sectatores quoque Zononis ita desinunt: Bonitas est virtus, quæ proicit, sive virtus ex qua oritur utilitas.

Benignitas. Sextus fructus spiritus est benignitas sive suavitas. Quia apud Græcos χρεωτός utrumque sonat. Virtus est lenis, blanda, tranquilla, et omnium bonorum apta consortio, invitans ad familiaritatem sui, dulcis alloquio, moribus temperata.

Mansuetudo. Septimus fructus spiritus est mansuetudo, quæ adversa est iræ, rixæ, dissensionibus, et nonnquam ad sui contraria provocatur, per hanc famulos Dei Moses testimonium meruit accipere Scripturæ dicentis: *Moses mansuetus erat, plusquam omnes homines super terram*.

Fides. Octavus fructus spiritus est fides, quæ etiam alibi inter tres ponitur, spes, fides, charitas, et inde enim est omne quod operatur, siquidem id quod speramus esse venturum, et nec dum est in praesenti, fide possidemus, sperantes nos tenere quod credimus.

Modestia. Nonus fructus spiritus est modestia, haec semper pacem sequitur, semper pacem sectatur, et nec lesa unquam irascitur.

Continentia. Decimus fructus spiritus est continentia, quam non solum in castitate debemus accipere, sed etiam in cibo et potu, in eloquio, in ira quoque et vexatione mentis, et detrahendi libidine.

Castitas. Undecimus fructus spiritus est castitas. Castitas enim et in virginibus est, et in continentibus, et in viduis et in conjugiis.

Adversus hujusmodi non est lex. Id est, adversus spiritum non est Lex, justo quippe non est posita, sed iniquis, et non subditis, impiis et peccatoribus. Lex mihi dicit: *Non adulterabis, non occides, non falsum testimonium dices, etc.* (*Exod. xx*); si nec omnia charitate in me regnante, que est fructus spiritus, non fecero, superflua sunt milihi præcepta legis. Ergo qui fructus spiritus spiritualiter implet, sub Veteri Testamento non manet.

Qui autem suat Christi, carnem suam crucifixerunt, etc. Si omnia simul vitia crucifixas sunt, et caro, quasi in cruce pendens, nihil concupiscit, ad quid nobis lex, quæ data est ad vitia coercenda? Simul illud notandum, quod eos dixerit Christi esse, qui carnem cum vitiis et concupiscentiis crucifixerint, contra illos qui solam fidem sufficere arbitrantur.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVII.

Dum intraret Jesus in Hierusalem, transibat per medianam Samariam et Galileam. Et cum ingredetur quoddam castellum, occurserunt ei decem viri leprosi. Qui steterunt a longe, et levaverunt vocem dicentes: *Jesu præceptor, miserere nostri.* **Quos ut vidit dixit:** Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Unus autem ex illis ut vidit, quia mundatus est, regressus est cum magna voce, magnificans Deum, et eccecidit in faciem ante pedes ejus gratias agens. **Et hic erat Samaritanus.** Respondens autem Jesus dixit: Nonne decem mundati sunt, et novem ubi sunt? Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit.

Dum intraret Jesus in Hierusalem, etc. Leprosi non absurde intelligi possunt, qui scientiam veræ fidei non habentes, varias doctrinas proferunt erroris. Non enim vel abscondunt imperitiam suam, sed pro summa peritia proferunt in lucem, et jacketantiam sermonis ostendunt. Nulla porro falsa doctrina est, quæ non aliqua vera intermisceat. Vera ergo falsis inordinate permista, in una disputatione vel narratione hominis tanquam in unius corporis colore apparentia, significant lepram, tanquam veris falsisque colorum locis humana corpora variantem atque maculantem. Hi autem tam vitandi sunt Ecclesie, ut si fieri potest, longius remoti, magno clamore Christum interpellent, unde et apte subjungitur:

Qui steterunt a longe, et levaverunt vocem, etc. Et bene ut salventur, Jesum præceptorem nominant, quia enim in ejus verba se orrasse significant, hunc salvandi humiliiter præceptorem vocant, cuinque ad

A cognitionem præceptoris relectunt, mox ad formam salutis recurrunt.

Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Nullum Dominus corum, quibus hæc corporalia beneficia præstitit, invenitur misisse ad sacerdotes nisi leprosos, quia videlicet sacerdotium Judæorum figura erat futuri sacerdotii regalis, quod est in ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi, summi et veri principis sacerdotum. Et quisquis vel ab haeretica pravitate vel superstitione gentili, vel Judaica perfidia, vel etiam schismate fraternali, quasi vario colore per Domini gratiam caruerit, necesse est ad ecclesiam veniat, coloremque fidei verum quem accepit, ostendat. Cætera autem vitia tanquam valetudines et quasi morbos animæ atque sensuum, per seipsum interius, in conscientia, et intellectu Dominus sanat et corrigit. Denique et Paulus voce Domini audita: *Quid me persequeris? Ego sum Jesus quem tu persequeris* (*Act. ix*), ad Ananiam tamen missus est, ut sacerdotio illo, quod in ecclesia constitutum est, sacramentum doctrinæ fidei perciperet, et verus ejus approbaretur color.

Et factum est dum irent, mundati sunt. Nondum accepta baptismatis sacramenta, nondum spiritualliter ad sacerdotes pervenerant, et tamen infusione Spiritus sancti eorum mundatio declarata est.

Unus autem ex illis, ut vidit, quia mundatus est, regressus est, etc. Unus iste qui magnificans Deum, regressus est, unius ecclesiæ devotam Christo humilitatem significat. Qui bene cadens ante pedes Domini, gratias agit, ille vere Deo gratias agit, qui repressis præsumptionis sua cogitationibus, quando semetipso insirmus sit, humiliiter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit esse de misericordia conditoris agnoscit. Cadit autem in faciem, quia ex malis quæ se perpetrasse meminit, erubescit.

Et hic erat Samaritanus. Samaritanus quippe interpretatur custos, quo nomine ille populus aptissime significatur, qui gratias agendo ei a quo accepit, tribuit omne quod accepit, quodammodo cantans illud de psalmo: *Fortitudinem meam ad te custodiā, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus misericordia ejus præveniet me* (*Psal. LVIII*).

Respondens autem Jesus dixit: Nonne decem mundati sunt, et novem ubi sunt? Unum si addatur ad novem, quedam effigies unitatis impletur, quod sit tanta complexio, ut ultra non progrediatur numerus, nisi rursus ad unum redeatur, et hæc per infinitatem numeri regula custodiatur. Novem itaque indigent uno, ut quadam unitatis forma coagulentur, et decem sint. Unum autem non eis indiget, ut custodiat unitatem. Quamobrem ut unus ille, qui gratias egit, unice Ecclesiæ significatione approbatus atque laudatus est, ita illi novem, qui gratias non egerebunt, reprobi effecti a consortio unitatis exclusi sunt, ideoque tales in novenario numero, tanquam imperfecti remanebunt, et merito eos Salvator,

quasi ignotos ubi sint, inquirit, scire enim Dei eligere, nescire reprobare est.

Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Secundum corpus quidem facile est videre posse hominem non habere lepram, et tamen animi esse non boni. Secundum significatum autem hujus miraculi conturbat considerantem, quomodo mundus dici potest ingratus. Sed etiam facile est etiam illud videre fieri po se, ut quisque in Ecclesiæ societate doctrinam integrum veramque assequatur, et omnia secundum catholicæ regulam disserat, distinguat a creatore creaturam, eoque manifestetur varietate mendaciorum, tanquam lepra caruisse, et tamen ingratus sit Deo, et Domino mundatori suo. Quia elatus superbiam gratiarum agendarum pia humilitate non sternitur, similisque efficitur eis, de quibus dicit Apostolus : *Qui cum cognovissent Deum, non ut Deum magnificaverunt aut gratias egerunt (Rom. 1).* Quod enim dicit eos Deum cognovisse, ostendit quidem a lepra mundatos, sed tamen statim accusat ingratos.

- *Et ait illi : Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit.* Qui devotus ante Deum cecidit, surgere et ire precipitur, quia qui infirmitatem subtiliter cogitans, humiliiter jacet, per divini verbi consolationem surgere ad fortia opera, et crescentibus quotidie meritis, ad perfectiora passim proficere jubetur. Si autem fides salvum fecit eum quem ad agendas Salvatori et emundatori suo gratias inclinavit, ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiis Deo gloriam dare neglexerint.

HEBDOMADA XVI POST PENTECOST.

LECTIO EPISTOLÆ BEATI APOSTOLI AD GALATAS, CAP. IV.

« Si vivimus spiritu, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. Fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tentaris. Alter alterius onera portate, et sic adimplitis legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semetipso tantum gloriam habebit, et non in altero. Unusquisque enim onus suum portabit. Communit autem is qui catechizatur verbo, ei et qui catechizat in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim seminaverit homo hæc et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes non deficiamus. Tempore enim suo metemus, non deficiente. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. »

Si vivimus spiritu, spiritu et ambulemus. (Ex Hieron.) Utamur hoc testimonio adversus eos qui nolunt Scripturas spiritualiter intelligere. Quis est au-

ster, qui et juxta carnem interdum solet vivere, sed cum spiritu vixerit, spiritu ambulat, cum in carne voluerit ambulare, vivens mortuus est, vir perfectus in Christo, semper vivit in spiritu.

(Ex Primas.) *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus :* ac si diceret, Si per spiritum vitam habemus, spiritualiter conversemur, et non legi carnaliter serviamus.

Non efficiamur inanis gloriæ cupidi. Plane gloriæ cupidos dicimus, qui gloriam Dei desiderant, et laudem virtute condignam, et aspectus divini aliquid ostendentem. E contrario qui eleemosynam, loggam orationem, castitatem, sive in matrimonio, sive in viduitate, sive in virginitate, pro laude hominum facit, inanis gloria est. Gloria enim nunc virtutem, nunc vitium significat. Si ab hominibus quero gloriam, vitium est, et inanis dicitur gloria, de tali enim gloria scriptum est : *Omnia faciunt, ut glorificantur ab hominibus (Matth. vi).* Si a Deo quero gloriam, virtus est. De tali enim gloria, qui me glorificant, glorificabo, dicit Dominus (I Reg. ii).

In vicem provocantes, invicem invidentes. (Ex Hieron.) Ita hunc locum cum superioribus copulavimus. Si spiritu vivimus, spiritui obtemperamus, nequam per legem, sed per charitatem, nobis invicem servientes, non debemus of Scripturarum interpretatione contendere, et dicere, Circumcisio melior est, non, sed præputium. Contemnenda historia, et allegoria sequenda. Imo allegoria vana est, et umbratica, et nullius veritatis fulta radicibus, ex his enim contentionibus inter Judicos et Gentiles tunc temporis provocations pariter nascebantur et invidebant.

Fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto. (Ex Primas.) Præoccupatur humana fragilitas in levioribus peccatis, quæ insperato et sine meditatione contingunt. Cæterum non est præoccupatio, quando aliquod peccatum consilio diu meditato committitur.

Vos qui spirituales estis hujusmodi instruite. (Ex Hieron.) Eum quoque qui spiritualis est hortatur, ne casset manum porrigerere corruenti. Et pulchro præoccupatum in delicto hominem vocat, ex ipso nomine fragilitatem conditionis ostendens, ut dignus sit venia, qui velut homo erravit, denique non peccatis pluribus, sed vito aliquo præoccupatus erravit, lenitatis spiritum et mansuetudinis, in correctione peccantis, prædictator spiritualis adhibeat, nec rigidus, nec iratus, et tristis corrigerere cupiat errantem, sed provocet eum, spoudens salutem veniam repromittens. Aliter, si quis infirmus in fide est, et adhuc lacte nutritur infantæ, nec potest tam cito a legali observatione ad spiritualia sacramenta transire, vos qui robustiores estis in fide et spirituales effecti, ejus onus portate, nec per scientiam vestram, frater pereat pro quo Christus mortuus est.

In spiritu lenitatis. Ad Corinthios quoque ait

In virga veniam ad vos (1 Cor. iv)? Hic autem spiritus talibus dicit: Instruite in spiritu lenitatis. Verum ubi ait eos dicit: Qui post peccatum non scientes errorem suum, nolentib[us] majoribus subdi et p[ro]nuntientia corrigi. Ubi vero peccator intelligens vulnera suum, tradidit medico se curandum, ubi non est virga necessaria, sed spiritus lenitatis.

Considerans te ipsum ne et tu teneris. (Ex Primas.) Ac si diceret, quia et tu homo es, et potes in aliquo tentari, et adjutorio indigere, et ideo debes sustinere tentatum, qui enim sub conditione infirmitatis positi sunt merito infirmos sustinent.

Alter alterius onera portate. (Ex Hieron.) Portat quoque fratris necessitatem, qui gravatum pauperem onere egestatis adjuvat. Et facit sibi amicos de iniqua mammonia, ut audiat a Domino: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, quia esurivi, et dedistis mihi manducare, siti vi, et dedistis mihi bibere etc., (Matth. xxv).*

Et sic adimplebitis legem Christi. (Ex Primas.) Lex Christi charitas est, de qua idem Dominus ait: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis vos invicem sicut et ego dillexi vos (Joan. xiii).* Si ergo diligimus Deum et proximum, miscreamur pauperi, sicut et Dominus misertus est nobis.

Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. (Ex Hieron.) Si quis non vult onera aliena portare, et immisericors suo tantum opere et virtute contentus est, non querens quae aliena sunt, sed quae sua, sui tantum amator, et non Dei, ipse se seducit. Dupliciter autem distingui potest. Vel si quis existimat se aliquid esse, cum sit nihil, vel ita, si quis existimat se aliquid esse, postea inferendum, cum sit nihil, ipse se seducit, et est seu-sus, in eo quod se putat esse aliquid, et non ex clementia in proximum, sed suo opere et labore se judicat, sua tantum virtute contentus, iste ex hac ipso arrogantia nihil sit et ipse se decipit.

Opus autem suum probet unusquisque et sic in semetipsa tantum gloriam habebit, et non in altero. Sensus iste est, tu qui te aestimas spiritalem et alterius infirmitate robustior es, non debes imbecillitatem jacentis, sed tuam fortitudinem considerare. Neque enim si aliis perfecte non potest ad Christianismum a Judaismo transire, idcirco tu perfectus es Christianus, sed si te propria conscientia non remordet, habes in temetipsa gloriam, et non in altero. Intelligi potest et aliter, qui conscientiam habet operis boni, et seipsum considerans, opus suum non reprehendit, non debet de hoc apud alium gloriari, sed in semetipsa habeat gloriam, et dicat: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.

Unusquisque enim onus suum portabit. Videlur superioribus contraire, ubi ait: Alter alterius onera portate, sed ille praecepit, ut peccantes in hac vita nos invicem sustentemus, et alterutrum auxilio simus, hic autem de resurrectionis dicti iudicio, quod

A non ex alterius peccato et comparatione deterioris, sed juxta nostrum opus aut peccatores ab eo judicemur aut sancti.

*Communicet autem, etc. Imbecilloribus et carnalibus discipulis imperat, ut quomodo ipsi a magistris spiritualia metunt, sic magistris carnalia praebant in omnibus bonis, id est, in victu et vestimento, et ceteris omnibus, quae homines inter bona numerant. Unde et Job: *Si bona accipimus, inquit, de manu Domini (Job. ii).* Et Dominus in Evangelio: *Si vos cum sitis mili, noster bona dare filii vestris (Matth. vii)?* Aliter dat discipulis mandatum, ut eis qui se instruant verbo, communicent, obsequantur, dociles, facilesque se praebant, in his tamen quae bona sunt et spiritualia, non heretica vel Judaica B pravitate perversa, catechizatur autem, eruditur et castigatur, intelligitur.*

(Ex Primas.) Requirendum quomodo verbo discipulus magistro communicare dicatur, cum eum magis verbo magister instituat, sed verbum intelligi voluit devotionis fructum, et boni operis largitatem. Nam et verbum pro opere solet dicere Scriptura, ut illud de David: *Quia fecisti verbum hoc (II Reg. xii).* Et Moses ait: *Quomodo palam factum est verbum istud?*

Nolite errare, Deus non irridetur. Id est, qui Deus vult mentiri, aut praecepti praevaricator esse, se decipit.

(Ex Hieron.) Prævidens spiritu, eos qui docentur, et debent magistris sumptus ministrare, posse obtendere paupertatem, et dicere: *Ager meus hoc anno siccitate aruit, vineam grando contrivit, non habeo unde tribuan quod jubetur, adjecit: Nolite errare, Deus non irridetur, scit corda vestra, non ignorat facultates, et excusatio verbi hominem potest fallere, Deum non potest.*

Quae enim seminaverit homo h[oc] et metet. (Ex Primas.) Id est, talia recipiet, qualia egerit, si peccatum poenitentia non sequatur.

(Ex Primas.) Hortatur ad id quod præceptum est, exhibendum semen nominans, ne putet perditum, quod multiplicato senore recepturus est.

Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Omne quod loquimur, agimus, cogitamus, in duobus seminatur agris, carne et spiritu, si bona sunt quae de manu, ore et corde promuntur, seminata in spiritu vita æternæ fructibus redundabunt. Si mala ab agro carnis excepta, corruptionis nobis segetem pullulabunt. Aliter, qui legem carnaliter intelligit, reprobationes quoque carnales, et quae in præsenti sæculo corrumpuntur, exspectat. Qui autem spiritualis adjutor est, seminat in spiritu, et de spiritu metet vitam sempiternam. Illud etiam pariter observandum quod seminat in carne, cum additamento sue carnis ponitur. Qui autem seminat in spiritu, non dicit in spiritu suo, sed simpliciter in spiritu; quia enim bona seminat non in suo quipniam, sed in

Dei spiritu semirat, de quo et vitam est messurus A eternam.

Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. Cohortatur eos ad studium perseverantiae, qui in hac vita mercedem boni operis exspectant, nescientes, quia sicut in semine aliud sationis, aliud messis est tempus, sic et in praesenti vita sementis est tempus, et in eternum erit metenti, quam segetem nemo potest metere deficiens, qui enim perseveraverit usque in finem hic salvus erit (Matth. x).

(Ex Primis.) Nunc tempus seminandi est non metendi, non ergo hic nostram mercedem queramus accipere, ne tenera herba hiemis rigore demissa, non prospicit, et non sit quae in futuro metatur. Dicetur enim nobis: *Recepistis bona vestra, et iterum: Recepierunt mercedem suam.*

Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. (Ex Hieron.) Tempus seminantis, ut diximus, præsens est vita, in qua licet nobis seminare, cum autem transierit, operandi tempus afferetur.

(Ex Primus.) Ultimum seminantibus hoc tempus est, festinemus ergo campos omnes serere, maxime eos, qui sunt uberrimi replecamus, ne incipiamus tempore messis aliis epulantibus esurire.

Maxime autem ad domesticos fidei. (Ex Hieron.) Imitemur Patrem nostrum, qui est fons bonitatis, et solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos, et omnibus beneficiamus, maxime domesticis fidei, hoc est Christianis, C qui eumidem habent Patrem. Videtur mihi locus iste posse et superioribus cohaerere, ut domesticos fidei magistros nominet, quibus supra omnia quæ putantur bona ab auditoribus suis jussaret ministrare, id est, paganis atque Christianis, et bonis et malis misericordiam faciamus, ne eis quod Deus non negat denegenus. Maxime tamen his qui peculiareum fidei cultui ac religioni exhibent famulatum.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. VI.

Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odio habebit et alterum diligit, aut unum sostinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestrae quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plusquam vestimentum? Respicite volatilia cœli, quoniam non scirent, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescent, non laborant neque tentant. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua copertus est sicut unum existitis. Si autem fenum agri quod holie est, et cras in elibanum mittitur Deus sic vestit, quanto ma-

gis vos, minime fidei. Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibimus, aut quo operiemur. Haec enim omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærите autem primum regnum Dei, et justitiam ejus, et haec omnia adiungentur vobis.

Nemo potest duobus dominis servire. (Ex August.) Qui sunt duo domini deinceps ostendit, cum dicit: Non potestis Deo servire et mammonæ. Mammona apud Hebraeos sive Syros, divitiae nuncupantur. Congruit et Punicum nomen, nam lucrum Punicæ mammon dicitur (Ex Hieron.) Audiat hoc avarus, audiat Christianus, non posse se simul divitiis Christo que servire, et tamen non dixit: Qui habet divitias, sed qui servit divitiis. Qui enim divitiarum servus est, divitias custodit ut servus. Qui autem servitutis excussum jugum, distribuet eas ut dominus.

Aut enim unum odio habebit, et alterum diligit, aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Patietur durum et perniciosum dominum, quisquis servit mammonæ, sua enim cupiditate implicatus, subditur diabolo, sed tamen patitur, alterum autem contemnit. Non dixit: Odio habet, nullius enim fere conscientia Deum odisse potest, contemnet autem, id est, non timet.

Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Ut intelligas eum qui dedit animam, multo facilius escam esse daturum, et qui corpus dedit, multo facilius daturum esse vestimentum. Quo loco queri solet utrum ad animam cibus iste pertineat, cum anima incorporea sit, iste autem cibus corporeus est. Sed animam pro ista vita noverimus positam, cuius retinaculum est alimentum Secundum istam significationem dictum est: *Qui amat animam suam, perdet illam; et Pastor bonus animam suam ponit* (Iohann. x, 14). Quod nisi de hac vita acceperimus, contrarium erit illi sententiae, qua dictum est: *Quid proderit, si totum mundum luceretur, anima vero suæ detrimentum patiatur* (Matth. xvi)?

Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? (Ex Hieron.) Quod dicit istiusmodi est, qui majora præstitit utique et minora præstabit. *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea, et Deus pascit illa* (Matth. vi). Simpliciter ergo accipendum, quod si volatilia absque cura et cursum Dei aluntur prævidentia, quæ hodie sunt et cras non erunt, quorum anima mortalis est, et cum esse cessaverint, semper non erunt, quanto magis homines, quibus mortalitas repromittitur, Dei regantur arbitrio!

Nonne vos magis pluris estis illis? (Ex August.) Id est, chariores estis vos, et plus valctis, quia rationales estis.

Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? Id est, in cuius potestate et dominatio

factum est, ut ad hanc statram corpus vestrum A perduceretur, ejus providentia vestiri potest.

Considerate lilia agri quomodo crescunt, non labo-rant neque nent. Dandum erat etiam de vestimentis documentum, sicut datum est pro alimento, sed ista documenta non sic allegorice discutienda sunt, ut queramus quid significaverit avis aut lilia, posita sunt enim ut de rebus minoribus majora persuaderentur.

Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est sicut unum ex istis. (Ex Fulg.) In omni gloria, id est, in omni varietate vestium, deliciarum, sive in magnitudine regni, sicut unum ex istis subauditur liliis.

(Ex Hilar.) Et revera quod nec sericum quae regum purpura est, nec pictura textricu[m] potest floribus comparari, quid ita rubet ut rosa? quid ita candel ut lilyum? viola vero purpuram nullo superari murice oculorum magis quam sermonis indicium est.

Si autem fenum agri quod hodie est, et cras in cli-banum mittetur, id est in ignem, Deus sic vestit. Hic intelligitur quod superius lilia non specialiter pro una, sed generaliter pro multis dixerit herbis.

Quanto magis ros, minimæ fidei! Ille enim minimus est in fide, qui non est perfectus in charitate. Charitas enim omnia credit, fides enim a modo incipit, sed crescit usque dum ad id quod perfectum est pervenit. Unde et apostoli Domino dicunt: *Auge nobis fidem.* Quam perfectam Paulus omnem nominat, dicens: *Et si habuero omnem fidem, et reliqua* (I Cor. xii).

Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manduca-bimus, aut quid, etc. Labor exercendus est, sollicitudo tollenda. Hoc quod dicitur: *Ne solliciti sitis, etc.*, de carnali cibo et vestimento accipiamus, ceterum de spiritualibus cibis et vestimentis semper debemus esse solliciti.

Quærите autem primum regnum Dei. Hic primum non pro ordine posuit, sed pro qualitate, ac si diceret: Quærite præcipua ante omnia, et summe regnum Dei et justitiam ejus, et dabitur vobis, et insuper, id est, excepto regno quidquid opus fuerit, adjicietur vo-bis.

HEBDOMADA XVII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS, CAP. III.

Obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Hujus rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini mei Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in celo et in terra nominatur, ut det vobis secundum divinitatis glorie suæ virtutem, corroborari per spiritum ejus in interiori hominē, habitare Christum per fidem in cordibus vestris. In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, et profundum. Scire etiam supereminentem scientiam

charitatem Christi, ut impleamini in omni plenitudinem Dei. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia et in Christo Jesu in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

Obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. (Ex Hieron.) Hoc est ergo quod Apostolus rogat, et a Domino magnopere deprecatur, ne deficiant in pressuris suis. Videbat quippe se de Iherusalem usque ad Ilyricum Evangelium prædicasse,isse Romam, Hispaniam perrexisse, vel ire disponere, totus mundus ad doctrinam ipsius, de potestate principis tollebatur. Deserabant iida et cultoribus tempora deserta squalore et sordibus replebantur. Ob quam causam omnis exercitus dæmonum, omnis turba iniuriarum fortitudinum contra ipsum facta cuneo dimicabat, ut per tribulationes et angustias Evangelium Christi desineret prædicare, et lassus aliquando requiesceret. Hoc est itaque quod ait: *Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis*, totum enim quod patior, quod tribulor, quod coarctor vestræ salutis est causa, dum vobis Evangelium annuntiare desidero, quæ tribulationes meæ vestra est gloria. Potest autem secundum id, quod latius expressit, propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Illud autem potest expōni, quod pro Ephesiis petat, ne in pressuris apostoli lassescant atque deficiant. Siquidem et ea quæ sequuntur, huic magis sensu congruunt.

Hujus rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini nostri. Sicut enim sunt oculi exterioris et interioris, ita sunt genua hominis exterioris et interioris. Nam quod Apostolus ait: *Ut in nomine Jesu Christi omne genu flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum* (Philip. ii), non ad genua corporis, sed ad subjectiōnem mentis, et inclinationem animæ, cordisque obsequium pertinet. Haec autem specialiter exponentes, non statim iuxta litteram orandi consuetudinem tollimus, qua Deum genu posito suppliciter adoramus. Sed sicut illud edificat simplices, sic veram geniculationem esse docemus in animo, quia multi corporales flectentes genu, animæ nequaquam flectunt, et e diverso alii crebro Deum corpore deprecantes, magis se animo curvaverunt.

Ex quo omnis paternitas in celo et in terra nominatur. Non ut in Latinis codicibus additum est, ad patrem Domini nostri Jesu Christi, sed simpliciter ad patrem legendum, ut Dei patris nomen non in Domino nostro Jesu Christo, sed omnibus creaturis rationabilibus coaptetur. Notandum quod non dixerit: Ex quo omnis paternitas in celis et in terra nata est vel creata, sed ex quo omnis paternitas in celis et in terra nominatur. Aliud est enim appellationem paternitatis mereri, aliud naturæ habere consortium. Sicut ergo solus bonus bonos facit, et solus verus, veritatis nomen impertit, ita et solus pater, qui creator est omnium et universorum causa, substantia,

præstat cæteris, ut patres esse dicantur. Quæritur A bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. vero quam ob causam et in cœlis ab eo omnis paternitas appelleatur. Quomodo nos patriarchas et prophetas nostros patres dicimus, ita puto et Angelos cæterasque virtutes habere principes sui generis in cœlestibus, quos patres gaudeant appellare. Archangelus enim nisi angelorum dici non potest, et dominatio principatus et potestates nisi inferiores subjectos habent, non vocantur. Potest ergo et hoc dici, quod Deus Domini nostri Jesu Christi juxta substantiam pater est, et unigenitus non est adoptione filius, sed natura. Cætere quoque creature paternitatis nomen adoptione meruerunt.

Ut det vobis, etc. Propterea dicit, curvo genua mea ad patrem, ut tribuat vobis virtutem gloriæ sure, id est, majestatis sue habere consortium, vosque roboret atque confirmet per spiritum sanctum, quia nulla fortitudo absque Spiritu sancto est. Roboret autem atque confirmet in interiori hominem. Non enim exteriorum, sed interiorum heminem cupimus roborari, ut postquam habitaverit Christus in interiori homine, in ipsius interioris hominis habitet principali, id est, in cordibus vestris. Hoc autem totum per fidem fiet, si credamus in eum. Quam obrem ait, habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Habitatio autem ista, quæ per exordium fidei fabricatur, radices et fundamenta in charitate habet, hæc est vita cordium, in qua vivimus in sæculum sæculi, ab initio fidei usque ad finem speci.

In charitate radicati, etc. Hæc est communio cuiusdam divinæ cœlestisque reipublicæ, hinc saturantur pauperes, non sua querentes, sed quæ Jesu Christi. Nam de ipso pane quo tales saturantur quodam loco Apostolus dicit: *Unus panis, unum corpus multi sumus (I Cor. x).*

Quæ sit latitudo, etc. Ipsa caritas cum in bonis operibus dilectionis exercetur, quasi ad subveniendum quaquaversum potest porrigi, et hæc latitudo est. Nunc longanimitate adversa tolerat in eo quod veraciter tenuit, perseverat, et hæc longitudo est, hoc autem totum propter adipiscendam vitam facit æternam quæ illi promittitur in excelso, et hæc altitudo est. Existit vero ex hoc cultu ista caritas, ubi fundati quodammodo et radicati sumus, ubi cause voluntatis Dei non vestigantur, et hoc est profundum. Altitudo quippe commune nonen est excelsus et profundo. Sed cum in excelsus dicitur, sublimitatis eminentia commendatur. Cum autem in profundo, difficultas investigationis et cognitionis, unde et illud Deo dicitur: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tue (Psal. xci).*

Scire et jam supereminenter, etc. In hoc mysterio figura crucis ostenditur, qui enim quia voluit mortuus est, quomodo voluit mortuus est. Non frustra igitur tale genus mortis elegit, nisi ut in eo quoque latitudinis hujus et longitudinis et altitudinis et profunditatis magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno quod transversum desuper figitur, hoc ad

Longitudo in eo quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est. Ibi enim quodammodo statur, hi est, persistitur et perseveratur, sed et tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illo quod transversum figitur sursum versus relinquitur, hoc est, ad caput crucifixi, quia bene sperantium superna exspectatio est. Jam vero illud ex ligno quod non apparet, quod fixum occultatur, unde totum illud exsurgit, profunditatem significat, gratuitate gratiae, in quo nullorum ingenia conteruntur, id vestigare co[n]tantia, ut ad extremum eis dicatur: *O homo, tu quis es, ut respondeas Deo (Rom. ix)*

Ei autem qui potens est, etc. (Ex Hieron.) B Ostendens se quidem juxta imbecillitatem hominis postulasse, quæ eis conducibilia videbantur. Cæterum quantum ad rei ipsius pertinet veritatem plus Deum valere tribuere, quam rogatur. Præstabit igitur super quam petimus aut intelligimus, secundum eam virtutem quæ operatur in nobis.

Ipsi gloria in ecclesia, etc. Ipsi itaque Deo sit gloria, primum in ecclesia quæ est supra, non habens maculam, neque rugam, et quæ propterea gloriam Dei recipere potest, quia corpus est Christi, deinde in Christo Jesu, quia in corpore assumpti hominis, cuius sunt universa membra credentium, omnis divinitas corporaliter, quæ quidem gloria non in præsens tantum tempus extenditur, et futuris sæculis terminatur, sed in omnes generationes in sæculum sæculorum ineffabili æternitate permanet, crescit, augetur.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. VII.

C Ibat Jesus in civitatem quæ vocatur Naim, et ibant cum illo discipuli ejus, et turba copiosa. Cum autem appropinquarent portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur, filius unicus matris suæ, et hæc vidua erat, et turba civitatis multa cum ea. Quam cum vidisset Jesus, misericordia motus super eam, dixit illi: *Noli flere. Et accessit et letigit loculum.* Hui autem qui portabant, steterunt, et ait: *Adolescens, tibi dico, surge.* Et resedit qui erat mortuus, et cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum dicentes: *Quia Propheta Magnus surrexit in nobis et quia Deus visitavit plebem nostram.*

D Ibat Jesus in civitatem quæ vocatur Naim, et ibant cum illo discipuli ejus, et turba copiosa. Naim civitas est Galileeæ in secundo milliario Thabor montis, contra meridiem, juxta Endor, qui est vicus grandis in quarto milliario ejusdem montis ad meridiem. Interpretatur enim Naim fluctus vel commotio.

Cum autem appropinquaret portæ civitatis. Portæ civitatis quæ defunctus efferebatur, puto aliquem de sensibus esse corporeis, qui enim seminat inter fratres discordias, qui iniquitatem in excelsis loquitur, is per oris portam extrahitur mortuus. Qui viderit mulierem ad concupiscentiam eam per oculorum portam amoris judicium profert. Qui fabulis otiosis

obscenis carminibus vel detractionibus aurem libenter aperit, hanc animæ suæ portam mortis efficit.

Ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ. Defunctus hic, qui extra portam civitatis multis est intuentibus elatus, significat hominem lethali crimini funere soporatum, eamdemque insuper animæ mortem non cordis adhuc cubili tegentem, sed ad multorum notitiam per locutionis operisue sui indicium, quasi per suæ civitatis ostia propalantem. Qui bene filius unicus matris suæ fuisse perhibetur, quia licet e multis collecta per fontis lavacrum una sit perfecta et immaculata virgo mater ecclesia, singuli quique tamen fidelium universalis se ecclesiæ filios rectissime fatentur. Nam et electus quilibet, quando ad fidem imbuitur, filius est, quando alios imbuunt, mater. An non materno erga parvulos agebat affectu, qui ait: *Filioli mei, quos iterum parturio, docet formetur Christus.*

Et hæc vidua erat, et turba civitatis multa cum illa. Viduam esse ecclesiam omnis anima sponsi Dominique sui se morte redemptam meminit, agnoscit. Divino autem nutu multa Dominum turba, multa viduam comitabatur, ut viso tanto miraculo, multi testes, multi Dei sierent laudatores.

Quam cum vidiisset Jesus, misericordia motus super eam, dixit: Noli flere. Desiste, inquit, quasi mortuum flere, quem mox vivum resurgere videbis, et pulchre Evangelista Deum prius misericordia mortuam esse super matrem, ac sic filium suscitare testatur, ut in uno nobis exemplum imitandæ pietatis ostenderet, in altero fidem mirandæ potestatis asserueret.

Et accessit et tetigit loculum, hi autem qui portabant steterunt. Loculus in quo mortuus effertur, male secura desperati peccatoris conscientia est. Qui vero sepeliendum portant, vel immunda desideria, quæ hominem rapiunt in interitum, vel lenocinia blandientium sunt venenata sociorum. Quæ peccata nimirum, dum favoribus tollunt, accumulant, peccantesque contemptu, quasi aggere terræ obruunt. De quibus alibi dicitur: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* (*Matth. viii*). Mortuos quippe mortui sepelunt, cum peccatores quique sui similes alios nocivo favore demulcent, congesta pessimæ adulatioonis mole, ne qua aliquando spe resurgendi potiantur opprimunt. Domino ergo loculum tangentे, fumeris bajuli steterunt, quia superni formidine judicii attracta conscientia, et carnalium sœpæ affluentiam voluptatum, et injuste laudantium turbam coercens, ad seipsam revertitur, vocantque ad vitam festina respondet Salvatori, unde recte sequitur:

Et dixit adolescenti, tibi dico surge, et resedit qui erat mortuus, et caput loqui, et dedit illum metri suæ. Resedit quippe qui erat mortuus, cum interna compunctione reviviscit peccator, incipit loqui cum reducis indicia vite cunctis qui peccatum luxerant ostendit. Redditur matri, cum per sacerdotalis decreta judicii communioni sociatur ecclesiæ.

A *Accepit autem omnes timor, et magnificabant, etc.* Quanto desperior animæ mors ad vitam revocatur, tanto plures eodem corriguntur exemplo. Vide David prophetam, vide apostolum Petrum, quorum quo gradus altior, eo casus gravior. Quo autem gravior casus, eo pietas erigentis gratior, quo vero gratior in eis Domini pietas apparuit, eo certior cunctis pœnitentibus spes salutis apparuit, ut jure omnes qui audiunt dicant:

Quia Deus visitavit plebem suam. Non tantum verbum suum semel incorporando, sed etiam nostra hoc, ut suscitar debemus semper in corda mittendo.

HEBDOMADA XVIII POST PENTECOST.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD EPRESIOS, CAP. IV.

B *Obsecro vos ego vincut in Domino, ut digne ambe* buletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate. Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestre. Unus Dominus et una fides, unum baptismus, unus Deus et pater omnium, qui est super omnes et per omnia et in omnibus nobis. Qui est benedictus in sæcula sæculorum, Amen.

C *Obsecro itaque vos ego vincut in Domino, ut digne ambuletis, etc.* (Ex Hieron.) Potest et in Christi vinculis, et in carcere pro martyrio constitutus, haec scribere. Milius autem est, si vinculum Domini charitate dicamus. Est et alia expositio, quæ an recipienda sit, erit in potestate lectoris. Vinculum animæ corpus hoc dici, et quia Paulus ob ministerium Evangelii corpus acceperit, consequenter Christi vincutus sit appellatus. Ambulare credendus est, qui ingreditur per eum qui dicit: *Ego sum via, et non declinet, neque ad dexteram neque ad sinistram* (*Joan. xiv; Prov. iv*), et avertit pedem suum ab omni via mala, completurque in eo: *A Domino gressus hominis diriguntur* (*Psal. xxxvi*).

D *Cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia.* Qui terram et cinerem esse se novit, et post paululum in pulverem dissolvendum, nunquam superbia elevabitur, et qui Dei aternitate perspecta, breve et pene ad puncti instar humanae vite spatium cogitarit, ante oculos suos semper habebit interitum, et erit humili atque dejectus: omnis autem humilitas non tam in sermone quam in mente est, ut humiles nos esse conscientia noverit, et nunquam nos vel scire vel intelligere vel esse aliquid aestimemus. Mansuetudo quoque illa est, quæ nulla passione turbatur, et specialiter ira et furore rumpitur, quam qui habuerit, beatitudinem, quæ Domini voce promissa est, consequetur.

Supportantes invicem in charitate. Illoc ipsum mihi videtur significare et illud quod ad Galatas scribitur: *Alterutrum onera restra portate* (*Gal. vi*). Alterutrum onera portare, vel sufferre invicem in charitate eos completere dicimus, qui divites sunt, et inopiam pauperum sublevant. Nec peccantem fratrem, nec inopem consolatur, qui non habet charita-

tem, contemnit verba Apostoli commententis : *Debet nos autem nos, qui fortiores sumus, infirmitates inbecillum portare, et non nobis metipeis placere* (Rom. xv).

Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Ephesiis, qui jam unitatem sancti Spiritus fuerant consecuti, recte dicitur, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Qui enim quid habet, servandi illi sollicitudo precipitur, qui autem non habet, studium illi ut habere valeat, imperatur.

Unum corpus. Vel simpliciter unum corpus Christi intelligitur, quae est Ecclesia, vel certe quod ex virginie est dignatus assumere, ne illi quidem putent toties corporatum, quoties in Veteri apparuit Testamento.

Unus spiritus. Unus quippe largitor et sanctificator est omnium, vel certe unus corpus ad vitam referunt et opera, quae Graece dicuntur πνευμάτως ζόει, et unus spiritus ad scientiam et contemplationem, quae proprio versatur in corde, et ab illis dicitur θεοπία.

Sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Cum ergo membrum quis fuerit Ecclesiae, nec ab uno ejus spiritu separatus, consequenter erit in una spe vocationis. Quærerit quomodo una spes vocationis sit, cum apud Patrem diversæ sint mansiones, a.i. quod unam spem vocationis regnum cœlorum, quasi unum bonum Dei Patris esse dicemus, et in una domo varias mansiones. Alia enim gloria scilicet, alia lunæ, alia stellarum (I Cor. xv), aut certo illud subtilius indicatur, quod in fine et consummatione rerum in pristinum statum restituenda sint omnia, quando omnes unum corpus efficiemur, et in virum perfectum reformamur, et oratio pro nobis Salvatoris impletur : *Pater, da ut quomodo ego et tu unus sumus, sic et isti in nobis unus sint* (Joan. xvii).

Unus Dominus et una fides, unum baptismata, unus Deus et Pater, etc. Unus est Dominus, et unus est Deus, quia Patris et Filii dominatio una divinitas est, propterea et fides una dicitur, quia similliter in Patrem, et in Filium, et in Spiritum sanctum credimus; et baptismata unum, eodem enim modo et in Patrem, et in Filium, et in Spiritum sanctum baptizamur, et ter mergimur, ut Trinitas unum appareat sacramentum. Et non baptizamur in nominibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti, sed in uno nomine, quod intelligitur Deus. Potest unum baptismata et ita dici, quod licet ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptismata reputetur. Unum quoque baptismata est in aqua, et spiritu, et igni, et de quo Dominus loquitur : *Baptisma habeo baptizari* (Luc. xii), et alibi : *Baptismate meo baptizamini* (Ex Vulg.) Qui salubriter credit in Patre, necessario credit et Filio et Spiritui sancto, nec alieni in sancta Trinitate separatim credulitas exhibetur, unitati enim divinae una servitus jure debetur, quia et baptismatis gratia inseparabiliter uno tribuantur no-

A mini Trinitatis, et ideo unus Deus, et una fides, et unum baptismata ore apostolico prædicatur.

Qui super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis, qui est benedictus in saccula. Diversitas autem præpositionum, in quibus dicitur : *Unus Deus et pater omnium, qui super omnes et per omnia, et in omnibus* diversam intelligentiam sapit. Super omnia enim est Deus Pater, qui auctor est omnium, per omnia Filius, qui euncta transcurrit vadique per omnia in omnibus Spiritus sanctus, quia nihil absque eo est. Quidam hoc, quod scriptum est : *Super omnes et per omnia, et in omnibus ad Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum sit testimonium esse referendum, ut super omnia, Pater sit, quia auctor est omnium, per omnia Filium, quia per Filium creata sunt omnia, in omnibus Spiritus sanctus, ipse enim creditibus datur, et templum sumus Spiritus sancti, et Pater et Filius habitant in nobis.*

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XIV.

Cum intraret Jesus in domum cuiusdam principis Phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Jesus dixit ad legisperitos et Phariseos : Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum ac dimisit. Et respondens ad illos dixit : Cujus vestrum asinus aut bos in putorem cadet, et non continuo extrahet eum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Diccebant autem ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos : Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior sit te invictatus ab illo, et veniens is qui te et illum vocavit, dicat tibi : Da huic locum, et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vale, recumbere in novissimo loco, ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi : Amice, ascende superius, tunc erit tibi gloria coram simul discubentibus, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. »

Cum intraret Jesus in domum cuiusdam principis Phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum, et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. (Ex Beda.) Hydropis morbus ab aquoso humore vocabulum trahit. Graece enim ὕδωρ aqua vocatur. Est autem humor subcutaneus, de vitio vesicæ natus, cum inflatione turgente et anhelitu fistido. Propriumque est hydropici, quanto magis abundat humor inordinato, tanto amplius sitire. Et ideo comparatur ei quem fluxus carnalium voluptatum exuberans aggravat. Comparatur diviti avaro, qui quanto est copiosior divitiis, quibus non benvolitur, tanto ardentius talia concupiscit.

Et respondens Jesus dixit ad legisperitos et Phariseos, si licet sabbato curare? at illi tacuerunt. Quod dicitur respondisse Jesus, ad hoc respicit quod presummatum est, et ipsi observabant eum. Dominus enim

movit cogitationes hominum, sed merito interrogati latcent, qui contra se dictum quidquid dixerint, vident. Nam si licet sabbato curare, quare Salvatorem an curet observant? Si non licet, quare ipsi sabbato pecora curant.

Ipsa vero apprehensum sanarit ac dimisit. Provida dispensatione Dominus ante legisperitos et Pharisaeos hydropicum curat, et mox contra avaritiam disputat, ut videlicet per injus ægritudinem corporis melius exprimeretur ægritudo cordis. Denique post multa disputationis ejus hortamenta subjunctum est, audiebant autem omnia haec Pharisæi, qui erant avari et deridebant illum. Hydropicus quippe, quo amplius biberit amplius sitit, et omnis avarus sitim multiplicat, qui cum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius ambulet.

Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum asinus est bos in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die sabbati? Sic observatores sui Pharisæos convincit, ut eodem avaritiae condemnaret: Si vos, inquit, in sabbato asinum aut bovem, aut aliud quodlibet animal in puteum decidens eripere festinatis, non animali, sed vestre avaritiae consulentes, quanto magis ego hominein, qui multo melior est pecore, debebo liberare? Congruenterque hydropicum animali, quod cecidit in puteum, comparavit, humore enim laborabat, sicut illam mulierem quam decem et octo annis alligatam dixerant, et ab eadem alligatione solvebat. Comparavit jumento, quod solvitur, ut ad aquam ducatur, et bene utroque loco bovem posuit et asinum, quia sive sapientes quosque et habentes, sive supra dictum est, utrumque populum significari sentiamus, cum videlicet cuius cervicem jugum legis attrivit, atque eum quem quilibet seductor reperit, quasi brutum animal, et nulla ratione remittens, quo voluit errore subtraxit, omnes Salvator adveniens Satanae vinculis astrictos, omnes in uno concupiscentia puto dimersos invenit. Non est enim distinctio: *Omnis enim peccarerunt et egent gloria Dei. Justificati gratis per gratiam ipsius per redempcionem, quæ est in Christo Iesu (Rom. iii).*

Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accibitus eligerent, dicens ad illos: *Cum invitatis sucris ad nuptias, non discumbas in primo loco.* Aperta quidem ad litteram est haec admonitio Salvatoris, docens humilitatem, non solum apud Deum, sed etiam apud homines esse laudabilem. Sed quoniam hanc Evangelista non frustra parabolam vocat, breviter intuendum quid etiam mynus signet. Nuptias appellari Christi et Ecclesie conjunctionem multis locis appareat, e quibus unum est: *Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu sponsus cum illis est jejunare (Math. ix)?* Aliud: Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias. Has ergo nuptias quisquis invitatus adierit, id est Ecclesie se membris fidei gratia coniuxerit, non discubebat in primo loco, hoc est, non se de meritis gloriando, quasi sublimior ceteris ex-

A tollat, et quidem studeat juxta alterius loci parabolam, ueste nupciali uestitus, hoc est, virtutum fulgore coruscus apparere, sed ipsarum ambitum virtutum loco devote humilitatis adornet.

Ne forte honoratior te sit invitatus ab eo, et veniens is qui te et illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum, et tunc incipes cum rubore novissimum locum tenere. Honoratiori post invitato locum dat ille, qui de longo sue conversationis confidentia securior factus, vita illorum qui se in Christo secuti sunt, agilitate prelitur. Et cum rubore novissimum locum tenet, quando de aliis meliora cognoscens, quidquid de sua operatione celsum sentiebat humiliat, dicens cum Prophetâ: *Egens sum ego, et in laboribus a juventute mea: exaltatus autem humiliatus sum et confusus B (Psal. lxxxviii).*

Sed cum vocatus fueris ad nuptias, vade, recumbe in novissimo loco. Quanto magnus es, inquit, humilita te in omnibus. Et Psalmista gloriat: *Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum (Psal. cxviii), manifeste significans ita se a Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humiliata sentiret.*

Ut cum renierit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Veniens Dominus quem humili invenerit, amice nomine beatificans, superius ascendere præcipiet. *Quicunque enim humiliarerit se, sicut parvulus hic est major in regno caelorum (Math. xviii).*

Tunc erit tibi gloria coram simul discubentibus. C Pulchre dicitur, tunc erit tibi gloria, ne nunc querere incipias, quod tibi servatur in fine, quia, sicut Salomon ait: *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit (Prov. xx).* Potest autem in hac vita intelligi, qui in novissimo loco recubens invenitur Domino veniente sublimatus. Quia quotidie Dominus suas nuptias intrat, quotidianus mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, et superbos despiciens, humilibus sepe tanta suis spiritus munera prestat, ut eos merito simul discubentium, hoc est, in fine quiescentium coetus unanimi admiratione glorificet, stupensque in auctoris sui laudationem prosiliat dicens: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis consitutus est principatus eorum (Psal. cxxxviii).*

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Et ex hac conclusione, manifeste docet, præcedentem Domini sermonem typice intelligendum. Neque enim mox omnis qui se coram hominibus exaltat, humiliabitur, aut qui se in conspectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis. Sed o contrario nonnunquam, qui se vel in apice dignitatis, vel in alia qualibet acquirenda gloria sublevat, usque in finem exaltari non cessat. Similiter et humili qui libet ac verecundus, in sua, qua contentus est, usque ad vitæ terminum mediocritate perseverat. Et ideo quia juxta veritatis sententiam, omnis qui se incaute de meritis allevat, humiliabitur a Domino, et qui proinde se de benefactis humiliat exaltabitur ab eo,

tem, contemnit verba Apostoli commententis : *Debetis autem nos, qui fortiores sumus, infirmitates imbecillium portare, et non nobismetipsis placere* (Rom. xv).

Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Ephesiis, qui jam unitatem sancti Spiritus fuerant consecuti, recte dicitur, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Qui enim quid habet, servandi illi sollicitudo praecipitur, qui autem non habet, studium illi ut habere valeat, imperatur.

Unum corpus. Vel simpliciter unum corpus Christi intelligitur, quæ est Ecclesia, vel certe quod ex virginie est dignatus assumere, ne illi quidem putent toties corporatum, quoties in Veteri apparuit Testamento.

Unus spiritus. Unus quippe largitor et sanctificator est omnium, vel certe unum corpus ad vitam referunt et opera, quæ Græce dicuntur πάντες οὐσίας, et unus spiritus ad scientiam et contemplationem, quæ proprio versatur in corde, et ab illis dicitur θεοπίας.

Sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Cum ergo membrum quis fuerit Ecclesie, nec ab uno ejus spiritu separatus, consequenter erit in una spe vocationis. Quæritur quomodo una spes vocationis sit, cum apud Patrem diversæ sint, mansiones, aliquid unam spem vocationis regnum cœlorum, quasi unum bonum Dei Patris esse dicemus, et in una domo varias mansiones. Alia enim gloria scilicet, alia luce, alia stellarum (I Cor. xv), aut certo illud subtilius indicatur, quod in fine et consummatione rerum in pristinum statum restituenda sint omnia, quando omnes unum corpus efficiemur, et in virum perfectum reformamur, et oratio pro nobis Salvatoris impletur : *Pater, da ut quomodo ego et tu unum sumus, sic et isti in nobis unum sint* (Joan. xvii).

Unus Dominus et una fides, unum baptismus, unus Deus et Pater, etc. Unus est Dominus, et unus est Deus, quia Patris et Filii dominatio una divinitas est, propterea et fides una dicitur, quia similiiter in Patrem, et in Filium, et in Spiritum sanctum creditur; et baptismus unum, eodem enim modo et in Patrem, et in Filium, et in Spiritum sanctum baptizamur, et ter mergimur, ut Trinitas unum appareat sacramentum. Et non baptizamur in nominibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti, sed in uno nomine, quod intelligitur Deus. Potest unum baptismus et ita dici, quod licet ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptismus reputetur. Unum quoque baptismus est in aqua, et spiritu, et igni, et de quo Dominus loquitur : *Baptisma habeo baptizari* (Luc. xii), et alibi : *Baptismate meo baptizamini* (Ex Vulg.) Qui salubriter credit in Patre, necessario credit et Filio et Spiritui sancto, nec alicui in sancta Trinitate separatim credulitas exhibetur, unitati enim divine una servitus jure debetur, quia et baptismatis gratia inseparabiliter una tribuantur no-

A mini Trinitatis, et ideo unus Deus, et una fides, et unum baptismus ore apostolico praedicatur.

Qui super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis, qui est benedictus in saecula. Diversitas autem propositionum, in quibus dicitur : *Unus Deus et pater omnium, qui super omnes et per omnia, et in omnibus diversam intelligentiam sapit.* Super omnia enim est Deus Pater, qui auctor est omnium, per omnia Filius, qui euncta transcurrit vadiisque per omnia in omnibus Spiritus sanctus, quia nihil absque eo est. Quidam hoc, quod scriptum est : *Super omnes et per omnia, et in omnibus ad Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum sit estimant esse referendum, ut super omnia, Pater sit, quia auctor est omnium, per omnia Filium, quia per Filium creata sunt omnia, in omnibus Spiritus sanctus, ipse enim creditibus datur, et templum sumus Spiritus sancti, et Pater et Filius habitant in nobis.*

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XIV.

Cum intraret Jesus in domum cuiusdam principis Phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Jesus dixit ad legisperitos et Phariseos : Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensus sanavit eum ac dimisit. Et respondens ad illos dixit : Cujus vestrum asinus aut bos in putem edet, et non continuo extrahet eum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Diccebant autem ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos : Cum invitatus fueris ad nuptias, non discendas in primo loco, ne forte honoratior sit te invictatus ab illo, et veniens is qui te et illum vocavit, dicat tibi : Da huic locum, et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vale, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi : Amice, ascende superius, tunc erit tibi gloria coram simul discubentibus, quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. »

Cum intraret Jesus in domum cuiusdam principis Phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum, et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. (Ex Beda.) Hydropis morbus ab aquoso humor vocabulum trahit. Græce enim ὕδωρ aqua vocatur. Est autem humor subcutaneus, de vitio vesicæ natus, cum inflatione turgente et anhelitu fœtido. Propriumque est hydropici, quanto magis abundat humor inordinato, tanto amplius siti. Et ideo comparatur ei quem fluxus carnarium voluptuosa exuberans aggravat. Comparatur diviti avaro, qui quanto est copiosior divitiis, quibus non benvolitur, tanto ardenter talia concupiscit.

Et respondens Jesus dixit ad legisperitos et Phariseos, si licet sabbato curare? at illi tacuerunt. Quod dicitur respondisse Jesus, ad hoc respicit quod premissum est, et ipsi observabant eum. Dominus enim

*novit cogitationes hominum, sed merito interrogati
tacent, qui contra se dictum quidquid dixerint, vi-
dant. Nam si licet sabbato curare, quare Salvatorem
an curet observant? Si non licet, quare ipsi sabbato
peccora curant.*

*Ipse vero apprehensum sanarit ac dimisit. Pro-
vida dispensatione Dominus ante legisperitos et Pha-
risaeos hydropicum curat, et mox contra avaritiam
disputat, ut videlicet per injus aegritudinem corporis
melius exprimeretur aegritudo cordis. Denique post
multa disputationis ejus hortamenta subjunctum
est, audiebant autem omnia haec Pharisæi, qui erant
avari et deridebant illum. Hydropicus quippe, quo
amplius biberit amplius sitit, et omnis avarus sitim
multiplicat, qui cum ea quæ appetit adeptus fuerit,
ad appetenda alia amplius ambulet.*

*Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum asinus
est bos in putoem cadel, et non continuo extrahet illum
die sabbati? Sic observatores sui Pharisæos convin-
cunt, ut eosdem avaritiae condemnent: Si vos, inquit,
in sabbato asinum aut bovem, aut aliud quodlibet
animal in putoem decidens eripere festinatis, non
animali, sed vestre avaritiae consulentes, quanto
magis ego hominem, qui multo melior est pecore,
debeo liberare? Congruenterque hydropicum ani-
mali, quod cecidit in putoem, comparavit, humore
eanim laborabat, sicut illam mulierem quam decem
et octo annis alligatam dixerant, et ab eadem alliga-
tione solvebat. Comparavit jumento, quod solvitur,
ut ad aquam ducatur, et bene utroque loco bovem
posuit et asinum, quia sive sapientes quosque et he-
bates, sive ut supra dictum est, utrumque populum
significari sentiamus, cum videlicet cuius cervicem
jugum legis attrivit, atque eum quem quilibet sedu-
ctor reperit, quasi brutum animal, et nulla ratione
remittens, quo voluit errore subtraxit, omnes Salva-
tor adveniens Satanæ vinculis astrictos, omnes in
imo coacupiscentiae putoem dimersos invenit. Non est
eiam distinctio: *Omnes enim peccaverunt et egent
gloria Dei. Justificati gratis per, gratiam ipsius per
redemptionem, quæ est in Christo Jesu (Rom. iii).**

*Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens
quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in
primo loco. Aperta quidem ad litteram est haec ad-
monitio Salvatoris, docens humilitatem, non solum
apud Deum, sed etiam apud homines esse laudabi-
lem. Sed quoniam hanc Evangelista non frustra pa-
rabolam vocat, breviter intuendum quid etiam my-
stice signet. Nuptias appellari Christi et Ecclesiæ
conjunctionem multis locis appareat, e quibus unum
est: *Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu spon-
sus cum illis est jejunare (Matth. ix)? Aliud: Simile
factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit
nuptias filio suo, et misit servos suos vocare invita-
tos ad nuptias. Has ergo nuptias quisquis invitatus
adierit, id est Ecclesiæ se membris fidei gratia con-
junxerit, non discumbat in primo loco, hoc est, non
se de meritis gloriando, quasi sublimior ceteris ex-**

*A tollat, et quidem studeat juxta alterius loci parabolam, veste nuptiali vestitus, hoc est, virtutum fulgore
coruscus apparere, sed ipsarum ambitum virtutum
loco devote humilitatis adornet.*

*Ne forte honoratior te sit invitatus ab eo, et veniens
is qui te et illum vocarit, dicat tibi: Da huic locum,
et tunc incipes cum rubore novissimum locum tenere.
Honoratori post invitato locum dat ille, qui de longe
sue conversationis confidentia securior factus, vias
illorum qui se in Christo secuti sunt, agilitate pre-
mitur. Et cum rubore novissimum locum tenet, quando
de aliis meliora cognoscens, quidquid de sua opera-
tione celsum sentiebat humiliat, dicens cum Pro-
pheta: *Egens sum ego, et in laboribus a juventute
mea: exaltatus autem humiliatus sum et confusus
B (Psal. lxxxvii).**

*Sed cum vocatus fueris ad nuptias, rade, recumbe
in novissimo loco. Quanto magnus es, inquit, humili-
ta te in omnibus. Et Psalmista gloriatur: *Humiliatus
sum usquequa, Domine, vivifica me secundum ver-
bum tuum (Psal. cxviii), manifeste significans ita se
a Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus
humilia sentiret.**

*Ut cum renuerit qui te inviterit, dicat tibi: Amice,
ascende superius. Veniens Dominus quem humilem
invenerit, amice nomine beatificans, superius ascen-
dere præcipiet. Quicunque enim humiliarerit se, sicut
parentus hic est major in regno cœlorum (Matth.
xviii).*

*Tunc erit tibi gloria coram simul discubentibus.
C Pulchre dicitur, tunc erit tibi gloria, ne nunc que-
rere incipias, quod tibi servatur in fine, quia, sicut
Salomon ait: *Hæreditas ad quam festinatur in prin-
cipio, in novissimo benedictione carebit (Prov. xx).* Po-
test autem in hac vita intelligi, qui in novissimo
loco recububens invenitur Domino veniente sublima-
tus. Quia quotidie Dominus suas nuptias intrat, quo-
tidie mores, sedes, habitus convivantium dijudicat,
et superhos despiciens, humiliibus sepe tanta suis
spiritus munera prestat, ut eos merito simul dis-
cubentium, hoc est, in fide quiescentium cœtus
unanima admiratione glorifcat, stupensque in aucto-
ris sui laudationem prosiliat dicens: *Mihi autem
nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confor-
tatus est principatus eorum (Psal. cxxxviii).**

*Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se
humiliat exaltabitur. Et ex hac conclusione, mani-
feste docet, precedentem Domini sermonem typico
intelligendum. Neque enim inox omnis qui se coram
hominibus exaltat, humiliabitur, aut qui se in con-
spectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis. Sed o
contrario nonnunquam, qui se vel in apice dignitatis,
vel in alia qualibet acquirenda gloria sublevat, usque
in finem exaltari non cessat. Similiter et humiliis qui
libet ac verecundus, in sua, qua contentus est, usque
ad vite terminum mediocritate perseverat. Et ideo
quia juxta veritatis sententiam, omnis qui se incaute
de meritis allevat, humiliabitur a Domino, et qui
proviile se de benefactis humiliat exaltabitur ab eo,*

in eundem procul dubio sensum premissus sermo A
Re:emptoris, quo primos in nuptiis aecubitus queri
vetat, congruit.

HEBDOMADA XIX POST PENTECOST.

EU ISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTRIOS 1,
CAP. 1.

*Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia
quæ data est vobis in Christo Iesu, quia in omni-
bus divites facti estis in illo, in omni verbo et in
omni scientia, sicut testimonium Christi confirma-
tum est in vobis, ita ut nihil vobis desit in ulla
gratia, exspectantibus revelationem Domini nostri
Iesu Christi. Qui et confirmabit vos usque in finem
sine crimenie in die adventus Domini nostri Iesu
Christi.*

*Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia B
Dei quæ data est vobis in Christo Iesu. Gratias qui-
dem ago, quod habetis scientiam matrem virtutum,
sed volo vos scire, quod illa sit vera scientia, quæ
in animorum unitate concordat, ut solet, primum
mollis eloquio provocat, et blanda laude sollicitat.*

*Quia in omnibus dirites facti estis in illo. Hoe di-
cendo Apostolus ostendit eos, quanto ad fidem Chri-
sti accesserunt, omni gratia tunc esse ditatos, id est,
omnibus virtutibus, sapientia, quæ prophetas et
amicos Dei constituit.*

*In omni verbo et in omni scientia. Id est, tam Ve-
teris Testamenti, quam Novi eruditio, dicendo :
Divites facti estis, et addendo, In omni verbo et sci-
entia, in quo essent divites, evidenter ostendat.*

*Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis.
Id est, utriusque voluminis sacramentum, quod Chri-
sti vel prophetavit, vel ostendit adventum, de quo
ait : Quia omnis scriba doctus similis est homini pa-
tri familiaris, qui profert de thesauro suo nova et vetera
(Matth. xii), quæ credentium corda confirmant.*

*Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia. Sicut dicit
Salomon : Venerunt mihi omnia siuam cum ea (Prov.
ultimo), id est, cum sapientia.*

*Expectantibus revelationem, etc. Ideo revelatio-
nem dixit, quia nunc vita nostra abscondita est
cum Christo, quæ tunc corporaliter illius seculi rexe-
bitur.*

*Qui et confirmabit vos, etc. Sicut ait Propheta :
Confirma me in verbis tuis. Et illud : Confirmata hoc,
Deus, quod operatus es in nobis.*

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXII.

*Accesserunt ad Iesum Sadducei, et interroga-
vit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum : Ma-
gister, quod est mandatum magnum in lege? Ait
illi Jesus : Diliges Dominum Deum tuum, ex toto
corde tuo, et ex tota anima tua, et in tota mente
tua. Hoc est primum et maximum mandatum. Se-
cundum autem simile est huic : Diliges proximum
tuum sicut te ipsum. In iis duobus mandatis, uni-
versa lex pendit et Propheta. Congregatis ergo
Phariseis, interrogavit eos Jesus, dicens : Quid
vobis videtur de Christo, filius eius est? Dicunt
ei, David. Ait illis : Quomodo ergo David in spi-*

*ritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus
Domino meo, sede a dextris meis. Donee ponam
inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Si
ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius
eius est? Et nemo poterat respondere ei verbum,
neque ausus fuit quisquam ex illa die cum amplius
interrogare.*

*Accesserunt ad Iesum Sadducei, et interrogavit eum
unus ex eis legis doctor, tentans eum : Magister, quod
est mandatum magnum in lege, etc.? (Ex Beda.) Pri-
mum omnium non pro ordine, sed pro dignitate in-
tellige dictum, id est, maximum omnium sive pri-
mum. Quia ante omnia debemus intimo in corde singu-
li, quasi unicum pietatis fundamentum locare.
Ergo primum omnium et maximum mandatum est
cognitio atque confessio divinæ unitatis, cum execu-
tione bonæ operationis. • Bona autem operatio dilec-
tionis Dei et proximi perficitur, quod breviter aliis
verbis commendat Apostolus dicens : In Christo
enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque pre-
putium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.
Ostendit ex hac responsione scribæ gravem ar-
gentum inter Scribas et Phariseos questionem esse versa-
tam, quod esset mandatum primum sive maximum
divine legis. Quibusdam videlicet hostias et sacrificia
laudentibus, aliis vero majore auctoritate fidei et
dilectionis opera preferentibus, eo quod plurimi
patrum ante legem abesse omni victimarum et sa-
crificiorum consuetudine ex fide tantum, quæ per
dilectionem operatur placent Deo, sursumque apud
ipsam loci haberentur. Nemo autem unquam abesse
fide ac dilectione per holocausta soli et sacrificia
Deo placuisse inventiretur, in qua sententia scriba
iste etiam se fuisse declaravit.*

*Ait illi Jesus : Diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, et ex tota anima tua, et in tota mente tua,
hoc est maximum, etc. (Ex Aug.) Totam magnitudinem
et latitudinem divinorum eloquiorum secura possidet
charitas, qua Deum proximumque diligimus. Docet
nos enim cœlestis unus magister et dicit : Diliges De-
minum Deum tuum ex toto corde tuo, etc. Si ergo nos
vacat omnes scripturas sanctas perscrutari, omnia
involuerat sermonum (quod volvitur enim scrutatur),
omnia scripturarum secreta penetrare, tene chari-
tatem ubi pendent omnia, ita tenetis quod ibi di-
dicisti, tenebis etiam quod uondum didicisti. Si enim
nosti charitatem, aliquid nosti unde et illud pen-
det quod forte non nosti, et in eo quod scripturis
intelligis charitas patet. Ille itaque tenet, et quod
patet, et quod latet in divinis sermonibus, qui cha-
ritatem tenet in moribus, et hoc est : Breviatum ser-
monem faciet Dominus super terram.*

*Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus
dicens : Quid vobis videtur de Christo, cuius filius
est? (Ex Hieron.) Qui ad tentandum Iesum fuerant
congregati, et veritatem fraudulenta interrogatione
capere nitabantur, occasionem prebuerunt confuta-
tioni sue, interroganturque de Christo, cuius filius
sit? Interrogatio Iesu nobis proficit usque hodie*

contra Judaeos. Et hi enim, qui constentur Christum esse venturum hominem simplicem ac sanctum, verum asserunt de genere David. Interrogemus ergo eos docti a Domino, si simplex homo est, et tantum filius David, quomodo David vocat eum Dominum suum? Non erroris incerto, nec propria voluntate, sed in Spiritu sancto.

Dicunt ei: *David.* Ait illis: *Quomodo*, etc. (Ex Beda.) Non autem reprehenduntur, quia David filium dicunt, sed quia Dei filium non credunt. Siquidem ipse et Dominus David est, Deus ante tempora manendo, et filius David apparuit, homo in temporum fine nascendo. Quod autem a patre subjiciuntur iniicii, non infirmitatem filii, sed unitatem naturae, quia in altero alter operatur, significat. Nam et filius subjicit inimicos patri, quia patrem clarificat super terram. *Sede a dextris meis*, etc.

(Ex Fulg.) Hic sessio stabilitatem significat. Apte enim filio post passionis laborem dicitur: *Sede*, id est *victor in gloria*; *a dextris*, non locum, sed *æqualitatem patris* significat. Donec pro semper *in finitum* significat, ut illud: donec senescatis ego sum, ac si diceret: Tu semper sede, quia semper inimici sub pedibus tuis subjicientur, pedes enim Domini vel incarnatio vel ipsi apostoli intelliguntur.

C *Et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa*, etc. Pharisæi et Sadducæi querentes occasionem calumniæ, et verbum aliquod invenire, quod pateret insidiis, quia in sermonibus consuisti sunt, ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanæ tradunt potestati, ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem supervari, sed difficile conquiescere.

Tunc Jesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos, dicens, etc. Quid mansuetius, quid benignius Domino, tentatur a Pharisæis, confringuntur insidiae eorum, et secundum Psalmistam: *Sagittæ parvolorum factæ sunt plagæ eorum* (Psal. LXIII), et nihilominus propter sacerdotium et nominis dignitatem mortatur populos, ut subjiciantur eis, non opera, sed doctrinam considerantes. Quod autem ait: *Super cathedram Mosi sederunt Scribæ et Pharisæi*, per cathedram doctrinam legis ostendit, ei ergo et illud quod dicitur in Psalmo: *Et in cathedra pestilentie non sedit*. Et cathedras vendentium columbas evertit, doctrinam debemus accipere.

(Ex August.) Illa ergo cathedra non eorum, sed Musi cogebat eos bona dicere, etiam non bona facientes. Agebant ergo sua in vita sua. Docere autem sua cathedra illos non permettebat aliena. Multis itaque prosunt dicendo quæ non faciunt, sed longe pluribus profissent faciendo quæ dicunt.

Alligant autem onera gravis et importunitatis, et impo-nunt in humeris hominum, digito autem suo nolunt ea morere. (Ex Hieron.) Hoc generaliter adversus omnes magistros, qui grandia jubent, et minora non levent. Notandum autem quod et humeri et digitus

A et onera et vincula, quibus alligantur, onera spiritu-
liter intelligenda sint.

Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab ho-minibus. Quicunque igitur ita facit quodlibet ut vi-
deatur ab hominibus, scriba est et Pharisæus.

Dilatant enim phylacteria sua. Dominus cum dedi-
set mandata legis per Mosen, ad extreum intulit:
*Ligabis ea in manu tua, et erunt immota ante ocu-*los tuos (Deut. vi); et est sensus: *Præcepta mea* sint in manu tua, ut opere compleantur; *sint ante oculos tuos*, ut die ac nocte mediteris in eis, hoc Pharisæi male interpretantes, scribebant in membranulis decalogum Mosi, id est, decepsis legis verba, complicantes ea, et ligantes in fronte, et quasi corona capitis facientes, ut semper ante oculos move-
B retur, quod usque hodie Indi et Persæ et Babylonii faciunt, et qui hoc habuerit, quasi religiosus in populis judicatur. Et haec ipsa pistariola, phylacteria vocabant, quod quicunque habuisset ea, quasi ob custodiā et muuimentum sui haberet, non intelligentibus Pharisæis, quod haec in corde portanda sint non in corpore, alioquin et armaria et arce habent libros et notitiam Dei non habent.

Magnificant fimbrias. Jusserat quoque aliud Mo-
ses, ut in quatuor angulis palliorum, hyacintinas fimbrias facerent, ad Israelis populum dignoscendum, ut quomodo in corporibus circumcisio signum Ju-
daicæ gentis haberet aliquam differentiam, supersticio magistri, captantes auram popularē, atque ex mulierculis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, et acutissimas in eis spinas ligabant, ut vide-
C licet ambulantes, et sedentes, interdum pungerentur, et quasi hac admonitione retraherentur ad officium Dei, et ministeria servitutis ejus. (Ex Orig.) Istiusmodi erat fimbria parva et brevis ex lege præcepta, quam et mulier illa quæ sanguine fluebat te-
tiguit, in palliolo Domini, sed non est compuncta superstitiosis sentibus Pharisæorum, magisque sanata ad tactum ejus.

D *Amant quoque primos recubitus in cœnis et primas cathedras in synagogis et salvationes in foro et vocari ab hominibus, Rabbi, vos autem nolite vocari Rabbi, unus est magister vester, omnes autem vos fratres estis.* Arguuntur a Domino in reliquis, id est, cur querant primos accubitus in cœnis, et primas ca-
theiras in synagogis, et in publico gulam sectentur et gloriam, et vocentur ab hominibus Rabbi, quod Latino sermone magister dicitur.

(Ex August.) Nunquid putandæ sunt scripturæ Dei sibi esse contrariae? et ideo negligendum est, quod scriptum est: *Honora patrem tuum et matrem tuam* (Exod. xx), quanquam ut patrem intelligamus ipsum Deum, et matrem vero ecclesiam, verumtamen in omnibus rerum ordo servandus est, non enim honoriſcentiam quæ debetur parentibus Dominus eva-
cuabit dicens: *Ne vobis vocetis patrem super terram*, sed quos erigebat in spem vite æterne salvos, tem-
porales istas necessitudines transitorias docebat, ut in eum se patrem extendere, cui non mortui sue-

cessui essent, sed cum illo semper victuri sunt. Ergo nobis patres, et habemus patres, et sumus patres, multis modis, sed uno et singulari modo eodemque aeterno solus Deus pater est.

Et patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim pater vester, qui in celis est, ne vocemini magister, quia magister vester unus est Christus; qui major est vesterum, erit minister vester. (Ex Hieron.) Nec magister nec pater vocandus est ullus, nisi Deus pater, et Dominus Jesus Christus. Pater, quia ex ipso sunt omnia. Magister, quia per ipsum omnia, vel quomodo per dispensationem carnis omnes reconciliati sumus Deo. Nos si hominem patrem vocamus, honorem aetati deferimus, non auctorem nostrae ostendimus vitae. Magister quoque dicitur ex consortio veri magisterii, et ne infinita replicem, quomodo unus per naturam Deus, et unus filius non praedicit ceteris, ne per adoptionem Dii vocentur et filii, ita et unus pater et magister non praejudicat aliis, ut abusive appellantur patres et magistri.

Qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Expositionem istius sententiae quæ superius in hebdomada octavadeccima post Pentecosten.

IN NATALE SANCTI ARCHANGELI MICHAELIS.

EPISTOLA EX APOCALYPSI JOANNIS, CAP. I

Significavit Deus quæ oportet fieri cito, et significavit loquens per angelum servo suo Joanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testimonium Jesu Christi, quæcunque vidit. Beatus qui legit et audit verba prophetæ hujus et servat ea, quæ in ea scripta sunt, tempus enim prope est. Joannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis et pax ab eo, qui est, et qui erat, et qui venturus est, et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt, et a Jesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ. Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et patri suo. Ipsi gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

In diebus illis significavit Deus quæ oportet fieri cito. (Ex Beda.) Hoc est, significavit: mysticis eamdem Apocalypsin dictis innexuit, ne cunctis manifesta vilesceret. Cito, id est, quæ in praesenti tempore sunt ecclesiæ ventura.

Loquens per angelum suum. Dominus pater per filium suum, quia Angelus magni consilii dicitur Christus. Sive angelus Joanni in figura Christi vi-sus est, sicut in sequentibus manifestius apparbit.

(*Ex Primas.*) Quæ oportet fieri cito, omnis res quæ geritur, temporaliter habet exortum et cursum et terminum. Post exortum autem ecclesiæ, quæ jam fuerat apostolorum prædicatione fundata, revelari oportuit qualiter fuisset latius propaganda, vel qualiter eliam sine contenta, ut prædicatores veritatis hujus

A cognitionis fiducia froti indubitanter aggredieremur, pauci multos, incraes armatos, humiles superbos, infirmi nobiles, vivi tamen spiritualiter mortuos. Quod autem ait, significavit, aliquid etiam futurorum et mysteriorum ostendit. Nec superficie littera nos voluit remanere contentos, quos ad mysteria altius perscrutanda significationis verba fecit intentos. Recte sane adjecit, per angelum suum a Christo suisse discipulo demonstrata, cui per assumptam creaturam, Deus et unus filius, non per divinitatis essentiam Christum semper clareat apparuisse mortalibus, et ante incarnationem et post ascensionem. Propterea is qui eum magistrum noverat, in homine suscepto testimonium perhibuit invisibili verbo, ac ne verbo tantum sentendum quicque B putaret, nomen rursus Jesus Christus subinxit, quod ad suscepti hominis formam pertinere non nescit.

Serro suo Joanni. Cum dicit omni Ecclesiæ, in uno revelare voluit, quam in unitate fundavit, ideo dicit palam facere servis suis, non solum unum ex multis, sed per unum potius universia. Sicut regni coelorum solus Petrus claves accepit, qua tamen potestate omnis Ecclesia uti sublimata promeuit.

Beatus qui legit, et qui audit verba prophetæ hujus. Dicendo qui legit, et qui audiunt, personam doctorum et discentium demonstravit, ut et studio legendi desidium renoveret et servantibus beatitudinem despouderet.

Et servant ea, quæ in eis scripta sunt. Quia utriusque servare competit, utrosque convenit. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. ii).*

Tempus enim prope est. Scilicet, ut singula que dicenda sunt impleantur.

Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Hoc est, uni Ecclesiæ septiformi. Septenario numero sc̄pe unitas figuratur, eo quod ex primo impari et primo pari, id est ternario et quaternario, tanquam ex diverso universitas tota conficitur. Nam et anima corporisque diversitas ipsam unitatem numeri hujus complectitur, sed ad animam tria pertinent, et ad corpus quatuor. Dicitur namque diligendus est Deus ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente. Corporis autem notas habemus quatuor qualitates, calidam et frigidam, sicciam et humidam, propterea etiam canitur: *Septies in die laudem dixi tibi (Psal. cxviii).*

Gratia vobis et pax ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est. Licit juxta Apostolum, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. v),* vel, sicut ipse testatur, qui me misit mecum est, propter unitatem unius ejusdemque naturæ, ad personam tamen filii hic propriæ redigendus est locus. Et enim quia idem permanet, erat qui cum patre operia condidit, venturus est ad judicandum.

Et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt. Propter septenariam operationem Spiritus sancti, septiformis spiritus dicitur, id est sapientia et

intellectus, consilii et fortitudinis, scientiae et pietatis, et timoris Dei. Unius enim semper spiritus dona legaliter commendantur, quando a septem spiritibus pax et gratia devotis optantur.

Et ab Iesu Christo, qui est testis fidelis. In homine suscepto testimonio perhibuit patri, cum predicans dicit : *Et nōnum feci tēs nōmen tuum, et nōnum facias (Joan. xvii), quod Iudeis dudum negatum ostendens, dicit : Et nōmen tuum Adonai non indicavi eis (Exod. vii).* Credite enim filio, patris quoque notitia nihilominus revelatur. Nam filius non diceretur, nisi patrem haberet, neque pater, nisi filium habuisse. Alter itaque alterius prædicatione cognoscitur, quia pater in filio, et filius in patre veraciter approbatur. Sive testis, quia per suam mortem testificavit Novum Testamentum. Nisi enim post mortem hominis non affirmatur Testamentum.

Primogenitus mortuorum. Quia primus resurrexit a mortuis, et quod testificavit de resurrectione mortuorum in se primum ostendit.

Et princeps regum terræ. Id est, apostolorum et omnium sanctorum.

Qui dilexit nos et lavit nos a peccatis in sanguine suo. Passus etiam suo nos sanguine solvit a peccato, quasi resurgens jure primogenitus a mortuis prædicatur.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XVIII.

Accesserunt ad Jesum discipuli ejus, dicentes :

- Quis putas major est in regno cœlorum ? Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum,
- et dixit : Amen dico vobis, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et qui suscepit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt,
- expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus et demergatur in profundum maris. Væ mundo ab scandalis. Necesse est enim ut veniant scandalata. Verumtamen, vae homini per quem scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, absconde eum, et projice abs te. Bonum tibi est ingredi debilem vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abs te. Bonum est tibi unum oculum habentem vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte ne contempnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis : Quia Angeli eorum in celis vident faciem patris mei, qui in celis est. »

Accesserunt ad Jesum discipuli dicentes : *Quis putas major est in regno cœlorum.* (Ex Hieron.) Superioris enim scriptum est : *Quia dixit Dominus Petro, vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem, qui primum ascenderit tolle, et aperio ore ejus invenies staterem, illum sumens da eis pro me et te.* Ex hac enim occasione arbitrii sunt omnibus apostolum Petrum esse

A prelatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus, ideo interrogant : *Quis maior sit in regno cœlorum ?* Vidensque Jesus cogitationes eorum, et causas erroris intelligens, vult desiderium gloriae humilitatis contentionem sanare.

Et advocans Jesus parvulum statuit eum in medio eorum, et dixit : Vel simpliciter quemlibet parvulum ut ætatem quereret, et similitudinem innocentie demonstraret, vel certe parvulum statuit in medio eorum scipsum, qui non ministrari venerat, sed ministrire. Ut eis humilitatis tribueret exemplum. Alii parvulum interpretantur spiritum sanctum, quem posuerit in cordibus discipulorum, ut superbiam in humilitatem mutaret.

B *Amen dico vobis : Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Non præcipitur apostolis ut ætatem habeant parvulorum, sed ut innocentiam, et quod illi per annos possident, hi possideant per industriam, ut malitia non sapientia parvuli sint.*

Quicunque ergo humiliarerit se sicut parvulus iste, hic est major, etc. Sicut iste parvulus, cuius vobis exemplum tribuo, non perseverat in iracundia, non leesus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat, et aliud loquitur, sic et vos, nisi talis habueritis innocentiam, et animi puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. Sive aliter, quicunque humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cœlorum : qui imitatus me fuerit, et se in exemplum mei humiliaverit, ut tantum se dejiciat, quantum ego dejeci formam servi accipiens, hic intrabit in regnum cœlorum

Et qui suscepit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui talis fuerit, ut Christi imitemur humilitatem et innocentiam, in eo Christus suscipitur. Et prudenter temperat responsum, ut cum delatum fuerit apostolis se putent honoratum, adjectit, non illos sui merito, sed magistri honore suscipiendos.

Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt. Nota quod qui scandalizatur parvulus est, majores enim scandala non recipiunt.

(Ex Beda.) Notandum sane quod in nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. In quantum enim sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur scandalum nasci, quam veritas relinquatur.

Expedit ei ut suspendatur, etc. Secundum ritum provincie loquitur, quo majorum criminum ista apud veteres Iudeos poena fuerit, ut in profundum ligato saxe demergerentur. Expedit autem ei, quia multo melius est pro culpa brevem recipere poenam, quam æternis servire cruciatibus. Non enim judicabit Dominus bis in idipsum.

(Ex Greg.) Item per molam asinariam secularis vite circuitus ac labor exprimitur, et per profundum

maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo ceteros destruit, vel exemplo, melius profecto erat, ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa ceteris imitabilem demonstrarent. Quia nimur si solus caderet, utenque hunc tolerabilius inferni poena cruciare.

Væ mundo ab scandalis, necesse est enim ut veniant scandala, etc. (Ex Hieron.) Non quo necesse sit venire scandala, alioquin absque culpa essent, qui scandalum faciunt, sed cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, unusquisque suo vitio scandalis patet, simulque per generalem sententiam percutitur Judas, qui proditione animum præparaverat.

Si autem manus tua, vel pes tunc scandalizat te, abscinde eum, et projice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum, etc. (Ex Beda.) Quia supra docuerat ne scandalizemus eos qui credunt in eum, nunc consequenter admonuet, quantum cavere debeamus eos qui scandalizare nos, id est, verbo vel exemplo suo ad ruinam peccati propellere certant. Manum quippe nostram appellat necessarium amicum, cuius opere atque auxilio quotidiano opus habemus. Sed talis, si nos ledere in causa animæ voluerit, exclusus est a nostra societate, ne si cum perditio in hac vita partem habere volumus, simul in futuro cum illo pereamus. In pede sicut et in manu charos inemendabiles docet alienandos a nobis, ne per immunditiam eorum, quos castigare nequimus, et ipsi polluti pereamus. Manus, propter opus necessarium nobis, possunt dici tales, propter ministerium discursusque in nostris usibus accommodatos. In oculo quoque propter scandalum cruendo, iudicem nostri carnaliter amici, spiritualiter vero adversarii designantur. Sed cum nos eorum consulto ac provisione opus habemus, illi vero consilio nos pravo decipere atque ad iter erroris deflectere querunt. Σκάνδαλον quippe sermo Græcus est, quod nos offendiculum vel ruinam, et impactionem peccatis dicere possumus. Quidam σκάνδαλον Graece, Latine scrupulum dicunt. Ille ergo scandalizat fratrem, qui ei dicto factove minus recte occasionem ruinæ dederit (Ex Hieron.) Potest et simpli- citer dici, si quis ita necessarius nobis esse videtur, ut manus, pes et oculus, utilis videlicet atque sollicitus et acutus ad perspicendum, scandalum autem nobis facit, et per dissouantiam morum nos trahit in gehennam, ne siquidem temporalibus ejus commodi, cum periculo animarum nostrarum, ut ac so- veri dehemus.

Vide te ne contemnatis unum ex his pusillis. Quantum in vobis est nolite contemnere, sed per vestram salutem etiam illorum querite sanitatem.

Dico enim vobis : Quia angeli eorum in caelis, etc. Magna dignitas animarum, ut unaquaque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui angelum delegatum, unde legimus in Apocalypsi Joannis : Angelo Ephesi, Thianthiræ et angelo Philadelphior (Apoc. i, ii, iii), et

A angelis quatuor reliquarum Ecclesiarum scribe. Et Apostolus quoque præcepit velari in ecclesiis capita seminarum præpter angelos.

HEBDOMADA XX POST PENTECOST.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS, CAP. IV.

C Renovamini spiritu mentis vestre, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem uniusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locundare diabolo. Qui furabatur, jam non furetur. Magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde retribuat necessitatibus patienti. »

Renovamini spiritu mentis vestre. (Ex Hieron.) Nec in sensu renovamur absque spiritu, nec spiritus absque sensu, sed renovamur conjuncte in spiritu sensus nostris, ut quomodo psallimus spiritu, psallimus et sensu, oramus spiritu, oremus et sensu, sic in spiritu sensus nostri renovemur, ut cum sensus mundus fuerit, atque purgatus, et ab omni macula sordide concretionis alienus, tuuc ei jungatur et spiritus, et ita quodam inter se unitatis gladium copulantur, ut nequaquam simplex spiritus, sed spiritus sensus esse dicatur.

C Et induite novum hominem. Id ipsum puto esse, quod in alio loco dicitur : Induite vos Christum Iesum. Iste quippe est novus homo, quo universi credentes debemus indui atque vestiri. Quid enim in homine qui a Salvatore nostro assumptus est non novum fuit? conceptus, nativitas, partus, infans, doctrina, vita, virtus, et ad extremum crux et passio, expoliantis in ea principatus, et contrarias fortitudines ostentui habentis, resurrectio quoque et ascensus ad celum. Qui igitur conversationem illius imitari potest, et universas in se exprimere virtutes, ut sit mansuetus sicut fuit ille mansuetus, et humilis corde, et ponat animam suam pro amicis suis, ut ille posuit pro oibis suis, verberatus non respondeat, maledictus non remaledicat, sed vincat in humilitate superbiam, iste induitus est novum hominem, et dicere cum Apostolo potest : Viro autem jam non ego, vivit autem in me Christus (Gal. ii).

Qui secundum Deum creatus est. Considerandum igitur, quia creatio atque conditio nunquam nisi in magnis operibus nominentur. Verbi causa, mundus creatus est, urbs condita est, ex quo animadversum istum novum hominem, qui juxta Deum in Christo creatus est magnum Dei opus esse, et engineer ultra ceteras creaturem, cum sic conditus esse dicatur, ut mundus et initium viarum Dei et in exordio elementorum omnium sit creatus.

In justitia et sanctitate, etc. Jesus ergo vere creatus est in justitia et sanctitate veritatis, quia Deus verus Dei veri filius est, et tota in illo regno atque justitia Dei veritate completa est.

Propter quod deponentes omne mendacium loqui- mina veritatem, etc. Non simpliciter, ut quidam putant, nec moraliter Apostolus præcepit, mendacio derelicto eum proximis veritatem loquendam. Alioquin si tantum cum proximis loquimur veritatem, quicunque non fuerit proximus audire dicunt mendacium. Quod quidem et in lege præceptum: *Non adulterabis uxorem proximi tui* (*Exod. xx.*). Si proximus tantum propinquus, vel amicus accipitur, adulteria in alienos jure promittit. Sed proximum vocal omnem hominem, qui ex eodem nobis cum parente generatus est.

Quoniam sumus invicem membra. Quod autem dicit: *Sumus invicem membra*, magis mihi videtur significare mysterium, et de his dicere, qui nolis fide et virtute sunt proximi. Membra quippe alterutrum non sunt, nisi fideles fidelium, et Christiani Christianorum. Ergo hoc jubet, ut unusquisque mystica quæque atque secreta, et ea quæ Dei veritate sunt plena loquatur cum proximo suo, et non det sanctum canibus, neque mittat margaritas suas ante portos, sed quicunque oleum habuerit veritatis, illos in thalamum sponsi cellarium et penum regis inducat.

Irascimini et nolite peccare. Duplex autem non solum apud nos, verum etiam apud philosophos ira nomen accipitur, vel cum, injury lacessiti, naturales stimulis concitamus, vel cum requiescente impetu et furore restincio, potest mens habere judicium, et nihilominus super eo qui putatur læsisse desiderat ultiōnem. Arbitror itaque de priori ira *nuac* dictum, et nobis, quasi hominibus esse concessum, ut ad indignæ alicujus rei faciem moveamur, tranquillitatemque mentis, velut lenis quædam aura, conturbet, nequaquam tamen intumescentes gurgitis furoris impetu sublevemur.

Sol non occidat super iracundium restraint. Si simpliciter hunc solem intelligimus, qui oculis carnis apicitur, peccamus, quando irascimur et occidente sole iracundia perseverat. Non peccamus autem, quando, verbi gratia, a prima hora usque ad undecimam irascentes, facimus quod indignatio, furor, ira, suggesteriat. Quo sensu nihil mihi videtur absurdius, quasi non queat quispiam ab ortu solis usque ad occasum in tanta scelera debacchari, quanta *tota vita sua non possit lacrymis expiare*. Aut non magis ira locum in die habeat, cum utique nox requiescit furoris, et succedente somno, etiam si irascimur, in diem iracundiam differamus. Quia igitur *versus sol sicut occidit super malos prophetas*, juxta illud quod scriptum est: *Occidit sol super prophetas vestros in meridie* (*Amos. viii.*), ita etiam super omnes occidit peccatores, nequaquam eis ortus sui lumen indulgens, præcipit nunc Apostolus, ne talia faciamus furore superati, per quæ nobis sol occidat, et principale cordis tenebris involvatur. Quidam putant sic accipendum hoc esse simpliciter, quomodo et illud quarti psalmi, unde et ipsum summum videtur: *Quæ dicitis in cordibus vestris, et in tubilibus vestris compungimini* (*Psalm. vii.*), id est, que-

A cunque in die vel opere vel sermone, vel cogitatione peccatis, hæc succedente pœnitentia purgata per noctem, et ira sit brevis, nec in diem crastinuurdiferatur.

Nolite locum dare diabolo. Diabolus Græcum verbum est διάβολος, quod Latine dicitur criminalis. Lingua vero Hebraica שָׂטָן Satan appellatur, adversarius sive contrarius, et ab apostolo Belial, hoc est, absque jugo, quod de collo suo Dei abjecerit servitatem, quem Aquila apostamat transtulit. *Nolite itaque*, ait, *dare locum diabolo*, id est, irascendo, vel quolibet alio modo peccando. Locus enim diaboli peccatum est. Diabolus enim tanquam leo rugiens querit aditum, per quem possit irrumpere, et cum locum dederimus ingreditur. Solet autem antequam veniat, quedam jacula præmittere, et præcursorum adventus sui facere cogitationem, hanc si nos in corde nostro susceptam nutririens, et ipse intrare audebit.

Qui furabatur, jam non furetur. Quia hi qui in vitæ istius negotiis conversantur, propter alimenta et usus necessarios coguntur aliqua vel emere vel vendere, et lucra de negotiatione sectari, propterea nunc Ephesios monet, ne sub occasione emolumenti, furti crimen incurrit. Furtum nominans omne quod alterius damno acquiritur. Potest autem et altius intelligi: *Qui furabatur jam non furetur.* Propter illud quod scriptum est, de pseudopropheticis: *Qui furantur sermones unusquisque a proximo suo* (*Jer. xxiii.*), et illud: *Omnès, quoiquot reverent ante me, fures fuerunt et latrones* (*Joun. x.*). Nos prohibet furtis facere spiritualia.

Magis autem laboret, etc. Neque vero ait, *magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est*, ut non indigeat, et habeat victum, et nulli molestiam exhibeat, sed laboret, inquit, manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde foveat, communiceat indigentibus. Qui igitur ad hoc tantum laborat, ut ipse non egeat, et a cæteris contrahat manum, quamvis applaudat sibi, tamen apostoli præcepta non fecit. Igitur operatur bonum, qui declinat a malo et facit bonum, et operatur in agro animæ suæ, ut spirituibus panibus impleatur, et possit conmodari esurienti et necessitatem sustinenti,

D dans in tempore cibaria conservis suis.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. IX.

Ascendens Jesus in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: *Confide, fili, remittetur tibi peccata tua.* Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: *Hic blasphemat.* Et cum vidi set Jesus cogitationes eorum, dixit: *Ut quid cogitationis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, an dicere, surge et ambula?* Ut sciatis autem, quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, et tunc ait paralytico: *Surge, tolle lectum tuum, et*

« vade in domum tuam. Et surrexit et abiit in domum suam. Videntes autem turbe timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talis hominibus. »

Ascendens Jesus in naviculam, etc. (Ex Figulo.) Marcus non hoc in civitate ejus, quae Nazareth vocatur, dicit factum, sed in Capharnaum, nisi forte poterit dici tota Galilea civitas Christi, in quounque in ea oppido esset Christus. In Galilea enim Nazareth et Capharnaum habentur. Sive ita legendum: *Et ascendens in naviculam, transfretavit, et venit in civitatem suam, id est, Nazareth; et quid ibi gestum sit, Matthæus prætermisit.* Mare quod Dominus transfretavit, sæculum istud significat. Navis vero, in quam ascendit, aliquoties corpus ejus, aliquoties crucem, aliquoties vero animam sanctam specialiter vel generaliter totam significat Ecclesiam. Civitas vero sua, quae Nazareth vocatur, ad quam misericorditer venit, quae munda sive custodita interpretatur, ipsam generaliter totam significat Ecclesiam.

Et ecce offerunt, etc. Curatio paralytici hujus animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis indicat salvationem, quæ primo omnium ministris, qui eam sublevant, et Christo afferant, id est, bonis operibus, doctoribus, qui spem sanationis opemque intercessionis suggestant, indiget. Qui bene, Marco narrante, quatuor suis reperiuntur, sive quia quatuor Evangelii libris omnis prædicantium virtus, omnis sermo firmatur, seu quia quatuor sunt virtutes, quibus ad promerendam sospitatem fiducia mentis erigitur, de quibus in æternæ sapientiae dicitur laude, sobrietatem enim et sapientiam docet, et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. Quas nonnulli versis nominibus prudentiam, fortitudinem et justitiam appellant.

Et videns fidem illorum dixit paralytico. Intuendum sane quanti propria cujusque fides apud Deum valeat, ubi tanti valuit aliena, ut totus homo repente, hoc est, exterius interiusque jam salvatus exsureret, aliorumque merito alijs relaxarentur errata. Non enim ait Evangelium: Videns Jesus fidem ejus qui offerebatur, sed eorum qui offerebant.

Conside, fili, remittuntur tibi peccata tua. (Ex Hieron.) O mira humilitas, despectum et debilem totisque membrorum compagibus dissolutum filium vocat, quem sacerdotes non dignabantur attingere, aut certe ideo filium, quia dimittuntur ei peccata sua. Juxta tropologiam interdum anima jacens in corpore sub totis membrorum virtutibus dissolutis, a perfecto doctore offertur curanda Domino, quasi misericordia ejus sanata fuerit, tantum roboris accepit, ut portet statim lectum suum.

(Ex Beda.) Curaturus hominem a paralysi Dominus primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum obnoxios culparum actuum dissolutione facisse damnatum, nec nisi his relaxatis, membrorum posse recuperatione sanari.

A *Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hie blasphemat, vel secundum Marcum: Quid potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Verum dicunt scribæ, quia nemo dimittere peccata, nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittat, quibus dimittendi tribuit potestatem, et ideo Christus verus Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest.

Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitat malum in cordibus vestris? Ostendit se Deum, qui potest cordis occulta cognoscere, et quodammodo tacens loquitur: Eadem maiestate et potentia, qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere, ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur.

B *Quid est facilius dicere: Dimittantur tibi peccata tua, an dicere: Surge et ambula?* (Ex Hieron.) Intet dicere et facere multa distantia est; utrum sint paralytico peccata dimissa solus neverat, qui dimisubbat. *Surge autem et ambula,* tam ille, qui surgebat, quam hi qui surgentem videbant approbare poterant. Fit igitur carnale sigma, ut probetur spirituale, datur nobis intelligentia, propter peccata plerasque evanire corporum debilitates. Quinque enim sunt differentias causarum pro quibus in hac vita molestiis corporalibus affligamur.

C *(Ex Beda).* Aut enim ad merita angenda per patientiam justi corporis infirmitate gravantur, ut beatus Job et Tobias. Aut ad custodiæ virtutum, præceptorum, ne superbia tentante disperant sicut apostolus Paulus, cui, ne magnitudine revelationum extolleretur, datus est stimulus carnis (II Cor. vi). Aut ad intelligenda et corrigenda peccata nostra, sicut paralyticus iste, de quo tractamus, qui non nisi dimissis primo peccatis, potuit ab infirmitate curari. Aut ad gloriam Dei salvandis, sive per se ipsum, sive per famulos suos, sicut cœcas natus in Evangelio (Joan. ix), sicut Lazarus, cujus infirmitas non fuit ad mortem, sed propter gloriam Dei, ut glorificaretur Filius Dei per eum (Joan. xi). Aut ad inchitionem damnationis æternæ, quod reproborum est, sicut Antiochus et Herodes, qui quod tormentorum in gehenna perpetua passuri essent, præsentium afflictionum miseria cunctis ostendebant, quibus congruit illud Prophetæ: *Et duplice contritione contare eos;* unde necesse est, ut in omnibus, quæ temporaliter adversa patimur cum humilitate, Domino gratias agamus, et infirmitatis nostræ consolati, de collatis nobis remedii gratulemur.

D *Ut sciatis autem quoniam filius hominis, etc.* Idem ipse et Deus et filius hominis est, et ut homo Christus per divinitatis suæ potentiam peccata dimittere possit, et idem Deus Christus per humanitatis sue fragilitatem pro peccatoribus mori.

Tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam, etc. Spiritualiter ergo de fragilitate surgere est, animam se a carnalibus desideriis, ubi ægra jacebat, abstrahere. *Grabatum vero tollere est ipsam quoque carnem per continentie frena correptam spe coelstium præmiorum, a deliciis*

segregare terrenis. Subiato autem grabeto domum ire ad paradisum redire est, haec enim vera est domus. Nam quæ hominem in prima suscepit, non jure amissa, sed fraude tandem restituta, per eum qui fraudulentio hosti nihil debuit. Alter sanus qui languerat, domi reportat grabatum, cum anima remissione recepta peccatorum, ad internam sui custodiam, cum ipso se corpore refert, ne quid post veniam, unde iterum juste seriatu[m] admittat.

Videntes autem turbæ, timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Quam miranda divinitate virtus, ubi nulla temporis interveniente morula, jussa Salvatoris salus festina comitatur. Merito qui adsuerant damnationis blasphemias jaculis, ad laudem tante[m] majestatis stupentia corda convertunt.

HEBDOMADA XXI POST PENTECOST.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS, CAP. V.

C Videite itaque quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes. Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt, propterea, nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei. Et nolite inepti vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, hymnis et canticis spirituibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris. *D* Domino. Gratias agentes semper in omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo et Patri. Subjecti invicem in timore Christi.

C Videite itaque quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut, etc. (Ex Hieron.) Recte Ephesiis dicitur, ut caute ambulent, qui habebant exercitatos sensus ad discernendum bonum et malum, et probantes omnia, id quod statuerant bonum esse retinebant. Qui autem videt, quomodo ambulet, et quam caute sit gradus, ne forte offendat ad lapidem pedem suam, et dicit: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine* (Psalm. cxviii), utique sapiens est.

D Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. (Ex Aug.) Redimere tempus hoc est, quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid, ut Deo vaces non libibus. Ex eo enim, quod perdes, pretium est temporis. Quomodo ergo perdis nummos, id est, das alteri, ut emas aliquid, sic perde nummos, ut emas tibi quietem. Antiquum enim proverbium est: Numnum querit pestilentia, duo illi da, et ducat se; quid aliud dixit Deus, quam redimentes tempus, quando ait: *Siquis vult iudicio tecum contendere, ei tunicam tuam tollere, dimitte illi et pallium. Quoniam dies mali sunt.* Dies malos duæ res faciunt, malitia hominum et miseria. Cæterum dies isti, quantum pertinet ad spatia horarum, ordinati sunt. Ducunt vices, agunt tempora, oritur sol et occidit, transeunt tempora, et nulli molestia sunt, nisi sibi homines sint molesti. Ergo dies malos miseria et malitia hominum faciunt. Ex quo enim lapsus est Adam de paradiſo, nunquam fuerunt dies nisi mali. Nascentur pueri, et a ploratu incipiunt, post nescio quot dies rident. Quando plor-

A rabat propheta, sue calamitatis erat. Lacrymæ enim testes misericordie sunt. Quid enim prophetabat? in labore utique se futurum vel in timore? etiam si bene vivitur, et justus fuerit, in mediis positus temptationibus semper timebat. Ait enim Apostolus: *Omnes qui rotunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur.* Ecce quomodo dies mali sunt?

(Ex Greg.) Tempus quippe redimimus, quando activam vitam, quam lasciviendo perdidimus, flendo reparamus.

(Ex Hieron.) Tempus autem redimimus, quia dies mali sunt, quando in bono opere tempus consumimus, emimus et proprium facimus, quod malitia hominum venditum fuerat. Nemo autem vite huic querens necessaria, et de divitiis et sollicitudinibus, quas Evangelium spinas nuncupat cogitans, potest sibi tempus redimere. Redimentes autem tempus, quoniam in diebus malis est, quodammodo immutamus illud, et dies malos in bonos vertimus, et facimus illos non presentis saeculi, sed futuri.

Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. In oīni ergo opere primum considerandum quid velit Deus, et habitu iudicio, id postea faciendum, quod illi placere fuerit cōprobatum.

Nolite inepti vino in quo est luxuria, sed impleamini spiritu. Quomodo nos non possumus duobus dominis servire Deo et mammonæ, sic non possumus spiritu impleri pariter et vino. Qui enim spiritu impletur, habet prudentiam, mansuetudinem, verecundiam, castitatem; qui vino, habet insipientiam, furorem, procacitatem, libidinem, hoc quippe æstimando uno verbo significare luxuriam. Potest autem vino, in quo est luxuria, et illud intelligi, de quo in cantico Mosis dicitur: *Furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis*, quod omnis qui saeculi iatius cogitationes ebrii sunt, bibunt, et insaniunt et vomunt, et precipites corrunt.

Loquentes robi metipsis, psalmis et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris. (Ex Hieron.) Qui se abstinerit ab ebrietate vini, in quo est luxuria, et pro hoc spiritu fuerit impletus, iste omnia potest accipere spiritualiter. Psalmos, hymnos et cantica in psalterio plenissime discimus. Hymnos esse dicendum, qui fortitudinem et majestatem prædicant Dei, et ejusdem semper vel beneficia vel facta mirantur, quod omnes psalmi continent, quibus alleluia vel prepositum vel subjectum est. Psalmi autem proprie ad ethicum locum pertinent, ut per organum corporis quid faciendum et quid visitandum sit noverimus. Qui vero de superioribus disputat, et conventum mundi, omniumque creaturarum ordinem atque concordiam subtilis disputator edisserit, iste spirituale canticum canit, vel certe, ut propter simpliciores manifestius eloquamus, psalmus ad corpus, canticum resertur ad mentem. Et canere, igitur et psallere et laudare Dominum, magis animo quam voce debemus, hoc est, quippe quod dicitur: *Cantantes et psallentes in cordibus vestris Dominum.*

Audiant haec adolescentuli, audiant hi, quibus psalmi lendi in Ecclesia officium est Deo, non voce, sed corde cantandum in timore, in opere, in scientia Scripturarum. Si bona opera habuerit, dulcis apud Deum cantor est. Sic cantet servus Christi, ut non vox canentis, sed verba placeant quae leguntur.

Domino gratias agentes semper pro omnibus. Duplum ceterum intuendum, ut et in omni tempore et pro omnibus, quae nobis accidunt Deo gratias referamus, ut non tantum pro his, quae bona putamus, sed etiam quae nos coarctant, et contra nostram veniunt voluntatem, in Dei praeconium mens leta proruinpat, Christianorum propria virtus est, etiam in his quae adversa putantur, referre gratias Creatori.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Deo et Patri. Qui autem, sicut diximus, gratias agit Deo et Patri, in mediatore Dei et hominum referat eas Christo Iesu, quia nisi per illum accedere non valemus a Patrem.

Subjecti inricem in timore Christi. Et in alio loco: *Per charitatem servite inricem.* Audiant haec episcopi, audiant presbyteri, audiant omnes orthodoxi, subjectis suis se esse subjectos, et imitentur dicentem Apostolum: *Cum enim essem liber ex omnibus hominibus, meipsum servum feci, ut omnes lucrifacerem (I Cor. ix).* Sed hoc quod ait: *In timore Christi, sic accipiendum, ut ipsa subjectio non propter hominum gloriam, sed propter timorem Christi fiat, dum illum timemus offendere.*

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXII.

Loquebatur Jesus cum discipulis suis in parabolis dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. Iterum misit alios servos dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa sunt, et omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt et abierunt, alias in villam suam, alias vero ad negotiationem suam. Reliqui vero tenerunt servos ejus et contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est et missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succedit. Tunc ait servis suis: Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati erant non fuerunt digni. Ita ergo ad exitus viarum, et quoscunque inveneritis vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt, bonos et malos, et inplete sunt nuptiae discubentium. Intravit autem rex ut videret discubentes, et vidit ibi hominem non vestitum vestie nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodo hic intrasti non habens vestem nuptiale? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: ligatis pedibus ejus et manibus, mittite eum in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

Loquebatur Jesus cum discipulis suis in parabolis, dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. (Ex Greg.) Congre-

A gatio justorum regnum cœlorum dicitur. Regnum cœlorum Ecclesia est justorum, quia electorum corda in terra nil ambiunt, per hoc quod ad superna suspirant, jam in eis Dominus, quasi in cœlestibus regnat.

(Ex Hieron.) Rex iste qui fecit nuptias filio suo Deus omnipotens est, fecit autem nuptias Domino nostro Iesu Christo et Ecclesiae, quae tam ex Iudeis, quam ex gentibus congregata est

(Ex Greg.) In hoc pater regi filio nuptias facit, quo ei per incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociavit. Uterus autem genitricis virginis hujus sponsi thalamus fuit, unde Psalmista ait: *Ipsa tanquam sponsus procedens de thalamo suo (Psalm. xviii).* Tanquam sponsus quippe de thalamo processit, qui ad conjungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero virginis exivit.

Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. Misit ergo servos, ut ad istas nuptias amicos invitarent, misit semel, misit iterum, quia incarnationis Dominicæ prædicatores, et prius prophetas, et postmodum apostolos. Bis itaque servos ad invitandum misit, quia incarnationem unigeniti, et per prophetas dixit futuram, et per apostolos numeravit factam.

(Ex Hieron.) Mittitque servum suum invitatos vocare ad nuptias, haud dubium, quin Mosen, per quem legem invitatis dedit. Si autem servos legerimus, ut pleraque habent exemplaria, ad prophetas referendum est, quod invitati per eos venire contempserunt.

Iterum misit alios servos suos, dicens: Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata, venite ad nuptias, illi autem neglexerunt. Prandium paratum, et tauri et altilia occisa, vel per metaphoram opes regis intelligantur spiritualis, vel certe dogmatum magnitudo et doctrina Dei lege plenissima sentire potest.

(Ex Greg.) Quid in tauris vel altilibus, fratres chrysostomi, nisi Novi ac Veteris Testamenti Patres accipimus. Quid ergo per tauros, nisi Patres Testamenti Veteris significantur, nam dum ex promissione legis accepérant, quatenus adversarios suos odii retributione percuterent, ut ita dicam, quid aliud quam tauri erant, qui iniunicos suos virtutis corporeæ causa feriebant. Quid vero per altilia, nisi Patres Testamenti Novi figurantur, qui dum gratiam pinguedinis intercipiunt, a terrenis desideriis mente ad sublimia contemplationis sue pinna sublevantur. Tauri et altilia occisa sunt et omnia parata, ac si aperte dicatur: Patrum præcedentium mortes aspicite, remedia vitæ vestrae cogitate.

Et abierunt, alias in villam suam, alias vero ad negotiationem. In villa ire est labori terreno immode rate incumbere, in negotiationem vero ire, est actione secularium lucris inhiare. Quia enim aliis intentus labori terreno, alias vero mundi hujus actionibus deditus, in mysterium incarnationis Dominicæ pensare, et secundum illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad regis nu-

ptias recusat, et plerumque quod est gravius non nulli vocantis gratiam non solum respuant, sed etiam persequuntur; unde et subditur.

Reliqui vero tenuerunt seruos ejus, et contumeliosos occiderunt. (Ex Hieron.) Inter eos qui non recipiunt Evangelii veritatem, multa diversitas est; minoris enim criminis sunt qui occupati aliis rebus venire noluerunt, his qui contempto invitantis affectu verterunt humanitatem in crudelitatem, et tentos servos regis, vel contumeliosos affecerunt, vel occiderunt.

Rex autem, cum audisset, iratus est, et missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, et civitatem ilorum succedit. Exercitus seu ultiores angelos, de quibus in Psalmis scribitur (Psalm. lxxvii): Immissionem per angelos malos, seu Romanos intelligamus, sub duce Vespasiano et Tito, qui occisis Judaeis populis, prævaricatricem succederunt civitatem.

(Ex Greg.) Homicidas perdidit, quia persequentes interimit; civitatem eorum igne succedit, quia illorum non solum animæ, sed caro quoque in qua habitaverunt æternæ gehennæ flamma cruciatur. Missis vero exercitibus extinxisse homicidas dicitur, quia in omnibus ornatæ judicium per angelos exhibetur.

Tunc ait servis, nuptiae quidem paratae sunt, etc. Si in Scriptura vias actiones accipimus, exitus viarum intelligimus defectus actionum, quia illi plerumque facile ad Deum veniunt, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur.

Egressi serui ejus in rias, congregarerunt omnes quos invenerunt, etc. (Ex Hieron.) Gentilium populus non erat in viis, sed in exitibus viarum. Queritur autem quomodo in his qui foris erant inter malos, et boni aliqui sunt reperti. Hunc locum plenius tractat Apostolus ad Romanos, quod gentes naturæ facientes ea quæ legis sunt, condemnent Iudeos, qui scriptam legem non fecerint. Inter ipsos quoque ethnicos est infinita diversitas, eum sciamus alios esse proclives ad vitia, et ruentes ad mala, alios honestatem morum virtutibus deditos.

(Ex Greg.) Ecce jam ipsa qualitate convivantium aperte ostenditur, quia per has regis nuptias praesens Ecclesia Dei designatur, in qua cum bonis et malis convenient. Permixta quippe est diversitate illorum. Boni cum soli nusquam sunt, nisi in celo, et mali soli nusquam sunt, nisi in inferno. Haec autem vita, quæ inter cælum et infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita ultrarumque partium circuitus communiter recipit.

Intravit autem rex, ut videret discubentes et vidit ibi hominem, etc. Quid ergo debeamus intelligere nuptiale vestem, nisi charitatem. Intrat enim ad nuptias, sed cum nuptiali ueste non intrat, qui in sancta Ecclesia assistens fidem habet, sed charitatem non habet. Recte enim charitas nuptialis uestis vocatur, quia hanc in se conditor noster habuit, dum ad sociandas sibi Ecclesiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione Dei factum est, ut ejus unigenitus mentes sibi electorum hominum uniret. Unde Paulus dicit:

PATROL. CH.

A Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret pro nobis (Joan. iii). Qui ergo per charitatem venit ad homines, eamdem charitatem innotuit uestem esse nuptialem. Nos sumus, fratres, qui in nuptiis Verbi discubijus, qui jam in Ecclesia habemus, qui scripture sacre epulis pascimur, qui conjunctam Deo Ecclesiam esse gaudemus. Ecce rex ad nuptias ingreditur, et cordis nostri habitum contemplatur, atque ei quem charitate uestitum non invenit, protinus iratus dicit: *Amice, quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem?* Mirandum valde est, fratres charissimi, quod hunc et amicum vocat et reprobum. Ac si ei apertius dicat, amice et non amice. Amice per fidem et non amice per operationem. (Ex Hieron.) Hi qui invitati fuerant ad

B nuptias de sepibus et angulis et plateis, et diversis locis coenam regis impleverant, sed postea cum venisset rex, ut videret discubentes in convivio suo, hoc est, in sua quasi fide requiescentes, ut in dieni judicii visitaret convivas, et discerneret merita singulorum, invenit unum qui ueste indutus non erat nuptiali: unus iste omnes qui sociati sunt malitia intelligentur, uestis autem nuptialis precepta sunt Domini, et opera quæ complentur ex lege ei Evangelio, novique hominis efficiunt umentum. Si quis igitur in tempore judicii iuventus fuerit sub nomine Christiano, non habere uestem nuptialem, hoc est, uestem superclestis hominis, sed uestem pollutam, id est, veteris hominis excubias, hic statim corripitur et dicitur ei: *Amice, quomodo huc intrasti?* Amicum vocat, quod invitatus ad nuptias est; arguit impudentię, quod ueste sordida munditas polluerit nuptiales.

C At ille obmutuit. In tempore enim illo non erit locus impudentie, nec negandi facultas, cum omnes anguli et mundus ipse testis sit peccatorum.

(Ex Greg.) Quia, quod dici sine genitu non potest, in illa distinctione ultimæ increpationis omne argumentum cessat excusationis, quippe quia ille furis incerpit, qui testes conscientiae intes animum accusati.

D *Tunc dixit rex, etc.* Ligantur tunc pedes et manus per distinctionem sententiae, qui modo a pravis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitæ; vel certe tunc ligat pena, quos modo a bonis operibus ligat culpa. Pedes enim qui visitare ægrum negligunt, manus quæ nihil indigentibus tribuunt, a bono opere jam ex voluntate ligati sunt. Qui ergo nunc sponte ligantur in vitio, tunc in supplicio ligantur in vitiis.

Mittite cum, etc. Interiores quippe tenebras dicimus excitatem cordis, exteriores vero tenebras æternam noctem damnationis. Tunc ergo damnatus quisque non in interiores, sed in exteriores tenebras mittitur, quia illuc invitus projicitur in noctem damnationis, qui hic sponte cecidit in excitatem cordis. Ubi defensus quoque et stridor dentium esse prohibetur, ut illuc dentes strident, qui hic de edacitate gaudebant. Illuc oculi desinant, qui hic per illicitas concur-

piscentias versabantur, quatenus singula quoque membra suppicio subjaceant, que hic singulis quibusque vitiis subjecta serviebant. (Ex Hieron.) In aetate quoque oculorum et stridore dentium, per metaphoram membrorum corporalium magnitudo ostenditur tormentorum.

Muli enim sunt vocati, pauci vero electi. (Ex August.) Paucos dicit justos, in comparatione multorum iniquiorum. Esse autem per semetipos consideratos in magno numero, diffuso toto orbe terrarum, crescente inter zizania, et cum palea usque ad diem messis et ventilationis, nam in comparatione paleae possunt pauca grana dici, que tamen per se ipsa in massam redacta implent dominicum horreum.

(Ex Greg.) Ecce nos omnes jam vocati per fidem, ad coelestis regis nuptias venimus, qui incarnationis ejus mysterium et credimus, et constemus, divini verbi epulas sumimus. Quod vocati sumus novimus, si sumus electi, nescimus. Tanto ergo necesse est, ut unusquisque nostrum humilitate se deprimat, quanto si sit electus ignorat.

IIEBDOMADA XXII POST PENTECOST.

AD EPHESIOS, CAP. VI.

C De cetero confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli : Quoniam non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. State ergo sanctificati lombos vestros in veritate, et induit loricae justitiae, et calcate pedes in preparationem Evangelii pacis. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei. D

*De cetero confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. (Ex Hieron.) Quod igitur ait : *Confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus, totum sentitur in Christo, ut in omnibus virtutibus quæ super eo intelliguntur. Qui crediderint confortentur. Et prudenter post specialia mandata, quid viris et uxoris, patribus et filiis, dominis et servis observandum sit, nunc generaliter omnibus in commune præcipit in Domino, et in ejus potentia confortati præparent se adversum diabolum.**

Induite vos armaturam Dei, ut possitis resistere adversus insidias diaboli. Ex his quæ infra legimus, et hic quæ in scripturis omnibus de Domino salvatore dicuntur, manifestissime comprobatur, omnia arma Dei, quibus nunc indui jubeatur, intelligi salvatorem, ut unum atque idem sit dixisse : Induite vos omnia arma Dei, quasi dixerit : Induite Dominum Iesum Christum. Si enim cingulum veritas est, et lorica justitia est, salvator autem et veritas et justitia nominatur, nulli dubium quin ipse et cingulum

A sit et lorica. Quæ autem alia arma Dei possumus estimare, quibus induendus est, qui habet adversum diaboli dimicare versutias, excepta virtute quæ Christus est, hunc enim qui juxta omnia quæ super eo intelliguntur fuerit indutus, potens erit contra universas insidias diaboli repugnare. Diabolus autem non enim Græcum est, quod interpretatur criminator. Juxta Hebræi vero sermonis proprietatem, quia et tribus Zabulon quamdam similitudinem hujus vocabulii habet, *πατέρων*, id est deorsum fluens, dici potest, quod scilicet paulatim de virtute ad vitium fluxerit et de coelestibus ad terrena corruerit.

Quoniam non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, etc. A Estimo quippe adversus carnem et sanguinem esse certamina, quando ead conceperit C scilicet adversus spiritum, et provocat nos facere opera sua, fornicationem et immunditiam, luxuriam et reliqua his similia. Porro non est humana tentatio, nec adversus carnem et sanguinem pugna, quando aut ipse Satanas transfiguratus in angelum lucis, persuadere nititur, ut cum angelum luminis arbitremur, aut aliquid horum simile facit, in omni virtute, signis et portentis mendacibus, in omni deceptione iniquitatis, sed quasi principatus, potestas, rector tenebrarum et nequitiae spiritualis dicat quiaquam hoc, quod ait : Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, et cetera quæ sequuntur. Ideo dicit, ut docemur ne ea quidem quæ nobis ministrari vitia putamus, ex carne carnis esse vel sanguinis, sed a quibusdam spiritualibus nequitiae suggeri. Sunt enim quidam demones amoribus et amatoris canticos servientes, et Propheta quoque commemorat dicens : *Spiritu fornicationis seducti sunt.* Alii vero iracundias et furores et bella committere, alii præses iniurias, et inter homines odia concitare. Quia vult ergo, aiunt, Apostolus nos docere, non ex natura corporis et materia carnis et sanguinis, hæc vitium generata procreari, sed instinctu demonum, propterea ait : Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, et rel. Sed adversus rectores earum tenebrarum, quæ huic mundo incubant, et errorem hominibus incredulitatis offundunt, et adversum spiritualia nequitiae, quæ habitant in coelestibus. Non quod demones in coelestibus commorentur, sed quo supra nos aer hoc nomen accepit, unde et aves quæ volant per aerem, volucres caeli esse dicuntur. Ille autem omnium doctorum opinio est, quod aer iste qui coelum et terram melius dividens inane appellatur, plenus sit contrariis fortitudinibus.

(Ex August.) Non adversus carnem et sanguinem est nobis collectatio, id est, adversus hominem, sed adversus principatus et potestates, id est, demones, qui sunt spiritualia nequitiae, adversus rectores mundi. Exponit quid sit mundus, cuius sunt illi rectores, cum dicit : *Rectores mundi tenebrarum harum: dilectoribus suis et infidelibus plenus est mundus,* hos appellat Apostolus tenebras, horum rectores dia-

bolis est et angeli ejus, haec tenebrae non sunt incommutabiles, sed aliquando mutantur, et lux efficiuntur, et dicitur eis : *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino.*

(*Ex Primas.*) Item caro et sanguis homo dicitur, sed adversus principes et potestates, qui sibi principatum in hujus mundi homines usurparunt. Et qui ignorantis animas per peccata seducunt adversum mundi rectores tenebrarum harum. *Fuistis enim tenebrae, nunc autem lux in Domino,* contra spirituales hostes, spiritualia arma sumenda sunt, ut dissimilitudo naturae armorum fortitudine protegatur, adversum quos nobis est collectatio in coelestibus, id est, pro coelestium promissione premiorum. (*Ex August.*) Adhuc propter hoc quod ait in coelestibus : Quia videtur ambiguum, dicendum subaudiri posse, illud ad omnia ut sit, non est nobis collectatio adversus potestates in coelestibus et rectores tenebrarum istarum in coelestibus, et spiritualia nequitiae in coelestibus. Sciamus autem quod, exceptio presenti loci, nec in Veteri nec in Novo Testamento mundi rectores unquam legerimus, quod nomen idcirco Paulus apostolus finxit, quia necesse habebat ad Ephesios disputans de rebus nobis et invisibilibus, nova nomina coaptare.

Propterea accipite, etc. Simpliciter Ephesios ad futuras tentationes et persecutions, quas eis Paulus apostolus post hanc epistolam prophetiae videbat spiritu provocare coactatur et monet ut omnia faciant, per quae possint in fide stare Evangelii, nec in persecutione corrue. Diem malum praesens autem tempus ostendit, c'eo quo supra dixerat : *Redinantes tempus, quoniam dies mali sunt,* propter angustias et vite hujus labores, quia non absque sudore et certamine perveniamus ad palmam, aut certe consummationis atque judicii, de quo Joel : *Prope est dies tenebrarum et turbinis, dies nebulae et caliginis,* et rel. (*Joel. u.*) Ut igitur possit quis in hac die diabolo resistere, quia ipse est accusator fratrum nostrorum, assumat omnia arma Dei, hoc enim sonat *καρπίλια*, non ut in Latino simpliciter arma translatata sunt, et omnibus telis armisque succinctus, de quibus in sequentibus explicatur : Sciat tunc se stare posse, si universa fuerit operatus, ut plenus cunctis virtutibus stabilem sigil gradum, et non moveatur de acie.

State ergo succincti lumbos vestros in veritate. (*Ex Primas.*) Perfecti estote lumbos mentis accincti, hoc est, in omni praelio viriliter preparati, et ab omnibus curis saeculi expediti.

(*Ex Hieron.*) Quod juxta membra carnis et corporis omnia membra anime in Scripturis vocentur nulli dubium est, de quibus unus puto esse, nunc membrum lumbos, quos ut accingamus a Veritate precipitur : *Sunt lumbi vestri praecincti et lucernae ardentes* (*Luc. xii*), hoc idem reor et illud significare, quod Joannes zonam pelliceam habebat circum lumbos suos, et non erat de immundis, qui proper fluxum seminis extra castra projecti (*Levit.*

xv), cum arca Domini habitare non possunt (*Levit. xiii*), et secundum id quidem quod veritate praecinctus est, id est Christo, non facile ad falsitatis dogmata deducetur.

Induti loricas justitiae. (*Ex Primas.*) Sicut lorica multis circulis intexitur, sic et justitia diversis virtutum connectitur speciebus, in unitate non solum pectoris conscientia, sed et ventris continentia, nec non ad femorum usque pertingit libidinem coerceniam.

(*Ex Hieron.*) Qui enim circumdatum multiplici vestie justitiae, nec ad similitudinem cervi in iecur accipit sagittam, nec in desideria corruit, et furores, sed erit mundo corde habens artificem hujus loricas Beum, qui unicuique sanctorum omnia arma fabricatur.

Et calceati pedes, etc. Diligentius observeat quod virtutem quandam animae appellaverit pedes, quibus ingredimur, in eo qui dicit : *Ego sum via* (*Joan. xiv*). Et de quibus canimus : Dirige, Domine, pedes nostros in viam pacis, quos oportet calcare preparatione Evangelii pacis. Qui igitur habet pacem, calcatus est Christi Evangelio, et idcirco homo pacis factus est, et nec bellicum aliquid, et tumultuosum agit, nec cum his qui inpreparati sunt, condemnabitur.

In omnibus sumentes scutum fiduci, in quo possitis omnia tela, etc. Quasi dixerit in omni opere portare clavum fiduci, ut possitis tecti atque muniti excipere venientes sagittas, et hoc atque illuc arte eas bellica declinare. Perspicua autem sunt jacula maligni, quae vult mittere in corda nostra per cogitationes pessimas, de quibus unum jecit in cor Iudee, ut tradiceret salvatorem (*Joan. xiii*). Itaque vel principium quidem habere poterit inimicus vulnerandi, si tenacrimus scutum fidei, in quo non solum venientium tela franguntur, sed etiam telorum ipse ignis extinguitur; infidelitas quoque inimica est fidei, ubi scutum est fidelis, nihil valebit.

Et galeam salutis assumite. Propter hanc galeam salutarem omnes in capite nostro sensus integrum perseverant. Si enim caput viri Christus est, sequitur omnis noster sensus, mens, cogitatio, sermo, consilium, si tamen sapientes fuerimus, in Christo sint. Caput etiam, quod est principale cordis, in quo sensus omnes locati sunt, salutis galea circumdatum non quassabitur.

Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. (*Ex Primas.*) Nemus militum audet ad bellum sine gladio proficisci, se enim utcunque tueri potest, sed hostem non valet occidere, sicut non nunquam etiam ab audaci inimico omnibus armis spoliatur, perimitur, ita sine Dei verbo justitia omnis intuta est. Fidelis quasi vir bellator et fortis, omnes sectas contrarias veritati concidet, interficiet, jugulabit. Gladium spiritus, id est, verbum Dei manu tenens salvator et veritas et justitia nominatur. Nulli dubium, quin ipse et cingulum sit et lorica, et preparatio Evangelii pacis et scutum fidei et galea salutaris et gladium spiritus, quod est verbum Dei, et vivens sermo, et

efficax, de quo Apostolus ait : *Virus est sermo Dei, A et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipi, pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagumque et medullarum et discretor cogitationum cordis, et non est illa creatura invisibilis in conspectu ejus, omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus.*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IV.

« Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset, quia Jesus adveniret a Iudea in Galilæam, abiit ad eum, et rogabat eum, ut descendere et sanaret filium ejus. Incipiebat enim mori. Dixit ergo Jesus ad eum : Nisi signa et prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus : Domine, descendite priusquam moriatur filius meus. Dixit ei Jesus : Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Jesus et ibat. Jam autem eo descendente servi occurserunt ei, et nuntiaverunt dicentes : Quia filius ejus viveret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerat. Et dixerunt ei : Quia heri hora septima reliquit eum febris. Septenarius numerus sanctificatus est in donis sancti Spiritus, in quo sanitas omnibus credentibus datur, constat. Quia in sancto Spiritu, qui est donum Dei, remissio est omnium peccatorum credentibus. Septenariusque numerus si dividitur in tria et quatuor, sanctam Trinitatem significat. In trinario numero, et omnium creaturarum perfectionem, in quaternario propter quatuor elementa plenaria, et quatuor plaga mundi, et quatuor anni tempora, que omnia ex ipso et per ipsum et in ipso creata sunt, constant et gubernantur, quoniam in ipso vivimus, moremur et sumus.

Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. (Ex Greg.) Regulus diminutivum nomen est a rege, et ideo forsitan regulus dicitur iste, qui salutem poposcit filio suo, quia plenam non habuit fidem. Capharnaum autem ager vel villa pulcherrima interpretatur.

Hic cum audisset, quia Jesus adveniret a Iudea in Galilæam, abiit ad eum, et rogabat eum, ut descendere et sanaret filium ejus. Incipiebat enim mori. Dixit ergo Jesus ad eum : Nisi signa et prodigia videritis, non creditis. Quare ergo dicit : Nisi signa et prodigia videritis, non creditis, cum ille ante credit quam signum videret. Qui eni salutem querebat filio, procul dubio credebat, sed mementote quid petit, et aperte cognoscetis, quia in fide dubitavit, poposcit namque ut descendere et sanaret filium ejus. Corporalem ergo presentiam Domini quererebat, qui per spiritum nusquam deerat, minus in illo creditit, quem non putavit posse salvare, nisi præsens esset corpore. Si enim perfecte credidisset, procul dubio sciret, quia non esset locus ubi non esset Deus. Salutem itaque filio petiit, et tamen in fide dubitavit, quia eum ad quem venerat, et potentem ad curandum creditit, et tamen mortale filio esse absentem putavit Deum.

Dicit ad eum regulus : Domine, descendite priusquam moriatur filius meus, etc. Quia in re hoc est nobis solerter intuendum, quod sicut alio evangelista testante didicimus, centurio venit ad Deum, dicens : Domine, puer meus jacet paralyticus in domo, et male torquetur. Cui a Jesu protinus respondet : Ego veniam et curabo eum. Quid est quod regulus rogat, ut ad ejus filium veniat, et tamen corporaliter ire recusat ? Ad servum vero centurionis non invitatur,

et tamen se corporaliter ire pollicetur ; reguli filio per corporalem presentiam non dignatur adesse, centurionis vero servo non deditur occurrere : quid est hoc, nisi quod superbia nostra reconditur, qui in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti sint, sed honores et divitias veneramus. Redemptor vero noster, ut ostenderet, quia quæ alta sunt hominum, sanctis despicienda sunt, et quæ despiciuntur sunt hominum, despicienda non sunt, ad filium reguli ire noluit, ad servum autem centurionis ire paratus fuit.

Credidit homo sermonem, quem dixit ei Jesus, et ibat. Incipiebat enim fidem habere in sermone Jesu, et qui ex parte dubius venit, fidelis recessit, et ideo sanitatem filii meruit.

B *Jam autem eo descendente, servi occurserunt ei, dicentes : Quia filius ejus viveret, interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerat, et dixerunt ei : Quia heri hora septima reliquit eum febris. Septenarius numerus sanctificatus est in donis sancti Spiritus, in quo sanitas omnibus credentibus datur, constat. Quia in sancto Spiritu, qui est donum Dei, remissio est omnium peccatorum credentibus. Septenariusque numerus si dividitur in tria et quatuor, sanctam Trinitatem significat. In trinario numero, et omnium creaturarum perfectionem, in quaternario propter quatuor elementa plenaria, et quatuor plaga mundi, et quatuor anni tempora, que omnia ex ipso et per ipsum et in ipso creata sunt, constant et gubernantur, quoniam in ipso vivimus, moremur et sumus.*

Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei : Filius tuus vivit, et credidit ipse, et domus ejus tota. Quia nuntiatus est ei filius sanus, ad solum ergo sermonem crediderunt plures Samaritani, aī illud autem miraculum, soli domus illa credidit, que res protendit in multitudinem fidem gentium, et in præcitate fidei Iudeorum. Gentes vero solo sermone, id est, prædicatione apostolica crediderunt, Iudei vero signa viderunt ipsum Dei filium facientem, et tamen pauci crediderunt ex eis.

HEBDOMADA XXIII POST PENTECOST.

EPISTOLA AD PHILIPPENSES, CAP. I.

D *Confidimus in Domino Jesu, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet, usque in diem Christi Jesu. Sicut est mihi ius'um hoc sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde et in vinculis meis. Et in defensione et confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam vos omnes in visceribus Jesu Christi. Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et in omni sensu, ut probetis potiora, et sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi, repletæ fructu justitiae, per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei. .*

Confidimus in Domino Jesu, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficit. Ac si diceret : Confidendo

impetrare coptam doctrinam, sive gratiam scientiae A bargiendo consuminari in vobis.

Usque in diem Christi. Id est, usque in diem, quo de corpore recedatis, ex quo jam ad Domini unusquisque reservetur aduentum, sive usque in diem Christi, id est, usque in diem judicii.

Sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis. Ac si diceret: Charitas me haec sentire facit pro vobis, quod perficiens opus quod cœpistis usque in diem, sive mortis, sive judicii, quia charitas omnia sperat.

Eo quod habeam vos in corde et in vinculis meis. Ac si diceret: Tantum vos diligo, ut mihi memoriam vestri nec vis tribulationis, nec sollicitudo defensionis auferat.

Et in defensione et confirmatione Evangelii. Confirmationis Evangelii est constans toleratio predicatoris.

Socios gaudii mei omnes vos esse. Ac si diceret: Hoc sentio de vobis et credo, quia sicut meæ tribulationis socii estis, ita eritis et gaudii sempiterni. Sive, sicut scio vos Evangelio credidisse, ut etiam in tribulationibus meis, et ejus defensione mecum pariter gaudeat.

Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi. Ac si diceret: Ita vos desidero, tanquam viscera Christi, sive cupiam vos eis inesse visceribus.

Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et omni sensu. Notandum quia scientibus majorem scientiam adhuc deprecetur, ut sinceri in omnibus esse prævaleant, sive in scientia et sensu, id est, in intelligentia litterarum et spirituali mysterio.

Ut probetis potiora, etc. Sinceritas materia est, quæ naturam suam servat, et nulla extrinsecus corruptione fucata, et semper in melius proficit, non in pejus. Sive sinceros, id est, non redditentes malum pro malo, sive offensionem per malum exemplum.

Repleti fructu iustitiae per Jesum, etc. Id est, ut non solum sinceri ab omni corruptione sitis, sed etiam fructu iustitiae abundetis, exemplo Christi, qui non solum malitiam non habet, sed etiam bonitatem redundat. Quod autem dicit: *In gloriam et laudem Dei,* ac si dicat: Ut glorietur et laudetur Deus in actibus vestris, sive sit gloria in operibus, et laus in sermonibus vestris.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XVIII.

Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat decem millia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus venundari et uxorem et filios et omnia quæ habebat et reddi. Procidens autem servus ille, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit illi. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis,

qui debebat ei centum denarios. Et tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes? Et prudens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conservi ejus, quæ flebant, contristati sunt valde. Et venerunt et narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocavit illum dominus suus, et ait illi: Serve nequam, onne debitum dimisi tibi, quoniam rogaasti me. Nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum? Et iratus dominus ejus, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. Sic et pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. (Ex August.) Quo oblatus est debitor domino decem millium talentorum, et jussit eum venundari, et uxorem ejus et filios et omnia quæ habebat et reddi, intelligendum est decem preceptorum legis cum suis debitorem, et pro cupiditate atque operibus suis, tanquam uxorem et filios poenas solvere debuisse, quod est pretium ejus. Pretium enim venditi, supplicium damnati intelligitur. Quod dixit: Noluit ignorare conseruo tuo, sed abiit et misit eum in carcerem, etc., intelligendum: Tenuit contra eum hunc animum, ut supplicia illi vellet. Conservi autem, qui narraverunt domino, quæ flebant, potest intelligi Ecclesia, quæ et illum solvit, et illum ligat.

(Ex Hieron.) Pracepit itaque Petro sub comparatione regis et domini et servi, qui debebat decem millia talentorum, a domino rogans veniam impetraverat, ut ipse quoque dimittat conservis suis minora peccantibus. Si enim ille rex et dominus servodebitori decem millia talentorum tam facile dimisit, quanto magis servi conservis suis debent minora dimittere! Quod ut manifestius fiat, dicamus sub exemplo. Si qui nostrum commiserint adulterium, homicidium, sacrilegium, majora crimina, decem millium talentorum, rogantibus dimittantur eis, ut et ipsi dimittant minora peccantibus. Sin autem offendit contumeliam simus implacabiles, et propter anarium verbum perpetes habeamus disordias, nonne nobis videmur recte redigendi in carcerem, et sub exemplo operis nostri hoc agere, ut majorum nobis delictorum venia non relaxetur?

ITEM AUGUSTINUS.

Interrogavit Petrus magistrum, quoties ignosceret fratrem, qui in illum peccasset, et quæsivit utrum sufficeret usque septies. Respondit illi Dominus: Non solum septies, sed usque septuagies septies, deinde narravit similitudinem valde terribilem: Quia simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui posuit rationem cum servis suis, in quibus invenit debitorem decem millium talentorum. Omnis homo et debitor est, et debitorem habet. Debitor est Dei, et debitorem habet fratrem suum. Quis est enim,

qui non sit debitor Dei? nisi in quo nullum possit A faveari peccatum. Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem suum, nisi in quem nemo peccavit? Debitor est ergo omnis homo habens debitorem, et Deus justus constituit regulam in debitore tuo, quod facit et ipse eum suo. Duo ergo sunt opera misericordiae, quae nos liberant, quae breviter ipse Dominus posuit quodam loco in Evangelio: *Dimitte et dimittetur vobis: date et dabitur vobis.* Dimitte et dimittetur vobis, ad ignoscendum pertinet. Date et dabitur vobis, ad praestandum beneficium, vel eleemosynam pertinet. Ignosci vobis vultis, ignoscite; remittite et remittetur vobis; accipere vultis, date, et dabitur vobis. Sed hoc potest movere, quod et Petrus movit: *Quoties debedo, inquit, ignoroscere?* Sufficit usque septies? Non sufficit, ait Dominus: B non dico septies, sed usque septuagesies septies. Jam tu enumera quoties in te peccaverit frater tunc; si potueris venire usque ad vigesimam et septuagesimam octavam culpam, ut transeas 490. Tunc molire viudictam. Itane verum est, quod dicit, et vere ita se habet, ut si peccaverit 490 ignorascas. Si autem peccaverit 560, jam liceat tibi non ignoroscere. Audeo dicere: *Ei si 490 peccaverit, ignoroscere: ei si centies peccaverit, ignoroscere.* Ei quid dicas tales, et toties, omnino quoties peccaverit ignoroscere. Non enim sincera causa Dominus 490 dixit, cum omnino nulla culpa sit, quam nos debeamus ignoroscere. Ecce ille ipsa servus, cuius debiti inventus est debitor? decem talentorum debebat puto, quia decem talentorum, ut parum sit, decem peccatorum sunt. Nolo enim dicere unum talentum, quod peccata concludat. Servus autem ille quantum debebat? centum denarios debebat. Jam plus est quam 490, et tamen iratus est Dominus, quia ei non dimisit. Non solum enim centum plus sunt quam 490, sed centum denarii forte 1000 asses sunt. Sed quid ad decem talentorum? At per hoc omnes culpas, quae in nos committuntur parati simus ignoroscere, si nobis desideramus ignoroscere. Quotidie nos prosterminur et dicimus: *Dimitte nos! is debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Quae debita? omnia, an aliquam partem? respondebimus omnia. Sic ergo et tu debitor tuo. Hanc ergo regulam ponis, hac conditione loqueris, hoc pacto et placito cum Deo obligaris. Quid ergo sibi vult 490. Audite, fratres, magnum mysterium, mirabile sacramentum. Matthaeuscepit ab Abraham, et pervenit usque ad Joseph descendendo. Lucas autem ascendendo cepit numerare, cur ille descendendo, ille ascendendo? Matthaeus generationem Christi commendabat, qua descendit ad nos, ideo quando natus est Christus, cepit numerare descendens. Lucas autem, quia tunc cepit numerare, quando baptizatus est Christus. Ubi est initium ascensionis, ascendendo numerare cepit. Numerando autem complevit generationes 77 a quo numerabat, intendite hodie a quo exortus est numerare, usque ad ipsum Adam, qui primus peccavit, et nos cum peccati obligatione generavit, pervenit usque ad Adam,

et numeratur generationes 77; a Christo usque Adam 77; ab Adam usque ad Christum 77. Si ergo nulla generatio praetermissa est, nulla culpa pretermititur, ubi non debeat ignosci. Nam ideo ipse 77 generationes enumeravit, quem numerum Dominus in peccatorum remissionem commendavit, quoniam a baptismatecepit numerare, ubi omnia peccata solvantur, deinde paulo diligerius interrogava ipsius numeri secretum, latebrasque ejus inquire, pectora diligentius, ut aperiatur tibi justitia quae lege constat. Lex in decem praeceptis commendatur, ideo ille debitor decem talentorum, ipse est ille memorabilis decalogus scriptus digito Dei, qui traditus populo per Mosea famulam Dei. Debitor ergo ille decem talentorum omnia peccata significat, propter numerum legis. Debebat et ille decem denarios, non abhorret ab eodem numero. Nam et centies centum decem millia, et decies deni centum, et ille decem talentorum, et ille decies decens. Legitimo ergo numero non recessum est, in quo utroque invenies utraque peccata, uterque debitor, et uterque venie deplorator et imператор, sed ille servus mundus, servus ingratus, iniquus voluit rependere quod accepit, noluit praestare quod illi indigno praestitum fuit. Vide ergo, fratres, quisquis incipit a baptismate, liber exit, remissa sunt illi decem talentorum, cum exierit et inveniet conservum suum debitorem, observet ergo ipsum peccatum, quod quia bene puto significet numerus undenarius. Lex enim denarius, peccatum undenarius. Lex per decem, peccatum per undecim. C Quare peccatum per undecim? Quia transgressio denarii est, ut venias ad undenarium. In lege autem modus fixus est, transgressus es, peccasti. Jam ubi transgrederis denarium, ad undenarium venies. Ideo magnum mysterium, quando jussum est tabernaculum fabricari, multa ibi numerosa dicta sunt in magno sacramento, inter cetera, vel ex cilicio iaceant fieri, non decem sed undecim, quia per cilicium ostenditur confessio peccatorum. (Ex Hieron.) Pro vocatus apostolus Petrus interrogat quoties fratres in se peccanti dimittere debeant, et cum interrogatione profert sententiam: *Usque septies?* cui respondit Dominus: *Non usque septies, sed usque septuagesies septies,* id est, quadringentis nonaginta vicibus, ut toties peccanti fratri dimittiere, et in die quoties ille peccare posset.

(Ex August.) Quod autem amplius queris, vis nosse omnia peccata contineri numero isto 77? omnia ergo peccata dixit, quando 77 dixit: quia illud 11 duæ septies sunt, id est, ubi significatur peccatum duæ septies sunt 77. Omnia ergo peccata dimisi voluit, qui ea septuagesimo septimo numero presignavit. Nemo contra se teneat non ignoroscendo, ne contra illum teneatur, quando orat, dicit enim ille Deus: *Dimitte et dimittetur vobis.* Sed ego prior dimisi, dimitte, et tu vel postea, nam si non dimiseris revocabo te, et quidquid tibi dimiseram repli carbo tibi. Non enim mentitur Veritas, non enim fallit, aut fallitur Christus, qui subiectus, et ait: *Sic et*

vobis faciet Pater vester, qui est in cælis. Invenisti Patrem, imitare Patrem. Si enim imitari non vis, exhortaberis : Faciet ergo ista vobis, ait, Pater vester coelestis, si non remiseritis uousquisque fratri suo de cordibus vestris. Ne dicas in lingua : Ignosco, et corde differas supplicium minando vindictam, novit Deus, ubi dicas, vocem tuam, homo, audit, conscientiam tuam Deus iospicit. Si dices : Dimitto, dimitte. Melius clamans ore, et dimittes in corde, quam blandiaris ore crudelis corde. Jam ergo observant pueri indisciplinati, et disciplina est pueris danda, et nolunt vapulare, qui sic perscrubunt nobis, quando volumus dare disciplinam, peccavi, ignosce mihi, ignovi : Et iterum peccat, ignosce, ignovi : Peccat tertio, ignosce, ecce tertio, ignovi, jam quarto, vapulet : et ille ignosce, ignovi, et quarto ignovi, et quinto ignovi, et sexto ignovi et septimo, jam vapulet. Et ille num septuages septies fatigatur ac prescriptione severitas disciplinæ dormit, repressa disciplina scvit impunita nequitia. Qui ergo faciendum est ? Corripiamus verbis, et si opus est et verberibus, dilectione hoc faciamus. Dimittamus culpam, a corde abigamus quod nocet a fratre. Ideo enim Dominus subdidit : *De cordibus vestris*, ut si per charitatem imponitur disciplina de corde, lenitas non recedat. Sic ergo ista noverimus, fratres mei, ut fratres nostros, qui peccaverint, omnimodo diligamus de corde nostro, charitatem in eos non dimittamus, et disciplinam, cum opus est, debemus, ne per solutionem disciplinæ, vel crescat nequitia, et incipiant propter hoc Deo accusari, quia recitatum est nobis : *Peccatum coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant* (*I Tim. v.*). Certe solus cum solo verum est, distingue tempora, et solvis quæstionem, verum est, si peccatum in secreto est, in secreto corripe, si peccatum publicum est, et apertum publice corripe, ut ille emendetur, et ceteri timeant.

Sic et Pater meus, etc. Formidolosa sententia, si juxta nostram mentem sententia Dei flectitur atque mutatur, si parva fratribus non dimittimus, magna nobis a Deo non dimittentur. Et quia potest unusquisque dicere : Nihil habeo contra eum, ipse novit, non habet Deum judicem, non mihi cura est, quid velit agere, ego ignovi ei, confirmat sententiam suam, et spanem simulationem facta pacis evertit dicens : *Si non remiseritis uousquisque fratri suo de cordibus vestris.*

HEBDOMADA XXIV POST PENTECOST.

EPIST. BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIP., CAP. III.

Imitatores mei estote, et observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant quos sepe dicebam vobis, nunc autem et sens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. *Nostra autem conversatio in cœlis est.* Unde etiam salutarem exspectamus, Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis no-

A stræ, configuratum corpori claritatis sue, secundum operationem virtutis sue, qua etiam possit subjecere sibi omnia.

Imitatores mei estote. Id est, me sequimini, me fideliter imitamini, non falsos apostolos.

Et observate eos qui ita ambulauit. (Ex August.) Dupliciter dicitur observare, vel ad imitandum, ut hic, vel ad cavendum, sicut ad Romanos ait : *Observate eos qui dissensiones et offendicula faciunt* (*Rom. xvi.*).

Sicut habetis formam nostram. Id est, formam doctrinæ nostræ.

Multi enim ambulant, quos sepe dicebam vobis. De ipsis dicit qui spem passionis Christi, per quem peccata dimissa sunt, auferentes, in legis ceremoniis collocabant. Potest et de Jovinianistis interpretari, qui jejuniorum afflictiones et omnes corporis cruciatus in luxuriam et epulas converterunt.

Nunc autem et sens dico, inimicos crucis Christi. Notandum, quo affectu orantium salutem optaverit, qui etiam inimicos crucis Christi dedebat, ultra in interitum properantes.

Quorum finis interitus, etc. Qui enim in carne seminant, inquit Apostolus, de carne et metent corruptionem, qui enim se in hoc putant Deo servire, si comedant et voluptates ventris et desideria complentur carnis, eorum Deus dicitur venter, non audiens Prophetam dicentem : Cum manducaveritis et biberitis, nonne vobis metipsi mapudcalis et bibitis vobis metipsi? Gloria, dicit, circumcisionis, in confusione, id est in pudendis verecundi membris ; qui terrena sapiunt, dicit, id est, qui carnem legem observant.

Nostra autem conversatio in cœlis est. Hoc non potest dicere terrenis viuiis mancipatus.

Unde etiam salvatorem exspectamus, etc. Ac si diceret : Caput nostrum in cœlo est, ubi et nos jam per desiderium conversamur, et quia coelestis est ille, quia caput est nostrum, de cœlo exspectamus eum venturum.

Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori, etc. Hoc quidem monstravit in morte, cum vino et bibentibus et unum ex mortuis sui corporis configuravit exemplum resurrectionis ostendens in mortuis et vivis.

Secundum operationes virtutis sue, etc. Ac si diceret : non solum confirmavit nos exemplo resurrectionis, sed etiam corpori suo omnia fecit esse subjecta, et secundum hanc potentiam qua sibi cuncta subjicit. Intelligimus eum omnia posse et filium omnipotentis esse.

Itaque fratres mei chariasimi. Ac si diceret : Quia perfecti estis in fide, perfecti estis in conversatione, in sola Christi fide spem ponentes, et in conversatione coeli conversantes, quia de vobis in presenti tempore laetificor, et in futuro coronabor.

Evodiam rogo et Syntychen deprecor id ipsum sapere in Domino. Id est, unum et id ipsum sentire de fide, et æqualiter credere in Domino.

Etiā rogo, et te Germane compar. Quod dixit: Germane, proprium posult nomen. Germanus enim vocabatur. Quod vero dixit compar, intelligitur officii vel fidei.

Adjura illas quae mecum laboraretunt in Evangelio. Haec mulieres religiosae et scientes erant, quas Apostolus ut adjuvet eas Germanum admonet. Quod dicit: *Mecum laboraverunt, subaudit in verbo fidei prædicando.* Docebant enim in suo sexu per domos, in ecclesiis autem reticebant. Ab ipso enim Paulo prædicandi officium mulieribus in Ecclesia tollitur, ubi ait: *Mulieres in Ecclesia taceant.*

Cum Clemente et ceteris adjutoribus meis. Clemens philosophus et magna doctrina vir erat, qui postea Romanæ præsul Ecclesiæ fuit.

Quorum nomina sunt in libro vita. Id est, in memoria æterna. De hoc enim in libro Psalmista Dominus ait: *Imperfectum meum ruderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur (Psal. cxxxviii).* Et apostolis Dominus ait: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo (Luc. x).* Et e contrario de reprobis David ait: *Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur.*

Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. Ac si diceret: Gaudete in Domino, qui in sæculari gaudio non gaudetis. *Beati enim qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Quod repetit iterum: *Dico gaudete, vel ut magis ac magis gaudium confirmetur, vel pro gaudio corporis et animæ in prosperis et adversis, ut confortentur in Domino.*

Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Ju- C daeis scilicet et gentibus, omnibusque qui vos persequuntur, nota sit modestia vestra. Modestia enim mansuetudo vel pudor, sive probitas intelligitur. Scriptum est enim: *Videant opera vestra bona, et glorificant patrem vestrum, qui est in celis (Matth. v).*

Dominus prope est, nihil solliciti sitis. Ac si dicaret: Quia Dominus prope est his, qui tribulato sunt corde, ideo de ingruentibus malis nihil solliciti sitis, cum defensorem vobis Deum esse noveritis. Potest et sic intelligi, juxta Evangelium. Nolite cogitare quid manducetis, aut quid induamini, scit quod opus est vobis, et antequam petatis agnoscit (Matth. vi).

Sed in omni oratione. Id est, non cum murmuratione, atque tristitia, ne forte tribulationibus afflitti, in aliquo murmuratis, et vestra oratio fiat indigna auribus Dei, obsecro ut omnia cum oratione apud vos pacifice flant.

Et obsecratione cum gratiarum actione. Oratio dicitur, que pro peccatis præteritis fit, obsecratio vero pro virtutibus adipiscendis, gratiarum actio pro beneficiis Dei.

Petitiones vestrae innotescant apud Deum. Non sic accipiendum est, tanquam Deo innotescant, qui eas et antequam essent noverat. Sed nobis innotescant apud Deum, per tolerantiam, non apud homines per jactantiam. Aut forte innotescant, etiam apud angelos, qui sunt apud Deum, ut quodammodo eas

A offerant Deo, et de his consulant, et quod eo jubente implendum esse cognoverint, sicut oportere cognoverint, hoc nobis vel evidenter vel latenter apportent. Dixit enim Angelus homini: *Cum orare illis, ego obtuli orationem vestram in conspectu claritatis Dei.*

Et pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, etc. Quem, nisi nostrum, aut fortasse etiam sanctorum angelorum; non enim et Dei: si ergo sancti et Dei pace victuri sunt, profecto in ea pace victuri sunt, quae superat omnem sensum, quoniam nostrum quidem superat, non est dubium. Si autem superat et angelorum, ut nec ipsos exceperit videatur, qui ait: *Omnem intellectum, secundum hoc dictum esse debemus accipere, quia pacem Dei, qua Deus ipse pacatus est, sicut Deus novit, non eam nos sic possimus nosse, nec ulli Angeli. Superant itaque omnem sensum non dubium, quod præter suum, sed quia et nos pro modo nostro pacis ejus participes facti, summam in nobis atque inter nos, et cum ipso pacem, quantum nostrum summum est oblinebitus isto modo, pro suo modo sciunt eam sancti angeli, homines autem nunc longe infra, quantumlibet preventu mentis excellant.* Considerandum est enim, quantus vir dicebat: *Ex parte scimus, et ex parte prophetamus, donec veniat quod perfectum est.*

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXII.

*Abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent enim in sermone. Et mittunt ei discipulos eius cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicias personam hominum. Dic ergo nobis: Quid tibi videtur. Licit censem dari Cesari, aut non? Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite mihi numi ma censua. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: *Cujus est imago hec, et superscriptio?* Dicunt ei: *Cesaris.* Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Caesaris Caesar, et quæ sunt Dei Deo.*

Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, ut caperent eum in sermone, etc. (Ex Hieron.) Nuper sub Cæsare Augusto Iudea subiecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, et erat in populo magna sedatio, dicentibus aliis: pro securitate et quiete, qua Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolvi. Pharisæis vero, qui sibi applaudebant in justitia, e contrario nitentibus, non debere populum Dei, qui decimas solveret, et primitiva daret, et cetera quæ in lege scripta sunt, humanis legibus subjacere. Cæsar Augustus Herodem filium Antipatris alienigenam et proselitum Regem Iudeis constituerat, qui tributis præcesset, et Romano pareret imperio. Mittunt igitur Pharisæi discipulos suos cum Herodianis, id est, militibus Herodis, seu quos illudentes Pharisæi, quia Romanis tributa solvebant, Herodianos vocabant, et non diuino cultui deditos. Quicdam Latinorum ridicule He-

rodiānos putant, qui Herodem Christum esse credērent, quod nusquam omnino legimus.

Magister, scimus quia verax es et viam Dei in reitate doceas, et non est tibi cura de aliquo, non enim respicias personam hominum. Dic ergo nobis: quid tibi videtur, licet censum dari Cæsari, an non? Blanda et fraudulenta interrogatio, illuc provocat respondentem, ut magis Deum quam Cæsarem timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut statim audientes Herodiani, seditionis auctorem contra Romanos principes teneant.

Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocrite? Prima virtus est respondentis, interrogantium mentem cognoscere, et non discipulos, sed tentatores vocare. Hypocrita ergo appellatur, qui aliud est, et aliud simulat, id est, aliud opere agit, aliud voce pretendit.

Ostendite mihi numisma census, at illi obtulerunt ei denarium. Sapientia semper sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur: Ostendite mihi, inquit, denarium, denarius quippe est genus nummi, quod pro decem nummis imputabatur, et habebat imaginem Cæsaris.

Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc et superscriptio? Qui putant interrogationem salvatoris ignorantiam esse, et non dispensationem, discant ex presenti loco, quod utique potuerit scire Jesus cuius imago esset in nummo, sed interrogat ut ad seruonem eorum competenter respondeat.

Dicunt ei Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Cæsarem non putenus Augustum, sed Tyberium significari privignum ejus, qui in locum successerat ipsis, sub quo et passus est Dominus. Omnes autem Reges Romani a primo C. Cæsare, qui Imperium arripuerat, Cæsares appellati sunt. Porro quod ait: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, id est, nummum, tributum et pecuniam, et quæ sunt Dei Deo, decimas, primitias et oblationes ac victimas sentianus, quomodo et ipse reddit tributa pro se et Petro, et Deo reddit quæ Dei sunt, patris faciens voluntatem.

*(Ex Beda.) Aliter, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Quemadmodum Cæsar a vobis exigit impressionem imaginis suæ, sic et Deus. Ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo anima, lumine vultus ejus illustrata atque signata, unde Psalmista: *Signatum est*, inquit, *in nobis lumen vultus tui, Domine* (Psalm. iv). Hoc quippe lumen est totum dominis, et verum bonum, quod non ocularia, sed mente conspicitur. Signatum autem dixit in nobis, tanquam denarius signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corrupit. Bonum ergo ejus est, verum atque æternum, si renascendo signetur.*

HEBDOMADA XXV POST PENTECOST.

AD COLOSS., CAP. I.

Non cessamus pro vobis orantes et postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus in

A *omni sapientia et intellectu spirituali, ut ambuletis dignae Deo per omnia placentes, in omni opero bono fructificantibus, et crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati, secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia et longanimitate cum gaudio.*

Non cessamus pro vobis orantes et postulantes. Id est, ex quo audivimus dilectionem vestram et charitatem, et si hanc quam habetis in Deum, non cessamus orare, ut impleamini virtutibus spiritualibus, de quibus et sequitur:

B *Ut impleamini agnitione voluntatis ejus in omni sapientia et intellectu spirituali. Sapientia et intellectu impletur, qui non solum historicam, sed et spirituali intelligentiam cognoscit.*

B *Ut ambuletis digni, Deo per omnia placentes. Illi ambulant digni Deo, qui, per omnia ei placentes, exercent se sicut suadit.*

B *In omni opere bono fructificantibus, et crescentibus in scientia Dei. Hic aperte exposuit, quod superius obscure dicebat, quomodo Deus det et bene velle, et bene posse, ut possint fructificare virtutibus, et inveteratam vincere consuetudinem, sive in passionibus carnis insurmitatem superare mentis.*

B *In omni virtute confirmati secundum potentiam claritatis ejus. Id est, secundum voluntatem ejus, ut et vos sicut ille fecit patienter sufferatis omnia.*

C *In omni patientia et longanimitate, cum gaudio, in Christo Jesu, etc. Ibi enim est vera longanimitas, et patientia exhibenda, ubi malitia ab aliquo exercetur.*

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. IX.

D *Hæc illo loquente ad eos, esse princeps unus accessit et adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam et vivet. Et surgens Jesus sequitur eum et discipuli ejus. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit humbram vestimenti ejus. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. At Jesus conversus et videns eam, dixit: Confide filia, fides tua salvavi te fecit, et salva facta est mulier ex illa hora.*

D *Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam, et viret. Et surgens Jesus sequebatur eum et discipuli ejus. Octavum signum est, in quo princeps suscitari postulat filiam suam, nolens de mysterio veræ circumcisioñis excludi. Sed subintrat mulier sanguine fluens, et octavo sanatur loco, ut principis filia, de hoc exclusa numero, veniat ad nonum, juxta illud quod in Psalmo dicitur: *Ethiopia præveniat manus ejus Deo* (Psal. lxvii), et *Cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salrus fiet* (Rom. xi).*

(Ex Primas.) Princeps itaque synagogæ, nullus melius quam ipse Moses intelligitur, unde bene secundum Lucam Jairus, id est illuminans, sive illuminatus vocatur. Quia qui accepit verba vita date

nobis, et per hæc ceteros illuminat, et ipse a spiritu sancto, quo vitalia monita scribere vel docere possit, illuminatur. Cui, secundum Lucam filia unica erat, id est, synagoga, que sola legali institutione composta, quasi unica Mosi nata erat. Quasi duodecimæ ætatis anno, hoc est, tempore pubertatis appropinquare, moriebatur, quia nobiliter a prophetis educata, postquam ad intelligibiles annos pervenerat, postquam spirituales Deo fructus gignere debebat, subito errorum languore consternata, spiritualis vitæ vias ingredi desperabiliter omisit. Et si non a Christo succurreretur, horrendam per omnia corruiisset in mortem.

Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit, etc. In Evangelio secundum Lucam scribitur, quod principis filia duodecim annos haberet ætatis. Nota ergo eo tempore hæc mulier, id est, gentium populus experit agrotare, quo gens crediderit Judeorum. Nisi enim ex comparatione virtutum, vitium non ostenditur. Hæc autem mulier sanguine fluens non in domo, non in urbe accedit ad Dominum, quia juxta legem urbibus excludebatur. Sed in itinere ambulanti Domino, ut dum pergit ad aliam, alia curaretur, unde dicunt et Apostoli : Vobis quidem oportebat prædicare verbum, sed quoniam indignos vos judicatis saluti, transgredimur ad gentes (Act. xiii).

Dicebat enim intra se, si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. Accedit ad Dominum, tangit Ecclesia, quia eo per fidei veritatem appropinquat. Accedit autem retro sive juxta, id est, quod ipse ait : Si quis mihi ministrat, me sequatur (Joan. xii) ; et alibi præcipitur : Post Dominum Deum tuum ambulabis, sive, quia præsentem in carne Dominum non videns, peractis temporalis dispensationis sacramentis, ejus jam per fidem cœpit vestigia subsequi. Tangit autem Ambriam vestimenti, et undam restrinquit sanguinis, quia beatus et vere mundandus, qui vel extremam verbi partem fidei manu contigerit. Nam rarus valde, qui ejus vel in pectore recumbere, vel caput mereatur pistica nardo perungere, cum et ille magnus fuerit, qui se indignum dicebat ejus calceamenta portare, magna et illa quæ ungere pedes ejus, et capillis suis tergere promeruit.

At Jesus conversus et ridens eam, dixit : Confide, filia, fides tua te salvam fecit, et salva facta est mulier, etc. (Ex Hieron.) Ideo filia, quia fides tua te salvam fecit. Nec dixit : Fides tua te salvam factura est, sed salvam fecit, in eo, quod in me credidisti, jam salva facta es.

IN NATALI SANCTI ANDREÆ.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS, CAP. X.

s Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim Scriptura : Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Judæi et Græci. Nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum. Omnis enim quicunque invocaverit nomen

Domini, salvis erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt ? Aut quomodo credent ei quem non audierunt ? Quomodo autem audient sine prædicante ? Quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur, sicut scriptum est : Quam speciosi pedes Evangelizantium pacem, Evangelizantium bona ! Sed non omnes o! edunt Evangelio. Isaías enim dicit : Domine, quis creditur audiui nostro ? Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Sed dico : Nunquid non audierunt ? Evidenter in omnem terram exivit sonus corum, et in fines orbis terra verba corum. ,

Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. (Ex Orig.) Qui vere et non falso constitutus ore dominum Jesum, et corde credit pariter et constitutus. Debet subjectus esse sapientiae et justitiae et veritati, et omnibus quæ Christus est, nec sibi ultra dominari permittat mammona, id est, neque avaritiam sibi ultra, neque injustitiam, neque impudicitiam, neque mendacium dominari. Semel enim Iesum Christum dominum confessus anima nulli horum debet servire.

Dicit enim Scriptura, etc. Hoc autem apud Isaiam dictum est : Quod si omnis qui credit in eum non confundetur (Isai. xxviii), confunditur autem omnis qui peccat sicut et Adam peccavit, et erubuit, et abscondit se, qui adhuc ruborem peccati incurrit, credere non videtur.

Non enim est distinctio, etc. Nulla, inquit, est distinctio, inter Judæos et Græcos, cum constet omnes prius sub peccato fuisse, et omnes qui modo credunt per fidem Iesu Christi salvatos esse. Nam justitia Dei per Christum, ad omnes veniens qui credunt, sive Judæi sint, sive gentiles, purgatos eos a prioribus sceleribus justificat, et capaces facit gloriae Dei.

Nam idem, etc. Si justitia nobis et veritas et sapientia et sanctificatio, quod totum Christus est, dominetur, tunc nobis Dominus sit dives in omnibus. Hæc enim sunt ejus divitiae, ut pote in quo thesaure sapientiae et scientiae sunt absconditi. Quas tamen divitias non dixit largiri eum omnibus hominibus, sed omnibus quicunque invocaverint nomen ejus. Neque enim omnes qui invocaverint nomen Domini salvi esse possunt, sed qui opera invocatione digna fecerit, ipse salvabitur.

(Ex Vulg.) Dicit : Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Ubi tetragrammaton יְהֹוָה est, quod Hebrei tradunt Dei nomen ineffabile designari, et in alia scriptura legitur : Invocabunt me, et non excaudiem eos ; qui modo hic absolute ponuntur, qui invocaverit nomen Domini salvis erit, nisi in hac invocatione intelligamus significatam fuisse sinceram, id est, cum humilitate cordis expressa sit, et Deus cum confessione veri dogmatis invocetur.

Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt ? Christo enim Judæi non crediderunt, et ideo non invocant eum, in quem non crediderunt. Nam quod superius dicit : Omnis qui invocaverit nomen

Dominii, ad Christum Dominum docuit refereadum. Nam et Enos et Moses et Aaron et Samuel invocabant Dominum, et ipse exaudiens eos. Sincere dubio Christum Iesum iocabant, et si invocare nomen Domini, et orare Dominum unum atque idem est, sicut invocatur Christus, et orans est Christus, et sicut offerimus Deo Patri primo omnium orationes, ita et Domino Iesu Christo, et sicut offerimus postulationes patri, ita offerimus postulationes et filio, et sicut offerimus gratiarum actiones Deo, ita et gratias referimus salvatori. Unum namque utrique honorem deferendum, id est, Patri et Filio, divinus edocet sermo, cum dicit: *Omnis honorificat Filiū, sicut honorificant Patrem (Joan. vi).*

Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Possimus sic intelligere, quia vel ipsum in carne positum, vel Apostolos ejus predicantes de eo audire noluerint. Sic enim et ipse Dominus dicit: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit (Luc. x).* Potest autem et hoc intelligi, quod aliam nunc et semper Christus tanquam verbum et ratio unicuique loquitur in corde, et de pietate docet, de justitia suadeat. De castitate, de pudicitia, et de omnibus simul virtutibus protestetur, sicut et ipse dicit: *Oves meae vocem meum audiunt.*

Quomodo autem audient siue prædicante? In hoc magis per prædicantium sermonem Christum ostendit audire, in quibus secundum ea quæ supra diximus Christus loqui et docere monstratur.

Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur? Difficultas mihi in hoc sermone videtur exsurgere. Si enim ita intelligamus, quod propterea non prædicens, quia non mittantur, nullo autem prædicante non audient, non credentes autem non invocabunt, non invocantes, non salvabuntur. Colligitur ex his causa, qua non sunt salvi, ad vitium redit auditoris, qui non miserit prædicantes. Sed magis ad illum nos qui rectiori intelligentiæ transitem continet deflectamus. Et quod dixit: *Quomodo autem prædicabunt, nisi mittantur, sic accipiamus, quasi dicit Apostolus: Nos præcones, prædicatores Christi non possumus prædicare, nec annuntiandi nobis virtus illa subsisteret, nisi adasset nobis ipse qui misit.* Quod si prædicantibus nobis audire non vultis, vestra jam culpa est, etsi audientes non creditis, et non credentes non invocatis, et non invocantes salvi esse nequitis, quia ergo missi sunt ad prædicationem, idcirco de his qui ab ipso missi sunt, scriptum est:

Quam speciosi pedes evangelizantium bona. Illi sunt decori et speciosi pedes, qui perambulant per viam vitæ. Secundum enim illum qui dicit: *Ego sum via, intellige decoros et speciosos evangelizantium pedes, qui per talem viam merentur incedere (Isai. lii).* Iste sunt pedes, quibus et cursum cucurrisse dicit, et sic currere ut comprehendat, id est, vigor animæ, quo tenditur et præparatur ad celum. Gratilice autem pedes istos esse firmabis, quos Jesus discipulis lavat, et hinc quo præcinctus est tergit. Quoniamvis

A hoc ipsum quod dicit, evangelizare, interpretetur bona annuntiare, tamen bona intelliguntur, quæ annuntiat apostolis sancta Trinitas, id est, Pater et Filius et Spiritus sanctus. Hoc est enim, quod annuntiant Evangelistæ secundum præceptum Domini dicentis: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Matth. ultimo).*

Sed non omnes obediunt Evangelio. Neque omnes ex gentibus Evangelio crediderunt, neque omnes ex Israel, plures tamen, et multo plures ex gentibus, quam ex Israel.

Isaias autem dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? Quis, pro raro dictum est, videtur tamen Isaias haec ex persona Apostoli prophetare, quibus creditum fuerat prædicationis officium, et ipsi cum raritate credentium, præcipue de populo Israel videbunt, dicentes ad Dominum, *Domine, quis credidit auditui nostro?*

Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Hic verbum Christi totam prædicationem de Christo significat, neque enim illi soli crediderunt, qui verbum ab ipso Domino audierunt, sed multo plures sunt, qui aliis eum prædicantibus audierunt, sicut ipse Dominus ait: *Beati qui non viderunt et crediderunt.* Omne ergo verbum quod apostoli et si qui alii de Christe prædicaverunt, hic Apostolus verbum Christi esse pronuntiat.

Sed dico: Nunquid non audierunt? Evidenter in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terre verba eorum. Hoc de Psalmo sumptum est, ubi ait: *Nou sunt loquæ neque sermones, quorum non audiuntur voces eorum (Psal. xviii),* in quo pro linguarum et sermonum varietate gentes sine dubio intelliguntur. Et notandum, quod in terram sonus exierit, et in fines orbis terræ, non sonus, sed verba pervenerint. Terra namque hoc loco imperitos et inaducibiles homines dicit, ad quos non verba, in quibus ratio fidei contipetur et explanatio sapientiae, sed sonus fidei cum manet, simplici prædicatione pervenerit. Finem vero orbis terrarum, eruditiores quoque et prudentiores appellaverit. Finis enim perfectionem indicat rerum. Ad hos ergo tales non solum voces, sed verba et rationem pervenisse prouuntiat.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. IV.

Ambulans autem Jesus juxta mare Galileæ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem ejus,mittentes rete in mare, erant enim piscatores. Et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relicitis retibus, secuti sunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres, Jacobum et Zebedæum et Joannem fratrem ejus in navi, cum Zebedæo patre eorum, recliventes retia sua, et vocavit eos. Illi autem statim relictis retibus et patre, secuti sunt eum.

Ambulans autem Jesus juxta mare Galileæ. (Ex Eucherio.) Illoc mare propter terras adjacentes multis

vocatur nominibus, id est mare Galilee, lacus Cina-
reth, stagnum Genesar, mare Tiberiadis, lacus sa-
linarum, et rel.

Vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, etc.
Quare piscatores vocantur? ne quis aestimaret, quod per eloquentiam prædicatorum sermo Dei latius ex-
iret. Non filii regum, non scribere primo vocati memo-
rantur, sed piscatores.

(Ex Hieron.) Piscatores et illitterati mittuntur ad
prædicandum, ne fides credentium, non virtute Dei,
sed eloquentia atque doctrina fieri putaretur.

(Ex Fulg.) Bini vocantur, binique mittuntur et
apte. *Væ enim, ait scriptura, soli*, quia cum reci-
derit, non habet sublevantem. Bina etenim doctrina
est, dilectio Dei et dilectio proximi, qua pleni
bonum Testamentum predicanter, id est, Legis et
Evangelii.

Erant enim piscatores, et ait illis, etc. (Ex Orig.) Mihi videtur non fortuitu contigisse, ut Petrus quidem et Andreas et filii Zebedaei arte piscatores invenirentur. Paulus vero arte faber tabernaculorum, et illi vocati ab arte capiendorum piscium, mutantur et sunt piscatores hominum, dicente Domino: *Venite post me, faciam vos piscatores homi- nrum*, non dubium, quin et Paulus, quia et ipse per Dominum meum Jesum Christum vocatus Apostolus est, simili artis suæ transmutatione mutatus sit, ut sicut illi ex piscatoribus piscium, piscatores hominum facti sunt, ita et iste faciendis tabernacula terrenis, ad coelestia tabernacula construenda trans- latus sit. Construit enim coelestia tabernacula, docens unumquemque viam salutis, et beatarum in coelestibus mansionum iter ostendens, facit taber- nacula Paulus, et cum ab Hierusalem in circuitu usque ad Illyricum replet Evangelium Dei, Ecclesias construendo, facit et ipse tabernacula.

Et procedens inde, etc. (Ex Fulgentio.) Primum enim homo retia desiderii sui mitit in mare hujus saeculi, ut velut pisces opera mortua capiat, sed misericorditer adveniens Christus, per compunctionem animi priora mutat instrumenta, ut iterum rete boni desiderii in saeculi mare jactans, pisces bonarum virtutum navi carnis ad portum vite afferat, relin- quens fugitivum diabolum, sic enim Zebedaeus interpretatur. Quatuor apostolorum nomina duos populos significant. Simon enim obediens, Petrus autem agnoscens interpretatur, significat populum Judæorum, qui prius obediuit præceptiis Domini, et agnovit creatorem suum. Id ipsum, et Jacobus, qui interpretatur supplantator, significat. Andreas vero inter- pretatur virilis, significat populum gentium, qui in fide Christi viriliter agit. Id ipsum et Joannes, qui Domini gratia interpretatur significat. Gratia enim Dei salvatæ sunt gentes. Nam et hæc quatuor nomina in moribus uniuscujusque hominis continentur, Simon obediendo Deo, Petrus agnoscendo peccatum suum, Andreas viriliter sustinendo labores. Jacob vitia carnis supplantando, Joannes Dei gratiam suscipiendo habentur. Sive hæc quatuor nomina pro-

A quatuor principalibus intelligentia sunt virtutibus. Tunc enim unusquisque obediens est, cum pruden- tiam agnoscendi peccata habuerit. Tunc virilis est cum temperantiam sustinendi labore apprehende- rit. Tunc supplantator, cum fortitudinem vincendi virtus receperit. Tunc Dei gratia cum veram justitiam implendi mandata invenerit.

INCIPIUNT LECTIÖNES

PER ADVENTUM DOMINI.

HEBDOMADA IV ANTE NATALEM DOMINI,

hoc est,

PRIMA DOMINICA ADVENTUS,

AD ROM., CAP. XIII.

B *Scientes quia hora est jam nos de somno sur- gere. Nunc autem propior est nostra salus quam cum credidimus. Nox processit, dies autem ap- propinquavit. Abijiciamus ergo opera tenebrarum et in uamur arma lucis, sicut in die honeste am- bulemus. Non in comissionibus et ebrietati- bus. Non in cubilibus et impudicitiis. Non in con- tentione et æmulatione, sed induimini Dominum et nostrum Iesum Christum.*

C *Scientes quia hora est jam nos de somno surgere.* (Ex Orig.) Sunt animæ, oculi, aures, manus, pedes, etc. Quæ singula non membra corporalia, sed virtutes dicimus esse, quibus ad unumquodque mouere opus est. Ergo animæ somnus quidem se- cundum oculos suos, si enim non agit tempore oppor- tuno quæ Dei sunt, sed desidia torpescit, merito dormire dicitur; idcirco Paulus præceo Christi circum- iens mundum in somno desidiae positum annuntiat adesse jam Incem, et tempus ut surgatur a somno, et tempus ignorantiae relinquatur.

D *Nunc enim propior est nostra salus quam cum credidimus.* Nostra salus, id est, vita futura in celo, quæ quotidie labescentibus diebus appropinquat, ei spatio quæ præteritis augmentur, futuris sine dubio immixuntur, et ideo propior fit quotidie nostra salus, id est, redemptio nostra, quæ est vita perpe- tua, quam cum credidimus, unde et Dominus ait: *Levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra* (Luc. xxi).

E *Nox præcessit, dies autem appropinquabit.* Noctem dicit tempus illud, quo ignorantia hominibus domi- nata est. Diem vero nominat tempus illud, quo ju- stitia solis adventura decrescentibus tenebris agitio veritatis advenit. Sive nox est infidelitas, lux dies. Sive nox præsens mundus usque ad judicium, dies tempus post finem saeculi. Verum sciendum est ad- ventum lucis hujus, et diei dupli modo accipendum. Generaliter omnibus, et unicuique specialiter. Generali- ter cum dies futuri saeculi advenerit, ad cujus comparationem præsentis hujus mundi spatium te- nebræ appellantur. Singulariter unicuique, cum Christus in corde est, diem illi facit, cum ignorantia tenebras illi generat.

Abijiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur

arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. Opera tenebrarum sunt actus illi, qui a Deo alieni sunt, quæ carnis opera appellantur, in his qui carnem suam luxuriae et impudicitiae, non sanctitati, neque Domino manciparunt. Arma vero lucis, sunt omnium assumptio virtutum, in quibus quasi in die honeste et confidenter ambulamus.

Non in comedationibus et ebrietatibus. Comesatio mensæ collatio est. Sive comedationes dicuntur inhonesta et luxuriosa convivia, quibus comes est turpissima temulenta.

Non in cubilibus et impudicitiis. A fœdis cubitacionibus cubilia appellata sunt, quæ non tam rationabilibus videantur hominibus, quam feris et belluis convenire. Impudicitia dicitur irreligiositas, et sine verecundia turpitudine.

Non in contentione et armulatione. Illa quæ superius dixit carnis sunt vitia, hæc vero animæ, quamvis omnia simul carnis opera et tenebrarum dicantur, quia revera contentio et æmulatio in malis eorum est, qui secundum carnem vivunt, et qui in tenebris ambulant; qui autem in luce est, et sicut in die honeste ambulat, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam gerit, hic æmulatio invidentia intelligitur.

Sed induimini Dominum Jesum Christum. Modo exponit, quod superius dixit, induamus arma lucis. Christus enim omnium sanctorum suorum arma lucis efficitur. Frequenter enim diximus Christum sapientiam esse et justitiam et sanctificationem et veritatem, et omnes virtutes, quas utique qui asumpserit Christum dicitur induisse, si enim hac omnia Christus est, necessario qui hæc habet et Christum habet.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXI.

¶ Cum appropinquassent Hierosolymis, et venissent Bethphage ad montem Oliveti. Tunc Jesus misit duos discipulos, dicens eis : Ite in castellum quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligataam, et pullum cum ea; solvite, et adducite mihi. ¶ Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite : Quia Dominus his opus habet, et confessim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem : Dicite filiæ Sion : Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum filium subjugalis. ¶ Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam et pullum et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum de super sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Alii autem excedebant ramos de arboribus et sternebant in via. Turba autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur claramant, dicentes : Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.

Cum adpropinquassent Hierosolymis, et venissent Bethphage ad montem Oliveti. (Ex Hieron.) Bethphage autem domus buccæ, sive domus maxillarum interpretatur, quia sacerdotum viculus erat et con-

A fessionis portabat typum, et erat situs in monte Oliveti, ubi lumen scientiae, ubi laborum et dolorum requies est.

Tunc Jesus misit duos discipulos, dicens eis. (Ex Beda.) Non immerito posuit duo discipuli, ad exhibenda Domino animalia destinati duo prædicatorum ordines, unus videlicet in gentes, alter in circumcisione intelligi. Qui recte duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis et operationis munditiam, seu propter geminæ dilectionis Dei videlicet et proximi sacramentum tote ore prædicandum.

Ite in castellum quod contra vos est. (Ex Hieron.) Contra apostolos enim erat, nec jugum doctrinarum volebant accipere. Missi isti discipuli doctores significant, qui indocta ac barbara totius orbis loca, B quasi costraposti castelli mœnia evangelizando penetrando destinavit.

Et statim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea; solvite, et adducite mihi. Intrœcantes mundum prædicatores sancti, invenerunt populum nationum perfidie vinculis irretitum. Funicalis enim peccatorum suorum unusquisque constrictus erat, nec solum nationum, verum etiam Judeorum, omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei. Asina quippe, quæ sup' jugalis et domita, synagogam, quæ jugum legis traxerat, pullus asinæ lascivus et liber populū nationum significat, super quem nemo adhuc hominum sedidit, quia nemo rationabilium doctorum frenum correctionis, quo vel linguam cohibere a malo, vel in arcam vitæ viam ire cogeretur. Nemo C indumenta salutis quibus spiritualiter caleficeret, populo gentium utilia suadendo contulerat, scilicet namque super illum homo, si aliquis ratione utens, ejus stultitiam deprimit corrigere.

Et si quis robis aliquid dixerit : Dicite quia Dominus his opus habet, et confessim dimittet eos. In Luca scriptum est, quia Birerunt domini ejus ad illos : Quid solvit pullum ? et apte satis : Multos quippe habebat dominos, qui non uno dogmati et superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad varios diversoque miser raptabantur errore, a simulacra muta, prout ducebatur incedens.

Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem : Dicite filiæ Sion, etc. Hoc in propheta Zacharia scriptum est : Filiæ Sion (Zach. ix). Historialiter Hierusalem totam vel Sion, quæ in arte posita erat dicit : Spiritualiter vero sanctam significat Ecclesiam, ad quam Christus venire dignatus est. Quod dicit Rex tuus, ac si dicat, non extraneus, non alienigena, sed proprius, mansuetus, id est, non ferox et immitis, ut cæteri, ipse enim de se ait : Discite a me, quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi).

Euntes autem discipuli fecerunt, sicut præcepit eis Jesus, et adduxerunt asinam et pullum. Quid solvendo pullo contradixerant, auditio Domini nomine, quiescent, qui venientibus ad salutem gentium doctribus ohsistebant, eatenus suas tenebras defenserunt, donec miraculis attestantibus, veri posses

soris ac Domini virtus emicuit, ac postquam fidei A dominice potestas apparuit, cedentibus passim adversorum querelis liber credentium coetus ad Deum, quem corde portaret, adducebatur.

Et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Vestimenta apostolorum vel doctrina virtutum, vel exsiratio Scripturarum, vel certe ecclesiasticorum dogmatum varietates intelligi possunt, quibus ille corda hominum ante nuda et frigida quo Christo possessore digna fiant, operit.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Portante Dominum asino multi vestimenta sua in via sternunt, quia sancti martyres proprie se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu mentis ad supernae moenia civitatis, quo Jesu ducitur incedant. Item salvator noster super asellum sedens Iesus enim tendit, quando minuscujusque fidelis anima, regens videlicet jumentum suum, ad pacem intimam visionis dicit jumentum, sed et etiam cum sanctae Ecclesiae universaliter presidet, eam que in supernae pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam edomant, ut ei iter ad Deum temperent, vel exempla bona sequentibus prebeant.

Alii autem caedebant ramos de arboribus, et sternebant in ria. Frondes vel ramos de arboribus exdunt, qui in doctrina veritatis, verba atque sententias patrum et doctorum eloquia carpunt, et haec in via Dei ad auditoris animam venientis humili predicatione submitunt.

Turbæ autem quæ præcedebant et quæ sequabantur clamabant, etc. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est gentilis, et quia omnes electi, sive qui in Iudea esse poterant, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem Dei et hominum crediterunt, et credunt qui præcunt, et qui sequuntur, osanna clamabant. Osanna autem Latina lingua salvator dicitur. Ab ipso enim salutem et priores quesierunt, et presentes querunt, et benedictum qui venit in nomine Domini constentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum.

HEBDOMADA III ANTE NATAL DOMINI,

hoc est,

DOMINICA II ADVENTUS.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS, CAP. XV.

Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientiae et solatii dei vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum et patrem domini nostri Jesu Christi. Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit vos in honorem Dei. Dico enim Jesum Christum ministru fuisse circumisionis. Propter veritatem Dei, ad confirmandas promissio-

nes patrum. Gentes autem super misericordia bonorum Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo. Et iterum dicit: Lætamini gentes cum plebe ejus. Et iterum: Laudate, omnes gentes, Dominum, et magnificate eum omnes populi. Et rursus Isaías ait: Erit radix Jesse, et qui exsurget regens gentes, in eum gentes sperabunt. Deus autem spei repleat vos omni gaudio et pace in credendo, ut abundetis in spe et virtute spiritus sancti.

Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. (Ex Orig.) Propter nos enim scriptum est, quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera, ut nos sciamus, quia haec sunt allegorice duo Testamenta. Propter nos scriptum est quod populus manducarit manna, et bibit aquam de petra, ut intelligamus, quia spirituale escam potumque biberant. Bibebant autem de spirituali, consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Haec et his similia ad nostram doctrinam sunt scripta, quibus per Salvatoris adventum sunt manifestata, qui autem intelligunt quæ scripta sunt, illud siue dubio invenient, quod sequitur, id est, ut per sapientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus ad Deum, quam habere non potest ille, qui nec credit, nec intelligit Scripturas.

Deus autem patientiae et solatii dei vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum. Grandis Dei est ista benedictio, ut unum sapient omnes, atque unum sentient, et sicut sibi ita unusquisque velit et proximo. Multum enim valet unanimitatibus gratia, unde Salvator ait: Si duo vel tres in unum consenserint, quæcunque petierint a Deo fit eis (Matth. xviii).

Aiunt Judæi de illis, qui in psalterio dicuntur, filii Chorœ, quorum nomina in Exodo inveniuntur, id est, Assyr, qui eruditio, et Helchana, qui possessio Dei, et Abiasaph, qui congregatio patris interpretatur, quod cum pater eorum poccasset, et una cum Dathan et Abiron segregarent se a cœtu nefario, et sequestrati unanimiter ad Deum preces fudisse atque exauditos esse, et non solum veniam poenæ, sed et prophetæ gratiam meruisse, et hoc quoque eis a Deo præstitum, ne quid triste prophetare jaberentur, et ob hoc omnes psalmi, quicunque nominibus eorum attuluntur, nihil triste adversus peccatores, aut asperum continent, hoc protulimus, ut quanta sit unanimitas monstraremus.

Ut unanimes uno ore honorificetis Deum, et patrem Domini nostri Jesu Christi. Unum namque os dicuntur, ubi unus atque idem per diversorum omnia sensus et sermo procedit, et quis potest fieri, ut et in maiestate aliqui unanimiter consentiant, et unum sapient in pejus, ob hoc addidit, secundum Jesum Christum.

Propter quod suscipite invicem sicut et Christus suscepit vos in honorem Dei. Ad illud respicit, ubi occasione mundorum vel immundorum ciborum diversa sentientes, ab invicem discrepabant, ac si diceret: Nihil de immunitate animalium iuricetus,

sicut et Christus immunditas credentium reputavit. Qui nullius obruit delictum, nec alicui reputavit peccatum, sed omnes in honorem suscepit. Quos enim suscepit Christus, docet eos ita agere debere, ut videntes homines opera eorum bona glorificant patrem, qui in cœlis est.

Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones patrum. Dupli modo hoc intelligi potest, sive quod circumcisionem in carne sua suscepit ipse, ut ex semine Abrahæ veniens compleret in seipso, quæ patribus fuerant repromissa, sive ut in carne sua minister circumcisionis fuisse dicatur: de qua idem Apostolus dicit: *Non qui in manifesto Judæus est, neque quæ in manifesto in carne circumcisione est, sed qui in occulto Judæus et circumcisionis cordis, quæ spiritu non littera fit, cuius laus non ex hominibus (Rom. 11),* sed ex Deo est, per hujusmodi circumcisionem certum est patrum promissiones esse completas.

Gentes autem super misericordiam honorare Deum. Sicut audire debent, quia illis Deus gratuitam misericordiam donavit; cui enim plus dimittitur, plus diligere debet.

Sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus, et in nomine tuo cantabo. (Ex Primas.) Tollit Judæis arrogantiam, dum gentium salutem docet esse preliktam, quamvis ipsis non fuerit nuntiatum, Christus in gentibus constitetur. Et iterum dicit:

Laudate, omnes gentes, Dominum, et magnificate eum, omnes populi. Hæc vox apostolorum est, provocantium ad baptismum novellum populum, ac si diceret: *Vos omnes gentes, qui relictis simulacris, accessistis ad Deum per fidem, laudate eum, quod David dicit: Magnificate eum omnes populi, et horretur eos, qui ex Judæis fuerant conversi.* Quod titulus ille pronuntiavit, quem super crucem Pilatus posuit, scriptum Hebraice, Græce et Latine, id est, Rex Judæorum.

Et rursum Isaías ait: Erit radix Jesse, et qui exsurget regere gentes in eum gentes sperabunt. Quoniam Jesse interpretatur in nostra lingua, est mibi. In adventu ergo Christi omnis, qui credit ei, convenienter dixit: *Est mihi, quasi dicat ille, de quo Moses dixit: Qui est, misit me ad vos, ipse est mihi, hoc est, in ipsum credo, et ipse est qui surrexit ex radice Jesse, et in ipso gentes sperabunt.*

Deus autem spei repleat vos omni gaudio, et pace in credendo, ut abundetis in spe et virtute spiritus sancti. Quia superiorus dixerat: *In eum gentes sperabunt, conjungit gratanter: Deus spei;* si enim scriptum fuisset superiorius, in ipsum gentes credunt, adiecisset sine dubio, Deus fidei, sed quia ab sperando gentes posuit, ideo Deum spei invocat super eos qui sperant in eum, a quo eis et benedictionis munus precatur augeri. *Est autem benedictio hujusmodi, ut replete omni gaudio et omni pace,* quod de Christo recte intelligitur, qui pacificavit per sanguinem suum, non solum quæ in terris, sed

A etiam quæ in cœlis. Omni gaudio et pace impletii, videtur mibi difficile exponi. Pax fidetum in spe debet esse futura, ubi gaudium perpetuum et pax certa permanet, abundantia vero speci in virtutibus consistit.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XXI.

C Erunt signa in sole et luna et stellis, et in terris pressura Gentium, præ confusione sonitus maris et fluctuum, arescentibus hominibus præ timore et expectatione quæ supervenient universo orbi. Nam virtutes cœlorum movebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna et maiestate. His autem steri incipientibus, respicite et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similiter: Videte siculicam et omnes arbores. Cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas. Ita et vos cum videritis haec fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio haec, donec omnia sint. Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

*E*runt signa in sole et luna et stellis, et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris et fluctuum. Quod vero dicit: *Erunt signa in sole et luna et stellis, præcursoris vicini ejusdem judicii,* quasi nuntius indicat. E quibus est, et illud prophete: *Sol vertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus (Joc. 11).* Item quod Lucas ait: *Et in terris pressura gentium, ipsum esse reor, quod Antichristi tempora describens Matthæus, dicit: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.* Quod autem Lucas subjungit, præ confusione sonitus maris et fluctuum, præco est illius, quod inter cetera mutabilia saeculi, Joannes mare habiturum conspergit.

*D*arescentibus hominibus præ timore et expectatione, quæ supervenient universo orbi, nam virtutes cœlorum commovebuntur. Credo ipsum judicis adventum hac sententia designari, quando juxta alterius loci parabolam omnes, hoc est, et prudentes et fatuæ virgines insolito clamore suscitatae lampades ornant, id est, sua secum opera numerant, pro quibus maximo cum timore jam jamque instantem æterni discriminis expectant eventum. Tunc itaque superveniente universo orbi timore, et expectatione distracti examinis, multi qui in hoc mundo florere videbantur, cum se sine fructu conspexerint, arescent, tunc fides, quæ sine operibus vixerat, probante se justi judicis igne, marcescat.

*E*t tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna et maiestate. (Ex Greg.) In potestate magna et maiestate visuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem ejus tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc cervicem cordis ad ejus patientiam non inclinant. Sed quia haec contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum consolationem verba vertuntur. Nam subditur:

His autem fieri incipientibus, respicite et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Cum plague, inquit, mundi crebrescant, cum terror judicii virtutibus commotis ostenditur, levate vos capita, id est, exhilarate corda, quia dum finitur mundus, cuius amici non estis, prope sit redemptio, quam quiescatis. Levare itaque capita est omnino mentes nostras ad gaudia patris ecclesie erigere. Quod autem calcari mundus, ac despici debeat, provida Dominus comparatione manifestat. Nam sequitur:

Et dixit illis similitudinem: Videte sicut neam et omnes arbores, cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est astas, ita et vos cum videritis hanc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Aperte ergo docet, quia sicut ex fructu arborum ventura astas agnoscitur, ita ex ruina mundi prope esse cognoscitur regnum Dei, quibus profecto verbis ostenditur, quia Tructus mundi ruina est. Ad hoc enim crescit ut cadat, ad hoc germinat ut quecumque germinaverit, cladibus consumat. Bene autem regnum Dei æstati comparatur, quia tunc mororis nostri nubila transeunt, et vite dies aeterni solis claritate fulgescent, quæ omnia cum magna certitudine confirmantur, cum sententia subiungitur, quæ dicitur:

Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. (Ex Beda.) Multum quippe commendat Dominus, quod ita pronuntiat, quodammodo, si dici fas est, juratio ejus: Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Generationem autem, aut omne hominum genus dicit, aut specialiter Iudaorum.

Cælum et terra transibunt, rerba autem mea non transient. Cælum quod transibit non æthereum, sive sidereum, sed aereum, a quo et aves cœli, et nubila cœli cognominantur, intelligere debemus. Si autem cœlum et terra transibunt, movere potest, quomodo dicat Ecclesiastes: Generatio præterit, et generatio advenit, terra vero in aeternum stat (Eccle. 1), scilicet aperta ratione cœlum et terra per eam quam nunc habent speciem, transibunt. Attamen per essentiam sine fine subsistunt: Præterit enim figura hujus mundi. Et ad Joannem angelus: Erit, inquit, cœlum novum et terra nova. Que qui lem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur. Cœlum igitur et terra, et transibit et erit, quia et ab ea, quam nunc habet specie, per ignem tergetur, et tamen in sua semper natura servabitur.

HEBDOMADA II ANTE NATALEM DOMINI,

hoc est,

DOMINICA TERTIA ADVENTUS.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS I,
CAP. IV.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Illic jam queritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab

humano die. Sed neque me ipsum judico, nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Qui autem judicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus judicare, quo adusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit unicuique a Deo.

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. Id est, non ut sequales Christi, hoc est dicere, non dicam pseudoapostolos, sed ne apostolos quidem nimia laude honore debetis, sicut alio loco dixit: Nunquid Paulus crucifixus est pro robis, aut in nomine Pauli baptizati estis? quia bapti matis homo minister est, auctor verro Deus, sicut legimus: Super quem videris cum descendenter, hic est qui baptizat in spiritu sancto (Joan. 1).

Hic jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Hæc interrogantis vox est, hic queritur, id est, in praesenti saeculo, jam vos putatis conscientias judicare huianas. Quod dicit, queritur, subauditur ab hominibus, ut fidelis quis inveniatur? Sive is qui mittitur, sive de his ad quos mittitur, ut fidelis et servus prudens inveniatur. Alter, tanquam si diceret, hic jam forsitan aliquis dispensatorum merita presumit extollere, et ausus est ante tempus judicii de conscientiis judicare.

Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die, sed neque me ipsum judico, nihil mihi conscius sum. Quod dicit: Mihi pro minimo est, ac si dicat, pro nihilo mihi est, ut a vobis judicer. Humanum judicium ideo vocavit, quia frequenter in eo veritas et justitia frustratur. Humanum vero diem, ipsam humani judicij revelationem dixit: Neque me ipsum judico, inquit, id est, me ipsum non culpo, quia nihil mali in me scio, neque conscius sum. Alter: Mihi pro minimo est, id est, esse aliquid, ut ab humano die, id est, humanæ laudis gratia vel favore non capior, ut illud: Diem hominis non desideravi, id est, consolationem, cuius jucunditas carnalem mentem potest capere, non quaesiui. Sed neque me ipsum judico, id est, neque me ipsum alienus meriti esse pronuntio, quia plus credo conscientię mere, quam laudi ex aliena estimatione renienti. (Ex August.) Quando possum judicare conscientiam meam, quando examinare potero, quo animo facio, quidquid facio, quantum possum homines de alio judicare, plus homo utique de se ipso, sed Deus plus de homine, quam homo de se. Homo enim videt in facie, Deus in corde.

Sed non in hoc justificatus sum. Id est, in hoc tempore, aut si forte nullum crimen admisi, ideo non peccavi. Si hoc Paulus dicit, quid nos dicere debemus? qui longe ab illius meritis distamus. Alter: Non in hoc justificatus sum, hoc est dicere, ne hoc quidem mihi ad justitiam proficit, si nolim laudari, qui me indignum laude cognoscor.

Qui autem judicat me, Dominus est. Ac si diceret: Cuncta hæc, quæ homo propriæ estimationis affe-

robare se credit, divino sunt reservanda iu-
gi novit non solum de operibus, sed et de
ionibus judicare (*Eccle. ix.*).

te nolite ante tempus judicare, etc. Id est,
ante judicij tempus de laude hominis ferre
iam, quia scriptum est, ne laudes hominem
sua.

tunc laus erit unicuique a Deo. De humana
e habere sermonem hic evidenter ostendit,
cit, meritorum veritatem in sola Dei laude
ere, ille vero laudabilis est, quem Deus lau-
, qui omnia occulta et invisa cognoscit.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XI.

m audisset Joannes in vinculis opera Christi,
as duos de discipulis suis ait illi : Tu es qui
iris es an alium exspectamus ? Et respondens
ait illis : Euntes renuntiate Joanni quæ au-
et vidistis. Cœci vident, claudi ambulant,
si mundantur, surdi audiunt, mortui resur-
pauperes evangelizantur. Et *beatus* est qui
fuerit scandalizatus in me. Illis autem ab-
bus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne :
existis in desertum videre ? Arundinem
agitata ? Sed quid existis videre ? Non im-
mobilibus vestitum ? Ecce qui mobilibus ve-
tar in domibus regum sunt. Sed quid existis
e ? Prophetam ? Etaua. Dico vobis, et plus
i prophetam. Hic est enim de quo scriptum
Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam,
parabit viam tuam ante te. »

saudisset Joannes in vinculis opera Christi, mi-
tiss de discipulis suis, ait illi : Tu es qui ven-
is, an alium exspectamus ? (Ex Beda.) Qui ver-
at, id est, quem prophetæ venturum prædi-
. Non ait : Tu es qui venisti, sed tu es qui
es, et est sensus, manda mihi, qui interli-
ab Herode, et ad inferna descensurus sur-
te et in inferis debeam nuntiare, qui nuntiavi
, an non conveniat Filio Dei, ut gustet mor-
taliū ad hæc sacramenta missurus es.

respondens Jesus, ait illis : Euntes renuntiate
que andistis et vidistis : cœci vident, claudi
mt, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui
nt, pauperes evangelizantur, et *beatus* est qui
rit scandalizatus in me. (Ex Fulgent.) Aliud
autem audierunt, aliud tantum viderunt : au-
tem quod surdi audirent, quod pauperes
lizarentur, viderunt autem cœcos videntes,
ambulantes, leprosos mundatos. *Renuntiate*
, etc. Ac si diceret, nuntiate Joanni, quia ego
quo propheta dicebat : *Deus ipse veniet, et*
nos faciet (*Esa. xxxv.*). Cœci vident, ut implea-
id propheticum : *Tunc aperientur oculi cœco-*
laudi ambulant, ut impleatur : *Tunc saliet si-*
tus claudus. Surdi audiunt, ut impleatur : *Et*
surdorum patebunt. Spiritualiter Joannes le-
guiscat : Ergo Joannes in vinculis lex vincita
eis, misit duos Scribas et Phariseos : Tu es
terrogat Christum, ut cum prædicet. Respon-

PATR. CII.

A dit Jesus : *Cœci vident*, ac si diceret, tempus illud
alvenit, ut cœci qui solem justitiae prius non vide-
bant, jam impletur in eis : *Beati mundo corde, quo-*
niam ipsi Deum videbunt. Et claudi qui terrenis ad-
haercent, et de coelestibus minime cogitabant, per
mansuetudinis humilitatem, ad terram viventium
currant, ut impletur in eis : *Beati mites, quoniam*
ipsi possidebunt terram. Et leprosi, qui immensa vi-
tiorum mole gravati languent, penitentiam agen-
tes, consolationem accipiunt, et impletur in eis :
Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et sur-
di, qui audiendi aures minime habeant, jam modo
justitiam cordis auribus hauriant, et impletur in
eis : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam*
ipsi satiabuntur. Et qui prius mortui erant Deo, et
B vivebant sæculo, misericordant per penitentiam ani-
mæ suæ, et vivant, et impletur in eis : *Beati miseri-*
cordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et qui prius pauperes erant virtutibus, impletantur
Spiritu sancto, et evangelizent, ut dicatur de his :
Quam pulchri super montes pedes evangelizantium
pacem, evangelizantium bona (*Isai. lxi.*).

Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus. (Ex
Greg.) Quid est ergo dicere, *beatus est, qui non fue-*
rit scandalizatus in me ? nisi aperta voce abjectio-
nem mortis suæ humilitatemque signare ? Ac si pa-
tenter dicat, mira quidem facio, sed abjecta perpeti
non dignor, quia ego moriendo subsequor. Caven-
dum valde est hominibus, ne in me mortem despi-
ciant, qui signa venerantur.

C *Illi autem abeuntibus cœpit Jesus dicere ad tur-*
bus de Joanne : Quid existis in desertum videre ? etc.
Hoc videlicet non asserendo, sed negando intulit.
Arundinem quippe, mox ut aura contigerit, in par-
tem flectit, et quid per arundinem, nisi carnalis ani-
mus designatur, qui mox favore, vel detractione
tangitur, in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab
humano ore aura favoris flaverit, hilarescit, extol-
litur, totumque se quasi ad granam flectit ; sed si
inde ventus detractionis eruperit, unde laudis aura
veniebat, mox hunc quasi ad partem alteram, ad vim
furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Joannes
non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cuiuslibet
ira asperum faciebat, nec prospera hunc eri-
gere, nec adversa noverant inclinare.

D *Sed quid existis videre, hominem mobilibus vesti-
tum ? Ecce qui mobilibus vestiuntur in domibus regum*
sunt. Camelorum etenim pilis vestitus Joannes fuisset
describitur. Non ergo colesti, inquit, sed terreno
regno militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt,
sed solis exterioribus dediti, præsentis vita molili
sunt, et delectationem quaerunt. Nemo ergo existi-
met in luxu atque studio vestitum, peccatum decesse,
quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem
Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset.
Quamvis hoc quod Joannes non esset vestitus molili
dicitar, per significationem intelligi aliter po-
test. Molibus enim vestitus non fuit, quia vitam
peccantium, non blandimentis favit, sed vigore as-

pericō injectionis increparit, dicens: *Genimina riperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira (Matth. iii)?*

Sed quid existis videre? Prophetam? et jam dico vobis et plusquam prophetam. Prophetae quippe ministerium est, ventura dicere, non etiam demonstrare. Joannes ergo plusquam propheta est, quia eum, quem præcurrēdo prophetaverat, etiam ostendendo nuntiabat.

*Hic est de quo scriptum est: Mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparavit viam tuam ante te. Quod Græce ἄγγελος, angelus Latine nuntius dicitur. Recte ergo, qui nuntiare supernum judicem mittitur, angelus vocatur, ut dignitatem servet in nomine, quam explet operatione. Alium quidem nomen est, sed vite nomine inferior non est. Sed et omnes qui sacerdotii nomine censentur, angeli vocantur, propheta attestante, qui ait: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercitum est.* Nec non etiam unusquisque fidelium, in quantum sufficit, in quantum gratiam supernæ aspirationis accipit, si a pravitate proximum revocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum vel supplicium errant denuntiat, cum verba sanctæ admonitionis intendit, profecto angelus existit.*

HEBDOMADA I ANTE NATALEM DOMINI,

HOC EST,

DOMINICA QUARTA ADVENTUS.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSER,
CAP. III.

¶ Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. ¶ Hujus epistolæ expositionem in Hebdomada post Pentecosten vicesima quarta require.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. I.

*¶ Miserunt Judæi ab Hierosolymis sacerdotes et Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es? ¶ Et confessus est, et non negavit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogaverunt eum. Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. ¶ Propheta es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaías propheta. Vocem se esse Joannes asserit, quia verbum præcedit. Primum enim vox sonat Joannis, ut verbum sequatur. Adventum itaque dominicum præcurrēdo vox dicitur: Quia per ejus mysterium patris verbum ab hominibus auditur. Illud scilicet, de quo Joannes ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Judææ, solarium Redemptoris annuntiat.* Quid autem clamat, insinuat cum subjungit: *Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaías propheta (Isai. XL): Via Domini ad cor dirigitar, cum veritatis sermo humiliiter auditur, via Domini ad cor dirigitur, cum ad præceptum vite præparatur.**

Miserunt Judæi ab Hierosolymis sacerdotes et Levitas ad Joannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, et non negavit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. His verbis Joannis humilitas

A commendatur, qui cum tanta virtutis esset, ut Christus credi potuisse, elegit solide subsistere in se, ne humana opinione raperetur maniter super se. *Nam confessus est, et non negavit, confessus est, quia non sum ego Christus.* Sed quia dixit, non sum, negavit plane quod non erat, sed non negavit quod erat, ut veritatem loquens, ejus membrum fieret, cuius sibi nouen fallaciter non usurparet.

Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Timendum est enim, ne minus intelligentes contraria putent Joannem dixisse, quam Christum. Christus dixerat: Elias jam venit, et ipse est Joannes Baptista. Joannes interrogatus, respondit. Non sum Elias, utrique enim veritatem direxerunt. Si proprietatem interroges, Joannes Joannes est, et Elias Elias est. Joannes autem recte de proprietate personæ suæ respondit, Non sum Elias. Dominus vero de præfiguratione recte dicit: Ipse est Elias. Nec Joannes falsum, nec dominus falsum, ipsa præfiguratione venit iste, qua proprietate venturus est Elias.

Joannes igitur in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Quod ergo dominus fatetur de spiritu, hoc Joannes denegat de persona, quia et iustum sic erat, ut et discipulis dominus spiritalem de Joanne sententiam diceret; et Joannes in turbis carnalibus, non de suo spiritu, sed de corpore responderet.

Propheta es tu? Et respondit: Non. Ideo prophetam se esse non dicit, quia majorem se prophetis esse cognoscit, quia quem prophetae venturus fore dixerunt, iste digitus demonstravit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Dixerunt ergo ei: *Quis es, ut responsum donas his qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaías propheta.* Vocem se esse Joannes asserit, quia verbum præcedit. Primum enim vox sonat Joannis, ut verbum sequatur. Adventum itaque dominicum præcurrēdo vox dicitur: Quia per ejus mysterium patris verbum ab hominibus auditur. Illud scilicet, de quo Joannes ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Judææ, solarium Redemptoris annuntiat.* Quid autem clamat, insinuat cum subjungit: *Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaías propheta (Isai. XL): Via Domini ad cor dirigitar, cum veritatis sermo humiliiter auditur, via Domini ad cor dirigitur, cum ad præceptum vite præparatur.*

*Et qui misi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque propheta? Quod quia non studio cognoscendæ veritatis, sed malitiæ excrucendæ amolitionis dicitur, evangelista tacite innotuit, qui subjunxit, dicens: *Et qui misi fuerant, erant ex Pharisæis, ac si aperte dicat: Illi Joannem de suis actibus requirant, qui doctrinam nesciunt querere, sed invidere.**

Respondit eis Joannes, dicens: Ego baptizo in aqua. Joannes non spiritu, sed aqua baptizatorum corpora lavat, sed tamen per veniam non lavat. Cur ergo baptizat, qui peccata per baptismum non relaxat, nisi ut præcursionis sue ordinem servans, qui nasciturus nascendo prævenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando præveniret, et qui prædicando factus est præcursor Christi, baptizando etiam præcursor ejus fieret imitatione sacramenti.

Medius autem nostrum stetit, quem vos nescitis. In medio ergo hominum et stetisse Salvator asseritur et nesciri, quia per carnem apparens, et visibilis stetit corpore et invisibilis majestate.

(Ex Beda.) Lucas enim in hoc loco ait: *Ipse nos baptizavit in Spiritu sancto et igni*, hoc est, et purgatione sanctificationis, et probatione tribulationis. B Potest autem idem *Spiritus sancti etiam nomine ignis sanctificatus intelligi*, quia et incendit per amorem, et per sapientiam corda quæ replet illuminat.

Ipse est qui post me renturus est, qui ante me factus est. (Ex Greg.) Sic namque dicitur: *ante me factus*, ac si dicatur: *ante me positus*. Post me ergo venit, quia postmodum natus. Ante me autem factus est, quia mihi prælatus, sed hæc paulo superius dicens, etiam prælationis ejus causas aperuit, quia prior me erat, ac si aperte dicat: *Inde me etiam post natus superat, quo eum nativitatis suæ tempora non angustant.* Nam qui per matrem in tempore nascitur, sine tempore est a patre generatus. Qui quantæ reverentiae humilitatem habeat subdendo manifestat.

C *Cujus non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti*, etc. Mos apud veteres fuit, ut si quis eum quæ sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret, quid igitur inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiae sponsus apparuit, de quo et iste Joannes dicit: *Qui habet sponsam sponsus est* (Joan. iii), sed quia Joannem homines Christum esse putaverunt, quod et iste Joannes negat. Recte sc̄c indignum esse ad solvendum corrigiam ejus calceamenti denuntiat, ac si aperte dicat: *Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo.* Quod tamen intelligi et aliter potest, quis enim nesciat, quod calceamenta ex mortuis animalibus siant, incarnatus vero Dominus veniens, quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticina corruptionis nostræ assumpsit, sed hujus incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis mysterium, nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetæ spiritum agnouit.

D Solvere calceamentum nudare est membra, quæ ab ipso teguntur, et nudum verbum, id est, divini sermonis evidentissime quis poterit speculando explicare sermonem, ni forte aliquibus imaginibus explicare, et hoc est quod dicit: *Non sum dignus, id*

A est, non sufficio omnia Christi ad liquidum, sublatum verborum velamine, revelare mysteria.

Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi Joannes baptizans. Bethania villa est in secundo ab Elia millario, in latere montis Oliveti, ubi Salvator Lazarum suscitavit. Bene præcursor Domini nostri in Bethania dicitur baptizasse, nam Bethania dominus obedientiæ interpretatur, ut demonstraret per obedientiam fidei omnes ad Christi baptismum debere pervenire.

Hactenus dierum Dominicarum festivitatimque multarum expositiones, jurante Christo, absolvimus. Dehinc sanctorum martyrum, virginum et consessorum expositiones ponemus.

IN NATALI APOSTOLORUM.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD ROMANOS,
CAP. VIII.

C *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit hos et vocavit. Et quos vocavit, hos et iustificavit. Quos autem justificavit, illos et magnificavit. Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non percit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quis accusabit adversus electos Dei? Deus est qui justificat. Quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, in quo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit a charitate Christi?* D *Tribulatio an angustia, an famæ, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius. Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occasionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.*

Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. In tantum enim omnia cooperantur in bonum, et collaudant hi qui diligunt Deum, ut et ipse spiritus adjuvet, nec deligitur divina natura dux esse itineris ad bonum.

His qui secundum propositum vocati sunt sancti. Id est, secundum quod proposuit, non ex operibus legis, nec legalibus sacrificiis, sed sola fide et sanguinis sui effusione, salvare quos præscierat creditorum, et quos gratis vocavit ad salutem, multo magis glorificavit operantes.

Nam quos præscivit et prædestinavit. Prædestinare non idem est quod præscire, quia præscientia prædestinationem ratione præcedit. Nam quos præscivit bonos prædestinatione, reddit beatos. Ergo quos

prævidit conformes Christi futuros in vita, voluit A atque proposuit, ut sierent conformes in gloria, si-
ent dixit: *Qui configurabit corpus humilitatis no-
stra conforme corpori claritatis sue* (*Philipp.* iii).

Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Secun-
dum quod unigenitus dicitur, fratres non habet,
hoc est, secundum divinitatem. Secundum id autem
quod primogenitus dicitur, fratres habet, hoc est,
secundum humanitatem, unde est et illud: *Primo-
genitus et mortuis*, ut sit ipse primatum tenens ex
resurrectione mortuorum.

Quos autem prædestinavit hos et vocavit. Non pu-
temus, quod prædestinatione vim nolentibus faciat.
Vocando autem volentes colligit non invitatos, vocan-
tur autem ut per prædicationem credant. Credentes
autem per baptismum justificantur, et postmodum
magnificantur, id est, glorificantur, aut nunc in vir-
tutibus gratiarum, aut postmodum in beata ventu-
ri sæculi resurrectione.

Et quos vocavit hos et justificavit, quos autem, etc.
His qui secundum propositum bonum et bonam vo-
luntatem, quam circa Dei cultum gerit vocantur,
ipsi sunt qui secundum propositum vocati dicuntur,
et isti sunt qui vocati justificantur et justificati glo-
rificantur. Illa gloria in præsenti seculo, de qua
Apostolus ait: *Nos autem omnes revelata facie glo-
riam Domini speculantes, in eamdem imaginem trans-
formamur a gloria ad gloriam in futuro cum corpus
humilitatis nostræ surget in gloriam.*

(Ex August.) Quod vero superius ait: *Conforme-
fieri imaginis Filii ejus, sic intelligitur, quia sicut
ille, immortale corpus habebimus, conformes facti
in hac parte, non Patris imaginis, aut Spiritus sancti, sed tantummodo Filii, quia de hoc fides sana
accipitur: Verbum caro factum est.* Potest et sic
accipi, ut quemadmodum nobis ille mortalitate, ita
nos illi efficiamur immortalitate conformes.

*Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis,
quis contra nos?* Vult ostendere, quod nemo possit
nocere, vel impediare eos qui diligentes Deum dili-
guntur a Deo, quo minus gloriam, quæ promissa
est, consequantur, eo quod perfecta, quæ in illis
est, charitas foras omnem causam mortalis timoris
expellat.

(Ex Orig.) Quomodo pro nobis sit Deus manife-
stum est ex his quæ supra exposuit, id est, quod D
*spiritus Dei habitat in nobis, vel quod Christus est in
nobis, vel quod spiritu Dei agimur et spiritum ado-
ptionis accepimus, vel quod sumus filii Dei, et hære-
des et cohæredes Christi, vel quod primitias spiritus
accepimus, et quod ipse spiritus interpellat pro nobis,*
vel quod omnia nobis cooperantur in bonum, vel
quod secundum propositum vocati sumus, et præco-
gniti, et justificati, et prædestinati, et glorificati.
Horum etenim omnium veluti anacephaleosi utens, et
simil omnia repetens, ait: *Quid ergo dicemus ad
hæc, hoc est, ad hæc omnia quæ supra diximus,
quia si sic Deus pro nobis est, ut hæc nobis encta
concesserit, quis esse adversum nos poterit?*

*Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro
nobis omnibus tradidit illum.* Permisit tradi, ut tra-
dentis maneret libertas arbitrii, et nobis per domi-
nicas passiones patientiae proponeretur exemplum.
Sed pro nobis omnibus, hic adverte, quod non pro
aliquantis, sicut prædestinationis error æstimat,
sed pro omnibus tradidit illum.

(Ex Orig.) Non solum pro sanctis, nec solum pro
magis, sed pro et minimis omnino, qui sunt in Ec-
clesia, tradidit Filium proprium Pater, et ideo nullus
in Ecclesia scandalizandus, vel contemnendus est.

Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quid potest habere charius, quod nobis neget, qui
Filiū unicum non negavit? Ac si diceret: Nulla
est, sive visibilis, sive invisibilis creatura, quæ Filius
B possit æquari. Etsi creator ipse donatus est nobis,
quomodo non cum ipso omnis nobis creatura dona-
bitur? Et hoc dupliciter intelligendum, si enim ha-
beamus in nobis Christum, secundum hoc quod ver-
bum et sapientia et veritas, et justitia, et pax est,
et cætera omnia quæ de eo scripta sunt, cum hac
plenitudine virtutum nobis omnia donabuntur, ut
omnia quæcumque creavit Deus visibilia et invisi-
bilia, occulta et manifesta, temporalia et æterna,
cum Christo pariter habeamus, et alio modo, cum
ipso omnia nobis donavit, hoc est, ipsi ut hæredi,
nobis vero ut cohæredibus, ejus pariter cum ipso
nobis universa perficiat dabitus creatura.

*Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui ju-
stificat.* Videtur mihi quod ait: *Quis accusabit ele-
ctos Dei?* C de diabolo dicere, nullus est enim ita ele-
ctus, et ita magnus quem ille non audeat accusare,
nisi illum solum qui peccatum non fecit, qui et di-
cebat: *Nunc venit princeps hujus mundi, et in me
nihil invenit; sed quamvis ille exerat nequitiam
præpositi sui, Deo justificante et delente iniquita-
tem electorum suorum, quid proficiet accusator?*

*Quis est qui condemnnet? Christus Jesus qui mor-
talis est, imo qui et resurrexit, qui est ad dextram Dei,
qui etiam interpellat pro nobis.* Sed cum Christus
pro eis mortuus sit, imo potius a mortuis resur-
rexit et stat a dextris Patris et interpellat pro his,
quis eos poterit condemnare? Aliter: Videtur hoc
contra Judæos tacite loqui: Nunquid accusare po-
teritis fideles Christi venientes ex gentibus, qui cre-
dentes gratiæ, mandata legalia prætermittunt, qui
justi signis et virtutibus demonstrantur? Aut quis
hos qui præ regenerationem abluti et sanctificati
sunt, pro pristinis audebit accusare, delictis, sub-
audiendum? Nunquid Deus qui justificat, accusabit?
Nunquid Christus viventes in suis justificationibus
condemnabit, pro quibus mortuus est, et pro quibus
interpellat Patrem, ac pro eis infatigabilis advo-
catus assistit? Interpellare enim Patrem pro nobis
dicitur, dum semper ei hominem, quem suscepit,
quasi nostrum pignus ostendit.

(Ex August.) Cum pro his, inquit, omnibus bene-
ficiis, quæ consecuti sumus, fixi et radicati sumus
in charitate Dei, quis nos ab ea poteris separare?

Tribulatio si venerit, dicemus ad Deum : In tribulatione dilatasti me (Psal. iv) : Angustia si fuerit, sapientiae Dei et scientiae latitudinem requiremus, in qua nos angustare non poterit mundus, sed per diuinorum mystice et spiritualiter Scripturarum equitabulo amplissimos campos. Persecutionem si patior, et confiteor Christum meum coram hominibus, certas sum quia et ille me confitebitur coram Patre suo, qui in celis est (Matth. x). Fames si adfuerit, turbare me non potest, habeo enim panem vitae, qui de celo descendit (Joan. vi). Nuditas me non confundit, indutus sum enim Dominum Jesum Christum (Rom. xiii). Periculum non timebo, Dominus enim illuminatio mea et salus mea, quem timebo ? Gladius terrere me non potest, habeo enim mecum gladium spiritus, quod est verbum Dei, vivens et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti. Illius enim charitas qui nos dilexit et nostrum ad se rapuit affectum, cruciatum corporis et dolorem nos sentire facit, ideo ergo in his omnibus superaramus.

(Ex Orig.) Videtur enim posse haec agere, ut a charitate Dei separemur. Mors et fortassis angelii, et principatus, et virtutes adversantes nobis, sine dubio et praesentia, quae sunt utique lubrica et caduca, sed et profundum, potest similiter intelligi, vita autem futura et altitudo et creatura, aliquo modo a charitate Dei separare nos conantur. Non otiosum videtur exponere, nisi quis forte dicat hyperbole haec Apostolum dicere, hoc est, non solum per ea quae accidere possunt, sed ne per ea quidem quae venire omnino non possunt, ullo pacto a Dei charitate deflectimur.

(Ex Aug.) Nemo nos inde separet minando mortem, id ipsum enim, quod diligimus Deum, mori non potest. Nisi dum non diligit Deum, cui mors ipsa est, non diligere Deum. Nemo nos inde separet pollicendo vitam. Nemo enim ab ipso fonte separat aquam. Non separat angelus; non enim est angelus, cum inhæremus Deo, nostra mente potentior. Non separat virtus, illa scilicet, quae potestatem tenebrarum in hoc mundo tenet, toto mundo est omnino sublimior mens inhærens Deo. Non separant instantes molestiae, hoc enim leviores eas sentimus quo ei a quo nos separare moluntur arctius inhæremus. Non separat promissio futurorum, nam et quidquid boni futurum est, certius promittit Deus, et nihil est ipso Deo melius, qui jam profecto bene sibi inhæretibus præsens est.

Certus sum enim. Non dixit, opinor, sed certus sum quod fideles Christi non separat ab ejus charitate, nec mors, nec vita, id est, nec persecutio, quae nunc spem vite ingerit, nunc terrorem mortis intentat, neque potestas adversa transfigurans se in angelum lucis, audienda est. Neque fortitudines, quia vasa fortis diripientur, qui per Christum ligatus est.

Neque altitudo, neque profundum. Id est, neque astrologia, neque necromantia, quia et illa altitudinem sursum, et ista infernum scrutantur deorsum.

Neque creatura alia poterit nos separare a chari-

tate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro. Etiam si alia creatura, id est, alterius regionis, quae in alia rerum natura seposita sit, de inferis possit resurgere, separare nos a Creatore, cui anima etiam morte jungenda est, non valeret.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XV.

Hoc est preceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quae ego præcipio vobis. Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat : ut quæcunque petieritis Patrem in nomine meo det vobis.

Hoc est preceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. (Ex August.) Ut quid enim nos dilexit Christus, nisi ut possimus regnare cum Christo? Ad hoc nos diligere debemus, ut habeamus Deum, et maneamus in Deo, et si sic qui se diligunt, Deum diligunt, et haec est dilectio, ut sit Deus omnia in omnibus (I Cor. xv).

Majorem hac dilectionem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. In hoc Christi dilectio supereminet in nos, quia venit, ut animam suam poneret pro inimicis suis, ad hoc tamen ut ex inimicis ficeret amicos, sed non omnium est martyrium, tamen omnium beneficium est in fratres. Qui veram substantiam suam fratri in necessitate posito non tribuit, quomodo animam suam in persecutione datus est pro fratre suo? Virtus vero hujus charitatis est in pace sua distribuere pro Christi amore ut possit in perturbatione se ipsum tradere pro nomine ejus.

Vos amici mei estis si feceritis quae ego præcipio vobis. Magna est dignitas amicum esse Dei, sed videndum est, quibus gradibus ad hanc celsitudinem perveniat. Subjungit : Si feceritis ea quae ego præcipio vobis. Ac si aperte dicat : Gaudetis de culmine, penate quibus laboribus venitur ad culmen. Magna est misericordia largitoris nostri, servi non suimus digni, et amici vocamus, ideo subjungit.

Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Aliud est servum timoris, aliud amoris, quae duo exempli gratia ipsa veritas in hoc eodem Evangelio exprimit, dicens : Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet. Filius vero servit Patri propter amorem, servus autem propter timorem, de quo servitio Dominus dixit : Jam non dico vos servos, sed amicos, quia filii non servi, ideo et amici, quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Nescit enim voluntatem Domini sui, qui per timoris amaritudinem servit Domino suo, et non per charitatis dulcedinem, quasi Patri serviat.

Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis. Quae sunt omnia, quae audivit a latre, quae nota fieri voluit servis

suis, ut eos perficeret amicos suos, nisi gaudia in- A suis nostris quotidie mentibus per aspirationem sui amoris imprimat, sed haec cognitio, quae nunc ex parte proficit, in illa plenitudine scientiae perficietur, de quo Apostolus ait : *Cum autem venerit quod perfectum est, evanescit quod ex parte est* (*I Cor. xiii*), hoc enim Dominus discipulis se fecisse dixit, quod facturus esse sciebat.

Non ros me elegistis, sed ego elegi vos. Haec est a-
fabilis gratia, quae preuenit nos, ut simus amici ex
servis, ideo nobis nou subrepatur superbia, quasi pro
nostris meritis aliquid acciperemus, dum filii ira-
suimus, nunc autem filii Dei per gratiam effecti sumus, sine qua nihil possumus facere, ut paulo ante
ipsa Veritas ait : *Sine me nihil potestis facere.*

Et posui vos, ut eatis et fructum afferatis. Posui ad
gratiam, plantavi ut eatis volendo, fructus afferatis
operando. Eatis enim volendo dixit : Quia velle ali-
quid facere jam mente ire est, qualem vero fructum
afferre debeant subjungit.

*Et fructus vester maneat, ut quodcunque petieritis
patrem in nomine meo det vobis.* Nomen filii Jesus
est, Jesus autem salvator, vel etiam salutaris dicitur :
Ille ergo in nomine Salvatoris petit, qui illud petit,
quod ad veram salutem pertinet. Nam si id quod
non expediatur petitur, non in nomine Jesu petitur.

IN NATALI UNIUS CONFESSORIS.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTH. II,
CAPUT 1.

« Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt per exhortationem, qua exhortamur et ipsi a Deo. Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per ipsum abundat consolatio nostra, sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, quae operatur tolerantiam earumdem passionum, quas et nos patimur, ut spes nostra firma sit pro vobis, scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis, in Christo Iesu Domino nostro. »

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu, etc. Subintelligendum, Dominus noster benedicit Deum, quod consolationem ideo accipiunt sancti, ut ipsi alios consolentur.

Pater misericordiarum. Id est, quia ex ipso nata est misericordia, et tamen junior illo non est.

Et Deus totius consolationis, qui consolatur nos. Ideo dixit totius consolationis, quia eos plene atque perfecte in laboribus consolatur, et consolatio cum tribulatione compensat, sicut dixit in psalmo : *Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tuæ delectaverunt animam meam* (*Psalm. xciii*).

In omni tribulatione et consolatione. Id est, non in aliquibus, sed in omnibus.

A *Ut possimus et ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt.* Id est, propterea nos liberat, ut ipsi possimus alios consolari, formam nobis dat alios consolandi et per exhortationem, qua ipsi per voluntatem Dei alios consolamur, agnoscimus quod Deus neum in derelinquit, et multo magis in futuro remunerabitur, quos in praesenti saeculo consolatur.

Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis. Id est, passiones pro nomine Christi.

Ita et per Christum abundant consolationis nostra. Per hanc consolationem et ipse in via, manifesta visione, sub tempore evocationis eruditur, et quando ipse vel Petrus de carcere liberabantur.

Sire autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute, etc. Id est, duplex nobis tribulationis est, B causa, vel dum salutem vestram, quae Christus est, prædicamus, vel dum exemplum tolerantiae vobis nostra afflictione præbemus.

Scientes quoniam sicut socii passionis estis, sic eritis et consolationis. Scientes, id est, spe firmissima retinentes.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XIV.

« Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus, et qui non bajulat crucem suam, et venit post me, non potest meus esse discipulus.

« Quis enim ex vobis volens turrim aedificare, nonne prius sedens, computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? Ne posteaquam

C posuerit fundamentum, et non potuerit perficiere, omnes qui vident incipiunt illudere ei dicentes : « Quia hic homo coepit aedificare et non potuit consummare. Aut quis rex iterum committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat si possit cum decem milibus occurrere ei qui cum viginti milibus venit ad se. Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea quae pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quae possidet, non potest esse meus discipulus. »

D Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, etc. (Ex Beda.) Percunctari libet quomodo parentes et carnaliter propinquos præcipimus odisse, qui jubemur et inimicos diligere, et certe de uxore Veritas dixit : *Quod Deus iunxit, homo non separat* (*Matth. xix*), et Paulus ait : *Viri, diligitе uxores vestras, sicut et Christus Ecclesiam* (*Ephes. v*). Ecce discipulus uxorem diligendam præcipit, cum magister dicit : Qui uxorem non odit, non potest esse meus discipulus, nuncquid aliud iudex nuntiat, aliud præco clamat? An sinus et odisse possumus et diligere? sed si vim præcepti perpendiculariter, utrumque agere per discretionem valemus, ut eos qui nobis carnis cognitione conjuncti sunt, et quo proximos novimus diligamus, et quo adversarios in via Dei patimur odiendo et fugiendo nesciamus. Ut autem Dominus demonstraret hoc erga proximos odium, non de inaffectione procedere, sed de chari-

tate, addidit protinus dicens : *Adhuc et animam tuam*. Tunc etenim animam nostram odimus, cum ejus carnalibus desideriis non acquiescimus, cum ejus appetitus frangimus, ejus voluntatibus relutemus. Quia ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatitur. Sic nimur exhibere proximis nostris odii discretionem debemus, ut in eis et diligamus, quod Deus, et habeamus odio, quod in Dei nolis itinere obstante.

Et qui non bajulat crucem suam, et venit post me non potest esse meus discipulus. Crux quippe a cruciatus dicitur, et duobus modis crucem Domini bajulamus cum aut per abstinentiam carnem afficimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram patemus. Qui enim dolorem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Bajulare etenim crucem et post Dominum ire, est vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximo studio aeternae intentionis exhibere. Nam quisquis haec pro temporali intentione exhibet, crucem quidem bajulat, sed ire post Dominum recusat. Quia vero sublimia precepta data sunt, protinus comparatio adiungande sublimitatis adjungitur, cum dicitur :

Quis enim ex vobis robens turrem adificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? Omne quod agimus, praevaricare per studium considerationis debemus. Ecce enim juxta Veritatis vocem. Qui turrem adificat prius adificii sumptus parat. Si igitur humilitatis turrem construere cupimus, prius nos preparare contra adversa hujus saeculi debemus. Hoc enim inter terrenum et coeleste adiunctionem distat, quod terrenum adiunctionem expensas colligendo construitur, coeleste autem adiunctionem expensas dispergendo ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus. Ad secundum sumptus facimus, si et habita relinquamus. Considerandum vero quod dicitur :

Ne posteaquam posuerit fundamentum, et non poterit perficere, omnes qui rident, incipiunt illudere ei, dicentes : Quia hic homo caput adificare et non potuit consummare. Quia juxta Pauli vocem spectaculum facti sumus mundo, angelis et hominibus, et in omni eo quod agimus, considerare occultos adversarios nostros debemus, qui semper nostris operibus intendunt, semper ex nostro defectu gratulantur, quos Propheta intuens ait : *Deus meus, in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei* (Psalm. xxiv). In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicite vigilemus, ipsos irratores patimur, quos ad malum persuasores habemus.

Aut quis rex iterus committere bellum adversus eum regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere ei qui cum viginti milibus venit ad se. Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens, rogat ea quae pacis sunt. Rex contra regem, ex aequo venit ad praelium, et tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, et ea quae pacis sunt postulat. Quibus ergo nos lacrymis

A sperare veniam debemus, qui in illo tremendo cramine, cum rege nostro ex aequo ad judicium non veniamus, quod nimur conditio, infirmitas et causa inferiores exhibet, sed fortasse jam mali operis culpas abscondimus, jam prava quæque exterioris declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Cum duplo ergo exercitu contra simpulum venit, qui nos vix in solo opere praeparatos simus de opere et cogitatione discutit. Et ideo dum adhuc longe est, legationem mittamus, rogemus ea quæ pacis sunt. Longe enim esse dicitur, qui adhuc presens per judicium non videtur. Mittamus legationem lacrymas nostras, mittamus misericordie opera, mactemus in ara ejus hostias placationis. Haec est nostra legatio, quæ regem veumentem placat.

Sic omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Manifestissime Dominus hac conclusione docet, quid sit adificare turrem, vel cum rege fortiore facere pacem, suum videlicet esse discipulum, preparare autem sumptus ad perficiendam turrem, et mittere legationem ad impetrandam pacem, non esse aliud quam renuntiare omnibus quæ possidet. Distat sane inter renuntiare omnibus et relinquere omnia. Paucorum enim perfectorumque est relinquere omnia, curas mundi postponere, solis desideriis aeternis inhiare. Cunctorum autem fidelium est renuntiare omnibus quæ possident, hoc est, sic tenere, quæ mundi sunt, ut tamen per ea non teneantur in mundo habere rem temporalem in usu, aeternam in desiderio, sic terrena regere, ut tamen tota mente ad coelestia tendant.

IN NATALEM SANCTORUM PLURIMORUM.

PISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI, CAP. I.

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarcessibilem, conservatam in celis, vobis qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo in quo exultabis. Modicum neque si oportet contristari in variis temptationibus, ut prolatione vestrae fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur. Christo igitur passo in carne et vos eadem cogitatione armamini. Quia qui passus est in carne, desit a peccatis, ut jam non hominum desideriis, sed voluntate Dei, quod reliquum est temporis in carne vivat. Deus autem omnis gratiae, qui vocavit vos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Ipsi gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu, etc. (Ex Beda.) Ita Deo Patri laudes benedictionis refert, ut Dominum salvatorem nostrum et Deum esse monstraret

et hominem. Cum enim dicit *Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi*, Deum quidem Domini nostri Iesu Christi appellat, quia ipsum Dominum Jesum hominem factum fuisse meminit. Patrem autem Domini nostri nominat, quia euidenter Dominum nostrum Dei Filium semper existisse non dubitat.

Qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit in spem rivam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hereditatem, etc. Jure benedicitur a nobis Deus, qui cum in nostris meritis generati fuimus ad mortem, sua nos misericordia regeneravit ad vitam. Et hoc per resurrectionem Filii sui, cum in tantum nostram dilexerit vitam, ut illum pro hac mori disposeret, atque eadem morte per resurrectionem destruxta, spem nobis exemplique resurgendi monstraret. Mortuus est namque, ne nos mori timeremus, resurrexit ex mortuis, ut et nos per eum resurrecturos esse speraremus.

In hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarcescibilem. *Incorruptibilem*, inquit, propter vitam cœlestem, quæ nec senio, nec mors, nec morte, nec aliqua molestia tangitur. *Incontaminatum*, quia nullus eam potest immundus intrare. *Immarcescibilem*, quia nec in ipsis beatorum hominum mentibus, ex longo usu cœlestis illa conversatio valet aliquando vilescere, quomodo præsentis sæculi luxus et deliciae solent, non nunquam divina consuetudine et usu in fastidium verti.

Conservatam in cœlis, etc. Conservatam in vobis dicit, pro eo ut diceret: Conservatam vobis, id est, ad hoc conservatam, nunc ut vobis tempore præstítuto reddatur in cœlis, vel certe conservatam in cœlis, in vobis, quia qui dedit credentibus potestatem filios Dei fieri, ipse dedit eisdem potestatem, hereditatem ab eo, non merentes accipere, perseverando usque in finem, ut salvi sint. Et ideo conservatam dicit: In illis hereditatem, quorum meritis juvante Domino pervenientum novit ad illam, quia qui non servaverint disciplinam Patris, hereditatem ab eo non merentur accipere.

Qui in virtute Dei, etc. Et Dominus ait in Evangelio: *In domo Patris mei multæ mansiones sunt* (Joan. xiv), et iterum: *Non est meum dare, sed quibus paratum est a Patre meo.* Paratae sunt ergo sedes in regno Dei, paratae mansiones in domo Patris, parata salus in cœlis. Tantum faciat se dignum qui accipere desiderat. Sed quia suo tantum conamine dignus fieri suis viribus, ad æternam non potest venire salutem, recte præmittitur, qui in virtute Dei custodini per fidem, neque enim quisquam suæ libertatis potentia custodiri valet in bonis, sed illius per omnia querendum est auxilium, ut persicemur a quo initium bonæ actionis accepimus.

In quo exaltabit modicum, nunc si oportet contristari in variis tribulationibus. Quod dicit, in quo, significat in eo, quod hoc tempore novissimo salus parata revelabitur, de quo Dominus ait: *Iterum autem ridebo vos et gaudebit cor vestrum et gaudium vestrum nemo tolleret a vobis* (Joan. xvi). Modicum nunc

A sic oportet contristari, oportet, inquit, contristari, quia non nisi per tristitiam sæculi labantis, et afflictiones potest ad gaudia æterna perveniri. Modicum autem dicit, quia ubi merces æterna retribuitur, breve videtur ac leve totum fuisse, quod in sæculi tribulationibus grave videbatur et acerbum.

Ut probatio vestræ fidei multo pretiosius sit auro, quod perit, etc. Et sapientiae liber passiones sanctorum auro, quod per ignem examinatur, comparat, dicens: Tanquam aurum in fornace probavit electos Dominus, et quasi holocaustum et hostiam accepit illos (Sap. iii). Quæ nimurum quasi in camino tribulationis fidèles probaverit, hos in gaudio retributionis, quasi placabilem sibi hostiam assumit. Et bene patientia sanctorum auro assimilatur, quia sicut in metallis pretiosius auro aliiquid non est, ita haec apud Dominum omni est laude dignissima, hinc etenim scriptum est: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. cxv). Sicut enim aurum in fornace clausum ignibus examinatur, probatum vero foras, cuius sit fulgoris apparebit, ita fidelium constantia inter fidelium quidem pressuras contemplabilis videtur, ac stulta, sed ubi tempus retributionis, finito certamine, tribulationum adfuerit, tunc quænta fuerit gloriæ, quantum flammis passionum proferetur eorum virtus ostenditur.

Christo igitur passo in carne et vos eadem cogitatione armamini. Postquam exemplum resurrectionis dominice et ablutionis nostre, quæ fit in baptismo de arcæ ac diluvii sacramento adstruxerat, revertitur ad hoc quod dicere cōperat, hoc imitantes opus redemptoris nostri, inter bona quæ facimus, patienter malorum nequitiam toleremus. Notandum autem, quam districte loquens ait: *Christo igitur passo in carne.* Quia sicut beatus Ambrosius ait: Caro enim passa, divinitas autem mortis libera, passioni corpus naturæ humanæ lege concessit. An vero mori divinitas potest, cum anima non possit? *Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* Si ergo anima occidi non potest, quomodo divinitas potest?

Quia qui passus est in carne, etc. Quisquis justorum corpus suum ad martyrium persecutorum violentiae subdit, nulli dubium quin usque ad vitæ suæ terminum, quantum humanæ naturæ possibile est, sese a peccatis abstinuit. Quid enim de peccati perpetratione, quid de carnalibus desideriis cogitare, quid nisi voluntatem Dei potuit animo versare, qui vel ligno affixus, vel lapidum ictibus circumdatas, vel de bestiarum morsibus subactus, vel igni flaminis superpositus, vel ex scorpionum flagris perfossus, vel alio quolibet pœnaru[m] genere affectus, hoc tantummodo desiderare cogebatur, quando finitum certamine coronam vite perciperet. Talium ergo mentem beatus Petrus cupit semper imitari, cum proposito dominicæ passionis exemplo, nos eadem cogitatione contra nequitiam pravorum, contrarium vitiorum obiectamenta precipit armari. Volens in

telligi quod etiam nos in pace Ecclesiae quiescentes, si habitum patientis induimus, facile juvante Domino impens vitamus peccatorum hominumque desideria cuncta divinæ voluntatis subjugamus imperiis.

Estate itaque prudentes, etc. Bene autem in orationibus vigilare jubemur, ut cum stamus ad orationem cogitatio omnis carnalis et secularis abscedat. Nec quidquam animus præter id solum cogitet quod precatur. Subripit enim frequenter hostis et subtilliter fallens preces nostras a Deo avocat, ut aliud habeamus in corde, et aliud proferamus in voce. Cum intentione sincera Deum debeat non solum vocis, sed animi sensus orare.

Ante omnia mutuam in vobis, etc. Bene addit continuam, quia semper diligere valemus, semper autem vigilare in orationibus fragilitate carnis obstante ne quimus, ipsa autem charitas cuius instinctu hæc foras aguntur, quæ in interiori homine præsidet, semper ibidem haberi potest, quamvis in publicum non semper ostendi potest.

Si quis loquitur, etc. Timens videlicet, ne præter voluntatem Dei vel præter quod in sanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicat aliquid vel imperet, et inveniatur tanquam falsus testis Dei aut sacilegas, vel introducens aliquid alienum a doctrina Domini, vel certe subrelinquens et præteriens aliquid eorum quæ Deo placita sunt, cum ipse manifestissime prædicatoribus veritatis, de his quos imbuuerent, præcipiat dicens : *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis* (Matth. ult.), et ea enim quæ ipse mandavit, non alia, et hæc non ex parte, sed omnia suis auditoribus ad servanda tradere jubet.

Si quis ministrat tanquam ex virtute, quam ministrat Deus. Tanto humilius impendat quisque proximo bonum omne quod potest, quanto certissime novit, quæ a semetipso non potest habere, quæ impendat.

Ut in omnibus honorificetur Deus, per Jesum Christum. Juxta ipsius Iesu Christi præceptum, quo ait : *Videant vestra opera bona, et glorificant Patrem vestrum, qui in caelis est* (Matth. v.). Honorificatur ergo Deus in actibus nostris, cum omnia quæ bene ac secundum voluntatem ejus facimus, non hoc nostris meritis, sed ejus gratiæ tribuimus.

Et cum apparuerit princeps pastorum. Sicut enim dicitur Christus rex regum, Dominus dominantium et princeps principum, et pastor pastorum, ita hic intelligitur Apostolum dixisse princeps pastorum.

Percipietis immarcessibilem gloriae coronam. Immarcessibile dixit, quia non inveterabitur. Coronam pro æternitate vitæ cum præmiis sempiternis.

Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos. Deus autem omnis gratiæ dicitur idem multiformis gratiæ. Omne enim bonum quod habet homo, per gratiam accipit Dei, omnis enim gloria ab illo datur, iterum ad illum refertur.

Ipsæ perficiet, confirmabit, solidabitque, ipsi gloria in sæcula sæculorum. Vocavit nos in æternam glo-

A riam, id est, in vitam æternam, in Christo Iesu, id est, per incarnationem ipsius, sive vocavit ut est illud : *Venite ad me, omnes qui laboratis*, etc. (Matth. xi). Perficiet in fide et perseverantia bonorum operum, et in futuro cum dixerit generaliter omnibus sanctis suis : *Venite, benedicti Patris mei percipite regnum, quod robis paratum est* (Matth. xxv). Sive confirmabit in fide, solidabit in opere, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XII.

C Sint lumbi vestri prædicti, et lucernæ ardentes in manibus vestris. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit confessim aperiant ei. Beati servi illi, quos cum venerit Dominus minus invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinctus se, et faciet illos discubuisse, et transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora sur veniret, vigilaret utique, et non sineret persodi dominum suum. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis Filius hominis venient.

C Sunt lumbi vestri prædicti et lucernæ ardentes. (Ex Beda.) Quia multos ostenderat, vel in toto sæculo subditos, vel secularis intuitu commodi Dominum servientes, pulchre breviterque suos docet, et lumbos præcinctus, propter continentiam ab amore rerum sæcularium, et lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum vero sine et recta intentione faciant. Alio C ter, lumbos præcinctus, cum carnis luxuriam, per continentiam coarctamus.

Lucernas autem ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus, Redemptori etenim nostro unum sine altero placere nequaquam potest.

D *Et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum*, etc. Ad nuptias quippe Dominus abiit, qui resurgens a mortuis, ascendens in celum, supernam sibi angelorum multitudinem novus homo copulavit, quia tunc revertetur cum nobis jam per judicium manifestatur, bene autem de servis exspectantibus subditur.

D *Ut cum venerit et pulsaverit confessim aperiant ei*. Venit quippe cum ad judicium properat. Pulsat vero cum jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat, cui confessim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judicii pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, et videre eum, quem contemptisse se meminit judicem formidat. Qui autem de sua spe et operatione securus est, pulsanti confessim aperit, quia lætus judicem sustinet. Et cum tempus propinquæ mortis agnoverit, de gloria retributionis hilarescit. Unde et subditur :

Beati servi illi quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos aertos tenet. Vigilat qui servat operando

quod credit. Vigilat quia se corporis et negligenter tenebras repellit.

Amen dico vobis, quod præcingeret se, et facit illos discubere, et transiens ministrabit illis. Præcingerit se, id est, ad retributionem præparatur, faciet illos discubere, id est, in æterna quiete reseveri. Discubere quippe nostrum in regno quiescere est. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transitum dictum est, de judicio ad regnum reddit, vel certe Dominus nobis post judicium transit, qui ad humanitatis formam divinitatis sue contemplatione nos elevat. Et transire enim est in claritatis sive speculationem nos ducere, cum enim eum quem in humanitate in judicio cernimus, etiam in divinitate post judicium videmus.

Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Prima vigilia primævum tempus est, id est, pueritia. Secunda adolescentia, vel juventus, quæ auctoritate sacri eloqui unum sunt dicentes : *Lætare, juvenis, in adolescentia tua* (*Eccle. xi*). Tertia autem senectus accipitur. Qui vero vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam, et qui converti a pravitatis suis in pueritia neglexit ad vias vite, saltem in tempore juventutis evigilet. Et qui vigilare in secunda vigilia noluit, tertiae vigilia remedia non amittat. Ut qui et in juventute ad vias vite non evigilat, saltem in senectute resipiscat. Ad excutiendam vero nientis nostræ desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem deducuntur, ut per hæc animus ad suam custodiæ suscitetur. Nam dicitur :

Hoc autem scitote. Quoniam si sciret patresfamilias, qua hora sur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Ex qua præmissa similitudine, etiam exhortatio subinfertur, cum dicitur :

Et vos estote parati, quia nescitis qua hora Filius hominis veniet. Nesciente enim patresfamilias fure domum perfudit, quia dum a sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens carnis nostræ habitaculum irrumpit, et eum quem dominus dominus invenerit dormientem necat, quia cum ventura damna spiritus minime prævidit, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret, si vigilaret, quia adventum judicis, qui occulte animam rapit, præcavens ei pœnitendo occurreret, ne impoenitens periret. Horam vero ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut dum illam prævidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur.

Ait autem ei Petrus : *Domine, ad nos dicas hanc parabolam, an et ad omnes?* Id est ad nos specialiter apostolos, an et ad omnes qui salvandi sunt, dicens ?

Dixit autem Dominus : *Quis putans est fidelis dispensator et prudens, quem constituet Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram.* Per mensuram tritici exprimitur modus verbi. Alta etenim quæque debent multis audientibus contergi, et vix paucis aperiri, ne cum angusto cordi incapable aliiquid tribuitur, extra fundatur. Hinc

A Moses a secreto Dei exiens coruscantem faciem coram populo velat, quia nimis turbis claritatis intimæ arcana non indicat. Pro qualitate igitur audiencium formari debet sermo doctorum, ut et ad sua singulis congruat, et tamen a communis ædificationis arte nunquam recedat.

Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus ejus, intenerit ita facientem. Vere dico vobis, quia super omnia quæ possidet constituet eum. Quanta inter bones auditores et bones doctores meritorum distantia, tanta est et præriorum. Illos enim adveniens, cum vigilantes invenerit, faciet discubere, et transiens ministrabit eis. Illos autem cum verbi annona familiæ sibi creditæ, fideliter, prudenterque dispensantes invenerit, supra omnia quæ possidet constituet, id B est, supra omnia celestis regni gaudia, non utique et horum soli donisum teneant, sed et coram abundantius præ cæteris sanctis æterna possessione fruenter. Qui enim docti fuerint, fringebunt quasi apodus firmamenti, et qui ad justitiam erudiant multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates

ALIUD EVANGELICUM, LUC. XIX.

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum et reverti. Vocatis autem servis suis, dedit illis decem minas, et ait ad illos : Negotiamini dum venio. Cives autem ejus oderant illum : Et miserunt legationem post illum, dicentes : Nolumus hunc regnare super nos : Et factum est ut rediret acoepio regno, jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut colaret quantum quisque negotiatus esset. Venit autem primus dicens : Domine, mina tua, decem minas acquisivit, et ait illi : Euge, serve bone et fidelis, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates. Et alter venit, dicens : Deinde, mina tua fecit quinque minas, huic ait : Et tu esto super quinque civitates. Et alter venit dicens : Domine, ecce mina tua, quam habui repositam in sudario ; timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti, dicit ei : De ore tuo te judico, serve nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, et metens quod non seminavi, et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam ? et ego veniens cum usuris utique exegisssem illam, et astantibus dixit : Auferte ab illo minam et date illi qui decem minas habet, et dixerunt illi : Domine, habet decem minas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, ei autem qui non habet, et quod habet auferetur ab eo. »

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum et reverti. Homo nobilis est ille, cui cæcus supra clamabat : Fili David, miserere mei, et venienti Hierosolymam concinebant : Osanna filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Longinqua regio, Ecclesia est ex gentibus, de qua idem homo nobilis loquitur : ego autem constitutus sum rex ab eo, dicitur a Patre : Postula a me et dabo tibi gentes, hereditatem tuam, et possessionem

tunc terminos terræ, quæ videlicet hereditas ac possessio bisaria ratione regio longinqua vocatur, vel quia a finibus terra clamabat ad Deum, vel quia longe est a peccatoribus salus, et cum Deus ubique sit præsens, longe tamen ab eorum sensu, qui idola colant, Deus verus absit. Sed qui erant longe, facti sunt prope in sanguine Christi.

Vocatis autem decem servis suis dedit illis decem minas, etc. Denarius numerus ad legem pertinet proprius Decalogum, vocat itaque paterfamilias decem servos, quia elegit discipulos per litteram legis imbutos. Dat illis decem minas, quia legis dicta spiritualiter intelligenda revelat. Post passionem quippe, resurrectionemque suam aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas. Mina quam Græci μνᾶς vocant c dragmis appenditur, et omnis Scriptura sermo, quia vita cœlestis perfectionem suggestit, quasi numeri centenarii pondere fulgescit.

Et ait illis : Negotiamini dum venio. Verba, inquit, legis ac prophetarum mystica interpretatione dicussa, populis offerte, atque ab eis fidei confessionem, morumque probitatem recipite : juxta quod Psalmista suis auditoribus præcepit dicens : Sumite psalmum et date tympanum, hoc est, laudem prædicationis in cordis intentione percipite, et devotionem operis in carnis castigatione redigite.

Cives autem ejus oderant illum, et miserunt legationem post illum, dicentes : Nolumus hunc regnare super nos. Cives impios Judæos dicit, de quibus alibi protestatur : Nunc autem et viderunt et oderunt et me et Patrem meum, qui non solum presentem meque ad mortem crucis oderant, sed et jam post resurrectionem ejus, neverunt persecutionem apostolis, et prædicationem regni cœlestis spreverunt.

Et factum est ut rediret accepto regno. Significat tempus, quando in manifestissima et eminentissima claritate venturus est, qui eis humiliis apparuit, cum diceret : Regnum meum non est de hoc mundo (Joan. xix).

Quibus et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset, etc. Ut sciret, inquit, non quod eum quid lateat, cui verissime dictum est, Domine, tu omnia sis, sed scire dicit, scire omnes facheret. Tunc enim omnium opera et cogitationes palam omnibus ostenduntur.

Venit autem primus dicens : Domine, mina tua decem minas acquisivit. Primus servus, ordo doctorum est, in circumcisionem missorum, qui unam minam negotiaturus accepit ; qui unum Deum, unam fidem, unum baptismum, unum Dominum prædicare jussus est. Sed haec eadem mina decem minas acquisivit qui populum sub lege constitutum, sibimet docendo sociavit.

Et ait illi : Euge, serve bone et fidelis, quia in modo fuisisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates. In modo servus est fidelis, qui non adulterat verbum Dei : sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquitur, quidquid enim in presenti percipiatur donorum, in comparatione futurorum, per pau-

A cum est, et modicum, civitates autem decem sunt animæ per legis verbum ad gratiam Evangelii venientes, quibus tunc jure glorificandus ille præponitur, qui eis pecuniam verbi digne commendaverit.

Et alter venit dicens : Domine, mina tua fecit quinque minas. Servus iste cœtus est eorum qui præputio evangelizare missi sunt, cui Dominus ad prædicandum eunti, unam minam, hoc est, unam eamdemque fidem quæ et circumcisioni credita est præstiterat, sed haec quinque minas fecit, quia gentes corporis sensibus antea mancipatas, ad fidei evangelice gratiam convertit.

B Et huic ait : Et tu es super quinque civitates. Hoc est ex earum quas imbueras animarum fidei et conversatione, magnus sublimisque fulget, qui eas a tenebris docendo commutaverat, recte quinque civitatibus præfici memoratur, quia non de suis tantum, sed de auditorum suorum, quos ad lucem vocavit profectibus honoratur.

C Et alter venit dicens : Domine, ecce mina tua, quam habui reposita, etc. Pecuniam in sudario quippe religare, est percepta dona sub otio lenti corporis abscondere, sunt enim homines, hac sibi perversitate blandientes, sufficit ut de se unusquisque rationem reddiat, quid opus est aliis prædicare, ut etiam de ipsis rationem reddere quisque cogatur, cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est, neque auditio Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant Creatorem cognoscere, hoc est enim quasi metere, ubi non seminavit, id est etiam eos impietatis reos tenere, quibus verbum legis, aut Evangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore, a verbi ministratio conquiescant, hoc est, quasi in sudario ligari, quod acceperunt.

Dicit ei : De ore tuo te judico, serve nequam. Servus nequam vocatur, quia et piger ac deses est, ad exercendum negotium, et procax ac superbus ad accusandum Domini judicium.

Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, etc. (Ex Hieron.) Quod putaverat se excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur, si, inquit, durum et crudelem esse me noveras, et aliena secta sectari, ibique metere, ubi non seminaverim, quare non tibi istiusmodi cogitatio incussit timorem ? ut scires mea diligenter quæsitorum, et dares pecuniam meam, sive argentum ad mensam. Utrumque enim ἀπύριπον Græcus sermo significat : Eloquia Domini, inquit, eloquia casta, argentum igne examinatum. Pecunia ergo et argentum, prædicatio Evangelii est, et sermo divinus, qui dari debuit ad mensam, hoc est, promptis paratisque fidelium cordibus intimari ; ad quam videlicet mensam ? id est, ad mentem auditorum, non alia quam dominica est deferenda pecunia, ut omnis sermo docentis Scripture sensum sequatur. Nam quod hic Dominus non quamlibet pecuniam, sed suam dicit : nummulariis esse fenerandam, exponit Apostolus dicens : Si quis loquitur, quasi sermones Dei.

Et ego veniens cum usuris utique exegisssem illam. A Qui verbi pecuniam percipit a doctore emitque credendo, necesse est eam cum usuris solvat operando, ut quod auditu didicit, exsequatur et actu. In usura quippe pecunia etiam non data recipitur, vel certe de accepto verbi senore usuras, qui ex eo quod audit, etiam alia studet intelligere, quae needum ex prædictoris ore didicit.

Et astantibus dixit : Auserte ab illo minam, et date illi qui decem minas habet, et dixerunt ei : Domine, habet decem minus. Recte amittit collatam gratiam, quam prædicando aliis communicare neglexit, ut ei augeatur qui in illa laboravit, et cum regium christi, quod superbiendo Saul amisit, David obediendo promeruit. Quod vero ablata a nequam servo mina ei, qui decem minas habebat, dari jussa est, mystice ut reor indicat, intrante plenitudine gentium, omnem Israel salvum futurum, et tunc abundantiam gratiae spiritualis, quam modo nos tepester exercemus, illius populi doctoribus esse conferendum.

Dico autem vobis, quia omni habentii dabitur, et abundabit, ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. (Ex August.) Hæc sententia ad superiora respicit, docens et illum posse amittere munus Dei, qui habens habet, hoc est, bene uitur, quæ gratiarum mutatio, quoniam in hac vita geri solet, notandum quod illud Domini redeuntis examen, etiam nunc ex parte celebratum, sed tunc est universaliter implendum. Quotidie namque accepto a Patre regno reddit, quia peregrinantis in terra Ecclesiæ semper statum conspicit. Quotidie in tanto fidelium servorum numero, huic pecuniam negotiaturo commodat. In altero modum consummati operis examinat. Hunc fideliter prudenterque laborantem amplioris gratiæ munere donat, illum desidias molles, et marcida luxu otia sectantem, et eo quod dederat privat.

IN NATALI SANCTORUM PLURIMORUM MARTYRUM.

LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD HEBRAEOS, CAP. XI.

Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt reprobationes, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugaverunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate. Fortes facti sunt in bello. Castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptions, ut meliorem invenirent resurrectionem. Claram est ergo, quia ut meliorem resurrectionem adipiscerentur, non enim talem, qualem resurrectionem acceperunt filii illarum mulierum. In hoc loco videtur mihi, quia Joannem significat et Jacobum. Distentio quippe dicitur decollatio, elegerunt enim magis mori, cum ipsi alios suscitarent, ut meliorem resurrectionem adipiscerentur.

Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt, etc. Est autem fides sperandorum rerum non apparentium, neque enim quod videt, quis sperat, sed quod non videmus, per patientiam expectamus. Fides dici non potest, nisi cum circa ea, quæ non videntur amplius, quam circa ea quæ videntur, satisfactionem quis haberet.

Obturaverunt ora leonum. Hic de Daniele eum dicere puto.

Extinxerunt impetum ignis, effugaverunt aciem gladii. Hic autem de tribus pueris eum dicere puto.

Convaluerunt de infirmitate. Hic illud tempus dicit, quando reversi sunt ex Babylonie, quod ait, *ex infirmitate*, hoc esse puto ex captivitate, quando jam in desperatione erant Judaicæ res, quando jam a mortuis nihil distabant.

Fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterritorum. Illic aperte de Machabæis dicere videtur, quamvis et de Josua, Samson, David, et his similibus intelligi potest.

Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Ea quæ circa Prophetas provenerunt dicit, Eliseum et Eliam significans, qui mortuos suscitabant.

A'ii autem distenti sunt non suscipientes redemptions, ut meliorem invenirent resurrectionem. Clarum est ergo, quia ut meliorem resurrectionem adipiscerentur, non enim talem, qualem resurrectionem acceperunt filii illarum mulierum. In hoc loco videtur mihi, quia Joannem significat et Jacobum. Distentio quippe dicitur decollatio, elegerunt enim magis mori, cum ipsi alios suscitarent, ut meliorem resurrectionem adipiscerentur.

Alii ludibria experti, insuper et vincula et carceres.

Hæc ideo dicit, ut quando aliquis in eadem causa, vel in eadem passione, aut tristitia detineretur, solarium ex similitudine compatiens accipiat. Ac si pejorem aliquam passionem ducas, si non ex eadem causa orta sit, si non pro justitia patiaris nihil prodest. Beati enim, ait Evangelium, qui persecutionem patiuntur propter justitiam (Matth. v).

Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. In hoc loco pluralem pro singulari numero posuit. Lapidatum enim justum in Veteri Testamento pro justitia, tantummodo legitimus Naboth Gezrahelitam, sectum vero solummodo Isaiam, tentati vero et in occisione gladii mortui multi fuerunt.

Circuierunt in melotis in pellibus caprinis, egentes, angustiati, etc. Hæc omnia de filiis Prophetarum, qui in eremo conversabantur, dici videntur, de quibus testibus in Novo Testamento fidelibus, Apostolus fidem facit, ut torquentium corda ad exemplum sanctorum illorum inflammans excitet et recreet.

EVANGELIUM MATTHEI, V.

Videns Jesus turbas ascendit in montem. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli ejus. Et aperiens os suum docebat eos dicens : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt

• terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.

Videns Jesus turbas ascendit in montem, et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus. (Ex Aug.) Si queritur quid significet mons, bene intelligitur significare majora præcepta justitiae, quia minor erant, quæ Judeis data sunt. Unus tamen Deus per sanctos prophetas et famulos suos, secundum ordinatissimam distributionem temporum dedit minora præcepta populo, quem timore adhuc alligari oportebat, et per Filium suum majora populo, quem charitate iam liberari convenerat. Sedens autem docet, quod pertinet ad dignitatem magisterii et accedunt ad eum discipuli sui, ut audiendis illius verbis, hi essent etiam corpore viciniores, qui præceptis implendis animo propinquabant.

(Ex Fulg.) Recte Deus excelsus in locum excelsum ascendit, ut hominibus excelsis prædicaret excelsa, et aperte lex nova in mente prædicatur, quia vetus Mosi in monte data est.

Et aperiens os suum, docebat eos, dicens. In aperiendo enim os, ostendit profundum et occultum sermonem prolaturalum suum, hic enim os suum dicitur aperire, quod prius prophetarum ora aperuit.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Nec aliunde incipere oportuit beatitudinem, siquidem per ventura est ad summam sapientie. *Initium autem sapientie timor Domini,* quoniam et contraria, initium onus peccati, superbia, quapropter hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles et clementes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum.

Beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram. Illam credo, de qua in Psalmis dicitur : *Portio mea, in terra videntium* (Psalm. cxli). Significat enim quamdam soliditatem et stabilitatem hereditatis perpetuae, ipse enim est requies, et vita sanctorum. Mites autem dicuntur, qui non resistunt malo, sed vincent in bono malum.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui lugent peccata, consolabuntur Spiritu sancto, qui propterea Paracletus, id est, consolator nominatur, ut temporalement amittentes, æterna letitia perfruantur.

Beati qui esuriunt, et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Hic amatores dicit, veri et inconcussi boni, illo ergo cibo saturabuntur, de quo ipse Dominus ait : *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei* (Joan. iv), ubi loquitur de justitia et illa

Aqua, de qua quisquis biberit, fiet in eo fons aqua salientis in vitam æternam.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur. Beatos esse dicit qui subveniunt miseriis, quoniam eis ita rependitur, ut de miseria liberentur.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Sicut alibi scriptum est : *In simplicitate cordis, quæritis illum,* hoc est enim mundum cor, quod est simplex cor, et sicut lumen hoc videri non potest, nisi oculis mundis, ita nec Deus videbitur, nisi mundum sit illud quod videre potest.

Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. In pace perfectio est, ubi nihil repugnat, et ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil resistit Deo. Pacifici autem in semelipsis sunt qui omnes animi sui motus componentes fiunt regnum Dei. Hic convenit illud poeticum :

Pax animam nutrit, retinet concordia pacem.

Pax reprimit item, concordes necit et idem.

Lis pacem uetus, refutit discordia pacem.

Odis pax pellit, castum pax nutrit amorem.

Beati qui persecutionem patiuntur, propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Non qui propter iniuriam, sed propter Christianæ unitatis divisionem, nam et Agar passa est, a Sara persecutionem, et illa erat sancta quæ faciebat, illa iniqua quæ patiebatur. Signanter addidit propter justitiam, multi enim persecutionem propter sua peccata patiuntur, et non sunt justi. (Ex Hieron.) Simulque considera, quod octava veræ circumcisionis beatitudo martyrio terminatur.

Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. Illud maledictum contumendum est, et beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur, unde et specialiter diffiniunt, quæ sit beata maledictio, omne dicens maledictum adversum vos, mentientes propter me; ubi ergo Christus in causa est, ibi optanda maledictio.

Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Nescio quis hoc nostrum possit implere, ut lacaretur opprobriis, fama nostra, et nos exultemus in Domino, hoc qui vanam sectatur gloriam impaire non potest. Gaudere igitur et exsultare debemus ut merces nobis in cœlestibus præparetur. Eleganter in quodam volumine scriptum legimus : Ne queras gloriam, et non dolebis cum ingloriosus fueris.

(Ex August.) In cœlis dictum est, in spiritualibus firmamentis, ubi habitat sapientia, justitia, unde et Apostolus inquit, *conversatio vestra in cœlis est* (Philip. iii). (Ex Hieron.) Cum dicit, *Beati pauperes,* avaritiam repellit. *Beati mites,* iram et indignationem excludit. *Beati qui lugent,* seculi tristitiam que mortem operatur repugnat. *Beati qui esuriunt,* gulanum, sive omnium deliciarum cupiditatem, per jejunium retundit. *Beati misericordes,* humili compatiendo jecit. *Beati mundo corde,* in fornicationem et omnem corporis inquinamentum fortiter extorquet. *Beati paci-*

*Sci, vanam gloriam, pacis dilectionem humiliat. A
Beatis qui persecutionem, accidiam omnemque di-
scurrendi amorem abicit.*

IN NATALI VIRGINUM.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XIII.

¶ Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum. Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, querenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit omnia quæ habuit et emit eam. Iterum simile est regnum cœlorum sagena missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset educentes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi. Exibunt angeli et separabunt malos de medio justorum, etc. Impletum Jeremiæ vaticinio docentis : Ecce ego mittó ad eos pescatores multos (Jer. xvi), postquam audierunt Petrus et Andreas, Jacob et Joannes, filii Zebedæi, sequimini me, et faciam vos pescatores hominum, contextuerunt sibi ex Veteri ac Novo Testamento sagenam evangelicorum dogmatum, et miserunt eam in mare hujus sæculi quæ usque hodie in mediis fleti his tenditur capiens de salis et amaris gurgitiibus, quidquid incidet, id est, et bonos homines et malos et optimos pisces et pessimos, cum autem venerit consummatio et finis mundi, ut ipse infra manifestus disserit, tunc sagena extrahetur ad littus. Tunc verum secernendorum piscium indicium monstrabitur, et quasi in quadam quietissimo porta boni mittentur in vasa celestium mansionum, malos autem torrendos et exsiccandos gehennæ flamma suscipiet.

Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei : Etiam. Ad apostolos propriæ sermo est et illis dicitur : Intellexistis hæc, quos non vult audire tantum, ut populum, sed intelligere, ut magistros futares.

Ideo omnis Scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Instructi erant apostoli scribæ et notarii Salvatoris, qui verba illius et precepta signabant in tabulis cordis carnalibus regnorum celestium sacramentis, et pollebant opibus patrifamiliae, ejientes de thesauro doctrinarum suarunt nova et vetera, ut quidquid in Evangelio prædicabant legis et prophetarum vocibus comprobarent : unde et sponsa dicit in Cantico canticorum : Nova cum veteribus, fratris suis, servari tibi.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXV.

¶ Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, et quinque prudentes : sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. ¶ Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sposo, dormierunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est : Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, et ornaverunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt : Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes, dicentes : Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, et quæ paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est janua. Novissime vero veniunt et reliquæ virgines dicentes : Domine, Domine, aperi nobis. At ille

Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum. Crebris parabolaram obscuritatibus retardati commaticam interpretationem excedimus, ut prope de alio interpretationis genere, ad aliud transisse videamus. (Ex Hieron.) Thesaurus iste, in quo sunt omnes thesauri sapientiae, et scientiae absconditi, aut Deus Verbum est, qui in carne Christi videtur absconditus, aut sanctæ Scripturæ, in quibus reposita est notitia Salvatoris, quem cum quis in eis invenerit, debet omnia istius sæculi emolumenta contempnere, ut illum possit habere, quem reperit. Quod autem sequitur, quem cum invenerit homo, abscondit, idecirco dicitur, non quod hoc de invidia faciat, sed quod timore servantis et nolentis perdere, abscondat in corde suo, quem pristinis prætulit facultatibus.

Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, querenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendit omnia quæ habuit, et emit eam. Aliis verbis idipsum, quod supra dicitur, bonæ margaritæ, quas querit institor, lex et prophete sunt, et notitia Veteris Testamenti, unum autem est pretiosissimum margaritum, scientia Salvatoris, et sacramentum passionis illius, et resurrectionis arcanum. Quod cum invenerit, homo negotiator, similis Pauli apostoli, omnia legis, prophetarumque mysteria, et observationes pristinas, in quibus inculpate vixerat, quasi purgamenta contemnit, et quisquilius, ut Christum lucrifaciatur. Non quod inventio novæ margaritæ, condemnatio sit veterum margaritarum, sed quod comparatione ejus omnis alia gemma sit villor.

respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos. *Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.*

Simile est regnum cœlorum decem virginibus. (Ex Greg.) Dum enim regnum constat, quia reproborum nullus ingreditur, quæritur cur fatuus virginibus simile esse prohibetur, sed sciendum est, quod sœpe in sacro eloquio regnum cœlorum præsens Ecclesia dicitur, de quo et alio loco Dominus dicit: *Mittet filios hominis angelos suos, et colligent de regno ejus,* id est, de præsenti Ecclesia omnia scandala. Unde et alibi dicit: *Qui solverit unum de mandatis istis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum* (Matth. v), id est, in Ecclesia. Ergo et hic in decem virginibus præsens signatur Ecclesia. In quinque autem corporis sensibus, unusquisque subsistit. Geminatus autem quinarius denarium perficit. Et quia ex utroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem virginibus similis denuntiatur, in qua quia mali cum bonis, et reprobi cum electis admixti sunt, recte similis virginibus prudentibus et fœtuis esse perhibetur.

Quinque autem ex eis erant fatuæ, et quinque prudentes. Videntur itaque mibi quinque virgines significare, quinque partitam continentiam carnis illecebribus. Continentus est enim animi appetitus a voluptate oculorum, a voluptate aurum, a voluptate olfaciendi, gustandi, tangendi, sed quia ista continentia partim coram Deo fit, ut illi placeatur interiori gaudio continentiae, partim coram hominibus tantum, ut gloria humana capiatur. Quinque dicuntur sapientes, et quinque stultæ, utræque tamen virgines, quia utraque continentia est, quamvis diverso somite gaudeat.

Hanc parabolam decem virginum fatuarum atque prudentium, quidam simpliciter in virginibus interpretantur. Quarum aliæ juxta Apostolum, et corpore et mente sunt virgines: aliæ virginitatem tantum corporum reservantes, vel cætera opera non habent proposito suo similia, vel parentum custodia reservante, nihilominus mente nupserunt: sed mibi videtur, non ad virginalia corpora, sed ad unum hominum genus per comparationem pertinere, nam ecclesiasticos quam Judæos atque hereticos, qui idcirco virgines appellantur, quia in unius Dei unitate gloriantur.

Quæ accipientes lampades suas. Lampades autem sunt, quia manibus testantur opera, quæ secundum Istan continentiam sunt: dictum est autem, *ut lucce opera vestra coram hominibus.*

Exierunt obviam sponsu et sponsæ. In sponso enim nomine, Christus intelligitur, de quo Evangelium dicit: *Non jejunabunt filii sponsi, quandiu cum illis est sponsus.* Ergo, non possunt qui Christiani non sunt, sponso Christo venire obviam. Unum corpus dixit, utriusque sexus, sponsi et sponsæ, sed quid in Dominum, quid in Ecclesiam conveniat, rationem cognoscimus, sicut alibi: *Sicut sposo imposuit mihi mitram, et sicut sponsam ornavit me ornamento.* Unum corpus dixit, id est, Christum et Ecclesiam.

A *Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumperunt oleum secum.* (Ex August.) Multi enim, quamvis de Christi bonitate plurimum sperent, gaudium tamen non habent, dum continenter vivunt, nisi in laudibus hominum; non ergo habent oleum secum. Nam ipsam lætitiam oleo significari arbitror: *Propterea unxit te, inquit, Deus Deus tuus oleo lætitia;* qui autem non propterea gaudet, quia Deo intrinsecus placet, non habet oleum secum.

Per oleum quippe, nitor gloriæ designatur. Vascula autem, nostra sunt corda, in quibus serimus cuncta quæ cogitamus. Fatuæ autem virgines oleum secum non sumunt, quia gloriam intra conscientiam non habent, quia plerumque bona in se opera, cum eleclis et reprobis ostendunt, sed soli ad sponsum veniunt cum oleo, qui de his quæ foris egerint intus gloriam requirant, unde per Psalmistam quoque de sancta electorum Ecclesia dicitur: *Omnis gloria ejus filia regis intus* (Psalm. XLIV).

Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Lætitia bonorum operum in corde atque conscientia posuerunt. Sic et Apostolus monet: *Probet autem se homo, inquit, et tunc in semetipsò habebit gloriam, et non in altero.*

(Ex Greg.) Prudentes oleum in vasis habent, quia nitorem gloriæ intra conscientiam retinent, Paulo attestante, qui ait: *Gloria nostra, hæc est testimonium conscientie nostræ.*

Moram autem faciente sposo dormitaverunt omnes, et dormierunt. (Ex August.) Omnes dicit: quia ex utroque genere continentium hominum, sive eorum qui de bono suo opere Deo tribuunt gloriam, sive eorum qui in laudibus hominum acquiescunt, moriuntur hoc intervallo temporis, donec sub adventu Domini, fiat resurrectio mortuorum.

(Ex Greg.) Dum venire Judex ad extreum iudicium differt, electi et reprobi in mortis somno sapiuntur. Dormire etenim mori est, ante somnum vero dormire, est ante mortem a salute languescere, quia per pondus ægritudinis pervenitur ad somnum mortis. Consequenter autem dicitur dormierunt, quia postea suscitandi sunt.

Media autem nocte, etc. (Ex Greg.) De adventu sponsi clamor in media nocte fit, quia sic dies iudicii subrepit, ut prævideri non valeat, quando venit, quippe cum ipse Dominus dicat: *De die autem illa et hora nemo scit* (Matth. xxiv). Et Apostolus ait: *Dies autem Domini tanquam sur in nocte ita veniet* (I Thess. v). Per angelorum clamorem et tubas præcedentium fortitudinem, Christi resonavit adventus, traditio Judeorum est Christum media nocte venturum in similitudinem Ægyptii temporis quando Pascha celebratum est, et sanguine agni postes nostrorum frontium consecrati sunt: Unde reor traditionem apostolicam permansisse, ut in die vigiliarum Paschæ, ante noctis medium, populos dimittere non liceat, sed exspectantes adventum Christi stœnt in Ecclesia.

Tunc surrexerunt, etc. (Ex Greg.) Tunc omnes

virgines surgunt, quia electi et reprobi a somno suæ mortis excitantur, lampades ornant, quia sua secum opera numerant, pro quibus æternam recipere beatitudinem exspectant.

(Ex August.) Aptaverunt lampades suæs, id est, rationes reddendas operum suorum. Oportet enim nos exhiberi ante tribunal Christi, ut illic recipiat unusquisque, quod gessit in corpore, sive bonum, sive malum.

Fatue autem sapientibus dixerunt : Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. (Ex Greg.) Quid est autem quod tunc a prudentibus oleum petunt nisi quod in adventu judicis, cum se intus vacuas invenerint, testimonium foris querent. Ac si a sua fiducia deceptæ, proximis dicant, quia nos quasi sine opere repellit conspicitis, dicite de nostris operibus, quid vidistis? Sed lampades fatuarum virginum extinguuntur, quia earum opera quæ clara hominibus foras apparuerunt, in adventu judicis intus obscurantur, et ad retributionem non veniunt, quia pro eis receperunt ab hominibus laudes, quas amaverunt.

(Ex Hieron.) Quæ lampades suas queruntur extingui, ostenderunt eas ex parte lucere, et tamen non habere lumen indeficiens, nec opera perpetua. Si quis igitur habet animam virginalem et amatorem pudicitiae, non debet mediocribus esse contentus, quæ cito exolescunt, et exerto cauante arescant, sed perfectas virtutes sequatur, ut lumen habeat sempiternum.

Responderunt prudentes, dicentes : Ne forte non sufficiat nobis et vobis. (Ex August.) Unusquisque enim pro se rationem reddet, nec alio testimonio quisque adjuvatus apud Deum, cui secreta cordis apparent. Et vix sibi quisque sufficit, ut ei testimonium perhibeat conscientia sua.

(Ex Greg.) In illo enim die, quod tamen de quibusdam in pace Ecclesie quiescentibus loquor, sibimet ipsis testimonium uniuscujusque vix sufficit, quanto minus et sibi et proximo? ubi et protinus per discrepationem subdunt.

Ite potius ad vendentes et emite vobis. (Ex Aug.) Non consilium dedisse putandæ sunt; sed criminis eorum ex obliquo commemorasse.

(Ex Greg.) Venditores quippe olei, adulatores sunt, qui enim accepta qualibet gratia, vanis suis laudibus nitore in gloriæ offerunt, quasi oleum vendunt, de quo profecto oleo Psalmista dicit : *Oleum autem peccatoris, non impinguet caput meum* (Psalm. cxl).

Dum autem irent emere, venit sponsus, et quæ paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est janua. (Ex Aug.) Euntibus autem illis, venit sponsus, id est, inclinantibus se illis in ea quæ foris sunt, et solidis gaudere querentibus, quia gaudia interna non noverunt. Venit ille qui judicat, et quæ paratae erant, id est, quibus bonum coram Deo testimonium conscientia perhibebat. Intraverunt cum eo ad nuptias, id est, ubi munda anima sempiterno Dei verbo secunda copuletur. *Clausæ est janua*, id est,

A receptis illis, qui sunt in angelicam vitam mutati. *Omnès enim resurgemus, inquit, sed non omnes immutabimur* (I Cor. xv). Clausus aditus regnum cœlorum : Non enim post judicium patet precum, aut meritorum locus : O si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habet, quod dicitur, *venit sponsus?* quid dulcedinis? Intraverunt cum eo ad nuptias, quid amaritudinis? *Et clausa est janua.* Quanta vero tunc erit electorum letitia, qui de ejus merentur visione gaudere, cum eo simul ad nuptias intrare, qui et in sponsi nuptias gaudent, et tamen ipsi sunt sponsa, quia in illo aeterno regni thalamo, visioni nostræ Dens conjungitur, qui scilicet visio nunquam in perpetuum amoris sui amplexibus evellatur. Tunc regni janua lugentibus clauditur, quæ modo pœnitentibus quotidie aperitur. Erit namque tunc pœnitentia, sed fructuosa jam non erit, quia nequaquam tunc veniam invenit, qui modo aptum veniens tempus perdit.

Norissime vero veniunt et reliquæ virgines, dicentes : Domine, Domine, aperi nobis. (Ex Hiero.) Egregia quidem in Domini appellatione confessio, idemque repetitum indicium fidei est, sed quid prodest voce invocare, quem operibus neges.

(Ex Greg.) Ibi jam a Deo non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire, quod jussit. Qui tempus congruum pœnitentiae perdidit, frustra ante regni januam cum precibus venit.

(Ex Aug.) Non dictum est, quod emerint oleum, et ideo intelligendæ sunt nullo jam remanente de alienis laudibus gaudio, in angustiis et magnis afflictionibus redire ad implorationem Dei, sed magna est ejus severitas, post judicium, cuius ante judicium ineffabilis misericordia prærogata est.

At ille respondens ait : Amen dico vobis, nescio. (Ex Hieron.) Novit Dominus qui ejus sunt (II Timoth. ii), et qui ignorat ignorabitur (I Cor. xiv). Nescit Dominus operarios iniuriantis.

(Ex Greg.) Preces offerunt, sed nesciuntur, quia tunc velut incognitos Deus deserit, quos modo suos per vita meritum non agnoscat.

Vigilate itaque quia nesciatis diem neque horam. Si sciret quisque de præsenti sæculo, quo tempore exiret, aliud tempus voluntatibus atque aliud pœnitentiae aptare potuisset, sed qui pœnitentiae vitam sponsus peccanti, diem crastinum non promisit. Semper ergo extreum diem debemus metuere, quem nunquam possumus prævidere.

(Ex Aug.) Non modo illius ultimi temporis quo venturus est sponsus, sed suæ quisque dormitionis diem et horam nescit. Quisquis autem paratus est, usque ad somnum, id est, usque ad mortem, quæ omnibus debetur, paratus invenietur, etiam cum illa vox media nocte sonuerit, quæ omnes evigilaturi sunt. Quod vero sponso et sponsæ dixit obviam venisse virgines, sic intelligendum puto, ut ex ipsis virginibus, confitetur, ea quæ dicitur sponsa, tanquam si omnibus Christianis in Ecclesiam concurrentibus filii ad matrem concurrere dicantur, cum ipsis filiis congregatis, constet ea quæ dicitur mater.

SUMMARIUM IN EPISTOLAS ET EVANGELIA

QUÆ LEGUNTUR IN TEMPLIS PER CIRCUITUM ANNI,

Totius doctrinæ pietatis medullam et nucleus, seu cornucopia, citra cuiuspiam morsum, in se complectens, in usum ministrorum Ecclesiæ conscriptum, et Smaragdo additum.

IN VIGILIA NATALIS CHRISTI.

EPISTOLA AD ROMANOS, CAP. I : *Paulus servus Iesu Christi, etc.*

1. Evangelium Dei in tota Scriptura est, quæ habet omne bonum et utilis est ad doctrinam, etc. II Tim. iii.

2. Confessio de Christo est, quod sit filius Dei et filius David, hoc est verus Dens, simul verus homo factus ex semine David. Hoc utrumque catholica fides scit scriptum et utrumque confitetur verum. Si Deum tantum dixeris, medicinam negas qua sanatus es. Si hominem tantum dixeris, potentiam negas qua creatus es.

3. Scopus apostolice prædicationis est, obedientia fidei super nomine Jesu. Ut obediendo veritati purificentur animæ per Spiritum sanctum cum fraterna charitate, hanc sequitur gratia Dei vita æterna.

LECTIO ISAIÆ, CAP. LXII : *Propter Sion non tacebo, etc.*

4. Aviditas adventus Christi, in veteribus, ut qui nostra est justitia et salus, per quem defendimus ab injuryia omnium creaturarum, et salvamur tanquam per clementissimum amicum.

2. Non tantum optat adfere, sed manifestum Deum in carne exclamat, quod est mysterium pietatis, citra controversiam magnum. I Tim. II.

3. Ecclesia Christi encomia, victorie et triumphi, ut ultra non vocetur derelicta, ut voluntas Domini in ea, ut complacitum sit Domino in ea, quæ cum Ecclesia malignantium titulis ðis ðeipasōv pugnant.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. I : *Christi autem generatio sic erat.*

1. Christus filius hominis, quia ex semine Abrahæ. Christus filius Dei, quia ex Spiritu sancto.

2. Angeli administratori spiritus sunt, qui in ministerium emituntur propter eos qui haereditate sunt salutis. Hebr. I. Hic serviunt Maria et Joseph.

3. Summa Evangelii in nomine Jesu, ut angelus explicat, leschua enim Hebreis salutem significat, et hic est salus, vita, et resurrectio nostra, per quem salvi, et liberati sumus.

IN NOCTE NATALIS.

LECTIO ISAIÆ PROPHETÆ, CAP. IX : *Populus gentium qui ambulabat.*

1. Christus dives Dominus est in ommes qui se invocant, Judeos et gentes et hic e tenebris vocavit in admirabilem suam lucem. I Pet. II.

2. Completa Abrahæ promissio, ut semen ejus sit sicut arena maris et stelle cœli. Gen. XV.

3. Quid sit Christus, cur venerit, et quid per eum habeamus, omnia mire emphatica in hoc catalogo nominum, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, etc.

EVANGELIUM IN NOCTE NATALIS, LUCE, CAP. II : *Exiit edictum.*

1. Christus Dominus noster (Anno ab initio creationis mundanæ ter millesimo nonagesimo sexagesimo secundo, secundum Hebreorum veritatem, secundum septuaginta quinque millesimo ducentesimo primo).

A A diuicio bis millesimo trecentesimo sexto.
Ab Abrahe nativitate bis millesimo xv.

A Mose et egressu filiorum Israel de Ægypto, 1059.

A Salomone et prima templi ædificatione, 1031.

A reedificatione sub Dario, quingentesimo decimo nono.

Ab urbis Romanae conditione, 751. Olympiadis centesime nonagesimæ quartæ anno tertio.

Quando firmissimam pacem ordinatione Dei Cæsar Augustus composuit, nascitur in Bethlehem Judeæ.

2. Summa Evangelii, et prædicationis de Christo per angelum proclamat, Ne timeatis annuntio gaudium. Natus est vobis servator; emphasis in servatore, et in vobis.

3. Angeli adsunt Domino angelorum in concepcione, nativitate, imo in toto circulo vite Christi, et habet cantus angelorum Evangelium, eum pacem et subdixit Dei annuntiat.

B IN DIE NATALIS.

EPISTOLA AD HEBRÆOS, CAP. I : *Multifariam multis que modis.*

1. Dei ineffabilis bonitas, qui novissime locutus est nobis in filio, ut per eum qui est in sinu suo nobis annuntiaret omnia. Quomodo igitur effugerimus, si tantum neglexerimus salutem. Heb. II.

2. Testimonia divinitatis plenissima et varia ex Scripturis, Psal. II, xcvi, ciii, xliv, cl, ut sciamus quid ei qui venit annuntiare remissionem peccatorum Deus est, nec dubitemus de Dei voluntate.

3. Christus per seipsum purgationem peccatorum fecit et consedit ad dextram majestatis in excelso, ut sciant fideles, remissa sibi peccati, et regnare, vincere, ac triumphare Christem. Intelligentiam superat magnum illud admirabile et stupendum, Chrysostomo annotante, quod caro nostra sursum sedet et adoratur ab angelis, archangelis, cherubim, et seraphim; excessum patitur Chrysostomus haec cogitans. Ergo maledicta haeresis, quæ negat veram Christi humanitatem.

EVANGELIUM IN DIE NATALIS, JOAN. CAP. I : *In principio erat Verbum, etc.*

1. Summa de Christo est credere, quod sit verus Dens et homo, qui crearat omnia, qui datus sit hominibus in uitam et lucem, tametsi pauci sunt qui recipiunt, sic Joannes proponit, sic Paulus, et omnis Scriptura.

2. Quomodo naturæ conjungi poterint, Deus scit, Christianus ad multa respondere potest, Deus novit, quæ est utilissima Chrysostomi regula.

3. Cum audis verbum caro factum, et habuisse in nobis, expende hoc totum quo veteres sancti se occuparunt. Cur Deus homo factus? Videlicet ut Ecclesia haberet suum caput, Ephes. I, Col. I. Ut structura templi haberet lapidem angularem, Psal. cxvii. Ut haberet omnis creatura mediatorem, Gal. III. Ut universa militia cœli haberet regem suum, Luc. I, Apoc. xix. Ut haberet schola Dei doctorem suum, Joel. II. Ut haberet civitas Hierusalem templum suum, Apoc. II. Ut templum cœlestis Hierusalem haberet sacerdotem suum, Heb. VII. Ut haberent omnes in templo hostiam suam, ut habe-

rent omnes oves pascue Dei communem pastorem, Joan. x. Ut haberent omnes filii Dei, et omnis creatura primogenitum fratrem, Rom. viii. Jam cum carne audi, cogita extremam humilationem Christi, in humiliacione remissionem peccati et satisfactionem, adeoque effusissimam charitatem patris, qui nobis filium tradidit.

IN NATALI SANTH STEPHANI.

EPISTOLA ACT., CAP. VII: *Stephanus plenus gratia, etc.*

1. Descriptio personæ Stephanus, vir plenus gratia, et fortitudine, et multis preclaris, et sanctis dotibus prelitus, typus diaconorum Ecclesie, similes conditiones episcopi et diaconi, vide in Paulo, unde pudeat nos, qui ex diametro pugnamus.

2. Typus impiorum veritatem impugnantium, quoi veritate non possunt, sycophantiis et calumniis tentant. Et haec semper fortuna fuit Christianorum, ut gravarentur mendaciis, hinc tot apologetici, Tertulliani, Justini, Quadrati, Miltiadi; hinc calumnie horum temporum, blasphemia in Deum, divitiam contemptus, sacramentorum proculatio, bonorum operum proscriptio.

3. Fortior est quem Deus defendit, quam quem mundus persequitur. Mira consolatio oppotentium mortem pro veritate, videntium stantem, et auxiliantem Christum.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXIII: *Ecce ego mittio ad vos.*

4. Hic habes causam occisionis, omnium prophetarum, fuisse superbiam cordis.

2. Quando alium peccati quis supplicia luat, iuxta illud Exodi. xx, redde peccatum parentum in filios, in tertium et quartum generationem.

3. Dulcissima similitudo qua se Christus gallice comparat, nos pullis, per quem solum a milvis, hoc est, diabolis, liberi evadimus, sive in Christum, sicut incredulitate excidimus, et audimus horrendum judicium, cum Iudeis incredulis, Relinqueretur vobis dominus deserta. Matth. xxiii.

IN NATALI JOANNIS EVANGELISTÆ.

EPISTOLA AD EPHESIOS, CAP. I: *Benedictus Deus et Pater.*

1. Salus nostra ex electione Dei, ut qui gloriaatur in Domino glorietur, ut sciant sancti, se non posse excidere.

2. Electionem sequitur recta et Deo placens vita, in qua fides per charitatem operatur, nam fideles vocationem et electionem suam firmans faciunt operibus fidei. II Pet. I.

3. In Christo dilecto filio Dei, est redemptio per sanguinem ejus, in remissionem peccatorum, ne quis glorietur in operibus.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. ULT.: *Dixit Jesus Petro: Sequere me.*

1. De voluntate nostra frangenda in Dei voluntatem, sepe enim non voce de caelo, non per prophetam, non per revelationem, vel somniu vel excessum mentis, sed rebus ipsis accidentibus, aut ad aliud quam statueramus vocantibus, cogimur agnoscere Dei voluntatem aliam quam erat nostra, Augustinus epistola 65 ad Paulinum et Therasiam.

2. Exemplum respicientium alienam vocationem, et aliena opera, cum intrepide oporteat sequi vocationem Christum: *Melior est enim obedientia quam victima.*

3. Auctoritas Joannis evangelistæ et testis dignitas, qui recubuit super pectus Jesu, qui scripsit, cuius testimonium verum est, qui totus hic spectat, ut credamus in nomine unigeniti filii Dei, et ut credentes vitam habeamus per nomen ejus.

IN NATALI INNOCENTIUM.

APOCALYPSIS, CAP. XIV: *Vidi supra montem Sion.*

1. Christus agnus est, qui tollit peccata mundi,

A Ecclesiam suam, hoc est numerum populi Dei, contra bestiam protegens.

2. Ecclesia agno stanti psallit canticum novum, hoc est, laude et himatione, confessione fidei et rocta vita Deum concelebrat.

3. Innocenta verorum Christianorum, virgines sunt, casti et pudici, sine macula, et immaculati in via. Psal. cxviii.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. II: *Ecce angelus Domini.*

1. Ab ipsis vite initii, exemplo Christi ad tentationes et insidias preparantur.

2. Sollicitudo Dei pro suis juxta illud: *De rentre matris mee recordatus est nominis mei;* apparet angelus, jubet ut fugiat in Egyptum, revocat ex Egypto in terram Israel.

3. Impietatis exemplum in Herode, quod durat in consummationem saeculi usque. Ecclesia persecutionem sustinet.

IN OCTAVA NATIVITATIS.

AD TITUM, CAP. II: *Apparuit gratia.*

1. Summam Christianismi clara et mira brevitate complectitur. Abnegata impietate sobrie et justa et pie vivamus, hoc est, *μετανοεῖτε.* Marc. I, Matth. III.

2. Predicatur et commendatur Christus, et quid nostri causa fecerit, dedit semetipsum pro nobis, redemit nos ab omni iniuritate, mortuus est propter peccata nostra, resurrexit propter justificationem nostram.

3. Qui hoc credunt sectatores sunt bonorum operum, hic habes radicem cum fructibus, fidem cum operibus, et quod sine gratia nullum sit bonum opus.

EVANGELIUM LUCE, CAP. II: *Postquam consummati sunt dies octo.*

1. Christus circumciditur, ut nos spiritualiter circumcidemur, sistitur Domino, ut doceat presentare nos ipsis Deo, figuram legis custodit, conditor legis.

2. Exemplum Christiani hominis in sermone, qui pius ac justus, et in quo Spiritus sanctus erat.

3. Cum pax recedit ex hoc mundo, qui intelligit, quod Deus erat in Christo, mundum sibi reconcilians. II Cor. V.

DOMINICA I POST NATALEM.

EPISTOLA PAULI AD GALATAS, CAP. IV: *Quanto tempore haeres parvulus est.*

1. Tempus legis et gratiae discriminat, lex per Mosen, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. Hebr. ix. De sanctimonia inundana, quae non potuit cultorem perfectum reddere, in cibis, potionibus, ablutionibus ac justificationibus carnis, usque ad tempus correctionis imposita.

2. Plenitudo temporis, est annus Domini acceptus et dies salutis, cum Deus manifestatur in carne, et Dei filius sit virginis filius.

3. Dignitas creditum, filii sunt et haeredes per Deum, non per meritum nec naturam, sed per gratiam Spiritum qui clamat in cordibus nostris, Abba pater.

EVANGELIUM LUCE, CAP. II: *Erat Joseph et Maria mirantes.*

1. Christus aliis in resurrectionem, aliis in ruinam. Fides est credere et aedificari. Incredulitas ruina est et casus.

2. Consolatorium, ubi non est contradictione, ibi non est verbum Dei. Si Christus positus in ruinam et resurrectionem, ergo et membra Christi, hinc apostoli: Domine, quis credidit auditui nostro. Isa. LIII, Joan. XII, Rom. X.

3. Opera Iudei in Anna prophetissa, orare, jejunare, non ergo dominator, sed primus docetur

des, deinde opera, ut boni faciamus bona opera, A Gen. iv, Respxit Deus ad Abel et ad inuera ejus.

IN DIE THEOPHANÆ.

LECTIO ISAIÆ, CAP. IX : *Surge illuminare Hierusalem.*

1. Ecclesia per prædicationem Evangelii in toto mundo congregatur. In hac regnat Christus et sunt bona omnia, jam quidem obscura, sed in dies per Christum futura clariora ut quam plurimi accedant.

2. Ubi Ecclesia non est, ibi salus non est, et misere sunt gentes, ubi verbum Dei ignoratur.

3. Qui in Germania Christi fidem amplectitur non potest non amare qui Dei nomen invocant in seniottissimi regionibus, Sabaea, Panchaea, Arabia, apud Damascenos, Armenios, Assyrios, unus enim Deus, una fides, una religio et in Christo unum et consummati in unum sunt electi omnes.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. II : *Cum natus esset Jesus.*

1. Specimen vocationis gentium in obedientiam fidei.

2. Scriptura Veteris Testamenti clare exprimit tempus a iVENTUS Christi, locum nativitatis, modum nascendi, conversandi et moriendi, de loco nativitatis hic habes ex Michæl. v.

3. Exemplum impietatis in Herode, et Herodem hodie agunt qui titulo pietatis se querunt. Rursus exemplum spei et fidei et sollicitudinis Dei pro suis, hic habes memorabile.

DOMINICA I POST THEOPHANIAM.

EPISTOLA AD ROMANOS, CAP. XIII : *Obsecro vos.*

1. Rationalis cultus, et qui per animam, et spiritum fieri debet, hoc est, vera religio in Christianismo est, ut nos ipsos Deo hostiam viventem, sanctam, acceptam Deo præbeamus.

2. Christiani mundo se non conforment, qui totus in malo positus est, relicta voluntate gentium, quæ est in lasciviis, concupiscentiis, vinolentiis, commissationibus, compotationibus, totos se dedant in voluntatem Dei.

3. Mira et pulcherrima similitudo de societate membrorum in uno corpore inter se (qua et Cicero in Officiis lib. iii, utitur) hac nos in mutuam corporis Christi ædificationem conglutinat, ut nobis inter nos proximus.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. II : *Cum esset Jesus annorum duodecim.*

1. Quæ de infantia Christi præter Scripturas asseruntur a fabulis non absunt, haec sunt libido fermentati seculi superioris vitiandi omnia, et illustrium titulis abuti, sic *ψυχετηριαπται* multæ acciderunt.

2. Appositissimum hic habetur exemplum, chatorem nobis esse debere gloriam Dei et salutem animarum, quam ulti parentum affectum; Deus enim parentibus et rebus omnibus præferendus est.

3. Forma formandæ juventutis Christianæ, Christus parentibus est subditus, proficit sapientia et aetate, gratia apud Deum et homines ad hanc Lessiam regulam formemus pueros nostros, matrimonii stipendia, et felices erunt respublicæ Christianæ habentem talem sementem.

DOMINICA II POST THEOPHANIAM.

EPISTOLA AD ROM., CAP. XIII : *Habentes donationes secundum gratiam quæ data est nobis, ETC.*

1. Necessarium præceptum ut vocationi suæ quisque inserviat, spartam suam quisque adornet, et ne autor ultra crepidam.

2. Sed hic similiter videamus, quæ vocationes

A Deo placent, ne quis sibi placeat, et non proximo in ædificationem.

3. Optima hic habetur régula discernendorum spirituum analogia fidei, hinc monachi anabaptistæ, et qui revelationes jactant, eum cohorte spirituum erroris ejiciuntur.

EVANGELIUM JOAN., CAP. II : *Nuptiae factæ sunt in Cana Galileæ.*

1. Honorabile conjugium inter omnes et cubile impollutum, quod Christus cum castissima sua matre et sanctis discipulis honoravit et sua èt snorum presencia, et vini miraculo liberali et suave ollenti.

2. Christus nusquam blandus matri, quòd ex hoc et aliis Evangelii locis discitur, ut doceat et carnales cognitionem nihil profuisse matri, nisi fide beata fuisset, et parentibus divina non impediuntibus parentum esse.

3. Christus is est, qui vineas irrigat, qui pluviam per vitis radicem in vinum vertit, et quod in baptiis repente, hoc in planta singulis annis longlori temporis spatio efficit. Tantum ut agnoscamus opera Dei, et creaturis ejus cum gratiarum actione admur.

DOMINICA III POST THEOPHANIAM.

EPISTOLA AD ROM., CAP. XIII : *Nollite esse prudentes.*

1. Christianismi radix est paupertas spiritus et modestia animi, quæ *μεταγέννεσις*, altum sapere, et superbiam mentis ferre nequit.

2. Pax et concordia Christianos omnes sic continent et jungat, ut communis studio alii pro aliis solliciti sint, ut omniibus Judæis gentibus amicis et inimicis beneficat, ledatur nemo. Hoc erit carbonis ignis super capita talium congregere.

3. Quod Tertullianus de patientia, hoc Christiani ex hoc loco sciant omnes sibi dictum a Deo. Vindictam mihi et ego vindicabo, patientiam mihi et ego patientiam remunerabo.

C EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. VIII : *Cum descendisset Jesus de monte.*

1. Vera fides se totam frangit in voluntatem Dei, ut homo hac prædictus, sanus, insanus, mortuus, vivus, Dei esse volit.

2. Potentia divinitatis Christi, et verbo sanat leprosum.

3. Christus, Dominum et regnum legis se declarat, qui leporum, quod in lege prohibitum erat tangit, docens anime lepram peccatum magis includivit.

DOMINICA IV POST THEOPHANIAM.

EPISTOLA AD ROM., CAP. XIII : *Nemini audiakam de beatice.*

1. Joannes cum in Epheso moraretur usque ad ultimam senectutem, et vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec posset multa loqui, nihil aliud per singulas collectas solebat proferre, nisi hoc, filiolli, diligite alterutrum, tandem iudeo affecti dixerunt magistro, quare semper hoc loquereris? Respondit, quia præceptum Domini est et si solum fiat sufficit. Hieronymus in Epistolam ad Galatas. Eadem per pulchre hic Paulus ex eodem spirito loquitur.

2. Præcepta Decalogi secundæ tabulae hic clara brevitate, in compendium de dilectione, Paulus complectitur, quæ finis legis est. Rom. XIII.

3. Amia, et fac quodlibet, nec peccabis.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. VIII : *Ascendente Jesu in naviculam.*

1. Figura futurarum tentationum Ecclesie, qua exerciti sunt apostoli, ut qui cum nec claudi nec cæci essent, nec alia aggrotatione laborantes, quibus liberari quamplurimos in dies videbant, ut omnipotentiam ejus aspicerent, cui venti et mare

obedient, et firmam beneficiorum ejusmemoriam habent, in tempestate hanc inducantur.

2. Consolatio est omnibus Christi fidelibus, qui cum suis adsit usque in consummationem saeculi, nec relinquat orphantos, ut in mediis periculis minime desperent.

3. Συλλέγοντες clamemus universi et singuli, principes, monachi, episcopi, spirituales, profani in hac tempestate Ecclesie, in his rebus, tam misere afflitis, Domine, salva nos, perimus, nec dubitemus, nos Dominum excitaturos ut misereatur nostri.

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

EPISTOLA AD COR. I, CAP. IX : *Nescitis quod ii qui in stadio currunt.*

1. Vita Christiana, minime mollis est et delicata, sed laboriosa et sudore plena, sed quam agnothera Deus remunerare velit, id pulchris similitudinibus, obculos ponitur.

2. Certaturi saltu, ut est apud Philostratum in libello de Athletis, abstinebant coitu et aliis deliciis, jam turpe est, si nos pro bravio vitae aeternae seguimus nos geramus, quam vulgus hominum pro vili preme.

3. Exemplum, cum Pauli, quod sermone, vita beneficis nobis imitabile proponitur, tum veterum patrum, qui baptismi mysterio et spirituali causa potuque, non titulo tenuis, sed re ipsa, communie carunt.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XX : *Simile est regnum celorum homini patris familiis.*

1. Parabole rerum notissimarum similitudines sunt, docendi genus simplicissimum, et rudibus maxime appositum, in his, quod singula verba attinet, ne sinus anxi curiosi, cum de summa sententiae constare possit.

2. Locus de praedestinatione admodum difficilis. Cur non omnes statim conducat, unum hac hora, alium altera vocet: nam ex praedestinatione Dei fluit, ut quis credit vel non credit, a peccato liberetur, vel non, ut sciamus salutem nostram, non in viribus nostris, sed solum in potentia Dei sitam, et hinc spem habemus contra peccatum et Satanam.

3. Quia novissimi primi, et primi novissimi, et multi vocati, pauci vero electi, ut meta ponatur tenerarii, et sublimibus spiritibus, qui volunt consilia Dei inscrutabilia perscrutari. An sint praedestinati neque, etc. Qui velit esse prudens et fidelis dispensator, servet Pauli ordinem, quem habet in Christianismi compendiaria Epistola ad Romanos, et ante omnia inquirat de Christo in Evangelio: ut homo sua peccata et Christi gratiam agnoscat, cum peccato pugnet, et jam ubi incepit sub cruce et passione esse, hoc ipsum recte docebit praedestinationem. Hujus enim ius i, non omnes utres capaces sunt.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

EPISTOLA AD COR. SECUNDA, CAP. XI : *Libenter suffertis insipientes.*

1. Gloriantur et triumphus Pauli, dissimilis sanguinariis triumphis quorundam, qui cum patres esse deberent tyranni sunt, et pro catholicis κακόλυκοι, in laboribus, etc. Haec bellum decora manet corona justitiae reposita in illum diem.

2. Necessitas Paulo incumbens, ut quod quatuordecim annis celaverat, postinodum prodere cogebatur. Tot erant pericula religioni Christianae a falsis apostolis, a philosophia mundana, a Judaica superstitione. Ut ni Paulus omni quod aiunt pede contra stetisset, et quotidiam curam omnium Ecclesiarum habuisset, gravissime periclitata fuisset doctrina evangelica. Haec ignaviam episcoporum et ministrorum Ecclesie merito damnant, et calcaria nobis ad-

A dere debent ut ministerium nostrum ad plenum probatum reddamus.

3. Plutarchus scribit de utilitate ab inimicis capienda. Illic sane habemus stimulum carnis, hoc est insectationem malorum hominum, Paulo utilem suisse. Sic enim et inimici nonnunquam prosunt, docentes nos sobrietatem et modestiam, et hic imbecillitas perficit virtutem et infirmitas absolvit potentiam.

EVANGELIUM LUCE, CAP. VIII : *Cum turba plurima conserrent, et e singulis ciritatibus properarent.*

1. Similitudo scinantis monet omnes, ut avidis animis accipiunt sermonem evangelicum, et quod didicerunt conferant ad usum pietatis. Haec est enim fides electorum et agnitus veritatis in spem vitae aeternae.

2. Hinc exclamatio (Qui habet aures audiendi audiat) auditorem exsuscitat, non cessandum a doctrina sana, etiam si non semper fructifert apud omnes, tantum quarta pars seminis, hic fructum perfectum et absolutum profert.

3. Optimus interpres sermonis sui Christus, qui hic est seinator. Cor hominis terra sive solum, semen, sermo evangelicus.

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA, CAP. XIII : *Si linguis hominum loquar, et angelorum, charitatem autem non habeam, etc.*

1. Charitas necessaria est, dona autem linguarum, prophetarum, miraculorum, non sunt necessaria, in charitate omnes cognoscunt quod mei discipuli estis, inquit Christus, Joan. XIII, et citra studia benemerendi de proximo nemo videbit Deum, ideo hoc unum est necessarium et sectandum.

2. Charitatis usus latissime patet, hinc perpetuum donum est, ac per omnem Christianorum vitam diffusum et habet pulcherrimas doles, patientes est, benigna est: charitas non invidet, charitas non est procax, non indatur, non est fastidiosa, non querit que sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, charitas nonnquam excidit.

3. Christianismus habet rurimenta, anctus et fastigium, suas actates, et actatum accessus, hinc denus operam ut perveniamus omnes in unitatem filii et agnitionem filii Dei in virum perfectum, in mensuram aetatis plene adultae Christi.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XVIII : *Assumpsit Jesus duodecim discipulos.*

1. Frequens mentio passionis et resurrectionis Dominicæ, hoc est enim Evangelium quod accepimus, in quo stare oportet, per quod salutem consequimur. Christus mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. I Cor. xv.

D 2. Ruditas apostolorum, qui nihil borum intellecterunt, et verbum istud absconditum ab eis. Illic opus spiritu doctore et suggestore, Joan. XIV, ut quæ obscuritatis causa vel intellectus tarditate commendare memorie nequivieran, post hac plene intelligerent, magistri orbis futuri.

3. Imbecillitas apostolorum medetur ecclæ visum restituens, tunc aperientur oculi eorum Esa. XXXV, testimonium erat Messiae.

DOMINICA INVOCAVIT IN QUADRAGESIMA.

EPISTOLA PAULI AD COR. SECUNDA, CAP. VI : *Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei receperitis, etc.*

1. Tempus gratiae Dei in Christo exhibitæ, tempus est acceptum et dies salutis, de quibus concorditer prophete predixerunt. Evangelium enim promissum fuit in scripturis sanctis de filio suo. Rom. I. Et vere tempus gratiae et dies salutis, nam ineffabilis

bona per Christum contigerunt. Maledictio nostra in illum rejecta, et benedictio ejus tota ab illo in nos manavit.

2. Christiana vita mira hic brevitate describitur, ne ullam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium nostrum.

3. Apostoli veri seductores scilicet, qui docent hominem desplicere quod habet, et sperare quod non habet, spectare quae non videntur et aeterna, relinquere quae videntur et temporaria.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. IV : *Ductus est Jesus in desertum a spiritu, ut tentaretur a diabolo.*

1. Christus mox a baptismō tentatur a diabolo, ductus a spiritu in desertum, ut sciamus et adversitates opus esse divinæ voluntatis et baptismū anchoram tentationum, quare in temptationibus non despondeamus animum, sed viriliter agamus, in fide stenus. I Corin. XVI, scientes Christi baptismate nos fortiores factos.

2. Diabolus Proteus est, et Vertumnus, qui variis machinis oppugnat, sed per tolerantiam superandus, et nunquam illi credendum, etiam si aliquid utile jubeat, aut scripturam adducat, quod facit improbe.

3. Angeli applaudunt nobis et ministrant, si tentatorem vincamus.

DOMINICA REMINISCERE.

(Hanc vocat Smaragdus *Dominicam primam, mense primo.*)

I THESS., CAP. IV : *Rogamus vos et obsecramus in domino.*

1. Paulus praecepta dat, sed per Dominum nostrum Iesum. Hic enim est filius dilectus, de quo pater coelestis testatur, Ipm̄ audite.

2. Verbum abbreviatum de Dei voluntate, cui qui obtemperare velit, facile de quavis doctrina cognoscet, I Thes. IV, *Voluntas Dei, sanctificatio vestra.*

3. Hortatur ab impuritate vite timore poenæ, ut Dominus de his omnibus, sic I Cor. VI. An nescitis quod injusti regni Dei hereditatem non consequentur?

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XV : *Egressus Jesus, recessit in partes Tyri et Sidonis. Et ecce mulier, etc.*

1. Christus minister fuit circumcisionis, pro veritate Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Cæserum ut gentes, per misericordiam glorificant Deum, hic ut præludat vocationi gentium in obedientiam fidei, contra suum præceptum, quod ad tempus derat, in viam gentium vadit, dives Dominus in omnes qui se invocant.

2. Quantum officiat jugis et servens oratio. Non debuit mulier quamvis repulsa et indigne excepta. Sequitur a tergo, vociferatur lamentabilis voce: *Miserere mei, Domine, fili David.*

3. Patientia et fides seminæ alienigenæ.

DOMINICA TRICESIMA,

Aut si mavis

DOMINICA OCULI.

EPISTOLA AD EPHES., CAP. V : *Estate imitatores Dei tanquam filii dilecti, et umbuletis in dilectione.*

1. Christiani templo sunt Spiritus sancti, qui in eis est, teste Paulo, I Corinth. VI, *An nescitis, inquit, quod corpora vestra membra sunt Christi? Et statim subiungit: An nescitis, quod corpus vestrum templum est habitat in vobis Spiritus sancti, quem habetis a Deo, et non estis ipsi vestri juris? Nam empti estis pretio. Glorificate jam Dcum in corpore vestro.* Et II Corinth. VI, idem dicit: *Quid convenit templo Dei, cum simulacris! Nam vos templum estis Dei viventes, quemadmodum dixit Deus: Inhabito in illis, et inambulabo, et ero illorum Deus, et ipsi*

A erunt mihi populus, etc. Sunt etiam adoptione filii Dei, ut Eph. I de Christianis loquitur Paulus: *Prædestinavit, inquit, nos in adoptionem filiorum.* Rom. VIII, *Non accepistis spiritum servitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater.* Igitur et sancti sunt, sicut Deus sanctus est.

2. Dei et Christi immensa caritas erga nos, ut et gratis condonari peccatum, et filium suum dederit hostiam pro peccatis nostris.

3. Sic amantem redamemus, ab omni turpitudinis et vitiorum genere abhorrentes, qui secus faciunt et sunt inobedientes, hos manet ultio Dei.

EVANGELIUM LUCEI, CAP. XI : *Erat Jesus ejiciens devimum, et illud erat mutum, cumque ejcisset, etc.*

1. Miracula Christi benefacta sunt, calamitosum hominem liberat a daemonio, quod ρωπόν erat, hoc est surdum et mutum, sic a signis et doctrina, inducit ad cognoscendam suam omnipotentiam.

2. Quia in malitia perseverabant Iudei, respondet illis, non quidem per Scripturam quam negabant, sed ab iis quae communiter fieri solent, simul clementer respondet, docens nos, ut mites simus erga inimicos nobis maledictores.

3. Bellum perpetuum Christo cum Satana, et quod beati factores non auditores verbi.

FERIA VI POST DOMINICAM OCULI

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IV : *Jesus autem fatigatus ex itinere.*

1. Jesus ex itinere fatigatus, ut fatigationem nobis benedicat, sicut infra lacrymatur, ut lacrymas benedicat. Et per totum Evangelium imbecillis describitur, ut sciamus nos habere pontificem qui possit compati infirmitatibus nostris.

2. Aqua quam dat Christus, Spiritus sanctus est, in eo clamamus, Abba pater, per hunc evadimus veri adoratores, qui spiritu et veritate adoremus.

3. Quia et gentibus promissa salus, docet Christus similitudine messis, satorum et messorum, instare tempus prædicandi Evangelii in toto orbe.

SABBATO POST DOMINICAM OCULI.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VIII : *Perrexit Jesus in montem Oliveti.*

1. In Scriptura decem et octo personæ numerantur, quæ ob diversa facinora lapidari jubentur. Habuerunt Ilebræ 4 genera intersectionis: Strangulatio, percussio cum gladio, levissima erant. Lapidatio, combustio gravissima, adulteram lapidari volunt.

2. Bis scribit Dominus in terram, ut doceat in scemtis descendere miseros, et puniri quidem debere peccatricem, sed non a peccatoribus, impleri legem, sed non a prevaricatoribus.

3. Sic respondet Christus, ut nec palam absolvat nec condemnat, sed quare venerat, nimis ne amplius perget peccare.

DOMINICA IN VICESIMA.

Hoc est

DOMINICA LÆTARE.

EPISTOLA AD GALAT., CAP. IV : *Scriptum est quia Abram.*

1. Discrimen Veteris et Novi Testamenti, et utriusque populi, quorum unus servituti legis obnoxius, alter per fidem ab onere legis liber.

2. Prophætica testimonia, de gentium multitudine ad Evangelium Christi undique convolutura.

3. Inimicitez adhaerentium carnali legi adversus eos qui spiritualē Evangelii legem amplectuntur, et eam libertatem quae est per Christum.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VI : *Abiit Jesus trans mare Galilææ.*

1. Hic duo miracula, vel miraculum in miraculo.

Quia quinque millia hominum pannis satrat, et quod Domini providentia superfluerunt non minus quam duodecim copiini. Argumenta ineffabilis potentiae Dei.

2. Observa enim Christus paralyticum sanat, mortuos suscitat, maris tempestates sedat, non agit gratias, sed ante cibum agit gratias, ut doceat quoties edimus vel bibimus, ut cum gratiarum actione fiat.

3. Deliciis dediti perpendant abstinentiam veterum, quorum mensa hordeaceos et viles panes, et obsonia parvo constantia, paucos pisiculos habent.

FERIA II POST DOMINICAM LÆTARE.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. II : Prope erat Pascha Iudeorum

1. Bis ejecit ementes et vendentes, semel in operum suorum initio, de quo Joannes, secundo, passionis tempore appropinquante, ubi et vehementiori castigatione usus, speluncam latronum vocat, de quo Matth. xi.

2. Hoc facto Christus ostendere voluit avaritiam capitelem pestem Ecclesie sue futuram, nec sicutrum ac sanctum esse posse quidquam, ubi regnat pecunia studium.

3. Zelus Christi, quod pro domo Dei, quo adactus in medium vulgi et sacerdotum furorem se conjicit. Vide Augustinum, ut quilibet Christianus in membris Christi, zelo domus Dei comedatur.

FERIA IV POST DOMINICAM LÆTARE.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IX : Præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate.

1. Ut Joannes evangelista declareret quam exæci Iudei fuerint, et quod animus invidius omnia transversum agit, hoc miraculum tam diligenter et fuse describit.

2. Parrhesia cæci, Christum apud vulgus, sacerdotes furentes et insanos consilientis, nos docens ut nemini parcamus qui adversus Christum loquitur.

3. Qui pio affectu querunt Christum, his se aperit, aliis se celat. Exemplum hic in cæco et Pharisæis alibi in Magis et Herode, et passim in turbis et Pharisæis, cuius rei etiam figura fuit in Saule, Davide, et Jonatha.

FERIA VI POST DOMINICAM LÆTARE.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XI : Erat quidam lanugine Lazarus.

1. Inter miracula quibus Christus divinitatem quam confirmat, hoc præcipuum est, quo docet se Dominum vitæ, mortis et infirmitatum.

2. Ut divinitatem, ita et humanitatem per pulchre probat, quia infirmum spiritu turbavit seipsum et lacrymatur.

3. Consolatorius sermo omnibus mortem horrendibus, quod Christus hic dicit : Ego sum resurrectio et vita ; qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, virerit ; hic scito, quod Augustinus habet : Animæ tuæ animam fidem esse.

DOMINICA V IN QUADRAGESIMA,

Quæ est

DOMINICA JUDICA,

EPISTOLA AD IEBRÆOS, CAP. IX : Christus assistens ponit sex, etc.

1. Christus solus verus et æternus sacerdos secundum ordinem Melchise-dech, semper paratus ad suum officium et ad interpellandum Patrem pro populis.

2. Christus sola et unica oblatio pro peccatis nostris, qui per sanguinem suum æternam redemptiōnem (pro lis qui crediderunt, credunt et credent) provenit.

A 3. Anathema sit qui aliud statuerit, qui unum multiplicarit, qui Christum non vult Salvatorem agnoscere, et mellitatem Novi Testamenti, sapientiam a Deo, justitiam, sanctificationem et redemptionem factum. I Cor. 1.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. VIII : Quis ex vobis arguet me de peccato ?

4. Discrimen electorum et reproborum, Dei et filiorum diaboli. Alteri audiunt verbum Dei, alteri non audiunt.

2. Convicia Iudaorum in Christum, vocantium Samaritanum et dæmoniacum. Alterum repellit, se modeste defendit, Iudeos dure increpat.

3. Ab Abraham ad Christum 2025 anni, nam natus est anno 41 Augusti. Et sub Tiberii anno 14 passus. Jam Christus Deus declaratur his verbis cum dicit : Antequam Abraham esset, ego sum.

DOMINICA IN PALMIS.

EPISTOLA PAULI AD PHILIPPENSES, CAP. II : Hoc sentite in vobis.

4. Christus Jesus nobis datum est in donum et exemplum, donum qui factus fuit nobis sapientia a Deo, Justitia, sanctificatio et redemptio. I Cor. 1. Exemplum, ut a se discamus esse mites et humiles corde, Matth. XI.

2. Ineffabile consilium Dei. Quia oportuit pati Christum et ita intrare in gloriam suam, et dari illi nomen, quod est super omne nomen, hec est stultitia predicationis per quam salvos facit credentes. I Cor. 1.

3. Christianus qui veram et æternam gloriam querit hac via, qua Christus ingressus est, non alia, contendat ingredi. Si commoriorur, convivemus ; si compatimur, conregnabimus. II Tim. III.

INCIPIT PASSIO DOMINI NOSTRI JESU, SECUNDUM MATTHÆUM, MARCUM, LUCAM, JOAN-

NEM.

4. Fundamentum passionis Dominice sunt articuli fidei, et illud Joan. iii. Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

2. Veteres circa passionem Domini soliti fuerunt tria serio apud se perdere. Primum opus, ut evangelistæ describunt magna concordia. Secundum modum operis, habentem pertinacissimam patientiam, atque adeo omnium virtutum chorum. Tertium passionis Christi causam, ut quisque cogitaret apud se, Tu, tu es causa, quasi pro se solo sit passus Christus. Igitur quidquid legeris, quidquid audieris, cogita, quasi Christus dicat : Hoc feci tui causa ; sequere vestigia mea, humiliata te, patientis sis, tolle crucem tuam et sequere me. Non est servus major domino suo.

3. Mire consolatorium Christiano homini, qui cum Augustino et veteribus dicere potest. Tota spes mea in morte Domini mei : mors ejus meritum meum et refugium meum, salus vita et resurrectio mea, meritum meum miseratio Domini. Non sum meritis inops, quandiu ille miserationum Dominus non desuerit. Etsi misericordia Domini multæ, multus ego sum in meritis, quanto ille potentior est ad salvandum, tanto ego sum securior.

SUMMARIUM SERMONIS DOMINI, A CAPITE XIII [JOANNIS] USQUE AD CAP. XVIII.

Cap. XIII.

1. Charitas causa fuit mortis Christi, in finem dilexit suos, et nihil omisit, quod amantem decoret, sic amati redamemus Christum et ejus causa proximum ad salutem animarum finem fidei nostre.

2. Pater omnia dedit Christo in manum, peccatum, mortem, suos hostes, proditionem ipsum, quem perdere poterat ut sicutum, aut scindere ut petram, sed voluntarie sustinet passionem et mortem Christi.

3. Evangelista locutus de tanta Christi humilitate prius celitudinem comminendare voluit quod a Deo exisset, et ad Deum iret.

4. Contemplare Christum in hac forma humiliatis, suis discipulis lavantem pedes, et antidotum erit contra pestem ambitionis, quem enim non pudeat cervicem ergere, qui haec videat? Hinc dicit, Exemplum dedi vobis, nec satis est scire ista, sed beati sunt qui fecerint ea.

5. Consolatio pro discipulis, Qui recipit quemcumque misero me recipit. Qui autem me recipit, recipit eum, qui me misit.

6. Turbatur in Christo nostra infirmitas, qui mortuus pro nobis, turbatur pro nobis. Percant argumenta philosophorum, qui negant in sapientem cedere perturbationes animorum, stultam facit Deus sapientiam mundi hujus, turbatur, angitur Christus, ut omnia haec nobis benedicat et conduceat.

7. Jusjurandum illud ingens Salem ei mensam ne transgrediaris solvit Judas, qui unus e numero duodecim prodidit Christum.

8. Judicium Dei, quo Deus excusat induratos, post offulam ingreditur in eum Satanus, Psal. LXVIII, effunde super eos iram tuam.

9. Passionem suam glorificationem vocat, ut sciens salutares esse formas crucis, ut si Christianus aliquis affligitur ne pudescat, imo glorificet Deum in parte hac. I Pet. III.

10. Præceptum Christi novum de charitate quam vult cognosci suos. Fides facit discipulos, charitas testatur qui sint.

11. Ex viribus nostris crucem tolerare nequimus, ex Petri presumptione appetit, hinc virtute ex alto indui oportet, qui debent fieri confessores et martyres.

Cap. XIV.

1. Christus abiturus a suis, multis argumentis eos consolatur.

2. Abi paratus locum et assumpturus eos ad se ipsum. In domo patris sui mansiones esse multas. C

3. Ipse est via veritas et vita.

4. Si queritur quid ante adventum Christi egerint tot seculorum homines, cum Christus sit via, veritas et vita, responsio, Salus religionis nulli defuit, qui dignus fuit; cui defuit, dignus non fuit.

5. Qui ubi ad patrem ierit, discipuli sui sint majora factura miracula quam ipse.

6. Promissione consolatur: Si quid petierint suo nomine, ipse facturus sit.

7. Quod alium paracletum spiritum veritatis dare velit, ut in aeternum cum eis maneat.

8. Horrendum judicium de mundo, qui spiritum veritatis non possit accipere.

9. Non velit orphanos relinquare, qui pater est orphanorum et judex viduarum.

10. Duplicem resurrectionem eleganter et breviter pollicetur, et suam mox futuram et nostram in seculi fine venturam. Cum dicit: Quia ego vivo, et vos vivetis.

11. Frequens dilectionis repetitio, qua tristitiam excutit, quasi dicat, sic non oportet contristari de morte mea, ut et vos oporteat crucifigi, si vere me diligitis.

12. Jude Lebbaeo interroganti, non aperte respondet, ut ad spiritualem Domini copiam se preparent, velit enim se non exhibere mundo, ut potest Christum non diligenti, sed ad suos venire. Deus Trinitas, Pater, Filius et Spiritus sanctus.

13. Recessus Christi, causa multorum et magnorum bonorum.

14. Duæ operationes Spiritus sancti, ut doceat et commonefaciat, doceat omnia, suggestat omnia.

15. Promissio et consolatio, Puerum relinquo vobis, pacem do vobis.

16. Mundi pax non vera, fugit crucem. Pacis quam Christus dat approbatio crux est, gloriantur enim in afflictionibus. Rom. V.

A 17. Diabolus hujus mundi princeps dicitur, et rector tenebrarum harum, hoc est impiorum hominum, non quod celo aut terrae imperet.

18. Satan in Christo nihil habet, qui Deus venit ἀκαρπός, et ejus carnem nou de peccati propagine virgo peperit.

Cap. XV.

1. Consolamur per parabolam vitis et palmitum.

2. Verbo Christi mundamur, et obediendo veritati per Spiritum sanctum, cum charitate fraternali.

3. Sine operibus, nemo potest esse in Christo.

4. Magna consolatio, Si manseritis in me et verba mea in robis manserint, quodcumque volueritis petatis et fieri vobis.

5. Summa consolatio, fidere quod diligit nos pater, cum dicit animæ nostræ, Salus tua ego sum, ut Psalmi pleni sunt.

B 6. Dei dilectio tanquam catena quædam nostræ dilectioni connexa est, idcirco nunc duo nunc unum mandatum dicit, nemo enim primum sine altero assequi posset. Nunc dicit: In hoc leges et prophetæ pendent. Nunc, Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, etc.

7. Argumentum maximi amoris, quod arcana patris cum eis communicari. Omnia audivi a Patre, quod secundum spem futurorum Augustinus intellexit.

8. Consolatur adversus externas persecutiones, ut credant bona Dei voluntate eas fieri.

9. Nulla Judæi erit excusatio, ob doctrinam et operam Christi. Oderunt Christum gratis. Malitia et stultitia, eorum incredulitatis causa fuit.

10. Locus pro auctoritate apostolorum, induiti virtute ex alto testes fuerunt resurrectionis, et ab initio cum Christo, ut quæ audierant et viderant, testari poterant.

Cap. XVI.

1. Fortuna Evangelii et hoc proficitum, ut sint orbi peripsema.

2. Sermone Christi armemur contra scandalum crucis.

3. In temptationibus cogita quod pateris a malis et propter Christum et virtutem.

4. Christum ire ad Patrem est auspicari regnum suum, et magnum est scire Christum regnare, imperare, triumphare, vincere.

5. Spiritus veritatis arguit mundum, de peccato, justitia et iudicio. Ergo Evangelii prædictio ad omnes pertinet (omnes enim peccaverunt et destituti sunt justitia Dei) et putri carni sal esse debet.

6. Spiritus ducet in omnem veritatem, igitur nulla nova doctrina exspectanda est.

D 7. Exemplum ignorantie et incredulitatis apostolorum multa non intelligentium nec credentium. Simile exemplum sollicitudinis Christi pro suis, qui quales quales fert. Hinc debemus et nos qui potentes sumus infirmitates impotentium portare nec placere nobis sed proximo in adificationem. Rom. XV.

8. Christiana professio minime delicata est ad tempus, sed mœror in gaudium vertitur, et in momentanea levitas afflictionum aeternum gloriae pondus parit. Parabola partus prophetæ usi in calamitatibus.

9. Non indigemus advocate praeter Christum, imo Christus æquat sibi fratres et cohæredes, Non dico vobis quod ego rogaturus sim Patrem, ipse Pater amat vos.

10. Ingens consolatio, Considerite ego vici mundum, quod dicit is qui veritas est, neque enim fieri potest ut mundus dicat, Ego vici Christum.

Cap. XVII.

1. In temptationibus ad Deum confugiamus et exemplo Christi magistri qui re et verbis docet, tentati, in orationibus simus attenti.

2. Christo data potestas omnis carnis, ut non solum Iudeorum sed et gentium Deus sit, dives in omnes qui se invocant.

3. Vita aeterna est credere quod Deus nostri missus sit propter Christum, qui mediator est Dei et hominum.

4. Christi gloria apud Patrem priusquam mundus esset, ergo Deus est.

5. Consolatio, ut Christus pro se orat, ita et Pater pro omnibus orat qui credituri erant ad finem mundi, infra Non pro eis tantum rogo, sed et pro illis cui credituri sunt per sermonem eorum in me.

6. Horrendum judicium Christi, de mundo: *Non pro mundo oro, sed pro electis.*

7. Securitas electorum Dei, quos Christus custodiit ut nemo ex eis pereat.

8. Mundus odio habet credentes, ut Christum ipsum caput creditum.

9. In mundo pressuram habent sancti, sed in temptationibus gratia Christi non succumbunt.

10. Christianismus, Ecclesia, credituri unum sint et consummari in upum, contra opinionum dissensiones.

SABBATO PASCHÆ.

EPISTOLA PAULI AD COLOSS., CAP. III: *Si conseruisti cum Christo.*

1. Resurrectio Christi admonet nos ut superna queramus, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens, non dicit ubi sol, luna, angeli sed, ubi Christus.

2. Mundi elementa sunt avaritia et luxuria, scorbutus, immunditia, molitiae et similia vitia.

3. Quorum vita Christus est, horum membra terrestria mortificata esse debent. Nunc filii Dei sumus et nondum apparuit quod futuri sumus.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXVIII: *Vespere autem sabbati.*

1. Articulus resurrectionis fidei nostræ basis est. Hinc Evangeliste circa hanc sunt tam diligentes.

2. Constantia mulierum Christo usque ad pericula ministrantium.

3. Sexus qui maxime fuit condemnatus, primus hominum contemplatione perfuerit.

DOMINICA SANCTA PASCHÆ.

EPISTOLA PAULI, I COR., CAP. V: *Expurgate vetus fermentum.*

1. Christianismus est, ut in novitate vite ambulemus a peccati fermento prorsus immunes, nam per baptismum azymi evadimus.

2. Judei Pascha in umbra, nos in veritate et luce celebramus. Ovem illi immolabant. Agnus noster Christus est, sanguine postes signabantur, sanguine Christi frontes nostri signantur.

3. In dies pascha celebrant ii, qui pure vivunt, non fermento veteris malitiae et nequitiae, sed cibis ac panibus nullo fermento fermentatis, hoc est moribus innoxii, simplicibus, siuceris.

EVANGELIUM MARCI, CAP. ULT.: *Maria Magdalene et Maria Jacobi.*

1. Vox vere Evangelica in angelica, nolite timere, nam quia Christus resurrexit a mortuis hinc spem vivam habemus et fugit omnis inets. Mors enim non est mors. et Christus per gratiam Dei pro omni sustavit mortem. Hebr. II.

2. Mulierum fortitudo, pius erga Christum amor, liberalitas in pecunias, animus vel mortis pericula contemnens.

3. Imitemur has mulieres ut nec deseramus in temptationibus Dominum. Nihil minus habes his mulieribus, Quidquid uni ex his minimis fecistis mihi fecisti. Matth. xxv.

4. Testis resurrectionis in fulgore et candore appetit, quia Deus terribilis et blandus.

FERIA II PASCHÆ.

EPISTOLA ACT., CAP. X: *Stans Petrus in medio dixit, etc.*

1. Quis sit Christus, cur et quomodo veneretur et quid contulerit, videlicet, verus Deus et homo, per quem pacem habemus.

2. Joannes Baptista primus et maximus Evangelii Christi praeco.

3. Omnipotens Dominus Jesus judex vivorum et mortuorum, cui omnes prophetæ testimonium perhibent, omnes accipere remissionem peccatorum per nomen ejus, qui credunt in eum, haec est fides nostra.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. ULT.: *Exeentes duo discipuli.*

1. Loquentibus de se duobus discipulis Cleopha et Annaonte, teste Ambrosio, apparet Christus, juxta illud, Ubi duo vel tres congregati, ibi in medio eorum sum, et aperit mentes, qui est clavis David, ut intellegent scripturas.

2. Oportet non tantum particulariter, sed etiam universaliter prophetis et scripturis credere, quae sunt de Christo; oportuit enim pati Christum et resurgere a mortuis tertia die, et praedicari sub nomine ejus penitentiam et remissionem peccatorum.

3. Mos peculiaris Christo ante cibum agere gratias patri, deinde fractum panem suis partiri. Theophilacius fractionem panis de Domini carne intelligit, et dicit, Magnam vim habet Domini caro, aperiuntur oculi sumentibus hanc.

FERIA III PASCHÆ.

LECTIO ACT. APOST., CAP. XIII: *Surgens Paulus et manus, etc.*

1. Salus per Christum desertur omnibus, sed primum illis consertur ad quos proditæ sunt prophetæ, et ex quorum genere prodit Christus.

2. Jesum, quem volente Deo hominum malitia neci dedit, Dei potentia juxta prophetarum oracula suscitavit a mortuis tertia die.

3. Hujus resurrectionis verissima sunt testimonia edita. Visus, auditus, contrectatus est per dies quadraginta suis loquens de regno Dei.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XXIV: *Stetit Jesus in medio discipulorum.*

4. Christus ante et post passionem suam pacem precatur, pax enim, concordia et charitas Christianorum nota sunt. Non contentus semel dixisse, sed repetit, *Pax vobis.* Hinc pudeat hodie populum Christianum, bellorum, dissidiorum, litium.

2. Confirmatio veræ resurrectionis et veri corporis, quia cum discipulis epulatur de pisce, asso et favo apario.

3. Christus, qui *τάλαντον* est legis et prophetarum, mentem apostolic aperit, ut intelligent Scripturas.

FERIA IV PASCHÆ.

LECTIO ACT. APOST., CAP. III: *Aperiens Petrus os suum, etc.*

1. Trinitatis mysterium in verbis Petri, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus patrum nostrorum, prudenter personas distinxit et naturam univit.

2. Christus victima pro peccatis mundi, per Iudeos non sine eorum culpa immolata est, sed que remittitur per penitentiam.

3. Praedicanda ergo est Iudeis et gentibus penitentia, conversio et peccatorum remissio. Ezech. xviii: *Nolo mortem, etc.*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. ULT.: *Manifestavit se Jesus iterum.*

4. Apostoli post resurrectionem ad artem redierunt piscatori, sic laborantibus dominus appa-

ret et more horum loquitur, ac si empturus esset A Ihs, sacerdotium sanctum, regale, populus qui in lumen accessit.

2. Verbi natura et pescatio hominum hic ostenditur, nihil capitur nisi Christi verbo.

3. Inopia apostolorum, facile tolerare pauperiem, de justis laboribus vivere. Contra otium.

FERIA V PASCHÆ.

LECTIO ACT. APOST., CAP. VIII : *Angelus Domini locutus est ad Philippum.*

1. Philippus ex loco Isa. lxx summam Evangelicæ doctrine Æthiopi exponit, nimurum Christum esse Filium Dei, per quem Deus decreverat, ac per prophetas suos promiserat, se salutem datum omnibus illi creditibus, hunc esse verum Deum et hominem, justitiam, hostiam, et satisfactionem unicam.

2. Æthiops professus fidem et consentiens in Iesum Christum a Philippo baptizatur.

3. Tametsi fides in Christum salvos faciet, tamen non oportet institutionem baptismi contemnere.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XX : *Maria stabat ad monumentum.*

1. Christus vili et communi specie, hoc est, horribili, apparet Mariæ ad monumentum flenti.

2. Maria figurat Ecclesiam de gentibus, que in Christum non credit, nisi cum ascendisset ad patrem.

3. Mira consolatio (quia ascendere carnis est) Dominum dicere, Dic fratribus meis: ascendo ad Deum meum et Deum vestrum, patrem meum et patrem vestrum. Magnum enim est admirabile et stupendum, quod caro nostra sursum sedet et adoratur.

FERIA VI POST PASCHA.

EPISTOLA I PETRI, CAP. III : *Christus semel pro peccatis nostris.*

1. Christus mortuus est justus pro injustis et impis, hinc commendat charitatem suam erga nos Deum, quod cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est, Rom. v. Igitur amemus et gratias simus.

2. Mortis Christi in Christianis fructus, mortificatio carnis, vivificatio spiritus; quare neglecta gentium voluntate, in Dei voluntate vivendum nobis est.

3. Christus post ascensionem spiritibus, qui in carcere sunt et inobedientes predictat, externe suo afflato, ne filium Dei concubent, sanguinem testamenti profanum habeant, et spiritum gratiae contemnant.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. ULT. : *Undecim discipuli bierunt.*

1. Summa consolatio credentium, scire Christo datum omnem potestatem in cœlis et terra.

2. Compendium doctrinæ pietatis et sacramenti baptismi, ut doceant quæ ipse præcepit et baptizent in nomine Patris, Filii et Spiritus sancti, ut agnoscat Pater celestis, conditor, moderator, et instaurator omnium rerum, Filius redemptor generis humani, et sanctus Spiritus doctor justitiae omnis veritatis, patronus et consolator omnium Deo per Christum fidientium.

3. Christus qui habet potestatem omnis carnis, Qui vicit mundum, qui salus est, vita et resurrectio Nostra, praesentia maiestatis, vobiscum est usque in consummationem sæculi.

SABBATO IN OCTAVA PASCHÆ.

EPISLOLA I PETRI, CAP. II : *Deponentes omnem malitiam.*

1. Renati per baptismum, sint quasi recens editi infantes, immunes ab omni malitia, nam Christianus est vera renascentia.

2. Christianorum dignitas, ut sint domus spirita-

rum accessit.

3. Gratissimus benigno Domino, et lapidi vivo Christo, virtutesque prædicemus illius qui e tenebris nos vocavit in admirabilem suam lucem.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XX : *Una sabbati Maria Magdalena.*

1. Studium hujus mulieris, tanta assiduitate Christum querentis.

2. Cum audis Christum nudum surrexisse, relicis linteaminibus, cessa ab insana funerum pompa.

3. Diligentia evangelistæ in asseveranda resurrectionis veritate.

DOMINICA IN OCTAVA PASCHÆ.

EPISTOLA I JOAN., CAP. V : *Omne quod natum est ex Deo.*

1. Mundus habet paupertatem, exsilium, infamiam, carceres, flagra, mortem, haec omnia vincit fides. B quæ credit quod Jesus est Filius Dei.

2. Christus tribus indiciis testatus fuit se esse servatorem orbis, aqua, sanguine, spiritu.

3. Ineffabilis est Patris philanthropia tam multifariam testantis de filio suo nostro redemptore.

EVANGELIUM JOAN., CAP. ULT : *Cum sero esset die illa.*

1. Prima vox Christi post resurrectionem est, Pax, ut sciamus Christi et Evangelii prædicationem pacis esse, quæ exhibaret conscientiam.

2. Evangelium complectitur absolvere et ligare: absolvit cum remittit peccata, ligat cum judicat omnes impios, qui contemnunt verbum Dei.

3. Dubitatio Thomæ (quia electis omnia in locum) profuit, hinc enim plenius et divinitatem et humanitatem Christi confitetur, dicens: Dominus meus, et Deus meus.

DOMINICA POST OCTAVAS PASCHÆ.

EPISTOLA I PETRI, CAP. II : *Christus passus est pro nobis.*

1. Qui gaudet, quia mortuus est pro se Christus, ille attendat ei quod sequitur: Relinquens nobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.

2. Doctrina pro tota Ecclesia, quid pro illius liberatione auctor Ecclesiæ Christus pertulerit.

3. Christus pastor, curator, et visitator, et episcopus animalium nostrarum est.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. X : *Ego sum pastor bonus.*

1. Christus pastor ille bonus est, qui animam suam dat pro ovibus suis.

2. Discrimen mercenarii et pastoris boni, quo Christus Phariseos notat, qui indigne cerebant, quod multi Christo adhaerenter, se relictis, cum non essent nisi fures et latrones.

3. Vocatio gentium et Judæorum in obedientiam fidei, ut sit unum ovile, et unus pastor.

DOMINICA II POST OCTAVAS PASCHÆ.

EPISTOLA I PETRI, CAP. II : *Obsecro vos tanquam advenas.*

1. Apostolicus spiritus obsecrat, hortatur, invitad ad veram innocentiam vitæ, peregrinos nos et veluti hospites carlo renatos.

2. Ordo mundi, religionis occasione, quatenus id licet incolumi Christi gloria, turbandus non est, ne quis libertatem in occasionem carnis vertat, quod, proh dolor! multi faciunt.

3. Magistratus functio orbi necessaria est, in laudem recte agentium et in vindictam nocentium, Rom. XIII. I Petr. II.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XVI : *Modicum et non videbitis me, etc.*

1. Temporis quod erat ante et post resurrectionem meminit et exponit, quid sit modicum non videbere, et rursus videre.

2. Sollicitudo Christi pro nobis, qui hæsitantibus occurrit et antequam interrogemus respondet.

3. Prædictit afflictiones et unde exspectanda consolatio exemplo parturientis.

DOMINICA TERTIA POST OCTAVAS PASCHÆ.
EPISTOLA B. JACOBI, CAP. 1: *Omne datum optimum, et omne donum perfectum.*

1. A patre luminum est quidquid boni in nobis est; igitur qui gloriatur, in Domino gloriatur.

2. Primitus sumus creaturarum Dei, hoc est excellentissimæ creaturæ, quare non temere nobis loquendum vel ire indulgendum.

3. Exhortatio ad mansuetudinem et abnegationem sui.
EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XVI: *Vado ad eum qui misit me.*

t. Utilitas abitus Christi ad Patrem, qui ascensus in altum captivam ducet captivitatem, dabit dona hominibus, implebit omnia, dabit apostolos, prophetas, evangelistas, pastores, doctores in aedificationem corporis Christi. Eph. iv.

2. Evangelii solida predicatione non erit, nisi et sermo cohortationis vita arguat. Arguit enim spiritus veritatis mundum de peccato, de justitia, de iudicio, et Paulus Timotheum suum hortatur: *Argue, obsecra, increpa, cum omni lenitate et doctrina.*

3. Spiritus veritatis ducet in omnem veritatem, ne frustra expectemus novas doctrinas spiritus, contra spiritus erroneous et impostores.

DOMINICA IV POST OCTAVAS PASCHÆ.

EPISTOLA BEATI JACOBI, CAP. 1: *Estate factores verbi, etc.*

1. Non satis est verbo tenere professionem Evangelii, nisi et factis exprimamus.

2. Similitudo intuentis se in speculo et abeuntis declarat quam hoc inane sit, Christus similitudine aedificantis super petram, et aedificantis super arenam, hoc idem exprimit, Matthæi vii.

3. Summa veræ religionis et pietatis mira brevitate expressa, immaculatum se a mundo servare, C proximum egentem misericorditer sublevare.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XVI: *Amen dico vobis, si quid petieritis.*

1. Promissio de sacerdotio et intercessione Christi, qua conscientias reddit quam certissimas exaudiiri in orationibus.

2. Evangelium æternum non est parabolicum, proverbiale, non de lingua interpretabile, non vocale, parlare de patre meo annuntiabo, inquit Christus.

3. Christianorum dignitas sine intercessore potentium interpellare patrem et clamare, Abba pater, *Ipse pater amat vos*, dicit mediator Christus.

IN LITANIA MAJORI.

EPISTOLA JACOBI, CAP. V: *Confitemini alterutrum peccata vestra,*

1. Christum flecti precibus posse, si nos nobis inutuo condonemus.

2. Multum valere justi prectionem assiduum robatur exemplo Eliæ.

3. Gratissimus Deo cultus est, peccatorem ab errore convertere, non enim vult mortem peccatoris.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XI: *Quis vestrum habebit amicum,*

1. Christus rogatus a discipulis, non modo formam orandi in prectione Dominica, sed et instantiam frequentiamque tradit orandi.

2. Comparatio est a minore, si enim amicus homo surgit de lecto et dat non amicitia, sed laido compulsus, quanto magis Deus qui sine tedium? sed largissime dat et dives est in omnes invocantes se, dabit bona petentibus se.

3. Perseverantia opus est, ut accipiamus quod perdimus et inveniamus quod quærimus, et quod pulcherrimus aperiatur.

IN ASCENSIONE DOMINI.

LECTIO ACT. APOST., CAP. I: *Primum quidem sermonem feci, etc.*

1. Caput religionis nostræ, Jesum vere mortuum vere revixisse tertio die, et purgatione peccatorum per semetipsum facta, conseditte ad dexteram majestatis in excelsis.

2. Compluribus argumentis per 40 dies loquens apostolis de regno dei et convescens, probat veram resurrectionem.

3. Promittitur apostolis baptismus Spiritus, et virtus ex alto, qua induit testes sint resurrectionis non solum in Iudea et Samaria, sed in extremis terræ. Ubi latitudo regni Christi ostenditur.

EVANGELIUM MARCI, CAP. ULT.: *Recumbentibus undicim discipulis.*

4. Incredulitas et cordis durities in apostolis usque ad ascensionem Domini, longanimes autem Dominus erga hos.

2. Commissio docendi Evangelii in toto mundo, et omni creaturæ, hoc est Ecclesiæ.

3. Confirmatio evangelicæ predicationis per sequentia signa, et miraculorum vis si res miraculosa poscat.

DOMINICA POST ASCENSIONEM DOMINI.

EPISTOLA I PETRI, CAP. IV: *Estote prudentes.*

1. Sobrietas, vigilia, oratio, charitas, hospitalitas, Christianos decent.

2. Nihil alienum a doctrina Dei loquamur, ne falsi testes Dei et saorilegi inveniamur.

3. Gloria Dei, ut in omnibus glorificetur Deus per Christum, publica utilitas, publica honestas, sit scopus omnium Christianorum, cum primis eorum qui præsunt in verbo.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XV ET XVI: *Cum autem venerit.*

1. Discipuli ante adventum Spiritus sancti, nec capaces mysteriorum regni nec fortes ad toleranda adversa fuerunt, accepto Spiritu facti prorsus alii.

2. Apostolorum est testari de Christo, et ingens est testimonium sanguinis.

3. Nullis periculis nec morte ipsa oportet deterri a professione veritatis evangelice, reposita est enim corona justitiae quam reddet Dominus in illa die.

SABBATO IN VIGILIA PENTECOSTES.

LECTIO ACT. APOST., CAP. XIX: *Factum est cum Apollo esset.*

4. Imperfectus Christianismus in quibusdam corrigitur.

2. Qui non malitia sed simpliciter errant, ingenu fatentur errorem, exemplum in imperfectis discipulis quos Paulus in Ephezo reperit.

3. Baptizari oportet credentes non in nomen Joannis, ut sint Joannitæ, sed in nomen Christi, aut Patris, Filii et Spiritus sancti ut sint Christiani.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XIV: *Si diligitis me mandata mea, etc.*

4. Fidem sequitur dilectio et mandatorum Dei observatio. II Petr. I. Subministrate in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem, in pietate charitatem, in charitate dilectionem.

2. Consolatur apostolos, alio consolatore, nempe Spiritum sanctum eis mittendo qui in æternum apud eos mansurus est.

3. Paterna Christi appellatio: *Non relinquere orphanos*; nam est pater orphanorum et judex viuarum.

DOMINICA PENTECOSTES.

T. APOST., CAP. II: *Dum complerentur dies Pentecostes.*

similiter congregatis et in deprecatione et me perseverantibus venit Spiritus sanctus autem in linguis veluti igneis, ut efficiatur communis, qui ardentes facit et

sat hic locus quam necessaria sit apostoli-
nguarum cognitio, de qua re August. lib.
Illi. ii, cap. 11, 12.

IN DIE PENTECOSTES.

I JOANNIS, CAP. XIV: *Si quis diligit me.*
Trinitas, Pater Filius et Spiritus sanctus, d diligentem Christum et servantem ejus.

mittitur Spiritus sanctus paracletus, qui nra et suggester omnia.
pax, que omnem sensum superat, pro-
Christi discipulis, quam mundus dare non

MINICA OCTAVA PENTECOSTES.

LIBRI APOCALYPsis, CAP. IV: *Vidi oculum apertum in caelo.*

s nativitatis Christi, passionis et resur-
in Ecclesia commendatur et Ecclesia de-
scribitur.
eles invitantur ad Ecclesiam, et ad bap-

Ecclesia propter societatem fidei, ab ini-
usque in consummationem seculi omnium,
quod die ac nocte non cessat dicere :
sanc tus, sanctus, Dominus Deus omnipotens est illa præclara. Adæ, Noe, Abraham,
Iaac, Davidis, prophetarum omnium,
Joannis Baptista, Petri, Pauli, Jacobi,
Augustini, etc., religio et fides.

I JOANNIS, CAP. III: *Erat homo ex Pharisæis.*

rina pro infirmis in fide suscipiendis, qua-
icodemus (et hodie multi sunt), ubi vide-
entissimum Deum Christum nostrum in
non repellere frigidum affectum, nec ob-
sec sua doctrina indignum ducere, sed
cum mansuetudine alloqui, et rationem ju-
is illi aperire.

ma salutis gravibus verbis magna asseve-
t vehementi repetitione nobis exponit :
*en dico vobis, nisi quis natus fuerit e su-
o potest videre regnum Dei.* Item : *Amen,*
vobis, nisi quis natus fuerit ex aqua et
spiritu potest intrare in regnum Dei.

quem renascamur et justificemur docet,
per Christum, cuius solius iustitia coram
ita est, qui descendit de caelo filius hominis
en-lo. Ut hinc discamus quid sit Christus,
iustitia, sanctificatio, redemptio nostra, cur
quid per eum habeamus, nempe vitam

MINICA II POST PENTECOSTEN.

M. I JOAN., CAP. IV: *Deus charitas est.*

consolatorium, quod Deum charitatem
sermone cum arctissimo vinculo nos con-
ut nūquā divellamur nec distrahamur
i tam impense nos diligit. Et preceptum
ut qui diligimus Deum diligamus et prox-

moda benedictio mensæ, ut charitatis non
nemores, sic omnia in ædificationem insti-
tive ederimus sive biberimus, contra vulga-
obloctionis scelus a quo Christianus abhor-
icit Christus noster cibus sit et fides nostre
leti hibamus sobriam ebrietatem spiritus.

A 3. Parænesis necessaria. Sic nos geramus ut fiduciâ habeamus in die judicij, nec pudeamus ab eo in adventu ejus. Nam quis sustinebit haec tonitrua ? Discedite a me, operari iniquitatis, non novi vos. Ite, maledicti, in ignem aternum ?

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XVI: *Homo quidam erat dires, etc.*

1. Exemplum incredulitatis in divite epulone vi-
ventis in voluntate gentium, in lasciviis, concupi-
scientiis, vinolentiis, comessationibus, et in immise-
ricordia, talem vitam sequitur æterna damnatio.
Exemplum fidei in Lazarus vivente quod supererat
tempus in voluntate Dei, summam pauperiem aequa-
nimitate perferente, hinc adjutorem Deum habuit, et
sinus Abrahæ, hoc est secretæ cujusdam quietis ha-
bitatio contigit.

B 2. Doctrina adversus animalia ventris epicureos
Christianos, qui volunt hic implere ventrem et alibi
mentem, et a deliciis transire ad delicias. *Nemo erret, Deus non irridetur.* Hinc Lucas, vi cap.: *Væ robis diritis qui hic habetis consolationem restram.*
Væ qui saturati estis, quia esuriatis. *Væ qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis.*

3. Vana est veritatis exspectatio a mortuis, et de
statu defunctorum certificatio, Mosen et prophetas
audire convenit, et Christum perfectionem legis et
prophetarum, qui non audierit exterminetur e po-
pulo. Act. iii cap.

DOMINICA III POST PENTECOSTEN.

I JOAN., CAP. III: *Nolite mirari si odit vos mundus.*

4. Mundi nomine sepe universa Ecclesia intelli-
gitur, ut Joan. cap. iii. Non venit Filius hominis ut
judicet mundum, sed ut servetur mundus per eum.
Item II Cor. vi: *Deus erat in Christo mundum re-
concilians sibi.* Interdum, ut in praesenti loco, pro
homini bus voluntati et impietati deditis, qui mundus
odit Christi discipulos.

C 2. Encomium dilectionis fraternalis, que transfert
de morte ad vitam. *Et qui non diligit fratrem manet in morte.*

3. Doctrina de diligendo proximo, non verbo nec
lingua, sed opere et veritate. In distribuenda inundi
substantia in egentes. Quare in damnosso statu
sunt usurari inhospitales, immisericordes, avari
homines.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XIV: *Homo quidam fecit cœnam magnam.*

1. Parabola de vocatis ad cœnam proponit Ju-
daeos et gentes, hoc est omnes promiscue na-
tiones vocatas esse, ut impleretur Ecclesiæ cœtus,
primum quidem Judæos vocatos, pro veritate Dei
ad confirmandas promissiones patrum. Ceterum
et gentes pro misericordia glorificasse Deum.
Rom. xv.

2. Remoræ et impedimenta non venientium ad
cœnam paratam, lucrum terrenæ possessionis, con-
cupiscentia carnis, oculorum, superbia vita. Hinc pu-
sillus grex est, cui arridet innocentia, veritas, jus-
titia, sed placitum est patri dare illis pusillis
regnum. Luc. xii.

3. Horrendum judicium quod minatur incredulis
Judeis, nemo virorum qui vocati sunt gustabit cœ-
nam meam, iiii afflicetur suppliciis, qui Filium Dei
conculcarit, sanguinem testamenti seu rem profa-
nam habuerit, et spiritum gratiæ contumelia affe-
rit. Heb. cap. x.

DOMINICA IV POST PENTECOSTEN.

I PETRI, CAP. V: *Humiliamini sub potenti manu Dei.*

4. Humilitas animi, paupertas spiritus, et vera
modestia Christianorum animis sit plane infixa,
pulcherrima doctrina contra superbium radicem
omnis mali.

2. Mira consolatio, Deo nos curæ esse, qui poten-
tem manum habet. Quare cogitatum nostrum, et, ut

Hebreæ vox explicatiō loquitur psalm., Onus nostrum, id est, quidquid nos gravat, in eum jaciamus.

3. Fide, sobrietate, vigilantia, et omni quod dicitur pede oportet contra diabolum fraudulentem obambularem hostem, stare. Hęc donat Deus omnis gratia suis, qui et instaurat, fulcit, roborat, stabilit suos, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XV : *Eran̄t appropinquantes.*

1. Christus non horret consortium peccatorum, ubi spes est resipiscētiæ. Exemplum hinc est et doctrina, ne nobis placeamus, sed proximo in ædificationem.

2. Trium parabolarum, de centum ovibus, de drachma perdita, de filio prodigo, eadem est medulla, idem nucleus, videlicet peccatorem ex animo resipiscentem cum gaudio recipiendum esse.

3. Plus de conversis peccatoribus quam de stantibus justis gaudium in cœlo est. Hoc non rapiamus in occasione carnis, sed fructus dignos penitentiarum proferamus.

DOMINICA V POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. VIII : *Exstimo enim quod non sint, etc.*

1. Consolatur Paulus fratres a præmio et gloria futura, quæ revelabitur in nobis, quæ est vehementissima consolatio, cœlorum hereditas et cum filio Dei fraternitas.

2. Consolatur ab exemplo, quod omnis creatura ingemiscat et exspectet revelationem filiorum Dei, quæ erit in resurrectione corporis, in quo proponitur pugna fidei et diffidentiae, spei et desperationis. Et angeli desiderant gloriam sanctorum.

3. Summa consolatio in adoptione filiorum Dei, nam ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quia sumus filii Dei, si filii igitur et hæredes, hæredes Dei, cohæredes Christi.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. VI : *Estate misericordes.*

1. Dei bonitas filii Dei imitanda proponitur, ut sinus erga gratos et ingratos benefici et misericordes. Energia Christianismi, posse benefacere invitatis ingratis, non intelligentibus.

2. Christiani hominis est, proximi dicta et facta dubia quo animo flant in meliorem partem interpretari.

3. Similitudine festucie et trabis, Christus humani ingenii cæcam philautiam, notavit, quæ est alienis vitiis offendit, nostris blandiri, et manticam nostram a tergo, aliorum in fronte habere, cum vera bonitas in alios sit iudex clementior, in se vero animadvertis severius.

DOMINICA VI POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA I PETRI, CAP. III : *Omnes unanimes estate.*

1. Epitome totius doctrinæ pietatis mira brevitate apostolicus Petri spiritus complectitur, qua præceptum charitatis explicatur, ut omnes simus unanimis, similiter affecti, fraterna prædicti charitate, etc.

2. Regula vivendi, ut dies bonos et vitam habeamus, linguam pusillum hoc membrum, unde incoercibilia mala, moderari, declinare a malo, facere bonum.

3. Beatitudo est Christianis, quod mundo apparent calamitas esse, adversa, inquam, propter justitiam pati. Beati enim qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Matth. v.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. V : *Cum turbæ irruerent in Jesum.*

1. Ut Christi vita exposita est publice utilitati, et in primis gloriæ Dei, ita et Christianorum vita esse debet. Docet tacens, aperiens os, in monte, in mari, in loco campestri, in templo, ubique salvatores agens.

2. In narratione rei gestæ juxta carnem nascentis et exuberantis Ecclesiæ imago proponitur, hoc

A mysterium habens, ut homines innatantes caducis rebus et procellis hujus vitæ capiat Christus et hujus ministri apostoli et predicatorès.

3. Observa diligenter quod Christus, Petro, ter amorem professo, oves committens, hic dicit : ζωγρῶν ἀνθρώπων, hoc est, eris capiens homines vivos, contra crudelitatem, qua quidam malunt Judeos, Turcas et infideles occidere et Orco mittere, quam vivos Deo lucrifacere.

IN VIGILIA JOANNIS BAPTISTÆ.

LECTIO JEREMIE PROPHETÆ, CAP. I : *Priusquam te formarem in utero.*

1. Admirabilis clementia et prædestinatio Dei ordinantis prophetas suos, pro salute popolorum, et sanctificantis eos adhuc in maternis corporibus, exemplum in Jeremia et Joanne Baptista.

2. Similitudo utriusque in hoc est, uterque puer cœpit prophetare, uterque de genere sacerdotum, uterque ad poenitentiam populum provocat, maleus salvare conversos quam perdere delinquentes.

3. Eminentia verbi Dei, et ministrorum quorum ora Dominus tetigit, qui sunt Dei ædificatio, Dei agricultura, et verbum annuntiant, quod est super gentes et regua, hic humiliet se omnis caro sub potenti manu Dei.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. I : *Fuit in diebus Herodis regis.*

1. Imitabile exemplum omnibus parentibus in Zacharia et Elizabeth, utroque parente Joannis, erant ambo justi coram Deo versantes, in omnibus preceptis et justificationibus Domini irreprobensibiles.

2. Sterilitas non semper propter peccatum, nam patriarcharum conjuges steriles, Sara, Rebecca, Rachel, hic Elizabeth. Liberi stipendia sunt matrimonii, quæ si dat Deus, consecrentur ei qui dedit, Deo.

3. Catalogus laudum Joannis, et sui officii, magnus coram Domino, Spiritu sancto replebitur ab utero matris. Elias erit spiritu et virtute. Et hic habet scopum officii prædicationis, convertere homines ad Dominum Deum. et parare Domino plebem perfectam.

IN NATALI JOANNIS BAPTISTÆ.

LECTIO ISAIÆ, CAP. XLIX : *Audite insulæ. et attendite populi de longe.*

1. Bonitas et amor Dei erga genus humanum prædicatur, qui post vocationem reliquiarum Israël, et abjectionem populi in incredulitate permanentis, Ecclesias de gentibus, veluti de ultimis insulis, congregat.

2. Ecclesia persecutorum insidiis, quasi maris fluctibus patet, et ex omni parte seviente naufragio tunditur, sed non submergitur, habens protectorem Christum Deum.

3. Christus datus est in lucem gentium, ut sit salus ad extremum terræ, ita illuminat universum mundum, prædicatione Joannis Baptiste et apostolorum, ut et reges et principes quorum cor in manu Dei est, eum adorant.

IN DIE JOANNIS BAPTISTÆ.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. I : *Elizabeth impletum ex tempore.*

1. Liberi et proles stipendia sunt matrimonii, hæc vicissim consecrentur Deo, sic parentes salvav evadunt per liberorum generationem, si permane rent in fide, charitate et dilectione.

2. Impositio nominum apud veteres celeberrima fuit et maxime seria, hinc et Plinius et Plutarchus meminerunt, gentiles a rebus gestis, a fortuna, forma, virtute, corporis habitudine, Soteres, Endiennes, Physcones, Evergetes, Philadelphos, etc., nuncupasse, et veterum germanica nomina, Frile-

art, Gotlieb, etc. Joannes nomen non ge- gratiae est, et conveniebat praeconem novae veterum traditiones abrogaret, et carna- n in gratiam spiritus verteret) Joannem

icia concionatoriae functionis, manus Doc- cum Joanne praecursore veritatis. Et tria pietatis, per impletum Spiritu sanctam, paucissimis exposita, visitavit Deus in, quasi longa infirmitate tabescentem editam sub peccato, unici Filii sui san- nens.

IN VIGILIA PETRI APOSTOLI.

TR. APOST., CAP. III : Petrus et Joannes ascenderunt.

conventus et congregationis in Ecclesiam, iostolorum hic proponitur, ut oremus et iudicemus. Multi psalmi testantur Davidis et aliorum sanctorum fuisse, esse in in credentibus festum celebrare. Psal. admodum certus desiderat ad fontes aqua-

itas et tenuitas apostolorum, sine pompa templum ingredientium, nec aurum possidentium, contra eos qui cum entiuntur apostolicum Sardanapali sunt

Sanatus specimen prebet gratitudinis, apostolis intravit templum inambulans iudans Deum, usus templorum in laudem eos, qui et hæc tempia exstructa (ut in ur populus, unanimiter Deus invocetur, sacramentorum sit usus) ironicis cæ- nceratibus profanant.

IN DIE S. PETRI, JOAN. ULT. : Simon Joannis, diligis me, etc.?

Ius pastor bonus, qui animam suam pro it, imo princeps pastorum, quanti oves ex ista triplici interrogatione dilectionis, eligimus.

Ius Petro ter amorem professo suas oves ut sciamus neminem idoneum esse sacer- qui neglectis omnibus nihil habet, quam hoc est, veritatem, inuocentiam, pietatem, plam respicientium alienam vocationem pera, ibi oportet voluntatem nostram in Dei frangere, et audire dicentem Domine sequere, vide Augustini Epistolam Lxv m et Therasiam.

IN VIGILIA SANCTI PAULI.

PAULI AD GALAT., CAP. I : Notum enim robis facio Evangelium, etc.

gelium, quo annuntiatur nobis, penarum venia peccatorum, sanctificatione, justitia, orum Dei, cœlorum hereditas, cum Filiis, non est per hominem, nec ab homi- per revelationem Jesu Christi, ut con- strue certe sint, et sciunt cui credant, est servare.

Etum divinae providentiae in Paulo, qui ex persecutore et violento fit electum Dei portans nomen Christi coram gentibus, reliis Israel. Act. ix, 15, 1 Timoth. I. Et apostolicum totum est cœlestis nec ad- eetus humanos, prouide non confert Paulus et sanguine, margaritas non projicit ante e dat sanctum canibus.

IN NATALI SANCTI PAULI.

TR. APOST., CAP. IX : Saulus autem adhuc spirans.

tio ad munus apostolicum non est virium aut liberi arbitrii, sed solius Dei misericordie scriptura sancti Pauli vocationem (ut torum virorum vocationes Mosis, Samue-

A lis, Isaiae, Jeremie) tam diligenter describit, ut et Domini misericordiam intelligamus, et fortitudinem lupum vertentis in ovem, sic percutientis, ut sanet, sic dejicientis, ut erigat, sic exoculantis, ut illuminet.

2. Magna consolatio, quoniam persecutions quas credentes sustinent, Christus suas facit. Vivit enim Christus in eis, et quemadmodum Christi omnia nostra sunt, ita vicissim nostra illius sunt. Quare dicit : *Cur me persequeris, non meos, et terret numeris potentia.*

3. Exempla vere obedientium, in Anania, qui dicit : *Ecce ego, Domine. Ei in Paulo, qui ait : Domine, quid me vis facere?* Item constantem predicationem habes, Christum esse Filium Dei.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XIX. : Ecce nos reliqui- mus omnia.

1. Apostolorum est atque omnium Christianorum, relinquere omnia, hoc est, voluntatem habendi deserere, et omnia contemptum amare, ut fructuarii prubi solent uti rebus, non ut plane domini et posse-sores. I Cor. vii. Preterit habitus mundi hujus, qui utuntur mundo hoc, sint tanquam non utantur.

2. Hic discimus quod cum suis discipulis una Je-sus judicaturus est. Matth. xii, *Ipsi judices restri- erant.* I Cor. vi, Sancti mundum judicabant.

3. Magna consolatio et promissio, qui propter Evangelium Christi carnalia reliquerit, spiritualia bona recipiet, que sunt ut centenarius numerus, exiguo numero collatus. *Oculus non vidit, nec auris audit, quæ præparavit Deus diligenteribus se.* Rom. viii. Et in momentanea levitas afflictionis nostræ supra modum pondus gloriae parit. II Cor. iv.

DOMINICA VII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. VI : Quicunque bapti- zati sumus in Christo Iesu.

1. Baptismus sacramentum est poenitentiae, et principium christianismi, ut quia propter nos Christus mortuus et sepultus est, et resurrexit, nos quoque ad passionis sue similitudinem, voluntates et cupiditates nostras crucifigimus, et in baptismate mysterium mortis, sepulture et resurrectionis ejus, imitemur.

2. Præcipuum opus fidei est pugna spiritus cum carne, ne quis putet christianam vitam mollem esse, et delicatam, destruere corpus peccati, et ultra non servire peccato, hic labor est.

3. Concio de Christo parænetica ut a vitiis abstineant, contra quæ effractissimum remedium est ut homo se cogitat moriturum, et consolatoria, ut per hunc de æternitate vite securi simus.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. V : Amen, Amen dico vobis.

1. Observanda probæ Christi philosophia ab initio capituli quinti, de beatitudinibus, et consequenter ubi divinam legem explicat, non obtrectans antiquæ legi, sed veterem comparatione novæ imperfec-tam ostendens.

2. Discrem inter justitiam Phariseorum quæ tantum in externis versatur, et Christianorum a quibus cor requiritur.

3. De reconciliatione et ignoscencia, de tempore iræ, opportuno, importuno, et quanta mala ex ira, necessarii loci, ubi videmus charitatis præcipuum euram Christo esse, et acceptissimum Deo sacrificium, quod et laici juxta Chrysostomum offerre debent.

DOMINICA VIII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. VI : Humanum dico propter infirmitatem.

4. Benigna exhortatio apostoli, ut justitiae et sanctificationi studeamus, quæ Dei voluntas est, dimissa omni voluntate gentium, quæ est in immunditiis.

5. Pudorem quendam intulit Apostolus, teste Ori- gene, ut saliem dependant hoc justitiae et sanctifica-tioni quod prius immunditiae et iniquitatibus detulerunt.

3. Fructus fructibus comparat, quia stipendium laboris fructus est. Stipendium peccati mors, donum autem Dei vita æterna. Ubi merita et justitiae nostræ excluduntur et fides in Christum Jesum communendatur.

EVANGELIUM MARCI, CAP. VIII : Cum turba multa esset cum Iesu.

1. Perpetuae beneficentiae exemplum in Christo, quo docet nihil defuturum his qui sincera fiducia ei adhaerent.

2. Argumenta divinæ humanæque naturæ in Christo redemptore, quod affectu misericordiae tangitur humanitatis est, quod de septem panibus et paucis pisciculis satiat quatuor millia, divinæ opus est virtutis.

3. Gratiis actis, fregit et dedit discipulis ut apponenterent. Hinc doctrina, ut cum gratiarum actione edamus ac bibamus, ipse enim aperit manum suam et implet omne animal benedictione. Oratio ante cibum ex Chrysostomo. « Benedictus Deus qui me passis a juventute mea, qui omni carni cibum præbes, reple latititia et gaudio corda nostra, ut semper sati habentes ad omne bonum opus abundemus in Christo Iesu Domino nostro, cum quo tibi gloria honor et imperium cum sancto Spiritu in secula. Amen. Gloria tibi, Domine, gloria tibi, sancte, gloria tibi, rex, quoniam dedisti nobis escas, gaudio et latititia reple nos in Spiritu sancto, ut inueniamur in conspectu tuo acceptabiles sine verecundia, quando unicuique reddes secundum opera sua. »

DOMINICA IX.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. VIII : Debitores sumus non carni.

1. Adhortatio Paulina, docens necessarium esse bene operari, debitores enim sumus.

2. Hanc adhortationem confirmat a pœnis et a præmis. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

3. Dignitas credentium, per Spiritum sanctum agnoscendum et invocantium Deum, quod in hoc clamatur Abba pater, quod filii sunt et heredes, heredes Dei, coheredes Christi. Haec mire consolantur territas conscientias.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. VII : Attendite a falsis prophetis.

1. Seria doctrina Christi, ut etiam vox Graeca *προποίειται* indicat, ut caveamus non solum ab aperitis inimicis, qui porci sunt et canes, sed et ab occultis, qui cum sint vitæ pravitate corrupti, tamen virtutis speciem preseferant. Idem Paulus Rom. XVI.

2. Observanda Christi lenitas. Non ait: punite tales, occidite, sed: ne laetamini ab eis cayete, ne incircumspecti et immuniti in eorum insidias incidatis.

3. Similitudine a communi hominum exemplo desumpta docet cognoscendos bonos a malis. Opera carnis, fructus spiritus. Galat. V. Et fidei requirit sine qua præcepta Dei non servantur, nec sunt bona opera.

DOMINICA X POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD COR. I, CAP. X : Non simus concupiscentes malorum.

1. Quæ scripta sunt propter admonitionem nostram scripta sunt, ne putemus impune peccare nos, qui parvulis aut rudibus non pepercit, is nec nobis parcer, qui legis perfectionem accepimus.

2. Variis et horrendis exemplis hortatur, ut quia per baptismum in familiam Christi aptati sumus, ab omni vitiorum, commercio simus immunes, ne simus concupiscentes rerum malarum, ne simus simulacrorum cultores, ne stupris inquinemur, i.e. tentemus Christum, ne murnuiremus.

3. Consolatio a fidilitate Dei, qui pollicitus est

A sui nominis causa tribulationem sustinentibus se ad futurum Psal. XXXII. Multæ tribulationes justorum, nec permissurum tentari supra id quod possint perficere.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XVI : Homo quidam erat disces qui habebat villicum.

1. Christus opinionem hanc eximit quam habent plerique mortalium: Nos non esse dominos rerum quas possidemus, sed curatores et dispensatores.

2. Et docet Christianum debere per omnem occasionem studere, ut proximo beneficiat, ut proximum subleve, consoletur, exhortetur, doceat, hac benignitas non peribit, sed reservabitur in vitam futuram.

3. Socordia nostra taxatur, quod homines mundo servientes de vita corporis solliciti sunt. Nos in prospicendo æterna non simus diligentes.

DOMINICA XI POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD COR. I, CAP. XII : Scitis quoniam cum gentes esetis.

1. Adhortatur Corinthios ut relicta impia religione, moribus ac ritibus impiis, veram et sanctam religionem et pios mores assumant, ut quidquid gerant, appareat afflatus spiritus geri.

2. Commendatio gratiae Dei, qua carens homo spiritu vertiginis in idolatriam impellitur, quam contra habens, corde credit ad justitiam ore confitetur ad salutem.

3. Gratia et donationes Spiritus sancti diueri, non ipse spiritus. Divisiones donorum, ministeriorum, operationum. Omnia haec in salutem et utilitatem multorum.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XIX : Cum appropinquaret Jesus.

1. Christus flet Judeos cæcitate mira tempus adventantis gratiae non intellexisse, imo post adventum inter eos versante in gratiam non agnivisse.

2. Hierusalem, quæ obstinate sprevit Dei visitantis misericordiam, tempus vindictæ omnium gravissime sensit, Josephus, in lib. de Bello Judaico; captivorum omnium qui totò comprehensi sunt bello, nonaginta septem milia mortuorum, per omnes tempus obsidionis undecies centena milia. De militiæ quæ per famam filium coxerat lib. VII, cap. 81.

3. Ingressus templum Christus ejicit clementes et vendentes, ostendere volens avaritiam et quaestum fore capitales pestes Ecclesie sue, quam templum illud figurabat.

IN NATALI S. FELICITATIS.

LECTIO PROVER. ULT. CAP. : Mulierem fortem quis inveniet.

1. Metaphorica locutione, Ecclesia catholicæ mulier fortis describitur, quam Joannes in Apocalypsi amictam cum sole, id est Christo, vidisse perhibetur.

2. Vir hujus mulieris, Christus, caput Ecclesie, et Ecclesia subdita est Christo, Eph. V.

3. Variae conditiones sponsi et sponsæ, in quibus virtutum chorus cernitur, nam Christus dilexit Ecclesiam et exposuit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret mundatam lavacro aquæ per verbum, ut exhiberet eam sibi ipsi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XII : Ecce mater tua et fratres tui.

1. Docet Christus presenti exemplo, ne carnem et sanguinem, spirituali operi præferamus, præceptum quidem Dei est: Honora patrem tuum et matrem, at qui paternis mysteriis se plus debere quam maternis affectibus hic Christus docet.

2. Importunitas matris et fratrum ostenditur,

debuerant intrasse et cum turbis similiter audire, A aut foras expectare finem sermonis, verum (Chrysostomo teste) ambitione ac ostentatione commoti foras evocant, ut videantur Christo imperare.

3. Communia omnium ingenui Christianorum cum Christo nobilitas, voluntatem Dei facere. Hic simus strenui.

DOMINICA XII POST PENTECOSTEN.

LECTIO EPISTOLÆ PAULI AD COR. I, CAP. XV : *Nolum
vobis facio Evangelium.*

1. Clara brevitas totius Evangelii in quo stare oportet, per quod salutem consequimur, Christus mortuus est pro peccatis nostris juxta Scripturam et resurrexit juxta Scripturam.

2. Christus est Salvator ille mundi, quem Moses et prophetæ annuntiarunt, ideo in Scripturis predictam esse commemorat.

3. In asseveranda resurrectione diligens est apostolus. Visus est Cephae, posthac undecim, deinde plusquam quingentis fratribus, Jacobo, apostolis omnibus, novissime Paulo. Nam qui articulum resurrectionis negat, multa negabit quod recte credamus, quod verbum auditum rectum sit, quod apostoli recte deceant, et Dei apostoli sint, quod Deus verax, quod sit Deus.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XVIII : *Duo homines ascenderunt in templum.*

1. Parabola est de humilitate contra superbiam. Superbia Dei contemptus est, contra hanc scapulam loquitur, nam haec passio in primis vexat homines.

2. Queritur quare Phariseus suum encomium proferens damnatur, Job idem faciens coronatur? Responsio, Phariseus dicebat criminando alios, nulla ratione cogente. Job coactus est per amicos et calamites dicere innocentiam suam.

3. Doctrina omnis qui se humiliat, exaltabitur, quare discimus hic ut quisque apud se supplex ac submissus obsecret, Deus esto mihi peccatori protector.

IN NATALI S. LAURENTII.

EPISTOLA PAULI AD COR. II, CAP. IX : *Qui parce
seminat.*

1. Similitudine seminantis et metentis, ut liberanter simus beneficii et spontanei, adhortatur apostolus.

2. Beneficium hoc non peribit, nam quidquid Dei amore in sanctos confertur, Deus sibi collatum imputat, Matth. x et xxv.

3. Bona pietatis et justitiae pars est munificencia, qua sanctorum inopie subvenitur, Psal. cxii, *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet.*

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XIII : *Nisi granum frumenti
cadens in terram.*

1. Parabola grani projecti in terram, ostendit Christus utilitatem et multum fructum mortis et passionis sue. Mors enim Christi meritum nostrum, resurgimus nostrum, salus, vita, et resurrectio nostra.

2. Exhortatio post propositam parabolam, qua jubemus perdere animas nostras, non ad id valet, ut se quisque interimat, quod inexpiable nefas est, sed ut in se interimat carnalem affectum animarum, quo cum impedimento vite futuræ presens delectat. Ita de parentibus, ut qui eos amat perdet, non more parricidarum interficiat, sed spirituali gladio verbi Dei carnalem affectum eorum occidat.

3. Dolicissima promissio, et dignitas ministrantium Christo, *Honorificabit eos Pater*, hoc est, erunt cum Christo filio Dei, majorem honorem accipere non potest adoptatus, quam ut sit ubi est unicus.

DOMINICA XIII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD COR. II, CAP. III : *Fiduciam talem
habemus.*

1. In causa salutis animarum nihil nostra sapientia aut virtute possumus, omnis nostra idoneitas ex Deo est. Hinc Ecclesia pro ministris verbi serio oret: Da servis tuis, ut cum omni fiducia loquantur sermonem tuum, loquantur eloquias Dei, ministrent in virtute, ut glorificetur Deus per Christum.

2. Officia legis et Evangelii. Lex litera est, ecce legem: Non concupisces; ego dico, Nisi te adjuvet gratia, ardenter concupisces, hoc est, quod dictum est, *Littera occidit, spiritus autem cor immutat et vivificat.*

3. Gloria legis et Evangelii. Ministerium damnationis mandata legis vocat. Justitiae ministerium, gratiam salvatoris, cui superabundantiam gratiae attribuit, recte de natura rerum ut homo divinus judicans, Cyrilli. in Joan. super illud, *Gratiam pro gratia.*

EVANGELIUM MARCI, CAP. VII : *Exiens Jesus de finibus Tyri.*

4. Miraculum, quo Dominus sanat hominem surdum et mutum, vel μόνων, testatur adesse Messiam, de quo Isaías predixit, Tunc aperiuntur oculi cœcorum et aures surdorum patrebunt, Isa. xxxv.

2. Typus Evangelici doctoris, apprehensum abducit a turba, sic oportet a lata via, per quam multi ambulant in exitum, abducere et revocare ad pulsus gregis consorium, cui placet veritas, innocencia, justitia.

3. Laus solius Dei, omnia bene fecit, nemo mortalium omnia bene facit, Christus Deus est.

DOMINICA XIV POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD GAL., CAP. III : *Abrahæ dictæ
sunt promissiones.*

4. Repromissiones ad Abraham ante quadragesimos triginta annos date sunt, quod in semine suo, quod est Christus universæ nationes benedicerentur. Et Jesus Christus, minister fuit circumcisio-nis pro veritate Dei ad confirmandas promissiones patrum.

2. Lex propter transgressiones posita est, ut acciperet homo præcepta, superbe de viribus suis fidens, in quibus desiciens, et factus etiam prævaricator, liberatorem salvatoremque requireret.

3. Lex data est ut gratia quereretur. Gratia data ut lex impleretur, nisi lex esset, conscientia non esset, peccatum non cognosceretur, non humiliari remur, atque ita gratiam non desideraremus. Concluist ergo haec omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi detur creditibus.

EVANGELIUM LUCE, CAP. X : *Beati oculi qui vident.*

1. Beatitudo discipulorum Christi, quibus se et patrem filius Dei revelavit, et mysteria regni calorum, sapientibus et prudentilus abscondita, aper-tuit.

2. Duo præcepta de diligendo Deo et proximo completentia quid sit optimum, atqui non cognitio sed observatio vitam dat.

3. Quis sit proximus? Judæi proximi nomen de sua genti bovinibus interpretabantur, putantes sibi fas esse odisse non proximos. Declarat Christus, quemquam, sive gentilium sive Judæus, qui opera mea indiget, cui exhibendum est opus misericordie, mihi proximum esse.

DOMINICA XV POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD GAL., CAP. V : *Spiritu ambulate.*

4. Præcipuum fidelis opus pugna spiritus cur carne, ne quis putet Christianum vitam esse mollem et otiosam; peccata semper oppugnant: hi sunt Moabites, Ammonites, hostes nostri, cum quibus

nullas inducias habere, sed semper in conflictu esse A affigitur, nec pudeat, immo glorificet Deum in parte hac, I Petr. iv. Vide August. ad Bonif., Epistola 50.

2. Opera carnis adulterium, scortatio, etc. Qui talia agunt regni Dei haeredes non erunt.

3. Fructus spiritus, charitas, gaudium, pax, etc. adversus hujusmodi non est lex; qui Christi sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus, et concupiscentiis.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XVII: Dum intraret Jesus in Hierusalem.

1. Quam abominabile vitium sit ingratitudo, et quod propter hanc merito sint Iudei rejecti et gentes in obedientiam fidei admisso.

2. Christus legalia observavit, quod patet ex titulo vitæ Christi, ex circumcisione, oblatione in templo, immolatione agni paschalis. Ideo et ex præcepto legis, Levit. xiv cap., ut emundata a lepra sacerdotibus se offerrent, præcepit ostendere se sacerdotibus.

3. Promptiores ad fidem alienigenæ, quam Israel. Hinc primi facti sunt novissimi, et novissimi primi: et alienigenæ dicitur, Fides tua te servavit. Et Iudeis: Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus. Matth. xxi.

DOMINICA XVI POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD GALAT., CAP. IV: Si vivimus spiritu et ambulemus, ETC.

1. Christianorum est, fructus spiritus edere, et procul abesse a carnis operibus.

2. Prolapsi in culpam blonde et leniter sunt restituendi et erigendi.

3. Lex charitatis peculiariter lex Christi est, charitatem autem vocat Paulus ædificare proximum, omnes ejusdem corporis membraducere, omnes unum in Christo putare, de fraternis commodiis ut de tuis gaudere, incommodi mederi velut propriis, inansuete corripere errantem, docere nescientem, erigere lapsum, consolari dejecatum, adjuvare laborantem, subvenire egenti. In summa omnes opes et studia hoc referre, ut quani multis prospis in Christo, primum quidem domesticis fidei, deinde omnibus, ut charitatem comitetur dilectio.

EVANGELIUM MATTÆI, CAP. VI: Nemo potest duobus dominis servire.

1. Philosophia Christi, quæ aeternam beatitudinem pollicetur, totum requirit hominem, claudicantes in utramque partem expuit. Nam consortium Non est justitia cum injustitia, nec communio luci cum tenebris, aut Christo cum Belial concordia, nec pars fidelium cum infidelium. II Cor. vi.

2. Sollicitudinem rerum temporalium, Christus exemplo avium, liliorum et graminis agri nobis eximit, immo dulcissima promissione, cum inquit, Novit pater vester celestis quod opus habeatis his omnibus, ne corda nostra graventur curis hujus vitæ. Luce xxi. Et ut mores ab avaritia alienos habeamus, contenti his quæ adsunt, Hebr. xiii, scientes Dominum dicere: Non te desereo nec derelinquo.

3. Docet primum regnum Dei quærendum esse, (hoc est fidem in Iesum Christum) et justitiam ejus, hoc est fidem per dilectionem operantem. Regnum enim Dei non est in sermone sed in virtute, sic προστιθέσται υψη ταῦτα, non dabunt dixit, sed adjicientur, ut discamus horum quæ in presenti dantur nihil esse omnino magnum, si futurorum magnitudini comparentur.

DOMINICA XVII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD EPHES., CAP. III: Obsecro vos ne deficiatis.

1. Christi crux et apostolorum ac apostolicorum virorum compedes, quas ob Evangelii sinceram professionem gestant, decori sunt Christianis non probro. Gloria est apud Deum, si quis ut Christianus

A affigitur, nec pudeat, immo glorificet Deum in parte hac, I Petr. iv. Vide August. ad Bonif., Epistola 50.

2. Arma militiae nostræ potentia Deo ad demolitionem munitionum, sunt orationes, qua flexis genibus ex intimo mentis affectu, deprecamur Deum Patrem nostrum et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

3. Scopus orationum nostrarum, ut implecamur in omnem plenitudinem Dei, et ut cognoscamus preminenter cognitionis dilectionem Christi, ut assequamur cum omnibus sanctis quæ sit latitudo et longitudi, etc. Charitas manifestat fidem veram esse, haec fides comprehendit, quod nihil tam alium, insimum, longum, latum, ubi Christus non habet potestatem et juvare potest, nec timeat a morte vel inferno.

EVANGELIUM LUCE, CAP. VII: Ibat Jesus in civitatem quæ vocatur Naim.

B 1. Historia, de unico filio mulieris viduae mortuo, quem Dominus suscitavit in vitam, ostendit Christum esse Dominum vite et mortis, quare in media morte sanctis non est ponenda spes.

2. Consolatur Christus verbis, et re opitulatur, qui pater est orphanorum et judex viduarum, verbis, *Noli flere; re, quia dicit: Adolescens, tibi dico surge, et vivum tradit matri sua.*

3. Haec juxta historiam gesta, significationem doctrinæ spiritualis habent. Vidua enim mater, Ecclesie gerit imaginem, cuius filius mortuus residet, cum interna compunctione reviviscit peccator; vido Bedam, et paraphrasim Erasmi.

DOMINICA XVIII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA PAULI AD EPHES., CAP. IV: Obsecro vos ego tinctus in Domino.

C 1. Exhortatio evidens Pauli, ut tota vita nostraræ consuetudo præ se ferat veram animi modestiam mansuetudinem ac lenitatem, quæ est Christiana vita, Matth. xi, Discite a me mitiles esse et humiles corde.

2. Unitas maximopere commendator servanda per vinculum pacis. Unum enim corpus, unus spiritus cum Deo, unus spiritus cum fratribus. Hic padeat nos Christianos sectarum schismatum et singularium opinionum, I Corinth. i. Paulus obsecrat per nomine Domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamur omnes, nec sint inter nos dissidia, sed integrum corpus, eadem mente, et eadem sententia simus. Jam ut unitas constare possit, sedatioribus animis opus stomachisque non ita crudelis ab omni parte.

3. Unus Dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus et pater omnium, etc. Et haec ad unitatem ecclesiasticam, et ad mutuam charitatem nos descendant, ne propter sublimitatem dogmatum turbentur Ecclesie, cum oporteat cunctis martyrum sustinere quam unitatem scindere. Vide Eusebium.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XIV: Cum intraret Jesus in domum cuiusdam principis.

4. Christus die sabbati hydropicum, in praesentia legis peritorum et Phariseorum curat, docens, cuius magna resultat utilitas, non curandum si mali se scandalizent, et præpostoram esse religionem eorum, qui in salute hominis offenduntur.

5. Observatores suos Phariseos Christus sic convincit, ut et avaritiae condemnent, et veræ violacionis sabbati.

6. Parabola de invitatis, et ad veram humilitatem provocat, et fucatam Phariseorum sanctimoniam detegit.

DOMINICA XIX.

EPISTOLA PAULI AD COR. I, CAP. I: Gratias ago Deo meo semper pro vobis.

7. Qui ad fidem Christi accedunt, omni gratia,

boc est omnibus virtutibus, sapientia et scientia, A sic demitti se jussit vel passus est, simul et in illis que prophetas et amicos Dei constituit, ditantur.

2. Gaudium sanctorum et congratulatio, cum vident homines in cognitione evangelica proficer.

3. Potentissima consolatio electis est, expectare revelationem Domini nostri Iesu Christi in die iudicii, quæ beatos facit in spe.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXII : Accesserunt ad Iesum Sadducæi.

1. Primum omnium et maximum mandatum est cognitio et confessio divinæ unitatis cum execuzione bonæ operationis. Bona autem operatio dilectione Dei et proximi perficitur, quod Paulus his verbis dicit *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed fides per dilectionem operans.*

2. Hebrei dicunt summum gradum colendi creatorem esse, ut servias ei ex dilectione, et non propter ea ut mercedem aut præmium suscicias, ex tota corde, quod nimurum cor solum opus tuum bonum vel malum facit, ex tota anima, ut etiam si causa requiratur non trepides pro eo expondere animam, id est, corporalem vitam, ex tota virtute, ut potius omnium rerum tuarum dispendium incurrire velis, quam ab amore Dei deflectere.

3. Questionem quæstionem ceu clavum clavo pelvit ex psal. cix de divinitate filii, quæ quæstio et interrogatio Hieronymo teste usque hodie nobis proficit contra Judæos.

IN NATALI S. MICHAELIS ARCHANGELI.

EPISTOLA APOC., CAP. I : Significavit Deus quæ oportet.

1. Quoniam Ecclesia apostolorum prædicatione fundata, lajus propaganda fuit, ut prædicatores veritatis, hujus cognitionis fiducia freti indubitanter functionem suam aggredierentur, pauci multos, inertes armatos, humiles superbos, infirmi nobiles, vivi spiritualiter mortuos.

2. Tituli insignes salvatoris Iesu, qui est, qui erat, qui venturus est, testis fidelis, primogenitus et princeps regnum terræ. Hinc fiducia augetur in cordibus credentium.

3. Ineffabilis Christi charitas, qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo; hunc sic amante redamemus.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XVIII : Accesserunt ad Iesum discipuli ejus dicentes : Quis putas, etc.

1. Christus exemplo pueri, quæ rætas innocentia et simplicitate prædicta est, veram animi modestiam et ~~ταπεινόσυνην~~, radicem Christianismi docet, et affectum ambitionis detestatur.

2. Neque nobis ipsis, neque aliis simus offendicula properantibus ad regnum cœlorum, docet exemplo pedis, manus, oculorum, affectus omnes auferendos qui avocant a cura salutis æternæ.

3. Pusillorum et abjectorum coram mundo, apud D Deum tam jugis ratio est, ut et angeli eorum sint paedagogi ac custodes.

DOMINICA XX.

EPISTOLA PAULI AD EPHES., CAP. IV : Renovamini spiritu mentis vestrae.

1. Per baptismum insitos novo homini Christo renovari oportet, ut ablata injustitia, succedat innocentia et sanctitas evangelica.

2. Discipuli veritatis omne mendacium horreant, veris agant cum proximo.

3. Iracundia, vociferatio, convicium adeo facessant a Christianis, ut nec ullum vestigium in animo resideat.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. IX : Et ingressus narem trajecit et venit in suam civitatem.

1. Exemplum ardentis fidei in ipso paralytico qui

PATROL. CII.

qui portarunt ægrotum.

2. Christo filio hominis esse æque proclive morbum dicto tollere et peccata condonare, probatur curatione paralytici.

3. Virtutem suam Christus ostendit, et per amicos et inimicos sapientie suæ pelagus patet facit, idem ipse et Deus et filius hominis, quare non blasphemat.

DOMINICA XXI POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA AD EPH., CAP. V : Vide te itaque quoniam caute ambuletis.

1. Quoniam mundus totus in maligno positus est, et dies mali sunt, ex quo Adam lapsus est de paradi, caute et circumspecte Christianis ambulandum est, et Dei voluntas intelligenda, quæ salutis nostræ summa est.

2. Ebrietas, voluptas, hilaritas, comessatio digna Christianis haec est, Christus noster cibus, fides nostra potus, lati bibamus sobriam ebrietatem spiritus.

3. In omni tempore et pro omnibus quæ nobis accidunt Deo gratias referamus non tantum pro iis quæ bona putamus, sed etiam quæ nos coarctant, et contra nostram voluntatem veniunt, Christianorum enim propria virtus, in adversis referre gratias creatori. Atqui hoc opus, hic labor est.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXII : Loquebatur Jesus cum discipulis suis in parabolis, dicens : Simile est regnum cœlorum homini regi.

C 1. Parabola haec, sicut et quæ præcedit de vinea, longanimitatem, providentiam, curamque Dei erga Iudeos summam, et eorum in Deum ingratitudinem significat, ejectionem quoque ipsorum et vocationem gentium. Quæ vivendi disciplina esse debeat, et quam acerba poena negligentes maneat.

2. Quoniam vero invitati non ad labores, afflictiones et sudores, sed ad nuptias, ad delicias (Tauri enim mei, inquit, et altilia occisa sunt), ipsi vero negligentes non venerunt, quare sunt inexcusabiles.

3. Docet autem parabola, nihil tam necessarium esse posse, quin spiritualia sint preferenda.

DOMINICA XXII POST PENTECOSTEN.

De cætero confortamini in Domino.

1. Propugnatore Jesu, qui suos non deserit nec derelinquit, fortis sunt, potentes ac robusti, Christiani.

2. Armatura Christianorum et panoplia contra demones et horum organa impios homines, veritas balteus, thorax innocentia et justitia, ocreæ puri affectus nihil appetentes nisi cœlestia. Scutum fides, Galea vigilans animus, et gladius verbi Dei.

3. Ab hoc loco quicquid est spiritualium armorum petendum est, ut undique muniti aduersus assultus diaboli stare possimus.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. IV : Erat quidam regulus.

1. Historia de regulo, sic dicto (sive quod esset e regio genere, sive quod alia principatus dignitate fungeretur,) vocationis gentium in obedientiam fidei specimen præbet, et quod merito Iudei incredibili rejecerentur, et gentes admitterentur in consortium regni Dei.

2. Formam humilitatis Christus prescribit, et quod personæ respectus non est apud Deum, ad Centurionis servum accessit, ad reguli filium non accedit.

3. Exemplum potentiae fidei, cum declaratione fidei.

DOMINICA XXIII POST PENTECOSTEN.

EPISTOLA AD PHILIPP., CAP. I : Confidimus in Domino Iesu, quia qui cœpit, etc.

1. Quia Christianismus habet rudimenta, auctus

et fastigium, charitatis est (quæ omnia sperat) de A quorum fidem in Christum et charitatem erga sanctos audierat.

2. Deus pietatis exordia donat, is quod coepit in electis perficit usque ad illum diem, quo adventurus est Jesus Christus, præmium æternum repensurus recte factis, ne quis in se aut suis viribus, sed in Domino glorietur.

3. Exemplum Christi proponit, qui non solum malitia non habet, sed etiam honestate redundant, ut et nos non solum sinceri simus ab omni corruptione, sed etiam justitiae fructu abundemus.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XVIII : Simile est regnum cœlorum homini regi.

1. Parabola regis qui confert rationem cum servis suis, quid sibi velit, Christus ipse exponit formidolosa sententia, dicens: *Sic faciet robis Pater meus, si non dimiseritis unusquisque fratri suo de corde vestro peccata ipsorum.*

2. Non dicit Pater vester, sed Pater meus, ut ostendat istos indignos esse quorun Pater Deus vocetur, cum ita nequam sint, ut homines odio prosequantur nec velint ignorare.

3. Summa hæc parabola duo complectitur, ut agnoscamus nos peccatores, et aliorum peccata dimittamus, postremum facilius est propter primum. Hinc verissima hæc sententia veterum. Nemo kæditur, nisi a seipso, vide Chrysostomum.

DOMINICA XXIV.

EPISTOLA PAULI AD PHILIPPENSES, CAP. II : Imitatores mei estote, et observate eos.

1. Hortatur Apostolus, ut se exemplar electum Dei organum imitentur Philippenses, non falsos apostolos, qui spem passionis Christi, per quem peccata dimissa, auferentes, in legis cærenonias collocaabant, quo. I et istos hodie arguit, qui neglecta vera pietate, fiduciam habent in frigidas hominum cærenonias planeque ironicas.

2. Descriptio falsorum apostolorum, inimici crucis Christi, qui terrestria curant, quorun Deus renter est, gloria in dedecore, quorum finis perditio.

3. Conversatio nostra in cœli est ex quo salvator rem expectamus Dominum Jesum, qui transformabit corpus nostrum humile. Hinc credentes et habent scopum Evangelicum et miram consolationem in formis crucis salutaribus, scientes quod corruptibile induet incorruptionem et mortale immortalitatem.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXII : Abeunte Pharisai consilium, etc.

1. Christus interrogatus de censu Cæsari dando, sic prudentia serpentina Judæis respondet, notans illorum vitam qui solliciti quid deberent Cæsari, non illud potius curabant quid deheretur Deo.

2. Tributum solvebant Judæi cum res eorum ad Romanorum manus venisset, et viderant Theudam et Judam hac de causa quasi seditiones punitos. Hac ergo interrogatione Christum in similem suspicionem concurrit injicere, et tanquam factiosum præsidi tradere, sed non est consilium contra Dominum.

3. Cum audis, *reddite Cæsari quæ sunt Cæsari,* illa solum dici non dubita, quæ pietati et religioni non officiunt, nam quod virtuti et fidei obcas, non Cæsaris sed diaboli tributum et vectigal est. Tertullianus in Apologetico: Non Deum dicam imperatorem, vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum volet dici, si homo sit. Eadem Theodoretus, libro v, cap. 20.

DOMINICA XXV.

EPISTOLA PAULI AD COL., CAP. I : Non cessamus pro robis orantes.

1. Oratio Apostoli perpetua pro Colossensibus,

A quorum fidem in Christum et charitatem erga sanctos audierat.

2. Quia credidisse Evangelio, rudimentum est salutis, absolvitur autem ac perficitur piis actionibus. Orat Paulus, et poscit ut iimpleantur agnitione voluntatis Dei in omni sapientia et prudentia spirituali.

3. Maxime seria res est Christianismus, nec fert corporem et ignaviam. Digne Deo ambulare, per omnia illi placere, in omni opere bono fructificare et crescere in agnitione Dei, omni virtute roborari. Procul hinc Sardanapali et de grege porci, cum populo Asatorum.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. IX : Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit.

1. Jesus expositus ad benefaciendum omnibus qui cum simplici fiducia postulabant aliquid, sive pauperes essent, sive divites, sive Judæi, sive exteri. Iahri prefecti synagoge filiam mortuam in vitam revocat, et mulierem Hemorroïssam in itinere profluvio sanguinis liberat, ubique Jesus, ubique benefactor.

2. Signum veræ carnis in Christo, quod tangitur, hinc in Luca dicit, *Tetigit me aliquis.*

3. Feminam in medium producit, non ostentationis causa, sed ut fidem mulieris aperiret, hinc et filiam appellavit, et certe fides ejus filiam eam Christi efficit.

IN NATALI S. ANDREÆ.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. X : Corde creditur ad justitiam.

1. Ratio justificationis et regenerationis hic exponitur, quæ a fide, non a cærenonias, dependet, cum spiritus Dei homini conceditur, ut suam carnem mortificet, desistit a prava consuetudine, displicant ei ea quæ Deo adversantur, nam illa mortificatione nascitur desiderium, ut vivamus juxta voluntatem Dei. Corde creditimus ad justitiam, ore constemur ad salutem aliorum.

2. Communis ordo Dei est, ut fides sit ex auditu, auditus per verbum Dei, suscipientes ergo verbum et spiritum in nobis fidem operantem, ita ut vitam cupiamus emendare, signum est novæ regenerationis.

3. Decori sunt pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona, et tamen raritas est credentium Evangelio. *Angusta porta, et stricta via quæ adducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt illam,* Matth. viii. Hinc horrendum judicium manet mundum, qui spiritum veritatis non vult capere.

LECTIONES PER ADVENTUM DOMINI.

DOMINICA I ADVENTUS.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. XIII : Scientes quia hora est.

D 1. A temporis ratione Paulus hortatur, ut a pristinæ vita sonno et tenebris resipiscentes expergiscamur. Et summam legum omnium charitatem amplectamur.

2. Tria genera vitiorum sunt de quibus exsurgit seges innumerabilium malorum, primum commissationes et ebrietates, secundum, cubilia et lascivias, tertium, contentious, ænulations, hoc tertium inquit Augustinus epistola 64, ad Aurelium, in nostro ordine gravios.

3. Christum sapientiam esse, justitiam, et sanctificationem, et veritatem, sobrietatem, castitatem, pacem, charitatem, et omnes virtutes, quas qui assumperit, Christum induisse dicitur.

EVANGELIUM MATTHÆI, CAP. XXI : Cum appropinquarent Hierosolymis et venissent Bethphage.

4. Tres evangeliste qui Greco sermone scripserunt pullum tantum commemorant. Mattheos vero, solus qui pro Hebreis Hebreæ scripsit, esinam quoque solitam et Domino adductam refert, ut ejusdem

genit⁹ Hebreæ, si pœnituerit, non desperandam mon-
stre⁹ esse salutem. Hieron.

2. Sepe Hierusalem ascendit, nunquam tam clare, quia crux in januis erat. Duplicem prophetiam alteram opere, alteram verbis implet. Opere, quia scri-
ptum est a Zacharia, quod in asina sicut rex sede-
bit. Secunda, inundarum vocationem gentium si-
gnificat, quia in ipsis requiescat, venient enim et
adorahunt eum.

3. Summa Evangelii mira brevitate in verbis Za-
charias nobis proponitur. *Ecce rex tuus venit tibi,*
mansuetus, etc. In omnibus verbis emphasis habes,
tantum clamensus *Hosanna filio Durid, benedictus*
qui renit in nomine Domini, et tempus visitationis
agnoscamus.

DOMINICA II IN ADVENTU.

EPISTOLA AD ROM., CAP. XV : *Quæcunque scripta sunt,*
ad nostram doctrinam scripta sunt.

1. Utilitas litterarum sacrarum eruditum reddit
ad salutem per fidem, quæ est in Christo Iesu; in
nostram doctrinam scripta sunt quæ scripta sunt,
ut per patientiam et consolationem scripturarum
spem habeamus. Omnia autem scripta fidem et cha-
ritatem et ut omnibus in bonum placeamus conti-
nent.

2. Summa professionis nostræ pax est et unani-
mitas, itaque precatur Deum auctorem patientiæ, ut
ad exemplum Jesu Christi nos faciat consummatos
in unum.

3. Christus dives Dominus in omnes qui se invo-
cant Iudeos et gentes, circumeisis promissus, gen-
tes ex merissima liberalitate habent, qui quondam
erant non populus, nunc populus Dei, qui quondam
non consecuti misericordiam, nunc sunt consecuti.
I Petr. II.

EVANGELIUM LUCE, CAP. XXI : *Erunt signa in sole et*
luna.

1. Varia sed certissima signa instantis supremi
dici Christi enumerat, hic in Luca, alibi in Mat-
thæo. Chrysostomus tantus vir horrore invaditur
hac legens, et ex profundo corde ingemiscit : *O ne-*
gligentiam nostram, ut nos componimus ad horribili-
am illum diem ut fugiamus a ventura ira?

2. Secundus Christi adventus prædictetur cum vir-
tute et maiestate magna, ubi omnes ab Adam us-
que in adventum Christi operum rationes reddent,
ministrabant angeli, eoli foras a sæculo clause pa-
tebant.

3. Pulcherrima similitudine ficus, arborum, testa-
tis, regnum Dei et redemptionem, hoc est, perfectam
liberationem corporis et animæ prædicti electis, ideo-
que vult, his fieri incipientibus, levari capita et in-
concuesso animo esse, juramento asseverans verba
sua non transitura.

DOMINICA III IN ADVENTU.

EPISTOLA PAULI AD COR. I, CAP. IV : *Sic nos existi- met homo.*

1. Ne apostoli quidem (ut interim taceam de pseu-
doapostolis) nimia laude honorandi sunt. Ideo alibi
dicit, *Nunquid Paulus crucifixus est? Ministri Chri-
sti, et dispensatores mysteriorum Dei haberi debent.* De laudibus ministrorum Ecclesiæ acceptandis, ut
nec totum nec nihil accipiatur, vide Augustinum,
epistola 84, ad Aurelium.

2. Inter conditions ministri, requiritur ut sit si-
delis, alibi adjicitur in Lncæ, prudens; fidelitas in
hoc est, ut nihil consiliorum Dei celet, prudentia, ut
omnia suo tempore et ordine in ædificationem cor-
poris Christi simplici prudenter et prudenti simplici-
tate dispenseat.

3. Quoniam Dei oculis perspicua sunt omnia, cui
omne judicium de occultis deferri debet, caverendum
nobis est, ne servi sententiam Domini anticipemus.
Nam solus is laudabilis quem Deus laudaverit qui
omnia occulta et non visa cognoscet.

A EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XI : *Cum audisset Joann- nes in vinculis opera Christi, etc.*

4. Legatio discipulorum Joannis ad Christum in-
stituta, non quod Joannes dubitaret Christum Messiam
esse, neque carcere territus mutavit confessionem
suam, sed quia ejus discipuli humanum quiddam de
Christo patiebantur, ne perniciose materiam opinio-
nis et Joannitas pro Christianis relinqueret, ablegavit
suos.

5. Facta Christi (cæci visum recipiunt, claudi am-
bulant, leprosi mandantur, surdi audiunt, mortui
excitantur, pauperes evangelizantur) quid sunt nisi
mera benefacta Messiam ex prophetiis adesse te-
stantia?

6. Magna laus Joannis, vocis clamantis in deserto,
a constantia, a vita, a scriptura. Et quod inter eos,
qui ex mulieribus nascuntur, nemo major Joanne
Baptista exortus fuit.

DOMINICA IV ADVENTUS.

EPISTOLA AD PHILIPPENSES, CAP. IV : *Gaudete in Do- mino semper, et iterum dico gaudete, etc.*

1. Christianorum est semper gaudere in Domino,
etiam in mediis afflictionibus, scientium quod affli-
ctio patientiam pariat, patientia probationem, pro-
batio spem, porro spes non pudefacit. Et Dominus
prope est.

2. Vita Christiana est modestæ professio, hæc sie
nota sit omnibus hominibus, ut boni meliores fiant
exemplo Christianorum, et mali concilientur aut
frangantur.

3. Conditiones orationis rectæ, qua Ecclesia et
sancti orant, quibus pax Dei quæ superat omnem in-
tellectum adipiscitur.

C EVANGELIUM JOANNIS, CAP. I : *Miserunt Iudei aq- Hierosolymis, sacerdotes et levitas.*

1. Joannis testimonium quid non sit (nempe non
sit Christus, nec Elias, nec propheta) et quid sit, ni-
mirum vox clamantis in deserto.

2. Quia Christus obscuræ generis natus, et conver-
satio Christi communis, tanquam unus enim ex multitudine
versabatur, et vestimenta Christi nihil a vulgo differentia, e contra Joannis natales celeber-
rimæ, vita asperrima, indumentum e pilis camelorum,
cibus locustæ, etc., maluissent Iudei Joannem
quam Christum magistrum habere, et ideo mittunt
prestantissimos legatos, sacerdotes et Levitas ab
ipsis Hierosolymis, si Joannem adulacione huc per-
trahant, ut se Christum dicat.

3. Differentia Joannis et Christi, et utriusque ba-
ptismatis, cum testimonio Joannis, quod argumen-
tum est divinitatis. Cujus ego non sum dignus ut
solvam corrigiam, etc.

(Sequuntur summaria Epistolarum et Evangeliorum in
natalibus apostolorum, martyrum, confessorum, vir-
ginum, eo ordine, quem Smaragdus servavit.)

D IN NATALI APOSTOLORUM.

EPISTOLA PAULI AD ROM., CAP. VIII : *Scimus quoniam diligentibus Deum.*

1. Consolatorius locus, habens argumentum ab
utili. Hoc est quæcumque afflictio contingat a carne,
mundo, vel Satana, eam prolesse, et misericordiam
Dei opus esse, quod nos iram interpretainur.

2. Gradatione pulcherrima docet unde sit salus
nostra, nimirum ab electione Dei, quos præfenerat,
eosdem et vocavit per Evangelium, vocatos justifica-
vit fide, tandem glorificaturus. Hæc prædestinationis
necessitas docens misericordiam Dei, quod citra nulla
merita prædestinat, grata est spiritui, odiosa carni.

3. Argumenta beneficentie Dei erga nos maxima,
et summa solatia, proprio filio suo non pepercit, etc.
Redamemus sic amati, nec quicquam separat nos a
dilectione Dei, qua illi conglutinamur per Jesum
Christum.

EVANGELIUM JOANNIS, CAP. XV : Hoc est praeceptum A tentia suis Petrum, Paulum, Hieronymum, et innumerabiles alios constat.

4. Præceptum Christi est, ut credamus nomini filii ejus Iesu Christi, et diligamus nos mutuo sicut dedit præceptum. Hoc si solum fiat sufficit (*I Joan. iii.*). Vide que Hieronymus in Epistolam ad Galatas scribit.

2. Ineffabilis gratia Dei, quia amicos vocat, non servos, quia omnia, quæ audivit a patre nota fecit, quia elegit, quia promittit quicquid petierint patrem cœtum sit. Ut enim alia taceam, amicum esse Christo, haec dignitas naturæ humanæ terminos excedit, et hic amicus magis necessarius est, quam ignis et aqua.

3. Amici autem sunt, qui faciunt quæcumque præcepit, quos elegit ut fructum afferant manentem. Matriens fructus est evangelica disciplina justitia. Contraria ignoriam istorum qui Christo dicunt: *Domine, Domine, et non faciunt voluntatem Patris qui in cœlis.*

IN NATALI UNIUS CONFESSORIS.

EPISTOLA PAULI AD COR. II, CAP. I : Benedictus Deus et pater Domini nostri Iesu Christi.

1. Paulus Deum et Patrem Domini nostri Iesu Christi, novo titulo vocat patrem misericordiarum et Deum omnis consolationis, ut doceat confidere, et omnem curam nostram, omneque onus nostrum in illum conjicere.

2. Quemadmodum sol lumen accepit non tantum ut ipse luceat, sed etiam ut alia illuminet, ita Deus consolatur Apostolos in omni tribulatione, ut per eos alii consolentur verbo et exemplo.

3. Summa, Deus neminem derelinquit, qui socii sunt passionum, erunt et socii consolationis, et multo magis in futuro remunerabit, quos in presenti seculo consolatur.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XIV : Si quis venit ad me, nec odit, etc.

1. Nemo supra Christum amet parentes, fratres, uxorem, liberos. In hac re crudelem esse, pietatis genus est, nam Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus, dicit Christus. Vide Hieronymum ad Heliodorum, et Augustinum, epistola 39.

2. Aries iste pietatis quo fides quatitur Evangelii retundendus est muro. *Mater mea et fratres mei, hi sunt qui faciunt voluntatem Patris mei, qui in cœlis est.*

3. Similitudinibus duabus, altera ædificantis turrim, et computantis sumptus, altera bellaturi cum rege, ostendit Christus providentia opus esse in sequendo Christo, roburque animi expendendum esse, antequam se fatearis Christi sectatorum.

IN NATALI SANCTORUM PLURIMORUM.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI I, CAP. I : Benedictus Deus et Pater Domini.

1. Spes viva Christianus est, per hoc quod resurrexit Jesus Christus ex mortuis in hæreditatem immortalem, incontaminabilem et inmarcescibilem conservata in cœlis.

2. Per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei, si compatimur et conregnabimus, si comorimur et convivemus.

3. Christus nobis datus est in donum, ut sit sapientia, justitia, sanctificatio, et redemptio nostra, et in exemplum, ut passo in carne Christo nos eadem cogitatione armemur.

EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XII : Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes.

1. Similitudine habitus ministrantium, Dominus docet sedulitatem nostram, ut stenus in fide, vigilans in negotio salutis, mala non agamus et bonis operibus insudemus.

2. Optimus Christus voluit suos esse in hac sententia, ut exterritum illum judicii diem semper expectarent parati, ceu mox venturum. Et iu hac sen-

A tentia suis Petrum, Paulum, Hieronymum, et innumerabiles alios constat.

3. Hilarius sure diabolum intelligit secutus Origenem, alii exterritum diem, et per patrem familias unumquemque nostrum, dictum est autem omnibus: Vigilate, Mar. XIII. Nescitur dies nec hora. Mors est certa, incerta dies, incertior hora, consulat ergo animæ, qui sapit ille, suæ.

ITEM EVANGELIUM LUCÆ, CAP. XIX : Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam.

1. Paræcola de homine claro, de regno Christi agit, hoc est, de regno evangelico, in quod sermone prædicationis, publicani, meretrices, milites, Greci, Romani, Scythæ, Galli, Goths, Sarmatae, Germani, ac omnes sunt attrahendi. Hinc et Agarenicæ et Arabicæ studendum nobis esset (ne quid dicam de tribus celebribus linguis Hebreæ, Greca, Latina) ut Turcas et Agarenos aliquando in obedientiam fidei attrahere possemus. Fides enim per auditum fit, cui inseruit lingua, et pudor est ingens cum duodecim apostoli (ceu fermentum in tria sata farinæ positum) totum orbem fermentarent, quod nos Christiani innumerabiles adeo parum aut sane nihil fructificamus.

2. Regio longinquæ Ecclesia gentium est. Præclarus ille homo Christus abiit, ut plenitudo gentium intraret, revertetur, ut omnis Israel salvus fiat.

3. Doctrina pro ministris verbi, ut in negotio prædicationis evangelica simus quam maxime fideles et industrii et multis lucrificamus Christo, sic reportari immarcescibilem coronam, cum princeps pastorum redierit Christus Jesus verus ille homo nobilis et clarus. Alioqui Dei munus amittit qui habens non habet, id est, eo non utitur, et eo augetur, qui habens habet, id est, bene utitur.

IN NATALI PLURIMORUM MARTYRUM.

EPISTOLA PAULI AD HEBR., CAP. XI : Sancti per fidem vicerunt regna.

1. Quantam vim fides habeat, quæ substantia est earum rerum quæ sperantur, argumentum eorum quæ non videntur.

2. Exempla Veteris et Novi Testamenti adducuntur eximia, quibus majestas et potentia fidei ostenditur. Expugnaverunt regna Josue, David, operatus est justitiam Samuel, assecuti præmissiones rursus Josue, David. Occluserunt ora leonum David, Sampson, extinxerunt vim ignis Aaron, pueri in Daniele, effugerunt aciem gladii Elias et alii, incursiones averterunt exterorum Jonathas, Asa, Josaphat. Alii distenti. Vide Jeremias xx, Jud. xvi, Tob. ii, Job. xxx. Vide Chron. Eusebii, et lib. v Theodori, cap. 39, de variis generibus suppliciorum et exquisitionibus pœnarum, quibus pii excruciatu fuerunt.

3. Quæ apostolus hic fidei tribuit, Chrysostomus cruci Christi tribuit, vide Homilia 55, in Matthæum, quod signum et symbolum vocat salutis nostræ, nam passio Domini nostræ beatitudinis caput et origo est. Quando ergo te cruce signas (inquit) universam tecum crucis causam versa, et iræ et reliquarum passionum incendia extingue. Hoc signum priscis et nostris temporibus clausas januas reseravit, hoc venernorum vires extinxit, hoc ferocios bestias repressit, hoc lethales serpentium morsus curavit. Non simpli citer digito in corpore, sed magna fide in mente servare oportet, haec ille.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. V : Videns Jesus turbas.

1. Christus Jesus, coelestis doctor et orator summam cœlestis philosophia, hoc est explicacionem divinae legis clara brevitate et blandissimis invitationis et præmissionibus exponit.

2. Oratorum alii sunt, grandes, graves, copiosi, tenues, subtile, breves, interjecti, medii, Christus omnia est, et optimus, qui dicendo animos audiendum docet, delectat, permovet, promittens regnum celorum, consolationem, hæreditatem terræ, misericordiam.

ricordiani, visionem Dei, adoptionem filiorum Dei, mercedem multam in celis.

3. Paupertas spiritus radix est omnis boni, ut superbia mentis, et *μυραπονι*, radix omnis mali, hinc mala maxima, et quæ fere perniciem toti orbi intulerunt.

IN NATALI VIRGINUM.

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XIII : Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro.

1. Ut parabolis de grano sinapis et fermento magna Evangelii virtus ostenditur, que omnino totum orbem terrarum erat superatura, ita parabola thesauri et margaritæ ostendit Evangelium summi pretii esse, et debere rebus omnibus anteponi.

2. Prædicatio Evangelii in mundo abdita est et celata, et in prædicatione summa felicitas recondita, nec invenitur nisi curiose quæras, quemadmodum thesaurus in agro absconditus quæri solet.

3. Parabolam de sagena missa in mare Christus ipse interpretatur, ostendens multas perditionis vias, unde non injuria dictum est alibi latam esse viam illam quæ in perditionem adducit, etc., ut formidinem amplificet et incutiat. Hinc et fornacis meminit,

A doloris dentium, fletus, etc. Indignatio enim, ira, afflictio et anxietas adversus omnem animam hominis perpetratoris malum (*Rom. II*).

EVANGELIUM MATTHEI, CAP. XXV : Simile est regnum cœlorum decem virginibus.

1. Virginitas propter excellentiam suam præcepta non est, res sublimis quæ etiam apud veteres a priscis illis sanctisque viris coli non potuit. Hæc tamen ut sublimis virtus non sufficiet, nisi adsit opus fidei et labor charitatis.

2. Quisque pro se videat, ne erremus, *Deus non irridetur*, nullus nos defendere poterit si oculum non habuerimus in lampadibus.

3. Crebro repetit Christus Vigilate, quia nescitis diem neque horam, ostendens ignorantiam exitus ab hac vita utilem esse, igitur cum illo Paulino epilogo libet receptui canere : Vigilate, state in fide, viriliter agite, estote fortes, omnia nobis cum charitate flant, hæc est vita Christiana. Et sic qui vixerint, cum apparuerit Christus, habebunt fiduciam, nec pudecent ab eo, in adventu ejus, sed intrabunt cum sponso Christo ad nuptias.

SMARAGDI ABBATIS DIADEMA MONACHORUM.

[Ex Biblioth. Patr. max. tom. XVI.]

PROLOGUS R. P. SMARAGDI.

Hunc modicum Operis nostri libellum de multis dictis orthodoxorum, opitulante Christo, collegimus Patrum, et per eorum discurrentes florentia prata, bene olentes (veluti ad manum) collegimus flesculos : atque de illorum florigerio, benedictionibusque Domini pleno, ea (quæ necessaria monachis esse perspeximus) collegimus agro, et in hoc parvo studiamus congregare libello. Ea videlicet, quæ perfectorum monachorum corda demulcent, et ad desiderium patris cœlestis avidius sublimiusque erigant : infirmorum quoque monachorum corda confortant et terrent, ad regularemque perlucant commendationem. Et quia in regula beati Benedicti scriptum est, Mox ut surrexerint fratres a cœna, sedeant omnes in unum, et legat unus collationes vel vitas Patrum, aut certe aliquid quod edificet audientes : ideo nos et de collationibus Patrum, et de conversationibus et institutionibus eorum modicum, et de diversis Doctoribus in hoc libello congesimus plurimum, et sic eum in centum capitulis consummavimus totum. Et quia mos est monachorum, ut regulam beati Benedicti ad capitulum legant quotidie matutinum : volumus ut iste libellus ad eorum capitulum quotidie legatur vespertinum. Et quia in eadem beati Benedicti legimus regula, ut quidquid incheamus bonum a Deo illud perfici instantissima deponscamus oratione ; propterea in hoc libello de orationis officio capitulum ponimus primum.

C

CAPUT PRIMUM.

De oratione.

Hoc est remedium animæ ejus, qui vitiorum tentamentis exæstuat, ut quoties quolibet vitio tangitur, toties ad orationem se subdat, quia frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Tam perseveranter intendere oportet animum nostrum orando, atque pulsando, quousque importunas desideriorum carnalium suggestiones, quæ nostris obstrepunt sensibus, fortissima intentione supereamus : ac tandem insistere, quousque persistendo vincamus. Nam negligentes orationes nec ab ipso homine impetrare valent quod volunt. Quando quis orat, sanctum ad se spiritum advocat : at ubi veniret, confestim tentamenta dæmoniorum, quæ se mentibus humanis immersunt, præsentiam ejus ferre non sustinentes, effugiunt. Oratio cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecantis Deus intendit : sed orantis cor aspicit. Quod si cor tacite oret, et vox silent, quamvis homines lateat, Deum latere non potest, qui conscientia præsens est. Melius est autem cum silentio orare corde sine sono vocis, quam solis verbis sine intentu mentis. Voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Æternam etiam vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacentes. Si vero desideramus ex corde, etiam cum ore conticescimus, tacentes clamamus. (*Ireg., Moral. l. xxii, c. 18.*) Hinc est quod in ere-

mo populus vocibus perstrepit, et Moyses a strepitu v^erborum tacet: et tamen silens, aure divinæ pietatis auditur. Cui dicitur: *Quid clamas ad me* (*Exod. xiv.*)? Intus est ergo in desiderio clamor secretus, qui ad humanas aures non pervenit, et tantè auditum conditoris replet. Nunquam est sine gemitu orandum. Nam peccatorum recordatio mo^{re}rem gignit. (*Huc usque Greg.*) Dum enim oramus, ad memoriam culpam reducimus: et magis reos tunc nos esse cognoscimus. Ideoque cum Deo assistimus, gemere et flere debemus, reminiscentes quam gravia sint scelera quæ commisimus, quamque dira inferni supplicia, quæ timemus. Mens quam se in oratione offert, talem post orationem conservet. Nam nihil proficit oratio, si denuo committitur, unde jam venia postulatur. Ille enim precis desideratum effectum sine dubio percipit, qui quod brando ablui postulat, delinquendo non iterat. Tunc ergo veraciter oramus; quando aliunde non cogitamus. Nam revera, tunc impetranda divina munera credimus; quando simplici affectu assistimus, cum oramus. Quando autem stamus ad orationem, vigilare et incumbere ad preces toto corde debemus, ut cogitatio omnis carnalis et secularis abscedat: nec quidquam tunc aliud cogitat animus, quam id solum quod precatur. Ideo et sacerdos fratrum præparat mentes dicendo: *Sursum corda*, ut dum plebs respondet: *Habemus ad Dominum*; admoneatur, nihil aliud se quam Dominum cogitare debere. Qui l^editur, non desistat orare pro se l^edentibus, alioquin juxta Dei sententiam peccat, qui pro inimicis non orat (*Math. v.*). Sicut nullum proficit in vulnere m^edicamentum si adhuc in eo ferrum sit, ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc dolor in mente, vel odium manet in pectore. Libentius sacrificium orationis accipitur, quod (in conspectu misericordis judicis,) proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro adversariis impendat. Tantus esse debet orantis erga Deum affectus; ut non desperet precis effectum. Inaniter autem oramus, si speci fiduciam non habemus. Petat ergo (ait Apost. Jacob.) *unusquisque in fide, nihil dubitans* (*Jacob. i.*) Et Dominus, *Omnia quæcumque petitis in oratione, credentes accipietis* (*Math. xxi.*). Vénit quidam senex aliquando in montem Sinai, et cum exiret inde, occurrit ei frater in via, et ingemiscens dicebat seni: *Affligimur, Abba,* propter siccitatem, quia nobis non pluit. Et dixit ei senex: *Quare non oratis et rogatis Deum?* Et ille respondit: *Et oramus et deprecamur assidue Deum,* et non pluit. Et dixit senex: *Credo quia non oratis attentius.* Vis autem scire quia ita est? Veni, stenus pariter ad orationem. Et extendens in cœlum manus oravit, et statim pluvia descendit. Quod cum vidisset frater ille, timuit; et procidens adoravit sehem. Nam et Dominus discipulis ait: *Habete fidem.* *Amen dico vobis, quia quicunque huic monti dixerit, tollere et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, quoacunque dixerit, fieri ei* (*Marc. xi.*) Quod

A et factum precibus beati Patris Gregorii Neocasariensis legimus. Qui cum volens ædificare Ecclesiam in loco apto, videretque eum angustiorem esse quam res exigebat, venit nocte ad locum, et genibus flexis oravit Dominum, ut montem longius juxta fidem potentis ageret. Et mane facto, reversus invenit montem tantum spatii reliquissime structóribus Ecclesiæ, quantum opus habebat. Nam et sancta Scholastica manus et caput in mensam posuit, et ut plueret, oravit: et statim pluvia super illos de cœlo descendit. (*Rufin. lib. vii Hist.*) Nam et proinde tardius justorum exaudiuntur orationes: ut dum différuntur, majoribus præmiis cumulentur. Oratio namque privatis locis opportunius funditur, dum Deo tantum teste deponitur. Neque enim conciliat Deum multiplex orantis sermo: sed plura, sincera que orationis intentio. Interrogaverunt quidam Abbatem Macharium dicentes: *Quomodo debemus orare?* Et dixit eis senex: *Non opus est multum loqui in oratione, sed extendere manus frequenter, et dicere: Domine, sicut vis, et sicut scis, miserere mei.* Hinc beatus Benedictus ait: *Non in m^etiloquio, sed in puritate cordis, et compunctione lacrymarum, nos exaudiri sciamus.* Et ideo brevis debet esse et pura oratio, nisi forte ex affectu inspirationis divinæ gratiæ pretendatur. In conventu tamen omnino brevietur oratio.

CAPUT II.

De disciplina psallendi.

Oportet enim nisibus totis obediare illi, qui nos per Prophetam admonet dicens: *Psallite sapienter* (*Psal. xlvi.*), id est, non queramus sonum auris, sed lumen cordis: et quod lingua cantamus, opere compleamus. (*Basil. Reg. brev., 279.*) Cantat et sapienter, qui quod psallit intelligit. Nemo enim sapienter agit, qui quod operatur non intelligit. Quod enim est in omnibus cibis gustus, quo dignoscitur cuius saporis sit, hoc est et in verbis sanctæ Scripturæ, prudentia et sensus. Si quis ergo ita animam suam intendat in singula verba psalmodice, sicut gustus intentus est in discretione saporis ciborum: iste est qui complevit quod dicitur, *Psallite sapienter* (*Psal. xlvi.*). Bonum est corde semper orare, bonum etiam sono vocis, Deum spiritualibus hymnis glorificare. Nihil est sola voce canere, sine cordis intentione. Sed sicut ait Apost.: *Commonentes vosmetipos, psalmis, hymnis, et cantici spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo* (*Coloss. iii.*). Hoc est, non solum voce, sed corde psallentes. Unde et alibi: *Psallam spiritu, psallam et mente* (*I Cor. xiv.*). Si igitur orationibus regimur, ita psalmonum studiis delectamur. Psallendi enim utilitas tristia corda consolatur, gratiore mentes facit, fastidiosos deliciat, inertes exuscitat, peccatores ad lamenta invitat. Nam quamvis dura sint carnalium corda, stimulat ut psalmi dulcedo intonuerit, ad affectum pietatis animum eorum inflectit. Dum enim Christianum non vocis modulatio, sed tantum verba divina quæ ibi dicuntur, debeat: commovere, nescio quo tamē

pacto quam modulatione canentis major nascitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur qui cantus suavitate commoti, sua crimina plangunt, atque ex ea parte magis flectuntur ad lacrymas, ex qua psallendi insonuerit dulcedo suavissima. Oratio in praesenti tantum pro remedio peccatorum effunditur, psalmorum autem decantatio perpetuam Dei laudem demonstrat in gloriam sempiternam, sicut scriptum est : *Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te* (*Psal. lxxxiii*). Cujus operis ministerium quicunque fideliter intentaque mente exsequitur, quodammodo Angelis sociatur. Unde et in alio loco idem Psalmographus ait : *In conspectu Angelorum psallam tibi* (*Psal. cxxxvii*). Psalmodie hic virtus ostenditur, ut qui puro corde inter homines psallit, etiam sursum cum Angelis canere videatur. Hinc et Apostolus ait : *Commonentes vosmetipos, psalmis, hymnis, et cantis spiritualibus : cantantes in cordibus vestris Deo* (*Coloss. iii*). Et canere igitur, et psallere, et laudare Dominum magis animo, quam voce debemus. Hoc est quippe quod dicitur cantantes in cordibus vestris. Vox etenim psalmodiae cum per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Deo ad cor iter paratur, ut intentæ menti, vel prophetæ mysteria, vel compunctionis gratiam infundat. Unde scriptum est : *Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter est quo ostendam illi salutare Dei* (*Psal. xlix*). Et illud : *Cantate Domino, psalmum dicite nomini ejus, iter facite ei, qui ascendit super occasum : Dominus nomen illi* (*Psal. lxxvii*). Ipse etenim super occasum ascendit, qui mortem resurgendo calcavit. Cui dum cantamus, iter facimus, ut ad nostrum cor veniat, et sui nos amoris gratia accendat.

CAPUT III.

De lectione.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur. Utrumque bonum, si liceat : si non liceat, melius orare quam legere. Qui vult cum Deo semper esse, frequenter debet orare, frequenter et legere. Nam cum oramus, ipsi cum Deo loquimur : cum vero legimus, Deus nobiscum loquitur. Omnis profectus, ex lectione et meditatione procedit. Quæ enim nescimus, lectione discimus : quæ autem didicimus, meditationibus conservamus. Geminum confert dominum lectio sanctorum Scripturarum. Sive quia intellectum mentis erudit; seu quod a mundi vanitatibus abstractum hominem, ad amorem Dei perdicit. (*Isid. l. iii, Sent. c. 8.*) Geminum est etiam lectionis studium. Primum quomodo intelligentur scriptura : secundum, qua utilitate, vel dignitate dicuntur. Nam rationabiliter erit quisque prius promptus ad intelligendum quæ legit; deinde idoneus ad proferendum quæ didicit. Lex enim Dei, et præmium habet, et pœnam legentibus eam. Præmium, in iis qui eam bene vivendo custodiunt; pœnam vero, in iis qui eam male vivendo contemnunt. Scriptura sacra lectoris sui animum ad coelestem patriam vocat, atque a terrenis desideriis ad su-

A perna amplectenda cor legentis immutat, dictisque obscurioribus exercet, et parvulis humili sermone blanditur : et usu legendi fastidium tollit lector. Quia nimur quos verbis humilibus adjuvat, sublimibus levat. Scriptura sacra aliquo modo cum legentibus crescit, a rudibus lectoribus quasi recognoscitur, et tamen a doctis semper nova reperitur. Ad Ezechielem prophetam dicitur : *Fili hominis, quodcumque inveneris comedere* (*Ezech. iii*). Quidquid enim in sacra Scriptura invenitur, edendum est : quia et ejus parva simplicem componunt vitam, et ejus magna subtilem aedificant intelligentiam. Praecepta Scripturæ sacræ legendo, reviviscimus, qui mortui in culpa jacehamus. Unde Omnipotenti Domino per Psalmistam dicitur : *In eternum non obliiscar sermones tuos : quia in ipsis virificasti me* (*Psal. cxviii*). Sancta Scriptura in tenebris vite praesentis facta est nobis lumen itineris. Hinc enim Petrus ait : *Cui benefacitis intendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco* (*II Petr. i*). Cum legenti cuilibet sermo Scripturæ sacræ tepidus videtur, sensus divini eloquii ejus mentem non excitat, et in cogitatione sua nullo intellectu luminis emicat. At vero si bene vivendi ordines querat, et per gressum cordis inveniat quemadmodum pedem boni operis ponat, tantum in sacro eloquio profectum invenit, quantum apud illum ipse proficerit. Plerumque sit, ut Scripturæ sacræ verba esse mystica quisque sentiat, si accensus supernæ contemplationis gratia, semetipsum ad coelestia suspendat. Mira enim atque ineffabilis sacri eloquii virtus agnoscitur, cum superno amore legentis animus penetratur.

CAPUT IV.

De dilectione Dei et proximi.

(*Isid., l. ii Sent. c. 3.*) Charitas in dilectione Dei et proximi consistit. Servat autem in se dilectionem Dei qui a charitate non dividitur proximi. Qui a fraterna societate secernitur, a divinae charitatis participatione privatur. Nec poterit Deum diligere, qui noscitur in proximi dilectione errare. Christus, Deus et homo est. Totum ergo Christum non diligit, qui hominem odit. (*Isid. ibid.*) Quamvis ergo nonnulli fide atque operibus sanctis videantur esse particeps : tamen quia privantur charitate fraternæ dilectionis, nullum habent incrementum virtutis. Nam (sicut Apostolus ait) : *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest* (*I Cor. xiii*). Sine amore charitatis quamvis quisque recte credit, ad beatitudinem pervenire non potest. Quia tanta est charitatis virtus, ut etiam prophetia et martyrium sine illa nihil esse credantur. Nullum præmium charitate pensatur. Charitas enim virtutum omnia obtinet principatum. Unde et vinculum perfectionis charitas ab Apostolo dicitur (*Coloss. iii*) eo quod universæ virtutes ejus vinculo religentur. (*Huc usque Isid.*) Prima virtus obedientiae in charitate est. Quæ videlicet charitas in duobus præceptis distinguitur, ut Deus et proximus diligatur : et recta operatio ex decalogi com-

pletione perficitur, ut cum bona agi cœperint, mala iam nulla perpetrantur. Duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei, et dilectio proximi, per quæ nos sacræ scripturæ dicta vivificant: quia dilectionem Dei et proximi capimus in eloquiis divinis. (*Greg., Moral. l. vii, c. 10.*) Per amorem Dei amor proximi gignitur, et per amorem proximi amor Dei nutritur. Nam qui amare Deum neglit, profecto diligere proximum nescit. Tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in ejusdem dilectionis gremio prius proximi charitate ligamur. Quia ergo amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem Dominus: *Diliges proximum tuum, præmisit dicens: Diliges Dominum Deum tuum* (*Math. xxii; Luc. x; Deut. vi*), ut videlicet in terra pectoris nostri prius amoris sui radicem sisteret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Amor Dei proximi amore coalescit, sicut testatur Joannes, qui quosdam increpat dicens: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* (*Greg. loc. cit.*) Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permittatur (*I Joan. iv*). Sæpe omnipotens Deus, ut quantum quisque a charitate Dei et proximi longe sit, vel in ea quam profecerit, notum facit. Miro ordine cuncta dispensans, alios per flagella deprimit, alios successibus fulcit. Et dum quosdam temporaliter deserit, in quorumdam cordibus quod malum latet, ostendit. Nam plerunque ipsi nos micros insequantur, qui felices sine comparatione coluerunt. Inoffenso pede iter nostrum in terra agitur, si Deus et proximus integra mente diligentur. Nec Deus enim vere diligitur sine proximo, nec proximus vere diligitur sine Deo. Sanctus Spiritus secundo legitur discipulis datus: prius a Domino in terra degente (*Joan. xx*), postmodum a Domino, cœlo præsidente (*Act. ii*). In terra quippe datur spiritus, ut diligatur proximus: e cœlo vero, ut diligatur Deus. Sed cur prius in terra, postmodum e cœlo, nisi quia patenter datur intelligi, quod juxta Joannis vocem: *Qui fratrem suum quem videt non diligit, Deum quem non videt, quomodo potest diligere* (*I Joan. iv*)? Amemus et amplectamur proximum, qui juxta nos est, ut pervenire valeamus ad amorem illius qui super nos est. Meditetur mens in proximo, quod exhibeat Deo, ut perfecte mereatur in Deo gaudere cum proximo. Tunc enim ad illam supernæ frequentiæ letitiam pervenieamus, de qua nunc sancti Spiritus pignus accepimus, si ad istum finem, scilicet ad dilectionem Dei et proximi, toto amore tendamus. Omne mandatum de sola dilectione est, et omnia unum præceptum sunt. (*Greg. hom. 27 in Ev.*) Quia quidquid præcipitar, in sola charitate solidatur. Præcepta ergo Dominiæ, et multa sunt, et unum. Multa per diversitatem operis, unum in radice dilectionis. Qualiter dilectio Dei et proximi sit tenenda, ipse insinuat, qui in plerisque Scripturæ suæ sententiis, et amicos jubet

A diligi in se, et inimicos diligi propter se. Diligamus ergo, dilectissimi fratres, Dominum Deum nostrum sicut ille præcepit; scilicet, *ex toto corde, tota anima et tota virtute nostra diligamus*, quia ille prior dilexit nos (*Deut. vi; Matth. xxii; Luc. x*). Sic enim Joannes ille, qui super illum dilectionis fontem in cœna recubuit, in epistola sua ait: *Fratres, diligamus Dominum, quoniam ille prior dilexit nos* (*I Joan. iv*). Neque enim poterat Dominum fragilitas humana diligere, nisi ille primum naturam diligenter nostram. Dilexit etiam nos prius quam essemus, et ideo ut essemus creavit, vivificavit, nutritivit, custodivit, et ad lavacrum regenerationis perdixit, renovavit, gubernavit, et ad intelligibilem ætatem perdixit. Haec enim omnia nobis misericorditer, et per nimfam dilectionem perfecit. Aperiamus ergo oculos cordis nostri, dilectissimi fratres, et in tantum nos a Jesu Christo Domino nostro cognoscamus esse dilectos, ut pro nobis ejus sanguinem fusum non dubitemus. Suspenderamus corda nostra ad dilectionem Creatoris nostri, et non ad modicum aut ex aliquo: *Sed ex toto corde, tota anima, et tota virtute diligamus eum* (*Deut. vi; Matth. xxii; Luc. x*), et nullius rei dilectionem præponamus dilectioni Domini nostri Jesu Christi. Ipse enim ait: *Qui diligit patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus* (*Matth. x*). Vere enim si Deum toto corde diligamus, dilectioni ejus nec parentum, nec amicorum, nec filiorum dilectionem præferre debemus. Sed si diligimus Dominum, necesse est ut (sicut nosmetipso) diligamus et proximum, quia in his duobus præceptis tota lex pendet et Prophetæ (*Matth. xxii; Rom. xiii*). Ergo legem et Prophetas non implet, qui Deum proximumque non diligit. Scriptum est enim. *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum* (*I Joan. iv*). Et in hoc cognoscunt omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem (*Joan. xiii*). Et illud: *Charissimi, diligamus nos invicem, quoniam charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est, ei cognoscit Deum* (*I Joan. iv*). Si diligas invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est (*Ibid.*). Beata est ergo dilectio charitatis, quæ omnes amplectitur, omnes diligit, omnes fovet. Vere beata, quæ nutrit virtutes, et delet peccata. Opprimit iram, excludit odia, expellit avaritiam, comprimit rixam, et fugat pariter omnia vitia. *Omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat* (*I Cor. xiii*). Inter opprobria secura est, inter iras placida, inter odia benefica, in veritate firma. A pravis impugnatoribus non diripitur, a latronibus non furatur, ab incendio non crematur, ab hæresi non dividitur. Individua stat, inexpugnabilis manet, inexplicabilis durat, inconcussa perseverat, incorrupta lastatur. Ligamentum est enim omnium virtutum, glutinum animarum, concordia mentium, et societas electorum. Ne adversitatibus frangatur, fortiter mentem roborat: ne prosperitatibus elevetur, caute temperat: ne ab ira superetur, rationabiliter reprimit.

Vere hæc (ut video) nobilissima et excellentissima virtus est. Teneamus ergo eam, fratres, virtute qua possumus, ut nobiscum sit, nobiscum maneat, nobiscum surgat, nobiscum pergit, nobiscum letetur et convivetur. Decet enim in fratrum congregatiōne tam regiam jugiter inesse virtutem.

CAPUT V.

De observatione mandatorum Dei.

Post exsecutionem dilectionis, videamus quid nobis observandum ipse auctor præcipiat dilectionis. Ait enim : *Si diligitis me, mandata mea servate, et ego rogaro Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobis in æternum* (*Joan. xiv.*). Attendamus ergo, fratres, quantum nos diligt Dominus noster Jesus Christus, qui cum promissione a nobis suam exigit dilectionem, et Spiritum sanctum dicit B nobiscum esse in æternum mansurum, si post dilectionem suam mandata ejus servaverimus. Ab ipso enim nobis omnia bona largiuntur, et velle bonum et operari, ab illo prius donatur nobis. Diligimur eum ab illo; ut diligamus illum; amamus ab eo, ut auemus eum. Cognoscimur, ut cognoscamus: adjuvamur ut operemur, et operantibus di- temur. Ergo si nos dilectio Dei proximique demul- cet, consequens est ut faciamus quod ille præcepit. Quia in tantum diligimus, in quantum facimus. Neque enim potest sincere Deum diligere, qui mandata ejus fideliter non implet. Ipse enim ait : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Et qui non diligit me sermones meos non servat* (*I Joan. ii.*) Joannes quoque Apostolus dilectione Domini repletus, in Epistola sua ait : *In hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observamus* (*I Joan. ii.*). Qui dicit se nosse Deum et mandata ejus nos custodit, mendax est, et in eo veritas non est. Qui servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est (*I Joan. ii.*). De se quoque Job ait : *Vestigia Dei secutus est pes meus. Viam ejus custodivi, et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum ejus non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris ejus* (*Job. xxiii.*). Ipse quoque Dominus de dilectione sui, atque mandatorum suorum observatione, populum Israeliticum admonens, dicit : *Et nunc Israel audi præcepta et iudicia, quæ ego doceo te hodie, ut facias ea vivas in eis* (*Deut. iv.*). *Observa et cave, ne quando obliviscaris Domini Dei tui, et negligas mandata ejus atque iudicia, et cæmonias quas ego præcipio tibi hodie* (*Deut. viii.*). Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petuit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et ambules in viis ejus, et diligas eum ac servias ei in toto corde tuo, et in tota anima tua, custodiasque mandata et cæmonias ejus, quas ego præcipio tibi hodie, ut bene sit tibi (*Deut. x.*). Si autem audieris, ut facias omnia mandata ejus; faciet te Dominus excelsiorem cunctis gentibus quæ versantur in terra. Benedictus eris in civitate, et benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, et fructus terra tue. Miser Dominus super cellaria tua,

A et super omnia opera manum tuarum, benedictionem (*Deut. xxviii.*). Ille et Joannes Apostolus ait : *In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, et mandata ejus faciamus. Hæc enim charitas Dei, ut mandata ejus custodianus, et mandata ejus gravia non sunt* (*I Joan. v.*). Ille et ipse Dominus ait : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit* (*Joan. xiv.*). (*Greg. hom. 30 in Ev.*) Probatio ergo dilectionis, exhibito est operis. Vere enim Deum diligimus, si mandata ejus observantes, a nostris nos voluntatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria defluit, profecto Deum non amat, quia ei in sua voluntate contradicit.

CAPUT VI

De timore

Scriptum est enim : *Initium sapientiae timor Domini* (*Psal. cx.*). *Timor Domini gloria, et gloriatio, et latitudo, et corona exultationis. Timor Domini delebit cor: et dabit latitudinem et gaudium, in longitudinem dierum* (*Eccli. 1.*). *Time Dominum, et recede a malo* (*Prov. iii. vers. 13 et 20*), quia timenti Deum bene erit in extremis, et in diebus consummationis illius benedicetur. *Plenitudo sapientiae timore Deum* (*Eccli. 1.*). Generatio sapientiae, timor Domini, divitiae, et vita, et gloria. *Timor Domini expellit peccatum, et reprobavit vitium, cautum facit hominem atque sollicitum. Nam qui sine timore est, non poterit justificari. Quia ubi timor non est, ibi dissolutio vite est. Ubi timor non est, ibi sceleratio est. Ubi timor non est, ibi scelerum abundantia est. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: et qui diligunt eum, conservabunt viam ejus. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent Dominum custodient mandata ejus, et patientiam habebunt usque ad inspectionem ejus* (*Eccli. 11.*). Timor Domini, non despiciere justum hominem pauperem, et non magnificare virum pejorem divitem. David enim dicit : *Serrite Domino in timore, et exultate ei cum tremore* (*Psal. ii.*). Et, *Timete Dominum, omnes sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum* (*Psal. xxxiii.*). Et, *Beati omnes qui timent Dominum: qui ambulant in viis ejus* (*Psal. cxxvii.*). Moyses quoque ait : *Post Dominum Deum vestrum ambulate, et ipsum timete, et præcepta ejus custodite, et acquiescite illi* (*Deut. xiii juxta LXX.*). Apostolus quoque dicit : *Cum timore et tremore restraint ipsorum salutem operamini* (*Phil. ii.*). Iterum Salomon ait : *Corona sapientiae timor Domini, replens pacem et salutis fructum: utraque autem sunt dona Dei* (*Eccli. 1.*). *Metuentes Dominum sustinetis misericordiam ejus, et non deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis Dominum, credite illi: et non evanescatur merces vestra. Qui timetis Dominum, diligite illum: et illuminabuntur corda vestra* (*Eccli. 11.*). Beatus cui donatum est habere timorem Dei. Timor Domini sicut paradisus benedictionis, et super omnem gloriam operuerunt illum (*Eccli. xl.*). In timoris etenim laude adhuc Salomon ait, *Timor Domini apponet dies* (*Prov. 1.*). Timeamus, ergo fratres, illo timore Do-

mini, qui sanctus permanet in seculum seculi (*Psal. xviii*) ; illo casto timore qui nobis ad dies temporis hujus adjiciat dics aeternos, dies perpetuos, dies permanentes et immortales, imo diem unum sine vespera et infinitum, diem felici gaudio plenum, indeficienti luce resertum, angelico comitatu suffultum; diem inquam, quem nox non interpolat, tenebra non obscurant, nubilum non offuscat, importabilem non efficit calor aestatis, pigrum non reddit frigus hie-mis; dies qui nobiamet unus erit cum sanctis, communis cum angelis, aeternus cum utrisque; qui nobis cum felici gaudio consortium tribuat angelorum, et socios faciat patriarcharum, in numero computet prophetarum, in exultatione socios faciat apostolorum. Et quia apostolus Joannes in canonica dicit : *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas forsitan mittit timorem, et quia timor paenam habet, et qui timet, non est perfectus in charitate* (*I Joan. iv*), necesse est duos discrete et diligenter intelligamus timores. Duo sunt igitur timores. Unus quo timent homines Deum, ne mittantur in gehennam. Ipse est timor ille, qui introduxit charitatem, sed sic venit ut exeat. Si enim adhuc propter poenas times Deum, nondum amas, quem sic times: non bona desideras, sed mala caves. Sed ex eo quod mala caves, corrigis te, et incipis bona desiderare. Cum bona desiderare coepis, erit in te timor sanctus, ille scilicet, ne ipsa bona amittas, non ne mittaris in gehennam, sed ne te deserat presentia Domini, quem amplecteris, quo aeterno frui desideras. Frater quidam interrogavit senem dicens: Quomodo C venit timor Domini in animam? Et dixit senex: Si habet homo humilitatem, et paupertatem, et non judiceat alterum; sic venit in eum timor Dei. Dixit quidam senex: Timor et humilitas, et egestas virtualium, et planctus maneat in te. Et aliis senex dixit illud: *Quidquid odio habes, alii ne facias* (*Tob. iv*). Si odio habes eum qui tibi male loquitur, ne tu male loquaris de aliquo. Si odio habes eum qui tibi calumniam facit, ne tu calumniam facias alicui. Si odio habes eum qui te in contemptu ducit, aut injuriis appetit, nihil tu horum facias cuiquam: Qui ergo verbum istud custodire potest, sufficit ei ad salutem. Dixit quidam senex: Vita Monachi haec est. Operatio, obedientia, meditatio, et ut non judicet, non obloquatur, non murmuraret. Scriptum est enim: *Qui diligitis Dominum, odite malum* (*Psal. xcvi*). Monachi vita haec est, non ingredi cum iustis, neque videre oculis suis mala, neque curiose agere, neque audire inania, neque aliena rapere, sed magis sua tribuere, neque superbire corde, neque cogitatione malignari, neque ventrem implere, sed cum discretione omnia agere. Ecce in his est monachus. Dixit Abbas Jacob: Quia sicut lucerna obscurum cubiculum illuminat, ita timor Domini, si venerit in cor hominis, illuminat eum, et docet omnes virtutes et mandata Dei. Interrogaverunt quidam patrum Abbatem Macharium Aegyptium, dicentes: Quomodo et quando manducas, et quando jejunas,

A corpus tuum siccum sic est? Et dixit eis senex: Sicut lignum in manu hominis quo frutices in igne versantur arescit, ita si homo habuerit mentem suam in timore Dei, ipse timor Dei ossa ejus consumit.

CAPUT VII.

De sapientia qua Christus est.

Corona sapientiae (ut ait Scriptura) *timor Domini est, et initium sapientiae, timere Deum, et plenitudo sapientiae, et radix sapientiae timor Domini est* (*Eccli. 1*). Timeamus ergo, charissimi, Dominum, et animas nostras preparemus, ad excipiendam sapientiam, ut sapienter, et pie, et juste viventes, cum ipsa sapientia, regna mereamur possidere perpetua. Sic enim scriptum est: *Qui custodierint illam, justificabuntur ab ea, et facile videbitur ab iis qui diligunt eam, et invenietur ab iis qui querunt illam* (*Sap. vi*). Scriptum est enim: *Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regna perpetua* (*Ibid.*). Propterea ait Salomon: *Optavi, et datus est mihi sensus: invocavi, et venit in me spiritus sapientiae, et proposui pro luce habere illam. Super salutem et omnem pulchritudinem dilexi illam, quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius, et laetatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia. Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, particeps facti sunt amicitiae Dei. Est enim in illa spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, discretus, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil retat benefaciens, humanus: stabilis, secutus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, et qui capiat omnes spiritus, intelligibilis. Nam omnibus mobilibus, mobilior est sapientia. Vapor est enim virtutis Dei et emanatio claritatis omnipotentis Dei sincera. Candor est enim lucis aeternae, et speculum sine macula Dei maiestatis, et imago bonitatis illius* (*Sap. vii*). Est enim (ut dicitur) *haec speciosior sole, et super omnem stellarum dispositionem luci comparata invenitur prior. Laci enim succedit nox, sapientia autem vincit malitiam* (*Ibid.*). Ut enim dicitur: *Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suariter. Sovrastat enim et sapientiam docet, et justitiam et virtutem quibus utilius nihil est in vita hominibus* (*Sap. viii*). Thesaurus enim magnus est sapientia, quam qui invenierit, inveniet vitam: et qui possederit illam, immortalitatis habebit coronam. Ipsa est enim qua stabiles facit in fide, certos in verbo, dulces in colloquio, hilares in dato, in misericordia humanos, in respondendo suaves, in discernendo sagaces, in prosperitate mites, in adversitate securos, acutos in sensu, perlucidos in facto, candidos in vultu, et fortes in conflictu (*Ibid.*). Unde ergo sapientia renit, et quis est locus intelligentiae? Abscondita est ab oculis omnium viventium. Deus intelligit viam ejus, et ipse novit locum illius. Ipse enim dixit homini: *Ecce timor Domini, ipse est sapientia, et recedere a malo intelligentia* (*Job. xxviii*). Diligamus ergo eam, fratres, ut diligamus ab ea. Ipsa enim sapientia qua Christus

est, dicit: *Ego sapientia habito in consilio, et eruditus in integrum cogitationibus. Meum est consilium et aequitas, mea est prudentia, mea est et fortitudo. Ego diligentes me diligo, et qui manu vigilaverint ad me, invenerint me. Mecum sunt divitiae et gloria. Melior est fructus meus auro et lapide pretioso. In viis justitiae ambulo, ut ditem diligentes me, et thesauros eorum repleam* (*Prov. viii*). Diligit enim Deus illum qui diligit sapientiam. Sapientia enim filii suis vitam præparat, diligentibus se justitiam ministrat, amantibus se prudentiam donat. In tentatione cum illo ambulat, et iter directum illi præparans, absconsa sua denudat, illi scientiam et intellectum prudentiae thesaurizat. Ergo qui tenuerit illum, vitam hæreditabit æternam.

CAPUT VIII.

De prudentia.

Prudentia namque ornamentum est omnium virtutum, gloria verbi, decusque sermonis, sicut scriptum est: *Ornamentum aureum prudenti, doctrina, et quasi brachiale in brachio dextro* (*Eccli. xxi*). Prudentia custos est oris, gubernatio actionis, temperantia cordis, moderatio linguae, omniumque statera verborum, et ponderatio rerum. Sic enim scriptum est: *Verba prudentium statera ponderabuntur* (*Eccli. xxi*). Hinc et Paulus ait: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut scialis quomodo oporteat vos saevisque respondere* (*Col. iv*). Diligamus et nos, fratres, hanc clarissimam virtutem, quæ nobis gubernationem animi disponat, et discretionem mentis confirmet. Sic enim scriptum est: *Qui sapiens est, multa gubernatur prudentia* (*Prov. xli*). Diligamus prudentiam quæ gressus operis nostri dirigat, et actus cogitationis disponat. Scriptum est enim: *Vir prudens dirigit gressus suos* (*Prov. xv*). Diligamus prudentiam quæ nobis spiritalem ædificet domum, et ædificatam sublimiter roboret. Scriptum est enim: *Sapientia edificabit domus, et prudentia roborabitur* (*Prov. xxiv*). Diligamus prudentiam, quæ nobis ornamenti morum, et copiam ministret virtutum, quæ ori nostro legem veritatis insinuet, et sermonem sapientiae et intellectus multipliciter adornet, sermonibus nostris aureum ornamentum imponat, et labiis nostris munus argenteum conferat: moribus nostris jugem custodiam, congruam ministret et gloriam.

CAPUT IX.

De simplicitate.

Magna est quidem prudentiæ virtus, sed necesse est ut simplicitatis virtute temperetur. Sic enim Dominus in Evangelio ait: *Estate prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae* (*Math. x*). Et de Job simplici viro, Dominus ad diabolum ait: *Nunquid considerasti serrum meum Job, quod non sit similis ei super terram, simplex, rectus, et timens Deum, et recedens a malo* (*Job. i*)? Diligamus ergo, fratres, hanc magnam virtutem, quæ de Altissimi thesauro prodit, quæ quamvis omnibus Christianis, maxime autem necessaria est monachis, qui vite præpositum simplicitatis ornare debent officio.

A Scriptum est enim: *Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis querite illum, quoniam inventur ab iis qui non tentant illum: appareat autem eis qui fidem habent in illum* (*Sep. i*). Diligamus ergo simplicitatem cordis, ut ab illa actus nostri dirigantur in viam salutis. Scriptum est enim: *Simplicitas justorum dirigit eos* (*Prov. xi*). Obediamus verbis Pauli prædictoris egregii, qui nos admonet, dicens: *Volo vos sapientes esse in bono, simplices in malo* (*Rom. vi*). Debetenim electorum corda prudentia in bonum jugiter acuere, et simplicitas ab acumine prudentiae temperare, ne aut prudentia modum rectitudinis excedat, aut simplicitas ignorantiae fallacia torpescat. (*Greg., l. v, Moral., c. 3.*) De Jacob enim legitur: *Quod esset vir simplex, et in domo habitans* (*Gen. xxv*), quia nimirum omnes qui in curis exterioribus spargi refugiunt, simplices in cogitatione, atque in conscientiæ suæ habitatione consistunt, ne dum ad multa foris inhiant, a semetipsis alienati cogitationibus recedant. Curramus ergo per simplicitatis itinera, ut ad perennitatis per eam citius pervenire mereamur patriam, ubi immortalitatis stolam et simplicitatis recipere mereamur præmia.

CAPUT X.

De patientia.

De hac virtute patientie sic Dominus ait: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (*Luc. xxi*). Et Paulus discipulus ejus dicit: *Induite vos sicut electi Dei, sancti et dilecti viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes invicem in charitate* (*Col. iii; Ephes. iv*). Salomon quoque ait: *Doctrina viri per patientiam noscitur, et gloria ejus est iniqua prætergredi* (*Prov. xix*). Jacobus Apostolus prædicans ait: *Patientia autem opus perfectum habeat, ut sitis perfecti et integri, in nulla deficientes* (*Jac. 1*). Et Paulus iterum dicit: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipe infirmos, patientes estote ad omnes* (*I Thess. v*). Curramus ergo, dilectissimi fratres, per hanc patientiæ viam, et diligamus eam, quia non habet offendiculum, sed plenum et æternum per se currentibus in futuro retribuet gaudium. Magna est enim, fratres, virtus patientie, quæ lædentes se non lredit, sed diligit: quæ injurianti se injurias remittit, non redit: cui nocere potest non nocet, sed parcit. Radix enim omnium et custos virtutum, patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras (*Luc. xxi*). Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstravit: quia in ipsa possidere nosmetipsos docuit. (*Greg., past. Curæ p. iii, adm. 10; Cypr. de bono Pat.*) Patientia autem vera, est aliena mala æquanimiter perpeti: et contra eum qui mala irrogat, dolore nullo moveri. Patientie ergo virtus est, fratres, quæ nos Deo commendat, et a malis omnibus custodit, et servat. Ipsa est quæ iram temperat, linguam refrenat, et mentem gubernat. Ipsa est quæ pacem custodit, disciplinam moderate peragit, libidinis impetum frangit, violentiam

comprimit, et incendium simultatis extinguit. Coeret potentiam divitum, resovet inopiam pauperum, facit humiles in prosperis, fortes in adversis, contra injurias et contumelias mites. Tentationes expugnat, persecutio tolerat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta fortiter munuit, incrementa spei nostræ sublimiter provehit, et actus vite nostræ dirigit. Ipsa nos ut tenere possimus viam Christi, patienter gubernat, et ut filii Dei perseveremus, immobiliter confirmat. Hanc enim virtutem, fratres dilectissimi, cum gaudio diligere, et totis viribus amplecti debemus. Cito enim fructum patientiae, ejusque præmium recipiemus, si cum illa usque in finem perseveremus. Sic enim et Jacobus apostolus ait: *Ecce iudex ante januam assistit, et robis præmia patientia, et adversariis vestris pœnam quam merentur, restituat* (*Jacob.* v). Ante januam dicit, quia proximus nobis est, et paratus Dominus Jesus Christus, et ad dimittenda nobis rogantibus delicta, et ad reddenda patientiae præmia. Dicebant de abate Isidoro, qui erat presbyter in Scythia: quia si quis habuisset fratrem infirmum, aut pusillanimem, aut injuriosum, et volebat eum expellere foras, ille dicebat: Adducite eum ad me. Et apprehendens, cum patientia sua curabat animum fratris illius. Venerunt aliquando latrones in monasterium cuiusdam senis, et dixerunt ad eum: Omnia quæcumque in cella tua sunt tollere venimus; et ille dixit: Quantum vobis videtur, filii, tollite. Tulerunt ergo quæcumque inventerunt in cella, et abierunt. Obliti sunt autem ibi saccellum qui erat absconditus in cella. Senex vero secutus est, post eos clamans et dicens: Filii, tollite quod oblii estis in cella. Illi vero admirantes patientiam ejus, revocaverunt et restituerunt omnia in cella ejus. Et poenitentiam egerunt omnes ad invicem dicentes: *Hic vere homo Dei est.*

CAPUT XI.

De humilitate.

Hæc virtus humilitatis, quamvis omnium esse debeat Christianorum, maxime autem in cordibus habitare, et requiescere debet monachorum. Unde Isidorus ait (*Sent. l. III, c. 19*): Summa monachi virtus, humilitas; summum vitium ejus, superbia est. Tunc autem se quisque monachum judicet, quando se minimum existimaverit, etiam cum majora virtutum opera gesserit. Qui mundum deserunt, et tamen virtutes præceptorum sine cordis humilitate sequuntur, isti quasi de celso gravius corruunt, quia deterius per virtutum elationem deficiuntur, quam per vitia prolabi potuerunt. Semper conscientia servi Dei humiliis esse debet et tristis, scilicet ut per humilitatem non superbiat, et per utilē mōrem cor ad lasciviam non dissolvat. (*Huc usque Isid.*) De hac summa virtute Dominus ait: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur* (*Luc. xviii*). Hinc et Jacobus apostolus ait: *Glorietur autem frater humiliis in exaltatione sua* (*Jacob. 1*). Quia omnis frater qui adversa humiliiter pro Domino suffert, sublimiter ab illo regni præmia percipiet. Hinc et be-

A tus Petrus apostolus ait: *Quia Deus superbis resistit, humiliis autem dat gratiam* (*I Petr. v*). Omnes enim dicit, seniores scilicet, et adolescentes, quibus invicem videtur humilitatis insinuare virtutem: et his videlicet regendo, et illis humiliiter obsequendo. Omnes ergo humilitatem in alterutrum vel exemplo, vel etiam verbo docet insinuare, quia nimis omnibus superbis vitium (quod angelos de caelo dejecti) noverat esse cavendum. Et quæ sit gratia, quam humiliis promittit donandam, sequenter exponit dicens: *Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis* (*I Petr. v*). Hanc ergo gratiam humiliis tribuit, ut quo magis humiliati fuerint tempore certaminis propter ipsum, eo gloriosius exaltentur tempore retributionis ab ipso. B Hinc Psalmista ait: *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, et humiliis spiritu salvabit* (*Psalm. xxxiii*). Omnis autem humilitas non tam in sermone quam in mente est, ut humiles nos conscientia noverit, et nunquam nos vel scire vel intelligere, vel esse aliquid existimemus. Mirabiliter enim culmen humilitatis rex et propheta David retinebat, cum diceret: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elevati sunt oculi mei* (*Psalm. cxxx*), etc. Ipse iterum ait: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (*Psalm. l*). Et iterum: *Vide humilitatem meam et laborem meum, et dimite omnia delicta mea* (*Psalm. xxiv*). Si ergo humiliatum cor sacrificium Deo est, sacrificium obtulit quando dixit: *Domine, non est exaltatum cor meum*, etc. Quod si aliquis eremita cellulæ sue vacans, talia diceret, magna patientiae laude fulgeret, sed quia hoc purpuratus rex et eximus prophetarum dicebat, humilitatis ejus exemplum per universum mundum diffusa laudet Ecclesia. Quæ ideo maxime inter virtutes eximias humilitas honorata consurgit, quoniam eam dignatio majestatis assumpsit. Dixit abbas Antonius (*Athan. in Vit. Anton.*): Vidi omnes laqueos inimici tensos in terra, et ingemiscens dixi: Quis putas transiet istos? Et audivi vocem dicentem: Humilitas. Dicebat abbas Serapion: Quia multos labores corporales plusquam filius meus Zacharias feci, et non perveni ad mensuras humilitatis et taciturnitatis ejus. Abbas Moyses dixit fratri Zachariæ: Dic mihi, quid faciam? At ille tollens cucullam de capite suo, misit illam sub pedibus suis, et conculcans eam dixit. Nisi ita conculcatus fuerit homo, non potest monachus esse. Interrogatus senex, quare inquietaretur a dæmonibus, respondit: *Quia armæ nostra abjecimus, quæ sunt contumelie, humiliæ, paupertas et patientia.* Interrogatus senex, quid esset perfectio, respondit: *perfectio hominis est humilitas.* Quantum enim quis ad humilitatem proficerit, et inclinatus fuerit, tantum elevabitur ad profectum, quia humilitas magnum opus est et divinum. Via autem humilitatis hæc est, ut labores corporales assumere debeat homo, et habeat seipsum peccatorem et ponat se subiectum in omnibus, et non attendat aliena peccata, sed sua semper aspiciat, et deprecatur pro illis sine intermissione Deum.

CAPUT XII.

De pace.

Nemo se apud Deum magis exaltat, quam qui se apud semetipsum propter Deum humiliat. Ad hoc enim a Deo humili exaltatur, ut filius Dei et haeres Christi vocetur. Tantum est ut pacem sequatur, quia pacem querere debet et sequi, filius pacis. Taliter enim nos admonens Apostolus dicit : *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimonium, sine qua nemo videbit Deum (Heb. xii).* Ipse quoque Dominus in Evangelio ait : *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v).* Nam inter sua divina mandata et magisteria salutaria, passioni jam proximus, hoc nobis praeceptum atque mandatum commendavit Salvator custodiendum. Ait enim : *Pacem meam do vobis, pacem meam commendo vobis (Joan. xiv).* Hanc nobis haereditatem ascendens Dominus in coelum reliquit, et sequi eam per suum fideliissimum regem David atque Prophetam mandauit. Ait enim : *Declina a malo, et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam (Psal. xxviii).* Si hanc enim sincero corde sequi voluerimus, Christi haeredes erimus. Si autem Christi haeredes cupimus esse, in Christi pace debeamus versari. Si filii Dei sumus, pacifici esse debeamus. Pacificos enim esse oportet Dei filios et humiles, mente mites, corde simplices, sermone puros, animo innocentes, affectu concordes, fideliter sibi met ac unanimiter coharentes.

CAPUT XIII.

De obedientia.

De obedientia sic beatus Petrus apostolus dicit : *Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii in omnibus, perfecte sperate in eam quae offertur vobis gratiam, in revelatione Iesu Christi, quasi filii obedientiarum (I Petr. i).* Recte filios obedientiarum vult illos existere, quos in praefatione, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam et aspersionem sanguinis Iesu Christi dixerat electos (*Ibid.*). Debet ergo obedientia et in adversis ex suo aliquid habere, et rursum in prosperis ex suo aliquid omni modo non habere, quatenus et in adversis tanto sit verior, quanto a praesenti ipsa (quam divinitus percipit) gloria, funditus ex mente separatur. Ab omnipotente Domino obedientia usque ad mortem servanda praecepitur, sicut Veritas ait : *Non possum ego a meipso facere quidquam, sed sicut audio, judico (Joan. v).* Ipse sicut audit, judicat. Tunc etiam obediens patri, cuius *Judex* hujus venerit seculi. (*Greg. Moral. l. xxxv, c. 22, 23.*) Ne nobis usque ad praesentis vitae terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, qui hanc etiam cum *Judex* venerit, servat. Quid ergo mirum, si peccator homo obedientiae in praesentis vitae brevitate se subjicit, quando hanc mediator Dei et hominum etiam cum obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum est, nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Neque enim mala in paradiso arbor exstitit, quam Deus homini ne contingere interdixit (*Gen. ii*). Sed ut melius per obedientiae meritum homo bene conditus

A cresceret, dignum fuerat ut hunc etiam a bono prohiberet, quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus esset, quanto et a bono cessans, auctori suo se subditum humili exhiberet. Scriptum est enim, *Melior est obedientia quam victimæ (Eccle. iv).* Obedientia quippe victimis jure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante ejus oculos repressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti se immolat. Hinc abbas Basilius (*Reg. brev. disp., interr. 115*) interrogatus, quomodo sibi invicem fratres obediens deberent, respondit : Sicut servi Domini, secundum quod præcepit Dominus : Quia qui vult in vobis esse magnus, flat omnium novissimus et servus : sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. (*Cass. de Instit. l. iv, c. 25, 27.*) Plantavit quidam senex lignum aridum in eremo, et volens obedientiam fratris probare, dixit ei : Per singulos dies riga lignum istud, donec fructum faciat. Erat autem longe ab eis aqua. Quod cum fecisset frater ille per tres annos, lignum illud viride factum est, et fructum attulit. Sumens autem ex fructu ejus senex, detulit ad Ecclesiam, et dixit fratibus : Accipite et manducate obedientiae fructum. Dicebat senex, quod nihil sic querit Deus ab iis qui initium habent conversionis, quomodo obedientiae laborem. Quidam sæcularis renuntiavit seculo, et venit in monasterium, adducens secum filium suum parvulum. Quem abbas tenens, infantulum osculabatur, et dixit patri ejus : Amas hunc? Et ille respondit, Etiam. Et iterum dixit illi : Diligis eum? Et respondit, Etiam. Postea dixit illi Abbas : Tolle ergo si amas eum, et mitte illum in furnum ardensem. Et tenens eum pater suus, jactavit in furnum ardensem, et statim factus est furnus velut ros. Ex quo facto acquisivit sibi gloriam in tempore illo, quemadmodum Abraham patriarcha. Dixit senex : Quia frater qui ad obedientiam patris spiritalis animam dederit, majorem mercem habet, quam ille qui eremo solus recesserit : quia ille qui se in eremum relegant, arbitrio suo de seculo recesserunt; hic autem ordo, qui se ad obediendum dedit, omnes voluntates suas abiciens, peudet ad Deum et ad iussionem spiritalis patris, propiores et majorem gloriam ab aliis habet. Quapropter, o filii, bona est obedientia, quae propter Deum fit. Intendite ergo, filii, virtutis hujus aliqua ex parte vestigium. Obedientia salus est omnium fidelium. Obedientia genitrix est omnium virtutum. Obedientia regni celorum inventrix est. Obedientia coelum aperiens, et hominem de terra elevans. Obedientia cohabitatrix est angelorum. Obedientia sanctorum omnium cibus est. Ex hac enim allactati sunt, et per hanc ad perfectionem venerunt.

CAPUT XIV.

De contemptoribus mundi.

(*Isid., l. iii Sent. c. 16.*) Ea quae seculi amatoribus chara sunt, sancti velut adversa refugiunt, plusque adversitatibus mundi gaudent, quam prosperitatibus delectentur. Alienos constat esse a Deo,

quibus hoc s^ceculum ad omne commodum prosperatur. Servis autem Dei cuneta hujus mundi contraria sunt, ut dum ista adversa sentiunt, ad cœleste desiderium ardentius excitentur. Magna apud Deum resulget gratia, qui huic mundo contemptibilis fuerit. Nam revera necesse est, ut quem mundus odit, diligatur a Deo. Sancti viri ideo contempnere cupiunt mundum, et motum mentis ad superna revocare, ut ibi se recolligant, unde defluxerunt, et inde se subtrahant, unde dispersi sunt. (*Ibid., loc. cit.*) Qui post renuntiationem mundi ad supernam patriam sanctis desideriis inhiat, ab hac terrena intentione, quasi quibusdam pennis sublevatus erigitur, et in quo lapsus erat per gemitum conspicit, et ubi pervenerit cum gaudio magno intendit. (*Isid., lib. iii Sent., c. 47.*) Sancti viri funditus s^ceculo renuntiantes, ita huic mundo moriuntur, ut soli Deo vivere delectentur, quantumque ab hujus s^ceculi conversatione se subtrahunt, tantum interna mentis acie præsentiam Dei, et Angelicæ societatis frequentiam contemplantur. Via sine offendiculo, vita monachi, sine cupiditatis et amoris impedimento. Dum enim quisque à consortio mundi abstrahitur, nec cupiditas eum obligat consentientem, nec cruciat sentientem. Bonum est corporaliter remotum esse a mundo, sed multo est melius voluntate. Utrumque autem viro perfecto. Ille autem perfectus est, qui huic s^ceculo corpore et corde discretus est. *Ouager*, ut ait Jeremias, *contemnit civitatem* (*Jer. ii*), et monachi communem secularium civium conversationem. Illi adversa vita nostræ appetunt, prospera contemnunt, ut eum dum ab eis haec vita despiciatur, futura inveniatur.

CAPUT XV.

De pœnitentia.

Omnis peccator in pœnitentia duplum habere gemitum debet, nimirum quia et bonum quod oportuit non fecit, et malum quod non oportuit, fecit. Cum ad bona opera non assurgimus, necesse est ut nosmetipsos dupliciter desfleamus, quia et recta non fecimus, et prava operati sumus. Per beatum Moyson unus turtur pro peccato, alter vero offerri in holocaustum jubetur (*Lev. v*). Holocaustum namque totum incensum dicitur. Unum ergo turturem pro peccato offerimus, cum pro culpa gemitum damus. De altero vero holocaustum facimus, cum pro eo quod bona negleximus, nosmetipsos funditus accentes, igne doloris ardemos. Beatus Job post flagella proficiens, et semetipsum in magna redargitione discutiens dicit: *Idcirco ipse me reprehendo et ago pœnitentiam in favilla et cinere* (*Job. xlII*). (*Greg. in c. Job, xlII, l. xxxv, c. 2.*) In favilla enim et cipere pœnitentiam agere est, contemplata sunima essentia, nihil aliud quam favillam se cineremque cognoscere. In cilicio asperitas et compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum. Et idcirco utrumque adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in compunctionis cilicio cognoscamus quid per culpas fecimus, et in favilla cineris, perpendamus quid per judicium facti sumus. Fidelis

A quisque dum cogitationes in judicio exquiri subtiliter non ignorat, semetipsum introrsus discutiens, ante judicium vehementer examinat, ut districtus Judex eo jam tranquillus veniat, et cor quod discutere appetit, pro culpa punitur cernat. Quia ~~cam~~ dum nos punimus, ipse nequaquam in extremo examine judicat. Paulo attestante qui ait: *Si nos metipsos dijudicaremus, non utique judicaremur* (*I Cor. xi*). (*Greg. ibid.*) Quod exterius agimus (nisi pœnitentia interveniente diluamus, in secreto judiciorum) Del sub quadam occultatione servatur, ut quandoque etiam de sigillo secreti, exeat ad publicum judicium. Cum vero pro malis que fecimus, disciplina flagello atterimur, et hæc per pœnitentiam desflemus, iniuriam nostram signat et curat, quia nec multa hic B deserit, nec in judicio puniendo servat. Bene se judicet justus in hac vita, ne judicetur a Deo damnatione perpetua. Tunc autem judicium de se quisque sumit, quando per dignam pœnitentiam sua prava facia condemnat. Amaritudo pœnitentiae facit animum sua facta subtilius discutere, et dona Dei, quæ tempus sit, flendo commemorare. Nihil autem pejus quam culpam agnoscere, nec desfere. Duplicem habere fletum debet in pœnitentia omnis peccator. Sive quia per negligentiam bonum non fecit, seu quia malum per audaciam perpetravit. Quod enī oportuit non gessit, et gessit quod agere non oportuit, Ille pœnitentiam digne agit, qui reatum sumū satisfactione legitima plangit, condemnando scilicet atque desfendo quæ gessit, tanto inde plorando profundius, quanto exstitit in peccando proclivius. Ille pœnitentiam digne agit, qui sic præterita mala deplorat, ut futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum, et iterum admittit peccatum, quasi si quis lavet laterem crudum, quem quanto magis eluerit, tanto amplius latum facit. Quamvis quisque sit peccator et impius, si ad pœnitentiam convertatur, consequi veniam posse creditur. Festinare debet ad Deum pœnitendo unusquisque dum potest, ne si dum potest noluerit, cum tarde voluerit, omnino non possit. Proinde Propheta ait: *Quærite Dominum dum interveniri potest: invocate eum, dum prope est* (*Isa. lv*). Si quando quis peccare potest, pœnitit, ~~vitam~~ ^{secundum} suam vivens ab omni criminе corrigit, non dubium quin moriens ad æternam transeat requiem. Qui ~~tempus~~ ^{tempore} prave vivendo pœnitentiam in mortis agit ~~penit~~ ^{penit} culo, sicut ejus damnatio incerta est, sic remissio dubia. Quamvis per pœnitentiam propitiatio peccatorum sit, sine metu homo esse non debet, quia pœnitentiae satisfactio divino pensatur judicio, non manu. Proinde quia miseratione Dei occulta est, ~~tempore~~ ^{tempore} intermissione flere necesse est. Neque enim quam oportet pœnitentem habere de peccatis ~~secundum~~ ^{secundum} statum. Nam securitas negligentiam parit, negligencia autem ~~se~~ ^{se} incautum ad vitia transacta reducit. Dum per pœnitentiam expulsa fuerint ab honesta vita, si forte post haec intercedente securitate, quilibet culpa subrepserit, confessam delectationes pri-

stirpe viliorum avidios irrepunt, pulsantesque hominem in consueta opera gravius pertrahunt, ita ut sint novissima illius pejora prioribus (Matth. xii).

CAPUT XVI.

De confessione.

Hinc Jacobus ait : *Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini (Jac. 1).* In hac autem sententia illa debet esse discretio, ut quotidiana leviaque peccata alterutrum coequalibus confiteamur, eorumque quotidiana credamus oratione salvari. Porro gravioris lepre immunditiam, juxta legem Sacerdoti pendamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter et quanto tempore juss erit, purificari curremus (*Lev. xiii*). Hinc et David ait : *Revela Domino tuam, et spera in eo (Ps. xxxvi)*. Velum quoddam est densitas peccatorum, unde via, id est vita nostra tenebrosa, amictus circundatione vestita est. Hanc revelamus, quando delicta nostra tenebrosa promptissime confitemur. Item ipse David : *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus (Ps. cv)*. Confessionem istam, ad medicinam plenitudinis applicandam designat. Sed et hoc quoque ad preconium Domini pertinere non dubium est, quando major est gloria pietatis, contenti parcere, quam viventi sine offensione praestare. Et ne aliquis de culparum suarum numerositatibus terretur, addit *quoniam bonus*. Quis enim dubitet ad eum recurrere, quem sibi audit posse celerrime subvenire. Addidit, *quoniam in seculum misericordia ejus*. Audito bono Domino, ne se humana negligentia a studiosa et sedula supplicatione suspenderet, remedii causam dicit, ut ad confessionem celerem Domini debeat munere festinare. Confitemur ergo, fratres, Domino nostro, quia bonus est, et peccata dimittit. (*Greg., Moral. l. xxii, c. 15*.) Illuminatis testimonia sunt, et iniquitatem suam quemque cognoscere, et cognitam voce confessionis aperire. Usitatum humani generis vitium est, et labendo peccatum committere, et commissum non confitendo prodere, sed negando defendere, atque convictum defendendo multiplicare. Indicia verae confessionis sunt, si unusquisque cum se peccatorem dicit, id de se dicenti etiam alteri non contradicit. Scriptum est : *Justus in principio accusator est sui (Prov. xviii)*. Curandum summopere est, ut mala que fecimus et sponte fateamur, et haec aliis arguentibus, non negemus. Superbiae quippe vitium est, ut quod se quisque fateri quasi sua sponte, dignatur, hoc sibi dici ab aliis deditur.

CAPUT XVII.

De compunctione

(*Isid., l. ii Sent., c. 12*.) Compunctionis cordis est humilitas mentis cum lacrymis, exoriens de recordatione peccati, et timore judicii. Illa est conversis perfectior compunctionis affectio, quae omnes a se carnalium desideriorum affectus repellit, et intentionem suam toto mentis studio in Dei contemplationem desigit. Geminam constat esse compunctionem, qua propter Deum anima cuiusque electi afficitur, id est, vel dum operum suorum mala considerat, vel

A dum desiderio aeternae vite suspirat. Quatuor autem sunt qualitates affectionum, quibus mens justi tredo salubri compungitur, hoc est, memoria praeteritorum facinorum, recordatio futurarum poenarum, consideratio peregrinationis sue in hujus vita longinquitate, desiderium supernae patriae, quatenus ad eam quantocius valeat pervenire. Cum quisque peccatorum memoria compungitur ad lamenta, tunc Dei se virificari sciat presentia, quando ex eo quod se amisisse recolit, interius erubescit suoque iudicio poenitendo jam punit. Nam tunc Petrus flevit, quando in eum Christus respexit (*Luc. xxii*). Unde et Psalmus : *Respxit, inquit, et commota est, et contremuit terra (Psal. lxxvi)*. De hac compunctionis virtute David ait : *Fuerunt mihi lacrymae meæ panes die ac nocte (Psal. xl)*. (*Huc usque Isid.*) Luctu suo anima pascitur, cum ad superna gaudia flendo sublevatur, et intus quidem doloris sui gemitum tolerat : sed eo refectionis pabulum percipit, quo hinc vis amoris per lacrymas emanat. Electi uniuscujusque mens ponit ante oculos illinc distinctionem justitiae, hinc meritum culpe. Conspicit quo supplicio digna sit, si parentis pietas desit, qui per lamenta presentia ab aeterna erno pœna consuevit. Omnipotens Deus mentes carnalium (que prius in hujus mundi fluctibus vagabantur) per sancti Spiritus adventum in moerore poenitentie affligit, ut contrita superbia salubriter in humilitate jaceant, quas prius in hoc mari seculi, alta vanitatis et prosperitatis sue unda sublevat. (*Greg. Mor. l. xxii, c. 21*.) Quatuor sunt qualitates, quibus justi viri anima in compunctione vehementer afficitur. Aut cum malorum suorum reminiscitur, considerans ubi fuit : aut iudiciorum Dei sententiam metuens, et secum querens cogitat ubi erit : aut cum mala vita presentis solerter attendens, moerens considerat ubi est : aut cum bona supernae patriæ contemplatur, que quia needum adipiscitur, lugens conspicit ubi non est. Hinc Psalmista ait : *Potum dedit nobis in lacrymis in mensura (Psal. lxxxix)*. Providendum est iis qui peccata suprum operum deplorant, ut consummata mala perfecto diluant lamento, ne plus astringantur in debito perpetrati operis, et minus servant in fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est : *Potum dedit nobis in lacrymis in mensura*. Ut videlicet uniuscujusque mens tantum poenitendo, compunctionis sue bibat lacrymas, quantum se a Deo meminit aruisse per culpas.

CAPUT XVIII.

De spe et formidine electorum.

Plerumque mens justi jam quidem quod perverse se egisse meminit, deplorat, et jam prava acta non solum describit, sed amarissimis etiam lamentis punit. Sed tamen dum corum que egit reminiscitur, gravi judicij pavore terretur. Electus quisque jam se perfectly convertit, sed adhuc se perfectly in securitate non erigit, quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem et formidinem sollicitus trepidat : quia iudex iustus veniens, quid

de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam **A** baptismum mortuum tangit, qui culpam post lacrymas appetit. Hinc Salomon ait : *Sicut canis qui iterat stultitiam suam* (*Prov. xxvi*). Canis ergo cum vomit, profecto cibum qui pectus deprimebat projicit : sed cum ad vomitum revertitur, unde levigatus fuerat, rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profecto nequitiam de qua male satiati fuerant, et quæ monitis intima deprimebat, constendo projicunt, quam post confessionem dum repetunt, resumunt. **B** *Sus vero in volutabro luti dum lavatur, sordidior redditur* (*II Petr. ii*). Et qui admissum plangit peccatum, nec tamen deserit, pene graviori se culpe subjicit : qui et ipsam quam flendo impetrare potuit veniam contemnit, et quasi in lutosa aqua semetipsum volvit, quia dum fletibus suis vitæ munditiā subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas etiam lacrymas facit (*Huc usque Greg.*).

CAPUT XX.

De vita vel conversatione monachorum.

Admonendus est monachus, ut reverentiam habitus sui in actu, in locutione, in cogitatione sua semper circumspiciat, atque ea quæ mundi sunt, perfecte deserit, et quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus pretendat. Electi namque monachi cum eis transitoria prosperitas arridet, favorem mundi quasi nescientes dissimulant, et fortí gressu interius ea unde exterius sublevantur calcant. Electi monachi nullis pravæ actionis clamoribus perstrepunt, nullo cupiditatem temporalium turbulentio appetitu rapiuntur, sed curis præsentes vitæ necessariis immoderatus occupati refugunt. Sæpe bona agentes monachi, paterna adhuc flagella sentiunt, ut tanto perfectiores ad hereditatem veniant, quanto eos pie ferientis disciplina quotidie etiam de minimis purgat. Veri monachi funditus sæculo renuntiantes, ita huic mundo moriuntur, ut soli Deo vivere delectentur, quantumque ab bujus sæculi conversatione se subtrahunt, tantum interna mentis acie præsentiam Dei et Angelorum frequentiam contemplantur : quantoque magis se exterius despiciendo dejiciunt, tanto amplius interiorius revelationum contemplatione pascuntur. Quos enim exteriorius in fletu continet convallis humilitatis, eos interiorius sublevat ascensus contemplationis. (*Isid., l. m Sent., c. 48*.) Alia sunt enim præcepta quæ dantur fidelibus communem in sæculo vitam degentibus, atque alia sæculo renuntiantibus. Illis enim dicitur ut sua omnia bene gerant, istis ut sua omnia derelinquant. Illi præceptis generalibus astringuntur ; isti præcepta generalia, perfectius vivendo, transcendunt. Ad perfectum non sufficit, nisi abnegatis omnibus suis, etiam seipsum abneget. Sed quid est scimus abnegare, nisi voluntatibus propriis renuntiare ? Qui superbus erat, sit humilius ; qui iracundus, ~~qui~~ studeat mansuetus. Nam si ita quiske renuntiat omnibus quæ possidet, ut suis non renuntiet in rebus suis, sua abnegat ; qui vero renuntiat moribus prævis, semetipsum abnegat. Unde et Dominus :

CAPUT XIX.

De iis qui ad delictum post lacrymas revertuntur.

(*Isid., l. ii Sent., c. 46*.) Derisor est, non poenitens, qui adhuc agit quod poenitet : nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare superbus. *Canis reversus ad vomitum, et paenitens ad peccatum* (*Prov. xxvi*). Multi enim lacrymas indeinxenter fundunt, et peccare non desinunt. Quosdam videmus accipere lacrymas ad poenitentiam, et effectum poenitentiae non habere, quia inconstantia mentis, nunc recruditione peccati lacrymas fundunt, nunc vero reviviscente usu ea quæ fleverint iterando committunt. Qui et præterita vult plangere et actionibus sacerdotalibus incubare, iste mundationem non habet, quoniam adhuc agit, quæ poenitendo deflere possit. Isaías peccatoribus dicit : *Lavamini, mundi estote* (*Isai. i*). Lavatur itaque et mundus est, qui et præterita plangit, et flenda iterum non admittit. Lavatur et non est mundus, qui plangit quæ gessit nec deserit, et post lacrymas ea quæ fleverat repetit. Sic denique et alibi animam poenitentem atque iterum delinquentem sermo divinus increpat dicens : *Quam vilis es facta nimis, iteruns vias tuas* (*Jer. ii*). (*Huc usque Isid.*) Quisquis ergo culpas præteritas plorat, hunc necesse est modum teneat, et sic admissa defleat, ne iterum flenda committat. Scriptum est in libro Ecclesiastico : *Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus* (*Eccli. xxxiv*) ? (*Greg., past. Curæ p. iii, adm. 31*.) Post lavacrum mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitæ innocentiam non custodit. Lavantur enim et nequam mundi sunt, qui commissa fere non desinunt, sed rursum flenda committunt. Baptizatur scilicet a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato, sed post

multis, inquit, post me venire, abneget semetipsum (Matth. A ceptis Domini parnit, cum illo postmodum ad iudicandos populos index veniet, sicut cuncta relinquentibus predicatoribus dicitur : Sedebitis et vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel.

CAPUT XXI.

De iis qui quietam diligunt vitam.

(*Greg., Mor. l. iv, c. 34.*) Sancti viri quia nihil hujus mundi appetunt, nihil procul dubio in corde in multis premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus a cubili cordis manu sanctae conversationis ejiciunt, et qui transitoria cuncta despiciunt, ex iis nascentes cogitationum insolentias non pauciuntur. Solam namque aeternam patriam appetunt, et quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Magna requies mentis est, a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, et una intentione aeternae patris in amorem intimam quietis anhelare. A tumultu rerum temporalium David secessum quarebat, cum diceret : *Unam petiti a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini (Psal. xxvi).* Et illud : *Ecce elongari fugiens, et mansi in solitudine (Psal. lxxiv).* Fugiens elongat, qui a turba desideriorum temporalium in alta Dei contemplatione se sublevat; manet vero in solitudine, qui perseverat in remota mentis intentione. Dixit abbas Antonius : Qui sedet in solitudine et quiescit, a tribus bellis eripitur, id est, auditus, locutionis et visus. (*Sim. Metaph. in Vita Arsen.*) Abbas Arsenius oravit dicens : Domine, dirige me ad salutem; et venit ei vox dicens : Arseni, fuge homines, tace, quiesce, et salvus eris. Dixit abbas Moyses : Homo fugiens homines, similis est uva maturae : qui autem cum hominibus conversatur, sicut uva acerba erit. Dixit abbas Nilus : Impenetrabilis manet a sagittis inimici, qui amat quietem; qui autem miscetur multitudini, crebra suscipit vulnera.

CAPUT XXII.

De electis omnia relinquentibus.

(*Greg. Mor. l. xi, c. 30.*) In fine saeculi cum Deo iudices venient, qui nunc pro Deo iniuste judicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc manus persecuentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patescat, quod celesti potestati submixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Quia quisquis stimulo divini amoris excitatus, hic processa reliquerit, illic procul dubio culmen judiciale potestatis obtinebit, ut simul tunc judex cum iudice veniat, qui nunc consideratione judicii sese spontanea voluntate castigat. Redemptor noster iudicii sententiam cum sanctis Ecclesiae predicatoribus decernit, sicut ipse in Evangelio dicit : *Vos qui reliquistis omnia, et secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis sua, sedebitis et vos super duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).* Omnes qui in Ecclesia modo perfecti sunt, perfectionis sua rectitudinem per Evangelium didicерunt. Redemptori ergo nostro uniti, ejusque majestati conjuncti, cum eo iudices videbuntur, qui modo perfecta opera juxta Evangelica precepta secuti sunt. Qui in hoc saeculo pra-

PATROL. CII.

B ceptis populis in iudicio disputent, qui ad verba Dei praesens saeculum perfecte derelinquent. Et illi cum Deo postmodum iudices veniant, qui ci modo in voluntaria paupertate, vel in pace familiares existiterunt. Scriptum est : *Advocarit celos sursum, et terram, ut discerneret populum suum (Psal. xl ix).* (*Greg., Mor. l. xv, c. 15.*) Celos quippe sursum advocat, cum ii qui sua omnia relinquentes, conversationem celestis vita tenuerunt, ad condescendum in iudicio convocantur, atque cum eo iudices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cum ii qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus celestia quam terrena luera quæsicerunt : quibus in fine dicitur : *Hospes eram, et collegisti me, nudus et operistis me (Matth. xxv).* Electi viri omnia relinquentes, non iudicantur et regnant, qui etiam præcepta legis perfectionis virtute transcendunt, quia nequaquam hoc solum quod cunctis divina lex præcepit implere contenti sunt, sed præstantiore desiderio plus appetunt exhibere quam præceptis generalibus audire potuerunt.

CAPUT XXIII.

De mortificatione monachorum.

Paulus apostolus ait : *Existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo (Rom. vi).* In mortuo enim non regnat peccatum, neque cupiditas C vivit peccati : extinguitur enim continuo in eo concupiscentia carnis, conquiescit furor, cessat ira, fugatur odium, et omnia simul conquiescent vitia. Et hoc est mori peccato, et vivere Christo. Item ipse Apostolus ait : *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Colos. iii).* Propter nos Christus crucifixus, et mortuus, et sepultus est : et nos ad ejus similitudinem voluntates et cupiditates nostras crucifigamus. Christus autem non ex parte, sed integer est crucifixus peccato, ut vivamus Deo. Ille autem vivit Deo, qui Christi vestigia humilitate, sanctificatione et pietate sectatur. Mortificatur monachus, quando corpus suum jejuniorum continuatione castigat, quando intra necessarium modum suum temperat appetitum, quando non solum a delicioribus cibis, sed etiam a vilioribus temperans, se suspendit, quando nihil carni sue pro desiderio, sed pro sustentandæ vite necessitate permittit (*Greg., Mor. l. v, c. 3.*) Cum spirituales monachi plene mortificationem suam appetunt, quanto magis flunt viciniores ad finem, tanto se exhibent ardentes in opere. Laborando ergo non desiciunt, sed magis adversum labores crescunt, qui cum jam premia propinquiora considerant, eo in opere delectabilius exsudant. Omnes monachi saeculum relinquentes, punire flendo non desinunt quæ deliquerunt. Gravissime mœrore affligunt, quia longe huc a facie conditoris projecti, adhuc in aeternæ patris gaudiis non sunt. Nonnunquam monachi idcirco ad contemplanda

20

desideria minime pervenient, ut ipsa interveniente A se angustat ut dilatatur; et aliquando quidem vincit, tarditate ad eadem desideria laxato mentis sinu di- latentur : et quæ extenuari implicata poterant, magna dispositione agitur, ut repulsa multiplicius cre- scant. Plerique monachorum sic in presenti seculo se mortificare appetunt, ut jam perfecte si licet conditoris sui faciem contemplentur, sed eorum desiderium differt ut proficiat, et a tarditatis sua sinu nutritur, ut crescat. Bonus monachus ab his mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, et per quietis studium ejus mens virtutibus intenta, quasi vigilans dormit. Unusquisque monachus ad contemplanda interna minime perducitur; nisi ab iis quæ exterius implicant, studiose subtrahatur. Hinc enim per semetipsam Veritas dicit : *Nemo potest duobus dominis servire* (*Matth. vi.*). Hinc Paulus ait : *Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat cui se probavit* (*II ad Tim. ii.*). Per Prophetam Dominus admonet dicens : *Vacate et ridete, quoniam ego sum Deus* (*Ps. xlvi.*), quia videlicet nequam notitia interna concipitur, nisi ab externa implicatione cesseretur. Hinc iterum Paulus ait : *Si com- mortui sumus, et conrivemus* (*II ad Tim. ii.*). *Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul vivemus cum eo* (*Rom. vi.*) : *quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes virificabuntur* (*I Cor. xv.*). *Nam et si sustinemus pro illo tribulatio- nes, sicut et ille sustinuit pro nobis, conregnabimus cum illo : quia oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei* (*II Tim. ii.*). *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (*Col. iii.*).

CAPUT XXIV.

De vita contemplativa.

Activa vita, innocentia est operum bonorum, contemplativa speculatio supernorum. Illa communis multorum est, ista vero paucorum. Activa vita, mundanis rebus bene utitur, contemplativa vero mundo renuntians, soli Deo vivere delectatur. Qui prius in activa vita proficit, ad contemplationem bene concendit Merito enim in ista sustollitur, qui in illa utilis invenitur. Sicut sepultus ab omni negotio terreno privatur : ita contemplationi vacans, ab occupatione actuali avertitur. Viri sancti sicut a secreto contemplationis egrediuntur ad publicum actionis, ita rursus ab actionis manifesto ad secretum intimæ contemplationis revertuntur : ut intus Deum laudent, ubi acceperunt unde foris ad ejus gloriam operentur. (*Greg., Moral. l. ix, c. 23.*) Sicut aquilæ moris est semper oculum in radium solis insigere, nec deflectere, nisi escæ solius obtentu : ita sancti a contemplatione ad actualem vitam interdum reflectuntur, considerantes illa summa sic esse utilia, ut tamen ista humilia sint paululum nostræ indigentiae necessaria. Magna est in contemplativa vita mentis contentio, cum sese ad cœlestia erigit, cum in rebus spiritualibus animum tendit, cum transgredi nimirum omne quod corporaliter videtur, cum

A se angustat ut dilatatur; et aliquando quidem vincit, et reluctant tenebras suæ exercitatis exsuperat, et de incircumscripto lumine quiddam furtim subtiliter attingit : sed statim ad semetipsam protinus reverberatur, atque ab ea luce ad quam respirando transit, ad suæ exercitatis tenebras suspirando reddit. In libro Genesis scriptum est xxiii : *Sepelivit Abraham conju- gem suam in sepulcro duplice* (*Greg., Moral. l. vi, c. 25.*) Activa quasi sepulcrum est, quia a pravis operibus mortuos legit; sed contemplativa perfectius sepelit, quia a cunctis mundi actionibus funditus dividit. Frater quidam abiit ad cellam abbatis Arsenii, et attendit per fenestram, et vidit senem in contemplatione totum quasi igneum. Erat autem frater ille dignus, qui talia intueretur. Dicebant de abbe Sysoi, B quia nisi cito deponeret manus suas quando stabat ad orationem, rapiebatur mens ejus in superiora. Si ergo contingebat cum eo aliquem fratrem orare, festinabat cito deponere manus, ne raperetur mens ejus, et moraretur. Dixit quidam senex, quod assidua oratio cito corrigit mentem. Dixit quidam Patrum : Quia sicut impossibile est ut videat quis faciem suam in aqua turbida, sic et anima (nisi purgata fuerit a cogitationibus alienis) contemplative non potest orare Deum.

CAPUT XXV.

De regni cœlestis desiderio.

Magius clamor sanctorum, magnum est desiderium : tanto enim minus quisque clamat, quanto minus desiderat. Et tanto maiorem vocem in aures incircumscripiti spiritus exprimit, quanto se in ejus desiderium pleniè fundit. Sæpe enim nostra desideria (quia celeriter non sunt) exaudiuntur, et quod impleri concite petimus, ex ipsa melius tardiate prosperatur. Desideria nostra dilatione extenduntur, ut proficiant : proficiunt, ut ad hoc quod perceptura sunt, convalescant. Excitantur in certamine, ut majoribus cumulentur præmii in retributione. Labor protrahitur pugnæ, ut crescat corona victoriæ. Iusti viri quantum in cœlestibus per contemplationis radium inhærente desiderant, tantum in terra edificari refugunt, ubi se peregrinos et hospites noverunt, Paulo attestante qui ait : *Nostra autem con- versatio in cœlis est* (*Phil. iii.*). (*Greg., Mor. l. v, c. 5.*) Sancti viri ab importunitate desideriorum temporali et inutilium curarum, ac ab amore perstrepentium perturbationum, semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus se ante faciem Dei in sinu mentis abscondunt. Unde recte per Psalmistam dicitur : *Absondes eos in absconde- rultus tui, a contradictione hominum* (*Psalm. xxxi.*), ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutiliter perturbatione laceretur. Paulus apostolus per contemplationem, mortuos et quasi in sepulcro absconditos discipulos viderat, quibus dicebat : *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (*Col. iii.*). Qui enim mortificare se appetit, valde ad inventam requiem contemplationis hilarescit : ut existentius mundum lateat, et cunctis

exteriorum rerum sopitis perturbationibus, intra si-
num se intimi amoris abscondat. Aliquando mens
justi ad quamdam inusitatam dulcedinem interni sa-
poris admittitur; et raptim aliquo modo ardenti spi-
ritu afflata renovatur, tantoque magis inhiat quanto
magis quælam et degustat, atque hoc intra se appe-
tit, quod sibi dulcius habere intrinsecus sentit. Dixit
abbas Theonas: Quia impeditur mens nostra, et
revocatur a contemplatione Dei, propterea captivi
ducimus in carnibus passionibus. Dixit abbas Ar-
senius cuijam fratri: Quantacunque tibi virtus est,
conare ut interius opus tuum secundum Deum sit et
vincat exterioris hominis passiones. Dicebat abbas
Joannes: Quia fecerat aliquando plectam ad duas
sportas, et expendit eam in unam sportam, et non
intellexit. Erat enim mens ejus occupata in con-
templatione Dei. Dixit abbas Serapion: Quia sicut
milites imperatoris (cum ante ipsum stant) non au-
dient ad dexteram aut sinistram respicere: ita mo-
nachus si stat in conspectu Domini, et intentus est
omni hora in timore ejus, nihil est de quo adversa-
rius eum terrere possit. Dixit abbas Hypericius: Co-
gitatio tua semper sit in regno cœlorum, et cito in
hereditatem accipies illud. Dixitque iterum: Vita
monachi juxta imitationem angelorum fiat, combu-
rens atque consumens peccata. Dixit abbas Matlois:
Quanto magis se approximat homo ad Deum, tanto
amplius se peccatorem videt. Isaias enim propheta
videns Dominum, miserum se et immundum dicebat
(*Isa. vi.*). Dixit quidam senex: Sicut nemo audet læ-
dere eum, qui juxta imperatorem est, ita Satanæ
non poterit nobis aliquid nocere, si anima nostra
inhæserit Deo.

CAPUT XXVI.

De remissa conversatione monachorum.

(*Isid., l. ii Sent., c. 10.*) Multos remissa conver-
satio in pristinos errores reducit, ac vivendi tem-
pore resolvit. Tepidis in conversatione otiosa verba
et vanas cogitationes noxias esse non conspicit.
Quod si a torpore mentis evigilaverit, ea quæ levia
existimabat, confessim quasi horrenda atque atrocia
pertimescit. Omnis ars sæculi hujus strenuos ama-
tores habet, et ad exsequendum promptissimos. Et
hoc proinde sit, quia presentem habet operis sui re-
munerationem. Ars vero divini amoris plerosque
habet sectatores languidos, tepidos, pigritia et iner-
tia congelatos. Sed hoc proinde, quod labor eorum
non pro praesenti, sed pro futura remuneratione dis-
fertur. Ideoque dum eorum laborem mercedis retrí-
butio non statim consequitur, spe pene dissoluta
languescunt. Unde et magna illis gloria preparatur,
qui bonæ conversationis et vitæ principia augmento
solidiori consummant, atque eo ad promerendam
retributionem clariores preparantur, quo firmius
duri itineris labores et inchoant et consummant.
(*Greg., Mor. l. xii, c. 26.*) Quidam primo conver-
sationis calore ad virtutes se accingunt: accelerante
vero progressu, dum immoderate terrenis rebus in-
cumbunt, palvere insimi appetitus obsecurantur.

A Sunt nonnulli qui post perverse itinera sanctas vias
sectari appetunt, sed priusquam in eis, ut diximus,
desideria bona roborentur, quedam illos præsentis
sæculi prosperitas accipit, quæ eos rebus exteriori-
bus implicat, et eorum mentem, dum a calore inti-
mi ardoris retrahit, quasi ex frigore extinguit, et
quidquid in eis de sero fervore apparere videbatur,
interficit. Si quid boni fortasse infirmus ac tepidus
monachus agere cœperit, priusquam in eo per lon-
gitudinem temporis convalescat, ad exteriora dilati-
bitur, et perverse deserit quæ recte inchoasse vide-
batur. In terrenis quippe actibus valle frigescit
animus, si needum fuerit per intima dona solidatus.
Sciendum summopere est quia plerumque monachis
hoc evenire consuevit (qui Deum puro ac simplici
studio non sequuntur) quod in libro beati Job scrip-
tum est: *Congregatio hypocrita sterilis* (*Job. xv.*).
(*Greg., Mor. l. xii, c. 27.*) Cœpta enim bona non
amitterent, si hypocritæ non fuissent. Congregant vero
et hypocritæ bona opera, sed eorum sterilis est
ipsa congregatio: quia per hoc quod agunt, fructum
recipere in æterna retributione non appetunt. Fe-
cundi ac virides in suis operibus humanis oculis
videntur, sed in conspectu occulti judicis infecundi
et aridi apparent. Pravæ monachorum mentes tem-
poralium rerum tumultus intra semetipsos versare
non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim
servant depicta quæ amant, et quamvis nihil exter-
rius faciant, apud semetipsos tamen sub pondero
inquietudinis quieti laborant. Quibus si earumdem
rerum administratio præbeatur, semetipsos funditus
deserunt. Curis enim secularibus intenti, tanto
insensibiliores intus efficiuntur, quanto ad ea quæ
foris sunt studiosiores videtur. (*Gregr., hom. 17 in Ewang.*) Usu et cura terreni desiderii obdurescit ani-
mus, et dum ipso suo usu durus efficitur per actionem
sæculi, ad ea emolliri non valet, quæ pertinent
ad charitatem Dei. Sancta Ecclesia de membris suis
infirmantibus dicit: *Posuerunt me custodem in vincis, vineam meam non custodiri* (*Cant. i.*) Vineam quippe
nostra, actiones sunt, quas usu quotidiani laboris
excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram
vineam minime custodimus: quia cum extraneis
actionibus implicamur, ministerium actionis nostræ
negligimus. Dixit abbas Sysois: Esto contemptibilis,
D et voluntates tuas post tergum tuum projice. Esto
liber et securus a secularibus curis, et habebis re-
quiem. Dixit senex: Vita monachi hæc est: operatio,
obedientia, meditatio, ut non judicet, non detrahatur,
non murmuretur, neque curiose agatur, neque audire
aliena delectetur. Scriptum est enim: *Qui diligitis Da-
minum, odite malum* (*Psal. xcvi.*)

CAPUT XXVII.

De abstinentia.

Hoc est perfectum et rationabile jejunium, quando
noster homo exterior jejunat, interior orat. Facilius
per jejunium oratio penetrat cœlum. Tunc enim
homo spiritualis effectus, angelis conjungitur, Deoque
liberius copulatur. Per jejunium etiam occulta my-

steriorum cœlestium revelantur, divinique sacramenti arcana panduntur. Sic namque Daniel, angelo revelante, mysteriorum sacramenta cognoscere meruit. Hæc enim virtus et angelorum manifestationes et eorum annuntiationes ostendit. Jejunia, fortia tela sunt adversus tentamenta dæmoniorum. Cito enim per abstinentiam devincuntur. Unde etiam Dominus Salvator noster, eorum incursus jejunii et orationibus præmonet superare dicens : *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi per orationem et jejunium* (*Matth. xvii.*). Immundi enim spiritus illuc sese magis injiciunt, ubi plus vident escæ et potus. Sancti quandiu in hujus sæculi vita inhabitant, desiderio supernioris corporis suum aridum portant. Unde et in Psalmo : *Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea* (*Psal. lxii.*). Caro enim tunc Deum sitit, quando per jejunium abstinet et arescit. Abstinentia et vivificat et occidit : vivificat animam, corpus necat. Jejunia cum bonis operibus Deo acceptabilia sunt. Qui autem a cibis abstinent et prave agunt, dæmones imitantur, quibus esca non est, et nequitia semper est. Ille autem bene abstinet a cibis qui a malitia actibus, et a mundi jejunal ambitionibus. Spernit jejunium quod in vespero repletione ciborum reficitur. Neque enim reputanda est abstinentia, ubi fuerit ventris saturitas subsecuta. Spernit jejunium quod in vespero deliciis compensatur. Cum nostra corpora per abstinentiam domamus, quid aliud quam carnalia sacrificia omnipotenti Domino exhibemus ? Sicut per Paulum dicitur : *Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem* (*Rom. xiii.*). Egregius psalmista David nullam esse abstinentiam sine concordia designans, ait : *Laudate eum in tympano et choro* (*Psal. cl.*). In tympano etenim corium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid enim per tympanum, nisi abstinentia, et quid per chorum, nisi charitatis concordia designatur ? (*Greg., Past. Curæ p. iii, adm. 23.*) Qui itaque sic abstinentiam tenet, ut concordiam deserat, laudat quidem in tympano, sed non laudat in choro. Dixit quidam senex : Propterea amputo a me delectationes carnales, ut etiam iracundiae occasiones abscondam. Scio enim eam semper adversus me pugnare pro delectationibus, et conturbare mentem meam, et intellectum meum expellere. Dixit abbas Joannes pusilæ staturæ. Quia si voluerit rex aliquis civitatem inimicorum tenere, prius aquam tenet et escas eorum, et sic inimici siti et fame periclitantes, subjiciuntur ei. Si in jejunio et fame conversetur homo, inimici ejus qui sollicitant animum, prius infirmantur.

CAPUT XXVIII.

De continentia.

A Deo datur continentia, sed petite et accipietis (*Sap. viii, Matth. vii, Luc. xi.*). Tunc autem tribuitur, quando ad Deum genui interno pulsatur. Geminum est bonum virginitas, quia et in hoc mundo sollicitudinem sæculi amittit, et in futuro æternum castitatis præmium percipit. Virgines feliciores esse in *vita æterna* *Isaias* testatur, qui ait : *Hæc dicit Dominus*

A nus eunuchis : Dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabæs, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit (*Isa. lvi.*). Nec dubium quod qui casti perseverant et virgines, angelis Dei efficiantur æqualcs. Amanda est pulchritudo castitatis, cuius degustata delectatio, dulcior inventur quam carnis. Castitas enim fructus suavitatis est, pulchritudo inviolata sanctorum. Castitas securitas est mentis, et sanitas corporis. Nihil prodest incorruptio carnis, ubi non est integritas mentis, nihilque valet mundum esse corpore ei qui pollutus est mente. Dixit senex, quia securitas et taciturnitas et occulta meditatio, pariunt castitatem ; gloriatic monachi, abstinentia escarum et a multiloquio lingue. Dixit abbas Poemen : *Sicut spatarius principis B assistit ei continuo semper paratus, ita oportet animam semper esse paratam adversus spiritum fornicationis.* Dicebat abbas Antonius : *Scire convenit quod sunt tres corporales motus : unus quidem naturalis, alter autem ex plenitudine ciborum, tertius vero ex dæmoniorum impugnatione.* Sed contra hos omnes bonum est custodire quod scriptum est : *Omni custodia serva cor tuum* (*Prov. iv.*).

CAPUT XXIX.

De tolerantia divinæ correptionis.

(*Isid., lib. iii Sent., cap. 4.*) Murmurare in flagellis Dei peccator homo non debet, quia maxime per hoc quod corripitur, emendatur. Unusquisque autem tunc levius portat quod patitur, si sua discusserit mala, pro quibus illi insertur retributio justa. C Discat non murmurare qui mala patitur, etiamsi ignorat cur mala patitur ; et per hoc juste se pati arbitretur, pro eo quod ab illo judicatur cuius nunquam injusta judicia sunt. Qui flagella sustinet, et contra Deum murmurat, justitiam judicantis accusat. Qui vero se cognoscit a justo judice pati quod sustinet, etiamsi pro quo patitur ignorat, per hoc jam justificatur quod et seipsum accusat et Dei justitiam laudat. (*Greg. in c. iv Job, lib. v, c. 26; Isid., lib. iii Sent., cap. 4; Gregor., lib. vii, c. 3 Moral.*) Ad magnam utilitatem divino iudicio mens justi diversis passionum tentationibus agitatur, pro quibus si Deo gratias egerit, suæque culpa quod talibus dignus sit, imputaverit, hoc quod ex passione tolerat ei pro virtutibus reputabitur, quia et divinam agnoscit justitiam, et suam culpam intelligit. Justorum mens non solum perpendit quod tolerat, sed jam pavet quod restat. Videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hæc graviora patiantur. Laget quia in hujus exercitatis exsiliis a paradisi gaudio cecidit : timet ne et cum exsiliis relinquatur, mors æterna subsequatur. Jam ergo sententiam tolerat in poena, sed minas adhuc æterni iudicis formidat ex culpa. Recte ergo per Psalmistam dicitur : *In me transierunt iræ tue, et terrores tui conturbaverunt me* (*Psal. lxxxvii.*) Interni quippe iudicis postquam iræ pertransiunt, etiam terrores conturbant, quia jam aliud de damnatione patimur, et adhuc aliud de æterna ultione formidamus. (*Huc usque Greg.*) Glo-

riatio autem monachi patientia in tribulationibus A. Aut quis sanæ intelligentie de percussione sua ingratus existat, si ipse hinc sine flagello non exiit, qui huc sine peccato venit.

CAPUT XXX. *De flagellis Dei.*

(*Isid., lib. iii Sent., cap. 4.*) Ordinata est miseratione Dei, quæ prius hic hominem per flagella a peccatis emundat, et postea ab æterno suppicio liberat. Electus enim Dei doloribus vita hujus atterritur, ut perfectior vita futuræ præmia lucretur. Nequam Deus delinquenti parcit: quoniam peccatorum aut flagello temporali ad purgationem ferit, aut B. judicio æterno puniendum relinquit, aut ipse in se bono pœnitendo punit quod male admisit; ac proinde est quod Deus delinquenti non parcit. Justi per temporalia flagella ad æternæ proficiunt gaudia. Ideoque et justus in pœnis gaudere, et impius in prosperitatibus timere debet. Neque justo neque reprobo Deus misericordiam et justitiam abstrahit. Nam et bonos hic per afflictionem judicat, et illic remunerat per miserationem; et malos hic remunerat per temporalem clementiam, et illic punit per æternam iustitiam. In hac enim vita Deus parcit impiis, et tamen non parcit electis; in illa parcer electis, non tamen parcer iniquis. Plus corripitur flagello, quia a Deo diligitur, si peccaverit, dicente Amos propheta: *Tantummodo ros cognovi ex omnibus nationibus terræ, idcirco visitabo super ros omnes iniquitates vestras* (*Amos iii*). *Nam quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit* (*Heb. xii*). (*Isid. ibid.*) Valde necessarium est justum in hac vita et vitiis tentari, et verberari flagello, ut dum vitiis pulsatur, de virtutibus non superbiat: dum vero aut animi aut carnis dolore atterritur, a mundi amore retrahitur. (*Isidor., loco citato.*) Durius circa suos electos in hac vita Deus agit, ut dum fortioribus flagelli stimulis feriuntur, nullo oblectamento praesentis vitae delectentur, sed coelestem patriam, ubi certa requies expectatur, indesinenter desiderent. Admovendi sunt ægræ, ut eo se Dei filios sentiant, quo illos disciplinæ flagella eastigant. Nisi enim correptis filiis hereditatem dare disponeret, erudire eos per molestias non curaret. Leprosi sanctuarii Domini extra tensi sunt, ut in constructione templi absque malici sonitu ponerentur (*III Reg. vi*): quia videlicet nunc foris per flagella tundimur, ut intus templo Dei postmodum sine disciplina et percussione disponamur, quatenus quidquid in nobis est superfluum, modo percussio resecet, et tunc sola nos in ædificio concordia charitatis liget. Admonendi sunt ægræ quatenus patientiae virtutem servent, ut incessanter quanta Redemptor noster ab iis quos ereavera pertulit mala considerent. Cur itaque asperum creditur, ut a Deo homo toleret flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis.

C. Aut quis sanæ intelligentie de percussione sua ingratus existat, si ipse hinc sine flagello non exiit, qui huc sine peccato venit.

CAPUT XXXI.

De infirmitate carnis.

(*Isid., lib. iii Sent., cap. 3.*) Quosdam videns Deus nolle proprio voto corrigi, adversitatum tangit stimulis; quosdam etiam præsciens inultum peccare posse in salutem, flagellat eos corporis infirmitate, ne peccent, ut eis utilius sit frangi languoribus ad salutem, quam manere incolumes ad damnationem. Qui valentiores sunt et sani, utile est illis infirmari et non peccare, ne per vigorem salutis illicitis sorridentur cupiditatum et luxuriæ desideriis. Est perniciosa sanitas quæ ad inobedientiam hominem dicit, est et salubris infirmitas, quæ per divinam correptionem mentem a duritia frangit. Dixit sancta Syncletica, quia diabolus infirmitates quasdam expetendo adversus eum qui tentandus est adhibet, ut per eas pusillanimes faciens monachos, conturbet charitatem eorum, quam habebant ad Deum. Sed quamvis concidatur corpus, et febribus validis inflammetur, insuper etiamsi intolerabilis sit afflictio, si quidem peccator es qui haec sustines, recordare futuri seculi poenas, æternum ignem et judicialia tormenta, et ita non desicies ab eis quæ in presenti continentur: insuper et gaudebis quia visitavit te Deus, et illud famosissimum dictum in lingua habeto, id est, *Castigans castigarit me Dominus, et morti non tradidit me* (*Psal. cxvi*). Si ferrum es, spera adhibitum tibi ignem, quia si justus es, et haec pateris, de magnis ad majora promoveris. Aurum es, sed per ignem probator eris. Si febribus, si rigore frigoris castigaris, memor esto quod Scriptura dicit: *Transiimus per ignem et aquam, et duxit nos in refrigerium* (*Psal. Lxv*). Si infirmitas molesta nobis fuerit, non contristemur, tanquam qui pro infirmitate et vulnere corporis non possimus stare ad orandum aut psallendum ad vocem. Haec autem omnia nobis proficient ad destruenda corporis desideria, quoniam jejunia et labores propter turpes delectationes nobis constituta sunt. Si igitur ægritudine ista retundit superflua, de his observandis ratio est. Sicut enim magno et forti medicamine exitialia ab ægritudine corporis vitia reciduntur, et haec est magna virtus, quando infirmitatibus tolerantia adhibita, et gratiarum actio Deo fuerit missa. Si amittimus oculos, non seramus graviter. Extollentiae enim instrumentum amissimus et interioribus oculis gloriam Domini speculamur. Surdi facti sumus, non curemus, quia auditum vanum amissimus. Manus nostræ ex aliqua passione debilitatem sunt, sed interiores paratas habemus adversus inimici tentationes. Infirmitas totum corpus nostrum tenet, sed interiori homini nostro sanitas crescit.

CAPUT XXXII.

De tribulatione justorum.

(*Isid., lib. iii Sent., c. 58.*) Justus in adversis probari se recognoscet, non dejici. Viri sancti plus

formidant prospera mundi quam adversa, quia Dei A sed potius erudit. Sollicite hostis insidias intelligere pariter et cavere Dei servum oportet, sicutque innocentia vite existere simplicem, ut tamen oporteat cum simplicitate esse prouidentem. Qui prudentiam simplicitati non miscet, juxta prophetam, *Columba est seducta, non habens cor* (*Osee vii*). Sed ideo columba, quia simplex; ideo autem cor non habens, quia ignara prudentiae est. In oculis electorum terror ejus vilis est. Ab incredulis ut leo timetur; a fortibus in fide ut vermis contemnitur, atque ad momentum offensus repellitur. Diabolus enim serpens est lubricus, cuius si capiti, id est primae suggestioni, non resistitur, totus in interna cordis (dum non sentitur) illabitur. Tentationum diabolicarum initia fragilia sunt, quae si non caveantur, sed per usum in consuetudine transcant, in novissimis fortiter convalescant, ita ut aut nunquam aut cum difficultate vincantur. Cum in tota vita diabolus prævaricari hominem cupiat, amplius tamen molitur in fine decipere. Hinc est quod in principio contra protoplastum serpentis est dictum (*Gen. iii*): *Et tu insidiaberis calcaneo ejus*; quia nimurum hominem quem diabolus in cursu præterite vite non decipit, in novissimis supplare disponit. Proinde quamvis quisque sit justus, nunquam tamen tutum est ut sit in hac vita securus, sed semper humilis caveat, semperque ne in fine ruat sollicitus pertimescat. Diabolus sanctos homines non teneendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos extrinsecus pugnat; et qui interius amisi doninium, exterius commovet bellum. Diabolus quando decipere quemquam querit, prius naturam uniuscuiusque intendit, et inde se applicat, unde aptum hominem ad peccandum inspicerit. Ex ea parte homines diabolus tentat, qua eos per excrescentem humorum conspersiōnēm adhibeat et temptationem. Lege Balaam, qui in figura diaboli contra populum Domini ex ea parte præcipit perniciosos prætendere laqueos, ex qua sensit eos facilis esse lapsuros (*Num. xxiv*). Nam et qui aquam alicubi deducit, non eam per aliam partem mittit, nisi ubi impetum ejus intendit. Aliud est intrare in mentem cuiusquam diabolum, aliud vero inhabitare. Nam et in corda sanctorum ingreditur, dum malas suggestiones insinuat; sed non habitat in eis, quia in suum corpus non eos traducit [*Al.*, transducit]. Qui vero in corpore ejus sunt ipsos inhabitat, quia ipsi sunt templum ejus. Etsi subrepat mentibus electorum diabolus, non autem in eis requiescit, sicut in cordibus reproborum, nam calore fidei mox excitatur, ut exeat ab electis. Nonnulli jam avido ore diabolus devoraverat, rursus divini iudicij occulta miseratione ab ejus ore eripiuntur et saluti restituuntur. Nam sepe multos quos antiquus hostis luxuriae voragine mersos tenuit, potentia divina per poenitentiam ab ejus faucibus traxit. Multa justus adversa in anima patitur instigatione diaboli, sed talibus testamentis perire vite æternæ non potest, quia pius Dominus ad damnationem culpas

CAPUT XXXIII.

De temptationibus.

(*Isid., lib. iii Sent., cap. 5.*) Multis calamitatibus temptationibus mens justi in hac vita pulsatur, unde et optat ab hoc seculo funditus eveli, quo et serumnis careat, et fixam illuc securitatem inveniat. Non amplius tentat electos diabolus, quam Dei voluntas permittit. Tentando autem sanctorum profectibus servit. Etsi nolens, utilitati tamen sanctorum servit diabolus, quando eos temptationibus suis non decipit,

B D pariter et cavere Dei servum oportet, sicutque innocentia vite existere simplicem, ut tamen oporteat cum simplicitate esse prouidentem. Qui prudentiam simplicitati non miscet, juxta prophetam, *Columba est seducta, non habens cor* (*Osee vii*). Sed ideo columba, quia simplex; ideo autem cor non habens, quia ignara prudentiae est. In oculis electorum terror ejus vilis est. Ab incredulis ut leo timetur; a fortibus in fide ut vermis contemnitur, atque ad momentum offensus repellitur. Diabolus enim serpens est lubricus, cuius si capiti, id est primae suggestioni, non resistitur, totus in interna cordis (dum non sentitur) illabitur. Tentationum diabolicarum initia fragilia sunt, quae si non caveantur, sed per usum in consuetudine transcant, in novissimis fortiter convalescant, ita ut aut nunquam aut cum difficultate vincantur. Cum in tota vita diabolus prævaricari hominem cupiat, amplius tamen molitur in fine decipere. Hinc est quod in principio contra protoplastum serpentis est dictum (*Gen. iii*): *Et tu insidiaberis calcaneo ejus*; quia nimurum hominem quem diabolus in cursu præterite vite non decipit, in novissimis supplare disponit. Proinde quamvis quisque sit justus, nunquam tamen tutum est ut sit in hac vita securus, sed semper humilis caveat, semperque ne in fine ruat sollicitus pertimescat. Diabolus sanctos homines non teneendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos extrinsecus pugnat; et qui interius amisi doninium, exterius commovet bellum. Diabolus quando decipere quemquam querit, prius naturam uniuscuiusque intendit, et inde se applicat, unde aptum hominem ad peccandum inspicerit. Ex ea parte homines diabolus tentat, qua eos per excrescentem humorum conspersiōnēm adhibeat et temptationem. Lege Balaam, qui in figura diaboli contra populum Domini ex ea parte præcipit perniciosos prætendere laqueos, ex qua sensit eos facilis esse lapsuros (*Num. xxiv*). Nam et qui aquam alicubi deducit, non eam per aliam partem mittit, nisi ubi impetum ejus intendit. Aliud est intrare in mentem cuiusquam diabolum, aliud vero inhabitare. Nam et in corda sanctorum ingreditur, dum malas suggestiones insinuat; sed non habitat in eis, quia in suum corpus non eos traducit [*Al.*, transducit]. Qui vero in corpore ejus sunt ipsos inhabitat, quia ipsi sunt templum ejus. Etsi subrepat mentibus electorum diabolus, non autem in eis requiescit, sicut in cordibus reproborum, nam calore fidei mox excitatur, ut exeat ab electis. Nonnulli jam avido ore diabolus devoraverat, rursus divini iudicij occulta miseratione ab ejus ore eripiuntur et saluti restituuntur. Nam sepe multos quos antiquus hostis luxuriae voragine mersos tenuit, potentia divina per poenitentiam ab ejus faucibus traxit. Multa justus adversa in anima patitur instigatione diaboli, sed talibus testamentis perire vite æternæ non potest, quia pius Dominus ad damnationem culpas

non reputat, quod de sue majestatis permisso no-
lens qui patitur portat. Nam ibi peccamus ubi per
cupiditatem vel voluntatem deflectimus. Ubi vero
violenter addicimur, etsi facinus aut flagitium non
est, miseria tamen pro flagitio et facinore est. Sed
qui Deum pro irrogata laudat miseria, commisso pro-
cul dubio caret facinore.

CAPUT XXXIV.

De multimodis peccatis.

(*Greg., lib. iv, c. 26, in cap. iii Job.*) Quatuor mo-
dis committitur peccatum in corde, quatuor perpe-
tratur et opere. Admittitur in corde, suggestione
demonum, delectatione carnis, consensione mentis,
defensione elationis. Committitur opere, nunc latenter,
nunc palam, nunc consuetudine, nunc desperatione.
Istis ergo gradibus et corde delinquitur, et opere per-
petratur. (*Ibid., lib. ii Sent., cap. 17, 18, 19, 21, 23.*)
Tribus modis peccatum geritur, hoc est, ignorantia,
infirmitate, industria. Gravius est infirmitate quam
ignorantia delinquere : gravius industria quam infir-
mitate peccare. Industria hancque peccat qui studio
ac deliberatione mentis malum agit. Infirmitate autem,
qui casu vel præcipitatione delinquit. Nequius autem et de industria peccant, qui non solum non
bene vivunt, sed etiam et bene viventes (si possunt)
a veritate divertunt. Sunt peccata levia que ab in-
cipientibus quotidiana satisfactione purgantur, que
tamen a perfectis viris velut magna crimina evitan-
tur. Quid autem homines de magnis sceleribus agere
debent, quando etiam perfecti levia quaque delicta
quasi gravissima lugent? Experimento minorum pec-
catorum majora committi non debent peccata, ne
durius feriantur pro magnis sceleribus, qui de parvis
corrigi non neverunt. Judicio autem divino in rea-
tum nequiorum labuntur, qui distringere minora sua
facta contemnunt. Multi a crimen corrunt in cri-
men, qui Dei cognitionem habentes, timorem ejus
negligunt, et quem neverunt per scientiam, per
actionem non venerantur. Ideoque sinuntur divino
judicio punienda committere, et in poenam commisso
facinori faciosus deterius addere. Sæpe peccatum
alterius peccati causa est, quod dum committitur,
aliquid ex ipso quasi sua soboles oritur : sicut nasci
solet libido ex nimia ventris ingluvie. Poena vero
peccati peccatum admittitur, quando pro merito
cuiusque peccati Deo deserente in aliud peccatum
deterius itur, de quo amplius qui admiserit sordide-
tur. Ergo præcedens peccatum causa est sequentis
peccati, sequens vero peccatum pena est præceden-
tis delicti. Præcedentia itaque peccata sequentium
sunt criminum causa, ut illa que sequuntur sint
præcedentium pena. Præcedentium peccatorum poe-
na ipsa vocatur induratio, veniens de divina justi-
tia. Hinc est quod ait propheta : *Indurasti cor no-
strum, ne timeremus te* (*Isa. lxiii*). Aliud est non
peccare amore dilectionis Dei, aliud timore supplicii.
Qui enim amore charitatis Dei non peccat, horrescit
omne malum, amplectendo justitiae bonum; nec eum
delectat peccatum, etiamsi sceleris impunitas pro-

Amittatur. Qui vero sola poena supplicii in se vita
reprimit, quamvis non expiat opus peccati, vivit
tamen in eo voluntas peccandi, debetque sibi illici-
tum, quod lex prohibere dignoscitur. Ille ergo mer-
cedem boni operis percipit, qui amando justitiam
facit, non is qui cam solo metu poenarum invitus
custodit. Omne peccatum antequam admittatur,
amplius pertimescitur. Quamvis autem grave sit,
dum in usum venerit, leve existimatur, et sine ullo
metu committitur. Istis somitibus quasi quibusdam
gradibus coalescit omne peccatum. Cogitatio namque
prava delectationem parit, delectatio consencionem,
consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo
necessitatem. Sieque his vinculis homo implicatus
quadam catena vitiorum tenetur astrictus, ita ut ab
B ea evelli nequaquam valeat, nisi divina gratia ma-
num jacentis apprehendat. Peccatum admittere,
cadere est in puteum. Consuetudinem vero peccandi
facere, os putri est coangustare, ne is qui ceciderit
valeat exire. Sed interdum etiam tales Deus liberat,
dum eorum desperationem ad conversionem liberta-
tis commutat. Ipso enim miserante, peccata dimittuntur,
quo protegente fit ne in deterius peccando eatur. Propterea metuendum est confidentibus ita
posse salvari, ne forte dum exspectamus a vitiis sa-
nari, et vitiis multiplicemus, et salutem non adpi-
scamur. Ergo studeamus aut non cadere, aut cito
conversi a lapsu consurgere. Mora peccandi imma-
nitatem facit sceleris. Unde et propheta : *Vt, inquit,
qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi
rinculum plaustri peccatum* (*Isa. v*). Trahit enim
iniquitatem ut funiculum, qui tardat converti ad
Deum. Trahere enim iniquitatem est moram facere
iniquitati. Unde et Psalmista : *Prolongaverunt ini-
quitates suas : Dominus justus concidit cervices pec-
catorum* (*Psal. cxxviii*).

CAPUT XXXV.

Ut post ruinam quis surgere queat.

(*Greg., Past. Curæ part. iii, adm. 29.*) Peccata
carnis experti, saltæ post naufragium peccare
metuant, et perditionis suæ discrimina vel co-
gnita perhorrescant. Dicendum est lapsis ut præ-
terita peccata considerent, atque imminentia devi-
tent, quatenus transactas culpas ad memoriam revo-
cent, et pollui in futuris erubescant. Admonendi
sunt peccata carnis experti, ut vigilanti cura conspi-
ciant post delicta nobis ad se redeuntibus Deus
quomodo sinum suæ pietatis expandat, dicens nobis
per prophetam : *Erant oculi tui videntes preceptorem
tuum, et aures tuæ audient verbum post tergum mo-
mentis. Haec est via, ambulate per eam,* etc. (*Isa.
xxx*). Omnipotens Deus quasi post tergum nos sub-
sequens monet, quia etiam post culpam ad se redit
persuadet. Aversum revocat, commissa non respicit,
revertenti sinum pietatis expandit. Vocem ergo post
tergum momentis audimus, si post peccata humili et
contrito corde revertimur. Debemus igitur pietatem
vocantis erubescere, si justitiam iolumus formidare,
quia tanto graviori improbitate contemnitur, quanto

et contemptus adhuc vocare non dedignatur. (*Greg., hom. 10, lib. 1, super Ezechiel.*) Per Michæam prophetam Dominus dicit : *Et vñies usque ad Babylonem, ibi liberaberis* (*Mich. iv.*). Babylon quippe confusio interpretatur. Sæpe enim qui postquam in confusione vitiorum ceciderit, erubescens mala quæ perpetravit, ad pœnitentiam redit, seque a suis lapsibus bene vivendo, erigit. Quid ergo iste, nisi usque ad Babylonem venit, et ibi liberatus est? Nonnunquam quisquam erubescens mala quæ fecit, contra se erigit, et bene operando ad statum rectitudinis redit. In Babylone itaque liberatus est, qui per divinam gratiam ostenditur etiam de confusione salvatus. Propheta ergo ad transmigrationem loquitur, cum illos increpat, qui a statu rectitudinis ad erroris vitia in transmigratione ceciderunt. Frater interrogavit senem dicens : Si incurrit monachus in peccatum, et affligatur pro eo quia de profectu in determinorem statum pervenerit, et laboret donec resurgat? Respondens autem senex dixit : Monachus in tentationem incurrens, sic est tanquam domus quæ cecidit. Et si sobrius fuerit in cogitatione sua, rediscitat eam inveniens materias ad ædificationem profuturas, habens posita fundamenta, et lapides et arenam, et cætera quæ sunt ædificationi necessaria, et ita velociter ejus fabrica proficit. Ita est monachus, si in tentationem ceciderit, et conversus fuerit ad Dominum, habet plurimum apparatus, meditationem diuinæ legis, psalmodiam, opus manuum, quæ sunt fundamenta ædificii spiritualis.

CAPUT XXXVI.

De cogitatione.

(*Isid., l. 11 Sentent., c. 25.*) Bipartita est causa peccandi, id est, opere et cogitatione, quorum unum iniquitas dicitur, quod opere geritur; aliud injustitia, quod cogitatione admittitur. Prius autem actio res secunda est, postea cogitatio; prius prava opera, postmodum desideria. Vicissim autem a cogitatione opera procedunt, et ab opere cogitatio nascitur. Quamvis et si ab opere malo quisque vacet, pro solius tamen pravae cogitationis malitia non erit innocens. Unde et Dominus per Isaiam : *Auferte, inquit, malum cogitationum vestrarum ab oculis meis* (*Isai. 1*). Non enim solum factis, sed et cogitationibus delinquimus, si eis illicite occurrentibus delectemur. Sicut vipera a filiis in utero positis lacerata perimit, ita nos cogitationes nostræ intra nos enutritæ occidunt, et conceptæ interius viperso veneno consumunt, animamque nostram crudeli vulnere perimunt. Dum unusquisque divina illuminatione pervenitur, statim molestiis turpium cogitationum pulsatur. Sed Dei servus judicio timoris Dei tentamenta a se netipso rejicit, bonisque introjectis cogitationibus turpes a se repellit. Magna observatio circa cordis est custodiæ adhibenda, quia aut bona aut mala rei ibi consistit origo. Nam, sicut scriptum est, *ex corde exirent cogitationes mala* (*Matth. xv*), unde si prius pravae cogitationi resistimus, in lapsu operis non incurrimus. (*Huc usque Isid.*) Ple-

A rumque ex bonis operibus discimus quantam vita munditiam in cogitatione construamus. Pene cuncta bona opera ex cogitatione prodeunt, sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quæ ex operatione nascentur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Valde necesse est ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta revocetur. In sola nonnunquam cogitatione delinquitur, et quia usque ad opus non pervenit culpa, neque ad cruciatum pervenit pœnitentia. (*Greg., Mor. lib. x, c. 39; lib. xvi, c. 20; lib. iv, c. 33; lib. ii, c. v.*) Sed cogitata afflictio mentem citius erigit, quia nimis tantummodo cogitata iniquitas polluit. Sæpe namque hoc quod a conspectu judicis jam fletu interveniente deletum est, ad animum per cogitationem redit, et devicta culpa ad delectationem rursus inserpere nititur, atque in antiquo certamine diutina pulsatione reparatur, ita ut quod prius erat in corpore, hoc importuna cogitatione postmodum versetur in mente. Cum nihil soris opere agitur, sed sola intus cogitatione peccatur, districto se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Plerumque aurem cordis terrenarum cogitationum turba dum perstrepit, claudit; atque intra secretarium mentis quanto minus curarum tumultuantium sonus compescitur, tanto amplius vox praesidentis judicis non auditur. Nonnunquam in ipso orationis nostræ sacrificio importunæ se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant quod in nobis Deo flentes immolamus. Omnes qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimentur. Mare significat mentem hominis, et quasi fluctus maris sunt cogitationes mentis, quæ aliquando per iram tumescunt, per Dei gratiam tranquille fiunt, per odium cum amaritudine defluunt. Mens quippe humana quot tentationes patitur, quasi tot scilicet moretur. Plerumque mentem hominis tumultus cogitationum deprimit, ira perturbat, et cum recedit ira, succedit inepta letitia. Frater quidam interrogavit quosdam Patrum utrum polluitur homo quando res sordidas cogitat? Et alii dicebant : Etiam polluitur; non possumus salvari nos, qui idiotæ sumus. Sed hoc pertinet ad salutem, si ea quæ cogitamus corporaliter non fecerimus. Dicit quidam senex : Non quia intrant cogitationes mala in nos, condemnamur ex eo : sed si male utimur cogitationibus et illis assensum præbemus. Fit enim ut et per cogitationes naufragium patiamur, et pro cogitationibus coronemur.

CAPUT XXXVII.

De sermone.

(*Isid., lib. ii Sent., cap. 29.*) Cum quædam parva vitiorum verba non evitamus, magno lingue prolabimur crimen, et dum facta quædam non gravia libere ac sine metu committimus, ad pejora sceleræ horrenda peccandi consuetudine labimur. Vani sermones in ore Christiani esse non debent. *Num sicut mala mores bona colloquia corrigit, ita prava colloquia bonos mores corruptunt* (*I Cor. xv*). *Custodia ori*

ponitur (Psal. cxl.), dum quisque non se justum, sed (quod magis verum est) peccatorem fatetur. Manum super os ponit (Job. xxxix), qui bonis operibus linguae excessum operit. Manum super os ponit, qui malae locutionis culpas bone actionis velamine legit. Quadrimoda est dicendi ratio, qua prævidendum est, quid, quando, cui vel quomodo, aliquid profératur. Bonum quippe bene loquitur, qui ea quæ recta sunt humiliiter annuntiat. Corde bene loquitur, qui charitatem non simulat. Ore bene loquitur, qui veritatem annuntiat. Factis bene loquitur, qui alias bonis exemplis sedificat. Mali mala respondent pro bonis, et adversa pro prosperis. Boni bona respondent pro malis, et prospera pro adversis. Adversus convicium linguae fortitudo adhibenda est patientia, ut tentatio verbi quæ foris impugnat, tolerantia viri de vita discedat. Dicebat quidam Patrum quia dum sederent aliquando seniores, et loquerentur sermonem de sedificationibus, erat inter eos unus providus, et vidit angelos manus agitantes et lavantes eos. Ut autem locutio venisset secularis, discedebant angeli, et volatabantur porci in medio eorum pleni setoribus, et polluerunt eos. Cum autem rursum loquerentur de sedificatione, venientes iterum angeli lavabant eos. Venerunt ergo aliquando senes ad abbatem Antonium, et erat cum eis etiam abbas Joseph. Volens autem abbas Antonius probare eos, movit sermonem de Scripturis sanctis, et coepit interrogare a junioribus quid esset hoc aut illud verbum? Et singuli eorum dicebant, prout poterant. Ille autem dicebat: Necum invenistis. Post omnes vero dixit abbat Joseph: Tu quomodo dicas verbum hoc? Et ille respondit: Nescio. Et dixit abbas Antonius: Vere abbas Joseph solus invenit viam, qui nescire se respondit. Frater quidam interrogavit senem dicens: Si quis fratrum attulit ad me de foris sermones, vis, abba, dicam ei ut non eos afferat ad me? Et respondit ei senex: Noli. Et dicit frater: Quare? Respondit senex: Quia nec nos potuimus id custodiare. Et dixit frater: Quid ergo debet fieri? Et respondit ei senex: Si volumus taciturnitatem servare, sufficit proximo modus ipse.

CAPUT XXXVIII.

De taciturnitate.

Lingua discrete frenanda est, non insolubiliter obliganda. Scriptum namque est: *Sapiens tacebit usque ad tempus* (*Eccli. xx*), ut nimurum cum opportunum considerat, postposita censura silentii, loquendo quæ congruunt in usum se utilitatis impendat. De tacendi atque loquendi censura per Salomonem dicitur: *Tempus tacendi, et tempus loquendi* (*Eccli. iii*). Discrete quippe vicissitudinem pensanda sunt tempora, ne aut cum restringi lingua debet, per verba inutiliter defluat, aut cum loqui utiliter potest, semetipsam pigre restringet. (*Gregor., lib. vii Mor., cap. 26.*) Quanta sit utilitas taciturnitatis Psalmista considerans ait: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labii meis* (*Psal. cxl.*). Non enim poni ori suo parietem, sed ostium

A petit, quod videlicet aperitur et clauditur. Unde et nobis caute dicendum est, quatenus os discrete et congruo tempore vox aperiat, et rursum congruo taciturnitas claudat. Admonendi sunt enim singuli ut si proximos sicut se diligunt, minime illis taceant unde eos juste reprehendunt. Vocis medicamine utrorumque saluti concurrit, dum ab illo qui infert actio prava compescitur, et ab hoc qui sustinet doloris fervor vulnere aperio temperatur. (*D. Greg. Pastor. Cura p. iii, admon. 15.*) Qui proximorum mala respiciunt, et tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus usum medicamini subtrahunt, et eo mortis auctores flunt, quo virus quod poterant curare noluerunt. Frater quidam interrogavit parvulum monachum dicens: Bonum est loqui, B an tacere? Dicit ei puer ille: Si sunt verba otiosa, dimittit ea: si autem bona sunt verba, non diu perturbas, sed cito incide quod loqueris, et quiesce tu. Dixit senex quidam: Taciturnitati operam da, et nihil cogites, et intende cogitationi tui, sive quiescens in lecto, sive surgens cum timore Dei, et haec faciens, malignorum impetus non timebis. Dixit abbas pastor: Quia interrogavit abbas Moyses fratrem Zachariam tempore quo moriebatur, dicens: Quid vides? Et ille dixi ei: Nihil melius quam tacere, Pater. Dixit ei: Verum est, fili, tace. Dixit quidam abbatii Ammoni: Si sit necessitas cum vicino loquendi, videatur tibi ut de Scripturis cum eo loquar, an de verbis et sententiis seniorum? Dixitque ei senex: Si non potes tacere, bonum est magis ut de verbis seniorum loquaris, quam de Scriptura. Periculum enim est non parvum. Dixit senex: Quia homo si verbum quidem habeat, opera autem non habeat, assimilabitur arbori habenti folia, fructum autem non. Sicut enim arbor fructibus plena etiam foliis viridis, ita et sermo consequitur hominem qui habet opera bona.

CAPUT XXXIX.

De multiloquio.

Scriptum est: *In multiloquio non effugies peccatum* (*Prov. x*). Et: *Qui multis utitur verbis, laedit animam suam* (*Eccli. x*). Et, *Vir linguosus non dirigetur super terram* (*Psal. cxxxix*). Et si in multiloquio extollamur, coram Domino non absolvimur. Unde melius est ut illud Dominum rogantes dicamus: *Pone, Domine, custodium ori meo, et ostium circumstantiae labii meis* (*Psal. cxl.*). Et: *Non declines cor meum in verba malitiae* (*Ibid.*). [Gregor., lib. vii, c. 25, in c. vi Job.] Admonendi sunt multiloquio vacantes, ut vigilantes aspiciant, quanto a rectitudinis statu depereunt, dum per multiplicita verba dilabuntur. Humana etenim mens aquæ more circumclusa, ad superiora colligitur, quia illud repetit unde descendit, et relaxata deperit, quia se per insima inutiliter spargit. Qui supervacuis verbis a silentii sui censura dissipatur, quasi tot rivis extra se ducitur, unde et redire interior mens ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium sparsa a secreto se intimæ considerationis excludit. Totam vero se insidiantis hostis vulneribus detegit, quia se munitione custodiaz non circumcludit.

In Proverbii scriptum est (*Cap. xxv*) : *Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Quia enim murorum silentium non habet, patet inimici jaculis civitas mentis, et cum se per verba extra semetipsam ejicit, apertam se adversario ostendit. (*Gregor., Pastor. Cura p. iii, admon. 13.*) Plerumque per quosdam gradus desidiosa mens in foveam lapsa impellitur, et dum otiosa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus, ut prius loqui aliena libeat, et postmodum detractionibus vitam eorum de quibus loquimur mordeat, ad extreum vero usque ad apertas lingua contumelias erumpat. Per effrenationem linguae se-minantur stimuli, oriuntur rixe, accenduntur faces odiorum, pax extinguitur cordium. (*Greg., Moral. l. vii, c. 57.*) Quia multiloquio quisque deserviens, rectitudinem justitiae tenere nequaquam possit, testatur Prophet a qui ait : *Vir linguosus non dirigetur super terram* (*Psal. cxxxix*). Hinc Salomon iterum ait : *In multiloquio peccatum non deerit* (*Prov. x*). Ieremia propheta ait : *Cultus justitiae silentium* (*Isa. xxxii*). Videlicet indicans quia mentis justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus ait : *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius rana est religio* (*Jacob. 1*). Pravi quidem homines, sicut in sensu leves sunt, ita in locutione precipit, et reticere pertractando negligunt quae loquuntur, sed quod levius conscientia concipit, levior protinus lingua producit. Per semetipsam nos Veritas admonet dicens : *Omne verbum otiosum quod locutus fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii* (*Matth. xii*). Otiosum quippe verbum est, quod aut ratio e justa necessitatibus, aut intentione pia utilitatis caret. Si ergo ratio de otioso sermone exigitur, pascimus quae pena multiloquio maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. Dixit aliquando etiam abbas Sysois : Crede, crede, quia ecce triginta annos habeo, quod non deprecor Deum propter peccatum, sed orans hoc dico : Domine Iesu Christe, protege me a lingua mea : et usque nunc per singulos dies corrugo per ipsam et delinquo. Abbas Macharius major in Seythi dicebat fratribus : Post missas Ecclesie fugite fratres. Et dixit ei unus frater : Pater, quo habemus fugere amplius a solitudine ista? Et ille respondebat digitum suum ponendo in ore, dicens : Istud est quo fugiendum dico. Et sic intravit in cellam suam, et claudens ostium, sedebat solus. Dixit abbas Sysois : Quia peregrinatio nostra in hoc est ut teneat homo os suum. Dixit abbas Hyppertius : Monachus qui nou retinet linguam suam in tempore furoris, neque passiones cæteras poterit aliquando prohibere. Dixit abbas Longinus abbati Lucio : Habeo tres cogitationes : unam, ut ad peregrina pergam. Et respondit ei senex : Si non tenueris linguam, quoconque perrexeris, non eris peregrinus. Sed refrena hic linguam tuam, et eris etiam hic peregrinus. Frater interrogavit abbatem Sysoi, dicens : Desidero custodire cor meum. Dicit ei senex : Et quomodo

A possumus custodiare cor nostrum, si lingua nostra januam apertam habuerit? Frater interrogavit abbatem Pastorem dicens : Quomodo oportet monachum sedere in cella? Et respondit : Quantum ad id quod in manifesto est, hoc est, ut faciat opus manuum, et semel comedat, et taceat, et meditetur. Occulte enim proficere potest in cella, hoc est, ut redarguat semetipsum de propriis excessibus unusquisque in omni loco ad quem perrexerit.

CAPUT XL.

De collatione.

(*Isid., lib. iii Sent., cap. 14.*) Cum sit utilis ad instruendum lectio, adhibita tamen collatione, maiorem intelligentiam praebet. Melius est enim conserre quam legere. Collatio docibilatem facit. Nam propositis interrogationibus cunctatio rerum excluditur, et sepe objectionibus latens veritas approbat. Quod enim obscurum est aut dubium, conserendo cito perspicitur. Sicut instruere solet collatio, ita contentio destruit. Haec enim relictio sensu veritatis, lites generat, et pugnando verbis, etiam in Deum blasphemat. Lectio memorie auxilio egit. Quod si fuerit naturaliter tardior, frequenter tamen meditatione acutur, ac legendi assiduitate colligitur. Sepe prolixa lectio longitudinis causa memoriam legentis obliterat. Quod si brevis sit, submodoque libro sententia retractatur in animo, tunc sine labore legitur : et ea quæ lecta sunt recolendo, memoria minime excidunt. Acceptabilior est sensibus lectio tacita, quam aperta. Amplius enim intellectus instruitur, quando vox legentis quiescit, et sub silentio lingua movetur. Nam clare legendo, et corpus lassatur, et vocis acumen obtunditur. (*Huc usque Isid.*) Dixit abbas Pelagius : Oportet animam secundum Christi voluntatem conversantem, aut discere fideliter quæ nescit, aut docere manifeste quod novit. Si autem utrumque cum possit non vult, insanæ morbo laborat. Initium enim receplendi a Deo, fastidium doctrinæ est. Dixit abbas Pastor : Quia qui querulus est, monachus non est; qui fratri suo detrahit, monachus non est; qui iracundus est, monachus non est; qui autem vere monachus est, semper est humilis et quietus, et charitate plenus, et timore Dei præ oculis habet, et cor suum custodit. Interrogatus senex quid est quod legitur, ris angusta et arcta, respondens senex, ait : *Angusta et arcta via est*, ut cogitationibus suis homo violentiam faciat, et abscedat propter Deum voluntates suas. Hoc est etiam quod scriptum est : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te* (*Matth. xix*). Dixit senex : Debet monachus quotidie mane et sero cogitare in semetipso, quid fecit eorum quæ vult Deus, et quæ non fecit : et ita tractans ownem vitam suam penitentiam agendo, monachus esse potest. Dixit senex : Dormiente te, aut surgente, vel aliu quid faciente, si fuerit Deus ante oculos tuos, in nullo te inimicus poterit deterrere, et si talis cogitatio manaret in homine, etiam Dei virtus manaret in eo.

CAPUT XLI.

De dilectione proximi, et correctione fraterna.

Duo sunt erga dilectionem proximi conservanda; unum ne malum quis inferat, alterum ut bonum impendat. Primum ut caveat laedere, sequens ut discat totum patrare. Amicitia est animorum societas. Hec quippe a duobus incipit. Nam minus quam inter duos dilectio esse non poterit. Tunc vere amicus amat, si non pro se, sed pro Deo ametur. Qui vero pro se amicum diligat, insipienter eum amplectitur. Multum in terra demersus est, qui carna-liter hominem moriturum plus diligit quam oportet. (*Ibid., lib. iii Sent., cap. 32.*) Non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorum contagionibus servit. Improbum est enim arguere quemquam in alio, quod adhuc reprobavit in semetipso. Qui veraciter vult sanare ac corripere fraternalm infirmitatem, talem se prestare fraternae utilitati studeat, ut eum quem corripere cupit, humili corde admoneat; hoc faciens ex compassione quasi communis periculi, ne forte et ipse subjiciatur tentationi. Sicut viri spirituales alieni peccati emendationem expectant, ita protervi delinquentibus deridendo insultant. Et quantum in ipsis est, eos insanabiles putant, nec declinant cor ad compatiendi misericordiam, sed supervenientes detestantur atque blasphemant. Plerique correptionem suam officium charitatis existimant. Plerique vero hoc ipsum quod ex charitate corripiuntur ad injurie contumeliam trabunt. Unde evenit ut ex eo deteriores efficiantur, per quod emendari obediendo potuerint. Salubriter accipiunt justi quoties de suis excessibus arguuntur. Iniquis molesta est veritas, et amara disciplina justitiae; nec delectantur nisi placentia propriæ imbecillitatis. Corda reproborum lubrica sunt ad malum consentiendum et fluxa, ad bonum vero consentiendum durissima. De talibus Salomon ait: *Qui erudit derisorum, ipse sibi facit injuriam* (*Prov. ix, 7.*). De bono autem: *Doce justum* (inquit) *et festinabit accipere.* In odium enim contra corripientem se, vertitur malus. (*Greg. lib. xx, c. 21, Expos. mor., in Job cap. xix.*) Sed si ab increpatione illius idcirco reticemus, quia contra nos insurgere odio formidamus, non jam lucra Dei, sed nostra procul dubio querimus. Scendum magnopere est quod nonnunquam cum relarguantur pravi, deteriores existunt, nosque magnis oiliis insequuntur. Ipsi ergo et non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde necesse est nobis ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo quod non sunt. Non est omnino justo timendum, ne dum quisque corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium, pejor fiat. Cavendum sumnopere est ne inmoderate linguam loquacitas pertrahat, eamque ad lasciviam obtrectationis extendat, ne odium malitia excite, et usque ad jacula maledictionis inclinet. Hinc Salomon ait: *Argue sapientem, et amabit te, insipientem, et adjiciet odisse te.* Qui diligit disciplinam, diligit sensum. Nam qui odit arguentem se,

A *stultus est* (*Prov. ix, xii.*) Sed quia Apostolus ait: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimos, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes* (*I Thess. v.*), necesse est ut hic pia Patrum correptionis ponamus exempla. Offendit aliquando frater in congregacione, et expulsus est foras. Expulsus autem de congregacione, misit se in caretum, et flebat ibi. Contigit autem ut alii fratres eentes ad abbatem pastorem, audirent eum plorantem. Qui descendentes ad eum, invenerunt eum magno labore constrictum, et rogaverunt eum ut iret ad senem illum solitarium, et non aequievit, dicens: *In hoc loco moriar ego.* Venerunt autem fratres ad abbatem Pastorem, et narraverunt ei de eo. Et rogavit eos, ut irent ad eum dicentes: *Abbas Pastor vocat te ad se.* Quod cum ei dixissent, B perrexit ad eum. Et videns eum senex afflictum, surrexit et osculatus est eum. Et adgaudens ei rogabat ut sumeret cibum. Qui et ita fecit. Frater interrogavit abbatem Pastorem dicens: *Feci peccatum grande, et volo triennium poenitere.* Dixit autem ei abbas Pastor: *Multum est.* Et dixit ei frater: *Jubes unum annum.* Et dixit iterum senex: *Multum est.* Qui autem praesentes erant, dicebant usque ad quadraginta dies. Senex iterum dixit: *Multum est.* Et adjecit dicens: *Ego puto quia si toto corde homo poenitentiam agat, etiam triduanam poenitentiam suscipiat Deus.* Interrogavit abbas Joseph abbatem Pastorem, dicens: *Quomodo opus est jejunare?* Et dixit abbas Pastor: *Ego volo ut quotidie quis manducans, paullulum subtrahat sibi ne satietur.* Et dixit ei abbas C Joseph: *Ergo quando eras juvenis, non jejunabas triduanas?* Dixit senex: *Credo mihi, frater, quia et triduanas, et hebdomadam.* Sed haec omnia probaverunt senes magni, et invenerunt quia bonum est quotidie manducare, parum sibi subtrahendo, et ostenderunt nobis viam hanc regalem, quia levior est et facilis.

CAPUT XLII.

De zelo pastoris officii.

(*Greg., in Ezech. lib. i, hom. 12.*) Omnis spiritualis zelus doctoris animum frigit, quia valde cruciatur dum infirmos quosque aeterna deserere, rebus temporalibus delectari conspicit. Nullum quippe omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animalium, sicut Psalmista ait: *Zelus domus tuae comedit me* (*Psalm. LXVIII*). Quantum frixura cordis quae pro spirituali zelo agitur, omnipotenti Domino placet, aperte ostenditur, cum offerri per legem simila in sacrificio jubetur. Scriptum quippe est: *In sartagine oleo conspersa frigatur, offereturque cum calidam in odorem suavissimum Domino sacerdos, qui patri jure successerit, et tota crenabitur in altari* (*Levit. vi*). Tunc simila in sartagine frigatur, cum munda mens justi per zeli sancti ardorem crenatur. Quae conspergi oleo præcipitur, id est, cum per charitatis et misericordiae viscera in conspectu omnipotentis D[omi]ni ardet et lucet. Unde et calida in odorem suavissimum Domino offerri præcipitur, quia si amoreni zelus non habet, ea quae de sartagine offertur, calorem simila amisit. Notandum valde est quis similam

offerre præcipitur, videlicet sacerdos Patri jure successerit. Ille enim sacerdos Patri jure succedit qui esse se omnipotentis Dei Filium moribus demonstrat, et qui a nobilitate intima, operum suorum ignobilitate non discrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut videlicet holocaustum fiat. Simila itaque in sartagine est munda mens justi in zeli spiritualis afflictione, quæ per sollicitudinem animarum frigitur, et non solum sacrificium, sed etiam holocaustum Domino esse deputatur. *Sumamus ergo sartaginem ferream, et ponamus eam murum ferreum inter nos et civitatem* (*Ezech. iv.*), id est, assumamus zelum fortis, ut inter nos et auditoris nostri animam inveniamus hanc postmodum fortis munitionem. Tunc enim hunc murum ferreum inventuri sumus, si nunc eum fortiter tenemus, videlicet docendo, custodiendo, suadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando etiam severius agendo. (*Huc usque Greg.*) Necesse est ut hoc ante omnia qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat: sed in ultiōne peccati tempus modumque considerans, surgentis animi perturbationem subtilius retractando restrinquit, animositatem reprimat, et motus servidos sub æquitate disponat, ut eo fiat justior utor alienus, quo prius exstitit victor suus. Qui zelo rectitudinis movetur, sic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipse qui corrigit, per patientiam crescat, ut fervorem suum transcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longe a rectitudine suberret.

CAPUT XLIII.

De doctrina discretionis.

(*Isid., lib. iii Sent., cap. 43, 44, 46.*) Non omnibus una eademque doctrina est attribuenda, sed pro qualitate morum diverse sint exhortationes doctorum. Nam quosdam increpatio dura, quosdam vero exhortatio corrigit blanda. Sicut periti medici ad varios corporis morbos diverso medicamine serviunt, ita ut juxta vulnerum varietatem medicina diversa sit: sic et doctor Ecclesie singulis quibusque congruum doctrinæ remedium adhibebit, et quid cuique oporteat pro ætate, pro sexu ac professione annuntiabit. Prima quippe prudentiae virtus est, eam quam docere oporteat estimare personam. Alter est agendum erga eos qui nostro committuntur regiunini, si offendunt, atque aliter cum iis qui nobis commissi non sunt. Qui si justi sunt, venerandi sunt; si vero delinquunt, pro sola charitate, ut locus est, corripiendi sunt, non tamen cum severitate, sicut ii qui nobis regendi commissi sunt. Pro malo merito plebis auferunt doctrina prædicationis. Pro bono merito audientis, tribuitur sermo doctori. In potestate divina consistit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare, vel cui auferre. Et hoc aut pro dicentis aut pro audiēntis fit merito, ut modo pro culpa plebis auferatur sermo doctori, modo vero pro utriusque [*al., utilibus*] meritis tribuatur. Qui docendi accipit officium, interdum ad tempus facta proximi taceat, que sta-

A tim corrigere nequaquam existimat. Nam si corrigere potest et dissimulat, verum est quod consensum erroris alieni habeat. Plerumque sancti doctores pro mali pertinacia, quia iniquos emendare nequeunt, his tacere disponunt: sed calorem spiritus quo aguntur ferre non sustinentes, iterum in increpationem prosiliunt iniquorum. Qui presenti, pro subditorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant: dicente Domino ad prophetam: *Speculatorum te dedi domui Israel. Si non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua, ille in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram* (*Ezech. iii.*). Qui praest curam debet habere de iis qui pereunt, ut ejus redargutione aut corrigantur a peccatis, aut si incorrigibiles existunt, ab Ecclesia separantur. Qui blando verbo castigatus non corrigitur, acrius necesse est ut arguatur. Cum dolore enim abscondenda sunt, quaenam leniter sanari non possunt. Qui admonitus secrete corrigi de peccato negligit, publice arguendus est, ut vulnus quod occulte sanari nescit, manifeste debeat emendari. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. Palam enim sunt arguendi qui palam nocent, ut dum aperta objurgatione sanantur, ii qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum unus corripitur, plurimi emendantur. Melius est enim ut pro multorum salvatione unus condemnetur, quam pro unius licentia multi periclitentur. Ita ergo delinquenti sermo est proferendas, sicut ejus qui corripitur expositulat salus. Quod si opus est aliquam medicamenti salutem verbo increpationis aspergere, lenitatem tamen corde opus est retinere. Doctores nonnunquam duris feriunt increpationibus subditos, qui tamen a charitate eorum quos corripiunt, non recedunt. (*Huc usque Isid.*) Magna est disciplinæ magisterii subtilitas discretionis, quatenus quisque rector culpas delinquentium discrete noverit parcere, et pie resecare. Qui autem sic dimittunt peccata ut non corrigant, aut sic quasi corrigendo feriunt, ut non dimittant, discretionis spiritum habent. Scriptum est in libro Genesis: *Si recte offeras, et recte non dividas, peccasti* (*Gen. iv, juxta LXX.*) [Gregor., lib. iii Expos. mor., c. 9 et 10, et l. 1 super Ezech., hom. 11.] Oblata recte dividere, est quilibet bona nostra studia discernendo pensare. Quod nimur qui agere dissimulat, etiam recte offerens peccat. Sepe quod bono studio gerimus, dum discernere caute negligimus, quo judicetur sine, nescimus; et nonnunquam hoc sit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Recte ergo offerimus, cum bono studio benum opus agimus; sed recte non dividimus, si habere discretionem in bono opere postponamus. Dixit abbas Antonius: *Sunt quidam conterentes corpora sua in abstinentia, et quia non habent discretionem, longe facti sunt a Deo.* Dicebat abbas Daniel quia quantum corpus virescit, tantum anima exsiccatur; et quantum siccatum fuerit corpus, tantum anima virescit. Dixit abbas Pastor: *Malitia nequaquam expellit ma-*

lium, sed si quis tibi maleficerit, bene fac ei, ut per A somno, Veni, serve male. Et subripiebat parum somni sedendo, et statim surgebat.

CAPUT XLV.

De gratia Dei.

(*Greg., l. i super Ezech., hom. 9.*) Ex omnipotentiis Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adjuvat qui jubet. Sciendum est quia mala nostra solunmodo nostra sunt. Bona autem nostra, et omnipotentis Dei sunt, et nostra. Quia ipse aspirando nos prævenit ut velimus, qui adjuvando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus implere quod volumus. Præveniente gratia, et bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est sit meritum nostrum. Quod bene Paulus brevi sententia explicat dicens : *Plus illis omnibus laboravi (I Cor. xv).* Qui ne videretur sue virtuti tribuisse quod fecerat, adjunxit : *Non autem ego, sed gratia Dei mecum (Ibid.).* [Isid. l. ii Sent., c. 5.] Interdum peccantibus nobis nam Deus gratiam non retrahit, ut ad spem divinæ propitiationis humana mens consurgat. Ab illo enim nobis omnia bona, gratia præveniente, donantur. Profectus hominis donum Dei est, nec a se potest quisquam, sed a Deo corrigi, testante propheta, qui ait : *Scio, Domine, quia non est hominis ria ejus, nec riri est ut ambulet et dirigit gressus suos (Jer. x).* Spiritualis gratia non omnibus distribuitur, sed tantummodo electis donatur. Munera gratiarum, alii ista, alii vero donantur illa, nec datur habere ita uni ut non egeat altero. Posse fieri non est dubium, ut ii quos quidam virtutum excellentia antecedunt, Dei repentina præveniente gratia, quosdam compendio sanctitatis præveniant, ut dum sunt conversione postremi, subito efficiantur virtutis culmine primi. Dum quisque aliquod bonum accipit, non appetat amplius quam quod meruit, ne dum alterius membra officium arripare tentat, id quod meruit perdat. Contrahat enim corporis ordinem totum, qui non suo contentus officio, subripit alienum. Frater interrogavit quemdam senem dicens : Si fuero in loco aliquo, et nata mihi fuerit tribulatio, et nou habuero cui me committam, et indicem illi passionem animæ meæ, quid facio ? Dicit illi senex : Crede in Deum, quia ipse mittet gratiam suam, et satisfaciet tibi, si in veritate rogaveris eum. Et addidit dicens : Audivi enim quia in Scythia tale aliquid factum est. Erat ibi quidam qui sustinebat tentationes, et non habens fiduciam in aliquo cui confiteretur, paravit sero perram suam ut discederet. Et ecce nocte apparuit ei gratia Domini in specie virginis, et rogabat eum dicens : *Nusquam vadas, sed sede hic mecum ; nihil enim malum tibi siet ex iis quæ audisti. Qui credens verbis ejus sedet, et sanatum est statim cor ipsius.*

CAPUT XLVI.

De bonis subjectis.

(*D. Greg., pastor. Curæ p. iii, admon. 5, 11.*) Admonendi sunt subditi ne præpositorum suorum vitam tenere, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, reprendant, ne unde recte mala re-

darguant, inde per elationis impulsu*m* in profundiora mergantur. Admonendi sunt subditi, ne cum culpas prepositorum considerant, contra eos audacie*s* fiant : sed sic (si qua valde sunt eorum prava) apud semetipsos dijudicent, ut tamen divino timore constricti, ferre sub eis jugum reverentiae non recusent. Admonendi sunt benevoli subditi, ut sic alienis bonis congandeant, quatenus habere et propria concupiscant, sic proximorum facta diligendo laudent, ut etiam imitando multiplicent, ne (si in hoc praesentis vite stadio ad certamen alienum devoti fantes, sed pigri spectatores assistunt) eo post certamen sine bravio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, et tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorum nunc labore otiosi perdurant. Valde pecunianus ; si aliena bene gesta non diligamus, sed nil mercedis agimus ; si ea quae diligimus, in quantum possumus, non imitamur. Nostra nimurum sunt bona aliorum, quae (et si imitari non possumus) in aliis animamus, amantium fiant, quoque amantur in nobis. (Greg. lib. xxv Expos. mor., c. 22.) Qui igitur magnis virtutibus in sancte Ecclesie sum proscieunt, prepositorum suorum vitam despiciere non debent, cum vacare eos rebus exterioribus vident : quia hoc quod ipsi securi intima penetrant, ex illorum adjumento est, qui contra drocellas hujus saeculi exterioris labo*m*ant. Quam enim candoris sui gratiam retineret, si hyssum pluvia tangere*m*? Aut quid fulgoris atque claritatis coecus vel hyacinthus ostenderet, si haec susceptus pulvis fudaret? Sit ergo desuper texture cilicij fortis ad pulverem, sit interius color hyacinthinus, aptus ad decorum. Ornent Ecclesiam qui solis rebus spiritualibus vacant. Tegant Ecclesiam, quos et labor rerum corporalium gravat. Nequaquam ergo contra rectorem suum exteriora agentem murmuraret is qui intra sanctam Ecclesiam jam spiritualiter fulget. Si enim tu secure interius, ut coecus, putilas, cilicum quo protegeris, cur accusas? (Huc usque Greg.) Interrogavit abbas Joseph abbatem Pastorem dicens : Dic mihi quomodo monachus siam? Et dixit senex : Si vis invenire requiem et in isto saeculo et in futuro, in omni causa dic : Quid sum ego? Et non judices quemquam. Frater interrogavit abbatem Pastorem dicens : Quid faciam, quia pusillanimis sio dum sedeo. Dicit ei senex : Nullum judices, nullum spernas, neque condemnes, nullique detrahas, et Deus tibi prestat requiem, et erit sessio tua sine perturbatione. Vir quidam sanctus cum audisset quemdam peccantem, flevit amare, et dixit : Iste hodie, ego crastino. Verumtamen qualiter vis peccet aliquis ante te, non judices : sed judica magis temetipsum peccatorem, quam illum. Sæpe aliquid a majoribus dispensatorie agitur, quod a minoribus error putatur. Sæpe multa a fortibus dicuntur, quæ iudeo*m* infirmi dijudicant, quia ignorant. Unde et nonnulli subditi contra hoc manum reprehensionis mittunt : sed a vita protinus ipsa, sua temeritate declinet. Levites ergo quasi ajuvant manum tenet : sed delinqiens vitam perdidit (IJ Reg. vi), quia

A dum infirmi quaque fortium facta corripunt, ipsi a viventium sorte reprobantur.

CAPUT XLVII.

Ut thesaurus monachi in caelo collocetur.

Dominus nos admonet dicens : *Thesaurizate robiq; thesauros in caelo, ubi nec ærugo, nec tinea exterminat* (Matth. vi). Et quomodo unusquisque ad perfectionem monachatus perveniat, ipse iterum dicit : *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesauros in caelo, et veni et sequere me* (Matth. xix, Marc. x, Luc. xviii). Thesaurum ergo nostrum, fratres, in caelo ponamus, ubi hostem et expugnato*m*rem non timeamus. Thesaurum itaque operum vel virtutum nostrarum collocemus in caelo, ubi non timeamus occultum furem, neque violentum raptorem. Patria enim nostra paralisus est. In patria vero nostra postmodum recepturi, multiplices nunc bonarum virtutum debemus condere thesauros, ubi post finem hujus seculi complicatos mereamur recipere fructus. *Sancti enim, dicit propheta, in terra sua duplicitu possidebunt* (Isa. Lxi), id est, in terra viventium beatitudinem mentis simul habebunt et corporis : *ubi Dominus Jesus Christus reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ* (Phil. iii). [Cyprian., lib. de Mortalit. in fine.] Magnus enim nos illic charorum exspectat numerus ; parentum, fratrum atque sororum copiosa turba videre desiderat, de sua ja*m* immortalitate secura, sed a iudeo*m* de nostra salute sollicita. Ibi chorus patriarcharum, numerus prophetarum, apostolorum, virginum, et omnium cernere nos desiderat cucus sanctorum. O quam grandis letitia est, a iustum omnium sanctorum pervenire consortium, a iustum omnium felicem venire complexum! O quam summa et perpetua felicitas, illic apostolorum gloriosos cernere choros, et exultantium prophetarum numerum videre sacram, et inter virginum, martyrum et confessorum candidatum cucus interesse sanctorum! Dixit abbas Hyperius : Thesaurus monachi est voluntaria paupertas. Thesauriza ergo tibi, frater, in caelo, quia ad requiescendum sine fine sunt saecula. Dicebat abbas Evagrius : Cum sedes in cella, collige ad te sensum tuum, et memor esto diei mortis, et tunc videbis corporis tui mortificationem. Cogita cladem, suscipe dolorem, devita mundi istius vanitates. Esto modestus et sollicitus, ut possis semper in eodem quietis proposito permanere, et non infirmaberis. Memorare etiam et bona quæ sunt justis reposita. Fiduciam habe ante Deum Patrem et Christum ejus, coram angelis, et potestatibus, atque omni plebe regni cœlorum, et dona ejus cogita, et requiem, et gaudium. Super bona vero justis reposita gaude, et exulta, et lactare, et his quidem frui festina.

CAPUT XLVIII.

De consilio.

De hac nos virtute consilii Salomon admonet dicens : *Audi, fili, consilium, et suscipe disciplinam, ut*

sis sapiens in novissimis tuis (Prov. xix). Fili, sine A causa (Matth. v). Et ille respondit: Ex omni re quia te gravare voluerit frater tuus, ne irascaris adversus eum donec oculum tuum dextrum ejiciat: alioquin sine causa irasceris ei. Si autem aliquis vult te separare a Deo, pro hoc irascere.

plures sunt consiliarii, confirmantur. Unquent et variis odoribus delectatur cor, et bonis amici consiliis anima dulcoratur (Prov. xxvii). Cum dispositione initur bellum, et erit salus ubi multa consilia sunt (Prov. xxiv). Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, et consilium illius sicut fons vita permanet (Ecclesi. xxii). Magna etenim res est bonum consilium, et monachis valde pernecessarium. Hanc igitur consilii virtutem dilexerunt omnes in terra qui ad cœlestem voluerunt condescendere patriam. Per hanc virtutem B consilii martyres ut æternam a Domino reciperent vitam, morti mortalia sua tradidierunt corpora. Per hanc consilii virtutem virginis et confessores in servitio Domini usque in finem perseveraverunt. Grave autem consilium cordis, omnem inconstantiam vagationis expellit. Sunt animæ que levi motu nunc ista, nunc illa desiderant. Omnipotens ergo Deus, quia ipsas leves fluctuationes mentium nou leviter pensat, vagationem cordis relinquendo dijudicat: sed cum per gratiam respicit, vagam mentem in consilii stabilitatem figit. Cum Deus omnipotens leves motus hominis misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus constantiae maturitatem format, atque supernæ gracie respectu cor ejus ad gravitatem consilii repente perducit. In omni opere quo cogitas facere, primum cogita Deum, et si secundum Deum est quod cogitas, diligenter examina. Et si est rectum coram Deo, perfice illud; si vero perversum fuerit, amputa illud ab anima tua. Et nos ergo, fratres, omnia quæ agimus, cum consilio agamus, quia scriptum est: *Ante omnia opera rerum verax præcedat te, et ante omnem actum consilium stabile: et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.* Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiae replebit te, et quasi imbre, mittet tibi eloquii sapientiae suæ, et aperiet os tuum in oratione, et diriget consilium tuum in bono, et usque in seculum non delebitur memoria tua (Eccl. xxxvii, xxxix). Venit in initio conversationis sue abbas Evagrius ad quem lamen senem, quærens consilium, et dicit ei: Die mihi, abba, sermonem quo salvus siam. Ille autem dixit ei: Si vis salvus fieri, quando vadis ad aliquem, non prius loquaris antequam ille te inquirat. Evagrius autem compunctus in hoc sermone, dixit: Crede mihi, multis codices legi, et talem eruditio nem nunquam inveni. Et multum proficiens exiit. Dixit abbas Pastor: Qui docet et non facit quæ docet, similis est canali, quæ omnes ad se venientes satiat, et sordes eorum lavat, seipsam autem purgare non potest, sed omnis spurcitia et inmunditia in ea est. Frater interrogavit abbatem Pastorem dicens: Quis illi est illud quod scriptum est: *Qui irascitur fratri suo sine*

A *causa (Matth. v).* Et ille respondit: Ex omni re quia te gravare voluerit frater tuus, ne irascaris adversus eum donec oculum tuum dextrum ejiciat: alioquin sine causa irasceris ei. Si autem aliquis vult te separare a Deo, pro hoc irascere.

CAPUT XLIX.

De sanctificatione cordis et corporis.

Inter extera de sanctificatione sic Paulus in Epistola ad Thessalonicenses ait: *Hæc est voluntas Dei sanctificatio nostra, ut abstineatis a fornicatione (I Thess. iv).* *Hæc est voluntas Dei,* dicit, id est, hoc placeat Deo, ut vos corde pariter sanctificati sitis et corpore. Nisi enim ei hoc placuerit, nobis non imperasset dicens: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum, Dominus Deus vester (Ler. xix et xx).* Sed vere et absque ulla dubitatione, sanctimonia qua sanctimoniales et magnificientia qua magnifici apud Deum efficiuntur sancti, in sanctificatione ejusdem nostri creatoris consistit, sicut scriptum est: *Sanctimonia et magnificientia in sanctificatione ejus (Psal. xciv).* Hinc et Dominus ait: *Custodite precepta mea, et sanctificate ea, ego Dominus qui sanctifico vos (Lev. xx).* Quæ virtus sanctificationis, quamvis omnibus inesse debet Christianis, maxime tamen ordini convenit et concedet sacerdotali. Unde et Dominus Moysi ait: *Vesties Aaron et filios ejus, et sanctificabis illos, ut sacerdotio fungantur mihi (Exod. xxviii).* Et ne contaminetur sacerdos in mortibus, quia consecratus est Deo suo, et panes propositionis offert. Sit ergo sanctus, quia et ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos (Ler. xxi). Vere enim nisi corde et corpore sanctificato Deo sacrificium a sacerdote offeratur, non erit ei gratum, qui eorū illius a fornicationis contagio cognoscit esse pollutum. Unde et hoc in loco non solum Thessalonicenses (I Thess. iv), sed et omnes hortatur Apostolus in Christo credentes, ut se abstineant a fornicatione: quia sicut per humilitatem mentis custoditur castitas carnis, ita per superbiam cordis in immunitatem itur libidinis. (Isid., I. II Sentent., c. 39.) Et ideo luxuriosis atque superbis familiariter se plus quam exeteris peccatoribus consociant dæmones, quia per luxuriam carnis suis eos diabolus constringit catenis, ut a Deo separati demonibusque sociati, regnum cœlorum habere non possint cum sanctis. De hac sanctificationis virtute sic et Joannes apostolus ait: *Omnis qui habet spem hanc in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est (I Joan. iii).* Multi se dicunt spem habere vitæ cœlestis in Christo, sed hanc confessionem negligenter vivendo evanescunt. Manifestum autem de se indicium supernæ spei exhibet, qui bonis operam dare actibus studet, certus quia non aliter ad similitudinem Dei quis in futuro perveniet, nisi Dei sanctitatem in praesenti se sanctificando (id est, abnegando impietatem et sensualia desideria, sobrie autem et juste, et pie vivendo [Tit. 1]) imitetur. Qui habet spem in Domino, sanctificat se (quantum potest) ipsum intuendo, et ejus per omnia gratiam flagitando qui ait: *Sine me nihil potestis facere (Ioan. xv),* cingue dicens: *Adjutor*

meus esto, ne derelinquas me (Ps. xxvi). Ergo sanctificat nos, sicut et ipse sanctus est (*I Joan. iii*). Sed ille sanctus aeternitate, nos sancti fide. Tempore enim antiquo, episcopi, presbyteri et diaconi unius uxoris viri ordinabantur (*I Tim. iii*) : modo autem (quia sanctitatis causa crevit munditia) ab omni carnali consortio omnes illos sacrorum regula prohibet canonum. Nam et in Veteri Testamento (*Exod. xxviii*) eo tempore tantum quo sacerdotes presto erant altari, ab uxorum suarum se continebant concubitu : nunc autem (quia quotidie corpus Domini aut consciendum nobis est ad altare, aut sumendum) a carnali concubitu quotidie nobis est abstinentium. Hinc Paulus Timotheum admonet, dicens : *Exemplum esto fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate (I Tim. iv)*. Qui enim aliis in sermone exemplum debet praebere, modum locutionis non debet ignorare, sed diligenter debet attendere, quid, cui, quando vel quomodo debeat loqui, ut sermo ejus non fatuus, sed, secundum Domini praeceptum, sale sapientiae sit conditus (*Marc. ix*). Ille in conversatione bonum aliis praebet exemplum qui caste, pie et juste vivit in hoc saeculo (*Tit. ii*). Ille in charitate aliis bonum praebet exemplum qui Deum ex toto corde, tota mente, tota virtute diligit, et proximum sicut semetipsum (*Deut. vi; Matth. xxii; Luc. x*). Ille in fide bonum praebet exemplum, qui recte credendo bene vivit, et bene vivendo fidem rectam custodit. Ille in castitate aliis bonum praebet exemplum, qui castitatis pulchritudinem diligens, non solum eam in suo servat corpore, sed etiam a cogitationibus pravis tutam custodit in mente, quia nihil prodest incorruptio carnis ubi non est integritas mentis.

CAPUT L.

De vocatione divinae pietatis.

Vocatio divinae pietatis (quæ diversis modis in diversis æstatibus et diversis sit temporibus) non hominis merito, sed semper gratis ab ipso solo piisque sit Deo : sicut Apostolus ait : *Sine paenitentia sunt dona, et vocatio Dei (Rom. xi)*. Qui et ad Timotheum dicit : *Qui liberavit nos et vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum et gratiam (II Tim. i)*. Vocantur enim, ut dictum est, diversis modis : quia alii tantum corpore sani vocantur, divinitus inspirati ; alii autem infirmitate carnis afflicti ; alii vero diversis damnis, vel tribulationibus variis oppressi. Vocantur et diversis æstatibus, quia alii in infantia, alii in adolescentia, alii in juventute, alii vero in senectute, vel etiam in decrepita ætate vocantur ; et diversis horis diei, quia alii primo mane, alii hora tertia, alii hora sexta, alii nona, alii vero vocantur undecima. Quorum omnium nullus in immunditiam, sed omnes sunt vocati a sancto Deo in sanctificationem cordis et corporis. Sanctus etenim Deus sanctos vult semper habere ministros, sicut et idem in Evangelio ait : *Pro eis sanctifico me ipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate (Joan. xvii)*. Dixit

A quidam senex : Quia duo fratres erant vicini, unus peregrinus, et alter indigena. Erat autem peregrinus ille modicum negligentior, ille vero indigena studiosus valde : contigit autem ut dormiret peregrinus ille in pace. Senex autem qui erat vicinus eorum, cum esset providus, vidi multitudinem angelorum deducentium animam ejus. Cum ergo venisset ad cœlum ut intraret, facta est quæstio de illa anima. Et venit vox desuper dicens : Manifestum est quia modicum negligens fuit, sed propter peregrinationem ejus aperite ei. Et post hæc dormivit ille indigena, et venit omnis cognatio ad eum : angelos vero non vidi ille senex venire ad deducendam animam illius. Miratus autem senex dixit : Quomodo peregrinus ille cum negligentior fuerit, talem gloriam habuit, et hic cum studiosus esset. nihil hujusmodi fieruit. Et venit vox dicens ei : Hic studiosus cum venit ut dormiret, aperuit oculos suos et vidi parentes suos flentes, et consolata est anima ejus. Peregrinus vero, ille licet negligentior fuit, nullum tamen suorum vidi, et ingemiscens flevit, et Deus consolatus est eum. Dicebant de abbate Sysois quod in die dormitionis sue cum sedarent circa eum patres, splenduit sicut sol facies ejus, et dixit ad eos : Ecce chorus prophetarum et apostolorum venit. Iterum dixit : Ecce angeli venerunt accipere me. Et rursum facta est facies ejus sicut sol, et timuerunt omnes. Dicit iterum eis : Videte, ecce Dominus venit dicens : Afferte mihi vas electionis eremi. Et continuo reddidit spiritum. Et fuligine repletus est totus locus ille odore suavitatis.

CAPUT LI.

De dilectione et gratia Dei.

D De hoc capitulo sic Apostolus ait : *Deus autem qui dires est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivicavit nos Christo. Cujus gratia sumus saluti : et conresuscitavit, et considerare fecit in cœlestibus in Christo, ut ostenderet abundantes dirittias gratiae sue in bonitate super nos in Christo Jesu. Gratia enim sumus saluti per fidem (Eph. ii)*. Deus autem dives esse dicitur in misericordia, quia omnipotens est et misericordia ejus plena est terra. Dives autem Deus dicitur in misericordia, quia peccatores omnes misericorditer trahit ad paenitentiam, et in ea misericorditer concedit perseverantiam. Et dives dicitur propter nimiam charitatem suam, qua dilexit genus humanum. In tautum enim nos dilexit omnipotens Deus, ut Filium suum morti traderet pro nobis, sicut scriptum est : *Proprio Filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii)*. Nimia enim id est grandis charitas est, pro peccatoribus servis unigenitum tradere Filium, et eosdem rebelles servos diligere tanquam filios. Hinc etenim, fratres, considerare debemus quantum nos Dominus diligit sanctos, qui tantum diligere dignatus est peccatores, *Qui cum essemus mortui propter delicta nostra, vivificavit nos in Christo Jesu (Ephes. ii)*. Propter misericordiam suam, unam atque eamdem nobis tri-

buens cum eo vitam habere perpetuam. Mortua enim dicitur anima, quando mortiferis vitiis esse dicitur maculata, sicut et Apostolus ait : *Et vos cum essetis mortui in delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis manifeste* (Eph. ii.). Mors animæ dicitur esse peccatum, sicut propheta ait : *Quia anima quæ peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. xviii). Duobus etenim modis uniuscujusque hominis peccat anima, id est, in non faciendo quæ facere jussa sunt, et faciendo quæ vetita sunt. *Cujus gratia*, inquit, *salvatus sumus*, id est non ex prioribus vitaे nostræ operibus, sed sola fide et baptismi gratia, nostrorum acceperimus remissionem peccatorum. Ipse enim Dominus noster, qui dives est in misericordia, fratres, propter nimiam charitatem suam (qua dilexit nos) conseruavit et consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu. Considerate, fratres, quas gratiarum actiones Creatori nostro referre debemus, quando in natura nostra ipse Creator et Redemptor noster Christus, et resurrexit a mortuis, et ascendit ad cœlos, et sedet ad dexteram Patris. In qua natura nostra et nos consurreximus, ascendimus et sedemus ad dexteram Patris. Unde et vir sanctus, qui vivens in carne conversationem habet in cœlis, non dubitat dicere quod sancti jam sedeant et regnent cum Christo in dextera Patris. Quanta sit beneficij magnitudo et quam multiplex gratia qua nos Domino consedere fecit, et congregate cum Christo : hinc comprobatur, cum nos qui quondam lege tenebamur inferni, nunc in Christo regnemus sedeamusque cum eo. Vere abundans est gratia, quæ non solum peccata donavit, sed etiam cum Christo nos resuscitatos in dextera Dei collocavit. Dixit cuidam episcopo angelus : *Sic dilexit Deus hunc mundum, ut Filium suum unigenitum daret pro eo* (Joan. iii). Qui igitur cum inimici escent homines, mori pro ipsis elegit, non multo magis domesticos effectos eos, et pœnitentiam agentes super iis quæ gesserant absolvet a penit. et præstabit iis (quæ ab ipso præparata sunt) bona ? Hoc ergo scito quia nulla delicta hominum vincunt clementiam Dei. Tantum ut per patientiam ea quæ pridem gesserant mala abluant actibus bonis. Cum enim sit misericors Deus, scit infirmitates generis vestri, et passionum fortitudinem, et diaboli potentiam atque astutiam, et incidentibus hominibus in peccatis, quasi ignoscit, et exspectat correctionem eorum, patientiam habens in eis. Convertentibus vero atque exorantibus bonitatem, tanquam infirmis compatitur et absolvit confestim tormenta eorum, et donat eis bona quæ præparata sunt justis.

CAPUT LII.

De eo quod Sancti filii lucis vocantur.

Joannes apostolus ait : *Annuntiamus vobis quoniam Deus lux est, et tenebrae in eo non sunt ullæ* (I Joan. i). Merito ergo qui filii Dei sunt, filii lucis ab Apostolo vocantur, ubi ait : *Omnès enim vos filii lucis estis, et filii diei : non estis noctis, neque tenebrarum* (I Thess. v). Sicut enim dicuntur filii dilectionis vel filii pacis habentes in se dilectionem et pacem, ita dicuntur et filii

PATROL. CII.

A lucis habentes in se fideli et scientiae lumen. Unde et alibi Paulus ait : *Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate* (Eph. v). Sive filii lucis dicuntur, id est filii Dei, sicut Dominus ait : *Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae* (Joan. viii). Et filii diei, inquit, id est Domini Iesu Christi, qui dixit discipulis suis : *Nonne duodecim horæ sunt diei ? Qui ambulat in die non offendit* (Joan. xi). Se enim diem, et apostolos significari voluit horas. Nam ipse spiritualiter verus dies est, quia de ipso dictum est. Dies sanctificatus illuxit nobis. Duodecim vero horæ (ut prædictum est) duodecim sunt ejus apostoli ; quia ut diem se esse ostenderet, duodecim apostolos elegit. *Qui vero operatur veritatem et in lucem venit lux est, et filius lucis et diei* (Joan. iii). Sicut enim nemo a seipso est, ita etiam nemo a seipso illuminatur, sed illustrante illo de quo scriptum est : *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. i). Quicunque enim a tenebris ignorantiae et a peccatis surrexerit, et illuminatus ab ipso fuerit qui dixit : *Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae* (Joan. viii), merito filius lucis et diei vocatur. Imitatione enim, non natura, filii Dei sumus, sicut ait Salvator : *Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est* (Matth. v).

CAPUT LIII

De spe.

C De hoc spei capitulo sic et apostolus Paulus ait : *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* (Hebr. xi). Neq; enim quod videt, quis sperat, sed quod non videmus, per patientiam exspectamus (Rom. viii). Spes est bonorum exspectatio futurorum, quæ exprimit humilitatis affectum, et sedule servitutis obsequium. Spes autem vocata, quod sit pes progreendi, quasi enim est pes. Unde et contrario dicitur desperatio, cui nulla est progreendi facultas : quia dum quisque peccatum amat, futuram gloriam non sperat. Ille enim fiducialiter exspectat, qui ejus mandata fideliter servat. Beata enim recte ab Apostolo dicitur spes ubi filii Dei merebuntur esse et hæredes : *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Ubi cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est* (Rom. viii ; I Joan. iii). Ubi et peccatum nobis non dominabitur et vita æterna præstabitur. Ubi splendore solis ei consortium obtinebimus angelorum. Hinc et alibi Apostolus ait : *Propter spem, quæ reposita est nobis in cœlis* (Col. i). Spes enim bonorum futurorum non est modo carnalibus perspicua oculis, sed adhuc reposita est nobis in cœlis. De qua sp; idem Apostolus ait : *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (I Cor. ii). Nam et spes omnium electorum vita æterna est, quæ in cœlo adhuc in Christo nobis reposita est : *Sed cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et nos apparebimus cum illo in gloria* (Col. iii). Nam et alibi idem

Q

Apostolus ait : *Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, et Deus Pater qui dilexit nos, et dedit nobis consolationem aeternam, et spem bonam in gratia (II Thess. ii).* Ideo dicitur spes bona, quia scriptum est : *Sperantes autem in Domino, non deficient omni bono (Psalm. xxxiii).* Dicitur et spes misericordiae : *Quia sperantes in Domino, misericordia circumdabit (Psalm. xxxi);* dicitur a Petro *spes viva (I Petr. i),* quia vitam nobis promittit aeternam. Nam secundum qualitatem suae donationis, et additamentum recipit nominis. Potest autem multo clarius et excellentius hoc in loco spes bona in gratia, ipse qui cum Patre et Spiritu sancto solus est bonus accipi Dominus Jesus Christus de quo Psalmista canit : *Spes mea Dominus, a juventute mea (Psalm. lxx). [Isid. lib. ii Sent. cap. 4.]* Metuendum valde est ut neque per spem venire, quam promittit Deus, perseveranter peccemus, neque quia juste peccata distingit, veniam desperemus, sed utroque periculo evitato, et a malo declinemus, et de pietate Dei veniam speremus.

CAPUT LIV.

Ut sine intermissione oretur.

Sine intermissione orare duobus modis mihi videtur fieri posse; sive cordis intentione, seu opere misericordiae. Cordis enim intentione orat, qui desiderio supernae contemplationis afflatus, in amore creatoris sui totus est deditus. Ipsa enim amoris Dei continuatio, sine intermissione est oratio. Fit et sine intermissione oratio, quando thesaurus eleemosynarum thesaurizatur in celo, Domino dicente : *Thesaurizate vobis thesauros in celo (Matth. vi).* Pro thesaurizante enim in celo (sive ille ambulet, seu sedeat, comedat, bibat, loquatur, taceat, dormiat) semper thesaurus ejus qui in conspectu Domini est reconditus sine intermissione orat ad Dominum. Unde et ipse Dominus ait : *Abscondite elemosynam in sinu pauperis, et ipsa orabit pro vobis ad Dominum (Eccl. xxix; Luc. xi).* Orat et ille (ut quidam volunt) sine intermissione; qui qualem se primum exhibet in oratione, talem se postmodum in ea conservare studet, sicut et de Anna factum legitur orante, quae in ipso compunctionis affectu quo oravit, permansit, usque dum adepta est a Domino Deo suo quod postulavit (*I Reg. i*). Dicebant de abate Arsenio quia vespera sabbati, lucescente Dominica, relinquebat post se solem, et extendebat manus suas ad celum orans, donec mane die Dominico illustraret ascendens sol faciem ejus, et sic residebat. Venerunt aliquando ad abbatem Lucium monachi quidam, qui dicebantur Euthicæ, hoc est orantes, et interrogavit eos senex dicens : Quod est opus mannum vestrarum? Et illi dixerunt : Nos non contingimus aliquid opus manuum: sed, sicut dicit Apostolus : *Sinc intermissione orantes (I Thess. v).* Et dicit eis senex : Et non manducatis? Illi autem dixerunt : Etiam manducamus. Et dixit eis : Quando ergo comeditis, quis pro vobis orat? Et iterum interrogavit eos, dicens : Non dormitis? Et illi dixerunt : Dormi-

mus. Dixit senex : Et cum dormitis, quis pro vobis orat? Et non invenerunt quid ad haec responderent ei. Et dixit senex : Ignoscite mihi, fratres, quia ecce non facitis sicut dixistis. Ego autem ostendo vobis quia operans manibus meis, sine intermissione oro. Sedeo enim juvante Deo infundens mihi paucas palmulas, et facio ex eis plectam, et dico : *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam (Psalm. 1).* Et dicit eis : Oratio est an non? Et dixerunt ei : Etiam. Et ille dixit : Quando permanserunt tota die laborans et orans, facio plus minus sexdecim nummos, et pono ex eis ad ostium duos, et residuos manduco. Et qui accepit illos duos denarios, orat pro mettempore quo ego manduco vel dormio : atque ita per gratiam Dei impletur in me quod scriptum est : *Sine intermissione orate (I Thess. v).*

CAPUT LV.

Ut simus simplices, sicut filii Dei.

Ille est sine querela qui, quantum fragilitas permettit humana, vitam studet ducere sine culpa. Querelam enim contra Deum vel proximum commissa suscitat culpa. Ergo ille vivit sine querela qui non dicit vitam vitiosam sordidatam, nec committit culpam, unde illi juste inferatur querela. *Et simplices sitis, dicit Apostolus, sicut filii Dei (Phil. ii).* Deus enim simplex natura est. Qui ergo jam filii Dei sunt per adoptionem, et esse cupiunt per imitationem, necesse est *ut sint simplices, sicut columbae (Matth. x).* Scriptum est enim : *Simplicitas justorum dirigit eos (Prov. xi). [Greg., lib. xii Moral., c. 19.]* Nihil enim simplici corde felicius : quia qui innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab aliis formidet. Habet enim quasi arcem quamdam fortitudinis, simplicitatem suam, nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. *Immaculati, sine reprehensione (Phil. ii).* Ornatisimos et honestissimos Dei filios docet et cupit esse Paulus : maculatus est enim qui peccat. Macula autem est ipsum scelus peccati, quod operatorem suum communicat atque contaminat. Filii autem Dei immaculati, adjuvante Deo, et sine reprehensione vivere possunt, si reprehensionibus opera digna non agunt, quamvis a malevolis reprehendantur. *Beati enim immaculati in via, qui ambulant in lege Domini (Psal. cxviii).* Dixit sancta Syncletice : *Efficiamur prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae (Matth. x),* ut astute intelligamus laqueos ejus. Nam prudentes fieri sicut serpentes dictum est, ut non ignoremus impetus diaboli et artes ejus. Etenim simile aliquid, ex alio simili scelere superatur. Nam et simplicitas columbae demonstrat puritatem actionis.

CAPUT LVI.

Ut omnia sine murmuratione faciamus.

Qui cuim contra Domini vel preceptoris sui murmurat præcepta, hesitat sine dubio laboris sui recipere præmia. Omnes enim qui contra Dominum et

Moysen de filiis Israel in eremo murmuraverunt, in ipsa eremo a venenatis serpentum morsibus perierunt, et in repromotionis terra hereditatem inter fratres non receperunt (*Num. xiv et xxii*). Quisquis nostrum ergo hereditatem inter electos Dei, velut inter fratres, in terra viventium habere desiderat, necesse est ut sine "murmurationibus instanti seculo vivat. Tanto enim magis quisque de praesenti murmurat operatione, quanto amplius desperat laboris sui aeternam recipere retributionem. Nam qui de spe retributionis non dubitat, in operibus duris positus, contra eruditorem suum Dominum minime murmurat. Filius enim qui eruditur a patre, ut hereditatem accipiat aeternam, murmurare non debet, sed potius de patris eruditione gaudere. Perversa mens quando per increpationem corripitur, aut per prædicationis dulcedinem ad bona suadetur, de correptione fit deterior, et inde in murmurationis iniquitate succenditur, unde debuit ab iniquitate compesci. Quisquis pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso jam justus esse inchoat, quo serientis justitiam non accusat. Hinc et Paulus ait: *Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et a serpentibus perierunt (I Cor. x; Num. xxii)*. Narrat quippe liber Numerorum quod pertæsus in eremo populus Israel itineris longi ac laboris, murmuraverit, ideoque Dominus miserit in illum ignitos serpentes. Plaga igitur serpentum ignitorum venena sunt vitiorum quæ animam quam tangunt spirituali morte perimunt. Et bene murmurans contra Dominum populus serpentum morsibus sternebatur, ut ex ordine flagelli exterioris agnosceret quantam intus perniciem murmurando pateretur. Dixit abbas Joseph quod tres sunt ordines honorabiles in conspectu Domini: primus quando homo insinuat, et adjiciunt ei tentationes, et cum gratiarum actione suscipit eas; secundus autem, quando aliquis omnia opera sua facit munda coram Domino, et nihil in iis querit humanum; tertius vero, quando aliquis sedet in subjectione, et præceptis spiritualibus sine murmuratione obedit, et omnibus propriis renuntiat voluntatibus.

CAPUT LVII.

De circumcisione vitiorum.

De hoc capitulo sic Paulus ait: *Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu Deo servimus, et gloriamur in Christo Jesu (Phil. iii)*. Ac si diceret carnaliter circumcisio: Vos estis circumcisio pellis præputii vestri, nos circumcisio cordis et corporis nostri. Vos bonam Dei a vobis amputatis creaturam, nos a nobis via circumcidimus spiritualiter et peccata. Unde et nos sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, non vos qui maculam circumcisionis inducitis corpori vestro. Quod autem dicit, *Nos sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo*, tale est, quasi diceret: Nos sumus spiritualis circumcisionis justitia, quia justitia spirituales effecti, spiritualiter nostro servimus Auctori. Non enim dixit: Nos sumus

A circumcisi, vel, habemus circumcisionem: sed *Nos sumus, inquit, circumcisio*, id est, nos sumus manditiam et justitia circumcisionis spiritualis, habendo justitiam et munditiam spiritualem. In lege enim et prophetis dupliciter circumcidit jubemur, carne videlicet et corde. Carne, ubi ait: *Circumcidimini carnem præputii vestri (Gen. xvii)*. Corde, ubi dicit: *Circumcidite præputia cordium vestrorum (Deut. x; Jer. iv)*. Nos vero tunc carne circumcidimus, si a nobis carnalia via abscondimus, id est, adulteria, fornicationes, immunditiam, crapulam, ebrietates, et cetera his similia, quæ per carnis operantur concupiscentiam. Corde circumcidimus, si a nobis spiritualia via abscondimus, id est, superbiam, jactantiam, iram, rixam, odium, vel invidiam, et similia. Ilorum ergo omnium abjectio vitiorum, et bonarum assumptio virtutum, faciunt hominem justum. Et haec justitia circumcisionis, qua justi homines efficiuntur, a Paulo circumcisio vocatur. Qui *spiritu Deo servimus (Phil. iii)*, inquit: *Deus enim spiritus est (Joan. iv)*. Et sicut qui adorant Deum, in spiritu et veritate oportet adorare, ita et qui servit Deo, in spiritu et veritate oportet ei servire. *Et gloriamur in Christo Jesu*. Ac si diceret: Nos qui spiritu Deo servimus, non carnaliter in carnis circumcisione, sed spiritualiter in Christo Jesu gloriamur, a quo et fidei virtutem accepimus, per quam in eo gloriamur. Nam quod Dominus die octavo est circumcisus, et post tricesimum tertium circumcisionis diem, ad templum est delatus (*Luc. ii*), ut hostia pro eo offerretur, et sanctus Domini vocaretur, mystice significat quia nemo, nisi circumcisus vitiis, dignus sit Dominicis presentari conspectibus; nemo nisi mortalitatis nexibus absolutus, supernæ civitatis gaudia poterit subire perfectus. Nam et ad hanc carnalium et spiritualium vitiorum circumcisionem faciendam, nos Jacobus apostolus hortatur dicens: *Abjicentes omnem immunditiam, et abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipe insitum verbum (Jacob. i)*. Primo corpus et mentem a vitiis jubet circumcidiri, ut digni existere possimus qui verbum salutis percipiamus. Omnen quippe immunditiam et carnis et animæ nuncupat: malitiam vero, tantum ad interioris hominis pravitatem pertinere designat. At hanc nos vitiorum circumcisio facere, Petrus apostolus admonet dicens: *Charissimi, obsecro vos tanquam advenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis (I Petr. ii)*. Aperte autem nos docet a carnalibus abstinere desideriis, quia adversus nostram semper militant animam: et dum concupiscentiis blandientibus caro enerviter subjugatur, vitiorum exercitus firmiter adversus animam armatur. Dixit abbas Ammonas quod quatuordecim annos steterit in Scythia, deprecans Deum nocte ac die, ut donaret ei virtutem superandi carnem.

CAPUT LVIII.

De fructu justitiae.

Jacobus apostolus ait: *Fructus autem justitiae in pace seminatur facientibus pacem (Jacob. iii)*.

Omne quod in hac vita agimus semen est futurae retributionis. Ipsa autem retributio fructus est operum praesentium, Apostolo testante qui ait : *Quæ enim seminaverit homo, hæc et metet. Et qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem in spiritu, de spiritu metet vitam æternam* (*Galat. vi*). Et ideo recte dicitur quia fructus justitiae in pace seminatur facientibus pacem. Fructus enim justitiae vita æterna est, quæ operibus justitiae retribuitur ; quia qui inquirunt pacem sequuntur eam. Ipsa pace cui student, quasi optima semente, terram sui cordis aspergunt, quo per quotidianum bonæ operationis crementum ad fructum valeant vitæ pervenire cœlestis. De quo alibi scriptum est : *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent* (*Psal. cxxv*). Hinc et Paulus ait : *Repleti fructu per Jesum Christum, in gloriam et laudem Dei* (*Phil. 1*). Hunc autem fructum justitiae in epistola ad Galatas fructum Spiritus nominavit dicens : *Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas* (*Galat. v*). Quo multiplici fructu vult nos in die Christi Jesu esse repletos, in gloriam et laudem Dei ; quia de omnibus bonis quæ ab ipso accepimus, non nobis, sed ipsi gloriam et laudem referre debemus cum Psalmista dicentes : *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (*Psal. cxiii*). Venerunt aliquando duo fratres ad quemdam senem. Consuetudo autem erat senis non manducare quotidie. Qui cum vidisset fratres, gaudeus suscepit eos, et dixit : *Jejunium suam mercedem habet. Iterum, qui manducat propter charitatem, duo mandata implet, quoniam voluntatem propriam derelinquit, et mandatum implet, resciens fratres.* Dixit quidam Patrum : *Nisi prius odio habucris vitia, non poteris diligere. Nisi ergo oderis peccatum, non facies justitiam.* Scriptum est : *Declina a malo, et fac bonum* (*Psal. xxxiii*). Verumtamen in omnibus his propositionum animi ubique requiritur. Adam enim in paradyso consistens prævaricatus est mandatum Dei, Job autem in stercore sedens, custodivit. Unde constat quod propositum bonum querit Deus ab homine, et ut semper timeat eum.

CAPUT LIX.

Ut ad innocentiam revertamur infantia.

Dominus in Evangelio ait : *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum* (*Matth. xviii*). Hoc non solum apostolis præcepit Dominus, sed et omnibus in se credentibus qui cupiunt in regnum intrare cœlorum. Non ergo nobis præcipitur ut ætatem habeamus parvorum, sed ut conversationem teneamus innocentiae, et quod illi per annos possident infantia, nos possideamus per puritatem innocentiae, ut malitia, non sapientia parvuli simus. Hinc iterum ipse Dominus ait : *Quicunque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cœlorum* (*Matth. xviii*). Quasi diceret : Sicut iste parvulus (cujus vobis exemplum tribuo) non perseverat in

A iracundia, non læsus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat et aliud loquitur : sic et vos nisi tales habueritis innocentiam et animi puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. Qua enim ratione ad innocentiam infantiae pervenire possimus, Petrus apostolus exponit dicens : *Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes detractiones, sicut modo geniti infantes rationabiles et sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem* (*I Petr. ii*). Ac si diceret : Quia jam renati estis per aquam baptismatis, et per Spiritus sancti gratiam filii Dei facti estis per baptisma, estote modo per studium bonæ conversationis, quales sunt infantes per naturam innoxiae ætatis : id est, non habentes malitiam, non dolum, non simulationes, non detractiones (*Ephes. iv*) ; et ut omnis amaritudo, et furor, et ira, et indignatio, et clamor et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Et hoc modo ad infantiam innocentiae revertentes, quasi lac maternum, desiderate in vobis sanctorum Scripturarum recipere verbum ; ut in eo crescentes, ad eum panem prolificamini comedendum, qui de cœlo descendit, et dedit vitam mundo (*Joan. vi*). Paulus autem de sequacibus suis ait : *Facti sumus parvuli, in medio vestrum, tanquam si nutrix soveat filios suos* (*I Thess. ii*). Sciebat enim illud evangelicum a Domino dictum : *Quicunque humiliaverit se, sicut parvulus iste, hic est major in regno cœlorum* (*Matth. xviii*). Ideo se humiliabat in medio discipulorum suorum, ut et illis exemplum præberet humilitatis, et sibimet præmium acquireret humiliationis. Vindendum tamen quomodo hoc in loco laudabiliter dicat, faci*sumus parvuli*, cum alio loco dicat : *utinam non efficiamur parvuli* (*I Cor. xiv*) ; quomodo voluntarie facti sunt parvuli nolentes esse parvuli. Sed quales nos parvulos cupiat esse Paulus, ipse exponus ait : *Malitia parvuli estote* (*I Cor. xiv*). Et quales nos esse parvulos non cupiat ipse subdendo manifestat, dicens : *Utinam non efficiamur parvuli, fluctuantes, et non circumferamur omni vento doctrinæ* (*Ephes. iv*). Ergo bene duobus modis efficiamur parvuli, id est, habendo et non habendo. Habendo humilitatem, puritatem et innocentiam ; non habendo malitiam, dolum et invidiam. Apostoli autem parvuli facti sunt non habendo malitiam, dolum et invidiam ; facti sunt magni, habendo humilitatem, puritatem et innocentiam, insuper et habendo ubertatem doctrinæ, de qua tanquam nutrita, Paulus suos sovebat filios, quibus et dicebat : *Tanquam parvulus in Christo, lac vobis potum dedi, non escam* (*I Cor. iii*).

CAPUT LX.

De eo quod justi lapides vivi vocantur.

Petrus in Epistola sua ait : *Et ipsi tanquam lapides vivi superadiscamini domos spirituales* (*I Petr. ii*). Superadiscari illos dicit, quia sine Domino Iesu Christo, lapide scilicet vivo, nulla adiscratio spiritualis stare potest. *Fundamentum enim aliud nemo*

*potest ponere, præter illum (I Cor. iii). Cujus participatione fideles lapides vivi efficiuntur, qui per infidelitatem lapides mortui fuerant, duri scilicet et insensibles, quibus merito dicceretur : Auferam a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum (Ezech. xxxvi), docibile scilicet ad evangelicam recipiendam doctrinam, ut tanquam lapides vivi ad spirituale ædificium aptentur, qui per discretionem eruditio doctoris, amputatis actibus et cogitationibus superfluis, velut ictu quadrantur securis. Lapis etenim quadrus in quocunque latus versus fuerit, æque stat [Greg., lib. II super Ezech., hom. 21]. Justus vero qui in prosperitatibus non elevatur, adversitatibus non frangitur, vituperationibus non dejicitur, in sensionibus ad malum non trahitur, lapis quadrus est. Sicut enim ordine lapides in pariete portantur, alii ab aliis; ita portantur fideles a præcedentibus in Ecclesia justis. Portant et ipsi per doctrinam et tolerantiam sequentes, et hoc ordine alii ab aliis portantur justi usque ad ultimum justum. Qui cum a prioribus portetur, quem portare debeat, ipse non habebit sequentem. Qui autem omne ædificium portat, et ipse a nemine portatur, Dominus est Christus. Unde et *lapis a propheta pretiosus vocatur, in fundamento fundatus (Isa. xxviii)*. Item vivos lapides Apostolus appellat electos, ut conatum insinuet bona actionis eorum. Mortui namque, id est materialies lapides, ubincunque a structore positi fuerint, insensibiliter manent, aut etiam lapsi decidunt. Non ergo nos beatus Petrus talium lapidum insensibilitatem vult imitari, sed tanquam lapides vivos fundamento Christi superædificari; ut videlicet juvante nos gratia Dei, *sobrie et juste et pie viramus in hoc sæculo (Tit. ii)*. Tanquam lapis ergo vivus ædificatur a Christo in domo ejus, quicunque, donante et adjuvante ipso, bonis indefessus insistere curat operibus. In templo ergo vivo è sancto non possunt lapides poni, nisi vivi et sancti. Ergo omni labore intendendum est ut simus illi lapides de quibus scriptum est : *Lapides vivi volvuntur super terram (Zach. ix, juxta LXX)*, et cum fuerimus vivi lapides, et ex omni parte dolati, ædificemur in templum : et simus cum apostolis et prophetis *habitaculum Dei sanctum, spirituale, non manufactum (Heb. ix)*.*

CAPUT LXI.

De suffarentia temptationum.

Beatus vir (ait Jacobus apostolus) *qui suffert temptationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se (Jacob. i)*. Huic simile est illud in Apocalypsi. *Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ, quam repromisit, inquit, Deus diligentibus se (Apoc. xi)*. Aperte admonens quia tanto amplius gaudere in temptationibus oportet, quanto certius claret Deum iis quos diligit magis sæpe temptationum pondus impone, ut scilicet per temptationum exercitium probentur in fide perfecti. Cum autem probati fuerint veraciter esse fideles, hoc est, perfecti et integri in nullo deficiente, jure accipient promissam æternæ vitæ

A coronam. Duplex est enim genus temptationis, unum quod decipit, alterum quod probat. Secundum hoc quod decipit, scriptum est : *Nemo, cum tentatur, dicat quod a Deo tentatur. Deus enim neminem tentat (Jacob. i)*. Secundum illud quod probat. *Deus tentavit Abraham (Gen. xxii)*. De qua temptatione et Propheta postulans Dominum dicit. *Proba me, Domine, et tenta me (Psal. xxv)*. Scriptum est et alibi : *Vasa figuli probat fornax, homines autem justos tentatio tribulationis (Eccli. xxvii)*. [Greg., Homil. in Evang., l. I, hom. 16.] Tribus enim modis tentatio agitur : Suggestione, delectatione, consensu. Suggestione hostis, delectatione autem vel etiam consensu nostræ fragilitatis. Quod si hoste sugerente delectari aut consentire peccato nolumus, tentatio ipsa nobis ad victoriam provenit, qua coronam vita mereamur accipere. Tentatus est Job multiplicitate, sed quia nec possessiones, nec salutem corporis, divino amori præposuerat, tentari quidem suggestione hostili potuit, sed consentire vel saltem delectari peccato, nullatenus valebat. Dixit abbas Antonius abbati Pastorii : *Hoc est magnum opus hominis, ut culpam suam super seipsum unusquisque ponat coram Domino, et exspectet temptationem usque ad ultimum vitæ suæ tempus*. Dicebat quidam senex : *Quando tentamur, tunc magis humiliamur. Quoniam Deus sciens infirmitatem nostram, protegit nos; si autem gloriamur, auferit a nobis protectionem suam, et perimus*. Narraverunt de quodam sene quia sedens in cella, et sustinens temptationes, videbat dæmones manifeste et contemnebat eos. Cum autem diabolus se videret vinci a scena, venit, et ostendens se ei, dixit : *Ego sum Christus. Videns autem eum senex, clausit oculos suos. Et dixit ei diabolus : Ego sum Christus, quare clausisti oculos tuos? Et respondens senex, dixit ei : Ego Christum hic nolo videre, sed in illa vita. Audiens haec diabolus, non comparuit.*

CAPUT LXII.

De cognitione Domini nostri Jesu Christi

Petrus apostolus ait : *Gratia vobis et pax adimplatur in cognitione Domini nostri Jesu Christi, quomodo omnia nobis divinae virtutis suæ ad vitam et pietatem donata sunt per cognitionem ejus qui vocavit nos propria gloria et virtute (II Petr. i)*. Ac si dicaret : Adimpleatur vobis gratia in eo, ut Dominum nostrum Jesum Christum perfecte cognoscatis. Et hoc quoque adhuc per eum cognoscatis, quomodo omnia nobis divinae virtutis suæ donata sunt per ejus gratiam, quæ ad vitam obtainendam et pietatem conservandam sufficient. Quia quanto quis perfectius Dominum cognoscit, tanto altius promissorum ejus magnitudinem sentit. Hinc et Paulus ait : *Ad agnoscendum illum et virtutem resurrectionis ejus (Philip. iii)*. Cognitio enim mysterii incarnationis ejus, passionis et resurrectionis, perfectio vita est et thesaurus sapientiae. Per cognitionem enim Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi omnia divinitatis ejus mysteria quibus salvamur, agnoscimus. Tripli-citer enim ad agnitionem Christi venire, Scriptura

teste, didicimus. Primum ut credamus eum Filium A esse Dei Patris omnipotentis, et cum Patre et Spiritu sancto unum esse Deum in Trinitate. Secundo, ut diligamus eum *ex toto corde, tota anima, tota virtute* (*Matth. xxii*), quia ut Joannes ait : *Omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit eum* (*I Joan. iv*). Tertio, si mandata ejus servamus, eodem Joanne teste qui ait : *Qui dicit nosse Deum, et mandata ejus non custodit mendax est* (*I Joan. ii*). In hoc enim scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observamus, et virtutem resurrectionis ejus. Agnoscamus enim virtutem resurrectionis Christi, quando credimus quod *Deus suscitarit eum, et nos cum illo suscitabit per virtutem suam* (*I Cor. vi*), et a damnatione mortis eripuit, et erexit in hereditate B æterna, ut filios, ad Patris dexteram collocavit. Octava enim die Dominus a mortuis resurgens, exemplum nobis futuræ resurrectionis et mysterium ostendit novæ conversationis.

CAPUT LXIII.

De clarificatione Domini nostri Iesu Christi in sanctis.

De Domino Iesu Christo sic Paulus apostolus dicit : *Cum venerit glorificari in sanctis suis* (*II Thess. i*), ille qui in gloria naturaliter sua semper gloriosus, semperque manet glorificatus, in judicio (cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem) glorificabit sanctos suos, ipse cum illis gloriosus, et glorificatus apparet, a claritate potentiae sue clarificans illos : sicut et idem Patri Dominus ait : *Et claritatem quam dedisti mihi, dedi eis* (*Joan. xviii*). Et alibi : *Fulgebunt (inquit) justi sicut sol, in regno Patris mei* (*Matth. xiii*). Quia gloria et perpetua gloria glorificati, in judicio cum Christo apparerent electi. Veniet ergo, veniet in judicio apparere in sanctis suis glorificatus, qui iniquis apparet in passione sua despectus. Et qui ante Pilatum et pontifices Judæorum in primo adventu apparuit humilis et pusillus, in secundo gloriosus, magnus et excelsus apparebit Deus, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Ipse enim Dominus noster Jesus Christus, qui semper admirabilis est in sua divinitate, factus est et nobis admirabilis in sua humanitate : admirabilis in conceptione, admirabilis in nativitate, admirabilis in resurrectione, admirabilis et in ascensione. Ipse adhuc et mirabilis apparet in omnibus, qui (ut credendum est) crediderunt, in ultimi judicii revelatione, ut ab illo mirabili mirabiles facti, vivant cum illo in æternum glorificati. Ipse est enim mirabilis Deus, de quo et Isaías ait : *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, etc.* (*Isa. ix*). Et David : *Mirabilis* (inquit) *Deus in sanctis suis* (*Psal. lxvi*). Cujus gloriam resurrectionis viderunt et crediderunt populi Christiani, et in judicio gloriam majestatis ejus soli videbunt electi.

CAPUT LXIV.

Ut ambulemus digne Deo, et impleamur agnitione voluntatis ejus.

Post acceptam sacri baptismatis undam, et per manus impositionem episcopi susceptam Spiritus sancti gratiam, potissimum est homini *impleri cognitione voluntatis Dei* (*Coloss. i*), ut ea quæ sunt voluntatis Dei faciat, et in omnibus secundum voluntatem ejus vivat. Quia quantum quisque voluntatis Dei habuerit cognitionem, tantum et majestatis ejus habebit timorem, et cordis erga eum tenebit dilectionem, et in tantum digne Deo poterit ambulare, et in tantum illi placere, et in omni opere bono fructificare. Ille ergo digne Deo ambulat, qui fidem quam in baptimate per Domini accepit gratiam, quotidie operibus bonis accumulat, qui membra sua quæ sunt super terram mortificat, ut Deo spiritualiter vivat, et ei cui se probavit, juste et pie vivendo placeat. *Deo per omnia placentes* (*Ibid.*). Nemo ergo Deo placere, et ad veram potest beatitudinem pervenire, nisi per mortificationem vitiorum et assumptionem virtutum, per fidem rectam et operationem sanctam. Et neque in hoc sæculo sine his duabus rebus (si tamen operandi adfuerit tempus) quisquam sanctificationis consequitur gratiam, neque in futuro vitam possidebit æternam : *In omni opere bono fructificantes* (*Ibid.*). Ille bene in omni opere bono fructificat, qui accepto in corde verbi semine, ut terra bona et optima, *aliud trigesimum, aliud sexagesimum, aliud vero centesimum fructum afferat in patientia* (*Luc. viii*). Et notandum quod tacite hoc in loco eorum desidiosas corripit mentes, qui in melius non crescunt, nec bonum operantes in virtutibus proficiunt, sed tantum sibi sufficere credunt, vel quia non operantur malum, vel quia reliquerunt corpore mundum : nescientes quod per exercitia sapientiae, et meditationem sanctorum Scripturarum, et per virtutem bonorum operum, novus quotidie crescent et placens Deo efficit homo. Dixit abbas Pastor : *Quia sicut sumo expelluntur apes ut tollatur dulcedo operum earum, ita et corporalis requies timorem Domini expellit ab anima et auferit ab ea omne opus bonum.* Dixit iterum ipse : *Abominatio est omnis corporalis requies.*

CAPUT LXV

De eo quod non omnibus placere debemus hominibus.

Hinc Paulus ait : *Si adhuc hominibus placere vellem, Christi servus non essem* (*Gal. i*). Id est, si Judæis carnaliter in observatione legis vel prave videntibus Christianis in pravitate eorum consensisse, Christi servus non essem. Cui sententiae contraria minime est illa, ubi ait : *Sine offensione estote Judæis et gentibus et Ecclesie Dei, sicut et ego per omnia omnibus placebo* (*I Cor. x*). Nam cur omnibus placaret, ipse exponendo subjungens, ait : *Non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant* (*Ibid.*). Qui enim omnium utilitatem et salutem querebat, omnibus non inconvenienter se placere dicebat. Hoc apostolicum boni monachi tenentes exem-

plum, non suæ tantum utilitati debent esse contenti congruentia quærere, sed magis quæ convenient proxi mis, non quæ sua sunt singuli considerantcs, sed quæ aliorum. Qui tantummodo quæ sua sunt (Phil. ii), id est, quæ sibi soli necessaria sunt, considerat, et de fraterna salute vel de ejus temporali utilitate non curat, sine dubio a charitatis tramite, in quo omnis animarum salus consistit, declinat. Qui vero de sua ac proximorum utilitate atque salute sollicitus, quidquid valet utilitatis, quasi sibi superioribus fratribus impendere satagit; sibimetipsi per hanc humilitatis obedientiam vite cœlestis gaudia ampliora conquirit. Placet ergo Paulus hominibus et non placet: quia omnibus bene, juste et recte viventibus, in omnibus suis conversationibus, verbis, placet, et actibus; cunctis autem prave et male viventibus contradictor existens, nec verbis placet, nec moribus. Sunt etenim in hac Christi latissima atque magnifica Ecclesia quæ est per mundi quadratum clima tensa, duo hominum genera, bene volentium scilicet atque male volentium. Bene volentibus autem in omnibus placet Paulus, male volentibus vero in omnibus displicet. Sicut enim in area mixta sunt grana cum paleis, ita Ecclesiæ adhuc degenti in terra mixti sunt boni cum malis. De hac enim malorum et bonorum mixtura, sic legimus in Pauli quam ad Timotheum misit Epistola: *In magna, inquit, domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam* (II Tim. ii). Per magnam autem magni domini domum potest designari Ecclesia Christi, universum diffusa per orbem, in qua sunt vasa aurea, hominum videlicet corda intellectu spirituali repleta, et velut auro obryzo variis virtutibus rutilantia. Sunt et argentea, nitore eloquentie clara, et officio prædicationis perlucida. Sunt et lignea, superba scilicet, stulta et insensibilia corda. Sunt et fictilia, fragilia quoque et terrena de terra sumpta, et terrenis actibus dedita. Sed aurea et argentea, in hac magna Christi Ecclesia, honore sunt digna: Qui enim, ait Apostolus, *bene ministraverint, duplice honore digni habeantur* (I Tim. v). Lignea autem et fictilia merito sunt in contumelia, quia mentem habentes stultam atque superbam, Domini sui justa non custodierunt præcepta. Dixit sancta Syncletice: Quia per discretionem oportet nos animas gubernare, et in congregatione manentes, non quæ nostra sunt quærere, neque servire propriæ voluntati: sed secundum fidem Patri spirituali obedire. Dixit quidam senex: Nunquam desideravi opus quod mihi utile esset, et fratri meo dispendium facere, hujusmodi habens spem, quia lucrum fratri mei opus fructificationis est mihi.

CAPUT LXVI.

Ut nobis mutuo culpe dimittamus querelam.

Dominus in Evangelio ait: *Si offers munus tuum ad altare, et recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et rade prius reconciliari fratri tuo, et tunc reniens, offers munus tuum* (Matth. v). Hoc prece-

A ptum quamvis historialiter sit tenendum, spiritualiter tamen semper a nobis est complendum. Spiritualiter autem templum nostrum interior homo noster est: Altare, fides nostra est; munus, prophetia, doctrina, oratio, hymnus et psalmus est. Quia si præsens fuerit frater qui aliquid habet adversum nos, poterimus eum non simulato, sed sincero animo lenire, atque ad gratiam veniam postulando, revocare: si tamen hoc coram Deo non pigro motu corporis, sed celerimo dilectionis affectu fecerimus. De hoc capitulo sic et apostolus Paulus ait: *Supportantes invicem in charitate, et donantes robis metipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut et Dominus donavit nobis* (Col. iii). Hortatur autem nos Apostolus ut simus supportantes invicem, id est, ut mores, actus et sermones nostros patienter pro Christo, et omnia onera nostra portemus invicem pro amore fraternali: quia qui fratrem sicut semetipsum diligit, patienter pro illo omnia portat et sustinet. *Charitas enim, secundum Apostolum, omnia suffert, omnia sustinet* (I Col. xiii). *Donantes, ait Apostolus, robis metipsis, si quis adversus aliquem habet querelam* (Col. iii). Ilabet aliquis adversus alterum querelam, quando eum quis laedit, etiam sine causa. *Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos.* Ac si diceret, *Sicut et Dominus donavit vobis omnia peccata, per sacri baptismatis undam, ita et vos non aliqua, sed omnia de cordibus vestris debetis fratribus donare commissa:* quia justissimum est apud Deum ut juxta mensuram pietatis ejus, qua nostra donavit nobis delicta, dominus nos fratribus omnia quæ in nobis commiserunt peccata; ut libere Deo dicere valeamus, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. vi), ac per hoc omnes culpas quæ in nobis committuntur, parati simus ignoroscere, si nobis desideramus ignosci. Nemo contra se teneat non remittendo, ne contra illum teneatur, non ignorando. Ait namque Dominus de servo nequam, qui noluit conservo suo remittere culpam: *Iratus dominus ejus, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum* (Matth. xviii). Cujus exemplum cavere nos admonet, dicens: *Sic et Pater meus cælestis faciet vobis: si non remiseritis, unusquisque fratri suo de cordibus vestris* (Ibid.). Nec dicas in lingua, Ignosco, et corde differas. Conscientiam enim tuam Deus inspicit. Vis ergo ut tibi Deus omnia debita dimittat? Dimitte et tu omnia debitori tuo. Hanc ergo regulam ponis, hoc pacto et placito cum Deo obligaris, cum dicis: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. vi). Hinc et alio loco Dominus ait: *Dimitte et dimittetur vobis, date et dabitur vobis* (Luc. vi). Interrogatus est senex, Quid est humilitas? Et ille respondit: Si peccanti in te fratri ignoveris, antequam apud te poenitentiam agat, et beneficias iis qui tibi malefaciunt. Dixit abbas Antonius: Quia de proximo est mors et vita. Si enim lucremur fratrem, lucrabimur Deum; si autem scandalizemus fratrem, in Christum peccamus. Dicebat abbas Hyperius: Eripe proximum a

peccatis, quanta tibi virtus est, sine improposito, quo-
niam convertentes Deus non repellit a se. Verbum
autem malitiae et nequitiae non habeas in corde tuo
adversus fratrem tuum, ut possis dicere: *Dimitte
nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debito-
ribus nostris* (*Matth. vi.*). De hoc capitulo et alibi
scriptum est: *Ut sitis sine querela, et simplices sicut
filii Dei* (*Phil. ii.*). Ille enim sine querela est qui,
quantum fragilitas permittit humana, vitam studet
ducere sine culpa. Querelam contra Deum vel prox-
imum commissa suscitat culpa. Ergo ille vivit sine
querela qui non dicit vitam vitiis sordidatam, nec
committit culpam unde illi juste inferatur querela.

CAPUT LXVII.

*De eo quod filii Dei sumus, et hæredes, et hæreditas
ejus, illeque nostra.*

Hinc Paulus ait: *Quoniam estis filii Dei, misit Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem Abba Pater* (*Gal. iv.*). Nunquam enim auderemus dicere, *Pater noster qui es in caelis*, nisi de conscientia spiritus ha-
bitantis in nobis. Ut enim probaremur adoptati esse a Deo in filios, Spiritum suum dedit nobis, qui si-
gnum Patris ostendat esse in filiis, ut audeamus di-
cere: *Abba, quod est Pater, quod Judæis dicere du-
cunt non fuerat concessum: Itaque jam non sumus
servi, sed filii. Quod si filii, et hæredes per Deum* (*Gal. iv.*), id est, si filii sumus, consequenter nobis
debetur hæreditas Patris; ut quomodo Spiritum Filii
Dei accipientes, facti sumus filii, ita in libertatem
de servitute mutati, hæredes sumus Dei Patris, co-
hæredes autem Jesu Christi filii ejus. Nam et alio
loco idem ait Apostolus (*Colos. i.*): *Gratias agentes
Deo Patri qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. Pars sortis sanctorum, congregatio
est adunata, et in una societate juncta, omnium elec-
torum, sicut et alibi dicit: Vos autem Dominus multiplacet* (*I Thess. iii.*), subauditur, in numero electo-
rum suorum, *ut sitis sancti et immaculati, in gremio
scilicet congregati sanctorum. Fit ergo pars sortis
sanctorum in lumine; et illustratur a lumine, quando
fit in Christo, et illustratur a Christo, quia solet in
sorte hæreditas significari, sicut scriptum est: Sorte
diris eis terram in funiculo distributionis* (*Psal.
LXXVII.*). Dicamus quia sicut omnis electorum popu-
lus, pars et funiculus hæreditatis Domini est, Scrip-
tura dicente: *Pars autem Domini populus ejus:* *Jacob funiculus hæreditatis ejus* (*Deut. xxxii.*). Ita pars
et hæreditas sortis sanctorum ipse Dominus est, qui
dixit ad Aaron: *Ego pars et hæreditas tua in medio
filiorum Israel* (*Num. xviii.*). Nos autem cum aposto-
lis et omnibus sanctis societatem habentes: *Gratias agentes
Deo Patri, oremus ut dignos nos faciat in partem
sortis sanctorum in lumine* (*Coloss. i.*), id est, ut
pars et sors et hæreditas Domini esse mercamur, et
ipsum Dominum Salvatorem nostrum in sorte et
hæreditate sempiterna feliciter possidemus, et in
lumine, id est in ipso et per ipsum illuminati, in
æternum felices permaneamus.

CAPUT LXVIII.

Quomodo homo lucifacial Christum.

Si quis monachus mortificaverit membra sua que
sunt super terram, et tollens crucem suam secutus
fuerit Christum (*Coloss. ii.*; *Matth. xvi.*), et mortuus
mundo, et tropæum mortificationis suæ Dominicæ
passionis affixerit ligno, ita ut dicere possit cum
Paulo: *Ego per legem legi mortuus sum, ut Deo
vivam, Christo confixus cruci* (*Gal. ii.*), iste poterit
lucrifacere Christum. Christus enim et Veritas, et
Charitas, et Sapientia, et Justitia, et Sanctificatio
dicitur. Qui enim haec omnia sibi bene vivendo acqui-
rit, Christum procul dubio lucrifacit, vel certe qui
fratrem suum, qui Christi est membrum, praedicando
et bonum exemplum ostendeudo lucratur, Christum
lucrifacit. Beatus enim Augustinus ait: Si quid forte
perversum videris, satage corrigerem, et emendare non
cesses. Fac quidquid potes pro persona quam por-
tas. Noli quiescere lucrari Christum, quia lucratus
es a Christo. Nam et secundum intelligentiam hujus
sententiae, qui intelligit sui causa Christum hominem
factum, passum, et mortuum, et a mortuis resurre-
xisse, et in cœlos ascendisse, et spretis omnibus que
sunt mundi recto cursu eum fuerit secutus, ut ipsum
Christum apprehendat, a quo est comprehensus, iste
feliciter lucrifacit Christum. Hinc et alibi idea aposto-
lus ait: *Miki autem absit gloriari nisi in cruce
Domini nostri Jesu Christi, per quem miki mundus
crucifixus est et ego mundo* (*Gal. vi.*). Non in propria
justitia gloriari debet monachus, vel in doctrina aliquia,
sed in fide crucis Christi, per quem sibi omnia
sperat dimitti peccata. Mutuo ergo sibi mortui esse
debent, et mundus monacho, et monachus mundo.
Et nihil concupiscere debet monachus eorum que
sunt mundi, nec mundus habere debet quod con-
cupiscat in monacho. Solus ergo potest in cruce Christi
gloriari: *qui tollit eam, et sequitur Salvatorem: Qui
crucifigit carnem suam cum vitiis et concupiscentiis,
qui mortuus est mundo, et non contemplatur ea que
ridentur, sed quæ non videntur et æterna sunt* (*Matth.
xvi.*; *Gal. v.*; *II Cor. iv.*).

CAPUT LXIX.

*De eo quod Domini semper a monachis annuntiantur
virtutes.*

Hinc Petrus apostolus ait: *Ut virtutes annuntiantur
ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen
suum* (*I Petr. ii.*). Sicut enim ii qui de Ægyptia ser-
vitute liberati sunt per Moysen, carmen triumphale
post transitum maris Rubri, et demersum Pharaonis
exercitum, Domino cantaverunt (*Erod. xv.*); ita et
nos oportet post acceptam in baptismo remissionem
peccatorum, dignas beneficiis cœlestibus rependerem
gratias, et ejus semper annuntiare virtutes. Si virtu-
tes suas omnipotens Deus taceret, nullus agnosceret,
nullus amaret. Virtutes ergo suas annuntiat, non ut
laudibus suis ipse proficiat, sed ut ii qui hunc in sua
laude cognoverunt, ad perpetuam hæreditatem per-
veniant. [Greg., Moral. I. xviii, c. 5.] Idcirco Deus
laudes suas indicat, ut valeamus eum audientes co-

gnoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes vero ejus visione perfaci. Hinc Prophet ait: *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut dicit illis hereditatem gentium* (*Psal. cx*). Ac si aperte dicat: Idcirco fortitudinem suam operationis insinuat, ut eam qui audierint, donis spiritualibus ditescant. In spiritualibus enim donis proficere, est digne in Deo ambulare, et de die in diem in virtutibus sanctis proficere, donec ad visionem Omnipotens valeat pervenire, ut dicatur *ecce ex alteris sanctis de illo: Ibunt de virtute in virtutem, et videbitur Deus deorum in Sion* (*Psal. lxxxiii*). Ille videlicet videbitur a nobis in Sion, id est in speculatione superna, qui nos vocavit in suum regnum et gloriam. Vocavit prius per fidem, postea vero vocavit per speciem, quando videbimus eum facie ad faciem, et illam desiderabilem audiemus vocem dicentis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi* (*Matth. xxv*). In quo regno et gloria aeterna et vita manet perpetua. Beatus Job de hac annuntiatione virtutum, sub figura Redemptoris nostri ait: *Terra, ne operias sanguinem meum* (*Job. xvi*). [*Greg., Moral. l. xiii, c. 23.*] Terra namque sanguinem Christi non operuit: quia sancta Ecclesia redemptionis suae mysterium in cunctis iam mundi partibus praedicavit. Ipse enim sanguis redemptoris qui sumitur, clamor nostri Redemptoris est. Ergo ut sacramentum Dominicum passionis in nobis non sit otiosum, debemus imitari quae sumimus, et praedicare ceteris quae veneramur. Hinc iterum beatus Job ait: *Neque inveniat locum in te latendi clamor mens* (*Job. xvi*). Locum enim latendi clamor ejus in nobis invenit, si hoc quod mens credit lingua taceat. Sed ne in nobis clamor ejus lateat, restat ut unusquisque juxta modulum suum vivificationis suae mysterium proximis notificet.

CAPUT LXX.

De eo quod donatum sit sanctis pati pro Christo.
Sic inter cetera Paulus apostolus ait: *Vobis donatum est pro Christo, ut non solum in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini* (*Phil. 1*). Notandum quod et fides qua in Christum credimus, et passiones quas pro illo patimur, a Deo Patre pro Christo nobis donantur. Non enim aliis, sed amatoribus Christi, pro Christo pati conceditur. Unde et non nobis in passionibus pro Christo dolendum, sed multo magis est gaudendum nobis et exultandum: *Quia et apostoli ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati* (*Act. v*). Non solum nihil bonis nocet, qui bonum facientibus mala irrogat; sed etiam causam majoris beatitudinis illis præstat, juxta illud evangelicum: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum* (*Matth. v*). Hinc et alibi Paulus ait: *Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor* (*II Tim. 1*). Ob quam causam dicit, id est, propter prædicationem Evangelii, et fidem Domini nostri Iesu Christi. Pro Christo enim pati, non

A confusio, sed magna debet fidelibus esse gloriatio. Christus enim, ait Apostolus, *factus est nobis justitia* (*I Cor. 1*). Pati ergo pro Christo, pati est propter justitiam. *Beati enim* (ait Dominus) *qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum* (*Matth. v*). Confundantur ergo illi qui propter justitiam persecuntur electos, quia eos cruciatus exspectat aeternus. Non confundantur electi, quibus pro brevibus tribulationibus gaudium aeternum, pariter celorum tribuetur et regnum. Hinc Petrus ait: *Si quid patimini propter justitiam, beati* (*I Petr. iii*). Non solum, inquit, nil vobis nocet, qui bonum facientibus mala irrogat; sed etiam cum vos propter bona quae execratur hostis insequitur, causam vobis majoris beatitudinis præstat, cum patientiae vestrae vires exercet. Ipse iterum dicit: *Melius est enim bene facientes (si velit voluntas Dei) pati quam male facientes* (*Ibid.*). Haec sententia illorum monachorum stultitiam arguit, qui cum pro culpis arguntur a fratribus, vel etiam excommunicantur, patienter non tolerant. Si vero sine culpa, vel verborum contumelias, vel adversa quæque patiuntur a prepositis, mox ad iracundiam prorumpunt: et qui antea videbantur innoxii, per impatientiam et murmurationis audaciam culpabiles se reddunt et noxios. Et mihi si daretur optio, mallem judicari aut adversa pati sine culpa, quam cum culpa subjaceret verberibus vel excommunicationibus. Qui enim iustus et sine culpa patitur, Christum imitatur; qui vero in flagellis corripitur, latronem illum imitatur qui in cruce Christum cognovit et post cruce in paradisum cum Christo intravit. Qui vero nec inter flagella desistit a culpis, sinistrum imitatur latronem, qui propter peccata in cruce ascendit, et post crucem in tartarum ruit. Dixit sancta Synecletice: *Quamvis concidatur corpus infirmitatibus, et validis inflammetur febribus, non desicias in pressuris, sed magis gaude, quia visitavit te Dominus et dices, Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me* (*Psal. cxvii*). Si ferrumes, spera adhibitum tibi ignem. Aurum es, sed per ignem probatur eris (*I Petr. 1*). Quod si iustus es et haec pateris, de magnis ad majora promoveris. Interrogavit quidam frater senem, dicens: *Dic mihi unam rem quam custodiam, et vivam per eam.* Et dixit ei senex. *Si potueris contumeliam pati et sustinere, magnum est hoc, et super omnes virtutes. Qui contemptum et injuriam et damnum patienter fert, potest salvus esse.*

CAPUT LXXI.

De eo quod Christus pro dilectione nostra tradidit semetipsum.

Dicit enim Paulus apostolus: *Gratia robis et pauperis a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris* (*Gal. 1*). Hinc et alibi ipse ait: *Qui dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis* (*Ephes. v*). In tantum enim Christus nostrum dilexit vitam, ut pro illa suam poncret animam.

Dedit enim semetipsum Dominus Jesus Christus **A** die quo baptizati sumus et confirmati, accepimus, quod utique fideliter servare debemus. Hoc igitur signaculo sancti Spiritus, ideo qui credit Deo, signatur ab illo; ut servet et ostendat illud in die redemptionis purum atque sincerum, et nulla ex parte mutilatum. Unde et Joannes apostolus ait: *Et unctionis quam accepistis ab eo maneat in vobis* (*I Joan. ii*). Ac si diceret: Hoc Domino adjuvante procula, ut Spiritus sancti gratiam, quam in baptismo consecuti estis, integrum vestro in corde et corpore servatis, et hoc sit *Spiritum nolite extinguiere* *. Potest unctionis ejus, de qua Joannes loquitur, et spiritus de quo Paulus dicit, *Spiritum nolite extinguiere, ipsa Dei Charitas intelligi, quae diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (*Rom. v*). Quae citissime ad observanda Dei mandata cor quod implet inflammat, quae a prave viventibus per odium et invidiam extinguitur atque discordiam. Extinguitur et spiritus prædicatorum, qui audientibus salutis prædicant verbum, a contradicentium, resistantium et exasperantium malitia auditorum, ita ut magis eos tacere libeat, quam prædicare delectet: et ita sit ut per exasperationem auditorum prædicatoribus tollatur verbum. Unde et Ezechieli Dominus ait: *Adhaerere faciam linguam tuam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est* (*Ezech. iii*). Venit quidam senex ad alium senem et dixit unus ex eis: *Ego mortuus sum huic saeculo.* Alter vero dixit ei: *Ne confidas in temetipso, donec exeras de corpore isto.* Quia si tu mortuus es, Satanas mortuus non est. Dixit abbas Pastor: *Quis semper homo humilitatem et timorem Dei ita incessabiliter respirare debet, sicut flatum, quem naribus attrahit vel emittit.* Dixit iterum: *Quia projectare se in conspectu Dei, et non seipsum extollere et mittere post tergum propriam voluntatem ferramenta sunt quibus anima operatur.*

CAPUT LXXIII

De nociva curiositate monachorum.

Paulus apostolus dicit: *Rogamus autem vos, fratres, ut quieti sitis, et vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris* (*I Thess. iv*). Ac si diceret: Ab omni vos inquietudinibus et curiositatibus abstinetis vitio, ut quieti facti, vestrum agatis negotium. Ille igitur suum agit negotium, qui postposito curiositatis vitio, de salute sua est incessanter sollicitus. Nam ille monachus alienum agit negotium, qui curiositatis vitio suam oblitus vitiosam discutere vitam, alienam investigare sollicite curat. Unde et ad eosdem in secunda idem ait Epistola: *Audivimus enim quosdam inter vos ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes* (*II Thess. iii*). In hac brevi sententia multa Paulus monachorum reprehendit vitia, inquietudinem visibiliter et otiositatem et curiositatem, et multiloquium, in quo secundum Salomonem (*Prov. x*) non effugitur peccatum.

CAPUT LXXII.
De eo quod Apostolus ait: Spiritum nolite extinguiere.

Ac si dicat: Spiritus sancti gratiam, quam baptizati per manus impositionem et chrismatis accepistis unctionem, nolite prave vivendo extinguiere (*I Thes. v*); sed eam integrum et inviolatam in vestro corde et corpore servate. Unde ad Ephesios idem ait Apostolus: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis* (*Ephes. iv*): signaculum enim sancti Spiritus in

* Quid sit *Spiritum extinguiere* pulchre ostendit mil. 41.

Chrysostomus in Epist. ad Thess., cap. v, ho-

estum ; inquietudo ergo, quæ et alio nomine curiositas appellatur, grande est vitium, quæ nec corpus quietum, nec animam dimitit esse sine peccato. Dum enim sollicite aliorum domos circuit, vel aliena acta curiose perquirit, procul dubio in multis offendit. Nam curiositatis vitium indesinenter comittatur et otium. *Otiositas autem inimica est animæ (Eccl. xxxiii).* Melius est ergo monachis ut obedientes sint præpositis suis ad omnem obedientiam utilitatis suæ, et cum silentio, id est ab omni vitio inquietudinis et curiositatis, et verbositatis alieni, manibus operantes suum panem manducent, et intelligent de scipsis illud Psalmographi dictum : *Opera manuum tuarum manducabis : beatus es, et bene tibi erit (Psal. cxxvii).* Dicebat quidem senex : Propterea non proscimus, quia nescimus mensuras nostras, neque patientiam habemus in opere quod ceperimus; sed sine labore aliquo virtutes volumus possidere. Dicebat abbas Pastor, quod abbas Isidorus allocutus sit aliquando plebem fratrum dicens : *Fratres, nunquid non ad laborandum venimus in locum hunc? Et nunc video quia nullus hic labor est. Ego igitur, dimissa plebe, vado ubi est labor, et ubi non invenio requiem.* Quemdam senem rogabant fratres ut quiesceret a gravi labore, ille autem respondit eis : *Credite mihi, filii, quod Abraham pornitabit, cum viderit magna et præclara dona Dei, quod amplius non fuerit in laboribus certatus.*

CAPUT LXXIV.

De regula ab apostolis posita.

Hinc Paulus apostolus ait : *Quicunque hanc reglam secuti fuerint, pax super illos et misericordia (Gal. vi).* Doctrina Dei quedam regula sermonis est, quæ inter justa judicat et injusta : quam qui secutus fuerit, habebit pacem in semetipso, quæ exsuperat omnem sensum, et post pacem misericordiam consequetur. Nova creatura est generatio Christiana, quia Christus novus homo venit in mundum, et nova præcepta dedit mundo, et super observantes ea pax et misericordia. Item ipse Apostolus ait : *Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, et in eadem permaneamus regula (Philip. iii),* id est, ut in ministerio fidei permaneamus, ad quod Christo vocante pervenimus, et nihil extra regulæ disciplinam in conversatione fidei sapiamus, sed hoc sapiamus quod commune sit et modestum, in evangelica veritate et in eadem fidei regula permaneamus. Regula hoc in loco fides vocatur Catholica. Regula vero ab eo quod recte ducat, et recte regat est dicta. Unde et illa Patrum instituta, quæ recte vivere Catholicam docent Ecclesiam canones vocantur. Canon autem Graece, Latine regula dicitur. Hinc et alibi Paulus ait : *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre inquiete ambulante et inordinate (II Thess. iii).* Ista denuntiatio non est ab auditoribus parvipendenda, quia regali est auctoritate fulcita, quando in nomine Domini nostri Je-

A su Christi est denuntiata. Et quamvis apostolica charitate sit plena, auctoritatem tamen continet regiam, quæ fidelium omnium salubriter catervam ad rectam animarum perducit regulam. Ait enim : *Ut subtrahatis vos ab omni fratre inquiete ambulante, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis (II Thess. iii).* Hinc auctoritatem firmam subtrahendi se a pravis hominibus ab apostolo sanctorum accepit Ecclesia. Regulam autem bene ambulandi, id est, bene, et juste, et pie vivendi, tradiderunt fideliibus apostoli, quam omnium fidelium debet tenere firmiter Ecclesia, quæ ad illorum suam vult dirigere vitam. Istius ergo regulæ norma, omnibus Christianis, ipsorum apostolorum facta est vita. Unde et sequitur : *Ipsi enim scitia quemadmodum oporteat vos imitari nos (Ibid.).* Ac si diceret : Quia jam frequenter et verbis vobis prædiximus et exemplis ostendimus, ideo notum est vobis quomodo oporteat vos imitari nos. Libenter tamen facite quod hortamur, si a nobis traditam fidei vultis tenere regulam. Dixit quidam senex : *Scriptum est, Justus ut palma florebit (Psal. xc).* Significat autem hic sermo bonum actum, altum, et rectum, et dulcem. Est enim in palma unum incardium et ipsum candidum, omnem habens operationem in se. Similiter autem et in viro justo reperitur unum ei et simplex inesse cor, ad Deum tantummodo respiciens. Est autem et album, habens illuminationem fidoi, et omnis operatio justi in corde ipsius est. Nam et acumen stimulorum ejus adversus diabolum est propagulum.

C

CAPUT LXXV.

Ut vigilantes sint monachi.

Paulus apostolus nos admonet dicens : *Non dormiamus sicut cœteri, sed vigilemus (I Thess. v).* Id est, non dormiamus sicut cœteri insüdeles, injusti, iniqui, qui ignorantia et corporis somno depresso, et peccatorum suorum mole gravati, quid illis in futuro eveniat prævidere non valent. Qui tam graviter turpiterque dormiunt, ut ad sui custodiam cordis oculos non aperiant; qui nihil de futura gloria, sed semper de præsenti cogitant vita. Non de iis quæ non videntur et æterna sunt, sed semper de iis cogitant quæ videntur, et caduca et temporalia sunt. Nos autem non sicut illi dormiamus, sed vigilemus. Hinc nos et Marcus evangelista salubriter admonet dicens : *Vigilate ergo, quia nescitis quando Dominus veniat. Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes (Marc. xiii).* Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenient vigilantes (*Luc. xii*). Vigilat enim, qui ad aspectum veri luminis oculos apertos tenet. Vigilat, qui servat operando quod credit. Vigilat, qui a se corporis et negligientia tenebras repellit. Hinc et alibi idem ait apostolus : *Sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum Christo vivamus (I Thess. v).* Id est, sive vigilemus ad custodiam nostræ salutis, sive dormiamus a nocivis hujus sæculi curis, simul cum illo vivamus, id est, semper in Christo et cum Christo simus : *qui pro nobis mortuus est, et resurrexit*

D

(*Ibid.*). De hac salubri vigillatione et dormitione, in **A** Canticis cantorum Salomon ait: *Ego dormio, et cor meum vigilat* (*Cant. v.*). Ac si diceret: Quanto magis a terrenis velut dormiens quiesco curis, tanto liberius cor meum ad sui contemplationem vigilat creatoris. Illa enim anima in æternum semper cum Domino vivet, quæ illi hic per dilectionem adhaerens, a tergo ejus nunquam recedit. Unde et Dominus inquit: *Qui diligit me, me sequatur. Et ubi ego sum, illuc et minister meus erit* (*Joan. xii.*). Id est, mecum in perpetuo vivens, semper gloriosus et immortalis regnabit. Dixit abbas Evagrius: Si deficis animo, ora sicut scriptum est. Ora autem cum timore, et tremore et labore, sobrie et vigilanter. Ita oportet orare maxime propter malignos, et nequitiis vacantes, invisibiles inimicos nostros, qui nos in hoc B præcipue impedire nituntur. Dixit iterum: Quando cogitatio contraria in corde tuo venerit, noli alia pro aliis per orationem querere, sed adversus eam quæ te impugnat, gladium lacrymarum exacue.

CAPUT LXXVI.

De pugna virtutum.

(*Isid. lib. ii Sent., c. 37.*) Tunc viri sancti veraci a vitiiorum colluvione deterguntur, dum ab eis contra singula vitia virtutes singulæ opponuntur. Nam adversus impetus vitiorum contrariis virtutibus est pugnandum: contra luxuriam enim cordis est adhibenda munditia; contra odium, dilectio præparanda; contra iracundiam, patientia proponenda; contra timorem, fiducia est adhibenda; contra tristitiam, gaudium est adhibendum; contra acediam, fortitudo; contra avaritiam, largitas; contra superbia, humilitas est opponenda: sicque singulæ virtutes nascentia contra se vitia reprimunt. Libidinem enim abstinentia domat, quia quantum corpus inedia frangitur, tantum mens ab illicito appetitu revocatur. Et adversus iram tolerantia dimicat. Et mœrorem tristitiae spes æterni gaudii superat. Et quem turbata mens de exterioribus afficit, dulcedo interioris tranquillitatis linit. Adversus invidiam preparatur charitas, et adversus iræ incendia inansuetudinis adhibetur tranquillitas. Cum dominio vitiorum contradicimus, cum iniquitatibus, quæ nos a Deo separat, reluctamur, cum consuetudini violenter resistimus, et desideria perversa calcantes, contra hæc jus nobis libertatis ingenitam vindicamus, vitiorum agminibus acerrimo confictu resistimus, cum culpas poenitendo percutimus, et maculas sororium fletibus lavamus, fortiter contra vitia reluctamur. Dixit abbas Agathon: Quia secundum voluntatem meam nunquam dormivi, retinens in corde adversus quemquam dolorem: neque dimisi dormire alium habentem adversum me aliquid. Dixit abbas Macharius: Age fiducialiter, o fili, nam et ego per viginti annos non pane, non aqua, non somno, satiatus sum. Panem quidem pensatum accipiens, aquam vero ad mensuram, somno autem, parietibus me duntaxat inclinans, surripere paululum festinabam. Dixit abbas Isidorus: Si cogitationes noui habemus,

A ferarum similes sumus. Sed si inimicus quod suum est, exigit, nos quoque quod nostrum est, implere debemus. Insistamus orationi, et inimicus fugatur. Vaca meditationi Dei, et vincis. Perseverantia boni, victoria est. Certa, et coronaberis. Dixit abbas Joannes: Quia janua Dei est humilitas, et patres per multas contumelias acti, gaudentes intraverunt in civitatem Dei, quia humilitas et timor Dei superant omnes virtutes. Debet ergo monachus ante omnia humilitatem habere. Hoc enim inter octo beatitudines primum Salvatoris mandatum, dicentis: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (*Matth. v.*).

CAPUT LXXVII.

De odio et correctione fraterna.

Paulus apostolus ait: *Si quis autem non obaudit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, et non commisceamini cum illo, ut confundatur: et nolite quasi inimicum existimare illum, sed corripite, ut fratrem* (*II Thess. iii.*). Ac si diceret: Si eum auctoritas Epistole nostræ non corrigit, per litteras vestras quis sit ipse nobis notificate, ut a nobis corripiatur, vel etiam per nostram Epistolam excommunicetur. Et vos non commisceamini tandem cum excommunicato donec obediens preceptis consentiat apostolicis; et sic ab utrisque, a nobis videlicet et a vobis confusus, tandem aliquando resipiscat, et emendatus præceptis nostris obediatur. Apertum hoc in loco Apostolus dat indicium, ut cum excommunicato nec in actu, nec in consilio, nec in aliquo commisceamur consortio. In uno eodemque homine et fraternitatem simul diligere et vitia possunus odisse. Aliud enim est quod frater est, aliud quod vitiosus est homo. Diligamus ergo in eo fraternitatem nostram, et odio habeamus vitiositatem ejus. Persequamur in eo vitium, et emendatum ut nosmetipsos diligamus eum. Hinc beatus Gregorius ait: (*Hom. 37 in Evang.*): Sic sic nimirum proximis nostris exhibere odii discretionem debemus, ut in eis et diligamus quod homines sunt, et habeamus odio quod in Dei nobis itinere obsistunt. Dixit quidam senex: Quia debet homo mortificare seipsum ab omni re mala, priusquam egrediatur de corpore, et non ledat ullum hominem. Et nisi habuerit homo in corde suo quod peccator est, Deus non exaudiet eum. Quid est in corde habere, quod peccator est? Id est, si quis supportat peccata sua, et non videt peccata proximi sui. Quando enim dimiserit homo voluntatem suam, tunc ei reconciliabitur Deus, et suscipit orationem ejus. Si enim conspexerimus peccata nostra, non videamus peccata proximi. Stultitia est enim homini habenti mortuum suum, et relicto eo, abiure et flere mortuum proximi sui: *Quando enim manus Domini occidit omne primogenitum in terra Ægypti, non erat dominus, in qua non jaceret mortuus* (*Exod. xii.*). *Non enim est homo qui vivat, et non peccet* (*III Reg. viii.*). Unusquisque ergo mortuum, id est peccatum suum, plangere debet.

Peccatum enim mortuum dicit propheta, ubi ait: *Qui lavatur a mortuo, et iterum tangit mortuum,*

Id est, qui plangit peccatum, et iterum commitit peccatum, nihil proficit lavatio ejus (Eccli. xxxiv).

CAPUT LXXVIII.

Ut mentis lumbos succinctos habeat monachus.

Petrus apostolus ait : *Propter quod succincti lumbos mentis vestrae in veritate, sobrii perfecte sperare in eam quæ offertur vobis gratiam, in revelationem Jesu Christi (I Petr. i).* Ac si diceret monachis : Quanto major est vobis gratia promissa, tanto amplius digni esse curate, ut eam percipere valeatis. Et recte dicit, *sperare in eam quæ offertur vobis gratiam, in revelationem Domini nostri Jesu Christi*; quia qui succincti lumbis mentis, id est, et mente et corpore castus Domini adventum exspectat, merito quando reveletur, sperat. Hinc et Paulus apostolus ait : *State ergo succincti lumbos vestros in veritate (Ephes. vi)*, id est, perfecti state, lumbos mentis succincti, hoc est, in omni prælio viriliter præparati, et ab omnibus curis sæculi expediti. Quod juxta membra carnis et corporis, omnia membra animæ in Scripturis vocentur nulli dubium est. De quibus unum puto esse nunc membrum, lumbos, quos ut accingamus a Veritate præcipitur. *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes (Luc. xii).* Hinc et propheta ait : *Accingite lumbos vestros super ubera vestra (Isa. xxxiii).* Ac si dicat : In corde libidines resecate, ne exterius turpiter in fornicationem cadiatis. Nam castus corpore non tamen corde, nullum præmium habet in reprobatione, quia secundum Veritatis dictum : *Qui ruderit mulierem ad concupiscendum eam jam machatus est eam in corde suo (Matth. v).* [Greg., lib. viii, c. 19, Mor.] Si ergo primum fornicationes prohibeantur a corde, non prorumpunt in opere. Sunt nonnulli justorum qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exteriora cuncta definquent, qui rebus habitis se nudant, gloria honoris se exscoliant, qui internorum desideriorum per assiduitatem se amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. Talibus namque per Paulum dicitur : *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Colos. iii).* Horum itaque vocem Psalmista expresserat, cum dicebat : *Concupiscait et deficit anima mea in atria Domini (Psal. lxxxiii).* Concupiscait vero et deficit in atria Dei, qui cum æterna desiderat, in amore temporalium non perdurat. [Huc usque Greg.] Hinc Psalmista iterum dicit : *Deficit in salutari tuo anima mea (Psal. cxviii).* In salutari ergo Dei animam justi desicere, est præsentis vite bona æternitatis electione deserere, mansura querere, et in rebus temporalibus fiduciam non habere.

CAPUT LXXIX.

De mortificatione vitiorum.

Hinc Paulus apostolus ait : *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, etc. (Colos. iii).* Ideo hæc vitia et

A peccata nostra dicuntur membra, quia per membra nostra sua compleat officia, quibus nos consentire Apostolus prohibet dicens : *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo (Rom. vi).* Omnia enim generaliter peccata et vitia unum diaboli faciunt corpus, cuius specialiter hæc quæ sequuntur vitia, dicuntur membra. Unde et in Epistola scribitur ad Romanos : *Scientes hoc, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati (Ibid.)*, id est, crimina atque peccata, que simul unum corpus appellat, quod destrui dicit per bonam vitam et fidem catholicam. Omnis enim immunditia et libido uno nomine vocatur fornicatio, quæ si primum auferatur a cordis cogitatione, prorumpit in opus. Veruntamen si delectatione B vel consensu fuerit lactata, ita crescit in colubrum, ut mortifero suum lactantem occidat veneno. Ergo non lactetur, sed mortificetur a nobis, ne mortificemur ab illa. Crucifigatur a nobis, ne crucifigamur ab illa. Hinc et Paulus iterum dicit : *Qui autem sunt Christi, carnem suam cruciferunt cum vitiis et concupiscentiis (Gal. v).* Si omnia simul vicia crucifixæ sunt, et caro quasi in cruce pendens nihil concupiscit, ut quid nobis legem, quæ data est ad vicia coercenda ? Simul illud notandum quod eos dixerit Christi esse, qui carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifixerint, contra illos qui solam fidem sufficere arbitrantur. Fuit quidam senex magnus inter prævidentes, qui affirmabat dicens : quia virtutem quam vidi stantem super baptismum, eamdem vidi etiam super vestimentum monachi, quando accipit habitum spiritualem. Cuidam seni data est gratia videndi quæ siebant, et dicebat : Quia vidi in cœnobio aliquando meditantem fratrem in cella, et ecce dæmon veniens stabat extra cellam ; et dum frater ille meditaretur, non prævalebat ingredi : cum autem cessasset a meditando, tunc ingrediebatur ille dæmon in cellam.

CAPUT LXXX.

De gratia lacrymarum.

Scriptum est quia Axa filia Caleph suspirans dixit patri suo : *Da mihi benedictionem. Terram australem et arentem dedisti mihi, junge et irriguam. Et dedidit ei pater suus irriguum superius, et irriguum inservius (Jos. xv)*; hoc significans quod a Creatore et Patre nostro Deo, cum magno gemitu querenda est a nobis lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli qui jam alia Domini perceperunt dona, quæ significabat australis terra, sed adhuc lacrymarum non acceperunt gratiam. [Gregor., lib. iii Dialog., c. 34.] Deum enim sitiens anima, prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese in lacrymis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertinescit. At vero cum longa mœroris anxietudine fuerit formido consumpta, quedam jam de presumptione venie securitas nascitur, et in amore coelestium gaudiorum animus inflammatur. Et qui prius flebat ne duceretur ad supplicium, postmodum fieri amarissime irripit,

quia differtur a regno. Contemplatur etenim mens A ut filii Dei esse mereremur, consecuti sumus. Hinc iterum idem Joannes ait : *Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus (I Joan. iii).* Hinc iterum ipse : *Et nos cognovimus, et credimus charitati, quam habet Deus in nobis (I Joan. iv).* Cognovimus quia Jesus est Filius Dei, et quia Pater misit eum Salvatorem mundi : et *credimus charitati, quam habet Deus in nobis.* Quia videlicet cum haberet Unicum, noluit esse unum, sed ut fratres haberet, adoptavit illi alios, qui cum illo possiderent vitam æternam. Dixit abbas Pastor, quia interrogavit quidam frater abbatem Poemenem, dicens : Quid est quod in Evangelio Dominus dicit : *Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut quis animam suam pro amico ponat (Joan. xv).* Quomodo fit hoc? Respondit senex : Si quis audit verbum malum a proximo suo, et cum possit ipse similia respondere, pugnat tamen in corde suo portare laborem, et vim sibi facit ne forte respondeat illi malum ut contristet illum, iste talis animam suam ponit pro amico suo. Contigit aliquando abbatem Pablo iter cum fratribus in partes Ægypti facere, et videns quosdam saeculares sedentes, dicit eis : Surgite, et salutate et osculamini monachos, ut benedicamini. Frequenter enim cum Deo loquuntur, et sancta sunt ora eorum.

CAPUT LXXXII.

Quod ex virtutibus virtutes, et ex vitiis vicia orientur.

Omnes virtutes in conspectu Conditoris vicaria ope se sublevant, ut (quia una virtus sine alia, vel nulla est omnino, vel minima) vicissim se sua coniunctione fulciant. Nulla bona sunt cætera, si occulti judicis oculis castitatis testimonio non approbentur, si vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquit. Apud auctorem humilitatis et munditiae prodesse nihil prævalet vel superba castitas, vel humilitas inquinata. Sic vitio vitium gignitur, sic virtus virtute concipitur [*Isid., lib. II Sent.*]. Ex vitio enim vitium gignitur, sicut in David, qui dum non evitavit adulterium, perpetravit homicidium [*II Reg. xi*]. Item virtus virtute concipitur, sicut per virtutem evangelice prædicationis, virtutem martyrii apostoli meruerunt. Dixit sanctus Gregorius quia hæc tria exigit Deus ab omni homine qui est baptismum consecutus, id est, fidem rectam ex tota anima et virtute, lingue continentiam et castitatem corporis. Dixit abbas Evagrius : Mensem errantem vel nutantem solidat lectio et vigilie, et oratio. Concupiscentiam vero marescere facit esurie, et labor, et solitudo. Iracundiam autem reprimit psalmodia, et longanimitas, et misericordia. Sed hæc opportunis temporibus et mensuris congruis adhibitis. Que autem non opportune, vel sine mensura fiunt, ad parvum tempus proficiunt.

CAPUT LXXXIII.

Quid sit configi Christi cruci?

Tollens monachus crucem suam, et Christum sequens mortificatis membris super terram, et mundo mortuus, et configuratus morti Jesu Christi, et in ligno Dominicæ passionis affixus, hic configitur cru-

CAPUT LXXXI.

De eo quod sancti monachi filii Dei vocantur.

Hinc Dominus ait : *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v).* In pace perfectio est, ubi nihil repugnat. Et ideo filii Dei pacifici sunt, quoniam nihil in eis resistit Deo. Pacifici autem in se metipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, flunt regnum Dei. Si filii Dei sumus, pacifici esse debemus. Pacificos enim esse oportet Dei filios, et humiles, mente mites, corde simplices, sermone puros, animo innocentes, affectu concordes, siue met unanimiter coharentes. Hinc et Joannes apostolus ait : *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus (I Joan. iii).* Magna est gratia conditoris nostri quam nobis donavit, ut cum amare et noverimus et possimus : et ita amare, ut patrem filii, cum et hoc magnum esset, si sic amare illum possemus quomodo fideles servi amant dominos suos. Qualiter autem filii Dei effici debeamus, idem Joannes testatur. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri iis qui credunt in nomine ejus (Joan. i).* Per fidem ergo et dilectionem filii Dei efficimur. Magna benevolentia, magna misericordia : Unicus natus est, et noluit manere unus. Sed Deus Unicum eumdemque ipsum quem generat, et per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo quo modo ille Unigenitus, sed adoptati per gratiam ejus sumus. Ex munere enim divino prius potestatem adoptionis accepimus, postea

ei Christi. Qui vestigia ejus ita sectatur, ut conversionem illius imitari possit, ut sit mansuetus sicut ille fuit, et mitis et humilis corde, verberatus non respondeat, maledictus non remaledicat, sed vincat in humilitate superbiam; iste cum Paulo dicere potest: *Christo crucifixus sum cruci, et, vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus* (*Gal. 11*). Beatus multumque felix qui vivente in se Christo per singulas orationes, cogitationes et opera, potest dicere, *Vivit in me Christus, et, quod vivo, in fide vivo Filiū Dei* (*Ibid.*). Vivit autem in eo Christus in quo vivit sapientia, justitia, veritas, sanctificatio, pax et fortitudo, ceteraque virtutes, quas qui non habet, non potest dicere, *vivit in me Christus*. Vivit vero et in eo Christus, qui vestigia sectatur ejus, et nulla mundi concupiscentia capit, ut Deo vivens, mundo mortuus videatur: *Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vita* (*I Joan. 11*). Monachi autem habentes victum et vestimentum, his debent esse contenti, quia et a monachis extraneum et a fide debet esse alienum quidquid de hoc mundo concupiscitur vel desideratur, nam superfluum est. Interrogatus quidam senex a fratre quid saceret ut salvus esset, ille expolians se vestimento suo, et cingens lumbos suos, atque extendens manus suas, dixit: *Sic debet monachus nudus esse ab omni materia saeculi, et crucifigere se adversus tentationes atque certamina mundi*. Dixit abbas Hyperitus: *Quia grata est Deo monachi obedientia, quam qui possidet, quod poscit exauditur, et cum fiducia Crucifixu astabit*. Etenim Dominus sic venit ad crucem, scilicet: *Factus obediens usque ad mortem* (*Phil. 11*).

CAPUT LXXXIV.

Ut monachi cor habeant purum et conscientiam bonum.

Clamat enim nobis Scriptura dicens: *Finis praecepti est charitas de corde puro et conscientia bona* (*I Tim. 1*). Finis dicit, id est, perfectio praecepti et totius legis. Charitas ergo quae nos charos Deo et hominibus facit, et istius saeculi contemptores, ac bonorum omnium amatores, fons est omnium bonorum, et origo charismatum, et cunctarum perfectio virtutum. Cor autem purum illud est ubi nullus dolus est, nec aliquod machinatur malum; ubi simulatio nulla, sed tota puritas regnat; ubi non corde aliud tenetur, et aliud ore profertur; ubi non inventur illud: *Vana locuti sunt, unusquisque ad proximum suum* (*Psal. xi*). Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (*Math. v*). Et innocens manibus, et mundo corde, hic accipiet benedictionem a Domino (*Psal. xxiii*). Conscientia enim illa bona est, in qua non sunt opera mortua, sed ab omnibus peccatorum sordibus est mundata. Unde et ad Hebreos Paulus apostolus ait: *Qui per Spiritum sanctum semetipsuni obtulit immaculatum Deo, et mundavit conscientiam nostram ab operibus mortuis* (*Hebr. ix*), id est, peccatis. Opera enim mortua intelliguntur peccata. Ibi ergo est conscientia bona, ubi estinne-

A centia bona et pura, simplicitas tota et fides non facta. Illa est procul dubio conscientia bona, ubi non est vitiorum accusatio ulla, quam nec peccati remordet culpa, nec criminum moles accusat; quae nullum odit, nulli nocet, nulli detrahit, nullum molestat, nulli invidet, sed omnibus est suavis, omnibus innocua, mitis, pacifica, atque benigna. Dixit abbas Agathon: Non debet monachus permettere conscientiae suae ut accuset eum in quacunque re. Intelligere ergo debent monachi ut sicut angeli cum timore et tremore hymnos canentes assistunt Creatori, ita et monachi debent in psalmodiis coram Deo cum metu et corde puro consistere tempore orationis. Gloratio ergo monachi, et laus in conspectu angelorum et hominum, humilitas, et simplicitas cordis. Gloratio monachi, mansuetudo cordis et silentium.

CAPUT LXXXV.

Ut divites sint monachi in operibus bonis, et thesaurizent sibi fundamentum bonum

Monachi, qui divites non sunt in rebus terrenis, divites esse debent in virtutibus sanctis et operibus bonis, quia non carnales, sed spirituales divitiae liberant animam in die vindictae et ultiōnis. Unde et Salomon ait: *Non proderunt divitiae in die ultiōnis. Justitia autem liberabit a morte* (*Pror. xi*). Fundamentum enim quod dicit bonum, sive Christum, sive bonorum operum significat primum, quod sibi unusquisque monachus bene et juste vivendo thesaurizat in celo, ut illic bene fundatus, quasi mons C Sion, non moreatur in aeternum (*Ps. cxxiv*). Domus enim nostra aeterna, non manu facta (*II Cor. v*), quae bonis operibus aedificatur in celo, si supra petram (*Math. vii*), id est supra Christum, fuerit fundata, a nullius supervenientis impetu patietur ruinam. Christum enim habet fundamentum, ideo nullius timebit impulsum. Thesaurus enim terrenus, quia Christum non habet in fundamento, a latronibus effoditur et furatur. Thesaurus vero qui in celis a sanctis monachis thesaurizatur, quia Christum habet in fundamento, nec effoditur a latronibus nec furatur. Ibi enim nos ipse Dominus thesaurizare jubet, cum dicit: *Thesaurizate vobis thesauros in celo, ubi nec arugo, nec linea exterminat, nec fures effodiunt, aut furantur* (*Math. vi*). Ibi et Apostolus D veram nos denuntiat apprehendere vitam; si dum vivimus in praesenti, sollicite Domini custodierimus precepta. Sine dubio illi veram vitam apprehendunt in futuro saeculo, qui adhuc viventes in mundo, illuc bonorum suorum operum quotidie sibimetipsis condunt thesauros. Hinc et alii scriptum est: *Pone thesauros tuum in praeceptis Altissimi, et prodierit tibi magis quam aurum* (*Ecli. xxix*). Thesaurus enim terrenus divitias servat fallaces. Thesaurus vero celestis vitam veram pariter preparat et aeternam. Ad comparisonem enim istius transitoriae vitae illa dicitur vera vita in qua virtutibus divites monachi, in perpetuo feliciter cum Christo regnant. Abiit aliquando Zacharias ad abbatem suum Syl-

vatum, et invenit eum in excessu mentis, et erant manus ejus extensa in cœlum; et cum vidisset ita, clausit ostium et exit. Et intrans circa horam sextam atque nonam, invenit eum eodem modo. Circa decimam vero horam pulsavit, et ingressus invenit eum quiescentem, et dicit ei : Quid habuisti hodie, Pater? Qui dixit ei : Infirmatus sum hodie, fili. Ille vero tenens pedes ejus, dicebat : Non te dimittam, nisi indicaveris mihi quid vidisti. Respondit ei senex : Ego in cœlum raptus sum, et vidi gloriam Dei, et illic steti usque modo, et nunc dimissus sum.

CAPUT LXXXVI.

De mansione æterna quæ a Deo præparata est sanctis.

Omnis custodia servemus cor nostrum (Prov. iv), fratres : expectantes Patrem familias Christum Dominum ac Deum nostrum : *Qui cum dives esset, propter nostram salutem pauper factus est* (II Cor. viii), ut nos divitiarum suarum socios ficeret, et ineffabilis futuræ glorie participes demonstraret. Hunc ergo diligere sine intermissione debemus, ut ab ipso quoque diligi mereamur, et cum illo in mansionem illam, quæ apud Patrem præparata est sanctis, introeamus ; ubi contemplabimur omnem natum angelorum et archangelorum, virtutum et potestatum, et omnium sanctorum. Illic vocabimur filii Dei, illic aperientur nobis portæ regni, et intrabimus in penetralia Patris, illic apparebit nobis Sol justitiae Christus. *Illic transformabit Deus corpus humilitatis nostræ, conforme factum corpori claritatis suæ* (Phil. iii). *Illic renovabitur sicut aquile, juventus nostra* (Psal. civ), illic percipiems coronam pulchritudinis, et vestem jucunditatis de manu Domini, et dicemus in illa die : *Lætetur anima nostra in Domino, quia induit nos vestimento salutis et iustitiae, et circumdedit nos indumento lætitiae. Tantquam sponso circumponet nobis mitram, et tantquam sponsam ornabit nos ornamento* (Isa. lxi). *Illic fulgebimus sicut Sol in regno Patris nostri* (Matth. xiii), illic immortalia sæcula et permanentia inveniemus. Illic donabitur nobis sine perturbationibus et fluctibus longitudine dierum, ubi semper vox lætantum et exultantium erit. Illic nobis præparatus est locus, et mansio æterna in domo Domini et muro ejus, et nomen sempiternum quod non delebitur. Oremus ergo semper, fratres dilectissimi, ut transferat nos Dominus pius atque benignus in illam beatam spem et ineffabilem lætitiam et mansionem æternam, ubi est semper laudatio et exultatio, et jucunditas sempiterna. Si desideras esse cœlestis, semper quæ terrena sunt execrare et despice, perfectorum exempla sectare, et imitator existe. Ne cogites intra te dicens : Multus est labor propositi atque institutionis monachatus nostri; ego autem sum parvus et infirmus, non valeo in hoc proposito consistere. O dilectissime frater, intellige quæ dico. Si volueris proficiisci in longam regionem, non poteris unius horæ spatio totius viæ intervalla concurrere, sed gradatim quotidie perficis mansionem, et post mul-

A tum tempus ac labore ad patriam quam desideras pervenies. Sic est regnum cœlorum, et paradiso deliciarum, et desiderabilis patria monachorum, ad quam per orationes, et vigilias, jejunia et continentiam, per lacrymas et obedientiam, per charitatem et perseverantiam, per humilitatem et justitiam, et si quæ sunt aliæ virtutes, pervenitur. Haec enim sunt mansiones per quas ad regnum cœleste et Deum Patrem venturos nos esse credimus. Haec serva, ne timeas initium bonæ viæ suscipere, quæ te ad vitam perducat æternam.

CAPUT LXXXVII.

Quomodo beatus efficitur homo.

Beatus qui odio habuerit hunc mundum, et tantummodo meditatio ejus fuerit in Deo. Beatus qui exsecratus fuerit peccatum et malitiam, et Deum solum benignum, et pium dilexerit Redemptorem, et castos jugiter et sanctos habuerit cogitatus. Beatus qui ab omnibus pollutis cogitationibus fuerit emundatus, et non fuerit in mundi istius actibus implicatus : sed ex integro liber in Domino, ab omnibus mundi istius negotiis vanissimis liberatus. Beatus qui semper recordatus fuerit de die illa tremenda, et festinaverit lacrymarum fontibus ablui, et animæ suæ vulnera semper curare. Beatus qui fuerit effectus tanquam nubes, ad proferendam pluviam lacrymarum, per quas possit extinguere flamas omnium vitiorum : *Beatus qui ambulaverit in via mandatorum Domini* (Psal. cxviii), et in sanctis operibus jugiter conversatus, immaculatam servat C verit animam suam. Beatus qui in bonis operibus quotidie per sanctam creverit disciplinam, habens in Domino spem certam, ut videat eum in claritate sua, et regno, et gloria. Beatus qui meminerit precepti Domini et mandata ejus sollicite custodierit, ut operetur et vivat in eis. *Beatus qui posserit custodiam ori suo, et ostium circumstantia labii suis, ut non declinet in verba malitiae* (Psal. cxl). Multis enim modis beati efficiuntur homines, sicut in Evangelio Dominus ait : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriant et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum* (Matth. v).

CAPUT LXXXVIII.

De hora exitus et separatione animæ a corpore.

Beatus qui semper habuerit diem exitus sui ante oculos, et festinaverit in illa hora paratus et sine aliquo timore peccati vel pravæ conscientiæ inveniri. Beatus qui invenerit fiduciam in illa hora exitus sui, quando anima separabitur a corpore : cum magno namque metu magnisque doloribus separatur. Venient enim angeli assumere animam, et separabunt eam a corpore, et perducant ante tribunal immor-

talis et metuendi judicis. At illa memorans operum suorum, contremiscit, et videns et considerans actus suos, pro metu et timore horrendo egredi pertimescit. Tamen tremens et metuens ad æternum pergit judgmentum. Unde sollicite debet unusquisque vivere, ne forte in iniquitatibus suis rapiatur, simulque finiatur vita cum culpa. (*Isid., lib. III Sent., cap. 62.*) Venturi enim exitus ignorantia incerta est, et dum mori quisque non existimat, tollitur. Nam inceptor diabolus eos quos viventes accedit ad vitia, subito morientes pertrahere nititur ad tormenta, et repente hora qua nesciunt, improviso exitu rapiuntur, atque absorbente profundo, cruciandi æternis gehennæ incendiis deputantur. De quibus scriptum est: *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt* (*Job xxi.*) Pravorum enim animas hominum apostatae angeli excipiunt a corpore exeentes, ut sint eis ipsi tortores in pœnis qui fuerunt sua sores in vitiis. Finem vero justorum optimum vocatio tranquilla nonnunquam commendat, ut ex eo intelligantur ad sanctorum angelorum pertinere consortium, ex quo ab hoc corpore sine dura vexatione tolluntur. Unde et pro talibus quanvis pietas jubeat flere, fides tamen vetat lugere. Illi enim sunt deplorandi, quos barathrum absorbet inferni, non quos aula letificandos excipit paradisi. Legimus de quodam sene, qui cuin moreretur in Scythia, circumdederunt fratres lectum ejus, et vestierunt eum, et corporunt flere. Ille autem aperuit oculos, et risit. Adjectum ridere. Hoc etiam factum est tertio. Quod cum viderent fratres, rogaverunt eum dicentes: *Dic nobis, abba, quare, nobis fluentibus, tu rides?* Et dixit eis: *Primo risi, quia vos timetis mortem. Secundo risi, quia non estis parati. Tertio autem risi, quia ex labore ad requiem vado.* Hoc cum dixisset, statim clausit oculos senex in mortem. Dicebant et de abbate Sysoi quod in die dormitionis suæ cum se derent circa eum fratres, splenduit tanquam sol facies ejus, et dixit ad eos: *Ecce, abbas Antonius venit.* Et post paululum rursum dicit eis: *Ecce, chorus prophetarum venit.* Et iterum amplius facies ejus resplenduit, et dixit: *Ecce, chorus apostolorum venit; et dupliciter refusit adhuc facies ejus, et ecce ipse cum aliquibus loquebatur.* Deprecati sunt autem illum senes, dicentes: *Cum quo loqueris, Pater?* Qui dixit eis: *Ecce angeli venerunt accipere me, et rogo ut dimittar pœnitere modicum.* Dicunt ei sciores: *Non indiges pœnitentia, Pater.* Dixit autem illis: *Vere nescio me ipsum, vel initium sumpsisse pœnitendi.* Et cognoverunt omnes quia perfectus esset. Et rursus subito facta est facies ejus sicut sol, et timuerunt omnes. Dixit autem eis: *Videte, ecce Dominus venit dicens: Auferam [Al., afferte] vas mihi electionis eremi.* Et continuo reddidit spiritum. *Et facto fulgore repletus est totus locus ille odore suavitatis.*

CAPUT LXXXIX.

. De innocentia.

Ille vere innocens est qui nec alii nec sibi nocet.

PATROL. CII.

A Qui vero sibi meti nisi nocet, quamvis alii non nocent, innocens non est. De propria enim innocentia in Domino confidens David, aiebat: *Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, et in Domino sperans, non infirmabor* (*Psalm. xv.*) Et iterum: *Ego autem in innocentia mea ingressus sum, redime me, et miserere mei* (*Ibid.*) Et interrogans Dominum, quis habitaret in tabernaculo suo, aut quis requiesceret in monte sancto eius (*Psalm. xiv.*) responsum audivit divinum dicens: *Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo* (*Psalm. xxiii.*) (*J. Chrys., serm. de Joseph. vend. a fratr.*) *Gaude, innocentia, et exulta; gaude,* inquam, quia ubique illæsa es, ubique secura: si tentaris, profici; si humiliaris, erigaris; si pugnas, vincis; si occideris, coronaris. Tu in servitute libera es, in periculis tuta, in custodia lœta. Tibi omnis reatus addicitur, tibi universa malitia subjugatur. Te potentes honorant, suscipiunt principes, magnates exquirunt, etiam illi te nonnunquam desiderant qui impugnant. Tibi boni parent, mali invident. Zelant semuli, inimici succumbunt, nec unquam poteris victrix non esse, etiamsi tibi inter homines judex justus defuerit. Dicebant de abbe Paulo quod teneret manibus cerastas qui dicuntur cornuti, et serpentes et aspides atque scorpiones, et scindebat eos per medium. Videntes autem hæc fratres, satisfacientes ei interrogabant eum, dicentes: *Dic nobis quid operatus es ut acciperes gratiam istam? Qui ait eis: Ignoscite mihi, Patres. Si quis possederit puritatem et innocentiam, omnia subjiciuntur ei, sicut Adæ, quando erat in paradyso ante prævaricationem mandati divini.*

CAPUT XC.

Quid sit sanctificare jejunium.

Quia jejunantis Domini victorias recensentes, triumphum nostræ salutis agnivimus, jejunia nostra religionis sanctificemus obsequiis. Quid autem est aliud, *sanctificare jejunium* (*Joel. 1.*), nisi jejunii causa sancta velle, justa facere, iniqua vitare. Sanctificat ille jejunium, qui flammæ sævientis iracundie, mansuetæ mentis placabilitate restinguat. Sanctificat jejunium, qui lascivientes oculos turpi ab aspectu habentis castitatis avertit. (*Maximus, homil. 1, de jejunio Quadragesimæ.*) Sanctificat jejunium, qui conviciorum jacula scuto patientiæ repercussa, dispergit. Sanctificat jejunium, qui litigantium tumultus pacifici sermonis et linguae prudentioris arte compescit. Sanctificat jejunium, qui consurgentes in semetipso vanarum cogitationum spinas evangelico sulcante vomere, velut quidam pectoris sui arator, excidit. Sanctificat jejunium, qui inopias egenorum pro quantitate substantie sue miserantis manus humanitate solatur. Apprime sanctificat ille jejunium, qui per omnia præceptis divine legis intentus, diabolica a corde suo respuit tentamenta. Et ideo, fratres charissimi, si volumus Deo placa exhibere je-

junia, simus in fide fortes, in judiciis justi, in amicitia fideles, in injuriis patientes, in contentionibus moderati, refugientes turpiloquia, adversus iniquas constantes, in conviviis sobrii, in voluptatibus continentibus, in charitate simplices, inter subdolos cauti, condolentes tristibus, contumacibus resistentes, in suspicionibus parci, inter maliloquos taciti, inter humiles coequales. Si hujusmodi virtutibus nostra voluerimus sanctificare jejunia, tribuente Domino ad festivitatem Paschalis gratiae, et ad gaudia cœlestium promissionum indubitate fiducia, et conscientia latiore veniemus.

CAPUT XCI.

Quid sit bene jejunare.

Bene jejunat quicunque esurie suam, refecti pauperis satietae sustentat. Bene jejunat qui divini recordatione iudicii semetipsum refrenans, ab omni se illecebrarum voluptate suspendit. Bene jejunat, qui carnem suam vitiorum germina pullulantem, sanctarum meditatione virtutum, et sobrietatis amore castigat. Bene jejunat, qui fraternalis injurias pacifici pectoris lenitate dimittit. (*Maxim. hom. 3, de Jejunio Quadrages.*) Gratissimum Deo desert jejunium, qui mentem suam a pravis cogitationibus, oculos a concupiscentia, linguam manusque a lite custodit. Et sic jejunium nostrum sanctificet castitas, ornet patientia, benignitas soveat, misericordia letificet, commendet humilitas, ut gemino quodam corporis animique jejunio divinæ nos gratiae semper commendemus.

CAPUT XCII.

De eo quod scriptum est: Multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cœlorum (*Matth. viii*).

Multi renient ab Oriente et Occidente, et recumbent, non carnaliter jacentes, sed spiritualiter requiescentes; non temporaliter potantes, sed æterne epulantes. *Recumbent in regno Dei*, ubi lux et species, ubi lætitia et exsultatio, ubi gloria et benedictio, ubi lux oculorum et longevitas vite æterne: ubi omnes jucundantur, ubi omnes gaudent, ubi Patres illi beati recumbunt; ubi omnes prophetæ requiescent, ubi apostoli et evangelistæ super gloriosos sedent thronos, ubi multitudine martyrum in gloria æterna gloriatur, ubi copiositas virginum in sæcula exsultat, portans coronam immaculatæ virginitatis. (*Aug., serm. 1, de festo omnium sanctorum.*) O dulcissimi fratres, unanimis conventio, hilaris congregatio, fulgens conjunctio. Ita est a seculo beneplacita et annuntiata exultatio, ista ab initio narrata requies. In istam festinarunt ire omnes Dominum diligentes, ad istam colliguntur omnes ex gentibus Domino credentes, religiositatem servantes, in eam et nos omnes pergamus. O religiosi filii Dei, ad istam omni virtute nostra festinemus. Nihil nos revocet, nihil nos retardet, nihil nos impedit ait hoc desiderabile properare convivium. Omnem nevolentiam a nobis peilamus, omnemque desidiam ab animo, et corporis impedimenta a nobis projiciamus, ut hujus beatitudinis et requiei

A domestici efficiantur, quatenus sancta hujus, ut dictum est, epulatione digni inveniamur.

CAPUT XCIII.

De eo quod omnis electus atque perfectus monachus est homo, et vitulus, et leo, et aquila figuraliter sit.

Omnis etenim electus atque in via Domini perfectus et homo et vitulus, et leo simul, et aquila est. Homo enim rationale est animal. Vitulus autem in sacrificium mactari solet. Leo vero fortis est bestia, sicut scriptum est: *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius parebit occursum* (*Prov. xxx*). Aquila ad sublimia evolat, et irreverberatis oculis solis radiis intendit. Omnis itaque qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniam semetipsum ab hujus mundi voluptate mortificat, vitulus est. Quia vero ipsa sua spontanea mortificatione contra adversa omnia fortitudinem securitatis habet, leo est. Unde scriptum est: *Justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit* (*Prov. xxviii*). Quia vero sublimiter contemplatur ea quæ cœlestia atque æterna sunt, aquila est. Igitur quoniam justus per rationem homo, per sacrificium mortificationis suæ vitulus, per fortitudinem securitatis leo, per contemplationem vero efficitur aquila, recte per hæc sancta animalia signari unusquisque perfectus potest. Quia omnis intentio, omnisque contemplatio sanctorum super se tendit, ut illud possit adipisci quod in cœlestibus appetit. Sive enim bono operi, seu cœlesti invigilat contemplationi, tunc veraciter hoc quod agit bonum est quando ei placere concupiscit a quo est. Quia in re pensandum est ut

C omme bonum quod agitur per intentionem semper ad cœlestia levetur. Electi autem quia et in bono opere omnipotenti Deo placere appetunt, et per contemplationis gratiam æternam jam beatitudinem degustare concupiscunt, facies et pennas desuper extendent (*Ezech. i*).

CAPUT XCIV.

De eo quod Apostolus ait: Caro concupiscit, etc. (Gal. v).

Concupiscentia carnis est motus animæ turpis in affectum sordide delectationis. Concupiscentia vero spiritus est ardens intentio mentis in desideria sanctæ virtutis. Ista sibi consentientes mittit ad regnum, illa ad supplicium sempiternum. Concupiscentia namque carnis primum illecebras vitiorum in cogitationibus gignit. Concupiscentia vero spiritus et contrario cogitationes sanctas indesinenter opponit. Illa fabulis vanis oblectatur et verbis, ista Scripturarum meditationibus atque preceptis. Illa gaudet spectaculis rerum terrestrium, ista contemplatione cœlestium gaudiorum. Illa terrena gaudia querit, ista gemitus et suspiria trahit. Illa in somnum atque pigritiam corpus relaxat, ista in vigiliis et competentibus orationibus elaborat. Illa per ingluviem illecebris ventris et desiderio guttoris intestuat, ista semetipsum jejunis et abstinentie cruciatus macerat. Illa luxuriae subdita turpium perpetrationum affectus, quos intentione cogitationis agit, perfectione voluntatis explore contendit; ista castitatis et pudicitiae honestatem diligit. Illa avaritia

Gamma succensa, appetit lucrum, et fugit tempora-
lium damna rerum; ista contemnens mundum, so-
lum sibi vindicat Christum. Illa invida nullum sibi
superiorem vel aequalem esse permittit, sed interno
livore vulneris de cunctorum profectu tabescit; ista
de cunctorum virtutibus gaudet, et minores sibi pro-
charitate preponit. Illa exæstans nihil æquanimiter
portat, sed perturbata mente usque ad voces tumultu-
tum exaltat; ista nulla exasperatione movetur, sed
per tranquillitatem mansuetudinem patienter sustinet.
Illa tristitia inficitur, dum quælibet adversa persen-
serit; ista nullo moerore frangitur, sed etiam mala de
proximis portans, ab interiore gaudio non movetur.
Illa ambitione honorum inficitur, et humanis laudi-
bus vel illecebris vanæ gloria delinitur; ista humili-
tatem amat, et soli Deo suo qui inspector mentis
est, placere delectat. Illa inflata superbiæ fastu cor-
miserum elevat; ista ne a celsitudine sua corrut,
usque in infima scipsam humiliat. Sed quid plura?
Concupiscentia carnis, in omnium vitiorum multitudinem sibi consentientes præcipitat. Concupiscentia vero spiritus mentem lassam, ne deficiat, spe fu-
turæ glorie corroborat.

CAPUT XCV.

Quid sit impetus spiritus, et quid sit impetus carnis.
In electis et reprobis diversi sunt impetus: in electis videlicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam, ad exteriorum gloriam, ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad jurgia, ad voluptates animalium impellit. Impetus vero spiritus ad charita-
tem, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordie, ad interiorum profectum, ad pietatis opera, ad æternorum fidem, ad spem sequentis gaudii, ad patientiam, ad pacem, ad consideratio-
neum vite immortalis et lacrymas mentem pertra-
hit. Unde necesse est ut magna semper cura considerare debeamus in omne quod agimus, quo nos impetus ducat: utrum nostra cogitatio per impetum carnis an per impetum spiritus impellatur. Amare enim terrena, temporalia æternis præponere, exte-
riora bona non ad usum necessaria habere, sed ad voluptatem concupiscere, ultiorem de inimico querere, de simul casu gaudere, impetus carnis est. At contra amare cœlestia, contemnere transitoria, non a fructum voluptatis transitura, sed ad usum necessitatis querere, de inimici morte tristari, impetus spiritus est. Et quia perfecti quique in ipsis se semper virtutibus exercent, recte nunc de sanctis animalibus dicitur: *Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur* (*Ezech. i.*).

CAPUT XCVI.

De eo quod unusquisque justus et ante faciem suam, et coram facie sua ambulat.

Ante faciem ergo suam graditur justus, quia ad ea quæ reliquerat, nullo jam appetitu aspicit, et in æternis quæ appetit, sub contemplationis suæ oculo, boni operis pedem ponit. (*Greg. lib. i. super Ezech.*)

A hom. 4.) Ante faciem quippe ambulare, est anterio-
ra petere. In præsenti vero ambulare, est sibimet ipsi absentem non esse. Omnis etenim justus qui vitam suam sollicitus aspicit, et diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum a bonis decrescat, iste quia se ante se ponit, coram se ambulat, quippe qui vigilanter videt utrum surgat an defluat. Quisquis vero vitae suæ custodiam negligit, discutere quod agit, que loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se non ambulat, quia qualis sit in suis moribus vel actibus ignorat. Nec sibimet ipsi præsens est, qui semet ipsum quotidie executere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibique in præ-
senti est, qui se in suis actibus tanquam alium atten-
dit. (*Huc usque Gregor.*) Debemus ergo nosmet ipsos sollicite sicut alios videre, nosque ipsis, ut dictum est, ante nos ponere, et in cunctis quæ agimus in-
teriorius et exterius nos diligenter custodiare debemus.

CAPUT XCVII.

De eo quod scriptum est: *Omni custodia serva cor tuum* (*Prov. iv.*).

Dicis fortasse, quomodo possum custodiare cor meum, ut mala non cogitet? Audi breviter rationem. Potes evidenter, si divina et cœlestia mediteris. Tam tria sunt quæ possunt a malis cogitationibus animam liberare: vigilia sancta, oratio et meditatio. Harum assiduitas confert animæ stabilitatem, ut bonis cogitationibus et non malis occupetur. Si vis in mundo cor mundum habere, dic cum David: *Meditatus sum nocte cum corde meo, et ventilabam in me spiritum meum* (*Ps. lxxvi*). Quantum corticum meditando domaveris, tantum sublimius consequeris præmium, et clariore sapientiae et scientiae lumine fulgebis. Si vis, ut superius dictum est, cor mundum habere, nunquam te inanibus fabulis occupies. Quidquid turpe est et contra sanctitatem nunquam aut agas, aut delecteris audire. Jam quæ sæculi crant depositisti. *Christum Dominum induisti* (*Rom. xiii*). *Vide ne de tecto virtutum, pristina quæsitura vestimenta descendas* (*Matth. xxiv*), nec de agro revertaris domum, ne simbriam Salvatoris, nec cincinno noctis rore madefactos, quos semel tenere cœpisti aliquando dimittas: *Esto ut domus fundata super petram* (*Matth. vii*), nulla te aura sæculi hujus concutiat, nullus te ventus desiderii pravi exurat. Esto apis prudentissima, favum mellis opera tua componant, ut tua dulcedine saties Christum. Supervola vita et continges eum qui tibi dicit: *Ego flos campi, et flos agri* (*Cant. ii*). Decerpe flores per Scripturas sanctas, ut diccas cum Propheta: *Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis* (*Ps. xliv*). Illos ergo imitare, illos sequere qui ista audire meruerunt, quorum habitus, sermo, incessus, vita, formam intuentibus præbent. Nam illos quos videris in modum turturis pingere incessum, curiosos, verbosos, in risu faciles, sine pudore, sine verecundia, fabulas aniles et vanas referentes, ad cursum tardos, ad

mensam paratos, ad jejunium ingratos, quorum oculi A ut faces ardentis hue illucque vento animi flante, scintillas concupiscentie spargunt, et ut rota volvuntur, qui proprio igne torquentur in sartagine menti sue, hos, ut dixi, devita, quia scriptum legis: *Cum sancto sanctus eris, et cum perreverso perverteris* (Ps. xvii). Humiles vero obedientes, lectionem amantes, orationi instantes, ama et dilige, tanquam membra Christi. Illos quos te devitare monui, non attendas, magis volo ut te timeant et repellentur mali, non vero diligent et suscipiant.

CAPUT XCVIII

Quid significet quod dixit Deus ad Abraham: Egressere de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram quam monstravero tibi (Gen. xi).

Et nos, fratres charissimi, ad exemplum beati Abrahæ pervenientes: Egrediamur de terra nostra, et de cognatione nostra, et reniamus ad terram quam nobis daturus est Dominus post istam vitam. Quæ est terra nostra de qua egredi jubemur, nisi caro nostra? (Aug., serm. 34, *inter append.*) Bene ergo de terra egreditur, qui carnales concupiscentias contemnens, et voluntates proprias velut venenum diaboli respuit, et lectioni vel orationi frequenter insitit: bene de terra sua egreditur, qui cupiditatem spernit, et misericordiam diligit, luxuriam fugit, amplectitur castitatem. Bene de terra sua egreditur, qui malitiam deserit, ut teneat charitatem, superbiam spernit, et sectatur humilitatem. Quid ergo de terra egredi est, nisi omnia peccata et vitia carnalia relinquere? Et veni, inquit Dominus, in terram, quam monstravero tibi (Gen. xii). Ergo si terram nostram relinquimus, ad terram quam ostendit Dominus veniemus. Quæ tamen est terra ista quam Dominus dignatus ostendere? Sine dubio credamus, quia ipsa est de qua Propheta dicebat: *Credo videre bona Domini in terra viventium* (Ps. xxvi). Ergo terra corporis nostri quando magnis criminibus famulatur, terra morientium esse cognoscitur. Cum vero virtutibus operam dederit, in terra viventium transmigratione felicissima commutatur. Sed hoc ergo, fratres charissimi, non extra nos, sed intus in nobis, cum Dei gratia possumus exercere si volumnus. Si enim peccata relinquimus, et virtuti operam damus, de terra morientium feliciter egressi sumus, et in terram viventium feliciter veniemus. Et ideo qui solebat maledicere, benedicat; et qui solebat detrahere, semper quod bonum est studeat proferre. Qui solebat iracundiam in corde conservare, patientiam teneat. Qui res alienas solebat invadere, de rebus propriis studeat erogare. Qui in negotio fraudem facere, et per stateras vel mensuras duplices lucra mundi conquerire solebat, ab omni fraude et ab omni iniuritate suum animum per pœnitentiam vel misericordiam contendat erigere. *Hoc ergo agite, fratres charissimi, et Dens pacis et dilectionis erit vobiscum* (II Cor. xiii).

CAPUT XCIX.

De martyrio quod in pace Ecclesiar fit.

(Aug. ser. 250, *de temp.*) Nemo dicat, fratres, quod temporibus nostris martyrum certamina esse non possint. Habet enim et pax nostra martyres suos. Nam sicut frequenter sugessimus, iracundiam mitigare, libidinem fugere, justitiam custodire, avaritiam contemnere pars magna martyrii est. Non incongrue dictum est, avaritiam contemnere, iracundiam mitigare, libidinem fugere: contemnenda est enim avaritia, quæ nobis ideo iniqua lucra procurat, ut nos suos faciat. Nostri enim essemus, si illa nostra non esset. Iniqua est avaritia, quæ velut ignis, quanto plus accipit, tanto amplius querit. Iracundia vero mitiganda est, quæ prius nocitris nocet quam nocendis. Quod autem libidinem fugiendam esse suggerimus, apostolus Paulus evidenter ostendit, qui cum omnibus vitiis prædicaret resistendum, dum contra libidinem loqueretur, non dixit resistite, sed fugite fornicationem (I Cor. vi). Ac si contra reliqua vicia, Deo auxiliante, debemus in præsenti resistere, libidinem vero fugiendo superare. Ergo contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam. Nec tibi verecundie sit fugere si castitatis palmam desideras obtinere. Unde, fratres charissimi, ab omnibus Christianis, præcipue tamen a clericis vel monachis, indigna et inhonesta familiaritas fugienda est; quia sine ulla dubitatione qui familiaritatem non vult vitare suspectam, etc delabitur in ruinam. Inter omnia Christianorum certamina s la duriora sunt prælia castitatis, ubi quotidiana pugna est, et rara Victoria. Gravem castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur et timetur. Et ideo, sicut jam dictum est, nemo se falsa securitate decipiatur, nec de suis viribus periculose presumat, sed audiat Apostolum dicentem: *Fugite fornicationem.* Et ideo, charissimi fratres, contra mortifera blandimenta et contra adjutores diaboli qui familiaritatem suspectam habere nec metunt nec erubescunt, ne nos exemplo suo decipient, Dei adjutorium jugiter imploremus ut nos de laqueo renantium liberare (Ps. cxix) dignetur: scientes quod in iis malis quæ supra diximus omnibus Christianis quotidiana martyria decesse non possunt. Si enim castitas, et veritas, et justitia Christus est, sicut ille qui insidiatur persecutor est, ita et ille qui haec et in aliis defensare et in se custodire voluerit, martyr erit. Et ideo qui haec tota animi virtute et ipse diligit, et ut alii diligent, et verbis simul et exemplis ostendit, et ubicunque pax, veritas vel justitia, sive castitas laborant, quantum prævalet etiam ultra se ingerit, et secundum quod vires habent, defensare contendit, martyrii coronam Domino remunctorante percipiet. Sed dicit aliquis homo, Juvenis sum, faciam quod delectat modo, et postea pœnitentiam agam. Hoc est dicere: Percutiam me crudelis gladio, et postmodum a mediocri valam. Et nescit quo unius horæ puncto vulnus exhibetur, sed vix longo

tempore ad sanitatem pristinam revocatur. Qui enim adulterans dicit se postea pœnitentiam acturum, quare non timet ne eum subita febricula superveuiens rapiat, et pereat illi dilatio, succedat æterna damnatio.

CAPUT C

De duobus altoribus in homine, quorum alterum in corpore est, et alterum in corde.

(August in Anivers. dedicat. serm. 4.) Duo sunt in nobis altaria constituta, corporis videlicet et cordis nostri. Denique duplex a nobis sacrificium querit Deus: unum, ut simus *easti corpore*, alterum, *ut mundi corde*. Ergo in exteriore, id est corpore nostro, offerantur opera bona; in corde, dolores suavitatis

A reddat cogitatio sancta. In altari cordis nostri cogitamus semper quod bonum est; in altari vero corporis nostri jugiter quod Deo heneplacitum est operemur. Tunc enim ordine legitimo consecrationem altaris cum gaudio celebramus, quando altaria cordis et corporis nostri munda et pura in conspectu divinitatis majestatis offerimus. Nam nescio qua fronde aut qua conscientia, optat in altaris consecratione gaudere, qui in cordis sui altari non studet munditiam custodire. Nos vero, fratres charissimi, ita agere studeamus, ut semper festivitatem duplicitem celebrare mereamur. Et quomodo visibiliter de templi altaris consecratione gaudemus, sic invisibiliter de corporis castitate vel animi puritate spirituale gaudium habere mereamur.

SMARAGDI ABBATIS

COMMENTARIA IN REGULAM SANCTI BENEDICTI

[Opp. Ribanii Mauri, tom. IV, pag. 246.]

INCIPIT PRÆFATIO

METRICE DICTATA.

Quisquis ad æternum mavult descendere regnum,
Debet ad astrigerum mente subire polum;
Relligione pia vitæ perquirere callem
Scandere quo valeat aurea regna celer.
Est monachis sancti Benedicti Regula Patris
Perfectis palma suavis et ampla via,
Aspera sed pueris nec non tironibus arcta
Quos aluit gremio lactea vita diu.
Hæc est sancta via prælucida semita cœli,
Carpere quam cupiunt castra beata Dei.
Admonet hæc monachos sublimis Regula cunctos,
Ut rebus careant, regna superna petant:
Propria dimittant, habeant ut propria cuncta,
Prospera quæ sociis cœlica regna manent.
Patribus a nostris in sacro carmine legis
Regia rectegradis dicitur ista via.
Hæc est vita bonis, nec non et norma salutis,
Arcus et arma piis, fulgida tela malis:
Hanc nullus nolens cupiens implebit, et omnis
Esto gravis gravibus, suavis et apta bonis.
Altigeri monachis ostendit hæc paradisi
Regula lucifluum desiderare locum.
Hæc bene materno natos eastigat amore,
Arguit erudiens et sine felle manens.
Hæc patienter eos tenero cum verbere nutrit.
Candida post obitum præmia multa dabit.
Pandit iter nostris, coelestia pandit amicis
Currere ne pigeat, sed patienter eant.
Examinat vitam, mores componit et ornat,
Vibrat et æquiparat, et moderando minat;
Annihilat pravum, justum conflagrat ut aurum,
Limat et examinat, et poliendo libratur.

B Est ovibus virga gracilis, moderatio justa,
Lima piacula piæns, regna beata parans.
Arguit, obsecrat, increpat, atque libenter emendat
Quos sibi germano fœdere consociat.
Novit ad æternum monachos perducere regnum,
Et sociare choro dulciter angelico.
Quamvis hæc socios cœli deducat ad alta,
Est tamen angustus callis, et arcta via:
Arcta pios celsi deducit ad atria regni,
Ampla malos putei mergit in ima nigri.
Nemo viam timeat monachus intrare per arctam,
Dicit ad astrigerum, castra beata, polum.
Ille poli poterit leviter descendere celsa,
Quem nocuo nulla pondere culpa gravat.
Aliger æthereus gravido eum corpore nullus
C Verberat æthereas sape volando vias:
Nullus enim monachus peccati pondere pressus
Stelligeri poterit regna subire poli:
Omnis enim monachus lacrymis commissa lavare
Debet, et ulterius nulla lavanda pati.
Temperet interea monachi discretio mentem
Et via per medium regia ducat eum.
Ut caveat dextram solers timeatque sinistram,
Hortantur sacra munia legis eum.
Tristia non timeat, timeat sed prospera mundi,
Scandere tunc poterit regna beata poli.
Quisquis amat rutilos sanctorum carpere fructus
Actibus in cunctis consocietur eis.
Moribus ornatus et casto corpore comptus
Vivat, et a Domino semper amatus erit.
D Sit tacitus, humilis, mitissimus atque benignus,
Sit patiens, sobrius, providus atque pius.
Indolis et docilis, sapiens, et mente pusillus
Compunctus, placidus et bene cautus eat
Excitat interea cordis compunctionis fontem

Qui sordes animæ illuviesque lavet.
Chrismate perfuso lacrymarum fusio fonti
Æquiparat, maculas tergit ut ille nigras,
Tergit et ablutos paradisi rite colonos;
Elicit ut habeant jam sine fine cives,
Qui jugiter laudis possint persolvere grates
Vivere cum Domino semper et esse suo.

INCIPIT PROOEMIUM.

Cum turbas plurimorum cernerem monachorum in beati Regula Benedicti, interpretationes verborum, et intellectum diversarum sententiarum, discretionemque judiciorum sagaciter querere plurimorum, quæ variante modulo varia sit culparum, ut expositioni ejus operam dare, et a meipso motus, et ab aliis sum coactus. Et quamvis ejus expositione non indigeant docti, tamen simplex simplicibus grata est ejus expositio monachis, qui per ejus observationem ad ecclesia cupiunt scandere regna, de ea frequenter audire vel modica desiderant verba: et qui ejus tenentes rectitudinem, æterna sperant perfici beatitudine, crebro regularem gaudent audire sermonem. Cujus Domini opitulante gratia jam ordinatum incipiunt exponere verba.

EXPOSITIO
IN REGULAM B. BENEDICTI.

INCIPIT

PROLOGUS REGULÆ B. BENEDICTI
PATRIS MONACHORUM.

Obsculata. Ille nos hortantis beati verba sunt Benedicti. Ille etenim, Spiritu sancto repletus, ut nos ad meliora profisciscamur, hortatur. Sunt enim qui eum ausu temerario reprehendere conantur dicentes: *Ausculta deluit dicere, non obsculta, ne-scientes quia sicut recte dicitur obaudi, et obtem-para, et obsecunda, et alia multa talia, ita rectissime dici potest, obsculta.*

O fili. *O interjectio pro diversis sensibus diversas habet significaciones. Aliquoties admirantis, ut illud: O quam pulchra est casta generatio (Sap. iv). Aliquoties dolentis, ut illud: O vos omnes, qui transitis per viam, videte si est dolor ut est dolor meus (Thren. i.c.). Aliquoties optantis continet significationem, ut illud: O Domine, salvos nos fac. O Domine, bene prospere (Psal. cxvii). Quam et hic rationabiliter obtinet vim. Nam et filii nomine eum placuit appellare, quem voluit habere imitatorem. Quatuor enim modis filii appellantur: natura, imitatione, adoptione, doctrina. Hic autem non natura, non adoptione, sed doctrina vel imitatione filius appellatur, qui ad obscuranda magistri precepta hortatur.*

Præcepta. Præcepta sunt quæ aut quid faciendum, aut quid non faciendum sit docent: faciendum, ut, *dilige Dominum Deum tuum, et honora patrem tuum, et reliqua; non faciendum, ut, Non occides, Non mæchaberis, Non furtum facies* (Exod. xx), et similia.

Quod autem dicit Magistri, subintelligitur Christi.

A Quamvis enim abusive plures vocentur magistri, ut est illud in Ecclesiasten de lege legisque latoribus dictum, Quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno, unus tamen per naturam est Deus magister et Pater. Ipse enim ait: *Et Patrem nolite vocare super terram. Unus est enim Pater rester, qui in cælis est* (Matth. xxiii). Ne vocemini magistri, quia magister vester unus est Christus. Nos vero quando patrem vocamus hominem, honorem ætati deferimus, non auctorem nostræ vitæ ostendimus. Magister vero ex consortio veri magistri veraciter dici potest: quia sicut per naturam unus Deus, et filius non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur et filii, ita unus pater et magister non præjudicat aliis ut abusive patres appellantur et magistri. **B** Magister dux, gubernator, præceptor, vel doctor intelligitur. Cujus etymologia a Græco sermone *steron* descendit: Græce enim *steron* statio dicitur. Ergo magister Latino sermone major visitatione [in statione] vocatur

Et inclina aurem cordis tui. Auris enim cordis nostri tunc ad audiendum veraciter inclinatur, quando admonitione pii patris, id est, Domini, a nobis libenter auditur et efficaciter impletur, quando humiliter excipitur, et puro corde tenetur. Hanc aurem Dominus querens dicebat: *Qui habet aurem audiendi audiat* (Matth. xi). Auris enim ab audiendo vel hauriendo vocatur. Auris enim corporis hominis voces, cordis autem auris intellectum haurit sermonis.

Et admonitionem. Admonitio proprie dicitur, quando ea in quibus exciderat homo, ad memoriam reducuntur. A paradisi enim gaudio, exultatione et gloria per inobedientiam Adæ generaliter omnes recessimus, sed ad ea quæ per inobedientiam perdidimus, imitando Christi obedientiam, qui *factus est obediens Patri usque ad mortem* (Philip. ii), redire debemus.

Pii Patris. Pius enim Pater proprie ille dicitur, qui cordium aliorum impietas valenter remuunt. Cui Psalmista ait: *Dixi, Confitebor aduersum me in-justicias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei* (Psal. xxxi). Pius enim Deus dicitur propter clementiam, benignitatem et misericordiam. Pietas enim Patris est justitia, quæ proprie, ut ait Augustinus, Dei cultus intelligitur. Pater enim proprie Deus solus dicitur, quia, ut ait Apostolus, *ex illo omnis paternitas in cælo et in terra nominatur* (Ephes. iii). Nam et ille in Evangelio dicit: *Et patrem nolite vo-care super terram. Unus est enim Pater rester, qui est in cælis* (Matth. xxiii). Et per prophetam ipse loquitur dicens: *Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis.* Et cui generaliter omnis, *Pater noster qui es in cælis*, clamat Ecclesia. Quod autem dicit libenter excipe, intellgitur studiose, summopere et summa voluntate. Excipere enim dicitur accipere, vel suscipere.

Addidit: *Et efficaciter comple.* Efficaciter autem faciliter, expedite, velociter, perseveranter vel vigilanter intelligitur. Venit enim hoc adverbium a

nomine *efficax*, quia nullam habet difficultatem in faciendo.

Ut ad eum per obedientiae laborem redeas, a quo per inobedientiae desidiam recesseras. Quod autem dicit, *ut ad eum, subauoijtur Deum.* A Deo enim, sicut supra dictum est, sive generaliter in Adam omnes et Evam, sive specialiter unusquisque nostrum per inobedientiae vitium desidiumque cordis recessimus. Ad quem nos per obedientiae humilitatem laboremque beatus Benedictus hortatur redire. Obedientia enim dicitur **humilitas, obtemperantia, eo quod humiliiter obediatur vel obtemperet imperanti.** Labor enim obedientiae **vocatur omnis humana actio nostra, que justa a Domino imperata, ab auditoribus est secundum distributionis gratiam humiliiter adimpleta.** De hono autem obedientiae per Salomonem dicitur: *Vir obediens loquitur victorias* (Prov. xxi). Vir quippe obediens Victorias loquitur, quia dum unusquisque electorum per obedientiae humilitatem Deo se toto animo subdit, et ejus precepta humiliiter implet, et pro his omnibus non sibi, sed Deo gratias agit, et ab inobedientiae culpa miserante Deo liber efficitur, et de inobedienti triumphans diabolo in cœlum victor ascendit. *Vir enim obediens Victorias loquitur, quando unusquisque vitia calcat, vitiiorumque bella fortiter superat,* ita ut cum Paulo dicat: *Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos* (Rom. viii). Et pro tanti triumphi Victoria non sibi, sed Deo tribuit gloriam. Ad Deum enim per obedientiae laborem redimus, quando ea quae nobis sunt precepta, **totis viribus humiliiter adimplemus, quando propriam voluntatem odimus, et desideria carnis non perficiemus** (Gal. v); quando **persecutionem pro justitia patienter toleramus** (Matth. v, Rom. xii); quando **nec malum pro malo, nec maledictum reddimus pro maledicto** (I Petr. iii); quando nec dolum in corde tememus, nec iracundiae tempus reseravimus (Ephes. iv); quando **precepta Domini factis quotidie adimplemus** (Jac. i), et seniorum nostrorum jussionibus in omnibus obediimus; quando orationi frequenter insistimus (Rom. xii), vigiliis, jejuniis, lacrymisque, et multis laboribus, diversisque afflictionibus castigatum corpus in servitatem redigimus; crucem nostram tollimus, et abnegantes nosmetipos post Christum currere festinamus (I Cor. vii, Coloss. iv, I Cor. ix). Labor prorsus obedientiae est omnis pro Deo castigatio corporis, et afflictio cordis, vilitas, omnis despicio, et abjectio monachorum. Ilæc enim est arcta et angusta via quæ per se gradientes ad vitam perducit æternam (Matth. xvi, Marc. viii, Luc. ix). In hac etenim fideliter laborantes, et usque in finem perseverantes ad æternitatis satietatem refectionemque invitati merebuntur audire: *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos,* dicit Dominus (Matth. xi). Sicut enim humilitas obediendo obedientia dicitur, ita superbia inobedientio inobedientia dicitur. Desidia autem, pigritia vel tarditas dicitur. Unde et hi qui ad bonum opus tardi pigrisque inveniuntur desides vocantur. Quo

A **vito mala omnia nutrita concrescunt, et bona omnia ne perficiant mala soporata quiescent.** De hoc eniū vitio per Salomonem dicitur: *Pigredo immittit soporem* (Prov. xix). Pigredo enim torpenti animo soporem immittit, quod quem in bonis operibus tepidum tardumque invenerit, ne in bonis crescat, et oculos cordis claudit, et manus ligat. Per eundem enim Salomonem dicitur: *Propter frigus piger arare noluit* (Prov. xx). Propter frigus quippe piger non arat, quia desidiae tempore constrictus ageare quæ debet bona dissimulat. Et dum parva mala metuit, operari bona maxima prætermittit. De pigrō quoque recte subditur: *Mendicabit astate, et non dabitur ei* (*Ibid.*). Quia qui in præsenti sæculo in bonis operibus non desudat, cum tempus retributioonis advenerit, a mercenariis munere mente vacua junat. E contrario de formica idem Salomon ait: *Formice populus infirmus parat in messe cibum sibi* (Prov. xxx). Et per formicas nisi strenua vita monachorum signatur, quia ad comparationem amatorum sæculi hujus, per humilitatis gratiam velut formicæ minimi videntur. Illi enim præsenti in vita velut in messe fructum bonorum operum, unde in futuro gaudeant, congregare non cessant. Item de obedientibus et inobedientibus scriptum est: *Mens justi meditabitur obedientiam, os impiorum perversa* (Prov. xv, x). Monachus enim humili dum seniorum suorum imperio ob amorem æternæ vite studet parere, prius obedientiam meditatur in cogitatione. Inobedientis vero dum majorum jussa contemnit implere, verbis procacibus contradicit. Iste enim talis Adæ inobedientiam imitando recedit a Deo. Humilis autem monachus Christi obedientiam imitando redit ad Dominum. Adam enim peccavit, sed nec peccatum suum cognovit, nec peccati veniam postulavit. Christus autem peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii), sed ut nos a peccato redimeret, factus est obediens Patri usque ad mortem (Phil. ii); et innocens pro nobis passionem mortemque sustinuit, nobis relinquens exemplum, ut imitantes eum sequamur vestigia ejus (I Petr. ii). In Adam enim cadente omnes cecidimus, et omnia bona opera perdidimus. In Christo autem resurreximus (I Cor. xv), et majora et sine fine mansura recepiimus: ita tamen, si perseveranter ejus vestigia teneamus. Adam nos obnoxiat malis omnibus per propriam culpam, sed Christi nos liberavit adventus per gratiam. Et ut totum dicam, inobedientia Adæ nobis abstulit paradisum, obedientia Christi donavit et regnum. Ergo qui per inobedientiae desidiam recessimus a Deo, per obedientiae laborem redeamus ad Deum, ut impleatur in nobis: *Per aliam viam reversi sunt in regionem suam* (Luc. ii).

D *Ad te ergo mihi sermo dirigitur.* Multi hoc in loco meus, pro mihi quasi emendantis commutare co[n]antur, nescientes quod hoc genere locutionis multi scholasticorum doctores usi sunt: sicut quodam loco beatus Gregorius ait: *Hec mihi ad eos dicta sint.* Et alibi: *Jam enim mihi ad vos sermo con-*

vertitur. Sermo enim a serendo nomen accepit. Est *A tuus oleo exultationis*, etc. (*Psal. XLIV*). Qui ideo rex enim dissertio, vel collatio, quod non est unius verbi tantum, sed a multis verbis serendo sermo vocatur, ut sermo Hilarii, sermo Augustini et reliquorum.

*Quisquis abrenuntians propriis voluntatibus. Abrenuntiare enim poni solet pro eo quod est spernere, rejicere, vel contradicere, sive aliquid aliud quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Duabus etenim vici: us sit abrenuntatio monachorum, sive omnium debet esse fidelium. Satanæ enim, qui et diabolus nuncupatur, primo in baptismo ab omnibus fidelibus abrenuntiatur, ut liberius Domino Salvatori serviatur: quia juxta ejusdem Domini voce in *nemo potest duobus dominis servire* (*Matth. vi*). Abrenuntiatur operibus ejus, quia opera illius contraria sunt operibus Salvatoris. Abrenuntiatur pompis ejus, quæ utique opera sunt Satanæ, sed eo quasi discerni videntur a ceteris operibus ejus, quod in eis superbia, cuius ille auctor est, et quæ cum deject de cœlo, quodammodo designatur. Pompa ergo ejus sunt ambitio, arrogantia, vana gloria, et cetera hujusmodi, que de fonte superbiae procedunt. Secundo autem a monachis, et a fidelibus Christianis abrenuntiatur propriis voluntatibus, exemplo Domini, qui ait: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me* (*Joan. vi, vii*). Nam et Scriptura ait: *Et a voluntatibus tuis avertere* (*Ecli. XVIII*). Propria enim unicuique dicitur vernacula, privata, vel peculiaris voluntas. Voluntas autem ab eo quod est velle nomen accepit. Est enim arbitrium mentis potestas consilii sui, atque propositum sensus sui. Et hoc est secundum hominem, non secundum Deum vivere. Ille enim secundum hominem vivit, qui secundum seipsum et secundum voluntatem suam vivit, qui cum quibus vult et ubi vult pergit, quantum vult et quando vult dormit, quando et quādiu vult loquitur, quæ vult et ubi vult, quantum et quando vult, manducat et bibit, quando et quantum vult ridet, postremo, quidquid oculis delectabile, quidquid naribus suave, quidquid ceteris est sensibus carnis suæ jucundum, exercet et sequitur. Qui autem secundum Deum vivit, non eum carnaliter hæc omnia delectant, sed quæ spiritualia sunt spiritualiter eum aedificant, et omnia desideria carnis spiritualis desiderii delectatione compescit. Futura præsentibus anteponit, carnem spiritui subdit; et quidquid agit, non vult ex sua, sed ex Dei sui voluntate procedere, cui placere totis viribus concupiscit.*

Domino Christo vero Regi militatus. Dominus dicitur eo quod dominet universæ creaturæ suæ, vel certe quod omnis creatura dominatiū ejus deserviat. Christus enim a chrismate appellatur. Christina enim Graece, Latine unctione dicitur. Quod nomen etiam Domino Iesu Christo accommodatur, quem Deus Pater non utique visibili, sed invisibili et spirituali perunxit oleo. Unde et in Actibus apostolorum ad Patrem dicitur: *Collecti sunt in hac cœitate adversus Filium tuum quem uixisti* (*Act. iv*). Ad ipsum Psalmographus Filium: *Uexit te Deus Deus*

verus appellatur, quia omnia condidit, recte sustinet, gubernat, protegit, atque regit. Quamvis enim sancti abusive reges dicantur, ut est illud in psalmo: *Et nunc reges, intelligite* (*Psal. ii*); et in Job: *Et reges in solio collocat; tamen Christus Dominus est verus et Rex, quia veri Regis Filius.* Unde et Psalmista ait: *Deus, iudicium tuum Regi da, et justitiam tuam Filio Regis* (*Psal. LXXI*). Reges ergo sunt sæculi, quia tentationum suarum motibus non succumbere, sed regendo præesse neverunt. Reges sunt sæculi, quia prælati cunctis motibus carnis, modo luxuriæ appetitum frenant, modo æstum avaritia temperant, modo gloriam elationis inclinant, modo suggestiones livoris obruant, modo ignem furoris extinguunt. Sed hæc omnia non suis viribus, sed Domino operante perficiunt. Et quia, ut hæc operentur, a Domino accipiunt, non proprie, sed abusive reges dicuntur. *Christus enim Dominus verus, Rex regum et Dominus dominorum* (*I Tim. vi*) veraciter esse probatur: quia sicut *omnis creatura per illum facta cognoscitur* (*Sap. XIII*), ita per illum recta et gubernata esse probatur. Sunt enim milites sæculi, sunt et milites Christi: sed milites sæculi infirma et lubrica arma; milites autem Christi fortissima sumunt atque præclara. Pugnant illi contra hostes, ut se et interfectos æternam perducant ad peñam: pugnant isti contra vitia, ut post mortem æternam vitam consequi possint ad præmia: illi ut descendant ad tartara, isti ut ascendant ad gloriam; illi ut post mortem cum dæmonibus mancipentur in inferno, isti ut cum angelis in perpetuo possideant regnum; illi ut dæmonis socientur semper, isti ut cum angelis semper latentur; illi ut cum diabolo semper lugeant, isti cum Christo exsultent. Utrumque militum genus una sententia comprehendit Paulus apostolus, ait enim: *Nemo militans Deo implicatus negotiis secularibus* (*II Tim. ii*), ostendens esse milites Dei, sicut sunt etiam milites sæculi. Duplex ergo militia duo genera militum signat. Alios militia spiritalis ad cœlestia castra per gratuitam gratiam cœlestis imperatoris adducit, alios militia corporalis laborare cum mundo secundum voluntatem terreni regis astringit. Milites sæculi passionibus et desideriis tenentur obnoxii, milites Dei carnem suam crucifigunt cum vitiis et concupiscentiis. Illi dapibus nutruntur, isti virtutibus. Illi rapere aliena conantur, isti autem propria vel patienter perdere, vel misericorditer capiunt erogare. Illi gerunt unde laudibus falsis extollantur, isti querunt unde sempiternis præmiis honorentur. Illis tribuit imaginem vanitas letitiae, istis vera confort gaudia veritas. Illi suis utilitatibus consulunt; isti coizunibus. Illi peritura perituri salvare festinant, isti nunquam peritura, ne in æternum pereant, possidere desiderant. Illis vivere labor est, et mori supplicium; istis vivere Christus est, et mori lucrum. Illi prælantur contra visibles, isti contra invisibiles inimicos. Illos avaritia facit crudelis, istos misericordia benignos. Illos inuidia

contentiosos, istos facit mansuetudo pacificos. Illi per superbiam pro suis honoribus litigant, isti per humilitatem alter alterum existimant superiorum sibi. Per illos Babylonia regitur, per istos et in istos a Domino Jerusalem ecclesis administratur. Milites seculi prosperitas extollit, adversitas dejicit, milites autem Dei sive in adversitate, sive in prosperitate immobiles perseverant.

Obedientiae fortissima atque præclara arma sumis. Arma enim obedientiae ideo fortissima beatus nominavit Benedictus, quia omnes humanos labores, qui voluntarie sunt, obedientiae labor exsuperat. Quid enim fortius esse potest quam ut se homo ex omnibus servum faciat homini? Et ut, cum sit liber et honoratus, velut vile mancipium despiciuntque se eum exibent et abjectum; ita ut dicat: *Ego autem sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis.* Quid fortius quam ut percussus in maxilla præbeat aliam; auferenti tunicam dimittat et pallium; angariatus millario, vadat et duo? Et in his omnibus gaudeat, quod dignus est habitus pro nomine Domini contumelias pati. Quid onus fortius aut durius esse potest quam ut homo homini voluntarie se in omni subdat obedientia? et duras et contrarias in ipsa obedientia patienter illatas sustineat injurias? quain ut omni vilitate et extremitate contentus sit, et ad omnia quæ illi injunguntur paratus, et omnibus se inferiorem et viliorum non solum sua lingua pronuntiet, sed etiam corde existimet? et ubique fuerit, sed erit vel ambularit, inclinato sit semper capite et fixis semper in terram oculis; reum se de peccatis suis existimet dicens: Domine, non sum dignus aspicere et videre altitudinem cœli præ i[n]st[an]tiis meis. Videamus cur beatus Benedictus obedientiae arma fortissima dixerit atque præclara. Ideo fortissima, quia omnes humani generis labores, qui voluntarie sunt, ut supra diximus, obedientiae labor exsuperat: Fortissima sunt enim obedientiae arma, ut abneget homo semetipsum sibi; præclara, ut sequatur Christum. Fortissima, ut declinet a malo; præclara, ut faciat bonum. Fortissima, ne reddat malum pro malo; præclara, ut reddat pro malo bonum. Fortissima, ne maledicentem maledicat; præclara, ut etiam beneficiat. Fortissima, ne in corde teneat odium; præclara, ut tanquam semetipsum diligat inimicum et proximum. Fortissima in abjectione; præclara in operatione. Fortissima in tolerantia; præclara in obedientia. Fortissima in continuo jejunio; præclara in recreatione pauperum. Fortissima, Sint lumbi vestri præcincti; præclara, Et lucernæ ardentes. In infirmitatis tolerantia fortissima, in visitatione aliorum infirmorum præclara. Ne vanitatis mendacio resolvatur fortissima; ut veritatem corde et ore loquatur præclara. In tolerando patienter injurias fortissima; in non faciendo tollendas præclara. In refrenando appetitum gulae fortissima; in frugalitatis et parcitatis amore præclara. In corporis castigatione fortissima; in castitatis amore præclara. Sed et hoc veraciter dicere possu-

A mus quia quantum in praesenti vita obedientiae arma fortissima sunt in operatione, tantum præclara erunt in æterna remuneratione. Et quantum in exercitatione praesentis vite fuerint fortissima, tantum in futura requie erunt præclara. Quantum in via aspera et gravia, tantum in perventione erunt amœna et levia. Quantum in praesenti despecta, tantum in futuro erunt honorata. Obedientibus enim Apostolus ait: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum illo in gloria (Colos. iii).* De iisdem ipsis et Dominis Patri dicit: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut, ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dcdi eis (Joan. xvii).* Et B cum apostolis audiunt: *Amen dico vobis quod vos, qui reliquistis omnia, et secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim sedes judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).*

In primis ut quidquid agendum inchoas bonum. In primis, id est in initio conversationis vel inchoationis boni operis dicit. Insidias inter te et antiquum serpentem esse intellige, monache. Tu illius, quantum prævales, nocivum contere caput; quia ille, quantum valuerit, non cessabit insidiari calcaneo. Tunc enim prudenter caput serpentis conteris, si initium male suggestionis ejus nec consentis, nec recipis, et si cogitando recipis, meditando non nutrit. Ille, inquam, caput serpentis bene conterit, qui suggestiones ejus nec cogitando ruminat, nec delectando sovet, nec meditando nutrit, nec consentiendo, nec nutriendo ad peccati perpetrationem perducit. Et hoc modo qui caput serpentis conterit, totum a se diaboli corpus repellit. Callidus enim serpens et lubricus, ubi caput suggestionis sue merserit, totus conatur illabi, ut a quo male receptus est totus, male recipiat totum, et male receptum male possideat vincit. Caput ergo serpentis, id est suggestionem diaboli, bonus monachus in initio conterat, ne ejus in fine possessio fiat. Bene conterat, ne male conteratur; feriat, ne feriatur; occidat, ne occidatur. Et in his omnibus fortis victor existens, non sibi laudes, sed creatori suo referat grates, a quo accepit ut vinceret, ne vicius periret. Ergo totam sollicitudinis suæ custodiam ad calcaneum extremæ vitæ suæ providus monachus convertat, ne venenato morsu serpentis improvidus pereat. Quid enim per hominis calcaneum? num tempus vitæ significatur extrellum? Quid callidus insidians inimicus pestifero dente percutit, si a custodia sui animus male sanus recedit? Ergo, monache, salutis tue audi consilium, et operis tui sollicite serva calcaneum, ne in fine vitæ tue deceptus alicujus erroris labaris in devium. Et ubi sperabas recipere præmium, ibi deceptus invenias detrinuentum; et ubi sperabas ketus scandere cœlum, ibi tristis mergaris in tartarum, et incautus subito perdas quod diu acquisitum in æternum habere poteras. Quid cu[m]

prodest homini opus bonum inchoare, et non perficere? *Non enim*, ait Scriptura, *qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvus erit* (*Matth. x et xxiv*). Inter extera enim sacrificiorum genera Domino jubetur offerri cauda. Sicut enim in c. Icaneo, ita finis corporis ostenditur in cauda. Et ille bene caudam in sacrificio Domino immolat, qui in bono opere usque in fine perseverat. Caudam enim hostiae Domino offerimus, quando opus bonum perseveranti sine complemus. Nam et Joseph, qui auctus interpretatur, talari tunica vestitus esse describitur. Tunica enim qua induitus erat perseverantiam bonis operibus significat. Ille autem talari tunica vivens ornatus incedit, qui virtutibus actus in bono, quod coepit, ad perseverantiam tendit, et bonum quod agere coepit, imperfectum non relinquit. Extendat ergo prudens monachus tunicam boni operis sui usque ad talum, ne inimicum humani generis patiatur infestum, et perseverantiae tunica nudum in profundum mergat infernum, aut partim vestitum partimque truncatum ad ignominiam in aeternum conservet damnandum. Talaris ergo pedes monachorum perseveranter ornet et muniatur, ut in fine vite Deo illos feliciter reddat, ubi cum felicitatis gloria aeterna consequatur et premia.

Ab eo perfici instantissima oratione deposcas. Sed ut haec tibi, quisquis es, monache, Deo largiente proveniant, non tarde, non tepide, sed instantissima oratione deposce. Audi Apostolum de instantia orationis nos monentem. Ait enim: *Instate orationi vigilantes in ea* (*Coloss. iv, 2*). Et iterum: *Vigilate et orate* (*Matth. xxvi; Marc. xiii*). Et alibi dicit: *Oportet enim semper orare, et numquam deficere* (*Luc. xviii*). *Multum enim valet*, ait Apostolus, *oratio justi assidua* (*Jac. v*). Oratio Eliae coeli cardines clausit, oratio Danielis leonum ora conclusit, oratio trium puerorum caminum ignis extinxit, oratio ecclesiastica Petri vincula solvit, oratio Cornelli aurem Domini penetravit, oratio in cruce latroni paradisum aperuit. Non enim pigeat instanter orare monachum, quia quem orat habitatorem inter se habet Dominum. Sic enim ait Apostolus: *Templum Dei estis: et Spiritus Domini habitat in vobis* (*I Cor. iii; II Cor. vi*). Cito enim ab habitatore exaudiuntur Domino, qui ejus habitationis templum et habitaculum sunt. Infra se enim portat quem rogat, imo ab illo exauditur a quo portatur. Qui vult ergo opus bonum ad perfectionem perducere, orationi frequenter debet incunbere. Oratio enim supplicatio vel petitio dicitur. Dicta autem oratio, quasi oris ratio. Contextus autem verborum sine sensu, quia non oris ratio.

Ut qui nos in filiorum numero dignatus est computare. Tunc enim nos Dominus primum misericorditer in filiorum dignatus est numero computare, quando eum per fidem meminerimus recipere, sicut evangelista Joannes ait: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (*Joan. i*): quando non spiritum servitutis in timore, sed spiritum accipimus adoptionis filiorum, in quo clamamus,

A *Abba Pater* (*Rom. viii*). Et adoptione recepta filiorum abrenuntiamus diabolo, et operibus ejus, et pompis ejus in baptismo; postea autem in filiorum numero computati sumus, quando per conversionis gratiam relinquimus mundum, et secuti sumus Christum, audientes Prophetae vocem dicentis: *Audi, filia, et vide, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui* (*Psal. xliv*). Quando obliti sumus patrem mundum, qui nos male lactando nutravit, et secuti sumus patrem Christum, qui nos bene castigando lactavit, et bene lactator hortatus est dicens: *Patrem invocabis me, et post me ingredi non cessabis* (*Jerem. iii*). Magna dignatio Dei Patris! Nos in servorum esse numero non meremur, ille nos in filiorum numero computare non designatur. Grandis, inquam, dignatio est, ut, *cum simus naturaliter filii ira, et ab infancia peccatores, filii Dei misericorditer vocemur, et heredes. Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi* (*Ephes. ii; Rom. viii*). Magna honorum est apud Deum Patrem exaltatio monachorum, quibus permisum est, ut *fulgeant sicut sol in regno caelorum* (*Matth. xiii*), et *sedeant super duodecim thrones, judicantes duodecim tribus Israel* (*Matth. xix*), qui a Domino cum apostolis audient: *Sicut dilexit me Pater, dilexi vos, manete in dilectione mea* (*Joan. xv*). Et dicitur: *Jam non dicam vos servos, sed amicos: et video vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tolleret a vobis.* Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (*Joan. xvi*). Grandis dignatio est, pro quibus Filius Patrem exorat dicens: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, ut sint unum, sicut et nos unum sumus: et volo, ut, ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam: et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis* (*Joan. xvii*)

D *Non debeat aliquando de malis actibus nostris contristari.* Actus ab agendo et actione nomen accepit. Opera enim nostra, sive bona sive mala, actus nostri significant. Si enim recta fuerint opera nostra, de his actibus nostri Dominus letatus exultat. Si autem fuerint prava, contristatus de illis punit illa, et nos condemnat et judicat. Sicut enim Deus Pater in filiis letatur electis, ita tristatur in reprobis. Ait enim Salomon in Proverbii: *Filius sapiens letificat patrem, filius autem stultus mortificat matrem suam* (*Prov. x*). Quia non solum Deus Pater in filio nequam, sed et mater sancta contristatur Ecclesia. Nam et Apostolus ait: *Nolite contristari Spiritum sanctum, in quo signati estis* (*Eph. iv*). Spiritum enim sanctum contristamus, quando ea quae non sunt illi placita agimus, et quae placita sunt illi agere recusamus. Omnim enim bonorum auctor est Christus, malorum autem diabolus. De his autem quos in suis sanctis actibus perficere cernit, et crescere letatur; de his autem quos in diaboli actibus irrestitos videt et detinatos contristatur. Contristari enim Deus dicitur non proprie, sed abusive. A nostro enim usu tractum est. Nam Deus, qui semper idem ipse est, nunquam contristatur, quia nunquam mutatur.

Ita enim ei omni tempore de bonis suis in nobis parendum est. Tempora autem a motu siderum sunt dicta. Unde et Deus, cum haec institueret, dixit : *Ut sint in signa et tempora et dies et annos* (*Gen. i*), id est in aliquo mutabili motu, cuius aliud prius, aliud posterius praeterit, eo quod simul esse non possunt. Tempora enim momentis, horis, diebus, annis, lus:ris, saeculis et actibus dividuntur. Nam proprie nec centum anni sunt unum tempus, nec unus mensis, nec dies, nec hora; quia cum aliud transit, aliud advenit, simul unum esse non potest. Quod autem dicit, *ita ei parendum est*, subintelligitur vero regi Christo, cui superius obedientia armatum militaturum dixit esse monachum. *Parendum* dicit, id est obediendum, obsequendum vel obtemperandum. Quod vero dicit, *omni tempore*, in prosperis et in adversis intellige dictum. Quod ergo intulit *de suis bonis ei esse parendum*, ostendit quod nihil unde ei parere possumus, habemus de nostro. Ergo qui nec velle possumus habere de nostro, festinemus illi *omni tempore* parere de suo. Tunc enim Deo de bonis suis paremus, quando de acceptis virtutibus non nobis, sed illi gratias agimus, quando illius mandata prædicantes ore complemus et opere, sicut ipse ait : *Si diligitis me, mandata mea servate* (*Joan. xiv*); quando nosmetipsos abnegantes crucemque ferentes sequimur Dominum toto corde ketantes; quando accepto semine verbi corde bono, et optimo et ab omnibus malitiæ fæce purgato, aliud tricesimum, aliud sexagesimum, aliud vero centesimum reddimus fructum (*Matth. xiii*; *Marc. iv*); quando accepto pecuniae talento, ad Dominum cum magno redimus lucro (*Luc. xvi*; *Matth. xviii*); quando peccanti in nobis non solum septies dimittimus, sed usque septuagies septies (*Luc. xviii*); quando in summi regis nuptiis invitati cum ueste recumbimus nuptiali (*Matth. xxii*), ne aut cum illo qui fratri in se peccanti diuittere noluit, aut cum illo qui pecuniam domini sui fodens in terram abscondit, aut cum illo qui in nuptiis non habens uestem nuptialem interfuit, pedibus et manibus ligati in tenebris exterioribus inclusi, et in pœnam perpetuam mercamur esse dannati. Unde et sequitur,

Ut non solum iratus pater non aliquando filios suos exhaeredet, sed nec ut metuendus dominus iratus a malis nostris, ut nequissimos servos perpetuam tradat ad pœnam, qui eum sequi no'uerint ad g'oriam. Quod autem dicit *iratus pater* non hoc proprio in Domino, sed abusive intellige dictum. Nammo enim usu hrec et his similia in Scripturis sacris de Domino plurima inveneris dicta. Iratus enim dicitur ira actus, id est, ira agitatus, que duobus modis in Domino dicitur, aut cum flagellat omnem filium quem recipit ad gloriam, aut cum percutit omnem iniquum quem tradit ad pœnam. Pater enim noster ideo dicitur, quod ille nos, ut essemus, creavit, et per baptismi gratiam iterum recreavit, et in renatis Spiritum sanctum, in quo clamamus, *Abba Pater* (*Rom. viii*), tradidit, et, *Pater noster qui es in cœlis* (*Matth. vi*), idem nos

A orare præcepit. Pater enim dignitas et honoris est nomen. Quod veraciter in ipso Deo constat esse perfectum. De illo enim Apostolus ait : *Ex quo omnis paternitas in cœlis, et in terra nominatur* (*Ephes. iii*). *Et ipse spiritus, quem accepimus in baptismo, testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.* Si autem filii Dei, et haeredes : haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi (*Rom. viii*). Quam haereditatem alio loco Apostolus incorruptam, et incontaminatam, et immarcescibilem appellat; et nobis eam in cœlis conservatam esse promittit. Ipse enim qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, ipse etiam dedit nobis potestatem haereditatem in cœlis accipere : si tamen salvi perseveraverimus usque in finem. Incorruptibilem ideo cœlestem dixit haereditatem, quia nec senio tangitur, nec foedatur, nec morte corruptitur, nec pœnitentiae mœstitia, nec sorde, nec parcitatis continentia coaretatur. Nihil enim exterius recipit a quo corrupti aut violari possit. Incontaminatam ideo eam narravit; quia semper in semetipsa integra et inviolata perseverat, et nec haereditum termino, nec sine coaretatur extento. Non eam occultus contaminat latro, non violentus diripit prædo : semper incontaminata, semper enim incorrupta perseverat. Ideo immarcescibilem eam dixit, quia nec sectione falcis, nec caumate solis violenter oppressa marcescit. Semper enim virilis, semper perseverat immortalis. Est enim in filiis florida, in virtutibus secunda, in deliciis amœna, in haereditibus præclara, in possessoribus gloria, et in præmiorum donis semper excelsa. In illa enim est vita æterna, immortalitas sempiterna, potestas perpetua, pax longa, sanctificatio certa, justificatio vera. Et, ut breviter dicam, Christus est haereditas nostra, in quo est bonitas tota. Unde summopere cavendum est ne nos iratus pater ab hac tam clarissima claritate elininet, et ut metuendus dominus irritatus a malis nostris ut nequissimos servos perpetuam tradat ad pœnam. Notandum quia qui primum recte credendo et bene vivendo vocati sunt filii, iidem ipsis postea male vivendo vocantur nequissimi servi. Duo enim servorum genera in Scripturis inveniuntur divinis : unum bonorum, aliud vero malorum. Bonorum, de quibus per Isaiam Dominus dicit : *Ecce serui mei comedent, et vos esurietis. Ecce servi mei bibent, et vos sitiatis.* D *Ecce servi mei latabantur, et vos confundemini. Ecce servi mei laudabant præ exultatione cordis, et vos clamabatis præ dolore cordis, et præ contritione spiritus ululabitis* (*Isa. lxv*). Et de quibus Dominus in Evangelio ait : *Euge, serre bone et fidelis, quia super paucis vesti fidelis, super multa te constituam* (*Matth. xxv*). Malorum autem genus servorum est, de quibus scriptum est : *Omnis qui peccat, serrus est peccati : servus autem non manet in domo in æternum* (*Joan. viii*). Et, *serve nequam, omne debitum dimisi tibi, etc.* (*Matth. xviii*). De quibus et hic ait, *ut nequissimos servos perpetuam tradat ad pœnam.* Non enim Dominus aliquem, sed ipse se tradit ad pœnam qui peccare non dubitat. Scriptum est enim : *Quicis*

a facie serpentis, sic fuge peccatum (*Ecli. xxi*). Ergo ipse se cruciandum serpenti tradit diabolo, qui nec metuit nec fugit peccatum. Ipse se perpetuam tradit ad pœnam, qui mollis et dissolutus vivens peccare non cessat. Pœna dicta est, eo quod peccatores in tormentis constringat et puniat. Intelligitur enim pœna, immanis peccatorum gehenna, tormenta perpetua, supplicia sempiterna, concrematio infinita, consummatio certa, mors vera, cruciatus æternus, dolor perpetuus, continuus gemitus, interitus sempiternus. *Ubi*, secundum Isaiam, *impiorum vermis non moritur, nec ignis eorum extinguitur* (*Isa. LXVI*). Verum dicunt diabolum et angelos ejus, qui animas reproborum, velut vermes, dente malitia rodunt, et igni inextinguibili et æterno semper ardentes et semper cruciandas tradunt. Ad hanc enim merito terribilem traduntur pœnam, qui Christum sequi nolunt ad gloriam. Ad illam, videlicet, de qua Psalmista ait: *Exsultabunt sancti in gloria* (*Ps. cxlii*). Et bene positum est, sequi, quia vocatur, ut Apostolus ait: *Deus autem omnis gratiae, qui vocavit nos ad æternam gloriam suam, ut cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et nos appareamus cum illo in gloria* (*I Petr. v; Col. iii, 4*). Gloriam dicit vitam æternam, gaudium plenum et sempiternum. Ubi est certa securitas, secura tranquillitas, tranquilla jucunditas, felix æternitas, æterna felicitas. Ubi est amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus. Unde fulgentibus meritis sanctorum congregatio miscat, æterna salus exuberat, veritas regnat. Ubi est intellectus sine errore, memoria sine oblivione, cogitatio sine perturbatione, charitas sine simulatione, sensus sine offensione, incolumitas sine debilitate, salus sine dolore, vita sine morte, facilitas sine impedimento, saturitas sine fastidio, et tota sanitas sine morbo.

Exsurgamus ergo tandem aliquando. Otiosis enim et ignaviae sopore depressis *exsurgamus* recte dicitur, quia anima somno dedita negligenter et tarditatis inertia pressa, quasi dormiens in otiositatis lecto male soporata quiescit. *Exsurgamus* enim dicit, id est, erigamus nos ab illo negligenter loco providi, in quo diu jacuiimus nociva segnitia pressi. Levemus corda nostra cum manibus, id est cum bonis operibus ad Dominum, qui malis actibus pressi, pravisque moribus incurvati longo jam tempore adhæsimus sæculo. Maligni enim spiritus molli dissolveque viventi animæ dicunt: Incurvare, ut transeamus. Quæ si malis eorum suggestionibus acquieverit, sub pedibus eorum male calcata peribit. Si vero recta in opere Dei perseveraverit, cum Elia dicere poterit: *Vivit Dominus, in cuius conspectu sto* (*III Reg. xvii*). Et cum Paulo: *Nostra autem conversatio in cœlis est* (*Phil. iii*). Quod autem dicit *tandem aliquando*, nisi fallor temporis tarditatem significat. Ex duobus enim adverbii temporum unum composuit: idem est enim *tandem quod et aliquando*. Ac si dicat: Et si in primævæ ætatis tempore, id est, in juventute, in bonis operibus nos exercere nolumus, saltem in sc-

A nocte resipiscamus, et ad vias vitæ vel tardæ conversi, remedia salutaria non perdamus.

Excitante nos Scriptura ac dicente. Non enim vigilans, sed dormiens anima excitatur. Dormit enim anima, quæ Domini sui obliviscitur, et mandata ejus non recordatur. Vigilat, quæ Domini sui memoriam semper tenet in corde, et ejus mandata servat in opere. Dormit anima, quæ commissa præterita non emendat, et de futuris nil cogitat. Vigilat, quæ præterita peccata plangit, et plangenda ulterius non committit. Dormit anima, quæ perlata et spatiosam progredivi viam, de futura vita vel gloria nil cogitat, sed clausos oculos vel dormiens quotidie pejor effecta, ad æternum interitum properat. Vigilat, quæ de æterna vita et futura cogitans gloria per arcam et angustiam gradiens viam, virtutibus quotidie crescit et innovatur, et ut ad creatoris. sui cognitionem perveniat laborare non cessat.

Hora est jam nos de somno surgere. Hora hic pro tempore posuit. Cujuscunque enim temporis quantitas convenienter hora vocatur, ut in Evangelio scribitur: *Exiit paterfamilias hora tertia, sexta, nona, et undecima invitare operarios in vineum suum* (*Matth. xx*). Hora enim ibi pro temporibus posita sunt. Dicit enim: *Hora est jam nos de somno surgere*, id est, tempus est ut nos de gravitate mentis et torpore negligenter ad observanda Domini præcepta vigilemus. Hortatur nos de hac re Salomon dicens: *Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat* (*Prov. xx*). Somnum diligere est torporem mentis per desidiam amplecti, et de futuro nil cogitare, quoniam egestas, id est, æterna miseria, male securam opprimit animam.

Et apertis oculis nostris. Illis videlicet, de quibus Salomon ait: *Aperi oculos tuos, et saturare panibus*. Aperire oculos est intellectum mentis ad justitiae lumen resecare. Saturare panibus est spiritualibus cibis divine scientie mentem reficere.

Ad deificum lumen. Id est, divinum, quod animæ tribuit intellectum.

Attornitis auribus. Id est, attentis mentibus

Audiamus divina. Id est, Deo plena, divinitate referata.

Quotidie clamans quid nos vox admonet, dicens: Hodie si vocem ejus audieritis. Hodie habet etymologia hoc die. Sed et hoc in loco semper, vel in omni tempore significat, quia jugiter et omni hora audiendum est, qui salutariter monet, et misericorditer docet. Cujus sermonis vim Apostolus potenter dicens expressit: *sed adhortamini vosmetipos per singulos dies* (*Hebr. iii*). Donec *hodie cognominatur*.

Si vocem ejus audieritis. Ejus dicit, id est, illius boni pastoris, qui ait: *Ego sum pastor bonus; et oves meæ vocem meam audiunt, et sequuntur me, et ego cognosco eas; et nullus rapit eas de manu mea*. *Sed et ritam æternam dabo eis* (*Joan. x*). In lege enim et prophetis, in Evangelio et apostolis vox Domini multis modis sonans auditur, sed a corde bono et optimo auditur et exauditur. A duris vero et lapideis cordibus auditur quidem, sed non exauditur. Ergo animæ

quæ obdurant corda sua ne vocem illius boni verique **A** *pastoris* audiant, nec sequuntur eum, nec oves illius sunt, nec cognoscunt eum, nec cognoscuntur ab eo. Qui enim ignorat, ignorabitur. Et nec de manu raptoris liberabuntur, nec in locis pascuis collocabuntur, nec vitam accipient sempiternam.

Nolite obdurare corda vestra. Sic enim alibi Apostolus ait : *Non obduretur quis ex vobis fallacia peccatis* (*Hebr. iii.*). Illi enim corda sua obdurant, qui quod de mandatis Dei recte intelligent, operari recusant. De quibus per Salomonem dicitur : *Pigredo immittit soporem* (*Prov. xix.*). Piger enim recte sentiendo quasi vigilat, sed nil boni operando corde obdurato sensuque soporato in tarditatis suæ dormitat lectulo. Illi, inquam, obdurant corda sua, qui audiunt quidem prædicantem, sed imitari nolunt operantem. Qui non obediunt voci Domini dicentis : *Diverte a malo, et fac bonum* (*Psal. xxxiii.*). Qui non audiunt, Deponentes veterem hominem cum actibus suis, induite novum, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctificatione veritatis. Qui non renuntiant seculo et crucem portantes sequuntur Christum.

Et iterum : Qui habet aures audiendi (*Matth. xiii.*, *Marc. iv.*, *Luc. viii.*). Aures hic cordis, non corporis requirit. Ille enim aures audiendi habet, qui quod cor. e intelligit opere implet. Ille aures audiendi habet in corde, qui memorie suæ præcepta Domini commendat, et commendata cum multiplici senore Domino reddenda reservat. Ille audiendi non habet aures, qui Domini mandata nec memoria retinet, nec operibus implet, nec recondit in corde, nec exercet in opere.

Audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis (*Apoc. ii.*). *Audiat* dicit, id est, intelligat. Quid Spiritus, id est, **B** *Spiritus omnipotens*, *Spiritus sanctus*, *Spiritus ille qui testimonium reddit spiritui nostro quod summus filii Dei*, et de quo Apostolus ait : *Templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in ipsis* (*I Cor. iii.*; *II Cor. vii.*). *Spiritus sanctus* dicitur secundum id quod aliqd spirat. Ileo autem *Spiritus Dei sanctus* vocatur, quia Patris et Filii sanctitas est. Nam cum sit et Pater spiritus, et Filius spiritus, et Pater sanctus, et Filius sanctus, proprie tamen ipse vocatur *Spiritus sanctus*, tanquam sanctitas et consubstantialis amborum. Ecclesia Graecum est, quod in Latinum vertitur **C** *convocatio*, propterea quod omnes ad se vocet. Quæcumq; sit, universalis, id est catholica, a Joanne in *Apocalypsi* (*Cap. i.*) septem scribuntur Ecclesie propter uniformem spiritus plenitudinem, id est spiritus, sapientiae et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiae et pietatis, et timoris Domini.

Et quid dicit? Venite, filii, audite me. Magna pietas et misericordia *Spiritus sancti*, qui ante conversionis habitum unumquemque ad se audiendum invitat. Et quos ad conversionis gratiam invitat, filios vocat. Ipse est enim qui per prophetam ait : *Patrem invocabis me, et post me ingredi non cessabis* (*Jerem. iii.*).

Timorem Domini docbo vos (*Psal. xxxiii.*). De hoc timore et alibi Psalmista ait : *Timor Domini sanctus*

permanet in saeculum saeculi (*Psal. xviii.*). Quantum enim quis attentius Dominum diligit, tanto cum diligenter offendere pertimescit. Vox paterna est, vox pietatis, quæ nos admonet ne pavescamus quod audiimus timorem. Non est enim timor iste qui formidetur, sed qui diligatur. Timor humanus amaritudinem habet, iste dulcedinem. Ille ad servitium cogit iste ad libertatem trahit. Postremo ille claustra metuit, hic celorum regna patefecit. In timoris etenim laude Salomon ait : *Timor Domini apponit dies* (*Prov. x.*). Time ergo Dominum, o monache! sed illo timore qui sanctus permanet in saeculum saeculi; illo casto amore qui tibi ad dies temporis hujus adjicit dies æternos, dies perpetuos, dies immortales et dies perennes. Imo diem unum sine vespera et

D infinitum : diem felici gaudio plenum, indeficiente luce resertum, angelico comitatu suffultum, diem quem nox non interpellat, tenebræ non obscurant, nubilum non obsuseat, quem importabilem non efficit calor aestatis, pigrum non reddit frigus hiemis; dies qui tibimet unus erit cum sanctis, communis cum angelis, æternus cum utrisque, qui tibi cum felici gaudio consortium tribuat angelorum, et socium faciat patriarcharum, in numero computet prophetarum, in exultatione socium faciat apostolorum. Scriptum est enim. Qui timent Dominum speraverunt in Domino, adjutor eorum, et protector eorum est (*Ps. cxiii.*). Et alibi : *Plenitudo sapientiae timere Deum; et corona sapientiae timor Domini replens pacem, et salutis fructu* (*Ecli. i.*) Et : Qui timet Dominum credite illi, et non evacabitur merces vestra. Qui timet Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra (*Ecli. ii.*). Et, quam magnus, qui invenit sapientiam? sed non est super timentem Deum (*Ecli. xxv.*). Beatus cui datum est habere timorem Dei, *Timor autem Domini sicut paradisus benedictionis* (*Ecli. xl.*) quia in illa est fiducia fortitudinis; per illum fructus pullulat salutis et pacis. Audi adhuc et diligenter attende, o monache! quid Dominus per prophetam timentibus se promittat : *Orietur, inquit, vobis timentibus nomen meum sol justitiae, et sanitas in penitus ejus, et egrediemini et salietis sicut rituli de armamento, etc.* (*Malach. iv.*) Et tibi, o monache, timendum est nomen Domini, ut sol justitiae tibi oriatur Christus, qui mentis tuæ tenebras expellat, ignorantiam cordis auferat, et lucem intelligentiae insundat. Hic juste vivere tribuat, et post mortem vitam æternam concedat.

Currite dum lumen vitae habetis. Non hic cursum corporis, sed profectum querit animarum. Unde Psalmista ait : *Ibunt de virtute in virtutem, et videbitur Deus deorum in Sion* (*Psal. lxxxiii.*). Et alibi : *Viam mandatorum cueurri, dum dilatares cor meum* (*Psal. cxviii.*). Nam et hic cursus observationem mandatorum et profectum significat animarum. *Dum lumen vitae habetis*, inquit, id est, dum vivitis, dum vobis vita hujus spatium tribuitur. Nam et ille lumen vitae in se habet qui, reliquo prioris conversationis errore, ad meliores vias convertitur viæ, dicente

Apostolo : Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Eph. v). Sed et ille lumen vite in se habet, qui illum habet qui dixit : *Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulat in tenebris (Joan. viii).* Unde et hic aperte sequitur :

Ne tenebrae mortis vos comprehendant. Hoc in loco tenebrae mors sive diabolus intelligitur. Possimus et illas hic non inconvenienter intelligere tenebras quas in Evangelio Dominus exteriores appellat. Qui vero, dum vivunt, a vitiis se separare non satagunt, et virtutibus crescere nolunt, merito a mortis tenebris comprehensi in inferno lugent damnati. Interiores quippe tenebras dicimus cæcitatem cordis, exteriora vero tenebras æternam noctem damnationis. Tunc ergo damnatus quisque non in interiora, sed in exteriora tenebras mittitur, quia illuc invitus projicitur in nocte damnationis, qui hic sponte cecidit in cæcitatem cordis. Ubi fletus et stridor dentium esse perhibetur, ut illuc dentes strident qui hic edacitate gaudebant; illuc oculi desfleant qui hic per illicitas concupiscentias versabantur: quatenus queque singula membra supplicio subjaceant, quæ hic singulis quibusque vitiis subjecta serviebant. In fletu quoque oculorum et stridore dentium per metaphoram membrorum corporalium, magnitudo ostenditur tormentorum. Tenebrae autem dicuntur eo quod teneant umbras. Non aliquid sunt tenebrae, sed ubi lux est, tenebrae flunt. Sicut enim tenebrae nihil sunt nisi absentia lucis, ita mors nihil est nisi privatio vitae. Mors dicta vel a morsu, vel quia amara est.

Et querens Dominus in multitudine populi, cui haec clamat, operarium suum, iterum dicit. In multitudine enim Dominus paucos operarios querit, quia multi sunt vocati, pauci autem electi (Matth. xx). Querit ulti-
que operarios modo presenti in vita, quibus postea misericorditer clamans dicat : *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos,* dicit Dominus (Matth. xi). Scriptum est enim : *Qui operatur terram suam saturabitur panibus. Qui autem sectatur otium, in egestate erit* (Prov. xii). Ille terram suam strenue operatur, qui arcana cordis sui per quotidiana exercitia, per legis meditationem, per vigiliam mentis, velut per agriculturam instanter erudit, atque spiritualibus cibis, velut panibus, ne fame ignorantiae periclitetur, interioris hominis sui sensum invisibili alimento resicere non desistit. Ille, inquam, qui in terra corporis sui operando nocturnas exercet vigilias uberesque pro peccatis effundit lacrymas, corpus suum servituti redigens castigat, carnem suam jejuno macerat et variis afflictionibus cruciat, ille panibus supernis et præmiis saturabitur æternis.

Quis est homo qui vult vitam, et cupit videre dies bonos (Psal. xxxiii)? Talis interrogatio posita est, quam omnium sequitur assensus. Quis est enim qui possit dicere, aut vitam nolo, aut dies bonos videre non cupio? Sed utinam sic vitam perpetuam quereremus, sicut in ista temporali corda desig-

A mus. Bonos autem dies non istos dicit in quibus caudae delectationibus occupamur, sed illos qui vero boni sunt et in summa sanctitate versantur. *Quasi est homo*, dicit, *qui vult vitam*, id est, vitam beatam, perpetuam, immortalem, sine morte, sine fine et sine labore, quia in hac vita homo ad laborem nascitur. Ad illam, ut sine labore, et, ut in æternum vivat, pervenit. Illa est enim vita beata ad quam qui cum bonorum operum consummatione pervernerint, beatis angelis similes erunt, et simul cum Deo suo sine fine regnabunt. Quod hic crediderant, ibi videbunt sui creatoris substantiam mundis cordibus contemplantes, æterna exultatione gaudebunt divinitate dilectionis et mutua dilectione possessi in æternum, et invicem sibi feliciter adhærebunt.

B Receptis cum incorruptione atque immortalitate corporibus municipatum patriæ cœlestis accipient, atque ejus in æternum cives effecti promissa præmia reportabunt. Ibi eis exultebit tanta lætitia, tanta cœlestium gratia gaudiorum, ut remuneratori suo pio pro tantis munieribus gratias agant, et nullum fastidium ex ipsa affluentium bonorum perfectione sustineant.

Quod si tu audiens, respondeas : Ego, dicit tibi Deus. Quid sit Deus? Deus hoc est quod nulla attingit opinio. Plus est enim quam quod dici potest aut cogitari. Nam unaquæque natura pro capacitate sua suspicatur de Deo. Et quantum natura distat a natura, tantum sententia distat a sententia. Quia enim super omnia est, necesse est ut omnium

C mentes excedat. Homines enim quantum possunt aciem mentis extendere, aspiciunt quid Deus sit, opinione, non definitione. Angeli autem, qui superiores hominibus sunt, quia plus aliquid de Deo sentiunt non est dubium. Archangeli vero eo ipso amplius. Cherubim autem et seraphim, qui proxime juxta Deum esse dicuntur, majora de Deo sentiunt: non tamen comprehendunt penitus quid Deus sit, quia nemo novit Patrem nisi Filius, nec Filium quis novit nisi Pater. Igitur est Deus, sicut hominibus videtur, spiritus, natura simplex, lux inaccessibilis, invisibilis, inæstimabilis, infinitus, perfectus, nullius egens, æternus, immortalis omnimodo, a quo initium omnia consecuta sunt, venerandus diligentibus, metuendus, extra quem nihil est, imo in quo sunt omnia, queque sunt sursum, deorsum, summa et ima; omnipotens, omnia tenens, vere in omnibus dives, quia nihil est quod non ejus sit; bonus, justus, misericors. Est et severus, ut terrore, quæ ab eo bene condita sunt, conserventur, ne negligenter pareret vita precipitum. Et, ne quod mirabilius est prætermittam, tanta est clementia ejus, ut contumelias passus ab his quos fecit, sufferat et prior vocet eos ad pacem.

D *Si vis habere veram et perpetuam vitam.* Vita dicta propter vigorem, vel quod teneat vim nascendi atque crescendi. Quæ vera et perpetua dicitur, vel pro Christo, qui dixit : *Ego sum via, veritas, et vita (Joan. xiv);* vel propter æternitatem, qua vivitur in

ea. Iste enim vite mors succedit, illi nunquam. A liinus audientem, ut quod creditur ad auxilium inferre videatur impedimentum. Quod merito prohibetur, quia puræ conscientie constat semper adversum.

Direrte a malo et fac bonum (Psal. xxxiii). Multi enim faciunt bonum, sed non declinant a malo. In die celebrant jejunium, et in nocte committunt adulterium. Pauperibus tribuunt eleemosynam, et a pauperibus accipiunt predam. Pauperi porrigit calicem, et bibunt illi usque ad ebrietatem. Tribuunt esuriensi buccellam, et comedunt usque ad crapulam. Et ut breviter dicam, in publico fas, et in occulto non cessant agere nefas. Et taliter agentes a dextra nolunt segregare sinistram. Aliud vero genus hominum et valde monachorum est, quod dividit a malo et operatur minime bonum. Terrenos in seculo relinquunt labores, et in monasterio sectatur otiositates. De talibus enim Dominus ait: *Arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (Matth. vii; Luc. iii).* Et in Apocalypsi: *Quia nec frigidus, nec calidus, sed tepidus es, et nauseam facis, incipiam te eromere de ore mea (Apoc. iii)*, dicit Dominus. Unde et otiositas inimica esse describitur animæ. Ergo divertere a malo, et facere bonum singulariter, et proprie est electorum. Non enim super spinas, tribulos vel urticas agricola vel horticola frugum suarum serit semina, sed prius ab his purgat agrum, et sic jactat congruentis seminis granum. Ita et electorum quisque prius cordis et corporis sui agrum a vitiis purgat, C et postea virtutum semina jactat: et hoc modo dividit a malo, et facit bonum omnis homo.

Prohibe linguam tuam a malo (Psal. xxxiii). Prohibe, dicit, abstine, cibibe, coerce, vel comprime. A malo, subauditur omni, videlicet detractionis, maledictionis, murmurationis, irrisio, vituperationis, injustice increpationis, a verbis mendacibus et sermonibus otiosis, et similia. Scriptum est enim: *Detrahentem secreto proximo suo hunc persequar (Psal. c).* Et, *Neque maledici regnum Dei possidebant (1 Cor. vi).* Et, *Qui murmuraverunt, a serpentibus perierunt (1 Cor. x).* Et, *Os quod mentitur, occidit animam (Sap. i).* Et, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium (Psal. v)*, et his similia. Ecce, monache! cur dicitur *prohibe linguam tuam a malo*. Si enim detrahentem Dominus persequitur, et maledici regnum Dei non possident, et murmuratores a serpentibus, id est a dæmonibus, perierunt, et perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium, cum omni vigilancia prohibere debemus linguam nostram a malo, ne cum his pereuntibus et nos pereamus in æternum. Et adhuc de malo lingue audiamus quid Jacobus apostolus dicat, ait enim: *Lingua ignis est, et universitas iniquitatis (Jac. iii).* Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, et inflamat rotam nativitatis nostræ, inflammata a gebenna. Omnis enim natura bestiarum, et volucrum, et serpentium, estiam cæterorum dominantur et domata sunt a natura humana, linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortisero; in ipsa benedicimus Deum et Patrem, et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt: ex ipso ore procedit benedictio et maledictio, non oportet haec ita fieri, etc.

Et labia tua ne loquantur dolum. Imitetur bonus, quantum potest, monachus Dominum, et nec in corde teneat, nec in labiis loquatur dolum. Quia Dominus malum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (Isa. lxx; 1 Petri ii). Disperdet enim Deus labia dolosa, eorum videlicet qui in corde et de corde locuti sunt mala. Dolus autem vocatur occulta malitia blandis sermonibus adormata, quæ proprie *fraus, insidiæ seu fallacia nuncupatur*; quando fal-

Divertit a malo et fac bonum (Psal. xxxiii). Multi enim faciunt bonum, sed non declinant a malo. In die celebrant jejunium, et in nocte committunt adulterium. Pauperibus tribuunt eleemosynam, et a pauperibus accipiunt predam. Pauperi porrigit calicem, et bibunt illi usque ad ebrietatem. Tribuunt esuriensi buccellam, et comedunt usque ad crapulam. Et ut breviter dicam, in publico fas, et in occulto non cessant agere nefas. Et taliter agentes a dextra nolunt segregare sinistram. Aliud vero genus hominum et valde monachorum est, quod dividit a malo et operatur minime bonum. Terrenos in seculo relinquunt labores, et in monasterio sectatur otiositates. De talibus enim Dominus ait: *Arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (Matth. vii; Luc. iii).* Et in Apocalypsi: *Quia nec frigidus, nec calidus, sed tepidus es, et nauseam facis, incipiam te eromere de ore mea (Apoc. iii)*, dicit Dominus. Unde et otiositas inimica esse describitur animæ. Ergo divertere a malo, et facere bonum singulariter, et proprie est electorum. Non enim super spinas, tribulos vel urticas agricola vel horticola frugum suarum serit semina, sed prius ab his purgat agrum, et sic jactat congruentis seminis granum. Ita et electorum quisque prius cordis et corporis sui agrum a vitiis purgat, C et postea virtutum semina jactat: et hoc modo dividit a malo, et facit bonum omnis homo.

Inquire pacem, et sequere eam (Psal. xxxiii). Sciens autem Propheta in hoc agone sæculi cum corpore pacem fidelissimos non habere, et cum suis vitiis hic illis continuum esse certamen, pulcherrime dicit, *inquire pacem*; ut quamvis eam hic non habeant, tamen semper ab eis studiosissime perquiratur; hic imperat, *sequere eam*, quasi precentem. Quæramus ergo seduli, sequamur intenti, quia illuc eam invenire non possumus, nisi hic diligentius inquiramus. Quæ tunc comprehendendi dabitur, quando ipsum conspiciemus pacis auctorem. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, amoris vinculum, consortium charitatis. Hæc est quæ simultates tollit, bella compescit, comprimit iras, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat; cunctis est placida, non querit aliena, nihil deputat suum, docet amare quæ odisse non novit, nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui accepit teneat, qui percidit repetat, qui amisit requirat; quoniam qui in eadem re non fuit inventus, abdicatur a Patre, exheredatur a Filio, nihilominus a Spiritu sancto alienus efficitur.

Et cum hæc feceritis. Id est, supradicta.

Oculi mei super eos. Hæc vox Domini est, vox misericordiae, vox pietatis, qui ut hæc ab homine sicut misericorditer praestat, quia nihil potest hu-

mana fragilitas nisi quod posse dederit divina majestas. *Et cum haec feceritis*, dicit, id est, cum prohibueritis linguam vestram a malo, et labia vestra non fuerint locuta dolum; cum diverteritis a malo, et feceritis bonum; cum inquisieritis pacem, et sequuti fueritis eam, tunc oculi mei super vos. Hic oculi Domini respectio divina vocatur, quae super justos misericorditer aperitur. Respergit enim Dominus Petrum, et ille verbi Domini recordatus est illoco, et amare slevit (*Luc. xxii*), quia ter Dominum negavit. Ergo oculi Domini, id est respectio divina, et memoriam justis tribuit et intelligentiam, et a morte eos aeterna et a fame literat semperna. Sic enim et in alio scribitur psalmo: *Oculi Domini super metuentes eum, ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fume* (*Psal. xxxii*).

Addidit: *Et aures meae ad preces vestras* (*Psal. xxxiii*). Aures Domini hoc in loco exauditio intelligitur divina, quam Psalmista totis viribus postulabat dicens: *Inclina, Deus neus, aurem tuam, et audi me* (*Psal. xliv et lxxxv*). *Et, Auribus, percipe, Domine, orationem meam* (*Psal. xvi*). *Et, Fiant aures tuæ intendentæ ad orationem servi tui* (*Psal. cxxxix, 2*), et mille talia. Sed et Salomon utrumque in oratione sua, id est oculos et aures Domini simul comprehendit dicens: *Ut sint oculi tui aperti et aures tuæ intentæ ad orationes servorum tuorum*. Sed licet frequenter Dominus audiat peccatores, justis tamen multo amplius exauditio et celerius promittitur, quando in preces eorum paratas aures habere monstratur. Noli ergo timere, o juste inonache, hominum persecutiones sacrilegique labores. Oculi enim Domini super te sunt, ut liberent te, et aures ejus, ut audiant te. Tu autem tene vias ejus, et spera in eum, et dic cum Apostolo: *Si Deus pro nobis, quis contra nos* (*Rom. viii*)? Deus pro nobis, ut oculi ejus respicerent nos. Deus pro nobis, ut aures ejus audirent nos. Deus pro nobis, ut prædestinaret nos. Deus pro nobis, ut vocaret nos. Deus pro nobis, ut justificaret nos. Deus pro nobis, ut glorificaret nos. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Prædestinavit, antequam essemus; vocavit, cum aversi essemus; justificavit, cum peccatores essemus; glorificavit, cum mortales essemus. Si Deus pro nobis, quis contra nos? prædestinatis, a Deo vocatis, justificatis, glorificatis? Qui vult adversari, paret se, si potest bellare adversus Deum. Ubi enim audivimus: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? nisi quis Deum vincit, non ludit nos*.

Et antequam me invocetis dicam vobis: Ecce adsum. O sermo mansuetudine et benignitate plenus! Non exspectat consummari orationem, sed ante tribuit petitionem. Novit enim Dominus, antequam petamus eum, quid opus sit nobis. Et hoc ideo, quia templum Dei sumus, et spiritus Domini habitat in nobis. Velocissime enim habitaculum suum habitator exaudit Deus.

Quid dulcius nobis hac voce Domini invitantis nos, fratres charissimi? Vere enim dulcis haec vox Do-

A mini sanctis monachis est, quia eos ad eam magnam multitudinem dulcedinis suæ, quam abscondit timentibus se, invitat. Factus est illis habitator, ut eos etiam non invocatus exaudiatur. Factus via et patria, ut per illum ad illum veniant. Factus pastor, et ostium et pascua, ut ab illo gubernati per eum intrent, et ingrediantur, et egrediantur, et pascua inveniant.

Ecce pietate sua demonstrat nobis Dominus viam rite. Ipse ergo Dominus, ut prædictum est, factus est nobis via, veritas, et vita. Via scilicet regia, ut per cum gradientes, non declinemus ad dextram, aut ad sinistram, sed ad vitam, quæ ipse est, perveniamus aeternam: ubi non fletus ullus potest esse, nec gemitus; ubi habebunt omnes sancti B amorem perfectum, timorem nullum et gaudium sempiternum. Ibi enim erit eis voluntas certa, cupiditas nulla, quoniam fruendo coelestibus bonis, a*et* quæ pervenire cupiebant, nihil eis deerit quid ulterius concupiscant, et in illa regione perpetue securitatis ac pacis perfecte beati, nec timoris stimulos passuri sunt nec doloris.

C *Succinctis ergo fide vel observantia bonorum actuum lumbis nostris* (*Eph. vi*). Elegantissime enim, et more propheticō beatus Pater Benedictus duplēcē hic monachorum posuit cingulum. Cognovit autem quia fides sine operibus mortua est, et opera sine fide vacua. Et ideo non simplum sed ex utroque textum monachorum voluit esse cingulum. Isaias autem hoc ipsum dupliciter in Domino posuit, dicens: *Et erit justitia cingulum lumborum, et fides cinctiorum rerum ejus* (*Isa. xi*). Ut enim ille fidens, et iste posuit fidem. Ut ille justitiam, et iste bonorum actuum observantium. Omnis autem bonorum actuum observantia non incongrue vocatur justitia, sicut scriptum est: *Juste, quod justum est, eraquearis* (*Deut. xvii*). Fide enim lumbos mentis nostræ succingimus, si de sancta Trinitate recte sentimus, et eam fideliter credimus. Bonorum actuum observantia lumbos succingimus, si nos in bonis operibus sedulī exercemus, sicut Apostolus ait: *Sicut ergo lumbos mentis vestræ succincti* (*Eph. vi*), id est, in omni prælio viriliter præparati, et ab omnibus curis sacriliis expediti. Et ad Job Dominus ait: *Accinge sicut vir lumbos tuos* (*Job xxxviii*). Scriptura enim sacra illos viros vocat qui via Domini fortibus et non dissolutis gressibus ambulant. Lumbos vero viriliter accingere est, vel in opere vel in cogitatione carnis et mentis luxuriam refrenare. Sed cur beato Job dicitur? *Accinge lumbos tuos sicut vir*, nisi quia alia est carnis luxuria, qua castitatem corrumpimus, alia vero luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur. Dicitur ergo ei: *Accinge sicut vir lumbos tuos*, ut qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam stringat elationis, ne de patientia vel de castitate superbiat. In Veteri Testamento zona pellicea legimus circa lumbos, in Novo autem zona aurea circa pectus. Ut enim adulterium non committatur, zona pellicea adhibeatur.

est circa lumbos, ut non videatur mulier ad con-
cupiscendum : zona aurea circa pectus, ut per duca-
tum Evangelii pergamus itinera ejus. Ducatum Evan-
gelii, id est, ducatum Christi ; neque enim aliorum
Christus, aliorum dicit Evangelium ; sed ipsa Domini
gesta, vel sanctissima verba, vocantur Evangelia,
quæ sequentes per itinera recta perducunt ad cœlestia
regna. Sed diligenter nobis est intuendum qui sunt,
aut qui sequuntur, vel quo tendunt hi qui per du-
catum Evangelii pergunt. Hi sunt utique quibus Do-
minus ait : Amen dico vobis, quia vos, qui reliqui-
stis omnia et secuti estis me, in regeneratione, cum
sederit filius hominis in sede majestatis sue, sedebi-
ti et vos super duodecim sedes, judicantes duodecim
tribus Israel (Matth. xix). Et ille, cui dicit : Vade,
et rende omnia quæ habes, et da pauperibus, et ha-
bebis thesauros in cœlis, et veni, sequere me (Marc.
x). Et : Qui vult post me venire, abneget semetipsum,
et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi),
et similia. Cognovimus qui sunt, scilicet qui relin-
quunt omnia, et qui vendunt, et dant pauperibus,
et qui abnegant semetipsum, et tollunt crucem suam.
Quem sequuntur Christum ? videlicet qui dicit eis :
et secuti estis me ; et, veni, sequere me. Quomodo
sequuntur, videamus. Sequitur autem Christum, qui
præceptis ejus insistit, qui per magisterii ejus vesti-
gia graditur, qui vestigia ejus et itinera sectatur, qui
quod Christus docuit et fecit imitatur, sicut Petrus
bortatur dicens : Christus passus est pro nobis, relin-
quens nobis exemplum ut sequamur vestigia ejus (I
Petr. ii) ; exemplum scilicet tribulationum, non delicia-
rum ; contumeliarum, non gaudiorum ; flagellorum,
dolorum, opprobriorum, spinarum, crucis et mortis.
Quo vero isti tendunt qui per Evangelii ducatum
currunt, melius videbimus, si prius vocantem eos
Dominum audiamus ; ait enim Dominus : Venite ad
me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego refi-
ciam vos (Matth. xi). Iterum dicit : Venite, benedi-
cti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum
est ab origine mundi (Matth. xxv), et similia. Li-
quet, ecce, ubi tendunt qui per Evangelii ducatum
pergunt, videlicet ad tantam gloriam, ut cum sede-
rit filius hominis in sede majestatis sue, sedeant et
illi super duodecim sedes, et judicent duodecim tri-
bus Israel ; et ut refectionem æternam accipient ; et
ut regnum a constitutione mundi paratum percipi-
ant. Unde et apte verba beati Benedicti sequun-
tur dicentes :

Ut mereamur eum, qui nos vocavit, in regno suo
ridere. De vocationis gratia sic apostolus Paulus ad
Galatas ait : Miror, quod tam cito transferimini ab
eo, qui vos vocavit in gratiam Christi (Galat. i). Et
de se idem ait : Qui me segregavit de utero matris
meæ, et vocavit per gratiam suam (Ibid.). Et iterum
alibi dicit : Obscurio itaque vos, ego vincitus in Domino,
ut digne ambuletis vocacione qua vocati estis, cum
omni humilitate et mansuetudine, cum patientia sup-
portantes invicem in charitate, solliciti servare unita-
tem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus, et unus

A spiritus, sicut et vocati estis in una spe vocationis ve-
 stræ (Ephes. iv). Hic autem qui nos vocavit beatus
 Benedictus dicit, et subauditur vel ad gratiam fidei
 primum, vel ad religionis postea et conversionis
 habitum.

In cuius regni tabernaculo si volumus habitare,
 nisi illuc bonis actibus currendo minime pervenitur.
 Magifestum est enim quia benefacientes et non ma-
 lefacientes cœlestis regni tabernacula possidebunt.
 Sic enim de malis Paulus apostolus ait : Quia neque
 adulteri, neque molles, neque masculorum concubito-
 res, neque fures, neque avari, neque maledici, neque
 ebriosi, neque rapaces, regnum Dei possidebunt (I Cor.
 vi). Nos autem si cupimus regnum Dei possidere,
 in omnibus exhibeamus nosmctipos sicut Dei mini-
 stros, in multa patientia, in tribulationibus, in ne-
 cessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in
 seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in
 castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate,
 in Spíitu sancto, in charitate non facta, in verbo
 veritatis, in virtute D.i. Per arma justitiae a dextris,
 et a sinistris. Per gloriam, et ignobilitem. Per ins-
 famiam, et bonam famam. Ut seductores, et veraces.
 Sicut qui ignoti, et cogniti. Quasi morientes, et ecce
 vivimus : ut castigati, et non mortificati. Quasi tristes,
 semper autem gaudentes : sicut egentes, multos autem
 locupletantes. Tanquam nihil habentes, et omnia pos-
 sidentes (II Cor. vi). Et sic per istos et alios bonos
 actus currentes tabernaculi regni cœlestis esse me-
 rebimur habitatores.

C Sed interrogemus cum Prophetæ Dominum, dicentes :
 Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis
 requiescat in monte sancto tuo (Psal. xiv)? Quamvis
 alii doctores hoc in loco tabernaculum presentem
 intelligent Ecclesiam, beatus tamen Benedictus non
 minus repletus Spíitu sancto habitationem cœle-
 stem, quod est regnum eternum, per hoc voluit
 intelligere tabernaculum. Unde et Dominus ait :
 Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum
 defeceritis, recipient vos in æterna tabernacula (Luc.
 xvi). Mons autem ipse Dominus noster Jesus Chri-
 stus intelligitur, de quo Isaías ait : In novissimis
 diebus erit præparatus mons domus Domini in verti-
 cem montium (Isa. ii). In quo omnes electorum
 animæ perpetuo requiescent; sicut idem illis Do-
 minus ait : Tollite jugum meum super vos, et discite
 a me quia mitis sum et humilis corde : et invenietis
 requiem animabus vestris (Matth. xi).

D Post hanc interrogationem, fratres, audiamus Do-
 minum respondentem, et ostendentem nobis viam
 ipsius tabernaculi, et dicentem : Qui ingreditur sine
 macula, et operatur justitiam : qui loquitur veritatem
 in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua ; qui
 non fecit proximo suo malum, et opprobrium non ac-
 cepit adversus proximum suum (Psal. xiv). Qui
 malignum diabolum aliquis studentem sibi, cum ipsa
 suassione sua a conspicibus cordis sui respues, de-
 duxit ad nihilum, et parvulos cogitatus ejus tenuit,
 et allisit ad Christum. Qui timentes Dominum, dæ-

*bona obseruantia sua non se reddunt elatos; sed ipsa A pter proximitatem enim sanguinis, omnis homo homini proximus vocatur. Sanguis enim hominum ab aliorum segregatur sanguine animalium. Qui opprobrium non accepit adversus proximum suum. Non accepit, dixit, id est, gratum non habuit, nec libenter audivit. Accepta enim illa dicimus, quae nobis grata esse monstramus. Ille enim opprobrium adversus proximum suum accipit, qui detrahentis verba libenti animo accipit. Et hoc illis solet contingere, qui proximum sicut semetipsos nolunt diligere. De hoc enim somite procedit, ut detrahentis verba libenter possint audiri. Ille vero qui sicut semetipsum sic diligit et proximum, quantum nec de se, tantum nec de proximo vult audiri opprobrium. Quod si quis corde cogitans dicat: Qui est homo qui sic inter homines sine macula vivat, ut nec proximo faciat malum, nec labiis loquatur dolum cum scriptum sit: *Non est homo qui vivit, et non peccet (III Reg. viii)*; audiat sibi Paulum apostolum respondentem: *Et haec quidem fuisse, sed abutisti estis; sed sanctificati estis, etc. (I Cor. vi)*. Qui malignum diabolum. Diabolus Hebraice deorsum fluens interpretatur, eo quod superbiae pondere pressus deorsum corruiens cecidit. Graece autem diabolus criminatur, quia sicut a crimen criminatur, et a superbis superbus, et ab iniustitate iniquus; ita a malignitate malignus vocatur. Aliqua suadentem sibi, id est, peccata et vitia. Cum ipsa suasione, id est, ahortatione, vel incitatione. A conspectibus cordis sui responsum deduxit ad nihilum. Diabolum enim justus respuit, quando nec illi, nec suasioni ejus consentit. Ad nihilum cum deducit, quando nec recipit suggestiones ejus, nec nutrit. Annihilation ergo diaboli perfectio est monachi. Tunc enim in semetipso fortis esse diabolus estimatur, quando ab illo miser monachus vincitur. Tunc vero annihilatur, quando a perfecto monacho ut inermis vincitur et respuitur. Et parrulos cogitatus ejus tenuit, et allisit ad Christum. Parvuli cogitatus ejus, id est, diaboli: mala sunt ejus initia suggestionum, que bene sunt tenenda, ne male crescant, et ad petram, id est ad Christum, sunt elidenda, ut pereant, ne forte robur fortitudinis faciant, et contra nos nociva bella committant. Qui timentes Dominum de bona observantia non se reddunt elatos, id est, non se ponunt sive existimant elatos, quia viribus suis aliquid boni agere possint, prasertim cum Dominus apostolis dixerit: *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv)*. Nam velle bonum et posse a Domino accipit homo. Elatus enim dicitur pro eo quod scipsum super mensuram suam elevet, dum magnus sibi videtur de his quae agit operibus. Sed ipsa in se bona non a se posse, sed a Domino fieri existimantes. Superbi cupiunt in se quod non faciunt praedicari. Humiles refugunt quidquid boni operantur agnoscit. Illi vita sua a se facta esse recusant, et bona suis viribus facta turpiter jactant. Humiles, quia peccata commiserint voluntarie confitendo semetipsos accusant; et omnia bona sua non a se facta*

D

esse, sed divino munere deputant : et non a se, sed a Domino in se facta esse confirmant. Operantem in se Dominum magnificant illum cum Propheta dicentes : Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (Psal. cxiii). Ille in se Dominum operantem magnificat, qui de bonis suis actibus non sibi, sed Domino gloriam tribuit. Operantem in se Dominum magnificare debet, qui sine illo nihil boni agere valet. Cognovit enim Propheta quia non est hominis dirigere vias suas, sed illo disponente Domini est dirigere gressus ejus. Ideo illi tribuit gloriam, a quo se cognovit accepisse omnia bona ; ait enim Apostolus : Omnia quaecunque facitis, in nomine Domini facite (Coloss. iii). Ergo totum nomini illi tribuat Ecclesia, a quo et in quo nomine virtutem accipit operandi recta, et humiliter veraciterque dicat cum Propheta : Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Sicut nec Paulus apostolus de praedicatione sua sibi aliquid imputabat, dicens : Gratia Dei sum id quod sum (I Cor. xv). Fuerat enim antea blasphemus et persecutor Ecclesiae Paulus, sed gratia Dei vocatus, et a Synagoga utero segregatus, jam predictor factus erat in Ecclesia fidelis et rectus; ideo dicebat : *Gratia Dei sum id quod sum, id est, per memet ipsum fui pravus, gratia Dei sum rectus.* Per memet ipsum persecutor, per gratiam Domini sum modo Ecclesia defensor. Per memet ipsum blasphemus et impius, per Domini gratiam fidelis factus sum et pious. Et hoc est *gratia Dei sum id quod sum, id est, non meritis meis, sed gratia Dei factus sum de infidei fidelis et de lupo pastor, de persecutore defensor et de pravo rectus, et de impio pious, Christianus de Iudeo et apostolus de Pharisaeo;* et hoc est, *gratia Dei sum id quod sum;* id est, non sum qualem dudum me fecit malitia, sed qualem me modo Domini voluit esse gratia.

Et iterum ipse dicit : Qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. i). Nihil enim, ut predictum est, homo habet aliquid boni, nisi quod accipit a Domino. Si ergo accipit, non gloriatur, quasi non acceperit, ne forte subtrahat quod dedit largitor, ut remaneat vacuus qui gloriahatur de alieno. Et alibi Apostolus : *Non ex nobis, Dei enim donum est; non ex operibus, ne quis gloriatur (Eph. ii).* Non ergo nobis, sed nomini Domini totis viribus gloriam demus : quo nomine salvati sumus, et in eternum salvari fideliter speramus. Non enim est aliud nomen in toto mundo, in quo salvis fiat populus. Unde et Apostolus ait : *Ipsi gloria in Ecclesia et Christo Jesu, in omnibus generationibus sacerdotum, amen (Eph. iii).* Istud est ergo nomen cui omnia genu flectunt, caelestium, terrestrium et infernorum : *Et, omnis lingua confitetur, quia hoc nomen, id est, Dominus Jesus Christus, in gloria est Dei Patris (Phil. ii).*

Unde et Dominus in Evangelio ait : Qui audit verba mea haec, et facit ea, similabo eum viro sapienti, qui edificavit domum suam supra petram : venerunt

A *flumina, flaverunt veni, et impegerunt in donum illam, et non cecidit, fundata enim erat supra petram (Matth. vii).* Sapiens enim vir non super arenam, id est super semetipsum, quia pulvis est et revertetur in pulverem, sed super petram, illam videlicet de qua Apostolus ait : *Petra autem erat Christus (I Cor. x),* domum suam edificat, id est, initium primae conversationis, quasi fundamentum domus sue, et medietatem bonae actionis, quasi medium parietis sui; et perseverantiam perfectio-
nis, quasi consummationis perseverantiae sue super fundamentum illud ponit : de quo alibi Apostolus ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, qui est Christus Jesus (I Cor. iii).* Ab hoc enim fundamento accipit vires, ut edificetur B domus, id est omne monachi opus; et fortitudinem, ne pulsata tempestatibus, id est tribulationibus tentationum, destruatur. Stultus autem edificat super arenam, quia de opere suo non Deo, sed sibi tribuit gloriam. Sapiens autem edificat super petram, quia de omnibus operibus bonis suis non sibi laudes tribuit, sed Deo gratias agit; et largiori suo humilietur cuncta tribuit, quia ab illo se accepisse cuncta cognoscit. Alio enim sensu haec parabola maxime ad inobedientes respicit. Sic enim legimus : *Omnis qui audit verba mea, et non facit ea, similabo eum viro stulto qui edificavit domum suam super arenam, et reliqua (Matth. vii) :* id est, cum influxerint stillicia passionum, cum advenierint flumina, et torrentes, atque impetus tribulationum ex multitudine C negligentiarum : *cum flaverint venti, illi utique qui per istum aerem volant, parati ad Christi aream ventilandum, sicuti inveniant paleas quas ad ludi- brium suum rapiant atque dispergant, tunc irruent in domum illam quae sine obedientiae fundamento edificata est, et siet ruina illius magna.* Non ergo pluvia neque flumina cum impetu descendenter; neque venti validissimi commovere poterunt dominum super petram fundatam, ut ex hoc intelligas quia qui scipsum non prodiderit, nec a seipso fuerit manus, nulla superveniens tentatio dejicere eum poterit aut movere. Illud vero alind edificium facile subvertitur, non pre tentatione violentiae, alioquin et illud edificium dejecisset, sed propter fundamenti, id est propositi, insurmitatem. Arena est res mobilis D et infructuosa, qua sine dubio instabilitatem atque inconstantiam designat animarum.

Hac complens Dominus, exspectat nos quotidie his suis sanctis monitis factis nos respondere debere. Quod autem haec complens Dominus, ad superiora bona, quae de habitatore tabernaculi dixerat, respicit; implevit enim Christus Dominus superius dicta; sermone implevit et opere. Praedicavit verbo, quod implevit et actu. Ipse enim in se implevit, quod implere tabernaculi habitatorem precepit. Ipse enim sine peccato macula ingressus est mundum : ipse sine peccato vixit in mundo, et sine contagione peccati ascendit in coelum. Princeps enim mundi ad eum venit, sed in eo nil quod condemnaret invenit.

Ipse quanvis justus Dominus justitiam diligit et A *Lassati sumus in via vanitatis, et perditionis. et ambulavimus vias difficiles; riam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? aut quid divitiarum jactantia contulit nobis?* Transierunt omnia illa tanquam umbra, et nos in malignitate nostra consuulti sumus (Sap. v). Non enim Dominus letatur in perditione vivorum, sed magis vult salvare pœnitentes, quam perdere delinquentes. Sicut ipse prophetam ait: *Ego sum via, veritas, et vita (Joan. xiv)* Ipse non egit dolum in lingua sua, quia peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus. Ipse proximo suo non fecit malum, sed e contrario fecit ei bonum, quando eum, id est genus humanum, cuius per carnem factus affinis, et proximus, descendens de Jerusalem in Jericho, id est, de celo in mundum. Iuvenit eum a latronibus, id est dæmonibus multis peccatorum plagiis vulneratum; infundit vinum, et oleum, id est austeritatem pœnitentiae, et refocillationem veniae imposuit; in jumentum suum, id est, corpori suo sociatum, duxit ad stabulum, id est, fidelem eum faciens corpori Ecclesie. Et stabulario, id est, gubernatori præcepit Ecclesie, ut curam illius haberet, et de Novo, et Veteri Testamento, quasi de duobus denariis eum prædicans gubernaret. Ecce quomodo Dominus Jesus Christus non fecit proximo suo malum, sed misericordiam in illam faciens præstit ei bonum. Ipse enim sapiens: quia ipse est sapientia patris. Super petram suam fundavit domum, quia super semetipsum fundavit Ecclesiam. Et hoc est, quod ait: *Hæc complens Dominus: id est, universa superius comprehensa, et verbis prædicando, et operibus impletus complendo. Exspectat nos quotidie his suis sanctis montis factis nos respondere debere.* Respondere cuilibet dicimus, cum eis [ejus] factis congrua ad invicem opera reddimus. Deo ergo respondere est, donis ejus præcedentibus nostra obsequia reddere. Tunc Deo vera obsequia reddimus, cum cum propter amoris fiduciam non timemus.

Ideo nobis propter emendationem malorum hujus vitæ dies ad inducias relaxantur, dicente Apostolo: An nescis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit (Rom. ii)? Nam et Petrus apostolus de hac ipsa re sic ait: Non tardat Dominus promissionem, sed patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti (II Petr. iii). Ipse iterum dicit: Propter quod, charissimi, hæc exspectantes, satis agite immaculati, et inviolati inveniri ei in pace; et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini (Ibid.). Non ergo nobis a Domino concessas per corporis negligentiam dierum nostrorum perdamus inducias, sed emendare celeriter festinemus, quod multo tempore negligenter egimus, ne forte post carnis hujus resolutionem cum illis reprobis, qui in libro Sapientia scribuntur, infructuosam pœnitentiam agentes, et præ tristitia cordis nostri gementes nobismetipsis reputantes dicamus: Nos insensati erravimus a via veritatis, et justitiae lumen non luxit nobis, et sol intelligentiae non est ortus nobis.

A *Lassati sumus in via vanitatis, et perditionis. et ambulavimus vias difficiles; riam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? aut quid divitiarum jactantia contulit nobis?* Transierunt omnia illa tanquam umbra, et nos in malignitate nostra consuulti sumus (Sap. v). Non enim Dominus letatur in perditione vivorum, sed magis vult salvare pœnitentes, quam perdere delinquentes. Sicut ipse prophetam ait.

B *Nam pius Dominus dicit: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat. Cum ergo interrogassemus Dominum, fratres, de habitatore tabernaculi ejus, audivimus habitandi præceptum: sed si compleamus habitatoris officium erimus herèdes regni cœlorum (Ezech. xviii, xxxiii).* Illic audire beatus Benedictus C pro exaudire posuit. Ac si diceret: tunc vere audi-
vinus, si habitatoris officium compleamus; sicut Dominus in Evangelio ait: *Oves mee vocem meam audiunt (Joan. x), id est exaudiunt. Si autem habitatoris officium non compleamus, minime habitandi præceptum audivimus: sicut et idem Dominus Iudeus dicit: Qui est ex Deo verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis (Joan. viii).* Unde et alibi aures cordis requirens aiebat: *Qui habet aures audiendi audit (Matth. xi, xiii; Luc. viii).* Ergo non audit vocem Domini, qui corde non retinet, et opere non implet quod audit. Sin autem aliquis hic sub auditionem maluerit intelligere taliter ponenda erit. Sed si compleamus habitatoris officium, et nos ejusdem supradicti tabernaculi habita-
tores erimus.

D *Ergo præparanda sunt corda, et corpora nostra sanctæ præceptorum obedientie militatura. Quomodo sunt nostra ad militandum præparanda corpora. Audi nos obsecrante Apostolum, ait enim: Obsecro itaque vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiū videntem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in noritate sensus vestri; ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, et bene placens, et perfecta (Rom. xii).* Et alibi dicit: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus; sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibeatis vos Deo tanquam ex mortuis videntes, et membra vestra arma justitiae Deo. Peccatum robis non dominetur (Rom. vi).* Quomodo nobis iterum corda nostra sint præparanda, idem Apostolus ipse ait: *Dico autem, spiritu ambulate et desideria carnis ne perficiatis. Item ipse: Si spiritu virimus, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis gloriae cupidi, inricem protocantes, inricem invidentes (Galat. v).* Tunc enim corda nostra, et corpora in Domini præparantur nullū, si abjiciamus a nobis opera mortua, id est peccata, opera tenebrarum, opera carnis, et tenebrarum, et induamus arma lucis, et fructus spiritus, qui sunt virtutes animarum. *Opera autem carnis sunt adulteria, fornicationes, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones,*

æmulationes, indignationes, provocaciones, dissensio-nes, sectæ, hæreses, invidiæ, iræ, rixæ, homicidia, ebrietates, comediations, et his similia, quæ prædico-robis, sicut et prædicti, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, lenitas, conti-nentia, castitas. Adversus hujusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis (Ibid.). Et ad Corinthios de cordis pariter, et corporis preparatione sic ait: In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros. In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagiis, in carcerebus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non facta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiae a dextris, et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces, sicut qui ignoti et cogniti. Quasi morientes, et ecce vivimus, ut castigati, et non mortificati. Quasi tristes, semper autem gau-dentes. Sicut egentes, multos autem locupletantes. Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes (II Cor. vi).

Et quod minus habet in nobis natura possibile. Naturam dicit ingenium, mores et astutiam animi. Natura enim dicta ab eo, quod nasci aliquid faciat. Gignendi enim et faciendi potens est: fragilis est enim humana natura: quia quod vult bonum agere, perficere non valet, nisi adjutorium a Domino accipere meruerit. Unde et Apostolus ait: Nam relle-adjacet mihi, perficere autem non invenio (Rom. viii). Unde et hic aperte sequitur:

Rogemus Dominum ut gratiæ suæ jubeat nobis ad-jutorium ministrare. Inter ministrare et subministrare sic dicit Fulgentius, quod in uno horum ob-sequium humilitatis, in altero autem abundantiae judicium ac potestatis ostenditur. A ministrante quippe obsequium redditur, a subministrante vero subsidium prærogatur.

Et si fugient gehennæ pœnas ad vitam perpetuam volumus pervenire. Gehenna est locus ignis, et sul-phuris. Futuri ergo supplicii locus, ubi peccatores cruciandi sunt, hujus loci vocabulo designatur. Nam duplex in gehenna damnatorum est pœna, illorum autem et mentem urit tristitia, et corpus flamma. Nam sicut ille ignis camini non arsit ad trium puerorum supplicium, et tamen arsit ad comburendam ligamina vinculorum: ita ignis gehennæ et lucebit miseris ad augmenta pœnarum, et non lucebit ad consolationem gaudiorum.

Dum adhuc vacat, et in hoc corpore sumus, et haec omnia per hanc lucis viam vacat implere, currendum et agendum est modo quod in perpetuum nobis expe-diatur. Ecce nunc tempus acceptabile; ecce nunc dies salutis. Vaceamus, et videamus quam suavis est Domi-nus, et dum tempus est operemur bonum ad omnes.

Quia quod seminaverit homo, hoc et metet. Et qui

A in præsenti vita seminaverint in lacrymis, in futuro sæculo in gudio metent. Currendum est ergo nobis, non pedibus, sed vita, et moribus, ut illud possimus in hac vita conquerire, quod nobis in æternum co-gnoscimus expedire, id est, illas supradictas virtutes, charitatem videlicet, gaudium, pacem, et cæteras omnes habere in præsenti sæculo, et cum illis, et pro illis vivere possimus in futuro.

Constituenda est ergo nobis Dominici schola servitii.

Schola Græco vocabulo dicitur locus, in quo ado-lescentes litteribus studiis operam dare et ad audiendos magistros vacare solent. Unde schola vacatio interpretatur. Denique in Psalmo, ubi canimus, Vacate, et videte quoniam ego sum Dominus (Psal. xlvi), in Græco habetur Σχολαστæ. Ergo sicut in B schola pueri cum disciplina, quæ illis necessaria sunt discunt, et quæ in futuro prosint capiunt: ita et monachi in monasterii regularis schola, et quæ eos in præsenti honeste vivere faciant, et quæ in futuro felices reddant, discere sagaciter et efficaciter debent implere.

In qua institutione nihil asperum, nihil grave nos constituturos speramus. Institutio enim regularis vite volentibus cam nihil asperum habet, nihil grave. Jugum enim meum, ait Dominus, suave est, et onus meum leve (Matth. xi). Nolentibus enim, et suas vo-luntates implere volentibus omnia bona sunt aspera, omnia sunt gravia. Institutio enim dispositio, vel or-dinatio intelligitur.

Sed et si quid paululum restrictius dictante æqui-tatis ratione. Æquitas est veritas, et veritatis justitia, ratio, motus quidam animi visum mentis acuens, ve-raque a falsis distinguens. Mens hominis dum recta judicat, ratio est. Dum spirat spiritus.

Propter emendationem vitiorum. Vitia nihil sunt, Sed ubi bonitas deest, vitium est. Omnis enim na-tura opus Dei est. Opera enim quæ vitia dicuntur actus sunt, non res. Quanquam per se agere dicun-tur aliquid cum ea, et per ea totum egit diabolus, vel damnata dicuntur, cum ipse pro his damnatur; et homo cum per liberum arbitrium hiis allactus trahit ad sensu. Et ideo in futuro sæculo non erunt vitia, que in auctore suo diabolo damnabuntur, cum ille, scilicet damnatus, in gehenna. ut pec-ent homines, amplius potestatem hæc agere non D habebit.

Vel conservationem charitatis processerit. Charitas Græce, Latine dilectio interpretatur, eo quod duos illigat. Unde et Apostolus ad Colossenses ait: Super omnia autem charitatem habete, quod est vinculum perfectionis (Coloss. iii). Nam dilectio a duobus in-cipit, quod est amor Dei, et proximi. Non enim temporalis debet esse charitas, sed observata conti-nuo. Unde et alibi Petrus apostolus ait: Ante omnia mutuam in vobismetipsis continuam charitatem haben-tes (I Petr. iv). Perfecta enim charitas, et perpetuo conservata in Deum et proximum amorem comple-titur æternum.

Non illico parore perterritus refugias viam salutis.

Sicut scriptum est : *Quia qui ponit manum in aratro, et respicit post tergum, aptus non erit regno cœlorum* (*Luc. ix.*). Pavidi enim in lege non admittuntur ad prælium, ne et illi paventes pereant, et alios pavere faciant. Non enim qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvus erit. *Nemo militans Deo*, ait Apostolus, *implicat se negotiis sacerdotalibus, ut placeat illi, cui se probavit* (*II Tim. ii.*). Nam qui certat in agone, non coronatur, nisi legitime certaverit.

Quæ non est nisi angusto initio incipienda. Arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam; lata et spatiosa quæ ducit ad mortem. Sed et Dominus discipulis ait : *Contendite intrare per angustum portam* (*Luc. xiii.*). Oportet enim nos per multas tribulationes intrare in regnum cœlorum.

Processu vero conversationis et fidei. Processu dicit conversationis, augmentum virtutum, et profectum animæ, in quibus monachus quotidie augmentari debet, et crescere. Sic enim Apostolus pro nobis orans ait : *Oramus, ut ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes et crescentes* (*Coloss. i.*). Quotidie enim monachus novus, et novus effectus, de virtute crescere debet in virtutem, et quæ retro sunt obliviscens, in ea quæ priora sunt se extendere, donec ad destinatum perveniat bravium supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu Domino nostro. Nam et quod fides in homine processum, id est, augmentum, et profectum faciat, apostolorum nobis ostendunt verba, ubi Domino dicunt : *Domine, nuge nobis fidem* (*Luc. xvii.*). Fides est divinitatis confessio, et religionis solidum fundamentum. Fides est credulitas qua Deum confitemur, cultus et religio, quam illi credentes exhibemus. Dicta autem fides ab eo, quod sit illud, quod in utrosque placitum est, quasi inter Deum et hominem. Fides proprie dicitur, quando id creditur quod nondum videtur. Nam credere jam non possumus quodвидemus.

Dilatato corde. Dilatato corde dicit, id est, magnificato et spatio facto; quia quantum homo in servitio Dei proscicit, tanto lætior in præceptorum ejus amplitudine crescere satagit; ut Psalmista ait : *Viam mandatorum tuorum cucurri, dum dilatares cor meum* (*Psal. cxviii.*).

Inenarrabili dilectionis dulcedine. Inenarrabilis dulcedo dicitur illa de qua Psalmista ait : *Quam magna multitudo dulcedinis tui, Domine, quam abscondisti timentibus te, et persecisti eis, qui sperant in te* (*Psal. xxx.*). Quam et Apostolus inenarrabilem dicit, ubi ait : *Quod oculus non vidit, nec auris auditit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibus se* (*I Cor. ii.*).

Curritur via mandatorum Dei. Sicut superius de primo dictum est, Viam mandatorum tuorum cucurri, dum dilatares cor meum. Nam et Apostolus ait : *Sic currite, ut comprehendatis* (*I Cor. ix.*). Non hic cursum pedum, sed morum significat. Ambulate enim de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Sion; cursus est animæ. Sed ut iste ex-

A peditor sit cursus, castigandum est corpus; ut item Apostolus ait : *Ego sic curro, inquit, non quas in incertum. Sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobis efficiar* (*I Cor. ix.*). Et alibi ipse Apostolus ait : *Certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem servari; de reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex* (*II Tim. iv.*).

Ut ab ipsis nunquam magisterio discedentes. Ab ipsis, dicit, id est, Dei. Magisterio, id est doctrina, vel eruditione.

In ejus doctrina usque ad mortem in monasterio perseverantes. Non enim qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Monasterium etiam unius monachi habitatio dici potest. Monos enim apud Grecos solus dicitur; sterium statio vocatur. Ergo monasterium solitaria habitatio dici potest.

Passionibus Christi per patientiam participemur. Petrus apostolus ait : *Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus* (*I Petr. ii.*). Per patientiam participemur, dicit, quia in passionibus patientia necessaria habetur. Ille enim pro nobis tam patiens in passione existit, ut quasi agnus mansuetus duceretur ad victimam, et non aperiret os suum. Participemur, dicit, id est sociemur.

Ut et regni ejus mereamur esse consortes. Consortes, dicit, id est socii, hæredes, vel participes. Consortes dicitur qui sorte se jungit, sicut et concors qui corde jungit. Dictus consortes eo quod ad eum pertinet pars bonorum. Nam veteres sortem pro parte ponebant. Si enim filii sumus, et hæredes erimus. Si autem hæredes, sine dubio, et consortes erimus. Amen.

Explicit prologus.

Regula appellatur, ut beatus Benedictus ait, ab hoc quod obedientium dirigit mores. Alii vero dicunt, regula dicta, quod recte dicit, nec aliquando aliorum trahit, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi præbeat, vel quod distortum pravumque corrigit.

CAPUT PRIMUM.

De quatuor generibus monachorum.

Monachorum quatuor esse genera manifestum est. D Monachus Graeca etymologia vocatur, eo quod sit singularis. In libris collationum Alonardi, sive Alonazontai, singularis ac solitariæ vite distinctione nominati sunt. Unde consequens fuit, ut ex communitate consortii koino bisatai, cellæque ac diversoria eorum koinobia vocarentur. Istud ergo solum fuit antiquissimum monachorum genus, quod non modo tempore, sed etiam gratia primum est, quodque per annos plurimos solum usque abbatis Pauli vel Antonii duravit ætatem. Cujus etiam nunc abhuc in districtis cœnobitis cernimus residere vestigia. Itaque cœnobitarum disciplina a tempore prædicationis apostolicæ sumpsit exordium. Nam talis existit omnis in Jerosolymis illa credentium multi-

tudo, que in actibus Apostolorum ita describitur: A *docti pugnare*. Sicut in luctaminibus hujus saeculi sine agone, seu certamine, non coronatur, ita et in spirituali conversatione, et proposito sancto, nemo sine luctamine potest immarcessibilem coronam accipere, vitæque æternæ hæres existere. Semper enim perfecti athletæ sine aliquo metu, et cum magna alacritate inveniuntur in certamine. Sic ergo et perfectissimi luctatores, et continentissimi monachi de-

Primum cœnobitarum. Primum, hoc non pro temporis ordine, sed pro gratia magnitudine positum intellige. Cœnobitæ, genus monachorum, quos in commune viventes possumus appellare. Cœnobium enim est monasterium plurimorum, id est in commune viventium; quod ex Græco et Latino [in Latinum] videtur esse positum. Cœnon enim Græci communè dicunt. De hoc perfectorum numero, et vita [et ut ita] dixerim secundissima radice sanctorum, etiam anachoretarum post haec flores fructusque prolati sunt. Cujus professionis principes hos, quos paulo ante memoravimus, sanctum videlicet Paulum et Antonium, nominis [Forsan, monimus] extitisse. Qui non, ut quidam, pusillanimitatis causa, nec impatientiæ morbo, sed desiderio sublimioris prospectus, contemplationisque divinæ solitudinis secreta sectati sunt.

Militans sub regula, vel abbatte. Militans dicit, quia *militia vita est hominis super terram* (*Job vii*). Sicut et alibi scriptum est: *Fili, accedens ad serritutem Dei, sta in justitia, et præpara animam tuam ad temptationem* (*Eccli. ii*). In qua militia positi flagitare cum Propheta debemus Dominum dicentes: *Judica, Domine, nocentes me, expugnantes me. Apprehende arma, et scutum, et exsurge in adjutorium mihi* (*Psal. xxxiv*).

Secundum genus est anachoretarum, id est eremitarum. Anachorisim enim, Græce eremus dicitur. Anachoretarum genus est monachorum qui post cœnobitarum vitam deserta petunt; et ab eo quod procul ab hominibus recesserint, tali nomine nuncupantur. Ergo anachoretæ secessores interpretari possunt.

Horum qui non conversionis fervore novitio. Novitus enim compunctionis fervore coactus omnia regularia observare se promittit precepta. Sed quia hominis est disponere vias suas, et Domini est dirigere gressus suos, utrum ad perfectionis perveniat calcem ignorat homo.

Sed monasterii probatione diurna. Diurnam dicit, id est, multis temporibus, vel diebus probatam. Sicut enim in camino ignis coquendo probatur aurum; ita in monasterii claustro et regulari disciplina tribulando, bonus probatur monachus; ut sicut in diademate veri regis probatum fabricatur aurum, ita in diademate regis Christi bene probatus fabricetur monachus. Sicut scriptum est de ipsis veri regis persona: *Quasi sponsum decoravit me corona* (*Isai. lxi*). Corona enim Christi sunt omnes electi, inter quos bene probati computati sunt monachi

Didicerunt contra diabolum multorum solatio jam

Ascepsis in luctaminibus hujus saeculi sine agone, seu certamine, non coronatur, ita et in spirituali conversatione, et proposito sancto, nemo sine luctamine potest immarcessibilem coronam accipere, vitæque æternæ hæres existere. Semper enim perfecti athletæ sine aliquo metu, et cum magna alacritate inveniuntur in certamine. Sic ergo et perfectissimi luctatores, et continentissimi monachi de-

BEt bene instructi fraterna ex acie ad singularem pugnam eremi, securi jam sine consolatione alterius sola manu, vel brachio contra vitia carnis, vel cogitationum Deo auxiliante pugnare sufficient. Acies dicitur instructus ordo militum ad bellandum contra diabolum. Ex qua iste solus monachorum ordo egreditur pugnaturus. Pugna vocata eo quod primitus in bello pugnis præliari incipiebat. Nullus enim absque certamine coronabitur; neque gratia Dei deserit quemquam, si cum alacritate et bona voluntate pugnaverit contra vitia carnis. Vitia autem carnis omnibus nota sunt, sicut Apostolus ait: *Manifesta autem sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia* (*Galat. v*), et reliqua, sicut jam supra dicta sunt. Sic dixit contra vitia carnis, vel cogitationum; ac si diceret, contra vitia operis et voluntatum. Aliquoties autem sunt vitia, primum in cogitatione, post egrediuntur in opere. Aliquoties vero sunt tantum in cogitatione, et non procedunt in opere. Unde et ponderosus in lege panis Domino prohibetur offerre. Ponderosus vero est qui vitia turpiter non exerceat in opere, ab illis tamen frequenter polluitur in mente. Et quamvis opus nefarium non exerceat in cogitatione, tamen turpia vitia gestat. Contra que vitia sola manu vel brachio monachus pugnat, quia propria virtute vel operatione, quæ per brachium significatur et manum, sine fratribus administriculo, cum Domini tantum adjutorio vicit exstitit in cremo.

DTertium vero monachorum teterrium genus est Sarabitarum. Tertium dicit nigerrimum, obscurissimum, horribile, agreste vel serum. Veteres enim pro nimis fero teterrium dixerunt. Sarabitaræ autem interpretantur Rennuitæ, eo quod majorum exemplarum doctrinam sequi renuant. Emerit enim hoc teterrium et insidele monachorum genus, vel potius noxius illa plantatio rediviva concrevit, quæ per Ananiam et Saphiram in exordio Ecclesiae pullulans apostoli Petri severitate succisa est. Quæ inter monachos tam detestabilis exsecrandaque judicata est, nec a quoquam ulterius usurpata est, quandiu illius tam districtæ formido sententiæ memorie fidelium infixa duravit. Qua beatus Apostolus prædictos novi facinoris principes, non pœnitentia, non ulla passus

est satisfactione curari, sed pernicioſiſſimum germeſ A tur, et in loco pascuae collocantur. A quo iſti nec reguntur, nec collocantur, sed desideria ſua implentes turpiter in ſuis cubilibus commorantur. Ubi et pro lege tenent omnia quae operantur, et desideria ſuarum implentes voluptatum, omnia quæcunque volunt peragunt. Unde et subditur :

Qui nulla regula approbati experientia magistri, ſicut aurum fornacis. Qui nulla regula approbati, dicit, id est, nullius regule examinatione experti vel eruditii. Omnimē enim recte viventium vitæ ſine dubio regulæ ſunt vocatae. Experientia, notitia, vel doctrina, ab experimento dicta. Quarum omnium exemplar Sarabaita non imitantur ut vivant, ſed in ſuis corrupti voluptatibus resolvuntur ut pereant. Non regulari disciplina probantur ut aurum, ſed ſuis desideriis mollescent ut plumbum. Unde et sequitur :

Sed in plumbi natura molliit. Aurum enim in fornace poſitum, et fortitudinem accipit et fulgorem; ita et probus monachus in camino regulari poſitus, et fortitudinem accipit ut adverſa æquanimiter toleret, et fulgorem ut bonorum operum cunctis exemplar demonſtret. Plumbum vero in igne miſſum mollescit et deperit, ſic quando monachus reprobus in regulari disciplina poſitus tepeſcit, perit. De illo dicitur : *Tanquam aurum in fornace probavit cum Dominus (Sapien. iii).* De iſto autem : *Quia tepidus es, incipiam te eromere de ore meo,* dicit Dominus (Apoc. iii). Unus auri fulgore recepto cum Christo regnaturus ascendit in celum, alter in plumbi natura molliit cum diabolo cruciandus descendit ad tartarum. Unus virtutibus auctus crescit in melius, alter tepidus factus decrēſcit in pejus. Unus pollet virtutibus ſacris, alter tepeſcit ſæculi curis. Unus veraciter monachi nomen portat, alijs falsatoris monachi nomen geſtat propter tonsuram. Unde et sequitur :

Adhuc operibus ſervantes ſæculo fidem mentiri Deo ver tonsuram noſcuntur. Ille enim fidem ſæculo ſervat, qui ea quæ ſæcularis egit in habitu monachi poſitus agere non ceſſat. Quid est enim adhuc operibus ſervare ſæculo fidem, niſi ea facere in monaſterio monachum, quæ egit in ſæculo adhuc in ſæculari habitu poſitus. ſæculo fidem ſervat, quia ejus voluntatem facere non ceſſat; ſæculo fidem ſervat, quia ſe nec desiderio, nec cogitatione, nec opere ab illo ſeparat; ſed tantum per tonsuram et religionis habitum Dei ſeſe mentitur filium. In habitu enī et religione exterius a neſcientibus videtur eſſe monachus, operibus tamen a ſcientibus Domino videtur eſſe mentitus. De talibus enim Dominus ait : *Videbitis eos in reſtibus oviū, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, a fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. vii).*

Qui bini aut terni, aut certe singuli ſine pastore, non Dominicis, ſed ſuis inclusi oviliibus pro lege eis eſt desideriorum voluptas. Sine pastore dicit, id est ſine abbate, qui in monaſterio vicem Christi videatur agere, qui dixit : *Ego ſum paſtor bonus, qui paſco oves meas, qui cognosco meas, qui cognoscant me meæ (Joan. x).* Et quia pastorem non habent, non in Dominicis, ſed ſuis inclusi oviliibus manent. Domini enim ovilia ſanctorum monachorum ſunt moaſteria, qui recte a ſummo paſtore Christo regun-

A tur, et in loco pascuae collocantur. A quo iſti nec reguntur, nec collocantur, ſed desideria ſua implentes turpiter in ſuis cubilibus commorantur. Ubi et pro lege tenent omnia quae operantur, et desideria ſuarum implentes voluptatum, omnia quæcunque volunt peragunt. Unde et subditur :

Cum quidquid putaverint vel elegerint, hoc dicunt sanctum; et quod non voluerint, putant non licere. Quicquid putaverint, dixit, non quidquid auctoritate divinarum Scripturarum vel exemplis probaverint patrum. Cum quibus enim voluerint jejunia ſolveſe ſolvunt, qui dicunt, Bonum, et sanctum eſt pro hoſpite jejunia ſolveſe. Illis autem quibus noluerint humanitatem exhibere, Non nobis licet jejunium hoſtie ſolveſe. Aliter putant in cordibus suis, et eligunt B in mente ſua potius ſolitaria vitam ducere, quam cum aliis ſub regulari disciplina manere. Dicentes, Sanctius eſt ſecura mente et ſecreta diviſim vivere, quam aut aliis irrogare aut ab aliis irrogatam regularem recipere disciplinam. Nescientes scriptum : *Væ ſoli, quia cum cediderit non habet ſublevantem (Eccl. iv).* Multa enim pericula ſunt ſolitario proxima. Primum quia ſibimetipsi in omnibus actibus ſui placet, et nullum alium habet qui opus ejus probet. Deinde quæque illi vitia abundant, quæque virtutes deſint, non cognoscit. In quo humilitatem ſuam probet neminem habet, obedientiam fratri non impendit, in jejunis patientiam non oſtentat. Melius eſt ergo monacho ut vivat in monaſterio cum disciplina unius patris multorumque conſortio, et ab alio diſcat humilitatem, ab alio patientiam; unus enim ſilentium, alter docet mansuetudinem: non faciat quod vult; comedat quod jubetur; habeat quantum acceperit; operis ſuī pensam perſolvat; ſubſiciatur cui non vult. Lassus ad ſervitium veniat, ambulansque dormitet, nequid expleto ſonno ſurgere compellatur. Paſſus injuriam taceat.

Quartum vero genus eſt monachorum, quod nominaſtur gyro vagum, qui tota vita ſua per diuersas provincias trinitate aut quaternis diebus per diuersorum cellas hoſpitantur, ſemper vagi et nunquam ſtabiles. Gyro circuitus dicitur. Ergo gyro vagus dicendus eſt ille qui vagus atque vagando aliorum cellas pariterque casas circuit. Ipsi et alio nomine Circilliones vocantur, qui ſub habitu monachorum hac illaque vagantur, venalem circumferentes hypocrisin. Circumeunteſe provincias nuſquam miſſi, nuſquam fixi, nuſquam ſtanteſe, nuſquam ſedenteſe; ſemper et ubique.

Propriis voluptatibus et gulae illecebris ſervientes. Illecebrae dicuntur delectationes illicite, luxurioſe, voluptuoſe, ſive turpiſſimæ, in quibus mollis et diſſolutus monachus frequenter involvitur.

Et cum ſint iſti per omnia deteriores Sarabaitis, de illorum omnia miserrima conuerſatione melius eſt ſilere, quam loqui.

CAPUT II.

Qualis debeat eſſe abbas.

Qualitatē enim boni paſtoris in ſubsequentibus ostendere volens beatus Benedictus præmisit, di-

cens : Qualis debet abbas esse? Cui respondendum A docere; sed ejus doctrina cum præceptis Domini debet in omnibus diligentissime concordare. A præceptis enim Domini debet accipere in omnibus, de quibus discipulos suos vult docere. **Aut constituere;** constituere dicit, diffinire, vel modum ponere, quod extra præceptum Domini ab abate fieri non debet. Modus enim et diffinitio abbatum secundum Domini in omnibus debet fieri præceptum, ne aut remissive mergat in laqueum; aut nimium abstinentes in nocivum compellat murmurum. Abbatis ergo constitutio in via regia rectum facere debet gressum; ne si plus fecerit, gregem suum laborare in ambulando defectionis sustineat detrimentum. Et si remissius quam decet nutriverit cum, luxuriose vivens labatur in tartarum. **Vel jubere;** jubere dicit, B præcipere, vel imperare, quæ ab abate extra præceptum Domini fieri non debent. Si enim quæ secundum Domini præcepta sunt discipulis precipiens imperaverit, et ab illis gratiam, et a Domino mercedem recipiet sempiternam. Si autem quod extra præceptum Domini sit imperando præcepit, et discipulis damnum, et animæ sue ingerit detrimentum. Et ideo nihil quod extra præceptum Domini sit, debet aut docere, aut constituere, vel jubere.

Abbas, qui præesse dignus est monasterio, semper meminisse debet quod dicitur. Dicitur enim et vocatur abbas, id est pater. Si enim pater est, paterno more filios, id est, monachos suos nutriat, paterno more diligat, et cum necesse fuerit, paterno more castiget, arguat, obsecrat, et cum increpatione corripiat. Et si necessario excommunicationis canterium, vel virgarum adhibuerit flagellum, non animi odio, sed hoc faciat amore paterno, non causa vindictæ, sed amore justitiae. Scriptum est enim: *Juste quod iustum est exsequeris* (Deut. xvi). Et quia justus Dominus justitiam diligit; abbas, qui in monasterio ejus vices videtur agere, justitiam debet amare.

Et nomen majoris factis implere. Multi namque abbatum gaudent habere nomen majoris, id est abbatis, sed tamen sudorem timent adire laboris. Appelunt gloriam temporalem, et non pro mandato exercere laborem. Et si contigerit eos fratribus exhortationis proferre sermonem pro vana gloria, id agunt non pro æterna mercede. Qui ergo vult præceteris nomen majoris habere, in bonis operibus præceteris debet sudare. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.

Christi enim vices agere in monasterio creditur, quando ipsius vocatur prænomine, dicente Apostolo: *Acceptistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, pater.* Tunc enim abbas in monasterio vicem Christi agit, quando gregem sibi commissum provide et juste regit, quando cuncta quæ disponenda sunt recte disponit, temperate quæ agenda sunt agit, catholice quæ docenda sunt docet. Operatur quæ operanda sunt, et cum discretione quæ judicanda sunt judicat, et misericorditer quæ relaxanda sunt relaxat, et totum sibi gregem commissum in charitatis dilectione conglutinat, et totum, velut pater unicum filium, amat, et tunc juste et rationabiliter pro nomine Christi fungens, ab omnibus, velut a filiis abba pater vocatur.

Ideoque abbas nihil extra præceptum Domini (quod absit) debet aut docere, aut constituere, aut jubere. Omnis enim doctrina duobus modis consistit, verbis videlicet et exemplis, sicut idem beatus Benedictus in subsequentibus ait: Cum aliquis, inquit, suscipit nomen abbatis, dupli debet doctrina suis præsesse discipulis. Ergo nihil, quod extra præceptum Domini sit, in hac dupli doctrina debet abbas docere. Scripturarum etenim divinarum plenitudo et exemplis patrum referta, et verbis doctorum est plena. Non ergo quod extra præceptum Domini sit debet

A docere; sed ejus doctrina cum præceptis Domini debet in omnibus diligentissime concordare. A præceptis enim Domini debet accipere in omnibus, de quibus discipulos suos vult docere. **Aut constituere;** constituere dicit, diffinire, vel modum ponere, quod extra præceptum Domini ab abate fieri non debet. Modus enim et diffinitio abbatum secundum Domini in omnibus debet fieri præceptum, ne aut remissive mergat in laqueum; aut nimium abstinentes in nocivum compellat murmurum. Abbatis ergo constitutio in via regia rectum facere debet gressum; ne si plus fecerit, gregem suum laborare in ambulando defectionis sustineat detrimentum. Et si remissius quam decet nutriverit cum, luxuriose vivens labatur in tartarum. **Vel jubere;** jubere dicit, B præcipere, vel imperare, quæ ab abate extra præceptum Domini fieri non debent. Si enim quæ secundum Domini præcepta sunt discipulis precipiens imperaverit, et ab illis gratiam, et a Domino mercedem recipiet sempiternam. Si autem quod extra præceptum Domini sit imperando præcepit, et discipulis damnum, et animæ sue ingerit detrimentum. Et ideo nihil quod extra præceptum Domini sit, debet aut docere, aut constituere, vel jubere.

Sed jussio ejus, vel doctrina, fermentum divinæ justitiae in discipulorum mentibus conspergat. Fermentum enim a fervore nomen accepit. Quod hoc in loco charitatis significat dilectionem, quæ ad amorem divinæ justitiae fervore facit, et excitat mentes; donec ad tantam eos dilectionis perfectionem perducat: ut nihil eis, præter creatorem suum diligere libeat. Ergo jussio, vel doctrina abbatis in monachorum mentibus fermentum debet conspergere charitatis, ut nihil terrenum sapiant, nihil vanum diligant, nihilque caducum concepiscant; sed divinam semper amantes, tenentesque justitiam ad Redemptorem suum, et ad supernam festinent descendere patriam.

D Memor sit semper abbas, quia doctrinæ suæ, vel discipulorum obedientiæ, utrarumque rerum in tremendo judicio Dei facienda erit discussio. Hæc verba non indigent expositione, sed potius abbatibus, et monachis fortissimum incutiunt pavorem. Abbatis enim doctrinæ in hoc erit in tremendo judicio discussio, utrum de Sanctæ Trinitatis mysterii fideli dogmate docuit, et utrum, quæ secundum Domini præceptum discipulos agere præcepit, prior ipse complevit, et quæ in aliis arguens emendavit, prius in seipso corrixit. Discipulorum enim obedientiæ in hoc illo die tremendo erit facienda discussio, utrum vestigia Domini sequentes humilia, utrum se sub manu abbatis sui facti obedientes usque ad mortem, et omnia, quæ illis ab abate imperata sunt, obedientes impleverunt pro amore Christi, et velut Christo, cuius vices abbas agit in monasterio, obedierunt suo abbati ex corde; quia scriptum est: *Quia qui vos audit, me audit* (Luc. x). Et alibi: *Obedite parentibus vestris in Domino* (Ephes. vi; Hebr. xiii).

Sciatisque abbas culpa pastoris incumbere, quidquid

in oribus paterfamilias utilitatis minus potuerit inve-
nire. Hæc enim sententia abbatibus multam fuisse
formidanda , nisi a subsequenti sententia fuisse sa-
lubriter temperata, qua dicit :

Tantum iterum erit liber. Id est, in tantum a culpa
immunis erit, ut :

Si inquieto, vel inobedienti gregi pastoris fuerit
omnis diligentia attributa, et morbidis eorum actibus
universa fuerit cura exhibita. Omnem diligentiam
abbas monachis suis tribuit, quando eos moribus sa-
ceris componit, verbis convenientibus et operibus
sanctis instruit. Universam curam exhibet, quando
eis quæ necessaria sunt animabus et corporibus,
in quantum valet, ministrat. Diligentiam illis pariter
exhibet et curam, quando illos internis sanctis vir-
tutibus exornat; et externis rerum substantiis tem-
peranter gubernat, quando pro exterioribus rebus
interiorem curam non deserit, et pro interiori solli-
citudine exteriorem providentiam non relinquit; sed
in utroque temperatus existens, et diligentiam ani-
marum, et curam illis exhibet corporum.

Pastor eorum in judicio Domini absolutus, dicat
cum Propheta Domino : Justitiam tuam non abscondi
in corde meo : veritatem tuam et salutare tuum dixi.
Voluntas enim abbatis talis debet esse ut, quando
potest prodesse, a prædicationis sermone non ces-
set. Debitum quippe illi est superni patris gloriam
per vocem prædicationis ostendere; quanta in hujus
vita itinere temptationum antiqui hostis lateant aperi-
re; et subditorum mala, quæ tolerare non debet,
leniter cum magna zeli asperitate corrige; ne, si
minus contra culpas accendatur, culparum omnium
reus ipse teneatur. Ipse tamen abbatis sermo, qui
propter justitiam, veritatem sit, et salutem, ali-
quando debet subjectorum vitia durius increpare,
aliquando leniter arguere, et quæ, vel quibus, quan-
do, vel qualiter dicat subtili indagatione discerne-
re, et unicuique secundum modum culpæ, cum
discretione tamen, et tranquillitate mentis, judi-
cium imponere. Sit abbas necesse, ut Paulus apo-
stolus ait, potens exhortari in doctrina sana, et
eos qui contradicunt arguere. Clavis enim aper-
tionis est, sermo correctionis, quia increpando cul-
pam detegit, quam sepe nescit ipse etiam qui per-
petravit. Sunt, et erunt plerique monachi, qui per
ignorantiam committere culpas non desinunt, et
ideo commissas non plangunt, sed potius contra
corripiente proacriter contemnentes insurgunt, et
sui proterve admonitionem abbatis spernunt. De
quibus et subditur :

Ipsi autem contemnentes sperrerunt me. Tunc enim
mali monachi bonum abbatem suum contemnentes
sperrunt, quando præceptis ejus humiliter non obe-
dint, quando salutaria mandata ejus humiles non
custodiunt; sed superbi etiam reprehendunt; quando
ea quæ jubentur implere despiciunt, et quæ non ju-
bentur implere impudici contendunt; quando in
agendis operibus pigri et tepidi, vel etiam desi-
dosi, et in actibus suis murmurosi efficiuntur pa-

A riter et querulosi. Debent enim subjecti abbati suo,
velut membra capiti suo deservire, et præcepta ejus
velut imperium Domini summio amore custodire, et
correctionem o! jurgationis suis negligentiis ascri-
bere, non abbatis severitatem aut disciplinam re-
prehendere.

B Et tunc demum inobedientibus curæ suæ qvibus
pæna sit eis prævalens ipsa scilicet mors. Quæ primis
inobedientibus hominibus prævaluuit in paradiso, ipsa
nunc domum inobedientibus monachis quotidie præ-
valet in mundo. Reliquerunt enim in paradiso per
inobedientiam Adam et Eva Domini præcepta; et
tunc primum prævaluuit illis fortiter mortis æternæ
poena. Sed Dominus noster Jesus Christus, qui per
prophetam suum dixit : Ero mors tua, o mors, se-
metipsum exinanivit, formam servi accipiens, factus
obediens usque ad mortem (Osee xiii; Philipp. ii),
imperium mortis destruxit, et a cordibus obedienti-
um misericorditer illam illuminavit, et poenam il-
lis funditus extinxit. Sed tunc demum in obedien-
tibus ovibus, id est, monachis, qui abbatis sui, imo
Domini Salvatoris relinquentes præcepta, sua co-
nstantur implere desideria, poena sit prævalens ipsa
mors; ut recte de illis dicatur : Sicut oves in in-
forno positi sunt, mors depascat eos (Psal. xlvi).
Merito enim qui boni magistri præcepta contemnuunt
talem mercedem recipiunt.

C Ergo cum aliquis suscipit nomen abbatis, dupli
debet doctrina suis præesse discipulis, id est, omnia
bona, et sancta, factis amplius quam verbis ostendere.
Caput namque sunt subjectorum cuncti qui præsunt,
ut recta pedes valeant itinerâ carpere, per hoc pro-
cul dubio prius caput debent incedere. Necesse est
ut abbas, qui verbis subditos prædicat, vivendo eis
vestigia honestæ actionis ostendat; et cum verba sanctæ
prædicationis dicit, prius in studio honestæ actionis se-
metipsum evigilet, prius semper sublimia facta
exerceat, et tunc ad bene vivendum alios sollicitos
reddat. Prius se districta animadversione corrigit,
et tunc aliorum vitam loquendo componat. Prius
puniire propria fletibus curet, et tunc aliorum delicta
puniendo denuntiet. Et antequam verbis ex-
hortatione insonat, omne quod locuturus est ope-
ribus clamet. Illa namque vox libentius auditorum
cor penetrat, quam dicentis vita commendat; quia,
quod loquendo imperat, ostendendo adjuvat ut fiat.

D Ut capacibus discipulus mandata Domini verbis
proponere. Subaudis debet. Ut enim adverbium hoc
in loco pro et coniunctione posuit. Capacibus dixit, id
est, memoriosis, accomodatis, vel intelligibilius,
qui ea quæ a magistris audiunt velociter capiunt,
memoriter retinent, et operibus complent. Propo-
nere dixit, id est anteponere; quia capaces et sim-
plices discipuli, quæ prius vivaciter de præceptis
Domini intelligentes audiunt, postea sagaciter im-
plere contendunt.

E Duris vero corde, et simplicioribus. Duris corde
dicit, id est contumacibus, rigidis, vel incorrigibili-
bus. Simplicioribus autem illitteratis, et pene nullam

in Scripturis divinis vel memoriam, vel intelligen- tiam, habentibus.

Facias suis divina præcepta monstrare. Ille ergo, ut beatus Gregorius ait, debet ad exemplum bene vivendi cæteris præesse, qui cunctis carnis passionibus moriens jam spiritualiter vivit; qui prospera mundi postpositus; qui nulla adversa pertimescit; qui sola interna desiderat; qui ad aliena concupiscentia non ducitur, sed propria largitur; qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat; qui ita se imitabilem cæteris in cunctis quæ agit insinuat; qui sic studet vivere, ut monachis suis in omni vita sua bonum exemplum valeat demonstrare; qui lacrymas quas vult a suis auditoribus fundi prius ipse fundat, et sic eos compunctione sui cordis accendat. Et sicut bene operantes subditos honore superat, ita etiam factis et vita transcendat.

Omnia vero quæ discipulis docuerit esse contraria in suis factis judicet non agenda. Docet enim crapulam, ebrietates et curas hujus sæculi, et omnia simul vitia, atque peccata discipulis esse contraria, a quibus omnibus necesse est ut ille prius se abstineat, et sic alios abstinere operibus et verbis edoceat. Ad hoc enim eligitur abbas, ne dicta sua factis evanescat. Qui enim ad hoc eligitur, ut aliorum culpas corrigat, cavere debet, ne ab aliis reprehendenda committat. Non enim debet prædicationis officium suscipere, qui nescit cæteros bene vivendo praereire. Prius ergo abbas pravis operibus omnimodis alienus existat, et sic alios firma auctoritate coerceat. Necesse enim est ut esse mona studeat manus, qui diluere sordes aliorum curat, ne tacta quæque deterius inquinent, si sordida insequens luctum tenet. Hinc per prophetam dicitur: *Mundamini, qui fertis vasa Domini (Isai. LII).* Domini etenim vasa ferunt abbates, qui proximorum animas ad interna sacraria perducendas in suæ conversionis fide suscepserunt. Apud semetipsos ergo, quantum debeant mundari, conspiciant qui ad æternitatis templum vasa viventia in sinu proprie sponsonis portant. Ergo quod non faciendum prædicat abbas, ipse non faciat; et quod faciendum prædicat, prius ipse necesse est operibus impletat.

Ne aliis prædicans ipse reprobis inveniatur. Aliis D prædicans præparator ipse reprobis invenitur, quando aliud loquitur, et aliud operatur. Aliud sermonibus, aliud vero exercet operibus. Quod enim aliis prædicat operandum ipse piger efficitur ad exercendum. Verbo viam rectitudinis ostendit, sed ambulare per eam negligit. Ad prædicandum alacer, ad operandum efficitur piger. Aliis tenendam prædicat viam justitiae, ipse se non vult salutari subdere disciplinæ. Cui recte convenit, quod subditur.

Nequando dicat illi Deus peccanti: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum (Psal. XLIX). Nec ad unumquemque pertinet quod prædicat aliis, et ipse non operatur quod prædicat. Osenim debet esse justum, quod justitias Domini enar-

A rare, et sanctum audeat assumere testamentum. Qui enim quæ prædicat implere dissimulat, et quæ facienda judicat implere non cessat, nec justitias Domini enarrare, nec sacrosanctum in prædicatione officium debet assumere testamentum. Scriptum est enim: *Non est digna laus in aure peccatoris (Eccl. xv).*

Tu vero edisti disciplinam, et projecisti sermones meos post te. Tunc enim subditus odit disciplinam, quando ad correctiones justas iniqua præsumptione remurmurat. Sicut scriptum est: *Stulti enim despiciunt disciplinam.* Tunc autem sermones Domini post se projicit, quando abbatis sui, vel seniorum suorum jussionibus justis obedire contemnit. Prælatus autem sanctam disciplinam odit, quando secundum regularia præcepta vivere contemnit, Scripturæ divinæ obliviousus, quæ dicit: *Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias, et audi consilium, et suscipe disciplinam, ut bene sit tibi (Prov. III; Prov. XIX).* Vita etenim regularis tenentibus eam, disciplina est salutaris. Post se sermones Domini prælatus project, quando quæ de divinis scripturis subditis prædicat implere ipse dissimulat. Qui enim curiose aliena increpare festinal delicta, necesse est ut sua provide considerans per poenitentiam damuet peccata, ne, dum alienum minimum publice corripit delictum, suum inanis tanquam aurum abscondat peccatum. Nam sunt nonnulli qui aliorum semper ante oculos habent errata, sua autem pro nibilo ducunt, et in oblivionem ponunt, et post dorsum projiciunt delicta. De quibus et aperte sequitur:

Ei qui in fratri oculo festucam ridebas, in tuo trabem non vidisti (Matth. VI). In fratri oculo festucam abbas videt, sed in suo trabem non videt, quando vel minimas subjectorum suorum culpas publice et exaggerando judicat, et sua majora parvipendens occultat, et emendare dissimulat. In fratri oculo festucam videt, quando in corde alterius iracundiae, pigrice, somnolentie, et cæterorum talium vitiorum esse vitium reprehendit; in suo trabem non videt, quando odii, ebrietatis, superbiæ, et similiū talium crimen abbas habens in corde habere se minime recognoscit, quando in aliorum cordibus levia, quæ increpanda sunt, cernit et arguit, et quæ in corde suo sunt gravia, nec videt, nec corrigit.

Non ab eo persona in monasterio discernatur. Non enim personarum acceptor est Deus (Act. X), sed in omni gente in his qui timent eum, acceptum est illi. Et ideo ab abate in monasterio persona non discernatur, nec accipiatur; quia a Deo nec discernitur persona hominis, nec accipitur, sed tantum opera bona et accipit, et approbat. *Accipere enim personam in iudicio non est bonum,* dicit Salomon (Prov. XVIII). Et in Levitico scriptum est: *Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis, nec consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judicabis proximo tuo (Levit. XIX).* Postquam vero ad monachatus de sæculo quis venerit habitum, sive liber fuisset antea, sive servus, sive

pauper, sive dives, sive nobilis, sive ignobilis, non A est ab abba e discernenda, sed unumquemque secundum vitæ suæ debet vel castigare, vel amare meritum.

Non unus plus ametur quam alius, nisi quem in bonis actibus aut obedientia innenerit meliorem. Merito ab abbe suo monachus ceteris plus amatatur, qui in bonis actibus et obedientia melior ceteris inventur. Juste etenim ille ab homine diligitur homo, qui bonis operibus et sancta obedientia honoratur a Deo. Necessè est, inquam, ut amore tali diligatur homo, qui ab immortali diligitur Deo. Pro enim Dei amore se talis monachus præ omnibus obedientiæ subdit, et in bonis omnibus actibus exercet; et ideo ab abbe præ omnibus merito diligitur et amatatur.

Non convertenti ex servitio præponatur ingenuus, nisi alia rationabilis causa existat: Quod si ita justitia dictante abbe visum fuerit, et de cuiuslibet ordine id faciat. Sin alias, propria teneant loca. Quod autem dicit, non præponatur ingenuus servo, subintelligitur, in ordine, vel ministerio. Non propterea, quia ingenuus est, aut superiorem ordinis teneat locum, aut præpositi, vel decani teneat ministerium, nisi alia rationabilis causa existat. Rationabilis enim causa est ut is, qui in Ecclesia melius potest cantare et legere, vel omne officium implere, tali congruo constituantur loco, ut digne possit illud implere officium. Et si ita est intelligentia rationali prædictus, et verbo, et operibus eruditus, ut decanus posset esse, vel præpositus, nihil illi vel ingenuitas officiat, vel servitus. Sed si rationabilis exigit causa, et in ordine constituantur superior, et in monasterio prior. Haec autem non tantum de ingenui vel servili ordine faciendum est, sed de cuiuslibet ordine, id est, sive de priori, sive de minori, sive de sacerdotali, sive de levitarum, vel reliquorum ordine id faciat. Sin autem propria teneant loca, id est, propter potentiae vel ingenuitatis dignitatem alter non præponatur alteri, sed unusquisque in quo ordinis loco venit, in ipso permaneat.

Quia sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus. Omnes in Christo unum sumus, dicit, id est unum corpus Christi. Sic enim alio loco Paulus apostolus ait: *In uno spiritu omnes nos, et in uno corpore baptizati sumus, sive Iudei, sive gentiles, sive servi, sive liberi. et omnes in uno spiritu potius sumus* (*Ephes. iv, 4, 16*; *I Cor. xii*; *I Tim. ii*). Deus autem Dei Filius, qui homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis perducere omnem sexum, omnem ætatem, omnem conditionem, de universo genere humano redemit, et ex illis corpori suo electorum numero sociavit, et ideo in Christo, sive servi, sive liberi omnes unum sumus.

Et sub uno Domino æqualem servitutis militiam bajulamus. Bonorum enim monachorum in hoc præsenti sæculo vita in Christi est semper posita servitutis militia. Unde et beatus Job ait: *Militia est vita hominis super terram* (*Job. vii*). Quia sub uno

A Domino æqualiter bajulamus: quia quamvis æqualiter non vivimus, jugum Domini suave et onus ejus leve in regulari vita degentes æqualiter promisimus et sustinemus. Quæ regularis vita, quæ hic vocatur militia, ab omnibus monachis æqualiter est tenenda, et nec a servis, nec a liberis, nec a prioribus, nec a minoribus aliquando licenter est violanda. Et si propter fragilitatem humanam ab ea contingit deviari, a quoquam una emendetur necesse est penitentia, et una teneatur in omnibus disciplina. Unde et aperte sequitur.

Quia non est personarum acceptio apud Deum (*Act. x*). Nos personas accipientes discernimus, quia venientes in hoc sæculum deseretas eas invenimus. Deus autem qui universos in initio de uno homine et

B una conditione creavit, personas nec accipit, nec discernit, sed unumquemque secundum opora sua vel damnat, vel justificat. Injustos autem juste, et merito damnat. Justos vero misericorditer, et gratuitò justificat. Quos in pravis operibus superbe viventes invenit, humiliat, et condemnat. Quos autem in bonis actibus humiliter viventes invenit, remunerat, exaltat. Unde et hic sequitur:

Solummodo in hac parte apud ipsum discernimur, si meliores aliis in operibus bonis et humiles inveniamur. In his duabus rebus semper elec*i* a reprobis discernuntur, id est, in vera cordis humilitate, et boni operis actione. Capit*us* enim et corporis, id est, Christi et Ecclesiæ vox est in Psalmo: *Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta* (*Psal. xlvi*). Non ergo discernit Dominus a personis personas, id est, a servis ingenuis, sed ab operibus discernit opera, et a meritis merita, ut unicuique secundum proprii laboris opera tribuat et præmia. Nam et illos, quos in bonis operibus et virtutum meritis invenierit meliores, et puritate cordis ceteris humiliores, cum præriorum discretione congruas in regno coolorum tribuet mansiones. Quam virtutum omnium matrem in omnibus abbas tenere debet discretionem, et non personas discerne, sed uniuscujusque merito approbare, et omnes secundum merita operum sincero corde diligere. Unde et sequitur:

Ergo æqualis sit ab eo omnibus charitas; una præbeatur in omnibus, secundum merita, disciplina. In hoc enim æqualis debet esse ab abbe omnibus charitas, ut in dilectionis habitu non discernat personas. Æqualiter enim debet de nobili diligere monachos, æqualiter de servili conditione creatos. Sic itaque singulorum debet discernere merita, ut alteri alteram non præponat personam. Et si unam eamdemque ingenuitas vel servitutis persona commiserit culpam, unam eamdemque sustineant disciplinam. Non enim honoris gratia aliis in penitentia levigetur, aliis vero despectionis causa gravetur. Sed ita ab abbe censura judicij temperetur, ut non una persona levius, altera gravius judicetur.

In doctrina namque sua abbas apostolicam debet illam semper formam serrare, in qua dicit: Ir-

gue, obsecra, increpa (*II Tim. iv*). In hac itaque A dirus, magnus, vel dignus intelligitur. Quod autem dicit, pium patris ostendat affectum, subauditur, in se habere. Aliter dirum magistri dicit magnitudinem, vel terrorem increpationis, quae erga subditos magister exhibet, ut sanentur. Quod dirum, id est, quia terror non olim, sed habere in se pii patris necesse est ostendat affectum. Non enim in delinquentes discipulos terror de odii somite, sed de pii patris procedere debet amore. Ut errantes magistri terror providus corrigat, et bene agentes pius patris amor resoveat. Unde et apta expositio beati Benedicti in superiori sententia, qua dicit: Argue, obsecra, increpa, lucidissime subditur. Ait enim de argutione: *Id est indisciplinatos, et inquietos debet dirius arguere.*

B Ait de obsecratione: *Obedientes autem, et mites, et patientes, ut in melius proficiant obsecrare.*

Ait de increpatione: *Negligentes et contemnentes, ut increpet, et corripiat admonemus.* Nulla, ut aritor, lucidior expositio in hac Apostoli, quam beatus Benedictus fecit, poterit inveniri sententia.

C *Neque dissimulet peccata delinquentium.* Non enim dissimulanda sunt peccata delinquentium, ne subditorum noxia diu protelentur delicta. Quam citius enim peccatoris emendanda fuerit culpa, tam citius consequitur et veniam. Celeriter ho lie abbas culpam manifestam emendat unam; cras sine dubio quam emendare beat habebit alteram. Ergo non tardans dissimulet emendare, quasi nesciens, quem tam grandis animarum regiminis premit fascis.

Sed mox ut cœperint oriri, radicitus ea, ut prævalet, amputet. In ortu suo radicibus amputanda sunt vitia, vel peccata, ne, fixis firmatisque radicibus, noxios ramos mittant, et in ramis mali operis fructus ferant. Radicibus amputare peccata, vel vitia jussit, sed tamen ut prævalet dixit. Non enim quantum volumus amputare peccata, vel vitia valemus, sed quantum cum Domini adjutorio possumus amputare peccata delinquentium, festinemus.

D *Memor periculi Heli sacerdotis de Silo* (*I Reg. 11*). Quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semet ipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Pro iniquitate enim filiorum suorum damnatus est, quia non eos severitate, et auctoritate Pontificis increpavit; sed mansuetudine paterna lenivit. Quæ sententia vigilanter ab Abbatibus est timenda, ne forte cum plus quam decet, leniter subditorum suorum palpaverint culpas, a districto judge damnationis feriantur sententia.

Et honestiores quidem, atque intelligibiles animos, prima, vel secunda admonitione verbis corripiat. Honestiores dicit, honorabiliores. Honestus dicitur, quasi honoris status, eo quod nihil habeat turpitudinis. Intelligibiles, ratione capaces, qui ea quæ audiunt a magistris intelligunt, et operibus implero contendunt. Quod si in aliquibus rebus excesserint; quia non est homo qui vivit et non peccet, secun-

dis temporis temporibus tempora, terroribus blan-
dimenta Ac si diceret: temporibus argutionis misce tempora obsecrationis, et temporibus obsecrationis misce tempora increpationis. Et cum peccatrix anima increpationibus magistri rigidis justisque fuerit territa, addantur illi paterno amore, ne in desperationis mergatur foveam, et blandimenta. Hinc et beatus Gregorius ait: *Miscenda est ergo lenitas cum severitate.* Faciendum quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Omnis enim ab abate sagaciter exhibenda est cura, ne aliqua ex ovibus ejus pereat. Unde et subditur:

Dirum magistri, pium patris ostendat affectum. Dirum magistri, dicitur gravitudo ejus, vel magnitudinis, aut dignitas grandis honoris. Aliquoties enim

dum Domini praeceptum, secundo eos verbis ad monere praecepit, quia eos taliter emendari credidit.

Improbos autem et duros corde, ac superbos vel inobedientes, verborum, vel corporis castigatione in ipso initio peccati coercent: sciens scriptum, Stultus verbis non corrigitur (Prov. xviii). Et iterum: Percute filium tuum virga, et liberabis animam ejus a morte (Prov. xxii). Improbos, imprudentes dicit, probitatem carentes. Duros autem, pertinaces, vel contumaces, et incorrigibiles. Istos autem, ac superbos, et inobedientes, verborum vel corporis castigatione in ipso initio peccati coercere debet, ne peccati malum crescat in altum, et cum consummatum fuerit, auctori suo mortis generet fructum, quia scriptum est: Peccatum cum consummatum fuerit, general mortem. Castigatio autem, et in excommunicatione, et in verbis, et in verberibus intelligitur. Coercent, dicit, id est compescat, refrænet, vel reprimat. Et quia scriptum est: *Stultus verbis non corrigitur (Prov. xviii)*, necesse ut exhibeat ei corporis castigatio in excommunicatione. Et si adhuc necesse fuerit, exhibeat et in verberibus virga, quia scriptum est: *Percute filium tuum virga, et liberabis animam ejus a morte*. Melius enim ut hic patris percutiatur virga, quam inferni male damnatus sustineat poenam. Melius hic ad modicum patris correctionem sustineat, quam in inferno perpetuo damnatus gemat. Correctio enim patris in modico videtur esse amara, sed dulcissimos fructus in futuro generat patienter sustinentibus eam.

Meminisse debet semper abbas quod dicitur, et scire, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Ne super bene viventes superbia elatus se extollat, et vitiouse viventes despiciat. Meminisse debet semper abbas quod dicitur, id est, memorare quia fragile sūg̃mentum est, et de molli terrae luto plasmatus. Et ideo fragilitatis suae semper timeat lapsum; et sic humiliter, et cum discretione alienum damnet peccatum. Aliena occulta indagatione sagaci perquirat, et inventa discrete atque cautissime feriat. Tentato vero condoleat, timens ne aliquando tentatus et ille succumbat. Audiat Apostolum dicentem: *Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis: considerans te ipsum, ne et tu tenteris*. Ac si diceret: Cum displicet ex aliena infirmitate quod conspicis, pensa quod es. Et memento quod dicitur: dicitur enim abbas, id est pater. Si vere pater est, amore paterno diligit filios suos, id est monachos suos, et talem se exhibeat natis, ut ametur et timetur ab illis. Ametur a bonis, timeatur a pravis. In eademque una abbatis persona, et pia matris viscera, et districta patris debet inesse censura; ut quos amore nutrit materno, corrigat rigore paterno. Et quibus matris sugenda præbet ubera, sub patris teneat disciplina. Hinc beatus Gregorius ait: Curandum quippe est ut rectorem subditis et matrem pietas, et patrem exhibeat disciplina: et tales se qui

A præsunt exhibeant, quibus subjecti occulta sua prodere non erubescant, ut cum temptationum fluctus parvuli tolerant, ad patris mentem quasi ad matris sinum recurrent. Nam et illud scire debet abbas quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Cui enim plus in cura regiminis commendatur, ab eo requiri ratio plus exigitur. Quantos enim unusquisque abbas in sua accipit monachos gubernatione, de tantis redditurus est Domino rationem. Et si bene vivendo se salvuni fecerit, et illos bene, et juste rexerit, de sua salute gratiam, et de omnibus illis mercedem a Domino recipiet sempiternam.

Sciatque quam difficultem et arduam rem suscepit, regere animas. Difficilem et arduam rem dicit esse regere animam; quia tenuis et laboriosa est, in comprehendingendo subtilissima, et angusta in examinando; et ideo laboriosa, et ardua in gubernando, gravis et pigra in emendando, et propterea periculum imminet omni gubernatori, de illa in rationem reddendo.

Et multorum servire moribus. Quia mores diversorum diversi sunt monachorum, diversis impensionibus indigent curarum, quia diversis vulneribus diversa medela impendenda est medicaminum. Et ideo beatus Benedictus diversorum hic morum, diversum hic posuit curationis modum dicenda:

Et alium quidem blandimentis, alium vero increpationibus, alium suasionibus; et secundum uniuscujusque qualitatem, vel intelligentiam ita se omnibus conformet, et aptet. In expositione hujus sententiae

C beati Gregorii ponenda sunt verba. Ait enim: *Secundum quoque est, quod aliquando subjectorum vita prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur indicanda. Aliquando et aperte cognita mature toleranda. Aliquando vero subtiliter, et occulte perscrutanda. Aliquando leniter arguenda; aliquando autem vehementer increpanda. Sed quia non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit, et ideo pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, ut et ad sua singulis congruat, et tamen a communis edificationis arte nunquam recedat. Secundum uniuscujusque ergo qualitatem, vel intelligentiam sic se conformet, et aptet ab his, quando cum magno magnus, et cum parvis efficitur parvus. Quando infirmis efficitur infirmus, ut infirmos salvos faciat. Quando forma factus gregi, humilibus humilitatis ostendit formam, et obedientibus obedientiæ præbet exemplar. Similiter abstinentibus, et vigilantibus, et orantibus, et omnibus bonis virtutibus cunctis sibi subjectis normam præbet salutis. Nam et quando cum Paulo veraciter dicit: *Quis infirmatur, et ego non infirmor: quis scandalizatur, et ego non uror (II Cor. xi)*, et similiter, sic se omnibus conformat, et aptat, et boni pastoris bonam subditis ostendit formam. Et quando gaudet cum gaudentibus, flet cum flentibus, misericordet infirmis, compatitur tribulantibus, condescendit senibus et infantibus, quando etiam mente infirmos patienter tolerat, fragiles benigne corroborat,*

et secundum morum omnium qualitates, et parvum. A substantia incorporea, et invisibilis, atque ignota originis est, ideo ad regendum laboriosa, et difficultis, et ardua res est. Cum multo enim laboris ingenio ad puritatem cogitationis ejus pervenitur, et ideo cum diuturno difficultatis labore peccati ejus vulnus medetur. Multa enim peccatorum vulnera voluntarie suscepit anima, sed ut sanetur, multum invita recipit medicinam. Nam si disceret et rationabiliter animalibus vulneratis spiritalia medicamina ab abbatे fuerint ministrata, et ille animas medellam, et ille a Deo recipit gratiam. Ac vero, si animabus infirmis spiritalia medicamina neglexerit ministrare, de omnibus sibi subditis cogetur ponere rationem.

Ut non solum detrimenta gregis sui sibi commissi non patiatur, verum etiam in augmentatione boni gregis gaudeat. Detrimenta, damna, jacturam, vel diminutionem gregis, dixit, quam esse in grege sibi commisso abbas nec pati, nec velle, in quantum valet, nec fieri sinere debet, sed magis in augmentatione, id est, in amplificatione boni gregis gaudeat. Quia in numero boni gregis amplificatio, vel in virtutibus augmentatio, profectus est boni pastoris et exaltatio. Bonorum, inquam, monachorum multiplicatio salus est animarum rectorum, et honor gubernantium. Notandum quia in augmentatione boni non mali gregis gaudium dixit esse pastoris. Malorum enim multiplicatio, bonorum est tribulatio. Magis ergo detrimentum facit eorum multiplicatio, quam diminutio. Et magis justis generant inusti luctum quam gaudium. Multiplicatione enim malorum infirmatur congregatio bonorum; et e contrario, augmentatione bonorum infirmatur conuentus malignorum. Et profectibus virtutum fortitudo debilitatur vitiorum.

Ante omnia, ne dissimulans, aut parvipendens sicutem animarum sibi commissarum, non plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis et terrenis, atque caducis? Non enim debet abbas dissimulare, id est, nescire se fingere rem, de qua in districto examine rationem debet Domino reddere; neque parvipendere debet salutem monachorum suorum, et pro magno existimare curam rerum terrenarum; neque minus curare debet de salute animarum sibi commissarum, et plus gerere curam de substantia rerum. *Plus est enim,* ait Dominus, *anima, quam esca.* Nam sollicite de rebus terrenis curam gerere, et de animabus non curare, non est consilium salutis, sed mortis. Pro magno habere rem transitoriam, et terrena atque caducam, et parvipendere permanentem et eternam, non est consilium salutis, sed stultitia perditionis. Parvipendere enim dicitur parvum aestimare, vel contemptui habere, sive etiam aliquid magnum animo superbo despicere. Pendere dicitur enim aestimare. Qui enim aliquid se esse considerat, et alium despiciens, aut parvum, aut nihil existimat, parvipendit in alio, quod in se considerat esse magnum. Nonnulli obliiti, quod fratribus animarum causa sunt prelati, toto cordis annisu sacularibus rebus inserviunt. Ille cum adsunt, exsultant; ad has etiam, cum desunt, diebus ac noctibus cogitationum astibus anhelant. Nam ut ratio recta postulat, minus de transitoriis, et plus curare debemus de in eterno mansuris. Minus de terrenis, plus de celestibus; minus de caducis, et plus de manentibus scilicet esse debemus: quia non de terrenis, sed de monachorum nostrorum animabus rationem Deo reddituri sumus. Unde et sequitur:

Sed semper cogitet quia animas suscepit regens, de quibus et rationem redditurus est. Quia animae

B setur, dicit, id est, ne quereletur. Causatur enim qui querelatur. Et qui pro paupertate caducarum murmurat rerum, injustam querelam deponit contra Dominum. Nesciens, quia sicut in *cavino ignis probatur aurum* (*Prov. xvii.*), ita in paupertatis fornace probatur vita monachorum. De minori substantia dicit, id est, de paucitate rerum terrenarum. Substantia autem hic abusive pro terrenis posuit rebus. Nam substantia ab eo proprie dicitur, quod omnis res ab ipsa subsistat. Cui insunt octo, id est, quantitas, cognitio, situs, habitus, scire, pati, ubi, quando: quam Graeci usum vocant.

Meminerit scriptum, Primum querite regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjiciantur vobis (*Matth. vi.*) *Primum a nobis,* id est, summopere, summo studio, et tota cordis intentione Domini querendum est regnum, et sic ab illo nobis necessarium sperandum est terrenum subsidium. *Primum a nobis querenda ejus justitia et post ab illo nobis necessaria speranda est terrena substantia.* A Domino enim querendum est et regnum aeternum, et terrenum subsidium. Illud quasi permanens bonum, istud quasi transitorium; sed tamen in via hujus vitae necessarium. De hac enim sententia beatus Augustinus, ait: Quid inter sit inter bonum quod appetendum est, et necessarium quod sumendum est. Hanc sententiam declaravit, cum ait: *Querite primum regnum Dei,* et reliqua. Regnum ergo, et justitiam Dei bonum nostrum est, et hoc appetendum, et ibi finis constituendus, propter quod omnia D facimus, quecumque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum perveniamus, que vita sine his necessariis agi non potest, apponentur haec nobis, inquit. Sed vos regnum Dei et justitiam ejus primum querite. Cum enim dixit primum, significavit quia hoc posterius querendum est non tempore, sed dignitate. Illud tanquam bonum nostrum, hoc tanquam necessarium nostrum. Si hoc necessarium propter illud bonum, querendum est a vobis.

Et iterum: Nihil deest timentibus eum (*Psal. xxxiii.*) *Qui enim Deum habet, per quem cuncta creata sunt, et in quo manent, et constant omnia, nihil minus de spirituali aut terrena potest habere*

A substantia. Potens est enim Deus et spiritualibus et carnalibus deliciis plenam sanctis suis in saeculi hujus deserto parare mensam. Qui enim casto timore timet Dominum, in quo omnis plenitudo rerum, et copia manet virtutum, nihil minus habere potest de substantia spiritualium et corporalium rerum. Scriptum quippe est: *Timenti Deum bene erit in aeternum, et in diebus consummationis illius benedicetur (Eccl. i).* Et: *Qui timent Dominum, speraverunt in Domino, adiutor eorum et protector eorum est (Psalm. cxiii).*

B Sciatque, quia qui suscipit animas regendas, præparet se ad rationem reddendam. Qui enim suscipit aliorum animas ad regendum, ne cogatur de illis cum Domino ponere rationem, et recte prædicationis verbo, et bonorum operum eos docere debet exemplo, quatenus et aeterno judici placere hene vivendo studeat, et exemplum bonæ vitae subditis præbeat, et ea quæ in eis corrigenda sunt sagaciter reprehendat, et velociter, ut prævalet, corrigat, et de hoc consilium Salomonis dicentes audiat: *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, et laqueatus ex verbis oris tui, et captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico, fili mi, et te ipsum libera. Discurre, festina, suscita amicum tuum, etc.* (Prov. vi). Spondere namque pro amico, est alienam animam in periculo sue conversationis accipere. Apud extraneum manus desigitur, quando in alterius cura mens ligatur. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione constringitur, ne ejus vita ad alind quam admonet relaxetur. Unde apud distictum judicem cogitur tanta in opere exsolvere, quanta eum constat aliis voce precepisse. Quisquis enim ad vivendum aliis in exemplo præponitur, non solum ut ipse bene vivendo vigilet, sed etiam ut amicum prædicando suscitetur admonetur. Etenim vigilare bene vivendo non sufficit, si non et illum, cui præstet, a peccati corpore disjungit. Ergo sic abbas et se custodiendo et alios suscitando vivat, ut non pœnalem Domino rationem reddat, sed ab illo lætus præmia aeterna recipiat.

C *Et quantum sub cura sua fratrum se habere scierit numerum, agnoscat pro certo quia in die judicii ipsarum omnium animarum redditurus est Domino rationem, sine dubio addita et sua animæ. Secundum monachorum suorum numeri quantitatatem redditurus est abbas in tremendo Domini judicio rationem. Et si eum justa salvaverit ratio, et salutis propriæ, et fratrum gubernationis accipiet premium. Sin autem eum iniqua propria acta, et subditorum gubernatio damnarit injusta, secundum malorum quantitatem recipiet damnationem. Sicut enim de animabus subditorum suorum, ita abbas et de sua redditurus est Domino rationem. Et ideo et illorum et suam vigilanter et provide debet gerere curam, et nec pro illorum suam, nec pro sua morum debet negligere vitam. Teneat necesse est abbas exterius quod pro illorum utilitate suscepit; servet interius quod Domino pro sua salute promisit.*

D *Et ita semper timens futuram discussionem pastoris de creditis oribus, cum de alienis ratiociniis cavit, redditur de suis sollicitus. Inferiores enim pastores summi Pastoris, id est Christi, qui dixit, *Ego sum pastor bonus (Joan. x),* solliciti semper, et de suis artibus, et de creditis oribus futuram timere debent discussionem, ne quando increpando dicat illis Deus. Quod fractum erat non alligastis, et quod abjectum, non reduristis (Ezech. xxxiv). Et cum ipsis limpidissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestris turbabatis, et oves meæ quæ conculata pedibus vestris fuerant pascebant, et quæ pedes vestri turbaverant, haec bibebant, etc. Hanc autem increpationis vocem abbates ne audiunt, et subditorum suorum sagaciter expleant curas, et suas prudenter agere non desistant. Et sic in propriam sollicitudinem serveant ut a subditorum custodia non recedant. Dignum quippe est ut hi qui præsunt aliis, oculos apertos habeant, et hinc in le vigilanter aspiciunt. Intus et foris pleni sint oculis, ut insidias antiqui a longe prospiciant hostis; ut intus se diligenter custodiant, foris ut aliis bene vivendi exemplum præbeant. Et hōmodo, dum de alienis ratiociniis cavit, redditur de suis sollicitus abbas, id est, dum de subditorum suorum ratiociniis cavit, Domino reddit rationem; redditur, id est fit, de suis, subauditur ratiociniis sollicitus. Sollicitate enim cogitet, quia et de suis actibus sient et de oviuum suarum rationem in tremendo judicio redditurus est Domino. Inter rationem et ratiocinationem ita distinguunt. Ratio enim motus quidam est animi vera a falsis discernens. Ratiocinatio autem rationabilis est [et] subtilis disputatio. Nam bene cavit ille cum Domino ponere rationem, qui et se custodire et subditos bene regere juste novit.*

E *Et cum de admonitionibus suis emendationem aliis subministrat, ipse efficitur a vitiis emendatus. Dignum valde est ut qui aliis panem vitae ministrat, ipse fame non pereat. Qui enim fratribus causa dilectionis verbum præbet salutis, ipsa dilectione efficitur emendatus a vitiis. Charitas enim cooperit multitudinem peccatorum, sicut scriptum est: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore vice suæ, salvabit animam ejus a morte. Et cooperit multitudinem peccatorum suorum (Jac. v).* Juste ergo is qui alios multitudinibus suis ab errore liberat vitiorum, prior propriis juvante Domino liberabit vitiis. Vitia enim dicuntur peccata, quæ per se nihil sunt; sed, ubi bonitas deest, vitium est. Omnis enim natura opus est. Opera enim mala, quæ vitia dicuntur, actus sunt, non res. Sed privatione boni hoc nomen accepit.*

CAPUT III.

De adhibendis ad consilium fratribus.

I Ieo ab abbatte ad consilium fratres adhibentur, quia scriptum est: *Dissipantur cogitationes, ubi non est consilium. Ubi vero plures sunt consiliarii confirmantur (Prov. xv).* Item, *Unguento et variis odoribus delectatur cor, et bonis amici consiliis animi dulcore-*

bitur (Prov. xxvii). Cum dispositione initur bellum, A deat arbitrio, ut quod salubrius judicaverit esse, ei et erit salus ubi multa consilia sunt (Prov. xxiv)

*Quoties aliqua præcipua agenda sunt in monasterio. Monasterium enim, ut prædictum est, etiam unius monachi habitatio dicitur. Sed querendum est, si unius habitatio proprie monasterium vocatur, propter idioma Graecæ linguae, qua dicitur monas unum, cur multorum habitatio in uno positorum monasteriu*m* dicatur, nisi forte, ut arbitror, propterea quia una fides, unum baptisma, cor unum et anima una est in omnibus bene et juste viventibus monachis, sicut prius in religione recte credentium et bene viventium fuit. Unum enim velle in omnibus recte viventibus monachis manet. Uni Domino serviant, sub uno rege militant, et unum Christi corpus effecti eundem unum Redemptorem adorant: et ideo una illorum omnium habitatio non incongrue monasterium vocatur.*

Convocet abbas omnem congregationem, et dicat ipse unde agitur. Unde agitur, dicitur, id est, unde consiliandum, vel unde requirendum est. Inter congregationem autem et convocationem hoc interesse priores dixerunt. Congregatio et de hominibus, et de brutis animalibus, et de lapidibus, vel aliis quibusvis insensibilibus rebus dici potest, quia congregari vel vocibus vel alio quolibet modo possunt. Convocatio autem non nisi de hominibus rationabilibus fieri potest, qui propriis noninibus convocantur, quia convocari proprium est eorum qui audire ac discernere norunt.

*Et audiens consilium fratrum, tractet apud se, et quod utilius judicaverit, faciat. Prius enim abbas de agendis rebus monasterii vel aliarum quaruncunque rerum agendarum a fratribus omnibus in uno positis pariter consilium petat; et quod consilium unusquisque dederit, libenter audiat, et postea in secreto cum senioribus tantum fratribus, qui utilius, quive inutilius consilium dedit, subtiliter et acute discernat. Et tunc quod melius judicaverit, id est, discreverit, implere satagit. Judicare enim discernere dicitur, ut illud: *Judica me, Deus, et discerne causam meam (Psal. XLII).**

Ideo autem omnes ad consilium vocari diximus, quia sapientiæ juniori Dominus revelat quod melius est. Scriptum est enim: Si juniori revelatum fuerit, senior taceat (I Cor. XIV). Sapientiæ enim propter humilitatis gratiam juniori Dominus revelat quod senioribus celat. Non enim personarum acceptor est Deus (Act. X), sed in omni ætate, conditione, sexu et gente, his qui timent Deum, acceptum est illi, et in quibus vult de omnibus his spiritus Domini misericorditer spirat, et gratiam sapientiae benignus ministrat. Non enim Daniel et Samuel ætatem discrevit, sed gratiam ministravit. Cani etenim sunt, dicit Scriptura, sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata (Sap. IV).

Sic autem dent fratres consilium cum omni humilitatis subjectione, ut non presumant procaciter defendere quod eis visum fuerit, sed magis in abbatis pen-

PATROL. CLII.

cuncti obedient. Sic enim abbatи suo cuncti monachi debent obedire, ut acta illius nullus ex illis temere audeat reprehendere, sed potius tanquam patri filii vel membra capiti, sic ei cuncti humiliter serviant et obedient subditi. Præcepta quoque ejus, si secundum Domini sunt mandata, velut imperium Domini suminopere custodian et implere toto amore contendant; et hoc esse sanctum, hoc sibi salubre ac necessarium judicent quod abbatи suo placuerit, non quod ipsi sibi faciendum elegerint. Et ita obedientiæ ac patientiæ virtute fundati abbatis sui non discutiant constituta, sed faciant. Et quando rigor exigit disciplinæ ut severiter arguantur, acceptam correptionem magnanimititer ferant, nec motibus eorum, a quibus fuerint objurgati, sed suis negligentiis, quod castigantur, ascribant.

Sed sicut discipulis convenit obedire magistro, ita et ipsum provide et juste condecet cuncta disponere. Debet enim abbas subtili semper examinatione bona malaque discernere, et quæ, quibus, quando vel qualiter congruant studiose cogitare, et sic pro parte et juste cuncta disponere; et propterea a cunctis illi discipulis, ut pote rationali Patri, convenit obediri. Hinc inde ergo, ut beatus ait Gregorius, qui praest se circumspiciat, ut et sibi et subditis vivat, ut bonum quod faciant et intra sinum mentis abscondat, et tamen ex eo ad profectum sequentium exemplar recte operationis impertiat; ut subditorum culpas anima advertens corrigat, nec tamen superghiens intumebeat; ut quedam leniter correpta toleret, nec tamen disciplinæ vincula eadem lenitate dissolvat; et quedam tolerando dissimulet, nec tamen ea crescere dissimulando permittat. Unde magnopere curandum sibi est ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretarium mentis in cathedra præsideat humilitatis, et vigilanti oculo incessanter aspiciat cui quandoque judici ipse de his judicandis assistat; ut quanto nunc ante eum, quem non videt, sollicitus trepidat, tanto eum, cum viderit, securior cernat.

In omnibus igitur omnes magistrum sequantur regulam. Quod dicit in omnibus, subauditur præceptis ejusdem regulæ. In officiis enim divinis et in actionibus humanis, in cibo scilicet et potu, in vestimento et calceamento, in vigiliis et orationibus, in somno et silentio, in horis competentibus, et in laboribus, et in omnibus omnino ejusdem regulæ præceptis, eamdem magistrum omnes monachi sequantur regulam, id est, et subditi, et prælati, et discipuli, et magistri, et præpositi, et decani, et omnes omnino ministeriales, insuper et ipse abbas in omnibus, quantum sicut et cæteri monachi, magistrum sequatur regulam. Sicut et subditur:

Neque ab ea temere devietur a quoquam. Id est, ab ipsa regulâ nec a prælati, neque a subditis temere declinetur, id est inconsiderate vel irrationabiliter. Ideo autem non dixit absolute, Neque ab ea declinetur a quoquam, sed addidit, temere, ut tu

intelligeres, si necessitas postulaverit, ut declinetur rationabiliter, et cum discretione, et cum magna cautela, et pro necessitate fiat.

Nullus in monasterio proprii sequatur cordis voluntatem. Omnis enim qui compunctus et a Domino missus venit ad monasterium, non proprii cordis arbitrio, sed abbatis sui, et Domini vult vivere consilio, et non sui cordis facere voluntatem, sed Domini et abbatis sui vult obtemperare mandatis, crebro ad memoriam reducens sententiam illam, qua dicitur : *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me (Joan. vi).* Sunt multi monachi minus intelligentes qui dicunt : Proprii cordis mei voluntas bona est, et ideo volo sequi eam. Cui respondendum est : Interroga abbatem tuum, et spirituales fratres de ea, quia scriptum est : *Omnia fac cum consilio (Eccli. xxxi).* Et si illam judicaverint et consenserint esse bonam, fac illam, quia jam non solum proprii tui cordis, sed omnibus consentientibus est communis. Sin autem non consenserint et eam bonam esse non approbaverint, proprii cordis tui eam esse cognosce. Et si vis salvus fieri, ab ea quasi a facie colubri fuge.

Neque presumat quisquam cum abbe suo proterve intus vel foris monasterio contendere. Proterve contendere est superbe, contumaciter, temerarie vel præsumptive. Quam contentionem nec frater cum fratre, nec monachus cum abate suo debet habere. Sed sciendum est quia, cum contentionem cum auditamento, *proterve*, vetuit, amicam vel pacificam contentionem concessit. Est enim amica præfusaque contentio, quæ frequenter inter duos homines pro qualitate intervenientis causæ efficitur : sicut inter beatum Benedictum et Maurum ejus discipulum pro puero Placido quandam fuisse legitur. Dicebat enim beatus Benedictus quod meritum esset discipuli ejus Mauri quod ad eripiendum de flumine puerum super aquam pedibus ambulavit. Et e regione Maurus contendens dicebat non suum, sed magistri sui esse meritum, quod super aquas ambulans de flumine illæsum eripuit puerum. Quam amicam contentionis formam foris esse vetuit, intus sine dubio, si res justa exigit, fieri non prohibuit. Foris enim vel alii cubi protervam contentionem dannavit, intus autem, accusationis sui causa, aut pro utilitate aliqua, amicam esse contentionem, ut predictum est, fieri non vetuit. Foris nec protervam, nec amicam concessit ; quia si in publico etiam amica contentio fiat, magistro inde nociva est despectio, et discipulo mortifera nascitur elatio. Unde et beatus Benedictus cum dixisset : *Neque presumat quisquam cum abbe suo proterve, non dixit, intus aut foris*, sicut aliqui codices habent, sed sic ut in illo, quem manibus suis scripsit, *proterve intus aut foris monasterium reperitur.* Unde intelligitur quia foris nullam, intus autem esse contentionem permisit amicam.

Quod si præsumperit, regulari disciplinæ subjaceat. Regularis enim disciplina in spiritualibus vitiis,

A id est, in contumacia, in inobedientia, in superbia, in murmuratione, in detractione, et in cæteris hujusmodi vitiis primo fieri debet, secundum Domini præceptum, in admonitione semel, et secundo a senioribus in secreto. Si non emendaverit, fiat iterum in objurgatione publica loco tertio. Si vero neque sic correxerit, fiat in excommunicationis vindicta in loco quarto. Sin autem ita reprobus est, ut nec sic corrigitur, corporali vindictæ subjaceat in vice quinta. Quod si eum flagellum non emendaverit, adhibeatur pro eo oratio fratrum etiam vice sexta. Quod si nec fratrum ei profuerit oratio, a fratribus ei dolenda separatio, et a monasterio damnosa impingatur expulsio etiam vice septima. Hoc enim modo, exceptis gravioribus culpis et his quæ a bono sunt judicata Benedicto, omnis regularis disciplina cognoscitur esse composita.

Ipse tamen abbas cum timore Dei et observatione regulæ omnia faciat. Cum timore Dei omnia agere debet abbas, quia scriptum est : *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas, et replebuntur pace et salutis fructu (Eccli. ii).* Et notandum quia cum observatione regulæ omnia agere mandat abbatem, ne, cum aliis ipsam regulam implendam prædicat, ipse non implendo eam reprobus fiat ; et ne aliquam excusationem in non implendo eam abbas vel aliquis prælatus inveniat, in hoc capitulo legat, et aperie inveniet quia ut subditus monachus, ita et observatione regulæ constringitur abbas et omnis prælatus.

Sciens se procul dubio de omnibus judiciis suis æquissimo judici Deo rationem redditurum. Ipse enim Dominus judicibus ait : *In quo iudicio judicaveritis, iudicabimini (Matth. vii).* Et ideo diligentissime attendere debet abbas, ut quod sibi non vult fieri, alii ne faciat, quia apud æquissimum judicem Deo rationem redditurus, quidquid in præsenti vita agens seminaverit, hæc et in futuro procul dubio metet. Hanc enim sententiam ideo cordibus nostris scribens beatus Benedictus frequenter inculcat, ne a nobis in oblivionem posita ducatur neglecta, sed potius teneatur atque judicetur tremenda.

Si qua vero minora agenda sunt in monasterii utilitatibus, seniorum tantum utatur consilio, sicut scriptum est : Omnia fac cum consilio, et post factum non pœnitebis (Eccli. xxxii). Magna etenim res est consilium, et abbatibus valde pernecessarium, et non parvipendendum, sed superaurum et argentum constituendum ; et hoc ipsum divina approbat Scriptura dicens : *Aurum et argentum est constitutio pedum, et super utrumque consilium beneplacitum (Eccli. xl).* Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, et consilium illius sicut fons vitæ permanet (Eccli. xxi).

CAPUT IV.

Quæ sint instrumenta bonorum operum.

Sicut sunt fabrorum vel aliorum artificum apta et plurima instrumenta ad illorum opera concinnanda, ita sunt et bonorum monachorum apta et

spiritualium multarum virtutum instrumenta, quibus et in praesenti pulchre et secundum Deum eorum componitur vita, et eadem composita in futuro cum Christo feliciter regnabit. Has etenim virtutes, quibus bonorum monachorum caste componitur ordo, in hoc beatus Benedictus ordinatim ponere voluit capitulo, ut his ornatus monachus incedat, et his firmatus hostem fortiter feriat, tentamenta saeculi hujus omnia vincat, et se sanctorum et angelorum omnium societati conjungat. De quarum omnium virtutum laude et nos, in quantum Dominus permisit, conabimur dicere.

Primum instrumentum. *In primis Dominum Deum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute (Luc. x.).* Hæc enim regula dilectionis ita divinitus constituta est, ut omnes cogitationes, et omneum vitam, et omnem intellectum in illo conferas, a quo habes ea ipse quæ confers. Cum autem ex toto corde, et tota anima, et tota virtute Deum jubet diligere, nullam vitæ nostræ partem reliquit quæ vacare debeat a dilectione Dei. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum. Quem si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis unde peccati desideriis serviamus. Et quid est diligere Deum, nisi illi occupare animum, concipere fruendæ visionis ejus affectum, peccati odium, mundi fastidium, diligere proximum, in ipso amore servare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem constitutum. Ordinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum qui contemnendus est diligunt, aut proximos sicut seipso, aut Deum sicut seipso forte non diligunt. Illi Deum perfecte diligunt qui volendo quod vult Deus, et nolendo quod non vult, nec ullis peccatis, quibus offenditur, acquiescent, et semper se ad virtutes, quas ipse dignatur donare, diligendas et habendas ostendunt: qui verbum Dei studiose observare contendunt, sicut Apostolus ait: *Qui autem servat verbum ejus, vere in eo charitas Dei perfecta est (I Joan. ii).* Ille enim vere Deum novit qui ejus mandata servando charitatem se ejus habere comprobavit. Hoc est enim Deum nosse quod amare. Nam qui eum non amat, prosector ostendit, quia quam sit amabilis non novit, quam sit suavis et dulcis Dominus gustare et videre non didicit, qui ejus placere conspectibus continua intentione non satagit. Iterum dicit apostolus: *Qui servat mandata ejus, in illo manet, et ipse in eo (I Joan. iii).* Sit ergo tibi Deus domus, et esto domus Dei. Mane in Deo, et maneat in te Deus. Maneat in te Deus, ut te contineat; maneat in Deo, ne cadas. Serva mandata ejus, tene charitatem, non divellere a fide illius, ut glorieris in persona ipsius, et securus manebis in eo, juxta illud: *In æternum exultabunt, et habitabis in eis (Psal. v).* Deus autem charitæ est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo (I Joan. iv).

2. Deinde proximum, sicut te ipsum. Sic enim Paulus apostolus in Epistola ad Galatas ait: *Omnis lex in uno sermone compleetur: Diliges proximum tuum*

A sicut ipsum (Galat. v). Et Joannes ait: *Qui diligit proximum, in lumine manet, et scandalum in eo non est. Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc (I Joan. ii).* Neque enim peccatorum tenebras exuere potuit qui viscera charitatis induere non curavit. Dilectio ergo sola discernit inter filios Dei et filios diaboli. Sicut Joannes apostolus ait: *In hoc enim manifesti sunt filii Dei et filii diaboli (I Joan. iii).* Omnis, inquit, qui non est justus, et qui non diligit fratrem suum, non est ex Deo. Qui habent charitatem nati sunt ex Deo. Quidquid vis habere, habe: hoc solum nou habeas, nihil tibi prodest. Alia si non habes, hoc habe, et implesti legem. Qui enim diligit alterum, legem impletivit. Qui non diligit, manet in morte. Item idem B apostolus ait: *Charissimi, diligamus invicem: quoniam charitas ex Deo est: et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum, quia Deus charitas est. Charissimi, si sic Deus dilexit nos, nos debemus et alterutrum diligere (I Joan. iv).* Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est. Nemo ergo putet hanc dilectionem, in qua Deus manet, et in nobis perfecta est, abjecta et desidiosa quadam remissione et negligentia servari. Non est ista charitas, sed languor. Ferveat charitas ad corrugendum, ad emendandum. Sunt boni mores, delectent; sunt mali, emendentur, corrigantur. Sic ergo diligamus invicem sincera et disciplinabili charitate, et ita charitas ejus in nobis perfecta est. Copisti diligere, coepit in te Deus habitare, ut habitando faciat te perfectum. Ita autem perfecti erimus in charitate, si sicut ille salutis nostra causa prior nos dilexit, ita eum nos nullius rei causa, nisi tantum sui amoris dilexerimus. Et hoc mandatum habemus a Deo ut qui diligit Deum diligt et fratrem suum. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligimus. Ille ergo solus recte proximum diligere probatur, qui in Conditoris amore flagrare cognoscitur.

3. Deinde non occidere (Matth. v). Quod autem dicit, non occidere, non tantum simpliciter corporis, sed et occidio prohibetur fieri animæ, presertim cum hoc monachis in regulari habitu, et sanctis in religione positis prohibetur. Non enim armis sæcularibus, unde homicidia flunt, sed virtutibus spiritualibus, unde animæ salvantur, incedunt accincti. Sed sicut est occidio ferri, est et odii, est et mendacii, est et alicujus gravis peccati. Scriptum est enim: *Qui odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii).* Et, *Os quod mentitur, occidit animam (Sap. i).* Et, *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur (Lev. iv, Ezech. xviii).* De horum omnium generibus occisorum beatus Benedictus vult abstineri monachum, cum dicitur, non occidere, id est, nec aliorum corpora ferro, nec suam animam odio, vel homicidio, aut quolibet alio peccato, quia scriptum est: *Homo quidem per malitiam occidit animam suam (Sap. xvi).* De omnibus his satis convenit abstineri non solum monachum, sed

etiam omnem hominem Christianum, quia quodlibet cunque horum fecerit homicidium, secundum Dominum sententiam, *Qui occiderit, reus erit iudicio* (*Matth. v.*).

4. Non adulterari. Nam et adulterium multis modis et in corpore et in animo et committitur et vocatur. Nam et fornicatio, et adoratio idolorum, et concupiscentia oculorum, et amicitia sacerdotalium pro concupiscentia et avaritia rerum adulterium vocatur. De adulterio carnis simul et animae Apostolus ait inter cetera: *Neque adulteri regnum Dei possidebunt* (*I Cor. vi.*). Et lex idipsum prohibet dicens: *Non adulterabis* (*Exod. xx.*). De concupiscentia oculorum Dominus in Evangelio ait: *Qui ruderit mulierem ad concupiscentiam eam, jam mactatus est eam in corde suo* (*Matth. v.*). De amicis saeculi hujus et de amatoribus temporalium rerum Jacobus apostolus ait: *Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimicitia est Deo* (*Jacob. iv.*). Adulteros recte nuncupat, quos, derelicto amore sapientiae coelestis, ad amplectum potius amicitiae mundanis esse deflexos increpat, quos Conditor contemptu mammonae magis servire cernebat. Ostensum est etiam eos esse adulteros, qui, sub fide et confessione nominis Christi, illecebri et amori deserviunt mundi. Est adhuc et aliud adulterii genus, de quo se negat esse Apostolus dicens: *Non enim sumus, sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo, in Christo loquimur* (*II Cor. ii.*). Ex corde enim primum auferenda sunt adulteria, ut non pertrahant ad carnis perpetrandam opera. Quia antequam perficiatur adulterium in opere, jam adulterium est in cogitatione. Elias autem et Joannes zonis pellicie eingebantur circa lumbos; in Apocalypsi autem zona aurea circa pectus. Has duas zonas vult Regula ut habeat monachus, et ejus semper zona pellicea cingat lumbos, et aurea pectus. De una enim Dominus ait: *Sint lumbi vestri praecincti* (*Luc. xi.*). De alia propheta nos admonet dicens: *Accingite lumbos vestros super ubera vestra* (*Isa. xxxiii.*). Hinc et Petrus ait: *Propter quod succincti lumbos mentis vestrae;* et reliqua (*I Pet. i.*). Amanda est ergo maxime a monachis pulchritudo castitatis, quae zonae aureae comparatur. Cujus degustata delectatio dulcior invenitur quam omnis delectatio carnis. Castitas enim fructus suavitatis est, et pulchritudo imitatae sanctorum, securitas mentis et sanitas corporis. Per hanc homines levantur ad celum et choro sociantur angelico.

5. Non facere furtum. Et in lege scriptum est: *Non furtum facies* (*Exod. xx.*). Et Apostolus ait: *Qui surabatur, jam non furetur* (*Ephes. iv.*). Et alibi inter cetera: *Neque fures regnum Dei possidebunt* (*I Cor. vi.*). Qui ergo regnum Dei vult possidere, a furti malo se debet omnimode custodire, ne, dum cupit rapere aliena, et propriam animam perdat, et amicitia coelestia regna. Non modicum, sed grande committit malum, qui fratri nummum et sibi tollit regna coelorum. Intelligere namque debet monachus quia non semper uniformiter committitur furtum. Qui

A enim proprio domino proprium tollit servum et eum alteri non proprio subdit, procul dubio furtum facit. Ergo et qui prave vivendo proprio conditori suo se tollit, et diabolo se subdit, nihilominus furtum facit. Dominus enim Jesus Christus nos de limo terrae creavit, et proprio sanguine redemit, et ideo per conditionem ejus servi, et per redemptionem ejus sumus fainuli. Quod si aliquis ex nobis, ut prae dictum est, se a servitio Dei male vivendo substraxerit et diabolo subdiderit, furtum pessimum facit. Se enim a filiorum societate segregavit, et servus factus demoniorum, et hereditatem, et mansionem amisit regni coelorum. Scriptum est enim: *Omnis enim qui peccat, servus est peccati. Servus autem non manet in domo in aeternum* (*Joan. viii.*). Similiter, et B qui tollit membra Christi, et facit ea membra fornicationis et meretricis, furtum facit, et servus factus peccati non manet in domo in aeternum, id est in celo. De qua Dominus dicebat: *In domo Patris mei multae sunt mansiones* (*Joan. xiv.*). Nam et ille qui non intrat per ostium sed aliunde ascendit, fur est et latro. Et ideo quia non uno modo fiunt, non uniformiter sed multis modis intelligenda sunt furtura: horum omnium nos cavere debemus culpm.

6. Non concupiscere (*Exod. xx, Deut. v.*). Non de illa concupiscentia dicit de qua David canebat dicens: *Concupivit et defecit anima mea in atria Domini* (*Psalm. lxxxiii.*). Et: *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore* (*Psalm. cxviii.*). Et de qua alibi scriptum est: *Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum* (*Sap. vi.*); haec enim in virtute est, sed de illa quae in vitio est, de qua Dominus ait: *Non concupisces rem proximi tui* (*Exod. xi.*). Unde et Jacobus ait: *Unusquisque, inquit, tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus* (*Jacob. i.*). Et concupiscentia cum conceperit parit peccatum. Petrus quoque ait: *Fugientes ejus, quae in mundo est, concupiscentiae corruptionem* (*II Pet. i.*), juxta illud: *Quasi a facie colubri, sic fugi peccatum* (*Eccli. xxi.*). Et Paulus apostolus ait: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus* (*Rom. vi.*). Hinc datur intelligi quia per concupiscentiam mortalis corporis maxime peccatum regnat in homine. Joannes quoque ait: *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vite* (*I Joan. ii.*). His quippe vitiorum vocabulis omnia vitiorum genera comprehendit. Concupiscentia namque carnis est omne quod ad voluptatem et delicias corporis pertinet, in quibus sunt maxime cibus, potus, concubitus, etc. Concupiscentia vero oculorum est omnis curiositas saeculi in acquirendis rebus temporalibus et caris supervacuis, in dignoscendis bonis et malis, et proximorum carpendi vitiiis. Hoc enim concupiscentiae vitium multum est cavendum a monachis. Facile enim subripit mentem, et infundendo virus cito animam mergit in mortem. Propterea inter decem legis precepta, sicut homicidium, furtum et adulterium,

C *D* *Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum* (*Sap. vi.*); haec enim in virtute est, sed de illa quae in vitio est, de qua Dominus ait: *Non concupisces rem proximi tui* (*Exod. xi.*). Unde et Jacobus ait: *Unusquisque, inquit, tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus* (*Jacob. i.*). Et concupiscentia cum conceperit parit peccatum. Petrus quoque ait: *Fugientes ejus, quae in mundo est, concupiscentiae corruptionem* (*II Pet. i.*), juxta illud: *Quasi a facie colubri, sic fugi peccatum* (*Eccli. xxi.*). Et Paulus apostolus ait: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus* (*Rom. vi.*). Hinc datur intelligi quia per concupiscentiam mortalis corporis maxime peccatum regnat in homine. Joannes quoque ait: *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vite* (*I Joan. ii.*). His quippe vitiorum vocabulis omnia vitiorum genera comprehendit. Concupiscentia namque carnis est omne quod ad voluptatem et delicias corporis pertinet, in quibus sunt maxime cibus, potus, concubitus, etc. Concupiscentia vero oculorum est omnis curiositas saeculi in acquirendis rebus temporalibus et caris supervacuis, in dignoscendis bonis et malis, et proximorum carpendi vitiiis. Hoc enim concupiscentiae vitium multum est cavendum a monachis. Facile enim subripit mentem, et infundendo virus cito animam mergit in mortem. Propterea inter decem legis precepta, sicut homicidium, furtum et adulterium,

ita concupiscentiae malum prohibetur a Domino; quia sicut illa trahunt ad poenam, ita abstractum et illectum hominem concupiscentia inferni mergit in foveam.

7. *Non falsum testimonium dicere* (*Exod. xx; Deut. v.*). Falsum testimonium dicitur, quo sæpe veritas illuditur, ut quæ facta vel dicta sunt quasi non facta negentur. Est et aliud mendacii genus quod valde monachum facit reum. Omnis enim promissio quæ tantum verbis profertur et operibus non impletur, sine dubio falsum esse testimonium comprobatur. Hinc namque Solomon ait: *Testis mendax peribit, vir autem obediens loquitur victorias* (*Prov. xxi*); quia qui se Deo servire testatur, nec dicta factis exsequitur, in æternum peribit. Qui autem ut promittit fideliter implere contendit, hujus loquela ad victoriam pervenit, quia dum per obedientiam desideria sua vincere satagit, per justitiam judicis postmodum victoriarum palmam percipit. Nam et ille falsus esse testis probatur, qui non eodem sensu dicta intelligit quo dicuntur. De talibus enim erant illi de quibus Evangelium dicit: *Norissime autem generunt duo falsi testes, etc.* (*Matth. xxvi*). Sed et illud falsitatis genus, de quo Psalmista ait: *Ab utero erraverant, et a ventre locuti sunt falsa* (*Psal. lvi*); ab illis summopere cavendum est monachis qui ad superna immunes cupiunt scandere regna, quia, ut Solomon ait, *testis falsus non erit impunitus* (*Prov. xix*). Testis autem falsidicus tribus invenitur personis obnoxius: primum Deo, quem falsando, perjurando et mentiendo contemnit; secundo judici, quem simulando, mentiendo et falsando fallit; postremo innocentem, quem falso testimonio laedit et opprimit. Nam sicut ille apud Deum condemnatur qui adversus innocentem falsum testimonium dicit, ita et ille qui dicentibus facile credit et cito aurem criminibus præbet. Sermo enim justi hominis tantum ad ministerium debet esse salutis, non ad condemnationem fratris.

8. *Honorare omnes homines* (*I Pet. ii*). Tunc omnes homines monachus honorat, quando se despiciens hominibus præ cunctis humiliat, et omnes superiores æstimans, inferiorem se esse demonstrat; quando non solum humilitatem in corde, sed abjectionem et desperationem suo monstrat in corpore; quando cunctos amore fraterno complectitur, et humilietur, ut seniores, veneratur; quando se præ cunctis peccatores pronuntiat et inutilem servum proclamat; quando seniores honorat ut patres, diligit juniores ut fratres. Hinc enim Petrus apostolus ait: *Omnes honorate, fraternitatem diligite* (*I Pet. ii*). Hinc Paulus admonet dicens: *Honore invicem prævenientes* (*Rom. xii*). Honorat ergo omnes homines monachos, quando cunctis subjicitur, utilis omnibus, munificus et gratus habetur. Nam et honor sacris litteris non tantum in salutationibus et obedientiæ officiis deferendis, quantum et in eleemosynis, donis ac muneribus intelligitur dandis.

9. *Et quod sibi quis fieri non vult, alii non faciat*

A (*Math. vii*). Hæc sententia cum referatur ad dilectionem Dei, omnia flagitia moriuntur; cum ad proximi, omnia facinora. Qui enim quod sibi non vult, alteri non facit, fratri malum non ingerit, nec malum pro malo reddit, maledictum pro maledicto non profert, occulce proximo non detrahit, nec ejus bonis operibus invidet, et omnium, ita ut dicam, a se peccatorum aditum claudit, et charitatis et omnium bonarum virtutum januam patefacit. Nam dum alii malum nec vult nec operatur, bonum sine dubio, quantum vires suppetunt, proximo et vult et operatur. Hæc autem sententia et eo modo, sicut superius de futuro dictum est, intelligenda est. Nemo enim vult corrumpi habitaculum suum, nec debet ille corrumpere habitaculum Dei, semetipsum sci licet. Nemo enim vult ut aliquis servum ejus tollat, et alteri, cuius non debet esse, tradat. Nemo vult ut jumentum suum latro abigat et prædoni cum ferat. Nemo vult ut aliquis habitationem ejus diripiatur templumque ejus subvertat. Ergo quod sibi non vult fieri homo, non faciat Deo, id est, non tollat se male vivendo Deo, et semetipsum tradat diabolo, sed in bonis operibus perseverans cum David dicat: *Ut jumentum factus sum apud te: et ego semper tecum* (*Psal. lxxii*). Habitationem Dei in se non subruat, templum subvertat, quia scriptum est: *Templum Dei estis, et spiritus Domini habitat in vobis* (*I Cor. iii*). Et qui templum Domini in se ipso violaverit, disperdet illum Deus. Ergo in semetipso male vivendo monachus, et servum Domini Domino subtrahit, et ejus jumentum abigit, et Spiritus sancti donum subruit, templum subvertit; et hoc modo quod sibi non vult, alteri facit.

C 10. *Abnegare semetipsum sibi ut sequatur Christum*. Abnegare intelligitur renuere, negare, vel interdicere; Dominus enim in Evangelio ait: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suum, et sequatur me* (*Matth. xvi*). Et quid est abnegare semetipsum sibi, nisi deponere veterem hominem cum actibus suis. Et quid est sequi Christum, nisi induere novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctificatione; qui spiritualiter, non carnaliter vivat; *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem*, id est, vetus homo adversus novum, et novus adversus veterem. Interior homo noster exteriori, et exterior interiori repugnat. Caro enim semper inutilia et caduca desiderat, spiritus utilia querit, et semper ad æterna suspirat. Caro frequenter et curis sollicititudinibusque seculi torquetur, illecebris voluptatum subripitur, carnis desideriis inflammatur, vivere otiose letatur, lethargiæ vitio gravatur, corporis sopore deprimitur, mentis desidia inficitur, voracitatis ingluvie seducitur, cibi et potus superfluitate distenditur. Et cum in his omnibus luxuriose nutritur, ad fornicationis nefandum opus pertrahitur. Hæc et his similia spiritus, qui operibus sanctis Deo placere desiderat, implere corpori suo vetat. Et hoc est abnegare semetipsum sibi, ut se-

quatur Christum, id est, sicut ipsum prohibet facere malum, et hortatur facere bonum. *Christus enim passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus.* Quid est sequi vestigia ejus, nisi ambulare sicut ille ambulavit, id est, contemnere omnia prospera, quae contempsit; non timere adversa, quae pertulit; libenter facere quae fecit, fieri quae mandavit, sperare quae promisit, et sequi quo ipse processit; praestare beneficium etiam gratis, non retribuere secundum merita sua malevolentis, et orare pro inimicis; amare bonos, misereri perversis, invitare adversos, et suscipere in charitate conversos, et aequanimitate pati subdolos et superbos.

11. Corpus castigare (*I Cor. ix*). Corpus dictum a corruptione, eo quod corruptum pereat. Solubile enim caducum atque mortale est. Quod nos castigare oportet, id est, jejunii emendare, affligere atque corriger, et, si necesse fuerit, etiam verberibus cædere. Castigare enim dicimus cædere, sicut de Domino Pilatus ait: *Castigatum eum dimittam* (*Matth. xxvii*). Castigatur enim corpus jejunii, vigiliis et multis afflictionibus, de quibus Paulus apostolus ait: *Ego autem sic curro, non quasi in incertum, sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo*, etc. (*I Cor. ix*). Quid est enim aliud corpus castigare, nisi vitiis et peccato mori? Quid est peccato mori, nisi damnandis operibus omnino non vivere, nihil concupiscere carnaliter, nihil ambire? Hic sicut mortuus carne nulli jam detrahitur, nulli adversatur aut displicet, nemini violentus existit, neminem calumniatur aut opprimit, non invidet bonis aut insultat afflictis, non luxuriatur, non inebratur, non odiorum facibus inardescit, non injusta lucra sectatur, non potentibus aut divitibus adhæret, non inquietia curiositate, non sollicitudinis cura distenditur, non alienis salutationibus delectatur, nec superborum injuriis fatigatur; non eum superbia inflat, non ambitionis vitiosa præcipitat, non vanum gloria turpiter jactat, non contentio examinat, non facit impudentem audacia, iniquum injustitia, serum inclemencia, varium inconstantia, pertinacem contumacia, deliosum gula, rebellem inobedientia, vanum jactantia, levem facilitas, sævum crudelitas, manducantem turpis edacitas, impatientem mobilitas, mobilis instabilitas, iracundum animositas, verbosum vanitas, irrisorem malignitas. Qui remotus a sæcularibus illecebris, remotus ab inimicitis, remotus ab insidiis alienis, remotus a rapinis, remotus a mendaciis sive perjuris; postremo remotus ab omni genere flagitorum atque facinorum; et sicut carnis mortuus nec facere potest ista quæ dixi, nec pati, ita his et talibus vitiis omnino non vivunt qui, ut Deo vivant, corpus suum castigant et carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigunt.

12. Delicias non amplecti (*II Pet. ii*). Non enim prohibet delicias non tangere, vel gustare, sed cum aviditate sunere, et cum amoris desiderio velat amplecti. Spernit enim jejunium, quod in vespere deliciis compensatur, dicente propheta: *Ecce in die*

A jejunii vestri invenitur voluntas vestra (*Isa. lviii*). Voluntas enim hoc in loco deliciæ intelliguntur. Tota die epulas in cogitatione ruminat, qui ad implendum gulam vespere sibi delicias preparat. Et tale jejunium non laudatur, quod in vespere deliciosorum ciborum venter repletione distenditur. Neque enim reputanda est abstinentia, ubi fuerit ventris deliciosa saturitas subsecuta. Deliciæ enim carnales comesturum reddunt avidum, satiatum autem pigrum et somnolentum; deliciæ vero spirituales satiatum redundunt avidum et jocundum; illæ comedentes generant fastidium, haec autem comedendi augmentum desiderium; illæ multam esse aciem mentis obtundunt, haec spiritales cordi lumen infundunt; illæ somnolentiam, haec vigilias subministrant; illæ corpori et animæ præbent torporem, haec autem mundis corde jugiter Domini ministrant amorem; illæ vero faciunt desiderare lectum, haec autem cœlum; illæ somnum, haec vero regnum; illæ turpia et obscura querunt cubilia, haec sanctam cum sanctis et lucidam in cœlo volunt habere gloriam; illæ delectantur in lupanari cum scortis ludere, haec cum angelis in cœlo regnare; illæ luxuriosos amplexus desiderant, haec ad amplexus Christi venire festinant, ut cum illo, quasi sponsa cum sponso, in æternum quiescant. Deliciæ vero nuncupantur eo quod delicate nutriant comedentes, vel quod his homines delectentur. Faciunt enim hominem in Dei servitio mollem, tenerum et delicatum. Et e regione spirituales deliciæ faciunt hominem pro æterna capescenda gloria mundum, fortem et rigidum. Et ideo istæ appetendæ sunt, illæ vero a monachis amandis amplexandæ non sunt. Sed quid a monachis amandum amplexandumque sit sequentia demonstrant.

C 13. Jejunium amare (*Dan. ix, Joel ii, Tob. xii*). Multi enim sunt qui jejunant, sed idem ipsum jejunium non amant. Quasi onus impositum sit, necessitate compulsi, portant jejunium, sed non amant illud. More animalis onus portant, sed ejusdem oneris dulcedinem non degustant. Unde non amant ipsum quod portant. Et sicut aliquis onere compressus antequam ad locum perveniat destinatum, vult, quo premitur, deponere onus, ita desidiosus ante horam constitutam jejunium vult solvere monachus. Frequenter aspicit horologium, et sepius solis considerans cursum oculos levat ad cœlum, et pariter vocibus pariterque desideriis jam horam proclamat esse refectionis. Sed non ita bonus facere debet monachus, sed velut animæ medicamentum, sic debet amare jejunium, jejunio enim anima ab omni periculo illecebrarum defenditur; jejunio testamenta dæmoniorum fugantur, jejunio vires vitiorum franguntur, jejunio carnis delectatio refrenatur, jejunio incentiva libidinum extinguiuntur. Per jejunium liberius oratio penetrat cœlum, et in compunctionis dono intentius jejunæ mentis acies figit obtutum. Per jejuniorum namque dona, et cœlestium mysteriorum occulta, et divinorum secretorum homini revealantur arcana. Per jejunii donum de car-

nali spiritualis efficitur homo, et sanctorum omnium et angelorum conjungitur choro. Et ideo a bono jejunium amandum est monacho. Sed quia jejunium universam esse diximus corporis castigationem, non est tantummodo jejunandum a concupiscentia ciborum, sed ab omni letitia temporalium delectationum. Si enim hominem totum haec virtus, quae abstinentia dicitur, sanctificat, non solum corpori, sed etiam animae necessaria est, quia omnis homo ex corpore constat et anima. Ea autem spiritualis atque perfecta est abstinentia, quae non tam ab illecebris carnalium voluptatum quam a peccatis omnibus facit hominum alienum. Haec virtus, cum omnibus necessaria sit, maxime illis familiarior est quorum est cor unum et anima una divine charitatis igne conflata. Quibus ita sit una vita, sicut est una substantia, quia ut fieret et esset animorum sancta conjunctio, necessaria est facultatum judicata communio. Ceterum, quid prodest quod facultates abjiciamus, si voluptates proprias non relinquimus? Quam abstinentiam si Adam in paradyso voluisse, nec statum felicitatis amitteret, nec corruptionis ac mortalitatis infelicitati subjaceret. Quis enim potest dicere quanta bona illi incontinentia sustulerit, quod intellectualis mentis dignitatem amisit, quod imaginem sui creatoris perdidit? Istud improbat Hieronymus in epistolis suis reprehendens Origenem, qui idem asserebat. Non enim ibi inquietabat molesta sollicitudo, non fatigabat labor anxius, non opprimebat somnus, non timor mortis angebat; habebat facilem victum, corpus sanum, tranquillum motum, cor mundum, ignarus mali, habitator paradisi, expers peccati, capax Dei. Postremo quid eo felicius fuit, cui erat orbis subjectus, nullus infestus, liber animus, et visibilis Deus? Potuit ergo ita videre Deum priusquam peccasset Adam, sicut eum sancti patriarchæ viderunt. Sed postquam illi inobediens fuit, videndi eum licentiam amisit. Et ideo jejunii amanda est abstinentia, ut haec omnia quae perdidimus in Adam, in Christo non peritura, sed consequamur æterna.

14. Pauperes recreare (*Tob. iv*). Convenienter enim nos post jejunii amorem de pauperum admonet recreatione, quia tunc optime jejunamus quando ea quae ventri subtrahimus pauperibus erogamus. Hinc propheta nos admonet dicens: *Sanctificate jejunium* (*Joel. 1*). Ac si diceret: Quod tempore jejunii, ut affligatur, subtrahitur corpori, pro sanctificatione et benedictione animæ porrigit pauperi. Scriptum est enim: *Pauperi porrige manum tuam, ut proficiat propitiatio et benedictio tua* (*Ecli. vii*). Et iterum: *Fili, eleemosynam pauperis ne fraudes, et oculos tuos ne avertas a paupere. Animam esurientem ne despexeris, et cor inopis ne afflixeris. Non avertas faciem tuam ab egeno, et ab inope oculos tuos. Declina pauperi aurem tuam, et reddre debitum tuum. Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam ejus ne dimittas illum vacuum, sed conclude eleemosynam in sinu pauperis, et hic orabit pro te ad Dominum* (*Ecli. iv*). Raphael quoque angelus, ut a

A nobis eleemosyna libenti animo fiat, hortat nos dicens: *Bona est oratio cum jejunio et eleemosyna, quæ a morte liberat, et peccata purgat* (*Tob. xii*). Hoc enim habet tantum bonum possessio rerum, si vitam reficiat misericordum. Non ergo nobis obterit divitiarum congregatio justa, si adsuerit distributio larga. Debemus ex illis munus misericordiae egenis porrigit, pauperum etiam nuditatem operire, peregrinorum inopiam supplere, pupillorum miseriam detergere, esurientium famem repellere, sipientium sitim fugare, et infirmantium desideria supplere. Cum magna ergo mentis alacritate pauperibus debemus eleemosynam dare, quia ipsi Domino datur quod hilariter pauperibus erogatur. Ipse enim Dominus, qui a dextris ejus erunt, dicturus est in iudicio: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Quia esurivi, et dedistis mihi manducare, siti vi et dedistis mihi bibere, etc.* (*Matth. xxv*). Christum enim in æternum habemus retributorem, si pro illo pauperibus porreximus panem. Ab illo æternam consequimur misericordiam, si pro illo plenam porrexerimus dexteram. Demus ergo cibum et potum, ut cum Abraham, Isaac et Jacob ad convivium mereamur pervenire æternum, ut illic recipiamus pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna, pro caducis permanentia, pro transeuntibus permanensa. Est aliud eleemosynæ genus duale, quo debent maxime monachi pauperes recreare. Quorum unum infirmis et tribulatis, aliud vero stultis et nescientibus est adhibendum. Qui enim infirmis per compassionem communicat, et tribulatis consolationis consilium subministrat, sine dubio pauperes recreat. Similiter et qui doctrinam stultis, et scientiæ verbum ministrat ignaris, eleemosynarii dignus est laudari præconiis.

15. Nudum vestire (*Isa. lviii, Matth. xxv*). Sicut est nuditas corporis, est et nuditas animæ. Nuditas corporis est carere vestibus, nuditas vero animæ carere virtutibus. Ergo sicut corpus vestibus, ita et animam debemus vestire virtutibus. *Justitia induit sum*, ait Job, *et vestit me, sicut vestimentum*. Et propheta dieit: *Induit me vestimento salutis, et induimento jucunditatis circumdedit me* (*Isa. lx*). His autem et similibus vestibus et se et alios debet vestire monachus. Adam vero cum peccasset in paradyso, animæ non corporis perdidit vestimentum. Perdidit enim innocentiam, immortalitatem et gloriam. Nam et illæ qui de Jerusalem descendebat in Jericho, animæ vestibus spoliatus est a latronibus. Vestiamus ergo corporaliter pauperes nudos cum magna alacritate, quia ipsum Dominum exinde tenebimus creditorem, et fidem habebimus retributorem. Ipse enim dicturus est inter cætera nobis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, quia nudus fui, et cooperauistis me* (*Matth. xxv*). Vestiamus ipsis virtutibus sanctis interius, quia nihil prodest vestitus vestire alium, et semetipsum virtutibus re-

liquerere nudum. Sic enim debemus aliis misereri, ut non obliviscamur nostri. Sic enim nos de opere misericordiae sermo divinus admonet dicens : Fili, miserere animæ tuæ placens Deo. Ergo in quantum valemus misereamur aliis, et solliciti nos semper misereamur nobismetipsis, ut pro aliis mercedem æternam, et pro nostra custodia præmia consequamur perpetua.

16. *Infirmum visitare* (*Matth. xxv*). Visitare debemus infirmos, quia in ipsis Dominum visitamus. Ipse enim inter cætera nobis dicturus est misericordiae opera : *Infirmus fui, et visitasti me.* Visitemus et causa compunctionis infirmos, ut cum Paulo, *Quis confirmatur, et ego non infirmor?* (*I Cor. xi*), dicere possimus. Visitemus et causa vicissitudinis, id est, ut cum fuerimus infirmi, visitemura sanis. Visitemus et gratia dilectionis, quia scriptum est : *Non te pigient visitare infirmos, ex ipsis enim in dilectione firmaberis* (*Eccli. vii*). Sed et ille infirmos visitat qui monachis de sua substantia eleemosynas ministrat. De monachis enim scriptum est : *Formicæ populus infirmus, qui parat in messe cibum sibi* (*Prov. xxx*). Sed et ille veraciter infirmos visitat, qui viduis et pupilli eleemosynas erogat. Viduae enim et pupilli, qui sunt hunniles et pauperes spiritu propter Dominum, procul dubio quia potentes non sunt, infirmi sunt in hoc mundo, et visitationis adjutorio indigent in hoc sæculo. De tali enim visitatione apostolus ait : *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est : Visitare pupilos et viduas in tribulatione eorum*, etc. (*Jac. i*). Est et alia infirmitas animæ pro qua monachi debent invicem se visitare sèpissime, illa scilicet de qua David dicebat : *Miserere mihi, Domine, quoniam infirmus sum, sana me, Domine* (*Psal. vi*). Et ut adverteres de qua infirmitate diceret, addidit : *Et anima mea turbata est ralde* (*Ibid.*). Et alibi : *Ego dixi : Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi* (*Psal. xl*). Ergo ubiunque hujus infirmitatis nœvo viderimus fratrem oppressum, tandiu illi visitationis impendamus studium, donec ad salutis pristinum revocetur statum; ut et infirmus corpore nostræ visitationis solatium, et infirmus in anima, donante Christo, remedium inveniat sempiternum. *Infirmus* dicitur non solum ægrotus, sed etiam animo molestus et contristatus.

17. *Mortuum sepelire* (*Tob. 1, 11, xii*). Congruë autem postquam nobis præcepit infirmum visitare, præcepit et mortuum sepelire, quia infirmo visitatio, sepultura vero debetur mortuo. Scriptum est enim : *Fili, in mortuo produc lacrymas, et quasi dura passus incipe plorare, et secundum judicium conde corpus illius, et non despicias sepulturam ejus* (*Eccli. xxxviii*). Valde enim a quibusdam mirandum videtur, cur beatus Benedictus præcepit monachis mortuum sepelire. Nunquid, aiunt, aut suum inseptulum relinquare, aut alterius per vicos aut villas ire poterunt monachi mortuos sepelire? Sed quia ista non convenientiam monachis, sermonis hujus convenientiam vi-

A deamus. Mortuum enim dicitur peccatum, ut illud : *Qui lavatur a mortuo, et iterum tangit mortuum, nihil proficit ejus lavatio* (*Eccl. xxxiv*), id est, qui pœnitendo lacrymis lavat peccatum, et iterum committit peccatum, nihil ei pœnitentiae gemitus vel lacrymarum fusio generat fructus. Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur. Nam et illa puella, quam suscitavit Dominus in domo, peccatum significat latens in animo; et in illo quem foras portam Dominus substituit unico matris filio, peccatum animæ jam egressum foras in publicum. Et Lazarus, quem idem Dominus suscitavit quatriduanum (*Joan. xi*), jam multi temporis peccatum demonstrat commissum. De his ergo omnium generibus mortuorum usus sepeliendi debet esse omnium hominum, et maxime monachorum. De hoc enim sepeliendi genere beatus Benedictus præcepit monachis mortuum sepelire, id est, si fuerit sicut puella in domo, adhuc tamen in conscientia latens peccatum, ne in opere appareat ibi sepelire eum; et si jam fuerit in opere manifestum, sicut de illo unico matris filio legitur, jam foras portam elato, ne amplius crescentis proprediatur, ibi finem accipiat, et cordis sepulcro condatur. Et si diuturno jam tempore per peccatum, et in omnibus in publicum manifestum, et a cunctis fuerit fetidum judicatum, sicut de quatriduano Lazarus legitur, ne ultra in homine pullulans crescat, tandem mortificatum pariter et sepultum jaceat. Et hoc modo omnis monachus, et ad Dominum omnis conversus, debet mortuum, id est, suum sepelire peccatum.

C 18-19. *In tribulatione subvenire : dolentem consolari* (*Eccli. vi*). Hæc quoque virtus inter sanctos multum est necessaria monachos, videlicet, ut alteri subveniat alter, et alter consoletur ab altero. Sicut scriptum est : *In vicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi* (*Gal. vi*), id est, charitatem. Sine dubio enim et tribulato charitas subvenit, et dolentem charitas consolatur. Sciendum tamen quia aliquoties monacho tribulatio suscitatur exterius ab homine, aliquoties vero suscitatur a dæmonie, aliquoties autem ipsis tantum proprio suscitatur a corpore. Unde et frequenter in tribulatione valde necessariam habet fratri subventionem, et non solum nobis in invicem subvenire, sed et aliis in quaenam necessitate positis subventionis debemus auxilium ministrare. Secundum enim præceptum Apostoli debemus gaudere cum gaudientibus, et flere cum flentibus (*Rom. xii*). Duobus enim modis omnis efficit dolens, id est, aut per jacturam temporalium rerum, aut per damna spiritualium virtutum. De hoc enim Salomon ait : *Et addit scientiam, addit dolorem* (*Eccle. 1*). De illo autem Job dixit : *Quid agam? Etsi tacuero, non quiesceret dolor meus, etc.* (*Job xvi*). Unus autem carnaliter dolet, alter vero spiritualiter. Unus dolet quia terrenum amisit solatium, aliud quia peccando copiam amisit virtutum; unus dolet quia perdidit patrem et matrem, aliud dolet quia su-

perbiendo humilitatem et luxuriando perdidit castitatem; unus dolet quia solatium parentum pariter amisit et subsidium rerum, alias quia peccando regnum pariter aeternum amisit et premium; unus dolet quia terrenis pauper factus est rebus, alias quia pauper factus est virtutibus; unus dolet quia despicitur a mundo, alias quia separatur a Deo. Et ideo, ne in dolore pereant, fratrum consolationem accipient ambo. Visitent ergo monachi utrosque, quia aeternam mercedem accipient ab utrisque.

20. *A sæculi actibus se facere alienum.* Nemo, ait Apostolus, militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit (II Tim. ii). Hinc Dominus ait: Qui non dimiserit omnia quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xvi). Quisquis ergo a sæculi actibus vult effici alienus, necesse est ut sacris obtemperando præceptis ipsi Domino efficiatur propinquus. Præceptum est enim Domini: Diverte a malo et fac bonum (Psal. xxxii). Proinde a sæculi actibus alienus effectus ad conditorem suum illuminandus accedat monachus. Ipsum jugiter concupiscat, toto corde diligit, et pro illius amore omnes nocivas sæculi actiones relinquit; et totam spernaciam ex illius delectatione suspendeat. Quotidie in divinarum litterarum se exerceat campo, et ibi se, quasi in speculo, diligenter conspiciat totum; et omnia quæ in se de secularibus actibus responda invenerit, respuat; et quæ tenenda invenerit, libenter et fortiter teneat; quod deforme invenerit, componat; quod pulchrum, excolat; quod sanum, servet; quod infirmum, corroboret. Domini sui præcepta infatigabiliter legat, inexplebiliter diligit, efficaciter compleat; et quod sibi cavendum quidve sectandum sit, ex eis instructus agnoscat. Futuris promissionibus credat, et a strepitu negotiorum sæcularium remotissimus vivat. In studiis spiritualibus quibus diebus singulis melior ac melior fiat invigilet. Amet otium sanctum, in quo exerceat animæ suæ negotium. Mortuum sibi deputet mundum, ac se mundi illecebris exhibeat crucifixum; eo aciem mentis intendat quo pervenire desiderat. Beatitudinem futuræ vitae ante oculos animæ suæ proponat et diligit; nec metuat aliquid temporale, nec cupiat, nec cupiditas intentionem mentis ejus emolliat. Non gaudeat de temporalibus omnino, nec lugeat, sed semper ad illam beatam et futuram vitam, ubi Dei substantiam, revelata facie, videre possit, extendat.

21. *Nihil amori Christi præponere* (Matth. x). Legimus in beati Antonii Vita quod multos litigantes redigit in amicitiam omnibus dicens: Nihil debere ipsos præponere horum quæ sunt in mundo dilectioni Christi. Et Basilius ait: Unus prospectus sit tibi, fili: si uni Domino servire desideras, omnimodo absconde a te carnalem amorem, ne a te Dei excludat amorem. Vere enim nihil amori Christi præponere debemus, id est, anteponere, vel præferre. Amor enim Christi charitas est. Nam amor cum pravus est, cupiditas vel libido vocatur; cum

A vero rectus est, charitas vel dilectio dicitur. Christi enim est omne quod possumus: illo vivificante vivimus, illoque vegetante movemur et sumus; illo nos prius diligente diligimus, diligens enim nos creavit et vivificavit; nutrit et custodivit, et ad lavacrum regenerationis perduxit; renovavit, gubernavit, et ad intelligibilem aetatem evexit: haec omnia nobis misericorditer et per dilectionem operatus est Deus. Aperi ergo, o monache, oculos cordis tui, et in tantum te a Jesu Christo cognosce dilectum, ut pro te ejus sanguinem non dubites fusum. Suspende cor tuum ad dilectionem ejus, et non modicum aut ex aliquo, sed ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente tua dilige Dominum Deum tuum, ita ut nullius rei amorem præponas amori Domini tui, ipso te docente, intellige. Ait enim: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus (Matth. x). Vere enim si Deum toto corde amamus, omnino amori ejus nec parentum, nec filiorum amorem præferre debemus. Beata est ergo virtus amoris Christi, quæ dilectio vocatur et charitas. Omnes enim diligit Deus, et quasi unius proximi in mentis arcane omnium amorem recondit. Vere beata, quæ nutrit virtutes et delet peccata, opprimit iram, recludit odium, expellit avaritiam, comprimit rixam et fugat omnia pariter vitia. Omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, inter opprobria secura est, inter iras placida, inter odia benigna, et in veritate semper permanet firma. A pravis impugnationibus non vincitur, a raptoribus non diripitur, a latronibus non furatur, ab incendio non crematur, in expugnabilis manet, inexplicabilis durat, inconcussa perseverat, incorrupta letatur. Ligamentum est enim omnium virtutum, gluten est animarum, concordia mentium, societas electorum, et sanctorum exultatio angelorum. Ne adversitatibus frangatur, fortiter mentem roborat; ne prosperitatibus elevetur, cor caute temperat. Teneat ergo istam necesse est tam clarissimam virtutem beatus monachus in mente, et cum illa sit semper et cum illa maneat, cum illa surgat et cum ipsa perget, et hic et in aeternum cum illa semper letus perseverans vivat.

22-23. *Iram non perficere. Iracundiae tempus non reservare* (Eph. iv). Inter iram et iracundiam ita distinguitur: ira præsens est indignatio, quæ subito ex aliqua commotione animi nascitur; iracundia vitium naturale est et perpetuum. Ergo iratus pro tempore concitatur, iracundus autem frequenter et leviter irascitur; de quo scriptum est: Iracundus effodit peccata. Et Apostolus nos per iram peccare prohibet, dicens: *Irascimini, et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram; et nolite locum dare diabolo* (Eph. iv). Considera ergo, beate monache, quia qui per iram in fratrem expedit vindictam, in corde suo diabolo ad habitandum ædificat locum, et Christo, qui verus est sol, quantum in semetipso est, occasum preparat. Fuge ergo, auxiliante Deo, iram, et noli per iram fratri reddere vindictam. Attende diligenter quid nos Paulus adiuno-

nens dicat. Ait enim: *Deponentes et vos omnem iram, A et indignationem, et malitiam* (Coloss. iii). Jacobus quoque dicit: *Ira enim viri justitiam Dei non operatur* (Jac. i). Salomon vero ait: *Zelus et iracundia minunt dies* (Eccli. xxx). Et alibi: *Homo homini servat iram, et a Deo querit medelum* (Eccli. xxviii). Ipse dum caro sit servat iram, et propitiationem petit a Deo velocem et citam. Qui ergo tardus sibi fratrem reconciliat, tardius Deum sibi placat. Frustra enim propitiari sibi Deum querit, qui cito placare proximum neglegit. Ipse quoque Dominus noster, totius Ecclesiæ sue decus et ornamentum, doctor et prædicator, creator, rector et gubernator, ab ira nos in fratres omnino removens ait: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio* (Matth. v). Cavendum est ergo maxime monachis qui ad supera feliciter volunt scandere regna ad effectum suam perducere iram, sed magis mansuetos esse ad omnes oportet atque mitissimos. Et si iracundiae furor eorum pulsaverit animum, fraternalis amor comprimat illum. Fraternalis dulcedo temperet iracundiam, fraternalis charitas temperet animositatem, fraternalis dilectio mitiget indignationem: grande enim vitium est iracundia. Per iram sapientia perditur, per iram justitia relinquitur, per iram societas fraternalis dissolvitur, per iram pacis concordia rumpitur, per iram lex veritatis amittitur. Iracundiae stimulis agitatum corpus totum tremit, lingua balbutit, vultus ignescit, corporis palpitans tremulat, et oculi turbati coligant. Hæc ergo ne tibi, monache, contingent, quantum valeat, refrena iram, et omnia cum tranquillitate et patientia, ut et hic te modeste et patienter gubernes, et in æternum animæ tuæ possessor hæceris.

24. Dolum in corde non tenere (Prov. xii et xxvi; Psal. xiv). Dolus enim dictus ab eo quod alter alium deludat. Aliud enim tenet in corde, aliud se simulat agere in opere. Est enim mentis calliditas, et occulta malitia blandis sermonibus adornata. Quod vitium quanto plus occultatur in corde, tanto amplius crescit in malignitate. Publicatum autem annihilatur atque sanatur. Quid est enim aliud dolum in corde tenere, nisi quodammodo dæmonem in mente recludere? Qui aliter a dolosa non expellitur mente, nisi fraternalis dilectione. Scriptum est enim: *Templo Dei estis, et spiritus Domini habitat in vobis* (I Cor. iii). Ergo si volumus Spiritus sancti templum fieri, dolus in corde nostro non lateat, sed magis publicatus decrescat, et fraternalis in nobis amore crescente penitus evanescat. Cavendum est autem summopere monachis, ne in corde tenendo dolum, perdant habitatorem Spiritum sanctum. Cavendum ne desinant esse Spiritus sancti templum, et sicut, habendo dolum, dæmonis habitaculum. Non enim poterit cor unum Dominum retinere simul et dolum. Non enim Dominus dolosa, sed innocentia possidet corda. Non dolo pollutam, sed innocentem et puram diligat animam. Unde necesse est ut dimittamus in corde tenere dolum, et discamus ut nosmetipsos diligere proximos, ut et in presenti saeculo mereainur

A habitatorem Spiritum sanctum, et in futuro filiorum gloriam et hereditatem accipiamus æternam.

25. Pacem falsam non dare (Psal. xvii, I Pet. iii). Id est, osculum vel veniam. Falsitas appellata a fando aliud quam quod verum est. Negare enim vel maligno animo celare quod verum est, falsitas est: sicut Judas, qui signum pacis in dolum convertit, et quia falsus confessor fuérat, et falsam pacem in Ecclesia figurabat. Quia de falsa pace diximus, quæ sunt veræ pacis commoda videamus. Et si pax vera est, serenitas mentis et tranquillitas animi, quam nos Apostolushortatur habere dicens: *Pacem sequimini, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum* (Heb. xii). Ipse quoque Dominus in Evangelio ait: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* (Matth. v). Et passioni jam proximus hoc nobis mandatum commendavit dicens: *Pacem meam do vobis, pacem meam commendabo vobis* (Joan. xiv). Et addidit: *Non sicut mundus dat, pacem do vobis* (ibid.), id est, non dolosam, non falsam, sicut Judas et ejus sequaces douant, quam et hic nobis beatus Benedictus invicem dare vetat; sed veram pacem ascendens in cœlum tenendam dedit, et in hereditatem sempiternam habendam reliquit. Quam si sincero corde tenere et sequi voluerimus, filii Dei et heredes erimus Christi. Ergo si filii Dei et heredes Christi esse cupimus, in Christi pace versemur. Pacificos enim esse oportet filios Dei, et humiles, mente mites, corde simplices, sermone puros, animo innocentes, affectu concordes, fideliter sibimet unanimiter cohærentes.

26. Charitatem non derelinquere (Rom. xii, I Cor. xiii). Charitas est perfecta dilectio in Deum et proximum, quam qui derelinquit, et Deum et proximum perdit. Hæc enim virtus dilectionis æternum complectitur amorem. Cui specialis secundum Apostolum inter virtutes traditur principatus et cultus inanens in æternum. Quam non derelinquere, nec solum debemus ad tempus habere, sed perpetuum eam et feliciter debemus usque in æternum retinere, et nullo tempore nec ad momentum de nostra debemus mente desicere. Scriptum est enim: *Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat* (Eccl. ix). Oleum in capite est charitas in mente. A capite oleum deficit, cum charitas a mente descendit. Hinc nos Petrus apostolus hortatur dicens: *Ante omnia mutuam in vobis charitatem continuam habentes* (I Pet. iv). Hinc Paulus ait: *Charitas fraternalis maneat in vobis* (Heb. xiii). Debet ergo manere et permanere cum filiis Dei charitas, ut et in præsenti voluntatem Dei eos facere doceat, et cum illis feliciter in æternum permaneat. Charitas est enim recta voluntas juncta Deo, et inseparabiliter unita igne quodam Spiritus sancti: a quo et ad quem resertur incensa inquinamentis omnibus extranea, corrumphi nescia, nulli vitio obnoxia, supra omnia quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, divinæ contemplationis avida, in omnibus semper invicta, salus morum,

mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, præmium perfectorum; in peccatis mortuos suscitat, languentes sanat, perditos instaurat, spem desperat inspirat, pacificas mentes iubilat; fructuosa in poenitentibus, laxa in proficiensibus, gloriosa in perseverantibus, et operosa in omnibus omnino fidelibus; quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium servit, ex qua quidquid est boni operis vivit, sub qua obedientia crescit, per quam patientia vincit, sine qua nullus Deo placuit nec placebit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit. Hæc est charitas vera, quam nos non derelinquere, sed fortiter debemus tenere. Hæc enim nobis virtus super omnia necessaria est, quæ nos separat a diabolo, purificat a peccato, reconciliat Deo. Quapropter nihil nobis peccata remanere possunt, nec aliquid boni deerit, si nobis bonorum omnium charitas magistra adfuerit. Quoniam si secundum Apostolum *charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniuriam, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet* (*I Cor. xiii*), omnibus in quibus fuerit hæc bona quæ habet impertit. Et quid illis esse potest in hac vita perfectius, qui tantis abundant charitate in se regnante virtutibus?

C 27. *Non jurare, ne forte perjuret* (*Matth. v*). Non est contra Dei præceptum jurare, quia ille dixit: *Per nomen meum jurabis; sed dum velum jurandi facinus, perjurii crimen incurrimus.* Necesse est ergo ut nunquam juret qui perjurare timet. Scriptum est enim: *Jurationi non acquiescat os tuum* (*Eccli. xxiii*). Et, *Vir multum jurans replebitur iniuriate* (*Ibid.*). Et Jacobus apostolus ne juremus fortiter nos admonet, dicens: *Ante omnia, fratres, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum.* Sit autem sermo *testis est est, non non, ut non in judicium inciditis* (*Jac. v*). Et Dominus noster Jesus Christus, salus omnium et Salvator, qui omnes vult salvos fieri, et a malo perjurii liberare, admonet nos dicens: *Non jurabis per cælum, quia sedes Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ejus est: neque per caput vestrum jurabis, quia non potestis unum capitulum album facere, vel nigrum: sed sit sermo vester est est, non non, et quod amplius est, a malo est* (*Matth. v*). Qui autem non jurat, non peccat, et longe est a peccato. Si offenderit lapsus deorsum, ruit, et excipitur a pena perjurii. Ergo falsa juratio exitiosa est, vera juratio periculosa. Nulla juratio sana est et secura. Dicit aliquis: Non est juratio quando dico, *Testis mihi Deus est, et Testem invoco Deum, vel his similia.* Quid est autem jurare, nisi Deum invocare, et jus Deo reddere? Quid est dicere, *Testis mihi Deus est, nisi jurare per Deum?* Ipse enim Deus, per quem jurat, invisibilis est. Juravit per invisibilem, feritur pena invisibili. Nam et

A apostolus, quando ait, *Ante omnia nolite jurare* (*Jac. v*), cautos nos fecit adversus linguam nostram, ut attendamus et vigilemus, ne subrepatur nobis consuetudo jurandi. Ante omnia, inquit, ut te adversus consuetudinem jurandi intentissimum redderet, ut omnia tu inspiceres, et omnes motus linguae tuæ diligenter custodiendis. Sequitur: *ut non in iudicio decidatis.* Ideo, inquit, vos a iurationis culpa compescere, ne frequenter vera jurando aliquando etiam in perjurium decidatis, sed eo longius a perjurandi vitio stetis, quo nec vera dejerare nisi proxima necessitate velitis. Sed et ille sub iudicium reatus decidit, qui etsi nunquam perjurat, crebrius tamen quam opus est dejerat, quia nimis ipsa superflua locutionis otiositate delinquit, offenditque iudicem, qui et inutile verbum et juramentum omne vetuit.

D 28. *Veritatem ex corde et ore proferre* (*Psal. xiv*). Multi aliud tenent in corde, aliud proferunt ex ore. Et cum sint illi vanitate decepti, alias fallaciter decipere gestiunt. Et quia non est in ore eorum veritas, ideo cor eorum vanum est. Monachus autem qui Christi vestigia puro corde sequi desiderat, qui dixit: *Ego sum via, veritas et vita* (*Joan. xiv*), veritatem debet in corde tenere, et eam simpliciter ex ore debet proferre: quia ille dicitur in tabernaculo Domini habitare, et in monte sancto ejus requiescere, qui loquitur veritatem in corde suo, et non agit dolum in lingua sua. Tunc dolus fit in lingua, quando et in corde celatur veritas et ex ore sonat fallacia. Vanitas est enim et magna miseria aliud tenere in corde, et aliud fratri proferri sermone. Vanitati enim humana subjecta est creatura, et ideo non stat in veritate facta, sed semper ad fallendum proximum prona. Monachi autem, quos Dominus de fallacia et vanitate seculi hujus dignatus est segregare, veritatem debent ex corde et ore proferre. Semper enim in corde eorum veritas habitet, et in ore eorum necesse est ut veritas sonet. In cogitatu veritas, in sermone veritas, in facto veritas, et in omnibus, per omnia, illorum actionibus necesse est ut resplendescens luceat et semper in eis fixa permaneat. Est enim in angelis veritas, in patriarchis et prophetis veritas, in apostolis et virginibus veritas, in martyribus et confessoribus veritas, et in omnibus habitantibus in cœlo veritas, et in omnibus sanctis comorantibus in mundo veritas. In his autem et cum his omnibus semper est Dominus noster Jesus Christus, qui est via, veritas et vita, et omnium sanctorum salus et gloria (*Joan. xiv*).

E 29. *Malum pro malo non reddere* (*I Thess. v*). Secundum præceptum sanctæ Regulæ, oblivionem omnino debent monachi fugere, et quid illos per ministros suos Spiritus sanctus admoneat, diligenter audire. Neque enim decet auditorem obliviousum, sed factorem operis esse monachum. Audiamus ergo non solum aure corporis, sed etiam mentis, et operibus exsequamur quid nos per Petrum apostolorum principem admonet, dicens: *Estote, inquit, misericordes,*

humiles, non reddentes malum pro malo (*I Pet. iii*). Vides ergo quia in reddendo malum pro malo, et misericordiae opus et humilitatis amittis officium. Scriptum est enim: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum* (*Rom. xii*). Vincitur a malo, qui malis provocatus reddit malum. In bono autem vincit malum, qui acceptis malis reddit bonum. Ille enim dicitur vicesse alium, qui eum ad suam adduxerit partem. Si ergo te fecerit sibi reddere vicem, ille te vicit faciendo sibi similem. Paulus quoque apostolus ait: *Nolite esse prudentes apud vosmetipos, nulli malum pro malo reddentes* (*Rom. xii*). Si malum inferre peccare est, reddere malum pro malo justum non est, sed simile peccatum est ac gravius. Nam ille qui prior malum intulit, forsitan non meditando, sed subito fecit. Qui autem reddit malum pro malo, voluntarie et meditando reddit. Iterum scriptum est: *Non vos defendentes, charissimi, sed date locum irae* (*Ibid.*). Ille locum dat irae, qui se non ulciscendo defendit, qui convicio convicium non reddit, qui manu manum non ingerit, qui injuria injuriam non facit, alapam pro alapa non reddit, sed ad accipiendum alteram maxillam præparat, et omnia quæ illi adversa acciderint in patientia tolerat. Unde et sequitur:

30. *Injuriam non facere, sed et factam patienter sufferre* (*I Cor. vi*). Injuria est contumelia, convicium vel quælibet injustitia. Dicta autem injuria eo quod contra juris ordinem fiat. Multis enim modis injuriam facere hominibus solent homines. Aliquoties autem conviciis lacescentes, aliquoties accusationibus suggillantes, aliquoties manibus impingentes et expoliantes, aliquoties vero etiam percutientes. Quas monachus vel omnino omnis catholicus Christianus non solum aliis non facere, sed etiam ab aliis illatas patienter etiam cum dolore debet sufferre. Scriptum est enim: *In dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe, quia in igne probatur aurum, et reliqua* (*Eccli. ii*). Ut ergo probetur in monacho patientie virtus, appareat in injuriarum tolerantia fortissimus, quia, ut dictum est, sicut in fornace ignis probatur aurum, ita in tribulationis camino probatur monachus, Paulo teste, qui ait: *Scientes quia tribulatio patientium operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, etc.* (*Rom. v*). Petrus vero ait: *Ut probatio fidei vestrae multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur* (*I Pet. i*). Dominus quoque in Evangelio ait: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (*Luc. xxi*). Salomon quoque ait: *Doctrina viri per patientiam noscitur* (*Prov. xix*). Paulus quoque ait: *Consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes* (*I Thess. v*). Jacobus namque dicit: *Patientia autem opus perfectum habemus, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficiente* (*Jacob. i*). Et alibi: *Tanquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausta accepit illos* (*Sap. iii*); quia nimis quos in camino tribulationis probaverit, hos in gaudio retributionis quasi placabilem hostiam assumit. Sicut enim aurum in fornace clausum examina-

A tur, probatum autem foras, cuius sit fulgoris, apparet, ita honorum monachorum constantia in sæculo contemptibilis videtur, sed ubi tempus retributionis advenerit, quantæ fuerint facile apparebit. Ergo ut animas nostras possidere valcamus, virtutem patientie fortiter teneamus. Et ut perfecti et integri possimus in omnibus nostris actionibus esse, patientes simus ad omnes in nullo deficiente. Magna est enim virtus patientie, quæ laudentem se non laedit, sed diligit; quæ injurianti injurias remittit, non reddit; cui nocere potest non nocet, sed parcit. Patientia est, quæ nos Deo commendat et a malis omnibus in mente tutos conservat. Ipsa est virtus, quæ iram temperat, linguam refrenat, mentem gubernat. Ipsa est, quæ pacem custodit, disciplinam moderate agit, libidinis impetum fortiter frangit. Ipsa est, quæ furoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam tyrannorum, resovet inopiam pauperum. Ipsa est, quæ facit humiles in prosperis, et fortes in adversis. Ipsa tentationes expugnat, persecutions tolerat, et ut tenere possimus viam, Christus nos moderate et juste gubernat. Hanc ergo amare, hanc diligere, et cum gudio, et totis viribus amplecti debent, non solum monachi, sed et omnes catholici Christiani.

31. *Inimicos diligere* (*Math. v*). Quia filii Dei sumus, Patrem nostrum, in quantum possumus, imitari debemus. Ille enim inimicos dilexit, quando pro ipsis crucifigentibus se oravit dicens: *Pater, ignosc illos, quia nesciunt quid faciunt* (*Luc. xxiii*). Et nobis diligere inimicos et orare pro illis præcipit, ubi ait: *Dilige inimicos vestros, bene facite his qui odierant vos, et orate pro persequentiibus et calumniantibus vobis, ut sitis filii Patris vestri qui est in caelis* (*Math. v*). Diligamus ergo inimicos, quia Deus noster, cum adiuc inimici essemus, prior nos dilexit, et per sanguinem Filii sui nos reconciliavit. *Commendat autem Deus*, ait Apostolus, *suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, id est, inimici, Christus pro nobis mortuus est, nos reconcilians Deo* (*Rom. v*). Grandis enim et spiritualis est virtus diligere inimicos, quam nullus hominum habere potuit, potest vel poterit, nisi cui illam honorum omnium dederit Deus. Diligamus ergo inimicos, sicut præcepit Deus, et humanitatem illis, in quantum possumus, præbeamus. Scriptum est enim: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi, et reliqua* (*Pror. xxv*). Tunc enim verissime inimici dilectio custoditur, cum nec de ruina illius gaudemus, nec de profectu tabescimus. Magna est inimicorum dilectio et valde ardua, sed implentibus se æterna præparat præmia. Inimicorum ergo dilectio nos Dei filios et angelorum efficit socios; nobis de inimicis facit amicos, et de contrariis charos, et de odiosis dilectissimos fratres. Hæc nos fraternitati sociat et in æternum inseparabili charitate conglutinat, ut et hic unanimiter in fraterna dilectione vivamus, et in æternum pariter conregnemus. Inimicorum ergo dilectio, quantum in peragendo gravior, tantum erit

in retributione felicior; quantum in adimplendo angustior, tantum erit in recipiendis numeribus largior; quantum hic laboriosa, tantum in futuro erit sine dubio gloriosa. Ipsa enim nos inimicorum dilectione separata a mundo, et conjungit feliciter Deo; ipsa nos ab actionibus secularium discriminat hominum, et sanctorum pariter jungit et angelorum consortio.

32. Maledicentes se non remaledicere, sed magis benedicere (Luc. vi). Et in hoc nobis impossibile videatur implere, Paulus exemplo suo nos admonet, dicens: *Maledicimur, et benedicimus, persecutionem patimur, et sustinemus* (*I Cor. iv*). Petrus quoque princeps apostolorum hortando nos præcipit, dicens: *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis* (*I Pet. iii*). Qui enim in hereditate vult possidere æternam benedictionem, inimicum benedicere debet, non maledicere. Grande enim et non parvum est malum maledicentem se maledicere. Leve enim illud a levibus videtur hominibus, sed inter gravia crimina illud Apostolus computat, ait enim: *Neque ebriosi, neque fornicarii, neque maledici regnum Dei possidebunt* (*I Cor. vi*). Grave enim, ut diximus, maledictio peccatum est, quod possessionem regni adimit, et in inferni tartarum hominem mergit, et ut vaporem fumi in igne æterno permit. Scriptum est enim: *Ante ignem vapor et fumus, et ante sanguinem maledicta et contumeliae* (*Eccli. xxii*). Maledictio enim ubi sedule sederit, de filiis Dei facit filios iræ, et de heredibus facit extraneos, et de injustis facit injurios. Tollit cœlorum regnum et mergit in tartarum. Sanctorum tollit gloriam et inferni premit in foveam. Seum Christo tollit nuptiam et diabolo tribuit animam. Sic enim scriptum est: *Dum maledicti impius diabolum, maledicit animam suam* (*Eccli. xi*). Hic enim ostendit Scriptura quia diabolus maledici anima est. Dominus autem nobis non ad maledicendum, sed potius ad benedicendum os concessit et linguam. Nos autem, sicut Jacobus apostolus ait, *ex ipsa benedicimus Dominum, et patrem, et ex ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt, et ex ipso nostro uno ore procedit maledictio et benedictio* (*Jacob. iii*). Sed quid ait idem apostolus audiamus: *Non oportet, inquit, haec ita fieri, fratres. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem et amaram aquam?* (*Ibid.*)? Ac si diceret: Sicut dulcis et amara aqua non potest de una simul fontis manare vena, sic benedictio et maledictio de una simul non potest emanare cordis rima. Sed quicunque sic Deum benedicere orando vel predicando consuevit, ut maledicere hominem non cessaverit, sine dubio dulcedinem benedictionis ejus amaritudo maledictionis consumit. Sed quantum malum est maledictionis vitium, tanto magis est benedictionis bonum officium. Per illud enim maledictionis conqueritur poena, per istud benedictionis gratia et gloria. Per illud opprobrium in inferno, per istud in cœlo præmium accipitur sempiternum.

33. Persecutiones pro justitia sustinere (Matth. v). Dominus in Evangelio ait: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Non dixit propter iniquitatem suam patiuntur persecutionem, sed signanter addidit, *propter justitiam.* Multi enim propter sua peccata persecutionem patiuntur, sed nec justi, nec beati dicuntur. Sed illi soli tantum justi habentur qui persecutionem propter justitiam patiuntur. Hinc Petrus apostolus ait: *Sed et si quid patimini propter justitiam, beati eritis* (*I Pet. iii*). Non solum, inquit, nil nocet, qui vobis bonum facientibus mala irrogat, sed etiam, vos cum hostis insequitur propter bona quæ facitis, causam vobis majoris beatitudinis subministrat, et patientiæ vestræ vires corroborat. Item Petrus ait: *Melius est enim benefacientes, si relit voluntas Dei, pati, quam malefacientes* (*I Pet. iii*). Hæc sententia illorum stultitiam eleganter arguit, qui cum pro culpis arguantur, vel etiam pro suis factis dignis poenis coercentur a fratribus vel senioribus, patienter omnino tolerant. Sed si absque culpa vel verborum contumelias, vel adversa quæque patiuntur a proximis, mox ad iracundiam prorumpunt, et qui hactenus videbantur innoxii per impatientiam et murmurationem se noxios reddunt; nescientes quia melius esset illis ut pro justitia quam pro iniquitate sua paterentur injurias. Qui ergo justus patitur, Christum imitatur; qui vero pro suis factis flagellis corrigitur, latronem, qui in cruce Christum cognovit, et post crucem paradisum intravit cum Christo. Qui autem nec inter flagella desistit a culpis, sinistrum imitatur latronem, qui propter peccata ascendit in crucem, et post crucem ruit in tartarum. Ergo multo melius est quamlibet in præsenti sæculo innocentem et pro justitia pati persecutionem, et in futuro cum filiis Dei laboris sui accipere retributionem, quam cum peccatoribus peccatorem flagellari, et post mortem cum reprobis reprobum in infernum mergi.

34. Non esse superbum. Per Jeremiam prophetam ad superbum Dominus comminatur, dicens: *Ecce ego ad te, superbe, dicit Dominus exercituum, quia veniet dies tuus tempus visitationis tuæ, et cadet superbus, et corruet, et non erit qui suscitet eum, et succendam ignem in urbibus ejus, et devorabit omnia in circuitu ejus* (*Jerem. 1*). Et alibi scriptum est: *Perdet Deus memoriam superborum, et non relinquet memoriam humilium* (*Eccli. x*). Nam et de ipsa superbia sic loquitur divina Scriptura: *Oditibilis, inquit, coram Deo et hominibus superbia.* Qui autem tenuerit illam, adimplebitur maledictionibus (*Ibid.*). Et, *In iunctum omnis peccati superbia* (*Ibid.*). Non ait alicujus, sed omnis peccati, ut evidenter ostenderet ipsam esse peccatorum omnium causam; quoniam non solum peccatum est ipsa, sed etiam nullum peccatum fieri potuit, potest aut poterit sine ipsa. Superba voluntas facit Dei præcepta contemni, humiliis custodiri. Superbia ex angelis dæmones fecit, humilitas homines sanctis angelis similes reddit. Illa rebelles diabolo subdit, haec humiles Christo cou-

jungit. De superbia namque sequuntur haereses, schismata, detractiones, invidia, verbositas, jactantia, contentiones, animositates, ambitio, elatio, presumptio, vanitas, inquietudo, mendacium, perjurium, et cætera multa mala. Jam nunc videamus quibus indicis possit superbia deprehendi. Omitto illos quos ipse habitus et incessus superbos ostendunt, quorum erecta cervix, facies torva, truces oculi et sermo terribilis nudam superbiam clamant. Illos tandem dolens ostendo, atque eorum exempla cavenda denuntio, quos jam conversos et aliquantulum proficientes superbia occulce captivat, quos in profundum malorum fraudulenta damnatione precipitat, et ne inde unquam exsurgent jugiter calcat. Hi sunt qui seniorum suorum non observant imperia, sed iudicant. De suis negligentii objurgati aut rebellant insolenter, aut murmurant. De loco superiore disputant, preferre etiam se melioribus imprudenter affectant, simplicitatem spiritualium Patrum exaggerant, suas sententias procaciter jactant, non servant senioribus in obsequio reverentiam, in sermone modestiam, nec in moribus disciplinam. Habent in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermonicatione jactantiam; in humilitate fallaces, odio pertinaces, subjectione impatientes; omnibus bonis odibiles, ad opus bonum pigri, ad obsequium duri, ad loquendum quod nesciunt prompti; temerarii in audiendo, clamosi in loquendo, effrenati in cachinno. Hæc sunt superbiae grassantis indica, quibus Deus offenditur et recedit, diabolus invitatur ut veniat; nis malis omnibus diabolus pastus exultat, superbas mentes intrat, ut tencat, erigat, elidat; sovet ut perdat; tenet, ut possideat et omnia mala per illos exerceat. Superbia autem gemina est differentia: una quæ spiritales pro virtutibus superbientes dejicit; altera carnalis, quæ erga seniorum imperia inobedientes reddit. Alius namque ex rebus sacerdotalibus possidet, quos ex virtutibus extollit spiritualibus. Dicta autem superbia, quia super vult quod est.

35. Non violentum (*I Tim. 11; Tit. 1*). Violentus dicitur, qui et satis bibit, et difficile inebriatur. Hinc Isaia ait: *Væ! qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem* (*Isa. v*). Hinc sapiens quidam dicit: *Multos exterminavit vinum, quod multum potatum, irritationem, et iram, et ruinas multas facit. Amaritudo animæ, vinum multum potatum. Vinum in jucunditate creatum est, non in ebrietate: sanitas est corporis et animæ sobrius potus: ebrietatis vero animositas, imprudentis offensio* (*Ecclesiastes xxxi*). Ebrietas autem perturbationem gignit mentis; furorem cordis et flamman suscitat libidinis, et ita mentem alienat, ut ubi sit nesciat. Unde et malum non sentitur quod per ebrietatem committitur. Hinc beatus Basilus ait: *Multi per vinum a dæmonibus capti sunt. Nec est aliud ebrietas quam manifestissimus dæmon*. Hinc Propheta ait: *Fornicatio et ebrietas auferunt cor* (*Osee. iv*). Quibus Joel propheta quasi in alienatione mentis dormientibus clamat, dicens: *Experciscimini, ebræ, et flete, omnes qui bibitis vinum*

A in dulcedine, quoniam perit ab ore resto (*Jocel. 1*).

36. Non multum edacem (*Ecclesiastes xxxi*). Quanto amplius edacitas carnalis cibi nimia implet ventrem, tanto a virtutibus spiritualibus vacuam facit mentem. Quanto magis corpus edax pinguescit, tanta anima a virtutibus jejunans languescit. Edacitas autem carnem facit obesam et mentem vacuam, fortia corporis membra, et languidam facit animam. Edacitas parit pigredinem, pigredo immittit soporem, sopor negligentiam. Negligentia vero generat maledictionem, scilicet scriptum est: *Maledictus omnis qui facit opus Domini negligenter* (*Jeremiah. XLVIII*). Edacitas vero nimia generat crapulam, crapula autem parit sonnolentiam. Sonnolentus non amat vigilias, nec tempore congruo Deo cantat psalmodiam. Mentem ad cœlum nec erigit, nec ad compunctionis gratiam ascendet, nec ad contemplationis sublimia elevat animam. Tardus est ad orationem, fastidiosus in lectio, durus ad Domini verbum intelligendum, piger senioribus ad obediendum, et in omnibus bonis tepidus ad operandum. Sed quia non vult Regula monachum multum edacem nec violentum, itaque vult in omnibus temperatum. Generalis enim, ut beatus ait Ephrem, hic continentia modus est ut secundum capacitatem virium, vel corporis, vel æstatis, tantum sibimet cibi vel potus unusquisque concedat, quantum sustentatio carnis, non quantum desiderium saturitatis exposcit. In utraque enim parte sustinebit magnum detrimentum quisquis inaequaliter tenens nec ventrem jejuniorum ariditate constringit, nec escarum nimietate resolut. Mens enim voracitatis nimietate pressa emittere ad Deum preces non poterit puras. Sancti quandiu in hac vita habitant pro desiderio regni cœlorum corpus aridum portant. Unde et Psalmista ait: *Sitivit in te anima mea quem multipliciter, et caro mea* (*Psalm. LXII*). Tunc cuius caro Deum sicut, quando per abstinentiam arescit. Nam spenritur, ut supra dictum est, jejunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur. Neque enim reputanda est abstinentia, ubi fuerit ventris saturitas obsecuta. Non est ergo corpori adhibenda immoderata abstinentia, ne dum amplius gravatur inedia, quod bonum agere coepit, non perficiat. Sed discrete carnis est moderanda materies, ne aut integre extinguatur aut immoderate laxetur. Corporis enim debilitas vires animæ frangit, et ingenium mentis marcescere facit. Nam quidquid cum temperamento sit, salutem corporis et animæ nutrit.

37. Non somnolentum. Post castigationem autem edacitatis et violentiae congrue sequitur castigatio somnolentie. Sicut enim non vult regula multum edacem et violentum, sic non vult monachum somnolentum. Sicut enim miles multo onere prægravatus præpeditur ad bellum, ita impeditur monachus ad vigilias multarum satiæ escarum gravatus. Non enim possumus vigilare, cum dapibus fuerit venter noster onustus, sed oppressi somno vigiliarum fructus amittimus, et maxime detrimentum anime nostræ acquirimus, et egestatem virtutum spiritua-

lum et paupertatem pariter sustinemus, sicut scriptum est : *Usquequo, piger, dormis? quando consurges a somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias, et venies tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus* (*Prov. vi*). Item, *Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat; aperi oculos tuos, et saturare panibus* (*Prov. xx*). Cavere debemus ne ipsa anima nostra dormiat. Somnus animæ est oblivisci Deum suum. Quæcunque anima oblita fuerit Deum suum, dormit; ideo dicit Apostolus : *Surge, qui dormis, et illuminabit te Christus* (*Eph. v*). Monachus autem somnolentus in operibus suis mollis est, tepidus et dissolutus. De quo scriptum est : *Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis* (*Prov. xviii*). E contrario de sorti operario scriptum est : *Qui operatur terram suam, saturabitur panibus* (*Prov. xii*), id est, qui in vita sua subjicit corpus suum, et in Dei servitutem redigit, ut illi placeat operando cui se subdidit obediendo, post solutionem corporis satiabitur, præmium sempiternum accipiendo. In bonis enim operibus monachus fortis esse debet et doctus, robustus et validus, non mollis et dissolutus. Hinc Isidorus ait : Qui non rigida intentione monachi professionem sectantur, quanto superni amoris propositum dissolute appetunt, tanto proclivius ad mundi amorem denuo reducuntur. Nam professio non perfecta praesentis vitæ repeatit desideria; in quibus etiā nondum se monachus alliget opere, jam tamen alligat cogitationis amore.

58. *Non pigrum* (*Prov. xxvi*). Id est, non tardum, vel lendum, non tepidum vel desidiosum. Dictus autem piger, quasi pedibus æger : est enim tardus ad incedendum. Quod nomen per usum transit et ad animam, ut pigra dicatur, cum fuerit desidiosa. In Proverbiis enim scriptum est : *Desidia occidit pigrum, noluerunt enim quidquam manus ejus operari* (*Prov. xi*). Item ibi scriptum est : *Vult et non vult piger; anima autem operantium impinguabitur* (*Prov. xiii*). Recte pigri vocabulo denotatur, qui vult regnare cum Christo, et non vult operari pro illo. Delectant præmia æterna, et refugit laboriosa opera. *Vult habere otium temporale, et æternam vult accidere mercedem. Anima autem operantium pro Domino æterno impinguabitur muneribus sempiternis in regno. Qui enim hic piis pro Domino insudant laboribus, cœlesti accepta refectione gaudebunt, et illam desiderabilem vocem Domini audient dicentes : Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Matth. xi*). Item scriptum est : *In lapide luteo lapidatus est piger, et omnes loquentur super aspernationem illius* (*Eccli. xxii*). Item ibi : *Pigredo immittit soporem* (*Prov. xix*). Piger enim dicitur omnis desidiosus, qui recte sentiendo quasi vigilat, quamvis nihil operando torpescat. Sed pigredo soporem immittit, dum recte sentiens vigiliam non bene operando amittit. Item scriptum est : *Propter frigus piger arare noluit* (*Prov. xx*). Propter frigus quicquid piger non arat, dum desidiae corpore præ-

A fractas, agere bona dissimulat. Et cum parva adversa metuit operari, maxima præterimit. De quo bene subditur : *Mendicabit æstate, et non dabitur ei* (*Ibid.*). Quia monachus qui nunc in bonis operibus non laborat, in futuro sæculo nihil accipiens quasi ætestate mendicat. Hinc scriptum est : *Per agrum hominis pigri transivi, et ecce totum repleverant urticae, etc.* (*Prov. xxiv*). Quid est per agrum pigri hominis transire, nisi cuiuslibet vitam negligentis monachi inspicere et ejus opera considerare; quam urticae vel spinæ replent, quia in corde negligentium monachorum terrena desideria et compunctiones pullulant vitiorum.

39. *Non marmurosum* (*I Cor. x, Phil. ii*). Aut enim murmurat monachus contra Domini flagella, B aut contra sibi a senioribus impositam disciplinam, aut contra injunctam sibi a majoribus obedientiam, aut solummodo proprii ventris ingluvie. Qui si auditor oblivious non esset, de his omnibus consolationem Scripturarum audisset, et non murmurasset. Dicit enim Scriptura : *Flagellat Deus omnem filium quem recipit* (*Heb. xii*). Item dicit : *Fili mi, disciplinam Domini ne abjicias, quia qui diligit disciplinam, diligit scientiam* (*Prov. iii; Prov. xi*). Item dicit : *Melior est obedientia quam victima* (*Eccle. iv*). Debet ergo monachus has omnes Scripturarum auctoritates attendere, et ita sine murmuratione vivere, ut non in murmurationis incurrat malum, et laboris sui perdat præmium. Hinc nos cum magno terrore Apostolus prohibet murmurare dicens : *Nec que murmuraveritis, sicut quidam murmuraverunt, et a serpentibus perierunt* (*I Cor. x*). Ac si diceret : Et custodite vos a murmurationis malo; quia sicut illi qui in eremo murmuraverunt contra Dominum, et morsibus serpentum dilaniati intericunt, ita et vos a morsibus dilacerati dæmoniorum peribitis, nisi vos a murmurationis malo custodieritis. Hinc iterum scriptum est : *Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest* (*Sap. i*). Nihil enim prodest monachis injusta murmuratio, quia de inobedienti et contentioso procedit animo. Se enim murmurando condemnat, et illum adversus quem murmurat, non emendat. Murmurando enim magistrum incusat, et sibi poenas multiplicat. Et si etiam peregerit murmurando opus injunctum, non sibi laboris præmium, sed animæ acquirit detrimentum. Sic enim in hac eadem beati Benedicti scriptum est Regula : *Nam cum malo animo, inquit, si obediat disciplinæ, et non solum ore, sed etiam in corde si murmuraverit, etiamsi impletat jussionem, tamen jam acceptum non erit Deo, qui cor ejus respicit murmurantis, et pro tali facto nullam consequitur gratiam, immo penam murmurationum incurrit, si non cum satisfactione emendaverit.*

D 40. *Non detractorem* (*Prov. iv*). Id est, non defamatorem, reprehensorem vel vituperatorem. Detrahere enim dicitur, qui bonum mutat in malum. Nam qui dicit malum esse quod malum est, non auctor detractionis, sed amicus dicendus est veritatis.

In eo enim quod virtutes eligit et vitia damnat, dividit per omnia voluntati obtemperat. Ipse enim Dominus ait per Psalmistam David : *Detrahentem proximo suo hunc persequebar* (Psal. c). In tantum ergo non oportet consentire detrahenti, ut etiam quantum in nobis est, consentiamus Domino, et una cum illo proximi persequamur detractorem, providentes in utroque utilitatem, nostram videlicet et illius qui detrahit, ut nec nos libenter audiamus, nec illum peccare laxemus. Majus enim peccatum est, si fieri potest, detrahere, quam fornicari. Qui enim fornicatur, se tantum occidit. Qui vero detrahit, et se et consentientem sibi in mortis foveam mergit. Hinc in Proverbiis scriptum est : *Remove a te os pravum, et detrahentia labia sint procul a te* (Prov. iv). Quod duobus modis intelligi potest, id est, et os nostrum ne loquatur aliquid pravum, et labia nostra ne detrahant proximo, omni servemus custodia. Et alias quoscunque huic vitio viderimus deditos, non consentiendo proximos, sed a nobis procul expellendo faciamus alienos, ne utrique in detractionis vitio pereamus, quia scriptum est : *Fili, time Deum, et cum detractoribus ne commiscearis, quoniam repente consurgit perditio eorum et ruina utriusque* (Prov. xxiv), id est, et ejus qui detrahit et ejus qui detrahenti consentit. Scriptum est : *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit* (Eccle. x). Hinc Jacobus ait : *Nolite detrahere alterutrum, fratres mei, quia qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi et judicat legem* (Jacob. iv).

41. Spem suam Deo committere (Psal. lxi, Psal. lxxvii). Spes enim dicitur bonorum exspectatio futurorum, quae exprimit humilitatis affectum et sedulæ servitutis obsequium. Spes autem vocata, quod sit progredienti pes, quasi est pes. Unde e contrario dicta desperatio; deest enim illi progrediendi facultas, quia, dum quisque peccatum amat, futuram gloriam non exspectat. Beatus est enim ille qui spem suam Deo committit, et in æterna felicitate et gloria ponit. Beatus est cuius spes, ut in æternum vivat, in Domino posita jugiter perseverat. Hinc Psalmista ait : *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam* (Psal. lxxii). Ille enim bene adhæret Deo qui spem suam ponit in illo, quia nihil potest esse beatius quam illi omnia committere qui novit suis cultoribus futura præstare. Hinc Apostolus ait : *Spe gaudentes* (Rom. xi). Sed ille omnino de spe cœlesti debet gaudere, quia auxiliante Deo jam pravum cessat agere. Nam qui malum agere non desistunt, vana spe decepti indulgentiam a Deo et vitam æternam requirunt; quam recte querent, si ab actione prava cessarent. Omnis quippe justus spem et formidinem debet habere, et nunc illum ad gaudium æternum spes erigere, nunc debet ad formidinem gehennæ terror addicere. Timeat ergo monachus Dominum, et sperans in eo jugiter implore auxilium, quia scriptum est : *Qui timent Dominum speraverunt in Domino, adjutor eorum et*

A protector eorum est (Psal. cxiii). Cingi se cingulo quasi justitiae de misericordia postulet, et de venia non desperet, quia scriptum est : *Sperantes autem in Domino misericordia circumdabit* (Psal. xxxi). Fide recta et sanctis operibus adhæreat Deo, et dicat : *Spes mea Dominus a juventute mea* (Psal. lxx). Et, Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti : quia melius est sperare in Domino quam sperare in homine.

42. Bonum aliquod in se cum viderit, Deo applicet, non sibi (Jacob. i). Quidquid enim boni monachus in se viderit, Deo applicet, dicit, id est, Deo tribuat, Deo exinde gratias agat, et non suum illud dicat, sed Dei esse cognoscat. Omnia enim bona quæ ab hominibus habentur, a solo Deo ministrantur. Deus enim spiritus est : *Et alii per Spiritum datur sermo sapientie, alii sermo scientie, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum* (I Cor. xii), et cetera his similia ab uno sanctis conceduntur Domino, cui jugiter gratias agere debet omnis homo. Si enim omnia bona a Domino acceperimus, non nobis, sed illi de omnibus gratias agere debemus. Quid enim habes, o homo, ait Apostolus, quod non acceperis? Melius ergo, qui gloriat, in Domino, non in se glorietur, sicut scriptum est : *Fili mi, in timore Domini sit gloriatio tua* (Eccli. i, et. ix). Cum autem dixisset : *Scio et humiliari, et abundare, et satiari, et esurire, et penuriam pati* (Phil. iv), addidit : *Omnia possum in eo qui me confortavit* (Ibid.). Sibi enim nihil tribuit, quia omne se posse non in suis viribus, sed in illo qui eum confortabat, esse cognovit. Et in alio loco cum diceret : *Plus omnibus laboravi*, ut non illud sibi applicaret, sed Deo, addidit : *Non ego, sed gratia Dei tecum* (I Cor. xv). Deo enim debemus quod sumus, quod vivimus, quod intelligimus, quod homines sumus, quod bene et juste viximus, quod recte et catholice intelligimus, Deo per omnia debemus. Nostrum enim nihil est nisi peccatum et malum quod operati sumus. Unde et sequitur :

43. Malum vero semper a se factum sciat, et sibi reputet (Osee xiii). Quidquid ergo in se malum invenit monachus factum, a se illud veraciter credit inventum, aut a diabolo instigatum, non a Deo creatum : quia Deus malum non fecit, nec latetur in perditione vivorum. Diabolus, cum esset angelus bonus, superbiendo factus est malus, et hominem, qui naturaliter erat factus bonus, decipiendo fecit illum malum atque superbum; et sic omne peccati malum per culpam primi hominis introivit in genus humanum. Quod etiam per longum usum quasi naturaliter tenet et operatur; et ut lex naturalis, sic peccatum in membris regnat humanis, et repugnat legi mentis et omnibus virtutibus sanctis. Unde et Apostolus ait : *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis* (Rom. vii). Cognoscat ergo monachus a se factum malum et omne peccatum, et sibi reputans dicat

Deo : *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci* (*Psal. 1*). Agnoscat et poeniteat, et lacrymans cum propheta dicat: *Plane hæc iniquitas mea est, et portabo illam.* Iterum ingemiscens cum David dicat: *Amplius lara me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et delictum meum coram me est semper* (*Ibid.*). De omni ergo opere pravo nos accusare, nobisque debemus impunitare, et ex toto corde poenitentiam agere. Bonum autem aliquod in nobis, sicut supra dictum est, non viribus nostris neque meritis, sed illi tribuamus qui habitat in cœlis, et de thesauro suo virtutes ministrat omnibus sanctis. In Christo enim omnes thesauri sapientiae et scientiae Dei reconditi (*Coloss. 11*), et in illo donante secundum ejus dispositiones omnes sancti accipiunt portiones. Et ideo non solum de substantia pecuniae quam pauperibus erogamus, sed etiam de cunctis bonis operibus quæ agimus, et ministracionibus gratiae quam percepimus, Deum honore et ejus in omnibus et non nostram laudem quærere debemus.

44. Diem judicii timere. Timendus est valde dies judicii peccatoribus, quia quamvis mitis sit justis, terribilis valde est peccatoribus et inquis, qui audiuntur sunt illo die: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis suis* (*Matth. xxv*). De hac enim terribili die in propheta Sophonia scriptum est: *Juxta est dies Domini magnus, juxta, et velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et misericordie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubæ et clangoris.* Ibi tribulabuntur homines, et ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt, et offendetur sanguis eorum sicut humus, et corpus eorum sicut atercora (*Soph. 1*). Timenda est valde dies illa a peccatoribus, quia in tempore et in die illo in igne zeli Domini devorabitur omnis terra in consummatione, cum festinatione consummationem faciet Dominus cunctis habitatoribus terræ in die illa. Hinc et Apostolus ait: *Terribilis namque est exspectatio judicii, et ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios in judicio* (*Hebr. 10*). Cogitare modo, fratres, debemus, quid facere poterimus cum ad illud ultimum judicandi judicium venerimus. Quid faciemus, cum corporis judex secreta cordis nostri rimari, et non solum actus nostros et verba, sed etiam cogitationes ostendere? Quid faciemus sub tanti judicis majestate positi? Sub cuius fugiemus auxilium, vel cuius queremus adjutorium, aut quid excusationis poterimus obtendere? Qua nos defensionis arte pugnabimus? Quæ nos subventura est poenitentia, quam agere in hac vita contempsimus? Quæ nos defensura sunt opera bona, quæ in hac carne non fecimus? Ad quos sanctos fugiemus, quorum exempla simul et verba despeximus? Quid ergo responsuri sumus cum nobis dominus corporis in judicio dicere: Si potuistis, quare non bonum egistis, et peccatorum desideriorum non restitistis? Si vero non potuistis, quare meum

PATROL. CII.

A contra peccata auxilium non quæsistis? Unde necesse est modo ut, dum vivimus et valemus, declinemus a malo et faciamus bonum, et in omnibus jugiter ejus quæseramus adjutorium, ut in bono, quo cœpimus, opere, illo adjuvante perseveremus usque in finem; ut in die judicii cum agnis a dextris positū, *Venite, audiamus, benedicti Patris, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi* (*Matth. xxv*). Amen.

45. Gehennam expavescere. Gehenna est locus ignis et sulphuris, quem appellari putant a valle idolō consecrata quæ est juxta murum Hierusalem. Ibi Hebrewi filios suos immolaverunt dæmonibus. Fuit enim vallis filiorum Hennon, et ab hoc appellabatur gebennon, in qua multa jacuere cadavera mortuorum. Futuri ergo supplicii locus, ubi peccatores cruciandi sunt, hujus loci vocabulo designatur. Duplex enim damnatorum poena est in gehenna, quorum et mentes urit tristitia, et corpus flamma. Hunc enim tam terribilem locum non solum monachus, sed omnis debet expavescere Christianus. Illuc enim omnes cruciandi projiciuntur damnati, de quibus Dominus ait: *Ligatis manibus et pedibus, projicite illos in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium: ubi vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur* (*Matth. xxii; Marc. ix*). Expavendus est valde iam terribilis locus iste, ubi est grandis et multorum fletus, continuus gemitus, cruciatus æternus, doloracerrimus et poenalis sensus. Ibi anime impiorum torquentur, nec deficiunt; corpora puniuntur, nec finiuntur. Ignis inextinguibilis durat, ut semper animas reproborum exurat, et ad dolendum magis quam ad lucendum contineat, et viventes semper in suis flammis vivacibus occidat. Omnes enim qui in gehenna dicuntur occidi, non hoc cum illis agitur, ut consumpti doloribus aliquando deficiant, sed ut in illis poenaler vivant. Hæc et his similia jugiter ante oculos mentis nostræ debemus adducere, et gehennam ignis æterni terribiliter expavescere, et insuper diligentissime et apertis oculis mentis intentissime cogitare debemus, quale malum sit ab illo gaudio divine contemplationis excludi, et in inferni tartarum et gehennæ locum demergi, beatissima omnium societate privari sanctorum, et dæmonibus sociari, fieri coelestis patriæ extores, et esse inferni habitatores, mori vite beatæ, vivere morti sempiterne. Ibi enim non sentitur quod illuminat, sentitur tamen quod cruciat, et omnia quæ ibi sunt sita non lucent vel gaudio reserta, sed tenebris, doloribus et eructatiibus sunt plena.

46. Vitam æternam omni concupiscentia spirituali desiderare (*Phil. 1*). Omni spirituali concupiscentia desideranda est a sanctis monachis vita æterna, ad quam cum venerint, multa et inenarrabilia accipient bona. Ibi enim sunt omnia illa diligentibus. Deum recondita de quibus Paulus apostolus dicebat: *Quod oculus non vidit, nec auris audit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (*1 Cor. 11*). Desiderare enim debent vitam æternam mona-

chi, quia. Ibi a duriis laboribus cessabunt, et aeternam haereditatem et perpetuam requiem possidebant. Ibi coeleste regnum et gloriosum habebunt imperium. Ibi societatem patriarcharum et sedulo obtinebant consortium prophetarum. Ibi societatem omnium sanctorum et aequalitatem accipient angelorum. Ibi mundo corde Deum videbunt, et de servis facti filii cum Christo regnabant. Amanda ergo et desideranda est a sanctis monachis vita aeterna, qua ibi invenient illam dulcedinem repositam, de qua David propheta dicebat: *Quam magna multitudine dulcedinis tuae, Domine, quam abecondisti timentibus te, et perfecisti eam sperantibus in te* (*Psal. xxx*)! Ibi paradisi possessionem amplam et florentia accipient regna. Ibi jucunditatis stola et regali vestientur purpura. Ibi fugient dolor et gemitus, et occurrent sanitas et gaudium sempiternum. Fugient morror et tristitia, et venient pax et aeterna letitia. Ibi audiunt a Domino: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Math. xi*). Et: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod robis paratum est ab origine mundi* (*Math. xxv*); et faciet eos in aeterna discumbere gloria; et transiens ministrabit illis ipse Dominus omnia bona. Amen.

47. Mortem quotidie ante oculos suspectam habere (*Math. xxiv*). Sollicite, ut beatus ait Isidorus, debet unusquisque vivere, et semper terminum vite suae custodire, quia scriptum est: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis* (*Ecli. viii*). Venturi ergo exitus ignorantia incerta est, et dum mori quisque non estimat, tollitur. Unde unusquisque mortem quotidie ante oculos suspectam debet habere, et ne in iniquitatibus suis subito rapiantur, simulque cum vita ejus culpa finiatur, sollicite debet timere. Nam diabolus eos quos viventes impellit ad vitia, subito morientes pertrahit ad tormenta. Quamvis enim quisque in hac vita sit justus, tamen dum e corpore isto egreditur, pertimescit ne dignus sit suppicio. Nullus est enim homo absque peccato, nec quisquam potest de Dei securus esse judicio, cum etiam de otiosis sermonibus redenda sit ratio. Brevis est hominis vita, et ideo ante oculos mortem debemus semper habere suspectam. Vita enim praesens, quia quotidie deficit, brevi finitur termino; et ideo timendum est mortis ejus periculum. Non enim vita praesens diu permanet, sed sicut tela illis perspicitur, ita et vita hominis quotidie diebus singulis expletur. Propterea debemus sollicite mortem, ne ab illa subito rapiamur, vigilantes timere. Scriptum est enim: *Beatus servus ille, quem cum tenerit Dominus, invenerit vigilantem* (*Math. xxiv; Luc. xii*), id est, mortem timentem et de salute anime sue sollicite cogitantem. Beatus est ergo ille monachus qui semper est pavidus, et exitum mortis sua timendo, semper est vigilans et paratus, ut cum media nocte clamor factus fuerit: *Ecce venit sponsus, exite obviam ei* (*Math. xv*) sine mora cum ornatis lampadibus obviam illi egrediatur, et cum illo ad aeternum latus habitator ingrediatur thala-

A mūm, ubi sponsi circumdatuſ amplexibus, vivat felix feliciter in aeternum. Amen.

48. Actus vite sue omni hora custodire (*Deut. iv*). Ille monachus actus vite sue omni hora bene custodit, qui se a peccato cogitationis, locutionis et actionis, quantum valet, conservat immunem. Quotidie enim actus suos vigilanter et curiose debet discutere monachus, et si peccati se obnoxium in aliquo horum senserit, ante solis occasum, et si fieri potest, antequam comedat, dormiat aut aliquid operis agat, necesse est ut velociter ad penitentiam recessit et deinceps ab omni se pravitatis opera custodiat. Non enim solummodo factis delinquimus, sed et cogitationibus et locutionibus frequenter peccamus. Vicissim enim et a cogitationibus malis opera mala procedunt, et ab operibus pravis cogitationes malae erumpunt. Quamvis enim ab opere malo quis vacet, pro solius tamen pravae cogitationis malitia non erit innocens a nequitia. Hinc enim Dominus clamat populis dicens per Isaiam: *Auserte malam cogitationum vestrarum ab oculis meis* (*Isa. i*). Sicut enim vipera a filii suis in utero positis lacerata perimitur, ita nos cogitationes noxiæ, intra nos enutritæ si fuerint, occidunt et vidente veneno consumunt; et nisi fuerint adhuc parvuli ad petram, id est Christum, elisæ, animam nostram crudeli vulnera perimunt et occidunt, si tamen eis illicite consentimus et eas infeliciter implere conamur. Magna ergo observantia est adhibenda circa cordis nostri custodiam, quia ab illo et pravae exirent cogitationes, et a pravis cogitationibus pravae procedunt operationes. Et ideo actus vite nostræ omni hora sollicite debemus custodire, ne aut cogitatione, aut locutione, aut operatione lapsi, ut insipientes et sine custodia ad peccatum trahamur. et a demonibus irrisi ut inermes laceremur.

49. In omni loco Deum se respicere pro certo sciens (*Prov. v*). Immensitas divinæ magnitudinis tanta est, ut omnia videat, omnia impleat, et sit super omnia, et subtus omnia, et infra omnia, et extra omnia, et nullus sit locus contentus, ubi Deus non sit. Unde et David dicebat: *Si ascendero in celum, tu illic es, et si descendero ad infernum, ades* (*Psal. cxxviii*). Et ideo omnis creatura Dei, sive in celo sit, sive in terra, sive subter terram, perspicua est illi et mani festa. Hinc enim Paulus dicit: *Virus est sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio anticipata, pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque et medullarum, et discretor cogitationum, et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus; omnia enim nuda et aperta sunt oculis ejus* (*Hebr. iv*). Hinc Salomon ait: *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos et males* (*Prov. xv*). Quia enim omni hora et in omni loco nos cognoscimus a Deo respici, non debemus in conspectu ejus et angelorum illius peccare; sed in omni loco, et omni hora, et omni tempore cum justitia et veritate debemus vivere, et timore et tremore in conspectu ejus stare. Et sicut beatus Job timuit eum, et nos

debemus timere, et cum illo veraciter dicere : Quasi tumentes fluctus semper super me timui Dominum : et pondus ejus ferre non potui (Job. xxxi).

50-51. *Cogitationes malas cordi suo advenientes, mox ad Christum allidere : et seniori spirituali patefacere.* Sunt enim cogitationes transeuntes, vanæ atque volatilæ, quæ quanto velociter transeunt, tanto minus cogitantes polluant. De quibus Salomon ait : *Et otiosæ erunt molentes in minuto numero (Eccles. xii), id est, cogitationes quæ in hominis vita quasi molentes volvuntur in mente, et exente anima e corpore vacuæ remanebunt omnes et otiosæ.* Haec ergo, quia nemo potest omnes memoriter retinere, nec ab aliquo unquam compellitur dicere. Sunt vero aliæ cogitationes noxiæ, et frequenter delectant animum, et eum suasum volunt mergere in peccatum. Hinc Salomon ait : *Cogitatio stulti peccatum est (Prov. xxiv).* Hinc iterum dicit : *Abominatione Dei cogitationes malæ, et purus sermo pulcherrimus (Prov. xv).* Quas nos cogitationes beatus Benedictus non in cordis sinu abscondere, sed ad Christum allidere, et Patri spirituali adhortatur patefacere. Scriptum est enim : *Qui abscondit scelera sua, non dirigeretur ; qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur (Prov. xxviii).* Ille ergo monachus misericordiam a Domino facilissime consequitur, qui pura mente et humili corde cogitationes spirituali non celaverit Patri. Cogitationes malas cordi nostri advenientes ad Christum allidere est contraria illarum illecebras delectationum Christi auxilium implorare, et ut vitor possit existere, spem suam Christo committere, et in illo fideliciter credere, et firmiter sperare, et de triumphi victoria non sibi placcere, sed Christo gratias agere. Quas cogitationes ille spirituali Patri patefacere jubet, ut ab illo salutis consilium, et a Domino velocissimum inveniat peccati remedium, sicut scriptum est : *Dixi : Pronuntiabo adversum me iniusticias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei (Psal. xxxi).* Misericors enim Deus eo citius peccata diluit, quo haec exire ad opera non permittit. Et cogitata nequitia tanto citius solvit, quanto ad effectum operis strictius non ligatur. Et quam super haec sit facilis venia ostendit. Qui dum se promittit adhuc petere, hoc quod se petere promittebat obtinuit, quatenus quia usque ad opus non venerat culpa, usque ad cruciatum non perveniret pœnitentia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quantum modo cogitata iniquitas inquinaret.

52. *Os suum a malo vel pravo eloquio custodiare.* Hinc nos Salomon admonet dicens : *Remore a te os prarum, et detrahentia labia sint procul a te (Prov. iv).* Hinc Paulus ait : *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem opportunitatis, ut dei gratiam audientibus (Ephes. iv).* De ore enim monachi non malus vel pravus, sed ædificationis et gratiae debet procedere sermo. Domino enim trahente post ipsum bonus monachus currit, et ideo, ut et alii sequantur, exhortatorium, non mali-

A gnum crebro debet proferre sermonem. Scriptum est enim : *Qui audit dicat : Veni, id est, quisquis monachorum internum fiduci vel charitatis lumen accipere meruerit, ad hoc et alios invitare non cesseret. Ideo autem os nostrum a malo vel pravo eloquio custodiare debemus, ne nos prius suæ malitie veneno inficiemus, et postinodum in alios mortiferum virus diffundat. Scriptum est enim : Flagelli plaga livorem facit (Eccli. xxviii).* Plaga autem linguae communivit ossa. Plena est enim, ut Jacobus apostolus ait, *veneno mortifero lingua (Jacob. iii) ; et ideo cautissime debemus custodiare illam. Scriptum est enim : Qui custodit os suum, custodit animam suum ; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet malum (Prov. xiii).* Malum sine dubio sentiet in futuro, qui dum vivit seminare non cessat scandalum. Hinc Salomon ait : *Vir insipiens fodit malum, et in labiis ejus ignis ardescit (Prov. xvi).* Hinc iterum dicit : *Jaculum et gladius et sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum malum (Prov. xxv).* Solet enim contingere ut dum quedam parva vitiorum mala non evitamus, in magno linguae prolabimur criminis. Et dum facta quedam non gravia sine metu committimus, ad pejora scelera peccandi consuetudine labimur. Et dum multa incaute loquimur, sine dubio aut in Deum, aut in fratrem peccamus. Unde et apta nobis admonitio sequitur :

53. *Multum loqui non amare.* Magis enim silentium quam multiloquium debet amare monachus. De silentio enim Isaias ait : *Cultus justitiae silentium (Isa. xxxii).* Mentis enim justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. De multiloquio enim Salomon ait : *In multiloquio peccatum non deerit (Prov. x).* Hinc iterum scriptum est : *Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest cohibere spiritum suum (Prov. xxv).* Monachus enim qui murum silentii non habet, inimici jaculis patet. Quem tanto inimicus sine labore superat, quanto et ipse contra semetipsum per multiloquium pugnat. Hinc Jacobus dicit : *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio (Jacob. 1).* Hinc rursus ait : *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum (Ibid.).* Admonendi sunt, ut beatus ait Gregorius, multiloquio vacantes, et vigilantes aspiciant a quo rectitudinis statu depereunt, dum per multiplicita verba dilabuntur. Humana etenim mens aquæ more, et circumclusa ad superiora colligitur, et relaxata deperit, quia se per infinita inutiliter spargit. Quo enim supervacuis verbis a silentii sui censura dissipatur, quasi tot rivis extra seducitur. Unde et recte interius ad se non sufficit, quia per multiloquium sparsa a secreto se intimae considerationis excludit.

54. *Verba vana aut rieui apta non loqui (Matth. xi).* Vana enim verba sunt illa quæ et otiosa vocantur, scilicet quæ aut ratione justæ necessitatis aut intentione pœnitentiarum carent. Grande enim vitium est, et omnibus modis cavendum a monachis, vanilo-

quium, quod a vanitatis procedit somite, et quasi suadendo et leniter levem decipit hominem. Est enim vanitas levitas animi loquacitatis superfluae et otiositatis semper in corde portans somitem, et in ore vanum semper profert sermonem. Est enim similitudine quædam virtutum, appetitio dignitatum, cava, morbida et turbulenta, dulcis miseris, amara perfectus, periculosa duris, imperiosa subjectis; leves captivat, captivatos oblectat, ambitiosos vexat, angustos inflat, elatos humiliat: cui serviunt tumidi, sub qua jacent elati, quam inveniunt perdit, ad quam currunt lapsuri. Hæc est vanitas quæ non alias virtutes, ut putatur, exangulat, sed licentiam vitiorum cum fuerit recepta, corroborat. Nam mentes virtutibus plenas omnino non penetrat, vacuos virtutibus tentat, dilectores suos præcipitat, eos vide licet qui se turpiter jactant et se ab omnibus prædicari per nefas delectant. Qui salutationibus occurrentium gaudent, suis adulatoribus favent, voluptatibus parent, hominibus turpibus placent, gestiunt docere quod nesciunt, credidisse sublimia volunt, delectabilibus gaudent, appellations virtutum vitiis suis imponunt, seipsos fallunt, faventes sibi decipiunt: in promissione velocias, in exhibitione mendaces, in verbo graves, in animo turpes, ubique fallices, lati ad prospera, fragiles ad adversa, inflati ad obsequia, anxi ad opprobria, immoderati ad gaudia. Hoc est vitium vanitatis, quod omnino non debent habere monachi, sed diligentes et ex corde et ore proferentes veritatem Christum Dominum sequi debent et imitari, ut cum illo feliciter possint in æternum regnare. Hæc autem supradicta vanitas in vano corde, in vano moratur et peccatore. Semper enim alios ridere, semper aliorum cachinnos facit excutere. Cujus indicium et in vaniloquio, et in multo et excusso sæpe deprehenditur esse risu. Unde et subditur:

55. *Risum multum aut excussum non amare.* Oportet enim monachos amplius flere quam ridere, quia scriptum est: *Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat* (*Prov. xxiv*). In Evangelio autem Dominus ait: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (*Matth. v*). In valle enim lacrymarum sumus, et ideo non ridere, sed lugere debemus. Lacrymas enim pro peccatis nostris, lacrymas pro dissolutione corporis, lacrymas pro desiderio nostri Redemptoris, et societate omnium angelorum, et omnium habere debemus sanctorum, lacrymas ut a penitus inferni et a laqueis liberemur diaboli. Qui enim, ait Psalmista, *in lacrymis seminant, in gaudio metent* (*Psal. cxxv*), id est, qui orationes cum lacrymis et gemitu, dum in mortali corpore vivunt, fundunt ad Dominum, post obitum laboris sui præmium in gaudio metent æterno: in gaudio videlicet illo, de quo discipulis suis Dominus ait: *Iterum video vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollit a vobis* (*Joan. xvi*). Plus ergo monacho salutrem tristitiam quam vanam convenit habere luctuam. Scriptum est enim: *Cor sapientium ubi tristitia, et*

A cor stultorum ubi luctitia (*Eccles. vii*). Hinc iterum scriptum est: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis* (*Eccles. vii*). Hinc nos Jacobus apostolus terribiliter admonet dicens: *Miseri estote, lugete et plorate. Ritus vester in luctum convertetur, et gaudium in macorem* (*Jacob. vi*). Hinc Dominus ait: *Væ vobis qui ridetis, quoniam plorabitis et flebitis* (*Luc. vi*). Non multum debet ridere monachus, qui corde contrito et humiliato debet servire Domino. Non excussum risum, id est, qui alta voce excutitur et excutientem se excutit, debet amare monachus, ne stultus notetur ab hominibus, quia scriptum est: *Stultus in risu exaltat vocem suam* (*Eccli. xxi*). Et, sicut sonitus spinarum sub olla, sic risus in ore stulti (*Eccles. vii*). Naturaliter est enim B ridere homini, et ideo non potest homo illi penitus prohibere, sed ut suppresse, caute fiat et honeste licet illi concedere, quod et natura compellente peius non potest homo relinquere.

56. *Lectiones sanctas libenter audire* (*Luc. xi*). Lectionis enim sacræ cognitio cultoribus suis sensus acumen ministrat, intellectum multiplicat, torporem excutit, otium amovet, vitam componit, mores corrigit, salubrem gemitum facit et lacrymas compuncto corde producit; loquendi tribuit facundiam et æterna laborantibus promittit præmia; spirituales divitias auget, vaniloquium vanitatesque compescit, et desiderium Christi patriæque cœlestis accedit, quæ semper orationi socia semperque orationi debet esse connexa. Orationibus enim mundatur, lectionibus autem instruimur. Et ideo qui vult cum Deo semper esse, frequenter debet orare et frequenter legere. Nam cum oramus ipsi, cum D. o loquimur; cum vero legimus, Deus nobiscum loquitur. Omnis enim perfectus in lectione, oratione et meditatione procedit. Quæ enim nescimus, lectione discimus; quæ autem didicerimus, meditationibus conservamus, et ut conservata a nobis impleantur, oratione adipiscimur. Geminum enim confert donum sanctorum lectio Scripturarum, sive quia intellectum mentis erudit, seu quod a mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei perducit. Hinc Paulus Timotheum admonet dicens: *Dum venio, attende lectioni doctrinæ, hæc meditare, et in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus* (*I Tim. iv*). Nemo enim sensum Scripturæ sacræ pleniter cognoscere poterit, nisi assidue legendo, aut audiendo, ejus familiaritatem habuerit, sicut scriptum est: *Ama illam, et exultabit te, glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus* (*Propr. iv*).

57. *Orationi frequenter incumbere* (*Matth. vi; Luc. xi*). Incumbere dicit, instare, vel incubare. Et congrue nos post lectionis auditionem orationi jussit frequenter incumbere. Non enim a lectione dissentit oratio, nec ab oratione aliena est lectio. Aliquoties autem proferunt unum, aliquoties vero diversum. Sed quia oratio dicitur oris ratio, neutra illarum orationis nomine caret, utroque rationabiliter cautæ, utroque vero rationabiliter sunt dictatæ. Multum enim apud

Dominum ultraque sibi necessario commendatur, ut A *daris Domino confiteri peccata tua* (*Eccli. iv.*). **Cerius unusquisque** nostrum consteatur peccata sua **Dominu**, quia si in poenitentia perseveraverit et confessus fructus dignos poenitentiae fecerit, non solum peccatorum veniam, sed etiam civis supernae civitatis effectus, præmia recipiet sempiterna.

(*Ephes. vi.*). Quia enim omni tempore offendimus, sicut scriptum est: *In multis offendimus omnes* (*Jacob. iii.*); omni tempore pro offensio orare debemus. Hinc iterum Paulus ait: *Sine intermissione orate* (*I Thess. v.*). Hinc Petrus dicit: *Estate itaque prudentes et vigilate in orationibus* (*I Petr. iv.*). Quoties enim cunque vitio quolibet tangimur, ad orationem nos subdere debemus, quia frequens oratio vitiorum est impugnatio. Oratio autem non labiorum tantummodo debet esse, sed et cordium. Non enim multiplicia verba Deus attendit, sed orantis cor aspicit. Nunquam est sine gemitu orandum, nam peccatorum recordatio inororem gignit. Dum enim oramus, ad memoriam reducimus culpam, et magis reos tunc nos esse cognoscimus. Ideoque cum Deo assistimus, gemere et flere debemus, reminiscentes quam gravia sunt sceleræ quæ commisimus, quamque dira inferni supplicia quæ timemus. Mens qualem se in oratione offersit, talem se post orationem conservet. Nam nihil proficit oratio, si denuo committitur unde jam in **venia** postulatur. Ille enim in precibus desideratum effectum sine dubio percipit, quod orando ab aliis postulat, delinquendo non iterat.

58. **Mala sua cum lacrymis vel gemitu quotidie in oratione Deo confiteri** (*Psal. vi.*). Confessio duobus modis intelligitur: aut in laude, ut Patri Dominus ait dicens: *Confiteor tibi, Pater cœli et terræ* (*Matth. xi.; Luc. x.*), aut dum quis confitetur sua peccata ab eo indulgenda, cuius est indeficiens misericordia. Adhuc enim hoc seculo positis confidentibus Dei misericordia subvenit; post mortem autem poenitentia, dolor et genitus animas cruciant, sed a peccati suppicio non liberant. Non enim celanda est culpa, quæ animæ post mortem eternam ingerit poenam. Nam, sicut Cassianus ait, non poterit dialonus circumvenire vel dejicere juvenem monachum, nisi eum quem viderit aut per superbiam, aut per vescindam suas cogitationes celare. Nam evidenter diabolicam cogitationem Patres eam dixerint, quam junior seniori confunditur aperire. Melius est enim Domino confiteri peccata, et de misericordia ejus fiducialiter sperare veniam, quam in modico temporis celare delictum, et eternum animæ recipere detrimentum. Hinc Salomon ait: *Qui abscondit sceleræ sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur* (*Pror. xxviii.*). Facilius enim sibi Deum placat, qui non humano est iustus iudicio, sed ultro crimen cognoscit admissum, et factus sibi met ipsi judex et ulti punit lacrymis quod prius commisit operibus, et non erubescit fletibus bene punire quod non erubuit male committere. Hinc iterum scriptum est: *Non confun-*

Et de ipeis malis de cætero emendare. Ille ergo penitentiam digne agit, qui sic præterita mala deplorat, ut futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum, et iterum admittit peccatum, quasi si quis lavet laterem crudum, quem quanto magis laverit, tanto amplius lutum facit. Ille ergo penitentiam digne agit, qui, quæ commisit, jam non committit, sed cum satisfactione de his quæ gessit, emendationem promittit. Festinare enim debet ad Dominum poenitendo unusquisque dum potest, ne si, dum potest, noluerit, cum tarde voluerit, omnino non possit. Hinc propheta ait: *Quærite Dominum, dum inteniri potest; invocate eum, dum prope est* (*Isa. lv.*). Non enim oportet poenitentem de peccatis suis habere securitatem. Nam securitas negligentiam parit, negligentia autem ad vitia pristina hominem trahit. Sed poenitens prævidere debet callidas contra se hostis insidias, ut nec ad transacta vitia reverti, nec amplius quod malum est ulterius debeat agere.

59. **Desideria carnis non perficere** (*Galat. v.*). Desideria carnis dicit voluptates vel cupiditates corporis. Non perficere dicit ad effectum non perducere, id est, operibus non implere. Hinc Paulus ait: *Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficiens* (*Ibid.*). Desideria carnis perficere est carnis concupiscentias et motus corporis temporales ad effectum operis perdueere. Hinc Petrus ait: *Charissimi, obsecro vos, tanquam advenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animom* (*I Petr. ii.*). Dum enim concupiscentiis blandientibus caro enerviter objurgatur, vitiorum exercitus firmiter adversus animam armatur. Desideria enim carnalia sunt effectus sordidæ delectationis et illecebræ carnalium vitiorum, quibus illectus monachus, vanis fabulis et verbis delectatur supervacuis, et spectaculis rerum terrestrium et terrenis gaudiis delectatur; ingluvie ventris et desiderio gutturis exæstuat, ambitione honorum conficitur, et humanis laudibus vel illecebris vanæ gloriæ delinquit; cor miserum in superbia elevat, et in omnium vitiorum multitudinem malesanum precipitat. At contra monachus, cui desideria carnis implere minime delectat, virtutibus sacris armatus, contra desideria vel vitia carnis fortiter pugnat, et adversus impetus vitiorum contrariis virtutibus dimicat. Contra luxuriam enim adhibet cordis munditiam, libidinem abstinentia donat. Contra odium dilectionem præparat, contra iram opponit patientiam, contra timorem fiduciam, largitatem contra avaritiam, humilitatem contra superbiam. Et sic singulis vitiis singulas opponit virtutes,

ut non eis superatus succumbat, sed, illis superatis, A sanctitatis volunt habere, sed sanctitatis opus non cupiunt exercere. Ergo qui sanctitatis nomen habere desiderat, necesse est ut prius sanctitatis opus agere non desistat. Dominus autem filius Israel non dixit: Dicimini sancti, quia et ego sanctus dico, sed, *Estate, inquit, sancti, quia et ego sanctus sum* *Dominus Deus vester* (*Levit. xi, xix et xx*). Unde necesse est ut qui vult dici sanctus, sanctitatis prius festinet agere opus, et spiritualis sagaciter querere fructus, quibus resertus juste possit dici et esse sanctus. Nemo rite poterit dici sanctus, nisi qui Spiritus sancti meruerit accipere fructus. *Fructus autem spiritus est, ut sit Apostolus; charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, mansuetudo* (*Galat. v*), et ceterarum omnium congregatio virtutum, quibus omnibus, ut dictum est, monachus repletus, et dici rite poterit et esse sanctus.

60. *Præceptis abbatis in omnibus obedire* (*Hebr. xiii*). Abbatis præcepta semper debent esse justa et sancta. Et ideo a discipulis semper et in omnibus debet eis obediri. Nam si aliter quam oportet præcepit discipulis, respondendum est illi quod responderent et apostoli: *Oportet obedire magis Deo quam hominibus* (*Act. v*). Abbatis ergo præceptum nunquam a Domini debet discordare mandato, ne, dum præcepto abbatis obeditur, a præceptis Domini discordetur. Obediatur ergo necesse est abbati, ut idem sit et obedientia Christi. Ipse enim discipulus ait: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit* (*Luc. x*). Hinc Paulus apostolus ait: *Obedite præpositis vestris, et subiacete eis. Ipsi enim per vigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes* (*Hebr. xiii*). Hinc Salomon ait: *Melior est obedientia quam uictima* (*Eccle. iv*). Hinc Paulus iterum dicit: *Rogamus vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, et præsunt vobis in Domino, et monent vos, ut habeatis illos abundantius in charitate, et propter opus illorum pacem habere cum eis* (*I Thess. v*). Christi enim vices videtur abbas agere in monasterio, et ideo exhibendum est illi obedientiae bonum. Si enim, ut decet, opus agit perfectum, necesse est ut a subditis imitetur. Attamen si, pro fragilitate corporis aut animi imbecillitate, quod verbis prædicat, operibus implere recusat, subditi quod sequitur audiant, et præceptum Domini nostri Jesu Christi factis adimpleant, id est:

61. *Etiamsi ipse aliter (quod absit) agat, memores illius Dominicis præcepti: Quæ dicunt facite, quæ au tem faciunt, facere nolite* (*Matth. xxii*). Non velle dici sanctum antequam sit, sed prius esse, quo verius dicatur: Cum beatus diceret Benedictus ne jactantie vitio se succumbat monachus, prudenter eum et breviter castigat et admonet. Sunt enim aliqui monachi qui non esse, sed dici cupiunt sancti. Nomen

C D 62. *Præcepta Dei factis quotidie adimplere*. Hinc Jacobus ait: *Estote autem factores verbi, et non auditores tantum* (*Jacob. i*). Hinc Paulus ait: *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* (*Rom. ii*). In Apocalypsi autem sua cum dixisset Joannes: *Beatus qui legit et qui audiuit verba prophetarum hujus libri* (*Apoc. i et xxii*), protinus adjunxit: *et servat ea quæ in illa scripta sunt* (*Ibid.*). Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Si diligitis me, mandata mea servate* (*Joan. xiv*). Hinc iterum ait: *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me* (*Ibid.*); id est, qui habet in memoria et servat in vita, qui habet in sermonibus et servat in moribus, qui habet audiendo et servat faciendo, aut qui habet faciendo et servat perseverando. Hinc iterum Dominus ait: *Qui audit verba mea, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificat domum suam supra petram*, etc. (*Matth. vii*). Hinc iterum et ipse Dominus dicit: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum* (*Ibid.*). Et: *Amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum* (*Joan. viii*). Hinc nos per Salomonem Dominus admonet dicens: *Fili mi, ne obliscaris legis meæ, et præcepta mea custodiat cor tuum. Longitudinem enim dierum, et annos ritæ, et pacem apponent tibi* (*Prov. iii*). Hinc iterum idem Salomon ait: *Fili mi, custodi sermones meos, et præcepta mea reconde tibi serva mandata mea, et vires* (*Prov. vii*).

63. *Castitatem amare* (*I Tim. v*). Castitas dicitur corporis et cordis incorruptio. Quidam autem dixerunt castitatem esse in mente, virginitatem in corpore, sed illa est vera et veraciter castitas, quæ nec mentem sinit maculari, nec corpus pollui. Quæ non solum in virginibus, sed et in continentibus fulget, et pulchritudinis sue candore nitescit. Cujus pulchritudinem admirans Scriptura dicit: *O quam pulchra est casta generatio* (*Sap. iv*)! Nam virgines feliciores fore in vita eterna Isaias testatur

dicens : *Hec dicit Dominus eunuchis : Dabo eis in A est parvum, sed grande et magnum peccatum. Diabolus inter initia mundi statim zeli livore percusus perit primus, et sic perdidit alios. Radix omnium malorum est et fons vitiorum zelari et invidere alterius bono. Inde odium surgit, animositas inde procedit. Avaritiam zelus excitat. Per zelum timor Dei spornitur, judicii dies non providetur, inflatur superbia, exacerbatur humilitas, perfidia prævaricatur, patientia concutitur, surit discordia, ferocit ira. Hinc omne pacis vinculum rumpitur; hinc fraterna charitas violatur; hinc adulteratur veritas, scinditur unitas; hinc vultus minax, torvus aspectus, pallor in facie, tremor in membris, stridor in dentibus. Quid plura referam? De zeli livore fons omnium vitiorum consurgit, sicut Jacobus ait : Ubi est zelus et contentio, ibi inconstans et omne opus prævarum (Jacob. iii). Unde et hic apostolus sequitur :*

64. Nullum odire. Flebiliter autem deplorandi sunt qui odio in fratre tabescunt, et contra alios perniciosum animæ dolum servant. A regno enim Dei separant se, qui scemtis a charitate fraterna dissociant. Hiac Joannes apostolus ait : Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc (I Joan. ii). Item ipse ait : Qui odit fratrem suum in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nequit quo eat, quoniam tenebrae obsecraverunt oculos eius (Ibid.), id est, propter odium fraternalm nescius in inferni gehenna precipitatur, et ignarus et excus in tenebrosam inferni poenam demergitur. Ipse iterum dicit : Qui odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii). Non moveat manus ad occidendum hominem, et homicida jam tenetur a Deo. Nam ubi retributionis tempus advenerit, cum Cain, qui ex maligno erat, damnabitur, qui hoc genere homicidii, id est odii, tenetur. Ipse iterum dicit : Si quis dixerit quoniam diligo Deum, et fratrem suum odit, mendax est (I Joan. iv). In hoc enim probatur esse mendax quod diligit Deum, quem non videt, quoniam non diligit, sed odio habet fratrem, quem videt. Hoc enim mandatum accepimus a Deo, ut qui diligit Deum, diligit et fratrem suum.

65. Zelum et invidiam non habere (Jacob. iii). Livor alieni boni suum punit auctorem. Nam unde bonus proficit, inde invidus contabescit. Unde et membrum est diaboli, cuius invidia mors introivit in orbem terrarum. Nam zelare et invidere alterius bono non

C contentio dicitur controversia, pertinacia vel disceptatio contentiosa. Non ergo debet amare monachus contentionem verborum, sed potius firmiter tenere debet amorem fraternalm. Si enim mortui sumus peccato, non debemus vivere mundo, et fratri verbum proferre contentiosum, quoniam omnium malorum fomes est contentio verborum, periculum animarum et subversio est auditorum. Hinc Paulus Timotheo ait : Noli verbis contendere (II Tim. ii). Ad nihil est utile, nisi ad subversionem audientium. Pensandum namque est quomodo contentio inutilis facientes concutit, quando et audientes subvertit. Nisi enim prius concussio prava in corde fuisset, contentio in publicum non venisset. Hinc Paulus sterum ait : Ne forte contentiones, emulaciones, animositates et dissensiones sint inter vos (II Cor. xi). Hinc et Jacobus ait : Quod si celum amarum habetis et contentionem in cordibus vestris, nolite gloriari (Jacob. iii). Inter carnales enim monachos contentio semper consurgere solet, sicut scriptum est : Semper iuria querit malus (Prov. xvii). Hinc ipse Paulus ait : Cum enim sint inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum carnem ambulatis (I Cor. iii)? Per contentiones enim inutiles suscitatur ira, generantur inter fratres discordiae, nutritur animositas, procedunt lites, efficiuntur dissensiones, emergunt emulaciones, suscitantur scandala, et, ut breviter dicam, nascuntur inter fratres omnia mala. Unde verum est illud quod Salomon ait dicens : Honor est homini qui separat se a contentioneibus (Prov. xx). Contentionem enim Apostolus inter opera tenebrarum annumerat dicens : Abjiciamus ergo opera tenebrarum (Rom. xiii). De quibus operibus subiect dicens : Non in comedationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitibus, non in contentione et emulacione (Ibid.). Contentio in eis est qui secundum carnem vivunt et qui in tenebris ambulant. Qui autem in luce est, nihil per contentionem aut elationem, neque per gloriam gerit inanem. Unde et sequitur :

67. *Elationem et jactantiam fugere* (*Psal. cxxx*). **A** tum possumus, imitari eum debemus. Ipse enim pro persecutoribus suis oravit dicens : *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (*Luc. xxiii*). Ut simus ergo filii ejus imitatione, sicut jam gratia illius sumus adoptione, secundum ejus imperium diligamus inimicos etiam et oremus pro illis. Ipse enim imperator nobis imperans ait : *Diligit inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentiibus et calumniantibus vobis, ut sitis filii Patris vestri, qui in celis est*; qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (*Matth. v*). Cum enim dixisset : *Ut sitis filii Patris vestri qui in celis est*, addidit : *qui solem suum facit oriri super bonos et malos, etc.*, ut nos intelligentes faciamus inimicis nostris bene, et nostram ad eos extendamus dilectionem, et pro illorum salute fundamus orationem, ut qui filii Dei iam facti sumus per adoptionem, efficiamur et nati per imitationem. *Christus pro nobis passus est*, ait apostolus Petrus, *nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus* (*I Petr. ii*). Quod non solum de passione, sed et de inimici dilectione, et pro eis facta debemus intelligere oratione.

68. *Seniores venerari* (*Levit. xix; I Tim. v*). **B** umilitas enim bonorum subditorum veneratio est fratum seniorum. Neque enim sincere poterit venerari seniorem, nisi qui humilem, non tumidam et elatam habuerit mentem. Veneratio enim seniorum in verbis debet esse et in factis : in verbis, ut ei pauca et rationabilia verba humiliiter loquatur et cum reverentia ; in factis autem, ut illo transeunte junior surgat, illo iterum jubente sedeat, illo loquente audiens taceat, interroganti humiliiter respondeat, jubenti obediat, transeungi inclinato capite benedictionem humiliiter petat, et in omnibus, ubi rationabiliter res postulat, junior monachus seniori obediatur. Hinc Paulus Timotheo ait dicens : *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem* (*I Tim. v*). Et : *Fili, obedite parentibus vestris in Domino* (*Coloss. iii*). Nam et Dominus descendit de Hierusalem cum parentibus suis in Nazareth, et erat subditus illis (*Luc. ii*). Hinc per quemdam sapientem dicitur : *In tota anima tua time Deum et sacerdotes illius sanctifica* (*Eccli. vii*). Ipse iterum dicit : *In omni virtute tua diligere eum qui te fecit, et ministris ejus non derelinques* (*Ibid.*). Sed et hoc intuendum, ne accepta a junio senior reverentia, in tumore se extollat, et sic scandalum nutriat, sed magis magisque se humilians, ut filios amore paterno diligat, et ita eos ad humilitatis obedientiam compellat. Unde et sequitur :

69. *Juniores diligere*. Geminam enim dilectionem a senioribus debent accipere juniores. Unam, quia fratres sunt. Scriptum est enim : *Hoc mandatum accepimus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum* (*I Joan. iv*). Alteram, quia obedientes senioribus humiliiter serviunt. Hinc enim scriptum est : *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua* (*Eccli. vii*), quasi fratrem sic eum tracta. Si hoc de servo, quanto magis intelligendum est de filio et fratre dilecto !

70. *In Christi amore pro inimicis orare*. Amor enim Christi facit nos diligere inimicum, facit etiam et orare pro illo, quia si filii ejus sumus, in quan-

C cum discordantibus ante solis occasum in pacem redire (*Ephes. iv*). Sicut pia mater Ecclesia ab omnibus male viventibus sive haereticis premitor, sed tamen eos ad se venientes benigna charitate amplectitur ; ita et nos quoscumque inimicos sustinemus, revertentes ad nos materna imitatione amplexari statim debemus, quia qui fratrem tardius sibi reconciliat, Deum sibi tardius placat. Hinc enim Dominus ait : *Si offeris munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum* (*Matth. v*). Hinc Paulus apostolus ait : *Irascimini, et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram* (*Ephes. iv*). Hinc ostendit quia ante solis occasum et culpatus petendo recipere veniam, et Iesus lædenti dimittendo debet indulgere delicta. Cito enim est ignoscendum cuiquam, dum veniam postulat, quia nihil proficit esse immaculatum a culpa, qui non est paratus ad veniam. Creavit enim et augetur culpa, quando tardius relaxantur fraterna delicta.

D 72. *Et de Dei misericordia nunquam desperare* (*Ezech. xviii*). Etsi mille sint peccata, non est desperandum de venia. Deus enim et pius est ad ignoscendum, et omnipotens ad salvandum. Tantum est ut unusquisque peccator declinet a malo et faciat bonum (*Psal. xxxvi*). Constitetur Domino sua peccata, et secundum modum culpe faciat poenitentiam, quia omnis peccator qui ad Dominum ex toto corde conversus fuerit, salvus erit, ipso dicente qui peccatoribus ait : *Convertimini ad me, et salvi eritis* (*Isa. xlvi*). Ipse iterum dicit : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et rivot* (*Ezech. xviii et xxxiii*). Ergo cum pius Dominus non desideret mortem peccatoris, sed vitam, ipse sibi misericordiae claudit januam,

qui ab eo peccatorum veniam recipere desperat. A refertus non infirmatur in pejus, sed proficit sanus semper in melius.
 Hinc iterum per prophetam dicit: *Peccator in quaunque die conversus fuerit ex toto corde ad Dominum, desinit esse peccator* (*Ezech. xxxiii*). Hinc Hieronymus ait: Nemo de Domini indulgentia dubitet, nemo desperet. Ad hoc enim missus advenit ut peccatores confiteentes non perderent, sed salvaret. Nemo de multitudine suorum desperet criminum, quia pius et misericors Dominus paratus est ad ignoscendum. Si discipulo suo Petro usque septuagies septies justis fratris dimittere peccatum, multo magis ille fons pietatis et indulgentiae usque mille millies mille in se peccantibus et veniam peccatoribus dimittit delictum. Ipse enim totius mundi lavat crimina, quanto magis unius hominis lavabit delicta. Tantum est ut unusquisque convertatur ab impietate sua, et factis dignis poenitentiae fructibus vivat in aeternum, honorum oceani virtute refertus.

Ecce haec sunt instrumenta artis spiritualis. Ecce haec sunt, dicit, id est, haec supradicta divina mandata quae sunt singula jam per ordinem superius exposita. Haec sunt itaque instrumenta artis spiritualis. Ars dicta est, eo quod artis praceptis regulisque constricta bene et juste ducat. Sicut enim est ars corporalis, est et ars spiritualis. Sed sicut est corporali vita spiritualis melior, ita est et ars ejusdem vite subtilior. Unde et illa paucis, haec vero instrumentis indiget plurimis. Sicut enim instrumenta sunt fabrorum, scriptorum vel aliorum artificum, quibus opus eorum perficitur, ita sunt et instrumenta virtutum, quibus spiritualis vita componitur. Nisi regendarum suarum et aliorum animarum ars non esset spiritualis, Gregorius non diceret: Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium regimen animarum. Hinc Paulus apostolus ait: *Scio et humiliari, et abundare, et satiari, et esurire, et penuriam pati* (*Phil. iv*). Haec enim omnia minus intuentibus non videntur ars esse spiritualis, sed simpliciter necessitas actionis. Sed si ars non esset, scio, Apostolus non dixisset; sed cum, scio, dixit, in hujus operis actionis artem inesse demonstravit. Quem enim penuria sua non frangit, a gratiarum actione non retrahit, in rerum temporalium desiderium non accedit, scit humiliari. Qui enim acceptis rebus non extollitur, et eas ad usum vanæ glorie non intorquet, nec solus possidet, sed cum diligentibus misericorditer dividit, scit abundare. Qui acceptis alimentis non ad ingurgitationem ventris utitur, sed ad reparationem virtutis, scit satiari. Qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate victus agit aliquid unde anima peccati laqueum incurrit, scit esurire. Quem ergo nec in abundantia superbia elevat, nec in necessitate cupiditas irritat, novit abundare, novit et penuriam pati. Qui ergo in prosperitate non elevatur, in adversitate non frangitur, suasionibus ad malum non trahitur, vituperationibus a bono opere non revocatur, spirituali arte

B *Illa merces nobis a Domino recompensabitur, quam ipse promisit, quod oculus non ridit, nec auris audit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus his qui diligunt eum* (*I Cor. xi*). Officina vero ubi haec omnia diligenter operemur, claustra sunt monasterii et stabilitas in congregatione. A faciendo enim officium, et ab officio officina derivatur. Sunt enim operantium domicile, et omnium monachorum ibidem habitantium claustra. In quibus qui vult habitare, firmitatem in mente et stabilitatem debet habere in congregatione, ne vagari incipiat per diversa terrarum spatia, aut transmigrare de cella ad alteram, et de propriis ad non propria loca, et dicatur de illo quod in Salomonis libro scriptum inventur: *Sicut avis, inquit, transmigrans de nido suo, sic vir relinquent locum suum* (*Prov. xxvii*). Quid enim per avem signatur, quae relinquit nidum suum, nisi monachus qui relinquit locum suum et propositum suum. Melius enim relinquit mentis vagacitatem, et cordis firmiter locique teneat stabilitatem, et ad perfectum ducat bonum quod coepit agere, quia scriptum est: *Non qui inchoaverit, sed qui perseveraret, salvs erit* (*Math. x et xxiv*). Sequitur de obedientia.

CAPUT V.

De obedientia.

D *Primus humilitatis gradus est obedientia sine mora.* Quæritur a plurimis cur beatus Benedictus in hac Regula duos humilitatis gradus dixerit esse primos: unum, istum quem in manibus tenemus, alterum vero, qui in duodecimis gradibus (*Cap. vii*) ponitur primus. Sed sciendum est quia ille est primus in corde, et iste primus in actione. Sicut enim ille est primus in ordine, ita secundus in cogitatione, voluntate, desiderio et conversione. Iste tamen, qui hic ponitur primus, illic invenitur in ordine esse secundus. Sic enim dicit in isto: *Hi tales relinquentes statim quae sua sunt, et voluntatem propriam descarentes, illam Domini imitantur sententiam qua dicit: Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me* (*Joan. v et vi*). In illo vero dicit: Secundus humilitatis gradus est, si propriam quis non amans voluntatem desideria sua non delectetur implere, vocem illam Domini factis imitetur dicentis: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Ecce

quomodo probatur quia iste ipse qui hic ponitur A et salus nostra, qui dixit : *Ego sum via, veritas et vita* (*Joan. xiv.*). Christus est ergo, dum in hoc mortali corpore vivimus, spes nostra : Christus defensio nostra, Christus gubernatio nostra, Christus fortitudo nostra, Christus solatium nostrum, Christus redemptio nostra, Christus pastor, salus et protectio nostra ; Christus iustificatio, sanctificatio et illuminatio nostra, et in futuro saeculo erit gloria nostra Christus : exultatio nostra Christus, glorificatio nostra Christus, pax nostra Christus, hereditas nostra Christus, aeternitas nostra Christus, lex nostra Christus, claritas nostra Christus, sanitas nostra Christus, corona nostra Christus, sapientia nostra Christus, regnum nostrum Christus, praemium nostrum Christus, gaudium nostrum Christus, munus nostrum Christus, decus nostrum Christus, refectione nostra Christus, requies nostra Christus, omnia bona, omnia sancta, omnia amabilia, omnia desiderabilia nostra Christus ; et Deo nihil charius convenit nobis habere quam Christum. In illo enim et per illum vivimus, movemur et sumus. Propterea nihil charius illud aliud aliquid habere debemus. Sed qui volunt in aeternum cum Christo regnare, debent sine mora imperanti obedire, et hoc quod sequitur facere, id est :

Propter servitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennae, vel gloriam vitae aeternae, mox et aliquid imperatum a majore fuerit, ac si divinitus imperaretur, moram pati nesciant in faciendo.

Propter servitium sanctum quod professi sunt, dixit, id est, pro illa professione quam monachus coram omnibus promisit ante altare dicens : Promittit de stabilitate mea et conversione morum meorum, et obediencia, coram Deo et sanctis ejus. Ista ergo regularis professio, si usque ad calorem vite in monasterio operibus impleatur, recte servitum sanctum vocatur, quia per istam sanctus effectus monachos, sancto Domino sociatur. Et sive pro isto servitio, id est, ut possint implere illud, quia melius est non vovere quam post votum promissa non reddere; seu propter metum gehennae, id est, ne in gehennam descendant crucienturque aeternum; vel gloriam vite aeternae, id est, ut ad illum perveniant gloriam, ut, sicut sol, in conspectu Patris fulgeant, clarescant, luceant. Mox ut aliquid imperatum a majore fuerit, ac si divinitus imperaretur, moram pati nesciant in faciendo.

De quibus Dominus dixit : Ab auditu auris obeditit mihi (*Psal. xvii; II Reg. xxii*). Id est, in ipso auditu, quo vocem meam audivit, statim et sine mora mihi obtemperavit et obediuit. Hoc enim testimonium de psalmo xviii sumptum est, ubi populus gentium facilitatis credulitatis laudatur a Domino, qui oculis corporeis Dominum nostrum Jesum Christum non videbunt, sed de illo predicatoribus apostolis velociter crediderunt. Quorum exemplar et monachi obedientes modo sequuntur, qui senioribus a Deo missis faciliter obediunt. Et ut intelligent non tantum se homini, sed magis Deo obedire, et obedientiam quam majoribus exhibent, retributori omnium bonorum

Domino commendare, audiant Dominum dicentem quod sequitur :

Et iterum dicit doctoribus : Qui vos audit, me audit (Luc. x). Dominum enim probantur audire, qui doctoribus ad obediendum cordis inclinant aurem, et obedientiae suae a Domino recipient mercedem qui senioribus non tardant humiliter obedire. Qui ergo talet merentur habere operis sui retributorem, necesse est ut semper obediant cum magna cordis alacritate. De quibus et subditur :

Ergo isti tales relinquentes statim quae sua sunt, et voluntatem propriam deserentes, mox exoccupatis manibus, et quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiae pede jubentis vocem factis sequuntur. Hi nimur quae sua sunt relinquunt, qui propter aliorum utilitatem, suam imperfectam dimittunt, et plus proximis quam sibi placere contendunt. Et non propriam voluntatem, sed magis proximorum implere conantur. Et mox exoccupatis manibus, id est, a cunctis operibus quibus operabantur, disjunctis, et ab omnibus actionibus separatis, vel expeditis, quod agebant imperfectum derelinquent. Propter obedientiae enim perfectionem omnium aliorum actio relinquenda est operam, quia magis placet Deo obedientia quam victima. Obedientia quippe victimis preponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Vicino obedientiae pede jubentis vocem factis sequuntur. Propterea appropinquit pes obedientiae, ut festinanter currere, et quod ei injungitur velociter et sine tarditate possit implere. Cujus non solum corpore, sed et corde est imperanti exhibenda velocitas, ut nec corpori tarditas, nec cordi tepida resistat voluntas. Sed jubentis vocem velox auditor digne compleat opere ut, cum tempus retributionis advenerit, dignam a Domino mercedem possit accipere. Pro cuius mercedis desiderio efficaciter quod sequitur est implendum. Dicit enim :

Et veluti uno momento praedicta magistri jussio, et perfecta discipuli opera, in velocitate timoris Dei ambae res communiter citius explicantur. Momentum a brevitate tempore est dictum, eo quod in brevi compleatur obedientiae opus injunctum. Cum enim charitatis causa boni magistri jussio, et obedientis discipuli operatio unanimiter conjungitur, sine dubio bonum fructum parturiunt, quia non est infructuosa spiritus sancti conjunctio, ubi non est animarum nociva disjunctio. Corda enim timore Domini copulata velociter parturiunt insirmantibus animabus salutis medelam.

Quibus ad vitam æternam gradiendi amor incubit, ideo angustam viam arripiunt, unde Dominus dicit : Angusta via est quae dicit ad vitam (Math. vii). Hoc in loco beatus benedictus hi pronomen in subauditione reliquit. Quod si addideris, clarius ea quae dicuntur advertis, id est, si dixeris : Hi quibus ad vitam æternam gradiendi amor incubit, ideo angustam viam arripiunt, ut non suo arbitrio viventes, et cetera quae sequuntur. Miro modo et a Domino

A sic composita : ut per viam angustam, et arcam ascendant electi ad coelum latissimam patriam, et per viam amplam atque latissimam descendant reptoli ad Averni angustissima claustra; per iter enim angustissimum veniunt sancti ad amplissimum regnum, et per iter amplum ad angustissimum iniqui perveniunt barathrum. Mutatur enim tempus malignis divitibus, mutatur et sanctis pauperibus. Illis ut de spatiosa voluptatis via ad angustias inferni transeant poenas; isti ut de presenti seculi angustia ad coeli latissimam atque clarissimam transeant gloriam. Illi ut de molli et dissoluta via ad angustum immittantur tartarum; isti ut de angusto et violento corporis actu ad amplum coeli transeant regnum. Hinc Dominus ait : Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapunt illud (Math. xi). Non enim qui molliter et dissolute vivunt, sed regnum Dei possidet is qui pro illo viriliter agit. Hinc beatus Hieronymus ait : Lata via est seculi voluptas, quam appetunt homines; angusta quae per labores et jejunia panditur. Sed per latam multi ambulant, angustam autem pauci inveniunt.

Ut non suo arbitrio viventes. Periculum est enim monacho suo proprio vivere arbitrio, ne forte dicat esse bonum quod ab aliis non bonum, sed judicatur et est malum. Et dum se putat per rectam videns currere viam, in damnosam cæcus incidat foveam, sicut scriptum est : Est via quæ rideatur hominibus recta, sed novissima ejus deducunt ad tartara (Prov. xiv). Et propterea non : Vel desideris suis servire, sed præceptis Domini debent monachi humilietur obtemperare, Et voluptatibus obedientes servire propriis, sed cum timore Domini humilietur ejus subjici debent mandatis, ut cum David dicere possint : Particeps ego sum omnium timentium te et custodientium mandata tua (Psal. cxviii).

Sed ambulantes alieno iudicio et imperio. Hic iudicium pro discretione vel arbitrio posuit. Alter enim debet discernere opus, quod bonus et mortificatus pro Christo debeat agere monachus, ut operis sui mercedem consequatur a Domino, alterius obediens debet imperio. Suavius enim currit mandatorum Domini viam, cuius opus alter discernit, et judicial.

In cœnobiis degentes abbatem sibi præesse desiderant. Cœnobia enim multorum, et in commune viventium vocantur monasteria monachorum, quæ ex Graeco vocabulo nomen videntur habere compositum. Cœnon Graece dicitur quod nos commune vocamus. In cœnobiis ergo degentes, id est in commune cum pluribus habitantes, ideo abbatem sibi præesse desiderant, ut illo gubernante viam mandatorum Domini levius currant, illoque regente levius vivant, et præmia, quæ illis in futuro promissa sunt suavius apprehendant, scientes quia quanto se alterius protestati pro Christi amore subdi consentiunt, tanto in futuro sæculo cum ipso Domino feliciter exultare gaudebunt. Et quia sine dubio hi tales illam Domini sententiam, qua dicit : Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me (Joan. vi) factis imitan-

tur, cum illo sine dubio felices in aeternum regnabunt. A fectionis advenerit, dicet : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Matth. xi*). Ergo cum magna cordis alacritate debet monachus obedientiam facere, qui tales sperat ex illa habere retributionem. Unde et sequitur :

Sed haec ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo et dulcis hominibus, si quod jubetur, non trepide, non tarde, non tepide, aut cum murmure, vel cum responsione nolentis efficiatur. Acceptabilis est obedientia Deo, si corde puro velociter fit et sine murmure, et dulcis hominibus, si sine pigredine cum alacritate vel jucunditate fit mentis. Unde et subditur : *Non trepide.* Trepidare dicitur timere, vel dubitare. Ille enim obedientiam facere trepidat, qui in Domini adjutorio firmiter non sperat. Qui vero de Christi auxilio confusus fuerit, obedientiam pro Christo facere non trepidabit, quia scriptum est : *Qui timent Dominum speraverunt in Domino; adjutor eorum et protector eorum est* (*Psalm. cxiii*). *Non tarde.* Ille monachus facit obedientiam, qui non ex illa desiderat aeterna recipere praemia. Quem enim ad obedientium Dei amor non excitat, corporis otio delectatus obediens senioribus tardat. Ignorans quia qui parce seminat parce metet, et qui seminat in benedictione, id est in abundantia benedictionis, abundanter et in benedictione metet vitam aeternam. *Non tepide.* Tepide dicit molliter, segniter, vel dissolute. Ille enim monachus obedientiam tepide facit, qui non timet quod Dominus de tepidis dicit, ait enim : *Quia tepidus es et nauseam facis, incipiam te eromere de ore meo* (*Apoc. iii*). Nec Paulo accommodat autem dicenti : *Spiritu ferventes, Domino servientes* (*Rom. xii*). Ferventes enim et non tepidos decet esse in Christi servitio monachos, ut igne charitatis accessi, quae faciunt non tepide faciant, sed velociter et expedite. Ille enim ignis divinus, quem Dominus volens ut arderet misit in terram, ad obediendum monachorum bonorum velociter excitat corda, ut tanto illi obediendo citius placeant, quanto cum illo citius reguare desiderant. *Aut cum murmurio facit.* Qui enim cum murmurio facit obedientiam, nec ab imperante laudem, nec a Domino recipit mercedem, sed potius ab abbe corporis disciplinam, et a Domino eam, quae murmurantibus debetur, justam recipit paenam. In feliciter enim perdit utrumque, et paenaliter conquerit utrumque. Perdit laudis atque mercedis gratiam, et conquerit corporis simul et animae paenam. *Vel cum responso nolentis efficiatur.* Ille enim monachus qui cum nolentis responsu incusat obedientiam, aut emendat cito voluntatem pariter et responsum, aut festinus in murmurationis labitur peccatum. At vero si cito emendaverit responsum pariter et voluntatem, obedientia suae non perdet mercedem; quia misericors et miserator Dominus paenitentibus cito dimittit

Quia obedientia quae majoribus praebetur, Domino exhibetur. Ipse enim dicit : *Qui vos audit, me audit* (*Luc. x*). Cum magno enim cordis amore corporis quae velocitate fieri debet obedientia, quam ipse Dominus sanctam in suam recipit personam, ut facientibus eam, cum retributionis tempus advenerit, plenissima tribuat praemia. Ipse enim omnibus in laboris obedientia positis, cum tempus aeternae re-

Et cum bono animo a discipulis præberi oportet, quia hilarem datorem diligit Deus (*II Cor. ix*). Haec enim sententia non solum de illa, quae specialiter pauperibus tribuitur, eleemosyna, sed etiam generaliter de omni monachorum intelligitur obedientia. Quia quidquid obediens monachus agit, totum Deo tribuit, cui se totum vovit. Jejunium enim, vigilias, abstinentiam, superimpositum cursum, et omnem omnino cordis et corporis actum Deo tribuit totum, a quo laboris sui centuplum sperat recipere fructum. Ergo qui cum hilaritate et multiplicatione vult a Domino obedientia sua recipere fructum, cum hilaritate debet majoribus obediens : quia qui majoribus obediens contemnit, sine dubio Domini imperio contradicit, qui discipulis et omnibus doctoribus dicit : *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit* (*Luc. x*). Non est ergo obedientia quae a majoribus injungitur spernenda, sed potius amanda et diligenda, et, in quantum vires suppetunt, cum hilaritate est operibus exequenda. Scriptum est enim : *In omni dato hilarem fac vultum tuum* (*Eccli. xxxv*). In omni ergo dato hilarem facit vultum, qui non cum tristitia aut rancore, sed sereno vultu animoque leto præbet auditoribus sermonem, pauperibus panem, majoribus autem cor humile et obediens. Iste in omni dato hilarem facit vultum, et ideo omne suum datum a Domino creditur esse receptum et aptum. Qui autem jejunant, sed non cum hilaritate vigilant, sed non cum hilaritate abstinent, sed non cum hilaritate cetera multa bona faciunt, sed non cum bono animo nec cum hilaritate, non accipiunt a Domino laboris sui mercedem, sed a maligno murmurationis condemnationem. Unde et subditur :

Nam cum ma'ano si obedit discipulus, et non solum ore, verum etiam in corde si murmurarerit, et si implet jussionem, tamen acceptum jam non erit Deo, qui cor respicit murmurantis. Et pro tali facto nullam consequitur gratiam, imo paenam murmurationis incurrit, si non cum satisfactione emendarerit. Cum bono enim animo, et corde puro, et humili spiritu debet obediens discipulus magistro, ut obedientia suae gratiam accipiat apud Deum. Nam quando cum malo obedit animo, et superbus, et murmurans, et inobediens tenetur a Deo. Deus autem, cui omnia nuda sunt et aperta, murmurantium, etiam tacitum corda condemnat. Propterea quidquid faciunt monachi, absque murmuratione faciant, ne, quod absit, murmurando ea sententia pereant qua illi perierunt qui in deserto contra Dominum murmuraverunt; et perierunt manna manducando, et isti in monasterio Scripturas recitando et insaper murmurando. Illi manna manducando moriuntur sunt : et isti Scripturas legendi et audiendi spirituali fama quotidie moriuntur. Illi murmurando terram repro-

missionis non introierunt, et isti murmurando paradisum perdent, et promissionis terram, id est æternam cœli patriam, non ingredientur. Quid enim prodest murinaturibus exterius agere opus injunctum, et interius a mercedis præmio remanere vacuos. Melius est ergo majoribus obedire cum gaudio, et præmium recipere sempiternum, quam tristi animo obedire et laboris sui præmia perdere. Etsi factis compleat jussionem magistri, jussionem tamen non impedit Apostoli, qui dixit : *Omnia facite sine murmurationibus et hesitationibus* (*Phil. ii.*).

CAPUT VI. De taciturnitate

Taciturnitas virtus est humilitatis et indicium gravitatis, nutrix virtutum, et custos est morum. Hinc Salomon ait : *Qui custodit os suum et linguam suam, custodit ab angustiis animam suam* (*Prov. xiii.*). Ab angustiis videlicet æternæ poenæ liberat animam suam, qui taciturnitatem amans, a malo et pravo, vel omnino stultiloquio custodit, et refrenat linguam suam dicens :

Factumus quod ait Propheta : Dixi, Custodiā vias meas, ut non delinquam in lingua mea (*Psal. xxxviii.*). Ille bene vias, id est, actus vitæ suæ custodit, qui in lingua minime offendit. Modicum eam membrum est lingua, sed multas rixas et multa sepe committit scandala. De qua Jacobus apostolus ait : *Linguam nullus hominum domare potest; inquietum malum, plena veneno mortifero, et reliqua* (*Jacob. iii.*). Qui ergo in lingua non vult delinquere, prius vias suas, id est actus vitæ suæ, debet sollicite providere, ne subito labatur in lingua, qui ante suas providebat neglexit vias. Sequitur :

Posui ori meo custodiam (*Psal. xxxviii.*). Ille bene custodiam ori suo ponit, cuius lingua nec in maliloquium, nec in vaniloquium, nec in multiloquium procaciter fluit, sed secundum Salomonem, tempus tacendi, et tempus exspectat loquendi (*Eccle. iii.*). Item scriptum est : *Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et imprudens non servat tempus* (*Eccl. xx.*). Sed et ille custodiam ori suo ponit, qui se non justum, sed, quod magis verum est, peccatorem fateatur. Ne ergo in maliloquium labatur lingua, ponat unusquisque nostrum ori suo custodiam, et diligenter attendat quid de male loquentibus Apostolus dicat. Ait enim inter cætera superius vel subterius nominata mala : *Neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt* (*I Cor. vi.*). Sed in lege Dominus filii Israel præcepit dicens : *Maledicos non sinas vivere in terra* (*Exod. xxi.*). Ne ergo in vaniloquium deluat lingua, audiamus quid Psalmista de vaniloquio dicat. Ait enim : *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum : labia dolosa, in corde et corde locuti sunt. Disperdat Dominus universa labia dolosa*, etc. (*Psal. xi.*). Ne in multiloquium inconsiderato lingua cadat, audiamus quid Salomon dicat, dicit enim : *In multiloquio non effugies peccatum, et qui multis utitur verbis, laedit animam suam* (*Prov. x.*). Ponenda est ergo custodia

A ori nostro, ne effrenate loquentes aut per maliloquium, aut per vaniloquium, aut per multiloquium offendamus Dominum Deum nostrum. Per effrenationem enim linguae, sicut beatus Augustinus ait, seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax extinguitur cordium, et cæterorum multorum redundat copia vitiorum.

Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis (*Psal. xxxviii.*). Hanc sententiam beatus Benedictus in taciturnitatis exposuit laude dicens : *Hic ostendit Propheta, si a bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet taceri, quanto magis a malis verbis propter penam peccati debet cessari?* Sic enim quidam ait : pro otioso verbo ratio ponitur. Pro sermone injusto poena exsolvitur. *Obmutui*, dicit, id est, silentium mihi, ne in loquacitate peccarem, voluntarium imposui. Scriptum est enim : *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam* (*Eccl. xix.*). Hinc Isaias ait : *Cultus justitiae silentium* (*Isai. xxxii.*), videlicet indicans quia mentis justitia desolatur, quando ab inmoderata locutione lingua non compescitur. Taciturnitas, ut dictum est, virtus est humilitatis, quia quanto taciturnitatis freno constringitur lingua, tanto mens humiliata erigitur ad summa. Et quanto se sub silentio deprimit, tanto compunctionis aciem in coelum figit. Et quantum se ad compunctionis gratiam humiliatus animus elevat, tantum se iterum ad gratiam compunctionis humiliat. Unde et sequitur : *Humiliatus sum, et silui a bonis* (*Psal. xxxviii.*). Nisi enim prius humiliatus esset, a bonis malisque non siluisse. Humiliatus enim intelligitur, humili prostratus. Qui ergo taciturnitatis virtutem veraciter amat, necesse est ut ad tempus etiam a bonis locutionibus taceat, ut virtutes cæteras ad tempus tacendo nutritas, quas nutritas iterum tempore congruo sapienter proferat. Hinc per quemdam sapientem dicitur : *Est tacens qui invenitur sapiens; et est odibilis qui procax est ad loquendum* (*Eccl. xx.*). Ae si diceret : Ille se tacendo sapientem componens nutritivit, iste se procaciter loquendo odibilem fecit. Ille qui tacuit inventus est sapiens; iste quia loquendo excessit modum inventus est procax.

Ergo quamvis de bonis et sanctis ad ædificationem eloquiis, perfectis discipulis propter taciturnitatis gravitatem rara loquendi concedetur licentia. Bona et sancta et ad animarum ædificationem apta Domini dicit eloquia, quia nisi anima illis composita, ad celorum minime poterit condescendere patriam, ant cum sanctis recipere præmia. De his enim eloquiis dicit Psalmista : *Eloquia Domini eloquia casta : argenteum igne examinatum, etc.* (*Psal. xi.*) Hinc iterum ipse : *Judicia Dei justificata in semetipsa; desiderabilis super aurum multum, et lapidem pretiosum, et dulciora super mel et savum* (*Psal. xviii.*). Etenim servus tuus custodit ea : in custodiendis illis retributio multa. Hinc Paulus ait : *Scimus quia lex bona, et sancta, et justa est* (*I Tim. i.*). Haec sunt eloquia Domini quæ creditibus et facientibus ea æternam preparant vitam. Quæ propter taciturnitatis gravi-

tatem tenetam raro conceditur discipulis prædicanda, ne forte, dum taciturnitatis suæ incautus egreditur claustra, in elationis præceps soveam edat, aut silentii sui transeat terminum, et suæ patiatur animæ detrimentum, perdat taciturnitatis proficiunt gravitatem, et in damnosam inclidat animi levitatem. Unde et sequitur :

Quia scriptum est : In multiloquio non effugies peccatum (Prov. x). Hinc beatus Gregorius ait : Quia multiloquio quisque serviens rectitudinem iustitiae tenero nequaquam possit, testatur Propheta, qui ait : *Vir linguis non dirigetur super terram (Psalm. cxxxix).* Hinc beatus Ambrosius dicit : *Est homo qui silentium affectat quidem, sed cor ejus multum se condemnat. Iste talis multum loquitur.* Est alias qui manu usque ad vesperum loquitur, et cum discreto silentium magnum custodit. Melius est enim silentium tenero quam aliquid malitiosè dicere. Facilius enim taceendo culpa refugitur quam loquendo. Hinc enim scriptum est : *Noli citatus esse in lingua, et priusquam audias, ne respondeas verbum, et in medio seniorum ne adjicias loqui ; nos loqueris, nisi interrogatus fueris (Ecclesiastes. iv).* Interrogatio enim os monachi aperiat. Maneat in verbo ejus mensura, in sermone sit statera, semper verba ejus sint moderata, modum loquendi non transeat ; et plus diligat semper audire quam loqui.

Et alibi, Mors et vita in manibus linguae (Prov. xviii). Lingua namque manus non habet, sed per metaphoram pro operibus manus dicitur lingua habere, sicut et Psalmista dicit : *Erua a fratre, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam (Psalm. xxi).* In manibus ergo linguae mors et vita consistit, quia, ut Jacobus apostolus ait : *Ex ipso ore procedit maledictio et benedictio (Jacob. iii).* Quando enim veritatem loquimur, et Dominum, qui dixit : *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv),* benedicimus in manibus linguae, vitam tenemus, quia scriptum est : *Os, quod mentitur, occidit animam (Sapientia. i) ; et, Qui odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii).* Hinc iterum Jacobus ait : *Lingua ignis est : universitas iniquitatis (Jacob. iii).* Ignis est lingua, quia virtutum silvam male loquendo devorat, et cuncta scena facinora per eam aut continuantur, aut patruntur, aut defenduntur. Continuantur, ut latrocinia, vel stupra ; patruntur, ut perjuria et falsa testimonia ; defenduntur, quando conamissæ delicta interroganti negantur. Ipse iterum dicit : *Ecce quantus ignis, quam magnam silvam incendit (Ibid.).* Sicut enim a modica sciuita ignis excrescens magnam sepe silvam incendit, ita incontinentia linguae, suis nutrita levitatibus, magnam bonorum operum materiam, multos vitæ spiritualis fructus, ubi attamina verit, perdidit ; sed et innumera plerumque, optimæ quæ videbantur locutionis, folia consumit.

Nam loqui et docere, magistrum concedeat ; tacere et audire discipulo convenit. Loqui et docere magistrum decet, quia illi per prophetam dicitur : Clama, ne cesses, dicit Dominus, quasi tuba exulta vocem tuam,

A et annuntia populo nro scelera corum, et domini Jacob peccata eorum (Isa. LVIII). Ipsi iterum per euipidem prophetam præcipitur : *Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion ; dic civitatibus Juda, et reliqua (Isa. xi).* Tacere et audire discipulum convenient. Discipulus enim dicitur : *Qui habet oares audiendi audiat (Matthew. xi; Marc. iv).* Hinc Jacobus apostolus ait : *Sit omnis homo relax ad audiendum, tardus autem ad loquendum (Jacob. i).* Recite primo admonet aures quinquam citius accommodare docenti soro autem os ad docendum aperire. Qui ergo sapientiam diligit, primo hanc a Deo posstulet, dehinc magistrum veritatis humilis auditor inquirat, et inter agendum suam cautissime linguam, non solum ab otiosis sermonibus coerceat, verum B et ab ipsa, quam nuper didicit, veritate prædicanda contineat. Nam et tutius est ut audiat quam prædicetur, quoniam cum auditur, humilitas custoditur ; cum autem prædicatur, vix non subripit cuivis hominum quantulacunque jactantia. Hinc Jeremias bene instituti adolescentis viam describens, modestam taciturnitatis inter prima virtutum studia computat : *Bonum est viro, inquit, cum portaverit jugum ab adolescentiæ sua, sedebit solitarius et tacebit (Thren. iii).*

Et ideo, si quæ requirenda sunt a priore, cum omni humilitate et subjectione reverentie requirantur, ne videatur plus loqui quam convenit. Qui enim a priore consilium salutis et verba doctrinæ requirit, cum omni humilitate vel subjectione quererere debet, quia summa monachi virtus humilitas est, summiū virtutum ejus superbìa. Tunc autem se quæque monachum judicet, quando se minimum astimaverit, etiam cum majora virtutum opera gesserit. Semper enim conscientia servi Dei humiliis debet esse et tristis, scilicet ut per humilitatem non superbiat, et per utilem mororem cor ad lasciviam non dissolvat.

*Scurrilitates vero, vel verba otiosa et risum moventia, æterna clausura in omnibus locis dampnatus ; et ad tale eloquium discipulum aperire os non permittimus. Scurrilitates autem dicuntur joca turpia et improba, vel irrisioibus digna, quæ a monachis omnimoda debent esse aliena. Decet enim monachum doctrinæ proferre sermonem, non joci scurrilitatem. Mentis debet habere gravitatem, non joci, vel scurrilitatis levitatem. Justum, honestum et rationabile D debet habere verbum ; non leve, vacuum et gravitatis gratia alienum. Meditetur ergo necesse est monachus in hymnis, psalmis et cantibus, non in verbis vacuis, vanis vel otiosis. Plerumque per quosdam gradus desidiosa mens in soveam lapsus impellitur ; et dum otiosa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus, ut prius loqui aliena libeat, et postmodum detractionibus vitam, de quibus loquitur, mordet. Hoc nos cavere Dominus admonet dicens : *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicii (Matthew. xii).* Si ergo ratio de otioso sermone exigitur, pensemus quæ poena de multiloquio maneat. In quo etiam per nosxia verba peccatur. Nam et otiosa verba ipsa so-*

lent esse risum moventia. Propterea cavenda est omnibus nobis joci et risus immoderata luxuria, per quam plerumque amarissima inter fratres nascentur scandala. Unde et Salomon ait : *Quasi per risum operatur stultus acerbus* (*Prov. x.*). Nam et risum supra modum quis nesciat indisciplineonis et levitatis esse januam? per quam perniciosum cibum miserere animae diabolus subtiliter ministrat.

CAPUT VII.

De humilitate et multiplici ejus commendatione duodecim gradibus distincta.

Clamat nobis divina Scriptura, fratres, dicens: Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (*Luc. xiv.*). Hoc plane sciendum et firmissime a nobis tenendum quia omnis qui se inculta de meritis, aut, quod pejus est, sine meritis allevaverit, juste a Domino humiliabitur; et qui provide se de benefactis humiliaverit, juste ab eo exaltabitur. Hinc Salomon ait : *Superbum sequitur humilitas, et humilem spiritum suscipiet gloria* (*Prov. xxix.*). *Superbum* enim sequitur *humilitas*, quia qui in praesenti superbus perseverans vivit, post mortem humiliatus in infernum descendit. De superbris enim scriptum est : *Deducunt in bonis dies suos, et in punto ad inferna descendunt* (*Job. xi.*). Hec enim damnabilis et misera *superbum* sequitur *humilitas*, et *humilem spiritum suscipiet gloria*, id est, gloria regni cœlorum suscipiet omnes qui humiliato vivunt spiritu. Hinc Dominus de humiliis ait : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum* (*Math. v.*). Hinc iterum dicit : *Sinite parvulos venire ad me, taliū est enim regnum cœlorum* (*Marc. x.*). Et parvulos ergo, et pauperes spiritu, humiles dicit, quibus post mortem misericorditer regnum cœlorum promittit.

Cum hæc ergo dicit, ostendit nobis omnem exaltationem genus esse superbiam. Omnis superbiam tanto in finio jacet, quanto in alto se erigit. Tantoque profundius habitur, quanto excelsius elevatur. Qui enim per superbiam attollitur, per Dei justitiam inclinatur. Superbia ergo, sicut origo est omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum. Ipsa est enim in peccato prima, ipsa in confliktu postrema. Hæc enim aut in exordio mentem per peccatum prosternit, aut in novissimo de virtutibus dejicit. Inde et omnium peccatorum est maxima, quia tam per virtutes quam per vitia humanam mentem exterminat.

Quod se cavere Propheta indicat, dicens: Domine, non est exaltatum cor meum, neque eluti sunt oculi mei (*Psal. cxxx.*). Iste enim psalmus humiliatem prædicat, temperantiam docet et patientiam monet, et beneficentibus omnem humilitatem ostendit; concinnat atque componit. Si ergo humiliatum cor sacrificium Deo est, sacrificium obtulit qui dixit : *Domine, non est exaltatum cor meum* (*Psal. cxxx.*). Si ergo hoc aliquis eremita cellæ suæ vacans diceret, magna patientia laude fulgeret; quanto magis, quia hoc purpuratus rex et prophetarum dicebat eximius. Si igitur sancti viri etiam cum agunt fortia de semet-

A ipsis vilia sentiunt, quid in sua excusatione dicturi sunt, qui sine opere virtutis intumescunt? Sed quilibet sint opera, nulla sint, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione non elevat, sed gravat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, in vento pulverem portat. Et unde aliquid ferre cernitur, inde deterius elati oculi cæcantur.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me (*Psal. cxxx.*). Hoc est dicere : Nihil meritis meis reputavi, nihil scientias meæ contul, sed si aliquid boni habui, totum gloriae Dei dedi. Nolui quasi mirabilibus innotescere hominibus, et nec quæsivi aliquid super vires meas, unde me apud imperitos jactarem. Alter : In magnis enim ambulare, est magna de se unumquemque sentire. In mirabilibus vero est mirabile de se aliquid existimare. Quod se hic negat facere Propheta, cum dicit : *Neque ambulari in magnis, neque in mirabilibus super me.* Omnis autem humilitas non tam in sermone quam in mente est, ut humiles nos esse conscientia noverit, et nunquam nos vel scire aliquid, vel intelligere, vel esse existimemus, et nihil meritis nostris tribuamus, quia nihil de nostro nisi peccatum habemus.

Sed quid? Si non humiliiter sentiebam, sed exaltari animam meam. In cunctis ergo quæ agimus, humiliiter de nobis sentimus, si in radice boni operis humiliatem tenemus, nec quibus superiores, sed quibus adhuc inferiores sumus, aspicimus; ut dum meliorum nobis exempla proponimus, ad majora semper ascendere ex humiliitate valeamus. Exaltamus autem animam nostram, cum in hac corporis habitatione humilia meditamur, dicente Scriptura : *Deus superbis resistit, humiliis autem dat gratiam* (*I Petr. v.*). Et illud : *Humiliamini in conspectu Dei et exaltabit vos* (*Jac. iv.*). Tanto ergo sit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi; tanta pretiosior Deo, quanto per eum vilior sibi, quia humilia respicit, et alta a longe cognoscit. Hoc autem esse optimum specimen et electorum solet, quod de se semper minora quam sunt sentimus, et infra quam sunt de se humiliia proferant.

Sicut ablactatus super matrem suam, ita retribues in animam meam (*Psal. cxxx.*). Qui non elevat cor suum, neque in altum attollit oculos suos, neque ambulat in magnis, neque in mirabilibus super se, lactanti simili reperitur, dicente Scriptura : *Ex ore infantium et lactentium persecisi laudem* (*Psal. viii.*). Hæc enim virtus ideo maxime inter virtutes eximias honorata consurgit, quoniam eam dignatio majestatis assumpsit. Denique consideremus quantum honorata sit humilitas, quæ superbiam contraria in duodecimo gradu noscitur collocata. Illa enim per septem principalia vitia demergit in tartarum, hæc per duodecim humiliatis gradus dedit ad cœlum.

Unde, fratres, si summae humiliatis volumus culmen attingere. Summae humiliatis culmen, ut quidam volunt, quatuor modis completer. Primo, si mortificatas monachus in semetipso ornari habeat

volutates. Secundo, si non so.um suorum actuum, A verum etiam cogitationum nil suo celaverit abbatii. Tertio, si nil discretioni suae, sed iudicio ejus universa committat, ac monita ejus sciens ac libenter auscultet. Quarto, si in omnibus observet obedientiae, mansuetudinis patientiaeque constantiam. Beatus ergo Benedictus non solum in quatuor, sed in duodecim gradibus summam atque perfectam esse voluit et definivit humilitatem. Nam et in hoc summa atque perfecta potest videri humilitas, si quis humilietur et patienter impleat quod Dominus ait: *Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et aliam, etc.* (Matth. v). Qui enim ista patienter et humilietur sustinet, insuper illud audit quod Dominus jussit, dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacie his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est* (Matth. v); summam mihi videtur habere humilitatem summumque humilitatis tenere cœcum.

Et ad exaltationem illam cœlestem, ad quam per presentis vitæ humilitatem ascenditur, volumus velociter pervenire. Exaltationem cœlestem illam dicit, de qua Dominus ait: *Fulgebunt sancti sicut sol in conspectu Patris mei* (Matth. xiii). Et de qua Daniel dicit: *Et qui ad justitiam erudiunt plurimos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. xii). Hunc et Psalmista ait: *Nimis exaltati sunt amici tui, Deus; nimis confortatus est principatus eorum* (Psalm. cxxxviii). Exaltatio cœlestis et summa est, ut sint sancti monachi similes angelis, ut sint filii et hæredes Dei, cohæredes autem Christi, et ut audiant a Domino: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi* (Matth. xxv); et ut faciat eos in eodem regno discubere, et transiens dignetur eis omnia bona ministrare.

Actibus nostris ascendentibus. Tunc actus nostri ad supra bene ascendunt, quando de die in diem bene vivendo ad meliora proficiunt; quando variis et multis fulti virtutibus, ad contemplationem nostri creatoris humilietur surgunt. Et quasi per gradus ad visionem illius per animæ virtutes condescendunt, ita ut de nobis dicatur: *Ibunt de virtute in virtutem, et videbitur Deus deorum in Sion* (Psalm. lxxxviii).

Scala illa erigenda est quæ in somnio Jacob apparuit, per quam ei descendentes et ascendentess angelii monstrabantur (Gen. xxviii). Non aliud sine dubio descensus ille et ascensus a nobis intelligitur, nisi exultatione descendere et humilitate ascendere. Quamvis alii doctores aliter hanc voluissent intelligere scalam, et angelos descendentes et ascendentess per eam: beatus tamen Benedictus nostrani in hoc loco voluit intelligere vitam, quæ virtutibus plena ad cœlum est quotidie erigenda. Angelos vero ascendentess et descendentes animas intellexit in regulari vita degentes. De quibus aliæ se humiliando ascendunt ad cœlum, aliæ vero superbientes de ipsis vir-

A tatum gradibus profundum cadunt in tartarum, et impletur in eis: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur* (Luc. xiv).

Scala vero ipsa erecta, nostra est vita sæculo, quæ humiliata corde a Domino erigitur ad cœlum. Tunc scala, id est vita nostra, ad cœlum bene a Domino erigitur, quando corda nostra cum manibus, id est cum bonis operibus, a nobis sursum levantur; quando, secundum Apostoli commonitionem, quæ sursum sunt sapimus, non quæ super terram: quando ad cœlum suspirantes cœlestia meditamus et quæ rimus; quando ea quæ retro sunt obliiscimus, et ad ea quæ in ante sunt nos extendimus; quando tota mentis intentione ad palmam sequimur supernæ vocationis; quando de colestibus meditantes cum B Paulo dicere possumus: *Nostra autem conversatio in cœlis est* (Phil. iii).

Latera enim hujus scalæ, dicimus nostrum esse corpus et animam. Proinde autem et sapienter nostrum corpus et animam hujus scalæ duo dicit esse latera; quia ex utroque omnis homo compositus constat, et pro amore Christi et vita æterna ex utraque substantia, quæ prævalet, agit bona; et ut in resurrectionis gloria in utraque substantia laboris sui recipiat premia, in utraque substantia sollicite satagit Domini custodire mandata. Tunc enim totam nostram ad cœlum erigimus scalam, quando auxiliante Deo nostra etiam in hostiam offerimus illi et corpora, obsecrante nos Apostolo ac dicente: *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum* (Rom. xii). Scala a scandendo, id est ascendendo, nomen accepit, quæ non altera perfecta, nisi lateribus et gradibus constat.

In quæ latera diversos gradus humilitatis vel disciplinæ evocatio divina ascendendos inseruit. Gradus isti humiliatis et disciplinæ dicuntur, quia iste ambae virtutes pulcherrimæ sibi iuvicem sociantur: quia quem humilitas mansuetum, disciplinæ eruditio componit et facit doctum, et quem humilitas tranquillum et mitem, disciplinæ eruditio facit providum et sapientem. Quia scriptum est: *Neminem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia commoratur* (Sap. vii), necesse est ut humiliati disciplina jungatur; quia eruditio disciplinæ custos est humiliatis, et humiliatis temperatio est eruditionis. Evocatio dicitur, quando ad summum bellum, non solum milites, sed etiam cœteri vocantur. Unde et evocare, educere seu provocare intelligitur. Quod verbum apte salis hoc in loco est positum, quia ut ad bellandum contra diabolum duodecim gradibus humiliatis armati fortiter consurgamus, quotidie a Domino evocari, educiri ac provocari: ut illo duce de victoria triumphantes ad cœlorum regna per duodecim humiliatis gradus ascendentess perveniamus gaudentes.

De primo humiliatis gradu.

Primus itaque humiliatis gradus est, si timorem Dei sibi ante oculos semper ponens. Merito inter duo-

decim iste gradus e: in dignitate, et in ordine poni- A temnunt. Deum enim monachi contemnunt, quando tur primus. Ideo primus in ordine, quia primus est in cogitatione, in corde et voluntate. Ideo primus est in dignitate, quia a Domino incipit timere. De timore enim scriptum est : *Initium sapientiae timor Domini : et timor Domini disciplina sapientiae. Timor Domini gloria, et gloriatio, et laetitia, et corona exultationis : et dabit laetitiam et gaudium in longitudinem dierum (Eccli. 1).* Hec omnia bona, et alia multa illis timor Domini ministrabit, qui illum sibi jugiter ante oculos posuerint, et cum beato Job dixerint : *Quasi tumentes fluctus super me semper timui Dominum, et pondus ejus ferre non potui (Job xxxi).*

Oblivionem omnino fugiat. Quia in uno cordis habitaculo non potest memoria pariter et oblivio retineri, necesse est ut a cordibus nostris oblivionem Bpellamus nocivam, et retineamus memoriam proficiam. Cum enim a claustro cordis oblivio fugatur damnsa, tunc in nobis fructifera crescit, et redundat memoria, quæ nolis ante oculos mentis, et Domini præcepta ejus reducit, et quomodo illi placeamus, et ejus præcepta custodire possimus, diligenter inquirit, et quæ facienda, et quæ non facienda sunt, vigilanter intendit. Hinc Judæorum populum Dominus admonet dicens : *Custodi igitur temetipsum, et animam tuam sol' icite, et ne obliviscaris verbum Domini, et ne excedant de corde tuo cunctis diebus ritæ tuæ (Deut. iv).* Hinc Psalmista ait : *Benedic, anima mea, Domino, et noli obliuisci omnes retributiones ejus (Psal. cx).* Memoria timoris Domini facit hominem cautum, modestum, justum, rectum et honestum, pius, benignus, misericordem, prudentem, humilem, mitem, sobrium et in omnibus actionibus temperatum et providum. E contrario mentis C oblivious facit hominem stultum, incautum, insensatum, fatuum, improvidum, injustum, injuriosum, iracundum, invidum, impurum, immitem, incontinentem, irrisorem, detractorem, inflatum, superbum, elatum, vanum, et in omnibus omnino actionibus depravatum hominem, facit et miserum. Non enim ad memoriam Dominum suum et præcepta ejus reducit; et iJe velut cæcus et errans peccat et perit. Qualiter autem hæc oblivious fugiatur damnsa, audi sequentia :

Et semper sit memor omnium quæ præcepit Deus. Tunc enim memoria præceptorum Dei animæ præbet D salutem, quando ea, quæ Domini præceptis sagaciter memorantur, in mente efficaciter complentur in opere. Domini enim memorata, et non impleta præcepta, damnationem magis animæ quam salutem demonstrant. Memorata vero, et operibus consummata a facientibus procul repellunt peccata, et perseverantibus salutem continuam, et præmia promittunt æternam. Tribuunt facientibus gloriam, non facientibus autem gehennam minantur æternam, unde et sequitur :

Et qualiter contemnentes Deum, in gehennam pro peccatis incident. Contemnentes enim sunt qui audiunt præcepta quidem Domini, sed obedire con-

A temnunt. Deum enim monachi contemnunt, quando abbatu suo obedire renunt, et dura cervice resistunt. De omnibus enim a se missis prædicatoribus Dominus ait : *Qui vos audit, me audit ; et qui vos spernit, me spernit (Luc. x).* Hos autem contemnentes et abbatis præcepta justa despicientes, recte gehenna de peccatis incendit, quoniam evadere potuissent, si Domini et abbatis sui præceptis obtemperassent. Quasi enim ignis ligna, sic gehenna inobedientium recipit peccata. Et sicut ignis succenditur ex lignis, sic gehenna a contemptorum Dei succenditur peccatis : ut unumquemque secundum quantitatem sumrum cruciet delictorum. Unusquisque enim quantum gehennæ ministraverit peccata, tantum sibi gehennæ ignis incendit flammam. Quantum unusquisque peccatorum secum portaverit ligna, tantum miser cruciabitur in gehenna. Et quantum ibi peccatorum suorum composuerit acervum, tam grandem et durum ibi inveniet cruciatum. Et hoc modo unumquemque de propriis peccatis gehennæ incendit ignis. Hinc beatus Isidorus ait : *Sicut unusquisque sanctus in futuro judicio pro quantitate virtutum glorificabitur, ita et unusquisque impius pro quantitate facinorum condemnabitur.* Nec deerit in supplicio futurus damnationis ordo, sed juxta qualitatem criminum discretio erit poenarum. Hinc beatus Gregorius ait : *Omnipotens Dei justitia futurorum præscia ab ipsa mundi origine gehennæ ignem creavit, qui in poena reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finiret, sed esset miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia et mors vivit, et finis semper incipit, et desicere defectus nescit; et mors premit, et non extinguit; dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat, flamma comburit, sed nequam tenebras decutit*

Et vitam æternam, quæ timentibus Deum præparata est, animo suo semper evolvat. Id est, hoc in corde suo semper evolvat, quod de contemnentibus Deum dicitur : *Ibunt impii in supplicium æternum (Matt. xxv).* De timentibus Deum : *Justi vero in vitam æternam (Ibid.)*; ubi est gloria sempiterna, exultatio magna, corona virtutibus florida, claritas veri Solis illuminatione fulgida, habitatio omnium sanctorum solidæ, æterna et semper permanens bonitas tota. Ad quam qui bonorum operum virtutibus fulti per venerint, beatis angelis similes erunt, et simul cum Deo suo felices gaudebunt, et in perpetuo sine fine regnabunt.

Et custodiens se omni hora a peccatis et vitiis, id est cogitationum, lingue, oculorum, manuum, pedum, vel voluntatis propriæ. Quid dicit a peccatis custodi se omni hora, subauditur ab omnibus pravis operibus, quæ sunt cogitatione, locutione et opere. Unde hic apte posuit *cogitationum, lingue, manuum, pedum, etc.* Istis somitibus quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum. Cogitatio namque prava delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo ne-

cessitatem. his ergo vinculis bono implicatus catena A oculos aliquis potest evadere dicens : *Ego Deus approximans, et non Deus de longinquio.* Si absconderetur homo in absconditis, ergo non videbo eum? Nonne caelum et terram ego impleo (Jerem. xxiii)? Hinc Psalmista ait : *Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum (Psal. xxxvii).* Quod autem dicit, et ab angelis omni hora renuntiari, ab illo loco intelligitur, ubi angelus Tobiae dixit : *Quando orabas cum lacrymis, et sepeliebas mortuos, ego obtruli orationes tuas Domino (Tob. xii).* Sed et Dominus cum in Evangelio dixisset : *Quicunque humiliaverit se, sicut parvulus iste, hic est major in regno caelorum,* et qui suscepit unum parvulum talen in nomine meo me suscipit (Matth. xviii), post paululum addidit : *Vide te ne contempnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis : quia angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris.* Magna dignitas animarum, ut unaqueque anima habeat ab ortu nativitatis in custodiam suam angelum delegatum, ut et illam custodiat, ne peccet, et quae bona fecerit, Deo nuntiare non cesseret.

Demonstrat nobis hoc Propheta, cum in cogitationibus nostris ita Deum semper praesentem ostendit, dicens : *Scrutans corda et renes Deus (Psal. vii).* Hinc propria virtus, ut Cassiodorus ait, solius Dei est, et corda nostra discutere, et animi nostri vigorem potentia sua lucis penetrare. Nam licet nobis multo celsiores sint potestates caelorum, nulli tamen creaturarum datum est cogitationum nostrarum plenissime secreta cognoscere. Agnoscit tantum perfecte in nobis solus ipse, qui iudicat. Ipse autem dicit : *Cscient omnes Ecclesie, quoniam ego sum scrutator et cor (Apoc. ii).* Hinc iterum scriptum est : *Quoniam rerum illius testis est Deus, et cordis ejus scrutator et rerum (Sap. i).* Corda ergo nostra scrutatur Dominus, quando cogitationes cordium nostrorum subtiliter investigat, ut que hominibus sunt occulta, illi sicut in palam. Scriptum est enim : *Homo videt in facie, Deus autem in corde.* Scrutatur autem renes, quando animi nostri constantissimum intendit vigorem, sive corporeas liquide penetrat delectationes.

D *Et iterum : Dominus norit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt (Psal. xcii).* Hinc Hieremias ait : *Oculi mei super vias hominum. Non sunt abscondite a facie mea, et non sicut occulta iniqitas eorum (Jerem. xvi).* Hinc Salomon ait : *Respicit Dominus vias hominis, et omnes gressus ejus considerat (Prov. v).* Hinc David dicit : *Servavi mandata tua et testimonia tua, quia omnes viae meæ in conspectu tuo (Psal. cxviii).* Non solum factis, sed etiam cogitationibus delinquimus, si cis illicite occurrentibus delectemur. Nam si prius pravae cogitationi resistimus, in lapsum operis non incurrimus.

Et item dicit : Intellexisti cogitationes meas a longe (Psal. cxxxviii). Hinc per Salomonem dicitur : *Omnes viae hominum panduntur oculis; infernus et perditio coram Domino (Pr. xvi, xv), quanto magis corda filiorum hominum.* A longe enim quod dicit, non locum significat, sed tempus; quia non solum facta

Sed et desideria carnis amputare festinet. Subauditur non delectetur implere. Quid enim in hac vita laboriosius, quam carnalibus desideriis vestire? Aut quid hic securius, quam desideria carnis non implere, et saeculi hujus nihil appetere. Qui enim hunc mundum diligunt, et desideria carnis implere contendunt, a turbulentis saeculi sollicitudinibus conturbantur. Qui autom ita huic mundo moriuntur, ut scilicet Deo vivere delectentur, futurae pacis requiem, quam illuc exspectant, hic quodammodo habere jam inchoant. Ergo tam perseveranter intendere oportet animum nostrum orando atque pulsando, quoque importunas desideriorum carnalium suggestiones, quæ nostris obstrepunt sensibus, fortissima intentione supremus, ac tandem insistere, quoque persistendo vincamus.

Estimet se homo de caelis semper a Deo respici omni hora, et facta sua in omni loco ab aspectu Divinitatis videri, et ab angelis, de omni hora renuntiari. Quanto enim unusquisque sollicitius se a Deo estimat respici, tanto debet cautius vivere, et vitam suam honestissime custodire : ne illos Divinitatis offendat oculos, quos vult habere propitiros. Respicit ille abdita, et secreta atque occulta considerat, nec Dei

nostra prævidet Deus, verum etiam antequam existimamus ipsi nos, cogitationes nostras cognoscit. Non est timendum, si bona malaque in cogitationem veniant, sed magis gloriandum est, si mens mala a bonis intellectu rationis discernat, et quod inter bonum et malum sensu prudentiori discernit, aut mala cognita caveat, aut intellecta bona faciat.

Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi (Psal. lxxv). Cogitatio vero hominis tunc Deo confitetur, quando peccata præterita humili satisfactione ab illo damnantur : quia dum unusquisque divina illuminatione prevenitur, statim molestius turpium cogitationum pulsatur, sed eas Domine consideri humilietur non veretur.

Nam ut sollicitus sit circa cogitationes suas perversas, dicat semper utilis frater in corde suo : Tunc ero immaculatus coram eo, si observarero me ab iniquitate mea (Psal. xvii). Subtiliter beatorum monachorum vita describitur, qui quando ad aliquam ex gratiam Domini pervenisse cognoscunt, cavent ne iterum iniquitatis antique calamitatibus innudentur. Nam cogitationes illicitas immittere, demonum est, cogitationibus vero oblectari perversis, nocivum est. Iniquitatem hoc in loco posuit pro cogitatione. Unne enim quod æquum non est, iniquum est. Ergo qui se a pravis observat cogitationibus, levius se observat a pravis operibus. Et ideo dixit : *Et ero immaculatus coram eo, si observarero me ab iniquitate mea (Psal. xvii).* Ac si diceret : Tunc immaculatum potero ducere vitam, si me non maculaverit cogitatio prava. Neque enim potest sine macula vivere, cajus iniqua cogitatio polluit mentem. Sed ille tantum bene immaculatus vivit, qui se ab iniquitate pravae cogitationis custodit. Et ne aliquis dicat : Cogitare tantum, non facere, non est grande peccatum, audiat quid de malorum cogitationibus sit scriptum. Dicit enim Scriptura : *Cogitatio stulti peccatum est (Prov. xxiv).* Et ut intelligeres quale peccatum, dicit eadem Scriptura in alio loco : *Perverse cogitationes separant a Deo (Sapien. i).* Non enim parvum, sed grande peccatum est separari a Deo, et jungi diabolo. A quo se bene observat, qui cogitationes iniquas, dum adhuc sunt parvulæ, tenet et alludit ad petram.

Voluntatem vero propriam ita facere prohibemur, cum dicit Scriptura nobis : Et a voluntatibus tuis averttere (Eccl. xviii). In multis jam dictum est, quia propriam voluntatem nulli unquam facere possitendum est, nisi judicio, et probatione vel multorum, vel eorum qui præsunt. Nam illam dicimus perfectam continentiam, qua se a propriis suis voluntatibus continet. Quantum autem habeat periculi, qui voluntatem propriam facere vult, et non Domini, certum est ex Apostolo dicente : *Facientes voluntates carnis et cogitationum eramus aliquando et nos natura filii iræ, sicut et ceteri (Eph. ii).*

Et iterum : Rogemus Deum in oratione, ut fiat illius voluntas in nobis (Math. vi). Dominus insursumtatem hominis, quam portabat, ostendens ait : *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste (Luc. xxii).* Et

A exemplum discipulis suis tribuens, ut non voluntatem suam, sed Dei faciant, addidit : *Verumtamen, non quod ego volo, sed quod tu.* Et alio loco dicit : *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me (Jona. vi).* Quod si filius obediuit facere voluntatem patris, quanto magis servus debet obediire, et non suam, sed Domini facere voluntatem !

Docomur ergo merito non facere nostram voluntatem ; cum caveamus illud, quod dicit sancta Scriptura : Sunt vice quæ ridentur hominibus rectæ, quarum finis usque ad profundum inferni demergit (Prov. xvi). Hæc est illa lata et spatiose via, quæ per se gradientes ducit ad perditionem, per quam multi voluntates suas sequendo pereant, et descendunt in infernum.

B *Hinc quidam sapiens dicit : Via peccantium complanata lapisibus, et in fine illorum inferi, et tenebra, et paenæ (Eccl. xxi).* De quibus et in libro Job legitur : *Exsultant in lusibus, tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad sonum organi ; ducunt in bonis dies suos, et in pectore ad inferna descendunt (Job. xxi).* Nam et de illis intelligi potest, qui nunc electi esse videntur; sed quia non sunt, a Domino reprobantur, dicente propheta : *Vocavit Dominus iudicium ad ignem, et devoravit partem domus (Amos vii).* Pars quippe domus devorabitur, quia illos etiam infernus absorbebit, qui nunc se in præceptis coelestibus stare gloriantur. Potest et de illis non inconvenienter intelligi, quos virtus sub simulatione virtutum decipiunt. Quædam virtus speciem virtutum habere videntur, sed virtutes non sunt. Nam interdum sub prætextu justitiae crudelitas agitur, et inde se nonnulli justos esse confidunt, unde maxime apud Dominum reprobantur. Carnales autem plerumque per insensibilitatem mentis non agnoscunt vitium esse culpabile, quod dignum videtur damnatione. Hinc per Salomonem dicitur : *Vires que a dextris sunt norit Dominus, perversæ vero sunt, quæ a sinistris sunt (Prov. iv).* Intelligitur et de hæreticis, quorum dogma illius videtur rectum, sed a catholicis viris discernitur, et iudicatur esse pravum; quia sequaces suos dicit ad tartarum. Hinc Salomon ait : *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant (Prov. iv).* Hinc iterum dicit : *In itinere contemptorum vorago (Prov. xiii).*

D *Et cum item caveamus illud, q ad de negligencibus dictum est : Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in voluptatibus suis (Psal. lxi).* Corrupti sunt secundo libertatem arbitrii sui, et abominabiles facti sunt secundo voluntates proprii cordis sui. De his enim Apostolus ait : *Homines corrupti mente, reprobi sine affectu, prævaricatores, immites, canteriuntam habentes conscientiam, etc. (I Tim. iv).*

In desideriis vero carnis ita nobis Deum credamus superesse præsentem, cum dicit Propheta Domino : Ante te est omne desiderium meum (Psal. xxxvii). Non enim ante homines, inquit, qui cor videre non possunt, sed ante te est omne desiderium meum :

cui non latent quæ sunt in cogitatione vel desiderio A est : *Oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum (Psal. xxxiii).* Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Respicit et super filios hominum, ut rideat si est aliquis inter eos intelligens aut requiriens Deum.

Carenum ergo ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est. Mors dicta vel a morsu, vel quia amara est. Ideo a morsu dicitur est mors, quod delectavit Eva de ligno paradisi comedere vetito, et suasa a diabolo accepit pomum, et momordit illud, et statim mortem glutivit amaram cum morsu. Delectavit et momordit, et statim mortis periculum incurrit. Intravit delectatio pomi in animam; intravit pariter et mors cum illa. Et ideo secus introitum delectationis mortem positam beatissime Benedictus dicit. Nam eodem blandimento delectationis decipiuntur nunc per diabolum, quo protoplasti in paradyso sunt decepti. Diabolus enim quando decipere aliquem cupit, prius naturam unius cuiusque incendit, et inde se applicat, unde aptum hominem ad peccatum insperat. Diabolus enim serpens est lubricus, cui si in capite suggestionis non resistitur, totus in interna cordis, dum non sentitur, illalitur. Si autem ei fortiter in capite a sanctis viris resistatur, tota ejus suggestio cito annihilatur. Unde et Psalmista ait : *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus (Psal. xiv); et : Beatus qui tenet et alludit parvulos suos ad petram (Psal. cxxxvi).*

Unde Scriptura præcipit dicens : *Post concupiscentias tuas non eas (Eccli. xviii).* Hinc Jacobus apostolus ait : *Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus (Jacob. 1).* Abstractus videlicet a recto itinere, et illectus in malum. Hinc iterum ipse : *Dehinc concupiscentia cum conceperit, Cparit peccatum. Peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem (Ibid.).* Tentatus est David visu uxoris alienæ, et in concupiscentia sua abstractus et illectus est. Atque ubi conceptum scelus perfecit, in reatum mortis etiam proprio ore judicatus incidit; quem tamen penitendo evasit. Tentatus est Judas per phialeryram, et quia erat avarus, ab ipsa concupiscentia sua abstractus et illectus ad interitum consentiendo est deductus. Tentatus est Joseph verbis dominæ; sed quia nec concupiscentiam libidinis, nec delectationem habuit carnis, a tentatione sic oratus est.

Ergo si oculi Domini speculantur bonos et malos (Psal. xxxiii), et Dominus de cœlo semper respicit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requiriens Deum, et si ab angelis nobis deputatis quotidie Domino factori nostro opera nostra nuntiantur (Psal. xiii). Oculi Domini respectio est divina, qua semper respicit super bonos, ut eos ab insidiis inimici defendat, a peccatis custodiat, et in bonis jugiter operibus persistere faciat. Respergerunt oculi Domini Petrum, et ille statim reversus a negationis vitio cognovit Dominum, et amare flendo emendavit delictum. Speculantur ergo oculi Domini bonos et malos, ut bonis bona, et malis retribuant mala. Ut illis pro bonis operibus præmia, istis pro pravis actionibus poenam tribuat sempiternam. Isto ut exaudiatur et salvet, illos ut perlat et damnet, sicut scriptum

B est : *Spes mea Dominus a jurentate mea. Fiduciam, ut Bonum est confidere in Domino. Angelos nobis deputatos dicit, de quibus Dominus ait : Angelis eorum semper rident faciem Patris mei, qui in cæli est (Math. xvi).* Et pro quibus Paulus Apostolus mulieres prohibet in Ecclesiam non velatis intrare capitibus. Et de quibus idem alio loco dicit, quod Angelii missi sunt in ministerium propter eos qui hereditatem capiunt salutis.

Carenum est ergo omni hora, fratres, sicut dicit in psalmo Propheta, ne nos declinantes in malum, et inutiles factos aliqua hora aspiciat Deus, et parcent nos in hoc tempore (quia pius est, et exspectat nos converti in melius) dicat nobis in futuro : *Hæc fecisti, et tacui (Psal. xl ix).* Ille enim declinat in malum, qui prius stetit in bono, et qui prius in statu rectitudinis stetit, si declinaverit in malum, factus est inutilis servus et pravus. De tali enim anima dicit Propheta : *Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas (Jerem. ii).* Illa misera efficitur anima, quæ de statu rectitudinis crebro descendens committit culpam. Unde et misera et inutilis est facta; sed nec talibus interdicenda est venia. Sed hoc necesse est ut custodiat, ut sic præteritam plangat culpam, ne iterum plangendum committat, et eum Dominus frequenter peccantem aspiciens, et reverti diu ad poenitentiam exspectans, illi nolenti dicat : *Hæc fecisti et tacui (Psal. xl ix).* Superius enim peccatori Dominus dixerat : *Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos retrorsum (Psal. xl ix); et cetera, quæ ibi descripta peccatorum multa retinentur mala.* Et tunc ista subjiciens dixit peccatori in vindictam. Ac si diceret : *Hæc superdicta frequenter commisisti peccata, et non tibi reddidi dignam operis tui pravi vindictam, sed potius tacui, et exspectavi te converti ad poenitentiam.* Non tibi pro malis reddere volui mala, sed tacui, et exspectavi ut poenitentiam agenti redderem præmia. Tacere enim Domini est, peccatori malum pro malo non reddere, sed diu ad poenitentiam exspectare. Peccatori enim Dominus non taceret, sed responderet, si vindictam de ejus pravis actionibus statim exspectaret. Sed quem diu exspectat ut poeniteat : si poenitentiam non egreditur, subito ferit ut pereat.

De secundo humilitatis gradu.

Secundus humilitatis gradus est, si propriam quis non amans voluntatem, desideria sua non delectetur implere, sed vocem illam Domini factis imitetur, dicens : *Non veni facere voluntatem meam, sed eum qui misit me (Joan. vi).* Sicut non potest homo Deo

simul et mammae servire, sic non potest voluntatem propriam et Dei pariter implere voluntatem. Uno enim vas poculo plenum impleri poculo non poterit altero. Nisi enim exaurierit nocivum, non poterit hauriendo implere proficuo. Nec unius pectoris urna carnis simul et majestatis sustinere poterit desideria, sed unde recedunt unae, succedunt aliae, id est, a qua mente recedunt vitia succedens virtutum copia possidet. Ergo a nostri pectoris arca exhaurienda sunt carnalia desideria, ut et impleri possit virtutum spiritualium copia, et a Deo venientia tenere possit spiritualia desideria. Hinc enim scriptum est : *Lignum vita: desiderium veniens, et desiderium suum justis dabitur* (Prov. xiii). De impiorum autem desiderio ita scriptum est : *Desiderium impiorum munimentum est pessimorum* (Prov. xii). Et alibi scriptum est : *In allocutione desiderii ascendit illis de mari ortygometra, et vexationes peccatoribus superveniunt* (Sup. xix). Ergo relinquentiae sunt nostrae voluntates et desideria, ut factis illam Domini vocem imitari possimus qua dicit : *Non veni facere voluntatem meam, sed eus qui misit me*. Quod autem sequitur :

Item dicit Scriptura : Voluntas habet paenam, et necessitas parit coronam. Fateor me, nisi fallor, nunquam hoc in divinis legisse Scripturis; et ideo non hujus sententiae sonum, sed magis ejusdem intellectum quererere volo. Dicit enim : *Voluntas habet paenam, et necessitas parit coronam.* Ac si diceret : *Lata et spatiovia via est, quae ducit ad mortis paenam; arcta et angusta est via, quae ducit ad vitam; ubi necessitatem pro Domino patientes coronas recipient semipternas.* Hinc iterum Dominus dicit : *Qui vult post me venire abneget semetipsum, tollat crucem suam, et sequatur me* (Matth. xvi; Luc. ix). Quid est aliud semetipsum abnegare nisi latam et spatiosam viam deserere, et voluntates proprias odire? Quid est tollat crucem suam et sequatur me, nisi arctam et angustam viam arripiat, ubi pro me multas necessitates sustineat? et sic ad gaudia perpetua me sequens veniat, ubi aeternam coronam me donante recipiat?

De tertio humilitatis gradu.

Tertius gradus humilitatis est, ut quis pro Dei amore, omni obedientia se subdat majori; imitans Dominum, de quo dicit Apostolus : Factus est obediens usque ad mortem (Philip. ii). Si enim Deum, ut decet, diligamus, non solum in omni obedientia subdi majori, sed, si necesse fuerit, parati esse debemus etiam pro illo mori; sicut et ille pro nobis mortuus est, sicut Apostolus ait, dicens : *Commendat Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pra nobis mortuus est* (Rom. v). Et non solum pro illo mori, sed etiam pro fratribus animas ponere debemus esse parati, sicut ait idem Apostolus : *In hoc cognoscimus charitatem ejus, inquit, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere* (I Joan. iii). Diligamus ergo Deum ut filii pa-

A trem, et simus pro illius amore majoribus subdi: usque ad mortem : quia et ille, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem. *Videte ergo, idem ait Apostolus, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus* (I Joan. iii). Ita enim perfecti erimus charitate, si nullius alterius, nisi sicut ille salutis nostrae gratia prior nos dilexit; ita et nos nullius alterius rei, nisi tantum sui amoris dilectione, et majoribus subdi, et pro illo mori simus parati.

De quarto humilitatis gradu.

Quartus humilitatis gradus est, si in ipaa obedientia duris et contrariis rebus vel etiam quibuslibet irrogatis injuriis, tacita conscientia patientiam amplectatur. Frequenter solet contingere, ut quantum se monachus humiliati et obedientiae subdiderit, tantum invenit quod durius portat. Unde necesse est, ut unusquisque, cum ad Dei accedit servitium, ad omnia toleranda suum fortiter præparet animum, sicut scriptum est : *Fili, accedens ad servitutem Dei sit in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Deprime cor tuum, et sustine* (Eccli. ii); et sive irrogatas injurias ab alio, sive tentationes venientes ex animo tacita conscientia sustineat, et auxiliante Deo cum patientia omnia vincat. Scriptum est enim : *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Hinc Jacobus ait : *Scientes quod probatio fidei patientiam operatur; patientia autem opus perfectum habet* (Jacob. i). Ideo, inquit, adversis tentamini ut virtutem patientiae discatis, et per hanc ostendere possitis ac probare, quia firmam fidem sustinere retributionis in corde gestatis. Hinc et Paulus similiter ait, dicens, quod *Tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem* (Rom. v) Patientia enim probationem operatur; quia cuius patientia vinci non potest, ille perfectus esse probatur. Illa enim ratio facit fideles per patientiam exerceri, ut per hanc fidem eorum quae sit perfecta probetur, dum et rebus prosperis utilia justus exempla prestet hominibus, necesse est iterum tangi adversitatibus, quatenus ejus patientia bonum ceteris det exemplar, et patientiae sue post mortem recipiat præmia : quia qui Deum pro irrogata laudat inuria, et commissa sine dubio perdet facinora, et promissa quandoque a Deo recipiet præmia.

Et sustineus non lassescat, vel discedat, dicente Scriptura : Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x, xxiv). Nam inchoantibus præmium promittitur, sed perseverantibus datur. Tunc enim placet Deo nostra conversatio, quando bonum quod incipimus perseveranti fine complemus. Ille monachus lassescit, vel discedit, qui regulare opus quod cœpit ad perfectum non ducit; qui in ipso opere quod agere ferventi animo cœpit, paulatim languescens tepescit, et aut ab opere tantum, aut simul ab opere et monasterio tepefactus recessit, non ponens.

ante oculos, quod Scriptura maxime monachos abhortatur dicens : *Confide in Domino, et mane in loco tuo.* (*Eccli. ii.*) : Unde et sequitur

Item confortetur cor tuum et sustine Dominum (*Psul. xxvi.*). Ac si dicaret : Viriliter age, ne cadas in desperationem, et non tibi negatum putes quod diu promissum non accipis. Sustine Dominum, et sine desfectione spera in eum, ut tempore opportuno metas quod hic sagaciter quotidie operaris. Exhortatio ista bonorum est monachorum, neenon et omnium Christianorum, ne se carnis imbecillitate a recto subducant proposito, sed in bonis operibus perdurantes ad perseverantiam tendant, et in his quæ illis regulariter injunguntur constanter perseverent; sic enim sustinentium pectora roborantur, si spem suam in Domini virtute ponentes ad boni operis perseverantiam tendant, et promissa Domini sustinentes a Domino mercedem recipere non desperent.

Et ostendens fidem pro Domino universa etiam contraria sustinere debere, dicit ex persona etiam sufferentium : Propter te morte tota die officimur, maximati sumus ut oves occisionis (*Psal. xlvi.*). Mortale vero afflixi, est per longas passiones presentis vita exilium reperire. Boni monachi fortitudo nec diversis pulsata molestiis vinci, nec alias voluptatum illecebris debet sacculi, nec adversis dejici, nec debet prosperis elevari, sed contra omnia vita roborata persistere debet et inconcussa. Et sicut ovis ad occisionem ducta nec vociferatur, nec repugnat, ita monachus patientiam habens, nec vociferans, murmurans, nec repugnans injurie debet resistere, sed magis tribulationibus multis afflictus debet cum Psalmista Domino dicere : *Propter verba labiorum suorum ego custodiri vix duras.*

Et securi de spe retributionis divinae subsequuntur gaudentes et dicentes : Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos (*Rom. viii.*). Sancti enim cum Deo et propter Deum omnes presentis seculi saperant tribulationes, fortiter agentes propter eternam retributionem. Superant enim aduersa omnia, et Dominum habentes a mille superantur aduersis. Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? Hinc Petrus apostolus ait : *Et quis nobis noceat, si boni artulatores fuerimus* (*I Petr. iii.*). De his dicit, quæ nobis ab adversariis per verba contumeliosa, per damna rerum corporalium, per tormenta corporis accidentunt. Haec enim omnia, cum fidelibus irrogantur, eis nocere non possunt, sed magis patrem patientiae aequanimiter tolerantibus afferunt. Si quis autem hujusmodi adversis victimus deficit, non huic ille qui malum intulit, sed ipse sibi qui haec impatienter recessavit, nocuit.

Et item alio loco Scriptura, Probsti nos, inquit, Deus : igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum (*Psal. lxxv.*). Monachorum enim probatio in tentationum et diversarum tribulationum sit camino. *Oportet nos, inquit Apostolus, per multas tribulationes intrare in regnum Dei* (*Act. xiv.*). *Igne nos ex-*

*A minasti, dicit, sicut examinatur argentum. Examinate ergo igne tribulationis electi, ut ab omnibus sorribus mundati venire mereantur ad diadema regis æterni. Argentum enim nisi examinetur per ignem, sordidum ex sua manet origine : ita et hominum corda, nisi igne Spiritus sancti faerint mundata, naturaliter sordida manent, et immunda. Propterea ne in fornae humilitatis et tribulationis in plumbi mollescant natura, necesse est fortiter sustinentia patientiaeque teneant arma. Scriptum est enim : *Sustine tentationes Domini, conjunge te Deo, et suscine, ut crescat in novissima villa tua. Omne quod tibi applicatum fuerit accipe, et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe : quoniam in igne probatur aurum, et argentum* (*Eccli. ii.*) ; homines vero recti ptibiles in camino humilationis.*

*Induxisti nos in laqueum : posuisti tribulationes in dorso nostro. Induxisti nos in laqueo propter exaggerationem dicit tribulationis, ut intelligas omnes genes tribulationis in hoc sæculo super electos venire ; quia omne genus gloriae a Domino in futuro expectant recipere. Quia qui vitæ futurae præmia accipere exspectat, mala omnia præsentis vitæ aequanimiter tolerat : quoniam ex illius dulcedine hujus vitæ amaritudinem temperat. Quod autem dicit : *posuisti tribulationes in dorso nostro, convevit eum sententia Psalmi*, qui dicit : *Incurvatus et humiliatus sum nimis ; rugiebam a genitu cordis mei* (*Psal. xxxvii.*). Tribulationes enim in dorso et humilem significant animum, et curvum corpus. Indicant corpus jejunis castigatum, et cor contritum et humiliatum. Qui enim disciplinæ salutaris tribulationes in dorso minime portant, erecto incedunt corporis collo, ferunt multum, et tamidum gestant animum. Quod autem sequitur :*

Et ut ostendat sub priore debere nos esse, subsequitur dicens : Imposuisti homines supra capita nostra (*Psal. lxxv.*). Secundum beati Benedicti expositionem abbates significat, sub quibus monachos regularis institutio decrevit vivere, et illorum dictis obtemperare ; sub quibus et capita mittere, et iussa illos justa decet implere.

Sed et præceptum Domini in adversis, et in injuriis per patientiam adimplentes, percussi in maxillam præbent et aliam : auferenti tunicam dimiscent et palium : angariati milliaro, vadunt et duo : cum Paulo Apostolo falsos fratres sustinent, et persecutionem ; et maledicentes se, benedicunt (*Matth. v. ; Luc. vi. ; II Cor. xi. ; I Cor. iv.*). Hanc alii justitia doctores interpretati sunt sententiam. Beatus vero Benedictus tantum ut hoc in loco humilitatis et patientiae nobis daret exemplar, posuit illam, quam qui in adversis et in injuriis veraciter implere conatus fuerit, ad æternitatis culmen ascendere cito poterit. Nam nullus hanc implere perfecte poterit, nisi qui prius grandis patientiae fundamentam in corde radicaverit, et summæ humilitatis prius culmen attigerit. Qui enim in injuriis irrogatis non reddit malum pro malo, ille maxillam percutienti unam præbet et aliam.

Ille qui maledictum non reddit pro maledicto, ause-
renti tunicam dimitit et pallium. Ille qui non vincitur a malo, sed vincit in bono malum, angarianti
maliario voluntarie pergit duo. Iste sine dubio talis
patienter cum Paulo falsos fratres sustinet et male-
dentes benedicendo veraciter humilitatis implet
praeceptum.

De quinto humilitatis gradu.

*Quintus humilitatis gradus est, si omnes cogitatio-
nes malas cordi suo advenientes, vel mala a se abe-
comissa, per humiliam confessionem abbati non
celaverit suo.* Hinc Salomon ait : *Qui abscondit ace-
lera sua, non dirigetur : qui autem confessus fuerit et
reliquerit ea, misericordiam consequetur* (Prov. xxviii).

Amaritudo enim poenitentie facit animum et sua fa-
cia subtilius discutere, et dona Dei, quae contempsit, B
fleendo commemorare. Magna jam justitia pars est
semelipsum nosse interius hominem, quod pravus
est, ut ex eo divine virtuti humiliis subdatur ex quo
sua cognoscens peccata alteri confiteatur ea. Hinc
iterum Salomon ait : *Revela Domino opera tua, et di-
rigentur cogitationes tuae* (Prov. xvi). Unde et hic
subditur :

*Hortans nos de hac re Scriptura, dicens : Revela
Domino viam tuam* (Psal. xxxvi). Id est, revela per
confessionem abbati, quem tibi Dominus pro se vi-
cariorum dedit, actiones tuas in quibus peccati con-
scientia latet.

Et spera in Dominum (*Ibid.*). Qui tibi veniam de
commissis misericorditer donet. Hinc Cassiodorus
dicit : *Velum quoddam est peccatorum, unde via,* C
*id est vita nostra, tenebrosa amicus circumdatione
vestita est ; hanc revelamus quando delicta nostra
tenebrosa promptissime confitemur.* Revelavit enim
Paulus viam suam quando dixit : *Caro concupisces
adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem* (Galat. v). *Speravit autem in Domino dum clamaret :*
*In felix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis
meus* (Rom. vii) ? Gratia Dei per Jesum Christum
Dominum nostrum. Hinc Augustinus ait : *Quod au-
tem habes in corde, patescas in sermone per confes-
sionem. Spera in eum, et ipse faciet, hoc est, ipse* D
*tibi dimittet peccata tua, et deducet in charitatem
opera tua.* Sequitur :

*Et item dicit : Confitemini Domino, quoniam bonus,
quoniam in sacerulum misericordia ejus* (Psal. cv). Hinc
Cassiodorus ait : *Confessionem istam ad medicinam
poenitentialem applicandam designat. Sed hoc quoque
ad praeconia Domini pertinere non est dubium, quando*
*major gloria est pietatis constanter parcere, quam
viventi sine confessione prestare.* Et ne aliquis de
culparum suarum numerositatibus terroretur, addi-
dit : *quoniam bonus.* *Quis enim dubitat ad eum re-
currere, quem sibi audit velle celerrime subvenire ?*
Addidit, *quoniam in sacerulum misericordia ejus.* Au-
dio bono Domino, ne se humana negligentia a stu-
diosa et sedula supplicatione suspenderet, remedii
causam dicit, ut ad confessionem celerem Domini
debeat merito festinare. *In sacerulum, vita hujus si-*

A significat cursum, ubi miseri sunt quicunque delin-
quent; ubi fas est corda nostra converti, et miseri-
cordiam postulari; ibi enim damnatio est confliter
peccatum ubi iam constat esse judicium.

*Et item Propheta : Delictum meum cognitum libi feci,
et injusticias meas non operui* (Psal. xxxi). *Hoc est,*
cognitum facere, in confessionem delicti producere :
operire autem, velle aliquid silentio tegere, aut corpus
dissimulatione celare. *Hoc faciunt stulti, qui putant*
Deum ignorare posse quod agunt. *Contra, qui illum*
neverunt res omnes habere manifestas, ad humiliam
*confessionem et poenitentiae vota descendunt, ne ju-
dicem patientur infestum quem propitium habero*
poterant advacatum. Sequitur :

*Dixi, Pronuntiabo adversum me injusticias meas
Domino ; et tu remisisti impietatem cordis moi* (Psal.
xxxii). *Hinc magna pietas Divinitatis ostenditur, ut*
*ad solam pronuntiationem devotionis subito laxaver-
rit peccata, quando sic judicat pium volum quicmad-
modum operationis effectum.* *Dixit enim in corde suo*
Domino non tacere quae gesserat, et tanquam iam
caencta prodijerat, ita illi remissa sunt quae voluit
confiteri. *Confessio ergo mea adhuc in corde erat,*
et ad os nondum venerat. *Dixeram enim, Pronun-
tiabo adversum me, verumtamen Deus auditor cordis*
mei dimisit impietatem peccati mei.

De sexto humilitatis gradu.

*Sextus humilitatis gradus est, si omni vilitate vel
extremitate contentus sit monachus.* *Magna apud*
Deum refulget gratia, qui huic mundo contemptibilie
fuerit et vilis. *Nam revera necesse est ut quem odi
mundus diligat Deus.* *Sancti qui vilitatem diligunt*
*et rebus honoribusque renuntiant, ideo se ab omni
terrena possessione mortificant, ut in hereditate*
cum Deo feliciter vivant. *Ideo vilitatem extrema-
temque amant, ut validiores ad vitam illam quae illis
præparat æternam, de hujus vite mortificatione con-
surgant.* Sequitur :

*Et ad omnia quae sibi injunguntur, velut operarium
malum et indignum se judicet.* Ideo monachus opera-
rium judicat se malum, quia quomodo opus ejus re-
cipiatur nescit a Domino. Operamur enim nos exte-
rius, sed quomodo opus a Domino recipiatur ne-
scimus interius. Ideo se indignum judicat, quia
sicut non sunt condigne passiones hujus tempe-
ris ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis,
ita non sunt digna, quamvis sint bona opera
nostra, ad conquirendam gloriam vel præmia sempli-
ternam.

*Dicens cum Propheta : Ad nihilum redactus sum et
nescivi* (Psal. xiv). *Hæc vox humilitatis est, non*
timoris ; sapientis potius quam nescientis sunt verba ;
humiliantis, non exaltantis se est sententia. Apud
enim sœculum istud se justus cognoscit stultum, ut
inveniatur sapiens apud Dominum. Hinc Paulus ait :
Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et
infirma mundi elegit, ut confundat fortia (I Cor. i).
Nescivi, dixit, id est, nescientem me esse cognovi.
Stultum et parvulum deputavi, et velut insipientem

despxi. Qui enim modo se apud se humiliiter ne- A *tem querunt animam ejus (Prov. xxix)*. Huc ratio scientem cognovit, quandoque sapiens apud Deum et exaltatus gaudebit.

Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum (Psal. lxxii). Non tale jumentum, quod insipientiam cordis haberem, sed qui toto corpore et corde Deum bajularem. Jumentum enim Domini non recusat ferre quodecumque illi fuerit pondus impositum, sed patienter tolerans portat, donec ad locum destinatum perveniat. Ita et monachus omnia quæcumque illi ab abbate vel ab alio aliquo priore regulariter fuerit impositum, patienter tolerare et sine mormurazione debet sufferre, donec ad vitæ suæ perveniat calcem, ubi, deposito laboris onere, expectet a Domino dignam operis sni accipere retributionem.

De septimo humilitatis gradu.

Septimus humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem et viliorum non solum sua lingua pronuntiet, sed etiam intimo cordis credat affectu. Qui enim in regno vult esse superior, necesse est ut in hoc mundo fiat inferior; et qui vult esse honoratior, fiat vilior et despicior, secundum Domini sententiam qui ait : *Qui voluerit inter vos primus esse, erit uester servus. Et quicunque voluerit inter vos major fieri, sit uester minister, etc. (Marc. x).* Tunc ergo se quisque monachum judicet, quando se minimum, inferiorem et viliorum ceteris existimaverit. Ad hoc monachus vivit in monasterio, ut humiliatum habens animum, ceteris præbeat humilitatis exemplum. Unde et Petrus apostolus ait : *Omnes invicem humilitatem insinuate (I Pet. v).* Ille bene ceteris humilitatem insinuat, qui eam veraciter in corde portat; qui non sé magnum et altum, sed ut vilem et despectum componit, et aptat magno pium; qui se pauperem spiritu et ut puerum parvulum in medio existimat, et exhibet fratrem. Hinc beatus Gregorius ait : *Sciendum magnopere est quia tantum unaquæque anima pretiosior ante oculos Dei est, quanto pre amore veritatis despicior fuerit ante oculos suis.*

Humilians se et dicens cum Propheta : Ego autem vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis (Psal. xxi). Ego autem sum vermis et non homo, propter exaggerationem dicit humilitatis. Vermis enim humilior cunctis animantibus esse videtur et vilior. Nutritus enim vermis ex ligno quanto fragilior, tanto esse probatur et purior. Cui comparatur monachus, qui quanto in hoc saeculo fuerit despicior, infirmior et vilior, tanto apud Deum sanctior invenitur et mundior. De quibus Salomon ait : *Formicæ, populus infirmus, qui preparat in messe cibum sibi (Prov. xxx).* Quod autem dicit, opprobrium hominum et abjectio plebis, contra superbos et rusticos respicit populares, qui semper despiciunt humiles, et abjiciunt pauperes. Opponunt illis quæ possunt opprobria, objiciunt contraria verba, et semper in abscondito detrahere non cessant. Hinc Salomon ait : *Viri sanguinum oderunt simplicem, injusti [iusti] au-*

A tem querunt animam ejus (Prov. xxix). Huc ratio discernit inter filios Dei et filios diaboli, quia filii diaboli amant et diligunt mundum, filii autem Dei amant et diligunt Deum. Sed filii diaboli filium Dei a mundi amore separatum, et coelestibus tantum desideriis intentum, amare non possunt. Abominatio est enim, ut supra dicit, peccatoris religio.

Exaltatus sum et humiliatus, et confusus (Psal. lxxxvi). Hoc specialiter convenire probatur electis. Exaltatum se esse dicit quis illorum, quando prius res humanas cogitabat corde tumido. *Humiliatus sum,* inquit, quando ad confessionem, medicabile donum, divina gratia miserante, pervenit. *Confusus,* quando illa quæ male gesserit, poenitentia professione damnavit. O beata confusio quæ æternum tollis opprobrium ! Nam quidquid in reatum venerit poenitentium, perpetuis sæculis redditur absolutum.

Et item bonum mihi, quod humiliasti me, ut discam mandata tua (Psal. cxviii). Exponit enim de illa dulcedine gustare, quæ omnes suavitates probatur excedere, et dicit : *Bonum mihi quod humiliasti me,* id est, ut mandatorum tuorum discerem copiam, quam antea recipere tumidus vel superbus non poteram. Humilitas enim ista Jerusalem tangit gloria fastigia. Nam sicut superbia mergit ad tartarum, ita ista tollit ad cœlum. Ista quippe humiliatio quale præmium habeat, consequenter exponit, cum dicit : Ut discam mandata tua. Tunc enim perfecte discuntur mandata quando Domini fideliter implentur præcepta; quando quæ recto intelliguntur corde, effaci implentur et opere.

De octavo humilitatis gradu.

Octavus humilitatis gradus est, si nihil agat monachus, nisi quod communis monasterii regula vel majorum cohortantur exempla. Ac si diceret : Non aliquam inveniat monachus arbitrio suo institutionem novelam, sed potius omnia quæ ab aliis viderit agi agat, et quæ ceteros viderit facere, pleniter faciat, et quæ scripta tenentur in Regula, firmiter custodiat, et expedite cuncta operibus compleat, et sic demum ordinatio ad exemplarum majorum perveniat patrum, et exemplum accipiat humilitatis a Christo, devotionis a Petro, charitatis a Joanne, obedientiae ab Abraham, patientiae ab Isaac, tolerantiae a Jacob et Job, castitonie a Joseph, mansuetudinis a Moysè, constantiae a Josue, benignitatis a Samuel, misericordiae a David, abstinentiae a Daniele. Sic et cætera facta piorum quo labore, quo moderamine quæ intentione vel compunctione gerantur, sanctus imitando consideret monachus, ut ejus auxiliante Christo usque ad eorum exemplar protelectur opus.

De nono humilitatis gradu.

Nonus humilitatis gradus est, si lingua ad loquendum prohibeat monachus, et taciturnitatem habens usque ad interrogationem non loquatur, monstrante Scriptura quia in multiloquio non effugietur peccatum (Prov. x). Ideo linguam suam prohibere debet monachus ad loquendum, ne in multiloquii cedat peccatum. Taciturnitas enim virtutes plurimas nutrit

loquacitas vero etiam nutritas dispergit. Hinc Salomon ait : *Sicut urbs patens, et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum* (*Prov. xxv*). Civitas enim patens et absque clausura non servat interius quod tenet illusum, nisi tempore congruo aut seris claudatur aut muro; ita et monachus nisi linguam prohibeat ad loquendum, virtutes quas tenet interius per loquacitatis perdit vitium, nisi ori suo custodiā posuerit et ostium.

Sequitur :

Et quia vir linguosus non dirigetur super terram (*Psal. cxxxix*). Quamvis linguosi possunt dici et illi qui linguae libertate facundi sunt, tamen illis hoc specialiter nomen constat impositum qui inconsiderata locutione verbosi sunt. Sic enim contrarios sapientibus et diverso sermone tractantes monet Jacobus apostolus dicens : *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum* (*Jacob. i*). Tales enim super terram minime diriguntur, quia flexibilitate sua frequenter excedunt. Difficile est enim indelibetum rectum esse sermonem.

De decimo humilitatis gradu.

Decimus humilitatis gradus est, si non sit facilis ac promovitus in risu, quia scriptum est : Stultus in risu exaltat vocem suam (*Eccli. xxi*). Levitas animi facit monachum facilem ac promptum esse semper in risu. Non enim timorem Domini gestat in corde, ideo in cachino vult et alta semper ridere voce. Non enim attendit quid nos Jacobus apostolus admonet dicens : *Miseri estote, lugete, plorate. Ritus uester convertetur in luctum, gaudium in moerorem* (*Jacob. iv*). Hinc Salomon ait : *Ritus dolore miscabitur; et extrema gaudii luctus occupat* (*Prov. xiv*). Hinc iterum ipse : *Ritus reputavi errorem, et gaudio dixi : Quid frustra deciperis* (*Eccle. ii*)? Magis ergo convenit monacho luctus quam risus, quia per luctum venitur ad gaudium, sicut scriptum est : *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (*Matth. v*). Per risum vero venitur ad fletum, sicut scriptum est : *Vae vobis qui ridetis nunc, quia flebitis et plorabitis* (*Luc. vi*)! Ridere enim homini, ut jam superius dictum est, penitus non vetatur, quia illi soli hoc inter omnes creature concessum naturaliter esse cognoscitur. Sed ut levitatis caveat vitium, facilitas et alia vox fieri prohibetur in risu.

De undecimo humilitatis gradu.

Undecimus humilitatis gradus est, si cum loquitur monachus, leniter et sine risu, humiliiter cum gravitate, vel pauca verba et rationabilia loquatur. Leniter, id est, temperate vel placide decet monachum loqui, quia scriptum est : *Verba prudentium statera ponderabuntur* (*Eccli. xxi*). Lenitas enim de fonte dulcedinis pariter procedit et pacis. Hinc Salomon ait : *Verbum dulce multiplicat amicos, et mitigat inimicos, et lingua gratiosa in bono homine abundabit* (*Eccli. vi*). Hinc iterum ipse : *Favus mellis verba composita* (*Pr. xvi*). Verba enim bene composita et proferentem honestant, et gratiam audientibus subministrant. Addidit dicens : *Et sine risu; verba enim risu plena*

A aut stultum aut levem, aut certe vanum monachum esse denuntiant. Humiliter enim et cum gravitate debet monachus loqui, quia scriptum est : *Noli citatus esse in lingua* (*Eccli. iv*). Et : *Qui odit loquacitatem, extinguuit malitiam* (*Eccli. xix*). Et pauca verba et rationabilia loquatur. Ideo pauca, quia scriptum est : In multiloquio non effugies peccatum, et qui multis utitur verbis laedet animam suam (*Prov. x*). Ideo rationabilia, quia scriptum est : *Qui moderatur labia sua prudentissimus est* (*Ibid.*) Ideo pauca, quia scriptum est : *Stultus verba multiplicat. Et ubi sunt verba plurima, ibi frequenter egestas* (*Pr. xiv*). Ideo rationabilia, quia scriptum est : *Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et imprudens non scrupulat tempus. Et est odibilis qui procaecus est ad loquendum* (*Eccli. xx*). Et : *Qui inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala* (*Prov. xiii*)

B *Et non sit clamosus in voce.* Christi enim imitator monachus tacitus debet esse, non clamosus. De Domino enim scriptum est : *Non clamabit, nec audieretur fors vox ejus* (*Isa. xlii*). Plus enim silentium quam clamor convenient monacho. Honestatem ergo vox submissa, et levitatem ostendit vox clamosa. Sepe enim vox clamosa hominem odibilem facit, submissa autem amabilem reddit. Unde scriptum est : *Sapiens in verbis seipsum amabilem facit* (*Eccli. xx*). Ideo amabilem, quia prudenter rationabilia et anabilia loquitur verba. Hinc Basilius ait : *Vocis mensuram definivit audiendi modus.* Si enim major fuerit vox quam requirit, cum possit audire ille cui loquitur, etiam, si legimus, loquamur, jam non erit vox, sed clamor. Quod est notabile, nisi forte gravior sit auditus ejus cui loquitur, et necessitas cogat ad clamandum. Hinc Fructuosus ait : *Clamosum in locutione monachum aut ridiculosum esse non deceat.* Qui autem ejusmodi est, et saepe castigatus non fuerit emendatus, flagellis curandus est et acriter emendandus. Sequitur :

C *Sicut scriptum est : Sapiens verbis innotescit paucis* (*Eccli. xx*). *Innotescit*, dicit, id est, qualis apud semetipsum sit interius, ceteris se innotescit exterius. Sapientia quam secreto tenebat in corde, aliis ostendit proferendo sermone. Et qui sibimet tantum notus latebat occulte, semetipsum loquendo producit in publicum. Ubi enim ista traditio dicit : *Sapiens in verbis innotescit paucis* (*Eccli. xx*), alia dicit : *Sapiens in verbis producit seipsum* (*Ibid.*), id est, qualis interius exstat tacendo, talem se producit exterius loquendo.

De duodecimo humilitatis gradu.

D *Duodecimus humilitatis gradus est, si non solum corde monachus, sed etiam corpore humilitatem videntibus se semper indicet.* Humilitatem veraciter interius retinere et eam debet exterius videntibus se monachus demonstrare, ut et interius interno placeat judici, et exterius cunctis exemplis praebeat humilitatis. Sic in utroque humilitatis virtute compitus humiliis corde, humili inveniatur et corpore. Interius humili animo et exterius corpore invenia-

tur humiliis habitu, ut ejus videntes exemplum laudent et glorificant Deum, qui illi fundamentum humilitatis, constantiam concessit et operis.

Id est, in opere, in oratorio. Videlicet dum orat, cantat psalmos, hymnos, cantica, vel aliud opus Dei in ipso exercet sanctuario semper capite debet esse humiliato.

In monasterio, in horto, in via, in agro; vel ubi cunque sedens, ambulans vel stans, inclinato sit semper capite, defixis in terrum aspectibus, reum se omni hora de peccatis suis existimans, jam se tremendo iudicio Dei presentari existimet, dicens sibi in corde semper illud quod publicanus ille evangelicus, fixis in terram oculis, dixit: Domine, non sum dignus, ego peccator, levare oculos meos ad celum (Luc. xviii). Quantum venias fiduciam digne poenitentibus praebet, quod publicanus, qui reatum suæ nequitiae perfecte cognovit, flevit, confessus est. Etsi injustus ad tempulum venit, justificatus a templo rediit. Unus enim superbiendo recessit humiliatus, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus: quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Matth. xxii). Quapropter et de verbis elati Pharisæi, quibus humiliari meruit, possumus ex diverso formam humiliatis, qua sublimemur, assumere, ut aicut ille, consideratis et pejoruni vitiis et suis virtutibus, est elatus ad injuriam, ita nos non nostra solum pigritia, sed et meliorum virtutibus inspectis, humiliemur ad gloriam, quatenus unusquisque nostrum hoc apud se ac submissus obsecrat: Deus omnipotens, miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumeri servi tui contemptu saeculi sublimes, justitiae merito gloriosi, castitatis laude angelici, velut etiam multi illorum qui post flagitia publica penitendo tibi meruerunt esse devoti. Qui etiam si quid boni tua gratia largiente fecero, quo sine hoc faciam, quave a te distinctione pensetur, ignoro. Et item cum propheta: *Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque.* Qui recordatur altitudinem quietis æternæ, ipse videt quantum sit humiliatus in hac tarnis corruptione. Plangamus ergo et gemamus in confessione, agnoscamus ubi sumus, recordemur altitudinem æternæ quietis, et patienter exspectemus quod ille promisit qui nobis in semetipso exemplum patientiae et humiliatis ostendit. Incurvatum sed dicit a statu elationis, et humiliatum ab inflatione tumoris.

Et iterum cum Propheta: Incurvatus et humiliatus sum usquequaque (Psal. cxviii). Id est qui dudum elevatus eram in saeculo, incurvatus et humiliatus sum modo sub Deo. Qui seculari dudum exaltatus eram in gloria, incurvatus et humiliatus sum nunc in poenitentiae penuria. Qui dudum exaltatus eram in habitu seculari, incurvatus et humiliatus sum modo sub manu omnipotentis Dei. Sive incurvatus corpore, humiliatus animo. Quod autem dicit, usquequaque, intelligitur ex omni parte et ex omni consideratione. Quia humilitas, quæ magistra est om-

A nua materque virtutum, et corde necesse est firmiter teneatur et canatis corpore demonstretur.

Ergo his omnibus humilitatis gradibus ascensis, monachus mox ad charitatem Dei perveniet illam quæ perfecta foras mittit timorem. Dominus dicit in Evangelio: *Diligite inimicos vestros, et orate pro persecutibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in celis est (Matth. v).* Hæc est enim perfecta charitas de qua Jeanne apostolus dicit: *Timor non est in charitate (I Joan. iv)*; in tali videlicet charitate quæ ad imitationem divinæ benignitatis etiam inimicis benefacere et hos diligere novit. *Sed perfecta,* inquit, *charitas foras mittit timorem (Ibid.)*, illum videlicet de quo scriptum est: *Initium sapientie timor Domini (Eccli. 1)*. Quo timet quisque incipiens opera justitiae, ne veniat districtus judex, et se minus castigatum damnet. Sed et præsentium adversitatum timorem perfecta charitas ejicit ex animo, quam habere querebat qui Domino supplicans aiebat: *A timore inimici eripe animam meam (Psal. lxiii)*. Quam et ille habebat qui dicebat: *Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio? etc. (Rom. viii)*. Stimulat namque timor, sed nolam timere. Intrat charitas, quæ foras expellat timorem et sanat quod vulneratum erat a timoris dolore.

Per quam universa quæ prius non sine formidine observabat, absque ullo labore velut naturaliter ex consuetudine incipiet custodiare. Prius enim homo cum animi timore et metu formidinis ad habitum venit conversionis, sed postquam tempore diurno in Christi persistenter servitio, et ejus in bona consuetudine perduraverit actio, succedente charitate, metu caret atque formidina. Et quæ aantea faciebat cum timore formidinis, incipit custodiare cum amore dulcedinis, et velut naturaliter incipit suaviter custodiare quæ prius duriter et formidando cooperat agere. Uade et sequitur:

Non jam timore gehennæ, sed amore Christi et consuetudine ipsæ bona, et delectations virtutum, quæ Dominus jam in operario suo mundo a vitiis et a peccatis, Spiritu sancto dignabitur demonstrare. Multi, ut supra dictum est, timore poenarum incipiunt agere bonum, sed amore Christi perficiunt illud. Inchoat D a timore, sed eunt de virtute in virtutem, ad perfectam Christi transeunt charitatem. Et quæ prius agere ignorantia nocente timebant, consuetudine et scientia jam docente agere non formidant. Copiam virtutum habere desiderant, et ideo egus bonum agere satagunt, et a vitiis celeriter mundare festinant. Accepto Spiritu sancti dono, in his quæ justa et sancta et recta delectantur, et quæ delectant, sagaciter implere contendunt, ut ejus sacrarum memrantur effici templum cui se ab initio conversionis monachi esse voverunt; ut impleatur in eis illud apostolicum: *Templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in vobis (I Cor. iii)*. Quo Spiritu sancto decentia quæ facienda sunt faciunt, illo adjuvante ad perfectum deducunt, illo trabente desiderando sta-

dium actionis bone percurrent, et currendo de virtute in virtutem proficiunt, et ad bravium sempiternum pervenire contendunt, ubi omni bono et gaudio repleantur aeterno. Amen. Et ne istos duodecim humilitatis gradus confuse positos a beato Benedicto existiment imperiti, eorum discretionem breviter patefactam monstrabo. Primus itaque humilitatis gradus incipit a timore. Secundus, ut non suam monachus, sed Domini impleat voluntatem. Tertius de obedientiae dicit perfectione. Quartus de patientiae longanimitate. Quintus, ut unusquisque abbati suo occultas patefaciat cogitationes. Sextus, ut vigilantem et extremitatem diligat monachus. Septimus, ut inferiorem se et vilarem ceteris proclamet voce, credat corde, ostendat et opere. Octavus, ut nihil agat monachus, nisi quod communis regula et majorum cohortantur exempla. Nonus, si linguam ad loquendum prohibeat monachus. Decimus, si non sit facilis in risu. Undecimus, si leniter loquantur et sine risu. Duodecimus, ut in omni loco humilitatem omnibus corde et opere demonstret se videntibus. His enim omnibus humilitatis ascensis gradibus, ad visionem Omnipotentis feliciter veniet monachus, ubi cum suo Domino felici fruatur gaudio, quod in sempiternum non auferetur ab eo. Ibunt enim de virtute in virtutem, id est de uno virtutis gradu ascendunt in alium; et sic Deum deorum videbunt in Sion et Jerusalem coelesti cum exaltatione et gaudio.

CAPUT VIII.

De officiis divinis in noctibus.

Hiemis tempore, id est a Kalendis Novembribus usque ad Pascha, juxta considerationem rationis, octava hora noctis surgendum est, ut modice amplius de media nocte pausetur et jam digesti surgant. Istand modice amplius de media nocte potest intelligi hora septima noctis tota et octava dimidia. Tunc pulsato signo omnes pariter surgant, et sic illa, quae restat, dimidia octava, inter signorum explicetur intervallo, ut ab hora noctis nona inchoetur psalmi laus ipsa nocturna. Nam et in alio loco sic dicit: Post sextam stergentes a missa pausetur, et agatur nona mediante octava hora. Ubi ostendit septima diei tota et octava hora dormire dimidia. Tali et hic mihi sensus videtur esse positus, ut post sex noctis horas pausetur adhuc septima tota et octava dimidia, et intervallo signorum facto, quasi hora dimidia incipientes, a nona hora noctis alacres animo et corpore non pigro divine laudis officium reddant Domino nostro Iesu Christo. Quod autem dicit: Et jam digesti surgant, ab imperitis absurdum esse positum videtur et ridiculosum, sed a recte intelligentibus utiliter esse probatum, et congrue probatur esse dictum. Digestum enim dicit, coctum, consuuptum, vel etiam deductum, aut certe exhalatum. Unde hic intelligitur, digesti surgant, id est iam cibo stomachi olla cocto et in ventricum deducto, somnoque exsurgent exhalato. Nam et in alio loco de hac eadem re quidam monachorum magister sic ait: Ideo post pullos

A nocturnas omnes matutinis diximus iungi, et digesti a sonno fratres vigilanti et digesto sensu opus Dei sobrie compleant, et quod dicunt agnoscant. Et ideo intervallum ponitur, ut prolixa nocte somni gravitas finalatur, ne cum ante pullorum cantum in brevibus noctibus coacti fuerint fratres surgere, adhuc crudi ab inchoato somnio, cum in ipso impetu venarum sanguis et humor per venas bullescit, et harmonia gravedinis suscitati somni discoquunt membra escama quam sumpserint, in ipso adhuc incoerti occisi incendio, non suscitati, sed potius occisi, cum inchoati fuerint fratres surgere, gravi adhuc capite et indigesti ructu, effugient Spiritus sancti charismata. Sequitur:

Quod vero restat post vigilias, a fratribus qui posterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inserviar. Non hic dormire, sicut quidam volunt, beatus Benedictus, sed vigilare jubet, non in lectulo sanos quiescere, sed meditationi jubet inservire. Scriptum est enim: In lectulo meo quiescere quem diligit anima mea: quiescere et non inveni illum (Cant. iii). Non enim in lectulo carnalium voluptatum dilectus Christus invenitur, sed in laboribus sanctis, excubiis sacris et orationibus invenitur crebris, non in somni torpore, sed in vigiliarum oratione et orationis inveniuntur compunctione. Hinc Cassianus ait: Nonnulli ignorantes, expletis matutinis hymnis, rursum revertuntur ad somnum, quod omnimodis non oportet, ne purificationem nostram confessione supplici, et antelucanum acquisitam, vel emergens quedam redun-

C dantia humorum naturalium polluat, vel illusio corrumpat inimici, vel certe intercedens etiam puri ac simplicis somni refectione interrupcat spiritus nostri fervorem, ac tepefactos somni torpore per totum diei spatium inertes deinceps ignavosque traducat. Hinc iterum ipse: Nec ulterius quisquam post purificationem nocturnarum vigiliarum in requiem somni iterum resolvatur, donec superveniente die nocturnae meditationi operatio divina succedat; ne forte puritatem nostram psalmis, orationibus acquisitam, invitus diabolus quadam somni illusione contamiuet. Hiac Aurelius in Regula sua ait: Post matutinas orationes ad somnum reverti non licet; sed ut Regula ait: A Pascha autem usque ad supradictas Kalendas Novembribus, sic temperetur hora vigiliarum agenda, ut parvissimo intervallo, quo fratres ad necessaria naturae exeat, custodito, mox matutini, qui incipient luce agendi sunt, subsequantur.

CAPUT IX.

Quot psalmi dicendi sint in nocturnis horis.

Hiemis tempore, premiso in primis versu, Deus in adjutorium meum intende; Domine, ad adjurandum me festina (Psal. LXIX). In secundo ter dicendum est: Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam (Psal. L). Sicut enim pro reverentia sanctae Trinitatis ter dicitur, Sanctus, ita et in hac supplicatione trina apertione labiorum, ab ipsa sancta precatur Trinitate, ut post laborum apertione, digne possit os servorum Domini auctiare Dominum

laudem. Os autem dicitur corporis membrum et cor-
dis arcanum. Unde et efficaciter laus divina can-
tatur.

Cui subjungendus est tertius psalmus et Gloria.
Psalmus pro operatione ponitur: *Gloria laus est di-
vina, quam angeli in celo, homines cantant in terra,
sicut ille divinus inchoatur hymnus: Gloria in excel-
lēs Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis*
(Luc. 11).

*Post hunc psalmus nonagesimus quartus cum anti-
phona, aut certe decantandus.* Antiphona ex Graeco
interpretatur vox reciproca, duobus scilicet alterna-
tim psallentibus ordine commutato. Quod genus
psallendi Graeci invenisse traduntur. Apud Latinos
autem imprimis beatissimus Ambrosius antiphonas
instituit.

Inde sequuntur Ambrosianus. Id est hymnus. Am-
brosianum dicit, vel divinum, vel cœlestis, id est di-
vinitus vel cœlitus inspiratum. Alii Ambrosianum ab
Ambrosio hymnorum magistro dici volunt.

Deinde sex psalmi cum antiphonis. Quibus dictis,
dicto versu, benedicat abbas. Id est post versum a
cantante dictum dicat abbas: *Precibus omnium san-
ctorum suorum salvet et benedic nos Dominus, vel
allam aliquam hujusmodi benedictionem.*

*Et sedentibus omnibus in scannis, legantur vicissim
a fratribus in codice.* Vicissim dicit, id est per vices,
alternativam, vel mutuo, id est, tunc iste, tunc ille,
nunc hinc, nunc inde

Super analogium tres lectiones. Analogium dictum
ab eo quod sermo inde divinus aut legatur, aut præ-
dicetur: *logos enim apud Graecos sermo dicitur.*

Inter quas, et tria responsoria canentur. Duo re-
sponsoria sine *Gloria* dicantur. Post tertiam vero
lectionem, qui cantat, dicat *Gloria*. *Quam dum incipit cantor dicere, mox omnes de sedilibus suis surgant,*
ob honorem et reverentiam sanctæ Trinitatis. Codices
autem legantur in vigiliis tam Veteris Testamenti quam
Novi divinæ auctoritatis. Id est libri Moysis, Genesis,
Exodus, Leviticus, Numerus, Deuteronomium, Judi-
cium, Ruth, Regum, Paralipomenon, Job, Psalmorum,
Salomon, Sapientie liber, Ecclesiasticus, Tobias, Esther, Judith, Esdras, Prophetarum, id est
Isaias, Jeremias, Ezechiel et Daniel, Oseæ, Joel,
Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc,
Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, et Ma-
chabæorum. Evangeliorum quatuor libri, id est,
Matthæus, Marcus, Lucas et Joannes. Epistolæ Pauli
quatuordecim, id est ad Romanos una, ad Corinthios
duæ, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippen-
ses una, ad Thessalonicenses duæ, ad Colossenses
una, ad Timotheum duæ, ad Titum una, ad Phile-
monem una, ad Hebreos una, Jacobi una, Petri
duæ, Joannis tres, Judæ una, Actus apostolorum,
Apocalypse.

*Sed et expositiones earum, quæ a nominatissimis
doctoribus orthodoxis et catholicis Patribus factæ sunt.*
Orthodoxi dicuntur viri catholici, in fide recti, in
vita probabiles. Ortho enim apud Graecos recte dici-

A tur, doxa autem gloria vocatur. Ergo orthodoxi viri
recte gloriae dici possunt. Catholici vero universales
seu generales interpretantur. Non enim per haeresim
aut schisma ab universalis segregantur Ecclesia.

Post has vero tres lectiones cum responsoriis suis,
sequuntur reliqui sex psalmi cum Alleluia canendi.
Post has lectio Apostoli sequatur, ex corde recitanda;
et versus et supplicatio litanie, id est, Kyrie eleison;
et sic finiantur vigilia nocturnæ. Kyrie enim apud
Graecos Domine dicitur; eleison, miserere interpre-
tatur. Similiter et Christe eleison, Christe, miserere
interpretatur.

CAPUT X.

Qualiter æstatis tempore agatur nocturna laus.

B *A Pascha autem usque ad Kalendas Novemboris,*
omnis, ut supra dictum est, psalmodia quantitas te-
neatur; excepto, quod lectiones in codice, propter bre-
ritatem noctium, minime legantur: sed pro ipse
tribus lectionibus, una de Veteri Testamento memo-
riter dicatur, quam breve responsorum subequatur, et
reliqua omnia, ut dictum est, impleantur; id est, ut
nunquam minus a duodecim psalmorum quantitate,
ad vigilias nocturnas dicatur, exceptis tertio et nona-
gesimo quarto psalmo.

CAPUT XI.

Qualiter Dominicis diebus vigiliae agantur.

Dominico die temperius surgatur ad vigiliae. In quib-
us vigiliis tenetur mensura, id est, modulatio, ut
supra disposuimus, sex psalmis et versu. Temperius
dixit, id est, citius, prius, ante. Temperius enim a
tempore, adverbio primitivo fit comparativus; sicut
a tarde tardius, et a cito fit citius. *Modulatio*, dixit,
sex psalmis, id est, cantatis, in voce compositis vel
formatis. Modulatio enim dicitur dulcedo, vel suavi-
tas cantus, quæ fit in modulata canora voce.

Residentibus cunctis dispositis et per ordinem in sub-
sellis, legantur in codice, ut supra diximus, quatuor
lectiones cum responsoriis suis. Ubi tantum in quarta
responsorio dicatur a cantante, *Gloria*. Subsellia ca-
terorum hominum sunt, doctorum autem sedilia ca-
thedralæ vocantur. Nam sedes singulariter et proprie-
regni est, subsellia autem a sedendo, quasi subsecia
nnupantur.

Quam dum incipit, mox omnes cum reverentia sur-
gant. Post quas lectiones, sequuntur ex ordine alii sex
psalmi cum antiphonis, sicut anteriores, et versus.
Post quos iterum legantur alia quatuor lectiones cum
responsoriis suis ordine quo supra. Sicut enim die Do-
minico duodecim vult pleniter psallere psalmos, ita
vult duodecim legere lectiones, et totidem responso-
ria decantare.

Post quas iterum dicantur tria cantica de prophetis,
que instituerit abbas. Ea enim instituere cantica debet
abbas quæ temporibus, festivitatibus cangruant
et diebus.

Quæ cantica cum alleluia psallantur. Cantica tunc
Moyses primum invexit quando percussa Egyptio
decem plagis, et Pharaone submerso cum populis,
per insula maris itinera ad desertum gratulabundus

egressus est dicens : Cantemus Domino , gloriose A enim honorificatus est (Exod. xv); deinde Debora non ignobilis semina in libro Judicum hoc ministerio funeta reperitur; postea multos non solum viros, sed etiam feminas Spiritu divino completas Dei cecinisse mysteria.

Dicto etiam versu et benedicente abbate, legantur aliae quatuor lectiones de Novo Testamento, ordine quo supra. Post quartum autem responsorum incipiat abbas hymnum, Te Deum laudamus. Quo perdicto legit abbas lectionem de Evangelio, cum honore et tre more stantibus omnibus. Qua perlecta, respondeant omnes, Amen. Et subsequatur mox abbas hymnum, Te decet laus. Et data benedictione, incipiunt Matutinos. Dicit enim incipiat abbas hymnum, lectio lemque Evangelii legit; tamen non haec omnes debent valentique facere abbates. Sunt enim qui aut impeditiecula non debent, aut impossibilitate cogente non valent. Igitur sunt abbates qui nec sacerdotis, nec levitatem funguntur ministerio, et ideo nec sacrosanctum legere possunt Evangelium. Cantoris non gestant officium, et ideo non possunt Ambrosianum altibando incipere hymnum. Gregem tamen cum superno juvamine possunt gubernare eibi commissum, et propterea eligantur ad abbatis ministerium peragendum. Attamen si ipsum opus bene facere debet aut praevalet, abbas faciat. Sin autem non valet, valentem facere permittat, secundum quod idem beatus Benedictus alio loco praecepit dicens : Cantare autem et regere non presumat, nisi qui potest ipsum officium implere, ut edificantur audientes. Quod autem dicit, perfecta Evangelii lectione, respondeant omnes, Amen; incongrue dictum a plerisque videtur et factum. Dicit enim non in omnibus Evangelii finibus convenit respondere Amen; et ideo superfluum videtur esse descriptum atque prolatum. Quibus respondendum est. Amen enim apud Latinos duas habet significaciones: unam orantis, vel optantis, quando ponitur pro fiat, ut est, Et dicit omnis populus, Amen, amen, pro fiat, fiat; affirmantis, ut, amen dico vobis, etc. Sine una ex his duabus significacionibus finem Evangelii nunquam invenies. Et ideo non incongrue, sed satis apte, rationabiliter in omnibus Evangeliorum finibus a nobis respondendum est Amen, ut nos dicendo amen, aut predicta fideliter credere, aut uxore promittuntur pronicia obtinere nos velle, optando et orando monstremus.

Qui ordo vigiliarum, omni tempore, tam nocturnis quam diuinis, et qualiter in die Dominico teneatur; nisi forte (quod absit) tardius surgant, et aliquid de lectionibus breviandum est aut responsoriis. Quod tamen omnino caveatur ne proveniat. Quod si contigerit, digne inde satisfaciat Deo in oratorio, per cuius evenerit neglectum. Digne satisfacere, est secundum modum culpae regularem vindictam sustinere. Nam qui pro levi culpa graviter, aut pro gravi leviter judicatur, digne satisfacere non videtur. Ideo autem per cuius culpam evenerit in oratorio, eum satisfacere jubet;

A ut, quia in omnibus fratribus negligenter agens deliquerit, ab omnibus satisfaciens videatur, et pro eius delicto veniam ab omnibus Cunctipotentis implorare misericordiam.

CAPUT XII.

Qualiter matutinorum solemnitas agatur.

Solemnitas dicitur religiositatis festivitas, conventus letitiae, quae fieri cum conventu jucunditatis solet. Solemnitas enim ab eo quod solet nomen accepit.

In Matutinis Dominico die in primis dicitur sexagesimus sextus psalmus sine antiphona in directum. Post quem dicitur quinquagesimus cum Alleluia. Post quem dicitur centesimus septimus decimus, et sexagesimus secundus. Inde benedictiones, et laudes; lectio una de Apocalypsi ex corde, et Responsorium, et Ambrosianum; versus, canticum de Evangelio, Litania; et completum est.

CAPUT XIII.

Qualiter privatis diebus matutini agantur.

Privatis enim diebus dicit id est, officiis publicis, extraneis vel segregatis. Privari enim penitit pro malo, ut Jacob Racheli ait: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui (Gen. xxx)? Dicitur et privatus amicus, id est, ab aliis segregatus, et familiarius ceteris in amicitia junctus.

Diebus autem privatis Matutinorum solemnitas ita agatur, ut sexagesimus sextus psalmus dicitur sine antiphona, subtrahendo modice, sicut in Dominica: ut omnes occurrant ad quinquagesimum, qui cum antiphona dicitur. Post quem alii duo psalmi dicuntur secundum consuetudinem, id est, secunda feria, quintus et tricesimus quintus tertia feria, quadragesimus secundus, et quinquagesimus sextus; quarta feria, sexagesimus tertius, et sexagesimus quartus; quinta feria, octagesimus septimus, et octagesimus nonus; sexta feria, septuagesimus quintus et nonagesimus primus; sabbato autem, centesimus quadragesimus secundus, et canticum Deuteronomii, quod dividatur in duas Glorias. Nam ceteris diebus canticum unumquodque die suo ex prophetis sicut psallit Ecclesia Romana, dicitur. Post hanc sequantur laudes: deinde lectio una Apostoli memoriter recitanda: responsorium, Ambrosianum, versus, canticum de Evangelio: Litania, et completum est.

Plane agenda Matutina, vel Vespertina non transeat aliquando, nisi in ultimo ordine, Oratio Dominica, omnibus audientibus, dicitur a priore, propter scandalorum spinas, quae oriri solent in monasterio: ut convenit per ipsius orationis sponsionem, qua dicunt: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. vi), purgent se ab hujusmodi vitio. Ceteris vero agendis, ultima pars ejus orationis dicitur: ut ab omnibus respondeatur, sed libera nos a malo. Plane aliquoties pro vere et certe, adverbio affirmantis ponitur, ut Propheta ait: Ego dixi plane: haec iniquitas magna est, et portabo illam (Ezech. iv). Hic autem problemen vel nam conjunctionibus ponitur. Scandalorum autem spine hoc in loco intelliguntur ira, rixæ, dis-

sensiones, detractiones, simulationes, vel aliquæ com-
motionis contentiones quæ inter fratres solent oriri.
A quibus inter se pacem habentes, charitatemque
continuam conservantes, mane et in vespere mona-
chi se debent purgare. Mane, ne aliquis ex his vitiis
usque ad occasum solis permaneat, quia scriptum
est : *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Ve-
spere, ne usque ad ortum solis pernoctans vitium
maneat, et mane reum de peccatis monachum fœ-
dumque in conspectu Domini reddat. *Ut conventi*,
id est, per ipsius Dominicæ orationis promissionem,
quæ dicit : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos
dimitimus debitoribus nostris* (*Mauth. vi*) ; dimittat
unusquisque fratri suo ex corde. Et sic purgatus, id
est a vitiis emendatus, aut mane ad opus accedat
obedientiae peragendum, aut vespere ad nocturnas
excubias celebrandum. Cæteris vero agendis, id est,
cæteris horis celebrandis, tantum ultima pars ejus
orationis, id est, *Et ne nos inducas in tentationem,*
alta voce dicatur, ut ab omnibus audita, *Sed libera
nos a malo*, respondeatur.

CAPUT XIV.

Qualiter in natalitiis sanctorum agantur vigiliae.

In natalitiis sanctorum dicit, in festivitatibus et
solemnitatibus eorum, in quibus de hoc sæculo felici-
ties migraverunt ad celum. Nobis enim mortui, sed
Deo et angelis, et sanctis ejus vivunt in æternum.
Nobis autem absentes, illis autem sunt perspicui et
præsentes. Nobis mortui, illis vero sunt nati. Nec
novum debet cuiquam videri, si natus dicitur, qui
ex hac vita migraverit. Quomodo enim consuete
nasci dicitur, cum quis de utero matris procedens
hanc in lucem egreditur : ita etiam rectissime po-
test natus appellari, qui solitus a vinculis carnis ad
lucem sublimatur æternam. Unde mos obtinuit ec-
clesiasticus ut dies beatorum martyrum sive confes-
sorum Christi, qui de sæculo transierunt, natales
voce tenus eorum solemnia, non funebria, sed nata-
litia dicantur. *In sanctorum vero festivitatibus, vel
omnibus solemnitatibus, sicut dicimus Dominicæ die
agendum, ita agatur : excepto quod psalmi aut an-
tiphonæ vel lectiones ad ipsum diem pertinentes, di-
cantur. Modus autem supradictus tenetur.*

CAPUT XV

Quibus temporibus dicitur Alleluia.

A sancto Pascha usque ad Pentecosten sine inter-
missione dicitur Alleluia, tam in psalmis quam in
responsoriis. Sine intermissione dicit, ut ubi dici
debet, et tam in psalmis quam in responsoriis non
passim prætermittatur, sed sedule & miniterque di-
catur.

A Pentecoste autem usque ad caput Quadragesimæ
omnibus noctibus cum sex posterioribus psalmis tan-
tum ad nocturnas dicatur. Quamvis beatus Benedi-
ctus a Pentecoste usque ad caput Quadragesimæ,
cum sex posterioribus psalmis jubeat ad nocturnas
dicere Alleluia, placuit tamen synodo in Francorum

A regno congregatæ, ut sicut Romani principes Eccle-
sie in Septuagesima dimittunt Alleluia, ita dimittant
et monachi qui in eodem sunt regno constituti.
*Omni vero Dominica extra Quadragesimam, cantica,
Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nonaque, cum Alleluia
dicantur : vespera vero cum antiphona ; responsaria vero
nunquam dicantur cum Alleluia, nisi a Pascha usque
ad Pentecosten.*

CAPUT XVI.

Qualiter divina opera per diem agantur.

Ut ait Propheta, Septies in die laudem dixi tibi (*Psal. cxviii*). *Septies* quod ait in die, significat sem-
per. Solet quippe iste numerus universitatis indicandi
esse ; quia per septem dies universus volvitur mun-
des, et eorum numero dierum universa Dominus
creavit tempora. Qui numerus propter septiformis
Spiritus gratiam, quæ misericorditer inuentibus
Deum distribuitur, maxime sacratus esse perhibetur.
Unde et sequitur :

*Qui septenarius sacratus numerus a nobis sic im-
peditur, si Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona,
Vespera Completo ritque tempore, nostra servitatis
officia persolvamus, quia de his horis diem dixit
Propheta : Septies in die laudem dixi tibi. Nam de
nocturnis Vigiliis idem ipse Propheta ait : Media
nocte surgebam ad confidandum tibi. Ergo his tempo-
ribus referamus laudes Creatori nostro super iudicia
iustitiae sue ; id est, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta,
Nona, Vespera, Completo ; et nocte surgaamus ad
confidandum ei. Et de iisdem horis Cassianus ait :
Horarum autem ipsarum, in quibus Doo per totum
diem apatum olearquia redimimus, ratio hec est : Prima
pro inchoatione diei ; tercia, quia Spiritus sanctus
in eadem hora super apostolos descendisse primos
comprobatur ; sexta, pro eo quod immaculata hostia
Dominus noster Jesus Christus eadem hora suspen-
sus in cruce obnoxie de æternis peccatorum vincu-
lis liberavit ; nona, pro eo quod eadem hora Dominus
noster descendens ad inferos sanctorum animas, que
clausæ tenebris tenebantur, exiit liberavit, et so-
cum ad celos Completorio transevit ; duodecima
vero propter terminationem diei sicut prima inchoa-
tione cantatur. Prima vero et completorio duodecima,
pro inchoatione et terminacione diei postea a Patri-
bus sunt adiunctæ. Tertiam autem et sextam et
nonam etiam ab apostolis legimus fuisse celebatas.*

*Nam tercia hora super apostolos in orationum offi-
cio constitutos Spiritus sanctus descendit. Sexta
autem hora legimus Petrum, dum in navicula oraret,
subito in excessu mentis vas illud quod quæsuerat
initiis quasi linteum, de corno submissum vidisse.
De nona autem legimus : Petrus vero et Iacobus as-
cenderant in templum, ad horam orationis nonam
(*Act. iii*). Vespertinas autem vel matutinas orationes
non solum ab apostolis, sed etiam in Veteri Testa-
mento legimus eas in templo Domini semper fuisse
oblatas. Unde et David dicit de Vespertinis : *Dirig-
atur oratio mea sicut incensum in conspectu tui ;
elevatio manum mearum sacrificium respertinum**

(Psal. cxl). De Matutinis autem dicit : *Dens Deus A usque ad Dominicam, dicantur per ordinem lerni meus, ad te de luce vigilo : et in matutinis meditabor in te, quia fuisti adjuvor meus* (Psal. lxii).

CAPUT XVII

Quantus psalmi per easdem horas canendi sint.
Jam de Nocturnis vel Matutinis digesimus ordinem psalmodiae, nunc de sequentibus horis videamus. Prima hora dicantur psalmi tres, singillatim, et non sub una Gloria. Hymnus ejusdem horae, post versum, Deus in adjutorium meum intende, antequam psalmi incipiuntur. Post expletionem vero trium psalmorum, reciteatur lectio una, versus, et Kyrie eleison, et missæ sint. Tertia vero, Sexta et Nona eodem ordine celebratur oratio, id est, versus : hymni earumdem horarum, tertiī psalmi, lectio, versus, Kyrie eleison, et missæ sint. Si major congregatio fuerit, cum antiphonis ; si vero minor, in directum psalluntur. Vespertina autem synaxis quatuor Psalmis cum antiphonis terminetur, post quos psalmi. Apostoli lectio recitanda est, inde responsoriū, Ambrosianum, versus, canticum de Evangelio, litaniam et oratio Dominica, et fiant missæ. Completorium autem trium psalmorum dictione terminetur. Qui psalmi directanee sine antiphona dicendi sunt. Post quos hymnus ejusdem horae, lectio una, versus, Kyrie eleison, benedictio, et post missæ fiant. Quod aliis in locis dicit, et completum est, hac in clausula, et missæ sunt, dicit, et missæ fiant repetit. Orationes enim officii, quæ a nobis complete, Deo sunt missæ, quia in illius honore sunt celebratae. Aliter orationes, id est collectæ, quæ in fine cursus a sacerdote dicuntur missæ, id est, Deo transmissæ vocantur. A sacerdote enim mittuntur, sed a Deo acceptantur. Hinc et litaniam solemnitate aliqua in Ecclesia celebrata, elevata voce, et per sacerdotis ministerium jam Deo est missa.

CAPUT XVIII.

Quo ordine psalmi dicendi sint.

In primis semper diurnis horis dicatur versus : Deus, in adjutorium meum intende ; Domine, ad adjutorium me festina : et Gloria. Hinc Cassiodorus ait : Tunc enim adjutorium poscimus, quando pericolo subjacemus, ut aliquo remedio sublevati, calamitates diversarum possimus vincere passionum. Intende dicit, propitius respice ; quia omnia Dominus etiam cum non rogatur, agnoscit. Festina ergo dicit Dominus, qui festinabat de bujus sæculi clade liberari. Generaliter hunc locum facundissimus Cassianus in decima collatione plurima de ejus utilitate disserens, tanto honore concelebrat, ut quidquid monachi assumperint, sine hujus versiculi trina iteratione non inchoant, quem repetita sæpius laude congerminans nimis utilem probat esse ejus memoriam.

Inde hymnus uniuscujusque hora. Deinde prima hora Dominica, dicenda quatuor capitula psalmi centesimi octavi decimi. Reliquis vero horis, id est, Tertia, Sexta et Nona, terna capitula suprascripti psalmi centesimi octavi decimi dicantur. Ad Primam autem secundæ feriae, dicantur tres psalmi, id est, primus, secundus et sextus. Et ita per singulos dies ad Primam,

*psalmi, usque ad nonum decimum psalmum. Ita sane ut nonus psalmus et septimus decimus dividantur in binas Glorias. Et sic fiat ut ad Vigilias Dominica semper a vicesimo incipiatur. Ad Tertiam vero, Sextam et Nonam secundæ seriae novem capitula, quæ residua sunt de centesimo decimo octavo psalmo, sponte terna per easdem horas dicantur. Exponso igitur psalmo centesimo octavo decimo duobus diebus, id est, Dominica et secunda feria, tertia feria jam ad Tertiam, Sextam vel Nonam psalluntur tertiī psalmi a centesimo nono decimo usque ad centesimum vicesimum septimum, id est, psalmi nonem. Quique psalmi semper usque ad Dominicam per easdem horas itidem repetantur, hymnorum nihilominus, lectionum vel versuum dispositione uniformi cunctis diebus servata. Et ita scilicet, ut semper Dominica a centesimo octavo decimo incipiatur. Vespera autem quotidie quatuor psalmorum modulatione canatur. Qui psalmi incipiuntur a centesimo nono usque ad centesimum quadragesimum septimum, exceptis his qui in diversis horis ex eis sequestrantur, id est, a centesimo septimo decimo usque ad centesimum vicesimum septimum, et centesimo trigesimo tertio, et centesimo quadragesimo secundo. Reliqui omnes in Vespera dicendi sunt. Et quia minus renunt tres psalmi, ideo dividendi sunt qui in numero suprascripto fortiores inveniuntur, id est, centesimus trigesimus octavus, et centesimus quadragesimus tertius, et centesimus quadragesimus quartus. Centesimus vero sextus decimus, quia parvus est, cum centesimo quintodecimo conjugatur. Digesto ergo ordine psalmorum vespertinorum, reliqua, id est, lectiones, responsoria, hymni, versus vel cantica, sicut supra taxavimus, impleantur. Ad completorium vero itidem psalmi repetantur quotidie, id est, quartus, nonagesimus et centesimus trigesimus tertius. Dispositio ordine psalmodiae diurnæ, reliqui omnes psalmi quæ supersunt, æqualiter dividantur in septem noctium vigilias, partiendo scilicet qui inter eos prolixiores sunt psalmi, et duodecim per unamquamque constituantur noctem. Hoc præcipue commonentes ut si cui forte hæc distributio psalmorum displicerit, ordinet, si melius aliter judicaverit. Hanc autem psalmorum distributionem non totum efficiunt beatus Benedictus in judicantis posuit arbitrium, hoc præcipue monens ut qui vult hanc psalmorum distributionem secundum suam tenere dispositionem, teneat. Qui autem aliter melius judicaverit, illam tenens, istam sine culpa dimittat. Nos autem hortamur eum qui secundum hanc promisit se vivere regulam, in quantum valet, firmiter teneat et conservet eam, et confidens de Dei misericordia credit quia custodientibus eam patet benevolentia regna. Sequitur : *Dum omnimodis id attendatur ut hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta psalmorum psallatur. Et* Dominico die semper a capite repetatur ad vigilias, quia nimis iners devotionis sua servitum ostenduntur monachi, qui minus Psalterio cum canticis consuetudinariis per septimanæ circulum psallunt ; cum igrati-*

*mus sanctos Paires nostros uno die hoc strenue imple-
visse, quod nos teplidi utinam septimana integra per-
salvamus.*

CAPUT XIX.

De disciplina psallendi.

Ubique credimus divinum esse præsentiam. Nam omnia nuda et aperta sunt, ut ait Apostolus, oculis Dei, et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus (Hebr. iv). Et ideo sic assistere ante oculos ejus debemus, sicut ante oculos creatoris et judicis. Nullus enim videns principem vel judicem suum, et loquens cum eo, audet vagari oculis et aliorum aspicere quanto magis qui accedit ad Dominum nusquam debet mouere oculum cordis, sed intentus esse in eum qui scrutatur renes et corda! Quando enim pro peccatis nostris humiliter supplicamus, ad Dominum nos loqui cognoscimus.

*Et oculos Domini in omni loco speculari bonos et malos; maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assistimus. Et ideo timere debemus ne forte si aliquid, quod petimus, cogitamus, divinæ majestati, ante quam stare vide-
mur, injuriam faciamus.*

Ideo semper memores simus quod ait Propheta : Servite Domino in timore (Psal. ii). Et iterum : Psal- lite sapienter (Psal. xlvi). Ea ergo semper lingua proferat quæ Conditori placeant, juxta illud Psalmographi præconium : Servite, inquit, Domino in ti- more, et exultate ei cum tremore. Tunc ergo Crea- tori timendo servitur, si opus bonum devotis laudibus jungitur, sicut alibi per Psalmistam dicitur : Psal- lite sapienter. Sapienter etenim quisque psallit, qui voce laudanti noxiis operibus non contradicit; et qualiter oporteat divinæ potentiae famulari sollicita cura omniq[ue] studio prosequitur. Sic ergo mens nostra inten- ta ad psallendum incedat, qualiter nullo præpedita sæcularis desiderii obstaculo, nullo temporis fuscata vitio, sed semper intenta in cœlestibus humilitate ac puritate promptissimaque devotione ornata, ad æterna præmia pervenire contendat. Sic corpus compunctionem flagret, qualiter in se Creatoris misericordiam excite.

Et : In conspectu angelorum psallam tibi (Psal. cxxxvii). Tanta debet esse reverentie gravitas vel disciplina psallendi, ut amabilius a Domino quam a nobis dicitur, audiatur, sicut ait Scriptura : Exitus matutini et resperæ delectabis (Psal. lxiv). Et item : Psal- lite Domino sapienter (Psal. xlvi). Ergo sapienter et cum timore jubet psalli : oportet psallentem immobili corpore, inclinato capite stare, et laudes Domino moderate canere; quippe qui ministerium suum ante Divinitatem implet, docente hoc Propheta, cum dicit : In conspectu angelorum psallam tibi (Psal. cxxxvii). Nam considerare debet qui psallit, semper, ne alio sensus ejus demigret; ne cum in aliam cogitationem sensus nostri migraverint, de nobis dicat Deus : Populus iste labiis me honorat, cor autem ejus longe est a me (Isa. xxix).

Ergo consideremus qualiter oporteat nos in con-

A spectu Divinitatis et angelorum ejus esse : et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. Ad tantum ergo et tale officium cor pariter cum lingua conveniat; cum timore Domino quotidiani- num debitum reddi debet. Et notet sibi in corde, qui psallit, ad singula omnia testimonia quæ dicit, quia singuli versus, si notentur, proficiunt animæ ad salu- tem, et in eis totum invenitur quod quæritur; quia omnia ad ædificationem loquitur psalmus, dicente Propheta : Psallam et intelligam (Psal. c).

CAPUT XX.

De reverentia orationis

Si cum hominibus potentibus volumus aliqua sug- gerere, non præsumimus nisi cum humilitate et reveren- tia : quanto magis Domino Deo universorum cum omni B humilitate et puritatis devotione supplicandum est. Si hominibus carnalibus nisi cum humilitate non sit precatio cum beneficia eos aliqua temporalia postula- mus, quanto magis convenient ut pro peccatis nostris vel facinoribus omni, qua possumus, Christum prece ro- gemus. Null ergo debet esse in oratione duplicitas. Non unus in ore, alter in corde inveniatur. Puritas cordis omnia vitia excludit, omnes virtutes obtinet. Lætetur cor quærentium Dominum, quia ibi est habi- taculum Spiritus sancti ubi fuerit puritas cordis. Unde et sequitur :

C Et non in multiloquio, sed in puritate cordis et com- punctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Et ideo brevis debet esse et pura oratio. Ideo brevis debet fieri oratio, ne per occasionem prolixa orationis obdormiant, aut forte diu jacentes diabolus eis ante oculos diversa ingerat, vel in corde aliud subministret. Ergo oportet orare cum timore suppliciter, ut qui orat præ- sentis Christi videatur pedes tenere. Et cum tanto de- bemus orare timore, ut cognoscamus quia cum Deo loquimur. Nec se in multiloquio quisquam, sed potius in puritate cordis et lacrymarum ubertate exaudiri credat. Non enim longæ orationis prolixitas, sed prom- ptæ mentis intentio pietatem clementis judicis excitat. Orandum ergo semper est, ut largiatur delinqüenti- bus veniam, qui languenti mundo per crucis passio- nem infundit medicinam : salus mundi æterna, Chri- stus Jesus Dominus noster.

D Nisi forte ex affectu inspirationis divinæ gratiae pro- tendatur. In conventu tamen omnino brevietur oratio. Ideoque ergo nostri Patres utiliter ipsam orationem celeri fine concludi jussérunt, ne forte immorantibus nobis in ea quedam tussis, vel phlegmatis aliarumque rerum interrupat strepitus, et dum adhuc servet oratio, velut ex fauibus diaboli velociter recipiatur. Qui, cum nobis semper sit infestus, tunc quam ma- xime assistit infestus, cum nos intra se offerre pre- ces Domino viderit, festinans mentem nostram ab intentione orationis, aut cogitationibus aut excitatis humoribus revocare. Propterea ergo breves quidem orationes, sed frequentes fieri Patres nostri juse- runt. Breves, ideo ut insidias diaboli insistentes tunc præcipue, cum oramus, in ipsa brevitate vitare pos- simus. Frequentes autem, ideo ut per ipsam frequen-

tiam Dominum precantes jugiter ei cohærere possimus. Propter hanc frequentiam orationis et illud utile est ut longiores psalmos non usque ad finem continuata pronuntiatione, sed æquale numero versus divisos duabus vel tribus incisionibus cum orationis intentione finiamus; quia non multitudine versuum, sed mentis intelligentia delectari debemus, illud virtute sectantes: *Psallam spiritu, psallam et mente (I Cor. xiv).*

Et facto signo a priore, omnes pariter surgant. Iste mos fuit apud antiquos monachorum cuneos, ut audito uniuscujusque horæ signo, celeriter omnes ad orationem convenient, orationi simul incumberent, simul orarent, et ab oratione, facto signo a priore, omnes pariter surgerent. Modo vero jam apud nos aliter atque aliter habetur. Quanto enim nos scrotini a primitivis, tanto longius vitæ merito ab antiquis distamus Patribus. Hli enim erant spiritu serventes, Domino servientes; nos autem tepidi et non similia facientes, sumus tamen in misericordia Domini sperantes.

CAPUT XXI.

De decanis monasterii.

Si major fuerit congregatio, eligantur de ipsis fratres boni testimonii et sanctæ conversationis, et constituantur decani: qui sollicitudinem gerant super decanias suas in omnibus, secundum mandata Dei et præcepta abbatis sui. Præcepta enim abbatis concordare cum Domini debent mandatis; et ideo illis pariter deceani, pariter et alii obtemperare debent subditi. Nam subditi decanis, et decani debent obedire præpositis, et omnis simul congregatio abbatis debet obtemperare præceptis. Decani enim prius dicti ab eo quod decem militibus præferrentur; modo autem et qui decem, et qui pluribus præferuntur, decani vocantur. Decani autem sollicitudo et eruditio hæc erit erga quemcunque quem sibi ab abbate traditum suscepit, ut doceat eum primitus suas vincere voluntates, in quibus eum diligenter exercens, illa ei semper de industria imperet quæ senserit animo ejus esse contraria. Quia multis hoc experimentis doctrinam est, nonquam posse monachum suas concupiscentias refrenare, nisi prius per obedientiam mortificare suas didicerit voluntates, nec poterit iram, aut tristitiam, aut spiritum fornicationis extinguere, nec cum fratribus humilitatem firmam perpetuamque retinere, nec in congregatione diutius permanere, qui prius voluntates suas non didicerit superare.

Qui decani tales elegantur in quibus securus abbas partiatur onera sua. Et non elegantur per ordinem, sed secundum ritæ meritum et sapientiae doctrinam. Decani, qui super decanias sunt constituti, tantam sollicitudinem gerant super eos quos delegatos habent fratres, ut nullus proprias faciat voluntates. Non loquantur nisi interrogati, suo arbitrio nihil faciant nisi mandati, alibi non pergant, nisi ordinati. Seniores timeant ut dominos, ament ut parentes, faciant quidquid ab eis imperatum acceperint. Crederant sibi salutare, quidquid illi præceperint, si hoc

A sine murmuratione cum hilaritate et taciturnitate fecerint, dicente Moyse: *Audi, Israel, et tace (Deut. iv, vi et ix).* Unus alterius onera portet; et nemo alium judicet, nemo alium detrahatur. Quia scriptum est: *Omnis detractor eradicabitur (Prov. xxiv).* Unus ab alio quod non habet accipiat, unus ab alio discat humilitatem, unus ab alio charitatem, unus ab alio patientiam, unus ab alio silentium, unus ab alio mansuetudinem. Comedant sine querela quidquid eis appositum fuerit, vestiant quod acceperint. Non celent fratres decanis suis quidquid per singulos dies cogitaverint. Decani vero sint eis quasi rectores et custodes, tanquam pro ipsis rationem Domino reddituri. Negligentias cunctorum ipsi prævideant, et emendandi potestatem habeant, et quod ipsi non valuerint emendare, præposito non morentur accusare. Qui et ipsi præpositi sic hoc districte et rationabiliter agant, ut abbates suos nullo modo præsumant inquietare, excepto de his quæ utriusque non valuerint accelerare, et in hoc unus alteri tantam humilitatem habeat, ut nunquam nullus ullum offendat, sed unus in altero tanquam impenso persistat, id est, juniores in decanis, decani in præpositis, præpositi in abbatibus, unus alium portans, tanquam in muro lapides quadrati, Apostolo attestante sicut supra: *Unus alterius onera portantes, sic adimplebitis legem Christi (Gal. vi).*

Quique decani si ex eis aliqua forte inflatus superbis repertus fuerit reprehensibilis, correptus semel, et iterum, et tertio, si emendare noluerit, dejiciatur; et C alter in loco ejus, qui dignus est, subrogetur. Et de præposito eadem constituimus. Non enim superbi, sed humiles esse debent qui alias corrigere, castigare et in omnibus custodire debent. Primum ipsis abbates cum suis præpositis atque decanis semet-ipsos discutiant, et instar sui juniores arguant, et omne militia fermentum a corde radicitus evellant, et sic alios diversis curis et vitiis implicatos castigare, corrigeret et emendare contendant, id est, si audierint fratrem non interrogatum loqui, moneant cum dicentes: Quid agis, frater, quod regula prohibet? habeto taciturnitatem usque ad interrogationem. Dic cum Propheta: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labii mei, non delines cor meum in verba malitiae (Psal. cxl).* Sedeat super os tuum sapientia, cum clave justitiae et timoris Dei, et ipsa bonis eloquiis aperiat, et malis eloquiis claudat labia tua. Si mentientem audierint fratrem, admonent eum dicentes: Quid mentiris, frater? cum scias scriptum: *Os quod mentitur occidit animam (Sap. 1).* Et, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium (Psal. v).* Si audierint fratrem multum jurantem, moneant cum dicentes: Retine, frater, linguam tuam! utquid juras? cum scriptum sit: *Non jurabis per cælum, quia sedes Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum ejus est, neque per caput vestrum jurabis, etc., sed sit sermo vester est, est, non, non (Matth. v).* Si viderint irascentem, admonent eum dicentes: Quid agis, frater? In mansuetudine et charitate opera

tua perfice, quia scriptum est : *Desine ab ira, et de-relinquere furorem* (*Psal. xxxvi*). Et, *Qui dixerit fratri suo, Racha, reus erit iudicio* (*Matth. v*). Similiter et in aliis his similibus impedimentis variis et diversis vitiis occupatos fratres admonere quotidie et castigare præpositi debent, quia dum hæc quotidie solliciti in commissis sibi fratribus faciunt, et ipsi proficiunt, et alios admonendo proficere faciunt. Multos enim et de multis et variis habent præpositi monachos compescere curis. Solent nonnulli pro suis uxoribus atque filiis, aut etiam quibusque propinquis curam habere more pietatis. Plerique vero, qui non sunt in talibus implicati, pro alimento sunt solliciti. Alii vero tristitia morbo interius consumuntur, et tanquam vestimentum a tinea intrinsecus mentis suæ aviditate devorantur, et cum ipso rancoris languore dilabuntur in desperationem. Alii namque spiritu fornicationis inflammantur, et sepe tali stimulo carnis incitati, interiore oculo executi, captivi ducuntur vinculo perditionis ligati. Alii acedunt spiritu inflati, otio et somno vacare cupiunt, et curiosis fabulis sollicitantur; et quod pejus est, a proprio monasterio se auferre disponunt. Alii vanæ gloriæ elationis telo in diversis partibus confodiuntur, et alii alia defensentes, et suas causas magnificantes, dum nolunt Christi pauperibus similes esse, unusquisque in vanis istis cogitationibus elabuntur, et quasi nil a Deo acceperint, de propriis viribus extolluntur, et cum laudatores non inveniunt, ipsi sibi in suis laudibus prosiliunt. Alius genealogia et de sua gente fatetur esse princeps; alias de parentibus, alias de germanis, alias de cognatis, alias de fratribus et consanguincis, et idoneis, alias de divinis, alias de spiritu juventutis, alias de bello fortitudinis, alias de perlustratione terrarum, alias de artificio, alias de sapientia, alias de assertionis eloquentia, alias de taciturnitate, alias de humilitate, alias de charitate, alias de largitate munerum, alias de castitate, alias de virginitate, alias de paupertate, alias de abstinentia, alias de orationum frequentia, alias de vigilancia, alias de obedientia, alias de abrenuntiatione rerum, alias de legendis, alias de scribendo, alias de vocis modulatione. Ille omnia quæ supra perstrinximus, unusquisque dum aliquoties talia non jussi immoderata loquuntur, toties in elationem vanæ gloriæ delabuntur, et ipso morbo, dum quod dicunt vindicare contendunt, in superbiam precipitantur. Contra ipsum ergo vitium debet unusquisque pugnare, contra quod se cognoscit certamen habere, et de ipso se correptus emendare, ut emendatus possit salvari, ut et sibi salutem æternam et doctori suo mercedem præparet sempiternam.

CAPUT XXII.

Quomodo dormiant monachi.

Singuli per singulos lectos dormiant. Hinc Isidorus ait : *Lux autem nocte dormientium locum illustret, ut depulsis tenebris testimonium pateat singularis quietis.* Monachi stratus in nulla turpi cogitatione versetur, sed in sola contemplatione Dei accubans

A et requiem corporis et quietem habeat cordis. Cogitationesque pravas a se repellat bonisque objectis turpes a se rejiciat. Nam animi motus imaginibus suis agitat, et qualis vigilanti cogitatio fuerit, talis et imago per soporem occurrit. Fructuosus dicit : *Duo in uno lecto non jaceant, nec dormire extra cubile proprium cuique licentia pateat.* Intervalbum singulorum lectulorum singulis cubitis intercedat, ne dum adinvicem proximant corpora, nutriant libidinis incentiva. In tenebris nemo loquatur alteri, nec accedat ullo modo junior quilibet ad lectum aeternius post completoria. Ferreolus ait : *Ut duo, quamlibet proximi vel amici, propter secretam orationem quæ melius ad Deum nullo teste dirigatur, uno lectolo non teneantur, ut majorem licentiam orandi credat sibi mens compuncta concessam, dum neminem vigilare suæ aut testem pertimescit aut judicem.*

B *Lectisternia, pro modo conversationis, secundum dispensationem abbatis sui singuli accipiant.* Lectisternia dicuntur, ubi homines jacere sedereque consueverunt. Augustinus autem dicit : *Populus diu multumque fatigatus nova lectisternia, quod nunquam ante fecerat, exhibenda arbitratus est.* Leci autem sternebantur in honorem deorum. Unde hoc saerum vel potius sacrilegum nomen accipit.

C *Si potest fieri, omnes in uno loco dormiant : si autem multitudo non sinit, deni aut vicenicum senioribus suis, qui super eos solliciti sint, paudent.* Nam et Isidorus ait : *Fratres omnes, si possibile est, in uno conclavi commorari decet.* Quod si difficile fuerit, certe vel decem, quibus unus est præponendus decanus, quasi rector et custos.

D *Candela jugiter in eadem celia ardeat usque mane.* Quæ candela ante completoria quotidie accendatur, ut videant diversi quomodo unusquisque lectulum suum componit, seque collocans lectulo ponat, in quo frequenter decantans dicat : *Lacabo per singulas noctes lectum meum : lacrymis meis stratum meum rigabo* (*Psal. vi*). Quo factis impleto, subiungat et dicat : *Memor fui in nocte nominis tui, Domine, et custodi legem tuam* (*Psal. cxviii*). Hoc ergo ut devotus quisque vacacione concessa utilius possit implere, strati sui, ut supra diximus, erit solus ipse possessior, habens secum meliore commutatione pro dormiente fratre Dominum vigilantem.

E *Vestiti dormiant, et cincti cingulis aut funibus, et cultello ad latus non habeant dum dormiant, ne forte per somnum vulnerentur dormientes.* Hinc quidam magister ait : *Cum dormiunt monachi, vestiti dormiant et cincti, id est, aut cingulis, aut rebus, aut corrigia gracili. Bracile fratrem in nocte ut ideo prohibemus, ne dum se regyrat per somnum oppressus, exiens etiam per thecam mucro cultelli carni ejus figuratur; vel ideo vestitos ac cinctos dormire diximus fratres, ut cum hora operis Dei advenierit, et oratori index sonaverit, noctu mox parati consurgant. Vel propterea vestiti et cincti debent fratres dormire, quia non licet fratri nuda membra sua contingere, nam exinde immunditatem libidinum*

in animo ingeruntur; cum membrorum nuditas tactu contingitur, seminarum illico cor desiderio titillatur, et inde per somnum membra sordida coinquantur.

Et ut parati sint monachi semper, et facto signo absque mora surgentes festinent invicem se prevenire ad opus Dei, cum omni tamen gravitate, et modestia. Gravitas, fortitudo vel firmitas intelligitur animæ. Modestia autem, mansuetudo, honestas, vel temperantia dicitur. Cum quibus virtutibus parati semper debent esse monachi, et facto signo ad cursum cum festinatione surgentes signum crucis frontibus inferant suis, simulque cum silentio dicant: Deus in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum me festina (Psal. lxix).

Adolescentiores fratres juxta se non habeant lectos, sed permixti cum senioribus. Surgentes vero ad opus Dei, inicem se moderate cohortentur propter somnolentorum excusationes. Adolescentes fratres juxta se non debent habere lectos, sed lectis eorum lectos habent præpositi propter aliquam, ut diximus, vitiorum culpam in eis emendandam, ut reverentius præsente majore dormiant, et a majoribus custoditi et honeste admoniti surgant, et alacres officium Domini compleant.

CAPUT XXIII.

De excommunicatione culparum.

Si quis frater contumax, aut inobediens, aut superbus, aut murmurans, vel in alio contrarius existens sanctæ regulæ, et præceptis seniorum suorum contemptor repertus fuerit, hic secundum Domini nostri præceptum (Matth. xviii) admoneatur semel, et secundo secreto a senioribus suis. Quod autem dicit, rel in aliquo contrarius existens sanctæ regulæ, non de gravioribus, sed de levioribus dixisse intelligendum est culpis. De gravioribus enim criminibus sibi publicam poenitentiam regulariter subjiciendum est monachus, nam semel et secundo a senioribus admonendus.

Si non emendaverit, objurgetur publice coram omnibus. Si vero neque sic correxerit, si intelligit qualis pœna sit, excommunicationi subjaceat. Si autem improbus est, vindictæ corporali subdatur. Quid de hoc capitulo diversi Patres senserunt, hoc in loco ratum duximus ponere. Ait quidam Patrum: Si quis vero frater, instigante diabolo, contumax, vel superbus, seu inobediens vel murmurans apparuerit, vel etiam in quoconque casu lapsus seniorum præcepta vel sanctæ Regulæ normam violare tentaverit, hic secundum præceptum Domini secreto a senioribus semel verbis corripiatur. Si emendare noluerit, tunc simul ab omni congregatione objurgetur. Et si sic emendare noluerit, tunc prout culpæ magnitudo poposcerit, secundum Regulam judicetur, id est, aut excommunicationi subjaceat, si ejus ad eam intellectus viguit, aut si obstinate et durae mentis tenacitas, culpæ et improbitas perseveret, tunc corporali disciplinæ subjacebit. Hinc beatus Fru-

A et perjurum Dei servum esse non deceat; corripi primum a senioribus verbis oportet, ut recedat a vitio. Post haec si nec sic emendaverit, tertio coram fratribus conveniatur, ut desistat tantis pererrare. Si nec sic emendaverit, flagelletur acerrime, et trium mensium spatio excommunicationis vindictam suscipiens sub poenitentia districione solus recludatur in cella, de vesperi in vespere ex hordeacel panis sex uncii et aquæ mensura parvula sustentandus. Illic et beatus Basilius ait: Si de omni sermone otioso reddituri sunt homines rationem in die judicii, nihil oportet tanquam parvum sperni. Qui enim spernit minima, paulatim defluit. Sed et quomodo quis audebit dicere aut parvum delictum, cum Apostolus dicat: Quia per prævaricationem legis B Deus exhonatur (Rom. ii). Sed et aculeus mortis peccatum esse dicitur; et non dixit tale vel talis peccatum, sed omne peccatum. Magis immisericors est, qui intermitit et negligit, quam ille qui arguit; sicut hic qui in morsu serpentis permittit delitescere venenum, quam ille qui educit et attrahit. Sed et charitatem destruit ille qui secundum Scripturas parcens baculo odit filium. Qui autem dilit, diligenter corripit eum. Hinc beatus Augustinus in Regula sua dicit: Si post admonitionem iterum, vel alio quoque die idipsum eum facere videritis, jam velut vulneratum sanandum prodat, quicunque potuerit haec invenire. Prius tamen et alter vel tertio demonstrandum, ut duorum vel trium possit ore convinci, et competenti severitate coerceri. Nec vos judicetis esse malevolos, quando haec indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigerem potestis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus haberet in corpore, quod vellet occultare, cum tunc seccari, nonne crudeliter abs te sileretur, et misericorditer indicaretur? Quanto ergo potius debet hoc manifestare, ne perniciosus putrescat in corde. Sed antequam aliis demonstretur, per quos convincendus est, si negaverit prius, præposito debet ostendi, si admonitus neglexerit corrigi, ne forte secretius correptus possit non innotescere exteris. Si autem negaverit, tunc nescienti adhibendi sunt alii, ut jam coram omnibus possit, non ab uno teste argui, sed a duobus vel tribus convinci. Convictus C ergo secundum præpositi, vel etiam presbyteri, ad cuius dispensationem pertinet, arbitrium, debet emendatoriam sustinere vindictam. Quam si ferre recusaverit, etiamsi ipse non abscesserit, de vestra societate projiciatur. Non enim et hoc sit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat. Nam et de hoc capitulo Paulus et Stephanus abbates ita scripserunt: Si quis alterum in quacunque parte viderit illicitum quidquam vel sermonem vel opere facientem, et priori distulerit publicare, agnoscat se esse nutritorem peccati, et per omnia æqualem peccanti; quia et animæ sunt, et illi est, quem tegit, durissimus inimicus. Ex hoc apud Deum, qui male odit, et apud cunctam fratrem

nitatem exsecrabilis et infidelis habebitur, quod A alterius manum tenuerit, si joculare aliquid vel risui aptum in conventu fratrum proferre præsumperit, vel qui cum junioribus verba otiosa narrare voluerit, aut habere amicitias ætatis infirmæ, increpationi, ut dignus est, subjacebit. Si quis quælibet invenerit, inventa non celet, et cognosceuda non occultet. Quod si reperta unius diei spatio convinictrum retentasse furtum, contagiose maculatum se esse cognoscat. Si quis eum qui distinctionem monasterii non ferens, fugam meditari agnoverit, si non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet. Et tandiu est a conventu fratribus sequestrandus, quandiu ille valeat revocari.

B Si quis hæc non omni virtute studuerit Domino placitura servare, et semel ac secundo correptus non emendaverit, reprehensa juxta ætatis formam convenit indicari. Hucusque et in hujusmodi ac similibus admissis procedit animadversio spiritalis. Residua vero quæ apud nos indifferenter admissa a nobis quoque reprehensibilibus sustinentur, id est, aperta convicia, manifesti contemptus, contradicções tumidae, libera et effrenata processio, familiaritas apud feminas, iræ, rixæ, similitates et jurgia, operis peculiaris præsumptio, philargyræ contagio, affectus atque possessio rerum superfluarum quæ a cæteris fratribus non habentur, extraordinaria ac fructifera cibi refectione; hæc et similia non illa increpatione qua diximus spiritali, sed vel plagis emendantur, vel expulsione purgantur.

C Si quis tamen frater in levioribus culpis invenitur, tantum a mensæ participatione privetur. Levioris culpis reus est, ut ait Isidorus, qui otiosus esse dilexerit, qui ad officium, vel ad collationem, vel ad mensam tardius venerit; qui in choro riscrit fabulæ vacaverit; qui, relicto officio vel opere, extra necessitatibus causam foras discesserit; qui torporum et somnum amaverit, qui sèpius juraverit, qui multiloquus fuerit, qui ministerium cuiuslibet operis injunctum sibi sine benedictione suscepserit, aut peractio opere benedictionem minime postulaverit, qui injunctum opus negligenter vel tardius expleverit: qui casu vas aliquod fregerit, qui damnum rei parvæ intulerit, qui codice negligenter usus fuerit, qui alicubi ad momentum secesserit, qui oculite ab aliquo litteras vel quodlibet munus acceperit, vel epistolam suscipiens occultaverit, aut sine abbatis consensu rescriperit, vel quemlibet parentum, seu secularium sine jussu senioris aut viderit, aut cum eo locutus fuerit; qui seniori inobediens fuerit, qui contumaciter seniori responderit, qui erga seniorem linguam non represserit, qui lascivus in lingua fuerit, qui inhoneste incesserit, qui jocaverit, qui satis riserit, qui cum excommunicatione locutus fuerit, oraverit, comederit, qui illusionem nocturnam Patri non patefecerit. Hæc et his similia disciplina excommunicationis emendanda sunt. Nam et alibi inter leviores culpas has invenimus numeratas, id est, si decantans quis psalmum, vel modicum quid titubaverit, si vel leviter murmuraverit, si dimissa synaxi non concitus ad cellam recurrere festinaverit, si lectionem, opera, vel obedientia proferens officia, statuta segnus fuerit exsecratus; si cum aliquo vel ad modicum substiterit, si

D C privati autem a mensæ consortio ista erit ratio, ut in oratorio psalmum aut antiphonam non imponat, neque lectionem recitet usque ad satisfactionem. Hinc quidam monachorum magister ait: Frater qui levem culpam habuerit, et post primam et secundam, et tertiam monitionem de unoquoque vitio non emendaverit, a mensa excommunicetur, non ab oratorio. Quæ excommunicatio tandiu inoffensa permaneat, quandiu in reo majoris humilitatis satisfactione humiliato ad genua capite se de cætero promiserit emendari. Ille vero frater qui excommunicatus a mensa, non ab oratorio fuerit, tandem antiphonam aut lectionem non imponat, quandiu de culpa illa emendatione promissa satisfecerit, aut abbatis presentis, aut præpositi sui ad genua incurvatus. Excommunicati vero fratres, si ita superbi extiterint, aut in superbia cordis perseverantes in tercia die hora nonna satisfacere abbati noluerint, custodiatis usque ad necem cædantur virgis. Et si placuerit abbati, de monasterio expellantur, quia talis vita necessarios non habet corporales vel societas fratrum quos in anima superba possidet mors. Nam merito tales debent plagiæ mactati expelli, qui esse cum Christo humilitatis Domino non merentur, sed sint a perpetuis missis Dei cum auctore suo diabolo separati, qui de cœlorum regnis propter superbiam suam projectus est.

Refectionem autem cibi post fratrum refectionem accipiat, mensura vel hora qua præviderit abbas ei competere: ut si, verbi gratia, fratres reficiunt sexta

bora, ille frater, nona; si fratres nona, ille vespertina; usque dum satisfactione congrua veniam consequatur. Congrua dicitur satisfactio, quando secundum modum culpæ agitur pœnitudo. Est enim providendum ne gravis pro levibus, nec levis pro culpis gravioribus poenitentiae ultio inferatur. Mensura namque, et pondere æquo justitiaque, pia miseratione continua Pater vel præpositus debet excellere, ut sic vulnus curet ægroti, quatenus salutem et non debilitatem inferat membris; quia sicut subditorum vitam præpositus, ita et præpositorum negligentias per semetipsum Deus judicabit.

CAPUT XXV.

De gravioribus culpis.

Is frater qui gravioris culpæ noxa tenetur. Noxa dicitur culpa, vel criminalia delicta. Noxa enim nocibilia, vel noxia dicuntur gravia peccata.

Suspendatur a mensa simul et ab oratorio. Hinc beatus Isidorus ait: Gravioris autem culpæ obnoxius est, si temulentus quisque sit, si discors, si turpiloquus, si seminarum familiaris, si seminans discordias, si iracundus, si altæ et erectæ cervicis, si mente tumidus, vel jactante incessu immoderatus, si detractor, susurro, vel invidus, si præsumptor rei peculiaris, si pecuniae contagio implicatus, si aliquid praeter regularem dispensationem superfluum possidens, si fraudator rei accepte, aut commissæ sibi, aut minus commissæ. Inter hæc si de rebus secum allatis se extulerit, vel de his per inobedientiam murmuraverit; si rei majoris damnum intulerit, si furatus fuerit, si perjuraverit, si falsum dixerit, si contentiones vel rixas amaverit, si manifestum convicium fratri intulerit, si personam innocentis falso criminie maculaverit, si contumaci animo seniorum despexerit, si rancorem adversus fratrem tenuerit, si peccanti in se et postea supplicantem veniam non concesserit, si cum parvulis jocaverit, riserit vel eos osculatus fuerit, si cum altero in uno lecto jacuerit, si extra communem mensam privatim vel furtim quippiam sumpserit, si alicubi extra consensum præpositi vel abbatis discedens medio die vel amplius commoretur, si, ut otiosus sit, falsam infirmitatem prætenderit: hæc et his similia juxta arbitrium prioris diuturna excommunicatione purganda sunt, ut qui graviter peccare noscuntur, acrior severtate coercentur. Nam et hæc vitia gravia Paulus apostolus in Epistola ad Galatas enumerat dicens: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, armulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comedationes, et his similia, quæ prædico vobis, sicut quæ prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur (Gal. v).* Et eos qui talibus sunt vitiis applicati, idem apostolus in Epistola ad Romanos blasphemat dicens: *Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Nam seminæ illorum immutauerunt naturalem usum in eum usum qui est contranaturam.* Similiter autem et ma-

A sculi, relicto naturali usu femineo, exarserunt in desideriis suis invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem quam oportuit erroris sui in semelipsis recipientes. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt. Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidii, contentione, dolo, malignitate: susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fide, sine misericordia. Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerant quoniam qui talia agunt digni sunt morte; non solum qui faciunt ea, sed et qui consentiunt facientibus B (Rom. i). Hæc secundum Apostolum dicta sufficient. Videamus quomodo de his noxiis gravibusve coteri Patres et ipse judicet beatus Benedictus. Ait enim idem in subsequentibus:

Nullus ei fratrum in ullo jungatur consortio, neque in collegio. Solus sit ad opus sibi injunctum, persistens in penitentiae luctu. Hinc et alii Patres dixerunt: Si quis vero monachus furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinando, ut junior virgis cæsus, tanti criminis reus nunquam officium clericatus excipiat. Si vero jam clericus in id facinus fuerit reprehensus, nomina ipsius dignitate privetur. Cui sufficere potest pro actos sui levitate, impleta prævia satisfactione, communio. Hinc beatus Ferreolus ait: Furti conscientum, si adhuc venire monachum possumus, quasi adulterum, secundum flagellis subdi, et magna conteri afflictione jubemus, dantes illi unam cum fornicante sententiam, quia et ipse luxuriatus est, eum furaretur. Similes enim eos non incongrue dicimus, quos in sacra lectio pariter positos invenimus. Dicit ergo Dominus per prophetam: *Non est scientia Dei super terram (Ose. iv).* Et paulo post: *Furtum et adulterium inaudaverunt (Ibid.).* Et iterum in psalmo: *Si ridebas furrem, currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas (Psal. XLIX).* Legimus etiam in Evangelio Dominum dixisse: *Fornicationes, furtæ, et, nec mora adiut, hæc sunt quæ coquinant hominem (Matth. xv).* Ex his profecto intelligere possunt horum scelerum servi quia sicut æqualiter his doinuntur virtutia, æqualiter debetur et pena. Hinc beatus Fructuosus episcopus ait: Monachus parvulorum consecrator, vel quicunque qualibet occasione turpi reprehensus fuerit inhibere, cum probata patenter fuerit per accusatores verissimos sive testes causa, publico verberetur, corouam capitum quam gestabat amittat, discalciatusque turpiter opprobrium patcat, omniumque sputa in eum illata probraque aequo suscipiat, vinculisque arctatus ferreis, carcenis sex mensibus angustia maceretur; et triduana per hebdomadas singulas refactione panis exigui hordeacei vespertino tempore sublevetur. Post deinde expletis mensibus his, aliis sex mensibus succendentibus sub senioris spititalis custodia segregata in corticula degens,

opere manuum in oratione continua sit contentus, vigilis et fletibus et humilitate subjectus, et pœnitentiae lamentis veniam percipiat, et sub custodia semper et sollicitudine duorum spiritualium fratrum in monasterio ambulet, nulla privata locutione vel concilio deinceps juvenibus conjungendus.

Sciens illam terribilem Apostoli sententiam dicentis, traditum hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvis sit in die Domini (I Cor. v). Be hac sententia Hieronymus ait: Tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut arripiendi illum corporaliter habeat potestatem. Quod dum viderit se nec carnis hic nec in futuro spiritus requiem habitum, de facto pœnitent et salvetur. Sive sic quaque pro meritis suis de Ecclesia pellitur, Satanæ traditur potestati, ut, dum caro ejus per pœnitentiam afflita quemdam interitum patitur, spiritus conservetur. Habet enim consuetudinem Scriptura ut hominem in parte totum intelligat. Sive ita quia et hic Scripturæ mos est, ut in carne carnis actus interire, spiritu vero spiritualis conversatio salva fieri demonstretur. Item hic ostendit ejectum extra Ecclesiam, rapido ore dæmonum lacerandum, si permanserit nolens vitam carnis mortificare, ut possit vitam sanctam recuperare, ut spiritus salvis sit in die Domini Jesu; quoniam in spiritu Satanas accipere non potest potestatem, ut Domini judicio servetur. Sequitur:

Cibi autem refectionem solus percipiat, mensura rel horu qua præviderit ei abbas competere. Proinde eum considerare debet abbas, cui qualis conveniat disciplina vel pœnitentia. Considerare enim debet ætatem puerilem, vel senectutem infirmam, vel delicatum corpus, forte vel imbecille; et secundum uniuscujusque qualitatem sic debet pœnitentiae modum inferre, et disciplinæ pondus imponere, ut medicina cum disciplina sanet, non opprimat; vitaliter elevet, non mortaliter gravet.

Nec a quoquam benedicatur transeunte, nec cibus qui ei datur. De hac sententia sic alii Patres dixerunt: Nullius eloquio consoletur, tacito omnium pertranseat aspectu. Petenti benedictionem nullus respondet. Quidquid ei porrigitur, a nullo signetur. Quidquid vero extra opus assignatum peculiariter vel ultra afficerit, dispergatur vel dissipetur. Sic ubique solus et ei sola culpa solatum.

CAPUT XXVI.

De his qui sine jussione abbatis junguntur excommunicatis.

Si quis frater præsumperit sine jussione abbatis fratris excommunicato quolibet modo se jungere, aut loquiculum eo, vel mandatum ei dirigere, similem sortiatur excommunicationis vindictam. Hinc beatus Isidorus ait: Ad excommunicatum nulli licet ingredi citra imperium senioris. Cum excommunicato neque orare, neque loqui cuique licet. Cum excommunicato nulli penitus vesci licet, nec ipsi quidem qui alimentum victui prebet. Hinc Cassianus ait: Si quis autem pro qualibet culpa sua fuerit ab

A oratione suspensus, nullus cum eo orandi habeat licentiam, antequam submissa in terra pœnitentia coram omnibus fratribus supplicanti ei venia ab abate tribuatur. Nam qui se orationi vel confabulationi ejus, antequam a priore recipiatur, inconsiderata pietate sociare præsumperit, similis damnationi ejus efficitur, tradens semetipsum voluntarie Satanæ, cui ille, secundum Apostoli sententiam (I Cor. v), pro sui reatus emendatione fuerat deputatus. Et in hoc gravius peccat, qui se ipsi conjungit, quia solitum ei tribuens cor ejus amplius facit indurare, et non permittit eum pro hoc quod ab oratione fuerat segregatus, de satisfactione sua et venia cogitare, sed majorem superbiam somitem et contumaciam delinquentis nutrit in pejus. Hinc quidam magister B monachorum ait: Si quis vero frater aut palam aut absconde cum eo fuerit allocutus aut junctus, communem statim cum eo excommunicationis contrahat penam, et ab omnibus reus sit, atque in alio laboris ipse opere sequestretur a præposito suo, et sit ipse tam ab illo reo quam ab omnibus separatus, et solus et mox ab omnium et ipse alienus eloquio. Nam non ad veniam majoris et ipse pertinet, nisi pœnitentiae similis satisfactio ab eis æqualiter fuerit operata, illius, propter quod exstitit inobediens in vitiis vel peccato, istius, quod mercedem consolationis traxit malorum artifici.

CAPUT XXVII.

Qualiter debeat esse sollicitus abbas circa excommunicatos.

C *Omni sollicitudine curam gerat abbas circa delinquentes fratres, quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus (Matth. ix).* Omnem sollicitudinem dicit omnem curam, omnem sagacitatem, omnem industriam circa delinquentes, id est, circa peccantes fratres. Hic delinquentes fratres male habentibus assimilat; abbatem vero medico comparat. Sine dubio enim anima quando peccat, male habet, quia a bonitate pariter recedit et sanitatem. Sicut enim est infirmitas corporis, est et sine dubio infirmitas animæ. Et sicut indiget medico infirmus corpore, indiget infirmus et anima. A qua infirmitate volens liberari Psalmista, Domino vero medico dicebat: *Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi (Psal. xl).* Cujus vicem bonus in monasterio tenens abbas curam de infirmis habere debet animabus, ut sanentur a peccatis et vitiis, et pristina recepta sanitatem, iterum serviant Creatori.

D *Et ideo uti debet omni modo, ut sapiens medicus, immittere quasi occultos consolatores senipetas. Senipetas, Græcum est nomen, non Latinum, quo secundum ipsius beati Benedicti interpretationem,*

Id est, seniores sapientes fratres, intelliguntur.

Qui quasi secrete consolentur fratrem fluctuantem. Fluctuantem dicit, id est, hæsitantem, tribulantem, vel in diversis cogitationibus variantem.

Et provocent eum ad humilitatis satisfactionem. Humilitatis satisfactio est, quando cognoscit se homo per superbiam peccasse, et humiliato corde et cor

pore pro peccatis suis fructus dignos penitentiae facit. Quem ad humilitatis satisfactionem seniores fratres provocare debent dicentes : Humilitate per penitentiam sub potenti manu Dei, ut te exaltet in tempore visitationis; quia Deus superbis resistit, humiliis autem dat gratiam.

Et consoletur eum, ne abundantiori tristitia absorbeatur. Abundantiorem tristitiam dicit, id est, maiorem et profundiorem quam antea habuit quando peccavit. Absorbeatur dixit, id est, devoretur et deglutiatur. Solet enim infirmus animo frater de correctione immoderata amplius quam de perpetrata contristari culpa. Unde necesse est ut cum peccati vulnus in subditis corrigendo restringitur, magnam inde sollicitudinem etiam districtio ipsa moderetur, quatenus sic jura disciplinae contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. De hac sententia Hieronymus dicit : Ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui ejusmodi est, ne forte per desperationem indulgentiae absorbeatur gurgite vitiorum, et a diabolo persuasus, ad infidelitatis et blasphemiae majora precipitia deducatur. Propter quod obsecro vos ut confirmetis in illum charitatem, qua perfectam se agnoscit veniam consecutum.

Sed, sicut ait Apostolus (*II Cor. 11*), *confirmetur in eo charitas, et oretur pro eo ab omnibus.* Hinc Gregorius Nazianzenus ait : Eum, qui in Corinto peccavit, peccatum quale nec inter gentes, ad penitentiam Paulus suscepit. Et non solum suscepit, verum etiam charitatem in eo confirmavit. Quandoquidem emendationem vidit, et causam facti exposuit dicens : *Ne forte ampliori tristitia absorbeatur qui hujusmodi est* (*Ibid.*), correptionis scilicet nimietate prægravatus.

Magnopere enim debet sollicitudinem gerere abbas circa delinquentes fratres. Magnopere dicit, magno studio, magna cura, vel magno certamine; quia non molliter, aut segniter, sed fortiter et vigilanter animalium debet abbas curam sibi gerere commissarum. Unde et sequitur :

Et omni sagacitate et industria curare ne aliquam de ovibus sibi creditis perdat. Sagacitas, vigilantia, sollicitudo, vel proficia intelligitur curiositas; industria autem solertia, vel providentia est, qua fretus quisque providere debet, et non corpore, sed mentis et intelligentiae gressibus curare, ne aliquam de ovibus suis per suam negligentiam, tarditatem, vel segnitatem perdat. Monachi enim boni propter innocentiam vite Christi oves vocantur. De quibus ipse Dominus et pastor eorum dicebat : *Oves meæ vocem meam audiunt; et cognosco meas; et cognoscunt me meæ: et pastor bonus animam suam ponit pro ovibus suis* (*Joan. x.*).

Noverit enim se infirmarum curam suscepisse animalium, non super sanas tyrannidem. Proprie tyrannus dicitur, qui in republica non jure principatur. Ergo omnis superbus juxta modum proprium, tyrannidem exercet. Superbius ergo impii recte tyrannidem

A vocant. Tyrannidis Graecum nomen est. Intelligitur enim usurpatio regni injusta, honor indebitus, potestas injusta, actio superba, ordinatio iniqua, de animo tumido et corde procedens superbo. Quod ministerium non suscepit abbas supersanas animas exercere, id est super firmos et bene viventes monachos agere, sed super infirmas animas, quæ ad tolerandas passiones et tentationes saeculi fortiter adhuc non sunt consolidate, curam medendi suscepit atque sanandi. Suscepit enim peccatores curare, infirmos animo roborare, titubantes in Dei servitio solidare, non sanos aut recte viventes subvertire, deviantes conturbare.

Et metuat prophetæ comminationem, per quem dicit Deus : Quod crassum ridebatis, assumebatis; et quod debile erat projiciebatis (*Ezech. xxxiv*). Quod autem dicit, *quod crassum erat assumebatis, intelligitur, devorabatis, interficiebatis, vel consumebatis.* De hac sententia beatus Augustinus ait : Sanæ atque crassæ oves perpaucæ sunt, id est, solidæ in cibo veritatis, utentes pascuis bene de munere Dei. Sed mali illi pastores non parciunt talibus. Parum est quod illas languentes et infirmas, et errantes et perditas non curant, etiam istas fortes et pingues necant, quantum in ipsis est. Illo vivunt de misericordia Dei; tamen, quantum ad pastores males attinet, occidunt. Quomodo, inquit, occidunt? Male vivendo, malum exemplum præbendo. Attendit enim ovis etiam fortis plerumque præpositum suum male vivente; si declinet oculos a regulis Domini, et intendat in hominem, incipit dicere in corde suo : Si præpositus meus sic vivit, ego quis sum qui non faciam quod ille facit? Occidit ovem fortis. Si fortis ergo occidit ovem, jam de ceteris quid faciet, qui illud quod non ipse fortificaverat, sed forte aut robustum inventerat, male vivendo interfecit. Dico charitati vestra, iterum dico : etsi vivunt oves, etsi forte sunt oves in verbo Domini, et tenent illad quod audierunt a Domino suo : *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite* (*Matth. xxiii*); tamen qui in conspectu populi male vivit, quantum in illo est, cum a quo attenditur occidit. Sic omnis qui male vivit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit et fortes oves. Qui ergo imitatur præpositum malum, moritur; qui non imitatur, vivit. Tamen, quantum ad illum pertinet, ambos occidit.

Et pastoris boni pium imitetur exemplum. Pastor bonus Christus est, qui dixit : *Ego sum pastor bonus* (*Joan. x.*). Et de se iterum ait : *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis* (*Ibid.*). Cujus pium imitari debet abbas exemplum, et diligere debet gregem ovium suarum, id est monachorum suorum, sicut et ille dilexit genus humanum, in tantum, ut pro illo morti traderet semetipsum, et surgens a mortuis elevavit illum in celum, et choro sociavit angelico, et sic ovium suarum redintegravit numerum. Nam abbas errantem debet corrigerem monachum, et correctum priterque dilectum cuneo ceterorum suorum debet sociare monachorum; et tunc bene imitatur illum.

*Qui, relictis nonaginta novem ovibus in montibus, A animarum. Si enim magna mercedis est a morte eri-
abiit unam orem, quæ erraverat, querere. Cujus infirmitati in tantum compassus est, ut eam in sacris
humeris suis dignaretur imponere, et sic reportare ad
grem (Luc. xv). Centum oves universitas est angelorum et hominum. Una autem erravit, id est, huma-
num genus peccavit. Nonaginta novem reliquit in montibus, id est, novem ordines angelorum in celis,
et venit querere unam in valle lacrymarum, qua inventa fit gaudium super ea magis quam super nona-
ginta novem qui non erraverant.*

CAPUT XXVIII.

De iis qui saepius correcti non emendantur.

*Si quis frater frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus non emendaverit, acrior ei accedat correctio, id est, ut verberum vindicta in eum procedat. Correptus dicit, castigatus vel objurgatus. Inter corripere enim, castigare vel objurgare hoc interest: corripimus enim verberibus, objurga-
mus autem verbis, castigamus vero et verbis et verberibus.*

*Quod si nec ita se correxerit, aut forte (quod absit) in superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua, tunc abbas facial quod sapiens medicus. Si exhibuit somenta, si unguenta adhortationum, si medicamina Scripturarum divinarum, si ad ultimum, ustionem excommunicationis, vel plagas virgarum. Castigationes cum pietate et mansuetudine recte somenta vocantur. Adhortationes vero cum dulcedinis lenitate unguenta dicuntur. Divinarum vero Scripturarum testimonia vel sacra legis præcepta non incongrue vocantur medicamina. Sanant enim animarum custodientium et observantium ea peccatorum vulnera. Unde Psalmista Domini custodiens præcep-
ta dicebat: *Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccari tibi* (Psal. xl). Excom-
municationis autem severa districtio, quæ peccatori injungitur pro peccato, convenienter ustio vocatur. Sicut enim ustulat atque cremat corpus, ita distric-
tio excommunicationis animam affligit, pariter con-
cremat atque corpus. Sed ustio ista a peccati ruli-
gine humilem purgat animam, superbam vero in
plumbi convertit naturam. De virgæ vero flagello Salomon ait: *Percute filium tuum virga, et liberabis animam ejus a morte* (Prov. xxiii). Et, *Si diligis filium tuum, assiduatilli flagella* (Eccli. xxx).*

*Etiam si viderit nihil suam prævalere industria-
m, adhibeat etiam (quod majus est) suam et omnium frat-
rum pro eo orationem; ut Dominus, qui omnia potest, operetur salutem circa infirmum fratrem. Hinc et apostolus ait: *Confitemini alterutrum peccata re-
stra, et orate pro invicem ut salvemini. Multum enim
valet deprecatio justi assidua. Elias homo erat similis
nobis passibilis, et oratione oravit, etc.* (Jac. v). Si
hoc unus Elias tantum impetravit, quanto magis
valebit frequens plurimorum oratio justorum. Ju-
bentur itaque orare et psallere Domino, quoties ali-
quibus pulsamur adversis, non solum pro sanitate corporum, sed etiam pro sanitate debemus orare*

*A animarum. Si enim magna mercedis est a morte eri-
perc carnem quandoque moritram, quanti est meriti a morte animam liberare in cœlesti patria sine
fine victuram?*

*Quod si nec isto modo sanatus fuerit, tunc jam statutum abbas ferro abscissionis, ut ait Apostolus: Au-
ferte malum ex vobis (I Cor. v). Hinc in cuiusdam Patris scriptum est regula: Frater si saepius correptus emendare noluerit, excommunicatione pro modo culpæ corrigitur. Si nec sic aliquid proficiat increpantis correctio, tunc verberum vindictæ subjacebit. Quod si sic emendare noluerit, sed magis in tumorem superbie elatus, opera vel actus de quibus corrigitur defendere, tunc abbatis scientiæ regimine corrigatur, quia scriptum est: *Qui abjicit disciplinam, infelix* (Sap. iii). Moderante ergo scientia sanici medendi cura adhibeatur. Si vero tale vulnus per fomenta castigationum et pietatis ac lenitatis unguenta sospitati non redditur, tunc excommunicationis sententiam vel disciplinæ corporalis poenam incurrit. Et si nec excommunicationis metu, nec flagelli poena frangitur, augeatur adhuc pietatis fomes, ita ut ab omni congregazione pro eo communis Dominus orationum officio deprecetur, ut qui laqueo diaboli irretitus tenetur, Domini misericordia ac pietate curetur. Quod si nec sic corripi voluerit, intra septa monasterii sub poenitentiae tenore, ab omnibus præter custodes segregatus, tandem castigetur diversis correptionibus, usque dum ejus humilitas omnibus vera credulitate patescat, quia et invita saepè salus prestatur. Nam ideo separandus est a congregazione, ut suo vitio non maculet innocentes. Tenera vero artas, quæ excommunicatione vim nescit, non excommunicatione, sed flagello corrigenda est. Hinc Isidorus ait: Qui gravi vitio saepè excommunicatus negligit emendare, tandem damnationi subjaceat, quoisque vitia inolita deponat; ut quem semel illata animadversio non coercuit, frequens severitas censeat emendandum. Quamvis frequentium gravissimorumque vitiorum voragine sit quisque immersus, non est tamen a monasterio projiciendus, sed juxta qualitatem delicti coerendus est; ne forte, qui poterat per diuturnam poenititudinem emendari, dum projicitur, ore diaboli devoretur. Beatus autem Macharius aliter in sua Regula dicit: Qui saepius, inquit, corripitur, et non se emendaverit, extraneus habeatur, sicut dixit Dominus: *Sit tibi sicut ethiicus et publicanus. Beatus Basilios ita: Qui pro peccato non poenitet, abscondatur tanquam putrefactum membrum a corpore, scriptum est enim quia expedit ut pereat unum membrorum tuorum, et non omne corpus tuum mittatur in gehennam; quia ei parcere quem Dominus condemnavit, velle tuum non est. In Orientali enim Regula sic invenimus: Si fuerit aliquis tam durus et tam alienus a timore Domini, ut tol castigationibus et tot remissionibus non emendetur, projiciatur de monasterio, et velut extraneus habeatur, ne vitio illius alii periclitentur. Unde et sequitur:**

Et iterum : Infidelis si discedit, discedat (I Cor. A tes receptus tandem examinetur, usquedum probabilis ejus vita inveniatur.

CAPUT XXX.

De pueris minori aetate, qualiter corripiantur.

Omnis aetas vel intellectus proprias debet habere mensuras. Id est, judicii disciplina non uniformiter est omnibus exhibenda, sed secundum uniuscujusque aetatem vel intellectum cum magno est moderamine inferenda. Aliter enim parvuli, aliter adolescentes et juvenes, aliter senes, aliter vero decrepiti positi debent judicari aetate.

*Ne una ovis morbida omnem gregem contaminet (Ibid.). Morbum ideo veteres appellaverunt, ut ipsa appellatione vim mortis, quae ex eo nascitur, demonstrarent. Nam inter sanitatem et morbum media est curatio, quae nisi morbo congruat, non perducit ad sanitatem. Quod autem dicit, *contaminet*, intelligitur, polluat vel inquiet. Contagium enim dicitur contaminatio criminum, miseria, animi morbus, calamitas, vel coquinatio mentis. Contagium enim a contingendo dictum. Quidquid enim tetigerit, polluit.*

CAPUT XXIX.

Si debeant fratres exentes de monasterio iterum recipi.

Frater qui proprio vitio egreditur aut projicitur de monasterio, si reverti voluerit, spondeat prius omnem emendationem viti pro quo egressus est; et sic in ultimo gradu recipiatur, ut ex hoc ejus humilitas comprobetur. Quod si denuo exierit, usque tertio recipiatur. Jam vero postea sciat omnem sibi reversionis aditum denegari. Hinc quidam magister monachorum dicit : Frater si exierit frequenter de monasterio, usque in tertium reversus resuscipiatur. Amplius non jam. Ut quid in monasterio jam opus sit, quem Deus non possidet? Ideoque post tertiam correptionem juste monasterio sit ut ethnicus et publicanus. Hinc Ferreolus ait : Fugitivum vero monachum, deserentem disciplinam et perdentem se, velut contemptorem placuit revocare. Illic sanctus Fructuosus episcopus ait : Cum aliquis per vitium elapsus fuerit a monasterio, in aliud non recipiatur cœnobium, neque in humanitatis charitatem, neque in pacis osculum, sed continuo vincit post tergum manibus abbatii reducatur proprio. Item ipse : Si certe ipsi apostate ab omnibus fuerint expulsi, et hoc illucque vagantes diversis locis instabiles atque vacillantes, suo monasterio se reverti petierint necessitate compulsi, in conventu majorum deducantur, et ut vasa siguli in fornace probentur. Et cum probati fuerint, suo monasterio reformatur; et non prima, sed ultima cathedra recipientur. Item ex Regula cuiusdam : Si ullo tempore, quod absit, a Christiana religione frater a septis monasterii discesserit, et foras fugiens postea recordatus pristinæ religionis et aeterni judicii percussus timore reversus fuerit, prius omnium morum emendationem pollicetur : postea si probabilis ejus prenitentia agnoscatur, tunc demum intra septa monasterii recipiatur. Et si bis aut tertio hoc fecerit, simili pietate soveatur; sic tamen ut extremo loco inter peniten-

B • *Ideoque quoties pueri vel adolescentiores aetate, aut qui minus intelligere possunt, quanta pena sit excommunicationis; hi tales dum delinquunt, aut juvenis nimis affigantur, aut arctis [Al., acribus; al., acrias] verberibus coerceantur ut sanentur. De talibus enim Salomon ait : Stultitia colligata est in corde pueri, et virga disciplina fugabit eam (Prov. xxii). Hinc Isidorus ait : In minori aetate constituti non sunt coercendi sententia excommunicationis, sed pro qualitate negligentie congruis emendandi sunt plagiis, ut quos aetatis infirmitas a culpa non revocat, flagelli disciplina compescat. Illi vero fratres post quindecim annos aetatis vapulent, qui satis gravem aut furti fugacis aut criminalem culpam commiserunt.*

CAPUT XXXI.

De cellarario monasterii qualis sit.

Cellarius monasterii eligatur de congregacione sapientis. Cellarius, qui servis Dei substantiam ministrat, eorum cibaria dispensat, prudentia plenus et sapientia debet esse praeditus, ut prudenter sapienterque et dispensanda dispenseat, et quae sunt conservanda conservet; quia qui secundum Deum sapiens est, beatus est : et neminem diligit Dominus, dicit Scriptura, nisi eum qui cum sapientia moratur (Sap. vii). Illic Isidorus ait : Nihil prodest omnem scire prudentiam cum ignorantia Dei; nihil odest scientibus Dominum ignorantia mundi. Perfecte autem scit, qui Deum prius, et ista non pro se, sed pro Deo scit.

D **Maturus moribus.** Maturi enim mores dicuntur suaves, modesti, et multarum rerum experientia et diuturno tempore temperati. Scriptum est enim : Cani sunt sensus hominis, et aetas senectutis rita immaculata (Sap. iv). Ergo canities honoranda senectusque veneranda, et aetas matura non tantum in corpore sed et in sensibus hominis invenitur, ubi omnia bona quae a Deo accipiuntur, et discrete componuntur, et rationabiliter discernuntur, et firmiter conservantur.

Sobrios. Sobrios intelligitur cautus, vel consideratus in cibo et potu, frugalis et parcus, verbo et opere temperatus. Hinc Paulus ait : Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. xii), id est, temperate. Temperate enim debet sapere cellararius, temperate vivere, temperate loqui, et ea quae ministranda sunt fratribus, temperate ministrare. Sobrios mente, discretus in opere, suavis in verbo et dulcis cloquio. Scriptum

est enim : Sapiens in verbis scipsum amabilem facit (Eccli. xx). Et, Qui sapiens est corde, appellabitur prudens (Prov. xvi). Et, Qui dulcis eloquio, majora percipiet (Ibid.).

Non multum edax. Multum enim edax dicitur gluco, vorator, quod monachum et maxime cellararium non decet. Non enim gluconis, sed abstinentis monachi oratio penetrat cœlum. Abstinens enim homo spiritalis efficitur, angelis sociatur, et creatori suo filius appropinquat, sicut scriptum est : *Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis.* Bonum est ergo cavere ventris ingluviem, ne in æternum vivens anima destruendo subdatur ventri, et a destruendis dominetur escis. De ventre autem et esca scribit Apostolus : *Esca ventri et venter escis : Deus autem nunc et has destruet (I Cor. vi).* Nemo ergo potest dominari vitii ex alteris, nisi prius ingluviam restrinxerit ventris. Hinc quidam monachorum magister dicit : *Cellarius vero ipse frater ordinetur, qui probatus fuerit ab abate fidelis et abstinentis esse, quemquam vincit aliquando aliqua desideriorum gula, vel qui non multum amat manducare aut bibere; ne detur magis locus diabolo, sicut dicit Scriptura : Nolite dare occasionem quærentibus eam (Gal. v; I Tim. v); et videatur gastrimargæ gulæ voracibus vel gluconibus fratibus provideri magis quam refrenari.*

Non elatus. Elatus dicitur in superbia elevatus, audax et jactans, vel arrogans. De talibus enim Salomon ait : *Abominatio Domini est omnis arrogans, et qui se jactat, et dilatat, jurgia concitat (Prov. xvi).* C De superbia namque nascitur arrogantia. Nisi enim præcesserit occulta elatio mentis, non sequitur aperta jactantia laudis. Talem enim divina increpat Scriptura dicens : *Ne extollaris in cogitatione, velut taurus, ne forte clidatur virtus tua, et relinquaris velut lignum aridum in eremo (Eccli. vi).*

Non turbulentus. Turbulentus vocatur a turbo furoris commotus, sive ab ira mentis, oculo cordis cæcatus, sicut scriptum est : *Turbatus est præ ira oculus meus (Psal. vi).* De tali et Salomon ait : *Qui conturbat domum suam, pascit ventos (Pror. x).* Dominum enim suam conturbat, qui præ levitate mentis ad iracundiam mentem suam cito commovet. Impatiens enim cellararius, videns sibi multos querere multa, præ levitate turbatur animo, et petentibus sibi non dulce reddit responsum, sed magis sermonem profert injuriosum; quod illi facere magnopere vetatur, cum subditur :

Non injuriosus. Injuriosus dicitur, qui fratibus infert injurias vel irrogat contumelias. De talibus enim scriptum est : *Vir iracundus provocat rixas (Prov. xv).* Et, *Os impiorum redundat malis (Ibid.).* Et, *Semper jurgia querit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum (Prov. xvii).* Et illud : *Inter superbos semper jurgia sunt (Prov. xiii).* Superbi dicuntur monachi mali, qui, neglectis consiliis seniorum suorum, prout illis libitum fuerit, suis legibus vivunt, et inter se frequenter litigant, et cerebro

A *jurgia concitant. Contra quos angelus crudelis mittitur, quia illis locum dantibus contra eos animarum bellator infestus diabolus concitatur.*

Non tardus. Tardus enim dicitur piger, lentus vel tepidus. Non enim decet cellararium esse tardum vel pigerum, ne forte dicatur de illo : *Abscondit manum piger sub ascella, nec ad os suum applicat eam (Prov. xxvi).* Eum autem non decet esse tardum, qui multis debet impendere servitium. Sed necesse est ut sit velox ad audiendum, velox ad servendum, tardus autem ad excusandum et tardus ad iram.

Non prodigus. Prodigus enim dicitur nimis largus, profusus sive naufragus, consumptus vel rerum dilapidator monasterii, vel stirpator substantiae fratrum.

B *Sed timens Deum, qui omni congregationi sit sicut pater.* Timere enim et amare debet cellararius Deum, et pro illius amore vel timore diligere fratres, et obediere illis, junioribus ut pater, senioribus ut filius. Pictatem tamen habens paternam congrue et apte omnibus serviat. Scriptum namque est : *In tota anima tua time Deum, et sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua diligere eum qui te fecit, et ministros ejus non derelinquas (Eccli. vii).*

Curam gerat de omnibus, sine jussione abbatis nihil faciat. Multi enim dicunt : *Sine jussione abbatis nihil illi licet facere, quomodo potest de omnibus curam gerere?* Sed ille hoc exponit, cum subdit dicens :

C *Quæ jubentur custodiæ. Ac si diceret : Quod superius dixi, de omnibus illum curam gerere; de his quæ custodire jussus fuerit, curam gerat; de cæteris vero rebus sine jussione abbatis nihil faciat.*

Fratres non contristet. Quare fratres non contristet, sequentia audi.

D *Si quis autem frater ab eo forte aliquid irrationaliter postulat, non spernendo eum contristet, sed rationabiliter cum humilitate male petenti deneget.* Male, inquit, petere est, quando irrationaliter, quæ petenda non sunt, petuntur, aut ea quæ petenda sunt, non congruo tempore petuntur. Tali enim modo petitæ, culpabiliter petitæ accipiuntur vel habentur. Quia dare taliter cellararius prohibetur, maxime cum de eo sequentia dicunt :

Animam suam custodiat. Id est, nec offendat in his quæ danda non sunt, dando; aut quæ respondenda non sunt, respondendo.

Memor semper illius apostolici : quia qui bene ministraverit, gradum bonum sibi acquirit (I Tim. iii). Gradum itaque illum quem fidelis sibi et prudens dispensator acquisivit quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram. Cum illo uterque audiet : *Beatus ille serens quæ, cum venerit dominus, inneniet ita facientem (Matth. xxiv), id est, bene ministrantem.* Vere dico vobis quia super omnia quæ possidet, constituet eum, id est, supra omnia cœlestis regni gaudia. Ecce qui bene ministraverit, quam bonum sibi gaudebit.

dium acquirit, id est, ut sit inter dispensatores et ministros Domini honoratus in cœlo. Quia qui in servitio Dei plus laborat in præsenti, plus mercedis accipiet in futuro.

Infirmorum, infantium, hospitum pauperumque cum omni sollicitudine curam gerat. In infirmitate positis fratribus diligenter cura et promptissimo affectu ministret. Scriptum est enim: *Infirmus fui, et visitasti me* (*Matth. xxv.*). Infantibus, considerans in eis statim fragilitatem et corporis teneritudinem, quæ necessaria sunt paterno ministret affectu. Hospitibus necessaria porrigat, quia scriptum est: *Hospes fui, et suscepisti me* (*Ibid.*). Et quia præceptum est: *Omni petenti te tribue* (*Luc. vi.*). A pauperibus non subtrahat eleemosynam, quia scriptum est: *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur* (*Prov. xxi.*). Sed magis quæ necessaria sunt eis cum hilaritate porrigat, quia scriptum est: *Hilarem datorem diligit Deus* (*II Cor. ix.*).

Sciens sine dubio quia pro his omnibus in die iudicii rationem redditurus est. Oportet nos, ait Apostolus, stare ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit, sive bonum sive malum (*II Cor. v.*). Et sic unusquisque nostrum dignam laboris sui mercedem recipiet.

Omnia rasa monasterii cunctamque substantiam, ac si altaris vasa sacra conspiciat. Hinc antiqui monachorum Patres dixerunt: Debet enim talis cellararius eligi qui possit in omnibus evangelico ordine fratribus suis victum gubernare, qui timeat Jude sententiam, qui ab initio fuit. Studere debet qui huic officio deputatur ut audiat quia qui bene ministraverit, gradum bonum acquirit, et animæ sue lucrum facit. Nosse etiam debent fratres quia quidquid in monasterio tractatur sive in vasis, sive in ferramentis, vel cætera omnia esse sanctificata. Si quis de fratribus aliquid negligenter tractaverit, partem se habere noverit cum illo rege qui in vasis domus Dei sanctificatis cum suis bibebat concubinis, et qualem meruit vindictam. Custodienda sunt illa præcepta, et per singulos dies in aures fratrum recitanda sunt, ut non condemnentur in peccatis suis.

Nihil ducat negligendum; neque avaritiae studeat, neque prodigus sit, aut extirpator substantiae monasterii, sed omnia mēnsurate faciat, et secundum iussionem abbatis. Hinc secundum Regulam Orientalem Patrum dicitur: Ad condendos cibos dicit cellararius necessaria secundum quotidiane expense consuetudinem, neque profuse, neque avare, ne vitio ipsius vel monasterii substantia gravetur, vel fratres patientur injuriam. Sed et necessitatem infirmorum fratrum ac laborem considerans, nihil aegrotantium desideriis neget ex his quæ habuerit, quantum illis necesse fuerit. Advenientibus diversis fratribus escas parabit. Haec erit cura custodis cellararii recurrentis semper ad seniorum consilium, et requirens de omnibus, vel præcipue de his quæ proprio suo intellectu non potuerit adimplere.

A *Humilitatem ante omnia habeat: et cui substantia non est quæ tribuatur, sermo responsionis porrigitur bonus, ut scriptum est: sermo bonus super datum optimum* (*Eccli. xviii.*). Sine dubio autem qui veram humilitatem habuerit in corde, sermonem bonum proferet in ore; et sive sit, sive desit quod tribuat, sermonem dulcem omnibus porrigit atque bonum. In Ecclesiastico autem scriptum est: *Nonne ardorem refrigerabit ros, sicut et verbum melius quam datum* (*Ibid.*). Nonne ecce verbum super datum bonum.

B *Omnia quæ ei injunxerit abbas, ipse habeat sub cura sua. A quibus eum prohibuerit, non presumat.* Hic ostendit quia si alia juri suo subjugaverit quam ea quæ ab abbe suo injuncta suscepérunt, aut de his quæ illi prohibita sunt præsumpsérunt, non ei mercedis obedientia, sed inobedientia deputabitur culpa. Si enim non venit in monasterium suam facere voluntatem, quæ illi non fuerint injuncta temere non debet contingere.

C *Fratribus constitutam annonam sine aliquo typo vel mora offerat, ut non scandalizentur.* Annonam dicit alimoniam ciborum, et victimum omnem monachorum. Hora enim nona veteres comedere solebant, et ideo a tempore ipso horæ nonæ, quo illi cibos sumebant, omnis victus hominis non incongrue nomen accepit annona. Ab actu enim et tempore multa derivantur nomina. Quod autem dicit, *sine aliquo typo quæ offrenda sunt offerat*, intelligitur in corde turbato, neque vultu corporis mutato, sed hilari animo, et vultu sereno vel placido, quæ tribuenda sunt tribuat, et quæ offrenda sunt offerat. Typus enim est Græcus sermo, quem nos figuram dicimus seu formam. In typo enim res declaratū ex rebus, et exteriori interiora monstrantur. Nam et typus herba dicitur, quæ se ab aqua inflat. Unde etiam ambitiosorum et sibi placentium tumor typus vocatur.

D *Memor divini eloquii, quid mereatur, qui scandalizaverit unum de pusillis.* Scriptum est in Evangelio: *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris* (*Matth. xviii.*). Quid enim per molam asinariam, nisi circuitus curæ presentis sæculi? Et quid per mare, nisi idem præsens sæculum designatur? Levius enim fuerat monacho qui alios in monasterio positus scandalizat, ut mola asinaria collo suo ligata in mare sæculi hujus projectus, id est, ut curæ sæculi impliatus sæcularia negotia et circuitum terrenæ curæ perageret, quam in portu monasterii et se et alios scandalizando perimeret. Hinc beatus Gregorius ait: Per molam asinariam sæcularis circuitus ac labor exprimitur, et per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo cæteros destruit vel exemplo, melius profecto erat ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra osficia in culpa cæteris imitabilem demonstrarent, quia

nimirum si solus caderet, utcunque hunc tolerabilior inferni poena cruciaret.

Si congregatio major fuerit, solatia ei dentur, a quibus adjutus et ipse aequo animo impletat officium sibi commissum. Ideo maxime illi solatium est accommodandum, ne cum murmuro sibi commissum agat officium. Nam si solus bene laboriosum sibi injunctum non potuerit peragere ministerium, aliis sine dubio periculosum generabit murmurum.

Horis competentibus dentur quae danda sunt, et pertantur quae petenda sunt. Horas competentes dicit horas convenientes vel congruentes, quando utrumque licet, utrumque, id est, et petenti petere, et dare donanti. Nam quando lectioni vel orationi debent vacare, silentiumque tenere, nisi causa necessitatis, nec petere uni, nec donare licebit alteri, ne ab ordine regulari indiscretè petendo donandoque turbentur utriusque. Unde sequitur :

Ut nemo perturbetur neque contrastetur in domo Dei. Domus enim Domini, bonorum monachorum sanctissima corda et eorum sunt purissima habitacula, in quibus mundissimum Domino suo præbent habitaculum. Ipse enim Dominus ait : *Inhabitabo in illis, et in ambulabo, et ero illorum Dominus, et illi erunt mihi populus.* Et Apostolus ait : *Templo Dei estis, et Spiritus Domini habitat in vobis* (*I Cor. vi; I Cor. iii; II Cor. vi*). In quo templo, id est, in qua domo Domini, non licebit alteri alterum perturbare vel contrastare, quia pacificos convenit semper esse filios pacis.

CAPUT XXXII.

De ferramentis vel rebus monasterii.

Substantiae monasterii in ferramentis vel vestibus seu quibuslibet rebus provideat abbas fratres de quorum vita et moribus securus sit; et eis singula ut utile judicaverit consignet custodienda atque recolligenda. Ex quibus abbas breve teneat, ut dum sibi in ipsa assignata fratres vicissimi succedunt, sciat quid dat aut quid recipit. Si quis autem sordide aut negligenter res monasterii tractaverit, corripiatur; si non emendaverit, disciplinae regulari subjaceat. Interrogatus beatus Basilius quomodo debent hi qui operantur, curam gerere ferramentorum utensilium eorum de quibus operantur, respondit : Primum quidem sicut vasis Dei vel his quae jam Deo consecrata sunt, at debent. Deinde tanquam qui non possint sine ipsis devotionis et studii sui emolumenta consequi. Item interrogatus, quod si per negligentiam pereat aliquid ex his, aut per contemptum dissipetur, respondit : Is quidem qui contemnit, velut sacrilegus judicandus est. Et qui perdidit per negligentiam et ipse simile crimen incurrit, pro eo quod omnia que ad usus servorum Dei deputata sunt, Deo sine dubio consecrata sunt. Ille Isidorus ait : Strumentorum custodia ferramentorum ad unum quem Pater monachorum elegerit, pertinebit, qui ea operantibus distribuat, recepta custodiat. Et licet haec cuncta specialiter singulis maneat distributa, omnia tamen a Patre monasterii ordinata ad curam prepositi perti-

A nebunt. Hinc quidam monachorum magister dicit : Ferramenta monasterii in uno continetur cubiculo, et uni fratri cuius diligentiam abbas cognoverit eorum conservandorum curam committat; qui quotidie fratribus ad faciendum opera consignet ad numerum, et a suscipientibus similiter munda ipse recipiat et reponat, breve de omnibus tenente abbate.

CAPUT XXXIII.

Si quid debeant monachi proprium habere.

Principue hoc vitium amputetur de monasterio, ne quis presumat aliquid dare aut accipere sine jussione abbatis. Non enim oportet monachum de his quae pro necessitate presentis temporis ab abbatte suscepit, aut dare aut commodare cuiquam, nisi ab abbatte fuerit ordinatum. Quid enim de rebus mundi alteri fratri conserat qui suas in omnibus voluntates propter Christum in abbatis tradidit potestatem? Hinc beatus Fructuosus ait : Peculiare opus institutum est, ut nullus exerceat monachus quasi sibi proprie vindicandum, aut cuilibet, cum voluerit, sua presumptione distribuendum, nec quolibet opus sine praceptione et cum licentia senioris suscipiendum, inchoandum, sive faciendum est; sed in omne re quidquid abbas vel praepositus præceperit, hoc agendum.

Neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque graphium, sed nihil omnino; quippe quibus nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria potestate. Quid enim proprium habere potest sanctus monachus, qui nec corpus suum, nec voluntatem suam in suam reservavit potestatem, sed totum se abnegavit sibi ut sequatur Christum? Quid de mundo potest habere proprium, cui mundus crucifixus est et ille mundo? Qui semel mortuus est mundo nec desiderando, nec possidendo res mundi, debet iterum vivere mundo? Semel enim relicto implicare se non debet mundo.

Omnia vero necessaria a Patre monasterii sperare. Monachus enim, cui Dominus partem dedit, quid de omnibus illis sollicitus curam gerat necessariis, quid sollicitus est de rebus terrenis? Domino maxime dicente : *Nolite solliciti esse dicentes, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid induatis* (*Math. vi*). Primus enim nobis querendum est regnum celorum, et postea haec omnia non a nobis metipsis, sed a Domino per Patrem speranda sunt monasterii. Non ergo necesse est monacho, aliquid habere peculiare, cui omnia monasterii ministrantur a Patre.

Nec quidquam liceat habere, quod abbas non dederit, aut permiserit. Quod abbas non dederit, dicit, id est, manibus, aut permiserit, subauditur, aut dari, aut haberi. Ille ostendit quod nec ab exterioribus propinquis, nec ab interioribus aliquid accipere, vel cum alio aliquo familiariter commutare; sed quod ei ab abbatte abbatisque jussione distribuitur, hoc libens teneat placideque delectetur.

Omniaque omnibus sint communia, ut scriptum est

(Act. iv), nec quisquam suum esse aliquid dicat, aut presumat. Hinc Ferreolus ait : Hoc tantum judicet proprium, quidquid cum fratribus posse derit individuum. Nam et lectio Actuum apostolorum tempore surgentis Ecclesiae taliter fideles Christi vixisse cominemorat. Nullus, inquit, ex bonis suis dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Item alibi : Nam si de peculiari Ananias et Saphira fidem ab apostolis non meruerunt percipere, qui, omnia sua cum ante pedes apostolorum assignarent, de peculiariibus fraudulenter subtractis, iudicio subite mortis damnati sunt; quia fraus Deo fieri non potest, cum nihil est occultum quod ab eo non revelabitur.

Quod si quisquam hoc nequissimo vitio deprehensus fuerit delectari, admoneatur semel, et iterum; si non emendaverit, correptioni subjaceat. Hinc Cassianus ait : Et nec verbo quidem audeat dicere aliquid suum, quod magnum sit crimen ex ore monachi processisse, tunicam meam, codicem meum, tabulas meas, graphium meum, et cetera his similia. Nam si hujusmodi verbum per subreptionem vel ignorantiam de ore ejus effuderit, dignam pro hoc penitentiam satisfaciens, veniam petat in terra prostratus. Item aliis monachorum magister ait : Si quid ergo peculiare, aut aliquid cum inventum in aliquo fuerit, grandi eum abbas et diurna excommunicatione condemnet, ut exemplum illius vindictæ nullus audeat hoc imitari.

CAPUT XXXIV.

Si omnes æqualiter debeant necessaria accipere.

Sicut scriptum est : Dividebatur singulis prout cuique opus erat (Act. iv); ubi non dicimus, ut personarum (quod absit) acceptio sit, sed infirmitatum consideratio. Ubi qui minus indiget agat Deo gratias, et non contristetur; qui vero plus indiget humilietur pro infirmitate, et non extollatur pro misericordia; et ita omnia membra erunt in pace. Hinc beatus Augustinus ait : Virtus et tegumen non æqualiter omnibus distribuuntur, quia non æqualiter valetis omnes; sed potius unicuique, sicut cuique opus fuerit. Sic enim legitur in Actibus apostolorum : Quia erant eis omnia communia, et distribuebatur unicuique prout cuique opus erat (Ibid.). Item alibi scriptum est : Nihilque habere vos proprium reputatis, sed sint vobis cuncta communia (Act. iv). Quse vobis ab abbatis imperio dispensantur, non æqualiter omnibus, sed sicut ratio dispensationis aut causa infirmitatis excigerit, unicuique tamen secundum quod opus fuerit tribuantur; nec feliores judicent quibus infirmitate præstatur, quod sanis pro observantie rigore subtrahitur. Et si eis quos parentes deliciosius aluerunt, victus aut vestimenta largius tribuantur, non ob hoc debet commoveri fraternitas, quod fortioribus corpore pro constitutione regule denegatur, quod illis charitatis consideratione tribuitur.

Ante omnia ne murmurationis malum pro qualicunque causa in aliquo qualicunque verbo vel significatione appareat. Quod si deprehensus fuerit quis, districtiori discipline subdatur. Hinc Fer-

A reolus dicit : Ut nullum in congregacione murmur seu detractio, quod familiarissimum habent monachi, contra abbatem aut quemlibet alium de fratribus, audiatur; ne ira Dei, quæ sepe propter hanc culpam miserabilem populum condemnabat, in perditione similiter murmurantium turbæ, excitetur, et terram reprobationis, quam nos recte accipimus locum futuræ beatitudinis, perdat murmuratio propria, quæ debetur sponsione divina. Sic enim dannandos hujus vitii sectatores psalmus annuntiat : Detrahentem aduersus proximum suum occulte, hunc persequebar (Psal. c). Et iterum arguens Apostolus dicit : Susurrantes, detractores Deo odibiles (Rom. i; Judæ 16). Et iterum : Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, et os illorum loquitur superbiam.

CAPUT XXXV.

De septimanaris coquinæ.

Fratres sic sibi invicem serviant ut nullus excusetur a coquinæ officio, nisi aut ægritudine, aut in causa gravis utilitatis quis occupatus fuerit; quia exinde major merces et charitas acquiritur. Ægrotos a coquinæ officio ipsa excusat corporis ægritudo. Charitatis enim et fraternitatis dilectione tolerandi sunt, non ad opera compellendi ægroti. Quod autem dicit, gravis utilitatis, magnæ vel grandis intelligitur utilitatis. Grave enim sepe pro grandi, magno vel perfecto intelligitur positum, sicut Psalmista ait : Confitebor tibi in Ecclesia magna, in populo gravi laudabo te (Psal. xxxiv). Quod autem dicit : Quia exinde major merces et charitas acquiritur, intelligitur quod apud Deum major merces acquiritur, et charitas apud Deum et homines augetur. Qui enim in omnibus æquo animo cibaria præparat, ab omnibus charitatis gratiam, et pro omnibus mercedem accipiet sempiternam. Scriptum est enim : Quia qui plus laborat, plus mercedis accipiet (Eccle. viii).

Imbecillis autem procurentur solatia, ut non cum tristitia hoc faciant, sed habeant omnes solatia secundum modum congregationis aut positionem loci. Imbecilles autem, fragiles, delicatos vel debiles dicit. Imbecillis, quasi sine baculi consolatione intelligitur esse. Quod autem dicit, secundum modum congregationis, secundum numeri modum et quantitatem intelligitur monachorum. Secundum multitudinem enim congregationis, et ministrorum numerus aut minor aut amplior deputetur. Quod autem dicit, aut positionem loci, intelligitur ædificatio vel constructio monasterii. Constructio enim monasterii, si congruo ponitur loco, ubi secundum hujus Regule capitulum omnia in claustro contineat necessaria, minus coquus aliorum indiget adjutorio. Si vero in arcto loco et angusto vel arido ponitur situ, ubi nec aquam sine labore, nec hortum habere possint sine penuria, plus coquus administrari debent solatia.

Si major congregatio fuerit, cellararius excusetur a coquina; vel si qui, ut diximus, majoribus utilitatibus occupantur. Cæteri vero sibi sub charitate invicem seruant. Charitatis enim officio omnes omnibus scr-

viant, et ab invicem servitium recipientes servi-tium reddant supportantes invicem, et laboris sui unusquisque a Domino dignam exspectantes mercedem.

Egressurus de septimana, sabbato munditas faciat. Linteamina cum quibus sibi fratres manus aut pedes tergunt, lavet. Pedes vero tam ipse qui egreditur quam ille qui intraturus est, omnibus lavent. Vasa ministerii sui munda et sana cellarario reconsignent. Qui cellararius item intranti consignet, ut sciat quid dat aut quid recipit. Hinc Cassianus ait : Acto autem Dominico, ingredientes secunda feria, aliis iterum succedentibus hi qui egrediuntur utensilia in quibus ministraverint ac vasa consignent. Quae tanta sollicitudine curaque custodiant, ne aliquid ex eis minuatur aut pereat; aut credant se etiam pro minimis quibusque vasculis tanquam pro sanctis et magnis rebus rationem non solum homini, sed etiam Domino reddituros, si forte aliquid ex his negligenter fuerit factum aut perditum. Ita enim septimanarius obsequium suum fideliter peragat, ne unum quidem granum leguminis negligenter perire de suis manibus patiatur. Quia omnia quae in monasterio fuerint semel ingressa, tanquam sacrosancta et quasi jam Domino consecrata cum summa reverentia Patres nostri tractare jussérunt. Ipsi hebdomadarii omne servitium, et omnem diligentiam, et munditias monasterii exerceant, aquam manibus ipsi ministrent, pedes lavent, mappas et sabanas, et facitergia ipsi avertent.

Septimanarii autem, ante unam horam refectionis, accipiant super statutam annonam, singulos biberes, et panem, ut hora refectionis sine murmuratione et gravi labore serviant fratribus suis. Quod autem dicit : *ante unam refectionis horam, subintelligitur in illa una hora, antequam fratres reficiant, in ipsa accipiant super statutam annonam, id est, super suam measuram, tam cibarium, quae illis communiter et regulariter statuta est, accipiant singulos biberes super mensuram suam, et modicum panis super libram suam, ne gravati servitio graventur et jejunio.*

In diebus autem solemnis usque ad missas sustineant. Quod autem dicit : *usque ad missas sustineant, intelligitur usque ad missam principalem, quae omnibus solemniter canitur.* Nam sunt plerique monachorum ministeriales, qui mane audiunt missam, et comedunt, et pergunt quo volunt, et dicunt se missam audisse, et ita comedisse. Quod vitium providens prohibensque beatus Benedictus dixit : *In diebus autem solemnis usque ad missas sustineant.*

Intrantes et excentes hebdomadarii in oratorio mox Matutinis finitis Dominica, omnium genibus provolvantur, postulantes pro se orari. Hanc ab eis benedictionem et retributionis mercedem pro labore totius septimanae fideliter expentes, ut compleantes eos Christi mandatum generalis ab omnibus fratribus emissa prosequatur oratio, quae et eoruin consummata obsequia, velut pium sacrificium, Deo

A commendet; et quidquid per ignorantiam, aut per humanam fragilitatem peccaverint, simpliciter intercedat.

Egrediens autem de septimana dicit hunc versum : Benedictus es, Domine Deus, qui adjuvisti me et consolatus es me. Quo dicto tertio, recipiat benedictionem egrediens. Subsequatur ingrediens, et dicat : Deus in adjutorium meum intende : Domine ad advandum me festina. Et hoc idem tertio repetatur ab omnibus. Et accepta benedictione, ingrediatur. Hanc egrediens a sacerdote accipiat benedictionem : Deus qui dixisti : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos,* hos famulos tuos laborum suorum præmio refice sempiterno. Per Dominum, etc. Et hanc ingrediens accipiat benedictionem : Aduja, quæso, Domine, hos famulos tuos in obsequio laborantes fraterno, et sine murmuratione illis perseverantiam et proprii laboris mercedem concede perpetuam. Per Dominum, etc. Egrediens autem hebdomadarius rite Domino dicit : *Benedictus es, Domine Deus, qui adjuvisti me;* quia ipse Dominus adjuvat hominem in labore, et ipse laboranti præmium promittit consolationis. Ingrediens autem recte Domino dicit : *Deus, in adjutorium meum intende,* quia in laboris ingreditur officium, ubi Domini necessarium habet adjutorium, illius videlicet, qui pro se laborare volentibus dixit : *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv).* Quod autem dicit : *accepta benedictione ingrediatur, sive ab omnibus fratribus oratione præmissa, sive a sacerdote intelligitur petitione collecta.*

CAPUT XXXVI.

De infirmis fratribus.

*Infirmorum cura ante omnia et super omnia adhibenda est, ut sicut revera Christo, ita eis serviantur, quia ipse dixit, *Infirmus fui, et visitasti me (Matth. xxv).* Et, *Quod fecistis uni de his minimis meis, mihi fecistis (Ibid.).* Hinc interrogatus beatus Basilius qualiter effectu debemus infirmis fratribus ministrare, respondit : *Sicut ipsi Domino offerentes obsequia, qui dixit : Quia cum fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis (Ibid.).* Hinc alias monachorum Pater ait : Horum cura qui infirmitatibus detinentur, qualis esse debet, pietas auctoris declarat cum dicit : *Quæcumque vultis ut vobis faciant homines, et vos facite illis similiter (Matth. vii).* Licet hoc in omnibus sit agendum, præcipue tamen in infirmitatibus cura hæc præceptio est exhibenda, quia Dominus dixit : *Infirmus fui, et venisti ad me (Matth. xxv).* Ita ergo cura infirmis querenda est, ac si præsente Christo ministrari putetur. Revera etenim quicunque pro Christo infirmis curam impedit, Christo in infirmis ministrat.*

Sed et ipsi infirmi considerent, in honorem Dei sibi serviri, et non superfluitate sua contristent fratres suos servientes sibi. Hinc beatus Basilius ait : *Expedit ad conservandum affectum obsequii nostri, ut hi infirmi qui obsequia a nobis suscipiunt, tales sint quibus merito deferri obsequium debeat, et*

non tales qui carni indulgent et ventri, sed potius in amore Dei et Christi ejus probabiles inveniantur, et per patientiam suam ac vitæ meritum, fratum mereantur obsequia, ut habeantur ad gloriam Christi et opprobrium diaboli, sicut fuit sanctus Job.

Qui tamen patienter portandi sunt, quia de talibus copiosior merces acquiritur. Hinc beatus Isidorus ait: Qui enim sani sunt, infirmos tolerare debent. Qui autem infirmi sunt, sanos et laborantes antependoros sibi non dubitent. Qui sani sunt corpore, sani esse debent et mente. Et ideo convenient sanis infirmos portare magis quam ab infirmis portari. Necesse est enim ut patienter portemus infirmos, ut iterum infirmi patienter portemur a sanis. Tempore enim infirmitatis eorum copiosam mercedem serviendo conqueramus ab illis, ut et illi tempore infirmitatis nostræ copiosam mercedem serviendo conquerant de nobis. Hinc Apostolus ait: *In vicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Galat. vi).

Ergo cura maxima sit abbati ne aliquam negligiam patientur. Quibus fratribus infirmis sit cella super se deputata, et servitor timens Deum, et diligens ac sollicitus. Sit ergo abbatis cura ut separatim cellam habeant cum omnibus opportunitatibus, ut nullum exteriorem laborem sentiant, qui in infirma carne poenam portant. Infirmitibus quoque vel aliqua necessitate laborantibus satis fidelis et strenua debet persona præponi, quæ et ægrotis cum pietate serviat, et monasteriale disciplinam regulariter custodiat, et quæ convenient infirmis rationabiliter expendat, quæ et pulmenta strenue præparet, et devoto eis ministerio obsecundet, et de his quæ illis residua sunt neque fraudem faciat, neque occulte comedione se illicita polluat. Tanta enim misericordia soveantur infirmi, ut nec propinquorum affectus, nec urbium delicias requirant, sed quod necesse habuerint, cellararius et præpositus provideant. Ipsi vero infirmi tanta sollicitudine almonieantur, ut de ore eorum nec quantulumcunque vel levis sermo murmarantis procedat; sed in sua infirmitate cum mentis hilaritate et vera cordis compunctione semper Deo gratias agant; quos absque concessione majoris nullus audeat visitare, nec propinquos aut germanos sine imperio præpositi ministrandi habebunt potestatem. Id etiam pro custodienda fama specialiter studiuimus, ut nullus monachus in infirmitate positus, relicto monasterio, parentum suorum studio commendetur; quia magis eum secularium spectaculorum visu et auditu pollui censemus quam ab ægritudine posse purgari.

Balneorum usus infirmis quoties expedit offeratur. Sanis autem, et maxime juvenibus, tardius concedatur. Hinc sanctus Isidorus ait: Lavacra nulli monacho adiuncta studio lavandi corporis, nisi tantum pro necessitate languoris. Nec differendum est propter medelam, si expedit, nec murmurandum est, quia non fit pro appetitu voluptatis, sed pro remedio tantum salutis. Pro cura mendendi balneorum usus summo adhibeatur studio. Sanis vero, præcipue

A juvenculis tardius concedatur. Hinc beatus Augustinus ait: *Lavacrum infirmis, si necessitas cogit, minime denegetur: sed etiamsi nolit, jubente præposito, fiat pro salute.* Si autem ipse velit, et forte non expedit, suæ cupiditati non obediatur.

Sed et carnium esus infirmis omninoque debilibus pro reparatione concedatur. At ubi meliorati fuerint, a carnibus more solito omnes abstineant. Hinc iterum ipse Augustinus ait: Sane quemadmodum ægrotantes necesse habent minus accipere, ne graventur, ita post ægritudinem sic tractandi sunt, ut citius recreantur. Sed cum vires pristinas reparaverint, redeant ad feliciorem consuetudinem suam, quæ famulos Dei tanto amplius decet, quanto minus indigent. Nec cibi eos teneat voluptas jam vegetos, quos necessitas ligaverat infirmos. Illos vestimenta ditiores, qui in suffragenda parcitate fuerint fortiores. Melius est enim minus egere quam plus habere. Diligenti enim curiositate debet abbas agnoscere, vel probare, ne quis se singat propter refectionis edacitatem infirmum. Nam qui se dixerit esse ægrotum, et ad opus Dei non surrexit, et continuo jacuerit, ad culpam non vocetur, sed in refectione solummodo succos, vel ova, aut calidam aquam accipiat, ut, si se singit ægrotum, vel fame compellatur levari. Qui autem ad laborem proclamat se non posse, item ad manducandum judicetur non posse, quia utrumque non posse justitiae convenit. Si vero ad laborandum *non possumus* dicimus, et ad manducandum *non possumus* dicamus. O injustitiae nefas! caput torquetur doloribus propter laborem, et venter non torquetur propter cibi distensionem?

Curam autem maximam habeat abbas ne a cellariis aut servitoribus negligantur infirmi, quia ad ipsum respicit quidquid a discipulis delinquitur. Hinc quidam monachorum magister ait: Abbas talem curam de infirmis habeat, qualem se recipere a Domino sperat, ut nec a cellarario aliquam negligentiam infirmi sentiant. Ad abbatem enim respicit, ut emendetur quidquid a discipulis delinquitur. Quod si ab illo non emendatur, a culpe negligentia abbas non liberatur.

CAPUT XXXVII.

De senibus vel infantibus.

Licet ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in his ætatis, senum videlicet et infantum, tamen et Regula auctoritas eis prospiciat. Hic, licet pro quamvis ponitur. Ac si dicat: Quamvis ipsa naturaliter humana natura pietatis viscera plena, hominem ad misericordiam pertrahat, aut senibus misereatur et infantibus; tamen et Regula auctoritas eis prospiciat. Quomodo autem prospiciat, sequentia audi:

Consideretur semper in eis imbecillitas, et nullatenus eis districtio Regulae teneatur in alimentis; sed sit in eis pia consideratio, et præveniant horas canonicas. Hinc beatus Isidorus ait: Hi autem qui vetustate corporis consumpti, aut teneræ ætatis fragilitate denti sunt, quotidianis non exercendi jejuniis, ne

aut senescens ætas, antequam moriatur desiciat, aut crescens, priusquam proficiat, cadat, et ante intereat quam bonum facere discat. Hinc quidam et alius monachorum magister ait: Infantuli quarta, sexta et sabbato, in diebus tamen minoribus, hoc est, in hiemis tempore, jejunent. Aliis vero diebus ad sextam reficiant horam. In æstatis vero diebus, quarta, sexta et sabbato infantuli sexta hora reficiant; aliis vero diebus tertia recreentur; quia in majoribus diebus minor est ætas in viribus, sicut et sustinendi sensu discreta. Sed infantes ad hanc relaxationem tales permittimus, qui intra duodecim annos degunt ætate, amplioris vero qui fuerit ad formam teneatur majorum. Nam justo iudicio infantuli et senio proiecti, et infirmi, æquali debent refectionum iudicio relaxari. **Præveniant horas canonicas.** Canonicas horas dicit, regulares. Canon enim regula interpretatur. Canonicae horæ, quas prævenire, id est anticipare, rogat in cibo et potu senes et parvulos, sextæ et nonæ sunt horæ. Præveniant, dicit, horas canonicas, id est, si fratres sexta comedunt, illi tercia hora reficiant. Si fratres nona, illi sexta cibum accipiunt. Eos vero senes, quos quietos, simplices, humiles, obedientes et in oratione frequenter assistentes, et Christum in ore semper habentes, et sua peccata plorantes, et non suo, sed majorum arbitrio pendentes, et propinquitatis affectum perfecte deserentes, et dilectionem Dei et proximi tota mente tenentes, et die noctuque in lege Domini meditationes cognoscimus, pia miseratione sicut infantulos soveri, et sicut patres honorare mandamus.

CAPUT XXXVIII. De hebdomadario lectore.

Mensis fratrum edentium lectio deesse non debet. Ideo lectio comedentibus minus esse non debet, ut lectioni sacre intendentes secundum Apostolum cum silentio pane in suum comedant fratres. Oportet enim ut sicut corporali cibo reficitur corpus, ita spiritali reficiatur animus. Sedentes ergo ad mensam taceant. Et lectio quodlibet, et omni tempore, dum cibus sumitur, legatur, ut uterque homo et exterior cibo, et interior verbi Dei reficiatur, quia scriptum est: *Non in solo pane rivot homo, sed in omni verbo Dei* (*Deut. viii; Matth. iv*).

Nec fortuito casu qui arripuerit codicem, legere ibi. Subauditur debet, vel audeat. **Fortuito casu** dicit, subito vel improviso. Diligenter enim debet lectio provideri, que in ædificationem tantis debet hominibus legi, ne improvisa lectio audientibus non vitale pabulum præstet, sed nocivum magis murmurum generet. Sic enim debet esse sacra lectio lecta, ut sicut cibus edentium corpora, ita et illa audientium replete corda.

Sed lecturus tota hebdomada, Dominica ingrediar. Qui ingrediens post missas et communionem, petat ab omnibus pro se orari, ut avertat ab eo Deus spiritum elationis. Rationabiliter enim primo omnium dierum debet lector ingredi ad legendum, et sic hebdomada tota lectionis opus perficere cæptum.

A Quod opus non est incipendum ab illo, nisi præmissa oratione, tam sua quam fratrum. In omnibus enim quæ monachi debent agere, oratio fratrum assidue debet præcedere. Oratio enim bonorum monachorum cito penetrat coelum. Signum est ergo, ut lector petat ab omnibus pro se orari, ut avertat ab ipso Deus spiritum elationis, quia de superbia nascitur elationis arrogantia, et nisi præcesserit occulta elatio mentis, non sequitur aperta jactantia laudis.

Et dicatur hic versus in oratorio tertio ab omnibus, ipso tamen incipiente: Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. Et sic accepta benedictione ingrediatur ad legendum. Ab illo enim querenda est labiorum apertio, a quo primum facta est linguarum omnium distributio. Ab ipso enim

B qui disertas fecit esse linguas infantum, et labiorum apertio et cordis querenda est illustratio, ut os lectoris illi annuntiet laudis officium, a quo se misericorditer esse cognoscit apertum. Quod autem dicit: *et sic accepta benedictione ingrediatur ad legendum*, subintelligitur a fratribus oratione accepta, et a sacerdote benedictionis collecta, ingrediatur ad lectio nem perficiendam. Quæ collecta hoc modo, si placet, lectori a sacerdote ante altare datur missa peracta, dicaturque: *Averte, quæsumus, Domine, ab hoc famulo tuo spiritum elationis, ut humilietur legens, sensum et intellectum capiat lectionis. Per Christum, etc.*

Summumque fiat silentium ad mensam, ut nullius mussitatio, vel vox, nisi solius legentis ibi audiatur.

C Inter silentium tantum et summum silentium distantia est, ut nulla vox nullaque mussitatio sonet. Silentium tantum est, ubi loquuntur, sed leniter et cum silentio. Unde in Evangelio Martha vocavit Mariam silentio, dicens: *Magister adest, et vocat te* (*Joan. xi*). De hoc silentio dicit Regula: *Omnis tempore silentio studeant monachi.* De illo ad mensam et in nocte summum silentium fiat.

D **Quæ vero necessaria sunt comedentibus et bibentibus, sic sibi invicem ministrant fratres, ut nullus indigeat petere aliquid.** Si quid tamen opus fuerit, sonitu cuiuscunque signi potius petatur quam roce. Hinc beatus Fructuosus ait: Si quid deest in mensa, is qui præest signo dato vel nutibus silentis petat, et indicet ministranti quid inferri vel quid auferri sit a mensa necesse. Item alibi: Si aliquid necessarium fuerit in mensa, nemo audeat loqui, sed ministrantibus signum sonitu det.

Nec præsumat ibi aliquis de ipsa lectione aut aliunde quidquam requirere, ne detur occasio. Subintelligitur, ne detur occasio vel maligno diabolo ad tentandum, vel fratribus ad superflua loquendum, sicut beatus Cassianus ait: *Reficiantibus, inquit, fratribus sanctæ lectiones legantur propter superfluas et otiosas fabulas et maxime contentiones quæ frequenter solent ad mensam edentium generari.*

Nisi forte prior voluerit pro ædificatione aliquid breviter dicere. Hinc quidam monachoru[m] magister ait: *Ad mensam nullus penitus præter abbatem, vel*

cui ipse præceperit, pro communi necessitate loqui præsumat. Sed omnes intento animo gratias redentes Creatori in cordibus suis, cibi ac potus solitæ mensuræ largitione fruantur. Et quantum alius reficiat, nullus invicem vagantibus oculis curiosius notet, sed unusquisque ante se aspiciat.

Frater autem lector hebdomadarii accipiat mixtum priusquam incipiat legere, propter communionem sanctam, et ne forte grave sit ei jejunium sustinere. Postea autem cum coquinæ hebdomadarii et servitoribus reficiat. Quod dicit, accipiat mixtum, panem intelligitur simul et vinum. In multis enim provinciis panis tantum et vinum quod super altare offeratur, mixtum vocatur. Propter communionem sanctam dicit, ne aliquid inde sumptum exsecrans projiciat in spatu.

Fratres autem non per ordinem legant aut cantent, sed qui edificant audientes. Hinc iterum monachorum magister ait: Legat namque disposite lector non urgendo, ut apertius occupati ea auditores agnoscant quæ eos factis oporteat adimplere. Et si qua sunt ambigua aut obscura, apertius lecta facilius intelligantur.

CAPUT XXXIX.

De mensura ciborum.

Sufficere credimus ad refectionem quotidianam, tam sextæ quam nonæ, omnibus mensis cocta duo pulmentaria propter diversorum infirmitates; ut forte, qui ex uno non poterit, ex alio reficiatur. Ergo duo pulmentaria cocta fratribus sufficiant, et si fuerint inde posna, aut nascentia leguminum, addatur et tertium. Hinc Isidorus ait: In utrisque temporibus refectione mense tribus erit pulmentis, olerum scilicet et leguminum, et si quid tertium fuit pomorum. Hinc et quidam monachorum magister ait: Sufficere namque credimus ad refectionem quotidianam, tam sextæ quam nonæ, omnibus mensis cocta duo pulmentaria, et tertium quocunque fuerit crudum de pomis. Festis vero diebus, pro reverentia sacre solemnitatis pluribus cibis, id est, ternis vel quarternis ferculis sunt corpora reficienda; sic tamen ut plura sunt cibaria numero, sint minora, ut corpora necessario cibo reficiantur, non nimia saturitate dammentur. Quando in mensa cibus administratur, nullus prius cibum comedat, quam signum ad benedicendum insonet. Et cum signum audierint, una voce benedictionem rogent. Quorum vocem abbas subsequitur, dicens: Dominus dignetur benedicere. Illud præcipue decernimus ut nullus alteri dare ex mensura sua, vel accipere ab altero præsumat, præter abbatem, vel præpositum, cui ab abbatte commissum est.

Panis libra una propensa sufficiat in die, sive una sit refectione, sive prandii et cœnæ. Quod si cœnaturi sunt, de eadem libra tertia pars a cellarario reservetur reddenda cœnaturis. Hinc item idem supradictus magister ait: Mediis panis pensans libram singulis fratribus in die sufficiat, secundum formam divinæ dispensationis. Cum medium panis cœlestis corvus

A Paulo servo Dei quotidie vescendum paraverat. Quando ergo ad sextam horam tempore aestivo vel aliis temporibus reficiunt, tertia ipsius quadræ Dominicæ panis, a cellarario per omnium annonas in cellario subtracta, sero ante illum crudum pulmentarium inferendum mensis ponatur. Quod autem dicit: *panis libra una propensa*, ante pensata vel librata intelligitur. Nam et supradictum pulmentum a pulte nomen ejus est derivatum. Sive enim sola pultis, sive aliud quid ejusdem permixtionis ordine componitur et sumitur, pulmentum proprio dicitur. Leguminum autem nascentia eorumdem leguminum intelliguntur gramina, quæ cum aceto vel aliis fructibus composita ad comedendum sunt apta.

Quod si labor forte factus fuerit major, in arbitrio et potestate abbatis erit si expediatur aliquid augere. Hinc Basilius ait: Hi qui præsentū observabunt regulam illam quæ dicit: Dividebatur singulari prout cuique opus erat. Debet ergo unumquemque prevenire, ut secundum laborem etiam solatia refectionis inveniat. Quantum enim spectat ad vitia, penitus abstinentum est; quantum autem ad cibos, prout usus depositus vel ætas, vel labor, vel robur corporis, vel incommoditas ejus, ita etiam modus et qualitas temperabitur cibi.

Remota præ omnibus crapula, ut nunquam subrepat monacho indigies; quia nihil sic contrarium est omni Christiano quomodo crapula, sicut ait Dominus noster: Vide te ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate (Luc. xxi). Crapula dicitur immoderata voracitas. Crapula enim dicta, quasi cruda epula, cuius cruditate cor gravatur et stomachus indigestus efficitur. Unde et sequitur: Et ut nunquam subrepat monacho indigies, id est, inde ductio ventris. De crapula enim Dominus ait: Vide te ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate, etc. Repleri enim ventrem et gravari ex cibis valle inutile est monacho, et ad omne opus bonum contrarium, quia qui nimium cibis utitur, quanto magis ventrem pascit, tanto amplius sensum mentis obtundit.

Pueris vero minori ætate non eadem servetur quantitas, sed minor quam majoribus, servata in omnibus varcitate. Hinc magister ait: Majoribus vero duodecim annis minus a libra panis in die sufficiat. Quantitas enim dicitur modicitas, vel granditas. Dicta autem a mensura, quæ est, quantum sit. Per eam enim vel plus, vel minus ostenditur. Parcitas enim temperantia est, quæ a parcendo nome accepit.

Carnium vero quadrupedum omnino ab omnibus abstineatur comedio, præter omnino debiles et ægrotos. Hinc Aurelius dicit: Carnes in cibo nunquam sumantur. Pulli vero vel altilia cuncta in congregatiōne non ministrentur. Infirmis vero tantum provideatur, et accipere liceat. Hinc Fructuosus dicit: Carnem cuiquam nec sumendi nec gustandi est concessa licentia, non quod creaturam Dei judicemus indignam, sed quod carnis abstinentia utilis et apta monachis estimetur: servatur tamen moderamen pietatis erga ægrotorum necessitudines, vel longe

proficiscentium; qualiter ut et volatilium esibus infirmi sustententur, et longinquō itinere destinati, si aut a principe vel episcopo sperantur, pro benedictione et obedientia degustare non metuant, servantes apud se de reliquo continentiam consuetam. Quod si quis monachus violaverit, et contra sancti Regule usumque veterum vesci carnibus presumpscrit, sex mensium spatio retrusioni et penitentiae subjacebit. Quod autem dicit: *dabiles, ægrotos*, non duas, ut plerique putant, sed unam tantum significat esse personam. Ergo debilis ægrotus dicitur, qui longa vel dura ægritudine pressus est, ad debilitatem perductus, cui reparationis causa victus est carneus adhibendus.

CAPUT XL.

De mensura potus.

Unusquisque proprium habet donum ex Deo; alius sic, alius vero sic (*I Cor. vii*). Quod autem dicit: *alius sic, alius vero sic*, intelligitur quod alius ex Deo habet abstinentiam donum amplius, alius vero minus. Et ideo cum magna cautela eorum cibus est temperandus, vel potus; ne, dum ille qui minus indiget temperatur, ille qui plus indiget inopie penuriam patiatur. Propterea sequitur:

Et ideo cum aliqua scrupulositate a nobis mensura victus aliorum constituitur. Scrupulositas dicitur mœstitia, et anxietas, sollicitudo, vel molestia animi.

Tamen infirmorum contuentes imbecillitatem, credimus heminam vini per singulos sufficere per diem. Quibus autem donat Deus tolerantiam abstinentiam, propriam se habituros mercedem sciant. Hic infirmorum imbecillitatem non pro corporis ægritudine, sed pro animi dicit impossibilitate. Non enim abstinentia exterius corpus valet implere, nisi ei-interius animus abstinentiam consenserit. Sunt enim multi qui abstinere poterant propter concessam salutem, sed non valent propter animi imbecillitatem. Hemina enim vini appendit libram unam, quæ geminata sextarium facit.

Quod si aut loci necessitas, vel labor, aut ardor aestatis amplius poposcerit, in arbitrio prioris constat, considerans in omnibus ne subrepal satietas aut ebrietas. Hinc Ferreolus ait: De ebrietate vero superfluo puto monachum commoneri, cum vel, si parum vini accipiat, a præposita corporis contritione declinat. Et ideo monachum si ebrium, quod dici nefas est, videri alliquando contigerit, zelans illi plenus ira præcipio ut triginta diebus a vini portione suspendatur, quatenus omnia infusione, concessa digestione, hoc spatio vacuentur.

Licet legamus vinum omnino monachorum non esse. Ubi hoc scriptum beatus Benedictus legerit, audi. Ali enim quidam antiquus Patrum: Caro et vinum, sive potus in quo sit ebrietas, refutanda sunt a monachis, nec suscipienda, quibus pro Christo crucifixus est mundus, et ipsi mundo, et ferias monacho non esse super terram, nisi modicum in adventu

A fratribus, tauquam Christi letior fuerit cibus gratia charitatis.

Sed quia nostris temporibus id monachis persuaderi non potest, saltem vel hoc consentiamus, ut non usque ad suetatem bibamus, sed parcus, quia vinum apostatare facit enim sapientes (*Ecli. xix*). Apostatare dicitur a via justitiae recedere, a fide transgredi, retroire, vel a bono prevaricari. Verum quomodo vinum sapientes faciat apostatare, diligenter attende. Nec enim sapiens, sanctus et antiquissimus vir, quem tantæ moles aquarum non vicerant, a modico vino devictus est, et ab ebrietate dormiens nudatus. Patriarcham vero Lotum vinum apostatare fecit, quando contra naturam in filiabus suis impudenter commisicuit. Si ergo sanctis et magnis viris vini ebrietetas non pepercit, quanto magis exiguum atque infirmum monachum supererabit!

Ubi autem loci necessitas exposcit, ut nec superscripta mensura inveniri possit, sed multo minus, aut ex toto nihil, benedicant Deum qui ibi habitant, et non murmurant. Quia enim Apostolus infirmo Timotheo scribit dicens: *Modico vino utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates* (*I Tim. v*), quantum monachis secundum vires monasterii per singulos dies jussu vel dispensatione abbatis vini offertorium accipient, et amplius penitus non requirant.

Hoc ante omnia admonentes ut absque murmurationibus sint. Decet enim monachos sine murmuratione esse, ne pereant murmurando, sicut et illi perierunt qui in deserto murmuraverunt, et perditæ filiorum nomine, aliud secundum Apostolum accipiunt nomen, id est, murmuratores, querelosi, Deo odibiles.

CAPUT XLI.

Quibus horis oporteat reficere fratres.

A sancto Pascha usque ad Pentecosten, ad sextam reficiant fratres, et ad seram coenent. Hinc beatus Isidorus ait: *Hæ sunt feriae monachorum, in quibus jejunia conquiescunt: in primis venerabilis dies Dominicus nomini Christi dicatus, qui sicut propter mysterium resurrectionis ejus solemnis est, ita et apud omnes servos ejus celebritate convivii volovo gaudio retinebit. Item a prima die Paschæ usque ad Pentecosten, ita scilicet continuis diebus jejunium a sanctis Patribus dissolutum est, propter resurrectionem videlicet Christi et adventum Spiritus sancti, ut hi dies non in figura laboris, quod Quadragesimæ tempus significat, sed in quiete letitiae, laxatis jejunis celebrantur.* Hinc Cassianus ait: *A vespere sabbati quæ lucescit in die Dominicæ, usque ad vesperam ipsius Dominicæ, et totis Quinquagesimæ diebus, nec genua curvari, nec jejuniorum regulam custodiiri Patrum constituta sanxerunt. Quod dixerit: sera coenent, pro tarde, posuit sera, sicut vespera dicitur pro vespere. Coena vocatur a communione vescentium. Cœnon quippe communue dicunt Greci. Unde et coenacubum a communitate*

vescentium, et coenobium a communitate vocatur. A nam horam universis diebus constituta sunt solvi jejunia; ut sit aliquid prolixius quod quadraginta diebus addatur, id est, usque ad vesperam.

A Pentecoste autem tota aestate (si labores agrorum non habent monachi, aut nimictas astatim non perturbat) quarta et sexta feria jejunent usque ad nonam. Hinc iterum Isidorus ait: Secundum jejunium interidianum post Pentecosten alia die inchoatum usque ad aequinoctium autumnale protenditur, trinis scilicet diebus per singulas hebdomadas propter vestitum solis ardorem. Hinc Fructuosus ait: A Pascha usque ad Pentecosten reficiendum est ad sextam. A Pentecoste usque xviii Kalend. Octobris interiana jejunia retinenda sunt.

Reliquis diebus ad sextam prandeant. Quae prandii sexta, si opera in agris habuerint, aut astatim servor nimirum fuerit, continuanda erit: et in abbatis sit providentia. Prandium autem ab apparatu refectionis est dictum. Prandii enim sexta dicit esse continuanda, id est, jugiter et quotidie peragenda. Propter fatigationem enim operis et servorem caloris jugiter solvenda sunt jejunia tempore astatim. Continuare enim dicit, quotilibet agere, congeminare, vel sine internissione facere.

Et sic omnia temperat atque disponat, qualiter et animae salventur, et quod faciant fratres absque iusta murmuratione faciant. Omnia sagacitas curaque pastoris ad hoc debet quotidie tendere, ut oviuum suarum animae salventur, et virtutibus sacris pasenisse saginentur aeternis. Et quod faciunt oves, absque justa murmuratione faciant. Justa enim murmuratio illa dicitur quam non voluntarie aut sive causa, sed invicti et coacti monachi faciunt: alterius enim malo communota surgit alterius murmuratio iusta. Justa enim murmuratio monachorum ab injusta oppressione solet consurgere magistrorum, sicut beatus Gregorius dicit: Terra etenim contra possessorem clamat, quando contra pastorem suum iuste Ecclesia murmurat.

Ab Idibus autem Septembribus usque ad caput Quadragesimæ, ad nonam semper reficiant fratres. Quæstio oritur quomodo hic ab Idibus Septembribus jejunandum quotidie dicat, cum in capitulo quadragesimo octavo dicturus sit: A Pascha usque ad Kalend. Octobris post sextam surgentes a mensa pausent. Quæ ita solvit: Si habuerint opera in agris, vel vindemiam in vineis, ubi per se occupentur, usque ad Kalend. Octobris ad sextam reficiant; sin autem non habuerint, ab Idibus Septembribus generale jejuniuum inchoetur.

In Quadragesima vero usque ad Pascha ad vesperam reficiant. Hinc iterum Isidorus ait: Primum jejunium Quadragesimæ quotidianum, in qua major abstinentiae observantia manebit in monachis, quando non solum a prandiis, sed etiam a vino et ab oleo abstinetur. Quod vespera monachi reficiant, ipsius Domini utantur exemplo, qui non prandisse, sed cœnasse legitur, cum dicit Scriptura: Vespere autem facto recubuit Jesus cum duodecim apostolis, et cœnabimis illis dixit (Math. xxvi). Nam ideo ad no-

jejunia, ut sit aliquid prolixius quod quadraginta diebus addatur, id est, usque ad vesperam.

Ipsa tamen respera sic agatur ut lumine lucernæ non indigent reficiens, sed luce adhuc diei omnia consummentur. Sed et omni tempore, sive cœna, sive refectionis, hora sic temperetur, ut cum luce fiant omnia. Ideo luce diei consummandam, persicienda et peragenda sunt omnia, ut nec lumine indigatur lucernæ, et horis competentibus omnia proinde peraganter et temperante, et ut citius et alacrius in noctibus consurgentes impleatur ab illis quod propheta hortatur dicens: In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Domino (Psal. cxxxiii). Quod autem dicit, sive cœna, intelligitur cena quæ post B prandium fit, quando duabus vicibus reficiunt fratres. Refectionis autem hora hic intelligitur, quando jejunio peracto una tantum vice in vespere reficiuntur.

CAPUT XLII.

Ut post completorium nemo loquatur.

Omni tempore silentio debent studere monachi, maxime tamen nocturnis horis. Hinc et alibi legitur: Regulam silentii omni tempore servandam, sanctarum Scripturarum series declarat, dum per prophetam dicit: Cultus justitiae silentium (Isa. xxxii). Et istud: Pone, Domine, custodiam ori meo, et osium circumstantias labii meis (Psal. cxl). Ergo factis completoriis mox inter fratres ingredietur silentium, et sic se suis collocent lectis, ut nemo alteri loquatur. Ideo enim post completorium tacere debemus, ut merito in nocturnis primo dicamus: Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam (Psal. 1). Hoc est, petamus Deum in nocturnis aperire labia nostra, quæ sua custodia in completoriis clauserat.

Et ideo omni tempore, sive jejuniū, sive prandii, si tempus fuerit prandii, mox ut surrexerint a cœna, sedcant omnes in unum, et legat unus Collationes vel Vitas Patrum, aut certe aliquid quod edificet audientes. Non autem Heptateuchum, aut Regum, quia infirmis intellectibus non erit utile illa hora hanc Scripturam audire; aliis vero horis legantur. Quod autem dicit: aut certe aliquid quod edificet audientes, de homiliis intelligitur dixisse Patrum, in quibus edificationes pleniter scriptæ sunt audientium. Vel certe de expositionibus librorum catholicorum, quæ ab orthodoxis factæ sunt viris, in quibus sancta sufficienter sanctis doctrina redundat monachis. Cum vero dicit: non autem Heptateuchum, aut Regum, diligenter attendendum est quod sequitur, quia infirmis, inquit, intellectibus non erit utile illa hora hunc Scripturam audire. Sinceris autem, sanis et acutis intellectibus nullo tempore vetatur Heptateuchum, aut Regum, vel quamicunque historiam divinarum legere Scripturarum, quia possunt in eis figuræ et sensus cognoscere, exemplum salutis ab illis legendis recipere. Illis vero qui nequeunt ab illis spirituali capere intelligentiam, Heptateuchum aut Re-

gum in illa hora juste prohibet legendum. Debet A exercet, in eodem punto quo aures ejus sonus pul-
enim tunc unusquisque divino ædificatus sermone,
et ad completorii officium, et ad suum ædificatus
pergere locum. Cæterum aliis horis aut coram om-
nibus tempore suo in Ecclesia, aut unusquisque per-
legendi doctrina debet eos legere in schola.

Si autem jejunii dies fuerint, dicta vespera, parro
intervallo mox accedant ad lectionem Collationum, ut
diximus, et lectis quatuor aut quinque foliis, vel quan-
tum hora permittit, omnibus in unum concurrentibus,
per hanc moram lectionis, si quis forte in assignato
sibi commisso fuerit occupatus, occurrat. Collatio
dicitur confessio, colloquio, vel consubstatio, ubi
de Scripturis divinis aliis conferentibus interroga-
tiones, conferunt alii congruas responsiones, et si
quæ diu latuerant occulta conferentibus patefiant
perspicua. Quod autem dicit: Si quis forte in assi-
gnato, subauditur obedientie officio sibi commisso;
fuerit occupatus, subintelligitur omnibus in unum
concurrentibus occurrat. Commissum enim dicitur
creditum, vel commendatum. Unde et sequitur:

*Omnes ergo in unum positi, compleant. Non hic
excipit abbatem, non prepositum, non decanos, qui
aliquoties aliis cantantibus in ecclesia, potibus aut
fabulis aut consiliis vacant in hac hora, sed omnes
omnino in hac collationis hora occurrere, omnes in
unum completorium jubar cantare.*

*Et exentes a completorio nulla sit licentia denuo
enquam loqui aliquid. Quod si inventus fuerit quis-
quam prævaricari hanc taciturnitatis regulam, gra-
viori vindictæ subjaceat: excepto si necessitas hospi-
tum supervenerit, aut forte abbas aliqui aliquid jusserit.
Quod tamen et ipsum cum summa gravitate et
moderatione honestissime fiat.* Hinc et alibi scriptum
legimus: Ab hora vero completionis, cum oratio ad
somnum capiendum datur, nullus omnino loqui præ-
sumat, nisi grandis necessitas monasterii poposcerit.
Cui ab abbatte fuerit ordinatum loqui studeat,
vel etiam a præposito, qui curam aliorum portat.

CAPUT XLIII

*De his qui ad opus Dei vel ad mensam tarde occur-
runt.*

*Ad horam divini officii mox ut auditum fuerit si-
gnum, relictis omnibus quælibet fuerint in manibus,
summa cum festinatione curratur; cum gravitate ta-
mer, ut non scurrilitas inveniat somitem. Ergo nihil
operi Dei præponatur.* Hinc quidam monachorum
magister ait: Quandocunque vel diurnis vel no-
cturnis horis ad opus divinum signum resonuerit,
mox cum summa festinatione surgendum est, ac si
præce regis insonet, omni opere, quod in manibus
habebatur, postposito, ut nihil operi Dei propona-
tur, sed mens ad sonitum præconis intenta, et operi
Dei innixa, cum omni gravitate et mansuetudine ad
intonandum gloriam majestatis ejus et pietatis ejus
gratias referendas festina currat. Hinc Cassianus
ait: Ad has ergo orationes cum fuit signi sonitus
auditus, tanta celeritate debet monachus exsilire, ut
non dicam alios artifices, sed is qui opus Scripturæ

sans advenerit, coepitam litteram non audeat con-
summare. Hinc et alius magister ait: Cum index in
oratorio percussus fuerit, mox omnes audientes ante-
quam currant, faciant sibi crucem in fronte, re-
spondentes *Deo gratias*, et tunc laborantes opus pro-
jiciant, artifices ferramenta dimittant, scriptores
litteram non integrant. Omnis fratrum manus dese-
rat quod agebat, festinet statim, mox cum gravitate
pes ad oratorium, sensus ad Deum, ut mox ad pri-
mam orationem occurrant, et tanquam apes ad mel
intrantium in oratorium fratrum examen ebulliat:
ut qui tacitus erat sancti oratorii locus, statim pres-
byterorum clamoribus impleatur.

Quod si quis ad nocturnas vigilias post Gloriam
B pealmi nonagesimi quarti (quem propter hoc omnino
protrahendo et morose volumus dici) occurrit, non
stet in ordine suo in choro, sed ultimus omnium stet,
aut in loco quem talibus negligentibus seorsum con-
stituerit abbas, ut videatur ab ipso, vel ab omnibus;
usque dum completo opere Dei publica satisfactio
pœnitiat. Ideo autem eos in ultimo aut seorsum judi-
cavimus debere stare, ut vici ab omnibus, vel pro
ipsa verecundia sua emendentur. Hinc Cassianus
ait: In nocturnis autem orationibus usque ad secun-
dum psalmum datur tardandi dilatio. Attamen
antequam finito eodem psalmo fratres in orationes
procumbant, congregationi se ingerere atque immati-
scere festinet. Quod si amplius vel modicum re-
tardaverit, finitis Vigiliis, vera humilitate submissos,
veniam negligentiae, sicut superius diximus, ex-
petere non omittat; id est, in loco ultimo, qui talibus
negligentibus fuerit deputatus, jubeatur astare,
et ibi cum verecundia metu exspectare, et post im-
pletum cursum prolixa venia ante cœtum fratrum
egredientium satisfacere.

Nam si foris oratorium remaneant, erit forte talis
qui se aut recollocet et dormiat, aut certe sedeat foris
vel fabulis vacet, et detur occasio maligno; sed ingre-
diatur intro, ut nec totum perdat, et de reliquo emen-
detur. Hinc et alibi scriptum legimus: Nam foris
omnino non segregentur, ne a somno detenti dor-
mant, aut in aliquo maligno hosti adeundi detur
occasio. Intus enim positus nec totum perdit quod
ceperat, et verecundia ac metu frangitur, dum ab
omnibus videtur. Et quando cæteri expleto officio
foras egrediuntur, ille in ecclesia pro ipsa tarditate
positus, duodecim psalmos supra cursus seriem
cantet. Si vero ex toto cursum suum perdiditerit, præ-
cipue nocturnis horis, in quibus nullum aliud opus
impedit, superpositione damnetur.

Diurnis autem horis, qui ad opus Dei post versum
et Gloriam primi psalmi, qui post versum dicuntur, oc-
currerit [Al., non occurrit], lege qua supra diximus
in ultimo stet, nec præsumat sociari choro psallentium
usque ad satisfactionem, nisi forte abbas licentiam dede-
rit permissione sua, ita tamen ut satisfaciat reus ex hoc.
Hinc sanctus Fructuosus ait: Ad orationes diurnas,
qui ad prium psalmum non occurrit, introire in

oratorium cum ceteris non audeat, sed poenitentiae delegabitur. Hinc Cassianus dicit: Si quis autem, antequam finitur psalmus incepitus non occurrit, ulterius in oratorium inter psallentes fratres introire non audeat, sed stans foris ad januam sustineat, donec finitis psalmis congregatio relaxetur, et tunc submissa in terra poenitentia negligentiae sue vel tarditatis coram omnibus ab abbate impetrat veniam. Quod si contempserit satisfacere, nullo modo inter fratres societatem orandi habebit. Quod autem dicit: *Ita tamen ut satisfaciat reus ex hoc, intelligitur, sic eum per licentiam abbatis in choro recipi, ut post peractum cursum satisfaciat adhuc reus pro negligentia a se commissa, donec ab abbate recipiat veniam, et eum remissio plena subsequatur atque pacifica.*

Ad mensam autem qui ante versum non occurrerit, ut simul omnes dicant versum et orent, et sub uno simul omnes accedant ad mensam, qui per negligentiam suam aut vitium non occurrerit, usque ad secundum vicem pro hoc corripiatur: si denuo non emendaverit, non permittatur ad mensam communis participationem, sed sequestratus a consortio omnium, reficiat solus, sublata ei portione sua vini, usque ad satisfactionem et emendationem. Similiter autem patiatur, qui ad illum versum non fuerit praesens, qui post cibum dicitur. Hinc quidam monachorum magister ait: Ad mensam vero antiphonam vel versum priorem qui non adfuerint, semote et non signatum, et sine data et accepta benedictione manduceant et bibant, et sine aliquo eloquio. Et merito sine hominis eloquio debet resurgere qui ante refactionem cum Deo non est locutus. Qui vero posteriori mensam versui non adfuerit, talem poenam suscipiat, quam illi qui ante refactionem non est locutus cum Deo. Haec vero correptiones vel excommunications his duntaxat constitutae sunt, qui sunt voluntate et negligentia tardi, et nullis necessitatibus occupati. Nam pro utilitate monasterii occupati digne absentes a presentibus in oratorio memorentur. Hinc Isidorus dicit: Qui ad mensam tardius venerit, aut poenitentiam agat, aut jejuniis ad suum opus vel cubile recurrit. Hinc Basilius ait: Si cum possit non satergerit, fateatur culpam negligentiae sue, et maneat sine cibo usque ad illam horam qua convenitur ad cibum in posterum diem.

Nec quisquam presumat ante statutam horam vel postea quidquam cibi vel potus percipere. Hinc Fructuosus ait: Quilibet ex monachis jejunium solvere non presumat, nec priusquam in commune reficiant cum ceteris, vel postquam refecerint, quidquam quod ad potandum vel edendum pertinet gustare vel contingere audeat, vel occulte quodlibet peculiariter recondere vel habere presumat. Hinc Cassianus dicit: Omnimodiis autem ex hoc caveri debet ne ante illam vel post illam horam qua omnes fratres in commune reficiuntur, extra mensam quomodocunque quodcumque vel modicum aliquis manducare presumat, ut etiam poma quae tempore suo sub ar-

A boribus jacent, non tantum degustare, sed etiam tangere, absque his quae in communione comeduntur, sacrilegium sit.

Sed et si cui offertur aliquid a priore et accipere renuerit, hora qua desideraverit hoc quod prius recusavit, aut aliud omnino non percipiat usque ad emendationem congruam. Hyperbaton est hoc, quod aliter ordinatum intelligitur ita: Si cui aliquid a priore offertur, et renuerit accipere, hora qua desideraverit, subauditur accipere; aut hoc percipiat quod prius recusavit, aut aliud omnino nihil. Hinc beatus Basilius: Hoc enim quod hic de esca dictum est, etiam de omni re quae ad usus corporis pertinet eadem forma servari potest. Ergo iste talis qui oblata recipere renuit, dignus est ut etiam si querat non

B accipiat, usquequo probet is qui praest, et cum videbit vitium animi curatum, tunc etiam quod corporis usibus necessarium fuerit præbebit.

CAPUT XLIV.

De iis qui excommunicantur, quomodo satisfaciant.

Qui pro graviori culpa ab oratorio et a mensa excommunicatur, hora qua opus Dei in oratorio celebratur, ante fores oratorii prostratus jaceat, nihil dicens, nisi tantum posito in terram capite et prostratus, pronus omnium de oratorio exequuntum pedibus se projicit. Et hoc tandem faciat usque dum abbas judicaverit satisfactum esse. Quae graviores sunt culpæ, jani superius dictum est. Hinc vero de congrua culpatorum satisfactione dicendum est. Quorum, ut Isidorus ait, sola panis et aquæ in vespertinum erit adhibenda refectio, amictus eorum, aut legimen rasum, aut forte cilicium, lectulus eorum, aut nuda humus, aut forte storia, id est, matta super humum. Hinc quidam monachorum magister ait: Qui vero frater gravem culpam admiserit, ipse ab utroque excommunicetur, id est, ab oratorio, et a mensa, et non ipse ad indulgentiam majoris perveniat, nisi ante limen oratorii prostratus lacrymabili voce intervallo cessantium in psalmis horarum Deo et omnibus cunctis satisfecerit repromotione.

Qui dum jussus ab abbe renerit, volvat se ipsius abbatis pedibus, deinde omnium fratrum restigiis, ut orent pro eo. Et tunc si jusserrit abbas, recipiatur in choro, vel in ordine, quo abbas decreverit, ita sane ut psalmum aut lectionem, vel aliud quid non presumat in oratorio imponere, nisi iterum abbas jubeat. Et omnibus horis dum completur opus Dei, projiciat se in terram in loco in quo stat, et sic satisfaciat, usque dum ei jubeat abbas ut quiescat jam ab hac satisfactione. Hinc Isidorus ait: Satisfactio delinquientium haec est: Peracto poenitentia tempore vocatus veniat, humo prostratus jaceat, jussus ab abbe de terra consurgat, surgens ab omnibus pro negligentia veniam poscat, adepturus indulgentiam post hujus emendatoriæ satisfactionis mensuram.

Qui vero pro levibus culpis excommunicantur. tantum a mensa, in oratorio satisfaciant, usque ad iussionem abbatis hoc semper faciant, usque dum benedicat et dicat: Sufficit. Quod dicit, benedicat, intel-

Egitur, Dimitiat tibi Dominus. Quod dicit, sufficit, A subauditur pro hac culpa satisfactio acta.

CAPUT XLV.

De iis qui falluntur in oratorio.

Si quis dum pronuntiat psalmum, responsorium, aut antiphonam, vel lectionem, fallitur, nisi cum satisfactione ibi coram omnibus humiliatus fuerit, majori vindictae subjaceat; quippe qui noluit humiliitate corrigeremus negligenter deliquerit. Infantes vero pro tali culpa vapulent. Quod dicit, majori vindictae subjaceat, subauditur, quasi ibi coram omnibus humiliatus fuisse. Quod vero dicit, infantes pro tali culpa vapulent, subintelligitur, nisi ibi coram omnibus humiliati fuerint. Hæc de illis qui raro falluntur, et sepe correpti non emendantur, etiam ibi humiliati fuerint, ut vapulent, ut emendantur, et sepe jam non fallantur.

CAPUT XLVI.

De iis qui in aliis quibuslibet rebus delinquunt.

Si quis dum in labore quovis, in coquina, in cellari, in ministerio, in pistrino, in horto, in arte aliqua, dum laborat, vel in quocunque loco aliquid deliquerit, aut fregerit quidpiam, aut perdidicrit, vel aliud quid excesserit ubi et ubi, et non veniens continuo ante abbatem, vel congregationem, ipse ultro satisficerit, et prodiderit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, majori subjaceat emendationi. Hinc Cassianus ait: Si quis aliquid fregerit, aut perdidierit, non aliter negligentiam suam delebit, nisi coram omnibus fratribus tandem supplicaverit Deo in terra prostratus, donec oratione solvatur abbatis. Supra enim nominatae negligentiae secundum modulum proprium sint pensandæ, et juxta statutum delinquentium, id est, vel teneram, vel senilem, vel virilem, sunt corrigendi. Si abbat vel preposito puram dederit confessionem et compertum fuerit non sua voluntatis fuisse, quod casu accidit, sufficiat ei emendare eum venia satisfactione quod deliquerit. Si vero non sua confessione, sed alterius proditione cognitum fuerit, prout culpæ magnitudo poposcerit, pœnitentia subjacebit.

Si animæ vero peccati causa latens fuerit, tantum abbat, aut spiritualibus senioribus patescat, qui sciant curare sua, et aliena vulnera non detegere, aut publicare. Mortamur autem, quod si ex majoribus culpis, quod ad animæ maiorem pertinet damnationem, aliquam commiserit frater, secretius per puram confessionem suo manifestet abbat, ne, dum tempore hoc animi culpam detegere verecundat, eum reatu culpæ faciem diaboli interius recondat.

CAPUT XLVII.

De significanda hora operis Dei.

Nuntianda hora operis Dei, die nocturnaque sit cura abbatis, ut ipse nuntiet, aut tali sollicito fratri injungat hanc curam, ut omnia horis competentibus compleantur. Hinc quidam Pater ait: Horas vero ad cursum procurare juxta dispensationem abbatis debet, cui ordinatum fuerit, id est, qui mente sollicita et

impigra fuerit, ad hoc opus idoneus inventus, ut opus Dei non tardetur; qui non, qua hora illi libatum fuerit, fratres ad vigilias suscitare præsumat, sed sic totam congregationem ad officium orationis iavit, ne in utroque inveniatur ineautus, id est, ne vel oppressus somno statutam noctis transeat horam, vel eamdem festinus anticipet. Si vero qualibet occasione a justo ordine deviatum fuerit, ut non secundum ordinem suum horæ custodiantur, superpositione damnentur.

Psalmos autem vel antiphonas post abbatem ordine suo quibus justum fuerit imponant. Cantare autem aut legere non præsumat, nisi qui potest ipsum officium implere, ut cedificant audientes. Quod cum humiliitate et gravitate, et tremore faciat, et cui jusserrit abbas. Quod dicit, post abbatem ordinem suo imponant, non de illo, quo ingressi sunt ordine dicit, sed de illis quibus ab abbatе jussum est, et qui hoc opus bene agere possunt, de quibus etiam superius dixit: Fratres non per ordinem legant aut cantent, sed qui cedificant audientes. Quod et illi sicut ordinatio, ita et caute et cum humilitate agere debent. Unde et sequitur: Cantare et legere non præsumat, nisi qui potest, etc.

CAPUT XLVIII.

De opere manuum quotidiano.

Otiositas inimica est animæ. Otiosus enim corpore monachus, mente a sordidis cogitationibus nunquam poterit esse otiosus. Per otium enim libidines et noxiarum cogitationum desideria concrescant, dicens Salomon: In desideriis est omnis otiosus, et multa mala excogitat otiositas. Hortamur ergo, fratres, ut otium non arnetis, sed per sincerum malitatis consensum unusquisque, ut prævalet, sic laboret, abiecto a se, qui huc usque talis fuit, hoc vitio, promptus ad omne opus occurrat, quia scriptum est: Non oderis laboriosa opera, et rusticationem ab Altissimo creatam (Eccl. vii). Si enim apostoli corporale opus faciebant unde vitam corporis sustinerent, quanto magis monachi, quibus oportet non solum vite sue necessaria propriis manibus exhibere, sed etiam indigentiam aliorum laboribus suis reficere. Qui viribus corporis et integritate salutis consistunt, si in opere otiosi sunt, dupliciter præcare noscentur, quia non solum non laborant, sed etiam alios vitiant, et ad imitationem suam invitant. Propterea enim quisque ad Deum convertitur, ut ei de cœli laboris habeat curam, non ut otio deditus inertia, pigritiaque pascatur. Qui sic volunt vacare lectioni, ut non operentur, ipsi contumaces existunt, quia non faciunt quod illi legunt. Ibi enim scriptum est: Operantes suum panem manducent (Prov. xxvii). Hinc per prophetam de anima otiosa dicitur: Viderunt eam hostes, et deriserunt sabbatum ejus (Thren. 1). Hostes enim sabbata videntes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt.

Et ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione

divina. Ideoque hac dispositione credimus utraque A tempora ordinari, id est, ut a Pascha usque ad Kalendas Octobris, mane exeuntes, a prima usque ad horam pene quartam laborent quod necessarium fuerit. Ab hora autem quarta usque ad horam quasi sextam lectioni videntur. Agent dicit, festinent, vel satis agant: hoc enim intelligitur agent. Hinc Isidorus ait: Propriis autem temporibus oportet operari monachum, et a propriis orationi lectionique incumbere. Horas enim debet habere monachus congruas, et ad singula officia deputatas. Partes autem temporum suis quibusque operibus taliter deputantur. Estate enim a mane usque in horam tertiam laborare oportet, a tertia vero usque ad sextam lectioni vacare, dehinc usque ad nonam requiescere. Post nonam autem usque ad tempus vespertinum iterum operari.

Post sextam autem surgentes a mensa paudent in lectis suis cum omni silentio, aut forte qui voluerit legere, sibi sic legat, ut alium non inquietet. Et agantur nona temperius, mediante octava hora, et iterum quod faciendum est operentur usque ad vespereum. Si autem necessitas loci, aut paupertas exegerit ut ad fruges colligendas per se occupentur, non contristentur, quia tunc vere monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt, sicut et patres nostri et apostoli. Scriptum est enim: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit (Psalm. cxxvii). Ergo monachum, ut beatus Ferriolus ait, absque certis solemnitatibus vel manifesta ægritudine, diem sine operatione transeuntem, a convivio decernimus excludendum, jubente Apostolo: Qui non laborant, non manducent (II Thess. iii).

Omnia tamen mensurate fiant propter pusillanimes. Pusillanimus dicitur pusillum animum habens, parvulum vel modicum, aut certe desperatum. Hinc beatus Pachomius ait: Ne plus operis fratres compellantur facere, sed moderatus labor omnes ad laborandum provocet. Sitque inter eos pax atque concordia, et libenter majoribus subjiciantur, sedentes et ambulantes ac stantes in ordine suo, et invicem de humilitate certantes.

A Kalendis autem Octobris, usque ad caput quadragesimæ, usque ad horam secundam plenam, lectioni videntur; hora secunda agatur tertia, et usque ad nonam omnes in opus suum laborent quod eis injungitur. Facto autem primo signo horæ nonæ disjungunt se ab opere suo singuli, et sint purati dum secundum signum pulsaverit. Post refectionem autem videntur lectionibus suis, aut psalmis. Operis Dei recordatio teneatur, id est, ut dum exterius per temporalem opportunitatem manus operibus occupantur, interior mens cum linguae meditatione psalmorum et Scripturarum recordatione dulcescat. Nam si violator hujus regulæ fabulatione delectetur, silentium pœna castigetur.

In Quadragesimæ vero diebus a mane usque ad tertiam plenam videntur lectionibus suis, et usque ad decimam horam plenam operentur quod eis injungitur.

A Monachi autem operantes meditari et psallere debent, ut carmen verbi Dei delectatione consoletur ipsum labore. Maxime autem Quadragesimæ tempore laborandum est corpore, fixa in Deo animi intentione. Sicque manus implicanda est in opere quotidiano, ut mens non avertatur a Deo.

In quibus diebus Quadragesimæ accipiunt omnes singulos codices de bibliotheca, quos per ordinem eorum integrum legant. Qui codices in capite Quadrage imponuntur sunt. De bibliotheca dicit, id est, de cellula ubi libri reconduntur. Nam quod Graece bibliotheca, Latine repositorum librorum dicitur.

Ante omnia sane deputentur unus aut duo seniores, qui circumueant monasterium horis quibus vacant fratres lectioni, et videant ne forte inveniatur frater acediosus, qui vacat otio aut fabulis et non est intentus lectioni, et non solum sibi inutilis est, sed etiam alios extollit. Illic talis si (quod absit) repertus fuerit, corripiatur semel et secundo; si non emendaverit, correctioni regulari subjaceat taliter, ut ceteri metum habent. Acediosus dicitur tediosus, auxius, vanæ mentis, vel animo levis, qui tedium mentis commotus, vel levitate animi sublevatus, nec se sinit legere, nec alios lectioni sinit vacare. Qui et sibi vagando inutilis, et aliis legentibus invenitur esse contrarius. Otium enim et fabulas diligit; et ideo et se et alios a sacra lectione distollit, id est, segregat, vel disturbat. Qui taliter corripiendus est, ut ceteri ejus videntes acerrimam correctionem, talem ut ulterius non audeant committere disturbancem, ne ad talem audeat frater fratris horis incompetentibus jungere confabulationem. Unde et subauditur:

Neque frater ad fratrem jungatur horis incompetentibus. Ille enim horæ sunt incompetentes fabulis vanis, quæ sunt competentes lectionibus sacris. Quod autem dicit, neque frater ad fratrem jungatur horis incompetentibus, non proficiunt vel sanctam inter sanctos prohibet conjunctionem, sed nocivam, nocivisque fabulis plenam conjunctionem inter otiosos acediososque vetat.

Dominico die lectioni videntur omnes, exceptis his qui variis officiis deputati sunt. Hinc Patres antiqui dixerunt: Die autem Dominica nil aliud agant, nisi Deo videntur, ne pro aliqua occasione se velint, aut alios excusare. Tamen contestor, fratres, nulla operatio in die illa sancta comperiatur, nisi tantum hymnis, et psalmis, et canticis spiritualibus dies illa transeat.

Si quis vero ita negligens et desidiosus fuerit, ut non relit, aut non possit meditari, aut legere, injungatur ei opus quod faciat ut non vacet. Desidiosus dicitur, id est, desidia, vel negligentia plenus. Desidiosus enim a desiderando, id est, valde sedendo, otiumque diligendo vocatur. De tali enim Salomon ait: Abscondit piger manum sub ascella, nec ad os suum applicat eam. De duabus enim hic loquitur personis. Una que cum possit legere aut meditari, per desidiam cordis neutrum vult agere, sed magis otio vel vanis vult fabulis vacare. Alia enim persona est,

que, quamvis velit, per ignorantiam nec legere vallet, nec meditari, et ideo, ne otio vacet, utrumque opus injungendum est illis, in quo laborent utriusque.

Fratribus infirmis vel delicatis talis opera, aut ars injungatur, ut nec otiosi sint, nec violentia laboris operimantur. Quorum imbecillitas ab abbate consideranda est. Delicatus dicitur, deliciis pastus, et diversis epulis enutritus. Et ideo fortioribus laboribus inscius, qui propter corporis teneritudinem, aut imbecillitatem pie cum infirmis est tolerandus, et humanius, clementiusque tractandus. Nec contra eos murmurandum est eis, qui vires laborandi habent, sed magis et facti et infirmi a sanis sunt consulendi, et, ut dictum est, humanius clementiusque tractandi. Quorum imbecillitas, id est, fragilitas vel impossibilitas ab abbate quasi a pio est consideranda patre pariter atque rectore.

CAPUT XLIX

De Quadragesimæ observatione

Licet omni tempore vita monachi Quadragesimæ debeat observationem habere. Licet, hic pro quamvis positum est. Oportet enim monacho sine dubio cum mundus illi crucifixus est, et ille mundo, ut castiget corpus suum, et in servitatem redigat, et omni tempore exhibeat semetipsum sicut Dei ministrum, in variis necessitatibus, in laboribus, in vigiliis, et jejuniis, cæterisque virtutibus se exercendo.

Tamen quia paucorum est ista virtus, eorum videbet de quibus scriptum est : Multi autem vocati, pauci vero electi (Matth. xx) : ideo suademus ipsis diebus Quadragesimæ, omni puritate vitam suam custodire. Omni puritate dicit, omni sinceritate, et simplicitate cordis, nihil facientes pro vana gloria vel laude humana : sed simplici corde et pura mente quod sequitur agere, id est :

Omnis pariter negligentias aliorum temporum his diebus sanctis diluere. De hoc enim tempore Quadragesimæ scriptum est : Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. In quibus diebus unusquisque nostrum, in quantum illi vires suppetunt, carnem maceret, ejusque desideria affligat, concupiscentias turpes de corde suo repellat, et hoc modo aliorum temporum negligentias his diebus sanctis penitendo debeat. Unde et sequitur :

Quod tunc digne fit, si ab omnibus vitiis temperamus. Temperamus dicit, id est, abstinemus, vel coercedamus nos a vitiis omnibus.

Orationi cum fletibus. Scriptum est enim : Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v). Et, Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent (Psalm. cxxv).

Lectioni et compunctioni cordis atque abstinentie operam damus. Hinc Isidorus ait : Omnis profectus ex lectione et meditatione procedit. Geminum enim donum confert lectio sanctorum Scripturarum, sive quia intellectum mentis erudit, seu quia mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei per-

A dicit. Compunctionis cordis est humilitas mentis cum lacrymis, exoriens de recordatione peccati, et timore judicii. Illa est conversis perfecta compunctionis affectio, que omnes a se carnalium desideriorum affectus repellit, et intentionem suam toto mensis studio in Dei contemplationem destigit. Ille enim bene abstinet a cibis, qui et a malitiaæ actibus, et a mundi ambitionibus.

Ergo his diebus angeamus nobis aliquid ad solitum pensum servitatis nostræ. Solitum pensum dicit, consuetum vel usitatum abstinentiae nostræ jejunium, cui adhuc diebus quadragesimæ aliquid amplius est augendum. Unde et subditur :

B *Orationes peculiares ciborum et potus abstinentiam, ut unusquisque super mensuram sibi indictam aliquid de propria voluntate cum gudio sancti Spiritus offerat Deo. Cum gudio enim sancti Spiritus offerre debet monachus suum Domino Deo votum, qui ab illo sperat accipere regnum cœlorum. Qui enim cum hilaritate et gudio bonino servit, vel donat aliquid, centuplum ab illo accipiet, insuper et vitam æternam possidebit. Offerat ei cum gudio, et faciat quod sequitur :*

C *Id est, subtrahat corpori suo de cibo, de potu, de sonno, de loquacitate, de scurrilitate, et cum spiritualis desiderii gudio sanctum Pascha expectet. Merito enim de resurrectione Domini tales debent cum Christo in Pascha ketari, qui corpus suum per abstinentiam pro eo consenserunt crucifigi. Qui enim in præsenti vita aliquid desideris vel substantias carni subduxerint, debent merito de divinis animæ deliciis abundantanter in perpetuo saginari. Quia in hoc parvo tempore pro Domino voluerunt ad modicum contristari, iuste cum eo merebuntur in futuro ketari.*

D *Hoc ipsum tamen quod unusquisque offert, abbati suo suggerat, et cum ejus fiat oratione et voluntate : quia quod sine permissione patris spiritualis fit, presumptioni deputabitur, et vanæ glorie, non mercede. Ergo cum voluntate abbatis omnia agenda sunt. Hinc quidam monachorum magister ait : Dicat abbas omnibus fratribus : Qui vult pro anima sua labrare, et aliquid abstinere, liberam ei voluntatem concedimus. Qui vero nonuerit, regule de hoc titulo constituta accipiet, et quadragesimæ contentus erit mensura. Jam qui de fratribus voluerint aliquid abstinere, humilient se ad genua abbatis, agentes gratias de boni actus voluntate concessa, et post impensam humilitatem simul et ore suo abbati indicent, quis quid voluerit abstinere.*

CAPUT L.

De fratribus qui longe ab oratorio laborant, aut in via sunt.

Fratres qui omnino longe sunt in labore, et non possunt occurrere hora competenti ad oratorium, et abbas hoc perpendit, quia ita est, agant ibidem opus Dei, ubi operantur, cum tremore divino flectentes genua. Similiter qui in itinere directi sunt, non eos prætereant hora constituta, sed ut possunt, agant.

abi, et servitutis pensum non negligant reddere. Hinc beatus Pachomius ait : Et si in navi fuerint, et in monasterio, et in agro, et in itinere, et in quolibet ministerio orandi et psallendi tempora non prætermittant. Hinc et Basilus dicit : Unusquisque in opere suo observare debet propriam regulam, sicut membrum in corpore ; quia damnum habebit, si neglexerit implere quod ei injunctum est, et de communione fratrum utilitate negligens amplius periclitabitur. Et ideo mente et devotione completere debet id quod scriptum est : *Cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino* (Eph. v). Si enim corporaliter non occurrit adesse cum ceteris ad orationis locum, in quoquaque loco inventus fuerit, quod devotionis est expletat. Oportet tamen observare, ne forte quis possit complere in tempore suo, quod complendum est, et occurrere, sed dum loqui vult occasiones necit, tanquam ministerii opere occupatus. Quod qui facit, et offendiculum ceteris præstat, et ipse negligentis crimen incurrit. Hinc alius monachorum magister ait : Cum fratres spiritales sine laico ambulant, junci ad se, et cantantes, modice de via flectant genua, et post orationem redeant in via, mox ab omni verbo alieno adeo tacentes propter reverentiam operis Dei, et sic ambulando petita benedictione impositum prorumpant psalmum.

CAPUT LI.

De fratribus qui non longe proficiuntur.

Fratres qui pro quovis responso proficiuntur, et eadie sperant reverti ad monasterium, non præsumant foris manducare, etiamsi a quovis rogentur, nisi forte eis ab abbe suo præcipiatur. Quod si aliter fecerint, excommunicentur. Hinc antiqui Patres dixerunt : Nemo tamen extra monasterium manducet aut bibat. Hoc enim regulæ non recipit disciplina, ut vel poma vilia desumantur, aquam ipsam ante refectio nem legitimam bibere non præsumant. Si quis vero extra conscientiam abbatis vel præpositi qualemcumque locum egressus, gulæ vel ebrietati se sociaverit, aut si in proximo transmissus, pro sui levitate vel gulæ non statim expedita necessitate ad cellulam redierit, aut cum in id facinus fuerit detenus, ut canones docent, aut triginta diebus a communione separetur, aut virgis cæsis emendetur.

CAPUT LII.

De oratorio monasterii.

Oratorium hoc sit, quod dicitur; nec ibi quidquam aliud geratur, aut condatur. Expleto opere Dei omnes cum suo silentio exeant, et agatur reverentia Deo, ut frater qui forte sibi peculiariter vult orare, non impediatur alterius improbitate. Sed si alter vult sibi forte secretius orare, simpliciter intret, et oret, non in clamosa voce, sed in lacrymis et intentione cordis. Ergo qui simile opus non facit non permittatur expleto opere Dei remorari in oratorio, sicut dictum est, ne alius impedimentum patiatur. Hinc beatus Augustinus ait : In oratorio nemo aliquid agat, nisi ad quid facilius est, unde et nomen accepit. Aut si forte

A etiam aliqui præter horas constitutas, si eis vacat, et orare voluerint, noui eis sint impedimento, qui ibi aliquid agendum putaverunt. Item alibi : in oratorio præter orandi et psallendi Dei cultum penitus nihil agatur, ut nomini huic et opera jugiter impensa concordent. Ut si aliquis præter constitutas horas Domino supplicatur ingreditur, votum suum occupatio aliena non tardet.

CAPUT LIII.

De hospitibus suscipiendis

Omnes supervenientes hospites tanquam Christus suscipiantur: quia ipse dicturus est, Hospes sui, et suscipiunt me (Matth. xxv). Hinc et Apostolus nos inter cætera hortatur dicens : *Hospitalitatem sectantes* (Rom. xii). Dicens enim sectandam esse hospitalitatem, non illud solum ostendit, ut venientem ad nos hospitem suscipiamus, sed et requiramus et solliciti simus, et sectemur, ac perquiramus ubique hospites, ne ubi forte in plateis sedeant, ne extra tecum jaceant. Recordare Loth, et invenies quod non illum hospites, sed ipse quæsierit hospites, et hoc erat hospitalitatem sectari. Hinc et beatus Macharius ait : Hospitalitatem sectantes per omnia, et ne avertas oculum, aut inanem dimittas pauperem, ne forte Dominus in hospite aut in paupere ad te veniat, et videat te hæsitantem, et contemneris; sed omnibus hilarem te ostende, et fidelier age. Advenientibus ergo hospitibus alacris susceptio adhibenda est, scientes ob hoc novissimam consequi retributionem, quando in judicio his qui a dextris erunt dicturus est Dominus : *Hospes sui et collegistis me: quia quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti* (Matth. xxv).

Et omnibus congruus honor exhibeat. Congruus dicitur conveniens, competens, vel condignus, qui sit, quando unicuique quod expedit et quomodo expedit impenditur. Nam quamvis una charitas omnes amplectatur interius, aliter pauperibus, aliter vero exterius congruit ministrare potentibus. Neque enim æqualis omnibus præparanda est sessio, neque æqualis omnibus ciborum convenit præparatio, sed unicuique necesse est cum charitatis discretione congruus locus, congruus cibus, congruus lectus, congruus omnibus exhibeat et honor, ut congrue a nobis recepti sine murmurio ad propria revertantur amici

Maxime domesticis fidei et peregrinis. Domesticos dicitur amicus familiaris, vel sodalis; quos duobus modis intelligere debemus, sive omnes generaliter Christianos unam nobiscum fidem, unum habentes baptismum; sive specialiter monachos, qui nobis cum Deo peculiarem Dei cultum, et religionis exhibent simulatum. Peregrinus dicitur in longe patriæ agro positus.

Ut ergo nuntiatus fuerit hospes, occurratur ei a priore vel a fratribus cum omni officio charitatis. Quia enim dure ad monasterium personæ solent venire, duas et illis rationabiliter jubet occurrere. Prioribus enim necesse est occurrat prior, fratribus occurrat

frater. Si enim venit rex, episcopus, aut aliquis de summo apice potens, exeat illi obviam abbas. Si autem venerit alter, obviam illi exeat alter.

Et primitus orent pariter, et sic sibi socientur in pace. In pace dicit, id est, in osculo pacis. Pacificos enim oportet esse, et sibimet invicem in osculo sancto sociari oportet filios pacis. Unde et sequitur :

Quod pacis osculum non prius offeratur nisi oratione præmissa, propter illusiones diabolicas. Si enim cum sit diabolus tenebrosus, transfigurari valet in angelum lucis, valet utique transformari et in personam hospitis, quod factum jam fuisse et in dialogis et in Vitis legitur Patrum. Quæ phantasmatis illusio stare nocereque non valet, si oratio prompta ex corde sancti monachi procedit.

In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas. Omnis humilitas dicitur tota, plena atque perfecta, non ficta, sed de corde puro manans, vera atque sincera. Quæ quomodo exhibeatur audi sequentia :

Omnibus venientibus sive discedentibus hospitibus, inclinato capite, vel prostrato omni corpore in terra, Christus in eis adoretur, qui et suscipitur. Et hic, sicut et superius, duas aduentium inducit personas, unam mediocrem, cui tantum caput inclinatur a fratre; aliam vero summam, quæ in terram toto prostrato adoratur et corpore. Sed tamen in utrisque Dominus Jesus Christus adoratur, qui et suscipitur.

Suscepti autem hospites ducantur ad orationem, et postea sedeat cum eis prior, aut cui jusserrit ipse. Legatur coram hospite lex divina, ut ardificetur, et post hæc omnis ei exhibeatur humanitas. Omnis humanitas dicitur omnis miserantis affectus, et obsequium plenum, et perfectum amoris, quod hospitibus exhiberi oportet in cibi et potus, et omnium illis competentium administratione.

Jejunium a priore frangatur propter hospitem : nisi forte præcipiūs sit dies jejunii, qui non possit violari. Fratres autem consuetudines jejuniorum prosequantur. Dies jejunii, qui violari non possunt, intelliguntur dies sanctæ Paschalis, Quadragesimæ, Litaniarum, et quatuor anni temporum, aut si alicujus diei festi fuerit agenda vigilia, quando non solum a canonieis, clericis, verum etiam a laicis catholicis jejunatur. Fratres autem consuetudines jejuniorum prosequantur, ne pro uno hospite a toto monasterio jejunii solemnitas auferatur. Nam ut charitatem monstretur habere in hospitem, solummodo jejunium mandat frangi a priore, et maxime propter ipsius hospitis honorem solvi mandat jejunium ab ipso monasterio seniore. Sed et hoc non pro omnibus hospitibus est agendum, sed tantum pro peregrinis fratibus aut illis summis personis quæ tarde visitant monasterium.

Aquam in manibus abbas hospitibus det : pedes autem hospitibus omnibus tam abbas quam cuncta congregatio lavet. Hinc Fructuosus ait : Hospitibus vel peregrinis fratibus cum summis reverentia chari-

A tatis et ministracionis obsequia sunt præbenda, et ad vesperum lavandi pedes, et si ex itinere sunt confecti, oleo perungendi sunt, lectaria, lucerna et extrema mollia exhibenda, ac proficiscentibus juxta pensam cœnobii viaticum imponendum.

Quibus lotis hunc versum dicunt : Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui (Psal. XLVII). Ac si dicat : Suscepimus in isto hospite misericordiae tuae visitationem in medio templi tui, in medio templo monasterii tui. Aliter : Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui, id est, in medio cordis nostri, quod totum dicit Apostolus esse templum ; suscepimus istius hospitis cum charitatis dilectione adventum.

Pauperum et peregrinorum maxime susceptio omni cura sollicitate exhibeatur, quia in ipsis magis Christus suscipitur. Binc Pachomius ait : Quando ad ostium monasterii aliqui venerint, si clerici fuerint, aut monachi, majori honore suscipiantur. Lavabuntque pedes eorum, juxta Evangelii præceptum, et deducent ad locum xenodochii, præbebuntque omnia quæ apta sunt usui monachorum. Hinc Isidorus ait : Et licet omnibus hospitalitatis bonum cum gratia oporteat referendum, uberior tamen monachis et clericis deferenda est honoriscentia hospitalitatis. Præbeantur eis hospitacula, laventur eorum pedes, congruis etiam sumptibus ejusdem humanitatis gratia præbeantur.

Nam divitum terror ipse sibi exigit honorem. Quia enim omnibus congruus honor est exhibendus, non tamen metu terroris, quantum etiam præparandum est divitibus obsequium causa discretionis. Debemus enim, secundum Apostolum, reddere cui timorem timorem, et cui honorem honorem.

Coquina abbatis et hospitum per se sit, ut incertis horis supererrentes hospiles, qui nunquam desunt monasterio, non inquietent fratres. In quam coquinarum ad annum ingrediantur duo fratres, qui ipsum officium bene implerent. Quibus, ut indigent, solatia ministrentur, ut absque murmuratione serviant. Et iterum quando occupationem minorem habent, exeat ubi eis imperatur, in opera. Et non solum in ipsis, sed et in omnibus officiis monasterii ista sit consideratio, ut quando indigent solatia, accommodentur eis, iterum quando vacant, obedienti imperanti. Estimatur enim a multis, quia sicut coquina alia quam fratum, et in alio erat constituta loco, ita et mensa abbatis non tunc in communione refectorio erat cum ceteris mensis posita, sed in alia erat cellula segregata, quam crebro venientes hospites frequenter cibis invenirent parataam. Sed modo ab episcoporum, abbatum, et cæterorum Francorum magno concilio salubre inventum est concilium, ut pro sua et fratrum custodia habeat in communione refectorio mensam, ubi quando adfuerint, cum quibus voluerit, reficiat coram fratibus.

Item et cellam hospitum habeat assignatam frater, cuius animam timor Dei possidat, ubi sine lecti strati

sufficienter, et domus Dei a sapientibus sapienter ad ministretur. A sternendo enim lecti strati dicuntur. Strati quasi scoriati. Scoria enim dicitur, quod nos mattam, vel nattam dicimus. In his autem solis antiqui monachi dormire solebant, et his solis lectulos suos sternebant. Cujus enim animum timor Domini possidet, sine dubio jam inter sapientes debet haberi. Scriptum est enim : *Initium sapientie timor Domini, intellectus bonus omnibus facientibus eum* (*Psalm. cx.*). A talibus enim sapientibus domus Domini, id est, domus quae in monasterio pro pauperibus Domini edificatur, aut pro ejus implendo mandato constituitur, necesse est sapienter administretur. Hinc et quidam monachorum magister ait : *Cella peregrinorum semote monasterio constituatur cum lectis stratis, ubi supervenientes fratres maxime ignoti dormiant, et visatias suas ponant.*

Hospitibus autem, cui non praecipitur nullatenus societur, neque colloquatur, sed si obviaverit aut viderit, salutatis humiliiter, ut dictum est, et petita benedictione, pertranseat, dicens non licere sibi colloqui cum hospite. Hospitibus non societur dicit, id est, ad fabulas faciendas non eis jungatur. Sed si obvia verit eis, aut prope se stare viderit, petita benedictione transeat. Quod si rogatus aliquid ab hospite fuerit, respondeat ei dicens, non mihi licet cum hospite loqui. Hinc et beatus Macharius ait : Nullus, nisi cui cura circa hospitale fuerit iniuncta, responsum det venientibus, neque sermocinari alicui fratri licebit, nisi soli qui praest, aut quos ipse jussit.

CAPUT LIV.

Quod non debeat monachus litteras vel eulogia accipere sine jussu abbatis

Nullatenus liceat monacho nec a parentibus suis, nec a quoquam hominum, nec sibi invicem litteras, aut eulogia, vel qualibet munuscula accipere aut dare sine precepto abbatis sui. Quod si etiam a parentibus suis ei quidquam directum fuerit, non præsumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit abbati. Quod si juss erit suscipi, in abbatis sit potestate cui illud jubeat dari. Et non contristetur frater, cui forte directum fuerit, ut non detur occasio diabolo. Qui autem aliter præsumperit, disciplina regulari subjaceat. Hinc beatus Augustinus ait : Quicunque autem in tantum progressus fuerit malum, fut occulre ab aliquo litteras vel qualibet munuscula accipiat, si hoc ultra constetur, parcatur illi, et ore tur pro illo. Si autem deprehenditur atque convincitur, secundum arbitrium præpositi gravius emendetur. Hinc et beatus Basilius ait : Munus quodlibet, sive epistolas nemo monachus accipiat, nec dare sine jussione abbatis cuiquam præsumat. Hinc et alibi scriptum est : Qui vero litteras vel munuscula cujuscunq; accipere præsumperit, si non statim a quo accepit, et quæ accepit publicaverit, distinctioni severissimæ subjacebit. Illa vero quæ transmissa sunt, peregrinis et ignotis deputabantur, aut certe incendio crevabantur. Sane qui suis filiis vel aliqua ad se

A necessitudine pertinentibus aliquid contulerit in re: commune redactum, cui necessarium fuerit tribuatur. Si vero cui transmissum est abbas præcipit dare, tanquam reliqua fidelium munera, cum gratiarum actione accipiet. Quod autem dicit, *non contristetur*, ne forte detur occasio diabolo, subintelligitur, aut per tristitiam, aut per invidiam, aut per murmurium. Per tristitiam enim quam in suo pectore tenet, nocendi monacho diabolo datur occasio, quia secundum Apostolum, est tristitia qua, impidente diabolo, datur occasio, in anima. Nam et si illi, cui datur est, invidetur, per invidiam nocendi monacho diabolo datur occasio, quia scriptum est : *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. Imitantur enim illum qui sunt ex parte illius.* Aut si forte mururaverit, quia quod sibi directum est sibi non datur, et ita per murmurationem nocendi monacho diabolo datur occasio. Quia et qui in deserto murmuraverunt, a serpentinis perierunt. Omnis enim monachus qui unum ex istis fecerit, quia illi non datur quod illi dirigitur, regulari disciplinae subjaceat, ne indisciplinatus in eternum pro his vitiis pereat.

CAPUT LV.

De vestimentis et calceamentis fratrum.

Vestimenta fratribus secundum locorum qualitatem ubi habitant vel aerum temperiem dentur, quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis vero minus. Hæc ergo consideratio penes abbatem sit. Quod autem dicit, secundum locorum qualitatem vestimenta dari, mihi videtur de operoso, et non de tam operoso dicere loco. Sunt enim monasteria jam perfecta, et in amoeno loco posita, ubi minus operatur, et minus vestimentis et calceamentis indigetur. Quod vero dicit : *vel aerum temperiem, ipse exponit cum dicit : quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis vero minus.* Hæc prudentissime ille considerans dixit : Nunc vero prudens abbas consideret diligenter aerum temperiem, et loca in quibus habitat, quomodo sint calida, frigida vel temperata, aspera, dura, vel suavia, et secundum possibilitem suam quod necessarium est fideliter suis ministret monachis, ut sine necessitate Domino serviant, et absque justa murmuratione pacifice vivant.

D *Nos tamen mediocribus locis sufficere credimus monachis, per singulos, cucullam et tunicam : cucullam in hieme villosam, in aestate puram aut velutinam, et scapulare propter opera. Mediocribus locis dicit, id est, temperatis, nec multum frigidis, nec multum calidis. Cucullam dicit ille, quod nos modo dicimus cappam. Per diminutionem enim a casula dicitur cuculla, et a casulla, et a casulla diminuitur cuculla. Quod vero ille dicit, scapulare propter opera, hoc nos modo dicimus cucullam.*

Indumenta pedum, pediles et caligas. Pediles autem dicit, quod nos modo dicimus calces. Caligas ille, quod nos subtalares vel soeos vocamus. Caligæ autem a callo pedum dictæ, vel quia ligantur, nam et calcarii vocantur. De pedilibus autem hi-

dorus ait : Pediles utendos in monasterio, quandiu A hiemis coegerit violentia, sive dum fratres gradiuntur in itinere vel proficiscuntur ad urbem. Hinc et Fructuosus dicit : In hieme pediles calcient, qui voluerint, id est, a Kalendis Novembribus usque ad Kalendas Maias. Reliquis aestivis mensibus caligarum tantum solatiis muniendi sunt.

De quarum rerum omnium colore aut grossitudine non caudentur monachi, sed quales inveniri possunt in provincia qua degunt, aut quod rilius comparari potest. Hinc Ferreolus ait : Colorem etiam in his album, vel nimis rufum, per quem serpe species corporis ad permisum suam videntibus commendatur, vitet, hoc est, habere non ambiat, ne jactantiae sue secum testimonium ferat, et dum corpus velut vestimentis ornare, de animæ ornamenti non curet. Hinc Isidorus ait : Munitus debet esse monachus, non delicatus. Sicut autem non oportet in monacho esse notabilis habitus, ita nec satis abjectus. Nam pretiosa vestis animum ad lasciviam pertrahit. Nimis vilis aut dolorum cordis parit, aut morbum vanæ gloriæ contrahit. Hinc Basilius ait : Si enim studium nobis habendum est omnium esse minimos, et omnium nos novissimos, certum est quod et indumentis omnium nos novissimos deputare debemus. Hinc Casianus dicit : Oportet ut talis sit vestis monachi, quæ corpus contegens, tantum verecundiam nuditatis repellat, et frigoris retundat injuriam, non quæ occasionem vanitatis enutriat. Quæ ita sit vilis, ut nulla coloris vel compositionis novitate inter ceteros fratres spirituales habeatur insignis, et ita sit a studiosis superfluis accurationibus aliena, ut nullis iterum per incuriam collectis aut fecatis a sorribus sit deformis. Postremo sic ipsa vestis ab hujus mundi separetur ornatu, ut in omni servorum Dei cultu communis sit. Nam quidquid inter famulos Dei non ab omnibus tenetur, sed ab uno vel a paucis præsumitur, aut superfluum aut clatum est, et propter hoc noxiūm judicandum est, quod magis non virtutis speciem, sed vanitatis ostendat.

Abbas autem de mensura provideat, ut non sint curta ipsa vestimenta, utentibus eis, sed mensurata. Si enim fuerint vestimenta curta, erunt ridiculosa; si nimis longa, erunt damnosa. Nam sicut de vestimento curto generatur ridiculum, sic et de nimis longo paupi damnum. Ergo ne ista proveniant, sicut omnia mensurata.

Accipientes nova, vetera semper reddant in presenti, reponenda in vestiario propter pauperes. Hinc beatus Fructuosus ait : Quidquid in vestimentis, calceamentis vel lecticariis monachorum vetustum fuerit, dum nova percipiunt, totum ab abbate pauperibus erogatur. Hinc et Aurelianus dicit : Si quid vero superfluerit ex usibus fratrum in auro, aut in vestibus, vel cellarario, sanctus abbas per manus provisoris, aut per quamlibet personam fidelem pauperibus, peregrinis aut captivis faciat dispensari. Vestimenta vero vetera, cum nova accipiunt, abbati refundant, incipientibus aut pauperibus eroganda.

Sufficit enim monacho duas tunicas et duas cucullas habere, propter noctes, et propter lavare ipsas res : jam quod supra fuerit, superfluum est, et amputari debet. Et pedules, et quodcumque est vetustum reddant, dum accipiunt novum. Hinc Isidorus ait : Ternis tunicis, et binis palliis, singulisque cucullis contenti sint monachi, nihil praeter hec in habitu aliud presumentes. Hinc et sanctus Fructuosus ait : Vestimenta non multa, nec superflua sint monachis, duabus tantum cucullis villatis, et simplici uno palliolo, ternisque tunicis, et staminis duabus c^Bajusque necessitatis querimonia sufficienda est : Hinc Ferreolus ait : Vestimenta superflua monachus non requirat, dicente Domino ad discipulos : *Neque duas tunicas habeatis.* Quas duas tunicas intelligere debemus non numero, si propter biemem necessarie esse videntur, sed supra usum si reservatae fuerint, computari. Super ergo si quid fuerit, putabitur alienum. Dum quidquid possessor avarus includit, magis uitior arca quam dominus. Quod ut vitetur maximus nobis beatus apostolus testis assurgit qui dicit : *Habentes victum et vestitum his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri incident in temptationem, et laqueum diaboli, et desideria multa, et inutilia, et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem (I Tim. vi).*

Femoralia hi qui in via diriguntur de vestiario accipiunt, quæ revertentes lota ibi restituant. Et cucullæ et tunicae sint aliquanto iis quas habere soliti sint meliores, quas exentes in viam accipiunt de vestiario, et revertentes lotas ibi restituant. Femoralium usus cuiquam est permittendus, maxime his qui ministerio implicantur altaris. Sed et hoc si studere noluerit, reprehendendus non erit, cum nunc usque constet plerique hunc usum monasteria etiam in his regionibus non habere. Quod vero dicit de cucullis et tunicis, sint aliquanto pro via meliores quam soliti sunt habere, in illis est regionibus faciendum, ubi multum vilibus soliti sunt uti vestimentis. Ubi vero meliora sunt vestimenta, non sunt propter itinera commutanda. Femoralia enim sunt dicta, eo quod femora tegunt, ipsa et feminalia, ipsa et braccas dicimus. Ideo braccas, quia sunt breves. Brachin enim Grece breve dicitur.

D Stramenta autem lectorum sufficient, matta, sagum, lene et capitale. Sagum Gallicum nomen est. Dictum autem sagum quadratum, eo quod apud eos primum quadratum vel quadriplum esset. Nos autem modo per diminutionem a sago, sagellum diciunus. Lene vero species vestis villosæ est quam nos copam [Al., toxam] dicimus, alii vero galnapem eam vocant. Capitale autem dicit, quod nos plumacium dicimus. De hac sententia et Isidorus dicit : Speciosam vel variam supellectilem monacho habere non licet ; cuius stratus erit storea, et stragulum, pellesque lanata due, galnapis quoque, et facitergium geminansque ad caput pulvillus.

Quæ tamen lecta frequenter ab abbatte scrutanda sunt, propter ovus peculiare, ne inteniantur. Et si cui

inventum fuerit quod ab abbate non acceperit, gravissimæ disciplinæ subjaceat. Et ut hoc vitium peculiariter radicitus amputetur, dentur ab abbate omnia que sunt necessaria: id est, cuculla, tunica, pedules, caligæ, brucile, cultellus, graphium, acus, mappula, tabula, ut omnis auferatur necessitatibus excusatio. Hinc et beatus Fructuosus dicit: Lectula singulorum albas vel prepositus bis in hebdomada revolvat atque perscrutetur, ut videant ne quis superfluum aliquid illuc vel occultum habeat. Subulæ sane, acus ac fila diversa pro consuendis emendandisque vestibus ipsis tribuenda sunt ab abbate, et cum necessitas poposcerit, lavandi atque emendandi habeant facultatem. Hinc et sanctus Pachomius ait: Nemo habeat præter ea quæ in commune monasterii lege præcepta sunt; non tunicam, non pallium, non pellem, non nummum, nec ad caput pulvillum, exceptis his quæ a Patre monasterii per præpositos dividuntur.

A quo tamen abbate semper consideretur illa sententia Actuum apostolorum: quia dabatur singulis, prout cuique opus erat. Ita ergo et abbas consideret infirmatatem indigentium, non malam voluntatem invidentium. In omnibus tamen judiciis suis Dei retributionem cogitet. Hinc Isidorus ait: Vestimenta non erant æqualiter distribuenda in omnibus, sed cum discretione, ut cujuscunque ætas, gradusque expostulat. Ita enim et apostolos fecisse legimus, sicut scriptum est: Erant illis omnia communia, et distribuebatur unicuique prout opus erat (Act. iv). Uniuscujusque autem fratris supplementum vel indigentia inspiciatur, ut qui habent contenti sint, et qui non habent accipient.

CAPUT LVI.

De mensa abbatis.

Mensa abbatis cum hospitibus et peregrinis sit semper. Quoties tamen minus sunt hospites, quos vult de fratribus vocare in ipsius sit potestate. Seniorum autem unum, aut duos, semper cum fratribus dimittendos procuret, propter disciplinam. Hinc patres antiqui dixerunt: Non licet peregrino fratri cum fratribus manducare, nisi cum eo qui præest Patre, ut possit ædificari. Quando tamen defuerint hospites, cum quibus vult de fratribus abbas manducet. Seniores tamen pro custodia cum fratribus dimittet.

CAPUT LVII.

De artificib[us] monasterii.

Artifices si sunt in monasterio, cum omni humiliitate et reverentia faciant ipsas artes, si tamen jusserrit abbas. Quod si aliquis ex eis extollitur pro scientia artis sua, eo quod videatur aliquid conferre monasterio, hic talis evellatur ab ipsa arte, et denuo per eam non transeat, nisi forte humiliato ei iterum abbas jubeat. Hinc Cassianus ait: Si quis autem de opere ac sudore proprio plus ab aliis redditus conferat monasterio, in nullo infletur, nec sibi de tanto operis sui acquisito blandiatur, nec amplius sibi aut deliciatus aliquid solita quotidiani virtus parcitate præsumat, sed tanquam peregrinum se hujusmodi re-

A putans arreptæ nullitatis virtutem usque perducat. Quod autem dicit: *Hic talis evellatur ab ipsa arte,* intelligitur, suspendatur ab ipso, cui incumbebat, operando artis officio; nec amplius transcat per eum, id est, non operetur, nisi humiliatus fuerit denuo. Erigere enim atque suspendere unum intelligitur esse

Si quid vero ex operibus artificum venundandum est, videant ipsi per quorum manus transigenda sunt, ne aliquam fraudem presumant inferre. Memorentur Ananias et Saphira, ne forte mortem, quam illi in corpore pertulerunt (Act. v), hanc isti, vel omnes qui aliquam fraudem de rebus monasterii fecerint, in anima patientur. Pejor enim et durior est mors, quam fraudem faciendo monachi patientur in anima, quam mors corporis quam passi sunt Ananias et Saphira. Mors enim corporalis omnium est communis et temporalis, mors vero animæ impiorum est et pœnalis. Ille animam disjungit a corpore, illa vero separat a Creatore. Ille corpus in sepulcrum, illa vero immittit animam in infernum.

In ipsis autem pretiis non subrepat avaritiae malum, sed semper aliquantulum rilius detur quam a sacerdotalibus datur, ut in omnibus glorificetur Deus. Hinc quidam monachorum magister ait: Cum unaquaque ars aliquem prosectum, supervacuum usibus monasterii, vel mittendarum eulogiarum abundaverit, interrogata qualitate pretii, quantum a sacerdotalibus distrahi potest, tantum infra nummorum minori semper distrahatur pretio, ut agnoscantur in hac parte spiritales a sacerdotalibus actibus distantiaque separari. Cum non negotii causa, quæ inimica est animæ, lucrum supra justitiam querant, sed etiam ab ipsa justitia minus accipiendi pretii humanitate consentiant, ut non propter cupiditatem et avaritiam artes operari credantur. Avaritia enim non est parvum, sed grande malum. Ignis est in corde avari inextinguibiliter ardens et incessabiliter urens. Hinc in beati Job libro scriptum est: *Ignis devorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt* (Job xiii). Quod beatus Gregorius exponens ait: Ignis tabernacula devorat, cum æstus avaritiae cogitationes mentis devastat. Hinc et Salomon ait: *Conturbat dominum suum, qui sectatur avaritiam* (Prov. xv). Et, *Avarus non implebitur pecunia* (Eccle. v). De avaritia enim multa alia vitia pullulant, sicut scriptum est: *Radix omnium malorum est avaritia* (I Tim. vi). Hoc est enim vitium non solum occulta plurima, sed et aperta multa generat mala

CAPUT LVIII.

De disciplina suscipiendorum fratrum.

Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus; sed, sicut ait apostolus, probate spiritus, si ex Deo sunt (I Joan. iv). Hinc et Patres antiqui dixerunt: Si quis fidei ardore succensus renuntians sæculo monasterium magnæ dispositionis elegerit expetendum, novitati ejus non confessim licentia tribuatur intrandi, sed primum studiosius indagetur, utrum voluntarie an necessitate aliqua

coactus advenerit. Sed dicente apostolo, *probate A gustu est via quæ ducit ad vitam.* Illum audi videlicet spiritus, si ex Deo sunt, diligenter probetur, ne forte sit de quibus Dominus ait: *Venient ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos* (Matth. vii). Probatio enim discernit utrum eum tentatio diaboli, an vocatio ad monasterium adduxerit Christi.

Ergo si veniens perseverarerit pulsans, et illatas sibi injurias et difficultatem ingressus post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare, et persistere petitioni sua, annuatur ei ingressus, et sit in cella hospitum paucis diebus. Illatas injurias sive eas dicit quas a portario probationis causa in cella patitur hospitum, sicut beatus de tali Fructuoso ait: *Hospitibus sive peregrinis stramina comportabit, aquam calefaciens pedibus, et omnia humiliter ministeria exercebit, fascumque lignorum suo quotidie dorso ferens hebdomadariis tribuet, atque ita in omni penuria et utilitate subactus, expleto animo probatus moribus, et laboribus eliniatus, percepta in ecclesia benedictione, fratrum societati donetur.* Sequitur:

Postea autem sit in cella novitiorum, ubi meditetur, manducet et dormiat. Novitiorum cella dicit, non hospitum, sed pulsantium. Ubi noviter veniens sive cum his quos ibi invenerit, sive cum magistro quem habuerit, meditetur, in canticis, et psalmis, et hymnis, sive in regularibus præceptis quibus tradendus est observandis. Nequaquam ergo debet a tempore [Al., tempore] inchoare, qui mundo renuntiat, ne per ipsum tempus [Al., tempore] rursus in amore sacerdotii cadat.

Et senior ei talis deputetur qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eo omnino curiose intendat, et sollicitus sit si vere Deum querat, si sollicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria. Si sollicitus est ad opus Dei dicit, id est, ad ea quæ proprie ad Deum pertinent, videlicet ad orationem, ad lectionem divinam, ad vigilias nocturnas cursusque diurnos, ad jejunium et omne divinum officium. Ad obedientiam dicit, quia *melior est obedientia quam victima.* Ad opprobria, dicit, ut si venerit pro nomine Christi, patienter ea toleret. De hoc beatus Fructuoso ait: *Conversum de sacerdoto, ut Patrum decreta docent, non suscipiendum, nisi prius experimentum sui in opere et penuria, opprobriis dederit et conviciis.* Hinc et beatus Basilius ait: *Priusquam novitus corpori fraternitatis inseratur, oportet ei injungi quedam laboriosa opera, et quæ videantur habere opprobria, et observari oportet si libenter hæc ac fiducialiter expletat, ne confusionem eorum graviter ferat, vel etiam si in labore impiger inveniatur et promptus.*

Prædicentur ei omnia dura et aspera, per quæ itur ad Deum. Prædicentur ei dura dicit, id est, rigida, fortia, vel laboriosa, ut possit dicere cum Psalmista: *Propter verba laborum tuorum ego custodi vias duras.* Aspera dicit, districta, violenta, vel arcta et angusta, de qua Dominus *Arcta et an-*

gusta est via quæ ducit ad vitam. Illum audi videlicet qui dixit: *Ego sum via, veritas et vita.* Hinc et antiqui Patres dixerunt: *Huius sunt, cum sacerdote latebris liberari voluerint, appropriantes monasterio hebdomada pro foribus teneantur, et semper dura et laboriosa eis proponantur.* Si vero perseveraverint pulsantes, eis non negetur ingressus, sed is qui præest Pater hujusmodi homines introire permittat, et qualiter vitam fratrum vel regulam tenere possint ostendat.

Et si promiserit de stabilitate sua perseverantem, post duorum mensium circulum, legatur ei hæc regula per ordinem, et dicatur ei: Ecce lex sub qua militare vis, si potes observare, ingredere; si vero non potes, liber discede. Si potes observare, inquit, ingredere, subauditur, si potes præcepta istius regulæ observare, ad militandum ingredere; sin autem non potes, priusquam iugis regulæ colla submittas, et ejus servituti subdolis, liber discede. Notandum quia non ait: *Ecce lex sub qua quiescas, vel vacans otio quiete vivas;* sed sub qua militare vis, inquit, ut intelligas quia *militia est vita hominis super terra,* et sicut dies mercenarii, dies ejus. Ergo pro mercede eterna omnia debet pro Domino sustinere, qui in ejus cupit transire militiam, et tanquam sursum luna, malleis et igne fornacis proberi, ut ad diademam et coronam Dominicam possit pervenire.

Si adhuc steterit, tunc ducatur in supradictam cellam novitiorum, et iterum probetur in omni patientia. Hinc Isidorus ait: *Neque enim intus suscipi quenquam convenit, qui relicto sacerdoto ad militiam Christi pia et salubri humilitate convertitur, nisi prius foris positus ejus humilitas sive patientia conprobetur.* Ideo autem probationis tempore sub abbatis imperio militamus, et dura et aspera ab abbate imperata grataanter portamus, ut post peregrinationem vite hujus cum Domino regnare mereamur. Quod autem dicit, *tunc ducatur in supradictam cellam novitiorum,* cum antea jam dixisset, *sit in cella novitiorum, non intelligitur exisse eum ab ipsa cella novitiorum, et venisse ad auditorium, sive ad eum quem abbas elegit locum, et ibi audire regulare præceptum; et tunc iterum reverti in cella novitiorum.* Hinc sanctus Aurelius ait: *Hoc jubente Deo in primis statuimus tenendum, ut si quis ad conversionem venerit, regula ei in salutario legatur.*

Et post sex mensium circulum legatur ei regula, ut sciat ad quid ingreditur. Hinc Ferreolus ait: *Post hoc ei monasterii regula abbatis iussione legatur, ut imposterum nihil vel inusitatum aut si discessus prætereat, aut si permanens agnoscat.* Unde ergo de senioribus deputatus informetur regularibus disciplinis, ut quæ facere debat, quibusque eum servire conveniat, deinceps omnia recognoscat.

Et si adhuc stat, post quatuor menses iterum legatur ei hæc eadem regula. Hinc annis cursus impletur novitio a tempore quo pulsante venit ad mo-

nasterium, cui et ordinatum in hoc anni curriculo A monasterii concessus est introitus, sed diu mili ter lecta est regula, demoranti adhuc in novitiorum cella. Quod tempus non solum beatus Benedictus, sed et alii Patres jusserrunt observare novitium. Dixerunt enim : Nisi expleto anno nullus mutare habitum permittatur, sed si pœnitentis fuerit tanta compunctio, ut hoc sibi supplicatione assidua exigat, non negari. Tamen quod uni fideliter poscenti conceditar non quasi licetum habeatur. Hinc beatus Fructuosus ait : Sicque anno uno spiritali traditus seniori non statim commiscendus erit congregatiōni, sed prius cunctis honorum operum exercitiis edocendus. Quod si quilibet conversus bonis ac puris moribus enitens, abbatis vel aliorum fratrum spiritualium fuerit judicio comprobatus, pro merito et puritate sue conscientie clericus poterit fratribus consortiis misceri, secundum quod abbatis vel fratribus optimorum censuerit deliberatio faciendum.

Et si habita secum deliberatione promiserit se omnia custodiare, et cuncta sibi imperata servare, tunc suscipiatur in congregatiōne, sciens lege regulæ constitutum quod ei ex illa die non liceat de monasterio egredi, nec collum excutere de sub jugo regulæ, quam sub tam morosa deliberatione licuit recusare aut suspicere. Habita enim ab habendo vocatur. Deliberatio autem meditatio vel tractatio dicitur. Ergo habita deliberatio jam definita est retractatio. De hac enim sententia quidam magister monachorum ait : Qua regula in lectione novitio expleta, respondeat ei hoc primo abbas, non forte eum posse constituta regulæ conservare. Cum vero ille dixerit posse se ad omnia obediare, et omnia abbatis verbis prædicta cum se responderit novus frater servare, et ad omnia facto esse paratum ; et si professus fuerit se omnia impleturum, tunc excipiatur in congregatiōne monachorum. Exceptus vero usque ad mortem suam nec presumat nec permittatur de monasterio egredi propter illud propheticum : *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vita meæ* (Psal. xxvi).

Suscipienda autem in oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua, et conversione morum suorum, et obedientia coram Deo et sanctis ejus, ut si aliquando aliter fecerit, ab eo se damnandum sciat quem irridet. Promittat autem et dicat hoc modo : Ego ille in hoc monasterio sancti illius promitto stabilitatem meam, et conversionem morum meorum, et obedientiam secundum regulam beati Benedicti coram Deo et sanctis ejus. Cumque hac se promissione astrinxerit, subjiciatur regulis suprascriptis, per bonorum operum industriam quandoque Dominō placiturus. Quod si aliquando aliter fecerit, id est, a regulari vita volens discesserit, a Deo se damnandum, quem irridet, sciat.

De qua promissione sua faciat petitionem ad nomen sanctorum quorum reliquiae ibi sunt, et abbatis præsenzis. Quæ petitio hoc tenore dicatur a novitio : Monachatus mei tirocinium diligenter attendens, considero quod petitioni meæ primum non facilis

pulsanti vix hospitii locus est misericorditer attributus, in quo per paucos dies demoratus, novitiorum sum domum progressus, in qua mili dura et aspera primo diligenter a seniore sunt predicata, et stabilitatis meæ promissio simpliciter exspectata [Al., suppliciter adimplēta]. Qui senior comminans mihi haec terribilis verba auribus intimabat : Sciendo scias quoniam si preter promissionem regularis observantiae retro convertens respexeris, aptus regno cœlorum non eris. Insuper qualibus te tectum vestibus monasterii claustra receperint, in talibus tefore ab illis projiciendum cognosce. Et quia te panis exsoliatum veteribus, pariterque exsoliatum vitiis perdididerat mundus, fas est ut utroque suum vestitum recipiat servum, ad ignominiam omnium in perpetuo servandum. Ego autem Davidico confortatus exemplo Domino clamans aiebam : *Propter rerba labiorum tuorum ego custodivi rias duras* (Psal. xvi), certissime sciens quia si particeps Christi passionis fuero, et resurrectionis ero. His et similibus divinis confortatus divinis oraculis, omnia me constanter perpeti pro vita profitebatur æternam. Hanc nostram cernens Pater constantiam, ter jussit in anno per ordinem nobis legere, pariterque tradere regulam cum protestatione monentis atque dicentis : Ecce lex sub qua militare vis. Si potes observare, ingredere ; si non potes, liber discede. Hoc ergo videns ordinatissimum atque morosum mihi spatium attributum, dubitationis aditu pretermisso, ut me vestro jam corpori sociare dignemini, lacrymabiliter rogitans deposco. Ego vero tecum jam salvationis deliberatione salubriter adhibita, præmitto me in omnibus regulæ custodiare, Domino juvante, instituta, libenterque abbatis mei servare præcepta, fratribusque majorum cunctis Domino favente obtemperare mandatis, et propter æternam libertatem legibus hujus regulæ deinceps me pollicor fideliter mancipari, ita ut non jam mihi ex hac die liceat egredi de monasterio, collumque de sub regulæ excutere jugo, quod sub annali optione aut excusare licuit, aut suspicere ; sed ut præfatus sum, omni excusatione postposita, præmitto stabilitatem monasterii, morumque meorum conversionem, et propter professionis meæ servitium, et vitæ æternæ præmium, metumque gehennæ sanctæ meæ obedientie coram Deo et angelis ejus humiliiter militaturum subjicio. Et ut haec præmissionis meæ petitio a vobis firmiter teneatur, ad nomen sanctorum quorum hic reliquiae continentur, et præsentis abbatis, illius [Al., illis] conscriptam petitionem trado in perpetuum habendam, et manu mea roboratam super altare pono, hoc in monasterio perenniter observandam. Unde et sequitur :

Quam petitionem manu sua scribat, aut certe si non scit litteras, alter ab eo rogatus scribat, et ille novitius signum faciat, et manu sua eam super altare ponat. Hinc et alibi scriptum legimus. Si cum rebus suis introierit novitius, tunc ille brevis vel donatio rerum

suarum Deo, vel monasterio facta, ipsius donatoris **A** rit, sine rebus suis de monasterio vel sine indulgentia peccatorum a Deo discedat.

Mox ergo in oratorio exatur rebus propriis, quibus vestitus est, et induatur rebus monasterii. Hic autem, ut mihi videtur, si in laicali habitu est, prius tondeatur, et sic vestibus monasterii induatur. Hinc et quidam antiquus monachorum magister ait : Cum ergo cum cæteris fratribus inculpabiliter in monasterio integrum annum impleverit, tunc demum sine aliqua dubitatione tondeatur, vel ei sancti propositi vester mutentur. Hinc et Cassianus dicit : Cum vero receptus quis in monasterio fuerit, ita fideliter omni pristina facultate nudetur, ut ne ipsum indumentum quo a seculo venit indutus, habere amplius permittatur; sed in medio productus exatur propriis, ac per manus abbatis induatur monasterii vestimentis. Tondendo autem novitio, priusquam tondeatur, hæc oratio a sacerdote dicatur : Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut sicut hic famulus tuus comam amittit capitis, vitia cordis simul amittat et corporis, ut corpore pariter innovatus et mente, tecum feliciter valeat in æternum regnare. Per.

Illa autem vestimenta quibus exutus est reponantur in vestiario conservanda, ut, si aliquando suadente diabolo consenserit ut egrediatur de monasterio, quod absit, tunc exutus rebus monasterii projiciatur. Hinc Cassianus ait : Illa vero quæ depositum vestimenta preposito tradantur, quæ tandem ab eo serventur, donec profectus conversationis ejus diversis tentationibus ac probationibus evidentius agnoscatur. Si vero aliqua murmuratio aut inobedientia in eo fuerit reprehensa, exatur monasterii vestibus quibus induitus fuerat, et revestitus suis antiquis quæ a preposito conservantur, foras expellatur, quia non est fas cum vestimentis monasterii quæ accepit abscedere. Hinc quidam monachorum magister ait : Vester vero sæculares, quas dum mutant exutus fuerit, cum diligentia repositæ conserventur, tam de laicis quam etiam de firmato converso, ne forte quod non in conversis contingat, cum ad suos denus votum redire voluerit, et sæculi elegit iterato repedare itinera, et nullis Scripturarum vel monitionum poterit vinculis retineri, reddat Christo quod suum est, id est, exutus sanctis vestibus, vel habitu sacro, suis quibus venerat vestitus vestibus resimilans sæculum ad suasorem diaboli revertatur, et non Christi prædatus habitus polluantur in seculo a fugaci.

Illam tamen petitionem ejus, quam desuper altare abbas tulit, non recipiat, sed in monasterio reseretur. Ideo illam petitionem jubet reservari, ut per eam etiam illo nolente, si voluerit abbas, possit eum iterum in monasterio reducere, ibique subiectum tenere. Aut si forte se dixerit esse non monachum, ab illa petitione victus, in monachatus redigatur servitium.

CAPUT LIX.

De filiis nobilium vel pauperum qui offeruntur.

Si quis forte de nobilibus offert filium suum Deo

in monasterio, si ipse puer minori aetate est, parentes ejus faciant petitionem quam supra diximus. Et cum oblatione ipsam petitionem et manum pueri involvant in palla altaris, et sic eum offerant. Hinc Basilius ait : Oportet tamen infantes, voluntate et consensu parentum, imo ab ipsis parentibus oblatis, sub testimonio plurimorum suscipi, ut omnis occasio male-dicti gratia excludatur hominum pessimorum. Cum autem fuerint suscepti, si forte propositum suum transgressi fuerint, nec videri eos oportet amplius, tanquam eos qui in Dominio deliquerunt, quo teste confessionis sue pactum transgressi sunt. Quod si peccaverit, inquit, homo in hominem, orabunt pro ipso ad Dominum ; si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo ? Hinc Isidorus ait : Quicunque a parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus, non noverit se sibi perpetuo permansuum. Nam Anna Samuel puerum natum, et abstractum Deo pietate obtulit, quique et in ministerio templi, quo a matre fuerat functos, permansit, et ubi constitutus est deservivit. Hinc datur intelligi quia parentes, non alios quam patrem aut matrem qui eum generunt, dicit : quia Anna Samuelem quem genuit, ipsa et non alias eum servitum in templo Domini obtulit.

De rebus autem suis, aut in praesenti petitione promittant sub jurejurando. Sub jurejurando dicit, id est, cum juramento. Omnis enim per superiorum suum jurat. Et ideo dicit : sub jurejurando, quia sub iuratione qua jurat, et sub illo est per quem jurat ipse qui jurat.

Quia nunquam perse, nunquam per suspectam personam, nec quolibet modo, ei aliquando aliquid dent, aut tribuant occasionem habendi. Suspecta persona dicitur supposita, vel subrogata. Suspectus dicitur in loco alterius suppositus, quasi suffractus. Unde et consulem suspectum dicimus eum qui pro alio substituitur.

Vel certe si hoc facere noluerint, et aliquid offerre voluerint in eleemosynam monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus quas dare volunt monasterio donationem, reservato sibi (si ita voluerint) usufructu. Usumfructum dicit, quod nos dicimus usumfructarium, id est, illas res donent monasterio per testamentum sibi usufructuario reservato, de quibus rebus solvant omni anno sibi indictum ceusum.

Atque ita omnia obstruantur. Id est, omnis occasio claudatur, obturetur et abnegetur, unde puer alterius non periclitetur. Nefas est enim ut qui decipulam hujus saeculi intendit evadere, reservet unde eum infestatio diabolica valeat irretire.

Ut nulla suspicio remaneat pueru, per quam deceptus perire possit (quod absit), quod experimento didicimus. Viderat enim ille tali occasione de monasterio juvenes foras exire, et pro rebus terrenis servitum Dei relinqueret, saeculumque diligere ; et ideo ait, quod experimento didicimus. Quod si tunc raro flebat, nunc vero factum nos frequentissime esse cognoscimus. De hoc enim capitulo quidam monachorum magister ait : Cum alicuius nobilis filius pro-

PATROL. CII.

Apter Del servitum. In monasterium voluerit convolare, non prius suscipiatur, nisi, ut superius diximus, omnem a se obedientiam promiserit adimplendam. Deinde convenienter et parentes, ut et eorum quale sit votum, agnoscatur de eo. Quod si magis fuerint consentientes ejus votis parentes, convocatis eis ab abbe in monasterium, votum filii convertentis exquiratur ab eis, ut ab ipsis potius videatur devoveri, vel offerri, qui eum generunt. Cum ergo magis responderint parentes, grataanter se velle adimplere que cupit, tunc dicat eis abbas : Ita enim nos considerantes, o parentes, juste vobis secundum Deum pro vestro filio suademus, ut si filium vestrum digne Deo cupitis offerre, a saeculo eum prius exuite. Quod si aliquid apud vos eis aequaliter remanserit conservandum, habebit aliquando titillationem diabolici desiderii, sicut canis delectatur ad suum redire vomitum, et posita manu super aratum respiciens retro, jam non sit aptus regno coelorum, relicto quandoque monasterio, securus de portione sua et servata a vobis, cupiens in saecularem domum vestram reverti, fratribus suis volens esse coheres, in suarum redire incipiat sponsus et dominus facultatum, et pristinis restitutus deliciis et pompis non aliud desideraturus quam nupicias. Ergo, sicut superius diximus, si digne eum vultis Deo offerre, de portione ejus tres fiant aequaliter partes : una distributa abbatis manibus pauperibus, vel indigentibus erogetur ; aliam vobis, vel fratribus suis pergens ille ad comitatum sanctorum exagila-

Crio munus titulo derelinquit ; tertiam vero partem viatici sui utilitate deferat secum monasterii sanctorum usibus profuturam. Quod si utraque vobis graves sint voces, ut nec Deum audiatis pauperibus ergando, et filii animam redimendo, nec nostrum consilium partibus dividendo, et auferendo ab eo excularem substantiam, vel nudum et solum filium Deo largiamini. Ita ut jurejurando per sacrosancta Evangelia promittatis ei, ulterius eum de vestra patrimonii subs'antia nihil habere ; ut firmiter jam perseverans in Domino, sciat se de saeculo nihil sperare, cum se a vobis et ab eo viderit alienum, solummodo superna desideret. Tantum est ut nihil habeat de saeculo, quod vivis vobis aut mortuis de vestris facultatibus jam speret ; quia cui semel crucifixus est mundus, denuo ab eo redelectari non debet. Sequitur :

Similiter autem et pauperiores faciant. Qui vero ex toto nihil habent, simpliciter petitionem faciant, cum oblatione offerant filium suum coram testibus. Quae traditio filiorum sive nobilium, sive ignobilium, sive divitium, sive pauperum, cum agatur, hoc tenore dici insinuetur : Dux legaliter sanctum, antiquitusque teneatur, et tantum cum oblationibus Domino parentes suos tradere filios in templo Domini Domino feliciter servituros, procul dubio hoc de nostris filiis faciendum nobis salubriter praebetur exemplum. Aequum etenim est judicium Creatori nostro de nobis reddere frumenta. Moiro hunc filium

nostrum nomine illo cum oblatione in manu atque A *plinæ regulari subditum, et magis humilitatis exempla omnibus det.* Sacerdos qui bene in sæculo custoditus ob amorem Dei, morumque suorum honestatem, vitæque regularis temperamentum venit ad monasterium, et ut quietus ibi Domino serviat, et amplius ampliusque in virtutibus crescat, et ut Pater monachorum in monasterio vivit, et sanctitatis exemplum ostendens in virtutibus sanctis cæteris præcellit : huic rite concedatur et post abbatem stare, et benedicere, et missas tenere. Et hoc ipsum non sua temeritate, sed jussus, et ordinante, debet agere abbatem. Qui vero peccati pondere pressus in conspectu Dei a sacerdotali est honore depositus, et ut salvetur, claustra petit monasterii, ut ibi penitentia subactus vivat semper humiliatus, non ei talis B est locus querendus, sed sui ordinis humiliter loco debet esse contentus.

CAPUT LX.

De sacerdotibus qui voluerint in monasterio habitare.

Si quis de ordine sacerdotum in monasterio se suscipi rogarerit, non quidem ei citius assentiatur. Ideo dicit non ei citius assentiatur, ut ejus inquirendo constantia approbetur, et in pulsando perseverantia cognoscatur, quia scriptum est : Quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis (Matth. vii; Luc. xi). Vel certe ideo ut probetur utrum Spiritu sancto afflatus, aut alio veniat spiritu commotus atque tristatus.

Tamen si omnino persistenter in hac petitione, sciat se omnem regulæ disciplinam servaturum. Regulæ disciplinam dicit, regularem in omnibus doctrinam, et eruditionis sanctæ præcepta. Disciplina enim a C discendo nomen accepit. Quidquid enim in schola regulari sancte discitur, non incongrue disciplina vocatur. Eruditio enim regularis disciplina in præceptis ejusdem regulæ custodiendis, et in castigationibus, et increpationibus, et in variis iudiciis constat. In quibus qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

Nec aliud ei relaxabitur, ut sit sicut scriptum est : Amice, ad quid venisti (Matth. xxvi)? Tradere enim Judas venerat Dominum, et excusationis causa falsum illi porrigebat osculum. Qui Dominus ait : Amice, ad quid venisti? Sub hoc age, venisti enim me tradere, non osculari, dimitte ergo osculum falsum dare, et festina magistrum et Dominum tuum tradere. Nec enim modo dicendum est D sacerdotibus, et omnibus in regulari vita degentibus, qui ejus in omnibus obedire non curant præceptis. Dicatur enim : Amice, ad quid venisti, hoc age; venisti enim obedire, non imperare; operari, non otari; operibus exerceri, non fabulis vacare; humiliare, non superbire. Ergo, amice, ad quid venisti, hoc age. Regularia venisti observare præcepta : In quantum vales, Domino adjuvante, observa illa, ut justificeris illa observando, non pericliteris ea contempnendo.

Concedatur ei tamen post abbatem stare, et benedicere, aut missas tenere, si tamen jusserrit ei abbas; sin alias, nullatenus aliqua præsumat, sciens se disci-

Si forte ordinationis aut alicujus rei causa fuit in monasterio, illum locum attendat, quando ingressus est monasterium, non illum qui ei pro reverentia sacerdotii concessus est. Quod dicit, si forte ordinationis, aut quia sacerdos est ordinatus, aut quia ordinationis ministerium, id est, ut aliquid ordinaret potestatem accepit ab abbatem in monasterio. Aut alicujus rei causa, subauditur fuerit exaltatus in monasterio, illum locum attendat, etc. De hoc capitulo et quidam monachorum magister ait : Sacerdotes si hoc eligerint ut pro amore Dei, vel propter disciplinam, vel mensuram sanctæ vitæ monasterii habitent, in solo nomine Patres monasterii nuncupentur, et nihil aliud eis in monasteriis licet, nisi orationes colligere, complere, et signare. Aliud vero nihil aut præsumant, aut eis licet, nisi aliquid ordinationis, aut dominationis, aut dispensationis vindicent, sed omnem formam licentiae, vel ordinandæ dominationis monasterii abbas, qui super gregem universum est ordinatus, cum regula jndicit, vel defendat. Nam solo honoris nomine ideo statuimus eos Patres monasterii appellari propter sacrationem sacerdotii, aut ordinationem. Nam ipsi sacerdotes, si victimum aut vestitum, aut calcearium monasterii, uti magis quotidie eligunt, et operari communiter secundum præceptum apostolicum, memores Spiritus sancti, apostolis formam ostendentes de se, et dicentis : Non gratis panem nostrum manducavimus (II Thess. iii). Et iterum dicit : Laboramus manibus nostris, ne quem vestrum gravaremus (II Thess. iii, 8). Et item ipse dicit : Qui non laborat nec manducet (Ibid.) Ergo quod si diutissime otiosi labore manuum suarum querere victimum noluerint, cum reverentia per multorum religiosorum testimonia conventi ab abbate ecclesiis revertantur. Si vero (quod absit) non pacifice, sed magis per scandalum exire voluerint, tenti et exuti rebus monasterii clausa regia excludantur, quia magis ipsi agere debent quod aliis prædicant.

Clericorum autem si quis eodem desiderio monasterio sociari voluerit, loco mediocri collocetur. Et ipse tamca si promittit de observatione regulæ, vel

propria stabilitate. Et hic illos clericos mediocri jubar collocari loco, qui non peccati pondere pressi, sed amore Dei et regularis vitae desiderio fratribus se sociari voluerint in monasterio. Cæteri vero, ut dum superius est de sacerdotibus dictum, ordinis sui unusquisque humiliter contentus sit loco.

CAPUT LXI.

De monachis peregrinis, qualiter suscipiantur.

Si quis monachus peregrinus de longinquis provinciis supervenerit, si pro hospite voluerit habitare in monasterio, et contentus fuerit consuetudine loci quam invenerit, et non forte superfluitate sua perturbat monasterium, sed simpliciter contentus est quod invenerit, suscipiatur quanto tempore cupit. Contentus dicit, in cibo, in potu, et vestimento, sive in laboribus, vel in aliarum rerum monasterii consuetudinibus. Si vero in his omnibus superfluitate sua, id est, querendo, vel reprehendendo superflue, non conturbat monasterium, recipiatur quanto tempore cupit. Hinc Basilius dicit: Concessi quidem ei convenit ingressum propter incertos exitus rerum. Interdum enim potest fieri ut per tempus proficiat, et delectetur sanctitate vite, et permaneat in coepitis, sicut et frequentem factum scimus. Oportet tamen circa eum cautius agi et diligenter, ut sive in veritate permaneat, vel proficiat, sive institutionum nostrarum libertas exploretur, probabilis inveniatur et para. Ita namque et nos Deo placebimus, et ille proficiet, si verax est; aut si simulacrum est, erubescet.

Si que tamen rationabiliter et cum humilitate charitatis reprehendit aut ostendit, tractet abbas prudenter, ne forte eum propter hoc ipsum Dominus direxerit. Quod dicit: Si quid cum humilitate charitatis reprehendit, de servitio Dei, et observationibus regule, et custodiendis preceptis Domini dicit. De quibus omnibus, si cum charitate aliquid emendaverit hospes, aut emendare jusscrit, libenter audiatur, et quæ emendanda sunt eius emendentur, quia operante Domino aliis frequenter per aliqui emendatur.

Si vero postea voluerit stabilitatem suam firmare, non rennatur talis voluntas, et maxime, quia tempore hospitalitatis potuit ejus ritu dignosci. Quomodo firmet stabilitatem suam, sive in corde tantum, sive in corde simul et verbo, hic aperte non dicitur, sed ut datur intelligi, sicut ille novitus promittit de stabilitate sua coram Deo et sanctis ejus, ut si aliquando aliter fecerit, ab eo se damnandum sciat, quem irridet; ita et iste quanvis nos promittat, quia jam promissum habet, firmet tamen stabilitatem suam corde simul et verbo coram Deo et sanctis ejus, et iudeis testibus, ne mereatur ipse damnationem pro multa sua et illicita vagatione.

Quod si superflus, aut vitiosus inventus fuerit tempore hospitalitatis, non solum non debet sociari corpori monasterii, verum etiam dicatur ei honeste ut discedat, ne ejus miseria etiam alii videntur. Superflus

A dicitur, ut superius dictum est, in cibo et potu, vel ceteris regulæ observationibus. Vitiosus vero dicitur vitio usus, et crebro in vitii maculam lapsus. Qui enim amat vitium frequenter usitatus eò et miser ab illo factus, convenerienter vitiosus vocatur. Unde et hic sequitur: Ne ejus miseria alii videntur. Misera enim dicitur vitiosa et peccatis sordida vita. Quæ ideo vocatur miseria, quia miseris facit diligentes se, sicut scriptum est: *Pectata nos miseris fecerunt* (Prov. xiv).

Quod si non fuerit talis qui mereatur projici, non solum si petierit suscipiatur congregacioni sociandus, verum etiam suadeatur ut stet, ut ejus exemplo alii erudiantur, et quia in omni loco uni Dominu servitur, et unius regi militatur. Mali enim projiciendi sunt et expellendi, ne societate eorum videntur alii: boni vero suscipiendi, tenendi sunt atque trahendi, ut societas illorum meliorentur alii. Illi vero projiciendi, ut corum caveantur vitia; isti tenendi, ut ab aliis istorum inuitetur sancta et honesta vita. Suasio tereboni et tenendi hospitis ista erit, dicatur ei: Sta, frater, nobiscum immobilis in hoc monasterio, ut bono tuo alii erudiantur exemplo. Non enim opus est in aliquo querere loco, qui ubique est semper notus. Ipsi enim Domino et nos in hoc loco serviamus, et ipsi regi militamus. Unus enim est Dominus in omni loco, cui a servis suis quotidie servitur. Et unus rex regum, cui a militibus suis semper in omni loco militatur. Et ideo non est tibi opus alium querere locum, ubi melius servias Domino, quia hic bene laborando Dominoque serviendo cœlorum portas conquiri regnum.

Quem etiam si talem esse perspexerit abbas, licet eum in superiori aliquantulum constituere loco. Quem si talem perspexerit dicit, id est, talem qui mereatur in superiori loco constitui. Vitam enim sanctam aliquæ probatam exaltari oportet in monasterio, non nobilem personam. Non secundum generositatem parentum, vel vestimentorum cultum, sed secundum vitæ meritum honorandus est Dei servus.

B Non solum autem monachum, sed etiam de supradictis gradibus sacerdotum vel clericorum stabilire potest abbas in majori quam iugreduntur loco, si eorum talent perspexerit esse vitam. Nec isti ideo sunt exaltandi, quia sunt sacerdotes, vel clerici ordinati, sed quia sunt vite merito probati, et in conversatione sancta ceteris sanctiores inventi. Et ideo non eos temeritas abbatis, sed exaltat sanctitas actionis.

C Careat autem abbas, ne aliquando de alio moto monasterio monachum ad habitandum suscipiat sine consensu abbatis ejus, aut litteris commendatissimis, quia scriptum est: Quod tibi non vis fieri, alteri non feceris. Hinc Patres antiqui dixerunt: Non licebit de alio monasterio sine voluntate ejus qui praest Patris fratres recipere: non solum recipere, sed nec videre oportet, dicente Apostolo: Quia qui primam fidem irritam fecit, est infidelis deterior. Quod si præcatus fuerit ab eo qui præcessit Patre, ut in aliud mo-

nasterium ingrediatur, commendetur ab eo ei qui A tate, obedientia et omni puritatis sinceritate preceteris ornatur, oportet ut preceteris honoretur. Ille vero monachus quantos fratres in alio monasterio invenerit, tantos se noverit habere priores. Sed nec attendendum quid suit ante*a*, sed probandum qualis esse coperit. Suscep*tus* vero si habere videtur ali*quid*, sive in rebus, sive in codicibus, ultra ei possidere non licebit, ut possit esse perfectus, qui alibi non potuit esse senex. Hinc beatus Ferreolus ait: Monachum omnino sive clericum alterius loci, vel monasterii recipi sub qualibet causa nolumus, interdicimus, prohibemus, prospicientes talia studio charitatis, ne novum aliud sorde scandali surgente inducat. Dicit enim Scriptura: Quidquid tibi non vis fieri, alii ne feceris (Matth. vii).

CAPUT LXII.

De sacerdotibus monasterii.

*S*i quis abbas sibi presbyterum vel diaconum ordinari petierit, de suis eligat qui dignus sit sacerdotio fungi. Confessione omnium suorum debet abbas cognoscere monachorum, et tunc quem ex omnibus elegerit esse dignum, ordinari sibi jubeat diaconum, vel presbyterum, eligens in eis regularis vitae meritum et sapientiae intellectum.

Ordinatus autem caveat elationem aut superbiam. Nec quidquam presumat, nisi quod ei ab abate precipitur, sciens se multo magis disciplinae regulari subditum. Nec occasione sacerdotii obliviscatur regulae obedientiam et disciplinam, sed magis ac magis in Domino proficiat. Scriptum est enim: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam (Eccl. iii). Caveat ergo monachus necesse est elationis jactantiam, et omnium vitorum matrem superbiam, que sicut origo est omnium erimum, ita ruina est cunctarum virtutum. Nam ideo superbia omni vito deterior, quia a summis personis atque prioritibus assumitur, et de operibus justitiae atque virtutibus exoritur. Recte ergo initium omnis peccati superbia est, quia nisi precesserit inobedientia, transgressionis non sequitur culpa.

Locum vero illum semper attendat, quo ingressus est monasterium, preter officium altaris. Id est, humilitatem semper tenens, locum suum in omnibus regulariter observans custodiat, et sic accedat ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum, in choro standum, et in omnibus omnino locis, preter officium altaris, id est, nisi quando altario ministrat. Altario enim assistens primus stat, sacrificat, et primus pro omnibus orat, etiam si ultimus inveniatur in ordine. Et ideo nec locus ibi custodiendus est, nec ordo tenendus.

*E*t si forte electio congregationis, et voluntas abbatis pro vita merito cum promovere voluerit. Promoveri dicitur honorari vel exaltari, et ab humiliori loco in superiori sublimari. Dignum est enim apud homines sublimari, qui fretus amore Dei consentit preceteris humiliari. Monachus enim qui cautela et moderatione, pudicitia, fide, humilitate, chari-

tate, obedientia et omni puritatis sinceritate preceteris ornatur, oportet ut preceteris honoretur.

Qui tamen regulam a decanis vel propriositis constitutam sibi servandam sciat: quod si aliter precumserit, non ut sacerdos, sed ut rebellis judicetur. Si enim regulam sibi constitutam bene servaverit, et dignitate et nomine sacerdotis honorificabitur; si autem non servabatur, nec sacerdos nec etiam monachus, sed rebellio vocabitur, quia pactum, quod prius voluntarie et pacifice promisit, postea superbus et contumax irritum fecit. Rebello enim dicitur, qui post pacem factam rursus reiterat bellum.

*E*t sepe admonitus si non correxerit, etiam episcopus adhibetur in testimonium. Quod si nec sic emendaverit, clarescentibus culpis projiciatur de monasterio, si tamen talis fuerit ejus contumacia, ut subdi aut obedire regulae noli. Si enim tam perversus extiterit, ut nec amore Christi, nec pro reverentia emendare velit episcopi, omnibus notum factum vicinis projiciatur a monasterio clarescentibus culpis.

CAPUT LXIII.

De ordine congregationis.

Ordines suos in monasterio ita conservent, ut conversionis tempus et vite meritum discernit, atque abbas constituerit. Hinc beatus Fructuosus ait: Qui primus in monasterio conversus fuerit, primus ambulet, primus sedeat, primus eulogiam accipiat, primus communicet in ecclesia, prius loquatur cum interrogantur fratres pro aliqua questione, prior psalmum dicat, in choro primus consistat, hebdomadam prior faciat, manum in mensam primus extendat. Nec aetas sola inter fratres requirendu, sed conversio est, et laboris studiique propositum. Unde et hae discretio senioris est prestolanda, ut quemmodo erga Dei amorem cultumque serventem viderit, sic honoret. Non enim generis dignitas, aut rerum opulentia quam quisque habuit in seculo, vel aetatis grandezzas exquirenda, sed vita rectitudi et ardentissimae fidei merita debent easse pensanda: ille enim potior, qui Deo proximior quoque judicandus est.

*Q*ui abbas non conturbet gregem sibi commissum. Quomodo conturbat abbas gregem sibi commissum sequentia declarant, cum dicitur:

*N*ec quasi libera uens potestate iustite disponat aliquid. Iustite ergo aliquid disponendo conturbat abbas gregem sibi commissum. Pro qua re et illum facit esse pejorem, et sibi pro iusta dispositione multiplicat cumulum damnationis. Unde et sequitur:

*S*ed cogitet semper quia de omnibus iudicis et operibus suis redditurus est Deo rationem. Alii autem homines de suis tantum operibus Domino rationem in iudicio sunt reddituri; abates vero, et omnes qui prae*sunt* aliis, non solum de pravis operibus suis, sed et de iustis iudicis rationem reddituri sunt Domino, cum venerint cum illo in supremo iudicio. Valde enim debet abbas timere, qui pro cogitationibus suis, et operibus, pariterque iudicis Domino

debet reddere rationem. Diligenter autem et illud debet attendere quod Dominus ait: *In quo iudicio iudicaveritis iudicabimini* (*Malth. vii*). Et, *In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis* (*Luc. vi*). Sed et illud terribiliter debet expavescere, quod scriptum est: *Judicium durissimum in his qui prae sunt, fiet: potentes autem potenter tormenta patientur* (*Sap. vi*).

Ergo secundum ordines quos constituerit, vel quos habuerint ipsi fratres, sic accedent ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum, in choro standum. Et in omnibus omnino locis cetas non discerneruntur in ordine, nec praejudicet: quia Samuel et Daniel pueri presbyteros judicaverunt. Hinc Isidorus dicit: Quicunque aetate monasterium primus ingreditur, primus sedet, primus ambulat, primus psalmum dicit, primus in mensam extendit manum, prior in ecclesia communicat, nec cetas inter eos queritur, sed professio. Quod dicit: *Samuel et Daniel pueri presbyteros judicaverunt* (*L Reg. vii; Dan. xiii*), de Heli, et de illis qui Susannam opprimere voluerunt, intelligitur. Samuel presbyteros judicavit, quando filios Heli peccare vidiit, et eos in corde suo praevaricatorum judicavit, et condemnavit. Heli autem, quia eos districta animadversione non repressit, et ab iniuitate compescuit, similiter reprehendit et judicavit. Daniel quoque tunc presbyteros judicavit, quando illos iniqua cogitatione plenos, qui Susannam voluerunt falso testimonio condemnare, reprehendit, damnavit, et angelico eos gladio trucidandos esse predixit.

Ergo exceptis his quos, ut diximus, altiori consilio abbas praeulerit, vel degradaverit certis ex causis, reliqui omnes ut convertuntur, ita sint: ut, verbi gratia, qui secunda hora diei venerit in monasterium, juniores se noverit illius esse qui prima hora venerit diei, cuiuslibet aetatis aut dignitatis sit. Hinc alibi scriptum est: *Abbati vero studendum est, ut per ordinem, sicut conversi in monasterio fuerunt, ita in suo ordine constituantur, preter si uberis conversatio religionis meruerit, ut tam in antea promoveatur, vel si gravis culpa exegerit, ut resto regradetur.*

Pueris vero per omnia ab omnibus disciplina tenetur. Quanto enim fragiliorem in delinquendo videt abbas aetatem, tantum debet magis mittere in custodiendo certamen.

Juniores igitur priores suos honorent. Non hic honor exigitur rerum, sed reverentia expelitur verborum et morum.

Priores juniores suos diligant. Dominus enim Jesus Christus, qui est primogenitus in multis fratribus, dilexit juniores suos apostolos, exemplum dans illis, et dicens: *Hoc mandatum do vobis ut invicem vos diligatis, sicut et ego dilexi vos* (*Joan. xiii*).

In ipse autem appellatione nominum nulli licet alium puro nomine appellare, sed priores juniores suos Fratres nominent, juniores autem priores suos nannos vocent: quod intelligitur paterna reverentia. Sicut tunc apud illos paterna exhibebatur reverentia, ut priores vocarentur nonui, ita nunc apud nos

A exigitur hodie ut ipsa paterna reverentia priores nostri a nobis vocentur domni: sive enim nonni priores nostri, sive vocentur domni; sive juniores vocentur fratres, omnia bene congruant. Tantum est ut nullus fratrum primo vocetur nomine.

Abbas autem, quia vices Christi agere creditur, Domnus et abbas vocetur non sua assumptione, sed honore et amore Christi. Ipse autem cogitet, et sic se exhibeat, ut dignus sit tali honore. Notandum quia, non dixit: Abbas quia cunctis praest, cunctos praecellit, et super omnes est, ideo dominus vocetur et abbas; sed ait, quia vices Christi agere creditur, dominus et abbas vocetur. Ergo abbas, qui recte vices Christi inter fratres non agit, hoc nomine indignus recipit, et assumit. Unde et sequitur: *Non sua assumptione, sed honore et amore Christi.* Debet enim moribus, lingua, iudiciis, et vita, et in omnibus omnino praeceptis Domini vivere sine querela, dicens Domino veraciter: *A iudiciis tuis non decknavi: et sic ob honorem et amorem Christi hoc nomine fungi.* Prius recte debet Christi agere vicem, et sic ejusdem sacrosanctum suscipere nomen: nisi forte indignus aut temere illud voluerit assumere, magis sibi condemnationem quam justificationem, assumat. Quod autem dicit: *Ipse autem cogitet, et sic se exhibeat ut dignus sit tali honore, subauditor de salute sua, et timeat, si prave vixerit, tali nomine condemnari; si autem recte vixerit, gaudeat tali nomine justificari.*

Uubicunque autem sibi obriant fratres, junior a priore benedictionem petat. Transeun's majore, minor surgat, et det ei locum sedendi. Nec presumat junior considerare, nisi ei praecipiat senior eis, ut fiat quod scriptum est: *Honore invicem praevenientes* (*Rom. xiii*). Hinc et alius Pater monachorum ait: Quando sibi fratres mutuatim in via vel in quocunque loco occurserint, cum omni humilitate ab invicem negligentes benedictionem rogent. Et si ex eis unus senior fuerit, prius junior bene iunctionem postulet, tunc denum senior prosequatur. In consensu vero fratrum, si alius supervenerit, qui juniores sunt ordine assurgant, et seniori locum praebant. Juniores vero senioribus nullatenus superbiendo contradicant, sed cum omni humilitate, vel interrogati vel correpti respondeant. Si labente in quodlibet delictum junior seniorum aspexerit, non exprobrando, sed magis dolendo ad confitendum abbati vel praeposito dirigat. Similiter senior juniori faciat.

Pueri, parvuli, vel adolescentes, in oratorio vel ad mensas, cum disciplina ordines suos consequantur. Consequantur dicit, id est, accipiunt, et cum disciplina, et honestate: castoque timore ordines suos custodiunt, et ordinati ubiqueque fuerint, ambulant, stent, atque sedeant. Unde et sequitur:

Foris autem, vel ubi ubi, custodiam habeant et disciplinam, usque dum ad intelligibilem aetatem perveniant: Sicut jam suprascriptum est: *Quanto magis viderit abbas fragiliorem aetatem ad peccandum, tanto amplius maiorem illi mittat custodiam ad salvandum.*

CAPUT LXIV.

De ordinando abbatе.

In abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituantur quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars quamvis parva congregationis, saurore consilio elegerit. **V**ix autem merito et sapientia doctrina eligatur qui ordinandus est, atiamque ultimus fuerit in ordine congregatus. Hinc beatus Fructuosis ait: Abbas autem et propriis semper cœnobii monachis eligatur, vir sanctus, discrecus, gravis, castus, charus, humilis, mansuetus et doctus, qui diutinis experimentatus et documentis, omnibus prefatis rebus bene fuerit eruditus: qui in abstinentia præcellat, in doctrina resulgeat, exquisitas epulas mensæ laudioris consoletur, et contemnat; vini nimii percepitionem respuat; cunctis in commune fratribus, ut Pater proprius piissimumque provideat; quem nec ira subita et immoderata dejiciat, nec superbia extollat, nec moeror ac pusillanimitas frangat, nec libido corrumpt; qui et in patientia discretionem, et cum ira exhibeat lenitatem; quique sic agentibus aut pauperibus porca, ut ministrum se, et non prælatum tantum Christi viscerib: s recognoscatur; omnesque tanta debet sermonis et vite consonantia esse, ut id quod docet verbis, confirmet operibus sedelis: et gladio bis acuto præcedens, quidquid alios informat verbo, iugi ipse gerat studio, ut nec sermonem operatio destruat, nec e contra operationem bonam sermo inconveniens frangat.

Quod si etiam omnis congregatio vitiis suis (quod quidem abiit) consentientem personam pari consilio elegerit, et virtus ipsa aliquatenus in uotitiam episcopi (ad cuius diocesin pertinet ille locus) vel abbatis, aut vicinis Christianis claruerint, prohibeant pravatum prævalere consensum, et domui Dei dignum constituant dispensatorem; scientes pro hoc se recipiuros mercedem bonam, si illud caste et zelo Dei faciant, sicut et diuerso peccatum, si negligent. Ideo jubet ut episcopus, abbates, vel etiam Christiani vicini uitiosum abbatem fieri prohibeant, quia in congregatione non remansit, qui hoc prohibere debeat. Ac si diceret: Si etiam omnes qui intus sunt habere vitiosum abbatem consentiunt, hi qui foris sunt catholici viri fortiter resistant, et non consentiant quis, ne vitium male ab omnibus nutritum inolescat in monasterio, et eo inolito habitatores ejus cunctis vicini veniant in odium, sed melius repudiatum ab omnibus vitium depereat, et calcatum evanescat, ut et inter monachos virtutes crescant et virtus depe rent. Et vicini videntes illorum bona opera glorificant Deum, qui illis et bene velle concessit, et dignum pastorem atque dispensatorem tribuit.

Ordo autem abbas cogitet semper quale onus suscipit, et cui redditurus est rationem villicationis suæ. Qui enim monachos suscipit ad regendum, non parvum, sed grande onus recipit ad portandum, unde illi sudor laboris, et unde delectatio crescat honoris. Animus enim fratrum caput regere, de quibus et

A Domino rationem villicationis suæ cogetur ponere. Villicationis dicit, id est, dispensationis, vel gubernationis suæ. Villicus autem proprie villa gubernator est, unde et nomen accepit. Interdum autem non a gubernatione villa villicus, sed a dispensatione universa domus vocatur.

Sciatque sibi oportere prodesse magis, quam præesse. De eo enim quod prodest abbas, et sibi proficit et aliis. Si enim general lucrum et aliis parit profectum, sibi conquirit Domini gratiam, et aliis salutis doctrinam infundit. Alios erudit ad justitiam, et sibi præmia conquerit æterna. De eo autem quod præcessit dum vivit, semper sibi laborem et aliis incurrit timorem; sibi enram superfluum, et aliis laboris generat poenam; sibi sollicitudinem multam, et aliis injurias irrogat frequenter injustas. Hæc vero omnia si bene qui presunt, discere et propter Deum egerint, et peccare volentibus ne peccent timoris penas ingesserint, peccantes vero severa distinctione, judicioque recto constrinxerint, vel misericordiam apud Deum gratiam consequentur. Si autem hæc facere neglexerint, sed tantum, quia sunt prælati, se extollere voluerint, non solum a mercede præmio vacui remanebunt, sed etiam elationis suæ in inferno penas lugebunt. Et ideo dixit: Sciat sibi oportere prodesse magis quam præesse. Quia de præcessione aliquoties parvum bonum, aliquoties vero grande sibi conquirit malum. De prodesse autem semper sibi bonum, semper præmium conquirit æternum.

Oporet ergo eum esse doctum lege divina, ut sciat et sit unde proferat nova et vetera. Ac si diceret: Sit abbas doctus lege divina, qua Novo et Veteri Testamento constat, et ex illa sciat, et cognoscatur fratribus proferre nova et vetera testimonia. Quod autem dicit, et sit, subintelligitur, sit in ejus pectore thesaurus sapientie et scientie reconditus, unde, cum necesse fuerit, possit proferre nova et vetera testimonia. Vel certe ipse abbas sit doctus, intelligens, peritus, sapiens, et tale vas sapientia plenum, unde, cum voluerit, in promptu habeat proferre novum et vetus testimonium.

Castum, sobrium, misericordem, semper superexaltantem misericordiam judicio, ut idem ipse consequatur. Scriptum est enim: *Benti misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (Matth. v).* Et e contrario judicium sine misericordia ei, qui non facit misericordiam. Ille ergo superexaltat misericordiam judicio, qui post actum judicium non districte punit impium, sed misericorditer parcit ei, et a damnatione debita liberat eum. Hinc et alibi scriptum est: *Superexaltat misericordia judicium (Jacob. ii),* id est, superponitur misericordia judicio, quia in quo inventum fuerit opus misericordia, et si habuerit aliquid forte in judicio quod puniatur, tanquam misericordia peccati ignis extinguitur.

Oderit virtus, diligat fratres. In uno enim homine et fraternitatem nostram simul diligere, et virtus si fuerint possumus simul odire. Aliud est enim quod frater est, aliud quod vitiosus est homo. Diligamus

ergo in eo fraternitatem nostram, et odio habeamus A vitiositatem suam. Prosequamur in eo vitium, et emendatum, ut nosmetipos diligamus proximum. Hinc et beatus Gregorius ait: Sic sic nimis exhibere proximis nostris odii discretionem debemus, ut in eis diligamus quod sunt, et habeamus odio quod in Dei nobis itinere obstante.

In ipsa autem correctione prudenter agat. Id est, cante, temperate, cum magno moderamine quod facit faciat. *Et ne quid nimis.* Hæc sententia a poetis, et a doctoribus nostris, et a multis catholicis et eruditis viris, etiam in multis et congruis dicta locis, quæ et in bonis et in malis actibus intelligi potest. In bono, ut est illud: Non sis nimis justus, et similia. De malo autem non est nostrum dare exemplum, quia et nimis et parum fieri penitus a B Domino prohibetur. Hic autem eur a beato Benedicto hæc sententia ponatur, sequentia audiannus.

Ne dum nimis cupit eradere æruginem, frangatur eas. Hic æruginem pro peccati ponit contagione, vas autem pro animi fragilitate; ac si dicat: Sic munda animum monachi a delicti contagione, ne fractum mergas in desperationem. Et quem lucrari potes moderate judicatum, non perdas asperime condamnum. Vas et bene monachi tunc male sanum citius frangitur, quando gressus ejus pro culpa duriter increpata, aut de desperatione venie fortiter conturbatur, aut de fuga lapsu vel monasterii discessu quotidie meditatur. Quod ne fiat semper abbas sollicite, sapienter et caute provideat, et quod sequitur semper diligenter attendat. Sequitur enim:

Suumque fragilitatem semper suspectus sit. Dura enim suam fragilitatem suspectus attendit abbas, atque considerat aliorum fragilitatem patienter, discrete et cante dijudicat. Hinc et apostolus Paulus ait: *Fratres; etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Considerans tamen, ne et tu tenteris (*Galat. vi*). Ac si diceret: Quia et tu homo es, et potes in aliquo tentari, et adjutorio indigere, et ideo debes sustinere tentatum. Qui enim sub conditione infirmitatis positi sunt, merito infirmos sustinent. Sequitur:

Memineritque calumnum quassatum non conterendum (*Isai. xlii*). Id est, monachum maculis peccatorum confractum, varisque vitie conqassatum, ad desperationis foveam vel fugæ lapsum, ut predictum est, non impellendum. Calumnum enim quassatum sine dubio conterit, qui peccatori non salutis, sed perditionis præbet occasionem. Ille et beatus Hieronymus ait: Qui peccatori non porrigit manum, nec portat onus fratris sui, iste quassatum calumnum constringit.

In quibus non dicimus, ut permittat nutriti rita. Quia enim superius justæ correptioni posuit temperamentum, hic autem ne crescat vitiorum, admonet, nutrimentum. Ne dum temperatur districtio peccatoris, crescat ac pullulet vitiorum somes. Unde et aperte sequitur:

Sed prudenter, et cum charitate ea amputet, prout rideris cuique expedire, sicut jam dirimus. Quidquid enim charitatis officio geritur, ad salutis protectionem, sine dubio venit. Alter enim uni, et alter convenit ipsa salutis impensio alteri. Et ideo vice medici abbas, alter unum, alter vero secundum quantitatem vel qualitatem delicti studeat sanare alterum. Et in his omnibus sanctis discretisque actionibus.

Studeat plus amari, quam timeri. Id est, plus exercet in subditis opus amoris quam timoris; et plus eos paternitatis amore demulcent quam tyrannidis suæ pena deterreat. Unde et sequitur:

Nor sit turbulentus et anxius. Turbulentus dicitur, commotionis ira turbatus, moestus, molestus, vel, atrox. Anxius vero dicitur acedia vel anxietate plenus.

Non sit nimius et obstinatus. Nimius dicitur dilargas, prodiges, vel rerum monasterii nimius et superflvus dispensator. Obstinatus vero dicitur insuperabilis, obfirmatus, pertinax et obdurate.

Non zelotypus, et nimis suspiciosus, quia nunquam requiescat. Zelotypus dicitur zelo sollicitudinis plenus, et suspicionis type repletus, qui etiam ea quae non sunt, fieri in absentia suspicatur, et ea que nemo committit, committi in abscondito perfimeat; et ideo spiritus ejus nunquam requiescit.

In ipsis imperiis suis sit providus et consideratus, sive secundum Deum, sive secundum sæculum sit. Opera quæ injungit, discernat, et temperet. Opera secundum Deum sunt hæc: Vigilie, jejunia, abstinentia, et his similia; secundum sæculum autem sunt opera, quæ corpori tantum exhibentur, non animæ, id est, arare, fodere, metere, et omnia similia corporis opera. Sed et his omnibus tam spiritualibus quam corporalibus operibus discretionis tendenda est temperantia, ne superflue laborantibus pariter deficiant corda et corpora, et remaneat tantum nociva nūtritio sola.

Cogitans discretionem sancti Jacob dicentis: Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti una die (*Gen. xxxiii*). Hoc in leto per Jacob rectores, per oves autem eorum subditi designantur. Qui secundum ejus exemplum, sive in actione spirituali, sive sint in corporali opere occupati, sic eorum in laboribus actio, vel possibilitas est temperanda, ut neo animi virtus succumbat, nec corporis fortitudo lassescat. Sed sic omnis eorum laborum actio temperetur, ut alacri animo plus se alhuc cupiant in oporibus exerceri, quam illis sui vel initio prepositi commendare. Unde et sequitur:

Hæc ergo aliquæ testimonia discretionis matris virtutum sumens, sic omnia temperet ut sit quod et fortes cupiant, et infirmi non refugiant. Sic enim cum discretione, quo est omnia mater virtutum, monachorum opus est temperandum, ut sit, id est, tale opus, et fortes quod cupiant, subauditur, agere vel implere, et infirmi non refugiant, subauditur, ipsum opus, vel ipsius operis pondus.

Et præcipue, ut præsentem regulam in omnibus

conservet. Præcipue autem et super omnia beatus A Benedictus jubet abbatem regulam observare, ut qui est primus in nomine, sit primus in operatione, et quod ordine prædicat, opere compleat. Et prior in humeris vel cervicibus suis portet que portare fratres jubar, et utrum sint levia vel gravia que fratribus imponit onera, experimento cognoscat; prima-tumque suum, quem prior ad mensam tenet, primus ad virtutis parcimoniam judicet, et abstinentiam quam lingua prædicat, experimento cognoscat, ne forte subditi tacitus cogitationibus dicant: O quam paucis nobis prædicat abstinentiam plenus venter! Illa ergo de abstinentia prædicatio acceptabilis est, quam jejuna ora decantant. Et in his omnibus hoc sibi convenire noverit abbas, et angustum regulæ callem, per quem alios admonet intrare, prior ingrediatur ipse.

Ut dum bene ministraverit, audiat a Domino, quod servus bonus qui erogavit triticum conservis suis in tempore suo, Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum (Luc. xii). Bonus enim minister, id est, bonus abbas, a bono Domino bonorum omnium retributore audiet quod servus ille audire meruit qui conservis suis triticum fideleriter erogavit. Audivit enim: Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum. Hanc desiderabilem amabilemque vocem et bonus abbas audiet, qui triticum, id est, prædications verbum conservis suis, id est, fratribus suis, fideleriter ministraverit, et factis ipse compleverit. Quod autem dicit: Super omnia bona sua constituet eum, intelligitur super omnia celestia regni gaudia, non quod ibi isti soli Dominum teneant, sed ut eorum abundantius ceteris sanctis æterna possessione fruantur. Qui enim docti fuerint, fulgebunt quasi splendor armamenti, et qui ad justitiam erudiant plurimos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et Apostolus ait: Qui bene præsumt presbyteri duplī honore digni habentur, maxime qui laborant in verbo et in doctrina (I Tim. v).

CAPUT LXV.

De præposito monasterii.

Sæpius quidem contingit ut per ordinacionem præpositi scandala gravia in monasteriis oriuntur. Quod enim sæpius jam factum audivimus, nunc autem emendare debemus, et talem sub abbatे eligere personam debemus, quæ curam monasterii nomenque præpositi suscipiat, et ut officia sibi injuncta fideleriter implet atque custodiat, et nihil temere per superbiam agat, ne sit de his, quæ sequentia monstrant, cum dicuntur:

Dum sint aliqui maligno spiritu superbie infati, qui testimantes se secundos abbates esse, assumentes sibi tyrannidem scandala nutrit, et dissensiones in congregazione faciunt. Tyrannis enim dicitur honor indebitus, et per cordis superbiam acquisitus. Quum præpositus superbe assumit, cum indebitum sibi abbatē honorem impendi requirit, et ideo inter fratres nutrit scandala, et dissensiones in monasterio preparat.

Ei maxime in illis locis ubi ab eodem sacerdoti, vel ab iisdem abbatibus, qui abbatem ordinant, ab ipsis etiam et præpositus ordinatur. Mos erat eorum tunc, ut quando abbas ordinabatur tunc et ab eodem episcopo et aliis coram stantibus abbatibus et præpositos ordinaretur. Sed quia inde superbie vitium nascebatur, non jam ab alio hodie apud nos ordinatur, sed a proprio abbatē præposituræ illi obedientia injungitur, ut quandocunque abbatē visum fuerit, ab ipso ministerio præpositi mutetur, ne somes illi superbie nascatur. Unde et sequitur:

Quod quam sit absurdum, facile advertitur, quia ab ipso initio ordinacionis materia ei datur superbieri, dum ei suggestur a cogitationibus suis, exultum cum esse a potestate abbatis sui, quia ab ipsis est ordinatus a quibus et abbas. Ut hec enim mala caveantur fieri, talem præpositionem oportet eligi vel ordinari, qui alios sedificare vitæ suæ probetur exemplo, non qui destruat male vivendo. Qui humilitatis præbeat formam, non superbie suæ pretendat contumaciam. Quia inferius scribitur:

Hinc suscitantur invidie. Id est, inter præpositum et abbatem, dum alter superiorum se non vult videre alterum. Nulla est enim virtus, et pene nullum ministerium, quod non habeat contrarium invidie malum.

Rixæ, detractiones, emulaciones, dissensiones, et exordinationes. Funt enim rixæ et detractiones, et hec omnia que dicuntur inter præpositum et abbatem, maxime per eorum sequaces. Funt dissensiones, quia quod unus cum suis fieri consentit, alius cum suis fieri dissentit. Funt exordinationes, quia quod unus ordinando disponit, alius destruit, contraria ordinando. Unde et sit quod sequitur:

Et dum contraria sibi invicem abbas præpositusque sentiunt, et ipsorum necesse est sub hac dissensione animas periclitari. Et ii, qui sub ipsis sunt, dum adulantur partibus, eunt in perditionem. Cujus periculi malum illos respicit in capite, qui talis inordinationis se fecerunt autores. Heu! mihi misero, qui se salvare debuerunt, et alios et se male vivendo perdunt, et caeleros. Et qui ire aliosque ad celorum debuerunt docere regnum, eunt ipsi, et sequaces suos in perditionis foveam infernique barathrum mergunt. Quod autem dicit: Cujus periculi malum illos respicit in capite qui talis inordinationis se fecerunt autores, de illis dici videtur qui sicut abbatem, ita et præpositum ordinaverunt; qui unius monasterii ordinacionem non duobus, sed uni debuerunt imponere, et ne inter duos periculosa nascerentur scandala, soli abbati congregacionis suæ debuerunt committere curam. Unde et sequitur:

Ideoque nos præridemus expedire, propter pacis charitatisque custodiam, in abbatis pendere arbitrio ordinacionem monasterii sui. Ipse enim per semet ipsum debet omnium monachorum suorum necessitatem tam corporis quam animæ providere, et subsidia præsentis necessitatis porrigit, et corda subditorum suorum ad laudem Creatoris admonendo sustollere, et eos quos tarditate vel segnitie culpa-

biles repererit, prout culpa vel zetas fuerit, aut in-
crepatione, aut flagello corripere.

Et si potest fieri, per decanos ordinetur, ut antea disposimus, omnis utilitas monasterii, prout abbas disposuerit; ut dum pluribus committitur, unus non superbiat. Nobis enim modo et abbas et praepositus et decani et presbyter simul et semper sunt necessarii, ut unusquisque in officio sibi commisso, vel ordine convenienti humiliter laborare non cesseret. Nec datur illis regulariter locus superbiandi, sed imponitur fascis, quo gemendo pergaunt oppressi.

Quod si aut locus expedit, aut congregatio petierit, rationabiliter cum humilitate, et abbas judicaverit expedire, quemcunque elegerit abbas cum consilio fratrum timentium Deum, ordinet ipse sibi praepositum. Qui tamen praepositus illa agat cum reverentia quae ab abbate suo ei injuncta fuerint, nihil contra abbatis voluntatem aut ordinationem faciens; quia quanto prelatus est carteris, tanto eum oportet sollicitius observare praecepta regulæ. Et hunc praepositum, sicut et abbatem in omnibus beatus Benedictus diligenter jubet regulam observare. Qui si vel superbia, vel negligentia, vel desidia, aliqua ex his prætermiserit, quæ in regula continentur, omnibus condemnationibus, quas regula continet, subjacebit. Unde et hic apte sequitur:

*Qui praepositus, si repertus fuerit vitiosus, aut de-
tione deceptus superbæ, aut contemptor sanctæ regu-
læ fuerit comprobatus, admoneatur verbis usque
quater; si non emendaverit, adhibeat ei correctio
disciplinæ regularis. Quod si neque sic correxerit,
tunc dejiciatur de ordine praepositurae et alius qui
dignus est in loco ejus subrogetur. Quod si et postea
in congregazione quietus et obediens non fuerit,
etiam de monasterio expellatur. Ilactenus qualis
esse non debet praepositus digestum est; deinceps autem qualis esse debeat, ex sententiis
Patrum demonstrandum est. Praepositus ergo mo-
nasterii non aitate scibili, sed moribus constituen-
dis est. Multos enim prolixitas annorum attollit,
sed dedecus torpantis vite ad infantiae immaturita-
tem compescendo reducit. Constituendus est ergo
praepositus moribus gravis, sermone solers, ingenio
fortis, consideratione vigil, cursu impiger, corre-
ptione pius, disciplina moderatus, actu castus, mo-
ribus sobrios, dispensatione æquus, humilitate or-
natus, patiens, mitis, non turbulentus, non iracun-
dus, non superbæ, vel arrogantiæ vitio maculatus,
non prodigus, non garrulus, sed omni actu religio-
nis armatus, qui sciat languentium moribus subve-
nire, et tepescientium ignaviam excitare, super quem
abbas requiescat, ut in nullo ab eis præceptis de-
viet, sed in omnibus subditus, et in jussis senioris
detentus nihilque abbatis voluntati sit contraria-
rius, aut faciat, aut ordinet faciendum, sed omnia
per ejus interrogationem, juxta illud quod scriptum
est: Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; ma-
iores tuos, et dicent tibi (Deut. xxxii). Interrogan-
dum semper est, ut in nullo a seniorum consilio*

A anime subditæ discrepent, in nullo oves absque pa-
storis voluntate declinent. Ipse autem praepositus
nihil faciet, nisi quod Pater jusserrit, maxime in re
nova; nam quæ ex more descendit, servabit regulæ
monasterii. Ita agens, ut nec abbati tedium generet,
nec fratres intemperantia illius laborent. Ille ob-
servabit senior monasterii qui fratribus praepositus
est, referens ad abbatem omnia, vel præcipia illa
qua per se non valuerit explicare.

*Cogitet tamen abbas se de omnibus iudiciis suis
Deo redditum rationem ne forte invidiæ aut zeli
flamma urat animam suam. Nec inter laicos debet
esse invidiæ livor, quanto magis inter religiosos vi-
ros et monasterii praepositos. Abbas enim præpositum,
et praepositus abbatem, ut frater debet diligere
fratrem. Memorari enim debet abbas, si eum aliqua
invidiæ vel livoris tangit flamma, ne in Cain iniquam
communicet invidiam, qui per zeli livorem Abel
fratrem suum justum occidit; et per zeli livorem
facius est inimicus Esau fratri suo Jacob; et per zeli
livorem a fratribus suis venditus est Joseph. Zeli
enim livor quanquam unius vitiis censeatur no-
mine, plurimos per diversa vicia generat ramos.
Cuncta enim virtutum germina invidiæ livor concre-
mat. Cuncta bona ardore pestifero devorat, sensum
comedit, pectus urit, mentem afficit, et cor hominis
quasi quedam pestis depascit. Contra quod vitium
præparanda sunt pacis et charitatis arma in abbatis et
omnium rectorum sanctorum seu subditorum anima.*

CAPUT LXVI.

De ostiario monasterii.

*Ad portam monasterii ponatur senex sapiens, qui
sciat accipere responsum et reddere; cuius maturitas
cum non sinat vagari. Notandum quia non dixit, ad
portam ponatur senex ætate, sed ait ponatur senex
sapiens. Ubi datur intelligi, quia non zetas in por-
tario querenda est corporis, sed sapientiae et intel-
lectus. Hinc namque et per quemdam sapientem di-
citur: Senectus venerabilis est non diurna, neque
numero annorum computata. Cani sunt autem sensus
hominis, et zetas senectutis vita immaculata (Sap. iv).
Hinc ad Moysen dicitur: Congrega mihi septuaginta
viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes po-
puli sunt (Num. xi). In quibus quid aliud quam se-
nectus cordis requiritur. Dum enim dicitur, quos tu
nosti, quod senes populi sunt, profecto liquet quia se-
nectus mentis, non corporis eligenda nuntiatur.*

*Qui portarius cellam debet habere juxta portam; ut
renientes semper presentem inveniant, a quo respon-
sum accipiant. Hinc et alii antiqui monachorum Pa-
tres dixerunt: Ostiario cura sit, ut omnes venientes
intra janus recipiat, dans eis responsum honestum
cum humilitate et reverentia, nuntians abbati, vel se-
nioribus quis venerit, et quid petierit. Si quid vero
cuiuscunq; de fratribus missum vel mandatum fuerit,
nihil ad ipsum perveniat, priusquam abbati vel
senioribus indicetur.*

*Et mox ut aliquis pulsaverit aut pauper clamaverit,
Deo gratias respondeat, aut benedicat. Eleganter*

hic duas venientium beatus posuit Benedictus personas. Unam potentis, qui si januam monasterii invenerit clausam, manu vel fuste pulset eam; aliam vero pauperis posuit personam, quae non pulsat, sed tantum humilliter clamat ad januam. Quibus et satis apta a portario respondenda composuit, responsa, videlicet ut voce pauperis audita, Deo gratias agat, potenti vero occurrens obviam humilliter ab eo benedictionem petat.

Et cum omni mansuetudine timoris Dei reddat responsum festinanter cum seruore charitatis. Hinc et alius quidam monachorum magister ait : Portarii monasterii tales esse debent, qui omnium simul mercedem adfiscerent aetate senili quibus mundus silent, qui jam ex presentibus pompis nihil desiderent, sed in toto cordis affectu Creatori inherentes singuli dicunt : *Mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meum, talem semper supervenientibus ostendant exemplum, ut et foris ab extraneis nomen Domini glorificetur, juxta quod Dominus ait : Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificant Patrem vestrum, qui in celis est (Matth. v.)*; et intus cum sodalibus suis mercedis præparent lucra, dum omnium vice foris gerunt curam. Sic cauti moribus cum virtutum magistra humilitate existant, ut omnis patientia blandimenta ex colloquio affabili ostendant; pauperum, peregrinorum et hospitum curam inter omnia habentes, quia in his Christus suscipitur, sicut ipse ait : *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv.)*. Foris aliquid dare, vel cuiilibet ministrare, vel a foris aliquid accipere, nullatenus sine commatu abbatis facere presumat. A signo vespertino usque ad secundam impletam nullatenus portarum fores aperiantur, neque ullus a foris introitus patensiat, sed si necessitas adveniret per fenestram totum liberetur.

Qui portarius si indiget solatio, juniores fratrem accipiunt. Hinc et alius Pater ait : Duobus fratribus cella intra regias monasterii constituatur, qui et claudant monasterium post executes, et aperiant intrantibus, et advenientes nuntient abbatui. Vasa vel reliqua utensilia, quae ad hospitium usus bajulant, ac si sacra Deo custodiunt, ne per ipsorum neglectum ab ipso mercedem non recipient cuius res diripiendo non servant.

Monasterium autem, si possit fieri, ita debet construi; ut omnia necessaria, id est, aqua, molendinum, hortus, pistrinum, vel artes diversae intra monasterium exerceantur; ut non sit necessitas monachis vagandi foras; quia omnino non expedit animabus eorum. Hinc et alius monachorum Pater ait : Omnia necessaria intus intra regias esse oportet, id est, furnos, machinas, refrigerium, hortos, vel omnia necessaria, ut non sit opus frequenter foras egredi fratres. Cum ergo haec omnia intus fuerint constituta, clausa sit semper monasterii regia, quae a foris cerculum habeat ferreum, quo a veniente concusso cuiuslibet intus indicetur adventus. Ars autem pi-

A storia ad laicos pertinebit. Ipsi enim triticum purgent, ipsi ex more molant. Massam tantumdem monachi conficiant, et panem sibi propriis manibus faciant.

Hanc autem regulam saepius volumus in congregacione legi, ne quis fratrum de ignorantia se excusat. Hinc et beatus Augustinus ait : Ut autem vos in hoc libello, tanquam in speculo possitis inspicere, ne per oblivionem aliquid negligatis, semel in scripta sunt facientes, agite gratias Domino bonorum omnium largitori. Ubi autem sibi quicunque vestrum videt aliquid decessisse, dolcat de praeterito, caveat de futuro, orans ut sibi debitum dimittat, et in temptationem non inducatur. Hinc et Aurelius episcopus ait : Ne per oblivionem aliquid negligatis, semel ea in viginti diebus legite, id est, in Kalendis. Nos autem regulam nostram non solum semel in Kalendis, vel in hebdomada, sed etiam quotidie in collatione legimus, ut ejus præcepta cognoscere, et ad purum intelligere valeamus, et ea intelligentes vel secundum possibilitatem memoria retinentes, adjuvante Christo, implere operibus valeamus.

CAPUT LXVII.

De fratribus in via directis.

Dirigendi fratres in via omnium fratrum vel abbatis orationi se commendent. His vero fratribus in via dirigendis ante altare prostratis, et ab omnibus orationem poscentibus, dicat sacerdos hos versus, ipso tamen incipiente, et aliis respondentibus : *Salvos fac servos tuos, Deus meus, sperantes in te. Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non morentur vestigia mea. Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis. Angelus suis Dens mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. His peractis, hanc sacerdos orationis dicat collectam : Angelus Domini bonus comitetur vobiscum, ut per acto obedientie cursu ad nos iterum revertamini in gaudio, per Dominum, etc.* Sed ne frater in via dirigatur solus, sententia nos docet Patrum, quae dicit : Ad necessaria querenda bini egrediantur vel terti frates, et tales, quibus creditur, non qui verbozitatem aut gilum sectentur.

D *Et semper ad adorationem ultimam operis Dei commemorationem omnium absentium fiat.* Hoc in leto priusquam quinquagesimus psalmus inchoetur, a sacerdote dicatur : *Oremus pro fratribus nostris absentibus. Fratribus vero respondentibus : Salvos fac seruos tuos, Deus mens, sperantes in te, prosequatur sacerdos et dicat : Mitte eis, Domine, auxilium de sancto.* Fratresque respondeant : *Et de Sion tuere eos.* Item sacerdos dicat : *Domine, exaudi orationem meam. Respondeant fratres : Et clamor meus ad te reniat.* Et tunc subsequatur quinquagesimus psalmus ab omnibus decantandus.

Revertentes autem de via fratres, ipso die quo rediunt, per omnes canonicas horas dum expletur opus Dei, prostrati solo oratori ab omnibus petant orationem propter excessus, ne quid forte subripuerit in via visus aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis. Pro-

pter excessus dicit, id est, propter transgressionis lapsum. Sed pro quibus excessibus dicat, ipse expuit dicens : Ne cui forte subripuerit in via visus, aut auditus male rei, aut otiosi sermonis. Cujus male rei dicat propheta loquente intellige. Ait enim : Qui excutit manus suas ab omni munere, et obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne rideat malum, iste in excelsis habitabit (*Isai. xxxiii*). Revertentibus autem de via, et oratorii solo prostratis orationemque petentibus, hanc eis collectam sacerdos dicat. Quesumus, omnipotens Deus, ut his famulis tuis, quos ad nos incolumes de via redire fecisti, quidquid illic impidente fragilitate deliquerunt, tu propitiatus dimittas, per Dominum, etc. Hinc et Isidorus ait : Quan'o fratres foras proficiscuntur, aut redeunt, congregatis omnibus in unum in ecclesia benedictionem accipient.

Nec presumat quisquam aliis referre quemcunque foris monasterium riderit aut audierit, quia plurima destractio es. Quod si quis presumperit, vindictae regulari subjaceat. Hinc beatus Pachomius ait : Quando reversi fuerint fratres de monasterio, non audiebunt aliis omnino quidquid foris gesserint aut audierint narrare. Hinc et alius Pater dicit : Fabulis quas a secularibus vel a quibuslibet audierint vel intellexerint, nullatenus consodalibus suis conferant. Quod si horum aliquid, que diximus, transgressi fuerint, regulari penitentia castigentur. Quod si humili satisfactione patescant, prout humilitas conscientis certetur, ita delinquentis culpa judicetur. Si vero contumacie crimen incurrit, et modum penitentiae augetur.

Similiter et qui presumperit claustra monasterii egredi, vel quocunque ire, vel quidpiam, quamvis parvum, sine abbatis iussione facere. Hinc beatus Pachomius ait : Nullus neque excundi in agrum, neque ambulandi in monasterio, neque extra murum monasterii procedendi foras habeat facultatem, nisi interrogaverit praepositum domus, et ille concesserit. Hinc et Cassianus ait : Tanta obedientia regulæ debet junior imbuiri, ut absque senioris sui permisso non solum de cella exire, sed nec naturali necessitate satisfacere sua auctoritate presumat. Nec illa etiam quæ utilia sunt, id est, aut cellam mundare, aut aquam deferre, aut si quid aliud opportunum est, sine conscientia et ordinatione sui senioris usurpet. Meditantibus etiam fratribus nulli licet rebus se aliis implicari, nec liberum judicet ab schola discedere. Qui vero in hac presumptione proruperit, excommunicationi ut dignus est subjacebit. Si vero pro utilitatibus monasterii missus ire noluerit, aut certe ambulans murmuraverit, vel cum aliqua tarditate exire voluerit, si placuerit abbatii, jam non mittatur, et statim excommunicationis penam suscipiat, et sciat se adeplum superbiam et præceptioni repugnare divinæ.

CAPUT LXVIII.

Si fratri impossibili injungantur.

Si cui fratri aliqua forte gravia aut impossibilita-

A injunguntur, suscipiat quidem jubensis imperium cum omni mansuetudine et obedientia. Quod si omnino sicutum suarum mensuram viderit pondus excedere, impossibilitatis sue causas ei qui sibi praest, patienter et opportune suggestat. Cum omni mansuetudine dicat, id est, cum omni modestia et lenitate. Mansuetus est enim, qui nulli injuriam irrogat : dictus autem mansuetus, quasi manu assuetus. Talis enim debet esse monachus, non contumax aut superbus. Unde et sequitur :

Non superbendo, aut resistendo, vel contradicendo. Superbiendo enim magistro resistit, qui verbis impetuisque ejus despiciendo contradicit. Resistendo contendit, qui ea quæ implere jubetur, in facie renuit. Contradicendo repugnat, qui se ea quæ fieri jubentur, non fieri aperta voce reclamat. Quod facere monacho prohibetur, cum subditur.

Quod si post suggestionem suam in sua sententia prioris imperium perduravit, sciat junior ita sibi expeditire, et ex charitate confidens de adjutorio Dei obediatur. Hinc Basilius ait : Omne quod tibi injunctum fuerit religionis gratia libenter obtempera, etiamsi supra vires tuas fuerit ; ne spernas illud, sed causam impossibilitatis tuæ ci qui tibi injungit, fideliter enarra, ut ejus moderamine, quod tibi onerosum fuerit, sublevetur, ut contradictionis vitio carere possis. Qui enim fideliter, et pure Deum diligit, et certus est de retributione Domini, nec sufficere sibi putat ea quæ injunguntur, sed semper augmenta operis quarit, et majora quam injunguntur desiderat, et opiat ut supra vires videatur esse quod facit. Hinc Cassianus dicit : Illa est vera obedientia, quæ, quamvis aliquid difficile ei imperet, nil tamen discussions, sine aliqua hesitatione perficere nititur. Nihil de impossibilitate murmurans, sed plena fide ac devotione quidquid dictum fuerit, non tanquam ab homine, sed tanquam a Deo suscepit imperatum. Ita enim omnibus virtutibus praeserri debet obedientia, ut huic omnia postponantur, et universa dispensatio monachus subire contentus sit, dummodo in nullo violare videatur.

CAPUT LXIX.

Ut in monasterio non presumat alter alterum defendere.

*D Summopere præcavendum est ne quavis occasione presumat alter alterum defendere monachum in monasterio, aut quasi tueri. Tuerienam dicitur sustinere, operam ferre, vel præsidio esse. Hinc terribiliter et Basilius ait : Qui consentit peccantibus et defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Dominum et homines, et corripietur increpatione severissima. Hinc et beatus papa Gregorius dicit : Peccatores in quo sunt sibi consci, in eo et alium peccantem defendunt. Sibi eniun quisque timet, cum alium viuet corripi. Ideo contra verba corripientium unanimiter surgunt. Hinc Salomon ait : Stuppa collecta synagoga peccantium (*Eccli. xxi*). Sequitur :*

Etiam si qualibet consanguinitatis propinquitate jun-

gantur. Nec quolibet modo id a monachis præsumatur, A quia exinde gravissima occasio scandalorum oriri potest. Quod si quis haec transgressus fuerit, acris coereatur. Hinc et alias Pater : Si quis errori alterius consenserit, et illi consilium dederit ut se tardias humiliet, sciat se cum illo simil modo culpabilem judicandum. Hinc et beatus Columbanus ait : Defendere proximum, vel consanguineum in monasterio nullo modo permittimus. Ut quid enim alium defendit, qui jam sibi non vivit, sed Christo, quem imitatur, manet crucifixus? Qui ergo proprias perdidit voluntates, ut Christi in se voluntatem impleret, cur aliorum delicta defendat? Sit ergo ei æquus amor tam in consanguineo quam in cætero fratre qui ei sanguinis affinitate non jungitur, nec quicquam sub disciplinæ moderamine positum tueri studeat, ne vitium defendendi in aliis dimittat. Qui enim timet Dominum, si viderit fratrem suum errare, quæ sancta sunt debet ei demonstrare, et rectum iter ostendere, ut cum timore Dei incedens illam Salomonis impletat sententiam, quæ dicit : *Liber eis, qui ducuntur ad mortem, et de interitu liberare non cesses.*

CAPUT LXX.

Ut non præsumat quisquam aliquem passim cædere aut excommunicare.

Passim dicitur inordinate, incognite, et sine rationis modo.

Ut vitetur in monasterio omnis præsumptionis occasio, ordinamus atque constituimus ut nulli liceat quemquam fratrum suorum excommunicare aut cædere, nisi cui potestas ab abbate data fuerit. Non enim secundum commonitionem, vel animositatem cordis debet frater in fratrem ad percutiendum manus extendere, sed studio charitatis castigare cum humiliter debet atque corrigere. Hinc beatus Aurelius ait : Frater in fratrem si ansus fuerit manum mittere, legitimam disciplinam accipiat.

Peccantes autem coram omnibus arguantur, ut ceteri metum habeant. Et in Levitico scriptum est : Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum (Levit. xix). Hinc beatus Augustinus ait : Non est contrarius Apostolus Domino, qui dicit : Peccantes coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant, cum ille dicat : Corripe eum inuer te et ipsum solum : utrumque enim faciendum est. Sicut infirmitatis diversitas eorum, quos utique non perdendos, sed corrigendos curandosque suscepimus, et alias sic, alias autem sic sanndus est.

Infantibus vero usque ad quintum decimum annum aetatis, disciplinæ diligentia sit, et custodia adhibeatur ab omnibus. Sed et hoc cum omni mensura et ratione. Hinc et quidam monachorum magister ait : Infantulos vero usque ad decimum quintum annum non excommunicari, sed præcipimus vapulare pro culpis. Post quindecim vero annos jam non vapulare, sed excommunicari condebet, quia jam intelligent quo modo penitire et emendare debeant.

Nam in sortiori aetate qui præsumiperit aliquatenus sine precepto abbatis, vel in ipsis infantibus sine discretione exarserit, disciplinæ regulari subjacent. Hinc Ferreolus ait : Monachus in monachum inflammatus, quod est turpissimum, manus injicere non præsumat, præter illos ad quos pertinet correctionis vel nosse modum, vel tenere judicium, ne uno peccante cæteris præsumendi crescat audacia. Sequitur :

Quia scriptum est : *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris* (Tob. iv; Matth. vii). Nemo enim vult sibi a quoquam noceri, nec ipse igitur cuiquam debet nocere, sed polius inter utrosque debet fraterna caritas crescere, et ad eos quos aliquis iuverpat, talem debet affectum servare, qualem pater ad filium, aut medicus ad ægrotum.

CAPUT LXXI.

Ut obedientes sint sibi invicem fratres.

Obedientia bonum non solum abbati exhibendum est ab omnibus, sed etiam sibi invicem ita obedient fratres, scientes se per hanc obedientia viam iuxtos ad Deum. Hinc et alii Patres dixerunt : Virtus obe lientia expetenda est, et secundum vires uniuscujusque exercenda est, et ad primum verbum senioris omnes qui audierint ex fratribus assurgere oportet. Et qui non surrexit, veniam petat, et penitentem quantum judicaverit senior, et impletat quod jussum est.

Premesso ergo abbatis aut præpositorum qui ab eo constituantur imperio. Premesso dicit, anteposito, ante imperato, ordinato, vel mandato.

Cui non permittimus privata imperia præponi. Privata dicit singillata, vel propria, et communia, singulorumque imperia; privata singulorum dimittenda sunt propter abbatis vel præpositorum imperia, non super illorum imperium agenda. Sequitur :

De cætero omnes juniores, prioribus suis omni charitate et sollicitudine obedientiant. Quod si quis contentious reperitur, corripiatur. Licet durum videatur, obedientia usque ad mortem facienda est, secundum exemplum Domini obedientis Patri usque ad mortem, et unumquemque oportet fratri suo servire, sicut abbati proprio vel patri, sicut Apostolus dicit : *Servite invicem in timore Christi* (Galat. v).

Si quis autem frater pro quavis minima causa, ab abbate, vel a quocunque priore suo corripiatur auillet modo, vel si leviter senserit aliquum prioris cuiuscunque contra se iratum, vel commotum, quamvis nodice, mox sine mora tardi prostratus in terra ante pedes ejus jaceat satisfaciens, usque domini benedictione sanetur illa commotio. Hinc beatus Basilius ait : *Eo affectu obediri oportet ei qui nos ad opes mandati cohortatur, quo esurieus parvulus nutriti obtemperat ad verba imperanti, vel quo affectu omnis homo suscipit ab aliquo ea quæ ad vitam pertinent; imo et si quid amplius pro eo quod multo est pretiosior futura vita quam præsens, sicut et Dominus dixit : Quia mandata mea vita æterna sunt (Joan. xii).*

Quod si quis contempserit facere, aut corporali

rindicetur subjaceat, aut si contumax fuerit, de monasterio expellatur. Hinc alibi scriptum est : Ad primum discussionis senioris sive æquonomi, sive alicujus fratris venia petenda est, et tandem in terra prostratus jaceat, donec senior discussionem consummaverit. Si autem senior discussionem iteraverit, et ipse veniam iterare debet. Si quis tardior ad veniam inventus fuerit sive aliqua verba religioni contraria, sive pro excusatione sui delicti protulerit, mittendus est in carcere, et pœnitentia secundum quod judicaverit senior, usquequo corrigatur. Si autem obstinatus invenitur, separandus est a fratribus.

CAPUT LXXII.

De zelo bono, quem debent habere monachi.

Sicut est zelus amaritudinis malus, qui separat a Deo et dicit ad infernum, ita est zelus bonus, qui separat a vitiis et dicit ad Deum et ad vitam æternam. Zelus amaritudinis malus, qui separat a Deo et dicit ad infernum, sine dubio de invidia et odio procedit fraterno. De hoc enim zelo et beatus Cyprianus ait : *Zelare et invidere alterius bono non est parvum, sed grande et magnum malum.* Salomon quoque ait : *Zelus et iracundia minnunt dies (Eccli. xxx).* Sine dubio enim non parvum, sed grande est malum, quod homines separant a Deo et subdit diabolo. Separant a patre, et dicit ad deceptorem; separant a vita, et dicit ad mortem; separant a gloria, et dicit ad poenam. Hoc enim invidie zelo percussus Cain, fratrem suum occidit Abel. Hoc zelo percussi filii Jacob fratrem suum vendiderunt Joseph. Hoc zelo percussi Pharisæi et Scribæ, morti Dominum tradiderunt per fraudulentum osculum Judæ. Hunc ergo amaritudinis zelum, Dei non oportet habere servum, sed potius illum qui separat a diabolo et dicit ad Christum; qui separat a morte et dicit ad vitam; qui separat a vitiis et dicit ad virtutes; qui separat a tormento et dicit ad regnum cœlorum. Iste enim zelus de amore nascitur virtutum, non de odio fraterno; de charitatis fonte, non de odii somite. Iste enim zelus animæ salutem tribuit, fidem retinet et omnem rectitudinem diligit. Hunc zelum Dominus exercuit, quando vendentes et ementes de templo flagellatos eliminavit. Nam et Phinees pro zelo rectitudinis principatum et honorem accipere meruit sacerdos.

Hunc ergo zelum ferventissimo amore exerceant monachi, id est, ut honore se invicem præveniant. Hinc et Apostolus ait : *Charitate fraternitatis invicem diligentes, honore invicem prævenientes, spiritu ferventes, Domino serientes (Rom. xii).* Tunc enim in spiritu servemus, si seculo frigidus sumus. Et quia frigidus Dominus non amat, et in tepidis nauseat, vult nos qui sub lege spiritu vivimus, nihil remissum, nihil in nobis habere tepidum, sed cum fervore spiritus, et calore charitatis et fidei cuncta peragere. Unde et apte sequitor :

Infirmitates suas sive corporum, sive morum patientissime tolerent. Hæc ille veraciter implet, qui charitatem in se veraciter habet, de qua scriptum est :

A *Charitas patiens est (I Cor. xiii).* Hinc et Apostolus ait : *In vicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi (Galat. vi),* id est, charitatem

B *Obedientiam sibi certatim impendant.* Scriptum est enim : *Melior est obedientia, quam victima.* Et Apostolus ait : *Obedientes invicem in vinculo pacis (Ephes. iv).*

C *Nullus quod sibi utile judicat sequatur, sed quod magis alii.* Illici Apostolus ait : *Charitas non querit que sua sunt (I Cor. xiii);* id est, non cogitat tantum quod sibi utile est, sed quod aliis utiliter serviendo ministret.

D *Charitatem fraternalis casto impendant amore.* Charitas enim non est duplex, nec alicui invidet, sicut scriptum est : *Charitas non æmulator, non agit perperam (I Cor. xiii),* id est, perversa, quia omnia secundum ordinem facit, et omnia vita foras penitus excludit, et alterius felicitatem quasi suam libenter amplectitur. Unde et ipse hic sequitur :

Deum timeant, abbatem suum sincera et humili charitate diligant. Scriptum est enim : *Qui Deum timet, nihil negligit (Eccles. vii).* Et qui vere Deum timet, ideo abbatem suum sincera et humili charitate diligit. Sincera et humili charitas est, quam nos Dominus habere præcipit dicens : *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos (Joan. xiii).* Ad hoc enim nos diligere debemus, ut habeamus Dominum, et maneamus in Deo. Et hæc est dilectio, qua sit Deus omnia in omnibus, et quoniam alterutrum diligere debemus.

E *Christo omnino nihil præponant, qui nos pariter ad vitam perducat æternum. Amen.* Cur ergo Christus nihil præponere debeamus, quæ sequuntur dicit, attonitis auribus audiamus. Ait enim : *Qui vos ad vitam æternam perducat. Nullus enim nos aliis ad æternam perducere vitam, nullus ad æternum, nisi ipse tantum, valet perducere regnum.* Ipse enim secundum Psalmistam ait : *Ipse est Dominus Deus noster, nos autem populus ejus et oves pascuae ejus (Psal. xcix).* Ipse enim cum sit omnipotens, non aliud dedit pretium, sed morti solum pro nobis semetipsum tradidit. Ipse nos misericorditer in filios adoptavit, et ut cohæredibus cœlorum regna promisit. Et ideo illi ut pote Deo nostro nihil præponere, nec debemus in rerum natura rerum omnium Creatori aliiquid coequare.

CAPUT LXXIII.

De eo quod non omnis observatio justitiae in hac sit Regula constituta.

Regulam autem hanc descripsimus, ut eam observantes in monasteriis, aliquatenus vel honestatem morum, aut initium conversationis nos demonstremus habere. Tanto enim hujus regulæ facilius observare debemus instituta, quanto in ea conversationis leviores incesse descriptam cernimus formam. Nam qui ista negligit observare minima, non potest recto trahite condescendere ad majora, quæ illi perfectam valeant componere vitam. Nam sequitur :

Ceterum ad perfectionem qui tendit, sunt doctrinæ

sanctorum Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celitudinem perfectionis. Et Eliæ enim, et aliorum illius temporis vita, doctrina et actio prophetarum nihil sunt aliud nisi exemplar et norma istius temporis monachorum. Nam et in Novo Testamento Joannis, et omnium apostolorum norma sunt omnium recte viventium monachorum. Unde et sequitur :

Quæ enim pagina, aut quis sermo divine auctoritatis Veteris ac Novi Testamenti non est recissima norma vitae humanae? Ant quis liber sanctorum catholicorum Patrum hoc non resonat, ut recto cursu personamus ad Creatorem nostrum? Nec non et collationes Patrum, et instituta, et vita eorum; sed et regula sancti Patris nostri Basili, quid aliud sunt, nisi bene viventium et obedientium monachorum exempla et instrumenta virtutum? Hinc beatus Isidorus ait: Plura sunt præcepta vel instituta monachorum, quæ a sanctis Patribus sparsim prolatæ reperiuntur, quæque etiam nonnulli altius vel obscurius posteritati composita tradiderunt. Quisquis ergo vestram illam universam veterum disciplinam contendit appetere, pergit in quantum placet, et arduum illum litoriem atque angustum levigato cursu incedat. Qui vero tanta jussa priorum explore nequiverit, in hujus litoris disciplinam gressum ponat, neque ultra declinandum strueat, ne dum declinatus appetit inferiora, tam vitam quam nomen monachi perdat. Quapropter sicut illa præcepta priorum perfectum reddant ad summum, ita facient ista ad ultimum. Illa custodiant perfecti, ista sequantur vel post peccatum conversi. Hec ergo servi Dei, milites Christi, contemptores mundi, ita a vobis volumus custodiri, ut majora præcepta Patrum per omnia conservetis. Plenitudo autem sancte

A conversationis et spiritalis vite perfecta doctrina in eorum sanctorum Patrum regulis nobis quotidie recitatur, quorum et probata vita divino munere et docendi est attributa auctoritas.

Nobis autem desidiosis, et male virentibus aliquæ negligentibus rubor confusione est. Cum enim priorum vitam sanctorum tautis audivimus pollere virtutibus, confusione verecundia ruboreque perfundimur, quia ad illorum perfectionem venire minime valemus; sed nobis confidentiæ audaciam tribuunt verba quæ sequuntur:

Quisquis ergo ad patriam cœlestem festinas, hanc minimam inchoationis regulam descriptam, adjuvante Christo, perfice: et tunc demum ad majora, quæ supra commemoravimus, doctrinæ virtutumque culmina, Deo protegente, pervenies. Amen. Facient hanc vita erit aeterna. Paterno more beatus nos habetur Benedictus, ut si ad cœlestem volumus condescenderemus patriam, hanc minimam prius festinemus inchoationis perficere regulam, et sic adjuvante Christo ad majorum studiorum Patrum doctrinam et ad virtutum sublimia properemus scandere culmina. Cui nos libenter obtemperaro, et ejus præcepta libenter debemus audire, quia felix qui hanc recte implere poterit regulam; felix qui in presenti adhuc positus vita, ad virtutum positur ascendere culmina. Sed his omnibus felicior, cui post presentem vitam, vita erit aeterna; felix qui semper cum sanctis regnare, cum angelis vivere, cum utrisque gaudere, et cum ipso Domino in perpetuum feliciter poterit vivere. Ad quam vitam ille nos feliciter ducat, qui in presenti misericorditer regnat, gubernat Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, et Spiritu sancto unus Deus vivit et manet in secula seculorum. Amen.

SMARAGDI ABBATIS VIA REGIA.

[Ex Spicilegio Dacherii, tom. I, pag. 238.]

DACHERIUS HUMANISSIMO LECTORI.

Hujus operis VIA REGIA inscripti auctor non est Smaragdus presbyter et monachus Anianæ in Septimania dioecesique Magalonensi, qui doctrina et sanctitate Ludovici Pii imperatoris tempestate florebant; neque idem Smaragdus Luneburgensis monasterii in Saxonia abbas, quandoquidem monasterium istud condidit Hermannus Saxonicus dux sub anno 972, sed Smaragdus abbas sancti Michaelis (vulgo Saint-Michel) in diocesi Virdunensi. Sententiam hanc approbat doctissimus Lucas Holstenius, qui nuper in Urbe orbe litterarum veluti sidus splendidissimum illustrabat.

In Codice manuscripto, ait ille, « serenissimæ reginæ [Suecia] unde hoc exemplar accurate descripsum est, deficit primum folium, quo auctoris præfatio continebatur ad Ludovicum Pium, ut patet, sub quo diem extremum cum obliisse nos docet epita-

phium a Sammarthanis fratribus editum. Ut Smaraglo hoc opus tribuan facit epistola eidem in calce sub juncta Caroli imperatoris ad Leonem III papam, quam idem Smaragdus edidisse scribitur. Unde apparet hunc Smaraghm auctorem esse narrationis de collatione habita Roma in secretario basilice Vaticanæ inter missos Caroli Magni et Leonem papam, quam Jac. Simeonius tom. II Concil. Gall., pag. 256, edidit; cum testimonio illa quorum narratio principio meminit, epistula Caroli continueantur. Præterea ex stylis et tractandi modo perspicue apparet librum, qui DIADEMA MONACHORUM appellatur, hujus Smaragdi futum esse: cojus auctorem alli Smaragdum sancti Michaelis abbatem in Saxonia manifesto errore faciunt. Nam liber serenissimæ reginæ ante Saxoniorum imperatorum tempora scriptus est, qui monasterium Luneburgense construxerunt. Neque enim

dubitari potest quin utrumque unius ejusdem aucto- A valeo, iste fuit cursus sensuum, et summa conclusio ris opus sit, cum multa ex uno in alterum ad verbum transcripta legantur, ut videre est in Diademate Monachorum, quod eadem capitum serie praetextur, et iisdem, ut dixi verbis, utriusque vitæ generi di- versa ratione accommodatis: conferas tantum capita 6, 7, 8 et 9, et res ad oculum patebit. ,

Enimvero ea quæ acta sunt Romæ de Symbolo fidei inter Leonem papam et missos Caroli Magni, se non collegisse modo, sed et ipsis interfuisse non obscurie innuit Smaragdus initio narrationis, ubi hæc verba: « His dictis novi quod nonnulla colloquendo potius quam disputando præcesserant, quorunq; series sensuum seu verborum, nisi tantum quod inde fuit, non satis memoriae occurrit, etc. In quantum recordari

A valeo, iste fuit cursus sensuum, et summa conclusio novissimarum definitionum, » etc. Namque in Urbem secum adduxerant Smaragdum legati illi, Jesse episcopus Ambianensis et Adalardus Corbeia abbas, ut pote virum in rebus ecclesiasticis apprime versatum, ut ejus eruditio sibi esset subsidio.

Porro legenti patebit, Smaragdum, cum regi dicavit suum opus, astate jam provectum fuisse. Et licet in hoc opere nullus sanctos Patres laudet nomination, continuo tamen e placitis corum collectos quasi flores spargit, quemadmodum doctus quisque poterit dijudicare. Denique quantum e Smaragdi monitionibus profecerit Ludovicus, qui agnomen Pii sortitus est, in regendo tum seipso, tum etiam imperio patefaciunt ipsius egregii mores et acta illustria.

Epistola nuncupatoria.

Deus omnipotens, te, o clarissime rex, quando voluit, et ubi voluit, de regali nobilique genere nobiliter procreavit, et misericorditer ad lavacrum regenerationis perduxit: caput tuum oleo sacri chrismatis linivit, et dignanter in filium adoptavit. Constituit te regem populi terræ, et proprii Filii sui in cœlo fieri jusuit haeredem. His etenim sacris ditatus munieribus rite portas diademata regis.

Primum quia de semore regis regalique descendis pressapia, decenter tibi convenit, et bene et multa regare regna. Secundo quia te regem esse, et sacri christiani nuntio, et fidei confessio, operisque confirmat et actio. Tertio ut æternam eum Christo feliciter perciperet regnum, misericorditer adhuc te parvulum Rex regum adoptavit in filium. Hæc te prospiciens claraque indicia ab infantia regem clamitant regemque confirmant; superest ut hæc ipsa regalia, qua peropisti a Domino munera, sollicite salva custodias, et operibus pariter moribusque defendas: exiguo enim tempore in hac, qua vivimus, morabitur vita; quia via universæ carnis peregrinatio, et celeri curse ad promissionem quotidie patriam festinamus.

Restat ergo ut de illa tantum solerter interrogeamus via, quæ nos a latronibus tutos vitiusque defecatos desideratam feliciter ducat ad patriam. Mortatur etenim nos de hac re Propheta, cum dicit: State super vias, et videte, et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, et ambulate in ea; et invenietis refrigerium animabus vestris (Jerom. vi, 16). Sollicite ergo hæc a nobis discreteque querenda est via, quæ nos salves ad requiem perdueat æternam; et cum domino nobis monstrante fuerit inventa, caute discreteque nobis ambulandum est per eam, non ad dexteram ambulantibus aut ad sinistram. Occurrat illa de qua propheticus sermo donuntians clamat: Est via quæ videtur hominibus recta, cuius norissima demergunt ad inferna (Prov. xiv, 12). Sed ne aliquis nostrum per ignorantiam in hoc oberrans incidat deviunus, pie nos propheta admonet Isaías: Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum: et aures tuæ audiientes verbum post tergum monentis. Ille est via, ambulate in ea, ut non declinatis neque ad dexteram

B neque ad sinistram (Isa. xxx, 20). Nam et Israeliticus populus cum, per aliena transiens regna, ad re-promissionis tenderet patriam, nuntios misit ad Sehon regem Amorrhitorum, dicens: Obsecro ut transire mihi liceat ad terram tuam, non declinabimus ad dexteram neque ad sinistram, sed per viam regiam grademur, donec transeamus fines tuos. (Num. xi, 21.)

C Et tibi ergo, nobilissime rex, si vis ad supernam feliciter promissionis tendere patriam, diligenter regia querenda est via, quia cum sis rex in terra, ad celorum properans regna per regiam debes currere viam. Trita etenim est, et antiquitus sanctorum regum vestigiis confricata. Per illam Josue firmissimo properans gradu, multorum regum colla comminuit, nefandorum phalanges stravit, Hiericuntinos muros evertit, et Israelitico populo terram re-promissionis distento fune divisit. Per illam David indeclinabiliter gradiens, persecutori Sauli pepercit; lapideo iechu Goliam extinxit, et ab improposito Allophylorum Dei populum liberavit, et sibi regnum perpetuum solidavit. Per illam firmiter ambulantem Ezechiam misericorditer Dominus visitavit, a mortis thoro revocavit, et quinque ternos ad vitam pristinam addidit annos. Per illam adhuc ambulans Salomon, quasi fluvius aqua, impletus est sapientia: nam ab illa recedens inexplicabilem gloriæ suæ intulit maculam. Per illam intrepidus Ozias rex justus ambulans excelsa conminuit, abominationes diversas a populo Dei abstulit, et justificationes a Domino multiplices accepit.

D Ecce conspicis perspicue, rex nobilissime, qualiter per regiam ad Deum reges ambulant viam, et ad celorum regna cum ceteris sanctis reges quoque feliciter volant. Via etenim regia est, quæ per prophetam vocatur sancta (Isa. xxiv, 8), per quam non transibit pollutus, ait ideo propheta: nec invenietur ibi leo, diabolus scilicet, qui rugiens circuit quærentem devoret; nec mala bestia, dæmon videlicet, ascendit per eam; sed est directa via, et ambulabunt qui recompiti a Domino et liberati fuerint, per eam. Per quam et te quotidie, auxiliante Domino, ire cognoscimus et gratulamur, et ad æternam gloriam te case venturum fideliter credentes non dubitamus.

Tantum est, ut quod corporisti bonum perficias, et usque ad perseverantiae finem perducas; quia non qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvis erit. Enjam aggrediar Domino miserante tibi, rex, regiam

A describere viam, qua ambulans non habebis offendiculum, sed perfectum in finem aeternaque cum gaudio a Domino excipies regnum, in qua via dilectionis gradum convenienter ponimus primum.

INCIPIT LIBER.

CAPUT PRIMUM.

De dilectione Dei et proximi.

Dilige ergo, mitissime rex, Dominum, sicut ille precepit, scilicet ex toto corde, tota anima et tota virtute tua (*Deut. vi, 5*). Dilige quia prior dilexit. Sic enim Joannes ille qui super dilectionis fontem in cena recubuit, in Epistola sua ait: *Fratres, diligamus invicem, quoniam ille prior dilexit nos* (*I Joan. iv, 19*). Neque enim poterat Dominum fragilitas diligere humana, nisi ille primum nostram diligenter naturam. Illus est enim omne quod possumus; illo vivificante vivimus, illoque vegetante movemur. Nihil enim habet homo quod non acceperit; nec bene velle in arbitrio constat humano, quanto magis perficere? Dilexit etiam te priusquam essem, et ideo ut essem creavit. Illi autem laudem referens sancta clamitat Scriptura: *Diligis enim omnia quae sunt, et nil odies horum quae fecisti, nec enim odiens aliquid constituitis* (*Sap. xi, 25*). Diligens etenim Dominus, o mitissime rex, creavit te, et vivificavit, nutritiv et custodivit, et ad lavaerum regenerationis perduxit, renovavit, gubernavit, et ad intelligibilem perduxit etatem; et dum adhuc parvulus essem, regali te sede sublimiter eexit. Ille omnia tibi misericorditer et per dilectionem operatus est Deus. Aperi ergo, o rex, oculos cordis, et in tantum te a Iesu Christo Domino nostro antequam essem cognosce dilectum, ut pro te ejus sanguinem non dubites fusum. Suspende cor tuum ad dilectionem Creatoris tui; et non modicum, aut ex aliquo, sed sicut superior dictum est, ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota virtute tua dilige Dominum Deum tuum, ita ut nullius dilectionem praeponas dilectioni Domini tui. Et ipso te docente intellige; ait enim: *Qui diligit patrem et matrem plusquam me, non est me dignus* (*Matth. x, 37*). Vere enim si Deum toto corde diligimus, dilectioni ejus non parentum, nec filiorum dilectionem preferre debemus.

Sed si diligis Deum, o piissime rex, ex toto corde et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, necesse est ut diligas proximum tuum sicut te ipsum: *Quis in his duabus mandatis universa lex penderit et prophetar* (*Matth. xxii, 40*). Ergo legem et prophetas non implet, qui Deum proximumque non diligit. Et vera perfectaque in hoc consistit dilectio, ut diligatur Deus, diligatur et proximus; scriptum est enim: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum (*I Joan. iv, 20*). Ipse namque auctor dilectionis Dominus Jesus Christus mentibus nostris mandatum

dilectionis inculcans, ait: *Mandatum novum do vobis; ut diligatis invicem sicut dilexi vos. In hoc cognoscet omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* (*Joan. xiii, 34, 35*). Nam et ille discipulus, qui de pectore Domini charitatis fluenta potabat, dilectionem Dei et proximi vaporans aebat: *Charissimi, diligamus nos ad invicem, quoniam caritas ex Deo est, et omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est, et cognoscit Deum: qui autem non diligit fratrem suum, non habet charitatem, et non novit Deum. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est* (*I Joan. iv, 7*). Nam et Petrus princeps apostolorum, ut nos diligamus invicem, dulciter exhortans ait: *Estote itaque prudentes, sobrios, vigilantes in orationibus: ante omnia autem munera in vobismetipsis charitatem continuam habentes; quia charitas operis multitudinem peccatorum* (*I Petr. iv, 8*). Attendendum est quia non dixit: Temporalem habete charitatem, quae aliquando sit vobiscum, et aliquando discedat a vobis; sed continuam, inquit, quae vobiscum perseverans maneat, et a cordibus vestris nunquam discedat. Beata virtus dilectionis et charitatis, quae sic operit multitudinem peccatorum, et delet a cordibus fidelium, ut nequam pereant in eternum.

Quererem nonnulli solent quis sit proximus, quem tam germane præcipit diligere Dens. Nos vero proximum, fidem omnem dicimus Christianum, qui non solum rationabiliter proximus, sed et fideliter frater vocatur: unum enim Deum habentes, eundemque Patrem, ejus gratia renati, vocamus. Ergo generaliter omnis Christianus, Christiano proximus appellatur: cuius sigillatum ponens species, Apostolus præcipit diligendas: *Viri, diligite uxores vestras, et nobile amari esse ad illas* (*Coloss. iii, 19*). Ut filii diligantur, idem Apostolus admonet parentes, dicens: *Patres, nolite ad iracundiam procurare filios vestros* (*Ephes. vi, 4*). Ut servi diligantur, idem Apostolus admonet, dicens: *Domini, quod justum est et equum præstare servis, scientes quoniam et vos Deum habetis in cordis* (*Coloss. iv, 1*). Nam et alibi de illis Scriptura ait: *Sic est tibi seruos, sic quasi amicos tuis, quasi fratrem sic eum tracta* (*Ecclesiasticus xxxiii, 31*). Ut amicos pariter diligatur et inimici, præcipit Apostolus, ubi amicum in Deum, et inimicum propter Deum admonet diligendum. Nam et Dominus in Evangelio ait: *Dilegit inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: et orate pro persequentibus et calumniantibus vos* (*Matth. v, 44*). Ecce liquido patet quem proximum præcipit Dominus diligendum, uxorem videlicet et filios, servos, amicos et inimicos, in quibus nominibus omnis Christianus

cognoscitur dici proximus, omnisque a Domino præcipitur diligendus. Beata ergo virtus dilectionis et charitatis, quæ omnes amplectitur, omnes diligit, et quasi unius proximi in mentis arcana omnium amorem recondit. Vere beata, quæ nutrit virtutes, et delet peccata, opprimit iram, recludit odia, expellit avaritiam, comprimit rixam, effugat pariter omnia vita, omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, inter opprobria secura est, inter odia benefica, in veritate firma, a pravis impugnatoribus non diripitur, a latronibus non furatur, a prædonibus non rapitur, a fluminé non destruitur, ab incendio non crematur, ab hæresi non dividitur; individua stat, inexpugnabilis manet, inexplicabilis durat, inconcussa perseverat, incorrupta lætatur; ligamentum est omnium virtutum, gluten est animarum, concordia mentium; societas electorum et exultatio angelorum: ne adversitatibus frangatur, fortiter mentem roborat; ne ira supereretur, rationabiliter reprimit. Vere enim hæc, ut video, regalis est virtus, quæ cunctis in palatio panem letitiae frangit, cunctis vinum jucunditatis porrigit, dulcia cunctis oscula tribuit, et diligens omnes ulnis extensis amplectitur. Tene ergo istam, o clarissime rex, tam claram et beatam regiamque virtutem; tecum sit, tecum maneat, tecum surgat, tecum perget, tecum lætetur et convivetur; decet enim in convivio regis tam regiam jugiter inesse viratem.

CAPUT II.

De observandis mandatis Domini.

Quia Domino auxiliante viam regiam scribere coepimus, necesse est ut in ea operis gressus firmiter et diligenter, et ordinate ponamus, ut currans per eam non ibi damnosum offendiculum, sed lucrosum atermumque inveniat gaudium. Videamus quod nobis ipse dilectionis auctor post exsecutionem dilectionis conservandum concedat præceptum; ait enim: *Si diligitis me, mandata mea servate: et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum* (*Joan. xiv, 15, 16*). Attende ergo, o clemensissime rex ac mitissime, quantum nos diligt Dominus noster Jesus Christus, qui cum promissione a nobis suam exigit dilectionem, et Spiritum sanctum dicit nobiscum esse in æternum mansurum, si post dilectionem suam mandata ejus servaverimus. Ab ipso enim (ut jam superiorius diximus) nobis omnia bona creduntur, et velle bonum et operari ab illo prius nobis largitur. Diligimus enim ut diligamus, amamus ut amemus, cognoscimus ut cognoscamus, adjuvamus ut operemur et operando virtutibus dicemur. Ergo si te dilectio Dei proximique demulcit, consequens est ut facias quod ille præcepit, quia in tantum diligis, in quantum facis. Neque enim potest sincere Deum diligere, qui mandata ejus fideliter non implet. Ipse te Domino docente intellige; ait enim: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et apud eum manstationem faciemus. Et qui non diligit me, sermones meos non servat* (*Ibid., 23, 21*). Joannes quoque apostolus

A dilectione Domini repletus in Epistola sua ait: *In hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus obseruemus. Qui dicit se nosse eum, et mandata ejas non custodit, mendax est, et in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est* (*I Joan. ii, 3*). Liber quoque Job ore Domini sacratus de hoc ipso testis est, maxime de regibus dicens: *Non auferet a justo oculos suos, et reges in solio collocat in perpetuum, et illi eriguntur. Rerelabit quoque aurem eorum, ut corripiat; et loquetur ut revertantur ab iniustitate. Si audierint et observaverint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria: si autem non audierint, transibunt per gladium ut consumantur in stultitia* (*Job xxxvi, 7, 10 seqq.*). De se quoque ipse Job bonum rectumque B dans testimonium, ait: *Vestigia Dei secutus est pes meus, viam ejus custodiri, et non declinavi ex ea, a mandatis labiorum ejus non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris ejus* (*Job xxii, 11, 12*). Talo ergo de te, o bone rex, volumus semper audire testimoniuni, tale videre frequenter et opus.

Ipse quoque Dominus de dilectione sua atque mandatorum suorum observantia populum Israeliticum admonens, dicit: *Et nunc, Israel, audi præcepta et iudicia, quæ ego doceo te, ut faciens ea, rivas in eis. Observa et care ne quando obliscaris Domini Dei tui. Et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus petis a te, nisi ut timeas Deum tuum, et ambules in via ejus, et diligas eum, ac servias Domino Deo tuo, in toto corde tuo, et in tota anima, custodiasque mandata*

C Domini, et cærimonias ejus, quas hodie præcipio tibi, ut bene sit tibi? Si autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego tibi præcipio hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiore cunctis gentibus quæ versantur in terra: venientque super te universæ benedictiones istæ, et apprehendent te, si tamen præcepta ejus audieris. Benedictus tu in civitate, et benedictus in agro. Benedictus fructus ventris tui, et fructus terræ tui, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, et caulae ovium tuarum. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, et super omnia opera manuum tuarum. Dabit Dominus inimicos tuos qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo (*Deut. iv, 1; x, 12; viii, 11; xxviii, 1 seqq.*).

D Addens quoque Dominus adhuc ad Israëli, dicit: *Si in præceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet gerumen suum, et posmis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem: et comedetis panem vestrum in saturitate, et absque pavore habitabilis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, et non eris qui exterreat. Auferam malas bestias, et gladius non transbit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis. Persequentur quinque de vestris centum alienos, et centum de vobis decem millia, cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. Quod si nor*

audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si A spreveritis leges meas, et judicia mea contemperitis, ut non faciat ea quae a me constituta sunt, et ad irrum perducatis pactum meum, ego quoque haec faciam vobis. Visitabo vos velociter in egestate, et ardore qui conficiat oculos vestros, et consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quae ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos, et corruelis coram hostibus vestris, et subjiciemini his qui oderunt vos: fugietis nemine persequente (Levit. xxvi).

Per Isaiam quoque Dominus ad Israel clamat, et dicit: Utinam attendisses mandata mea! Facta fuisset sicut flumen pax tua, et justitia tua sicut gurgites maris; et fuisset quasi arena semen tuum, et stirps eterni tui ut lapilli ejus: non interiisset, et non fuisset attritum nomen ejus (Isa. XLVIII, 18, 19).

Bonum ergo tibi est, o rex, ut diligas Dominum Deum tuum, et ob dilectionem ejus nimiam sollicite et diligenter custodias ejus præcepta. Sancta sunt enim mandata ejus et justa, et observantibus valde salutaria. Propterea Pater et Filius et Spiritus sanctus ad te venient, et apud te in proprio letam mansionem facient, et beatus eris in perpetuo talli hospite visitatus. Propterea complebuntur in benedictionibus dies tui, et in gloria anni tui. Propterea pax tua feliciter multiplicabitur, et gaudium sicut flumen in æternum complebitur.

CAPUT III.

De timore.

Ecce jam auxiliante Deo ad tertium viæ regiae pervenimus gradum, in quo operis nostri rectum debemus figere gressum. Sed quia per nosmet ipsos agere non valemus, Prophetam ejusdem Domini, cuius viam gradimur, diligenter interro-gemus.

Adest nobis benevolus humiliisque David Spiritu sancto repletus, et ubi post observantiam mandatorum Dei, servitiumque beatum pedem operis nostri figere debeamus ostendit, dicens: *Servite Domino in timore: et exultate ei cum tremore (Psal. II, 11).* Nam et Apostolus æque nos admonet, dicens: *Cum timore restram salutem operamini (Philip. II, 12).* Ecce quomodo via regia patet, ecce quomodo perspicua est, ecce quomodo ultro se occurrentibus offert: planam se iter agentibus sternit, et lucidam se calcantibus præbet. Quid enim clarus? quid lucidius? quidve congruentius esse potest, quam ut qui diligit Dominum, mandata ejus observet et operetur in eis? et qui operatur, non inaniter, aut lactanter, sed cum timore Dei operetur, et non sibi de bono opere inanes et vacuas tribuat laudes, sed Domino jugiter dignas gratias referat, qui eum et fructu boni operis impletat, et in operando felix ei adjutorium præboat. Scriptum est enim: *Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adjutor eorum et protector eorum est (Psal. cxiii, 11).*

Time ergo, o mitissime rex, Deum, ut protectio-nem tibi jugiter et adjutorium felix ministret, et tua vox cum voce Mariæ, Moysi et Aaron unita ad Re-

*A gem regum clamet, et dicit: Adjutor et protector meus Dominus, et factus est mihi in salutem (Exod. xv, 2). Necnon et vox tua cum regis David voce con-juncta, jubiloque exsultationis repleta vociferans clamet, et dicit: *Dominus virtus mea, firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus: Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum. Protector meus, et cornu salutis meæ, et susceptor meus. Lan-dans invoco Dominum, et ab inimicis meis salvus ero (Psal. xvii, 2-4).**

Time ergo Deum, rex, ut jugem tibi animæ virtutem corporisque ministret, firmamentum mentis et adjutorium concedat æternum, cornu regni cui faciat sublime, et brachium fortitudinis robore confirmet. In timoris etenim laudem Salomon ait: *Timor Domini B apponet dies (Prov. x, 27).* Time ergo Deum, o rex, sed illo timore, qui sanctus permanet in sæculum sæculi; illo casto timore, qui tibi ad dies temporis hujus adjicit dies æternos, dies perpetuos, dies immortales, dies perennes: imo diem unum sine ve-spera et infinitum, diem felici gaudio plenum, inde-siciente luce refertum, angelico comitatu suffultum, diem quem nox non interpolat, tenebrae non obec-stant, nubilum non obfuscatur, importabilem non efficit calor æstatis, pigrum non reddit frigus hiemis: dies qui tibimet unus erit cum sanctis, et communis cum angelis, æternus cum utrisque, qui tibi cum felici gaudio consortium tribuat angelorum, et socium faciat patriarcharum, in numero computet propheta-rum, in exsultatione socium faciat aposto-lorum.

Ipse quippe Salomon de laude boni timoris ait: *Timor Domini fons vitæ (Ibid., xiv, 27).* Ergo, si vis, rex, in æternum feliciter vivere, alacriter ad fontem debes recurrere vitæ. Ipse enim est fons vitæ, qui juge dans poculum, æternam auferet sicutum, et cum gloria tribuet immortalitatis coronam. Ipse iterum Salomon ait: *Timor Domini dat vitam (Ibid., xix, 23).* Vides ergo, rex, quia in timore Domini plenitu-dine invenitur vitæ: vides quia timor Domini nobis immortalem et æternam ministrat vitam. Præsens etenim vita dierum plenitudine non fulcitur, sed fu-tura. In dimidio namque dierum nostrorum tollimur; et ab ista, dum adhuc vivere cogilamus, rapimur vita. Sic enim rex justus Ezechias ait: *Ego dixi in D dimidio dierum meorum: Vadam ad portas inferi, etc. Præcisa est velut a texente vita mea; dum adhuc ordire, succidit me: de mane usque ad vesperam finies me (Isai. xxxviii, 10-12).* Nam quod in timore Dei plenitudo sit sapientiae, et plenitudo fructuum, et plenitudo generationis, et thesaurus salutis, una sententia comprehendit pariter Ecclesiasticus liber, et dicit: *Plenitudo sapientiae est timere Deum; et plenitudo a fructibus ejus, omnem domum illius im-plebit a generationibus, et receptacula a thesauris illius. Corona sapientiae timor Domini, replens pacem, et salutis fructum: et vidit, et dinumeravit eam, utraque autem sunt dona Dei (Eccli. I, 20).* Ipse iterum te timere Dominum salutariter admonet, dicit:

cens : *Serva illius timorem, et in illo veterasce. M- tuentes Dominum sustinetis misericordiam ejus, et non deflectatis ab illo ne cadatis. Qui timetis Dominum, credite illi, et non evacuabitur merces vestra. Qui timetis Dominum, sperate in illum, et in oblectatione vobis veniet misericordia. Qui timetis Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra* (Eccli. ii, 6). Ipse iterum Salomon ait : *Timor Dei est non despicer pauperem justum, et noli magnificare peccatorem divitem. Quia quamvis magnus sit iudex et potens in honore, non est major illo qui timet Deum. Quam magnus qui invenit sapientiam et scientiam, sed non est super timentem Deum. Timor Dei se super omnia superposuit : Beatus homo cui donatum est habere timorem Dei. Timor Domini sicut paradisus benedictionis, et super omnem gloriam operuerunt illum* (Eccli. x, 25; xxv, 13; xl, 18).

Vides ergo, rex, quia et ista regia virtus est, in qua fiducia fortitudinis est, in qua vita plenitudo invenitur, in qua fructuum plenitudo nutritur, in qua generationis crescit prosapia, per quam fructus pullulat salutis et pacis, per quam thesaurus reconditur salutaris, per quam illuminabuntur corda iustorum, per quam multipliciter crescat merces eorum. Vere verum est : *Beatus cui datum est habere timorem Dei* (Eccli. xxv, 15).

Adhuc audi, et diligenter attende, rex, quid Dominus per Malachiam prophetam timentibus se promittat. *Orietur, inquit, vobis timentibus nomen meum sol justitiae, et sanitas in pennis ejus; et egrediemini, et salietis sicut vituli de armento; et calcabitis impiorum, cum fuerint cinis, sub planta pedum vestrorum* (Malach. iv, 2). Et tibi ergo timendum est nomen Domini, ut sol justitiae tibimet oriatur Christus, qui mentis tuae tenebras repellat, ignorantiam cordis auferat, et lucem intelligentiae infundat, sapientiae radios in te dirigat, et discretionis tui memoriam porrigit, inimicorum colla plantis tuis calcanda substerat, et fidelium regna ab inimicorum insidiis te dominante, defendat.

CAPUT IV.

De sapientia.

Uberes Deo gratias agere debemus, qui nos ad cœlica regna per regiam jubet pergere viam, ut per recta gradientes itinera, ad cœlestiem feliciter mereamur pertingere patriam. Ergo non declinamus ad dexteram aut sinistram; firmo solidoque gradu per regiam nobis incedendum est viam, et casto sanctoque timori cœlestis et sancta jungenda est sapientia, ut utraque virtute sociata ad immortalem mereamur pertingere vitam. *Corona enim, ait Scriptura, sapientiae timor Domini est* (Eccli. i, 22). Et : *Initium sapientiae timere Deum* (Ibid., 16). Et : *Plenitudo sapientiae et radix sapientiae, ut dicit Scriptura* (Ibid., 20), *timor Domini est* (Ibid., 25). Si ergo timor Domini initium est sapientiae, et plenitudo ejus, et corona ipsius, radixque ejusdem, liquide appareat, quia una de alia pendet, et alteri succedit

A altera. Et ideo proxime sunt a nobis ponendae, non separate. Congruenter ergo post timorem ponimus sapientiam; quia non in malevolam animam, ut scriptum est, sed in timentem Deum ingreditur sapientia (Sap. i, 4).

Time ergo, clarissime rex, Deum, et animam tuam prepara ad excipiendum sapientiam, ut sicut rex regiam cum sapientia sapienter possis pergore viam : regibus enim liber Sapientiae maxime frequenter clamitans ait : *Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, et non excidatis : qui enim custodierint justa, juste justificabuntur. Clara est, et quæ nunquam mancescit sapientia, et facile videtur ab his qui diligunt illam, et inveniatur ab his qui querunt illam* (Sap. vi, 10, 13). Audis B ergo, clarissime rex, quia specialiter regibus, ex quibus divina largiente gratia, unus es tu, hæc superna dirigitur vox ; et ut sapienter agant, oraculum divinum frequenter regibus clamitat. Unde et nos vestram clarissimam acclines flagitamus excellentiam, ut sedulus divinam claramque discas sapientiam, et diligenter et assidue requiras illam, et non tepide aut tarde, sed sagaciter vigilanterque investiges illam, et super aurum et argentum concupiscas illam. Sic enim scriptum est de illa : *Concupiscentia itaque sapientie deducit ad regna perpetua. Si ergo delectamini sedibus et stemmatibus, reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis cum ea. Diligite lumen sapientie, omnes qui præexistis populis* (Sap. vi, 21).

C Oramus ergo te, sanctissime rex, diligenter attende quid de te Salomon, quid de laude sapientie loquatur. Ait enim : *Sum quidem et ego mortalis homo, similis omnibus, et ex genere terreni illius, qui prior factus est, et in ventre matris figuratus sum caro; decem mense tempore coagulatus sum in sanguine ex semine hominis, et delectamento somni conveniente, et ego natus accepi communem aerem, et in similiter factam decidi terram, et primam vocem similiem omnibus emisi plorans. In involventis nutritus sum, et curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus. Propter hoc optavi, et datus est mihi sensus : et invocavi, et renit in me spiritus sapientie : et proposui illam regnis et sedibus, et divitias nihil duxi in comparatione illius; nec comparavvi illi lapidem pretiosum, quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, tanquam lutum estimabitur argentum in conspectu illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius, et laetatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me iste sapientia, etc. Haec enim pretiosior sole, et super omnem dispositionem stellarum, luci comparata, inventur prior; illi enim succedit nox, sapientia autem non vincitur malitia. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Hanc anavi et exquisivi a juventute mea, et quæsivi eam mihi sponsam assumere, et amans factus sum formæ illius,*

generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei; sed et omnium Dominus dilexit illam. Sobrietatem enim et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. Propter hanc habebo immortalitatem, et memoriam æternam his qui post me futuri sunt relinquam: disponam populos, et nationes mihi erunt subditæ. Timebunt me audientes reges horrendi, et in multitudine videbor bonus, et in bello fortis (Sap. vii, 1-29; viii, 4-7-13).

Animadverte et intellige, o nobilissime et clarissime rex, quia sapientia virtus regia est, quæ investigabiliter a regis regum prædivate procedit thesauro, et non negligentibus aut superbis, invidis aut malevolis datur; sed mitibus, humilibus et timentibus Deum conceditur. Vere enim sine dubio sapientia virtus est regia, ad quos specialiter, ut discant sapientiam, sermo propheticus clamitat. Regia namque virtus est sapientia, quia bene operantes reges justificat, et lumen scientiae illis inexstingibile radiat, oculos cordis illuminat, sensus mentis illustrat, subtilem intellectum ministrat, salutem corporis præstat, honestatem moribus concedit, thesauros infinitos multiplicat, virtutem regni roborat, et participem Dei amicitiae constituit, spiritu sapientiae et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiae et pietatis, et timoris Domini replet. Justitiam regibus et prudentiam, fortitudinem et temperantiam donat, virtutem et sobrietatem ministrat, stabiles facit in regno, certos in verbo, dulces in eloquio, hilares in dato, in misericordia humanos, in respondendo C suaves, in discernendo sagaces, in prosperitate mites, in adversitate securos, acutos in sensu, in facto placidos, candidos in vultu et fortes in bello. Sapientia regibus concepit sibi subdita discrete disponere regna, et suaviter populos jam sibi facit servire possessos. Exteras etiam gentes fortiter facit debellare minaces, et nationes subjici diras, et reges calcari feroces, et ut ita dicam, in sapientia constat regni dispositio cuncta. Thesaurus etenim magnus est sapientia, quam qui invenerit, inveniet vitam, et qui possederit, immortalitatis habebit coronam. Thesaurus est enim Domini occultus et non omnibus manifestatus. Sic enim de sapientia vir famosissimus Job testatur, dicens: Sapientia vero ubi invenitur? et quis est locus intelligentiae? nescit homo pretium ejus, nec invenitur in serra. suaviter viventium. Abyssus dicit: Non est in me; et mare loquitur: Non est tecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus. Non æquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri: excelsa et eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem sapientia de occultis, etc. Unde ergo sapientia venit? et quis est locus intelligentiae? Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres cœli quoque latet. Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris andivimus famam ejus. Deus intelligit viam ejus, et ipse novit locum illius, etc. Et dixit homini: Ecce

A timor Domini ipsa est sapientia, et recedere a malo intelligentia (Job xxviii, 12, 13 et seqq.).

Grandis enim hic, rex clarissime, ut vides, et investigabilis fama de sapientia sonat; regia sine dubio virtus est, cui non comparatur aurum mundum, vel obryzum, nec adæquabitur argentum clarissimum, nec confertur vitrum perlicidum. In cujus comparatione lapis vilescit sardonychus, pro nihilo ducitur sapphirus, parvipenditur topazius. Aurea non magnifice feruntur vaseula, mundissimæ non appendentur tinturæ, nec aliquid pretiosi et varii æstimabuntur lapilli. Vere, ut vides, regia virtus est sapientia, et a regibus maxime diligenda.

Dilige ergo illam, o clarissime rex, ut diligaris ab illa: taliter enim vox ejus in Proverbiis sonat: Ego B diligenter me, inquit, diligo: et qui mane vigilant ad me, invenient me (Prov. viii, 17). Tale tuum bonis actibus regum præpara pectus, ut tuo semper inesse consilio delectetur. Internis te doceat cogitationibus quidquid gerere debes operibus. Suum est enim consilium, et cui vult intimat illud; sua est prudentia, et cui vult porrigit illam; sua est fortitudo, et cui vult tribuit illam; suum est regnum, et cui vult et quantum vult commendat illud. Sua etenim vox per Salomonem in Proverbiis taliter clamitat: Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus. Meum est consilium et æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, et conditores legum justa decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt justitiam. Ego diligenter me diligo, et qui mane vigilant ad me, invenient me. Mecum sunt divitiae et gloria, opes superbæ et justitia. Melior est enim fructus meus auro et lapide pretioso, et genimina mea argento electo. In viis justitiae ambulo, in medio semitarum judicii, ut ditem diligenter me, et thesauros eorum repleam (Prov. viii, 12-21). Ergo rex, ut terrenos thesauros tibi replete Christus, et concedat æternos, clama medullis cordis, clama tota intentione mentis, et cum Salomone non cesses ad Dominum fundere preces; ora jugiter, ora frequenter, ora instanter, ora indesinenter Deum, et dic: Deus patrum meorum et Domine misericordiae, qui fecisti omnia verbo tuo, et sapientia tua constituisti hominem ut dominaretur creaturæ quæ a te facta est, ut disponat orbem terrarum in æquitate et justitia, et in direktione cordis judicium judicet: Da mihi sedium tuarum assistricem Sapientiam, et noli me reprobare a pueris tuis, quoniam servus tuus ego sum, et filius ancillæ tuæ, homo infirmus et exigui temporis, et minor ad intellectum judicij et legum. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, et a sede magnitudinis tue ut tecum sit et tecum labore, ut sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia, et intelligit, et deducet me in operibus meis sobrie, et custodiet in sua potentia, et erunt accepta opera mea, et disponam populum tuum juste, et ero dignus zedium patris mei (Sap. ix, 1).

Vere, rex, beata est virtus sapientiae; et qui invenit eam, beatus efficitur ab illa. Sapientia filia

suis vitam præparat, diligentibus se justitiam ministret, amantibus se prudentiam donat: qui tenuerit illam, vitam hereditabit æternam; diligit enim Deus illum qui diligit sapientiam. In tentatione ambulat cum eo, et in primis eligit eum, et firmabit illum, et iter adducet directum ad illum, et denudabit absconsa sua illi, et thesaurizat super illum scientiam et intellectum prudentiae.

CAPUT V.

De prudentia.

Post illurenationem ergo sapientiae thesaurosque scientiae, oportet illum qui cupit regiam feliciter currere viam, Domino donante, impleri prudentiam. Regia etenim virtus est prudentia, et a prioribus regibus nimum dilecta; sic enim de David rege scriptum est: *Egrediebatur quoque ad omnia quæ cunque misisset eum Saul, et prudenter se agebat* (*I Reg. xviii, 5*). Prudentia enim quasi porrovidentia dicitur. Porro autem et a longe providere oportet regem quid agere debeat, ne post actum egisse se poeniteat. Omnia namque quæ agit et erga Deum et erga homines, prudenter agere debet et provide. Omnia juste, omnia recte, omnia sapienter et cum prudentia necesse est ut faciat, ne regis opera vel consilia, ut cæterorum hominum, reprehensionis recipiant linguam. Qui enim multa Domino donante gubernat, necesse est ut alto consilio prudenter cuncta disponat. Sic enim prudentissimus Salomon in Proverbiis ait: *Qui sapiens est, multa gubernat prudentia*. Item ipse ait: *Sapientia ædificabitur domus, et prudentia roborabitur* (*Prov. xxiv, 3*). Grandis enim virtus est, maxime in pectore regis, prudentia, quæ cuncta prudenter regna regit atque gubernat. Prudentia namque ornamentum est omnium virtutum, gloria verbi decusque sermonis, sicut scriptum est: *Ornamentum aureum prudentis doctrina, et quasi brachiale in brachio dextro* (*Ecli. xxi, 24*). Prudentia custos est oris, gubernatio actionis, temperantia cordis, moderatio linguae, omniumque statera verborum et ponderatio rerum. Sic enim scriptum est: *Verba prudentium in statera ponderabuntur* (*Ibid., v. 28*). Iterum scriptum est: *Aurum tuum et argentum tuum confia, et verbis tuis fac ostiola, et frenos ori tuo rectos* (*Ecli. xxviii, 29*). Rursum scriptum est: *Aperi os tuum muto, et causis omnium filiorum qui pertranseunt, aperi os tuum, decerne quod justum est, et judica inopem et pauperem* (*Prov. xxxi, 8*). Quia de fructuoris sui unusquisque replebitur bonis, et juxta opera manuum suarum retribuetur ei (*Prov. xii, 14*). Malachias quoque ex persona Domini: *Delevi, inquit, pactum meum, quod fuit cum eo, vita et pacis, et dedi ei timorem, et timuit me, et a facie nominis mei pavebat. Lex rectitatis fuit in ore ejus, et iniqüitas non est inventa in labiis ejus, in pace et in æquitate, ambulavit mecum, et multos avertit ab iniqüitate* (*Malach. ii, 5*). Paulus ad Colossenses (iv, 6) ait: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quando oporteat vos unicuique respondere*.

A Dilige ergo, rex, hanc clarissimam regiamque virtutem, quæ tibi regni gubernationem disponat, et discretionem actionis conferat; quæ tibi gressus operis dirigat, et cogitationis actus disponat; quæ tibi regiam prolibusque secundam ædificet, et ædificatam roboret; quæ tibi ornamenta virtutum copiamque ministret et rerum; quæ tibi regni cornu sublimet, et brachio fortitudinem donet; quæ oritur legem veritatis ministret, et cordi tuo intellectum sapientiae multiplicet; quæ tibi multarum gentium colla subjiciat, et te cunctis amabilem reddat; quæ sermonibus tuis aureum ornamentum imponeat, et argenteum munus labiis conferat; quæ operibus tuis jugem custodiam, congruam ministret et gloriam.

CAPUT VI.

De simplicitate.

Magna est quidem prudentiae virtus: sed necesse est ut simplicitatis virtute temperetur. Sic enim Dominus in Evangelio ait: *Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae* (*Matth. x, 16*). Ambula ergo, nobilissime rex, de virtute in virtutem, et jugiter proficiens in melius, ab itinere non declinans regio; sed de prudentia in simplicitate firmiter pone gressum. Via enim regia est simplicitas, et a sanctis regibus antiquitus dilecta. Laudabile etenim de Job laudabili viro Dominus dat testimonium, dicens diabolo: *Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, homo simplex et rectus ac timens Deum, et recedens a malo* (*Job 1, 8*). De Moyse quoque Scriptura commemorat dicens: *Erat mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra* (*Num. xii, 3*). Specialiter namque liber Sapientiae regibus regumque ministris clamat et dicit: *Diligite justitiam, qui judicatis terram, sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite illum, quoniam invenietur ab his qui non tenant illum* (*Sap. 1, 1*). Generaliter autem et de omnibus sanctis Salomon in Proverbiis ait: *Simplicitas iustorum dirigit eos* (*Prov. xi, 3*). Qui ambulat simpliciter, salvis erit (*Prov. xxviii, 18*). Paulus vero ait: *Volo vos sapientes esse in bono, et simplices in malo* (*Rom. xvi, 19*). Debet etenim electorum corda prudentia in bonum jugiter acuere, et simplicitas ab acumine prudentiae temperari, ne aut prudentia modum rectitudinis excedat, aut simplicitas ignorantiae fallacia torpescat.

D Regia etenim via est simplicitas, quæ regnum simpliciter dirigit gressus, ut ad coelestia, per regia gradientes itinera, feliciter perveniant regna. Curre ergo, rex, firmiter per simplicitatis itinera, ut ad perennem citius pervenias vitam, et immortalitatis cito accipias præmia, et stola induaris pacis et glorie.

CAPUT VII.

De patientia.

Transi iterum, rex, de virtute in virtutem, et de simplicitate in patientiam feliciter pone gradum. Posside patientiam, si vis tuam dulciter possidere

animam. Sic enim Deus auctor nostræ salutis et pacis in Evangelio ait : *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. xxi, 19). Salomon quoque dicit : *Doctrina viri per patientiam noscitur, et gloria ejus est iniqua prætergredi* (Prov. xix, 11). Paulus quoque ait : *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, et dilecti viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes invicem, et donantes vobismetipsis si quis adversus aliquem habet querelam : sicut Dominus donavit vobis, ita et nos* (Coloss. iii, 12 et seqq.). Nam quod et ista virtus principum virtus sit, Salomon in Proverbii testatur, dicens : *Patientia lenit principes, et lingua mollis frangit duritiem* (Prov. xxv, 15). Apostolus vero ad eosdem principes clamat, dicens : *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipe infirmos, patientes estote ad omnes* (I Thess. v, 14). Jacobus apostolus ait : *Patientia autem opus perfectum habet : ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes* (Jac. i, 4). Virtus ergo quæ lenit principes, et docet corrumpere inquietos, et opus regum ad perfectum perducit, sine dubio virtus est regia. Ambula ergo per eam, mitissime rex, et dilige eam, quia currens per eam non habebis offendiculum, sed plenum et æternum in futuro invenies gaudium. Magna enim est virtus patientia, quæ lædente se non lædit, sed diligit; quæ injurianti injurias remittit, non reddit; [quæ] cui nocere potest non nocet, sed parcit. Patientia est quæ nos Deo commendat, et a malis omnibus custodit et servat. Ipsa est quæ iram temperat; ipsa est quæ linguam refrenat; ipsa est quæ mentem gubernat; ipsa est quæ pacem custodit; ipsa est quæ disciplinam moderate peragit; ipsa libidinis impetum frangit; ipsa furoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam divitum, refovet inopiam pauperum, facit humiles in prosperis, fortes in adversis, contra injurias et contumelias mites, tentationes expugnat, persecutions tolerat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta fortiter munit; ipsa est quæ incrementa spei nostræ sublimiter provehit; ipsa nos ut tenere possimus viam Christi, gubernat; ipsa ut filii Dei perseveramus, confirmat.

Hano ergo ama, rex, virtutem, hanc dilige, hanc cum gaudio et totis viribus amplecti festina. Vere enim regia via est, et per se gradientes feliciter ad regnum perducit æternum. Cave ne declines ad dexteram aut ad sinistram. Scito quia sicut Domini est bonum patientia, ita diaboli malum est impatientia. Et sicut ille in quo inhabitat et manet Christus, patiens invenitur; ita impatiens semper ille existit cuius mentem diaboli nequitia possidet. Tu vero, rex, regiam viam tene, et non declines ab ea, sed ista felici beataque virtute, in eam quæ vocatur justitia, actionis tue feliciter pone pedem.

CAPUT VIII. De justitia.

Quod regale sit officium facere justitiam et judicium, Jeremias testatur, ubi : *Et præcepit Dominus,*

A dicens : *Descende in domum regis Juda, et loqueris ibi verbum hoc, et dices : Audi verbum Domini, rex Juda, qui sedes super solium David : tu et servi tui, et populus tuus, qui ingredimini per portas istas. Hæc dicit Dominus : Facite judicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris, et advennam, et pupillum, et viduam nolite contristari, neque opprimatis inique : et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus reges sedentes de gente David, super thronum ejus, et ascendentes currus et equos, ipsi et servi, et populus eorum. Quod si non audieritis verba hæc ; in memelipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc* (Jerem. xxii, 1-5). Dilige ergo justitiam, rex, si B vis perpetua frui vita, si vis honorari in perpetuo ab ea. Scriptum est enim : *Si sequeris justitiam, apprehenderis illam, et indues quasi poderem honoris, et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum, et in die agnitionis invenies firmamentum* (Eccli. xxvi, 9).¹

Tu ergo cum sis rex in terra, ut sis filius Regis in cœlo, dilige judicium et justitiam. Imitare operibus quem Patrem clamas sermonibus. Dilige justitiam et operare in ea; quia Pater tuus cœlestis diligit et operatur in ea. Ipse enim ait per Jeremiam : *Ego sum Dominus qui facio misericordiam et judicium et justitiam in terra : hæc enim placent mihi, ait Dominus* (Jerem. ix, 24). Totis viribus tuis debes imitari illum, cum quo speras vivere in æternum. Sic enim Dominus per prophetam Ezechielem ait : *Vir si fuerit justus, et fecerit judicium et justitiam, in montibus non comederit, et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel : et uxorem proximi sui non violarerit, et ad mulierem menstrualem non accesserit ; et hominem non contristaverit ; pignus debitori reddiderit ; et nudum operuerit vestimento : panem suum esurienti dederit ; per vim nihil rapuerit ; ad usuram non commodaverit, et amplius non acceperit ; ab iniuitate averterit faciem suam, et judicium verum fecerit inter virum et virum, in præceptis meis ambulaverit, et judicia mea custodierit ut faciat veritatem, hic justus est, vita vivet, ait Dominus* (Ezech. xviii, 5-9). Dilige ergo, rex, justitiam et judicium, quæ est via regia, et a prioribus regibus antiquitus trita. Per eam desiderium bonum justis dabitur; per eam de angustia justi liberabuntur; per eam semen eorum in æternum fundabitur; per illam dominus eorum plurimam accipiet fortitudinem. Illam tenendo erit memoria justis cum laudibus; illam sequendo sancti diligentur a Deo; illam custodiendo exaltabuntur ab eo; illam observando honorificabuntur ab eo; in illa fidendo absque terrore erunt quasi leo. Laborantes in ea benedictionem consequentur æternam; operantes cum illa mercedem accipiant sempiternam; sicut scriptum est : *Datio Dei permanet justis, et benedictio ejus in mercedem ejus festinat* (Eccli. xi, 17, 21). Hæc est via regia, per quam, rex, gradens cito pervenies ad perpetua

regna. Sed tempora justitiam, et crudelitatis sollicitate cave sinistram. Temperata etenim justia regiam tenet viam. Quod si caute non temperetur, in crudelitatem cito dilabitur.

CAPUT IX.

De iudicio.

Sed ne hoc tibi eveniat, salutariter te admonet Scriptura, dicens : *In judicando esto pupillis misericors ut pater, et pro viro matri illorum : et eris tu relut filius Altissimi obediens, et miserebitur tui magis quam mater* (Eccli. iv, 10). Job quoque ait : *Oculus sui cæco, et pes claudio : pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam, conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam prædam. Flebam quondam super eo qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi* (Job xxix, 15). Nam et hanc regiam esse virtutem rex Salomon approbat, dicens : *Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur* (Prov. xxix, 14). Si vis ergo, o rex, ut thronus tuus a Domino firmetur, non cesses justificare pauperem et pupillum, non cesses subvenire viduæ et oppresso, non cesses defendere advenam et desolatum, subveni miserero, eleva jacentem, solida contractum, conforta et robora lassum, divitiis non cesses fulcire mendicum, de manu peccatoris non cesses liberare oppressum. Audi quod regibus regumque judicibus Dominus per David clamitat dicens : *Judicate egeno et pupillo : humilem et pauperem justificate. Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate* (Psal. lxxxii, 5). Huic sententiae concordans liber Ecclesiasticus ait : *Libera eum qui injuriam patitur de manu superbi* (Eccli. iv, 9). Isaías nihilominus prædicans ait : *Quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam, et venite et arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealabuntur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis et audieritis me, bona terre comedetis* (Isa. 1, 17-19). Vide ergo et diligenter attende, o rex, quid defensoribus eveniat pauperum; se illis esse debitorem, sequi redditorem pronuntiat Deus, nivis candorem peccatoribus promittit, et albæ lanza munditiem pollicetur: postremo bona terra comedere tribuit, terræ scilicet illius de qua scriptum est : *Sancti in terra sua duplicita possidebunt* (Isa. lxi, 7), et de qua Psalmista ait : *Credo videre bona in terra viventium* (Psal. xxvi, 13). Vides quia bona terræ æternæ illis regibus conceduntur, qui hic pauperum defensores existant. Illis in escam fructus æternos conceditur terræ, qui hic pauperes sciunt defendere pie, fructus optimos scilicet angelorum, fructus æternos, fructus perpetuos, fructus dulcissimos et amantissimos, plenos saturitate et pinguedine, plenos lætitia et gaudio, plenos felicitate et gloria.

O quam beata est vita regum justorum, quæ et hic temporalibus rebus sulta nitescit, et in æternum cum angelis immortaliter requiescit: hic terrenis nutritur deliciis, illic gloria vestitur decoris; hic

A populorum constipatur catervis, illic chorus conilitur angelicis; hic hominum multitudine delectatur, illic cum angelorum choro lætatur, hic illi militia imperii obtemperat, illic in militia Redemptoris exultat; hic stola vestitus regali nitescit, illic gloria immortalitatis resulget; hic regis diademata portat, illic gaudio exultationis resultat; hic terreni regis filius vocitatur, illic cœlestis Regis filius confirmatur; hic terreni regni decenter magnam capit hæreditatem, illic cœlestis regni felicem feliciter accipit portionem. Hæc ut tibi eveniat, clarissime rex, totis viribus laborare non cesses; nullus te felicior erit, si tibi hæc, auxiliante Domino, evenerit; nullus te transcendet in gloria, si hæc tibi a Domino feliciter fuit collata.

CAPUT X.

De misericordia.

Qui enim, Domino adjuvante, pie cupit pauperes et viduas, advenas et pupilos defendere, misericorditer, si valet, eorum inopiam bonis suis debet absurgere, et mendicitatem eorum eleemosynis frequenter debet fulcire. Sicut scriptum est : *Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere. Animam esurientem ne desperezis, et non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne affixeris, et non protrahas datum angustianti : rogationem contribulati ne abjicias : et non avertas faciam tuam ab egeno : ab inope ne avertas oculos tuos. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, et reddre debitum tuum, et responde illi pacifica in mansuetudine* (Eccli. iv, 1 et seqq.). Propter mandatum assume pauperem : et propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Conclude eleemosynam in cor pauperis, et hæc pro te exorabit ab omni malo. Super scutum potentis, et super lanceam adversus inimicum tuum prærgabit (Eccli. xxix, 12, 15, 18). Sed et quod ista virtus sit regia, rex Salomon in Proverbii indicat; ait enim : *Misericordia et veritas custodiunt regem, et roboratur clementia thronus ejus* (Prov. xx, 28). David quoque tam de se quam et de omnibus eleemosynas misericorditer facientibus ait : *Beatus vir qui intelligit super egenum et pauperem : in die mala librabit eum Dominus* (Psal. xl, 1). Job quoque simplex et rectus ac timens Deum, de se verax proferens testimonium, fiducialiter ait : *Si negavi quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ exspectare feci. Si comedi bucellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea. (Quia ab infantia mea crevit tecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est tecum.) Si despici pereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et ab aqua operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum caefactus est. Si levavi super pupillum manum meam, et iam cum riderem me in porta superiori : humerus meus a junctura sua cadas, et brachium meum cum suis ossibus confringatur* (Job xxxi, 16, 22). Non enim tepide aut tarde nec formidando eleemosynas erogare debet, qui ex illis feliciter thesaurizare sperat in cœlo. Cum magna mentis hilaritate pauperi-

bus debemus eleemosynas dare, quando ipsi Domino sine dubio datur, quod pauperibus hilariter erogatur. Ipse namque Dominus in judicio his, qui a dextris ejus erunt dicturus est : *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et deditis mihi manducare; siti, et deditis bibere; hospes eram, et collegitis me; nudus, et cooperuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me* (*Matth. xxv, 34-36*). Illis autem interrogantibus, et quando haec fecissent scire voluntibus, respondens Dominus ait : *Quando fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis* (*Ibid., vers. 40*).

Ergo, rex, ut ab origine mundi præparatum percipias regnum, debes pauperibus eleemosynas frequenter porrigerre propter Christum. Illum enim in æternum senties retributorem, si pro illo pauperibus hilariter porrexeris panem; ab illo æternam conqueris misericordiam, si pro illo plenam pauperibus porrexeris dexteram. Neque enim mereri Dei misericordiam poterit, qui misericors et ipse non fuerit; aut impetrabit de divina pie:ate aliquid precibus, qui ad preceum pauperis non fuerit humanus. Sic Spiritus veritatis per Salomonem dicit : *Qui obturat aures suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur* (*Prov. xxi, 13*). Raphael quoque angelus ut eleemosyna libenter ac largiter fiat hortatur nos, dicens : *Bona est oratio cum jejunio, et eleemosyna magis quam thesauros auri recondere, quoniam eleemosyna a morte liberat, et ipsa est quæ purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam æternam* (*Tob. XII, 8*). Revelat angelus et affirmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri, eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis a morte animas liberari. Quam bonum tibi erit, o nobilissime rex, quam dulce et suave, quando ipse creator, redemptor et gubernator tuus coram omnibus angelis et archangelis, patriarchis, prophetis, et apostolis, totiusque mundi, videlicet coeli et terræ exercitu congregato, tibi ad dexteram suam misericorditer constituto taliter fuerit cum cæteris allocutus : *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi* (*Matth. xxv, 34*).

Ergo, mitissime atque clarissime rex, sive plena, mente devota, operatione continua, Domino Deo tuo obsequium præpara : da Christo in terra vestimentum, ut ab illo cœleste recipias indumentum; da cibum et potum, ut cum Abraham, Isaac et Jacob ad convivium mercaris pervenire æternum. Quæ illa erit tibi æterna lætitia; quam grandis et summa gloria, quando tibi coepit Dominus retribuere pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiternis, pro modicis magna, pro caducis permanentia, pro futuris permanentia, pro fragilibus firmissima, pro transiuntibus permansura! Ergo, rex, de redditibus tuis portionem fac Domino tuo, possessionum terrestrium fac tibi participem Christum, ut et ille coæredem te faciat regnorum cœlestium. Ille etenim tibi omnia quæ habes concessit, et a te quæ tibi cœctu-

Apliciter postmodum reddat, in pauperibus eleemosynam rogat. Ille te facere vult in æternum honorificando sublimem, et in pauperibus a te parvum expedit honorem.

CAPUT XI.

Ut operibus Dominus honoretur.

Operibus enim misericordiae honorari Dominus comprobatur, sicut scriptum est : *Qui columnatur egentem, exprobrat factori ejus : honorat autem eum qui miseretur pauperis* (*Prov. XIV, 31*). Item Salomon ait : *Fili, honora Deum, et valebis. Jesus filius Sirach ait : Honora Deum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes, et propurga te cum brachiis. Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis; et de negligientia tua purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum, et sacrificium sanctificationis offeres Domino, et initia sanctorum, et pauperi porrigere manum tuam, ut perficiatur propitiatio et benedictio tua* (*Eccli. VII, 33, 36*). Nam, quod et hæc virtus sine dubio virtus regia sit, regi David Dominus claimat, et per eum ad honorificandum se alias reges provocat, dicens : *Sacrificium laudis honorificabit me : et illuc iter, quo ostendam illi salvare meum* (*Psal. XLIX, 23*). Nam ipse David rex de se ipso dicit : *Confiebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo, et glorificabo nomen tuum in æternum, quoniam bonum est* (*Psal. LXXXV, 12*). Dignum enim et justum est ut pro omnibus hominibus reges honorificant Deum, quia pro omnibus hominibus honorificantur ab eo. Honorificate, o reges, Deum, quia ille prior honorificavit vos. Illius etenim vox per Salomonem clamat et dicit : *Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus. Meum est consilium et æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt justitiam. Ego diligentes me diligo, et qui de mane vigilant ad me, invenient me. Mecum sunt divitiae et gloria* (*Prov. VIII, 12, 14, 18*).

Honorificare ergo, rex, debes totis viribus Dominum Deum tuum, qui tantam jam tibi contulit laudem, et tantum adhuc promisit honorem. Hic jam tibi regni eruditionem, prudentiam pariter concessit et fortitudinem; illic vero æternæ vitæ promisit immortalitatem. Hic te terrenum evexit in regnum; illic tibi cœleste promisit imperium. Hic tibi gaudium temporale concessit, illic gaudium æternum promisit. Hic amplam regni dedit hæreditatem, illic amplissimam paradisi promisit possessionem. Hic affluentiam in divitiis subministrat, illic postea accipiendam præparat. Hic te jam regali vestiuit purpura, illic vestiet adhuc immortalitatis stola. Hic jam capiti tuo posuit diademata regia, sed illic adhuc æternitatis ponet coronam. Hic jam concessit florentia regna, illic dabit grandia et inenarrabilia gaudia. Hic contulit multiplicia munera, illic promisit candida et perpetua regna. Hic sine tristitia dedit deducere tempora, illic perenni et sine fine dabit vivere vita.

Hic dedit habere virtutem in castris, illic dabit societatem felicem cum angelis. Hic terrenas multiplicesque contulit divitias, illic coelestes communesque cum sanctis omnibus promisit, æternas illas videlicet, de quibus ait Apostolus : *Quia oculus non videt, nec auris audit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus iis qui diligunt illum* (*I Cor. ii, 9*).

CAPUT XII.

De decimis et primitiis.

Honorifica ergo, rex clarissime, moribus et actibus tuis Dominum Deum tuum; honorifica decimis et primitiis, et omnibus oblationibus in vita tua Dominum Deum tuum, sicut scriptum est : *Fili, si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer: memor esto quoniam mors non tardat* (*Eccli. xiv, 11*). Nam et in lege Dominus præcipiens filii Israel, ait : *Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis levitæ et advenæ, et pupillo et viduæ, ut comedant intra portas tuas, et saturentur: loquerisque in conspectu Domini Dei tui. Abutuli quod sanctificatum est de domo mea, et dedi illud levitæ et advenæ, et pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præteriri mandata tua, nec sum oblitus imperii tui. Non comedи ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri* (*Deut. xxvi, 12-14*). Ipse iterum Dominus per Malachiam prophetam ait : *Insete omnem decimam in horreum, et sit cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus. Si non aperuero vobis cataractas cœli, et effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, et increpabo pro vobis devorantem, et non corrumpel fructus terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatos vos dicent omnes gentes: eritis enim terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum* (*Malach. iii, 10, 11*).

Vide ergo et prudenter intellige, clarissime rex, largitorem bonum, optimumque datorem, qui cum tibi innumerabiles regiasque dederit divitias, in horreo inferre jussit tantum decimas et primitias. Tu enim adhuc in terra positus decimis honora atque primitiis, ille vero te in cœlo collocatum divitiis ditabit angelicis. Considera, rex, quam dulcis tibi erit societas regum justorum, quam suavis collatio patriarcharum, quam dulce consortium prophetarum, quam clarissima germanitas apostolorum, quam lata dignitas martyrum, quam excellentissima gloria virginum, quam delectabilis et honora angelorum, quam felix vita inextinguibilis manens in sæcula sæculorum. Hunc tam grandem et inenarrabilem, rex, accipies in futuro thesaurum, si modo decimis et primitiis tuum honorificaveris Deum.

CAPUT XIII.

Ut thesaurus in cœlo collocetur.

Et ut thesaurus rerum nostrarum in cœlo collocaatur, admonet nos Dominus in Evangelio, dicens : *Thesaurizate autem vobis thesaurus in cœlo: ubi neque ærugo neque tinea demolitur* (*Math. vi, 20*).

A Ipse iterum in Evangelio diviti ait : *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; et reni, sequere me* (*Math. xix, 21*). Thesaurum ergo tuum in cœlo pone, clarissime rex, ubi non timeas hostem et expugnatorem, ubi non timeas occultum furem, atque latronem, quem rapere non possit publicus prædo atque grassator. Patria enim tua paradisus est : in patria enim tua postmodum recepturus, multiplices debes recondere thesauros. Magnus te illic charorum numerus expectat ; parentum, fratrum atque sororum copiosa turba illic te videre desiderat de sua jam immortalitate secura, sed adhuc de tua salute sollicita. Chorus etenim te illic patriarcharum expectat, numerus prophetarum desiderat, apostolorum et omnium sanctorum cuneus cernere cupit. O quam grandis lætitia est ad istorum omnium sanctorum pervenire consortium ; ad istorum omnium felicem venire complexum ! Quam summa et perpetua felicitas illic apostolorum gloriosos cernere choros ; illic prophetarum exultantium numero interesse sacratu ; inter virginum, martyrum, confessorum et omnium pro Domino triumphantium candidatum cuneum interesse sanctorum ! Ergo ut ad istorum merearis, rex, felix consortium pertingere, patrimoniorum tuorum quotidie in cœlo thesauros repone bonos, et noli condere malos. Sunt etenim thesauri mali, sicut et boni, sicut scriptum est : *Bonus homo de thesauro cordis sui profert bonum. Et malus homo de malo thesauro profert malum* (*Luc. vi, 45*). Quem enim superbia inflat, iracundia inflamat, rapacitas inquietat, crudelitas stimulat, ambitio delectat, libido præcipitat, quid aliud facit quam thesauros iniquitatis sibi reponit ? De talibus enim Paulus apostolus ait : *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non convenient, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos irridia, homicidio, contentione, dolo, malignitate; surrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fædere, sine misericordia* (*Rom. i, 28-31*). D De quibus et subdit : *Quod secundum duritatem tuam et impænitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicij Dei* (*Rom. ii, 5*).

CAPUT XIV.

Qualem et quantum thesaurum in vita sibi homo recondit, talem et tantum post mortem inveniet.

Qualem thesaurum et quantum unusquisque adhuc vivens homo in cœlo reconditer, talem et tantum post mortem inveniet. Sic enim Paulus ad Galatas ait : *Nolite errare, Deus non irridetur : Que enim seminaverit homo, hæc et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem : qui autem seminat de spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus ; tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime*

ad domesticos fidei (*Galat. vi, 7-10*). Salomon quoque ait : *Qui seminal iniquitatem, metet mala. Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur* (*Prov. xxii, 7-8*). Esto, rex, pronus ad misericordiam, ut merearis a Deo accipere gratiam : semina dando pauperibus in praesenti saeculo, quae ipse cum multiplici senore metiaris in futuro. Mitte panem tuum in esurientium viscera, ut eum multiplicem invenias in aeterna patria. Sic enim Salomon ait : *Mitte panem tuum super transeuntes aquas : quia post tempora multa invenies illum* (*Eccle. xi, 1*). Quid est autem super transeuntes aquas mittere panem, nisi pauperibus et gentibus, et de hoc saeculo transeuntibus eleemosynam dare ? Quid est vero, *Post multa tempora invenies illum*, nisi in futuro saeculo retributio-
nis ex illo largum accipies premium ?

CAPUT XV.

De non fidendo divitiis.

Et quia tibi Dominus misericorditer regias con-
cessit in praesenti saeculo et largas divitiias, solerter
agere debes, ut multas invenias ex illis in futura
patria repositas. Neque enim aliae veraciter dicendae
sunt divitiæ, nisi illæ quæ in coelesti thesauro felici-
erit sunt reconditæ. Audi ergo, rex, Apostolum,
et noli confidere in caducis istius praesentis saeculi
divitiis, sed in illis de quibus pauperibus erogatis
coelestem thesaurum ædificaveris : ait enim Paulus
apostolus : *Divitiis hujus saeculi præcipe non subli-
me sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in
Deo vivo (qui præstat nobis omnia abunde ad fruen-
dum), bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile
tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamen-
tum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam* (*I Tim. vi, 17-19*). Opus enim misericordiae et ju-
stitiae patrocinatur homini post mortem, non divitiæ.
Sic enim Salomon ait : *Non proderunt divitiæ in die
ultimo : justitia autem liberabit a morte. Quia qui
confidit in divitiis suis, corruet : justi autem quasi
vires folium germinabunt* (*Eccle. v, 40 ; Prov. x,
2, et xi, 28*). David quoque ait : *Nolite sperare in
iniquitate, et rapinas nolite concupiscere. Divitiæ si
affuant, nolite cor apponere* (*Psal. LXI, 41*). Ille
divitiis cor apponit, qui in ipsis singularem esse
felicitatem credit. Iste sic illis cor apponit, ut non
velit res pauperibus erogare, sed magis eas ambire.
Non vult aurum suum expendere, sed calcare : pa-
trimonia sua non vult egenis largiri, sed haeredibus
congregata servare. Et ideo post mortem nihil in-
veniunt, quia in vita pauperibus nihil tribuunt. De
quibus congrue Psalmista ait : *Dormierunt somnum
suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in
manibus suis* (*Psal. LXXV, 6*). Ad hunc finem Salo-
mon de divitiis suis computatam sententiam pro-
duxit, ubi ait : *Magnificavi opera mea, ædificari mihi
domos, et plantavi vineas, feci hortos, pomaria, et
consevi ea cuncti generis arboribus, et extruxi mihi
piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum ger-
minantium. Posedi seruos et ancillas, multamque
familiam habui, armenta quoque et magnos ovium*

A greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Et vidi in his omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nihil permanere sub sole (*Eccle. ii, 4-11*).

Largas enim divitiias Psalmographus babere non
damnat, sed ne cor illis appouatur vetat. Non tibi
oberit divitiarum congregatio justa, si adsoerit dis-
tributio larga. Ex illis enim munus misericordie
egenis porrigitur ; ex illis pauperum nuditas operi-
tur ; ex illis peregrinorum inopia suppletur ; ex illis
pupillorum miseria detergitur ; ex illis viduarum
solatia tribuuntur ; ex illis esurientium fames repel-
luntur ; ex illis sitiensium sitis fugatur ; ex illis infir-
mantium desideria supplentur ; ex illis accipientes a
miseriis liberabuntur, et illarum fidelis dispensator
in futuro ditabitur.

B

CAPUT XVI.

De non gloriando in divitiis, sed in humilitate.

Ergo illæ divitiæ quæ in coelesti conduntur the-
sauro, permanent in aeternum ; et iste quæ tenen-
tur in saeculo caduco, transiunt et pereunt. Non
gloriandum est, sicut nec confidendum in perituriis
divitiis, sed potius lætandum et gloriandum est in
bonis magnisque virtutibus. Nam quia oportet di-
vites non in divitiis gloriari sed in humilitate, Jacobus
testatur dicens : *Glorietur autem frater humili in
exaltatione sua : dives autem in humilitate sua* (*Jac. 1, 9*). Noli ergo in divitiis gloriari, rex, sed in hu-
militate. Esto humilis, esto in humilitate fundatus ;
quamvis sis sublimis, magnus et summus, humili-
tatem tene. Sic enim scriptum est : *Quanto magnus
es, humilia te in omnibus, et coram Domino invenies
gratiam : quoniam magna potentia Dei solius, et ab
humilibus honoratur* (*Eccli. iii, 20*). Vides ergo,
rex, quia si humilitatem tenueris, habebis gratiam,
habebis et gloriam, insuper et animæ tuae invenies
requiem. Sic enim Dominus tuus redemptor et do-
ctor tuus, creator et gubernator tuus, te quem sequi
debeas docet, et quid discere debes tibimet ostendit,
dicens : *Discite a me quia misericordia est et humilitas
corde : et invenietis requiem animabus vestris* (*Math.
xi, 29*). Idem ipse Dominus per prophetam clamat
et dicit : *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauper-
culum, et contritum spiritu, et trementem sermones
meos* (*Isa. LXVI, 2*) ?

D Si vis ergo ut ad te respiciat Deus, sublimem fa-
ciat, glorificet et exaltet, humilia te in conspectu
illius. Sic enim Jacobus apostolus ait : *Humiliemini
in conspectu Domini, et exaltabit vos* (*Jac. iv, 10*). Per hanc enim regiam humilitatis viam purparatus
et insulatus fortissimus rex David et sacerdos fir-
miter currens clamabat : *Domine, non est exaltatum
cor meum, neque etati sunt oculi mei ; neque ambi-
lari in magnis, neque in mirabilibus super me. Si
non humilier sentiebam, sed exaltavi animam meam* (*Psal. CXXX, 1, 2*). Magna enim est virtus humili-
tas, et mirabilis genitrix omnium et educatrix vir-
tutum. Sed non haec virtus humana voluntate a
quoquam sumitur, sed misericorditer a Domino cui
voluerit largitur : quæ ideo inter virtutes eximias

maxime honorata consurgit, quia eam majestas divina dignanter assumpsit. Nam quod et haec virtus regia sit, priscorum regum acta testantur. Saulem superbum humilians Dominus ait : *Cum essem parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es; unxitque te Dominus in regem super Israel* (I Reg. xv, 47). Et est subauditio : Cum tu te magnum existimasti in oculis tuis, parvus et abjectus factus es in oculis meis. Nam David cum Michol filia Saulis, eo quod se humiliasset reprehendit, ait : *Ludam, et vilius fiam plusquam factus sum, et ero humilius in oculis meis* (II Reg. vi, 22). Vides ergo, rex, quia unus ex illis de regni solo per superbiam est dejectus, et alias ad regni gloriam per humilitatem est evectus. Unde et in illis impletum est : *Quia omnis qui se exaltaverit, humiliabitur: et qui se humiliaverit, exaltabitur* (Matth. xxiii, 12). Unus ex illis cum in oculis suis fuisset elevatus, in oculis Domini justus est humiliatus : alias cum in oculis suis humiliiter fuisset despectus, in oculis Dei decenter est exaltatus. Humilia te ergo, rex, in oculis tuis, ut exalteris in oculis Domini; quia quantum humilior fueris in conspectu tuo, tantum gloriosior eris in conspectu Altissimi.

CAPUT XVII.

De pace.

Nemo enim se apud Deum magis exaltat, quam qui se apud semetipsum propter Deum humiliat. Ad hoc enim a Domino humilius exaltatur, ut filius Dei et haeres Christi vocetur. Tantum est ut pacem sequatur, quia pacem querere debet, et sequi filius pacis. Taliter enim nos admonet Apostolus dicens : *Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua non videbitis Deum* (Hebr. xii, 14). Ipse quoque Dominus in Evangelio ait : *Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur* (Matth. v, 9). Nam et inter sua divina mandata et magisteria salutaria, passione jam proximus hoc nobis praeceptum atque mandatum commendavit Salvator custodiendum. Ait enim : *Pacem meam do vobis* (Joan. xiv, 27). Hanc nobis haereditatem ascendens Dominus in coelum reliquit; et sequi eam per suum fidelissimum regem David atque prophetam mandavit : *Diverte a malo, et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam* (Psalm. xxxiii, 15). Si hanc enim sincero corde sequi voluerimus, Christi haereses erimus; si autem Christi haereses cupimus esse, in Christi pace debemus versari. Si filii Dei sumus, pacifici esse debemus : pacificos enim oportet esse Dei filios et humiles, mente mites, corde simplices, sermone puros, animo innocentes, affectu concordes, fideliter sibimet unanimiter cohaerentes.

CAPUT XVIII.

De zelo rectitudinis.

Viam regiam perge, rex; ne declines ab ea neque ad dexteram, neque ad sinistram: sic enim tene viam humilitatis et pacis, ut a zelo non declines rectitudinis. Tene, inquam, rex, humilitatem et pacem; et ad Deum cum David clama, et dic : *Zel-*

A *Ius domus tuae comedit me* (Psalm. lxviii). Quam sententiam in actione sua Dominus veraciter complevit, quando vendentes et ementes de templo flagellatos eliminavit. Nam et Phinees filius Eleazar pro zelo rectitudinis pactum a Domino meruit accipere semperni sacerdotii. Ait enim Dominus ad Moysen : *Phinees filius Eleazar filii Aaron sacerdotis avertit iram meam a filiis Israel; quia zelo meo commotus est contra eos; ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo: idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem sacerdotis mei, et erit tam ipsi quam semini ejus pacatum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo* (Num. xxv, 11). Et te ergo, mitissime rex, zelus domus Domini rationabiliter comedat, in qua domo Dei et tu membrum es Christi: debent etenim caput sequi membra. Si quid forte perversum iu Ecclesia videris Christi, satage corrigeret, et emendare non cesses. Si videris aliquem in domo Dei, quae est Ecclesia, currere ad luxuriam, ad ebrietatem, prohibe, veta, terre, si zelus domus Dei comedit te. Si videris superbiam inflatum, aut iracundia saevum, aut violentia temulentum, aut labore fratris invidum, aut libidine incensum, aut avaritia rapinæ detinum, aut crudelitate violentum, reprime omnes, minare omnibus, et refrena severissime omnes. Fac quidquid potes pro persona quam gestas, pro ministerio regali quod portas, pro nomine Christiani quod habes, pro vice Christi qua fungeris. Noli quiescere lucrari Christum, quia lucratus es a Christo, et perficias in te : *Zelus domus comedit me*. Iste enim zelus salutem tribuit, fidem retinet, pudicitiam servat, rectitudinem amat, et Ecclesiam Dei gloria vivacitate custodit.

CAPUT XIX.

De clementia.

Memento quia sic debes exercere rectitudinis zelum, ut humilitatis atque clementiae non relinquis officium. Audi quod scriptum est : *Clementia preparat vitam: et sectatio malorum, mortem* (Prov. xi, 19). Non enim parvipendenda est, sed summopere quaerenda, firmiterque tenenda virtus, quae nobis immortalem et eternam preparat vitam. Non enim turbulento animo, sed cum clementia debes disponere cuncta. Quamvis ergo auro nitescas et purpura, humilitatis non debes abjecere clementiam; quamvis regali cultu resplendeas, ab humilitatis clementia non recedas; quamvis populorum sis circumdatus multitidine, tu tamen piam clementiam tene : regalis enim virtus est, et bonorum regum custos est. Nam enim custodiendo, illorum proles servabitur, et thronus illorum solidabitur. Sic enim scriptum est : *Misericordia et veritas custodiunt regem, et roboratur clementia thronus ejus* (Prov. xx, 23). Ipsa est enim quae letos regi facit servire populos : ipsa est quae jucundissime regis facit hilarescere vultum, sicut Salomon ait : *In hilaritate vultus regis, rita: clementia ejus sicut imber serotinus* (Prov. xvi, 15). Ipsa est quae omnibus in palatio regis jucunditatem ministrat atque letitiam; ipsa est quae cunctis pueris

regis larga dona multiplicat; ipsa est quæ parvulos et juvenes senesque lætitificat; ipsa est quæ per cunctos palatii angulos lætos facit discurrere natos; ipsa est quæ nonnullis oscula, plenisque ministrat amplexus. Volo ergo, clementissime rex, ut et in tuo jugiter vultu resplendeat clementiae virtus, quæ cunctis lætitiam cunctisque ministret amorem.

CAPUT XX.

De consilio.

Et ut hæc omnia cum consilio agas, Scriptura te divina per Salomonem admonet, dicens: *Astutus omnia agit cum consilio* (Prov. xiii, 16); et Jesus filius Sirach ait: *Fili, sine consilio nihil facias* (Eccli. xxxii, 24). Et ut sapienter et cum disciplina et cum consilio semper vivas, idem te Salomon admonet, dicens: *Audi consilium, et suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis* (Prov. xix, 20). Qui agunt cuncta cum consilio, reguntur sapientia (Prov. xiii, 40). Dissipantur cogitationes ubi non est consilium: ubi vero plures sunt consiliarii, confirmantur (Prov. xv, 22). Ipse iterum ait: *Unguento et variis odoribus delectatur cor: et bonis amici consilii anima dulcoratur* (Prov. xxvii, 9). Cum dispositione initur bellum, et erit salus ubi multa consilia sunt (Prov. xxiv, 6). Magna etenim res est consilium, et regibus valde necessarium, et non parvipendendum, sed super aurum et argentum constituendum. Et hoc idipsum divina approbat Scriptura, dicens: *Aurum et argentum est constitutio pedum, et super utrumque consilium beneplacitum permanet* (Eccli. xl, 25).

Vides ergo, rex, quam regia virtus est consilium, quam super aurum et argentum esse prædicat Scriptura, quam sicut fontem clamitat affluenter manantem. Hanc igitur virtutem consilii omnes dilexerunt regia currentes itinera. Virtute consilii roboratus constanter Noe per centum annos fabricavit arcam, et in diluvio gubernavit eam. Virtute consilii Abraham confirmatus, de cognitionis sue genere intrepidus est egressus, et inter gentes exterias prudenter est commoratus. Virtute consilii Iñriner credens Isaac, benedictionem a Domino in se omnium gentium accepit. Consilium matris audiens Jacob benedictionem paternam hæreditavit, primogenita fratris accepit, et in duodecim tribubus filiorum largiter excrevit. Per hanc virtutem consilii novissimus Moses sexcenta millia per erenum gubernavit. Per hanc virtutem consilii frater ejus Aaron fideliter ministerium sacrumque sacerdotis officium regendo peregit. Per hanc virtutem consilii Phinees sacerdotis Eleazari filius zelo Domini plenus Zamrim, cum scroto Madianitico gladio perforavit, et scyvientem Domini iram jam super populum pendentem retinuit. Unde et benedictionem perpetui sacerdotii posteris suis reliquit. Hanc virtutem consilii Josue a Moyse nutritore accipiens, tristata gentium reges occidit, illorumque regna destruxit, Hiericuntinos muros subvertit, in terram reprobationis populum Dei introduxit, et eam illis per consilii rationem distento sive partivit. Per hanc virtutem consilii Samuel po-

A palum Dei juste judicans gubernavit. Per hanc virtutem consilii David Goliam interfecit, cum leonibus lusit, et regnum acceptum prudenter et fortiter gubernavit. Per hanc virtutem consilii Salomon cum pace gentibus imperavit, et sublime Domino in Hierusalem templum ædificavit. Per hanc virtutem consilii Elias bis quinquagenos cœli igne consumpsit, congruo tempore cœli pluviam distulit, et iterum congruo, Domino opitulante, reduxit. Per hanc virtutem consilii martyres, ut æternam a Domino acciperent vitam, morti temporali se tradiderunt. Per hanc virtutem consilii virgines et confessores in servitio Domini usque in finem perseveraverunt.

B Et tu ergo, rex, omnia quæ agis, cum consilio age, quia scriptum est: *Et in his omnibus deprecare Altissimum ut dirigat in veritate viam tuam. Ante omnia opera verbum verax præcedat te: et ante omnem actum consilium stabile* (Eccli. xxxvii, 19, 20). Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiae replebit te, et ipse quasi imbres mittet tibi eloquias sapientiae, et aperiet in oratione os tuum in bono, et usque in sæculum non debilitur memoria tua (Eccli. xxxix, 8 seqq.).

CAPUT XXI.

Ut caveat unusquisque superbiam.

Hactenus quid, auxiliante Deo, rex, agere debeas ordinatum digessimus. Quid vero deinceps vitare debeas salubriter proferamus; neque enim minoris virtutis est homo qui mala sollicite vitat, quam qui bona salubriter congregat. Unde necesse est, clarissime rex, ut in omnibus actibus tuis viam regiam discrete custodias, et per eam salubriter ambulans, gressus operis firmiter ponas; et dextera feliciter tenens itinera, caute et sollicite cave sinistra. Dextera enim via est virtus humilitatis, quæ cæteras nutrit virtutes, et bene viventes ad vitam perducit æternam. Sinistra est vitium superbie, quæ cætera nutrit vitia, et sibi male consentientes æternam perducit ad peccatum. Superbia enim primum et summum vitium est, et sicut scriptum est in Ecclesiastico: *Odibitis coram Deo est et hominibus superbia. Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam adimplebitur maledictis, et subvertet eum in finem. Propterea ex-honoravit Dominus conventus malorum, et destruxit eos usque in finem. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, et sedere fecit mites pro eis: radices gentium superbiarum arefecit Deus, et plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit Dominus, et perdidit eas usque ad fundamentum; arefecit ex ipsis, et disperdidit eos, et cessare fecit memoriam eorum a terra. Perdidit Deus memoriam superbiorum, et reliquit memoriam humilium* (Eccli. x, 7 et seqq.). Dominus quoque dans de ligno humilibus et superbis comparationem, per Ezechielem ait: *Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublimi, et exaltavi lignum humile: et siccavi lignum viride, et frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum et feci* (Ezech. xvii, 24). Dominus quoque in Evangelio ait: *Omnis qui se exal-*

inverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exaltabitur (Matth. xxiii, 12). Ipse quoque Dominus per Jeremiam superbo comminans ait: *Ecce ego ad te, superbo, dicit Dominus Deus exercituum: Quia venit dies tuus, tempus visitationis tue, et cadet superbis, et corruet, et non erit qui suscitet eum: et succendam ignem in urbibus ejus, et devorabit omnia in circuitu ejus* (Jerem. 1, 31).

Grande mslum est superbìa, quæ diabolum de cœlo deposituit, et hominem de paradiſo projectit; quæ et quotidie de statu rectitudinis miseros ad infima premit, et post obitum ad inferna demerit. Superbia prius in cogitatione elevat hominem, et postea elatum extollit in opere; prius in secreto cordis tumidum facit, et postea in publico præcipitem reddit. Inde superbi extrinsecus cadunt, unde prius miseri intrinsecus elevantur. Juste enim homo peccato substratus jacet, qui auctorem suum superbiendo contemnit. Tu ergo, prudentissime rex, time tantum et cave superbiae malum. Declina servilem sinistram, et per dexteram, quæ est regia, velociter curre viam. Dilige et tene humilitatem, et quod tibi Dominus per Scripturam clamat diligenter attende; ait enim: *Rectorem te posuerunt, noli extolliri: esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe, et sic confide, et omnicura tua explicita recumbe, ut lateris propter illos, et ornamentum gratiæ accipias coronam* (Eccl. xxxii, 1-3).

CAPUT XXII.

De zelo et labore.

Zelare et invidere alterius bono non est parvum, sed grande et magnum peccatum. Diabolus inter initia statim mundi zeli labore percussus periit primus, et sic perdidit alios. Postquam vero hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in zeli labore prorupti, et hominem miserum suadendo decepit: sed et angelicam beatitudinem, quam habebat, miserimus amisit; et ex tunc, ut scriptum est: *Inridia diaboli mors introivit in orbem terrarum* (Sep. 11, 24). Imitantur autem illum qui sunt ex parte ipsius. Initatus est illum Cain iniquus, et per zeli laborem Abel fratrem suum justum occidit. Per zeli laborem Esau factus est inimicus fratri suo Jacob. Per zeli laborem David inimicus et persecutor factus est Saul; et ne longius eam recensendo per singulos, Judeorum populus per zeli laborem interivit, qui Christo maluit invidere quam credere. Zeli enim labor, quanquam unius vitii censeatur nomine, multiplices per diversa initia generat ramos. Radix est omnium malorum, et fons vitiorum. Inde odium surgit, animositas inde procedit; avaritia zelus inflamat, ambitionem zelus excitat. Per iniquum laboris zelum Dei timor exponitur, magisterium Christi negligitur, judicii dies non providetur, inflatur superbìa, exacerbatur sævitia, perfidia prævaricatur, impatientia concutitur, surit discordia, fervescit ira; nec se jam potest cohibere vel regere, qui factus est subditus potestati alienæ. Hinc omne pacis vinculum

A rumpitur, hinc fraterna charitas violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad haereses atque schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, episcopis invidetur. De zelo superbis efficitur; de zelo perverse animus mutatur. Non est cibus talibus letus, non est potus jucundus; suspirat semper ad alterius bona et ingemiscit. Hinc vultus minax, torvus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, strior in dentibus. Quid plura referam? De zeli labore fons omnium vitiorum consurgit.

Tu ergo, mitissime atque nobilissime rex, dilige omnes, et paterno regalique affectu complectere cunctos, et tantum et tam perniciōsum odii caute devita malum; quia Jacobus apostolus ait: *Ubi est zelus et contentio, ibi inconstancia et omne pravum* (Jac. i, 16). Vides ergo quam lethifera est livoris et invidie indignatio. Ipsa est que cuncta virtutum germina concremat; ipsa quæ cuncta bona ardore pestifero devorat; ipsa quæ sensum comedit; ipsa quæ pectus urit; ipsa quæ mentem afficit, et cor hominis quasi quædam pestis depascit. Occurrat ergo tibi, o rex, contra zeli livorem animi bonitas plena munere: adversus invidiam fraterna charitas præparetur, et arma dilectionis. Pacem ama cum omnibus, pacem retine cum cunctis. In mansuetudine et charitate amplectere omnes. Stude in terris a cunctis hominibus dulciter amari, ut merearis in celo cum angelis feliciter letari.

CAPUT XXIII.

De non reddendo malum pro malo.

Dilige proximum sicut te ipsum, puro animo, mente sincera: ita ut si etiam in te peccaverit, dimittas, et non redcas malum pro malo; sicut scriptum est: *Nedicas: Reddam malum; exspecta Dominum, et liberabit te* (Prov. xx, 22). Ergo et tu ex toto corde in te dimitte peccanti, et exspecta Deum, ut a proprio libereris peccato; et noli vindicari in homine qui in te deliquerit. Quia scriptum est: *Qui vindicari vult, a Domino inreniet vindictam; et peccata illius servans servabit: relinque proximo tuo nocente; et tunc deprecanti tibi peccata solventur* (Eccl. xxviii, 1). Tu vero cum sis rex, et summi regis filius, Patrem tuum bonum imitare Deum, et proximo relinque peccata, ut et tua dimittantur a Domino commissa. Fac tu proximo tuo quod et vis ut faciat tibi Deus tuus: noli querere de proximo vindictam, ne expetantur a te, Domino vindicante, delicta. *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum* (Rom. xii, 21). Quod non vis ut tibi faciat Deus, noli tu homo facere homini. In utroque Testamento scriptum reperitur: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Si ergo cavet quisquam alteri facere quod nequaquam vult ab altero perpeti, cavet utique ne superbìa elatus proximum despiciat; cavet ne ambitione commotus fratrem ad iracundiam provocet, cavet ne invidie morsu dilaniat. Cum quisque vero cogitat ea alteri facere quæ sibi ab altero vult fieri, sine dubio pensat ut malis bona, et bonis meliora retribuat, proœciibus mansuetudinem ostendat,

humilibus gratiam benignitatis demonstret; er-
rantibus viam rectitudinis demonstrat, discordes
ad pacem revocat, necessaria indigentibus mini-
strat, afflictos verbo consolationis sublevat, et
cuncta quæ valet proximis fideliter subministrat.

CAPUT XXIV.
De reprimenda ira.

Nam quia solet homo homini per iram reddere vindictam, ideo peccare per iram nos Apostolus prohibet dicens: *Irascermini et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo* (Ephes. iv, 26). Vides ergo, mitissime rex, quia qui per iram in fratrem expedit vindictam, in corde suo diabolo facit locum; et vero Soli, qui est Christus, quantum in semetipso est, facit occasum. Recte etenim per solem Christus, et per tenebras diabolus intelligitur. Neque enim possunt in uno hominis pectusculo sol et tenebrae pariter commorari: habitante etenim luce fugantur tenebrae, commorantibus tenebris excluditur lux. Neque enim commorari potest cum amaritudine dulcedo, aut cum lumine caligo, aut cum pace pugna, aut cum tranquillitate tempestas. Depone ergo, mitissime rex, auxiliante Domino, iram, et noli per iram reddere vindictam. Attende diligenter quid Pauli nos admonentis dicat sententia. Ait enim: *Nunc autem deponite et vos omnem iram, indignationem et malitiam* (Coloss. iii, 8). Jacobus quoque dicit: *Ira enim viri justitiam Dei non operatur* (Jac. i, 20). Salomon ait: *Zelus et iracundia minuant dies, et ante tempus adducet senectam cogitatus* (Eccli. xxx, 26). Ipse quoque Dominus noster, totius Ecclesiae sue ornatum et decus, prædictator et doctor, exemplum et forma, creator, gubernator et rector, ab ira nos fratris omnino removens, ait: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio* (Matth. v, 22). Cavendum est ergo maxime regibus ad effectum suum perduere iram. Neque enim æqualis est enjuslibet hominis cum ira regis. De ira regis scriptum est: *Sicut tremitus leonis, ita ira regis* (Prov. xix, 12). Et iterum: *Ira regis nuntius mortis* (Prov. xvi, 14). Ergo quantum validior est ira regis ad reddendum vindictam, tanto fidelissimis regibus temperata debet esse et cauta.

Tu vero, mitissime rex, si vis per hanc quam scribimus Regiam currere Viam, et ad superam feliciter regiamque scandere patriam, mansuetus atque mitissimus esto; et si proruperit iracundia, restringe illam; si preoccupaverit mentem, mitiga eam; si emerserit animo, comprime illam; si iracundia furor pulsaverit animum, fraternus amor comprimat illam, fraterna dulcedo temperet iracundiam, fraterna charitas temperet animositatem, fraterna dilectio mitiget indignationem. Grande enim vitium est iracundia: per iram sapientia perditur, per iram justitia relinquitur, per iram societas amoris dissolvitur, per iram pacis concordia rumpitur, per iram lex veritatis amittitur; iracundia stimulis agitatum corpus tremit, lingua balbutit, vultus ignescit, cor palpitans tremulat, et oculi turbati ca-

A ligant. Hæc ergo, rex, ne tibi contingent, refrenata ira, omnia dispone cum patientia; scorno enim tuus potestate plenus est, cui nemo resistere potest. Ergo cum pace dispone quæ disponenda sunt, et cum tranquillitate rege quæ regenda sunt, ut et regnum bene et juste gubernes, et animæ tuæ possessor in æternum læteris.

CAPUT XXV.
De non consentiendo adulatoribus.

Solent namque adulatores ad reddendum malum pro bono sibi consentientes incitare potentes, qui et sibi æternum præparent incendium, et illis perniciie infarrant detrimentum; quos diligenter, discretissime rex, vitare memento, et qui sint illi acutissime et caute discutito, et talibus nullo modo nulloque pacto consentire digneris, ne te lactantes atque laudantes a via divertant regia, et gressum operis tui in via faciant ponere non recta. De talibus enim adulatoribus scriptum est: *Vir iniquus lactat amicum suum, et dicit eum per viam non bonam* (Prov. xi, 29). Iterum de principibus qui consentiunt adulatoribus scriptum est: *Princeps qui libenter audet verbum mendacii, omnes ministros habet impios* (Prov. xxix, 12). Item de adulatoribus: *Lingua fallax non amat veritatem: et os lubricum operatur ruinas* (Prov. xxvi, 28). Item de consentientibus: *Malus obedit linguae inique: et fallax obtemperat labiis mendacibus* (Prov. xvii, 4). Tu ergo, clarissime rex, eavo adulatorum lubricas mortiferasque ruinas, et ne sub amicorum specie illorum te decipient male sanas fallacie. Audi quid de illis scriptum est: *Simulator ore decipit amicum suum* (Prov. xi, 9). Item de illis scriptum est: *Qui beatos vos dicunt, ipsi vos decipiunt; semitam pedum vestrorum conturbant* (Isa. iii, 12). Te ergo quid inter tales agere debebas, Spiritus sanctus per divinam Scripturam admonet dicens: *Quomodo probatur in confitorio argentum, et in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis* (Prov. xxvii, 21).

D Ecce qualis inter laudantium adulantiumque linguas justus et rectus inventitur princeps scilicet lucidior argento et clarior auro. Hæc illi tamen evenient, si divine concordaverit Scripturæ, ubi ait: *Voluntas regum labia justa: qui recta loquitur dirigetur* (Prov. xvi, 13). Diligenter attende, rex, et vide si in conspectu summi regis ille dirigitur qui recta loquitur, debet et in conspectu tuo ille dirigiri qui non adulantia sed vera loquitur verba. Respuere ergo ab auribus tuis suasorios deceptoriosque sermones; respuere blandam adulantium linguam: bene etenim sonant, sed male decipiunt; suaviter cantant, sed male maculant; promittunt dulcia, sed perdunt animam.

CAPUT XXVI.
De cavenda avaritia.

Tu ergo, rex, nec pro adulatoribus, nec pro munieribus, a recto regioque divertas itinere, nec ad avaritiae malum, rectum regiumque digneris flectere gressum. Regum etenim specialiter inculpans avari-

tiam scripta divinitus invenitur sententia. Ait enim Salomon in Proverbiis : *Rex justus erigit terram : rur avarus destruet eam* (Prov. xxix, 4). Item ipse : *Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam : qui autem odit munera , vivet* (Prov. xv, 27). Dominus in Evangelio discipulis ait : *Cavete ab omni avaritia : quia non in abundantia cuiusquam rita ejus est, ex his que possidet* (Luc. xii, 15). Huic sententiae concordans Ecclesiastes ait : *Avarus non implebitur pecunia : et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis* (Eccl. v, 9). Habacuc quoque propheta dicit : *Vae qui congregat avaritiam malam domi sue : ut sit in excelso nidus ejus, et liberari se putat de manu mali* (Habac. ii, 9) ! Paulus apostolus praedicit dicens : *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei* (Ephes. v, 5).

Tu ergo, largissime rex, ama misericordiam, et fuge avaritiam^b, ut cum Christo hereditatem habere merearis æternam. Omnibus esto munificus, omnibus largus, ut per te non male destruatur, sed feliciter erigatur regni tui terra. Non ut avarus domum tuam conturbes, sed ut largus ædifices. Grande enim et ingens malum est avaritia : ignis enim inexstingibiliter est ardens et incessabiliter urens. De avaritia enim in libro beati Job scriptum est : *Ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt* (Job xv, 34). Sicut enim corpus habitat in materiali ædificio, sic mens habitat in cogitationis consilio : sed ignis tabernacula devorat, cum æstus avaritiae cogitationes mentis devastat. Avaritia modum ignorat, temperamentum nescit, finem habendi postponit, et cum cuneta devoret, saturitatem penitus nescit, esurit semper et mendicat, inops est et paupertate repleta ; et cum feralibus cuncta dentibus rodat, adhuc se jejunam horribilis confitetur et clamat ; et cum sit unum nomine tenus vitium, multa ab illo alia pullulant et emergunt vitia, sicut scriptum est : *Radix omnium malorum est avaritia* (I Tim. vi, 10). Et non solum occulta plurima, sed et aperta generat multa mala. Inde rugata fronte in conventu inveniuntur falsarii ; inde in medio civitatis sicarii ; inde in publico beneficii ; inde aperte crimen admittitur ; inde scelus publice operatur.

CAPUT XXVII.

Ut de impensis alienis domus non ædificetur.

Tu vero, o rex, velut mundissimi regis filius ab omni monere nocuo regias excutiens munda manus, quia scriptum est : *Qui excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum, iste in excelsis habitabit* (Isa. xxxiii, 15). Ergo ut merearis in excelsis sedere feliciter throno, muneribus pauperum non amplifices tibimet, aut ædifices domum ; quia scriptum est : *Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme* (Eccli. xxi, 9). Jeremias quoque ait : *Vae qui ædificat domum suam in iniustitia, et cœnacula sua*

A non in iudicio ; amicum suum opprimeat fructu, et mercedem ejus non reddet ei. Qui dicit : Ædificabo mihi domum lætam, et cœnacula spatiosa : qui operi sibi fenestras, facit luquearia cedrina, pingitque sine pide (Jer. xxii, 13). Isaías talibus clamat et dicit : *Vae qui conjugitis domum ad domum, et agrum agro copulatis, usque ad terminum loci. Nunquid habitatibus vos soli in medio terrarum ? In auribus metu suni hæc, dicit Dominus exercituum* (Isa. v, 8). Hoc ipsum et Salomon prohibet dicens : *Ne attingas parvorum terminos : et agrum pupillorum ne introcas* (Prov. xxiii, 10).

Tibi ergo, rex, omnipotens Dominus ampla et florida, divitiisque plena tribuit regna, parentumque multiplicia divisit et prædia ; fiscorum plurima dedit vectigalia, et multorum potentum honoravit munera, unde regia fabricare possis palatia. *Cave ne pauperum lacrymis miserorumque impensis tibi domus ædificetur regalis.*

CAPUT XXVIII.

Ut pro justitia facienda nulla a judicibus requirantur præmia.

Judicibus ergo tuis præcipere, rex, ut nullum pro justitia præmium istius seculi requirant. Præcipere ut pro justo iudicio temporalia lucra non appetant, se. l æterna ; mercedein non requirant peritoram, sed permansuram ; pauper an dives sit, causam perspiciant non personam ; in omnibus veritatem custodiunt, non ambitionis munera. Qui præsentia munera affectat, futuram gloriam non sperat. Qui cupidus hic recipit pro justitia dona, ulterius æterna non accipiet præmia. Contra delinquentium iudicium pravitatem per Moysen dicitur : *Juste quod justum est exsequeris* (Deut. xvi, 20). Juste ergo justum exequitur, qui justitiam propter Deum exercet, non propter avaritiam. Omnis qui recte iudicat, stateram in manu gestat ; in utroque penso justitiam et misericordiam portat : sed per justitiam promit peccati sententiam, et per misericordiam peccati temperat poenam ; ut justo libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam vero per miserationem indulget.

CAPUT XXIX.

Ne statera dolosa inveniatur in regno tuo.

Prohibe ergo, justissime atque recitissime rex, ne statera dolosa sit in regno tuo. Audi quid Dominus populo Israel prohibet dicens : *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus et minus ; nec erit in domo tua modius major et minor ; pondus habebis justum et verum, et modius æqualis et verus erit tibi : ut multo tempore vivas super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc* (Deut. xxv, 13). Salomon quoque ait : *Abominatio est apud Dominum pondus et pondus : statera dolosa non est bona* (Prov. xx, 23). Item ipse : *Statera dolosa abominatio est apud Dominum, et pondus æquum voluntas ejus* (Prov. xi, 1). Vere enim grandis est pravitas, propter terrena commoda Domini deserere iudicia. Du-

lus enīa occultus et diabolicum opus, pro terreno lucro justum et legaliter sancitum fraudulenter mutare modium, aut divinitus instituta commutare pondera in deceptione fraterna. A Domino enim traditum, ab illoque fideliter confirmatum teneamus, quia in dilectione Dei et proximi tota lex pendet et prophetæ (*Math. xxii, 40*). Ergo qui dolosa statera, aut minore modo pondereque dolose decipit iumentem, nec proximum diligit, quem fraudulenter supplantat, nec Deum, cuius leges ac præcepta despiciens calcat. Et in hoc convincitur quia leges et prophetas a se inobedienti procul expellit, qui inobediendo præcepta Domini non custodit.

CAPUT XXX. *Prohibendum ne captivitas fiat.*

Prohibe ergo, clementissime rex, ne in regno tuo captivitas fiat. Esto fidelissimus illius Patris filius ad quem quotidie clamas cum ceteris fratribus: *Pater noster, qui es in cælis* (*Math. vi, 9*). Quidquid ille amans diligit, et tu dilige: quidquid audiens ille prohibet, et tu prohibe. Imitare illum fideliter, cum quo speras regnare perenniter. Ipse enim Moysi præcipiens ait: *Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, et vendito eo acciperit pretium, interficietur, et auferes malum de medio tui* (*Deut. xiv, 17*). Ipse quoque per Amos prophetam clamat et dicit: *Super tribus sceleribus Gaze, et super quatuor non convertam eam: eo quod transtulerint captivitatem perfectam; ut concluderent eam in Idumæa*. Item ibi: *Super tribus sceleribus Tyri, et super quatuor non convertam eum, eo quod concluderint captivitatem perfectam in Idumæa, et non recordati sunt fæderis fratrum*. Item ipse: *Super tribus sceleribus Israel, et super quatuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento justum, et pauperem pro calceamentis* (*Amos i, 6 et 9; ii, 6*).

Ut justus et recte erga servos agatur, et ut liberi dimittantur, Isaías clamat et dicit: *Hoc est magis jejuniū, quod elegi: dissolve colligationes impietas, sole fasciculos deprimentes, dimitte eos qui contracti sunt, liberos, et omne onus disrumpere* (*Isa. lviii, 6*). Ecclesiasticus quoque: *Non laudas servum in reitate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum* (*Eccli. vii, 22, 23*). Item ipse: *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratre⁹ sit eum tracta* (*Ibid., xxxiii, 51*). Dominus quoque per Jeremiam populo Israel de servis hoc dedit præceptum. Ait enim: *Hac dicit Dominus Deus Israel: Ego percussi fædus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de domo servitutis dicens: Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebreum qui venditus est ei, et servivit sibi sex annis: et dimittes eum a te liberum; et non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam. Et conversi estis vos hodie, et fecistis quod rectum est in oculis meis, ut prædicare libertatem unusquisque ad umicum suum. Et ini-*

A stis pacum in conspectu meo, in domo in qua invocatum est nomen meum super eam. Et reversi eritis, et commaculastis nomen meum: et reducristis unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essent liberi et sua potestatis: et subjugastis eos, ut sint vobis servi et ancillæ. Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, et unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, et ad famem: et dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ (*Jer. xxxiv, 13*).

Vere obediens debet homo Deo, et ejus præceptis, in quantum ille possilitatem dederit, obediens. Et inter alia præcepta salutaria, et opera recta, propter nimiam illius charitatem unusquisque liberos debet dimittere servos, considerans quia non illi eos natura subegit, sed culpa; conditione enim æqualiter creati sumus, sed aliis alii culpa subacti. Similiter considerantes quia si dimiseritis, dimittetur vobis. Nam et vos, domine, conditionale opprimit jugum. Honorifica ergo, justissime ac piissime rex, pro omnibus Deum tuum, quia, ut scriptum est, *Pro omnibus honorificarit te, sive in servis tibi subactis, sive in divitiis tibi concessis, ex illis liberos faciendo, et ex istis eleemosynas tribuendo, præceptis illius obediens non cesses. Esto pauperum pater, pauporum nutritor, orphanorum amator, viduarumque defensor, peregrinorum educator, omniumque secundum regulæ ministerium defensor et rector*. Esto, Christo donante, illius gratia largiente, sapientia plenus, esto prudentia prædictus, esto simplicitate diutius, esto patientia fundatus, zelo tamen rectitudinis erectus. Omnibus esto mitis atque pacificus, sed tamen zelo rectitudinis accensus. In perquirendo justitiam esto sollicitus indagator, in dijudicando cautissimus executor, ita tamen ut misericordia semper judicio præponatur. Memento quia a Domino misericordiam accipiet, qui fratri misericorditer indulserit.

Hæc si diligenter agens impleveris, rex rorobabit. Dominus regnum tuum, exaltabit solium, et brachium confirmabit, quoniam cuius vult Dominus brachium confirmat, et ad faciendam victoriam suum gladium cum auxilio præstat. Sic enim per Ezechielem prophetam ait: *Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: et confingam brachia Pharaonis, et gementem gemitis intersecti coram facie ejus, et confortabo brachia regis Babylonis, et brachia Pharaonis concident, et scient quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu regis Babylonis, et extenderis eum super terram Ægypti* (*Ezech. xxx, 24*).

Nam cuius vult Dominus brachium debilitat et frangit: ipse enim et hoc ad Ezechielem dicit: *Fili hominis, brachium Pharaonis regis confregi: et ecce non est obrolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, et fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium. Propterea hæc dicit Do-*

minus Deus : Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, et comminuam brachium ejus forte, sed confractum ; dejiciam brachium de manu ejus : et dispergam Ægyptum in gentibus, et dentitabo eos in terris (Ibid. 21). Et in Psalmo scriptum est : Avertisisti adjutorium gladii ejus, et non es ei auxiliatus in bello (Psal. lxxviii, 44).

Quod autem et victoriam, antequam fiat, Dominus cognoscit, ipse per Ezechielem ait : *Tu ergo, fili hominis, haec dicit Dominus Deus : Dic omni volucri et universis avibus cunctisque bestiis agri : Convenite, properate, concurrete undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Irael, ut comedatis carnem et bibatis sanguinem ; carnes fortium comedetis, et sanguinem principum terræ bibetis : arietum, et agnorum, et hircorum, taurorumque et altilium, et vinguum omnium. Et comedetis adipem in saturitatem, et bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis : et saturabimini super mensam meam de equo et equite forti, et de universis viris bellatoribus, nō Dominus Deus (Ezech. xxxix, 17-20).*

CAPUT XXXI.

De præsidio Domini requirendo.

Tu ergo, clarissime rex, ut tibi Dominus et in brachio fortitudinem, et in bello victoriam donet, ipsius semper require solatum, et ad ejus confuge præsidium. Sic enim scriptum est : *Turris fortissima nōmen Domini : ad ipsum currit justus, et exaltabitur (Prov. xvii, 10).* Ergo salus non consistit in multitudine populi, nec in armatura multiplici, sed in invocatione nominis Domini. Stabilis enim et inconcussa tutela est cœleste præsidium ; quod quia a regibus sollicite sit querendam, David rex est dulciter imitandus, qui Domino humiliiter supplicans ait : *Exaudi, Deus, deprecationem meam : intende orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi : dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea : turris fortitudinis a facie inimici (Psal. lx, 1).* Petra enim hic et turris Christum significant : in hac enim petra recte se exaltatum prouinctat, qui in fide illius se fundatum non dubitat.

A Et in hac turre ille defenditur, qui in auxilio ejus confidens virtutibus armatur. Turris enim ista virtutibus est plena, non gladiis, pugnat verbo non prælio, nec localiter defendit, sed universaliter invicta fortitudine electos suos protegit et custodit.

CAPUT XXXII.

De oratione.

Nam et hoc intuendum est, quia ad hoc cœleste præsidium rex David orando pervenit; sic enim Inchoans coepit : *Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor : a timore inimici eripe animam meam. Protexisti me a conventu malignantium, a multitidine operantium iniquitatem, etc. (Psal. lxiii, 1.)* Et tu ergo, fidelissime rex, ut Domini possis auxilio fultus tuum defendere regnum, ejus jugiter orans require præsidium. Ipsius enim David regis innumera-bilia de oratione in Psalmis habes exempla. De Salomon quoque et hic per pauca ponimus exempla : Ait enim : *Longe est Dominus ab impiis ; et orationes iuxtorum exaudiet (Prov. xv, 20).* Qui conservat legem, multiplicat orationem (Eccli. xxxv, 1). Item ipse : *Oratio in humilitate penetrabit super montes (Ibid., vers. 21).* Dominus in Evangelio ait : *Omnis quacunque petieritis in oratione credentes, accipietis (Matth. xxi, 22).* Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini sugere quæ futura sunt, et stare ante filium hominis (Luc. xxi, 36). Paulus quoque ait : *Orationi instantes, orantes omni tempore, in spiritu vigilantes in omni instantia (Rom. xii, 12 ; Ephes. vi, 18).* Jacobus autem dicit : *Orate pro invicem ut salvemini : multum enim valet deprecatio justi assidua (Jac. v, 16).* Nam et nos oramus semper cum Apostolo pro vobis, ut dignetur vos vocazione sua Deus, et impleat omnem voluntatem bonitatis, et opus fidei in virtute, ut clarificet nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, et vos in illo, secundum gratiam Dei nostri et Domini Jesu Christi. *Confidimus autem de vobis in Domino quænam quæ præcipimus, et facitis, et facietis. Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, et patientia Christi (II Thess. iii, 4, 5).* Amen.

Explicit liber Smaragdi abbatis, qui dicitur Via Regia.

ACTA COLLATIONIS ROMANÆ,

Sive ^aratio quæ habita est de symbolo fidei in secretario sancti Petri apostoli, inter dominum Leонem sanctissimum et coevangelicum papam urbis Romæ, et Bernarium atque Jesse episcopos, seu Adalardum abbatem, missos domini Caroli imperatoris per inductionem 2,

DESCRIPTA A SMARAGDO ABBATE SANCTI MICHAELIS.

(Apud Labb., Concil. tom. VII.)

Lectis a prædictis missis per ordinem testimoniis^b, ait : Ita sentio, ita teneo, cum his auctoribus, et sacrae Scripturae auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire vel docere voluerit, defendo; et nisi contrauersus fuerit, et secundum hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio. His dictis, novi quod nonnulla colloquendo potius quam disputando precesserunt : quorum series sensuum, seu verborum, nisi quod inde fuit, non satis memoriæ occurrit. Cumque eadem collatio ad hoc usque procederet, ut jam magis certa disputatio, quam ut supra collocutio habenda esset; et si non eadem fuit proprietas sermonum, in quantum recordari valeo, iste tamen fuit cursus sensuum, et summa conclusio novissimarum definitionum. — Missi. Quia vero, ut dicitis, ita certissimum credendum est, credendo immutabiliter tenendum, tenendo vero, sicubi necesse fuerit, constantissime defendendum est, nunquid non id nescientes docendum, scientibus autem, ut id attentius teneamus, confirmandum est? — PAPA. Ita est. — Missi. Si ita est, si quis hoc nescierit, vel ita non crediderit, num salvus esse poterit? — PAPA. Quisquis ad hoc sensu subiliore pertinere potest, et id scire, aut ita sciens credere voluerit, salvus esse non poterit. Sunt enim multa,

^a Ratio quæ habita est, etc. Apud Baronium exstat anno 809, num. 54 usque ad num. 63 inclusive: sic autem se habet : *Lectis a prædictis missis, etc., ut supra.* Post hæc autem Leo papa custos antiquitatis, ab eis præsumpte absque consensu apostolice sedis licentiae vindicæ assurgens, non solum verbis disserendo et precipiendo, quid vellet fieri, patetfecit; sed indeleibile monumentum erigendum putavit, quo posteris innosceretur in sacro symbolo esse nihil addendum. Siquidem in basilica sancti Petri (non autem Pauli, ut aliquis asseruit) duas tabulas argenteas ad confessionem ejusdem sancti Petri affigendas curavit, in quarum altera symbolum Latine scriptum legeretur, in altera vero Græce exaratum absque aliquo quatuor illarum syllabarum additamento *Filioque*, sed illud in suo pristino candore voluit integrum permanere. Est mentio harum tabularum apud Anastasium in ipso Leone, dum agens de basilice sancti Petri collatis donis hec ait, postquam de ornamentis oblatis eidem ecclesiæ nonnulla premisit : « Hic vero, inquit, pro amore et cautela orthodoxæ fidei fecit ubi supra scutos argenteos duos, scriptos utrosque symbolo, unum quem litteris Græcis, et aliud Latinis, sedentes de terra levata super ingressum corporis, pensantes argenti libras nonaginta quatuor, et uncias sex. »

A e quibus istud unum est, sacrae fidei altiora mysterioria subtilioraque sacramenta, ad quorum indagationem pertinere multi valent; multi vero, aut æstatis quantitate, aut intelligentiæ qualitate præpediti, non valent. Et ideo, ut præliximus, qui potuerit et noluerit, salvus esse non poterit. — Missi. Si ergo ita est, imo quia ita est, quod non credere non licet, et non tacendo docere licet, cur non licet cantare, vel cantando docere? — PAPA. Licet, inquam, licet docendo cantare, et cantando docere. Sed illicite in prohibitis, nec scribendo, nec cantando licet inserere. — Missi. Quia ergo utrisque notum est, quod ideo a vobis, ut id symbolum cantando vel scribendo inseratur, illicitum ducatur vel dicatur, quia illi qui idem symbolum condiderunt non indiderunt, ut cætera, et sequentes principales synodi, Chalcedonensis scilicet quarta, Constantinopolitana quoque quinta et sexta, ut novum ultra symbolum a quoquam qualibet necessitate, seu salvandi homines devotione, condere, et in veteribus tollendo, addendo, mutandoque quidquam inserere prohibuerunt, non est ibi diutius immorandum. Sed hoc quæro, hoc ut dicatur rogo : quia id credere bonum est, bonum hodie sicut ad credendum ita ad cantandum tunc esse, si ab eis insertum fuisset. — PAPA. Bonum certe, et valde bonum, ut pote tam fidei sacramentum magnum, quod

Ihæ ibi. Quando autem, et qua occasione illa verba, *Filioque*, itidem auctoritate Romani pontificis in symbolum in Romana Ecclesia sint recepta, alia poscente causa, suo loco dicturi sumus; ac quando pariter cœptum sit idem symbolum in eadem ecclesia cani, parerit suo loco tractatio. Walafridus Strabo (*De rebus eccles. cap. 22*) temporis hujus scriptor tradit, usum hunc cantandi symbolum a tempore damnate Feliciane heresis in Gallia atque Germania frequentatum; atque eadem ratione factum, ut Constantinopolitanum potius quam Nicenum in ecclesia caneretur, quod scilicet Constantinopolitanum aptius videretur modulis musicis. Sed cur non potius, quod hoc plenius sit, ut pote quod de Spiritu sancti divinitate habeat magis expressam sententiam. Sev. Bx.

^b Testimonia sanctorum Patrum, quorum in principio hujuscemodi narrationis fit mentio, teste Holsteno subjunguntur in Vaticano ms. ipsius collationi. In ms. vero serenissime regine Succorum exstat epistola Caroli imperatoris ad Leonem III de processione Spiritus sancti ex Filio, per dictos missos (Bernarium, Jesse et Adalardum) directa, quam et Smaragdus abbas edidit, et nuper in lucem emissâ est post synodos Romanas ab eodem Holsteno collectas. LABS.

non licet non credere, quisquis ad hoc valet pertinere. — Missi. Nunquid non bene idem tunc auctores fecissent, si quatuor tantum addendo syllabas; tam pernecessarium fidei sacramentum cunctisdeinceps saeculis perspicuum redderetur? — PAPA. Sicut non audeo dicere non bene fecisse, si fecissent, quia procul dubio sicut cætera quæ vel omiserunt, scientes utique, et non tam humana quam divina illuminati sapientia fecerunt, ita quoque non audeo dicere istud eos nobis minus intellexisse; perpendisse cur dimiserunt, vel cur dimissum, ne ultra mitteretur, sicut et cætera prohibuere. Tu et tui vides quid sentiatis de vobis. Nam et ego me illis non dico præferam, sed etiam illud absit mihi ut coequare præsumam. — Missi. Absit etiam, Pater, Deo nostro protegente, illud a nobis, ut nos quidquam horum cogitemus vel dicamus, vel superbia inflati, vel in divinis rebus humanæ laudis cupidine provocati, ac si nosmet illis non tantum præferre, verum etiam coequare præsumamus: sed tantum secundum hujus temporibus qualitatem, et imbecillitatem fratrum nostrorum charitate compatientes, illud querimus, in eo laboramus, ut, quia finis mundi appropinquat, in quo sicut prædicta sunt tempora periculosa, etiam ideo inter cætera maxime fratribus nostris prædeesse valeamus. Quo ergo fideles in Domino in sacramento fidei reddere studeamus et idcirco quia præfatum symbolum a quibusdam ita cantari reperimus, et quod id eclesiasticae congruere fidei, sicut sentimus, atque per hoc et nunc jam plurimos doctos, et sine fine usque in finem saeculi de tanto mysterio, si ita teneatur, instruendos esse cogavimus, qui nequaquam instrueretur, nisi cantaretur: melius nobis visum fuit cantando tantos instruere, quam tacendo indoctos relinquere. Si enim sciret paternitas tua, quanta sunt bodie millia id scientium quia cantatur, qui nunquam scituri essent nisi cantaretur, fortasse nobiscum teneres, et id tuo etiam consensu ut cantaretur acquiesceres. — PAPA. Interim assentio. Verumtamen, quæso, responde mihi: Nam universa hujusmodi fidei mystica sacramenta, quæ symbolo non continentur, sine quibus quisque, qui ad hoc pertingere potest, catholicus esse non potest, symbolis inserenda, et propter compendium mentis intelligentium, ut cuique libuerit, addenda sunt? — Missi. Nequaquam: quia non æque omnia necessaria sunt. — PAPA. Etsi non omnia, certe plurima sunt his similia, quæ nisi a sapientibus credantur, catholici esse non possunt. — Missi. Dabisne aliquid, non dico sublimius, sed saltem huic simile symbolo decessit? — PAPA. Nempe dabo, et abundanter dabo. — Missi. Da primo unum, et si necesse fuerit, adde alterum. — PAPA. Quia amica agitur contentione quo. l. agitur, et pro utrariumque partium queritur salute quod queritur (atque utram quoties aliquid hujusmodi in majoribus seu in minoribus ecclesiasticis vel catholicis utilitatibus queritur, ita per omnia pacifice sine perversa intentione quereretur!), ne quid forte de tam reveren-

A dis mysteriis temere loquamini, defut considerand locus, et dabimus quidquid de his dederit Dominus. — Et nocturna dilatione congrua data, ait PAPA: Nunquid magis salutare est credere, periculosumve non credere, Spiritum sanctum a Filio sicut a Patre procedere, quam Filium sapientiam Deum a sapientis Deo, veritatem Deum a veritate Deo genitum esse, et tamen utrumque unam sapientiam, unam veritatem essentialiter Deum esse, cum tamen constet id a sanctis Patribus eidem symbolo inditum non esse? Si ergo hæc duo, sicuti sapientes decet, in tam familiari disputatione ad hoc valent, ut nobiscum sentiat et cognoscatis, tot priores catholicos Patres, qui hoc unde agitur vel symbolis non inservierunt, vel inserere quemadmodum cætera, ut supra dictum B est, prohibuere: non presenti ignorantia, non futura negligentia providentia prætermissee, et prætermissem ne mitteretur prohibuisse, a coacervandis testimonios levissime quiescimus. Scendum vero, non solum secundum essentiam divinitatis, verum etiam secundum mysterium Dominicæ incarnationis, tanta, Deo auctore, et ex eorumdem Patrum auctoritate damus et talia, quanta non solum sapientibus satisfacere, sed etiam stultos valent opprimere. — Missi. Non, inquit, necesse est in eo laborare, an nesciamus quod scimus: quia quidquid exinde cæteri sciunt, nos Deo auctore scimus, aut scire possumus, si non scimus. — PAPA. Hoc est, inquit, quod miramur, qui sine profectuoso labore potestis quiescere, laboratis ne quiescatis. — Missi. Non ideo laboramus ne quiescamus, sed ne propter inertiam pili laboris præmium amittamus, et salva diligentiore inquisitione, declinataque pertinaci contentione, adhuc maius estimamus lucrum, quod per hoc in corde querentium acquiritur; quam detrimentum in eos fieri illorum qui addi leunt, ac si per contumaciam contemptores paternarum constitutionum existerent. Altius est enim per arrogantium transiliendo bona contumescere, aliud bona per benevolentiam meliora effere. — PAPA. Istud quoque etsi in quibusdam ut agatur bonum est, non tamen ideo ubique agendum est. Qua de re multa id ita esse probantia addi poterant testimonia: sed res per se admodum patet, quanto melius sit, ut quisque quodlibet bonum ita ut est utile reddere studeat: aut, si forte id ipsum bonum melius effere nititur, hoc primo caveat, hoc magnopere perpendat, ne et se ultra quam debuit temerarium præsumendo, et illud quod per se salubre erat reddat noxiū corrumpendo. Nisi quis forte asserere velit de præsenti unde agitur, vel similibus capitulis, quæ sine periculo suo docere licet et discere, ut ordo docendi licitus dimittatur, et ibi descreantur, ubi nunquam deinceps docens aut discens innocens, sed semper sane in transgressionis criminis merito culpabilis eterque judicetur. Quod te fortasse, si non digneris audire, non immerito tangit: qui hie quod hactenus in Ecclesia Dei, et sibi quisque sapiens seire, et sine cogitatione delicti insipienter potuit docere, jam deinceps non dico stu-

tus discere, sed nec ipse sapiens sine prævaricazione possit cantare, cantandove ut vultis quemquam docere, et dum multis alio quam debetis trame prodeesse eligitis, nullum in hac duntaxat parte dimittitis, cui si vos secutus fuerit non noceatis. Nam de eo quod supra docuistis, non aequo judicandus vel habendus sit ille qui tale aliquid devote fructum querendo ageret, illo qui hoc contumaci jussione præsumeret. Hæc defensio, vel, si dici liceat, tergiversatio, non huc respicit, non istud intendit: quia non idem patres discernendo vel decreverunt, nec sanxerunt, ut ipsum benevolus præsumeret, non malevolus, sed tantummodo nullus. — Missi. Nunquid non a te id ipsum symbolum est data in ecclesia cantandi licentia? Nunquid a nobis huc usus ille cantandi processit? Hinc etenim illuc mos idem cantandi, non a nobis huc advenit: et quomodo illum usque hodie cantamus? — PAPA. Ego licentiam dedi cantandi; non autem cantando quidam addendi, minuendi, seu mutandi: et ut expressius aliquid, quia vos cogitis, loquar, quandiu vobis in hoc satis fuit, quomodo in hujusmodi cantando vel celebrando sacrosanctis mysteriis sancta Romana tenet Ecclesia, nequaquam aut nobis in talibus laborare, aut aliis laborandi occasionem nescie fuit ingerere. Quod vero asseritis ideo vos ita cantare, quoniam alias in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim id ipsum non cantamus, sed legimus, et legendo docere, nec tamen legendio aut docendo addere quidam eidem symbolo inserendo præsumimus. Quæ vero prædictis symbolis fidei tantum non congruentia deesse cognoscimus, non, ut saepe dictum est, inserere præsumimus, sed locis temporibusve opportunis quibus competit ministrare curamus. —

A Missi. Ergo, ut video, illud a vestra paternitate decernitur, ut primo illud, de quo quæstio agitur, de saepe fato symbolo tollatur, et tunc demum a quolibet liceat ac libere, sive cantando, sive tradendo, discantur et doceatur. — PAPA. Ita procul dubio a nostra parte decernitur: ita quoque ut a vestra assentiatur, a nobis omnimodis suadetur. — Missi. Quanquam ergo, ut supra ipse dixisti, pro ambarum partium queritur salute quod queritur, sublatis his quæ vultis, bonum est ut idem symbolum cantetur. — PAPA. Bonum sane. Quod tamen non imperando, sed ut prius permittendo dicimus: quia illud sicuti tune ita èt nunc, si sincere agatur, utile indigentius esse posse non ignoramus. — Missi. Quia vero, ut dicitis, et verum dicitis, bonum est cantare id ipsum symbolum, nunquid enim si sermo plenus recta fide e medio tollatur, idem sermo ab omnibus ac si contra fidem sit condemnabitur? Quale ergo dabitis consilium, ne id ipsum ad aliquod transcat exitium? — PAPA. Si prinsquam ita cantaretur interrogatus essem, ne insereretur utique respondissem. At nunc, quod tamen non affirmando, sed vobiscam pariter tractando dico, quantum menti occurrit, ita mihi videtur posse utrumque fieri: ut paulatim in palatio, quia in nostra sancta ecclesia non cantatur, cantandi consuetudo ejusdem symboli intermittatur: sive fiat, ut quod id ipsum ut cantaretur non quilibet imperantis auctoritas, sed potius audiendi id fecerat novitas; si dimittatur a vobis, dimittetur ab omnibus: et ita fortasse quantum esse potest, non incongrue utrumque fieri possit: ut quod jam nunc a quibusque prius nescientibus recte creditur, et tamen illicita cantandi consuetudo sine eundem fidei lesione tollatur.

APPENDIX AD SMARAGDI OPERA.

CHARTÆ LUDOVICI PII ET LOTHARII FILII EJUS, PRO MONASTERIO SANCTI MICHAELIS.

(Apud Baluz., lib. iv Miscell.)

I

*Charta Ludovici Pii pro monasterio Sancti Michaelis
in pago Virdunensi.*

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divina ordinante providentia imperator Augustus.

Noverit utilitas fidelium nostrorum, comitum videlicet et vassorum nostrorum, vel quisquis beneficia ex ratione monasterii sancti Michaelis habere videtur, ubi venerabilis vir Smaragdus præest abbas, quia sicut dominus et genitor noster præcepit, ita et nos præcipimus ut eidem monasterio annis singulis de eisdem beneficiis nonas et decimas de omnibus pleniter dare non neglegatis. Proinde præcipimus per has litteras omnibus quicunque ex largitione nostra vel comitum aut vassorum nostrorum de rebus præfati monasterii beneficia habetis [ut],

* Hæc præter solitum.

nonas et decimas annis singulis, ut prædictum est, præfato venerabili Smaragdo suisque successoribus, vel missis ejusdem monasterii absque ulla contrarietate et negligentia dare non neglegatis; et ad domes ipsius Ecclesiae restaurandas unusquisque pro viribus suis adjutorium ferre non differat. Et nullus, qui beneficium de rebus præfati monasterii habet, contra hoc iussionis nostræ præceptum facere præsumat: sed in omnibus ita illud observet, sicut a nobis jussum est, vel quemadmodum Dei et nostram gratiam vel ipsum beneficium habere vult. Et si certius creditis, de annulo nostro subter iussimus sigillari.

Data iii Idus Julii, anno iii regnante domino Ludovico serenissimo Augusto, indictione ix. Actum Theodosi villa palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

II.

Charta Ludovici Pii, et Lotharii filii ejus, de libertate electionis abbatis.

In nomine Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus et Lotharius divina ordinatione ac providentia imperatores Augusti.

Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejusque in eisdem locis sibi famularibus beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco notum esse volumus omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, præsentibus scilicet et futuris, seu etiam successoribus, quia concessimus non solum veteri monasterio quod dicitur Castellio, sed potius novo, quod, Domino opitulante, nostro tempore a fundamentis ædificatum est, nuncupante Marsupium, quod est situm in pago Virdunensi super fluvium Mosæ vel rivulum Marsupium, constructum in honore sancti Michaelis archangeli, ubi præsenti tempore, auctore Deo, abbas Smaragdus præstet, et monachis ibidem per tempora degentibus, ut quandoquidem divina vocatione supradictus abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi monachi inter se invenire potuerint, qui ipsam congregationem secundum regulam sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem et consensum licentiam habeant eligendi abbates : quatenus ipsos servos Dei qui ibidem famulanter, pro nobis et conjugie proleque nostra ac stabilitate totius imperii nostri a Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manibus propriis nostris subtestavimus et annuli nostri impressione signari jussimus.

III.

Charta Ludovici Pii de quadam commutatione a Smaragdo abbe facta.

In nomine Domini Dei et Salvatoris Jesu Christi, Ludovicus divina ordinatione et providentia imperator Augustus.

Si nos ea quæ fideles imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverunt, nostris confirmamus edictis, imperiale exercemus consuetudinem, et hoc ipsum postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet et futurorum, industria, quod vir venerabilis Hildoinus abbas innovit serenitati nostræ, eo quod Smaragdus religiosus abba ex monasterio sancti Michaelis, quod est constructum in pago Virdunensi super fluvium Marsupii, ubi ipse ingreditur in fluvium Mosam; nec non et quidam homines his nominibus, Adalhardus, Rodaldus, et Aldarnus, de quibusdam rebus pro communni utilitate et compendio aperisse inter se commutationem fecissent. Dedit igitur prædictus Smaragdus abbas ex ratione monasterii sui prædictis hominibus ad eorum proprium ad habendum in pago

A Barrense, in fine vel villa quæ vocatur Lauziaeus, mansum unum cum terminis et laterationibus suis : et e contra in compensatione hujus rei dederunt memorati homines abbati ad partem jam dicti monasterii sui ex eorum proprio in pago Virdunensi, in fine vel villa quæ vocatur Godinovilla, pratum unum. Unde et duas commutations pari tenore conscriptas manibusque bonorum hominum roboratas, se præ manibus habere professus est : sed pro integra firmitate petuit celsitudini nostræ, ut ipsas commutations denuo per nostrum mansuetudinis præceptum plenius confirmare deberemus. Cujus petitioni dengare noluimus : sed sicut unicuique fidelium nostrorum juste potentium, ita nos illis confirmasse atque in omnibus concessisse cognoscite. Præcipientes B ergo jubemus ut quidquid pars juste et rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat ; vel quidquid exinde facere voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio.

IV.

Charta Ludovici Pii de libertate et immunitate prædicti monasterii S. Michaelis.

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divina ordinante providentia imperator Augustus.

Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejusque in eisdem locis sibi famularibus beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium hostorum, tam præsentium quam futurorum, solertia, quia vir venerabilis Smaragdus abbas ex monasterio Castellionis, quod Marsupium nuncupatur, quod est constructum in honore sancti archangeli Michaelis et sancte Marie semper virginis, vel sancti Petri apostolorum principis, detulit nobis immunitatem domini et genitoris nostri Caroli bona memoriae piissimi Augusti, in qua invenimus insertum, quod ipse et antecessores ejus, reges priores videlicet Francorum, prefatum monasterium propter divinum amorem et reverentiam ipsius loci sancti, semper sub plenissima defensione et immunitatis tutione habuissent. Ob firmitatem tamen postulavit nobis prædictus abbas Smaragdus, ut in amorem Dei et reverentiam predictorum sanctorum paternæ auctoritati firmitatis gratiam nostram superadderemus et auctoritatem. Cujus petitioni nos libenter acquievimus, et ita in omnibus concessimus, atque per hoc præceptum nostræ auctoritatis confirmavimus. Præcipientes ergo jubemus ut nullus judex, vel quilibet ex judicaria potestate, in ecclesiis, aut loca, vel agros, seu reliquias possessiones prædicti monasterii, quas moderno tempore juste et legaliter possidet, vel que deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel frena exigenda, aut fidejussiones tollendos, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam et servos super terram ipsius monasterii commandentes, injusto

distringendos, vel ulla redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris et futuris temporibus ingredi audeat, ve ea quae supra memorata sunt, penitus exigere praesumatur, sed liceat memorato abbatii suisque successoribus res predicti monasterij sub immunitatis nostrae defensione quieto ordine possidere; et quidquid exinde fiscus sperare poterat, totum nos pro aeterna remuneratione praefato monasterio concedimus, ut in alijmoniam pauperum et stipendia monachorum ibidem Deo famulantium proficiat perpetuis temporibus in augmentum, quatenus servos Dei qui ibidem famulantur Deo, pro nobis et conjugie proleque nostra atque stabilitate totius imperii nostri a Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Dominum exorare delectet. Et ut haec immunitatis nostrae auctoritas firmior habeatur et diligentius conservetur, manu nostra propria subter firmavimus et annuli nostri impressione signari jussimus.

Datum iv Nonas Junii, Christo propitio, anno III imperii domini Ludovici serenissimi imperatoris, iudictione nona. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine.

V.

Charta Ludovici Pii de libertate carorum et sagmariorum.

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi, Ludovicus divina ordinante providentia imperator Augustus.

Omnibus episcopis, abbatibus, comitibus, vicariis, et centenariis, telonariis, actionariis notum sit, quia concessimus monachis in monasterio quod est

A situm in loco qui dicitur Castellionis, quod nuncupatur Mansurium, quod est constructum in honore sancti Michaelis archangeli et sanctae Mariæ semper virginis, vel sancti Petri principis apostolorum, degentibus, ubi etiam vir venerabilis Smaragdus abbas praestet, ut de carris et sagmariis necessaria ipsius monasterii vel congregationis ibidem Deo famulantibus deferentibus, nullus tejoneum aut alias quaslibet exactiones requirere aut exactare praesumeret. Item neque de patellis quae sunt in Marsallo et in subteriori Vico, aliquod tributum de hoc quod ad opus necessitatemque desertur, exigere praesumerent, sed in nostra eleemosyna concessum atque indulsum habeant. Unde jubemus atque precipimus, ut nullus quislibet de carris aut sagmariis predictorum monachorum B necessaria deferentibus, undecunque fiscus teloneum exigere poterat, ullum teloneum, aut tranaticum, aut portaticum, aut pulvematicum, aut ullum occursum, vel ullum censem aut ullam redhibitionem accipere audeat, sed licitum sit eis absque alicuius illicita contrarietate, per hanc nostram auctoritatem, homines eorum cum carris et sagmariis illorum cum his quae deferunt, libere atque secure ubicunque properant, ire et redire: et si aliquas moras in quolibet loco fecerint, aut aliquid mercati fuerint aut vendiderint, nihil ab eis prorsus (ut dictum est) exigatur.

Data iv Nonas Septembbris, anno tertio imperii Ludovici piissimi Augusti, indictione x. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

C

EPISTOLA CAROLI MAGNI AD LEONEM PAPAM

De processione Spiritus sancti, quam edidit Smaragdus abbas.

(Vide hujusce Patrologie tomum XCIII, col. 923, inter epistolas Caroli Magni.)

ANNO DOMINI DCCCXVIII.

MAGNUS

SENONENSIS ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN MAGNUM.

(Ex Gallia Christiana.)

Magnus Senonensis archiepiscopus a Leone III consecratus fuit anno 801, dum Romæ in comitatu Caroli magni degeret. Senonas reversus, in monasterium S. Petri divertit, unde in crastino usque ad templum maius B. Stephani cum hymnis et canticis a populo et clero deportatus fuit, qui mos in hodiernum usque diem Senonis observatur. A Carolo imperatore cum Godefrido comite missus dominicus est ad Aurelianum, Trecas, Lingonas, Vesontionem et Augustodunum an. 802. Exstant litteræ formate

D Ebroini Bituricensis archiepiscopi ad Magnonem Senonensem archiepiscopum pro Dadoberto presbytero datæ an. 810. Caroli Magni litteris pulsatus Theodulfum Aurelianensem antistitem impulit ad scribendum librum de ordine baptismi, quem Theodulfus Magno dicavit, et Magnus Carolo an. 812. Huic etiam dicavit quas in juris scientia peritissimus notas collegerat: vicissimque Carolus imperator Magai in gratiam basilica S. Stephani villas, prædia, ornamenta varia pretiosissimasque sanctorum reliquias

donavit. Caroli filius Ludovicus Pius Magno directe ann. 817 exemplar regulæ canonicorum ex synodi Aquisgranensis consilio, præcipiens eam in provincia sua observari. Magni adhuc jussu Vita S. Severini abbatis Agaunensis, a Fausto ejus discipulo

A scripta, ab anonymo correcta fuit. Mortuus est anno 818, sepultusque in ecclesia quam in honorem Salvatoris adiscaverat in vicinis pro canonicorum sepulchra. Hæc ecclesia canonicis regularibus S. Augustini procedente seculo duodecimo concessa est.

MAGNI SENONENSIS

LIBELLUS DE MYSTERIO BAPTISMATIS,

JUSSU CAROLI MAGNI EDITUS.

(Marten., Vet. Ecl. Rit.)

Gloriosissime imperator, innotescere magnitudini vestre præsumpsimus nos servi vestri, Magnus sciens et ceteri compares mei, licet indigni episcopi ad Senonicam diocesem pertinentes, quia præceptum vestrum humiliter et libertissimo animo susceptum, justa quod nostra prævaluit exiguitas de mysterio baptismatis, sicut in vestra continetur epistola, admonitionem vestram inquirere vel investigare studiimus, qualiter intelligere vel tenere debuisseamus; unde si ausi sumus, immense clementia vestra referimus laudes, eo quod nos de somno stultitiae vel insipientiae excitare dignati fuistis, sicut semper et ubique solliciti estis. Gratias namque omnipotenti Deo et vobis inde nos et plurimi aliū eruditiores et meliores esse debemus et sumus. Vestram tamen exoramus clementiam, ut nobis indulget vestra benignitas, quod per omnia sicut debuimus vobis remuniri nequivimus, sed etiam hoc quod nobis Patres per illorum reliquerunt exempla, et nos ex nostra exiguitate parte intelligimus ordine subsequamur.

Baptismum Graece Latine tinctio interpretatur, quia ibi homo Spiritu gratiæ in melius mutatur. Et propterea infans ter mergitur in sacro fonte, ut sepulturam triduanam Christi trina dimersio mystice designaret, et ab aquis elevatio Christi resurgentis similitudo est de sepulcro. Nullatenus itaque baptissimi mysterium perfici potest, nisi sub invocatione sanctæ Trinitatis, quia rectum est ut homo qui ad imaginem sanctæ Trinitatis creatus est, ad eamdem revocetur imaginem.

Catechumenus autem audiens sive instructus interpretatur, ut audiat et discat, antequam ad sacram accedat fontem, mystica Christianæ religionis sacramenta, et tunc discat fidem sanctæ Trinitatis et symbolum, et cetera qua Christiana admonet lex.

Scrutinium vero dicitur inquisitio, eo quod per illum exploratur qualiter fides catholica in illorum cordibus retinetur. Et aliter scrutinium a scrutando dicitur, quia tunc scrutandi sunt catechumeni, si recentam jam noviter fidem symboli eis traditam firmiter teneant.

Symbolum Graece Latine indicium et signum, vel collatio interpretatur. Indicium quia per id indicateur

B fidei integritas : signum, quod eo bene refento et intellecto, fideles ab infidelibus discernuntur; collatio, quia in eo apostoli omnem fidei integritatem contulerunt.

Qualiter itaque credere in Deum Patrem omnipotentem, et in Filium ejus Jesum Christum, et in Spiritum Sanctum et cetera qui baptizandi sunt profertur; quamvis parvuli per se profiteri non possint, tamen per corda et ora tenentium eos fides confitentur catholicæ, id est Pater, et Filius, et Spiritus sanctus unius essentiæ, unius potestatis et sempiternitatis, sine initio et sine fine unus Deus invisibilis, ita in singulis personarum proprietate servata, et substantialiter Trinitas dividi nec personaliter debat omnino confundi: Patrem ingenitum, Filium genitum et natum ex Maria virgine, et crucifixum, et mortuum, et resurrexisse, et ascendisse in caelos, et sedentem a dextris Patris, inde venturum esse in eadem carne judicare vivos et mortuos. Et Spiritum sanctum nec genitum, neque ingenitum, sed procedentem a Patre et Filio. Nec non et unam confitentur catholicam Ecclesiam et communionem omnium sanctorum, id est congregationem omnium fidelium in Christo, atque credunt remissionem peccatorum, et resurrectionem carnis, et vitam post mortem, et regnare cum Christo in saecula saeculorum, amen.

Abrenuntiatio dicitur abominatio, sive detestatio, quia ante baptismum unusquisque propriæ originalia peccata servus est peccati, et ideo abrenuntiat diabolo, qui est princeps peccati, et omnibus operibus ejus, et omnibus pompis ejus, id est vitiis, ut damnationem illius aspernetur. Quam abrenuntiationem recte confessio sanctæ Trinitatis sequitur, ut ubi abundavit peccatum superabundet gratia.

Insufflantur etenim qui baptizandi sunt a Dei sacerdote, ut ex eis princeps effugetur peccatorum, et Christo Domino paretur introitus, et per illius insufflationem mereantur accipere Spiritum sanctum.

Exorcismus Graece Latine conjuratio sive sermo increpationis est adversus diabolum; et ideo exorcizatur unusquisque veniens ad baptismum, ut efficiatur templum Dei vivi, qui per naturam suam effectus erat templum diaboli, et recedente diabolo,

per exercitationem sacerdotis ingrediatur Christus, et officiatur habitaculum Dei.

Salem in sacramento baptismatis accipiunt, ut ejus gustu condimentum sapientia percipient, neque a sapore Christi desipient, et sint insulsi et fatui; sed quod habuerunt in se naturaliter insulsum habent per Christi gratiam per omnia sale conditum.

Tanguntur aures et nares de spato, et dicuntur *ef- fata*, id est adaperire; nares tanguntur, ut quadam vita comes et flatus vite in naribus et olfactus permanerit, assidue in Christi servitio perduret; et aures similiter tanguntur, ut salutarem doctrinam Christianae religionis ac fidei semper auscultent, et intente audiant, et omnes ridiculos demonis susciones respuant.

Pectus vero unguitur sancto oleo, ut signo crucis Christiana excludatur diabolo introitus, et Christo Domino paretur ingressus.

Scapulae autem signantur, ut undique templum Dei dicatum ab omni Satanae impedimento muniantur. Et hoc signatur iterum in pectoris et scapulæ unctione, ut fiat ei firmitas et bonorum operum perseverantia.

Post sacra regenerationis lavacrum baptizati candidis induuntur vestimentis, ut surgentis Ecclesiae figurent mysticum mysterium, vel propter gaudium novæ regenerationis, vitæque castitatem, et angelici splendoris decorem.

Tunc demum sacro chrismate, quod Latine dicitur unctione, caput perungitur, ut in regno et sacerdotio Ecclesiae delibuti, et Christi nominis gratiam accipiant, et ejus membra qui eos redemit et eorum capit est, effici valeant.

Beinde mysticæ velamine teguntur, ut intelligent se diadema regni et sacerdotii dignitatem portare, et tunc regie dignitatis ornamenta et sacerdotalis vertice habeant tegumentum, ut contra vitia sacerdotali velamine muniantur, et virtutum gemmis spiritualiter exornentur, et unctione sacrosancti chrismati liniantur, ut sanctæ Trinitatis habitaculum effici mereantur.

Peractis autem omnibus baptismatis sacramentis,

novissima per manus impositionem a summō sacerdote septiformis gratie spiritum accipiunt, ut corroborarentur in fide recta per Spiritum sanctum. Et ideo fit manus impositio, ut per benedictionem advocetur et invitetur Spiritus sanctus. Denique sciendum est quia sicut ex altera baptismatis sacramenta per sacerdotes visibiliter fiunt, et per Dominum invisibiliter consecrantur, ita et Spiritus sancti gratia per impositionem manuum episcoporum fidelibus traditur et a Domino confirmatur.

Pōstremo corpore et sanguine Dominico communicantur, ut illius membra efficiantur qui pro eis passus est, et resurrexit, et per visibilem panem et vinum pascatur anima cibo invisibili, sicut ipse Dominus ait: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus: et qui manducat carnem meam et sanguinem meum bibit, in me manet et ego in illo.* Morem istam accipiendæ eucharistie a Domino traditum Ecclesia tenet, ut cum aqua et Spiritu sancto quis renascitur, corpore Domini pascatur et sanguine ejus potetur, ut in corpore Christi traditus, et ille in Christo maneat, et Christus in eo.

Sic desini codex Seguierensis, Andegavensis vero S. Albini additæ sequentia:

A parvulo enim recens nato usque ad decrepitum senem sicut nullus est qui non peccato moriatur in baptismō, sed parvuli tantum originali, maiores autem etiam his omnibus moriuntur peccatis quecumque male vivendo addiderunt, et illud quod nascende traxerant.

Sacramentum enim baptismi est quod habet qui baptizatur, et sacramentum dandi baptismi est quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: nulli enim sacramento injuria facienda est. Si discedit a malis, utrumque discedit; si permanet in malis, utrumque manet. Sicut ergo acceptatur baptistus, quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat, sic acceptandus est baptismus, quem debet ille qui sacramentum dandi cum discederet non amisit.

NOTÆ JURIS A MAGNONE COLLECTÆ.

Hec juris *expedita* libens rex accipe Carle;
Offert devotus que tibi Magno tuus.

AUS.	Augustus.	A.	aut.	AT.	aput (sped).
AA.	Augusti.	AT.	autem.	APP.	appellatio.
A.	Augustalis.	AC.	actio.	APA.	amputata.
AT.	auctor, tutor.	AMC.	actionem.	ACC.	accepta.
ANT.	Antonius.	ALD.	actionibus.	ABJ.	adjutor.
AB.	antelata.	AVN.	amantiasime.	ABJ. P.	adjutor provincialis.
AUR.	Aurelius.	AM.	amicus.	AD 2.	ad locum.
AG.	agit.	ATR.	auctoritas.	AD F.	ad finem.
AG.	ager.	A. M.	actio mandati.		

AD Q <small>U</small> .	ad questorem vel ad questionem.	C <small>ON</small> D <small>O</small> .	conditio.	C <small>ON</small> S.	consiliarius.
A. P. T.	ad potestatem tuam.	C <small>ON</small> S.	Corsica.	C. M.	capitis minutio.
AP. A.	apud acta.	C <small>ON</small> S.	consulari.	DD.	deinde.
ACO.	accusatio.	CC. V <small>IR</small> .	correctori.	D <small>U</small> . D <small>U</small> .	dixerunt.
APP <small>RO</small> .	appellationibus.	C. M. V.	clariss. viris.	D <small>U</small> .	donatio.
AUCT <small>OR</small> .	auctoritatibus.		clarissimæ memorie	D <small>OT</small> .	dotem.
A. T.	auctoritas tua.	C. M. F.	vir.	D. P.	dotem petit.
ALL.	allegata.	C. P.	clariss. mem. femina.	D. Q. S.	die quo supra.
AQI. S.	aquiliana stipulatio.	C. S. L.	clariss. puer.	DT.	duntaxat.
ANN. P.	annonæ praefecto.		comes sacrarum lari-	D.	divus.
AQL.	Aquileia.	C. R. P.	gitionum.	D. C.	divus Cæsar.
APR.	Africe.	COM.	comes rei privatæ.	D. C. A.	divus Cæsar Augustus.
ANT.	antestatus.	C. LARGN.	comes.	DN.	dominus.
ASJ.	Asie.	CONSUS.	comes largitionum.	D. P.	d. pius.
ACH.	Achaiae.	CONSUS.	Constantius.	D. A.	divus Augustus.
APUL.	Apulieæ.	CUJ.	consensus.	DV.	devotus.
AP. P. PO.	apud praefectum prætorio.	COM. OR.	cujus.	D. V.	devotus vir.
AP. P. URB.	apud prefectum Urbi.	C. MV	comes Orientis.	D. P.	devota persona.
BA.	bona.	C. R.	centesimum millia-	D. L.	dampnat.
B. P.	bonorum possessio.	CS.	rium,	DCT.	do, lego.
BF.	beneficium.	CALA.	civis Romanus.	DF.	decretem.
BIS.	brevis.	CONSIA.	causas.	DIG.	defunctus.
BF. D.	beneficium dedit.	C. D. R. N. NC.	calumnia.	DIG. M.	dignus.
BFO.	beneficio.	C. DM.	controversia.	D. Q. R.	dignus memorie
B. F.	bona fide.	CQ. R. F.	cautum de re non	D <small>U</small> P.	de qua re.
BO. F.	bona fortuna vel bonum factum.	CQ. R. F.	necessaria.	di <small>U</small> P.	duicissimus.
BF. L.	beneficii loco.	CALAB.	comes domesticorum.	DPC.	directive.
B. E.	bonorum emptor.	CA. M. V.	cautumque ratum	D. T.	dotis tempore.
B. PO.	bonorum possessio.	C. M. D.	fore.	D.	divus.
B. PN.	bonorum possessio-	C. U. JUD.	Calabria.	DS.	Deus.
	nem.		causa memorati viri.	DT.	dentur.
BO.R.	bonorum.		centum millia dena-	D <small>U</small> .	dam.
BN.	bene.		riorum.	D <small>U</small> P.	denique.
B. C.	bona caduca.	CTRIO.	centum virale judi-	D <small>U</small> O.	de beneficio.
B. V.	bona vacantia.	CL.	cium.	DMO.	domino.
B. T.	brevi tempore.	CF.	centurio.	DAT.	data.
B. PT.	bona paterna.	CS.	Claudius.	DOC <small>S</small> .	Diocletianus.
B. EO.	bonorum emplo.	CP.	confinis.	DEL <small>O</small> .	delatio.
B. G.	bona gratia.	CPTUS.	Cesar.	D. J. S.	Decimus Julius Syl-
B. F. T.	bona fide contractum.	CAT.	corpus.	D <small>U</small> P. A. T.	vanus.
B. M.	bonæ memorie.	C. D.	corporatus.	D <small>U</small> Q. A. T.	denique auctoritas
B.	balbus.	C. T.	cautus	D <small>U</small> N.	tua.
B. M.	bona materna.	C. D. E. R. N. E.	certo die.	DD. NN.	dominum.
CA.	causa.	CS.	certo tempore.	D <small>U</small> P.	domini nostri.
?	con.	CS.	cautio.	D <small>U</small> P. OP <small>A</small> .	decretum principis.
?	contra.	CSNS.	cautiones.	D <small>U</small> .	decuriones.
?	causa.	CS. A.	Cæsar Augustus.	DD.	data opera.
CC.	causa cognita.	COM. OB.	comitia obriziaca.	D. ML.	dedicavit.
CD.	contradiccio.	C.	Cornelius.	D. M.	dedicaverint.
C. T.	certum tempus.	CT.	contractus.	D. M.	debet malum.
C. R. N.	comes rerum nitentium.	CR	contrarium.	D <small>U</small> .	diis manibus.
C. RIP.	causa reipublicæ.	C. M.	circum.	D. L.	domus mortui.
CL. V.	clarissimus vir.	CUJ.	causa mortis.	D. C. S.	dixit.
CAMP.	Campania.	C. R. C. P.	cujus.	DN.	de libello.
CURS. P.	cursus publicus.		cujus rei causa pro-	D. R. P.	de consilii sententia.
			mittis.		damnum.
					damanatus.
					de republica.

DE S.	de statu.	FLAM.	flamina.	H.	hora,
DE S. L.	de statu ingenuitatis.	F. HCD.	familiæ herciscundæ.	H.	hares.
DHO.	dummodo.	F. FAE.	filius familicæ.	HH.	hseredes.
DECIB.	Decembres.	F.	filius.	HO.	homo.
D. F. P.	dare, facere, præstare.	FA.	filia.	HO HON.	homo honestus.
D. A.	dicto audiens.	FF.	fratres.	H. B.	hora bona vel haeres bonorum.
DIA M.	divina manu	FEB.	Februarium.		hora mala.
DO. S.	domus sua.	FL. §.	flamen perpetuus.	H. M.	hora pessima, vel ha- reditatis possessio.
DAT.	Daliano.	FL. ū.	flamea dialis.	H. P.	haereditario jure.
DON².	donationibus.	FL. QI.	flamen quirinalis.		hic posuit.
DFT.	directum factum vel potius defunctum.	FACTAS.	facultas.	H. J.	hic fundavit.
DBT.	debuerat.	FACTIB.	facultatibus.	H. P.	hic dedicavit.
DCRAT.	decuerat.	F. C. L.	fraudationis causa la- titare.	H. B. V. P.	haereditatis bonorum- ve possessio.
D. PQ.	domi forisque.	F. R.	finium regundorum		hac.
D. N. E.	dubium non est.	F. FJ.	fratris filius.	JC.	haereditatem.
D. N. P.	dubitari non potest.	FL. J.	Flavius.	HT.	hujus.
DT. D.	dictum decies.	F.	forte.	HVS.	hunc.
DE. LNIS.	decretum legationis.	FR.	forum.	HUC.	hujusmodi.
D. P.	de periculo.	F. M.	fati munus.	HUJM.	Honorius.
ET.	etiam.	F. M. I.	fati munus implevit.	HONOR.	hæres institutus.
ET. NC.	etiam nunc.	F. C.	fidei commissum.	H. INS.	hæredem facio.
EJ.	eius.	FF.	fecerunt.	H. E. R. F.	hæredem esse voluit.
EJ.	est.	FF.	fabricaverunt.	H. E. V.	hæreditas divisa.
EMO.	ejusmodi.	FF.	fundaverunt.	H. D.	hæreditatibus.
EE.	esse.	FF.	fideijussor.	HERB.	ave.
ER.	erunt.	FR.	fuerit.	HV.	honestæ recordationis
EG.	æger vel ergo.	FV.	Fulibia vel Fulvia.	H. R. C.	honestæ memorie vir.
EP.	epistola.	FVA	fortes.	H. M. V.	Hadrianus.
EP. M.	epistolam misit.	FO.	gratia.	HOUNS.	in.
EN.	enim.	G.	gerit.	I.	inter.
EET.	esset.	GR.	gaudium.	I.	interea.
EDO.	editio.	G.	gesserunt.	I. D.	interdum.
EEM.	essem.	GG.	Gordianus.	I. T.	intra.
EAT.	eatur.	GORD.	Gaius.	I. L.	intra limitem.
EXJ.	existimo.	G.	Gratianus.	IC.	jurisconsultus, vel in- tra circulum.
EXJ.	existimatio.	GRANS.	Gaius Valerius.		intra tempus.
EXPR. T.	experiencia tua.	G. VAL.	Gaius Caesar.		intra tempus consti- tutum.
ED.	edictio.	G. C.	gravitas.		imperator.
EXLJ.	exemplum.	GS.	genus.		imperatores.
EMA.	emissa.	G.	genus regum.		imperator Caesar.
ET M. D.	et manu divina.	G. R.	germanus.		imperator Augustus.
ED.	edictum.	GM.	germanus frater.		in jure.
EXJ.	existimationi.	G. F.	germanus filius.		in Domino.
EXJ. T.	excellentia tua.	G. FS.	gloria.		in possessione.
EX S. C.	ex senatus consulto.	GL.	gloria parentum.		in loco sacro.
EX J. Q.	ex jure quiritium.	g. P.	gloria, decus.		juri dicundo præest.
EX 77.	ex communi consen- su.	g. P.	gravitas tua.		in loco religioso.
FU.	suit, fuerit.	GRA.	gratia.	I. L. S.	in loco divino.
FI.	fidei.	H°.	honor.	J. D. P.	in loco præsenti.
F.	fundus.	H.	honestus.	I. L. R.	in publico, in platea.
FICA.	fædicia.	H. V.	honestus vir.	I. L. D.	in loco absentis.
FOB.	fusionibus.	H. P.	honestia persona vel honestus puer.	I. L. P.	in senatu.
F. E.	factum est.	H. F.	honestia semina.	I. L. A.	in senatu Romano.
FD.	fundum.	H. V.	honestia vita.	I. SN.	in furo.
FAMA.	familia.	H. L.	honesto loco.	I. SN. R.	
FLCA.	Falcidia.	H. L. N.	honesto loco natus.	I. F.	
FUAT.	fuerat.				

I. F ^o . CS.	in foro Caesaris.	K. DEC.	Kalendas Decembris.	M.	misi.
I. F ^o . CS. A.	in foro Caesaris Au- gusti.	K. Q.	Kalendas quintiles.	MM.	matrimonium.
I. F ^o . P ₇ .	in foro Pacis.	K. S.	Kalendas sextiles.	MFTI. F.	manifesti furti.
I. F ^o . TR.	in foro Trajani.	KK.	Karissime.	M.	Marcus.
I. F ^o . N.	in foro Nervæ.	K. D.	Karissimi.	M. CS.	Marcus Cæsar.
I. F ^o . TR.	in foro transitorio.	K. C.	kapite deminutus.	MAX.	Maximus.
I. F ^o . JUL.	in foro Julii.	KAR.	kapite census.	MAX. CS.	Maximus Cæsar.
I. F ^o . POP ₇ .	in foro Populi.	K. C.	Kartago.	MAX. PONT.	Maximus pontifex.
I. F ^o . B.	in foro Boario.	KO.	Kartago civitas.	M.P.TB.POT.	Maximus pontifex tri- bunitate potestatis.
I. F ^o . FLM.	in foro Flaminio.	K. M.	kardo.	M.	miles.
II.	inibi.	K. P.	kardo maximus.	MM.	milites.
XXI.	duodecies.	K. P.	kardo positus.	M. L.	roflitis locus.
XXII.	duodevicies.	K.	kardo finalis.	M. AG.	militis ager.
IC.	igitur.	KA.	Kælius.	M.	modo.
J. Q.	jure Quiritium.	KMT.	Kælimontanus	MAG.	magis.
JDNE.	jurisdictione.	K. P.	kastra posuit.	MAG. MIL.	magister
I.	inde.	K. DD.	kastra dedititia.	MAG. MIL.	magister militie.
IT.	item.	LG.	legem.	MYT.	monumentum.
JUD.	judicium.	LT.	licet.	MM. P.	monumentum petit.
JR.	jure.	-P. TP. PO.	longi temporis pre- scriptio.	MM. ACC.	monumentum recipit.
P.	inter.	L.	Lucius.	MM. L.	monumenti loco.
PRM.	interim.	L. T.	Lucius Titius.	M. PI.	mala fide.
IL.	illustria.	L. C.	Lucius Cornelius	M. H.	mala fidei possessor.
IDY.	indulatio vel indul- gentia.	L. M.	Lucius Murena.	MF.	malus homo.
ID.	inde.	-P.	locus.	M.	maleficus.
II.	integris.	-P. SC.	locus sacer.	MF. RF.	Martius.
II. -R.	integri restitut.	-P. BV.	locus divinus.	MIN.	Martius Rufus
JUDO.	judicio.	-P. DD.	locus dedititus.	W.	minor.
JUDA.	judicia.	-P. R.	locus religiosus.	M.	men.
IA.	ita.	-P. Q. S.	loco quo supra.	MI.	mus.
ITQ.	itaque.	LUD.	ludus.	MF.	mitib.
INL. MA. T.	inlustris magnificentia tua.	LG. D.	legem dedit vel lega- tum dedit.	MS.	manifestum.
I ^o 7.	interjectio vel interdi- ctio.	LG.	legavit.	M. P.	molestus.
JUN.	Junias.	LUD. AP.	ludi Apollinares.	MT.	male positus.
IL. S. T.	illustris sublimitas tua.	L. P.	libri pens.	MUL.	mater.
IEA.	interea.	L. P.	locus proprius.	MATA.	mulier.
ID. A. A.	idem Augusti.	L. VAL.	Lucius Valerius.	MUL. B.	matertera.
I. A. R.	in aqueductus resti- tutione.	L. EM.	locus emptus.	MUL. M.	mulleris bona vel affu-
JJ.	jurisjurandi.	L. CESS.	locus cossitus.	MF.	lier bona.
JUL.	Julias.	L. M. D.	leens mortuo dedica- tus.	MF. L.	mullier mala.
JULANUS.	Julianus.	L. ADQ.	locus adquisitus.	MF. OPP.	manifestum.
J. C. Q.	jure caustum est.	L. B. P.	locus bene possessus.	MF. TT.	manifestum oppidum.
K.	Kalendæ.	L. M. P.	locus male possessus.	NI.	manifestum locus.
K. JAN.	Kalendas Januarias.	L. I. Q.	locus in jure.	NQ.	manifestum territo-
K. F.	Kalendas Februarias.	L. -P. ADF.	locus juri Quiritium.	E. S.	nisi.
K. M.	Kalendas Martias.	L. IMPL.	locus inter adfines.	N.	neque.
K. AP.	Kalendas Aprilis.	L. PR.	loca imperialia.	N.	nisi si.
K. M.	Kalendas Maias.	L. SA. PAL.	loca privata.	NS.	nam.
K. JUN.	Kalendas Junias.	L. IC.	loca sacri palatii.	NOB.	nec.
K. JUL.	Kalendas Julias.	L. VAL. R.	loca incerta.	NOB. PCER.	non.
K. AUG.	Kalendas Augustas.	L. PS.	Lucius Valerius Rufus.	N. OP.	noster.
K. SEPT.	Kalendas Septembbris.	MO.	loca periculosa.	N. P.	nobilissimus puer.
K. OCT.	Kalendas Octobris.	MC.	modo.	NIL.	non oportet.
K. NOV.	Kalendas Novembria.	M. T.	meincipium.	N. UO.	non possunt.
			modis tempore.		nihil.
					nunc vero.

N. E.	necessæ est.	P. C.	post consulatum.	Q. T.	quo tempore.
N.	nunc.	P. C.	Patres Conscripti.	Q. MO.	quoniam.
N.	noster.	P. A.O.	patris actio vel principis actio.	Q. Q.	quoque.
N.	nihil.		ponam.	Q. Q. Q.	quoniammodo.
N.	nam.	P. C.	periculum.	Q. A.	qua.
N.N.	nostræ.	P. C.	provincia.	Q. APP.	quapropter.
N.	nisi.	P. V.	peregrinus.	Q. D. R.	qua de re.
N. M.	non minus.	P. D. R.	proconsul.	Q. D. B. P. C. V.	qua de re puto gravitatem vestram.
N.	nos.	P. C.	præsca lex vel prisci Latini.	Q. D. B. P. L. V.	qua de re puto habilitatem vestram.
NQ.	namque.	P. C. L.	Piceno.	Q. Q.	quar.
NC.	nusquam.	P. C.	Piceno annonario.	Q. N.	quenam.
N. V.	non vis.	P. C. ANN.	Piceno urbicario.	Q. D. C.	qua de causa.
N. VV.	non vult.	P. C. URB.	præfectus Urbi.	Q. D. C. V.	qua de causa venit.
NOB. C.	nobilis genere.	P. V.	præfectus prætorio.	Q. B.	quero.
NOB. C. N.	nobili genere natus.	P. P.	præfectus vigilum.	Q. MC.	que magis.
NOB. F. N.	nobili familia natus.	P. VIC.	præfectus annonæ.	Q. I.	qui.
NR.	Nero.	P. ANN.	præfectus classis Ravennatium.	Q. I. T.	Quintus.
N. C.	Nero Cæsar.	P. CL. R.	præfectus classis.	Q. I. C. T.	Quintus Cælius.
N. CL.	Nero Claudius.	P. CL.	præfectus Ægypti.	Q. I. M.	Quintus Muræna.
O.	oportet.	P. AEG.	præfectus Syriæ.	Q. R.	quam rem.
OMB.	omnibus.	P. SYR.	præfectus Judææ.	Q. L.	quem locum.
OO.	oportuit.	P. JUD.	præfectus Galliarum.	Q. PT.	quam paucum.
O.	os.	P. GALL.	præfectus Africæ.	Q. PROV.	quam provinciam.
OB.	obriziacum.	P. AFR.	præfectus Africæ provinciæ.	Q. P.	quo petit.
OP.	opus.	P. AFR. P.	perpetuo Augusto.	Q. R.	quem petit.
OPP.	oppidum.	P. AUG.	præcipite sumito tibi que habeto.	Q. ADG.	quem rogat.
OO.	omnino.	P. S. TQ. II.	quia.	Q. DIC.	quem adserit.
OR.	oportare.	P. TQ.	quare.	Q. V.	quem dicit.
O. C.	ope, consilio.	Q.	quas.	R.	quem vult.
O. D. M.	opere donum, munus	Q. TQ.	quod.	R. T.	res.
F.	præ.	Q.	quam.	RPN.	rescriptam.
PF.	propter.	Q. I.	quando et quoniam.	RD.	respondit.
P. R.	populus Romanus.	Q. I.	quare.	R.	rum.
P.	præs.	Q.	quemadmodum.	R.	respondit.
P.	pos.	Q.	quodam.	R.	Romanus.
P.	pro.	Q.	quia.	R.	Rom.
P.	per.	Q.	quia.	R.	responsum.
P.	potest.	Q.	quis.	REC.	recognovi.
PL.	placuit.	Q. UEN.	quasavis.	REC.	rege.
PE.	peregrinum	Q. O.	quaque.	R. C.	recuperatores.
PQ.	postquam.	Q.	qui.	R.	Romani cives.
PE.	possunt.	Q.	quippe.	R. PR.	rex.
PR.	prætor.	Q. UEN.	quibus.	R. PR.	rei publica.
P. RU.	populus Romanus.	Q. I.	que.	RGL.	rei privatae.
PRES.	præses, vel præsens.	Q.	que.	REG. P.	regulis.
P. P.	præses provinciæ.	Q. PR.	quæsio.	REG. FA.	regis filius.
P. P. V. C.	præses provinciæ, vir clarissimus.	Q. P.	quasi.	R. D.	regis filia.
PQ. R.	populisque Romanus.	Q.	quæsumus.	R. M.	regis domus vel dominus.
P. KA	parens karissime.	Q. P.	quæsumquam.	RA.	regis manus.
PT.	præter.	Q. I.	quis.	RAV.	Roma.
PIVG.	privilegium.	Q.	quæsum.	SD.	Ravenna.
PS.	possunt.	Q.	quasi.	S.	secundum.
PO.	poterit.	Q.	quæstio.	S. C.	sicuti.
PF.	præfectus.	Q.	queris.	ST.	senatus.
P. PL.	patris filia.	Q. R.	queris Relius, vel queres.		senatus consultus.
PPM.	paterfamilias.	Q. T.	quantum.		sonicaria.
PP.	proposita.	Q. T.	quæstio.		
P.	post.	Q. T.			

SV.	sive.	SC. L.	sacre largitiones.	TM.	terminus.
SN.	sine.	SC. L. CM.	sacrarum largitionum	TM. P.	terminum posuit.
SN. A.	senatoria auctoritate.		comes.	TM. DD.	terminam dedicavit.
S.	sunt.	ST. P.	stadium posuit.	TIB. I.	Tiberii imp.
S.	sed.	ST. DD.	stadium dedicavit.	TIB. R.	Tiberii Romæ.
SA.	sententia.	TR.	trans.	TM.	termæ.
S. D.	sententiam dedit, vel	TH.	tamen.	TM. DD.	termæ dedicata.
	sententiam dixit.	THNO.	transactio.	T.	tem.
S. P.	satisfecit, vel saecis faciendis.	TR.	ter.	TB.	tibi.
SPT.	satisfactum.	TR. P.	tribunitia potestas.	TB. D. F.	tibi dulci filio.
SS.	sextis.	TAB.	tabulae.	TB. D. F. M.	tibi dulci filio meo.
S.	sunt.	T'	ton.	TB. D. F. M.	tibi dulci filio meo
SN. D.	sine dubio.	TMT.	testamentum.	VB.	verba.
S.	ser.	TIT.	testamenti.	VV.	velut.
SLS.	scilicet.	TTT.	testamento.	V. ET.	verbum etiam.
SN. P.	sine periculo.	TC.	tunc.	V. G.	verbî gratia.
SN. P. M.	sine periculo mortis.	TJ.	tur.	URB.	Urbis.
SIGN.	signum.	TB. N.	tabulae matrimoniales.	V. P.	vir perfectissimus.
SP.	suprascriptas.	T.	tunc.	VIR.	virgo.
SP. M.	supra memoratus.	TE.	tanto.	VIR. V.	virgo vestalis.
SCD.	sanctus.	T.	ter.	V.	vestes.
SCA.	sancta.	TP.	trans.	VESP.	Vespasianus.
SE. MM.	sancte memorie.	TP.	tempus.	VESP. CS.	Vespasianus Caesar.
SPD.	supra dictus.	TP. B.	tempus bonum.	VAL.	Valerius.
SCD.	secundum.	TIB.	tribunus.	VAL. CS.	Valerius Caesar.
ST.	statutum.	TR. PL.	tribunus plebis.	V. MUN.	vias munivit.
ST. TP.	statutum tempus.	TBC.	tribunitiae.	X.	existimavit,
S. D.	statutum diem.	T.	Tullius.	X.	existimatio.
ST. T.	statutum consulem.	TIB.	Tiberius.	X.	xenodochus.
ST. SN.	statutum senatum.	TIB. CS.	Tiberius Caesar.	X.	decies.
S. P. Q. R.	senatus populusque Romanus.	TIB. CL.	Tiberius Claudius.	YMN.	hymnum.
		TR.	tri.	ZEN.	Zenobius.

ANNO DOMINI DCCCXVIII.

SANCTUS LEO III

PONTIFEX ROMANUS.

NOTITIA HISTORICA IN SANCTUM LEONEM.

(Mansi, Coac. ampl. Coll. tom. XIII.)

Leo (a) tertius, natione Romanus, ex patre Azup- A et septem. Qui a parva estate in vestiarie patriarchi
pio, sedis annos viginti, menses quinque, dies decem enutritus et educatus, omnemque ecclesiasticam

(a) Leo. Anno Redemptoris nostri 795, vigesima sexta Januarii, eodem die quo Adrianus obierat, creatus est ejus successor Leo hujus nominis tertius, in disciplina ecclesiastica a juventute bene institutus,

disciplinam spiritualiter eruditus, tam in psalterio quamque in sacris divinis Scripturis pollens, subdiaconus factus in presbyterii honorem provocatus est. Erat enim vir castus, loquela facundus, et animo constans.

Ubi vero inveniebat aliquem precipuum monachum vel servum Dei, in colloquiis divinis et oratione cum eo penitus vacare non cessabat. Et valde nimisque hilaris in eleemosynis existebat, verum etiam et infirmorum prorsus maximus visitator, predicans illis scripturaliter [Scripturas], ut eorum animas [ut pro cura pauperum animas suas] in eleemosynis redimerent.

Qui plures ejus predicationibus annuentes, quid illud pro Christo commendabat [habebant], occulte diu noctuque pauperibus erogabant: fructum animalium crebro offerens [offerentes] salubriter Deo, et dum taliter in ipso vestiario praecipue degens splenderet, et ejus soleritissimani curam ipse vestiarus diligenter, ab omnibus amantissime diligebatur. Quapropter divina inspiratione una concordia eademque voluntate a cunctis sacerdotibus seu procuribus, et omni clero, nec non et optimatibus, vel cuncto populo Romano Dei nutu in natali [natalitio] beati primi martyris Stephani electus est, et sequenti die in natali [natalitio] sancti Joannis apostoli et evangelistae ad laudem et gloriam omnipotentis Dei pontifex in sede apostolica ordinatus est. Erat enim ecclesiasticarum rerum defensor, et contrarium fortissimus expugnator, et nimis mitissimus, et eidem Ecclesiae benvolus præclarus amator, tardus ad irascendum, et velox ad niserandum, nulli malum pro malo reddens, neque vindictam secundum meritum tribuens, sed pius ac misericors a tempore ordinationis suæ omnibus studuit justicias facere. Hic vero rogamus [visus est rogamus, id est stipendum] clero suo in presbyterio maxime ampliavit. Fecit enim in basilica beati Petri principis apostolo-

nullaque non virtute exornatus, quem Deus ad hoc in sedem pontificiam exixerat, ut magna pateretur et magna perageret. Pontificatus exordio carnis incendium passus esse dicitur ex osculo quod manu sua mulier impresserat; additur osculatam manum sibi ipsi eum præcidisse, statusque ut deinceps pedes tantum non manus pontificis exoscularentur: verum utrumque anile commentum est, plus quam fabulosum. Nam constat quod ante hec tempora moris fuerit pedes non manus pontificis exosculari. Ad Carolum magnum tanquam potentissimum Romanæ Ecclesie defensorem honorandum, non, ut calumniantur novatores, ad possessionem urbis tradendam, exemplo antecessorum suorum per legationem misit pro munere et dono episcopali claves auricas confessionis sancti Petri, et vexillum urbis Romæ, sicut ad eumdem loco benedictionis misit patriarcha Hierosolymitanus claves una cum vexillo locorum sanctorum. Haec occasione Carolus rex ablegavit Engelbertum abbatem monasterii Sancti Richarii, qui pontifici redderet munera amplissima, quæ ex thesauro Hunnorum erepto ideo rex fuerat consecutus (*Annales Francorum*). Acceptos thesauros pontifex in ornamento ecclesiasticum convertit, et in clericos erogavit, ominusque perfecit, quæ ante persecutionem illum recenset Anastasius, seorsum ab aliis quæ post quadriennium edidit, quando ex Germania reversus fuit.

Constantius V, detrusa uxore sua legitima in monasterium, duxit aliam, Theo lorain nomine, eamque imperaticem coronavit; cuncte Tarasius Constantinopolis adulterum non excommunicaret, ipse priorum consortio habitus est indignus: qui vero cum Theodoro Studita adulterum imperatorem redarguerant, in exadiu ablegati fuerunt. Cumque ita scelus sceleri adderet, merito jussu matris quam imperio exuerat, zelo justitiae non regni, oculis, imperio et vita orbatus fuit. Irene dum post recuperatum imperium quoique annis sola imperium tenuisset, a

A rum nutritori suo thuribulum aureum ante vestibulum altaris pensans libras decem et septem. Imo et in confessione ejusdem apostoli rugas ex auro purissimo cum gemmis diversis pensantes libras quadragesima et novem. Item coronas maiores argenteas tres pensantes libras trecentas et septem. Verum etiam et cortinas albas holosericas rosatas habentes in medio crucem de chrysoclabo [chrysolavo], et perlysin de fundato unam.

Sarta vero tecta basilicæ beati Petri apostoli, id est, navem majorem, sed et aliam navem super altare cum quadriportico simul et fontem, atque ante fores argenteas; verum etiam et turrem cum camenis suis ab ino usque ad sumnum omnia in omnibus noviter restauravit. Praesertim imaginem Salvatoris cum reliquis miræ pulchritudinis depictam ad decorum suprascripte ecclesiae in fastigio sub arcu majori posuit. Pari modo et in basilica beati Pauli apostoli, atque in basilica Salvatoris instar imagines (*id est* similes imagines) fecit et constituit. Sarta tecta vero tituli beate Anastasie, quæ a prisca temporibus per incuriam marcuerant et pene casura erant, suo almo studio noviter restauravit.

Similiter et titulum sanctæ Sabine studiose renovavit. In quo vero templo idem egregius præsul fecit ex argenteo coronas quinque pensantes libras quatuordecim. Canistra duo pensantia libras tres et semis. Gabatas interrasiles [Intersatiles] novem pensantes libras undecim. Fecit autem et in basilica Beate Dei Genitricis, quæ appellatur ad Præsepe, ciborium ex argento purissimo quod pensat libras sexcentas et undecim. Simul et rugas argenteas in ingressu presbyterii pensantes libras octuaginta, atque cortinam majorem sericam albam habentem perlysin, et crucem de fundata.

Imo et in sacratissimo altari majori fecit vestem de chrysoclabo habentem historiam nativitatis, et sancti Simeonis, et in medio cheritismon. Simul

C Nicephoro homine impiissimo, haereticorum omnium fauore, Romanæ Ecclesie omniumque clericorum contemptore scelestissimo, imperio privata, in exsilium amanda fuit, anno Domini 802, atque ibidem anno sequente et vivis decessit. (*Theophani Annales in Nicephor.*)

D Adolfo regem Nordanhumbrorum e regno palsum Leo per legatum sedis apostolicæ in regnum restituit (*Annales Francorum*).

Defuncto Carolo imperatore, quem Eginhartus fabri correptum anno Christi 814, Aquisgrani pie et sancte obiisse refert, sub initium Ludovici, rursum facinorosæ homines in pontificem insurrexerunt, vitaque illius graves insidias struxerunt. Quod cum pontifex cognovisset, et in' delinquentes lege agi præcepisset, magna seditione Romæ concitata fuit, postquam plurimas strages, deprædationes et incendia, tanta que mala subsecuta fuerint, ut opus fuerit Ludovico imperatori, Bernhardum, qui loco Pippini fratris in regnum Italie successerat in urbem abegare. Qua ratione illa contigerint, *Annales Francorum* pluribus enarrant.

Hujus pontificis auctoritate sedes episcopalis Irenensis Ecclesie ad petitionem Alphonsi regis cognomeni Casti, et intercessionem Caroli magni, Compostellam est translata, quia reperto ibide sancti Jacobi apostoli corpore venerando, et miraculis insigniter illustrato, reverentia apostolici culminis dignum et conveniens esse omnes senserunt, ut locus ille episcopalis sedis honore insigneatur. Ita omnes qui res Hispaniarum descripserunt. De Leone pontifice Walafridus Strabo in libro de Rebus Ecclesiasticis, cap. 21, scribit ratione fideliuum ad suam usque perveniente notitiam, ipsum, *una die septies vel soles missarum solennia sexpuncta celebretas*: fortasse ut hac ratione majus Dei auxilium imploraret, quia magnis iisque gravissimis afflictionibus quotidie vexabatur. *Sav. Brix.*

etiam et in camera ejusdem ecclesie et in quadriportico, nec non et coronas argenteas tres pensantes inibi libras centum quadraginta quinque [quinquaginta quinque] et uncias novem. Inter ea et in basilica beati Christi martyris Laurentii sita foris muros fecit imagines argenteas tres Salvatoris, beati Petri apostoli, et sancti Laurentii pensantes simul libras quinquaginta quatuor et semis. Et in sacro altari vestem sericam chrysoclabam habentem historiam Dominicæ passionis et resurrectionis. Itemque renovavit sartia tecta beatorum Felicia et Adaucti martyrum juxta, sanctum Paulum Apostolum, sed et basilicam sancti Menoe, atque tituli beati Vitalis Christi martyris, nec non et cœmeterium beati Sixti atque Cornelii via Appia. Similque et cœmeterium sancti Zoticii via Lavicana.

Pariter et ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis semper virginis Mariæ dominas nostras sitam in Fontanica, quæ per olitana marcerat. Fecit autem idem præsul in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli confessionem, simul et rugas ex auro obrizo habente gemmas pretiosas instar beati Petri apostoli pensantes libras centum quinquaginta et sex. Et super ipsum sacram altare imaginem auream habentem Salvatorem et duodecim apostolorum pensantes libras septuaginta quinque; sed et cameram ejusdem basilice in modum beati Petri apostoli noviter fecit, præsertim et coronas argenteas tres pensantes in una libras ducentas et viginti. Et vela holoserica majora sigillata habentia periclysin, et crucem de bathin, seu fundato numero quindecim. Vela promiscua majora de quadruplo investita, quæ pendent in arcubus quadraginta tria. Vela modica sigillata, quæ pendent in arcubus minoribus ornata quadruplo viginti. Item vela modica de stauracini, quæ pendent in arcubus decem, et alia decem, ex quibus tria habent periclysin de chrysoclabo. Item vela quatuor filio pari Alexandrina. Item velum alitibino rotato habens periclysin, rotas cum cancellis, et in medio crucem cum gemmis, et quatuor rotas de Tyrio filo pares.

Fecit autem in basilica beati Andree ad beatum Petrum apostolum rugas argenteas pensantes libras octuaginta. Verum etiam et in basilica Salvatoris, quæ appellatur Constantiniiana, cameram miræ magnitudinis. Hic almificus præsul fecit in altari majori beati Petri apostolorum principis vestem chrysoclabam pretiosis gemmis ornatum habentem historias tam Salvatoris beato Petro apostolo ligandi solvendique postestalem tribuentis, quamque principium apostolorum Petri ac Pauli passionem figurantes miræ magnitudinis in natale apostolorum resplendentem.

Item fecit vestem in titulo Eudoxiæ super altare Tyriam habentem grypas majores, et duas rotas chrysoclabas cum cruce, et periclysin, blathin, et chrysoclavum. Hic autem præcipius præsul fecit in basilica beati Petri apostoli pharum argenteum ante presbyterium cum gabathis argenteis triginta, et canistrum octogoni in medio pensantia libras sexaginta et tres; et in cantharis argenteis tam in circuitu altaris quam in presbytério posuit cerasata argentea pensantia inibi libras ducentas et duodecim. Et in altare beatæ Petronille posuit vestem de stauraci unam habentem periclysin de blattis, seu chrysoclabo. Fecit autem et in basilica Salvatoris, quæ et Constantiniiana, vestem habentem historiam crucifixi, et de resurrectione Domini nostri Jesu Christi habentem periclysin de chrysoclabo. Sed et

A in basilica beati Clementis vestem de stauracini unam habentem periclysin de chrysoclabo. Fecit etiam et in arcubus argenteis ecclesie Dei apostoli vela de stauracini valde pulcherrima. Ipse vero præcipius pontifex in titulo beate Susannæ ubi et presbyter ordinatus fuerat, dum breviter destructus fuisset, et jam per longitana tempora ipsæ parietinæ marciasset, ob nimium amorem ampliavit sediliū, et noviter in altum fodiens firmissimum posuit fundamentum, et eruta planitiæ mirifice excelsa super ipsa fundamenta ædificavit ecclesiam cum apsidâ amplissima, et cacumina mirifica de musivo, atque cameram decoratam, seu presbyterium, et pavimentum marmoribus pulchris ornavit. Verum etiam dextra kevaque, et porticus ejus cum columnis marmoreis construxit. Sed et baptisterium ibi constituit, ubi et dona obtulit, videlicet gabathas aureas fundatas tres, pensantes libras quatuor et semis; cruces aureas duas cum gemmis pensantes libram unam, tum virgas argenteas pensantes libras tres et uncias septem; lucernam argenteam unam pensantem libras quinque; imagines argenteas tres pensantes libras triginta quinque. Fecit et confessionem ejusdem altaris ex argenteo purissimo pensantem libras centum tres et uncias duas. Columnas argenteas octo et gammadias duo, et arcus duos cum crucibus argenteis quinque, et gabathas quindecim pensantia simul libras centum quinquaginta. Crucem diaconpton pensantem libras quatuordecim. Canistrum ex cede Cafotii pensans libras duodecim et seinis. Coronam majorem de argenteo unam cum delphinis triginta duobus pensantem libras triginta duas. Nec non et canistrum argenteum unum pensans libras decem et octo, sed et aliud canistrum argenteum pensans libras decem et octo. Vasa colatoria argentea deaurata pensantia libras quatuor et uncias tres. Gabathas argenteas habentes gryphos deauratos pensantes libras duas. Coronas argenteas duas cum delphinis decem et octo pensantes libras decem et novem. Enim vero idem præcipius antistes fecit in eadem ecclesia vestem chrysoclabam cum periclysin chrysoclabo unam, sed et aliam vestem de blathin habentem in medio crucem de chrysoclabo. Et tabulas chrysoclabas quatuor cum gemmis ornatas, atque gammadias in ipsa veste chrysoclabas quatuor cum periclysi de chrysoclabo. Fecit autem et in patriarchio Lateranensi triclinium majus super omnia triclinia nomini suæ magnitudinis decorata, ponens in eo fundamenta firmissima, et in circuitu laminatione marmoreis ornavit, atque marmoribus in exemplis stravit. Et diversis columnis tam porphyreticis quamque albis, et sculptis cum vasibus, et liliis simul postibus decoravit cameram apsidam de musivo, et alias duas absidas, diversas historias pingens super marmorum incrustatione, pariter in circuitu decoravit. Et in basilica beatae Priscae fecit idem antistes calicem fundatum superauratum unum et coronas tres, ex quibus unam habentem delphinos decem, et alias duas numero novem, sed et gabathas octo pensantes simul libras viginti novem. Vestem alban holosericanam ornatam in circuitu blathi Byzanteo, et in fronte crucem de chrysoclabo.

Hic autem venerabilis et sanctissimus præsul dum in sancta catholica et apostolica Romana Ecclesia per ordinem ecclesiasticum degeret, et ritum orthodoxæ fidei teneret, atque ex omni parte tam per diversas Ecclesias quamque in patriarchio in ampliis ædificiis construens compte ornaret, (a) cum die qua-

guam præciderint; Item quæ ratione post visum et loquacem miraculose recuperatam ad Carolum regem pervenerit, ejusque tutela ac patrocinio munitus Romanus redierit. Hæc eadem recensentur in Annalibus Francorum, et apud Adonem in Chronico, ubi dicitur sacrilegas manus in pontificem injectas fuisse septimo Kalendas Maii anno 799. His ad te quod cum Roma in Germaniam ad Carolum regem

(a) Cum die quadam more solito in litania, quæ ab omnibus Major appellatur, Leo pontifex procederet. Post enarratam pontificis munificentiam in sacras zodes collatam, subjungit hoc loco Anastasius quonodo nepotes Adriani pontificis militantes, in Romanis cleri primis ordinibus, invidia tabescentes, Leonem ob ejus electionem persecuti fuerint, eique in sacra functione constituto oculos eruerint, et lin-

dam more solito in Litanis quæ ab omnibus Majoribus appellantur procederet, ubi sibi populus obviam sacra religione occurtere deberet et secundum annuam consuetudinem litanias et missarum solemnia cum sacerdotibus celebraret et omnipotenti Domino pro salute Christianorum [Christiani] populi preces funderet, et secundum oltanam traditionem a notario sancte Romanæ Ecclesiæ, in ecclesia beati Georgii Christi martyris in ejus natali ipsa litanie prædicta fuisset, omnes tam viri quamque feminæ de vota mente catervatum in ecclesiam beati Christi martyris Laurentii, quæ Lucinae nuncupatur, ubi et collecta prædicta inerat, occurrerent. Ubi dum prædictus venerabilis pontifex a patriarchio egressus fuisset, obviam illi sine planeta iniquus nec dicendus Paschalis primicerius occurrit, et in hypocrisi veniam ab illo petebat dicens : Quia instritus sum, et ideo sine planeta veni. Tunc sanctissimus presul veniam illi dedit. Similiter et Campulus sacellarius, in ipsorum dolositate pariter in pontificali obsequio pergentes, et dulcia verba quæ non habebant in pectore cum eo loquentes, maligni etiam et iniqui ac perversi, falsique Christiani, prorsus pagani, filii diaboli, in unum se satanice colligentes, pleni iniqua cogitatione in ipso itinere ante monasterium sanctorum Stephani et Silvestri, quod dominus Paulus papa fundaverat, clam armati assistere, atque repente de loco insidiarum exsilium ad ipsum (quod dictu nefas est) impie trucidandum absque ulla reverentia confluuerunt, Paschale ad caput stante, et Campulo ad pedes secundum iniquum eorum consilium. Quo facto, omnis qui circa eum erat populus, videlicet inermis, et in Dei officio præparatus, timore armorum perterritus in fugam conversus est. Ipsi vero insidiatores atque operatores malorum Judaico more sine ullo divino vel humano honoris intuitu, ferino more comprehendentes, in terram eum proiecserunt, et absque ulla misericordia scindendo expoliantes eum, crudeliter oculos ei evellere, et ipsum penitus caecare conati sunt. Nam lingua ejus præcisa est, et ut ipsi omnino tunc arbitrati sunt, cæcum eum et mutum in media platea dimiserunt. Verum ipsi maligni Paschalis et Campulus sicut veri pagani et impii ad ipsius monasterii ecclesiam ante confessionem eum trahentes, ante ipsum venerabile altare iterum oculos et linguam amplius crudeliter erucrunt, et plagiis eum diversis et fustibus cedentes laniaverunt, et semivivum in sanguine revolutum ante ipsum altare dimiserunt, postmodum vero sub custodia in ipso monasterio dimiserunt. Timore autem perterriti, ne a Christianis hominibus furatus inde fuisset, tunc malignum consilium adepti, sicut ipse Hegumenus monasterii sancti Erasmi [Gerasimi] professus est, fecerunt eum ad se venire clam per noctem, tam Paschalis malignus qui tunc primicerius erat, quam Campulus sacellarius et Maurus Nepesinus, et miserunt eum in prædictum monasterium sancti Silvestri cum pluribus iniquis consentaneis ipsorum malefactoribus. Et sic per noctem eum exinde abstol-

A lentes [abstrahentes] deduxerunt in monasterium sancti Erasmi, et in arcta et angusta custodia eum recluserunt. Sed Deus omnipotens qui eorum malitiam praesciendo diu patienter sustinuit, ipse eorum iniquos conatus mirabiliter destruxit. Contigit enim, cooperante Deo, et beato Petro apostolo suffragante, quod antedictus papa cum ab ipsis carnificibus in monasterium sancti Erasmi in custodiam mitteretur, Dominus annovente, atque beato clavigero Petri regni celorum suffragante, ut visum repererit et lingua ad locum illi restituta sit.

Et ut ostenderet omnipotens Deus super suum famulum solitam misericordiam et magnum miraculum, divino nutu ejus a fidelibus Christianis viris, videlicet per Albinum cubicularium cum aliis fidelibus Deum metuentibus, ex ipso eum clauso occulte abs tollentes in basilicam beati Petri apostolorum principis, ubi et ejus sacratissimum corpus quiescit, deduxerunt. Qui omnes audientes et videntes mirabilia B Dei, qui innocentem et justum pontificem de manibus inimicorum eruit, glorificaverunt Dominum Deum, dicentes : *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia magna solus, et non desernit sperantes in se* (Psal. lxxi). Sed in eo adimplevit misericordiam suam ut manifestaretur gloria Dei, et mirabilia in illo, quemadmodum promisit sperantibus in se, psalmista dicente : *Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Dominus defensor vita mea, a quo trepidabo* (Psal. xxvi). Et iterum : *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis* (Psal. cxviii). Et vere a tenebris eum Dominus eripiens, lumen reddidit et linguam ad locum illi restituit, et totis ejus [cum] solidavit membris, et in omnibus operibus mirabiliter deducens confortavit. Et quantum gaudium habuerunt Christiani homines et fidèles, tantum mœrore et tristitia angustiati illi nesciebant quid agerent, et in periculo se esse existimantes, querebant semohipses interfiscere. Et dum non invenirent quid aliud agerent, domum Albini fidelis beati Petri apostoli et eiusdem pontificis depravantes destruxerunt, et in ipsam beati Petri apostoli aulam conjungente prefato pontifice confessio Winichis gloriosus dux Spoletanus cum suo exercitu obviauit ei, et cum summum pontificem videntem et loquentem conspicisset, venerabiliter eum recipiens Spoleton deduxit, glorificante et laudans Deum, qui per talia mirabilia eum clarisficavit. Quo audio per diversas civitates, Romanorum fidèles ad eum occurrerunt, et pariter cum aliquibus ex ipsis civitatibus episcopis prebiteris, clericis Romanis et primatibus civitatum, ad excellentissimum dominum Carolum regem Francorum et Longobardorum atque patricium Romanorum profectus est. Ipse vero Christianissimus et orthodoxus atque præcipuus clementissimusque rex illico audit, misit in obviam ejus Hildivaldum archiepiscopum et capellanum, et Ascharium comitem. Et postmodum proprium filium suum Pippinum excellentissimum regem cum aliis comitibus obviam

C Sogundo venit in Germaniam anno Domini octingentesimo quarto; de quo accessu pontificis hec in Annalibus Francorum : « Medio novembris allatum est Carolo Leonem papam natalem Dominum cum eo celebrare velle, ubiquecumque hoc contingere potuisse. Quem statim missio ad sanctum Mauritium Carolo filio suo honorifice suscipere jussit. Ipso obviam illi ad Rhemorum civitatem profectus est, ibique suscepit eum, etc. » Quas res ille in Germania gesserit, quæ altaria colonia consecraverit, quibus miraculis sanctum Swibertum canoni sanctorum ascriperit, prolixior narratio habetur in epistola Lugderi apud Surium, f. Martii. In Vita Caroli legitur Leonem pro suis persecutoribus exorasse, intercessisse, et impetrasse ne in corpore ponirentur, sed tantum in exsilio mitterentur, in quos, velut criminis lese majestatis reos, capitum sententia prolatâ erat. S. Bx.

fugeret, pertransiens Coloniam, venerit ad locum quo viri Dei Severini corpus venerabile requiescit, ibique, præter morem quem in via servaverat oratum ecclesiam introivit. Comites autem ejus mirantes causam hujus modi sciscitabantur. Quibus ille, teste Surio, vigesimo tertio Octobris : « Loci, inquit, hujus defensoris domus est, ideo non ausus sum illum pertransire insulatam. Hinc ergo consuetudo civibus inolevit, ut uno die per singulas hebdomadas ad sancti Severini sepulcrum veniant, et ut per totam hebdomadam ejus patrocinio fulciantur, suppliæ devotione depositunt. » In translatione sancti Liborii apud Surium vigesima tertia Julii scribitur, quod Paderbonæ altare consecraverit, atque in eo reliquias sancti Stephani protomartyris, quas secum Roma detulerat, condiderit. Hæc sine dubio in primo adventu Leonis papæ in Germaniam contigerunt.

eius iterum, et usque ubi ipse magnus rex obviavit, A et sicut vicarium beati Petri apostoli venerabiliter et honorifice cum hymnis, et cauticis spiritualibus eum suscepit, et pariter se amplectente cum lacrymis se osculati sunt. Et predicto pontifice *Gloria in extensis Deo inchoante, et cuncto clero suscipiente, oratio super cuncto populo data est*. Tunc benignissimus dominus Carolus magnus rex antedictum pontificem conspiciens gratias Deo retulit, qui tam magna mirabilia super famulum suum per suffragia principum apostolorum Petri ac Pauli operatus est, et ad nihilum predictos iniquos viros deduxit.

Qui dum in magno honore apud se per aliquantum temporis eum ipse serenissimus rex habuisset, huc prefatis iniqui et filii diaboli auieantes post dira et iugula incendia, quæ in possessionibus seu rebus beati Petri apostoli gesserant, moliti sunt, Deo illis contrario, falsa [contraria, et falsa] adversus sanctissimum pontificem imponere crimina, et post cum ad predictum mittere regem, quod probare nequaquam potuerint [potuerunt]: quia per insidias et iniquitates eorum talia nec dicent, sanctam Ecclesiam humiliare volentes, proferebant. Sed dum ad predictum clementissimum magnum regem prefatus pontifex in magno et condescenti honore dederet, ex omni parte tam archiepiscopis quamque episcopis, et ceteris sacerdotibus venientibus una cum consilio [filio] ejusdem piissimi magni regis, omnibusque exiuitis Franci, D^o prævio, Romam illum remeare [remenantem] in suam apostolicam sedem honorifice cum nimio, ut decut, miserunt [dimiserunt] honore. Qui per unaquamque civitatem tanquam ipsum suscipientes apostolam usque Romanam deduxerunt.

Tunc Romani p^r nimio gudio suum recipientes pastorem, omnes generaliter in vigilia beati Andreæ apostoli, tam proceres clericorum cum omnibus clericis quamque optimates et senatus cunctaque militia, et universus populus Romanus cum sanctissimis, ac nobilissimis matronis, seu universis feminis, simul etiam et cuncte scholæ peregrinorum, videlicet Fraporum, Frisorum, Saxonum, atque Longobardorum, simul omnes connexi ad pontem Milvium cum signis, et bandis, et cantici spiritualibus suscepserunt, et in ecclesiam beati Petri apostoli eum deduxerunt, ubi et missarum solemnium celebravit. Et omnes communiter corpus, et sanguinem domini nostri Iesu Christi fideliter participati sunt.

Et alia die secundum oltanam consuetudinem natale beati Andreæ apostoli celebrantes, Romanum intrans cum multo gudio et laetitia in patriarchium Lateranense intrevit.

(a) *Qui post modicum temporis cum magno honore susceptus fuisset.* Quo honore Carolum Romanum venientem pontifex excepterit, Annales Francorum expresse describunt his verbis: *I Primitus quam Carolus Romanum veniret, Leo papa apud Numentum occurrit, et eum magna veneratione ibidem suscepit. Post eamnam, qua simul refecti sunt, ibi illo manente, pontifex ad urbem processit, posteroque die missis obiviam Romæ urbis vexillis, adornatis etiam atque dispositis per congrua loca tam peregrinorum quam civium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipse Leo cum clero et episcopis equo descendenter, gradusque ascendentibus suscepit, dataque oratione in basilicam beati Petri psallentibus cunctis introduxit. Facta sunt hec octavo Kalendas Decembbris.* Sev. Bix.

(b) *Fecit Carolus magnus.* His verbis describit acta synodalia hujus concilii, quod in causa Leonis habitum fuit, octavo die postquam Carolus Romanam venisset. Id.

(c) *Post hæc adveniente die natali Domini nostri Iesu Christi in jam dicta basilica.* Hoc loco enarrat qua forma quibusvis ritibus Carolus de Romana Ecclesia optime meritum imperatorem coronaverit, totumque imperium a Græcis ablatum in Francorum regem

Et post aliquantos dies fidelissimis missis, qui cum eo venerunt in pontificale obsequium, videlicet Hildvaldo et Arno reverendissimis a^{bi} chiepiscopis, et Cuniberto, Bernhardo[Berahardo], Hattone, et Tessellese reverendissimis et sanctissimis episcopis, nec non et Flacco electo episcopo, verum etiam Helmoth, Rothegario, et Germano gloriosis comitibus residentibus in trichilio ipsius domini Leonis papæ et per unam et amplius hebdomadam inquirentibus ipsos nefandissimos maleactores, quæ malitiam ab ipso ipsorum pontifice [ad ipsum pontificem] habuissent, tam Paschalis quamque Campulus cum seq^uacibus corum nihil habuerunt adversus eum quod dicere.

Tunc illos comprehendentes predicti missi magni regis, emiserunt eos in Franciam. (a) Qui post modicum tempus ipse magnus rex dum in basilica beati Petri apostoli conjunxisset, et cum magno honore susceptus fuisset, (b) fecit in eamdem ecclesiam congregari archiepiscopos, seu episcopos, abbates, et omnem nobilitatem Francorum atque Romanorum, et sedentes pariter tam magnus rex quam beatissimus pontifex fecerunt residere et sanctissimos archiepiscopos et abbates, stantibus reliquis sacerdotibus et optimatibus Francorum et Romanorum, ut crimina quæ adversus alium pontificem dicta fuerant, declinarent [examinarent]. Qui universi archiepiscopi, et episcopi, et abbates unanimiter audientes dixerunt: Nos sede[m] apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus: nam ab ipsa nos omnes et vicario suo judicamus; ipsa autem a nemine judicatur, quemadmodum antiquitus mos fuit, sed sic ut ipse summus pontifex censuerit, canonice obedimus. Venerabilis vero præsul inquit: Praedecessorum meorum pontificum vestigia sequor, et de talibus falsis criminibus, quæ super me nequiter exarserunt, me purificare paratus sum. Atia vero dñe in eamdem ecclesiam beati Petri apostoli cum omnes adcesserunt generaliter archiepiscopi, seu episcopi, et abbates, et omnes Franci qui in servitio ejusdem magni regis fuerunt, et cuncti Romani in eamdem ecclesiam beati Petri apostoli, in eorum praesentia amplectente prefatus venerabilis pontifex sancta Christi quatuor evangelia coram omnibus ascendit in ambonem, et sub jurejmando clara voce dixit: Quia de istis falsis crimini bus quæ super me imposterunt, Romani, qui inique me perseruti sunt, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco. Et hoc peracto omnes archiepiscopi, episcopi, et abbates, et cuncti clerici litanie facta laudes dederunt Deo, atque Dei genitrici semperque virginis Mariæ dominæ nostræ et beato Petro apostolorum principi, omnibusque sanctis Del.

(c) Post hæc adveniente die natali Domini nostri

cujusque successores transtulerit. Eamdem historiam Eginhartus Caroli secretarius, et rei gestæ spectator et testis oculatus, in Vitam ejusdem Caroli, Paulus diaconus, Theophanes in Annalibus Fr.ancorum (*Errat Binius*), Annales sub Ludovico conscripti, Aimoinus, Ado Viennensis in Chron. Regino, omnesque tam Græci quam Latini scriptores, iisdem prope verbis enarrant. Historiam itaque tam celebrem totum scriptoribus demonstratam, nemo nisi pertinax et et impudens haereticus negaverit. Haec opinio optimo jure, magno cum fructu totius Ecclesie, ac præterea Dei nutr, voluntate et consilio contigisse, contra novatores nostri temporis haereticos perspicue docte, ac solide demonstraverunt duo collegii apostolici ornamenta amplissima Bellarminus et Baronius: quorum hic, tomo IX Annalium anno 800, Bellarminum id quod conatus est de translatione imperii contra Illyricum tam feliciter consecutum esse ait, ut nobis vel aliis non sit admundum laborandum, sed gratulandum potius, ut potentissimo viudici veritatis, agendaque gratiae, quod labore plurimo liberavit immittendi falcam in adeo densam immensam que meadowiorum silvam. Id.

Jesu Christi, in jam dicta basilica beati Petri apostoli omnes iterum congregati sunt, et tunc venerabilis almisicus pontifex manibus suis propriis pretiosissima corona coronavit eum [Carolum Magnum].

Tunc universi fideles Romani videntes tantam defensionem et dilectionem quam erga sanctam Romanam Ecclesiam et ejus vicarium habuit, unanimiter altisoma voce, Dei nutu atque beati Petri clavigeri regni cœlorum exclamaverunt: *Carolo piissimo Augusto a Deo coronato, magno, pacifico imperatori rita et Victoria.*

Ante sacram confessionem beati Petri apostoli plures sanctos invocantes, ter dictum es^t, et ab omnibus constitutus est imperator Romanorum. Illico sanctissimus antistes et pontifex mixxit oleo sancto Carolum et excellentissimum filium ejus regem in ipso die natalis Domini nostri Jesu Christi, et missa peracta (a) post celebrationem missarum obtulit ipse serenissimus dominus imperator mensam argenteam cum pedibus suis pensantem libras.....

Sed et in confessione ejusdem Dei apostoli obtulit una cum precelerissimo filio suo rege et filiabus diversa vasa ex auro purissimo in ministerio ipsius mensæ pensantem libras..... Sed et coronam auream cum geminis majoribus, quæ pendet super altare, pensantem libras quinquaginta quinque. Et patenam auream majorem cum geminis diversis pensantem libras triginta. Et calicem majorem cum gemmis, et ansis duabus pensantem libras quinquaginta octo. Item calicem majorem fundatum cum scyphone pensantem libras triginta et septem. Imo et aliud calicem majorem fundatum pensantem libras triginta et sex.

Obtulit et super sacratissimum altare beati Petri apostoli imo et in basilica beati Pauli apostoli mensam argenteam minorem cum pedibus suis pensantem libras quinquaginta et quinque cum diversis vasis argenteis miræ magnitudinis, quæ ad usum ipsius mensæ pertinent.

Item in basilica Salvatoris Domini nostri Jesu, quam Constantianam vocant, obtulit crucem cum gemmis hyacinthinis, quam almisicus pontifex in litania præcedere constituit secundum petitionem ipsius piissimi imperatoris. Imo et altare cum columnis argenteis, et cyborio.

Verum etiam et evangelium ex auro mundissimo cum geminis ornatum pensans libras..... Item et in basilica Beate Dei Genitricis Marie ad Præsepe obtulit sicta argentea majora pensanta libras..... Postmodum vero cum deducti fuisse iniquissimi illi malefactores, videlicet Paschalis cum Campulo et sequaces eorum in praesentia piissimi domini imperatoris, circumstantibus nobilissimis Francis et Romanis, et omnibus exprobantibus de malis ipsorum consiliis et operationibus, increpahat Campulus Paschalem dicendo: *Mala hora faciem tuam vi:li, eo quod tu me misisti in istud periculum; et ceteri similiter, unus alterum condennans manifestabant suos ipsorum reatus.* Quos dum tam crudeles et iniquos piissimus imperator cognovisset, in exsilium in partibus Francie misit. Prefatus vero sanctissimus pontifex juxta ecclesiam beati Petri apostoli fecit in triclinio majori miræ pulchritudinis decorataam absidam de musivo ornatam et absidas duas dextra levaque super marmore et pictura splendentes, et in

A pavimento marmoreis exemplis stratis, cum ceteris amplis ædificiis, tam in ascensu scale quamque post ipsum triclinium compte fecit. Itemque fecit in basilica beati Petri apostoli vestem chrysoclabam cum pretiosis gemmis ornatam habentem historiam Dominice resurrectionis. Sed et inter arcus argenteos vela serica alba et vela de staurace pulcherrima. Post reversionem suam, et ob niuum amorem fecit eidem nutritori suo presbyterium noviter totum marmoreum magnæ pulchritudinis, sculptum, compteque erectum. Sed et super altare maius fecit tetravela holoserica alithina quatuor cum astillis et rosis chrysoclabis.

Et in codem altari fecit cum historiis crucifixis Domini vestem Tyram. Et in ecclesia doctoris mundi beati Pauli apostoli tetravela holoserica alithina quatuor, et vestem super altare album chrysoclabam habentem historiam sanctæ resurrectionis. Et aliam vestem chrysoclabam habentem historiam nativitatis Dornini, et sanctorum Innocentium. Imo et aliam vestem Tyram habentem historiam cari illuminati et resurrectionem. Idem autem sanctissimus præsul fecit in basilica Beatae Marie ad Præsepe vestem album chrysoclabam habentem historiam sanctæ resurrectionis. Sed aliam vestem in orbiculis chrysoclabis habentem historias annuntiationis et sanctorum Joachim et Anne. Fecit in ecclesia beati Laurentii foris muros idem præsul vestem album rosatam cum chrysoclabo. Sed et aliam vestem super sanctum corpus ejus album de stauraci chrysoclabam cum margaritis. Et in titulo Calixti vestem chrysoclabam ex blathin Byzanteo habentem historiam nativitatis Domini et sancti Simeonis. Item in ecclesia sancti Pancratii vestem Tyram habentem historiam ascensionis Domini, sed et in Sancta Maria ad Martyres fecit vestem Tyram ut supra. Et in titulo sancte Sabinæ ut supra. Et in diaconia sancti Bonifacii ut supra. Et in diaecchia sanctæ Mariæ, quæ vocatur Cosmidin ut supra. Et in basilica sanctorum Coesma et Damiani fecit vestem de blathin Byzanteo cum periclysi de chrysoclabo et margaritis. Item in ecclesia sancti Valentini fecit vestem chrysoclabam, et aliam vestem fecit de fundato pulcherrimam. Et in diaconia sanctorum Nerei et Achillei fecit vestem de stauraci. Et in diaconia Sanctæ Dei Genitricis, quæ vocatur Dominica, fecit vestem de stauraci. Ipse vero almisicus pontifex in venerabili monasterio sancti Sabæ fecit botronem argenteum cum canistro suo pensantem libras duodecim. Et vestem de stauraci cum chrysoclabo et margaritis. Item et in monasterio sancti Erasmi fecit vestem de stauraci cum cruce, et gaudiis, simul et paratrapetis suis cum periclysi de chrysoclabo. Verum etiam et in titulo Pamphili fecit vestes duas, ex quibus unam de stauraci cum periclysi de chrysoclabo. Et aliam vestem de iniuina. Sepe dictus vero antistes sanctissimus ecclesie beati Andreae apostoli sita in tricesimo via Appia in Scilice sarta tecta noviter renovavit una cum baptisterio et portico. In qua ecclesia presbyterium constituit, ubi et dona obtulit tam in argento quamque in vestibus, et libriss. (b) Nona vero inductione [Anno 801] peccatis nostris imminentibus subito terræmotus factus pridie Kalendas Maii, et ecclesia beati Pauli apostoli ab ipso terræmotu concussa,

(a) Post celebrationem missarum. Oblationes quas hoc loco describit Anastasius, Carolus Romanis basilicis obtulit anno Domini 800, vel si a natali Domini computare incipias, anno Domini 801. Sev. Bir.

(b) Nona vero inductione peccatis nostris imminentibus subito terræmotus factus pridie Kalendas Maii, ecclesia Beati Pauli, etc. Hoc eadem annales Francorum in Vita Caroli Magni anno 801 his verbis describunt: «Carolus Magnus imperator septimo Kalendas Maias Roma profectus Spoleto venit, et dum esset ibi, pridie Kalendas Maii hora noctis secunda terræmo-

tus maximus factus est, et tota Italia graviter concussa est. Quo etiam terræmotu Romæ tectum basilice sancti Pauli apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit, et in quibusdam locis urbes montesque ruerunt, etc. » Quæ ornamenta quasve impensa in prædictam sancti Pauli basilicam aliasque plures restaurandas, augendas et exornandas post terræmotum contulerit, Anastasius prolixè enarrat. Quæ vero ante terræmotum ecclesias a pontifice obligata coenmemorat, obtulit idem quando ex Germania reversus fuisset. Ib.

omnia sarta tecta ruerunt. Quod conspiciens magnus et præclarus pontifex in magnam veniens tribulationem, lamentari coepit tam pro argento quamque pro cæteris speciebus, quæ ibidem demolita et confacte sunt; sed Domino annuente, et beato principe apostolorum protegente, præfatus pontifex et totis nisibus suis certamen ponens instar sicut antiquitus existebat ampla et maxima fortitudine ponens in meliorum deduxit statum. Et in meliori specie eam marmoribus decoravit, tamque pres yterium quamque totam ecclesiam marmoravit, et ejus porticus renovavit.

Simulque et in nave, quæ est super altare, sarta tecta omnia noviter restauravit, et tres imagines aureas ibidem obtulit, scilicet Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, beatorum principum apostolorum Petri et Pauli. Sed et aliam imaginem argenteam Salvatoris deauratam super postes in introitu posuit pensantem libras sexaginta. Sed et omne argenteum ibidem quod conquassatum fuerat noviter restauravit, nec non et fencstras ipsius ecclesiae miræ pulchritudinis ex metallo Cypriano decoravit. Ipse vero prefatus pontifex fecit in basilica Salvatoris, quæ vocatur Constantiniana, super altare vestes duas, ex quibus unam cum chrysocavo et gemmis habentem historiam Salvatoris introeuntis in sanctam civitatem, et in aliam chrysoclavam cum gemmis pretiosissimis habentem historiam resurrectionis Dominice. Et in circuitu altaris vela rubea serica quatuor, et alba quatuor cum chrysocavo. Et tres ante imagines cum lista, et alias albas sericas numero septem et triniginta. Et in altare beati Venantii fecit vestem de fundato cum velis duobus. Et in oratoriis sanctorum Joannis Baptiste et Joannis evangeliste fecit vestes de stauraci cum chrysocavo et vela duo.

Idem vero præfatus pontifex super altare beati Petri apostoli fecit vestem cum vite ex auro purissimo cum gemmis pretiosissimis et margaritis, habentem in medio vultum Salvatoris, et sanctæ Dei genitricis Mariæ, et diuodecim apostolorum, ubi et misit auri libras viginti quinque. Et aliam vestem chrysoclavam habentem historiam litanie majoris. Sed et aliam vestem habentem tabulas chrysoclavas tres, et historiam Dominicæ passionis legentem: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, et cætera.* Similiter etiam et cortinam majorem de fundato. Verum etiam et per arcus argenteos fecit vela paschalia cum periclysi de stauraci ex quinque cum chrysocavo nonaginta et tres, et in arcubus maiora vela alba quadraginta et octo. Nec non et gabathas fecit ex auro purissimo quindecim cum gemmis pendentes in pergula ante altare pensantes libras sexaginta quinque et semis. Sed et tabulari ante confessionem fecit ex auro purissimo pensantem libras viginti et novem. Verum etiam et imagines argenteas deauratas duas super regias [rugas] maiores posuit pensantes libras nonaginta. Imo et canthara argentea duo in presbyterio fecit pensantia libras quinquaginta: nec non et fencstras ipsius ecclesiae ex metallo Cypriano decoravit. Et alias fenestras de vitro diversis coloribus decoravit. Fecit et in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli vestem chrysoclavam habentem in medio Salvatorem et dextra laevaque BB. Petrum et Paulum gentibus predicantes, cum periclysi de chrysocavo et gemmis pretiosissimis. Super altare beati Andreæ fecit vestem chrysoclavam cum margaritis, sed et presbyterium ex marmoribus ornavit. Et in altare beate Petronille fecit vestem albam holosericam cum tabulis de chrysocavo, et cruce, et ibidem presbyterium ex marmoribus sculptis decoravit. Fecit et columnas argenteas sex et regulares dous ex argento purissimo pensantes simul libras octuaginta. Et super corpus beati Gregorii confessoris atque pontificis fecit vestem albam holosericam cum tabulis de chrysocavo et cruce. Itemque fecit in basilica

A Sanctæ Dei Genitricis ad Præsepe cortinam Alexandrinam cum periclysi de stauraci, et aliam albam cum periclysi de blathin pendentis super altare, et ante præsepe vela alba cum periclysi de blathin. Nec non et intro rugas majores atque ante secretarium, numero duodecim, et intus præsepe fecit vestem de alythino cum chrysocavo. Imo et in basilica beati Laurentii martyris foris muros cortinam Tyriam cum periclysi de stauraci. In basilica beati Pancratii martyris fecit ciborum ex argento purissimo, pensans libras trecentas sexaginta et septem. Et in titulo Callisti ad honorem sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ fecit ciborum ex argento pensans libras quingentas quatuor et semis.

Et in titulo Eudoxiæ fecit vestem albam cum periclyci de chrysocavo. Et in titulo sanctæ Caeciliae fecit vestem de stauraci. Sed et in titulo sancti Eusebii fecit vestem de fundato. Et in titulo sancti Vitalis fecit vestem de stauraci cum cruce de chrysocavo. Nec non et in titulo sanctæ Pudentinæ fecit vestem ut supra. Et in titulo sanctæ Anastasiaz fecit vestem de fundato. Fecit et in titulo sanctæ Praxedis vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Et in basilica beati Laurentii in Formoso fecit vestem de quadrupolo.

B Imo et in monasterio sancti Anastasii fecit vestem de chrysocavo ejusdem cum martyris passione depicta, et pharum de argento cum canistro octogoni pensantes libras viginti quinque. Et in monasterio sancti Silvestri fecit vestes duas, unam in basilica majori Byzantea cum chrysocavo, et aliam de fundato in oratorio. In monasterio sanctæ Luciæ in Renatis fecit vestem de fundato cum chrysocavo. Et in sancto Angelo in Fabiano fecit vestem de fundato. Et in diaconice sanctæ Luciæ in septem viis fecit vestem de fundato. In diaconia vero sanctorum Sergii et Bacchi fecit vestem de stauraci. In diaconia vero sanctæ Luciæ in Orfeo fecit vestem de stauraci, et in diaconia sancti Eustachii fecit vestem de fundato. Ipse autem a Deo protectus venerabilis et almissus pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli nutritoris sui in medio basilice crucifixum ex argento purissimo pensantem libras septuaginta et duas. Itemque fecit in patriarchio Lateranensi triclinium miræ magnitudinis decoratum cum absida de musivo, sed et alias absidas decem dextra laevaque diversi historiis depictas, habentes apostolos gentibus predicantes cohaerentes basilice Constantiniane, in quo loco et accubita collocavit, et in medio conchani porphyreticam aquam fundentem. Nec non et pavimentum ipsius marmoribus diversis stravit. Fecit autem et in titulo sancti Quiriaci vestem de stauraci cum periclysi de blathin, et in gyro chrysoclavum, et in medio crucem de margaritis. Imo et in coemeterio sancti Sixti via Appia fecit vestem de stauraci, et in medio crucem de chrysocavo. Verum etiam et in titulo Callisti super altare post absidam fecit vestem de stauraci, et in medio crucem de chrysocavo, et ibidem similiter vela sex fecit de stauraci. Fecit et in titulo sanctorum quatuor Coronatorum vestem de stauraci habentem in medio crucem de chrysocavo. Et in titulo sancti Marcelli fecit vestem de stauraci.

C D Simulque in ecclesia sanctæ martyris Sabinæ fecit vestem de fundato cum periclysi de blathin habentem in medio crucem de chrysocavo. Nec non in basilica sancti Laurentii in Formoso fecit vestem de fundato. Ecclesiam vero beati Pauli apostoli, quæ vocatur conventus, sitam in territorio Orbetano infra fines Suanienses, et Clusinenses, seu Tuscia-nenses, atque Castritana, quæ pro nimia vetustate jam immaruerat, atque in ea pecudes refugium faciebant, nec non et ex ea reliquias ablaze fuerant, idem sanguissimus presul pontifex mundari precepit, et omnia sarta tecta ipsius in porticibus noviter restauravit, atque in altare ejus vestem de

raci posuit, et reliquias recondi præcepit. Pari modo et in basilica beati Petri apostoli sita in Albano, quæ pro nimia vetustate jam ruitura erat, omnia tæta sarta ejus noviter restauravit. Fecit autem idem almissicus pontifex in basilica beati Hippolyti martyris in civitate Portuensi vestes de stauraci duas, unam super corpus ejus, et aliam in altari majori. Et in titulo sancte martyris Sabine tetravela de stauraci cum periclysi de blathin. Enimvero et in oratorio sancte Dei genitricis sito in xenodochio Firmis fecit vestem de stauraci pulcherrimam.

Ipse vero a Deo protectus et præclarus pontifex constituit ut ante tres dies Ascensionis Dominice litanies celebrarentur, scilicet feria secunda, egrediente pontifice cum omni clero et cuncto populo cum hymnis et canticis spiritualibus ab ecclesia Dei Genitricis ad Præsepe pergendo ad ecclesiam Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana. Feria tertia vero exeuntes ab ecclesia sanctæ Sabine martyris, et pergentes ad beatum Paulum apostolum. Feria quarta exeuntes ab ecclesia Jerusalem, et pergentes ad ecclesiam beati Laurentii martyris foris muros. Fecit autem et in titulo sanctorum quatuor Coronatorum vestem de stauraci habentem in medio crucem de chrysocavo.

Idem vero sanctissimus præsul in basilica beati Agapiti martyris in civitate Praenestina fecit vestem de stauraci cum periclysi de fundato, et in medio erueem de chrysocavo. Fecit idem sanctissimus præsul in ecclesia beati Clementis, quæ ponitur in Velitria, vestem de stauraci. Simili modo et in titulo beati Chrysogoni fecit vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Et in titulo beati Laurentii de Lucina fecit vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Et in titulo beati Marci fecit vestem de stauraci cum periclysi. Et in titulo beati Laurentii in Damaso fecit vestem similiter. Simili modo et in titulo beati Sixti fecit vestem de stauraci cum periclysi de blathin, nec non et in diaconia beati Adriani, et in ecclesia beate Martine, et in diaconia antiqua fecit vestes de stauraci cum periclysi. Simili modo et in diaconia beati archangeli fecit vestes tres, ex quibus unam de stauraci cum periclysi de blathin, et alias duas de Tyrio cum periclysi de blathin, et alias duas de Tyrio cum periclysi de fundato cum historia de elephantis. Imo et in diaconia sancti Theodori fecit vestem de stauraci cum periclysi. Et in diaconia beati Georgii fecit vestem de fundato cum historia de elephantis, seu diversis historiis cum peryclisi de fundato. Fecit et in diaconia in Gyro vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Simili modo et in diaconia in via Lata fecit vestes duas de Tyrio cum periclysi de blathin.

Et in diaconia sanctæ Agathæ fecit vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Fecit in basilica beati archangeli, quæ ponitur in Septimo, vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Et in monasterio sancti Agapiti quod ponitur ad Vincula, fecit vestem de stauraci. Idem vero misericordissimus præsul D fecit in ecclesia beatae Agnetis martyris, ubi ejus corpus requiescit, vestem de fundato cum periclysi de blathin. Et in ecclesia beati Apollinaris fecit vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Idem misericordissimus præsul fecit et in titulo sancti Martini et Silvestri vestes de stauraci duas, e quibus unam cum periclysi de fundato, aliam vero super corpora sanctorum martyrum Primi et Feliciani.

Et in diaconia sancti Viti fecit vestem de stauraci cum periclysi de fundato. Enimvero et in ecclesia beata Engenizæ, in qua sanctum corpus ejus requiescit, fecit vestem de stauraci cum periclysi de blathin. Fecit et in ecclesia sancti Stephani in Cælio monte vestes de stauraci duas, in quibus unam in altari majori, aliam vero super corpora sanctorum martyrum Primi et Feliciani.

Similique et in basilica beate Euphemie fecit vestem de stauraci, et in basilica beati archangeli,

A quæ ponitur in vico Patricii, fecit vestem de stauraci. Fecit et super sepulcrum beati Sebastiani martyris via Appia ad Catacumbas vestes maiores duas, ex quibus unam de stauraci et aliam de fundato. Et inibi super tumbras apostolorum Petri ac Pauli fecit vestes duas de stauraci et fundato, seu blathin. Idem vero sanctissimus præsul fecit in basilica beati Laurentii martyris, sita infra civitatem Tiburtinam, vestem de stauraci. Fecit et in oratorio sancti Stephani in sancto Petro, qui appellatur major, vestem de stauraci. Fecit autem et in basilica beati Hyacinthi sita in Sabinis, ubi et corpus ejus requiescit, vestem de stauraci pulcherrimam. Idem a Deo protectus et præclarus pontifex fecit super altare beati Petri apostoli fautori suo vestem de chrysocavo miræ magnitudinis habentem historiam Dominice nativitatis, cum gemmis pretiosissimis et margaritis ornatam. Fecit autem in supradicta ecclesia vela de stauraci atque de fundato pendentia inter columnas maiores dextra levaque numero sexaginta quinque. Et alia vela alba holoserica majora tria, quæ pendent ante regias in introitu. Atque ibidem ejus beatitudo fecit crucifixum ex argento purissimo, qui stat juxta altare majus mire magnitudinis decoratum pensantem libras quinquaginta duas : cui super fecit gabathas sex cum cruce ex argento purissimo, quæ pendent ante arcum in dextram dextra levaque, pensantes simul libras duodecim et semis.

Enimvero et inibi fecit præclarus pontifex vela de stauraci, quæ pendent in arcibus argenteis in circuitu altaris, et in presbyterio numero nonaginta et sex, ex quibus duo habentia in medio crucis de chrysocavo cum orbiculis, et alias octo cum colmnis suis fecit ex argento purissimo in supradicta ecclesia, et in medio presbyterio pensantes simul libras ducentas quinquaginta et unam et semis. Idem vero almissicus pontifex fecit ubi supra erucem anaglypham interrasilem, ex auro mundissimo pendente in pergula ante altare cura candelis duodecim, pensantem libras tredecim.

Prædictus quoque venerabilis pontifex fecit in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli calices maiores fundatos ex argento purissimo ex ipsis apostoli donis, qui pendent in arcu majore numero undecim, et alios qui pendent inter columnas maiores dextra levaque numero quadraginta pensantes simul libras ducentas sexaginta et septem.

Hie idem almissicus præsul divina inspiratione repletus fecit in basilica beati Pauli apostoli ciborum cum columnis suis super altare miræ magnitudinis, et pulchritudinis decoratum ex argento purissimo pensans libras bis mille et quindecim. Nec non et crucem anaglypham interrasilem ex auro purissimo pendente in pergula ante altare, pensantem libras tredecim; atque velum rubeum, quod pendet ante altare, habens in medio erucem de chrysocavo, et periclysin de chrysocavo.

Pari modo et in basilica Sanctæ Dei Genitricis ad Præcepe fecit gabathas quinque ex auro purissimo, pensantes libras octo et semis, atque crucem ex auro purissimo pensantem libras decem, nec non et coronam maiorem ex argento purissimo pensantem libras triginta sex. Enimvero et inibi fecit vela alba holoserica pendentia inter columnas maiores dextra levaque numero quadraginta duo, ex quibus undecim rosata. Fecit et in circuitu altaris ubi supra alia vela alba holoserica rosata, quæ pendent in area de ciborio numero quatuor, ex quibus unum cum chrysocavo et margaritis, atque velum aliud majus album, quod pendet ante regias maiores in introitu. Sarta tecta vero ecclesia beate Aureæ sita in Ostia omnia noviter reparavit. Ecclesiam vero beati Marcelli sitam in quartodecimo, quæ ab igne fuerat exusta, idem almissicus præsul in omnibus noviter restauravit. Ipse vero præclarus pontifex fecit in basilica Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana,

tetravela in circuitu altaris alba bolosERICA, ex quibus unum habet in medio tabulam cum cruce de chrysocavo. Imo et in eadem basilica Salvatoris Domini nostri Jesu Christi renovavit altare maius mirae magnitudinis decoratum ex argento purissimo pensante libras sexaginta et novem. Fecit et in basilica Sancte Dei Genitricis ad Praesepem vestem chrysoclavam cum margaritis ornatam, habentem historiam Dominicam nativitatis. Simul etiam et arcus duos ex argento in presbyterio cum columnis quatuor, et alios arcus quinque pensantes libras centum trigesima et tres. Idem vero praecipuus presul, fecit in basilica Sancte Dei Genitricis ad Praesepem vestem rubeam alythinam, habentem in medio tabulam de chrysocavo cum historia Domini nostri Jesu Christi et sancti Simeonis, quando in templo est presentatus. Et in circuitu listam de chrysocavo. Nec non et aliam vestem chrysoclavam habentem historiam transitus Sancte Dei Genitricis mirae magnitudinis et pulchritudinis decoratam ex gemmis pretiosis, et margaritis ornatam cum periclysi de chrysocavo, et in circuitu listam de chrysocavo. Verum etiam et in diaconia ipsius Dei genitricis dominice nostrae, quae appellatur Dominicana, fecit vestem rubeam alythinam habentem in medio tabulam de chrysocavo cum historia ejusdem Dei genitricis ex margaritis ornatam, et periclysin de curyscavo. Fecit autem et in diaconia ipsius Dei genitricis, quae appellatur Antiqua, super altare maius ciborum ex argento purissimo, pensans libras ducentas et duodecim.

Prefatus vero venerabilis et praelarius pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli nutritori suo gabatham ex auro purissimo anaglypham cum gemmis pretiosis ornatam, quae pendet ante imaginem ipsius apostoli in ingressu vestibuli, pensantem libras septem et semis. Faciem vero sacri altaris ipsius apostolorum principis ab imo usque ad summum cum luminaribus inferius superiusque, nec non et intra confessionem Salvatorem stantem dextra, laevaque ejus beati apostoli Petri et Pauli habentes pariter coronas ex gemmis pretiosis, atque pavimentum ipsius confessionis investitum ex auro fulvo nimis pensante libras quadringentas quinquaginta et tres et uncias sex. Verum etiam super ipsum sacram altare fecit vestem chrysoclavam habentem historiam Dominicam ascensionis, et Pentecosten cum periclysi de chrysocavo.

Pari modo ubi supra fecit imaginem ipsius apostolorum principis in porta virorum ex auro purissimo et gemmis pretiosissimis mirae magnitudinis et pulchritudinis decoratam, pensantem libras decim et novem et uncias tres. Prasertim vero idem beatissimus pontifex fecit ubi supra cancellum fusiles in ingressu presbyterii, seu in dextra parte, laevaque, nec non et in ingressu vestibuli ex argento mundissimo, pensantes simul libras mille, quingentas septuaginta et tres. Similique et columnas volatiles [tornatiles, vel versatiles] tam in ingressu corporis dextra laevaque ex parte virorum ac mulierum pari octo pensantes simul libras centum nonaginta, nec non et arcus argenteos octo pensantes simul libras centum quadraginta et tres.

Fecit autem idem beatissimus pontifex in basilica beati Andree, ubi supra, regnum ex auro purissimo cum gemmis pretiosis ornatum pensans libras duas et uncias quinque.

Nec non et super altare beatae Petronillae, ubi supra fecit regnum aureum cum gemmis pretiosissimis, pensans libras duas et uncias tres. Simili modo et super altare sanctae Dei genitricis ubi supra, quae appellatur Mediana, fecit vestem de fundato cum periclysi de chrysocavo habentem historiam annuntiationis Domini. Fecit autem idem beatissimus pontifex in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli canistros ex argento puro numero quadraginta et septem pensantes simul libras ducentas quadraginta et septem. Et in monasterio sancte Agathae martyris

A super Suburram fecit vestem rubeam alythinam habentem in medio tabulam de chrysocavo cum periclysi de chrysocavo. Nec non et in monasterio sancti Pancratii sito post basilicam Salvatoris, quam Constantianam vocant, fecit vestem de fundato. Hic fecit beato Petro apostolo fautori suo evangelia aurea cum gemmis prasinis atque hyacinthinis et albis mirae magnitudinis in circuitu ornata, pensantia libras decim et septem et uncias quatuor. Hic fecit calicem aureum precipuum diversis ornatum lapidibus pretiosis pensante libras viginti octo. Similiter et paternam auream pensantem libras viginti octo et uncias novem.

Pari modo in basilica ipsius apostoli fecit cherubium ex argento purissimo deauratos quatuor, qui stant super capita columnarum argentearum cum ciborio pensantes libras nonaginta et tres. Fecit quoque idem praecipuus presul ubi supra imaginem Salvatoris auream, que stat in trabe super ingressum vestibuli, pensantem libras septuaginta et novem. Fecit autem in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli angelos ex argento purissimo deauratos duos, qui stant juxta imaginem Salvatoris in ingressu vestibuli, pensantes libras centum et semis. Verum etiam et policandilum [polycandelum] porphyreticum pendente in pergula ante confessionem in catenulis aureis, qua pensant libram unam. Prasertim et in ingressu basilice, ubi supra regias maiores fecit imagines ex argento quinque pensantes inibi libras ducentas viginti et nove. Enimvero ubi supra fecit aquamanus antipempto deauratas paria duo, pensantes simul libras quatuordecim. Fecit autem idem praesagus antistes, ubi supra, cerostatas maiores versatiles anaglyphos ex argento purissimo, pensantes simul libras octuaginta et sex et uncias octo. Atque lucernas maiores fusiles bimyas anaglyphas, duas pensantes inibi libras quinquaginta et septem, et constituit ejus beatitudine quotidiani noctibus ante altare ipsius apostoli ardore debeat.

C Hic divina aspiratus gratia investit trahem majorem, quae est sub arcu principali ex argento mundissimo pensante libras mille trecentas quinquaginta et duas.

Fecit autem hic praelarius pontifex ubi supra in altari majori vestem chrysoclavam mirae magnitudinis et pulchritudinis decoratam, habentem historiam Salvatoris Domini nostri Jesu Christi sancteque ejus genitricis et duodecim apostolorum cum periclysi de chrysocavo, undique cum margaritis ornatam, et ab utrisque lateribus blattinum cum chrysocavo decoratam, que in natalibus apostolorum idem egregius presul ibidem poni constituit. Fecit autem ibi super crucem majorem ex auro fulvo nimis panoclystam ornatam gemmis pretiosis, pensantem libras quadraginta et duas et uncias duas. Nec non et cerostrata paria quatuor investita, ex argento deaurato pensantia simul libras septuaginta et septem.

D Fecit autem venerabilis et praelarius pontifex super altare beatae Petronillae citorium cum columnis porphyreticis ex argento purissimo mirae magnitudinis decoratum, pensans libras trecentas quadraginta et octo, atque imaginem argenteam stantem sub areu de ipso ciborio pensantem libras decem et semis.

Ipse vero a Deo protectus et praelarius pontifex fecit in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli super altare maius vestem chrysoclavam habentem historiam Dominicam resurrectionis cum margaritis ornatam et periclysin de chrysocavo. Similiter ex margaritis ornatam imagines apostolorum duas ex argento deauratas pensantes libras octuaginta et sex.

Hic vero misericordissimus pontifex fecit in basilica Sancte Dei Genitricis ad Praesepem super altare vestem chrysoclavam habentem historiam Dominicam resurrectionis mirae magnitudinis et pulchritudinis decoratum cum periclysi de chrysocavo undique ex margaritis ornatam.

A Et in titulo sancte Dei Genitricis, quæ appellatur Callisti, fecit regnum ex auro purissimo pendens super altare majus ex gemmis pretiosis ornatum, pensans libram unam.

Atque in diaconia ipsius Dei genitricis, quæ appellatur Dominica, fecit regnum ex auro mundissimo pendens super altare majus ex gemmis pretiosis ornatum pensans libras duas. Hic beatissimus presul divina inspiratione repletus fecit in basilica Dei genitricis ad Presupe in ingressu præsepii regias vestias ex argento purissimo, pensantes simul libras centum viginti et septem, et super ipsas regias velum modicum fundatum habens in circuitu listam de chrysocavo. Nec non et alia vela Tyria super regias majores tria in ingressu basilice cum periclysi de fundato.

Fecit autem idem egregius presul in basilica beati Petri apostoli calices majores ex argento mundissimo, qui sedent super trahes argenteas numero decem et octo pensantes simul libras centum octuaginta duas. Nec non, ubi supra, fecit cerostatas majores fusiles ex argento purissimo, qui stant ante confessionem, pensantes libras centum nonaginta octo. Investivit vero super strahem ex argento mundissimo, quæ est super imaginem auream in ingressu vestibuli, pensante libras centum viginti sex et semis. Verum etiam ubi supra fecit lucernas fusiles duas ex argento purissimo pensantes simul libras viginti et septem. Et hoc constituit ut Dominicorum die, vel in sanctis solemnitatibus hinc inde juxta lectorium consistenter, et ad legendum sacras lectiones huminis splendore respluerent.

Hic fecit ad beatum Andream apostolum ciborium ex argento purissimo super altare majus pensans libras trecentas et quinque. Hic autem præcipuus pontifex divinitus inspiratus baptisterium ubi supra consciens, quia jam præ nimia vetustate ruinæ proximum inerat, et quia angustior locus populi existebat qui ad baptismum veniebat, idem præsul a fundamentis ipsum baptisterium in rotundum ampla largitate construens in meliorem erexit statum, atque sacram fontem in medio largiori spatio fundavit, et in circuitu columnis porphyreticis decoravit, et in medio fontis columnam posuit, et super columnam agnum ex argento purissimo fundentem aquam, qui pensat libras decem et octo et uncias decem. Nec non et altare majus sub absida construxit, cuius faciem atque confessionem seu rugas ad deorum ipsius sacri altaris investivit ex argento mundissimo pensante simul libras quadraginta et octo. Verum etiam et vestem de stauraci super eam posuit, atque regularem ibi superinvestitum ex argento purissimo fecit. Et super ipsum regularem posuit arcum et gammadias ex argento, pensantia simul libras octuaginta. Nec non imagines tres ubi supra posuit, pensantes inibi libras triginta et septem et uncias decem. Ipsum vero baptisterium diversis in circuitu decoravit picturis.

Oratorium vero sanctæ Crucis ubi supra, quod jam præ nimia erat vetustate ruiturum, hic præcipiens pastor a fundamentis simul cum absida novo ædificio erexit, et ad perfectum usque perduxit, atque ipsam absidam ex musivo diversis decoratam picturis, atque marmoribus miro splendore ornavit, ubi et obtulit ciborium super altare cum columnis suis, atque faciem ipsius altaris investivit ex argento purissimo pensante libras centum viginti et unam et uncias duas. Regnum spanoclystum ex auro purissimo cum cruce in medio pendens super ipsum altare, pensantia libram unam et uncias undecim. Nec non et alias columnas argenteas quatuor et super ipsas columnas regularem investitum ex argento purissimo pensantes inibi libras sexaginta et quatuor et uncias tres. Arcus argenteos tres pensantes libras quadraginta et tres et uncias octo. Imagines argenteas deauratas tres pensantes inibi libras triginta. Canistros argenteos intersatiles (interrasiles)

gabathas argenteas intersatiles fundatas viginti unam, et crucem unam, pensantes in unum libras quinquaginta. Vestem super altare de fundata unam, et aliam de blathin cum chrysocavo, nec non et aliam vestem albam rosatam cum chrysocavo. Volum modicum chrysoclavatum cum crucifixo et marginitis ornatum. Vela de stauraci septem, vela de fundato quatuor, vela modica, quæ pendent in regulari ante imagines Tyrias, sex. Vela aliqua serica ornata in circuitu de fundato duodecim. Velum majus album rosatum ornatum desuper de quadrupulo uno, et aliud velum rubrum cum dubalo, quod pendent ante regias majores. Vela modica de stauraci quatuor quæ pendent in regulari ante imagines, sed et alia vela promiscua serica numero undecim. Fecit ubi supra ad fontes vela Tyria tria, quæ pendent in regulari ante imagines, et alia vela serica numero viginti unum.

B Hic fecit beato Petro apostolo nutritori suo calicem aureum præcipuum spanoclystum [spanoclystum] diversis ornatum lapidibus pretiosis pensantem libras triginta. Pari modo fecit et patenam auream spanoclystam similiiter diversis ornatum pretiosis lapidibus pensantem libras viginti quinque. Fecit vero super ciborium de altari majori beato Petro apostolo canthara majora quatuor ex argento purissimo habentia in medio cereos ex argento deauratos, pensantia in unum libras centum et quadraginta. Predictus vero et præclarus pontifex fecit ubi supra thuribulum apostolicum ex auro purissimo pensans libras duas et uncias quinque. Fecit vero vestem supra altare majus chrysoclavam diversis ornatum picturis, quam constituit quatuor temporibus per annum in duodecim lectionibus ibidem ponere. Fecit ubi supra coronas majores ex argento purissimo quatuor pensantes simul libras centum quinquaginta quatuor et semis. Fecit vero ubi supra lectorium ex argento purissimo mire magnitudinis decoratum pensans libras centum quadraginta et tres. Nec non et cerostatas ex argento mundissimo stantes juxta ipsum lectorium pensantes simul libras quadraginta et novem. Verum etiam et super ipsas cerostatas fecit lucernas fusiles bimixtas duas ex argento puro pensantes libras viginti et septem. Et hoc constituit, ut Dominicorum die vel in sanctis solemnitatibus hinc inde juxta lectorium consistenter, et ad legendum sacras lectiones luminis splendore respluerent. Pharocantharos fecit in presbytery numero quatuordecim ex argento mundissimo, pensantes simul libras quadringentas triginta et tres. Nec non columnas octo, et arcus quatuor fecit ex argento pensantes inibi libras centum septuaginta et tres.

Fecit vero ubi supra calices fundatos ex argenteo, qui pendent inter columnas majores dextra levaque basiliæ numero sexaginta quatuor, pensantes pariter libras quadringentas sexaginta et unam.

C Ideo vero presagus antistes ubi supra ad beatum Andream apostolum investivit altare majus ex argento purissimo deaurato miro decore ornato, quod pensat undique libras centum triginta quinque. Cantharas ex argento purissimo duodecim pensantes simul libras quinquaginta et duas. Canistros duodecim ex argento pensantes libras septuaginta et octo.

Investivit vero altare beate Petronille ex argento purissimo deaurato diversis ornatum picturis, undique pensante libras centum sexaginta et duas et uncias octo. Nec non investivit altare beati Gregorii confessoris atque pontificis ex argento deaurato undique pensante libras centum viginti et septem.

Fecit ubi supra in gremio basilice beati Petri apostoli cortinam majorem Alexandrinam holoseamicam habentem in medio adjunctum fundatum, et in circuitu ornatum de fundato. Verum otiam isdem

principius presul fecit thuribula apostolica ex auro purissimo duo, ex quibus unum misit intus super corpus ejus, quod pensat libras duas, et alterum pensans libras duas et uncias octo, quod praecedit per stationes.

Hic vero almisicus presul fecit in basilica beati Pauli apostoli thuribula apostolica ex auro purissimo duo. Hic vero almisicus presul investivit faciem altaris Sancte Dei Genitricis ad Presepem ex argento mundissimo deaurato, quod pensat libras octuaginta et sex. Fecit autem ibi coronas duas ex argento purissimo pensantes libras quinquaginta quatuor. Coronas majores Alexandrinicas ornatas in circuitu de fundato. Hic vero principius presul ex fargitate omnipotentis Dei et beati Petri clavigeri regni coelorum obtulit per universum sacris ecclesiis hujus aliae Romae coronas, vel etiam canistros ex argento purissimo per veniam facinorum suorum, videlicet : in ecclesia Domini nostri Salvatoris, quae appellatur Constantiniana, fecit coronas ex argento purissimo pensantes libras viginti tres.

B Et in basilica Sancte Dei Genitricis ad Presepem instar fecit coronam ex argento puro pensantem libras tredecim. Et in basilica sancte Dei genitricis in titulo Callisti, fecit coronam ex argento pensantem libras tredecim et uncias tres.

C Et in diaconia ipsius Dei genitricis, quae appellatur Antiqua, similiter fecit coronam ex argento pensantem libras tredecim. Et in ecclesia Sancte Dei Genitricis ad Martyres fecit coronam ex argento, pensantem libras duodecim et uncias trea. Et in diaconia ipsius Dei genitricis, quae appellatur Cosmedin, eodem modo fecit coronam ex argento pensantem libras duodecim; nec non et in diaconia sancte Dei genitricis, quae appellatur Dominica, similiter fecit coronam de argento pensantem libras novem. Et in diaconia sancte Dei genitricis, quae ponitur in via Lata, fecit coronam ex argento pensantem libras novem. Et in diaconia sancte Mariæ in Cyro fecit coronam pensantem libras octo. Imo et in diaconia beatæ Dei genitricis, quae ponitur foris portam beati Petri apostoli, fecit coronam ex argento pensantem libras quinque et uncias tres. Et in diaconia ipsius Dei genitricis, quae ponitur in Adriano, eodem modo fecit coronam ex argento pensantem libras quinque.

Nec non et in oratorio sancte Dei genitricis, quae ponitur in xenodochio Firmis, fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias septem.

In ecclesia beati Petri apostoli fecit canistrum de argento purissimo pensans libras viginti duas. Et in ecclesia beati Pauli apostoli instar fecit canistrum ex argento purissimo pensans libras viginti duas et uncias quatuor et octo.

D Imo et in ecclesia beati Andreæ apostoli, quae appellatur Eudoxiæ, eodem modo fecit coronam de argento pensantem libras novem. Verum etiam et in ecclesia beati Joannis Baptiste, quae ponitur juxta patriarchium Lateranense, fecit coronam de argento pensantem libras quinque. Imo et in ecclesia beati Joannis evangelistæ, qui ponitur ubi supra, fecit coronam ex argento pensantem libras quinque. Item et in ecclesia beati Stephani, quae ponitur in Cœlio moote, similiter modo fecit coronam ex argento pensantem libras septem et uncias undecim. Et in basilica apostolorum, quae ponitur in via Lata, fecit coronam de argento pensantem libras tredecim. Et in mausoleo beatae Petronillæ, quae ponitur ad beatum Petrum apostolum, fecit coronam ex argento pensantem libras viginti. Et in ecclesia Jerusalem, quae ponitur in Sessoriano, fecit coronam de argento pensantem libras quinque. Et in ecclesia beati Laurentii, quae ponitur foris murum, similiter fecit coronam de argento pensantem libras tredecim. Et in ecclesia beati Apollinaris martyris fecit coronam pensantem libras quinque et uncias quatuor. Verum

A etiam et in basilica beati Pancratii martyris, quae ponitur foris murum, eodem modo fecit coronam ex argento pensantem libras octo. Fecit autem et in ecclesia beati Valentini martyris, quae ponitur foris murum, ubi corpus ejus requiescit, fecit coronam de argento pensantem libras sex. Et in titulo beati Clementis martyris atque pontificis fecit coronam ex argento pensantem libras quindecim.

B Et in titulo beatorum Aquilæ et Priscæ fecit coronam ex argento pensantem libras sex. Et in titulo sanctæ Balbinæ similiter fecit.

Imo et in ecclesia sancti Sixti martyris atque pontificis fecit coronam similiter. Et in titulo sancti Laurentii martyris, quae ponitur Luciæ, similiter fecit pensantem libras quatuor et uncias decem. Et in titulo sancti Laurentii martyris, qui appellatur Damasi, fecit coronam ex argento pensantem libras quinque. Et in ecclesia ipsius martyris quae ponitur Formosus, fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias septem. Sed et in titulo Pammachii fecit coronam ex argento pensantem libras decem. Et in titulo Aemilianæ pari modo fecit coronam de argento pensantem libras quatuor.

Nec non et in titulo sancti Eusebii fecit coronam de argento pensantem libras sex. Et in titulo Praxedis fecit coronam pensantem libras quinque. Et in titulo Pudentis fecit coronam ex argento pensantem libras novem. Imo et in titulo beati Vitalis martyris fecit coronam ex argento pensantem libras novem et uncias tres. Et in titulo sancte Susannæ martyris similiter fecit coronam pensantem libras decem. Et in titulo sancti Cyriaci fecit coronam de argento pensantem libras quinque.

C Et in titulo beati Marcelli martyris fecit coronam ex argento pensantem libras decem. Nec non et in titulo beati Marci martyris fecit coronam similiter. Et in titulo beatae Anastasie fecit coronam pensantem libras septem et uncias novem. Nec non et in titulo Ceciliae instar fecit coronam ex argento pensantem simili libras decem et unciam unam. Et in titulo beati Chrysogoni martyris fecit coronam ex argento pensantem libras quinque.

Verum etiam et in diaconia sanctorum Nerei et Achillei fecit coronam de argento pensantem libras sex et uncias quinque. Et in diaconia sanctæ Luciæ, quae ponitur in Septem Viis, fecit coronam ex argento pensantem libras sex et uncias s. pliem. Et in diaconia sancti Bonifacii similiter fecit coronam pensantem libras septem. Et in diaconia sancti Georgii fecit coronam ex argento pensantem libras quinque. Et in diaconia sancti Theodori eodem modo fecit coronam pensantem libras sex et uncias octo. Et in diaconia sanctorum Sergii et Bacchi fecit coronam ex argento pensantem libras sex. Et in diaconia sanctorum Cosimi et Damiani fecit coronam pensantem libras quinque et uncias octo. Et in diaconia sancti Adriaui martyris fecit coronam ex argento pensantem libras sex. Sed et in diaconia sancti Archangeli fecit coronam ex argento pensantem libras sex. Sed et in diaconia sancti Eustachii similiter fecit pensantem libras sex et uncias quinque. Et in diaconia sancte Luciæ, quae ponitur Orfea, pari modo fecit coronam ex argento pensantem libras sex et uncias duas.

D Simulque et in diaconia beati Viti martyris, quae ponitur in Macelto, fecit coronam ex argento pensantem libras sex. Imo et in diaconia sanctæ Agathæ similiter fecit coronam ex argento pensantem libras quinque. Fecit autem et in diaconia sancti Silvestri, quae ponitur juxta beatum Petrum apostolum, coronam argenteam pensantem libras quatuor. Verum etiam et in diaconia sancti Martini, quae ponitur juxta beatum Petrum apostolum, instar fecit coronam ex argento pensantem libras quinque et uncias tres. Imo et in titulo sanctorum Silvestri et Martini, qui ponitur juxta Orfea, coronam ex argento pensantem libras sex et uncias duas.

Ipse vero a Deo protectus et praeclarus pontifex fecit in monasterio sancti Sabæ coronam ex argento pensantem libras octo et uncias decem. Verum etiam et in monasterio beati Anastasiæ martyris eodem modo fecit coronam ex argento pensantem libras octo et uncias quatuor et semis : sed in monasterio sancti Andreæ, quod ponitur in clivo Scauri, similiter fecit coronam ex argento puro pensantem libras quinque. Et in monasterio beate Agathæ martyris, quod ponitur super Suburram, similiter fecit. Nec non et in monasterio sancti Erasmi, quod ponitur in Cœlio monte, fecit coronam ex argento pensantem libras quatuor et uncias duas. Simili modo fecit et in monasterio sancti Silvestri coronam ex argento pensantem libras sex et uncias tres. Et in monasterio beati Laurentii martyris, qui appellatur Pallacini, fecit canistrum de argento pensans libras duas et uncias septem. Enimvero et in monasterio sancti Pancratii, quod ponitur juxta basilicam Salvatoris, fecit coronam de argento pensantem libras quinque et semis. Fecit autem et in monasterio sanctorum Andree et Bartholomei, qui appellatur Honoriæ, canistrum ex argento pensans libras tres. Et in monasterio sancti Stephani, quod ponitur juxta Lateranis, fecit canistrum de argento pensans libras duas. Similique et in monasterio ipsius primi martyris Stephani, quod ponitur ad beatum Petrum apostolum, fecit canistrum ex argento pensans libras tres et semis. Ipse vero almissicus presul fecit in monasterio sanctorum Joannis et Pauli, quod ponitur juxta beatum Petrum apostolum, canistrum ex argento pensans libras tres. Pari modo fecit et in monasterio sancti Martini, quod ponitur nt supra, canistrum pensans libras quatuor et uncias duas. Sed et in monasterio sancti Stephani ubi supra, quod appellatur Catagalla Patricia, pari modo fecit canistrum ex argento pensans libras duas et semis. Similique et in monasterio sancti Cæsarii, quod ponitur ad beatum Paulum apostolum, instar fecit canistrum ex argento pensans libras tres. Et in monasterio sancti Stephani ubi supra, fecit canistrum pensans libras duas. Imo et in monasterio sanctorum Cosmæ et Damiani, quod ponitur juxta Praesepè, fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias duas. Simili modo fecit in monasterio sancti Andreæ, quod appellatur Massa Julianæ, canistrum ex argento pensans libras duas. Nec non et in monasterio sancti Adriani, quod ponitur juxta Praesepè, instar fecit canistrum pensans libras duas. Et in monasterio sancti Cassiani, quod ponitur juxta beatum Laurentium martyrem foris murum, fecit canistrum ex argento pensans libras tres.

Fecit autem in monasterio sancti Stephani, quod ponitur ubi supra, canistrum ex argento pensans libras duas et semis. Verum etiam et in monasterio sancti Victorii, quod ponitur ad sanctum Pancratium, fecit canistrum ex argento pensans libras duas, et uncias septem. Et in monasterio sancti Chrysogoni similiter fecit canistrum pensans libras tres.

Ipse vero almissicus presul fecit in monasterio sancte Marie, quod appellatur Ambrosii, canistrum ex argento pensans libras duas. Pari modo fecit et in monasterio sancte Marie, quod appellatur Julie, ut supra. Sed et in monasterio sancti Andreæ, quod ponitur juxta basilicam apostolorum, fecit similiter.

Similique et in oratorio sancti Stephani, quod ponitur in Dulciti, fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias quinque. Enimvero et in oratorio sanctorum Sergii et Bacchi, quo ponitur in Callinico, similiter fecit canistrum. Imo et in monasterio sancti Agapiti, quod ponitur juxta titulum Eudoxie, fecit similiter canistrum argenteum et semis. Simili modo et in oratorio sancte Agnetis, quod ponitur in monasterio quod appellatur Duo Furna, fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias octo. Nec non et in oratorio sancti Viti, quod

A ponitur in monasterio quod appellatur de Sardas, fecit canistrum ex argento pensans libras tres. Et in monasterio sanctæ Bibianæ similiter fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias novem. Fecit autem et in oratorio sancte Lucie, quod ponitur in monasterio de Renati, canistrum ex argento pensans libras duas.

B Verum etiam et in oratorio sancte Mariæ, quod ponitur in monasterio Michaelis, instar fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias duas. Et in monasterio sancti Sergii eodem modo fecit canistrum ex argento pensans libras tres. Ipse vero almissicus presul et in oratorio sanctæ Agathæ, quod ponitur in monasterio apud Africi, canistrum ex argento pensans libras tres. Pari modo fecit et in monasterio sanctorum Euphemie et Archangeli, quod ponitur juxta titulum Pudentis, canistrum ex argento pensans libras quinque. Sed et in monasterio sancti Isidori similiter fecit canistrum. Similique et in oratorio sanctæ Agathæ, quod ponitur in monasterio Templi, fecit canistrum similiter. Et in oratorio sancti Cæsarii, quod ponitur in monasterio de Corsas, similiter fecit canistrum pensans libras duas et uncias tres. Enimvero et in monasterio sancti Semitri fecit similiter canistrum argenteum. Imo ei in oratorio sancte Marie, quod ponitur in monasterio Aquæ Salvæ, fecit similiter. Simili modo fecit et in monasterio sancti Donati, quod ponitur juxta titulum sanctæ Priscæ, canistrum ex argento pensans libras duas et uncias quinque. Et in monasterio sancti Joannis, quod ponitur in Aventino, instar fecit canistrum ex argento pensans libras duas. Nec non et in oratorio sancte Marie, quod ponitur in monasterio de Lutara, fecit canistra ex argento pensantia libras duas et semina. Fecit autem et in monasterio Jerusalem, quod ponitur ad beatum Petrum apostolum, canistrum ex argento pensans libras duas. Verum etiam et in monasterio sancte Agnetis, quod ponitur foris portam Numentanam, fecit canistra ex argento pensantia libras quinque. Et in monasterio sancte Eugenie, quod ponitur foris portam Latinam, pari modo fecit canistrum ex argento pensans libras quinque ; sed et in oratorio sancti Gregorii, quod ponitur in Campo Martis, fecit canistra ex argento pensantia libras tres. Ipse vero almissicus presul fecit in titulo beate Sabiae coronam ex argento purissimo pensantem libras octo. Pari modo fecit in diaconia sanctorum Silvestri et Martini, que ponitur juxta Orfeam, coronam ex argento pensantem libras sex et uncias duas. Nec non et in oratorio sancte Lucie, quod ponitur in xenodochio, similiter fecit canistrum ex argento pensans libras duas et uncias quatuor. Fecit autem et in oratorio sancti Abbæcyri [Alba Cyri seu Syri], quod ponitur in xenodochio, canistrum ex argento pensans libras duas. Atque in oratorio sanctorum Cosmati et Damiani, quo ponitur in xenodochio quod appellatur Tuciam, instar fecit canistrum ex argento pensans libras duas et unciam unam. Verum etiam et in oratorio sancti Peregrini, quod ponitur in hospitali Dominico ad Naumachiam, fecit canistra ex argento pensantia libras quinque et unciam unam. Praefatus vero pontifex fecit in basilica Domini nostri Jesu Christi, que appellatur Constantiniiana, super altare magis vestes chrysoclavas duas, ex quibus unam habentem historiam Dominicæ resurrectionis, et aliam habentem historiam vivificæ atque adorandæ Domini crucis. Cantharos ex argento mundissimo octo pensantes simul libras viginti et septem et uncias sex. Investivit ubi supra rugas ante ingressum altaris ex argento purissimo pensante libras quadraginta octo et uncias octo. Coronas ex argento purissimo pensantes libras duo decim. Fecit ubi supra ad fontes velæ alba holoserica ornata in circuitu de fundato atque quadruplo numero decem.

C Sarta tecta vero ipsius ecclesie cum quadriportica simul et ad fontes omnia et in omnibus noviter re-

stauravit. **S**imul et fenestras de absida ex vitro diuersis coloribus conclusit atque decoravit. Et alias fenestras basilice ex metallo Cyprino reparavit, et in gremio basilice fecit cortinas duas, ex quibus una major fundata alba, et alia minor alba rosata.

Fecit autem idem presul in basilica Sancte Dei Genitricis, quæ appellatur ad Praesepe, rosata cum periclysi de fundato, canthara de argento purissimo duo pensantia inibi libras viginti tres; columnas duas pensantes libras viginti et unam et uncias quinque. Crucem cum gabatha ex argento mundo, pensantem simul libras quinque; in diaconia vero ipsius Dei genitricis, quæ appellatur Antiqua, fecit tetravila alythina ornata in circuitu de quadruplo. Et in oratorio sancti Andreæ ubi supra vela duobus holosericis ornata, ut supra. In titulo ipsius vero Dei genitricis, qui appellatur Callisti, fecit vestem albam holosericam rosatam, habentem in medio tabulam de chrysocavo cum historia presentationis Domini nostri Jesu Christi, et sancti Simeonis cum periclysi de Tyrio. Tetravila rubea alythina quatuor habentia crines cum gammadiis, et in circuitu periclysin de Tyrio. Velum Tyrium maius, quod pendet ante imaginem cum periclysi de blathinum unum. Vela modica rubea alythina cum staurace in medio numero tria, quæ pendent ante imagines argenteas cum periclysi de blathinum. Cortinam maiorem holosericam in gremio basilice unam, fecit et imagines argenteas deauratas. E quibus unam cum gemmis, arcum argenteum unum cum gammadiis suis. Supra cerostrata pharum unum, thuribula duo pensantia simul libra nonaginta quinque et uncias septem. Fecit vero idem presagus antistes beato Petro apostoli casicem aureum diversis ornatum pretiosis lapidibus, qui praecedit per stationes, pensantem libras tredecim. Hic fecit in basilica ipsius apostoli velum chrysoclavum, quod pendet supra in ingressu vestibuli. Item aliud velum maius chrysoclavum quod pendet in trabe argentea ante imaginem Salvatoris supra in ingressu vestibuli. Coronam majorem ex argento purissimo pensantem libras quinquaginta et tres et uncias octo. Pharum argenteum pendente infra ipsam coronam pensantem libras viginti et tres. Item coronas argenteas quatuor pensantes libras quinquaginta et septem. Caustros octo qui pensant simul libras quadraginta.

(a) *Hic vero pro amore et cautela orthodoxæ fidei fecit ubi supra scuta argentea duo scripta utraque symbolo, unum quidem litteris Græcis et aliud Latinis, pendentes dextra laevaque super ingressum corporis, pensantia inibi libras nonaginta quatuor et uncias sex. Fecit ubi supra in gremio basilicae cortinam maiorem holosericam fundatam unam, ornatum in circuitu de fundato. Velum album holosericum rosatum maius unum, quod pendet in trabe maiore super imagines aureas ornatum in circuitu de fundato. Enimvero supra ad fontes fecit vela serica alba numero novem ornata in circuitu de fundato.*

*H*ic vero, ubi supra, investivit altare beatissimi Leonis confessoris atque pontificis ex argento mundissimo deaurato pensante simul libras centum et novem. Item investivit altare beati Gregorii confessoris atque pontificis ex argento mundissimo deaurato pensante undique libras centum viginti et septem.

*H*ic vero praefectus a Deo et præclarus pontifex investivit altare beati Pauli apostoli ex argento pu-

(a) *Hic vero pro amore et cautela orthodoxæ fidei fecit scutis argenteis duos scriptos utroque symbolo. Cum Galli et Hispani absque licentia ad symbolum vocem Filioque addidissent, eoque additamento symbolum Nicaenum ad missarum solemnia publice decantassent, visum fuit Leoni papæ e re Ecclesiae futurum, si publicis hisce tabulis dubibus argenteis publico loco conservatis utrumque symbolum Graece simul et Latine absque ullo aditamento vocis Filio-*

A rissimo, ac deoravit, quod pensat libras centum quinquaginta quinque; nec non et confessionem ipsius atque faciem altaris investit ex auro purissimo pensante inibi libras centum viginti et unam et uncias octo. Fecit et supra in ingressu corporis scutum ex argento purissimo in quo orthodoxæ fidei symbolum scribi fecit, quod pensat libras triginta et duas. Fecit ubi supra coronas maiores tres ex argento purissimo pensantes libras in unum nonaginta et tres. Fecit autem in basilica cortinam majorem holosericam de quadruplo et fundato pulcherrinam. Praefatus vero venerabilis et præclarus pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli nutritoris sui super altare majus ciborum cum columnis suis quatuor ex argento purissimo deaurato cum diversis historiis mira magnitudinis mirifice decoratum, quod pensat libras duas mille septingentas et quatuor et uncias tres. Ciborium vero quod exinde abstulit, posuit super altare majus in basilica Beate Dei Genitricis, quæ appellatur ad Praesepe, et crucem ex argento puro fecit, et inibi posuit pensantem libras duodecim et uncias tres. Nec non et terravela rubea alythina quatuor ubi supra fecit, ex quibus unum cum chrysocavo. Sed et in mausoleo beatæ Petronillæ, quod ponitur ad beatum Petrum apostolum, fecit vela alba majora tria, minora octo ornata in circuitu de fundato. Fecit vero idem præclarus pontifex ante confessionem ipsius apostolorum principis angelos ex argento purissimo dextra kevaque pensantes inibi libras centum quadraginta et sex. Nec non et alias angelos duos ex argento purissimo deauratos, qui stant in trabe majori super ingressu vestibuli dextra kevaque juxta imaginem Salvatoris auream pensantes simul libras sexaginta tres, et alias angelos quatuor minores ex argento purissimo deauratos ubi supra dextra laevaque, qui pensant simul libras sexaginta octo. Verum etiam fecit ubi supra columellas ex argento deauratas sex in ingressu vestibuli diversis depictas historiis, quæ pensant simul libras centum quadraginta et septem. Fecit et crucem majorem ex argento purissimo deauratam, quæ stat juxta altare majus, pensantes libras viginti duas. Fecit vero ubi supra arcum majorem ex argento mundissimo deaurato supra in ingressu vestibuli, pensantem libras centum triginta et unam et semis.

Fecit vero ubi supra intra confessionem beati Leonis confessoris atque pontificis evangelium ex argento mundissimo deauratum supra in ingressu vestibuli, pensans libras quadraginta octo et semis. Fecit ubi supra columellam unam de argento purissimo pensantem libras decem et septem. Ipse vero a Deo protectus et præclarus pontifex fecit in diaconia beati Archangeli patenam et calicem ex argento purissimo pensantes in unum libras decem.

*H*ic divina inspiratione protectus fecit in basilica Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, ciborum cum columnis suis quatuor ex argento purissimo diversis depictum historiis cum cancellis et columellis suis mira magnitudinis et pulchritudinis decoratum, quæ pensant undique simul libras mille ducentas viginti septem. Verum etiam et sarta tecta basilicae Sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ dominæ nostræ, quæ appellatur ad Praesepe, omnia noviter restauravit. Cubicula vero juxta ecclesiam beati Petri apostolorum principis, quæ nimia vetustate inaruerant, etiam pene ruitura erant, idem egregius presul a fundamentis firmissimum

que inscriberet, ne deinceps quidpiam ad sacram symbolum addi posset. Affixit hasce duas tabulas argenteas in basilica sancti Petri; non autem, ut scribit Magister Sententiarum lib. 1, dist. 11, in ecclesia sancti Pauli. Quando autem et qua occasione illa vox Filioque auctoritate Romani pontificis Romana Ecclesia, alia causa poscente, in symbolum receperit, jam alibi diximus. Sev. Bin.

ponens aedificium in meliorem ere: statum. Fecit et ubi supra juxta columnam majorem balneum in superiore positum, constructum in rotundum, mirifice decoratum. Gradus vero in introitu ejusdem basilice tam super porticum, quam etiam in atrio, noviter restauravit. Fecit et juxta eodem gradus, parte dextra atrii, domum a fundamentis mirae magnitudinis et pulchritudinis decoratam, in qua etiam et accubitos collocavit. Fecit et juxta eamdem dominum pro subsidiis Christi pauperum atque peregrinorum balneum a fundamentis mirifice decoratum. Hic autem praeclarus antistes divinitus inspiratus hospitale beato Petro apostolo in loco qui Naumachia dicitur, a fundamentis noviter construens, diversa illic domorum aedificia decoravit, atque ecclesiam in honore beati Petri principis apostolorum a novo construxit. In qua etiam sanctorum ecclesie Christi martyrum corpora deferens recondiuit, et omnia que in praedicto hospitali erant necessaria construxit.

Praedicta etiam illic urbana vel rustica pro alimoniis Christi pauperum, seu advenis, vel peregrinis qui ex longinquis regionibus veniunt, obtulit ad exaltationem sancte Dei Ecclesie et salute populi Romani. Praesertim igitur et monasterium sancti Christi primi martyris Stephani, quod appellatur Cata-galla [κατὰ Γάλλαν] patricia, quod præ nimia vetustate jam emarcuerat atque ex parte corruerat, idem presagius pontifex certamen ponens a fundamentis simul cum oratorio surnum jacens fundamentum in meliorem erexit statum. Gradus vero per quos ingressus est in ecclesiam beati Petri apostoli a sancto Andrea apostolo, qui vetustate consumpti erant, a novo refecit.

Pari modo et monasterium beati Martini confessoris atque pontificis, situm ubi supra, quod nimia fuerat vetustate quassatum, pene omnime a fundamentis restauravit. Sarta vero tecta basilice sancti Andreæ apostoli, quod appellatur Catabarbara [κατὰ Βαρβάραν] patricia, que per olitana jam fuerant tempora vetustate consumpta, noviter restauravit. Simili modo et sarta tecta beate Lucie martyris, que ponitur in Orsea, refecit a novo. Pariter etiam et sarta tecta beate Balbinæ martyris, que jam pene ruitura erant, in melius restauravit. Pari modo et sarta tecta basilice beatorum martyrum Cosmæ et Damiani sitæ in via Sacra, mirifice restauravit. Pariter etiam et sarta tecta basilice sancte Martine martyris sitæ in Tribus Fatis in melius restauravit.

Nec non igitur et sarta tecta titulo beati Laurentii martyris, qui appellatur Damasi, noviter reparavit. Hic vero sanctissimus et praeclarus pontifex sarta tecta basilice beati Valentini martyris, sita in via Flaminia, que jam præ nimia vetustate ruitura erant, prudentissimo studio mirifice a novo refecit. Quadriporticus vero basilice apostolorum in via Lata intus et foris omnia sarta tecta ipsarum noviter reparavit: immo vero et sarta tecta basilice beatæ Agathæ martyris sita super Suburram, que præ nimia vetustate jam emarcuerant, noviter reparavit. Hic vero sanctissimus presul fecit in patriarchio Lateranensi oratorium a fundamentis in honore beati archangeli, insigni opere firmissime construens, quod etiam ex musivo, seu diversis picturis atque pulcherrimis marmoribus diversis coloribus ornavit undique. Et omnia cimelia tam aurea quamque argentea, vel etiam vela diversa ibi obtulit. Maeronam vero ipsius Lateranensis patriarchi, que extenditur a Campo et ultra imagines apostolorum, quæ præ nimia vetustate ruitura erant, a fundamentis simul, et sarta tecta, nec non et solarium ab immo usque ad summum noviter restauravit, et in melius firmissimis marmoribus stravit, atque cauernam ipsius macronæ noviter fecit, et diversis historiis pictura mirifice decoravit. Hic a Deo protectus venerabilis et praeclarus pontifex fecit in circuitu altaris beati Petri apostoli nutritoris sui letravala ru-

A bea holoserica alythina habentia tabulas, seu orbiculos de chrysocavo diversis depictos historiis cum stellis de chrysocavo. Nec non et in medio crucis de chrysocavo ex margaritis ornatas miræ magnitudinis pulchritudinisque decoratas, que in diebus festis ibidem ad decorum mittuntur. Pari modo ut supra et alia tetravela alba holoserica rosata paschaliles habentia talulas atque orbiculos de chrysocavo, nec non et crucis cum chrysocavo ex margaritis cum periclysi de chrysocavo. Imo etiam et alia vela modica quatuor ubi supra in singulis columnis de ciborio fecit, habentia tigres de chrysocavo, et in circuitu ornatas de blathin. Verum etiam et alia vela modica quatuor eamdem habentia similitudinem in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli in columnis de ciborio posuit.

Predictus vero venerabilis pontifex sarta tecta basilice beati Agapiti martyris, que ponitur in urbe Praenestina, nec non et sarta tecta alterius basilice juxta eamdem basilicam sitæ, que jam præ nimia vetustate ruitura erant, omnia noviter in melius restauravit. Pari modo et sarta tecta basilice beati Stephani primi martyris constituta via Latina milliariorum tertio, que per multa jam annorum curricula vetustate erant conseruata et ruinis proxima, noviter reparavit. Verum etiam et sarta tecta basilice beati Basilidis martyris, sitæ in Merulana, noviter restauravit. Hic a Deo protectus venerabilis et praeclarus pontifex fecit in basilica Salvatoris Domini nostri Iesu Christi, que appellatur Constantiniana, de proprio argento ipsius basilicæ coronas cum delphinis suis numero quinque, canistros numero triginta quinque, gabathas numero octo, que pensant simul libras ducentas septuaginta et sex. Fecit autem in basilica Sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Marie dominæ nostræ, que appellatur ad Præsepe, cornicam de fundato, et in circuitu ornatam de blathin, que pendet in portico super sedem mirifice decoratam. Vela promiscua, tam de fundato quam etiam de stantraci, et quadruplicata ornata in circuitu de blathin numero quadraginta. Fecit vero ubi supra ante ingressum præsepii pharum in modum retis ex argento purissimo cum canistris quinque, pensantia simul libras triginta septem et semis.

Idem vero sanctissimus presul sancti Spiritus illustratione perfusus fecit beato Petro apostolo nutritori suo calicem aureum præcipuum tetragonum spanclystum diversis ornatum pretiosis lapidibus, pensantem libras triginta et duas. Nec non fecit et patenam auream spanclystam miræ magnitudinis decoratam pensantem libras viginti quinque et uncias novem. Fecit in basilica, cujus supra, pharum in modum retis cum canistro, et crucis de argento purissimo, qui pendet sub auro principali. Nec non et alium pharum majorem in modum retis cum canistris viginti pendente sub trabem majorem argenteam ad ornatum sancte Dei ecclesie, qui pensat inibi libras duo mille centum quatuor et uncias septem. Hic fecit in basilica doctoris mundi beati Pauli apostoli crucifixum ex argento purissimo miræ magnitudinis decoratum, pensantem libras quinquaginta duas. Verum etiam fecit ibi supra tetravela alba holoserica rosata, ex quibus unum habens in medio crucem de chrysocavo, et gammadias de chrysocavo. Nec non etiam vela alba holoserica numero novem ornata in circuitu de Tyrio. Fecit ibi super gabathas fundatas interrasiles ex argento purissimo numero octo, que pendent in pharo æreo in medio basilice, pensantes inibi libras quatuordecim.

Ingressum vero corporis idem presul ex marmoreis candidis miro decore ornavit, atque regias tereas ibidem posuit. Super columnas vero marmoreas, que stant in circuitu altaris ipsius doctoris mundi, ubi trabes quondam lignæ posite fuerant, etiam nimia vetustate emarcuerant, hic sacer antistes super ipsas columnas lilia posuit, et super ipsas lilia ex metallis marmoris platonias posuit, diver-

sisque picturis miræ magnitudinis opus decoravit. Nec non ubi supra fecit vela Alexandrina majora numero quinque, quæ pendent super regias majores in ingressu basilicae mirifice decorata.

Hic vero sanctissimus et præclarus pontifex fecit in basilica Sancte Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ dominæ nostræ ad Præsepe tetravela alba holoserica rosata mirifice decorata. Fecit vero ubi supra intra præsepium vestem albam holosericam rosatam ornatam in circuitu de chrysocavo, et in medio habentem crucem cum orbiculis de chrysocavo vela alba holoserica rosata numero quatuor ornatam in circuitu de Tyrio. In diaconia vero ipsius Dei genitricis, quæ appellatur Dominica, fecit vestem albam holosericam rosatam habentem in medio tabulam de Tyrio cum historia crucifixi. Nec non et rotas de chrysocavo ornatas in circuitu de quadrapulo. Fecit ubi supra cortinam fundatam ornatam in circuitu de blathin. In diaconia vero ipsius Dei genitricis, quæ appellatur Cosmedin, fecit vestem albam holosericam cum tabula de chrysocavo habentem historiam Dominicæ resurrectionis et in circuitu listam de chrysocavo. Fecit ad sanctam Mariam ad Martyres vestem albam holosericam rosatam cum tabula de Tyrio habentem historiam crucifixi, et rotam de chrysocavo ornatam in circuitu de Tyrio. Vestem etiam in diaconia jam dictæ Dei genitricis positiæ foris portam beati Petri apostoli fecit vestem de Tyrio mirifice decorata. Hic vero venerabilis et præclarus pontifex fecit in basilica beati Petri apostoli nutritoris sui canistros interrasiles ex argento purissimo, tam in quadriportico, quamque in gremio basilicæ, numero viginti duo, pensantes simul libras centum viginti quinque. Gahathas fundatas signochristas, quæ pendent in quadriportico, in pharao æreo, in medio basilicæ, numero quadraginta et octo pensantes simul libras centum et unam et semis. Phara argentea tria, quæ stant super trabes argenteas, pensantia libras nonaginta et tres. Arcus argenteos duos pensantes libras quadraginta et unam et uncias octo. Vela de blathin majora, quæ pendent per trabes argenteas dextra levaque presbyterii. Nec non et in circuitu sedis numero triginta ornata in circuitu de quadrapulo.

Vela modica de fundato numero quadraginta et septem ornata in circuitu de blathin Byzanteo, et investita de blathin Neapolitano. Nec non et in gremio basilicæ fecit cortinam maiorem Alexandrinam miræ magnitudinis et pulchritudinis decorata, ornatam in circuitu de Tyrio.

Vela alba modica holoserica rosata numero viginti quinque ornata in circuitu de blathin, ex quibus unum ornatum de stauraci. Super altare ve beati Andreæ, ubi supra, fecit vestem albam holosericam rosatam cum tabula de chrysocavo, habentem historiam Dominicæ resurrectionis, et in circuitu listam de chrysocavo. Verum etiam et super altare beatae Petronille fecit vestem albam holosericam rosatam cum tabula de chrysocavo, habentem historiam Dominicæ resurrectionis, et in circuitu ejus listam de chrysocavo. Pari modo et in oratorio sanctæ Dei genitricis, ubi supra, in mediana fecit vestem albam holosericam rosatam habentem in medio crucem de chrysocavo, et in circuitu ornatam de Tyrio. In oratorio vero ipsius Dei genitricis, ubi supra, quod dicitur domini Pauli pape, vestem albam holosericam ornatam in circuitu de mizilo. Nec non et in monasterio sancti Martini, ubi supra, fecit vestem albam holosericam rosatam, habentem in medio crucem de chrysocavo cum periclysi de Tyrio. Hic fecit in basilica apostolorum via Lata super altare maioris vestem albam holosericam rosatam habentem in medio tabulam de stauraci cum historia Dominicæ resurrectionis, et in circuitu vestem de chrysocavo. Nec non et orbiculus de chrysocavo cum periclysi de Tyrio. Tetravela modica ruber ornata in circuitu de fundato, ex

A quibus unum cum chrysocavo. Vela modica rubra Alexandrina duo ornata in circuitu de stauraci. Et in gremio basilicæ, ubi supra, fecit cortinam maiorem de fundato mirifice decorata, ornatam in circuitu de Tyrio, et in medio cruces de Tyrio.

Hic vero egregius presul fecit in titulo sanctæ Sabine martyris super altari majori vestem album holosericam rosatam habentem in medio tabulam de stauraci cum historia Dominicæ resurrectionis, et in circuitu listam de chrysocavo. Pari modo et in titulo sancte Susanne martyris super altari majori vestem album fecit holosericam rosatam habentem in medio tabulam de chrysocavo cum historia Dominicæ resurrectionis, et in circuitu listam de chrysocavo. Fecit autem in basilica sancti Stephani primi martyris in Cœlio monte vestem album holosericam rosatam habentem in medio tabulam de stauraci cum historia Dominicæ resurrectionis, et crucem de chrysocavo. Nec non et in diaconia beati Georgii martyris super altari majori fecit vestem album holosericam rosatam habentem in medio tabulam de stauraci cum historia crucifixi ornatam de Tyrio, et rosas de chrysocavo. Ipse vero a Deo protectus venerabilis et præclarus pontifex fecit in basilica sanctæ Dei genitricis, quæ appellatur ad Præsepe, ob nimium amorem ipsius dominæ nostræ pharmum ex argento purissimo cum lucerna, et cereapto [cerapto] suo, pensantia simul libras quadraginta et semis.

Et hoc constituit ejus beatitudine, ut Dominicorum diuersus, vel in sanctis solemnitatibus juxta lectorium consistenter, et ad legendum sacras lectiones luminis splendore fulgeret. Et in ecclæsia beati Petri apostoli pari modo fecit pharum ex argento purissimo deaurato mira pulchritudinis decoratum cum lucerna, et cereapto suo, quæ pensant simul libras nonaginta et semis. Enimvero, ubi supra ad beatum Petruin apostolum sub ipsa imagine Salvatoris Domini nostri Jesu Christi crucifixi in modum fecit coronam ex argento purissimo, et ibidem ob ipsius Domini nostri Jesu Christi amorem pro luminaliorum splendore posuit pensant libras....

Basilica vero beati Apollinaris atque martyris pontificis, quæ fundata est juxta civitatem Ravennam, cuius trabes præ nimia vetustate de annorum curriculis, etolitanis temporibus nimis emarcuerant, jamque penne ruituræ in tempore illo erant, idem venerabilis pater divinitus inspiratus, misit illuc, et per solertissimam ac providam curam suam onnia sarta tecta ipsius ecclesiae simul cum quadriporticis suis noviter ac firmiter restauravit, et in meliorem reduxit statum; super altare vero ipsius sacræ basilicæ ob honorem omnipotentis Dei, et beati Petri apostoli, de cuius donis ac datis fecit vestem sericam rosatam habentem in medio crucem de chrysocavo cum orbiculis, et rotas sericas habentes historias annuntiationis, seu natalis Domini nostri Jesu Christi, atque passionem, et resurrectionem; nec non et in cœlos ascensionem, atque pentecosten, ornatas in circuitu simil modo, sicut et vestem de chrysocavo. Sed et canistrum ex argento purissimo initè fecit cum catenulis suis pensans libras quindecim. Episcopium vero Albanense simul cum ecclesia, quæ in nomine beati Pancratii fundata est, per quamdiu negligenter vel incuriam, per submissions diabolicas, post multitudines laudes exusta, a fundamentis usque ad sumimum tectum combustum est. Sed clementissimus et solertissimus pontifex, Deo aspirante, ex sancti Spiritus illustratione firmum jacens fundatum in irum in modum jam pœfatum ecclesiam noviter restauravit, et simul cum sartis tectis Deo jumente ad meliorem deduxit statum.

Et ut verus amator Dei et cultor sanctarum Del ecclæsiarum, fecit super altari majori prædictæ ecclæsiae vestes duas, ex quibus unam cum rotis majoribus habentem gryphes, ornatam in circuitu de fundato, et tetravæla serica alythina ornata de Ty-

rio optimo in circuitu ejusdem altaris fecit numero A stivit altare beati Martini confessoris Christi ex argento purissimo deaurato, ex transmissio quondam [ex terra quondam] Fridigisii abbatis, quod pensat undique libras septemdecim, et semis.

Idem beatissimus vero et præclarus pontifex fecit in basilica sancti Cyriaci vestem albam holoserican habentem in gyro periclysin de fundato, et in medio historiam resurrectionis, et in circuitu altaris tetravela alba habentia periclysin de Tyro. Fecit autem et in titulo sancti Vitalis vestem albam holoserican habentem periclysin de fundato, et in medio historiam resurrectionis; nec non et in diaconia sancti Archangeli posuit vestem albam holoserican habentem periclysin de Tyro, et in medio historiam ascensionis. Item ipsum super altare sancti Abbacyri similem vestem obtulit.

Porro in diaconia sancte Agathæ martyris fecit ipse sanctissimus pontifex vestem albam holoserican habentem in Tyro, et in medio historiam resurrectionis. Verum etiam et in titulo Pammachii super altare sanctorum Joannis et Pauli fecit vestem albam holoserican ornatam in gyro de fundato habentem historiam crucifixi, ascensionis et pentecostes. Pariter et in ecclesia beati Clementis martyris atque pontificis, fecit vestem albam cum chrysocavo habentem historiam resurrectionis, seu ascensionis, necnon et pentecosten.

In eo et in ecclesia sancti Cyriaci posita via Ostiensi fecit vela e quaduplo numero quinque, habentia historiam Salvatoris vocantis discipulos de navi. Et super sanctum altare ipsius martyris posuit vestem de fundato.

Ipse autem a Deo protectus et præclarus pontifex fecit in basilica Sanctæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ dominæ nostræ ad præsepe coronas argenteas, et delphinos suos duodecim, quæ pensant libras centum duas et uncias novem. Sed et phara canthara argentea cum delphinis suis fecit numero septem pensantia libras octuaginta quinque et semis. Idem vero beatissimus præsul fecit in basilica beati Petri apostoli nutritoris sui ante presbyterium pharum volubilem ex argento purissimo cum coronis et crucibus, pensantem inibi libras triginta quinque, et uncias sex. Verum etiam id ipsum deorsum, ubi sacratissimum corpus ipsius principis apostolorum requiescit, renovavit imaginem auream habentem vultum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, ac sancte Dei Genitricis Mariæ dominæ nostræ, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, atque Andreæ, nec non et beatæ Petronillæ martyris, ubi et addidit aeri obryzi libras viginti unam et uncias tres.

In eo vero ubi supra ante sanctum Andream inwe-

(a) Ex hac luce subtractus est, etc. Anno Domini 816 et Ludovici imperatoris tertio. Sev. Bin.

A stivit altare beati Martini confessoris Christi ex argento purissimo deaurato, ex transmissio quondam [ex terra quondam] Fridigisii abbatis, quod pensat undique libras septemdecim, et semis.

Fecit autem et in basilica beati Pauli apostoli doctoris mundi gentium phara canthara ex argento purissimo cum delphinis suis numero quinque, pensantia libras sexaginta septem et uncias quatuor.

Hic a Deo inspiratus venerabilis et præclarus pontifex conspiciens ecclesiam beatorum martyrum Nerei et Achillei præ nimia jam vetustate deficeret, atque aquarum inundantia repleri, juxta eamdem ecclesiam noviter a fundamentis in loco superiori ecclesiam construxit mira magnitudinis et pulchritudinis decoratam. In qua etiam hæc obtulit dona: canistros ex argento numero sex pensantes simul libras quindecim. Ciborum ex argento purissimo pensans libras ducentas et quindecim. Calicem et patenam ex argento purissimo deauratos pensantes libras duodecim et uncias deoem. Regnum super altare ex auro purissimo diversis ornatum pretiosis lapidibus pensans libras duas et uncias sex. Veste duas, ex quibus unam albam holoserican habentem historias Dominicæ nativitatis, seu resurrectionis, ascensionis, atque pentecostes, ornatam in circuitu de chrysocavo, et aliam de Tyro. Idem vero fecit in basilica Beatae Dei Genitricis ad præsepe regnum ex auro purissimo spanoelysto diversis in circuitu de chrysocavo, et aliam de Tyro. Idem vero fecit in basilica Sanctæ Dei Genitricis ad præsepe regnum ex auro purissimo diversis ornatum lapidibus pensans libras quatuor et uncias septem. Fecit vero communicales ex argento purissimo per singulas regiones, qui præcederent per stationes per manus acolytorum numero viginti quatuor pensantes simul libras.... Pari modo et in basilica beati apostoli fautoris sui regnum ex auro purissimo diversis pretiosis onatum lapidibus pensans libras septem. Fecit etiam in diaconia sanctorum Nerei et Achillei vela dromiscua holoserica numero....

Sarta tecta beati Agapiti martyris sita juxta basilicam beati Laurentii martyris foris murum, quia jam præ nimia vetustate emarcuerant, noviter restauravit. In eo vero et in titulo beatae Prudentianæ fecit vestem albam holoserican ornatam in circuitu de Tyro.

Qui beatissimus pontifex postquam sedem Romanam et apostolicam annos viginti, menses quinque, et dies sexdecim gloriissime rexit, (a) ex hac luce subtractus ad æternam migravit requiem. Fecit autem ordinationes tres per mensem Martium, presbiteros triginta, diaconos undecim, episcopos per diversa loca numero centum sex et viginti. Sepulcus vero est in basilica beati Petri apostoli prætie Ides Junias, inductione nova, et cessavit episcopatus dies decem.

S. LEONIS III EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

KENULFI REGIS MERCIORUM AD LEONEM PAPAM III.
Pro archiepiscopatu Lichfeldensi abolendo, restituendaque Dorobernensis Ecclesie dignitate, quam Adrianus papa I et rex Offa dissecuerant.

Domino beatissimo et vere amantissimo Leoni sanctæ et apostolice sedis Romano pontifici, Kenulphus gratia Dei rex Merciorum, cum episcopis, ducibus, et omni sub nostra ditione dignitatis gradu, sincerissimæ dilectionis in Christo salutem.

D Gratias omnipotenti Deo semper agimus, qui Ecclesiam suo pretioso sanguine acquisitam, inter diversas mundi hujus procellas, novis semper, prioribus ad vitam sumptis, suescit ducibus ad portum salutis attrahere, eamque nova luce infundere, quatenus nullo sit tenebrarum errore fuscata, sed viam veritatis inoffenso pede gradatur. Unde meritum omnis per orbem exultat Ecclesia, quia cum omni verus remunerator bonorum gloriosissimum gregis sui pastorem Adrianum perpetuo remunerans

super æthera duxisset, suis tamen ovibus pia crexit A providentia præmium, qui scit ovile Dominicum ad canas, non inferius vitæ agitare. Nos quoque merito, quos extremitas orbis tenet, eodem modo præ ceteris gloriamur, quod illius subliunitas nostra salua, illius prosperitas nobis perennis exultatio, quia unde tibi apostolica dignitas, inde nobis fidei veritas innotuit. Quapropter opportunum arbitror tuis sanctis jussionibus æarem obedientiae nostræ humiliiter inclinati, et quæ tuæ pietati rite nobis sequenda videantur toto nisu implenda, quæ vero ratione contraria deprehensa fuerint, citius declinanda ac interim a nobis omnimodo resecanda.

Sed modo ego Kenulphus gratia Dei rex excellentiæ tuam humiliter exoro, ut te sine offensione animi vestri de proœctu nostro, ut optamus, licet alioqui, quatenus iu gremium me pietatis tuæ tranquilla pace percipias, et quænt meritorum nulla facultas erigit, larga benedictionis tuae ubertas ad plenam suam regendam locupletet, ut una tecum gentem quam vestra apostolica auctoritas fidei rudimentis imbuat, per intercessionem tuam contra impetus exterorum Omnipotens erigat, et per se regnum quod ipse Deus dedit nobis, dilatare dignetur. Hanc benedictionem omnes qui ante me sceptro præfuerere Merciorum, meruerunt ab antecessoribus tuis adipisci; hanc ipse humilis peto, et a vobis, o sanctissime, impetrare cupio, quatenus in primis adeptoris sorte me tibi filium suscias, sicut te in patris persona diligo, et totis obedientiæ viribus semper amplector. Decet enim inter tantas personas fides sancta servari et inviolata charitas custodiari; quia paterna pietas filiorum felicitas in Deo esse credenda est, secundum illud Ezechie: *Pater filio notam faciet veritatem tuam, Domine.* In quibus verbis te, amande genitor, imploro, ut filio tuo tametsi indigno veritatem Domini tuis verbis sacrae notam facere non deneges, ut per tuam sanam eruditonem, Deo adjuvante, ad melioris vitæ propositum merear pervenire.

Quia etiam, dulcissime, cum omnibus episcopis nostris et cuiuscunq[ue] apud nos dignitatis persona deprecor, ut nobis de multimodis inquisitionibus, super quibus maximam subtilitatem vestram dignum duximus perquirere, benigne respondeas, ne sanctorum traditio Patrum et ab illis tradita nobis, regula quasi incognita per aliquid vitietur in nobis, sed sermo tuus directus nobis in charitate et mansuetudine veniat, ut per Dei misericordiam profuturum in nobis persicat fructum. Primum namque est quod pontifices nostri ac peritissimi quique in nobis diem, quod contra canones et apostolica statuta, quæ nobis a patre beatissimo Gregorio dirigente statuta sunt, sicut vos scitis, auctoritas Dorobernensis metropolitani in duas scinditur parochias, cuius, eodem patre mandante, ditioni subjacerent debent episcopi duodecim, sicut per Ecclesias nostras legitur in epistola, quam fratri et coepiscopo Augustino direxit, de

A duobus Londonie et Eboracæ metropolitanis episcopis, quam etiam apud vos haberi non dubitamus. Sed ipse primum pontificalis apex, qui tunc Londonie sub honore et ornamento pallii fuerat conscriptus, pro eo Dorobernensi oblatus est atque concessus. Nam quia beatæ recordationis Augustinus, qui verbum Dei, imperante beato Gregorio, Anglorum genti ministrabat, et gloriissime Ecclesiæ præfuit a Saxonie, in eaen civitate diem obiit, et corpus illius in ecclesia beati Petri apostolorum principis, quam successor ejus sanctus Laurentius sacravit, conditum fuisset, visum est cunctis gentis nostræ sapientibus, quatenus in illa civitate metropolitanus honor haberetur, ubi corpus ejus pausat qui his partibus fidei veritatem inseruit. Cujus ita que, sicut vos scitis, dignitatis honorem primum rex Offa, propter inimicitiam cum venerabili Lambertu et gente Cantuariorum acceptam, avertere, et in duas parochias dissipare natus, et piissimus coepiscopus et antecessor vester Adrianus rogatu predicti regis facere coepit, quoij prius nemo præsumpsit, et Merciorum præsulem pallio extulit. Neutrum tamen ex his culpamus, quos Christus, ut credimus, æternæ victoria triumphat.

B Sed tamen excellentiam vestram humiles exoramus, quibus a Deo merito sapientiae clavis collata est, ut super hac causa cum sapientibus vestris queratis, et quidquid vobis videatur, nobis postea servandum rescribere dignemini, ne tunica Christi inconsutile aliquius inter nos dissensionis schisma patiatur; sed per vestram sanam doctrinam, ut desideramus, ad veræ pacis unitatem dirigatur. Magna enim humilitate simul et dilectione haec tibi scripsimus, papa beatissime, clementiam tuam profusius precantes, quatenus ad ea quæ a nobis necessario explicita sunt, benigne et juste respondeas.

C Sed et illam epistolam, quam Atheraldus archiepiscopus coram cunctis provincialibus episcopis nostris multiplicius de suis ac totius Britaniz causis et necessitatibus tibi scripsit, pio amore perscrutari digneris, et quidquid de rebus quæ in ea scripta sunt fidei normula poscat, pagina nobis veritatis palefacere memineris. Ergo præterito anno legationem meam etiam et episcoporum per Wadan abbatem misimus: ac ille accipiens legationem illam segniter, imo insipiente deduxit. Sed modo tili munus modicum amoris gratia per Brine presbyterum, et Fildas, et Ceolberth ministros meos, pater amande, mitto: quod est centum et viginti mancusas cum litteris, precans te ut benigne suscias, et benedictionem tuam nobis donare digneris. Omnipotens Deus te longe tempore ad laudem sue sanctæ Ecclesiæ eustodiat in eolumq[ue].

EPISTOLA II.

LEONIS PAPE III AD KENULFUM REGEM MERCIORUM.
Respondet superiori, et petit omnia libens conredit.

D Domino excellentissimo filio Kenulpho regi Merciorum provincie Saxonie Leo papa.

* Quæ nunc Anglia, olim dicebatur Saxonie transmarina.

Venient ad sanctissima limina beatorum apostolorum Petri et Pauli, tam orationis vota fideliter solvens quam nostræ sedi apostolice cauam sui sacerdotii suggestens, reverendissimus et sanctissimus frater noster Atheraldus archiepiscopus Dorobernensis Ecclesiæ nobis obtulit vestræ regalis excellentiæ syllabas, quibus in duabus epistolis a vobis directis, plenis fidei rectæ; magnam humilitatem vestram reperientes, omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornavit ac decoravit erga beatum Petrum apostolorum principem, et nobiscum habere dilectionem, et in omnibus apostolicis humiliiter consentire censuris. Porro in una ex illis epistolis reperimus qualiter gratiam nostræ apostolicæ functionis, si juxta suissetis, animam vestram pro nobis possuissetis benigne, imo et nostræ prosperitati multum in Domino congaudeatis; et cum nostræ dulcissimæ admonitionis litteræ ad vestræ unanimitatibus perveniunt aures, cum omni suavitate et cordis gaudio spirituali, quasi filii paternum munus suscipere fatemini. Fatebatur vero et hoc, quod aliquantulum ex vestra facultate benedictionem nobis offerri demandatis centum et viginti mancusas, quas cum in agno amore pro animæ vestræ sainte suscepimus.

Et predictus archiepiscopus cum suis sociis honosifice ac benigne a nobis susceptus est, et adjuvar eum in suis necessitatibus libenter fecimus. Intercedentes vestræ prudentissimæ excellentiæ, ubi se rebatur in ipsis tuis regalibus apicibus quod nostris apostolicis sanctionibus nullus Christianus contraire præsumit, ideo totis nisibus nostris ea quæ tuo regno expedient emittere atque prædicare conamur, ut ea quæ nobis præfatus frater noster Atheraldus archiepiscopus, seu tota synodus evangelicae et apostolicæ doctrinæ sanctorumque Patrum, nec non prædecessorum nostrorum sanctorum pontificum, canonica censura prædicante, vestræ regali excellentiæ, seu cunctis principibus gentis vestræ et universo populo Dei edisserit, nequaquam in orthodoxa eorum doctrina quidpiam resistere debeatis, Domino ac redemptore nostro in Evangelio dicente, ubi ait: *Qui vos recipit, me recipit; et qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiat* (*Matth. x.*). Quanto magis pro ipso saepè dominino archiepiscopo quem nobis valde nimisque collaudasti, sicuti et est; videlicet clarissimus atque peritissimus, et quia illum scitis prudentem et bonis ornatum moribus, Deoque et hominibus dignum, ecce, fili dulcissime et amantissime atque præstansissime rex bone, in his tuis assertionibus collaudamus Deum omnipotentem, qui talē vobis demon-

A stravit antistitem, qui, sicut verus pastor, indicere verbis secundum doctrinam sanctorum Scripturarum dignam pœnitentiam valeat, et eruere qui subditione sacerdotali ejus existunt animas eorum ex inferno inferiori, et ab igne inexstinguibili deducens eos, et introducens in portum salutis, et offerre pro illis hostiam dignam et immaculatam in conspectu divinæ majestatis omnipotenti Deo. Et quia multum nobis prænoninatus archiepiscopus in omni sanctitate sua et vita conversatione ultra citroque placuit, valde nimis ei credentes, ex auctoritate ei beati Petri apostolorum principis, cuius vel immeriti vires gerimus, talem præbuimus præsulatum, ut si quisquam ex subjectis suis, tam regibus et principibus quam universo populo, tranegressus fuerit Dominica mandata, excommunicet cum usquedum peniteat, et si impœnitens fuerit, sit vobis sicut ethnicus et publicanus (*Matth. xviii.*).

B De Atheraldo vero jam facto archiepiscopo Dorobernensis Ecclesiæ, sicut a nobis poposcit vestrorum præsulum excellentia, ut ei justitiam faccremus de ipsis dioecesis suis, tam episcoporum quam monasteriorum, quibus illicite, ut cognovisti, expoliatus est, et a venerabili sede ejus, quas diudum tenuit, ablata sunt, nos per omnia enucleatus trahitantes, in sacro scrinio nostro reperimus sanctum Gregorium prædecessorem nostrum in integro ipsam parochiam numero duodecim beato Augustino sycello suo archiepiscopo tradidisse, et confirmasse episcopos consecrandi. Unde et nos, veritate ipsa C reperta, ordinationes, seu confirmationes nostra apostolica auctoritate illi in integro, sicut antiquitas fuerunt, constituentes reddidimus, et privilegium confirmationis secundum sacrorum canonum censuram Ecclesiæ suæ observandum tradidimus.

EPISTOLA III.

AD CAROLUM MAGNUM.

De privilegio capellæ in Eresburg

Leo servus servorum Dei Carolo magno [regi Francorum] Romanorum imperatori.

D Piæ tuæ petitioni per omnia congaudentes, quod jubes annuere non tardamus. Igitur hunc montem Eresburg, quem expugnatum cum tota Saxonia Deo obtulisti*, et per nos beato Petro consecrasti, liberum ab humana potestate esse, ut fratrum inibi ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neva regni vestri invasoribus aliqua rebellandi fiducia præparetur, sub anathemate, sancti Petri auctoritate interdicimus ne quis unquam bellicia in ipso monte præsidia collocare, aut per te collata predia, aut decimas circa montem per dies

tia, adeo ut ad hunc unum respicerent omnes trans quam unicum Christianæ religionis, temporibus hinc perditissimis, quibus sub Saracenorum jugo gemebant, decus et ornamentum. Porro pro restaurazione ecclesiarum Hierosolymorum Carolus collectam more majorum indixit. Est ea de re titulus in ejus Capitularibus his verbis inscriptus: *De elemosyna mittenda in Jerusalem, propter ecclesias Dei restaurandas, proximo natali Domini.*

* De Saxonia oblata a Carolo Magno sancto Petro sunt etiam litteræ Gregorii papæ VII, suo loco recipit. Eodem pariter anno patriarcha Hierosolymorum per suum monachum misit ad Carolum Magnum sacrosancti sepulcri Redemptoris nostri claves, quem dimittens ipse Carolus Zachariam presbyterum illi adiunxit, qui dona ad loca illa sancta deferret (*Annales Francorum*). Innotuerat in Oriente etiam tanti regis Christianissimi pietas atque poten-

Saxonicas rastas quas ille delegasti, audeat diri-
pere. Hæc conservantibus sit pax a Deo Patre: in-
fringentibus excommunicatio et a beatorum collegio
sit separatio in æternum.

Data Eresburg per manus bibliothecarii et cancel-
larii Ecclesie Romanæ vn Kal. Januarias, anno Do-
mini ... Leonis III 4, indict. 7 [octava], die dedi-
cationis capellæ in Eresburg.

a EPISTOLA IV.

AD EUNDENM CAROLUM MAGNUM.

De accusatoribus.

(Hanc epistolam vide hujuscemodi Patrologiae tomo
XCVIII, col. 523.)

EPISTOLA V.

AD EUNDENM.

Qualiter Sicilienses cum Saracenis pactum fecerunt, et captivi redditi.

(Vide tomo ut supra, col. 544.)

EPISTOLA VI.

AD EUNDENM.

De occisione Maurorum in Græcos.

(Vide ibid., col. 540.)

EPISTOLA VII.

AD EUNDENM.

De iniquo consilio facto.

(Vide ibid., col. 548.)

EPISTOLA VIII.

AD EUNDENM.

Gratiarum actionis.

(Vide ibid., col. 531.)

EPISTOLA IX.

AD EUNDENM.

De beneficiis acceptis.

(Vide ibid., col. 527.)

EPISTOLA X.

AD EUNDENM.

Quæstiones solvendæ.

(Vide ibid., col. 538.)

EPISTOLA XI.

AD EUNDENM.

Intercessiones et cetera.

(Vide ibid., col. 535.)

a Hanc et novem sequentes edidit an. 1655 Helm-
stadii Hermannus Conringius, sed pro solemni hæ-
reticorum more fœdissimis adversus Ecclesiam ca-
tholicam ejusque supremos pontifices criminationi-
bus atque calumnias conspurcatas.

b Reverendissimus suisque pro Ecclesia catholica
scriptis, disputationibus ac laboribus longe clarissi-
mus vir, dominus Joannes Pistorius theologus, juris-
consultus, ac medicus celeberrimus, sacrae Cæsareæ
majestatis consiliarius amplissimus, patronus mihi
jugi observantia colendus, ex amplissima nobilissi-
maque ejusdem sacrae Cæsareæ majestatis Viennensi
bibliotheca misit ad me antiquum manuscriptum co-
diceum, in quo inter alia antiqua monumenta hanc
Leonis papæ III epistolam ad Ricalphum Moguntine
Ecclesia archiepiscopum inscriptam inveni, descri-
psi, et in hanc nostram epistolarum, decretalium et
conciliorum novam editionem transvul. Idem codex
habet manuscritum concilium Moguntinum pri-

EPISTOLA XII.

AD EUNDENM.

Qualiter quidam episcopus exsul inventus.

(Vide ibid., col. 518.)

EPISTOLA XIII.

AD EUNDENM.

Qualiter missi justitiam facturi damnum sacerunt.

(Vide ibid., col. 520.)

b EPISTOLA XIV.

AD RICULPHUM EPISCOPUM MOGUNTINUM.

Gratias agit de muneribus ab eo missis; mittit vicissim reliquias sancti Cæsarii, quas postulabat.

B Leo episcopus servus servorum Dei reverendissimo et sanctissimo Ricalpho episcopo.

Cum ad limina beatorum principum apostolorum Bernharius venerabilis episcopus una cum Adalhardo religioso abate, missi filii nostri domini Caroli serenissimi imperatoris, conjunxissent, et omnia prospera ac salubria de predicto filio nostro, seu de ejus sublimissima prole, vel omnibus, fidelibus suis nobis nuntiassent, immensas omnipotenti Dei gratiarum actiones retulimus. Interea obtulit nobis prælatus Bernharius episcopus sanctitatis vestræ pulcherrimum munus et litteras. Quas vero litteras regentes, gratias reverendæ almitati vestræ retulimus, quia nostri esse memores in vestris Deo acceptis orationibus non prætermittitis. De tantis autem muneribus, quibus nos assidue pro amore B. Petri apostoli ditatis, credimus in omnipotentem Deum, quia dignam retributionem hic et in futuro ab ipso elavigero regni coelestis percipietis. De reliquiis vero sancti Cæsarii, sicut petistis, per eundem Bernharium venerabilem episcopum sanitati vestræ direximus.

EPISTOLA XV.

SEU SYMBOLUM ORTHODOXÆ FIDEI LEONIS PAPÆ.

Leo episcopus, servus servorum Dei, omnibus orientalibus Ecclesiis.

Hoc symbolum orthodoxæ fidei vobis mittimus, ut tam vos quam omnis mundus secundum Romanam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam rectam et inviolatam teneatis fidem. Credimus sanctam Trinitatem, id est, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, unius substantię,

D mum, quod auctoritate Ricalphi archiepiscopi Moguntinensis sub Leone papa III, anno Domini 813, celebratum fuit. Sed cum illud a principio ejus quod exstat in editione Suriana parum discreparet, in fine autem multum esset, nullas, vel saltem pauculas lectionis varietates in margine annotavi. Ab eodem viro Christianæ reipublicæ et Ecclesiæ amantissimo manuscriptum originale exemplar concilii Constantiæ non sine magnis ejus impensis, laboribus et molestiis Constantia ad me transmissum est; quo fructu quare utilitate totius Ecclesiæ, infra indicabimus. Cætera hujus aliorumque doctissimorum viorum studio et industria reperta, et huic nostræ editioni communicata fuerunt, locis opportuni gratis affectu commemorabo; non alia sane intentione, quam ut intelligas, lector charissime, nihil huic operi insertum vel superadditum esse quod non a doctissimis hisque probatissimis viris acceptum fuerit. Sev. Barus.

unius essentiae, unius potestatis, creatorem omnium
creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, in quo
omnia : Patrem a seipso, non ab alio; Filium a Pa-
tre genitum, Deum verum de Deo vero, lumen verum
de lumine vero, non tamen duo lumen, sed unum
lumen; Spiritum sanctum a Patre et a Filio æqualiter
procedentem, consubstantialem, coæternum Patri
et Filio. Pater plenus Deus in se, Filius plenus
Deus a Patre genitus, Spiritus sanctus plenus Deus
a Patre et Filio procedens. Non tamen tres Deos di-
cimus, sed unum Deum omnipotentem, æternum, in-
visibilem, incommutabilem, qui totus est ubique
præsens, non per partes divisus, sed totus in omni-
bus, non localiter, sed personaliter, qui sine com-
mutatione sui naturæ creavit et creata gubernat,
semper manens id quod est, cui nihil accidens esse
poterit, quia simplici divinitatis naturæ nihil addi
vel minui potest, quia semper quod est, cui semper
primum est, cui sempiternum est, cui idem est esse,
vivere, et intelligere. Et haec tria unus Deus. Hec
tria idem Deus et Dominus, vera et sempiterna tri-
nitas in personis, vera et sempiterna unitas in sub-
stantia, quia una est substantia Pater et Filius et
Spiritus sanctus. Haec vero sancta Trinitas nihil est
in tribus personis simul nominatis quam in una
quælibet persona semel dicta, quoniam unaquæque
persona plena est substantia in se, non tamen tres
substantiae, sed unus Deus, una substantia, una es-
sæntia, una æternitas, una magnitudo, una bonitas,
Pater et Filius et Spiritus sanctus. Nec aliud est Pa-
ter in natura quam Filius vel Spiritus sanctus, nec
aliud Filius et Spiritus sanctus quam Pater in na-
tura, quibus est una natura. Sed aliud est Pater in
persona, alias Filius in persona, alias Spiritus san-
ctus in persona. In Pater æternitas, in Filio æqualitas,
in Spiritu sancto æternitatis æqualitatisque con-
nexio. Unum omnes in substantia et essentia, omni-
potentia, et divinitate. Sicut enim eadem sancta
Trinitas inseparabilis est in substantia, ita inse-
parabilis est in operibus, quamvis opera Dei qui-
busdam personis specialiter convenient, sicut Pa-
tri vox illa quæ de cœlo sonuit super Christum
baptizatum, et ad Filii personam humanitatis tan-
tummodo pertinet susceptio, et Spiritus sancti per-
sonæ proprie congruit illa columba, in cujus specie
idem Spiritus sanctus descendit super eundem Filium
secundam hominem baptizatum. Tamen absque omni
dubitacione illam vocem et illam columbam in Christi
humanitatem tota sancta Trinitas operata est, cuius
opera inseparabilia sunt. Credimus eundem Filium
Dei Verbum æternaliter natum de Patre, consub-
stantialem Patri per omnia, temporaliter natum de
Spiritum sancto et Maria Virgine, duas habentem na-
tivitates, unam ex Patre æternam, alteram ex matre
temporalem; qui etiam Filius Dei, suæ carnis conce-
ptione conceptus est et suæ carnis nativitate natus.
Deum verum confitemur conceptum et Deum verum
natum, eundem verum Deum verum hominem unum
Christum Filium Dei unigenitum, primum et

A perfectum in duabus naturis in unius persone si-
ngularitate impassibilem et passibilem, mortalem
atque immortalem, crucifixum in infirmitate nostra,
eundemque semper viventem in virtute sua, qui mor-
tuus est carnis suæ morte et sepultus, atque ab in-
feris, damnato et spoliato principe totius iniquitatis,
rediens tertia die resurrexit, atque cum triumpho
gloriae videntibus discipulis cœlum ascendit, sedens
in dextera Patris, id est, majestate divinitatis, inde
jam venturus judicare vivos et mortuos, quem impii
judicantem videbunt in ea forma qua crucifixus est,
non in ea humilitate qua injuste judicatus est, sed
in ea claritate qua justè judicaturus est mundum;
cujus majestatis visio æterna est omnium sanctorum
beatitudo. Qui secundum hanc fidem reclam non cre-
diderit, hunc damnat sancta, catholica et apostolica
Ecclesia, quæ fundata est ab ipso Iesu Christo Do-
mino nostro, cui est gloria in æcula. Amen.

EPISTOLA XVI.

AD ATELARDUM ARCHIEPISCOPUM DOROBERNENSEM.

*Mittit pallium, et primatem totius Angliae agnoscit.*Leo episcopus, servus servorum Dei, Athelardus
archiepiscopo Dorobernensis Ecclesiae in perpetuum.

Pontificali discretioni præcipue congruit præsu-
libus Ecclesiarum, secundum eorum irreprehensi-
bilem fidem, audientiam præbere, et eorum quæ
per beatum Petrum principem apostolorum et nos
gerere desideraverint, quæ canonice non refragantur
sanctionibus, effectum concedere. Ut cum
id quod desiderant, obtinuerint, flagrantiores erga
eorum religionis amorem existant. Exhortanda ita-
que nobis visa est ac precanda tua fraterna almitas
pro diocesis Angliae sibi commissis, videlicet
episcoporum, seu monasteriorum tam monachorum
quam clericorum et puellarum; quæ sicut ab
olitanis temporibus tua Ecclesia tenuit, ut in sacro
scrinio nostro requisita cognovimus, ita tibi tuisque
successoribus tenenda confirmamus. Omnes Angloru-
rum Ecclesias sanctus ac egregius prædictor papa
Gregorius ordinavit atque catholice confirmavit
beato Augustino archiepiscopo, sincello suo subje-
ctas fore in ævum per sacrum usum pallii; et ideo
tibi scribimus ex auctoritate beati Petri apostolo-
rum principis, cui a Domino Deo potestas data est,
dicente: *Quia tu es Petrus, et super hanc petram
edificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non pre-
valebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni ca-
lorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit li-
gatum et in cœlo; et quodcumque solveris super ter-
ram, erit solutum et in cœlo (Matth. xvi).* Imo et
secundum institutam sanctorum canonum cassa-
ram, licet immeriti ejusdem beati Petri, clavigeri
regni cœlorum, vicem gerentes, tibi, Athelarde,
tuisque successoribus omnes Anglorum Ecclesias,
sicut a priscis temporibus facerunt, in perpetuum
in ipsa tua metropolitana sede, per subjectionis
cognitionem, eas irrefragabiliter jure easse conce-
dimus detinendas. Si quis vero, quod non optinas,

contra hanc nostræ definitionis vel apostolici privi- legii auctoritatem venire tentaverit, ex auctoritate apostolica statuimus, ut, si archiepiscopus vel episcopus fuerit, ex ordine presulatus sit dejectus; si militer presbyter vel diaconus aut alius quilibet minister sacri ministerii si fuerit, ab ordine sit depositus; si autem ex numero laicorum fuerit, tam rex quam princeps, aut quelibet magna sive parva persona, a sacræ communionis participatione se novexit alienum. Hanc privilegii paginam, auctoritate beati Petri apostolorum principis, cuius ministerio fungimur, tibi, Athelarde, tuisque successoribus in perpetuum concedimus obtainendam. Ad cujus firmatatem manibus nostris subscriptionem impressimus, illamque nomine nostro signari mandavimus. Quam etiam a Sergio serinario nostro scribi præcepimus mense Januario. Dat. xv Kal. Februarii per manum Eustachii, primicerii sanctæ sedis apostolice impe- rante domino Carolo piissimo, consule, Augusto, a Deo coronato, magno, pacificeoque imperatore, anno secundo post consulatum ejusdem domini, in- dictione decima.

EPISTOLA XVII.

(Fragmentum.)

[Ex Ivone, Decr. p. iii, c. 102.]

Contra sanctorum Patrum censuras videtur exi- stere, si secularis homo vel laicus presbyteros ab ecclesiis, in quibus tempore ordinationis eorum de- nominati vel introducti fuerint, nitetur expellere.

EPISTOLA XVIII.

OMNIA TOTIUS BRITANNIÆ EPISCOPORUM ET SACER- DOTUM AD LEONEM.

De successione archiepiscoporum Dorobernensis.

Omnes episcopi et sacerdotes totius Britanniæ in- suæ venerabili pape Leoni salutem in Christo.

Notum fore cupimus almitati vestre, sicut legimus in historiis Anglorum, scribente Beda historio- grapho et laudabili doctore nostro, quod non tam ingens labor incumbebat anterioribus nostris, scilicet pallii gratia Romanam usque fatigari, quemadmo- dum postea mos inolevit. Seripsit namque ipse præfatus doctor, quod beatus papa Gregorius Augusti- num prædicatorem genti Anglorum direxerit, non episcopum ordinatum, sed monachum, cum aliis ejusdem religionis cooperatoribus. Ipse namque Augustinus post conversionem prædictæ gentis ab Ætherio Arelatensi archiepiscopo, archiepiscopus ordinatus est, juxta quod jussa sancti patris Gre- gorii acceperat. Postea vero Augustinus successo- rem sibi Laurentium adhuc vivens ordinavit, exem- plum sequens beati Petri principis apostolorum, qui Clementem adjutorem et successorem sibi conse- crasse perhibetur. Post Laurentium Mellitus sedem Dorobernensis Ecclesie suscepit. Et post Mellitum, Justus; qui ambo suscepserunt scripta exhortatoria a pontifice Romanæ et apostolicae sedis Bonifacio, data sibi ordinandi episcopos auctoritate; cujus au- toritatis ista est forma. Dilectissimo fratri Justo Bonifaciu. Pallium per latorem præsentium frater-

PATROL. CII.

A nitiati tuæ, benignitatis studiis invitati, direximus, concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente misericordia, celebrare; ita ut Christi evangelium plurimorum annuntiatione in omnibus gentibus, quæ needum conversæ sunt, dilatetur, etc. » Nam iste Justus ante ab Augustino episcopus ordinatus est, sicut ei Mellitus. Ipse quoque Justus ordinavit Paulinum episcopum, et Honorius papa misit pallium ipsi Paulino, ubi gentem Nardanhymbrorum cum suo rege ad fidem Christi, Paulino evangelizante, conver- sam esse didicit. Qui Paulinus post obitum predicti Justi, Honorium Dorovernensi Ecclesiæ archiepisco- sum ordinavit, cui etiam præfatus papa Honorius misit pallium et litteras, in quibus continentur haec:

B « Dilectissimo fratri Honorio, Honori salutem. Juxta vestram petitionem et filiorum nostrorum regum, vobis per præsentem nostram præceptionem, vice beati Petri apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia evocari, is qui superstes fuerit alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare. Pro qua etiam re singula vestre dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebrentur la direximus, ut per nostræ præceptionis auctoritatem possitis Deo pla- citam ordinationem efficere: quia ut haec vobis con- cederemus, longa terrarum marisque intervalla quæ inter vos et nos obstante ad haec nos condescen- dere coegerunt, ut nulla possit Ecclesiarum vestra- rum factura per cuiuslibet occasionis obtentum quo- quo modo pervenire, sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te inco- lument custodiat, dilectissime frater. »

C Item Albinus vel Alcuinus maximus librarius scri- psit ad Offam, regem Anglorum, dicens quod ar- chiepiscopus semper ab archiepiscopo debeat ordi- nari, et pallium ei debet mitti a domino apostolico. Sed regum dissensiones hanc turbaverunt ordina- tionem, ita ut non potuerit fieri quod fieri debuit, quamvis sancti canones firmissime decrevissent num- quam ob regum dissensiones ecclesiastica statuta violari dehuisse. Tunc temporis impleverunt sancti et apostolici viri illud laudabile præceptum Salvate- ris nostri, dicentis: *Gratis accepistis, gratis date* (Matth. x, 8). Tunc sine viribus elanguit simo- niaca hæresis, quia non pecunia emebatur donum Dei, sed gratis, sicut ipse jusserat, donabatur. Ti- mendum est tamen vendentibus gratiam Dei hoc quod Petrus apostolus Simoni dicebat: *Pecunia tua tecum sit in perditione; non est tibi pars, neque sors in sermone hoc* (Act. viii).

ADMONITIO
In sequentem epitomen epistolæ Leonis papæ III.

[Vetustissimus ille noster Lucensis codex ms. in collectione canonum in epitomen redactorum se- quentem pariter Leonis epistolam seu epistolæ sy- nopsis exhibet, quam ad Leonem hunc pertinere, ex illo ad quem data scribitur, intelligimus. Directa est enim Alcuino, qui alteri Leoni pontifici nulli preter quam tertio æquales vixit.]

Ex epistola Leonis ad Alcuinum, TERNAM MERSIONEM FIERI IN BAPTISMA, Caroli Magni ad Offam Merciorum regem epistola.

Carolus Dei gratia rex Francorum et Longobardorum ac patricius Romanorum, viro venerando ac fratri charissimo Offæ, regi Merciorum, præsentis prosperitatis et æternæ beatitudinis in Christo salutem.

Inter regales dignitates et sublimiores seculi personas foederatæ in unanimitate pacis amicitiae jura et sanctæ charitatis concordiam ex intimo cordis affectu servare, multis prodesse solet; et si inimicitiae nodos Dominico præcepto dissolvere jubemur, quanto magis vincula charitatis connectere curandum est? Unde et nos, frater dilectissime, antiqui niemores inter nos pacti, has vestræ reverentia litteras dirigere curavimus, ut fœdus in radice fidei firmatum floret in fructu charitatis; relectisque vestræ fraternalitatis epistolis, quæ diversis siquidem temporibus per missorum vestrorum manus nobis delatae sunt, singulis competenter vestre auctoritatis suggestiōnibus respondere satagentes, primo gratias agimus omnipotenti Dei de catholice fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter invenimus paginis exaratam, agnoscentes vos non solum terrenæ patriæ fortissimos protectores, sed etiam et sanctæ fidei devotissimos esse defensores. De peregrinis vero qui pro amore Dei et salute animarum suarum beatorum lumen apostolorum adire desiderant, sicut olim perdonavimus, cum pace sine omni perturbatione vadant suo itineri, secum necessaria portantes. Sed probavimus quosdam fraudulenter negotiandi causa se intermiscere, lucra sectantes, non religioni servientes. Si tales inter eos inveniantur, locis opportunis statuta solvant telonea; ceteri absoluti vadant in pace. De negotiatoribus quoque scripsisti nobis, quos volumus ex mandato nostro ut protectionem et patrocinium habeant in regno nostro legitime, juxta antiquam consuetudinem negotiandi. Et si in aliquo loco injusta affligantur oppressione, reclameat se ad nos vel nostros judices, et plenam jubebimus justitiam fieri. Similiter et nostri, si aliquid sub vestra potestate injusti patientur, reclameat se ad vestræ aequitatis judicium, ne aliqua inter nostros alicubi oboriri possit perturbatio. De Odlibertho vero presbytero, qui de Roma rediens, pro Dei amore, ut referre solet, peregrinari volens, non vos accusare veniens, sciat dilectio vestra, quod eum cum ceteris exsulibus qui timore mortis sub nostræ protectionis confugerunt alas, Romam direximus, ut sub presentia domini apostolici, et N. archiepiscopi vestri, quo se, ut vestri innotuerunt apices, voto constrainxe-

A runt, audita causa illorum judicentur; et in quo pietatis intercessio non profuit, æquitatis indicatio proficiat. Quid nobis cautius esse poterit, quam ut apostolicæ auctoritatis censura causam discernat, in qua aliquorum dissonat sententia? Petras vero nigras, quas vestra flagitabat reverentia, volis direxi. Veniat missus qui consideret quales animus vester desideret, et ubicunque inventæ fuerint, dari, et in vehendo adjunvari libenter mandabimus. Sed sicut vos de longitudine petrarum desiderium vestrum intimastis, ita et nostri de prolixitate sagarum depositum, ut tales jubeatis fieri, quales antiquis temporibus ad nos venire solebant. Cognoscat quoque dilectio vestra quod aliquam benedictionem de dalmaticis nostris, vel palliis ad singulas sedes episcopales regni vestri, vel Æthelredi in eleemosynam domini Adriani, apostolici patris nostri, et amatoris vestri direximus, deprecantes ut diligenter jubatus intercedere pro anima illius, nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse, sed ut fidem et dilectionem ostendamus in amicum nobis charissimum. Sicut et beatus præcipit Augustinus pro omnibus ecclesiasticæ pietatis intercessiones fieri debere, asserens, pro bono intercedere, facienti proficere. Sed ei de thesæculo humanarum rerum, quem Dominus Jesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitanas civitates transmisimus; vestræ quæque dilectioni, ad gaudium et gratiarum actiones Deo omnipotenti, dirigere studiūmus unum baltheum, et unum gladium lunniscum. C et duo pallia serica, quatenus ubique in populo Christiano divina prædictetur clementia. et nomen Domini nostri Jesu Christi glorificetur in æternum. Pro nobis nostrisque filiis, imo et pro cuncto populo Christiano, assiduas fieri faciat intercessiones, deprecamur, quatenus mitissima superni regis [bonitas] regnum sanctæ Ecclesiæ protegere, exaltare, et dilatare dignetur. Deus omnipotens dignitatis vestræ excellentiam ad tutelam sanctæ Ecclesiæ longæa prosperitate incolumentem conservare dignetur, desiderantissime frator.

Sæpe sequens agnum lupus, est a voce retentus,
Sæpe avidum fugiens respicit agna lupum.
Sæpe canes leporesque umbra cubuere sub una,
Et stetit in saxo proxima cœrulea [Cervula]:
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, et accipitri juncta columba fuit.
Deceptum risi qui se simulabat amare;
In laqueos aucepis decideratque suos.
Inrat amor mentes, usu didiscitur usus;
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

EPISTOLA NICEPHORI CONSTANTINOPOLITANI

AD LEONEM PONTIFICEM MAXIMUM,

Theodoro Peltano societatis Jesu theologo interprete.

• **ARGUMENTUM.** — Propter diaboli insidias, crebros humanae vitæ lapsus, caninos malevolorum morsus, muneris gravitatem, aliaque id genus non pauca, episcopale munus cum dignitate publicaque utilitate obire arduum esse docet, seseque proinde, quod suam ipse vitam recte instituere vix queat, ad eam functionem assumi non debuisse; subjungit, quod vitæ genus, antequam episcopus crearetur, seclatus fuerū, tunc qua ratione et occasione ad patriarchatum Constantinopolitanum pervenerit; Romani pontificis openi ejusdemque fidem et apud Deum depreciationem implorat; fidem Romanorum ab Apostolo laudatam, ipsæ quoque laudat: addit nibilominus fidei gratiam non solum veteris, sed novæ quoque Romæ, imo omnium gentium et nationum esse, quod apostolicus sermo per omnem mundi plagam pervasisset. Subnectit his suam suæque Ecclesie confessionem, qua prolixe et eleganter declarat se ab omnibus iis erroribus, et hæresibus alienum esse, quæ vel Constantinopolis, vel alibi usquam contra Christum ejusque Ecclesiam extiterunt aliquando, atque ita in omnibus et per omnia sese complecti Romanæ Ecclesie, ut quæ reliquarum mater sit, fidem, omnia rursus concilia ejusdem Ecclesie auctoritate celebrata, cætera denique omnia, quæ quovis modo ad fidei unitatem pertinent; quare epistola hæc inter alias, quæ ad Ecclesiarii unionem pertinent, merito reponenda fuit. Excusat se postremo quod tardius justo ad Romanum pontificem scripsit, suæque fidei rationem reddiderit. Cæterum Leonem ad quem epistola hæc prescribitur, secundum, vel tertium ejus nominis pontificatu fuisse ex eo manifestum sit, quod secundam synodum Nicenam, quam sub Adriani primi pontificatu celebratam fuisse constat, sua ætate celebratam fuisse asserat. Adriano autem successit Leo tertius.

b Τῷ τὰ πάντα ἀγεωτάτῳ, καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ **A** καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ λέοντι πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Τάρων Νικηφόρος ἐλεώ Θεοῦ ἐπισκόπος ἡ ωνταντινούτολεως, χαίρειν.

Μέγις μὲν ὁ; ἀληθῶς, καὶ ἀξιόγαστος, καὶ πάσῃς εὐφράτις ἐπάξιος, ὃς τε ποτὲ ὁ πιστὸς ἑκεῖνος [καὶ φρόνιμος] οἰκήτης, ὅποιος δὴ ἐν παραβολais τῶν ἱερῶν ἑκείνων, καὶ εὐαγγελικῶν ἀναγγέλουται χρυσμάτων. Ὑπὸ τοῦ κυρίου καθιστάμενος δὲ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οἰκονομῶν δὲ κρίσει τῶν ἐπιτετραμένων τὸν λόγον, καὶ δικαιῶν οὐ περιττῶς καὶ ἀσώτως, ἀλλ' εἰς δίον τοὺς πιστευθέστε, καὶ καλῶς ἀποχρόμενος, διδοὺς εὐκαίρως τοῖς συνδούλοις τὸ στοιχίτριον, καὶ χορηγῶν ἐκάστοις πει διανίμων ἀναλόγως τὸ πρόσφορον, χάριν τε καὶ εὐμένειαν διὰ ταῦτα ὅλην τὴν τοῦ δεσπότου, χάρειν τε καὶ εὐμένειαν ἢ φίλαντον ἐπισπώμενος, καὶ τὸ λογάριον παρ' αὐτοῦ ἀπορέρομενος, καὶ ἐν ἀπασιν, ὃν δὲ αὐτὸν ἐπιτροπεύει καριστονόστοιχοι τὸ ἐπάγγελμα κατεκτώμενος, δεξιός τε γέροντάρχων εὑρίσκεται καὶ ἀριστος, πίστις ὅμοι καὶ φρόνησις ἐμμελεστάτην ἔκερδατο τε καὶ παρεστήσατο· πὴ μὲν τὸ εὐνοϊκόν τε καὶ εὔγνωμον πρὸς τὸν δεσπότην τὸν ἑαυτοῦ ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἥκιστά τε τῶν πιστευθέντων ἀποποιούμενος, πὴ δὲ λογισμῷ τῷ καθήκοντι, καὶ διανοιας νήψει, καὶ προσοχῇ, καὶ ἀκεραιότητε πρὸς τὸ ἐλευθέριον διαπορθμεύωντος προστίκεις τὰ ἀναλούμενα, ἀφ' ὧν ὥδη τὸς προστασίας οία τῆς δεσποτικῆς ἀξιούμενος, καὶ τὸ, «Εὐ δοῦλε ἄγνωτος καὶ πιστέ, κατακεῦτεται, ἐπὶ ὅληα ἡς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, καὶ εἰς τὸν χαράν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ ἐνδίκως εἰσιλθεῖν προσταχθήσεται.» Τοιαῦτα δὴ ἑκείνου τοῦ οἰκέτου, καὶ τὰ γέρα καὶ τὰ ἐργα.

a Summarium hujus epistole accuratissimum exhibet Ignatius Nicephori discipulus in ejus Vita die 13 Martii apud Henschen., cap. 4. HARDUINUS.

b Grecum textum contulimus cum ms. cod. optimæ notæ bibliothecæ Seguierianæ, in plerisque correvimus et illustravimus.

c Leoni pape antiquæ Romæ fratri et comministro per omnia sanctissimo beatissimoque Nicephorus Dei misericordia episcopus Constantinopolitanus in Dominino salutem.

Magnus revera omniue laude et admiratione dignus est, quicunque ejusmodi fidelis et prudens servus est, cuiusmodi in sacris Evangelii parabolis describitur: talis enim a Domino super familia ejus constitutus, gregi sibi commisso, sermonem non supervacue, non prodige, non imprudenter, sed cum judicio ac pro egentium necessitate et utilitate dispensans, suisque conservis tritici mensuram opportuno tempore disperiens, et singulis tandem certa cum proportione necessaria distribuens, non vulgarem apud dominum suum gratiam B ac benevolentiam promeretur, promissaque beatitudinis bravium certe consequitur; enimvero in omnibus quorum procurator institutus est proficiens, promissisque obtinendis sedulo incumbens, ac siDEM cum prudentia et dexteritate, nec non debitam curam sollicitudinemque ubique adhibens, suam erga dominum benevolentiam gratumque animum egregie declarat. Quare cum neminem ex iis qui fidei sue concreti fuerunt desperat, verum convenienti prudentia, sensuumque sobrietate et diligentia, et sinceritate salutem, libertatemque uniuscu[m]que impigre promoteat, et ad eam impertrandam necessaria praesidia subministret, sit ut Dominico favore dignatus adventuque ejusdem clementer visitatus, tandem læcum illud evangelium audiat: *Euge, serve bone et fidelis, quia in pauci suis fidelis, super multa te constitutum, intra in gaudium Domini (Matth. xxv, 25).* Hæc itaque fidelis illius servi et opera et premia sunt.

c Exstat apud Baronium, an. 811, vetus ejusdem epistole interpretatio, et quam ex codice nis. Viridunensi descriptam misit ad eum R. P. Fronto Duxæus S. J., qui etiam primus Grecum textum ab Hier. Commelino excusum versioni Peltanicæ e regione adjunxit.

At vero ego non is sum qui isthac rite moderari A dispensareque valeam, sed qui aliorum moderarini atque directione plane indigeam; sum enim admodum exiguus, vere omnium infimus, et hac tam preclara sorte tantaque functione penitus indignus, et proinde Ecclesia, quæ domus Dei ab Apostolo definitur, homini naturæ usque adeo infirmæ ac imbecillis, divinarumque purgationum beneficio majorem in partem adhuc destituto (ne quid aliud gravius dicam) nulla ratione committi debuerat; sed nec ego quoque, cum memetipsum regere apteque componere nec hunc satis didicerim, neque vilia illa et terrena satis adhuc desperarem, animarum curam gubernationemque suscipere ullatenus debueram, cum illi quoque, qui amplioribus et animi et corporis bonis cumulati sunt, administrationis hujus B fiduci ægre admodum consequi valeant. At postea quam semel ad munus hoc, quo semper indignum me judicavi et etiamnum judico, evictus sum, utinam, si illud beatitudinis elogium non omnino promerear, eo saltem calamitatum miseriarumque non deveniam, ut perverso obstinatoque animi sensu a rectitudine abstractus, oppositam sortem, hoc est maligni illius servi cladem fortunamque experiar (hic enim cum ignavice intemperanteque plurimum indulgens domini adventum negliget, et gravem præterea intolerabilemque suis sece conservis exhiberet, et cum ebrisiosis commercium societatemque haberet, repentina domini sui adventu divisus, candemque cum hypocritis partem in sulphureo stagno sortitus legitur), aut certe illius, qui cum talentum acceptum defodisset, et sub terra occultuisset, acerbe graviterque accusatus, non solum fenus, et illud multiplicatum postulatur, verum ipso quoque capitali despoliatus, in tenebras exteriore abiecitur (*Math. xxv.*). Utinam in horum numero non inveniar, neque in exemplum derisionemque et capitum motionem omnibus intuentibus propositus, ab eoque qui omnia nostra novit et scrutatur redargutus et condemnatus, meritas iniquarum actionum poenas olim exsolvere compellar, ita ut il quæ in similes forte noxas lapsuri erant, meo exemplo supplicioque adinomiti a scelere se contineant, vi tamque corrigan.

Quoniam ergo Deo permittente et connivente jugum istud subii, præsensque ministerium et famulatum iuvite ac tantum non per vim suscepi, qualis mihi annis retro actis functio vitæque ratio existit, quemadmodum omnibus propemodum competum est, breviter expediam. Itaque aliis aliud est studium opusque majus vel minus, prout uniuscunque fert libido, et quivis quod profuturum sperat, suopte arbitratu sibi eligit. Quemadmodum enim variæ hominum sunt sententiæ, variaque consilia, diversæ ad hæc consuetudines et mores, ita etiam electiones ritusque vivendi variis modis inter se seceruntur, et quodammodo ad infinitatem quamdam

A' Έγώ δὲ οὐ τὸν οἰκονομεῖν καὶ θύνειν ταῦτα διδυνημένον, τὸν δὲ οἰκονομεῖσθαι καὶ ἀγεσθαι διδεημένων, μεμαραχένος¹ ἐπειδὴ σμικρὸς ἄγαν, καὶ τῶν πάντων ἐλάχιστος, καὶ τηλειαύτης εὐμοιρίας πάκτων καὶ εὐχηρίας ἀπολεπόμενος, καὶ διὰ ταῦτα οὐδὲ Ἐκκλησίας πετεύεισθαι, οἵτις ἴστις ἀπεστολικῶς οἶκος Θεοῦ, βεβουλημένος, τῷ ἀνισχύρῳ καὶ νωθεστέρῳ [νοθεστέρῳ] τῆς φύσεως, καὶ τῷ ἐνδέοντι τῆς τῶν θειοτέρων μάνιοις. ἔπειρ εἰπεῖν ἀναγκαστέρος [ἥς περ εἰπεῖν εἰπεῖτερος]² ὅτι μὴ τὰ ἱαντοῦ εὑ θέμενος, μηδὲ τῶν ταπεινῶν καὶ χαρακτήρων ὑπερκύψας, οὐδὲ ψυχῶν προστάσιον καὶ ἐπιφέλειαν εἰλέφην ἢν ἐγχειρίζεσθαι πάντοτε. • οἷς γάρ τῆς τῶν οἰκείων σπουδῆς οὐ μεθίστηκε βιτιώσεως, σχολῆ γ' ἀν οὐτοὶ τὰ τῶν πέλας εὗ διαβέσθαι ισκυρίζονται. Καὶ ἀμά ταῖς δωρεᾶς διείνης καὶ χάρτος³ ἀνάξιον ἱανὸν καὶ λογιζόμενος, καὶ δρελόν γε ὡς οὐ τοῦ μακαρισμοῦ ἐκείνου ἄξιος, μηδὲ τοῦ ἀλλος εἴναι καὶ τιλαντίζεσθαι δίκαιος, μηδὲ τῆς ἀντιθέσου μοιρας, καὶ τοῦ ὑπεναντίου φρονήματος ἐκείνου τοῦ πονηροῦ καὶ κακούργου δούλου, οὐδὲ διὰ πολλήν γαθυμίκην τε καὶ ἀχρασίαν, τὸν τοῦ δεσπότου ὑπερτίθεται ἐφόδον, καὶ βαρύς τοῖς συνδοίλοις καὶ ὑπερόφροτος γίνεται, τοις πεναντεῖ μελισσούσιν· ἐφ' ὧν ἐπιστάς οὐ προσδοκῶμενος δικύριος καὶ διεγῆ διελὼν τοῖς ὑποχριταῖς συναρθμήσεις, μηδὲ τοῦ πιστευθίστος τὸ τάλαντον καὶ ὑπὸ γῆν θειόν και κατακρύψαντος καὶ διὰ ταῦτο πικρῶς ἐγκαλεούμενον, καὶ εὐ τὸν τόκον μόνον καὶ τὸ πολυπλάσιον εἰσπραττόμενον, ἀλλὰ ζημιούμενον καὶ τὸ κερδίλιον, καὶ στότη παραπεμπομένον τῇ ἔξωτιρφ. Καὶ μὴ ἐν τοῖς ἀλούς, παράδειγμα τοῖς πολλοῖς προτείνειν, καὶ εἰς κίνησιν κεφαλῆς τοῖς κυθοράσι λογοθεῖτην ἐλεγχθεῖς· οὐτε καὶ κατακριθεῖς ὑπὸ τοῦ πάντας εἰδῶς; καὶ ἔξετάζοντος τὰ ἡμίτερα, καὶ ἀχθεῖς ὑπὸ μάστιγας πρέξεων οὐχ δύσιν δίκαιοις ἵκανοις εἰσπραγχύσθουσι, ἵνα οἱ ἐπὶ τοῖς ὕμοιοις ὑπόδικοι φωραθέντες τὸ ἀπ' ἐμοῦ πάλει σωρεύσωσι, καὶ τὴν διόρθωσιν ἐπιδέχονται.

D' Επεὶ τοῖς συγχυρόσσει τε καὶ παρερχέσσει θεοῦ ὅπε τὸν αὐτοῦ εἰσάγουσιν ζυγὸν, καὶ ταῦτη τὰς ὑπορεσίαν καὶ διακονίαν οὐκ εἰδεστοὺς ἀναδίδεγμαι, ὅτι τρέψω βιαζόμενος, διὰ μοι τὰ πρὸ τοῦδε, καὶ εἰς οἶνον κεχωρίκασι παταστάσσως, ὡς πάντας σχεδὸν οἱ ἐπιτάθησται, ἐρῶν ἔρχομαι. "Αλλω μὲν οὐν οὐλό τε ἐπιτίθεμα τε καὶ τέχνημα, η μικρὸν η μεῖζον, οὐς ὁν εὐτὸς ἀκαπτοτεῖς τῷ αυτεξουσιῷ δριμούμενος, καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν πρεστάτων έφ' ἱανῷ φέρων προέλοιτο. Ἐπειδὴ γάρ, καθάπερ πολυειδεῖς τῶν ἀνθρώπων αἱ γρῦπαι, καὶ τὰ διαβούλια, διάφορά τε τὰ άλη καὶ ὁ τρίπος πεντοκιλοί, οὕτω δὴ καὶ αἱ κατὰ τὸν βίου αἱρέσεις διατίμονται πολυτρόπως καὶ διασχίζονται, καὶ εἰς

* Ex codice Signieriano supplivimus quæ debeat.

ῶπειρον ποειδίος; τε καὶ πληθύος ἐπιδίδωσι. "Ενιοι οἱ ποειδίοι τῶν βαναύσων τοσοῦτον δὴ τὸν οἰκτρὸν καὶ πεπλαισμένον ἀνέλεσθαι προσκερίκασι βίον· ἀλλοὶ τῆς γεωργίας τὸ ποικὸν ἔξεπιτηδύσσατες φυίνονται τενὲς τῆς ἐμπορίας διεκληροῦνται τὸ φιλοκερδὲς καὶ φιλόπλοιον, οὐ τὰς καυτούλικας τὸ φιλαπόδηρον τε καὶ φιλοκινδυνον, καὶ ἄλλοι δὲ ἄλλης τῆς τῶν χειροτεχνῶν ἑργασίας, οὐαὶ μὴ καθέκαστον λέγωμεν, προτίστεν, ἔτεροι δὲ καὶ ὀλεγοστοὶ πώς εἰσὶ καὶ ἔκκρετοι, οἱ τὸν ὁσπιτικὸν τε καὶ φιλόσοφον ἀσπασάμενοι τρόπον, φυχὰς δμοῦ καὶ σώματα διεκάθησαν, καὶ ταύτη θεῷ πλησιάζειν ἤξιενται, καὶ εἰς τὰν ἄνω λήξεν καὶ μακαρίαν ἐπείγονται. "Πλογότης ἐκλογικῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν καταπομούμενος, καὶ ὥθεις χρηστοῖς σεμνυνόμενος τὸς iauτῶν φυχὰς ἐμουσούργησαν, καὶ ὡς ἐκάστῳ λοιπὸν ὥδη καὶ φιλον ἰδόκει, καὶ τῷ ἐπιβόλῳ [ἐπιβουλῇ] τῆς φύσεως ἐγγένετο.

"Ἐμοὶ δὲ οὕτω τὰ τῆς παρούσης βιοτῆς περιέστηκεν. Ήνίκα τοινυῖς εἰς ἀνδρας ἐτέλουν, τὸ νέον τὸς ὑλικίας παραμεψάμενος, ἕποι περὶ τὰς βασιλίεις ἐπιχωριάζειν αὐλάς, στρατείας τινὸς ἐπεκύρωσι, καὶ ταύτης οὐκ ἀεργοῦς καὶ ἀνειμίνης, ἀλλὰ τῆς διὰ χειρῶν καὶ καλέμων ἐκπονουμένης καὶ γάρ τῶν βασιλεῶν ὑπογραφεύς ἐτύγχανον ὃν, ἀ συκρητῆς δὲ τούτους καλέιν εἰσθιαίς τῆς Λατενίδος γλώττης ἴσμεν ἐκφώνησα. Ἐν ταύτῃ ἐπὶ τινας χρόνους ἐπιένυομενος, καὶ ἀνθρωπίνοις περιδεσμούμενος πράγμασιν, εἰς συναίσθησιν τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἔνεστῶν ὅθιών, βοῦς [γοῦν] ἀνειλέττον, καὶ λογισμοὺς ἀνεκίνουν, ὡς ἄρα χαλεπὸν καὶ δυσκατόρθωτον, τοὺς τῇδε ἐνπτοχολημένους τῶν ὑψηλοτέρων φύσεων, μάλιστά τις ἐπιτυχών τῆς κρείττονος ὀλίπιδος, οὐκ ἀν διαμαρτήσεις τὰ μὲν γάρ παιζόντων, τὰ δὲ σπουδαζόντων εἶναι ἐνόμιζον, ἐξείνοις τε χαιρεῖν ἐφράζον καὶ τούτων περιέχοσθαι σον δύναμις, καὶ βίλτιον ἐν τούτοις εἰσορᾶν ἐμαυτὸν διεσκοπούμην παρευδοκιμούμενον; ἡπερ ἐκείνοις φανῆται τὸ λοιπὸν καθωραΐζομενον, καὶ με, ὡς ἔχειν ἐμαυτῷ νομοθετῶ, καὶ προφητῶν ὁ ἀριστος ἐξεπάίδευες, καὶ πάντα ματαιούτης ματαιοτήτων τὰ τῆδε, καὶ τις περισσεῖα τῷ ἀνθρώπῳ ἐν πάντι μόχθῳ αὐτοῦ, φῆ μοχθεῖ ὑπὸ τῶν ἥλιον, ἄλλος σορὸς περηγήνοτε, παράγειν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, τὸ σκεῦος τὸ θεόλεκτον ἀνεκδρυττε, καὶ ἄλλον δὲ Γραφῶν ἱερῶν τούτοις παρηγελλούσαν κατακουτιζόμενος [κατακουτιζόμενος] παραπλήσια, καὶ ἄμα ἐν νῷ ἔχων, ὡπερ παρὰ τινὶ τῶν θύραθεν ἐπὶ σορίᾳ διαβεβοημένων ἀδόμενον ἐγνωμεν, ἡ κρείσσονας ἰδιωτεύειν, ἡ μεγιστην ἔχειν ἔξουσίαν, μηδὲν ἀξιον ἐπιτελεῖν μελοντα τα καθάπερ σκηνὴν τὴν παρούσην ὡς ἀπαθούσαν δόξαν ἐπεκερατώμησα.

Καὶ πρὸς τὸν ἐμαυτοῦ ἐπιτηρήσαν δόξην τρέπομαι αὐτίκα. Διόπει τὸ εἴ τοι προταχόν οὐαὶ Θεοῦ συλλαμβανο-

A pervenient. Quidam namque mechanicæ vite exercitatiōnem quantumlibet vitem, miserabilem, incertamque tolerare decreverunt; alios agriculturae laboribus molestiisq[ue] addictos videoas; nonnulli mercaturae quæstū opumq[ue] congerendarum studiū ducuntur; nec desunt qui, peregrinorum locorum lustrandorum desiderio acti, navigationis periculis sese exponant; et ne singulis recensendis immorer, alii alias operosas artes consecrantur, pauci selectiores solitariam illam philosophicamque vivendi rationem complexi, animos simul et corpora exercent ac purgant. Deoque hac ratione appropinquare, et ad coelestem illam beatissimæ vitæ pertingere contingunt. Quosdam præterea compieras, qui eloquentiae logicarumque scientiarum ac disciplinarum exercitationi deilit, B honestisque moribus exculti mentes suas musarum officinas constituant: denique, ut uniuersique gratum amicumque fuerit, suæque naturæ propensio tulerit, ita aliud atque aliud vite genus complectiuntur.

At vero meæ vite ratio ejusmodi exstitit. Simul atque virilem togam sumpsisse, mox in principium aulas abreptus, munus adeptus sum minime vile aut ignavum, sed expeditum et ingenuum, quippe quod manuum calamorumque industria majorem in partem perficeretur; creatus sum enim regius notarius, cuiusmodi a secretis Latini appellant. Porro huic ministerio aliquandiu obstrictus, humanisque negotiis implicatus, vite presentis instabilitatem serio mecum pertractare cœpi; cumque post cebros variosque cogitationum fluctus compressem, difficile C peneque impossibile esse, qui hujusmodi negotiis mundanis distinerentur, illos ad sublimiora divinioraque aliquando pertingere posse; cogitaremque nihil secutus hæc omnia ludicra caducaque, illa vero seria æternaque existere, decrevi certoque apud me constitui, his quidem primo quoque tempore nuntium remittere, illis vero manibus pedibusque deinceps incurrere; in mentem namque veniebat satius esse si vel mediocriter in sublimioribus illis excellerem, probatusque viderer, quam si insimilis illis comptissimum splendidissimumque haberer, multo rursus præstabilius si me ipsum possiderem mihique quadammodo lex essem, quam si aliena curarem: haec itaque etiam atque etiam expendens, omniaque, D juxta præcellentissimi prophetæ vocem, vanitati subjecta esse, nihilque homini de universo labore quo laborat sub sole superesse (Eccl. v, 17), juxta sapientis doctrinam, et mundi hujus figuram præterire (1 Cor. vii, 31), juxta Vasis electionis sententiam, in aniino habens, multas præterea alias Scripturas in eundem sensum disserentes sedulo expendens, et celeberrimi cujusdam philosophi dictum tacitus mecum revolvens: « Præstat, inquit ille, privatum agere, quam maximam obtinere potestatem, si nihil egregium sis designaturus; » omnem gloriam in præsentiarum blandientem veluti fabulam arbitratus sum.

Mox ergo ad mei ipsius considerationem animum vertens, certumque Dei auxilium mihi spondens,

omnem honorem omnemque auctoritatem abdico, et A μίνου μοι, τούτης ἀξιώματος ὑπερόπτης καθέστηκε, παὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς καὶ τῶν ἀστικῶν θορύβων πόρφυρον ἀπαγόμενος διεσκήψωμαι, ἵσχατὰν γοῦν τεντα παταλαριάνω καὶ ἀκρώρειν, τραχελάν τε οὔσαν καὶ δυσπόσιδον· σταθίας οὗτος διλγός περὶ τὸν Προπόντιον χώραν, τοῦ βασιλείου διειργόμενον [διειργεμένην] ἄστεος, κάντανθα τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι ἐσπούδαζεν, ὡς ἄρα εἰ δυναίμην, τοῦ μονόρους βίου ἀραπτόμενος, καὶ τοῦτο γάρ ἡπειρόμενον ἐκ πλείσονος, καὶ τις ἔρως εἶχε τὰς ἀρμίας καὶ ἡτοχίας δεινότετος, μάτια ἀλλαχόθει ποι τὸ τέρμα τᾶς ζωῆς, ἢ διταῦθικα ἀπολύψεισθαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ γε οὐ πᾶσιν ἀπαντα κατὰ γνώμην ἐκβαίνειν εἴόν τε, ἀλλ' ἔστιν ἡρ' αἵς καὶ τὸ χρεῶν ἀπρυτάνευτος καὶ ὡς ἡν βούλοιτο Θεός, τὸ πέρας τῶν ἐργαρύστειν ἐπιτίθεσται συμβίδηνος τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπ' ἔμοι. Καὶ τῶν κατὰ νοῦν διμηρτηκα, καὶ οὐκ οὖλα αἵς κρίμαστι ὁ ταῦτα συγχωρίσεις, καὶ παριδῶν Θεός ἐξεπισταται, ἀπεσπάσθαι τὰς φίλας ἐρημίας, καὶ ἐπὶ τὸν βασιλεὺον [πάλιν] ἄχθεν, ὡς ὑπὲρ Θεῷ μάρτυρε, ψήφῳ καὶ κρίσει τῶν τηνικαῦτα ἐν τοῖς βασιλείοις ἐνδρυμένων θάναις, τοῦ τε κοινοῦ τῆς Ἔκκλησίας ἴεροῦ συστάματος καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς, συμβραβευόντων ἀπαραιτάτα τε καὶ ἀσυγχώρετα, ἐπειπέρ ὑδη τῆς βασιλίδος ὁ πρόεδρος τὸν βίον μετύλλαξεν, οἷά περ ἀνθρωπος τὸν ἀνθρώπειν, οἷς καίτοι πολλὰ ὑπερτιθίμενον καὶ ἀπανθαδειάζειν ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν τουτού θρόνον προσγεγον, τυραννίδος μᾶλλον ἢ πειθοῦς ἔργον γνόμενον.

Quia ergo, licet invitus, colla jugo submittere, animarumque curam neque digne, neque charitati quoque satis consentanee suscipere coactus fui, C varia apprimeque pérplexa totius malitiæ auctoris machinamenta ac laqueos, malignorumque ac inaspectabilium spirituum insultus, innatamque eorumdem sævitiem non parum metuo, ne videlicet inco-gitantem omnibusque virtutum ornamentiis præsiduisse destitutum repente invadant (norunt enim me in spiritualibus divinisque exercitationibus nec-dum satis institutum, sed neque ignorant quoque artis pugnandi adversus ipsos hactenus me minime peritum esse), nec non peccatorum jaculis convuln-erent, eaque ratione ecclesiasticum gregem dissipent, ac aciem bene ordinatam conturcent, et ruinæ lan-dem indocte imperiteque prælium dirigentis petu-lantius insultent. Ad hæc cum videam dominatum omnem invidiæ plerumque obrectationumque telis obnoxium esse, invidentium dolos eorumdemque pravitatem non mediocriter suspectam habeo, ut qui res nostras sive bene, sive secus habentes, cu-riossimme observare solent. Nam dum trabes in oculis suis non animadvertunt, neque lippitudinem suis luminibus adimere satagunt, aliorum festucas curiose inquirunt, rerumque admodum tenuium vi-liumque et nullius pene momenti causa linguas suas contra primates impie virulenterque exerunt, et utrinque amarulenter scelerateque jaculantur.

Verum certamine hoc cum his tantæ potentiae hostibus suscepto, cuius alterius opem ac patroci-nium implorem commodius, quam illius qui hæc

A μίνου μοι, τούτης ἀξιώματος ὑπερόπτης καθέστηκε, παὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς καὶ τῶν ἀστικῶν θορύβων πόρφυρον ἀπαγόμενος διεσκήψωμαι, ἵσχατὰν γοῦν τεντα παταλαριάνω καὶ ἀκρώρειν, τραχελάν τε οὔσαν καὶ δυσπόσιδον· σταθίας οὗτος διλγός περὶ τὸν Προπόντιον χώραν, τοῦ βασιλείου διειργόμενον [διειργεμένην] ἄστεος, κάντανθα τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι ἐσπούδαζεν, ὡς ἄρα εἰ δυναίμην, τοῦ μονόρους βίου ἀραπτόμενος, καὶ τοῦτο γάρ ἡπειρόμενον ἐκ πλείσονος, καὶ τις ἔρως εἶχε τὰς ἀρμίας καὶ ἡτοχίας δεινότετος, μάτια ἀλλαχόθει ποι τὸ τέρμα τᾶς ζωῆς, ἢ διταῦθικα ἀπολύψεισθαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ γε οὐ πᾶσιν ἀπαντα κατὰ γνώμην ἐκβαίνειν εἴόν τε, ἀλλ' ἔστιν ἡρ' αἵς καὶ τὸ χρεῶν ἀπρυτάνευτος καὶ ὡς ἡν βούλοιτο Θεός, τὸ πέρας τῶν ἐργαρύστειν ἐπιτίθεσται συμβίδηνος τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπ' ἔμοι. Καὶ τῶν κατὰ νοῦν διμηρτηκα, καὶ οὐκ οὖλα αἵς κρίμαστι ὁ ταῦτα συγχωρίσεις, καὶ παριδῶν Θεός ἐξεπισταται, ἀπεσπάσθαι τὰς φίλας ἐρημίας, καὶ ἐπὶ τὸν βασιλεὺον [πάλιν] ἄχθεν, ὡς ὑπὲρ Θεῷ μάρτυρε, ψήφῳ καὶ κρίσει τῶν τηνικαῦτα ἐν τοῖς βασιλείοις ἐνδρυμένων θάναις, τοῦ τε κοινοῦ τῆς Ἔκκλησίας ἴεροῦ συστάματος καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς, συμβραβευόντων ἀπαραιτάτα τε καὶ ἀσυγχώρετα, ἐπειπέρ ὑδη τῆς βασιλίδος ὁ πρόεδρος τὸν βίον μετύλλαξεν, οἷά περ ἀνθρωπος τὸν ἀνθρώπειν, οἷς καίτοι πολλὰ ὑπερτιθίμενον καὶ ἀπανθαδειάζειν ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν τουτού θρόνον προσγεγον, τυραννίδος μᾶλλον ἢ πειθοῦς ἔργον γνόμενον.

B Επειδὴ οὖν καὶ μὴ βουλέμενος τὸν ζυρὸν τὸντεύ υπέδραμον, καὶ τὰς φροντίδας ἀναδιδεγματι οὐκέτις, οὐδὲ ὡς προσῆκε τῇ χάριτε, δέδοικα μὲν πρῶτον τὰς ποσκήδας καὶ πολυπλόκους μηχανογύιας τοῦ σοφιστῶν τῆς κακίας, καὶ τῶν πονηρῶν καὶ ἀοράτων πνευμάτων τὴν ἐπανάστασιν, μήποτε γυμνὸν καὶ ἀσπλοῦ τῶν ἐκ τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἐπειλημμένα. Οὐπώ γέρ με τοῖς πνευματικοῖς καὶ θείοις παιδοτρεβούμενοι ἐγνωσαν, ἢ τῇ κατ' αὐτῶν ἀγγεγραμνασμένον ἢ διαγνωστάμενον πάλι προσέβιλεψαν, τοῖς τῆς ἀμαρτίας τιτρώσκοντες βιβίστο τὸ Ἔκκλησίας θεόλεκτον υπορήθεωσι στίρος, καὶ τὸν εὐτακτὸν ταύτης παράστασεν διαλυμάνωνται τῷ δολερὸν καὶ ἀβούλως καὶ ἀμαθῶς ταξιαρχούντος ἐπικαγχάστατες πτύματι. Ἐπειτα δὲ ἰδὼν καὶ τῆς ἀρχῆς τὸ ἐπεισόδευτον καὶ ἐπίρθονον τῶν βισσακινόντων ὑπειδομαι τὸ δολερὸν καὶ κυκόνθεις οἱ πάντη ἐπιτηρεῖσι σπουδάζουσι τὰ ἡρέτα εὐ τε καὶ ὡς ἐτέρως ἔχοντα. Τὰς μὲν δοκοὺς τοῖς ἔλυτῶν ἐπικινέντας οὐ βλέποντες ὅμμαστιν, οὐδὲ τὴν λήψην ἀπὸ τῶν ὄφικαλμῶν προκαθαιρεῖσι αἰρούμενοι, ἀλλέτρια δὲ κάρφη περιεργαζόμενοι, καὶ σμηκρῶν ἄγκαν καὶ εὐτελῶν ἔνεκεν, καὶ τῶν μιδενος λόγου ἀξίων τὰς γλώσσας τὰς ἑαντῶν κατὰ τῶν προεχόντων ἀνοσίων ἐπέζουσι, καὶ ἀμφοτέρωθεν πικρῶν καὶ ἀδικώτετα βαδίουσι.

C 'Αλλά τουτοι τὸν ἀναδεδίγμενος τὸν ἀγῶνα, τινι λαστὸν ἀρωγῶ καὶ συλλέγτορι χρήσομαι, ἢ τῷ ταῦτα κερ-χυρῶνται θεῖ; Παρ' οὐ δέ/ιτε γέροντες καὶ βοσκήται,

εὐπλάγχυνται καὶ εὐμενεῖ ὅμματε ἐπὶ τῷ ἑμένῳ ἐπιβλέψαι τῶν προστητῶν, κρατῆσαι τε τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς, καὶ ὑδηγῆσαι πρός τε τὸ αὐτοῦ θύλαμα καὶ τῶν ἐγχειροθετῶν πρὸς σωτερίαν κυβέρνησιν. Ὅς γε καὶ ἀναβάλλεται ἐπὶ τοῖς δυσχερέσι τούτοις καὶ ἀκάπνῳ· ἡ διὰ τὴν ἡμετέρων κακίαν καὶ βελτίωσιν ἐπανάγων ἡμᾶς, ἡ πρὸς τὸ ἐκείνων εἰς ἡμᾶς παραγυμνούσαι τὶς κακοῦργον καὶ δύστροπον, ὡς ἂν μὴ λανθάνῃ πικρία ὑπουλος, ἢν ψυχῆς δολερῶς ἴμφωνεύσουσα, ἀλλ' εἰς προύπτου ἤξιοις καὶ ἀμφάντες τὸ κρυπτόμενον.

B Εἰ δὲ ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλεις ὄχυρά, καὶ μεμοχλευμένον βασιλείον, κατὰ τὸν Σολομώτειον, ἡμᾶς; νεκρούστηκε, δέομαι μὲν καὶ ἄλλων πλειόνων εὐχῶν εἰς βοήθειαν, μᾶλιστα δὲ πάντων τῆς ἡμῶν ἐν πινύματι ποδεινοτάτης καὶ ἵερᾶς ἀδελφότετος ἱεραῖς εὐχαῖς καὶ πρὸς Θεὸν μεστείαις πεχρόσομαι, ὡς μεγίστην ἡμῖν φέρουσαί ὅνησίν τε καὶ ἐπικούρησιν, ἵνα Θεῷ πλησιαζόσταις, καὶ πρὸς τὸ ἄνω καὶ νοερὸν ἀναχρεοριμένας θυσιαστήριον, κυθαρῶς προσομιλούστων ὑμῶν καὶ ἀκροωμένων, στγώντων τε καὶ ἐπιβοημάνων, καθάπερ οἱ περὶ Μωυσέα καὶ Σαμουὴλ ἡκούσοτο, καὶ εἴ τις ἄλλος κοτ' αὐτοὺς περὶ τῷ πνεύματι. Διὰ τοῦτο συλλαμβάνεσθε μου τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ χείρας ὅσιας εἰς ἕψος διάραπτος. Πεπισμέθα γάρ ὑπενεις ἀπὸ τῆς παρρήσιας τῶν δύναμεν, ἀναθεν ἡμῖν τὸν ἔλεον ἔλκοντες, καὶ πλεων τὸν Θεὸν ἡμῖν ἐργαζόμενοι, δυναμώσαι καὶ ἐπιβράσαι τὸ ἀσθενές τε καὶ ἄπονον, καὶ τὸν θώρακα ἡμιφυστήνους τῆς πίστεως καὶ τὸν περικεφαλαῖαν περιβαλλομένους, στᾶντι γενναίως πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἥξοντιας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ εἰδῶν τούτου πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας, πρὸς ἃς ἡμῖν ἡ πάλη καθίστηκεν, ἐδράσιον τε καὶ ἀκατάθλητον τῆς ψυχῆς φυλακθῆναι [διεπυλαχθῆναι] τὸ σύντονον, ἔτι καὶ πρὸς ἀπειθῶντας καὶ ἀντιτίνοντας, ἀσίως καὶ δεξιῶς φίρεσθαι, καὶ ὡς τέκνα τούτους τῆς Ἐκκλησίας υἱοποιεῖσθαι, καὶ πρόσβατα λογικῆς [λογικά] τῆς ἐκλεκτῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης καταπέποντες, καὶ τῇ θείᾳ μάρτυρᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἐναυλιζεσθαι παρασκευάσοντες, ἀκάλωτα τοῖς ἀνηλέως σπαράσσουσι λύκοις γίνεσθαι τοῖς ὄμονοις καὶ συμπνοίας σπράντραις ἰσφραγισμένους, ἀνεπιθουλεύοντας καὶ ἀτρώτους ἐπάρχοντας [διαμόνοντας], ἵνα τῇ πάντων ἡμῶν κεφαλῇ Χριστῷ τῷ ἀρχιποιμένῳ ὑποάσσοντο καὶ εὐήνοιν αὐτῷ τὸν αὐχένα ὑπορέουσι.

Καθαριζόνται δὲ ἡμᾶς καὶ λαμπρυνθῶνται, καὶ γενίσθαι τέλεια τελείου φωτὸς γενήματα, ὡστε δύνασθαι καὶ ἄλλοις μεταδιδόνται λαμπρότητος καὶ καθέρσιως, δολῆσαι δὲ ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος εἰς τὸ πληροῦν τοὺς ἀκροωμένους πνεύματος, καὶ κηρύσσειν ἀκοντιστὰς τῶν ευντονωτάτων τῶν καθ' ἡμᾶς μυστηρίων τὴν δύναμιν, γέρατε τοῦ τρανοῦντος γλάσσας μογγιλάλων [μογγιλάλων], καὶ πόδας ὀρθοῦν δυναμένου χωλεύοντας, καὶ τρίχαι

A permisit, hoc est Dei? Ejus proinde virtutem auxiliūmque jugiter invoco, eundemque, ut benevolo misericordique oculo ad meam tenuitatem respiciat, dextraque manu me fulciat, et ad suam voluntatem salutaremque subditorum gubernationem semper dirigat, etiam atque etiam rogo. Qui quidem si in presentibus difficultatibus ac molestiis opem suam obscurius declarat, id propter nostram accidit malitiam quo nimis nra hac nos ratione ad vitę emanationem allicit; vel ideo sane, quo illorum in nos malignitatem ac perversitatem palam faciat, ne subdolorum virulentia callide in animo occultata, maneat incognita, sed quocunque occultum abditumque in illorum animis delitescit, id totum in lucem proferatur.

C Quia ergo frater a fratre adjutus, est veluti civitas munita, palatiumque repagulis obscuratum, quemadmodum Salomon alicubi testatur (*Prov. xviii*), plurimum quidem orationis imploro, sicut plurium quoque præsidii indigo: at omnium vero maxime sanctas sanctæ et in spiritu desideratissimæ fraternitatis vestræ preces et ad Deum intercessiones in presentia exopto, casdemque summopere desidero; cum enim lux preces haud secus atque Moysis et Samuelis, aut si quispiam alius unquam his similis existit, ob sui puritatem maxime Deo appropinquent, rectaque ad coeleste illud et spirituale altare ferantur, non dubitamus quin maximam ille nobis opem utilitatemque allatur sint. Opem proinde meæ ferti insirmati, sanctasque vestras manus in altum sustollite. Confidimus enim efficaciam vestræ fiduciae non defuturam, sed Dei misericordiam benignitatemque, per hanc provocatam, repente nobis adfuturam, nostramque insirmatatem, ac debilitatem confirmaturam corroboraturamque, quo fidei loricam induit, et spei galea circumiecti (*Ephes. vi*; *I Thess. v*), intrepide potestatibus, principibus, et tenebrarum sæculi hujs potentatibus, spiritui quoque malitiæ, quibuscum perpetua nobis lucta intercedit, obsistamus, et stabilem inconcussamque animi constantiam retineamus; rebellēs præterea hucusque adversantes, dextre decenterque Christo lucrifaciamus, et veluti adoptionis filios sanctæ Dei Ecclesiæ restituamus, oves ad hæc rationalis electique gregis Christo persiciamus, et in saeras Ecclesiæ caulas, ne a lupis immaniter dilacerare solitis capiantur, inducamus, quo omnes tandem consensionis concordiaque signaculis muniti, nullis deinceps insidiis, nullis disperantur morsibus, sed Christo omnium nostrum capiti subjiciantur, eidemque prona et obedientia colla submittant.

Orate, obsecro, instanterque rogate, ut idem ipse nos illuminare ac emundare dignetur, quo filii perfectæ lucis effecti, alios quoque illuminare et emundare valeamus; sermonem nihilominus in aperiōne oris subministret, quo auditores nostros spiritu adimpleamus, et mysteriorum nostrorum virtutem impigre magna cum contentione deprædicemus illius semper gratia subnixi (*Ephes. vii*, qui baldu-

tientium linguis facit disertas, et claudicantum pedes, ut ad Evangelii prædicationem alacriter currant, confirmat consolidatque; talentum præterea concretum multiplicet, ut tempore opportuno, id quod patrifamilias debetur, non absque senore restitui contingat; neque id solum nobis impertiatur, ut infertil illa vinea operemur, sed laborum gravitate molestiaque æquo animo toleratis, astuque diei exandato, operationis quoque præmium referamus, et his qui citra pactionem sub undecimam introierant, in mercede consequenda æquemur (*Math. xx.*); denique mentis nostræ oculum illustret, ut spirituali luce illustrati, sublatoque et eluto quod animæ aciem conturbabat et intellectum nostrum obscurabat, propheticarum vocum sensum liquidius hauriamus, divinorumque præceptorum ministeria alacrius obearimus, et ne ab adversiorum jaculis impetumur, stolidiosus caveamus, nosque custodiamus et iræ divinæ gladium peccatoribus imminentem cautius prævideamus, ut si quidem fieri potest, periculo intellecto, numineque placato, tam ipsi quam reliqui quorum duces constituti sumus, venturam iram effugiamus: quod si utrumque consequi nequeamus, saltem animam meam, juxta justi illius Lot exemplum, qui animam suam ab incendio liberare satagebat (*Cen. xix. 22.*), salvam faciam. Vestræ itaque preces, spiritualisque præsidii conatus hic tendant. At quia occasio ita tulit, lubet hoc loco magnam illam sonoramque buccinam, disertissimumque Evangelii præconem, apostolum Paulum audire. Hic itaque de veterum Romanorum servore, eorumdemque in fide et religione constantia majorem in modum in spiritu exultans, adeoque in Epistola quam ad ipsos scribit, non absque sancta quadam gloriatione, illorumque pietatem et fidem toto terrarum orbe divulgari et celebrari jactans, publiceque contestans inter cetera ita scribit: *Gratias ago Deo meo, per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo (Rom. i. 8).* Sed nunquid pura illa sinceraque Evangelii nostri fides, extra quam alia nulla est, inter Romanorum tantum fines conclusa tenetur? Nequaquam. Nulla enim illa certi cuiuspiam loci terminis circumscribitur, verum tam late diffunditur, diffusaque propagatur, ut propheticae apostolicæque voces erumpentes, in omnem terram divinæ prædicationis sonum exivisse, et in fines orbis terre coelestium præconum verba personuisse, affirmare non dubitent (*Rom. x. Psal. xviii.*). Imo vero, ut amplius quiddam dicam, illa ne ab ipsis quidem cœlis, supremisque et intellectualibus virtutibus secluditur (*Rom. viii.*): nam etsi superior illa Ecclesia primogenitorum in cœlis justificata, civitas eorum qui per fidem justificati sunt, coelestis Hierusalem, cuius conditor et opifex est Deus, qui terrena coelestibus conciliavit, et maceriem sepiis diruit, et ovem perditam in humero sublatam per admirabilem descensum inexplicabilemque demissionem salvat, eliusque persistenter inseruit, aliisque *If genus nominibus appellatur, est tamen non alia,*

A καλῶς πρὸς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐτοιμασίαν κρατύωντος καὶ στηρίζοντος πολλαπλασιάσαι δὲ τὸ συγχωρθέν τάλαντον καὶ τὸ καιρῷ ἀποδῦναι σὺν τῷφῳ τῷ δεσπότῃ τὸ ὄφειλόμενον ἐργάζεσθαι δὲ εἰς τὸν καλὸν ἀμπελῶνα, καὶ τὸ δόκιμον τῆς ἐργασίας ἀπενέγκασθαι, διενεγκότας μὲν τὸν πόνον μεγαλοφύγως τὸ βαρύ τε καὶ δυσαχθίστατον καὶ βαστάσαντας γηννών τῷ: ἡμέρας τὸν ταύτων, καὶ τοῖς περὶ τὸν ἐνδικάτην εἰσεῦσθαι ἀσυμφώνους ἢ τῇ διανομῇ τῆς μισθωποδοσίας συγκεκαλεχθάσσεσθαι· αὐγασθήναι δὲ ἡμῶν τῆς διανίκης τὸ ὅπτειὸν, καὶ τῇ διόπτρᾳ ἐντενίζοντας τῇ τοῦ πνεύματος, ὥστε προφητικῶν φωνῶν ἀκροτάς γίνεσθαι, θίνω τε προστεγμάτων προβόμους ὑπηρίτας καὶ τούτου ὑποδιδεγμένους τὸν θυρεάν, τὸ διοῖν τὸν τῆς ψυχῆς ὄρθρον καὶ τὸ ἐν μηνὶ νοερὸν ἐπισκιάζον τεκναχίρεσθαι καὶ ἀπονίπτεσθαι, παντυχίδεν μὲν ἔστοις περιφρουρεῖν, καὶ συντορεῖν ταῖς τῶν ἐναντίων δολίσ μένεν ἀπροσδιάτευς. προβλέπειν δὲ τὴν ἡμέραν, ἡγίκα ἐπὶ τοῖς ἀμερτάνουσε θηλατος παραγίνεται, ἵνα εἴ μην οἶον τε παράσχῃ Θεός, ὅτι, σημαίνων τὸν ἔρδον τὸ θεῖον ἐξελέγμενος. αἵτοις τι καὶ οἱ κηρυτσόμενοι ἐκ τῆς ὁργῆς διεφύγουσεν· εἰ δε μὴ τοῦτο, τὸν γοῦν ἐμαυτοῦ διασώσωμαι ψυχὴν· κατὰ τὸν Δώτ ἐκεῖνον, τὸν δίκαιον, ὃς οὐδετεῦ τὸν ἔκυτον ψυχὴνταῦτημπρησμῷ διετραγματίσκετο. Καὶ τὰ μὲν τῆς ἡμετέρας εὐχῆς τι καὶ πιενυματικῆς συμμαχίας ἐνταῖθα κείσθω. Καιρὸς δὲ λοιπὸν πάρεστι τὸν μεγάλην τῆς ἀληθείας σάλπιγγα, τὸν μεγαλοφωνίσαντον τοῦ Εὐαγγελίου κήπυκα, Παῦλον κατεθρόσκι τὸν ἀοιδίμων ἐπὶ τοῖς πάλιν πιστοῖς Τομαίοις ἀγαπακαλούμενον. καὶ εἴναι σκυρτῶντα τῇ πνεύματι, καὶ πρὸς τὸ τᾶς πίστεως αὐτῶν σπουδαῖον καὶ θεῷμον, μεγαφρονιῶντα τοὺς φελοτιμούμενον, καὶ μαρτυροῦντα, ἡ δύνας τε τοῦ κόσμου τοῖς πέρασι περιηχόμενοι καὶ διαγρελλόμενον, καὶ μιγαλαυχοῦντα λέγειν· δὲ ὅν τοις εἰποτέλλων φαινεῖται· « Εὐχαριστῷ τῷ θεῷ μοι [οἷά ἱστοῦ Σριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν], ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγρέllεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Ἐκτὸν ἐπειδὴ ὡς καθ' ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελίου καθαρός καὶ ἀκινδύλως πίστις, καὶ ὑπὲρ τὸν οὐκ ἔστιν ἔτιρα, οὗτος Τομακῆος δρός συστελλομένος περιγράφεται, οὗτος πέρασι περικοσμίος ὄριζεται, ἐπὶ τοσοῦτον δὲ μᾶλλον ὑπεράπλωται καὶ ὑπερκέχυται, καὶ προγνητικές καὶ ἀποστολικαὶ φρασίς παρορμώμενος φάγκαι· » Εἰς πᾶσαν τὸν γάνον ὁ τοῦ θείου κηρύγματος φύσιγγος ἐξελύνει καὶ εἰς τὰ πιράτα τῆς οἰκουμένης τῶν κηρυσσόντων τὰ ἁμάτα. » Εἰ δὲ διὸ καὶ τούτων εἰπεῖν ὑψηλότερον, αὐτὰ καὶ ἐν οὐρκῷ ταῖς ἀνωτάτω καὶ νοεραῖς δυνάμεσι παρέρποτάσται, εἰ γάρ καὶ μία Ἐκκλησία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, καὶ Ἐκκλησίαν πρωτοτόκουν ἐν οὐρανῷ· διδικτιωμένην ἐκείθεν ἀκούειν, καὶ πόλεις τῶν ἐν πίστει δεδικτιωμένων ἡ ὥνων Ἱερουσαλήμ· τοις τεχνίτοις καὶ δημιουργοῖς ὁ Θεός. ὃς καὶ κατεύλλει τὰ ἐπιστράνει τοῖς ἐπιγείοις καὶ τοῖς μεσότοχοιν τοῦ φρεγμοῦ δίλυκι, καὶ τὸ ἀπολαύς ἐτὶ τῶν ὅμων ἀράμενος δὲ ἀπρέστου συγκεκαβάτεως τοῖς σωζουμένοις καὶ μένυσται ἐγκατέμεινε· ταύτη τοι καὶ μάλα δικαιώς τὸ ἐναίσιν καὶ ἀδιάστατον ἔχομεν· ἡγίκα σύνεστι καὶ σύμπνοισιν ἡ κτίσις τῇ πίστει συνοίστεν [σύνειστι]. οὐ γάρ ἐν τῇ Ιουδαϊα μόνον γνωστὸς ὁ Θεός.

A et alia, sed una eademque coeli terraque Ecclesia; quare nec in amero unam ubique eamque indivulsum per fidei concordiam societatem obtinemus; neque enim in Iudea tantum notus est Deus, sed omni in loco, quoque mens sensusve attingere potest.

Kai oī tō nōn tōn 'P̄ωμαίων ὅνομα πληρωσάμενοι, & te δὴ ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ θεμαλίου ὡκοδομημένοι τῆς πίστεως, φαμὲν δὴ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν πανσόφων τεχνιτευμέτων, τεθέντος ἀκρογωνιαῖον λίθου τοῦ πάντων ἡμῶν Ἰωτῆρος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, κατ' οὐδέτερον ἐν πίστει τὰ δεύτερα τῶν πρεσβυτέρων ἀπογερόμεθα. Ἐν γάρ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι τὸ προαριθμούμενον, καθάπερ οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, οὐχ Ἕλλης, οὐ βάρβαρος [οὐ Σκύθης], οὐδὲντες, οὐκ Ἀλεύθερος, ἀλλὰ πάντες ἐν Χριστῷ ἐν θεμαν. Τογέρτοι καὶ ἐν ἡμῖν ὁ θεῖος Παῦλος κομπαζέτω καὶ αὐχείτω μίγα, καὶ σεμνυνέσθω συνάπτων τοῖς παλαιῖς τὰ νία, καὶ συγκρίνων ἐν τα δόγμασι καὶ κηρύγμασιν. Οὐ καὶ οὐδὲ ταῖς διδυσκαλίαις καὶ ὑποθήκαις ἐπόμενοι ἐφ' αἷς ἐργίζωμεθα κραταιούμενοι τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως ἡμῶν, ἐν ᾧ ἰστάκαμεν καὶ καυχώμεθα, καὶ τὰς ἀμετίρας ὑπολήψιες, αἱ τούτες ποτὲ εἰσὶ περὶ τῶν οὗτως εὐχελᾶς καὶ ἀμώμητον ἡμῶν θρησκίαν ἀνακεκαλυμμένη προσώπῳ διαπρυσίων κηρύσσομεν, μεθ' ὧς τῷ Θεῷ λατερέσμεν, καὶ ἦν ἀναπνεῖν διαπαντός, ἢ [Hard. sorte, ἥ] τὸν αἴρα, ἀλινᾶς ἔχομεν· ἥ καὶ συναπέρχομεν τῆς ἑνθέδε ζωῆς κατισχυριζόμεθα, τῇ ἀνθεν χάριτε δυναμούμενοι καὶ φυσούμενοι, οἵσι οὐκ ἔστεν ἄλλην ὀδεῦσαι ἢ ἐπιβῆναι ἢ τὰ τῆς παρούσης ζωῆς εὐ θίσαι ἢ τῶν ἐν τῇ μελλούσῃ ἀποκειμένων τοῖς ἀξίεσι ἀγαθῶν ἐπιτευχασθαι.

Οὐμολογῶ τοίνυν πιστεύειν εἰς ἓν Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, τὸν πάντων ποιητὴν καὶ δεσπότην καὶ κύρειον καὶ σῖς τὸν Ήδὸν αὐτοῦ τὸν μονογενὴν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, τὸν προαιώνιον Λόγον, τὸν ἀνάρχως καὶ ἀφράστως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, ἀλήπτως καὶ ἀπερινότως πάσῃ νοητῇ καὶ αἰσθητῇ κτίσει· καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ζωαρχικὸν καὶ πανάγιον Τριάδα ἀμούσιον, ὑπερούσιον, ἀόρατον, ἀκατάληπτον, ἀχώριστον, ἀναλλοίωτον, ἀπλῆν καὶ ἀμερῆ καὶ ἀπάνθιτον, ἀδιάστατον, ἀδίον, ἀσώματον, ἀπικον., ἀποστ., ἀπότεμον, ὁμόδοξον καὶ ὁμόθεον· ἀναρῆ τε καὶ ἀψιλάπτον, καὶ ἀσχημάτιστον, ἀπειράγαθον, φῶς ἀειλαμπές, τριλαμπές, ὑπέρφωτον, ἀεὶ ὕστατως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχουσαν· πάντων ἐποπτεικὸν καὶ τελειωτικὸν δύγκωμιν, πάτει τοῖς λογικοῖς τε καὶ νοεροῖς, νοερῶς καὶ ἀμερῶς τῇ προνοίᾳ [προχύσει] τοῦ θείου φωτὸς ἐπιλάμπουσαν ἀνάλιγως ταῖς τῶν φωτιζομένων παραδοχαῖς, καὶ πρὶς τὸ εἶναι [καὶ εὖ εἶναι] δεκτηροῦσταν ἐν ὑρεστάσι πράγμαστον καὶ οὐ ψελοῖς ὄνόμαστο γωριζομένην, μιχθεῖστη, καὶ ἔσυσις, καὶ βασιλεῖς δοξαζομένην, καὶ προσκυνουμένην ὑπὸ πάσης ἐρωμένης καὶ ἀκράτου κτίσεως.

B Unde et nos quoque, qui novæ Romæ nomen sortiti sumus, tanquam super uno eodemque fidei fundamento, apostolorum nimirum et prophetarum, sapientissimorum utique architectorum, Christo interim et Deo, omnium nostrum Salvatorem pro angulari lapide et fundamento substrato, ædificati, quod quidem ad fidei integritatem attinet, veteribus Romanis nequaquam cedimus. Nam in sanctis Dei Ecclesiis non est prioris aut posterioris ratio, sicut neque Judei quoque et Græci, servi et liberi, et barbari et Scythæ, sed omnes unum in Christo sumus (Coloss. iii). Quapropter et de nobis quoque divus Paulus glorietur, magnificeque sentiat, et nova antiquis conjugens, dogmataque dogmati, et predicationem prædicationi committens, ex æquo de utrisque gestiat. Siquidem nos sequi ac illi, illius doctrinam et institutionem assecuti sumus, in illisque consistimus radicati, et in fidei nostræ confessione confirmati: in qua etiam stamus et glorianur nostramque quam de religione usque adeo gloriosa et inculpata habemus sententiam aperita revelataque facie prædicamus; in qua et Deo quoque servimus, et dum spirabimus indefensè perseverare, cœlesti gratia corroborati constabilitique, ex hæc vita discendere peroptamus; nec enim alia est via, ut praesentem hanc vitam recte sancteque instituamus, bona que quæ dignis in futuro sæculo reposita sunt, certo consequamur.

D Fatoepr proinde me credere in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium factorem, omnium berum et dominum; et in Filium ejus unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum, Verbum æternum, ab æterno inefabiliter, incomprehensibiliter, modoque quem nulla, neque spiritualis, neque sensibilis creatura assequi potest, ex Patre natum; et in Spiritum sanctum vivisimum ac sanctissimum. Credo in homousiam Trinitatem, supersubstantiam, inaspectabilem, incomprehensibilem, imparibilem, inalterabilem, æternam, indivisam, simplicem, omnis partis, omnis compositionis, omnis corporis, omnis quantitatis et qualitatis expertem, eodem honore, eadem gloria, eadem deitate pollentem, nulli neque tactui, neque contactui obviam, omnis figuræ exsortem, infinite bonam, lumen defectionis nesciam, trilucem, supersplendidam, semper pari similiquo modo affectam, virtutem omnia intuentem, omniaque perficiemt; omnibus cum ratione, tum intellectu quoque præditis spiritualiter induulseque, et proinde per divinæ lucis radium præsentem, illuminata et existentia omnia, tam in esse quam in bene esse convenienter, prout cujusque natura fert, conservantem; in rebus subsistentibus, et non in solis nominibus cognitam; una divinitate,

pari potestia, æquali regni majestate glorificatam; A
ab omnibus aspectabilibus inæspectabilibusque crea-
turis cultam et adoratam.

Trium autem hypostaseon quas in Trinitate con-
sideramus, alia est Pater, principio carens, nullam
suum existentiae causam habens, neque enim aliunde
est, sed a seipso, et in scipso habet esse. Alia rur-
sum est Filius, qui principii expers non est, ex Patre
enim est: Pater namque Filii principium et origo
existit; quod si temporis initium species, æque Fi-
lius principio caret ac Pater: est enim temporum
conditor, non subjectus temporis; inseparabilis autem
æternaque generatione ex Patre elucet, tanquam
gloriae illius splendor paternaque substantiae cha-
racter. Alia tandem est Spiritus sanctus, ex Patre
non nativitate, sed processione substantiam habens,
eamdemque cum Patre et Filio æternitatem sortitus;
æternus quidem, non tamen absque principio, ut qui
a Patre procedat: est enim Pater ratione originis
et illius quoque principium: verum ad tempus
quod attinet, et ipse quoque principii expers est.

Unus igitur est Deus Pater ex quo omnia, et unus
Dominus Jesus Christus per quem omnia, et unus
Spiritus sanctus in quem omnia. Ex his tribus per-
ficitis una perfectissima, imo secundum se absolutissima constat deitas; proprietatibus sane distinctivis
ac personalibus hypostases inter se sunt distinctæ
(quælibet namque personarum, etiam si propter es-
sentia conjunctionem ab altera secerni non queat,
proprietate tamen personali mentisque conceptu ab
altera distinguitur, Deusque perfectus, hoc est om-
nibus deitatis proprietatibus ornata esse noscitur et
creditur), at unum interim divinitate sunt omnes.
Rursus licet simul conjunctæ tres sint, unus nihilominus adoratur Deus: obtinet hic enim trinitas
secundum substantiam, unitas etiam secundum es-
sentiam; atque ita contra insanam inordinatamque
paganicæ vesanice confusionisque seditionem non
polyarchia a nobis colitur, sed monarchia; monar-
chia autem non unius personæ circumscribitur,
ne Judaicæ tenuitatis infantiaeque imperfectionem
ruditatemque inducamus, sed quam nature æquali-
tas, sententia concordia, motionis identitas, idem-
que singulorum nutus ad unum declarat. Hoc autem,
secundum summum illum theologum Gregorium, in
generibili natura locum habere non potest: unitas
enim et cognatio deitatis in trinitate considerata ne-
quaquam distrahitur, aut in partes secatur, ut sit
in rebus creatis, dum supposita multiplicantur. Pro-
cul enim insana furiosi Arii opinio et rabies a
nobis facessat: est enim Trinitas secundum gloriam
et æternitatem modis omnibus indivisa, nullaque ex
parte abs sese alienata; neque ob id tamen divinae
personæ se mutuo permeant, hoc est, in se invicem
transmutantur, sed harum quælibet indemutabilis
manet et inconfusa et æterna; longe enim amande-
tur pellaturque insani stolidique Sabellii deceptoria
confusio.

Veneror quoque et adoro incarnationis mysterium,

Tῶν ἐν Τριάδι θεωρουμένων, τὸ μὲν Πατὴρ ἀναρχος
καὶ ἀκατίως ὑπάρχων οὐ γάρ ἐκ τονος, ἐν ἑαυτῷ γάρ
τὸ εἶναι ἔχων. Τὸ δὲ Υἱὸς καὶ οὐκ ἀναρχος, ἐκ τοῦ
Πατρὸς γάρ, ἀρχὴ γάρ Υἱὸν Πατέρα, ὡς αἴτεον εἰ δι
τὸν ἀπὸ χρόνου λαμβάνος ἀρχὴν, καὶ ἀναρχος ποιη-
τὸς γάρ χρόνου οὐχ ὑπὸ χρόνου· γεννητῶς μὲν,
ἀδίως δὲ καὶ ἀδιαστάτως ἐκλάμψας τῷ Πατρὶ, ὡς
ἀπαύγασμα [ἀπαύγασμα] τῆς δόξης καὶ τῆς πετεφένες
χαρακτήρα ὑποστάσιας. Τὸ δὲ Πνεῦμα ἄγον εἰ τοῦ
Πατρὸς τὸν ὑπαρχεῖν ἔχον, οὐ γεννητῶς μὲν, ἀλλ' ἐκπο-
ρευτῶς, ἀδίως Πατρὶ καὶ Υἱῷ συνθιστούμενον, εἰκὲ
ἀναρχον μὲν διὰ τ.ν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐπιφέρεσσιν ἀρχήν
B γάρ καὶ αὐτοῦ ὁ Πατὴρ κατὰ τὸν τοῦ αἵτιου λόγον,
ἀναρχον διὰ καὶ αὐτὸν κατὰ χρόνον.

C Εἰς οὖν Θεὸς ὁ Πατὴρ δι; οὐ τὰ πάντα, καὶ εἰς λύρας
Ἰησοῦς Χριστὸς δέ οὐ τὰ πάντα, καὶ εἰν Πνεῦμα ἄγον
εἰ ὡς τὰ πάντα. Ἐκ τῶν τριῶν τελίων ἐν ὑπερτελέσῃ
προτελέσιον ἡ θεότης· τοῖς μὲν ἀφοριστικοῖς καὶ προσω-
πικοῖς ἴδιωμασι πειλάτοις διαφέροντα· ἐπαπτόν γάρ
τεύτων, τῶν φύσει ἀχωρίστων διὰ τὸ συναρχίες τῆς οὐσίας,
ἥντικα ταῖς τοῦ νοῦ ἰπειδολαῖς μεριζόται, Θεὸς ἴμολογί-
ται παρ' ἡμῶν, καὶ πιστεύεται, πάντων πιθαστατού
ὑπάρχον τῶν τῆς θεότητος ἴδιωμάτων. Καὶ τὰ τρία
ἄλλοις συναπτομένα, εἰς Θεὸς παρ' ἡμῖν προσποντί-
ται, τριαδικῶς μὲν κατὰ τὸν ὑπόστατον, μοναδικῶς δὲ
κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ μοναρχία παρ' ἡμῖν τὸ τιμώ-
μενον, οὐ πολυαρχία διὰ τὸ ἀτακτον καὶ στασι-
δεῖς τῆς Ἐλληνικῆς ἱμβροντοσίας καὶ συγχύσεως· ρε-
νιγάρια δι, οὐχ ἡ ἐνὸς προσώπου περιγραφὴ [ἢ τὸ
πρὸς πάπτων περιγραφῇ], διὰ τὸ ἀτελές καὶ στοιχειῶδες
τᾶς· Ιουδαικῆς πνείας καὶ νηπιότητος, ἀλλ' ἡν φύσει
ἴμωτιμια, καὶ γνώμης σύμπτυχα, καὶ ταυτότητος κενότητος
δεικνυσιν, καὶ πρὸς τὸ ἐν ὡς τὸν ἐξ αὐτοῦ σύνθετος,
ὅπερ ἐπὶ τῆς γεννητῆς φύσεως ἀμύχαντος, ἢ φύσει ἐ-
μίγκις ἐν θεολόγοις Γενηγόροις, καὶ οὐδὲν τὸ συνημμένον
καὶ συμφυές τᾶς ἐν τριάδι θεωρουμένης θεότητος δι-
τείρνεται. Ἀλλοτριούσθια γάρ ἡμῖν, καὶ ἀποτεμνόσθια ἐ-
τοῦ μανιάδος ἀρείου κακοδηξία καὶ λύσσα· ἀδιαιρέτος
γάρ ἡ αὐτὴ Τριάς, δόξη καὶ ἀιδιότητος μὴ μεριζομένη
μηδὲ ἀπαλλοτριουμένη, οὗτε τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσιων
μεταπιπτουσῶν καὶ περιχωρουσῶν εἰς ἀλλῆλας, ἀλλ'
ἐρ' ἐκάστης τούτων ἀνταπτότου καὶ ἀσυγχύτου φυ-
λακτομένης τῆς ἀιδιότητος, πόρρω γάρ ἀποπεπκίσθε-
ται καὶ ἀπειλανέσθια ἡ τοῦ ματαίοργον Σαβελλιον ἀπα-
τηκή σύγχυσις.

D Σέβω δὲ καὶ προσκυνῶ το πρὸ πάντων τῶν καθενῶν

ώρεσμένου μυστήριον, ἵπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων ἀπὸ καλυφθέν ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ἐπειτελεσθίν διὰ τῆς μεγάλης συγκαταβάστως, καὶ ἀρρέπου οἰκουμείας τοῦ ἑνὸς τῆς ἀγίας, καὶ ζωοποιοῦ τριάδος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἵνα ὅθεν ἡμέν τὸ εἶναι ὑπῆρχε διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ ἀγαθότητα, ἐπειδὴν γαί τὸ εὖ εἰνάτι ἡμῖν χρεισθεῖεν. Ὁμοιορῷ οὖν καὶ πετεύω, αὐτὸν τὸν ἑνὸς τῆς ζωαρχικῆς καὶ μακαρίας Τριάδος τὸν τοῦ Θεοῦ Τίὸν καὶ Δόγαν τὸν τῷ Ιατρῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πν.ύματι ἀδίδισι συμπροσκυνούμενον καὶ συνδεξαδόμαντον, ὡς ὁμοούσιον καὶ σύνθρονον ἀπειροφυλακθρωπίζεινον πρὸς οἴκτον τοῦ οἰκείου πλάσματος, εὐδοκίᾳ πατρικῇ καὶ οἰκτικμίῃ, χάριτι τε καὶ συνεργίᾳ τοῦ πακαγίου Πνεύματος, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν τοῖς ἀνθρώποις συνεκαστραφῆναι, ἵνα τοὺς κατακριθέντας ἡμᾶς πάλαι τῇ ἀμαρτίᾳ κ.λ. τῆς τρυφῆς ἐκπειτωκότας παραδείσου, καὶ τῇ φθορᾷ ὑπενυγμένους χάριτε ἀναστηται, καὶ θείας κονσταντίας ἀπεργάστηται φύσεως. Ἐνοικήσας γάρ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου, καὶ κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ ψυχῆν καὶ σάρκα προκαθαρθείσους τὸν Πνεύματον, καὶ διὸν εἰς ἑαυτὸν ἀνειληφὼς ἐξ αὐτῆς τὸ ὑμέτερον, ὃντερ ἐν ἀρχῇ ζωοπλαστήσας τὸν ἀνθρωπόν, προῆλθε Θεὸς σεσαρκωμένος, μείνας τοῦτο ὅπερ ἦν Θεός.

Παρθένον καὶ μετὰ τόκου τὸν ὑπερφυῶς καὶ ἀρρέπτως τεκοῦσαν συντηρίσας, μιλαμῶς τῆς κατὰ φύσιν παρθείας τραπείσης εἰς ἔνδεικνην ἀληθῆ τῆς κατὰ τὴν πρόδον αὐτοῦ τῆς γεννήσεως ἀτρεψίας καὶ ἀναλλοιώτου διακονῆς. Ὁ τῷ Πατρὶ γάρ συμφυτής, ὁ ὁμοούσιος ἡμῶν κατὰ πάντα, χωρὶς ἀμερτίας γενόμενος, σπέρματος ἀδραάμ ἐπιλαμβάνεται, παραπλησίως ἡμέν κακονωτικῶς αἵματος καὶ σαρκός σάρκα ἐμψυχωμένην ἀνείληφε ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερᾶς οὐδαμῶς προϋποστάσεων τῆς ἀκρατίας ἐνώσεως, ἀλλὰ μία σάρξ ἐμψυχος λογικὴ ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν συμφυτῆς πιστεύεται, οὐ κατὰ χάρεν σπουδώσας ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ὥλος; Μη τῇ ἀνθρωπίᾳ φύσει συμπλακεῖς ἀσυγχύτως, καὶ ἀδιαιρέτως, καὶ ὑπερψῶς τὸν ἔνωσιν ἐργασάμενος, ἵνα αἱ συνελθοῦσαι οὐσίαι θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν ἴδιότητι τῇ κατὰ φύσιν διαμείνωσι, καὶ οὐδαμῶς εἰς ἀλλήλας μεταβῶσιν. Εἰ καὶ ἡ κατακλίσεις τῷ λόγῳ τῆς συμφυτῆς παραγωρεῖν εὐτελῶς νοοῦμεν διὰ τὴν τῶν ὄντων ἀπίκεντην, ἐπινοίᾳ γάρ μόνη καὶ οὐ πράγματι διέσασθαι δοξάζομεν, διὰ τὸν ὑπερφυῆ τὸν συνελθόντων ἔνωσην.

Τὸ μοναδικὸν δὲ καὶ ἑπταῖον τῆς ὑποστάσεως, φυλαττεούσι πιστεύομεν ἀτματον καὶ ἀρρέπες διεκμένον· κατακλιθών γάρ η φωναστιάδης τοῦ ἀπατεῶνος Εὐ-

* Verius, κατὰ κλάσεις.... περὶ χωρεῖν: ut sit sententia; secundum appellationes, ratione naturalis

A ante omnia saecula prædefinitum, in novissimis vero temporibus ad totius humani generis salutem patefactum, et per magnum illum admirabilemque unius, sancte vivificaque Trinitatis personam, Christi nimirum veri Dei nostri, descensum, ineffabilemque ejusdem dispensationem consummatum; ut unde per inexplicabilem ipsius bonitatem esse eramus sortiti, inde etiam ipsum bene esse acciperemus. Confiteor itaque et credo unicum opulentissimæ beatissimæque Trinitatis suppositum, ipsum videlicet Dei Filium et Verbum, quod cum Deo Patre et Spiritu sancto in omne ævum simul adoratur et conglorificatur, ut pote iisdem coessentiali et corequale existens, infinita benignitate et misericordia erga proprium plasma motum, accidente huic paterna voluntate et B miseratione, et sancti quoque Spiritus gratia, ejusdemque cooperatione de celo descendisse, et cum hominibus conversatum esse, quo nos dudum propter peccatum damnatos, et e paradisi deliciis expulso, corruptionique obnoxios, per gratiam salvaret, et divinæ naturæ participes efficeret. In utero enim Virgini vere propriece Deiparæ inhabitans, et per Spiritum sanctum animam et carnem sibi adaptans, totamque nostram naturam, quemadmodum hominem in principio finxerat, sibi asciscens, prodidit Deus incarnatus.

Virginem quoque, quæ supernaturaliter et ineffabiliter pepererat, post partum virginem conservavit, virginitate illius secundum naturam nulla ex parte demulata aut labefactata, ad designandum per secundum nativitatis processum, nullam prorsus naturæ illius accessisse mutationem, aut alterationem. Qui ergo ejusdem est cum Patre naturæ, nobis per omnia, peccato tantum secluso, factus est coessentialis; etenim semiunc Abraham suscepto, carnis et sanguinis, perinde ac unus ex nobis, factus est particeps, carnemque anima intelligente vivificata psumpsit, nullo quidem pacto ante summam illam unionem præexistentem, sed simul carnem, simul anima rationis compote animatam, simul Verbo unitam; nec rursum secundum solam gratiam in nostra natura habitavit, sed totus toti humancæ naturæ conjunctus, inconfusam, indivulsam, supernaturalemque unionem operatus est: divina enim et humana natura inter se coeuntes in naturali sua proprietate indemnatae persistunt perseverantque, nec ulla ex parte in se mutuo transformantur. Verumtamen propter naturalem illam coitionem et copulam, nominum quoque communicationem mutuamque reciprocationem pie concedendam existimamus, quandoquidem propter physicam illam admirandamque coeuntium naturarum inter se unionem, non re, sed sola imaginatione, unius ejusdemque quamidam hic distinctionem statuimus.

Porro autem, quod cum naturarum distinctione personæ singularitas ejusdemque unitas indivulsa ininterruptaque semper consistat permaneatque (nam conjunctionis, eas in se invicem existere pie intelligamus. HARDULUS.

menstrosam impostoris Eutychetis, et Dioscori confusionem concretionem procul hinc ablegamus), si ut unum eumdemque consitamur creatum et in-creatuum, æternum et temporaneum, coelestem et terrenum, circumscriptum et incircumspectum, patibilem et impatibilem, sine matre et sine patre: alterum quidem propter ineffabilem, æternam, et omne sæculum antecedentem ex Patre nativitatem, alterum vero propter arcanam incomprehensibilemque cum nostra natura unionem; duas enim ipsius nati-vitates, omnem sensum omnemque intellectum exce-dentes agnoscimus: unigenitus enim Filius, cum in forma Dei ac in sinu, hoc est, usia Patris esset, et ab æterno ex ipso eluceret, sub sæculorum finem se-metipsum exinanivit, servilemque formam, hoc est, nostram substantiam suscepit.

Unio itaque in Christo secundum hypostasin aliud ad aliud adjungit, puta visible ad invisible, pati-bile ad impatibile, ceteraque ex quibus Salvator constituitur, non tamen alium et alium constituit, absit. Unum namque eumdemque Deum perfectum et hominem itidem perfectum constitemur. Nam etsi naturarum differentiam Christo tribuimus, unum tamen eumdemque etiam post incarnationem agnoscimus, et quo stolidus Nestorius a divinis se-plis facessat, propter naturarum ad hypostaticam unionem coeuntium diversitatem, non duos filios, aut dualitatem filiorum inducimus, omnes autem Christi actiones, quæ utique theandricæ, hoc est, Dei simul et hominis, erant, uni tribuimus. Nam ut Deus erat, edebat opera divina, signa nimirum et miracula: ut autem homo idem ipse sponte subi-bat passiones, sustinebatque probra et contumelias. Unde cum duabus naturis consentaneæ, imo neces-sario, juxta pias divinasque divinorum patrum no-strorum traditiones, duas quoque naturales opera-tiones illius gloriifico, ipsarum quodammodo natura-rum et substantiarum indices atque constitutrices. Pari modo et duas quoque naturales unius ejusdemque Dei et Domini nostri Jesu Christi voluntates veneror. Nam juxta utramque naturam, ex quibus et in quibus existit et intelligitur, voluntatis facul-tatem ei tribuimus: ut enim operatur salutarique passione ultero sese exponit, ita et vult quoque.

Credo rursum illum ipsum crucifixum esse, non quidem in ea natura in qua cum Patre lucet et re-gnat (etsi gloriae Dominus propter idiomatum com-municationem crucifixus dicatur), sed in natura, hoc est, terrena, secundum quam terrestrem no-stram massam suscepit, et factus est maledictum propter peccata nostra, quo suæ nos benedictionis faceret esse particeps; et carnis mortem ab impro-bis illatam patienter sustinuit, quo mortis stimu-lum, id est peccatum in carne sua condemnaret, et destrueret eum qui mortis habebat imperium, hoc est diabolum. Credo corpus suum sepulturæ contra-ditum, incorruptum conservasse, nullo quidem mo-do ab arcana illa inexplicabilique unione divulsum, etsi illud tridui illo intervallo anima fuerit spoliatum;

A τοχίου [Εύτυχείς] καὶ Διοσκόρου σύγχυσις τε καὶ συνουσίωσις ἐντεῦθεν τὸν αὐτὸν κτιστὸν καὶ ἀκτιστὸν ἁμολογοῦμεν, προώνιμὸν τε καὶ ὑπέρχρονον, οὐράνιον τε καὶ ἀπίγειον, περέγραπτὸν τε καὶ ἀπερίγραπτον, παθητὸν τε καὶ ἀπαθῆ, ἀμέτορα καὶ ἀπτάτορα, τὸ μὲν διὰ τὸν ἄρρενον, καὶ ἀναρχεῖν, καὶ προαιώνιον ἐκ Πατρὸς γένησιν, τὸ δὲ διὰ τὸν καθ ἡμᾶς χρυσίαν τε καὶ ἀπερινότον ἐνωσιν, καὶ δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις κηρύσσομεν, ἀκαταλόγους, καὶ ὑπέρ λόγον τυγχανούσας· ὁ γάρ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων μονογενὴς Γίος, ὁ ὃν ἐν τοῖς κόλπαις τοῦ Πατρὸς, τοντίστει ὁ ἐν οὐραῖς τοῦ Πατρὸς προαιώνιος ἐξ αὐτοῦ ἐκλάμψας, ἐπὶ συν-tελεῖ τῶν αἰώνων, ἐκτὸν κεκένωκε, καὶ τὸν τοῦ δούλου μορφὴν ἀνέλαβεν, ὁ ἐστι τὸν ὑμετέραν οὐσίαν.

B

‘Ἐν τῷ Χριστῷ οὖν καθ’ ὑπόστασιν ἐνωσις, ἂλλο μὲν πρὸς ἄλλο τὰ δὲ ὁ Σωτὴρ, συνάγει· οἷον δὲ τὸ ἀστέραν καὶ ὄρόμενον, παθητὸν καὶ ἀπάρατον, οὐκ ἄλλον δὲ καὶ ἄλλον, μηδέ γένοτο. Θέλω τὸν αὐτὸν τέλειον ἀλκῆα καὶ ἀνθρώπων τέλειον ὁμολογοῦμεν. Τὸ διάφορον τῶν φύσεων προσνέμοντες, ἐνταῦθα καὶ τὸν αὐτὸν γεννήσκοντες, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, οὐκ εἰς διάδοκον νίκων μερίζοντες, διὰ τὸ ἑτεροῖον τῶν συνδραμινοῦν ἐπὶ τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει φύσεων, ἵνα ἔξωθῆ τῆς θείας αἰλῆς ὁ παράρρων Νεστόρεος, πάντα δὲ τὰ τῆς θεονθράκης οὐτοῦ ἐνεργεῖς ἐπιτελέσαντα. Ως γάρ Θεός ἐνάργει τὰ θεῖα, δι’ αὐτῶν τὰς θεοτομίεις καὶ τὰ θαύματα ἐργάζομεν, ὡς ἄνθρωπος δέ, ὁ αὐτὸς τὰ πάθη καὶ τὰς ὑβρεις ἐκουσίας κατεδίπτωτο. Διὸ τοῦτο μετὰ τῶν δύο φύσεων ἀκ-λούθως καὶ ἀναγκαῖος, ἰσαρθρίους καὶ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἐνεργίας δοξάζω, ὡς δηλωτικάς καὶ συστατικάς αὐτῶν τῶν οὐσιῶν φύσεων, κατὰ τὰς θεοσεῖς καὶ θεοπρεπεῖς τῶν θεοσόφων ήμῶν πατείων παραδόσεις. Ήσταύτος καὶ δύο θελάστεις ὕγρουν θελάματα φυσικά τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προτείνω. Θελπτικὸν γάρ αὐτὸν γεννήσκει καὶ καθ’ ὑμᾶς ἐπέραν τῶν φύσεων, ἐξ ὃν καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει καὶ νοεῖται· ἀπεκρί-ενεργοῦντα οὐτω καὶ θελοντα· ἐπὶ τὸ πάθος; διὸ τὸ σωτέ-ριον ἐκουσίας ἀλόγητα.

D Πεπτεύω αὐτὸν σταυροθάναι οὐκ ἐν τῷ διαλέμπει τὸν τῷ Πατρὶ οὐσίᾳ· εἰ καὶ τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐστευρὼ-σθει λέγεται [γέγραπται] τῷ λόγῳ τῆς ἀντιδόσεως· ἀλλά τῷ καθ ἡμᾶς γεράρ [γενερά] φύσει, καθ’ ἣν τὸ χοικὸν ὥμων ἀνιλαῖς φύραμε, καὶ κατάρα ὑπέρ ἡμῶν γέγονεν, ἵνε τῆς παρ’ ἑκατὸν ἑκατοντάς κοινωνίας ἡμᾶς ἀναδείη, καὶ τὸν τῶν κακούργων κατὰ τὴν σάρκα ἡμέσχετο ὑπο-μινει θάνατον, ἵνα τὸ τοῦ θανάτου κέντρον, τὴν ἀμαρτιῶν κατακρίνῃ ἐν τῇ συρκὶ αὐτοῦ, καὶ καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον. Ταῦτη δὲ παραδοθέν αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀφθαρτὸν δικτερο-στατα μηδαμῶς τῆς ἀπορρήστου καὶ ἀνεκράστου δια-ρεθέντα ἐνώσεως· εἰ καὶ τῆς λογικῆς αὐτοῦ καὶ νοεῖσ-τη ψυχῆς ἐχωρίσθη ἐν τῷ τριημέρῳ διαστήματι· μεθ’ ἓ-ατος; καὶ εἰς ἄδου καταβέβηκε, καὶ τοῖς ἐν γυλακῃ-

πνεύμασιν, ὃς ὁ κυριοκαὶ θεῖος ἐγνώς πάτρος, Α τοι μετὰ τῶν ἀνάστασιν, καὶ τὸν ἔνεπεριαν καὶ ἀπολύτρωσιν ἐχαρίσατο, ἀφθαρσίας δὲ ὅμην ἀπαρχὴ γέγονεν ἐν δι πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνεβίσασεν. Λέστε γάρ ὡς Θεός, πατήσας τὸν θάνατον, προδόποιῶν πάσῃ σαρκὶ τῶν ἀνάστασιν, καὶ συνίστησεν ὅμας, τοὺς πεσόντας τῷ τῆς ἀμαρτίας πτώματι.

Ἐπιστάντα δὲ μετὰ τῶν ἀνάστασιν ταῖς γυναιξὶ, καὶ τὸν χαρὸν αὐταῖς προαγγελαντα, καὶ τὸν ἐκ τοῦ θίλεως ἡμῖν ἐνσηκόψατον λύπην ἐξαρνίσαντα, ὅρθιντα δὲ καὶ τοῖς θεοπετοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς τὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ πιστούμενον μυστήριον· καὶ δεικνύντα, [ἥς] τις αὐτὸς ἡς ταῖς πρὸ τῆς ἀναστάσεως διὰ τοῦ τῆς βρύσεως, καὶ τᾶς τοῦ σοροῦ Θωμᾶ κατὰ τὸν θεῖον πίλευρὸν ἐπαφῆς, ἀναὶ ηγέρθιντα τε εἰς τοὺς οὐράνους, καὶ καθεσθίντα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετὰ τοῦ προσλήματος, μεθ' οὐ αὐτοῖς ἐλεύσεται ἐν δόξῃ θεοπεπεῖ καὶ ἔξουσιᾳ τῇ κατὰ πάσῃς κτίσεως, καὶ κριτής καὶ εσθίσεται ἐκάστῳ κατὰ τὸ βιβλιομένην ἀποδίδοντα· πάντας γάρ ὅμας φανερωθῆνται δεῖ ἐμπροσθεῖν τοῦ βίβλου τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ ταῦτα πιστεύω καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν, ἵνα η τοῦ κόσμου μεταποιείσις γένηται, ἵνα τὸ θυητὸν ἡμῶν ἐνδύσται ἀλανοσίαν, καὶ τὸ φαρτὸν ἀφθαρσίαν περιβάλληται. Ὁμολογῶ καὶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄχεστην ἀμαρτιῶν, τὸ εἰς Πατέρα καὶ Γιὸν καὶ ἄγιον Πνεῦμα τελούμενον κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν καὶ θεῖον παράδοσιν. Ταῦτα τὰς ὁροδέξουν καὶ ἱερᾶς ὑμῶν λατρείας σεβόμετα δόγματα καὶ μυστήρια κατά τε τῶν ταφαδούσισαν ἡμῖν παρά τὸν θεῖον μυσταγωγῶν ὑψηλὸν τε καὶ ἀκριβεστάτην θεολογίαν, καὶ τὴν σωτήριον περὶ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ λόγου εἰκονομίαν, καὶ ὅσα τούτοις συμβαίνοντα ἐράμειλα κηρύγματα μετὰ πάσης ἀτοδοχῆς καὶ πιστεως συντηρῶ τε καὶ ἀσπάζομαι.

Ἄποδέχομαι δὲ καὶ ἔξιτὸν τὰς τε πρεσβείας καὶ πρὸς Θεὸν ἐντεῦξες· πρῶτον μὲν ταῖς ἔξιριτον, τὰς παταγίους καὶ παναμάρμους καὶ ἀειπαρθίους δισποίνες ἡμῶν Θεομήτορος· ἔπειτα τῶν θείων καὶ οἰρανίων δυνάμεων, τῶν ἀγίων καὶ πανευρήμων ἀποστόλων, τῶν μαχαρίων προηπών, καὶ ἐνδέξων καὶ καλλείσιων μαρτύρων, καὶ Θεορόρων Πατέρων, καὶ πάτερων τῶν ἀγίων τῶν ἀπ' αἰώνας εὐαρεστοσάντων τῷ Κυρίῳ· οἱ ζῶσι διαταντὸς ἐν αἰώνῃ· ψυχαὶ γάρ δεκαίων ἐν χειρὶ Κυρίου· ὡς μεγίστην σωτηρίαν ἔτενθεν ψυχῆς καὶ σώματος καρπούμενος.

Προσκυνῶ δὲ καὶ περιπτύσσομαι τὰ σεβάσμα κύτῶν λειψάνων, ὡς λιταρείου ψυχιῶν τε καὶ σωματικῶν πεθημάτων τυγχάνοντα. Ἀλυμῶ οὖν αὐτῶν τῶν σεμνῶν καὶ ἐνθεού ποιείσκω καὶ τοὺς ἀσιδύους αὐτῶν ἡγῶντες καὶ ὅλους, γεραιρώ τὰς θήκας, καὶ ταῖς ἀνοιτάτω

A cum qua anima et ipse quoque ad inferos descendit, iisque, qui in carne erant spiritibus (quemadmodum apostolorum corypheus divinus Petrus exponit), resurrectionem praedicavit, libertatemque et redemptionem impertivit, et nobis quoque, ut pote primogenitus mortuorum, per resurrectionem aliquod incorruptionis principium exstitit: surrexit enim ut Deus, mortem pessum datus, universaque carni ad resurrectionem viam patefaciens; nos, qui peccati casu in mortem concideramus, una secum quodammodo suscitans.

Credo mulieribus post resurrectionem suam astitisse, tristitiaque que ex muliere ad nos devenerat abolita, gaudium latitudinemque illis annuntiassae. Credo divinis discipulis vivum sese exhibuisse, suæ resurrectionis mysterium confirmasse, ac quomodo idem ipse foret, qui ante resurrectionem, per manducationem sacrificie lateris, quod sapiens Thomas contraxit, exhibitionem demonstrasse. Credo denique assumptum esse in celos, et ad dexteram Dei Patris consedit, et cum assumpto corpore non absque gloria, divinaque majestate olim denuo venturum esse, judicem sessurum, et unicuique juxta vitæ suæ rationes redditum: omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi.

Credo postquam mundus hic fuerit innovatus, et quodammodo transelementatus, et carnis quoque resurrectionem futuram, quo nimurum nostrum hoc mortale induat immortalitatem et corruptibile incorruptionem (*Rom. xiv.*). Confiteor etiam unum baptismum in remissionem peccatorum, quo secundum evangelicam apostolicam traditionem persicitur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Hæc veneranda orthodoxa sacrificia cultus nostri dogmata divinaque mysteria, que juxta sublimem sincerissimamque theologiam divini sacrifici doctores nobis tradiderunt, tum salutarem quoque divini verbi erga nos dispensationem, tum ceteras omnes hisce similes et consentaneas doctrinas prædicacionesque cum omni acceptatione et fide amplector et seruo.

D Exoscular nihilominus et expeto sanctorum apud Deum patrocinia et intercessiones: primo quidem præcipueque sanctissimæ et immaculatissimæ semper virginis ac dominæ nostræ Dei matris, mox vero divinarum cœlestiumque virtutum, sanctorum laudatissimorumque apostolorum, beatorum prophetarum, glorioissimorum invictissimorumque martyrum, divinorum Patrum, ac omnium denique sanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, et absque ullo omnino fine in ipso et per ipsum vivunt (animæ enim justorum in manu Dei sunt [*Sap. iii, 1*]), ut qui maximam hinc animæ corporisque salutem consequar.

Adoro item et exoscular venerandas illorum reliquias, quippe quæ certam animorum corporumque morbis salutem, medicinamque conferant. Suscipio præterea ac laudo venerandam divinamque illorum conversationem, celeberrimosque eorumdem agones

et pugnas, honoro quoque et venor sacrosanctas illorum tumbas et sepulturas; dignos denique illos ipsos censeo, qui summis honoribus decorentur, maximisque laudibus evehantur, quoniam pro gloria Dei omnium nostrum Salvatoris sanguinem suum profuderunt, et hanc fluxam præsentemque vitam, ob suam in Deum charitatem animose spreverunt, vivificasque ac salutares illius perpessiones imitati sunt. Complector itidem suscipioque non solum venerandas Christi omnium Salvatoris nostri iconas, et venerabiles sanctissimæ Dei matris imagines, verum sacras quoque sanctorum omnium effigies camque venerationem illis exhibeo, quam honor eorum merito postulat.

Amanter præterea reverenterque venor, et amplector septem sacras et oecumenicas synodos, omniaque supernaturalia, et salutaria dogmata et decreta, quæ a sanctis et divinis Patribus nostris, quos olim Spiritus sanctus ad Ecclesiam suam regendam pascendamque instituit, in illis exstant sancta et determinata.

In primis quidem sacram 318 celeberrimorum Patrum synodum, qui quondam apud Nicæam civitatem contra impium et furiosum Arium convenerunt, quæ et impietatis auctorem ab Ecclesia expulit, et fidem veram reclamque per sacram illud et divinum symbolum nobis exposuit, et Deum Verbum, Deique Filium non creaturam, ut ille, sed Patri homousion et certum verumque Deum, et rerum omnium creatorem esse orthodoxe determinavit.

Deinde vero 150 sanctorum divinissimorumque Patrum synodum, quæ post Nicæam in hac regia civitate coacta Macedonia impiissimum Spiritus sancti impugnatorem exauctoravit, ostendens illum non esse quid creatum, sed verum Deum Patri et Filio per omnia homousion, eadem sacrum symbolum Spiritus sancti verbis fusiū explicavit, quin et Apollinarium Laodicenum quoque hominem vere stolidum et insanum ab Ecclesia pepulit.

Post hanc autem suscipio sacram 200 sanctorum Patrum doctorumque hominum synodum, quæ contra vesanum Nestorium blasphemasque ejusdem voces Ephesi coit, eumdemque gradu et loco movit, et unam esse Christi et Dei nostri personam, duas vero ejusdem naturas sine ulla confusione ac divisione inter se unitas determinans, unum rursum cumdemque Deum et hominem simul esse declarans, ac sacram tandem virginem Mariam vere proprieque dei-parami esse pronuntians.

Complector quarto sacram 650 divinorum Deoque afflitorum Patrum Chalcedone coactorum synodum, quæ impiissimos Eutychem et Dioscorum, obscuramque ac tenebrosam eorumdem confusionem condemnavit. His anathemate jugulatis, unum eumdemque Christum Deum ac Dominum nostrum et hominem perfectum, et Deum rursum perfectum esse in duabus quidem naturis, in una vero persona inconsuse indiviseque-existentem piedeprædicavit.

Tum quintam rursum sacram 165 sanctorum Pa-

timaiς στερχων αὐτούς, ὅτε ὑπέρ τὰς δόξας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Θεοῦ τὸ αἷμα ἔχεσαν, καὶ τὴν προσκαρποῦ ζωῆς διὰ τίνι εἰς αὐτὸν ἀγάπην κατεφρόνισαν, μεμυταῖ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ σωτηρίου πάθους αὐτοῦ γενόμενοι, ἀσπαζόμενος ἀμά τη τοῦ πάντων Σωτῆρος; Χριστοῦ σεβασμὶ εἰλότι τὰς τε πανάγουν καὶ Θεομήτορος, καὶ τοὺς σεπτούς καὶ ἄγιους αὐτῶν χαρακτῆρας, προσονέμων αὐτοῖς τὴν κατὰ τιμὴν προσκύνησιν.

Πρὸς τούτοις ἀσπασίως ἀποδέχομαι καὶ τιμῶ τὰς ἄγιας καὶ οἰκουμενικὰς ἐπτὰ συνόδους καὶ τὰ ἐν αὐταῖς δογματισθέντα καὶ κηρυχθέντα θεῖά τε καὶ ὑπερρυθμητικὰ σωτήρια δόγματα καὶ τῶν ὁσίων καὶ Θεοχόρων Πατέρων ἡμῶν, οὓς κατὰ καιρὸν ἔθιτο τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ποιμαίνει τὴν Ἑκκλησίαν αὐτοῦ καὶ διέπειν.

Πρῶτα μὲν τὸν ἐν Νικαιᾷ συνελθοῦσαν τῶν τετρακοσίων ἀριθμοῦ καὶ μανιώδους Ἀριού· ὃν τῆς Ἑκκλησίας ἔξωστα, πίστεν ἡμῖν ἀληθῆ καὶ εὐθυτάτην δὲ τὸν ἴερον καὶ θεῖον συμβόλου ἔξεφωντες· τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ τοῦ Θεοῦ Τίλον, οὐ κτίσμα κατὰ αὐτὸν, ὡμούσιον δὲ τῷ Πατρὶ καὶ συνάγαρχον, ὡς Θεὸν ἀληθεύνων καὶ κτίστην τῶν ἀπάντων ἀρθροῦς; ἐδογμάτιστεν.

Κεῖται τὸν μετ' αὐτῷ ἐν ταύτῃ τῷ βιτσιδίῳ τῶν πόλεων συναθροισθείσαν τῶν ρύθμοπνευμάτων Πατέρων· τὸν ἀνότιον πνευματουμάχον καθελοῦσαν Ναχεδόνιον καὶ τὸν τοῦ ἴερον συμβόλου ἔνοικαν ἔξαπλώσασαν, καὶ τοῖς τοῦ ἄγίου Πνεύματος λόγοις ἐπιτρανόσσαν, Θεὸν ἀληθεύον ὁμούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ οὐ κτίσμα αὐτὸν βεβαιώσασα, καὶ Ἀπόλλωνάριον τὸν Λαοδικεῖαν, τὸν ὄντως ἄρρονα καὶ ἀνότον τῆς Ἑκκλησίας ἀποκρύπτασαν.

Μετὸν τὸν τὸν ἐν Ἐρέσῳ τὸ πρότερον συναγηγρεμάτην, τῶν ἴερῶν διακοσίων διδασκαλῶν ἀγίας σύνθοδου κατὰ Νεστορίου τοῦ ματαίοφρονος καὶ τῶν ἑκάτην βιλασηρημάτων, ὃν καθελοῦσα, μιαντοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καθ' ἔνοστας ὑπόστασιν, καὶ δύο φύσεις ἀσυγχώτως καὶ ἀδιαιρέτως τορῶς ἐδογμάτισε, τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ ἀνθρώπον ἀκοφίνασα, καὶ τὴν ἄγιαν Μαρίαν, κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον ὁμολογήσασα.

Μετὰ ταῦτα τῶν ἐν Καλχηδόνι τοῦ συνδραμόντων ἔξαπλων τριάκοντα ἀνθίσιων καὶ Θεοφόρων Πατέρων, ἥτις τοὺς δυσσεβεῖς, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον, καὶ τὸν ζοφάδην καὶ ἰσποτισμένην αὐτῶν σύγχυστην κατεδίκασε, καὶ τούτους ἀναθεματίσασα, τέλειον αὐτὸν Θεὸν, καὶ τέλειον ἀνθρώπον τὸν αὐτὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν δύο φύσεις καὶ ὑπόστασις μᾶς ἀσυγχώτως καὶ ἀδιαιρέτως εὐσεβῆς ἀνεκήρυξεν.

"Ετι μὴν καὶ τὸν αἵματος κατ' αὐτὸν τὸν Θεορρούμενον

πόλιν συγχροτεῖσται ἀγίαν πέμπτην σύνοδον τῶν ρ̄ε. Ᾱ trum synodum, quæ in hac iterum divina Deoque addicta civitate coacta, impia Theodori, Nestorii, Origenis, Didymi, Evagrii, reliquorumque hæreticorum predicta sectantium dogmata, dudum quidem ante apud plerosque occulta, per id vero tempus acerbos denuo ramos surculosque proferentia, juste exedit: quæ enim ipsi mente delira et fabulose profitebantur, ea Judæorum et paganorum imaginationi verius, quam Christianorum fidei consentanea erant.

Ἐξῆς τὸν ἔκτην τῶν ρ̄οι ἵερῶν ἀπόδραν οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ αὐτὴν κατὰ τοῦτο τὸ βασιλεῖον ἀστυ συνηγένην, καὶ τῶν κατὰ Χριστῷ φύσεων τάς τε ἴδιοτάτας καὶ φυσικὰς ἐνέργειας καὶ θελήσεις κηρύξαται, ἀναθεματισασκεν δὲ Θεοδώρου τὸν τῆς Φαράν ἀπίσκοπον, καὶ Ὀνώρεον, Κύριον τε καὶ Σέργιον, Πύρρον, Παῦλον καὶ Πίτρον, τοὺς συγχωρήσει Θεοῦ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ ἱερωσύνῃ εἰσφθάρεντας· ἔτι καὶ Μακάριον τὸν Ἀντιοχίας ὀνομασθέντα πρόεδρον, καὶ Στέφανον τὸν τούτου μαθητάν· πρὸς δὲ καὶ Πολυχρόνιον, τὸν νηπιόφρονα γέροντα· οἱ ἐν θείημα, καὶ μιαν διέργειαν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἰδοῦσαν.

Ἐπὶ ταύτης δὲ πάλιν καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ἐν Νικαιᾳ τὸ δεύτερον συνελθοῦσαν τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ρ̄ν Πατέρων ἔδόμην καὶ ἵεραν σύνοδον, ἥτις πάσας τάς προλαβούσας ἀγίας συνόδους ἐπεσφάγγισε, καὶ τὰ τούτων δόγματα, τῶν σεπτῶν καὶ ἱερῶν εἰκόνων τὸν δργίθειν παραδεδομένην τῇ Ἐκκλησίᾳ προσκύνησται ἀνεδέξατο, ὁρίσασκε παραπλησίως αὐτὰς τῷ τύπῳ τοῦ ζωηποιοῦ σταυροῦ προσκυνεῖσθαι. Ἀπεβάλλομεν τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἐφ' ὑπέρι καὶ καταστριψθεῖ τούτους γειολγήσαντας, καὶ τὸν Χριστιανῶν κατηγορήσαντας, διειώσαντος αὐτοῖς προτεκύνησκεν· ταυτέστι Θεοδόσιον, Βασιλεῖον, Σισιννού, τοὺς παροράσκει Θεοῦ ἵερατικῶν θρόνων ὄρεστας.

Καὶ ταύτας τάς εἰρημένας ἀγίας οἰκουμενικὰς συνόδους ἀποδίχομαι, καὶ πάντων τῶν ἔκκριτων καὶ μοκαρίων Πατέρων τὰ τε δόγματα καὶ πονημάτα ἀσπάζομαι, ὡς διδαστατίλιαν ἀνεπίληπτον καὶ σωτηρίας θεμέλιον, καὶ οὐκ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία προσίσται ἀποδίχομαι, καὶ οὐς ἀποτρέπεται ἀποστρέφομαι. Ἀποβάλλομαι δὲ καὶ παντελῶν ἀποτρίπομαι τοὺς ἀπὸ Σίμωνος τοῦ Μάργου, καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο τῆς εὐσεβείας παντάπασιν ἀποπεπτωκότας, καὶ δόξας πονηρῶν δογμάτων καὶ φθοροποιῶν ἐμφυρίντας, καὶ τὴν τῶν ἀγίων παράδοσιν ἀθετήσαντας, καὶ τὸν πειρῶν τῶν ζιζανίων σπόρον συναναμμέσαι τῇ τῆς ὄρθοδοξίας ἀρρύρα τολμήσ-τας αὐτούς τε ἀναθεματίζω, καὶ πάντας τοὺς ἐπομέο·ς αὐτοῖς, καὶ ὡς ἕκαντος τῆς κατὰ Χριστὸν Ἐκκλησίας διαπτύνω καὶ τῷ ἀναθίματι καθυποβάλλω. Ἡμῖς μὲν ὅν τὸ ἡγετερον ἡρόνημα τοῖς μακαριωτάτοις ὑμῖν καὶ Θεοδιάκτοις κατὰ ταῦτα δεδηλωμένων προσποφωνήκαμεν τῷ ἀνωθεν περατηκότει ἐκκλησιαστικῷ θεσμῷ ἐπόμενοι, οἵνι τινι ἐμψύχῳ πάρυκι, τῷ δὲ ἡμῶν προσχρηστέμενοι τῷ γράμματι, τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ πρὸς ἀλλήλους συμπνοίας καὶ ὁμονοίας τάς ἐγγύας ἐπαγουέντων. Ηδὲ ὑμετέρα ποιησοτέρα ἐν κυρίῳ ἀδελφήστε, ἀμε-

A trum synodum, quæ in hac iterum divina Deoque addicta civitate coacta, impia Theodori, Nestorii, Origenis, Didymi, Evagrii, reliquorumque hæreticorum predicta sectantium dogmata, dudum quidem ante apud plerosque occulta, per id vero tempus acerbos denuo ramos surculosque proferentia, juste exedit: quæ enim ipsi mente delira et fabulose profitebantur, ea Judæorum et paganorum imaginationi verius, quam Christianorum fidei consentanea erant.

B Post hanc et sextam quoque sanctam et œcumenicam 170 sanctorum virorum synodum, iterum in regia hac urbe congregatam veneror, quæ pro naturarum Christi ratione, ejusdem quoque proprietates naturalesque operationes, et voluntates distinxit ac prædicavit, et Theodorum episcopum Pharan, Nonnium, Cyrus, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, qui permisso Dei per corruptionem et fraudem in Ecclesiæ sacerdotium irrepsérant, Macarium Antiochiae antistitem, et Stephanum Macarlii discipulum, et Polychronium puerilem insanumque senem anathemati subjecit: unam enim hi duntaxat voluntatem, unamque operationem Christo Servatori nostro tribuendam esse decebant.

C Recipio tandem septimam sacram 150 sanctorum Patrum synodum nostro hoc ævo in civitate Nicaea denuo celebratam, quæ omnes precedentes sacras synodos earumque dogmata ac decreta confirmavit et quodammodo obsignavit, sacrarumque ac venerabilium imaginum cultum adorationemque jam inde ab initio Ecclesiis traditam suscepit definitivaque non secus venerandas esse atque vivisca crucis effigiem. Eos proinde ex Ecclesiis ejicimus, qui in harum contumeliam et eversionem futile garrulitate Christianis insultant, quasi deorum loco hactenus illas habeant veneranturque, quales sunt Theodosius, Basilios, et Sisinnius, qui Dei permissione episcopibus sedibus præfuerere.

D Has itaque predictas sacras et œcumenicas synodos suscipio, et omnium electorum beatorumque Patrum dogmata et opuscula, ut quæ ab omni reprehensione alienam doctrinam salutisque fundamentum contineant, ex animo complector, denum quoscunque Ecclesia catholica recipit, illos ego quoque recipio, et quoscunque ista aversatur, illos ippos et ego itidem aversor. Exsecror etiam modisque omnibus detestor, qui a Simone Mago appellationem sortiti et ab omni prorsus pietate exuti, ad præsentem usque diem pravorum extitiumque dogmatum opinionibus sanctorum traditionem insinuare virulentumque zizaniorum semen orthodoxæ fidei agro inimiscere non cessant; hos, inquam, omnesque eorumdem sequaces exsecror, et veluti Ecclesiarum Christi pestes respuo et anathematizo. Nos proinde Ecclesiarum sanctionem, quæ jam inde ab initio obtinuit, secuti, hisce nostris litteris veluti animato quadam præcone, et charitatis in Christo mutuæque inter nos concordia et amicitia vadibus usi, vos salutarios nostramque sententiam vobis beatissimis Deoque edictis huic in modum faciendam putavi-

mus. **Vesta autem desideratissima in Domino frat-**ternitas, vicem nobis reddens precibus ad Dominum fusis, opportunisque sermonibus, et ipsis quoque rebus, nos confirmet informetque, quo vestris legibus **vestraque suffulti doctrina in hac fide stabiles, sim-**plices, et ab omni defectu immunes persistamus, omniaque mysteria quæ in ipsa vel de ipsa ab initio sunt tradita, inconcussa retineainus, et universum denique rationalem nostrum gregem, summi pastoris nomine et unctione insignitum, intraque ecclesiasticae caulae septa constitutum, manifesta divinæ illius et apostolicae spiritualis doctrinæ fistulæ ebucinatione, vocibusque divinitus inspiratis in unum congregemus et ab insidiantium ferarum moribus illæsum conservemus.

Si qua autem a nobis sunt prætermissa, ea amico paternoque affectu per vosmeptipsos explete, quo nimirum vestra abundantia nostram supplet inopiam; quodcumque, inquam, vel in verbis, vel etiam in rebus nobis deest, id venerabili sacerdoteque digna auctoritate vitæ nostræ adjicite et superædificate: charisma enim vobis communicatum, nullum hac ratione capiet detrimentum, siquidem liberalis communicatio adeo honorum diminutionem nullam ad fert, ut suo quoque tempore multiplices gloriososque fructus refundat. **Vesta** proinde divina virtute nos veluti infirmiores fulcite, pedesque nostros ad currendam Evangelii semitam perflicite, neque ulla omnino, quæ salutaria aut utilia videbuntur, suggerere prætermittite, ut quemadmodum in fide et confessione unitatem concordiamque conservamus, ita charitatis quoque vinculo aptati colligative, indulvulum pacis donum, quod Ecclesiarum concordiam unitatemque conciliat, conservatiue in concredito nobis ministerio inter nos usque retineamus: quo magni regis civitas hinc munita et circumvallata, omnibus fraudibus inaspectabiliumque hostium insultibus, qui avide exspectantes ut aliquem in ipsa descriptum Spirituque signatum devorent, nunquam non in circuitu obambulant, maneat impervia: contra quos sane inaspectabiles hostes non carnalia, sed spiritualia objicimus arma, scutum videlicet fidei, sermonisque gladium, quod est verbum Dei, ut peccati munitiones et machinas spiritus funda demolientes insectantesque, crudelem illorum audaciam procul pellamus frangamusque, quo hac tandem ratione divina custodia auxilioque potiti, vitæ nostræ conversatio quieta pacataque consistat, et in regeneratione, cum novissima tuba personabit, digni eensemur, qui citra condemnationem vitæ nostræ duci in Patris gloria cum sanctis angelis suis venturo occurramus, unaque ad sponsi thalamum, cum prudentibus virginibus, spiritali angelicoque convivio perpetuo fruituri ingrediamur, corunque bonorum hæredes efficiamur, que in Christo vero Deo reposita sunt non indignis, idque immaculatæ inculpatæ que matris illius et omnium sanctorum intercessione. Amen.

Quod autem isto serius per ea quæ hactenus expo-

Λ δειτο ὑμᾶς πρῶτα μὲν εὐχαῖς ταῖς πρὸς κύριον, ἐπειτα δὲ καὶ λόγοις τοῖς καθίκουσι καὶ πρόγραμσιν ἀπιστορίουσι καὶ συνετίκουσιν, ἵνα ταῖς ὑμετέρως νομοθεσίαις καὶ διδασκαλίαις στήκωμεν ἔδραις ἐν τῇ τοιαύτῃ πιστεὶ ἀνελπίδις καὶ ἀκέραιοις πάντα τὰ ἐν αὐτῇ μυστήρια, ἄνωθεν περιβεδδημένα ἀπαράτετα φιλάττοντες, καὶ εἰσὼ τῶν ὄρων τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐλῆς ιστάμενα, τῇ θεϊκῇ σύρεγγῃ, τῇ τῆς ἀποστολῆς καὶ πνευματικῆς διδασκαλίας εὐσήμῳ περιθομέσι, καὶ θρονισμόσιοις ἡχήμασι πάντα τὰ λογικά τῆς ἕρας ποιμνησι θρέψιμα περιθριζόντες, καὶ τηροῦντες παρὰ τῶν ἐπιβουλευόντων θερίων ἀλώθητι ἐνστομασμένα τῷ τοῦ ἀρχιπειμένος Χριστοῦ χρισμαῖς καὶ ὄντας.

Bαλ τὰ παρ' ὑμῶν ἀποδειπόμενα δι' ἐκυτῶν ἀποκληρούτε, ὡς φιλάδελφοι καὶ φιλόστοργοι, ἵνα τὸ ὑμέν περιστευμα, εἰς τὸ ὑμέτερον χρησιμεύση ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐν λόγοις καὶ πρόγραμσιν ὑμῖν ἐνδῖον, τῷ κατὰ τὸν βίον ὑμῶν ἴεροπρεπεῖ καὶ σεμνῷ παραστήματι ἐποικοδομήσητε [ἐποικοδομήσηται τὰ ἐπαυξήσηται], μηδὲν μικρόλογούμενοι περὶ τὸ δοθεῖν ὑμῖν [ὑμῖν] χάροσμα, εὐ γάρ ἐλάττωτι φέρει τοῖς ὑφθόναις παρέχουσιν, ἀλλ' εἰς τὸ πολλαπλασεύον εὐκαίριος εὐκλεῖς τοὺς καρποὺς τοῖς προαιρουμένοις ἀποδίδωσιν. Ἐπεριδούσιν ὑμᾶς ὡς ἀσθενεστέρους τῇ παρ' ἐκυτῶν θεοσύτῃ δυνάμεις, καὶ καταρτίζοντες τοὺς πόδας ὑμῶν εἰς τὸν τοῦ Εὐαγγελίου τρίβον καὶ συμβουλεύειν τὰ ἐντικρότα καὶ σωτήριος ἔχόμενα μὴ διλέποντες, ἵνα ὥστε περὶ τῷ μολογίᾳ τὸ ἔνιατον καὶ ἀδιάφορον ἔχομεν, οὕτω καὶ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης συναρμοζόμενοι καὶ συνδιέμενοι ἀναπόσπαστον τῆς εἰρήνης τὸ δῶρον ἐν τῷ πεπιστευμένῃ ὑμῖν δεικνύαται ἐφ' ἡμῶν ἀντοῖς κατασχετεῖν, ἢ τὸ ἀδιάτμητον καὶ σύμμωνον τῇ Ἐκκλησίᾳ περιποιεῖται, ὅπως ἐντεῦθεν ὡς υπητὴ πόλες τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου τειχιζομένη καὶ περιφρουρήσανται πατέτητος καὶ ἀπόθητος διεμένη ἐκ πάσης προσένολης τε καὶ τέχνης τῶν ἀράτων ἔχθρῶν, καὶ τῶν κύριων περιβιβλῶν, καὶ ἡστούντων καταπιεῖν τοια τῶν ἐν αὐτῇ ἀπογεγραμμένων, καὶ σφιεισθέντων ἐν Πνεύματε· καθ' ὃν προβάλλουθα οὐ σφρικάτα ὄπλα, ἀλλὰ πνιγματικά, τὸν τε ἀσπίδα τὰς πίστιας καὶ τὸν τοῦ λόγου μάχαιραν, ὃ ἐστι ρῦμα Θεού τοῦ καθελεῖν τῆς ἀμαρτίας τὰς ἐλεπόλεις καὶ μηχανάς τῇ σφιεισθήν τοῦ κνεύματος πόδρά που τὸ σῆριν θράσος αὐτῶν ἀποστολοῦντες καὶ ἐκδιώκοντες, ὡς τῆς θεϊκῆς φυλακῆς τε καὶ ἕσπειρος ἀξιούμενος, ἢ καὶ πρεμάτον καὶ περηναῖον ὑμῶν καθιστεῖται τὸ πολιτευμα. Ἰνα καὶ ἐν τῇ παλεγγυεσίᾳ ἐν τῇ ἐσχάτῃ σιδηπηγῇ ἀξιωθῶμεν τῷ ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς ὑμῶν ἀκταρχίων ἀγιωθῶμεν πατέτη δάζης τῆς πατερικῆς σὺν τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νυμφῶν τοῖς φρονήμοις συνεισθέμωμεν παρθένων, καὶ τῆς ἀγγελικῆς ἀπολαύσωμεν πανδαισίας· καὶ προσούμοις γενόμενοι τῶν ἀποκειμένων τοῖς ἀξίοις ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ πρεσβείας ἀχράντου καὶ ἀμωμῆτου αὐτοῦ μητρός καὶ πάντων τῶν ἀγίων. Ἀμήν.

Εἰ δὲ τοσοῦτον ὄψι τοῦ καίρου ἐν τούτοις δὲ τοῖς

προστρεθεῖσις ἀπαντήσειν, θαυμαζότα μηδίσις, μηδὲ τὰ σύμβολά της ἡμετέρας ὑπολάψεως, ἀλλὰ γνωστότα μὲν ὁ Θεοφλῆτης ὑμῶν ἀδελφότης, ὃς ἔμουσις γνώμην σκηνάριον τε καὶ ἀμειλικτὸν ἴπτυγαντος καλύπτειν ἥμας τοῖς δεδογράπτοις χρῆσθαι δυνατόν, οὐχ ἵερετικόν ἔνος παρώπτου καὶ διαπέπτωκεν, οὐδὲ ἐξ ἁβυρίας τοῦς τῶν διεύθυντος καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀνθράστου ἀντικόντων ὑπερόπτας γεγόναμεν. Καὶ συγγρινωσάμενος ἡ Ἱερά ὑπότιμον φυχὴν, εἴ τι μοι μὲλοι τῆς θρασύτητος μέμρισθαι, τὸν πειρά καθεστῶσαν καὶ αὐτὸν, ὃς οὐτὲ εὑδός ἔστι πρὸς δυναστίας ἀντιφέρεσθαι, ίδιος ὑπενηγούμενος θύλημασι καὶ πάντα πληροῦν σπουδάζοντες τὰ καταθύματα. Ἐδόκει γάρ τῷ εἰργούντος καὶ ἀφρούμην εὐπρόσθιον προβάλλεσθαι ἵγε ἡμέν τῶν ἐπειδεσθίντων τοῦ χριστικοῦ ἔνεγκεν, καὶ ὡς ὑμεῖς τοῦ: Ἐκκλησίας ἰαυτοὺς ἀπεβάσκετε, διεθρύβιλει καὶ ἐχαλίπτετε. Διὸ καὶ ὑμεῖς ἄφ' ὅντες τούτοις τὸ ἡγαγισμένον πεπόνθατε, δύνασθε συγγνώμην; ἔστοιθε τοῖς ὄμοιοις περιπίπετοιν ἀδευλήτως. Καὶ διὰ ταῦτα, οἵμαι, οὐδὲ δεῖτε πλειόνων τῶν περὶ τῆς ἀλογίας [ἀπολογίας] λόγων, ἀλλ' ἵνταῦθα σοι εὔκαιρως παρχρημάτονται, καὶ μαρτυρεῖ γε τὰ νῦν πραττόμενα καὶ τελούμενα. Ἐπειδὴ οὐ καίει περιθρύσθη, καὶ οὐ πίλη ἀναπέπτεται [ἀναπέπτεται], καὶ οἱ λίθοι τοῦ προσκόμματος τῆς ὁδοῦ διάρθησαν, καὶ πάσα λεῖα καὶ ἀποστιβίς εἴωμάλισται, καὶ οὐχεταὶ λοιπὸν τὰ λυτηρὰ, ἐπιοδῶν γέγονεν τὰ σκάνδαλα, φρούδα τὰ τῆς ἐπηρεΐας νῦν καθίσταται, τὰ ἐκτίθεν σκάλα λίθωνται, καὶ φῶς ἐλεύθερον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπέλαμψε. Διὰ τοῦτο γένοντας ἔσχε τὰ τοῦ ἀγάπης, καὶ τῆς κρατεύσης ἴσταται; τυπίσιος ἀνύεσθαι καὶ περούσθαι.

A simus, occurrimus, id nemo miretur. Neque nostram ob id existimationem in accusationem adducat, quin potius Deo dilecta vestra fraternitas certo sibi persuasum habeat sacerdotalem consuetudinem nequaquam hic exolevisse, aut per contemptum, vel ignaviam quidpiam eorum quae ecclesiasticis viris convenienti neglectu habuisse, verum duram implacabilemque prepotentis potestatis sententiam, quominus decretis uteremur, obstitisse. Ignoscat proinde beata vestra anima, si quam noxam cunctatione mea promerui, cogitatque haudquaque facile esse potentibus propria voluntate elatis, et quodcumque animo libitum fuerit adimplere salagentibus sese opponere. Etenim rati causam admodum planibilem, qua nos jam tum sacerdotio initiatos ab officio præpedirent, sese nactos, stomachose nobis objectabant, passimque invulgabant vos a Constantinopolitana Ecclesia alienos esse, temereque ab ea vos devulsiisse. Cum ergo hec, sive vis, sive injuria ad vos quoque attinuerit, venia eos dignabimini, qui preter voluntatem pari necessitate constricti fuerunt. At cum præsentem Ecclesiæ locique hujus statutum jam non ad sanctitatem tuam perscripserimus; et suo deinceps opportuno tempore quæ hic sicut perscribere certo decreverimus, non erit opus prolixiore ut arbitror nunc purgatione. Siquidem repagulum quod impediens, jam est perruptum, apertum est oītiū, lapides offensionis e medio sublati, via lata, plana, scrupulisque libera et exequata teritur, tristia procul ab oculis evanuerunt, scandala seditionesque conquieverunt, omnia denique impedimenta amota, luminaque pristina Ecclesiæ restituta sunt. Quare quæ charitatis sacerdotalisque consuetudinis propria sunt, locum suum denuo adepta nullo imposterum negotio perfici observarique poterunt.

Ἄλλ' εἰσὶν οὖς τὰ θεῖα οὐκ ἐμπιλούσαν, οἰκεῖαι; δὲ δίξας γέρρην, ἐπούδασαν κατόφεσθαι οὖς αὐτοῖς; τὰ ἐκ τοῦ θείου ἀπαντήστεται δικαστήρια. Ός γάρ φίλοιν αὐτοῖς πρὸς τὸν παροῦσαν κεχρύστη δίξαν ποιεῖ περιφάνειαν, τὰ πρὸς ἄλλοις δίνον, ἡμεῖς δὲ τῆς περὶ Θεὸν δίξης, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς, καὶ ὄμονοις, καὶ τῶν Ἱερῶν θεσμῶν τηρήσει τεθίντες; τὸ σπούδασμα, τῶν ἡμετέρων ἐχόμεθα, καὶ ὑπὲρ τοῦ νῦν ἀναδειχθίντος εὐειδῶν; καὶ πραταντάτου θύμη βασιλέως, καὶ τέκνου γηνησίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἵθει θεαρίστοις καὶ τρόποις ἀγαθουργίας προδόμωντος, εὐχάρισται δεκάστις συντόνους πρὸς τὸν στέψαντα καὶ συμβασιλεύοντα [συμβουλεύοντα] αὐτῷ Θεὸν ἀναπέμπομεν, ὅπως αὐτῷ εἰρηνικὸν τὸν ζωὴν, καὶ τὸ βασιλεῖον χαρίσανται ἐπὶ μάκιστοι διαρχάττων χρόνον, τοῖς κατὰ βαρβάρων τροπαῖοις κοσμῶν αὐτὸν, καὶ τὸ Χριστιανικὸν διακυβερνῶντα αἰτίως πολεμεύμα, πρὸς ζῆλον ὀρθοδοξίας καταρτιζόμενος, καὶ τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν, καὶ τέκνοις τὸ εὐδόκιμον ἐν τῇ τῇ δίξουσιας διαμονὴν κτώμενην.

D At sunt interim nonnulli adhuc qui divina flocci faciant, proprieque existimationis causa quidvis molliuntur, neque quale ex Deo judicium sibi immineat quidquam pensi habent. Verum enimvero ut illis usitatum gratumque est præsenti gloriæ splendorige inhibere, eaque de causa inter sece conspirare, ita plane consentaneum est, ut nos divinæ gloriæ ecclesiasticoque decoro, et concordia, sacrorumque canonum observationi modis omnibus operam navemus, nostrisque inuniis die noctuque incumbamus, et pro imperatore nostro piissimo, potentissimeque jam declarato, sincero germanoque Ecclesiæ filio, ac moribus Deo gratis honestæque vita conversatione egregie ornato, Deo qui illum coronat regnumque una cum illo alministrat, continuas preces obsecrationesque offeramus, quo vitam pacificam imperiumque quam maxime diuturnum illi largiatur, barbaricis triumphis exornet, felicem Christiani orbis moderationem concedat, ad orthodoxæ fideli zelum incitet, in divinorum tantem præceptorum observatione ita perficiat, ut liberis suis cum regni potentiaeque diaturnitate honorem et gloriam relinquit non vulgarem.

Cæterum nostras basce synodicas litteras Michaeli A sanctissimo Christoque dilecto Philadelphizie civitatis metropolitano, ad dilectam desideratamque fraternitatem vestram deferendas tradidimus. Et quamvis ex sermone et colloquio quod cum eo miscuius, conjecturam facientes, non dubitemus quin omni cum humanitate eum suscepturi letisque oculis aspecturi sitis, rogamus nihilominus propter nostram parvistem, ut germane, familiariter honorificeque a vobis excipiatur reficiaturque. Is enim est qui sincero servidoque affectu vestram dilectionem complectitur, magnumque in rebus ecclesiasticis studium promptitudinemque declarat, et in sermone, virtute integritate, et virtute admodum excellere videtur, qui etiam Deo illum dirigente, animumque vestrum pernovente ad majorem nostram letitiam spiritualioremque nostras in Domino dilectionis affectionem, dilectionis concordiaque symbola, hoc est, venerandas vestras litteras hisce præsentibus respondentes ad nos est relatus. Universam quæ vobis agit fraternitatem plurimum salutamus in Christo. Vale in Domino. Ora pro nobis, sanctissime et beatissime frater, mediatorem et synergum apud Deum communem patronum sautoremque nostrum, magnum illum principemque apostolum adeptus, cui pro nobis indignis illius servis intercessiones offerre ne graveris. In signum autem charitatis quæ inter nos in Domino intercedit, misimus fraternalę vestram beatitudini encolpium aureum, cuius alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum; habet id intra se alterum encolpium, cui pretiosorum lignorum particulae calate inserta sunt; accessit his candidum sticharium, et castanei coloris contextum phenolum, tum epitrachelium quoque et enkirium auro variegata et ornata. Isthæc mnemosyni loco ad misericordem illum apostolatum Deo duce transferenda submissequem offrenda sindoni eleganter involvi plumbeoque sigillo obsignari curavimus.

* Hic desinit codex Siguierianus postremo folio absciso.

SANCTI LEONIS PRIVILEGIA.

1

Horreensi virginum Benedictinarum monasterio apud Treveros dat privilegium Leo papa III. (Circa annum 793.)

[Mansi, cono. Collect.]

Ego Leo vicarius sancti Petri principis apostolorum, meritis quidem impar, vice tamen ipsius dignitate Romani fungens presulatus, cœnobium Horreense a Modowaldo Treverorum archiepiscopo, subministrante beata Modesta, filia sororis ejus, e regalibus horreis, a quibus et nomen accepit, ad divini cultus officium restaurandum post discessum beate virginis Irminie, que prima hunc locum pro-

Dvehendum suscepit, tanta reverentia et honore a prime donatum accepimus, ut matre istius congregationis vita excedente, nulla ab extraneis quocunque modo, sed una ex ipsis subrogetur, principibus Ecclesie Treverensis ex consilio faventibus, sororibus electione potitis, ipso quoque præsule devote annuente.

Quod tanta auctoritate subnixum, ut in æternum stabile permaneat, et fixum, in nomine Jesu Christi Domini nostri, sanctique prædecessoris Petri, et omnium electorum Dei, æterno servetur damnandus judicio, si quis prælatus tanto hic commerables exinaniverit privilegio. Fiat, fiat, amen, amen.

II.

Leonis III P. M. bullæ, qua confirmat translationem sedis episcopalæ Ratisb. ex monasterio S. Emmerammi ad ecclesiam S. Stephani, illiusque omnimodam exemptionem promulgat. (Anno 795.)

[Mansi, ibid.]

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei omnipotens, Leo papa.

Agitata esse volumus euncis Christianæ religionis Adelibæ, tam præsentibus quam futuris, qualiter Christianissimus imperator, et augustus nomine Carolus, Deo aspirante, Christum hereditatis sue desiderans fieri possessorem, quoddam monasterium juxta mores civitatis Tyburnie, quæ a Tiberio Cæsare Augusto ædificata est, quæ modo vulgo appellata est Reganispurch, quod est constructum in honore sancte Mariae matris Domini nostri Jesu Christi, et principis apostolorum Petri, et sancti Georgii martyris, ubi præclarissimus martyr et episcopus Ricardus corpore requiescit Emmerammis, in nostram immunitatem, successorunque nostrorum gratia defensionis transfudit. Et nos continuo pro Christi amore gratia mente petitioni ejus pie annentes decrevimus ita fieri, et jussimus hanc certam auctoritatem nostræ inde conscribi, et episcopus ejusdem civitatis tertius, nomine Adalwinus juxta decretum et cum auctoritate nostra, in presentia piissimi imperatoris Caroli, recta ratione in synodali concilio cum judicio episcoporum, clericorum, nec non nobilium laicorum de eodem loco cathedram pontificalem mutavit, et canonica auctoritate in civitate ad ecclesiam S. Stephani protomartyris statuit, et suæ suorumque successorum proprietati ac potestati deinceps in futurum abalienavit. E contra antedictus Christianissimus imperator dedit ad illum locum, ubi modo sedes episcopalæ est, a parte meridiana ipsius monasterii perticas decempedas XI, et in alia parte c, in longitudine ducentas VII, et ecclesiam S. Petri, et ecclesiam S. Pauli juxta mores predictæ civitatis, et Wimltingen, et Egilosfesheim, et ecclesiam juxta Nappurch, quæ vocatur Bersana, et confirmavit monasterium pretiosi Dei martyris Emmerammi in potestate imperatorum sive regum usque in ævum permanere, et ita confirmavit; ut rector et abbas ejusdem conobii unoquoque anno VII aureos Romanos ad altare sancti Petri persolveret. Hæc mutatio et confirmatio fuit anno ab incarnatione Domini 798 auctoritatis nostræ; ita ut si quis imperator aut rex eamdem ecclesiam tam sanctam alicui præstet, anathema sit. Congregatio autem monasterii liberam habeat potestatem, et electionem abbatis juxta decretum sancti Benedicti sine omnibus contradictione substituendi, et præfatum monasterium cum monachis et omnibus ibidem in præsens collatis, vel in posterum conferendis, in nostram successorumque nostrorum immunitatem recepimus, feliciter. Amen.

III.

Privilegium Leonis papæ pro monasterio sancti Benedicti Copersanensi. (Anno 815.)
[Ughelli, Italia sacra, tom. VII, pag. 702.]

Leo episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Eustasio abbati electo monasterii sancti Benedicti de Copersano ad sanctam sedem nullo incedere pertinentem salutem, et in regulari vita perfectionem.

Apostolice sedis administratio, cui licet indigne deservimus, omniumque Ecclesiæ cura nobis et sollicitudo viget, ut illarum provisioni præcipua nos convenit affectione intendere, quæ ad Romanæ spectare Ecclesiam dignoscuntur. Nuper per Dorotheum subdiaconum et monachum nos humili prece supplicasti istud monasterium, in quo olim quadriginta monachi Deo famulabantur, ob Saracenorū inpietatem in Italia confluentum et principum Gracorum schisma, post dilecti filii Teophylacti predecessoris tui in præfato monasterio abbatis obitum, adeo destitutum reperiebatur, ut monachorum qui in eo post istius regionis devastationem superficiantur, neque major, neque senior esset pars pro successore eligendo. Consilio tandem Caufridi dilecti in Christo filii, abbatis sacri conobii sancti Benedicti de Barlo, cum ad Urbem tunc non esset tulus accessus, aliqui sei monasterii, monachi atque pars monachorum prioratus S..... de Portu aspero nuncupati de Monopoli, quos de vestro grémio reputamus in Spiritus Paracleti charismate congregati XII Kalen: Maii te dilectum filium Eustasium elegere. Quare nos et hanc sanctam sedem certiores fecisti, humiliter petens ut eamdem electionem de benignitate apostolica confirmare dignaremur. Nos præcibus tuis benigne annuentes, te præfatum Eustasium canonice electum in abbatem præfati monasterii, quod Cupersani situm est, auctoritate apostolica confirmamus et stabilimus cum omnibus honoribus, redditibus ipsius monasterii, et jurisdictionibus suis, predecessoribusque tuis hactenus per hanc sedem sanctam indultis, monentes ut diuin in eo præfueris vigilantia, doctrina, morumque probitate, subditos ceterosque antecellas, eosque in charitate moneas, corrigas, et exemplo ædifices. Scire enim debes religiosis viris in hoc sancto famulatu dum præsunt, non in se ordinis potestate, aut dignitatis sue pastoricæ, sed æqualitatem conditionis ostendere, convenire: nec tales te ostentare hominibusque presesse, et recordare quod antiqui Patres nostri, non tam reges hominum quam pastores pecudum fuere. Specula lucidissima Ecclesie sunt hi qui in locis regiminis positi apparent primi in subeundis ecclesiasticis muneribus, ut eorum exemplo lætantes subditæ subeant ipsorum injuncta ministeria, et obsequiis præstant dilectione jucundum. Subiunxit etiam Dorotheus, tui conobii ac totius conuentus nomine, quod non sine hujus saecula sodis, et nostri..... post exactos Longobardos, contentiones non parvæ ortæ sint propter patrimonii Ecclesiæ invasionem a potentioribusque regionis, et milibus

facinus perpetratum, et quod inclemens Saracenos et Graecorum impietate in esse remanserat, relictum conterraneorum foeda avaritia, injustaque hostilitas usurpavit, juris et pietatis tramite praetermissa; namque jus belli, quod vocant, tanquam profanum ab Ecclesia Christiana depellitur. Idcirco studio tuo ad antiquam possessionem placide retrahere conoris, istique sacro cenobio restitui enarrabis, vigente in omnibus partibus Italie piissimi dilecti filii principis regis Francorum sanctione, ut comites, judices quoque isthie Stratigo, et cathapani abeque figura judicij ad Ecclesiarum res Ecclesiastica revertantur. Praincipentes nos modo quod arma hostilia conquiescant, ne monachi ad iurgia secularia accedant, nec quæstiones inconsulto moveant, aut ad instar audacie militaris in elationem propter libertatem incident. Absurdum videtur apud religiosos sancti Benedicti ecclesiasticam libertatem in licentiam temerariam difformari, ne ministeria monachorum contemni a pravis hominibus videantur. Sed quidquid querendum, vel respondendum prefato vestre monasterio sit, per advocatorem hoc facere se obliscare, et si res Ecclesiarum a Graecis principibus in Oriente, et in aliquibus in Italia ditio-nibus Graecanici imperii Saracenorum appulsi impie-devastata reperiunt, letamur in Domino, quod cito ad omnia redintegrantur. Si quis autem post prefatam regis Francorum piissimi sanctionem adversus istud monasterium Cupersanense putet habere querelam, et apud te tanquam abbatem vel monachos litteram suam decidere aut deferre voluerit, volumus et statuimus ut ante nos aut legatos nostros querimonia deferatur quo... judicij sine personarum acceptance sua, cuique justitia Deo auctore serve-

A tur. Præterea omnes libertates immunitatesve predicti monasterii, nec non libertates episcoporum, et exemptiones secularium ab dilectis filiis imperatoribus et aliis fidelibus præmemoratis sacro cenobio totique conventui illius indultis, quorum diplomatum a vesana hostium rabie sanctæ Ecclesiæ Romanæ perduellum cremata major pars fuisse subdictus Dorotheus nobis retulit, auctoritate apostolica confirmamus et indulgemus, præcipientes ut presentium seriem a dilecto in Christo fratre nostro bibliothecario in regestris referri: ea omnia confirmationemque ipsam præsentis scripti patrocinio communimus. Si que ergo in futurum ecclesiastica sacerdotalis persona hanc nostram confirmationis et constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi rebus suis congrua satisfactione prospexerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque divino judicio se existere de perpetrata iniuritate cognoscat, et a sanctissimo corpore, et sanguine Domini nostri Iesu Christi repellatur. Amen. Amen. Amen.

Dat. Romæ, in monasterio sancti Anastasii per manus Joannis bibliothecarii, et card. nostræ Romanæ Ecclesiæ vii Kal. Decemb. anno Domini 815, iudict. 9, Pont. vero domini Leonis divina providentia papæ III, anno 20.

Nicolaus presbyt. S. R. E. card. tit. sancte crucis in Hierusalem.

Eustachius tit. sancte Praxedis presb. card. S...

Teophylactus S. R. E card.

Stephanus S. R. E. tit. sancti Marci.

Bonifacius card. tit. S...

Joannes S. R. E. bibliothecarius.

ANNO DOMINI DCCCXVIII.

STEPHANUS IV

PONTIFEX ROMANUS.

NOTITIA HISTORICA IN STEPHANUM IV.

[Mansi, Cone. Collert., tom. XIV.]

Stephanus (a) natione Romanus ex patre Marino, (b) sedis annos septem, menses septem [mens. 7, d. 3].

(a) Stephanus. Anno Domini nostri Jesu Christi 816, vigesima secunda mensis Junii, in locum Leonis tertii Stephanum IV in sacris canonibus et disciplinis optime versatum clerus Romanus unanimi consensu subrogavit. Cui pacis et unionis impetrandæ gratia secundo mense sue creationis, ut refert Attolinius, ad Ludovicum imperatorem in Gallias profectus esset; præter ea quæ supra recenset Anastasius, quidam auctor incertus¹, sed tamen

¹ Ademorum plerique solent appellare.

Hic a primæva ætate in patriarchio Lateranensi sub sancte memorie domino Adriano papa nutritus

verus, in Vita Ludovici cap. 38 et 39, hæc contigisse scribit: « Imperator antem ejus (Stephani papa) adventu præcognito, Berulardo quidem nepoti eum conitari jussit. Sed et appropinquanti alios missos, qui eum cum debito honore perducent, direxit. Ipse autem adventum ejus Rhemis sustinere statuit. Cui etiam obviam Hildebalduum ar-

(b) Sedit annos septem, menses septem. Stephanum, postquam e Gallia Romam revertisset, tribus duntaxat mensibus superstitem fuisse, post aucto-

atque educatus, nobili prosapia atque clarissimo generi ortus, adhuc in parva aetate ad discendam saepe disciplinæ scientiam studiosius vigilabat. De functo vero sancte memorie jam prefato domino Adriano papa, in locum ejus dominus Leo papa succedit. Qui prædictum dominum Stephanum conspiciens honore conversationis atque humilitatis, eum ad subdiaconatus ordinem promovit.

Quem magis ac magis spiritualibus studiis vacare conspiciens, domino annuente ad diaconatus culmen cum provehit, et ex tunc multipliciter spiritualibus pollens studiis, maximam tam ad evangelizandum populo solerter ac clare divina atque evangelica verba, quamque ad exercendam ecclesiasticam traditionem gessit curam. Et ita Spiritus sancti gratia in ejus corde refusit, ut in omnibus efficax idoneusque comprobaretur. Sicque factum est ut dum de hac vita migraret ante presfatus dominus Leo papa, illico, dum ferventissimo affectu a populo Romano diligenter, idem præcipuus ac sanctissimus vir Stephanus ad sacrum pontificatus culmen est electus. Qui omnes uno affectu, parique amore eum ad ecclesiam beati Petri apostoli perducentes, Dei ordinante providentia, papa orbis consecratus est.

Hic sanctissimus vir in pontificatu jam positus,

chicapellum sacri palatii, Theodulphum episcopum Aurelianensem, Joauem Arelatensem, aliorumque ministrorum ecclesie copiam procedere jussit, infilis induitos sacerdotibus. Ad ultimum imperator milliario a monasterio sancti confessoris Remigii, et tanquam beati Petri vicarium honestissime suscepit, descendente ex equo exceptit, et ecclesiam intrantem manu propria sustentavit, præcinentibus pro tanta exultatione variis ecclesie ordinibus : *Te Deum laudamus*, et reliqua. Quo hymno finito, laudes imperatori debitas cleris Romanus conclamavit, quarum finem dominus apostolicus oratione complevit. His expletis intra domus penetralia concessum est, expositisque causis sui adventus, et benedictione panis ac vini simul participata, imperator ad civitatem rediit : dominus apostolicus iudicem remansit. Hæc de pontifice ad imperatorem accessu in Vita Ludovici. Theganus Trevirensis chorepiscopus, in libello (cui Wilfridus Strabo prefationem preposuit) de Gestis Ludovici, capit. 16, 17, 18.

* De pontificis pedibus a Ludovico tertio adoratis, de corona imperii Ludovico ejusve uxori Irmgardæ imposta, ejasve, dum Romanum revertisset, obitu miraculis clarissime illustrato, hoc ait : « Stephanus statim postquam pontificatum suscepit, jussit omnem populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico. (Ut nimirum tumultuantes eo modo coerceri possent.) Et dirigens legatos suos ad supradictum principem, nuntiavit ei ut libenter eum videre voluisse in loco ubiquecumque sibi placuerit. Quod audiens, magno triplido repletus cepit gaudere. Et confestim jussit missos suos obviam ire sancto pontifici cum salutationibus maximis et servitia preparare. Perrexit post missos dominus Ludovicus obviam supradicto pontifici obvians ei in campo magno Rhemensium. Descendit uteque de equo suo. Et princeps prosternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti pontificis, et tercia vice erectus salutavit pontificem istis verbis, dicens : *Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis.* Et respon-

* Videndum quoque Flodoardus, lib. II. Rhemensis Historia, cap. 19.

tatem Thegani supra recitatam testatur Aimoinus his verbis : « Stephanus non duobus post consecrationem suam exactis mensibus, quam maximis itineribus ad imperatorem venire contendit; et infra, de tempore redditus subjungit : « Tertio postquam Romanum venerat mense nondum exacto circiter octa-

A pro confirmanda pace et unitate sanctæ Dei Ecclesiæ, ad Franciæ arreptus est iter apud piissimum et screenissimum dominum Ludovicum imperatorem. Qui cum in Franciam pervenisset, tanto honore atque exaltatione a prædicto piissimo principe atque Francorum populo susceptus est, quanto vix lingua narrari potest. Et tantam illi Dominus gratiam largiri dignatus est, ut omnia quæ ab eo poposcisse dignoscitur, in omnibus impetrarit.

In tantum ut idem piissimus princeps pro illius amore in finibus Franciæ, super omnia dona quæ ei largitus est, curienti de suo proprio fisco beato Petro apostolo perpetuali usu per præceptionis paginam concessit. Idem vero sacer antistes exemplum summis Redemptoris nostri, qui pro nobis de celis dignatus est descendere et de captivitate diaboli nos cripere, omnes exsules qui illuc captivitate tenabantur propter scelera et iniurias suas quos in sanctam Ecclesiam Romanam et erga dominum Leonem papam gesserunt, pro pietate Ecclesie secum reduxit. Fecit autem in ecclesia beati Petri apostoli ad Vincula thymiamaterium de argento de super deaurato pensans libras.

Item similiter fecit gabatas et de argento pensantes libras. Similiter fecit vela holoserica

dit pontifex : Benedictus sit Dominus Deus noster, qui tribuit oculis nostris secundum David regem videre. Amplexantes enim se et osculantes pacifice perrexerunt ad ecclesiam. Qui cum diu oraverunt, erexit se pontifex et excelsa voce cum clero suo fecit ei laudes regales.

* Ostea pontifex honoravit eum magnis honoribus et multis, et reginam Irmgardam, et omnes optimates et ministros ejus. Et in proxima die Dominica in ecclesia ante missarum solemnia coram clero et omni populo consecravit eum, et unxit ad imperatorem, et coronam auream miræ pulchritudinis et pretiosissimis gemmis ornatam quam secundum aportaverat, posuit supra caput ejus. Et Irmgardam reginam appellavit Augustam, et posuit coronam auream super caput ejus. Quandiu ibi erat beatissimus papa, quotidie colloquium habebant de utilitate sanctæ Dei Ecclesiæ. Post quod dominus imperator eum honoravit magnis et innumeris donis tripliciter et amplius quam suscepisset ab eo, sicut semper solebat agere, magis dare quam accipere. Dimisit eum ire Romanum cum legis suis, quibus præcepit ubique in itinere suo honestum exhibere servitum. Postquam Romanum venit, non post multos dies claruit Dei manifestatione in nonnullis miraculis quod ipse verus erat vivens Dei cultor.

Decretum quod sub nomine Stephani IV de Romani pontificis electione exstat distinct. 33, canon. 28, *Quia sancta*, Stephani papæ esse non videtur : tum quod hoc in re impostores schismatici, ut supra visum est, frequenter Ecclesie imponere studierint; tum etiam quod Ludovicus imperator in constitutione sub initium Paschalis papæ a se edita de donatione facta Romana Ecclesiæ, electionem et coronationem Romani pontificis liberam esse, neque ad aliud teneri et obligari voluerit, quam ut post sui electionem et consecrationem imperatoriam maiestatem, prout successor Stephani Paschalis fecisse conspicitur, hac de re certiore reddat. Constitutionem ipsam Ludovicus recitat Gratianus dist. 63, canone 30 : *Ego Ludovicus*, sed imperfectam et mutilam. Sev. Bix.

vum Kalendas Februarii diem obiit. Unde necessum est errore librarii factum esse ut loco septem mensium, ut apud Anastasium hic, ab aliis septem duotrigesimal anni; a quibusdam autem septem anni et septem menses substituti reperiantur. Vide Baro anno 817, n. 1. Id.

cum periclysi de fundato numero.... Imo et in eadem ecclesia fecit vestem de chrysocavo cum geminis habentem historiam beati Petri apostoli. Item fecit vela de fundato numero.... Et in monasterio ubi supra fecit calicem de auro cum gemmis ornatum pensantem libras.... Et patenam de argento desuper deauratam pensantem libras.... Item fecit crucem de auro cum geminis ornata penantem libras.... Fecit autem praedictus et venerabilis p̄clarus pontifex in Sancto Theodoro in Sabello crucem de auro cum gemmis ornata, et calicem de argento pensantem libras....

Fecit autem praedictus venerabilis et p̄clarus

A pontifice in basilica beati Petri apostoli Ad Vincula patenam et calicem de argento desuper deaurata pensantes libras.... Item ubi supra, fecit coronam de argento cum pendentibus suis pensantem libras.... Enimvero et in oratorio sancte Barbarae martyris in Subura fecit vestem de fundato. Nec non et in basilica beatae Helene fecit vestem de fundato. Illic divina vocatione de hac luce subtractus ad eternam migravit requiem. Sepultus vero est in basilica beati Petri apostoli. Fecit autem ordinacionem unam in mense Decembrio, presbyteros novem, diaconos quatuor, episcopos per diversa loca numero quinque : et cessavit episcopatus dies duos.

ANNO DOMINI DCCCXXIV.

PASCHALIS I.,

PONTIFEX ROMANUS.

NOTITIA HISTORICA IN PASCHALEM I.

[Mansi, Coll. Concil. ampl., tom. XIII.]

(a) Paschalis, natione Romanus, ex Patre Bonoso, sedet annos septem, menses quinque [tres], dies sexdecim [17]. Qui a primevo aetate sua divino cultui mancipatus, atque in sacrosancta Ecclesia patriarchio studiis divinis salutiferaque Scriptura imbutus, tam in psalterio quamque in sacris paginis Novi ac Veteris Testamenti specialiter eruditus. Elegans atque in omni bonitate perfectus, subdiaconus quidem factus, et postmodum diaconus atque presbyter honorifice consecratus est.

Erat autem vir sanctus, castus, pius, innocens, magnanimus, loquela devotus, pudicitia plenus, et nimis hilariter jucundus in elemosynis pauperum cuncta quo habebat opportuno distribuens. In colloquio ergo divinis frequentius eum religiosus ac sanctis monachis sedula observatione die noctisque insisterebat, et in orationibus ac vigiliis quotidianeque

B jeanius humiliter atque honeste vigebat. Quem dum predecessor eius dominus Leo ter beatissimus papantibus studiis per vigilem et religionis devotum conspexisset, tunc ei monasterium beati Stephani priui martyris, iuxta basilicam beati Petri principis apostolorum, ad regendum commisit; quia scriptum est: *Nemo lucernam accendit, et in abscondito ponit, neque sub modo, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant (*Math. v.*)*. Unum qui suum vitam hujus temporalis lucra pro eterna subrie atque utiliter moderando correxit, et exemplum bene vivendi in subditis, et correctionem pietatis religiosus exornavit. Qui etiam gratiam hospitalitatis in peregrinis et claudis, qui ob amorem beati Petri apostoli de longinquis regionibus ad ejus lumina occurrerant, utiliter preparans necessaria subministrabat, et occulte quibusce egebant hilariter erogabat.

(a) *Paschalis*. Anno 817, quinto Kalendas Februarii, Paschalis miraculo incendi extincti clarissimus, miro totius populi ac cleri consensu ex monasterio invitus ad pontificatum assumptus, statim de sui reluctantis electione Ludovicum certiorum reddidit. Paulo post missa ad Ludovicum secunda legatione petebat, inquit Theganus in Rebus a Ludovico gestis, controversiam de finibus Dalmatarum, Romanorum et Sclavorum dirimi : quid vero ea legatione impetraverit non constat. Iconoclasta orthodoxe gravissime persecutum, et quibus martyrii gloria invidebant, gravissimis carcera rum et exilio penitis et seruunis affligebant. Ille rem Theodorus Studita clarissimus confessor, scriptis ad Paschalem litteris, missisque ad eundem binis legationibus, qua injuria orthodoxum confessorem persecuti fuerint commemorat, et simul auxilium ac defensionem adversus eosdem implorat. Quas cum ille una cum legatis benevole accepisset, ad Theodorum aliasque Orientales epistolas consolationis plenissimas reddidit. Addidit legationem, quam describit Anastasius supra. Theodorus pseudopatriarcha Constantinopolitanus miserat apocrisiarios, ut hac via furtim communionem ecclesiasticam subriporet : verum pontifex de eorum adventu certior redditus, eosdem ne quidem accessu in urbem dignos esse voluit. Nec ex Michaeli et Theodoro Studita Baronius anno 817.

Ludovicus imperator post obitum Irmgardis imperatricis de mobilissima stirpe Bavarorum, duxit uxorem Judith, filiam Huelphi comitis, eumque Auguste titulo condecoravit. (*Anales Francorum*.) Leoni Armeno in Oriente occiso subrogatus est Michael Balbus, qui cum edicto emines exsules orthodoxos revocasset, septenniali persecutione sublata pacem Ecclesie reddidit optatissimum : hac de causa Theodorus exilio liberatus litteras scribit imperatori, eumque velut orthodoxe fidei professore per errorem valde commendat. Cumque Michael imperator mandasset catholicos cum hereticis iconomachis convenire, atque una simile de fidei dogmatibus agere, catholici privatum coeunt, unanimi consensu responderunt illicitem eam et canonibus ecclesiasticis contrarium, ut catholici cum hereticis convenient. Quare enixa rogarunt et impetrarunt, ne quid contra canones agere juberentur.

D Ab hoc pontifice Lotharius Romanum coronatus est imperator. Quod dum factum esset, orta seditione Roma occisi sunt duo primarii Romanae Ecclesie viri, de quorum necesse cum Paschale in odium Lotharii suspectus haberetur, præstito jureamento se legitime ab adversariis cabalitia expurgavit. (*Auctor ritus Ludorici, in Francorum annib. 1 Sev. Bixx.*)

Et semper quotidie in Dei operatione crescebat, usquequo predecessor ejus dominus Stephanus papa de hac luce ad aeternam beatitudinem migrasset. Dum ergo per tanta bona operationis exempla precepit longe lateque fama discurreret, et omnipotens Deus regimen Ecclesiae suae sub pia gubernationis cura annueret, apte moderateque disponere; una concordia, una eademque voluntate divino interveniente consultu a cunctis sacerdotibus, seu proceribus, atque omni clero, nec non et optimatibus, vel cuncto populo Romano ad laudem et gloriam omnipotentis Dei in sedem apostolicam pontifex elevatus est. Erat enim patrum praecceptorum, seu institutorum pontificum, atque canonum, nec non legum sanctionumque decentissimum observator, et cuique iustitiae normae a tempore ordinationis sua nobilissimus promulgator; tardus ad irascendum, et velox ad misericordiam. Nullum malum pro malo reddens, neque vindictam secundum cujusquam commissum tribuens, sed semper misericors pia dilectione omnibus civibus, et a Deo commisso populo Romano amator et gubernator existebat. Omnium etenim ecclesiarum Dei cum summo studio atque summa prudenteria pro solita religionis cura cultor, restaurator, atque in omnibus devotissimus exornator fuit.

Hic beatissimus praesul multa corpora sanctorum requires, invenit: que et diligentius intra civitatem ad honorem et gloriam Dei honeste recondidit. Rogam etiam omni clero suo in presbyterio profecto multipliciter ampliavit, et omnem thesaurum in sacrario coelesti recondidit, maxime propter captivos, et exsules eos non tantum a transmarinis regionibus viros ac mulieres auro, seu argento redimens, verum etiam per longinquam viarum itinera, passim perquiriendo, tam in Hispanie partibus, quamque per singula loca inveniens, sicut bonus et verus pastor, ad propria perduxit.

Fecit autem in saecuori altari beati Petri principis apostolorum vestem mira magnitudinis pulchram, et decoratam nimis, ex auro gemmisque contextam, praefigurantem historiam, qualiter idem apostolus a vinclis per angelum erexitur est. In ejusdem venerabili basilica, ante altarium que dicitur ad corpus in loco Ferrata, altare constitutum, in quo et venerandum beati Sixti martyris atque pontificis corpus honestissime collocavit. Ubi et desuper arcum masivo exornatum decenter instruxit. Simili modo in eadem sacratissima beati Petri apostoli ecclesia, juxta ingressum qui dicitur ad Beatae Petronillam, oratorium summe magnitudinis atque pulchritudinis decoranter construxit. Et super columnas in quadrifilio canuerantes musivo, pulchrisque metallis decoravit. In quo et corpora beatissimorum martyrum Processi et Martiniani, ad honorem et gloriam omnipotentis Dei, memorialiter honorificeque recondidit. In cuius absidam imaginem polcherrimam de argento exauratam cum diversis historiis inter marmorura constructiones [concrustationes] ordinatas inslxit, quae pensant libras 62 et semis, simulque et lilia de argento pensant libras 17 et uncias duas. Nec non et gabatas ex argento purissimo numero septem, pensantes simul libras 13 et uncias duas. Imagines etiam de argento exauratas fecit in eodem venerabili loco numero tres. Unam Salvatoris Domini nostri Iesu Christi, et duas aliorum beatorum martyrum Processi et Martiniani, pensantes insimul libras triginta sex. Nec non et sialam imaginem ex auro purissimo obtulit ad ornatum jam praefati oratori, pensantem libras 13 et uncias tres. Simili modo canistra ex mundissimo argento numero octo, pensantia omnia libras tres et quadraginta. Pariterque et con-

A cham ad spongiam pro nocturnis diligentius ibidem ex argento constituit, pensantem libras 7 et uncias 9. Imo et claves in modum crucis ex auro purissimo seu gemmis mira decorationis exornatas in eodem venerabili loco merito decoravit, que pensant libras Ubi etiam regularem ordinavit, quem laminis argenteis superinduxit, pensantem libras 20. Super quem constituit arcus duos de argento, et gammadias quatuor, que simul pensant libras 60. Proprietariorum etiam altaris ex laminis argenteis exornatum circumduxit, atque sacram confessionem ejus interius exteriusque cum regulis suis nobilissime circumstruxit, que sinu pensant libras.... Et super altare eorumdem beatissimorum martyrum vestes duas instituit, ex quibus unam de fundato cum cruce de chrysocavo, et alteram de quadruplo mirifice exornavit. Vela quoque majora de fundato numero septem cum periclysi de blattin circumdata milititer decoravit.

(a) Sed neque hoc silentio prætereundum esse arbitramur quod eodem tempore, diabolica operante versutia, per quorundam gentis Anglorum desidiam ita est omnis illorum habitatio, que in eorum lingua burgus dicitur, flamma ignis exundante combusta, ut etiam nec vestigia pristine habitationis in eodem loco inveniri potuerint. Cujus exuberantis incendio pene totam porticum, quae ducit ad basilicam principis apostolorum, ignis fontes devastavit.

Et dum haec ter beatissimus pontifex quasi hora noctis conticinio persensisset, subito propter amorem ecclesie beati Petri apostoli, atque tantam peregrinorum illorum devastationem, nudis pedibus discalceatus pedestre cucurrit. Cui tanta omnipotentia Dei in ejus adventu misericordia adiit, ut locum in quo prius idem coangelicus pontifex constituit, nequaquam ulterius impetus ignis transgredi permisit. Sed ipse Dei clementiam exorando, et multitudo fidelium, qui adorant decertando acies ignis Deo miserante extincta est. Sicque peractum est ut totius noctis spatium usque ad auroram perseverans in eodem loco persistiterit. Unde postmodum ter beatissimus pastor considerans illorum peregrinorum impiam, que ob insidias diabolice fraudis irrepsit, tanta dona tantaque beneficia, sicut semper soitus erat, in eorum necessitatibus impertivit, tam in auro, et argento, vel corporum indumenta, quam reliqua necessaria alimenta omnia uberioris subministrabat. Sed et silvarum copiam pro lignorum utilitate, quatenus domicilia, sicut ante in eodem loco fuerant, utiliter restaurarent. Porticum etiam que ab eadem clade vastata est decentius quam fuerat in melius firmisimae restaurata.

Hic præclarus et venerabilis pontifex fecit in ecclesia beati Petri apostolorum principis nutritoris sui vela de chrysocavo per arcus presbyterii, habentia historiam de mirabilibus apostolorum que per eos Dominus operari dignatus est, numero 46. Ecclesiam etiam beatissimæ Christi martyris Præxedis, que quondam priscis sedicata temporibus nimo jam lassata senio, ita ut a fundamentis casura ruinam sui minaretur, idem venerabilis pontifex (illius ruinam ante prævidens, eidemque ecclesie curam adhibens, illic pervigil æpius existens) in aliun non longe demutans locum, in meliorem eam quam dudum fuerat, erexit statum. (b) Absidam vero ejusdem ecclesie musivo opere exornatam variis decenter coloribus decoravit. Simili modo et arcus triumphalem eiusdem metallis mirum in modum perficiens compisit.

Hic beatissimus et præclarus pontifex multa corpora sanctorum diutius in coemeteriis jacentia pia sollicitudine, ne remanerent neglectui, querens at-

(a) *Sed neque hoc silentio prætereundum.* Describit incendium quod a Paschali papa miraculose extinctum fuit. Quæ si vera sint, probabile est quod ne quidem ullam suspicionem comissi criminis et homicidii incurrerit, quanquam auctor Vitæ Lu-

dovici contrarium apertis verbis describat. Sev. Biv.

(b) *Absidam vero ejusdem ecclesie musivo opere, etc.* Ipsa absis sacræ imaginibus ex musivo laboratis decora et integra adhuc extat. Vide Baroniū anno 818, num. 15. Id.

que inventa colligens, magno venerationis affectu in jam dictæ sanctæ Christi martyris Praxedis ecclesiæ, quam mirabiliter renovans construxerat, cum omnium advocatione Romanorum, episcopis, presbyteris, diaconibus et clericis laudem Deo psallentibus, deportans recoadidit. Quæ dum sanctissimi atque coangeli presul intima cordis vigilancia gerentur, ut reconditorum ibidem sanctorum corporum Deo indesinenter super astra placentium precibus apud omnipotentem Dominum juvaretur. Construit in eodem loco a fundamentis cœnobium, quod ei nomine sancte Praxedis virginis titulavit. In qua et sanctam Greecorū congregationem aggregans, que die noctuque Graeca modulatiois psalmodia laudes omnipotenti Deo sanctisqne illius ibidem quiescentibus sedulo persolveret, introdixit. Siquidem in eodem venerabili monasterio plurima conférens prædia, et possessionum loca urbana, vel rustica superflue atque abundanter ditavit. Quinimo et in eadem ecclesia fecit oratorium beati Zenonis Christi martyris, ubi et saecrissimum ejus corpus ponens musivo ampliorum ornavit.

Facit autem in eadem ecclesia ciborium ex argento pensans libras octingentas et decem, imo et propitiatorum sacri altaris ex argenteis laminis mirifice exornavit. Confessionem denique ejus cum rugulis suis interius exteriusque vallantem pulchritudine compisit atque decoravit, quæ simul pensant libras trecentas. Super ejus tñm venerabilis altare fecit regnum spanoclystum ex auro fulvo, seu diversis lapidibus exornatum, pensans libras 5 et uncias duas et semis. Et in eodem sacro altari fecit vestem de chrysocavo cum diversis historiis mire magnitudinis atque pulchritudinis exornatam. Item, ubi supra, obtulit aliam vestem chrysoclavam ex auro gommae confectam, habentem historiam virginum, cum facibus accensis mirifice comptam atque decoratam. Ad sacrum denique ejusdem virginis corpus obtulit imaginem ex laminis argenteis præfiguratis, pensantem libras nonaginta et novem. Illic benignissimus præsus fecit in jam dicto monasterio oratorium beate Agnetis Christi virginis mire pulchritudinis exornatum. Ecclesiam denique sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariae dominæ nostræ, quæ appellatur Dominica, olim constructam, et jam ruina proximam solerti vigilantia præfatus pontifex ampliore melioreisque, quam ante fuerat, a fundamentis ædificans renovavit. Absidamque ejusdem ecclesie musivo mirifice decoravit. Ubi etiam et plurima obtulit dona; scilicet ciborium ex argento pensans libras trecentas triginta et duas. Propitiatorium sacri altaris ex laminis argenteis comple decoravit. Confessionem quoque ejus cum rugulis intus et foris mirum in modum persiciens adornavit, pensantem libras centum et quindecim, et uncias tres. Item, ubi supra, fecit galbatum ex auro purissimo, pensantem libras duas, et uncias octo. Verum etiam et arcum ex argento, et columnas duas cum gammadiis duabus pensantes libras.....

Imo et in sacro altari fecit vestem de chrysocavo, habentem historiam Domini nativitatis Domini nostri Jesu Christi mire pulchritudinis exornatum. Iterum, ubi supra, fecit vestem de staurace pulcherrimam cum periclysi de blattin. Item aliam vestem de blattin Byzantæ habentem tabulam de chrysocavo cum vultu sanctæ Dei genitricis, et angelii obsequio stantes cum periclysi de staurace. Pariterque aliam vestem de staurace habentem pavones, et in medio crucem de blattin. Porro et vestes duas de quadrapulo habentes in medio crucem de blattin. Item, ubi supra, fecit vestem ex auro textam cum periclysi de blattin. Cooperitorum rubeum de serico unum. Fecit

A etiam in circuitu altaris vela rubea serica quatuor cum gammadiis, et cruce de quadrapulo. Hic venerabilis presul obtulit in trabe ante vestibulum altaris vela Tyria tria, et de quadrapulo quinque. In arcus majores ejusdem ecclesie fecit vela de quadrapulo viginti, et per arcus presbyterii vela parva de staurace quatuor, simulque in ingressu presbyterii vela Tyria duo. Hic benignissimus pontifex fecit in ingressu jam dictæ ecclesie cortinas majores de quadrapulo cum periclysi de fundato mirifice valde.

Christi namque omnipotens Dominus famulus, et prénomminatus pontifex maximam Dei ecclesiæ curam et sollicitudinem prævidendo indesinenter gerens, cum quadam die orationis studio ad sanctæ Dei virginis Christique martyris (a) Cæciliae ecclesiæ advenire, nimis jam quassata senio ecclesia ejusdem mœnia etiam a fundamentis ruita: viens quæ per olitana tempora defectu vetustatis marcerant, et pene ruinis confracta diu antiquitus lacera manebant, dato studio operis endem in loco magnifico opere novam construcere ecclesiam cœpit, et perficerat satis meliorem quam fuerat studuit.

Sed neque illud prætereundum esse existimamus, dum quadam die ad beati Petri principis apostolorum ecclesiam pergeret, quatenus apud eundem beatum Petrum apostolum solito more vigilias celebraret, et ante ejusdem confessionem matutinales lucecenti Dominica laudes residens decantaret, subito depressus sopore vidi assistentem sibi virginalem aspectu puellam angelicis vestibus decoratam, talia locutionis affamina protulisse dicens: Multas tibi gratias referimus, quia certamen, quod de me diu posueras frustratorias relationibus pervulgatis aures accommodans reliquisti [quod a: incertam famam, quam de me sparsam diu frustr. r. p. a. accommodare rel.]. Quippe qui tanto penes me fuisti, ut proprio loqui invicem ore valeremus. Haec jam sepe prefatus pontifex diligenter audiens studiose requirere cœpit quæ esset ipsa quæ talia illi verba diceret, vel quo nomine vocaretur. Cui illa respondit: Si nomen inquiris, Cæcilia famula Christi vocor. Ad quam summus inquiens præsus: Quomodo hoc credere possum, eo quod olim fama relata sit, quatenus ejusdem venerabilis Christi martyris Cæciliæ corpus ab Aistulpho Longobardorum rege hostiliter Roma residente furtim et ab illius hominibus fuisse ablatum? Cui talia venerabili pontifici intimanti, omnipotens Dei famula dixit: Quia ne desideranter, ut inventirent, Longobardi quæsiverunt, omnino verum est: sed Domini mei Jesu Christi opitulatione, et domine meæ sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariae auxilio, neque me invenire, neque deportare, sicut voluerant, hinc longius potuerunt. Et ideo, sicut me querere cœpisti, qualiter me invenias, assiduo labore non desistas incumbere, quia Domino Deo, pro cuius amore et honore passa sum, placui ut tu me invenias, et in ecclesia quam noviter construxisti, recondas. Et haec dicens ab oculis aspicientis ablata est. Tunc idem venerabilis pontifex, matutinalibus laudibus persolutis, pro tam certa et inabilitatis revelationis iudicio [indicio], cœpit hac illaque operosius querere ubi sacratissimum ejus corpus jaceret humatum? Quod, tribuente Deo, dum sollicite quereret, reperit in coemeterio Praetextati, sito foris portam Appiam, aureis illud vestitum indumentis, cum corpore venerabilis sponsi sui Valeriani, pariterque et linteamina martyris ipsius sanguine plena, quando ab impio percussa carnifice Christi Donini martyr est regnantis in secula consecrata. Quibus et linteaminibus sanguis sanctæ martyris extersus, involuta ad pedes illius corporis sacratissimo cruore plena de-

(a) *Cæcilia ecclesiam.* Describit hoc loco quomodo corpus sanctæ Cæciliae auris indumentis sanguine adhuc infusis velatum, eadem Cæcilia reverante, repertum fuerit. Codex Vaticanus, ex quo

historiam recitat Baronius anno 821, num. 2 et 3, multa alia habet que apud Anastasium hoc loco considerantur.

trina carnificis percussione reperta sunt. Quae cuncta suis pertractans manibus collegit, et cum magnō honore infra muros hujus Romanæ urbis in ecclesia nomine ipsius sanctæ martyris dedicata ad laudem et gloriam omnipotentis Dei ejusdem virginis corpus, cum charissimo Valeriano sponso, atque Tiburtio et Maximo martyribus, nec non Urbano et Lucio pontificibus, sub sacrosancto altari collocavit. Pro quorum sanctorum honore videlicet, et opitulatione, construxit monasterium in honorem virginum seu martyrum Agathæ et Cæciliae juxta ipsius ecclesiam, in loco qui dicitur Colles jacentes. In quo et monachorum Deo servientium congregatiōnem pro quotidianis laudib⁹ in p̄fato titulo sanctæ Cæciliae diu noctuque omnipotenti Domino decantandis, constituit. Et pro subsidio, et lumina-riorum concinuatione, seu utilitate atque stipendiis monachorum, nec non et pro amore atque dilectione, qua erga prædecessorem suum p̄e recordationis dominum Leonem tertium papam habere videbatur, hospitale sancti Peregrini positum ad beatum Petrum apostolum in loco qui vocatur Naumachia, quod idem prædecessor suus construxerat, et ob negle-ctum alique destitutionem præpositorum paupertatis inopia consumi videbatur, idcirco pio juvamine consulens prefatum hospitale cum fundis et casali-hus, atque massis, seu etiam colonis, sive dominibus, nec non familiis, et universis que justæ et rationa-biliter secundum legum statuta, eique a prædeces-sore suo in jam p̄fato hospitali donata sunt. Quæque ab ipso pia devotione ad augmentum jam dicti monasterii adjuncta sunt, sive agris, vel vineis, etiam domibus, nec non rustica familia, sua aucto-ritatis pagina pro jam nominata monachorum con-gregatione in eodem monasterio confirmavit. Qui sanctissimus præsul amore venerandorum sancto-rum fecit in ornamentis ipsius ecclesie absidam musivo opere decoratam, et ciborium miræ magni-tudinis ex argento, pensans libras quingentas et se-mis, et uncias octo. Propitiatorium denique sacri altaris, seu confessionem, interius exteriorisque cum rugulis suis ex laminis argenteis mirum in modo unum perficiens compisit, que simili pensant libras sexaginta quatuor, et uncias quinque. Ad sacram vero ejusdem virginis corpus obtulit imaginem ex argenteis laminis pensant libras nonaginta quinque. Fecit etiam ante vestibulum altaris regulariō inves-titum ex laminis argenteis, et columnis duabus, ubi et posuit arcum unum, et gammadas duas, pen-santia insimul libras centum, et semis. Obtulit ibi ipse imagines argenteas deauratas tres, pensantes insimul libras quadraginta octo, et semis. Saepfatus quoque præsul fecit per arcus ejusdem ecclesie ca-lices majores ex argento viginti et sex, pensantes insimul libras centum novem, et semis. Item ubi supra obtulit canistra ex argento duo pensantia li-bras duas et uncias octo. Gabatam ex auro purissi-mo pensant libras tres. Fecit jam prædictus pontifex canistra Enafoti ex argento duo pensantia libras decem : gabatas ex argento tres pensantes libras quinque : thuribulum ex argento deauratum pensans libram unam. Hic benignissimus præsul obtulit in sacro altari vestem de blattin Byzantea, habentem in medio tabulam de chrysoclaivo cum historia qualiter angelus beatam Cæciliam seu Va-lerianum et Tiburtium coronavit, cum periclysi de chrysoclaivo miræ pulchritudinē exornatam. Item ibi fecit vestem de fundato alythino, habentem in circuitu periclysin de olovero.

Ob amorem ejusdem virginis fecit aliam vestem de fundato porphyretico, habentem in medio cru-cem ex auro texto compte decoratam. Enimvero in jam dicto altari obtulit vestem albam sigillatam cum rosulis, habentem in medio crucem de blattin cum psillis, et periclysin de blattin Byzantea pul-cherrime exornatam. Obtulit et in p̄fonominato altari vestem de quadrupulo.

A . Venerabilis pontifex fecit vela alythina pendentia in circuitu altaris quatuor, habentes cruces et gam-madias de fundato et quadrupulo. In arcellanā vero, ubi venerabile caput ejusdem virginis consistit, fecit vestem parvam de Tyrio cum periclysi de blattin. Obtulit ubi supra vestem de fundato prasino : imo et aliam vestem de staurace cum periclysi de olo-vero, et vestem de blattin cum periclysi de fundato. Fecit etiam in arcella ad corpus jam dictæ virginis vestem de quadrupulo cuu periclysi.

Porro et aliam vestem de staurace cum periclysi de olovero. In jam dicta ecclesia fecit vela Tyria cum periclysi de blattin Byzantea numero viginti quinque. Item vela prasina cum periclysi de olovero numero quatuor. Obtulit ubi supra vela alythina cum periclysi de blattin numero tria. Similique vela de fundato parva cum periclysi de blattin numero duo. Pariter vela Tyria cum periclysi de fundato duo.

B Illic venerabilis et præclarus pontifex fecit per arcus jam dictæ ecclesiæ vela de fundato numero duodecim, et de quadrupulo quatuordecim. Fecit et in arcu presbyterii vela parva cum periclysi de blattin Byzantea numero duodecim. Hic a Deo protec-tus venerabilis præsul fecit in ingressu ejusdem ecclesiæ cortinam majorem de quadrupulo et stau-race pulcherrime exornatam.

C Ipse etiam saepè dictus pontifex monasteriis cir-cumquaque constructis vigilanti cura satis animo gerens, quidque haberent inquirens, reperit ipse pius pontifex monasteriorum sancti Sergii et Bacchi, post formam aqueductus patriarchii Lateranensis positum, rebus omnibus desolatum, ita ut ancilla-rum Dei congregatio, que ibidem inerat, paupertatis inopia nullas omnipotenti Domino sanctisque il-lius laudes decantare valerent. Quæ venerabilis pa-tor inquisitione ad pietatem communis, famulas Dei qualiter bene religiose esse possint perfecit. Et in eo monachorum aggr̄ gans statuit conventionem, multis idem monasteriorum ditans facultatibus, et in familiis, massis, vineis, domibus, urbanis et rusticis locis amplianter sufficienterque multiplicavit, quatenus ipsa congregatio residens, omni necessitate postposita, soli Deo sanctisque illius laudes et hymnos nocte dieque modulante in venerabili ecclesiæ Salvatoris Domini nostri Jesu Christi sita juxta Lateranam decantaret.

D Præterea in oratorio beatissimorum martyrum Processi et Martiniani sito infra ecclesiam beati Pe-tri principis apostolorum, quod et idem ipse con-struxit, obtulit imaginem ex auro purissimo, haben-tem vultum sancte Dei genitricis, pensantem libras decem, et uncias quatuor. Ibi et ipse fecit vestem de blattin Byzantea, habentem tabulas de chrysoclaivo duas cum vultu beati Petri et sanctorum mar-yrum Processi et Martiniani, et periclysin de chrysoclaivo mira pulchritudine decoratam. Illic etiam obtulit vestem holosericam habentem in medio ta-bulam de chrysoclaivo cum vultu Dominice resur-rectionis Domini nostri Jesu Christi, et periclysin de blattin Byzantea pulcherrime comptam.

E Verumnevero sanctis eisdem vela holoserica cum periclysi de quadrupulo, et blattin Byzantea obtulit numero novem. Ubi et supra fecit vela parva de Tyrio cum periclysi de fundato numero ses. Thuribulum de argento exaurato mirifice pensans libram unam. In oratorio autem beatissimorum martyrum Sixti et Fabiani jam nominatus pontifex fe-cit gabatas ex argento tres, pensantes libras quinque et uncias sex. Ante imaginem quoque ipsius oratoriæ fecit velum de chrysoclaivo mirifice decora-tum. Supra corum venerabile altare fecit vestem de alythino habentem in medio crucem de blattin Byzantea, et periclysin similiter de blattin. Simili modo in jam dicto oratorio obtulit s̄pedictus pontifex vestem holosericam, habentem in medio crucis de chrysoclaivo duas, et periclysin de staurace diversit-

margaritis ornatam. Ibidem ipse fecit aliam vestem de fundato habentem in medio crucem de blattin. Fecit etiam ad ornatum predicti oratori vela de alythino cum periclysi de blattin Byzantea numero quatuor. Simulque vela holoserica cum periclysi de quadrapulo, et de olovero numero quatuor.

Hic benignissimus praesul fecit in ecclesia beatorum martyrum Cosmæ et Damiani in via Sacra vestem de Tyrio, habentem in medio tabulam de chrysoclawo cum vultu Domini nostri Jesu Christi, atque beatorum martyrum Cosmæ et Damiani cum aliis tribus fratribus, cum cruce de auro texto, et periclysin de olovero pulcherrime comptam atque decoratam. Super eorum denique sancto altari obtulit coopertiorum de Tyrio mirifice decoratum. Imo vero ante vestibulum ipsius altaris fecit vela Tyria cum periclysi de blattin Byzantea numero tria.

Venerabilis etiam pontifex fecit in monasterio Salvatoris Domini nostri Jesu Christi sito in territorio Reatino vestem de chrysoclawo cum historia, qualiter idem Dominus noster Jesus Christus cum archangelis et apostolis in celo coruscatus, mira pulchritudine diversis ornata margaritis. Item in jam dicto monasterio ad ornatum sacri altaris alias obtulit vestem de fundato, habentem cruces de blattin Byzantea, et periclysin de chrysoclawo mirifice exornatam. Pari modo in ecclesia beati Menne martyris fecit vestem de quadrapulo cum periclysi de blattin Byzantca.

Hic sanctissimus et coangelicus praesul obtulit in ecclesia beati Petri apostoli in Centuncillis calicem et patenam ex argento deauratas, pensantes libras quatuor, et uncias tres.

Enimvero et in ecclesia beati Petri apostoli fautoris sui fecit evangelium cum blattin ex argento pensans libras octo, et uncias octo. Benignissimus quoque praesul fecit in monasterio beati Stephani protomartyris ad sanctum Petrum vestes albas holosericas quatuor, habentes in medio crucem de auro texto cum diversis margaritis, et periclysi de blattin mirifice decoratas. Item, ubi supra, obtulit prænominatus pontifex vestem de fundato, habentem in medio crucem ex auro textam, et periclysin de chrysoclawo. Sed predictus denique praesul fecit in iau dicto monasterio vestem de fundato, habentem in medio tabulam de chrysoclawo cum vultu sancte D. genitricis, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, et periclysin de blattin.

Obtulit ibidem ipse vestes de staurace duas habentes in medio cruces de chrysoclawo, et periclysin de blattin. Fecit etiam ad ornatum ipsius oratori volum majus de quadrapulo, habens in medio cruces de auro textas tres, et periclysin de blattin. In diaconia beati Archangeli obtulit jam dictus pontifex vestem de blattin Byzantca, habentem in medio crucem de chrysoclawo, et periclysin de chrysoclawo pulcherrime comptam.

Enimvero et in ecclesia beate Cæciliae martyris fecit concham ex argento, ubi et pretiosum ejusdem virginis caput condidit pensantem libras octo et semis. Simili modo et in ecclesia beati Quiriaci martyris in Thermis obtulit predictus praesul vela de fundato numero octo. Hic a Deo fultus jam nominatus pontifex fecit in oratorio sancti Archangeli, quod quondam predecessor ejus dominus Leo papa constituit atque construxit, vestem albam holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclawo cum historia Dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et periclysin de chrysoclawo mirifice decoratam. Item ibi obtulit aliam vestem de fundato cum periclysi de blattin Byzantca.

Fecit etiam jam dictus pontifex in supra dicto oratorio vestem aliam de quadrapulo circumsumtam cum historia Dei genitricis pulcherrime comptam atque decoratam.

Præterea ideu summus pontifex et orthodoxus, divina inspiratione pulsatus, ecclesiam sancte et

A intererata virginis Maria dominae nostre ad Praeseppe, cernens quondam tali more constructam, ut post sedem pontificis mulieres ad sacra missarum solemnia stantes, prope assistere juxta pontificem viderentur, ita ut si aliquid colloqui pontifex cum sibi assistantibus voluisset, ex propinquâ valde mulierum frequentatione nequaquam ei sine illarum interventione licet; largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, concerneret, dato operis studio cœpit indesinenter agere sedem inferioris positam sursum ponere, ut eo familiarius Domino preces fundere posset, quo consortia populorum modestè declinare potuisset. Denique sedem optimè quam dudum fuerat pulcherrimis marmoribus decoratam condidit, et undique ascensus, quibus ad eam gradiat, construxit, pavimentumque altaris erigens pretiosissimis marmoribus stravit. Erexit sane sex inibi ante confessionem sacri altaris purpureo colore columnas; quas super et candidi marmoris trabem posuit, purpureis dextra levaque marmoribus necens illas scilicet, castaturisque exornans satis commode decoravit. Presbyterium quoque ipsius ecclesie diversis marmoribus quam pridem fuerat in melius reparavit. Propitiatorium vero sacri altaris, seu confessionem interius exterrisque cum rugulis suis ex auro purissimo mirifice decoravit, pensans libras centum septuaginta quatuor et uncias sex. Similiter et altare ipsius basilice ex argenteis laminationibus diversis pulcherrime compisit atque deauravit, pensantes libras trecentas octoginta et quinque. Benignissimus etiam praeclarusque praesul obtulit ibi gabatas ex auro purissimo cum diversis gemmis numero sex, pensantes libras viginti et uncias sex. Et hoc constituit ut semper diebus ac noctibus ante sacrosanctum altare lucernæ ardore debeant. Hic divina inspiratione fultus obtulit in jam dicta basilica arcus ex argento numero octo, cum columnis sexdecim, pensantes insimul libras ducentas decem et octo, et uncias octo. Fecit etiam et ante vestibulum altaris ringas majores ex argento, pensantes libras septuaginta et octo. Obtulit etiam et canthara ubi supra ex argento numero sex, pensantia insimul libras sexaginta et semis. Pari modo et per arcos majores expedictæ ecclesie fecit calices majores ex argento pendentes numero quadraginta et duos, qui omnes insimul pensant libras ducentas octoginta et unam. Venerabilis etenim praesul ob amorem ejusdem virginis dominæ nostræ obtulit ibidem coronas ex argento numero quatuor, pensantes libras sexaginta et duas et semis, et uncias tres. Item, ubi supra, canistra ex argento numero duo, pensantia libras tredecim. Fecit etiam ibidem imaginem ex argento deauratam enim vultu beatæ Dei genitricis Mariae, pensantia libras decem et septem, et uncias tres. Christi quoque omnipotens Domini famulus obtulit in sacrosancto altari expeditæ basilice vestes de chrysoclawo duas, habentes historiam Domini initia natitatis Domini nostri Jesu Christi, cum periclysi diversis ornata gemmis, atque margaritis mirifice decoratas.

Obtulit etiam ibi ipse aliam vestem de chrysoclawo, habentem historiam qualiter Dominus noster Jesus Christus a Joanne in Jordane baptizatus est, cum periclysi de chrysoclawo mirifice exornatam. Item ubi supra compisit vestem de chrysoclawo, habentem historiam Dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi cum periclysi de chrysoclawo, diversis ornata margaritis.

Beatissimus et venerabilis prænominatus pontifex, divino amore ductus, fecit ibidem in jam prefato altari vestem similiter de chrysoclawo, habentem historiam qualiter beata Dei genitrix Maria corpore est assumpta, cum periclysi de chrysoclawo, seu diversis margaritis comptam atque decoratam. Fecit enim benignissimus praesul ibi ipse aliam vestem de chrysoclawo habentem historiam Dominicæ ascruta-

sionis Christi Domini postri rite decoratam. Item A ubi supra ob amorem ejusdem virginis construxit aliam vestem de chrysocavo, habentem historiam qualiter Spiritus sanctus venit super apostolos, diversis ornatam margaritis et decoratam. Imo ibidem aliam munivit vestem de chrysocavo cum historia palmarum modeste comptam atque decoratam.

Nec non et ubi supra aliam compsisit jam nominatus pontifex vestem de olovero cum periclysi de fundato. Pariter quoque et pro quotidianis diebus obtulit vestes de fundato duas cum periclysi de quadrapulo pulcherrime exornatas. Hic divina inspiratione pulsatus fecit ipse sanctissimus præsul per arcus maiores jam præfatae basilice vela de fundato quatuordecim, et de quadrapulo quatuordecim, similiter et de imizilo quatuordecim. Domini nostri Jesu Christi famulus ob amorem eidem dominæ nostræ per arcus presbyterii jam dictæ ecclesie fecit vela de chrysocavo, habentia historiam Domini nostri Jesu Christi, atque nativitatem seu assumptionem ejusdem intemeratæ virginis numero viginti et sex. Pariter et per ipsos arcus obtulit vela de quadrapulo diversis historiis circumstanti, numero viginti quatuor. Christi namque omnipotentis famulus obtulit sursum in aspectu absidæ pannum Alexandrinum mirifice decoratum.

Obtulit etiam in trabeni majorem ipsius basilice velum majus de fundato, habens trabes de chrysocavo septem, et periclysin de blattin Byzantea. Fecit etiam ad ornatum ipsius basilice in ipsam trabem vela de quadrapulo numero sex, et de imizilo vela numero quatuor. Ipse quoque pontifex fecit juxta vestibulum altaris in absidam vela de quadrapulo numero duodecim. Ibidem de blattin vela numero sex. Venerabilis quoque præsul fecit in ingressu jam dictæ basilice cortinam majorem Alexandrinam cum diversis historiis compsite decoratam. Simili modo, et pro quotidianis diebus aliam ibidem obtulit cortinam Alexandrinam mirifice exornatam. Benignissimus et præclarus pontifex obtulit in prænominata basilica vela alba holoserica in trabem majorem cum periclysi de fundato numero sex. Vela alia quatuor de blattin Byzantea alba ibidem constituit mirifice. Item in absida ipsius basilice posuit vela alba cum periclysi de fundato numero sex.

Et quia ibidem ter beatissimus pastor tantam curam tantamque vigiliam, quam erga status sanctorum Dei ecclesiarum frequenter impeadebat, etiam altare præsepiti jam dictæ basilice, seu venerabilem confessionem, ultra citroque ex auro purissimo cum diversis historiis mirifice compsite atque decoravit, pensans libras centum triginta quatuor et uncias quatuor. Similiter ex argento de aurato cum variis historiis ibidem uncias decem pensantes libras ducentas quinquaginta quatuor et uncias quatuor.

Item ibidem obtulit prefatis pontifex gabatas ex auro purissimo cum gemmis diversis numero tres, pensantes libras octo et uncias decem. Porro et vela de alythino cum periclysi de blattin Byzantea ibidem

A posit. Hic sacer antistes ob nimium cordis amorem fecit in ecclesia beate Cæciliae vestem de chrysocavo, habentem historiam Dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi mirifice depictam atque exornatam.

Ipse vero a Deo protectus venerabilis et præclarus pontifex fecit propitiatorum sacri altaris beati Petri apostolorum principis, ubi sanctissimum corpus ejus quiescit, spanoclistum ex auro fulvo cum diversis historiis depictum atque mirifice decoratum, pensans libras ducentas. Item in jam dicta ecclæ ia ob amorem ejusdem Dei apostoli fautoris sui obtulit vela chrysocava per arcus presbyterii, habentia historiam Dominicæ passionis ac resurrectionis Domini nostri Jesu Christi numero quadraginta sex. Pariter et in ecclesia beatorum martyrum Cosme et Damiani in via Sacra fecit vestem holosericanum pulcherrime comptam atque decoratam. Benignissimus etenim præsul fecit in basilica beate B Dei genitricis virginis semper Marie Domine nostræ ad præsepe gabatas ex auro diversis gemmis ornatas numero duas pensantes libras sex. Item ibi ipse obtulit gabatum apostolicum ex auro purissimo pensantem libras quinque. Item ubi supra fecit plura cantuaria ex argento numero octo, pensantia insimul libras octuaginta duas. Ob amorem quoque ejusdem dominæ nostræ obtulit in jam dicta basilica columnas quatuor, et arcum unum pensantia insimul libras sexaginta. Sæpe nominatus etenim pontifex fecit in venerabili altari ipsius ecclesie vestem albam, habentem in medio crucem de chrysocavo diversis gemmis circumstantam, et pulchritudine exornatam, aliam quoque ibidem annectens vestem de blattin Byzantea, simili modo cum cruce de chrysocavo diversis lapidibus honestissime decoratam. Fecit etiam ad ornatum prefatae ecclesie vela de chrysocavo per arcus presbyterii habentia historiam Dominicæ passionis, atque resurrectionis Domini nostri Jesu Christi.

Nec non et in trabeni majorem sèpius dictæ ecclesie obtulit vela alia cum periclysi de quadrapulo numero sex. Item in trabes ipsius basilice fecit vela de fundato numero septem. Obtulit etiam vela holoserica in circuitu altaris jani dictæ ecclesie, habentia periclysin de quadrapulo numero quatuor. Venerabilis quoque præsul fecit in ecclesia beate Dei genitricis, quan vocant Dominicam, rugas ex argento pensantes libras sexaginta sex.

Fecit etiam in ecclesia beate Dei genitricis Mariae domine nostre sita Savinis in episcopio vestem de fundato cum periclysi de blattin Byzantea.

Hic denique divina vocatione defunctus est. Scipultus vero in ecclesia beati Petri apostoli. Fecit autem ordinationes duas, unam quidem per mensum decembris, et aliam per mensum Martium. Presbyteros diaconos sex, episcopos per diversa loca numero Et cessavit episcopus eius dies quatuor in mense Januario, iudicatione prima.

PASCHALIS PAPÆ I EPISTOLÆ.

(Massæ, illud.)

EPISTOLA PRIMA.

De inventione reliquiarum sanctæ Cæciliae.

Cum summa apostolica dignitatis apex in hoc diuino perspectus nitore cognoscitur perfulgere, cum in exercendis Dei laudibus impensis studebit [connamur] exhibere certamen, ad hoc et injuncta nobis ejusdem apostolice pastoralis compulsa sollicitudinis cura, quæ ad stabilitatem piorum pertinere di-

gnoscitur locorum, ubertum promulgare, et apostolice institutionis ceasara confirmare. Et quia convenit nostro apostolico moderamini, ut diversa corpora sanctorum, quæ diu inculta jacuerunt, cum summa vigilantia ob honorem omnipotentis Dei intra hujus aliae urbis claustra honeste congregare, inter quos et corpus beatae Cæciliae martyris, pervigiles omnino inquirere deberemus: et quia jamdu-

dum fama inter quosdam vulgaverat, quod ejusdem beatæ Cæcilie corpus ab Aistulpho Longobardorum rege furtim fuisset ablatum, idecirco pene oblivionis obtenu postponere credebamus. Unde tamen, Domini annuente clementia, quadam die dum ante confessionem beati Petri apostoli psallentium, matutinali lucescente Dominica, residentes observaremus harmoniam, sapore in aliquo corporis fragilitatem aggravante, astitit nobis puella pulcherrima, et virginali aspectu et habitu decora. Et talia nobis intuens ait: Multas tibi gratias referimus quod cunctanum [certamen], quod in medium apposueras, frustratoriis relationibus pervulgatus sine causa, reliquisti, quia tanto penes me appropinquasti, tuod ore proprio loqui communiter valeremus.

Et dum a nobis diligenter interrogata fuisset: Tu quis es, et quod est nomen tuum? quæ talia me præmonendo [præsumendo], conaris? Si de nomine quæris, Cæcilia, inquit, famula Christi vocor. Cui subiungens dixi: Quomodo hoc credere possumus, cum olim fama relatum sit quod idem sacratissimum martyris corpus a Longobardis inde fuisset ablatum? Quæ ita respondens dixit: Veritas est quod me multum desideraverunt et quiescerunt, sed gratia domine meæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ adfuit, quod nec me invenire, nec me deportare, sicut voluerant, hinc longius potuerunt. Sed sicut cœpisti perge [perage], et sicut operaris inde sinenter operare, quia omnipotenti Deo me tibi placuit revelare. Et corpus meum cum aliis corporibus sanctis quæ sunt juxta me recondere stude intra muros urbis. Et hæc dicens abscessit.

Tunc etenim pro hujus revelationis manifestatione, omni postposita difficultate, incunctanter et absque ambiguitate ipsius venerabilis virginis corpus inquirendum decrevimus. Qui et annuente Deo ejusque solito adjuvamine properantes in cœmeterium sancti Sixti seu Prætextati sítum foris portam Appiam (sic ut in sacratissima illius passione manifeste narratur), inter collegas episcopos in aureis indumentis cum venerabili sponso reperimus. Ubi et linternina, cum quibus sacratissimum sanguis abstersus est de plagis, in quibus spiculator trina percussione crudeliter se gesserat [incesserat], ad pedes beatissimæ virginis in unum revoluta plenaque cruento invenimus. Quæ omnia nostris manibus attricantes [pertractantes], cum venerabili corpore honeste intra muros hujus Romanae urbis induximus.

Pro cuius desiderabili dilectione titulam, quem pietate devotionis affectu sanctus papa I Gregorius doctor eximius dicaverat, laxatum existentem, Dei annuente clementia, in meliorem statum a novis fundamentis Dei ejusdem virginis corpus cum charissimo sposo, atque Tiburtio et Maximo martyribus, nec non Urbano et Lucio, utrisque pontificibus, sub sacro altari beatorum Andreæ apostoli et Gregorii confessoris dedicantes colloca vimus.

Ibique ad laudem creatoris instaurato monasterio

* Proti et Jacinthi, locus tituli proximus ubi erant corpora dictorum martyrum.

A beatorum Andreæ apostoli et Gregorii confessoris, nec non in honorem sanctorum virginum et martyrum Agathæ et Cæciliæ infra ecclesiam in loco qui dicitur Collis Jacentis *. In quo monachorum Deo servientium congregationi unanimi consuluimus pro quotidianis laudibus et pro subsidio, et luminarium continuatione, seu utilitate et stipendio monachorum diu noctuque Domino Deo nostro devotione debita persolveadis, etc.

EPISTOLA II.

AD BARNARDUM VIENNENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo fratri Barnardo sanctæ Viennensis Ecclesiæ archiepiscopo

Quia sanctitatem tuam in Ecclesia Vieunensi gubernationem suscepisse cognovimus, in Domino Deo nostro plurimum inde gaudemus. Unde apostolica vice monemus, ut in custodia gregis Dei studium tua dilectionis prudenter invigile. Pallii usum, quem ad sacerdotalis officii honorem, et ad ostendendam unanimitatem cum beato Petro apostolo, universus grec Dominicarum ovium que ei commisso sunt, vim habere non dubium est, ab apostolica, sicut decuit, sede poposcisti. Ipsum igitur tibi Viennensi que tue Ecclesiæ ut pote ab eisdem apostolis fundate, majorum more libenter indulsimus, ad ostendendam in te tuamque Ecclesiam ejusdem sedis apostolicae charitatem: utque secundum morem Ecclesiæ eo utaris, benigne designamus. Fraternitatem tuam necessario commonentes, ut creditæ tibi Ecclesiæ opus ita, Deo favente, exequi studeas, ut adepta cujus ornaris studio dignitate, et probitate morum et vivacitate sollicitudinis et custodita integritate fidei amplius studeas adornari. Omnia etiam privilegia quæ tue pridem concessa sunt a predecessoribus nostris Ecclesiæ, volumus inconversa tibi et successoribus tuis permanere.

Scriptum per manum Theophylacti notarii et scribentarii, in mense Decembris, indictione 10. Bene valete. Data per manum Georgii bibliothecarii sanctæ sedis apostolice, Nonis Decembris, imperante domino piissimo Augusto, Ludovico a Deo coronato, magno, pacifico, imperatore, ejus imperii anno 4 et patriiatus ejus 3.

EPIS TOLA III.

AD LUDOVICUM IMPERATOREM.

Honor quidem sanctorum in hoc mundo principiatis est qualibet loca, nominibus eorum sacra, divinitus venerari assidue; sed id fieri pleniter nequit, nisi a deputatis cultoribus ibi, quia non homines pro locis, sed pro bonis hominibus loca venerantur. Quicunque itaque localiter cuiquam jurat (sic) sanctorum, constat procul dubio jurasse illorum honestatem qui proprie ibi deputantur ad divinum cultum utendum, nec infirmasse videtur pro suo posse tutelam in eis videlicet rebus bene adeptis, quia locorum cultores, honor, et religio ex his continentur. Ideoque quilibet votum curiose debet emul-

quatenus cultores sacri loci illius, ubi sibi est votum, quantum in se est, quiete sine molestia quiescere queant. Atque res ibi legitime pertinentes damnoſe nec pereant nec auferantur. Propterea, reverende in Christo charissime fili Ludovico, memento votionum sanctorum quas ad honorem sancti Petri coram sanctis reliquis, nec non clericis ac fidelibus tuis ante tempora pauca promisisti; et hujus rei gratia causas sitas in vestra ditione, velut proprias defende. Atque nostrum legatum Leonem exorcistam ibidem commorantem sic ab injuria conserva illæsum, ut apud homines perjurii famam, quod absit, non incurras, sed apud Dominum factorum sanctitatem obtineas.

• EPISTOLA IV.

AD PETRONACIUM ARCHIEPISCOPUM RAVENNATEN.

De confirmatione privilegiorum Ravennatis Ecclesiae.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendo et sanctissimo fratri Petronacio archiepiscopo sanctæ Ravennatis Ecclesiae, et per te in eadem Ecclesia in perpetuum.

Cum pia desideriis voluntate et laudande devotionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvanda, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea quæ legaliter geruntur et aquitati personæ convenient, nulla valeat refragatione perturpare; sed irrefragabile jure Deo valeat permanere, et ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria, que rationis suppetunt fas exiget possidenda confirmari. (*Hucusque Liber Diurnus.*) Igitur quoniam quidem fraterna sanctitas tua direxit nobis per Sergium religiosum diaconem sanctæ tuæ Ravennatis Ecclesiae privilegium domini Adriani quondam papæ prædecessoris nostri, in quo confirmabit privilegia Leonis quondam imperatoris, facta ab Epiphanio quondam religioso notario, et scrinario, et apocrisiario sanctæ Ravennatis Ecclesiae, qui directus est a venerante memoria Damiano archiepiscopo, ut confirmatae sacre essent præcedentes formulas ab ipso Leone imperatore tam divæ memorie prisci Justiniani, quamquam ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctæ vestre Ecclesiae prælargita, in quibus et aliis piis capitulis, et ut sine sacrilegio vel sceritis rapinæ ejus fines prælargitæ sunt, et promulgationes. Postulabit quoque nobis tua almitas eadem ipsa per nostros apostolicos apices firmitatem accipere. Unde annuentes preparatus sancimus, et confirmamus omnia quæcumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennatis Ecclesia tam prædecessorum nostrorum, pontificum scilicet sanctæ recordationis Hadriani et Leonis, seu prædecessorum illorum, quamque imperatorum, vel

* Hanc epistolam ex Ughellio acceptam dedit quidem Labbeus, sed multilam adeo et erroribus scatenem, ut vix interdum elici ex ea sensus aliquis congruus possit. Siceriore ex autographo in arhoris cortice, sive ut aptius arbitraremur in papiro Egyptia expresso, et in Ambrosiana Mediolanensi bibliotheca servato exhibent Palatini socii, qui rerum italicarum scriptores a Muratori collectos de-

A dona regum, aut à Christianis hominibus per donationibus vel venditionibus seu testamentis oblata, justo ordine generaliter et specialiter omnium sanctæ tuæ Ecclesiae largitatem conrovorationis firmatatem in perpetuum babere præcipimus, et constitutus, ut nullum locum aut jus subjacentem subdivisione sanctæ tuæ Ecclesiae per quolibet adventionis argumento, potentia quoquo modo audente, judicari suffulsum civili aut militari præcinto, usurpari vel subtrahere aut violare, vel novatione adificationis inducere; sed si quis corutum aut cadentem templum renovare aut edificare temptaverit, non habere licentiam ante hoc agere, nisi prius per solitam benedictionem paterna sanctitati vestre sancta et venerabilis crux ibi figuratur; neque qui ex alio B episcopato dicione aut civitatis ibi tem venientes et commorantes Deo amabiles clericos præsumere in subjacentibus vobis ecclesiis sine preceptionem vestram sacerdotalem agere ministerium, magis autem et omnes advenarum religiosissimos clericos limites atque actiones vestram sanctitatem obaudire et definiere et secundum divinarum legum et sacratissimarum regularum tenore effectum in eis inferre monasterio vestro sancti primi martyris Stephani, qui sic nominatur, fundamenta, et rejacet juxta palatium, cum omnibus eidem pertinentibus religiosis monachis, omnia veneranda oracula, ac monasteria, et ceteros venerandos locos sub parochia existentes sanctitati vestre subjaceant, et per te sanctæ tuæ Ecclesiae et quicumque sacris eis privilegiis in integro observandis super his; nec nullum molestia aut angarias aut gravamina, aut excuvias quilibet inferre parti sanctæ tuæ Ecclesiae, nec non colonos aut partarios et servos subjacentes parti sanctæ vestre Ecclesiae a quolibet omnium ad militandum subtrahere; sed si militati fuerint eos discingi et desmilitari juvenis, vestre venerande reddituros parti; ut si quis talia temeranter prævaricari temptaverit, de his quæ a nobis pie sancta sunt, et juste a nobis petistis, et per presentem nostram apostolicam continetur formula, non solum nihil prevaleat, sed etiam pro talium atrocem audiacionem, et omnium suarum facultatum amissione faciantur, nec non et animarum adversionis periculum minime declinare poterint, sufficientibus omnibus in ostensione sola hujus apostolicæ nostræ exaracionis. Si quis vero contra hoc nostrum apostolicum præceptum egerit, componat auri obriti libras quinque; insuper et anathematis vinculis sit innodatus, et perpetuae condemnationis submissus. Quod præceptum confirmationis a nobis factum scrivendum præcepimus Timotheo notario et

D derunt. Ejus pariter exordium legitur totidem verbis in Libro Diurno Romanorum pontificum a Garnerio edito cap. 7, num. 9; ex illo vero menda nonnulla, quæ in bullam hanc Paschalis irrepperunt, emendari posse idem Garnerius mouet. Ea vero cura quod a nemine hucusque sit præstitum, nos non manet, daturos bullam ex Mediolanensi autographo.

scrinario sedis nostrae, in mense Julie, indictione A mosynas faciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat, quam diabolo et angelis ejus aeterni ignis incendio mancipandum, nisi ante finem hujus calvolicie vite fuerit incorporatus et reintegratus Ecclesia. » Hinc est quod Dominus vendicat et ementes de templo ejicit; Dathan, et Abiron ambientes terra glutivit; Simonemque [Magum] tentantem Petrus dannavit, oinnesque simoniacos ecclesiasticis jaculis Petrus [Deest vox Petrus] perpetuo anathemate condemnavit. Et turpe nimium est, ut in plenissimum jam vigorem confirmata Ecclesia tam ferali animis succumbat; ideoque [de quo] in primordio sue infante tanta virtute triumphabat. « Si quis autem objecerit, non consecrationes, sed res ipsas, que ex consecratione proveniunt, vendi; videtur quidem B aliquid dicere, nihil autem penitus sapere.

Nam cum corporalis [Deest vox corporalis] Ecclesia, aut episcopus, vel abbas, aut tale aliquid sine rebus corporalibus et exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore temporaliter vivit. « Quisquis eorum alterum vendit, sine quo alterum habere non [nos] provenit, neutrum non venditum non [Deest non] derelinquit. Quam tamen objectio nem sacer penitus canon exterminat, cum procuratorem vel defensorem Ecclesiae vel regulae subjectum [a Deo] per pecunias ordinari prohibeat, ut interventores quoque tanti sceleris anathematis mucrone succidat. Quid plura! si anathematizati et excommunicati, et ut vere haereticci simoniaci et neophyti a numero sunt fideli [et] Ecclesie separati, quis non videat quod hujusmodi sacerdotum aut clericorum missae et orationes Dominum ad iracundiam super populum provocent, quem placari talibus credebamus? Scriptum est enim: *Omne quod non est ex fide, peccatum est* (Rom. xiv, 23); et ut [iterum] veri sacrificii locus extra catholicam Ecclesiam non est; unde et dicitur: *Haereticum hominem post primam ci*

Fraternæ [eternæ] mortis crimen incurrit, quisquis cum potest frater [Deest frater] fratrem a morte minime defendit. Nos quoque qui excellentia vestrae summa discrimes audivimus, summi reatus penam incurrimus, si tacemus; Domino per Prophetam terribiliter testante [Domino prophetante] quod profectio sanguinem fundit, qui impiorum iniquitatem tacendo dissimulat. Audivimus enim, quod valde miramur, quod sacri apud vos ordines pecunias distrahiuntur, dum quicunque tale aliquid attenterit [acceptaverit] omnino haeretici comprehensor. sancto Spiritu per Gregorium Intonante b quia « qui quis per pecuniam ordinatur, ad hoc ut fiat haereticus promovetur. » Et ut nostræ hujus paginarum non presumptionem [presumptionis] sed timoris causam fuisse monstramus, beatus idem prosequitur: « Quisquis contra simoniacam et neophytorum heresim pro officiis sui loco vehementer non arserit, cum eo se non dubitet habiturum portionem, qui primus commisit hoc piacula flagitium. » Quibus in verbis cum haeretica, et simoniaca, et neophytorum heresis exprimatur, quod etiam [eterna] morte dignissimum crimen sit apertissime declaratur, protestante per Augustinum divino oraculo, ac dicente: « Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem haereticum, vel schismaticum, quamvis multas elec-

a Gratianus caus. 1, quest. 5, cap. 7, *Si quis obsecerit*, etc., ceterique decretorum collectores fragmuentum quodlibet canonicum affirunt, Paschalis nomine inscriptum, quod Romani ejusdem operis correctores deceptum esse affirunt ex epistola quadam Paschalis papæ, eamque integrum vel fere integrum existare asserant in biblioth. Vatic. in collectione ms. decretorum a Rom. pontif. latorum. Ex quo etiam codice pertinere illam ad Paschalem I deducunt, cum in eadem collectione post Adriani II epistolas ordine succedat; decreta vero Paschalis II statim post Urbanum II juxta ac series pontificum exigit, subjunguntur. Hanc ipsam epistolam ego nactus sum in appendice anonymi ad codicem ms. Burchardi, quem bibliotheca cathedralis ecclesiae sancti Martini Luceus servat, ex quo hic dandam suscipio, eo libentior quod nondum vulgatam arbitror et interior est pre illa Romanorum censorum, ut pote quæ data inscribitur *ad archiepiscopum Mediolanensem*, quam inscriptionem deesse in Romano codice ex silentio corum intelligo. Ex eodem pariter codice meo deduco nonnisi ad Paschalem primum pertinere cum praferat in titulo *Epistola Paschali* papæ, etc., ita enim designare consuevit etatis illius scriptores (est enim codex seculi xii invenit) Paschalem I demonstrat exemplum Iovonis Carnotensis, qui in epistola 20 ad Rendonem, seu Eustosiem

D

Post hec scripta incidi in eamdem ipsam epist. a Gerolho preposito Reichersbergensi in Comment. in psal. xxv recitatam pag. 519 edit. Pezii, quæ tamen in fine plurimum ab hac nostra discrepat. Qui enim epilogus est epist. in Gerolbo congruit cum canone illo concilii Toletani, quem ego in eodem ms. codice ostendit, ubi et hanc Paschalis opistolam natus sum; imo et statim post illam scribitur. Hinc si conjecturam ducere licet, censco Paschalis epistolam illam recitatam fuisse in Toletano aliquo concilio, cuius acta perierint; statimque patres canonem secundum illam dictasse. Hec causa fuit ut in codice Gerolhi alterum alteri subjungeretur. Utomque sit epistolam profero ex meo codice, notatis inter uacis ex Gerolho variantibus.

b In Epist. ad episc. lib. iv, ep. 56.

c Aug. lib. de Fide, cap. 59.

d Can. 5, *Si quis obsecerit*, quest. 5.

e Vide Urbani II epist. 17, ad Lucium.

*secundam correctionem derita (Tit. iii, 10). Quomodo ergo tales episcopos, abbes vel religiosos [religiosos] clericos devitamus, si eorum missas audimus, cum quibus, si vel simul oramus, excommunicacionem subimus? Quos quidem sacerdotes esse saltem credere omnino errare est, cum Petrus Simoni dicat: *Pecunia tua tecum sit in perditionem; quia existimasti donum Dei pecunias possidere (Act. viii, 20).* Ubi cum existimasti dicitur, patet quia non pro eo quod fecerit, sed quia facere se posse crediderit condemnatur, et cum tamen minus sit existimare quam credere. Cum itaque haereticum qualemcumque esse, sit certa et indubitate damnatio, quid valet Arianos, Sabellianos, Photinianos, impiosque Manichaeos pene orbem pepulisse, si simoniaca et neophytorum haeresis, quae ut beatus Gregorius dicit, ante omnes in sancta Ecclesia diabolica fraude*

** Huc usque Gerobous, apud quem haec subdantur: Et nos sub anathemate interdicimus id ipsum de haeresi simonie, sicut sancta decrevit synodus, nullum aut ecclesiarum consecrationem, aut archipresbyteratum, aut commendationes altarium, aut*

A surrexit, quasi prima et maxima Ecclesiae castitatem sedata nimium pollutione contaminetur? Igitur in Dominum et propter Dominum vestram excellentiam et omnes fideles Christi rogamus et obtestamur, si habere partem in Christo cupitis, sunum opere instate, ut tam saeva pestis, quae in universos jam populos usquequaque sciendo aeterna morte multavit, vestra auctoritate et exemplo penitus destruatur, ne ulterius, quod absit, in Spiritum peccare, neque hic, neque in futuro seculo remittatur.

ANNOTATIO COLLECTORIS IN HANC EPISTOLAM.

Epiſtolam hanc primum quidem a me evulgari olim putavi; dein fere integrum nactus sum in Gerohio; tandem cum jam prælo subjiciendam dediſsem, integrum reperi apud Ivonem Decret. par. ii, c. 84, qui illam recitat sub præfixo titulo: *Ex decreto Paschalis pape.*

traditiones ecclesiarum vendere. Quisquis conduxerit, aut vendiderit, aut emerit, anathema sit, amen. Et responderunt omnes tertio: Fiat fiat. Et ita absolvitur epistola ad eundem.

ANNO DOMINI DCCCX.

REMITIUS

CURIENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN REMIGIUM.

[Hartzheim, conc. Germ., tom. II.]

Remigium, aliis Remedium, Curiensem in Rhetia episcopum, vixisse inter 813-850, et fuisse numero decimū nonū. ejus Ecclesie præsulem, juxta Stumpfum Histor. Germanicar. Helvetice lib. x, pag. 584; at juxta Bucelinum episcopum vigesimum tertium Germanie sacrae parte ima legimus. Capitula xlii quæ sequuntur, ex Isidori litteris suppositiis veterum Romanorum pontificum excerpta sunt: sub Carolo Magno verosimiliter scripta, imo ejusdem iussu, ut scribit Goldastus, de quo valde dubito: nam Isidoriana collectio Carolo Magno nota minime fuit, uti Dionysiana ab Adriano papa eidem donata. Inserit sepe auctoritates Scripturaræ sacrae: ceterum ex illis suppositiis litteris sua capitula conficit.

REMITIUS CANONES PRO SUA DIOCESEI.

(Hartzheim, ill. id.)

I.

De licentia corporis Domini.

(Ex epistola Clementis ad Jacobum Hierosolymorum episcopum.)

Certe tanta in altari holocausta offerantur, quanta populo sufficiere debeant; quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore et tremore, clericorum diligentia consummentur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos convenientia, nec patent sancte

C portioni communiscere cibum qui per aqua licet digestus in secessum funditur. Si igitur mane Dominica porrigitur, usque ad sextam jejunum ministri qui eam consumperint; et si tercia, vel quarta hora acceperint, usque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione aeterna custodienda sunt sacramenta.

II.

De ratis sacris.

(Ex eadē epistola.)

De vasis sane sacris ita gerendum est: Altaris palla, cathedra candelabrum, et velum, si fuerint

vetustate consumpta, incendio dentur : quoniam non licet ea quæ in sacrario fuerint, male tractari, sed incendio universa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, ubi nullus transitus habetur, aut in pariete, aut in fossis pavimentorum jacentur, ne introeuntum pedibus inquinentur. Pallas vero et vela quæ in sanctuarii sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sacrarium lavent, non ejientes foras a sacrario velamina Dominicæ mense, ne forte pulvis Dominicæ corporis male decidat, syndone foris delata, et erit hoc operanti peccatum : idecirco in sacrario ministris precipitus cum diligentia custodire. Pallæ in alia pelve laventur, et in alia vela.

III.

Quo loco celebrauda sit missa.

(Ex epistola Clementis omnibus episcopis, presbyteris, diaconibus missa.)

Hic ergo, hoc est, in præsenti vita positos oportet vos agnoscere voluntatem Domini, ubi et agendi et sacrificandi est locus : quoniam in aliis locis sacrificare et missas celebrare non licet, nisi in his in quibus episcopus proprius jussuerit, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet civitatem, consecratus fuerit. Alter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda.

IV.

De obedientia exhibenda episcopis.

(Ex eadem epistola B. Clementis papæ.)

Vobis qui sacerdotio Domini fungimini et in speculo estis positi, plus scire oportet, ut subditos vobis populos pleniter docere possitis, eisque ad regna cœlorum ducatum prebtere Domino annuente valeatis : unde et ipsa per se Veritas ait : *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, et reliqua.* Vestrum ei im qui legatione Domini fungimini, est docere populos, eorum vero est vobis obediens ut Deo. Si autem nobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, et reliqui clericis, omnesque principes tam majoris ordinis quam et inferioris, atque reliqui populi, tribus, et linguis non obtinaverint, non solum infames, sed et extores a regno Dei, et consortio fideliuum, a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt. Nam *vestrum est eos instruere*, eorum vero est vobis obediens ut Deo, cuius legatione fungimini, dicente Domino : *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit, et qui vos recipit, me recipit; et Qui me recipit, recipit eum qui me misit (Luc. x, 16; ix, 48).*

V.

Nihil absque licentia episcopi agendum.

(Ex eadem epistola inter cetera.)

Quapropter cunctis fideliibus, et summopere omnibus presbyteris, et diaconibus, ac reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque episcopi proprii licentia agant. Non utique missas sine ejus jussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quidquam absque ejus permesso agat.

A Similiter et reliqui populi, maiores scilicet et minores per ejus licentiam quidquid agendum est agant, nec sine ejus permesso a sua parochia abscedant, nec in ea adventantes morari presumant. Animæ vero eorum ei creditæ sunt : ideo omnia ejus consilio agere debent, et eo inconsulto nibil.

VI

Quod omnibus baptismum percipere sit necessarium.
(Ex epistola B. Clementis papæ, scripta Julio ac Juliano, et reliquis consodalibus.)

Sive enim justus sit, sive injustus, baptismum per omnia necessarium est. Justo quidem, ut adimplatur in eo perfectio, et regeneretur Deo : injusto autem, ut peccatorum quæ gessit remissio concedatur.

B

VII.

Baptizatos ab episcopo consignari debere.

(Item ex eadem epistola.)

Omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo, et demum consignari ab episcopo, id est, septiformem gratiam sancti Spiritus percipere, quia incertus est uniuscuiusque exitus vitae. Cum autem regeneratus fuerit per aquam, et postmodum septiformis Spiritus gratia ab episcopo, ut memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos sine necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit, ut habeat quod a Petro accepimus, et cæteri sancti apostoli præcipiente Domino docuerunt ; et demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem ejus qui cum genuit patris. Post hæc vero agnoscat Deum honorare : honor autem ejus est, ut ita vivat, siue ille vult ; vult autem unumquemque ita vivere, ut homicidium et adulterium nesciat, odium et avaritiam fugiat ; iram, superbiæ, jactantiam respuat, et execretur, invidiam quoque et cetera his similla penitus a se ducat aliena.

VIII.

Quid conserat aquæ baptismus ad Dei cultum.

(Item ex eadem epistola.)

Primo quidem, quia quod Deo placuit, impletur ; secundo, quia regenerata ex aquis et Deo renovata fragilitas prioris nativitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, et ita deum pervenire poteritis ad salutem ; aliter impossibile est. Sic enim vobis cum sacramento verus propheta testatus est dicens : *Amen, amen dico vobis, nisi quis denuo renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum (Joan. iii, 3).*

IX.

Quod non ubique et a solo sacrificandum sit.

(Ex epistola Anacleti papæ scripta omnibus episcopis ceterisque cunctis fideliibus.)

Deo enim perfecte sacrificantes non debent vexari, sed portari, consolari, atque ab omnibus venerari. Ipsi autem quando Domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut Deo perfecte in sacrais Domino locis sacrificare pro-

bentur. Ait namque auctoritas legis Divinæ : *Vide, A peccantes sacerdotes a templo ejicit : unde liquet ne offeras holocausta tua in omni loco, quem rideris ; sed in loco, quem elegit Dominus Deus tuus (Deut. XII, 13).* Episcopus Deo sacrificans, testes, ut præfixum est secum habeat, et plures quam alius sacerdos : sicut majoribus honoris gradibus fungitur, sic majoris testimonii incrementatione indiget. In solemnioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui ejus oculi dicuntur, et subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeant, qui sacris induiti vestimentis in fronte et a tergo, et presbyteri e regione dextera lævaque contrito corde, et humiliato ac prono stent vultu, custodientes eum a malevolis hominibus, et consensem ejus præbeant sacrificio.

X

Non tollendas res ecclesie.

(Ex eadem epistola Anacleti papæ.)

Ergo qui Christi pecunias et ecclesiæ rapit, auferit, vel fraudat, homicida est, atque homicida ante conspectum judicis esse deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniuriam operatur : qui autem pecuniam vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.

XI.

De ordinatione episcoporum.

(Ex epistola Anacleti papæ scripta omnibus episcopis Italiæ.)

Ordinationes episcoporum auctoritate apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint provincia sunt celebrandæ : qui simul convenientes scrutinium diligenter agant, jejuniunque cum omnibus precibus celebrent, et manus cum sanctis Evangeliiis quæ prædicaturi sunt imponentes Dominica die hora tertia orantes, sacraque unctione exemplo propheta rum et regum capita eorum more apostolorum et Moysi ungentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus invisibilis sancto est chrismate promulgata, et hoc ritu solemnum celebrent ordinationem. Quod si omnes simul convenire minime potuerint, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro et Hierosolymitarum primus archiepiscopus beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, et secundum carnem Domini nuncupatus est frater, a Petro, Jacobo, et Joanne apostolis est ordinatus : successoriibus videlicet dantes formam eorum, ut minus quam a tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, nullatenus ordinetur, et communii voto ordiuatio celebretur.

XII.

De accusatione sacerdotum.

(Ex eadem epistola.)

Accusatio quoque eorum super qua nos consulere voluistis, nonnisi ab idoneis et probatissimis viris, qui et suspicionibus et sceleribus careant, fieri debet : quia Dominus sacri sui corporis tractatores a vilibus, et reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit, sed ipse proprio flagello

PATROL. CII.

quod summi sacerdotes, id est, episcopi a Deo sunt judicandi, non ab humanis aut prave vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi.

XIII.

De querimonia contra sacerdotes.

(Ex eadem epistola.)

Si quis adversus sacerdotes vel ecclesias eorum commotus fuerit aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent quæ sananda sunt, et charitato emendent quæ justæ emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos priusquam hæc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur, et minime absolvantur antequam per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam, quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur.

XIV.

De bipertito ordine sacerdotum.

(Ex epistola Anacleti scripta omnibus episcopis et reliquis Christi sacerdotibus.)

Sacerdotum fratris ordo bipertitus est, et sicut Dominus illum constituit, a nullo debet perturbari. Scitis autem a Domino apostolos esse electos et constitutos, et postea per diversas provincias ad prædicandum dispersos. Cum vero messis coepit crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adjumentum septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi vero apostolorum, presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in castellis, aut modicis civitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella, et modicas civitates, atque villas debent ab episcopis ordinari et ponni : singulatamen per singulos titulos suos. Amplius quam isti duo ordines sacerdotum, nec nobis collati sunt, nec apostoli docuerunt

XV.

De his qui prælatos contemnunt.

(Ex eadem epistola.)

Necessæ enim est ut rectores a subditis timeantur ab ipsisque corriganter, ut humana formidine peccare metuant qui divina judicia non formidant. Deteriores quippe sunt qui doctorum vitam moresque corrumpunt his qui substantias aliorum prædictaque diripiunt. Ipsi autem ea quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt : nostri quoque detractores et morum corruptores nostrorum, sive qui adversum nos armantur, proprie nos ipsi decipiunt, et ideo justæ infames sunt, et merito ab Ecclesia extorres sunt.

XVI.

De his qui doctorum culpas produnt.

(Ex eadem epistola.)

Multum vero distant damna morum a dannis rerum temporalium, cum ista extra nos sint, illa vero in nobis. Sententia quoque Cham filii Noe damnatur qui suorum doctorum vel præpositorum culpas

prohunc, sicut Cham qui patria pudenda non operuit, A
sed ridenda monstravit.

XVII.

De reprobis moribus pastoris tolerandis.

(Ex eadem epistola.)

Doctor autem, vel pastor Ecclesiae, si a fide exhortaverit, erit a fidibus corrigendus: sed pro reprobis moribus magis est tolerandus quam distingendus, quia rectores Ecclesiae a Domino sunt iudicandi, sicut ait Prophetam: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit* (*Psalm. lxxxii*). Unde oportet unumquemque fidem, si viderit aut cognoverit plebes suas adversus pastorem suum tumescere, aut clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigerem B satagat, nec eis in quibusunque negotiis misceri si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconciliatur doctori, presumat: quoniam tam sacerdotes quam reliqui fideles omnes summam debent habere enram de his qui pereunt, quatenus eorum redagatione, aut corriganter a peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separantur.

XVIII.

Quod episcopus sine regulari mutatione Ecclesiam suam non dimittat, nec ipse ab ea dimittatur.

(Ex epistola Evaristi papae, scripta omnibus per Aegyptum Domino conglutinatis fratribus.)

Sacerdotes vero vice Christi legatione funguntur in Ecclesia, et sicut ei sua est conjuncta sponsa, id est, Ecclesia, sic episcopis junguntur Ecclesiae unicuique pro portione sua. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere et caste custodiare, et amare, atque prudenter regere, ita et episcopus debet Ecclesiam suam. Et velut uxor quæ sub manu est viri, obediens debet viro suo, eumque amare et diligere, potius etiam Ecclesia episcopo suo in omnibus obediens, eumque amare et diligere, ut animam suam debet, quia illud sit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec episcopus Ecclesiam suam, id est, ut illam dimittat ad quam sacratus est, absque inevitabili necessitate, aut apostolica, vel regulari mutatione, et alteri se conjugat. Et sicut uxor non licet dimittere virum suum, ut alteri se, vivente eo, D matrimonio societ, ut eum adulteret, licet fornicatus sit vir ejus, sed juxta Apostolum, aut viro suo debet reconciliari, aut manere innupta: ita Ecclesiae non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopum suum, ut alterum eo vivente accipiat, sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, ne alterum episcopum, suo vivente, accipiat, ut fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, si se alteri episcopo junxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desideraverit, per acerrimam poenitentiam aut suo reconciliator episcopo, aut innupta permaneat.

XIX.

Non infamandum, vel cijciendum episcopum, aut alterum in loco ejus constitendum.

(Ex eadem epistola.)

Audivimus enim quosdam a vobis intemates ci dilaceratos episcopos a civitatisibus propulsos (qua ab aliis episcopi constituti non possunt, nisi in civitatibus non ministris) et alios in eis, ipsis viventibus, constitutos: ideo vobis scribimus, ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios resarciri et integrerim resitui debere. Illos vero qui adulterina fidelitate suas sponsas, quas et uxores eorum proximo tenore esse intelligamus, tenent, ejici ut adulteros atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversus eos aliquam querelam haberint, his peractis inquirendum erit, et auctoritate hujus sanctæ sedis terminandum.

XX.

Non temere judicandum.

(Ex eadem epistola.)

Deus omnipotens ut nos a precipitantis sententia prolatione compesceret, et cum omnia nuda, et aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priusquam manifeste agnosceret quæ dicebantur. Unde ipse ait: *Descendam et video, utrum clamorem qui venit ad me, compleverint, an non est ita, ut sciam.* Deus omnipotens cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam siant, non ob aliud haec et alia multa quæ hic prolixitatem vitantes non inseruimus, per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret ne præcipites in discutiendis et judicandis negotiis essemus, et ne malum quorumquam prius præsumamus credere quam probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites simus, aut temere indiligeranterque indiscussa quæque quoquomodo judicemus, dicente Veritatis voce: *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim iudicio judicaveritis, judicabimini, et reliqua.* Nam mala auditæ nullum moveant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat, sed ante auditæ diligenter inquirat, ne præcipitando quiddam aliquis agat.

XXI.

De scriptis, vi extortis.

(Ex epistola Alexandri papæ, omnibus orthodoxis scripta per diversas regiones.)

Ait enim sic inter cætera: Similiter, si hujusmodi personis quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, velut se liberare possint, quocunque ab eis conscriptæ vel roboratae fuerint ingeatio, ad nullum eis præjudicium, aut documentum provenire censemus, neque ullam eis infamiam, vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, unquam auctore Domino, et sanctis apostolis, corumque successoribus, sustinere permittimus: confessio vero in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debeat.

XXII.

De querela contra episcopum vel auctorem ecclesie.
(Ex eadem epistola.)

Si quis erga episcopum vel auctores ecclesie quamlibet querelam habere justam crediderit, non prius primates aut alios aeat judices quam ipsos a quibus se laesum estimat conveniat familiariter non semel, sed sepiissime, ut ab eis aut suam justitiam accipiat aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis et ab aliis communione privetur, tanquam apostolorum aliorumque Patrum contemptor.

. XXIII.

Nihil præter panem et vinum aqua mixtum ad altare offerendum.

(Ex eadem epistola Alexandri, successoris Evaristi papæ.)

Non debet enim, ut a Patribus accepimus, et ipsa ratio docet, in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque ex latere ejus in sua passione profluxisse dicitur. Ipsa vero Veritas nos instruit, calicem et pane in sacramento offerre, quando ait: *Accipit Jesus panem, et benedixit, deditque discipulis suis dicens: Accipite et manducate, hoc est corpus meum. Similiter postquam cœnavit, accepit calicem, dedit discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum* (Matth. xxvi, 26; I Cor. xi, 24). Crimina enim atque peccata oblatis his Domino sacrificiis delentur: idcirco et passio ejus in his commemoranda est, qua redempti sumus, et scipiis recitanda atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabit, et placabitur Dominus, et peccata dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificiis majus esse potest quam corpus et sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est, sed haec omnes præcellit. Quæ pura conscientia Domino offerenda est, et pura mente consummanda, atque ab omnibus veneranda; et sicut potior est cætera, ita potius excoli, et venerari debet.

XXIV.

De aqua sancta spargenda.

(Ex eadem epistola.)

Aquam enim sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur, quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si simus vitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua, quæ sale aspersa divinisque precibus sacrata est, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Elisœum prophetam sterilitas aquæ sanata est (IV Reg. ii, 20), quanto magis divinis precibus sacrata, sterilitatem aqua sancta rerum et aufert humanarum, et coquinatos sanctificat et purgat, et cætera bona multiplicat, et insidias diaboli avertit, et a fantasmatis versutiis hominem defendit?

A

XXV.

Non eis communicandum, qui perturbant sacerdotes.
(Ex epistola supra scripta omnibus episcopis constitutis per diversas regiones.)

Si quis autem legationem vestram impedit, non unius, sed multorum provectum avertit, et sicut multis nocet, ita a multis arguendus est, et bonorum societate carendus. Et quia Dei causam impedit et statum conturbat Ecclesiæ, ideo a liminibus ejus arceatur, ab omnibus talis est cavendus, et non in communione fidelium usque ad satisfactionem recipiendus. Est enim statutum olim: *Is, qui statum conturbat Ecclesiæ, ab ejus liminibus arceatur, nec cum fidelibus communicet qui eorum bona avertit.*

B

XXVI.

Quod schismatici appellantur, qui cum sacerdotibus non auxiliantur.

(Ex epistola cuius supra.)

Qui autem ex vestro collegio fuerit, et ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus quam sacerdos esse probabitur: *Ecce, inquit Propheta, quam bonum, et quam jucundum, habitare fratres in unum* (Psal. cxxxii, 1). Illi vero non in unum habitant qui a fratribus se solatio subtrahunt, et quod deterius est, fratribus insidias præparant aut laqueos ponunt. Item post pauca: *Nos ergo, qui discipuli Domini et dici et esse cupimus, portare crucem Christi et compati fratribus debemus, et non quæcunque eis insidias aut foveas præparare, quia talionem meretur qui fratribus foveam parat.* *Nolite errare, fratres, quia Deus non irridetur.* Hujus rei gratia vobis Dominus commisit Ecclesiam suam, ut pro omnibus laboreis et cunctis oppressis openi ferre non negligatis. Unde et Dominus per Prophetam loquitur dicens: *Judicate manu iudicium, et eruite vi oppressos de manu calumniantis; ne forte egrediatur, quasi ignis, indignatio mea, et succendatur, et nos sit, qui extinguat* (Jer. xxi, 12). Vos ergo qui in summo speculo a Domino constituti estis, attendere eos et opprimere oportet qui in fratres seditiones et scandala excitant, ne simul cum eis pereatis.

XXVII.

Quod sacra vasa non ab aliis, quam a Domino sacris hominibus, debeant conrectari.

D

(Ex epistola Xisti, successoris Alexandri papæ, scripta omnibus episcopis.)

Cognoscat sapientia vestra, charissimi fratres, quia in hac sancta apostolica sede a nobis et reliquis episcopis, ceterisque Domini sacerdotibus statutum est, ut sacra vasa non ab aliis quam a sacratis Dominique dicatis conrectentur hominibus. Indignum enim valde est ut sacra Domini vasa, quæcunque sunt, humanis usibus serviant, aut ab aliis quam a Domino famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagan imponat populo suo, et hi qui etiam non peccaverunt, mala patientur, aut pereant: quia perit justus sepiissime pro impiis. Attendite, fratres, ne

talia vestris in ecclesiis permittatis deinceps fieri, A non admittunt et nos subiuvemus. Accusatori omnino non credi decernimus, qui absente adversario causam suggesterit ante utriusque partis justam discussionem; nec hi qui non sunt idonei suscipiantur ad accusationem; et omnes qui adversus Patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi ac insidiandi. Illi vero qui cum inimicis morantur, aut qui suspecti habentur, minime recipientur, quia eorum æmulatio lacerat etiam innocentes. Hunc murum firmissimum statuerunt Patres nostri, et nos cum eis contra persecutores vestros. Hoc remedio eorum pellantur machinamenta, et vos sanctiores et securiores famulari mereamini vestro Salvatori.

XXVIII.

De jejunio septem hebdomadarum, ante Pascha a clericis observando.

(Ex epistola Telesphori papæ scripta omnibus episcopis.)

Credimus sanctam fidem vestram in apostolorum eruditione fundatam, hanc tenere et hanc universis populis exponere, qui videlicet a constitutis apostolorum eorumque successorum nulla ratione dissentiant, per quos justum est ceteros erudiri. Quapropter cognoscite, a nobis et cunctis episcopis in hanc apostolicam sedem congregatis statutum est, ut septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sorte Domini vocali a carne jejunent. Quia sicut discreta debet esse vita clericorum a laicorum conversatione, ita et in jejunio debet fieri discretio, et sicut laici et sacerdtales homines nolunt eos recipere in impulsationibus suis, quoniam in omnibus discreta debet semper esse et segregata vita et conversatio clericorum a sacerdtales laicorum; et sicut hi amplius sunt applicati divinis cultibus et familiares dicuntur Domini Salvatoris, ita moribus et conversatione atque sanctitate debent esse distincti. Has ergo septem hebdomadas omnes clerici a carne et deliciis jejunent, et hymnis, et vigiliis, atque orationibus Domino inhærente die noctuque studeant.

XXIX.

De tempore missarum, et quod Angelicus hymnus dicendus est solummodo tempore congruo.

(Ex eadem epistola.)

Nocte vero sancta nativitatis Domini salvatoris missas celebrent et hymnum Angelicum in eis solemniter decantent: quoniam eadem nocte ab angelo paschoribus est nuntiatus, sicut ipsa veritas testatur dicens: *Pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigiliias noctis supra gregem suum, et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et timuerunt timore magno; et dixit illis angelus: Nolite timere, ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Quia natus est vobis hodie salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David; et hoc robis signum: invenietis infantem, pannis involutum, et positum in praesepio. Et subito facta est cum angelo multitudo militiae celestis, laudantium Deum, et dicentium: Gloria in altissimis Deo et in terra Pax hominibus bona voluntatis (Luc. 2, 8 seqq.). Reliquis autem temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrandæ, quia eadem hora et Dominus crucifixus, et super apostolos Spiritus sanctus descendisse legitur. Ab episcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore, et in loco in missarum solemnitatibus recitandus est.*

XXX.

Ne absens accusetur, et qui accusare non possint.

(Ex eadem epistola.)

Accusatores vero et accusationes quas leges saeculi

A non admittunt et nos subiuvemus. Accusatori omnino non credi decernimus, qui absente adversario causam suggesterit ante utriusque partis justam discussionem; nec hi qui non sunt idonei suscipiantur ad accusationem; et omnes qui adversus Patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi ac insidiandi. Illi vero qui cum inimicis morantur, aut qui suspecti habentur, minime recipientur, quia eorum æmulatio lacerat etiam innocentes. Hunc murum firmissimum statuerunt Patres nostri, et nos cum eis contra persecutores vestros. Hoc remedio eorum pellantur machinamenta, et vos sanctiores et securiores famulari mereamini vestro Salvatori.

XXXI.

B De metropolitanis, ut nullus absque comprovincialium episcoporum instantia aliquorum audiat causas.

(Ex epistola Ygini papæ cunctis apostolica fide et doctrina vigentibus scripta.)

Cæterum, fratres, salvo in omnibus Romanæ Ecclesiæ privilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia aliquorum audiat causas; quia irritæ erunt aliter actæ quam in prospectu eorum omnium ventilatæ, et ipse si fecerit, coercetur a fratribus.

XXXII.

Quo die Pascha celebretur.

(Ex epistola Pii papæ scripta omnibus in fide et doctrina apostolica manentibus.)

Cæterum nosse vos volumus, quod Pascha Domini die Dominicō annuis temporibus sit celebrandum. Iстis ergo temporibus Hermes doctor fidei et Scripturarum fulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicta die celebremus, et quidam inde dubitarent ad corroborandas tamen animas eorum eidem Hermeti angelus Domini in habitu Pastoris apparuit, et præcepit ei ut Pascha die dominico ab omnibus celebraretur tempore suo. Unde et vos apostolica auctoritate instruimus, omnes eadem servare debere, quia et nos eadem servamus. Nec debetis a capite quoquo modo dissidere.

XXXIII.

Ne prædia ecclesiastica aliquis tollat et suis usibus applicet.

D (Ex epistola cuius supra Italicis fratribus scripta.)

Ad sedem autem apostolicam perlatum est, quod sint inter vos contentiones, et æmulationes, et prædia divinis usibus tradita, quidam humanis applicent usibus, et Domino Deo cui tradita sunt ea subtrahant ut suis usibus inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia sibi secretorum celestium judicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis presumperit, sacrilegus habeatur, et sicut sacrilegus judicetur. Ipsos autem qui hoc agunt clericos, et Domini sacerdotes persecui eosque infamare audivimus, ut malum super malum addentes deteriores fiant, non intelligentes, quod Ecclesia Dei in sacerdotibus consistat et crescat in templum Dei. Et sicut qui Eccl-

siam Dei vastat ejusque prædia et donaria expoliat A
et invadit, sit sacrilegus, sic et ille qui ejus sacer-
dotes insequitur, sacrilegii reus existit, et sacrilegus
judicatur.

XXXIV.

*Quod non sit gravius peccatum fornicatio quam sa-
craliegum.*

(Ex eadem epistola.)

Non ergo gravius peccatum est fornicatio, quam
sacrilegium: et sicut majus est peccatum quod in
Deum committitur quam quod in hominem, sic gra-
vius sacrilegium agere, quam fornicari.

XXXV.

*Quod nulli archiepiscopi primates vocentur, nisi illi
qui primas tenent civitates.*

(Ex epistola Annitii [Forte Aniceti] papæ, universis B
ecclesiis per Galliæ provincias constitutis scripta.)

Nulli archiepiscopi primates vocentur, nisi illi qui
primas tenent civitates, quarum episcopos apostoli
et successores eorum regulariter patriarchas vel pri-
mates esse constituerunt. Nisi aliqua gens deinceps
ad fidem convertatur, cui necesse sit propter multi-
tudinem episcoporum primates constitui. Reliqui
vero qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non
primates, sed metropolitani nominantur.

XXXVI.

De ordinationibus episcoporum.

(Ex eadem epistola, cuius supra.)

De ordinationibus episcoporum super quibus nos
consulere voluistis, olim in spiritu præcessoris no-
stri Anacleti, quædam jam decreta reperimus. Sci-
imus enim, beatum Jacobum, qui dicebatur justus,
qui etiam secundum carnem frater Domini nuncu-
patus est, a Petro, Jacobo, et Joanne apostolis Hie-
rosolymis episcopum esse ordinatum. Si autem non
minus quam a tribus apostolis, tantus vir fuit ordi-
natus, patet profecto eos formam instituente Domino
tradidisse, non minus, quam a tribus episcopis, epi-
scopum ordinari debere. Sed crescente numero epi-
scoporum, nisi necessitas intervenerit, debent etiam
plures augeri, id est, archiepiscopus si obierit, et
alter ordinandus episcopus fuerit omnes ejusdem
provinciæ episcopi ad sedem metropolitani conve-
niant, ut ab omnibus ipse eligatur et ordinetur.
Oportet autem ut ipse qui illis omnibus præesse de-
bet, ab omnibus illis eligatur et ordinetur. Reliqui
vero conprovinciales episcopi, si necesse fuerit, ca-
teris consentientibus, a tribus jussu archiepiscopi
consecrari possunt episcopis. Sed melius est si ipse
cum omnibus eum qui dignus est elegerit, et cuncti
pariter consecraverint pontificem. Et licet istud ne-
cessitate cogente concessum sit, illud autem quod
de archiepiscopi consecratione præceptum atque præ-
dictum est, id est, ut omnes suffraganei eum ordi-
nent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præ-
est, ab omnibus episcopis quibus præest debet con-
stitui: sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere
non dubium est, quia irrita erit ejus secus acta or-
dinatio.

XXXVII.

*Quod sacratæ Deo feminæ, vel monachæ, sacra vasa
vel sacras pallas contingere, et incensum circum
altaria deferre non debeant.*

(Ex epistola Soteris papæ scripta episcopis per Ita-
lie provincias constitutis.)

Sacratæ Deo feminas, vel monachas, sacra vasa,
vel sacras pallas, penes vos contingere, et incensum
circum altaria deferre, perlatum est ad apostolicam
sedem: quæ omnia reprehensione et vituperatione
plena esse, nulli recta sapientium dubium est. Quapropter
hujus sanctæ sedis auctoritate haec omnia
vobis resecare funditus, quanto citius poteritis, cen-
semus; et ne pestis haec latius divulgetur, per om-
nes provincias abstergi diutissime mandamus.

XXXVIII.

*Quod baptismus tempore Paschæ celebrandus sit ca-
tholicis.*

(Ex epistola Victoris papæ scripta Theophilo epi-
scopo.)

Celebritatem sancti Paschæ die Dominica agi de-
bere, et prædecessores nostri jam statuerunt, et
vobis illud eadem dic celebrare solemniter manda-
mus, quia non decet ut membra a capite discrepent,
nec contraria gerant. A xv Maii vero luna primi men-
sis usque ad xxii ejusdem mensis diem, eadem ce-
lebretur festivitas. Eodem vero tempore baptismus
celebrandus est catholicis. Sed tamen, si necesse
fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad
fidem venientes quounque loco, vel momento, ubi-
cunque evenient, sive in flumine, sive in mari, sive
in fontibus, tantum Christianæ confessione credu-
litatis clarificate, baptizentur. Ipsi quoque, quod in
baptismo polliciti sunt, summopere est attendum,
ne infideles, sed fideles inveniantur.

XXXIX.

*Quod inconsulto Romano pontifice, causæ episcoporum
non debeant diffiniri.*

(Ex eadem epistola.)

D Ea vos judicare, ad apostolicam delatum est sedem,
quæ propter [Forte, præter] nostram vobis diffinire
non licet auctoritatem, id est, episcoporum causas.
Unde ita constitutum liquet a tempore apostolorum
et deinceps placuit, ut accusatus vel Judicatus a
comprovincialibus in aliqua causa episcopus licenter
appellet, et adeat apostolicæ sedis pontificem: qui
aut per se aut vicarios suos ejus retractari negotium
procuret, et dum iterato judicio pontifex causam
suam agit, nullus aliis in ejus loco ponatur, aut or-
dinetur episcopus: quoniam, quanquam comprovin-
cialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari
liceat, non tamen diffinire, inconsulto Romano pon-
tifice, permisum est.

XL.

*Episcoporum testes quot esse debeant, et ne absens
quisquam judicetur.*

(Ex epistola Zephyrini papæ scripta omnibus per
Siciliam constitutis.)

Patriarchæ vel primates accusatum discutientes

episcopum, non ante sententiam proferant finitivam A stuite, unde horum societate et adjumento plarimum gaudeatis.

XLIII.

De conspiratione contra episcopos.

(Ex epistola Calisti papæ scripta ad omnes Galliarum urbium episcopos.)

Conspirationum vero crimina vestris in partibus vigere audivimus, et plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est: eius criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, et ab exteris lege prohibita. Et idcirco hujus criminis reos non solum ecclesiasticae, sed etiam saeculi damnant leges, et non solum conspirantes, sed et consentientes eis. Antecessores vero nostri quam plurima turba episcoporum, qui cunque eorum in sacerdotali ordine sunt constituti aut existunt clerici, honore quo utuntur cadere preceperunt, cateros vero communione privari et ab Ecclesia extorres fieri jusserunt, et non solum facientes, sed eis consentientes.

XLIV.

Excommunicatis non communicandum

(Ex eadem epistola.)

Excommunicatos quoque a sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis examinationem justam, nec cum eis in oratione, aut cibo, vel potu, aut osculo communicet, nec ave eis dicat: quia quicunque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicaverit, iuxta apostolorum institutionem et ipse simili excommunicatione subjaceat. Ab his ergo et clerici et laici se abstineant, qui eadem pati noluerint.

XLV.

Terminos non transgrediendos.

(Ex eadem epistola.)

Nemo quoque alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum judicare aut excommunicare presumat quia talis dijudicatio, aut excommunicatio nec recta erit, nec vires illas habebit, quoniam nullus alterius judicis, nisi sui, sententia tenebitur aut damnabitur: unde et Dominus loquitur dicens: *Ne transgrediaris terminos antiquos* (Prov. xxii, 28). Nullus autem primas vel metropolitanus, dioecesani ecclesiam vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia presumat excommunicare, vel judicare, aliquidve agere absque ejus consilio vel judicio. Sed hoc observet quod ab apostolis ac patribus et predecessoribus nostris est statutum, et a nobis confirmatum, id est, si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, et quod egerit, irritum habeatur et vacuum. Sed quidquid de provincialium episcoporum causis, eorumque ecclesiarum, et clericorum, atque secularium, necessarium agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu provincialium agatur pontificum, non aliquo domina-

XLI.

Quod nullus episcopus propriis ebus spoliatus, antequam suis reverstatur, debeat ad judicia vocari.

(Ex epistola cuius supra, scripta fratribus per Aegyptum Domino militantibus.)

Nuntiatum est enim sedi apostolice per apocrisiarios nostros, quosdam fratrum nostrorum, episcoporum scilicet, ab ecclesiis et sedibus propriis pelli, suaque eis auferri suppellectilia, et sic nudos et expoliatos ad judicia vocari: quod omni ratione careat, cum statuta apostolorum eorumque successorum, et præcepta imperatorum ac constitutiones legum idipsum provideant, et apostolice sedis auctoritas idipsum fieri vetet. Præceptum est ergo in antiquis statutis, episcopos ejectos atque suis rebus expoliatos ecclesias proprias accipere, et primo sua omnia eis reddi, et ita demum, si quis eos juste accusare voluerit, atque periculo facere judices esse decernentes, episcopos recte sapientes, et in ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec prius eos respondere debere quam omnia sua eis et ecclesiis eorum legibus integerrime restituantur.

XLII.

De ordinationibus.

(Ex eadem epistola.)

Ordinationes veropresbyterorum et levitarum tempore congruo, et multis coram astantibus solemniter agite; et probabiles ac doctos viros ad hoc opus con-

tieis facta, sed humilitate et concordi administratio-

A vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus,
sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis
peccato, sed exhibete vos tanquam ex mortuis riven-
tes, et membra vestra arma justitiae Deo.

XLVI.

De lapsu sacerdotie.

(Ex eadem epistola.)

Sed si aliquis lapsus quoquo modo fuerit, porten-
nus eum, et fraterno corripiamus affectu, sicut ait
beatus Apostolus : *Si praeoccupatus fuerit in aliquo
delicto, vos qui spiritales estis, hujusmodi instruite in
spiritu lenitatis considerans te ipsum, ne et tu tente-
ris (Galat. vi, 1).* Alter alterius onera portare, et sic
adimplebitis legem Christi (Galat. vi, 2). Porro san-
ctus David de criminibus mortiferis egit poenitentiam,
et tamen in honore permanxit. Beatus quoque Petrus
amarissimas lacrymas fudit, quando Dominum ne-
gasse poenituit, sed tamen Apostolus permansit. Et
Dominus per prophetam peccantibus pollicetur, di-
cens : *Peccator in quacunque die conversus ingenu-
rit, omnia iniquitatibus illius amplius non recorda-
bor (Ezech. xviii, 22).* Errant enim qui putant sa-
cerdotes post lapsum, si condignam egerint poenitentia-
m, Domino ministrare non posse, et suis honoribus frui,
si bonam deinceps vitam duxerint, et suum
sacerdotium condigne custodierint : et ipsi, qui hoc
putant, non solum errant, sed etiam traditas Ecclesie
claves dissipare et abigere videntur, de quibus
dictum est : *Quacunque soleritis in terra, erunt so-
luta in celo (Math. xviii, 18).* Alioquin haec senten-
tia aut Domini non est, aut non vera. Nos vero in-
dubitanter tam Domini sacerdotes quam reliques
fideles post dignam satisfactionem posse revocari
ad honores credimus, testable Domino per Propheta-
tam : *Nunquid qui dormit, non adjiciet, ut resurget ?
et qui adversus est, non revertetur (Psal. xl, 9) ?* Et
alibi : *Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed
ut convertatur, et sisat (Ezech. xxxiii, 11).* Et pro-
pheta David poenitentiam agens, dixit : *Redde mihi
laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma
me (Psal. l, 14).* Ipse namque post poenitentiam et
alios docuit, et sacrificia Deo obtulit, datus exem-
plum doctoribus sancte Ecclesie, si lapsi fuerint,
cum dignam poenitentiam Deo gesserint, utrumque sa-
cere posse. Docuit enim, quando dixit : *Doceam in-
quos vias tuas, et impii ad te converterentur (Psal. l, 15).*
Et sacrificium Deo obtulit, dum dicebat : *Sacrificium
Deo spiritus contributus, cor contritum et humiliatum,
Deus, non spernis (Psal. l, 19).* Videns etiam
Propheta scelera sua mandata per poenitentiam,
non dubitabat praedicando, et Domino libando curare
aliena.

Item post paucis : David enim dicit : *Boati quorum
remissa sunt iniquitates, et quorum lecta sunt peccata.
Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum
(Psal. xxxi, 1).* Mundatur ergo homo a peccato, et
resurget gratia Dei a lapsu, et in pristine manet effi-
cio juxta predictas auctoritates. Videat ne amplius
peccet, et sententia evangelica meneat in eo, que
ait : *Vnde et amplius noti peccare (Joan. viii, 11).*
Unde sit Apostolus : *Non ergo regnet peccatum in*

De possessionibus ecclesiarum.
(Ex epistola Urbani papae scripta de communia vita et
oblationibus fidelium.)

Multitudinis autem credentium erat cor unum et
anima una, nec quisquam eorum quae possidebat ali-
quid suum esse dicebat, sed erant illis omnia commu-
nia. Et virtute magna reddebant apostoli testimonium
resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, et gratia
magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam
egens erat inter illos : quotquot enim possessores agro-
rum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia
eorum qua vendebant, et ponebant ante pedes apostolo-
rum. Dividebantur autem singulis prout cuique opus
erat. Joseph autem, qui cognominatus est Bernabas
ab apostolis, quod est interpretatum filius consolatio-
nis, levites, Cyprius genere, cum haberet agnum, ren-
didit illum, et attulit pretium, et posuit ante pedes
apostolorum, et reliqua (Act. iv, 32-57). Videntes
autem sacerdotes summi, et alii, atque levites, et re-
liqui fideles, plus utilitatis posse afferri, si hereditates
et agros quos vendebant, ecclesias, quibus pra-
sidebant episcopi, traderent, eo quod ex sumptibus
eorum tam presentibus quam futuris temporibus
plura et elegantiora possent ministrari fidelibus com-
munem vitam ducentibus quam ex pretio ipsorum,
cooperant prædia et agros, quos venderem solebant,
maritibus ecclesias tradere, et sumptibus eorum
vivere. Ipse vero res in ditione singularum parochiarum
episcoporum, qui locum teneant apostolorum,
erant, et sunt usque adhuc, et futuri semper debent
esse temporibus, quibus episcopi et fideles dispense-
tores eorum omnibus, communem vitam agere re-
lentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout
medius potuerit, ut nemo in eis egenus inveniatur.
Ipse enim res fidelium oblationes appellantur, quia
Domine offeruntur. Nec ergo debent in aliis usibus
quam ecclesiasticis, et predictorum Christianorum
fratrum, vel indigenantium converti, quia vota sunt
fidelium, atque ad predictum opus exsplendum Do-
mino tradita. Si quis autem, quod abhat, secus ego-
rit, damnationem Amanas et Saphire percipiat, ut
renus sacrilegii efficiatur, sicut illi fuerunt, qui prelia
rurorum fraudabant predictarum.

XLVIII.

Prædia dicsta ne incedantur.

(Ex eadem epistola.)

Attendendum est omnibus, et fideliter custodien-
dum, et illius usurpationis contumelia depellienda, ne
prædia usibus secretorum celestium dicata a quibus-
quam irroentibus venientur : quod si quis fecerit,
post debite ultionis acrimoniam que erga sacrilegos
jure promissa est, perpetua damnetur infamia, et
infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuo de-
portationis utatur, quoniam juxta apostolum tradare

Reportet hujusmodi hominem *Satana*, ut spiritus sal-
vus fiat in die Domini (*I Cor. v, 5.*)

XLIX.

De sede episcopi.

(Ex eadem epistola.)

Quod autem sedes in episcoporum ecclesiis ex-

• Cetera desiderantur, ut et Notingi episcopi capitula quae Remedio adjecit fide Goldasti.

A celso constitutæ, et preparatæ inveniuntur in throno, speculationem, et potestatem judicandi et sol-
vendi, atque ligandi a Domino sibi datam materiæ
docet; unde Salvator in Evangelio ait: *Quæcumque
ligaveritis super terram, erunt ligata in caelo* ^a.

NOTANDA QUÆDAM

IN

SMARAGDI ABBATIS COLLECTIONES IN EPISTOLAS ET EVANGELIA

Quæ per circuitum anni leguntur.

Commentariorum perpetuum a Smaragdo abate in singulas Evangeliorum et Epistolarum lectiones adoratum, denuo tandem post saecula tria, quinque insuper lustris annorum elapsis, ex editione principe, ut aiunt, recusum, multo se nomine commendare diligens quisque lector facile intelliget. Emicat in eo primum omnium fere scriptorum ecclesiastico- rum, qui a saeculo circiter octavo floruerent, communis badoles, pia sane, humilis et doctissima, qua sibi minus confisi, veterum potius Patrum opera manu sedula revolverent, exprimerent placita, dictaque de verbo, suis inserenda libris aut sermonibus, exciperent. Smaragdus, ut ipse testatur, « hunc ex multis unum curavit colligere librum, et de magnorum tractatibus prolatisque sermonibus Patrum, quasi de magnis fluminibus, pelagiisque gurgitibus, pariter derivator exstitit et breviator. » In eo autem maxime et peculiariter notandus, quod tam prestantes quam rarissimos XX autores sibi voluit prælucere. Nam ab eo rescimus desloratos suisse *Hilarium, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Cyprianum, Cyrilum, Gregorium, Fulgentium, Chrysostomum, Cassiodorum, Eucherium, Isidorum, Bedam, omnium ore celeberrimos*; deinde *Tiechonum et Primasium*, minus notos aut magna ex parte desperditos; « ac caute legendos, » *Pelagium et Origenem*; denique ambigui nominis *Victorem, et Figulum aut Frigulum*, de quo hactenus, apud omnes quos noverim, altum silentium.

Præterea ad hanc retexendam Catenam Smaragdum facile putaverim suis ab eodem adductum studio, quo haec tempestate certatim et quasi invicem conspiravere Paulus Warnefridus, Alcuinus, Hrabanus Maurus, Haymo Halberstadiensis, qui, cum recens per Gallias inventa suisset Romanæ Ecclesiæ liturgia, ac tantæ hujusce rei auctor præcipius Carolus nomine et merito Magnus, ipse quemque peritissimum, ut testatur epistola ad Paulum diaconum, ad exponendas emittendasque in vulgus veterum Patrum homilias, quibus singulæ lectiones illustrarentur, excitasset, obsecundarunt ultiro tanti principis

B votis, ac christianæ plebis necessitatibus inserviunt, varias ejusdem fere argumenti sylloges publici juris fecere. Unus vero Noster obviam quidem et communem semitam, proprio autem tramite, insistens, dum alii integras singulis lectionibus homilias apponenter, ipse ex variis diversorum auctorum sermonibus aut libris perpetuum commentarium retextuit.

Alia demum causa accessit cur in illo Smaragdi Commentario obiter immoremur, scilicet quod, cum vel in bibliothecis amplissimis tam ejusdem Commentarii editio unica, quam exemplar manu scriptum raro admodum reperiatur, insignis et satis bonæ notæ invenimus codicem, in biblioteca Bononiensi nunc asservatum, quem olim raptim evolvimus, C denuo ad nostros usus, multa cum humanitate, recensuit eximius et diligens V. D. Haigneré, cui, uti et mihi tantum concessæ fuerunt, typis properantibus, paucæ horæ, subcesivæ, nec illæ quidem omnino liberæ: unde notularum adversaria, raptim hinc inde corrassa, vix eo loci licuit inserere.

Codex autem ille nunc Bononiensis, olim in celeberrimæ abbatiæ Sancti Bertini Audomarensis libraria repositus est. Nullus dubito quin idem ille sit, de quo in ejusdem abbatiæ Chartulario, nuper edito, p. 208, 209, legitur: *Domnus Johannes, codices non modice appetiationis conscribi fecit, quorum titulos ad commendandum ejus studium breviter subnectere non piguit..... LIBRUM OMELIARUM TOCIUS ANNUALIS CIRCULI in duo volumina dirisum... ex integro digestos suis posteris reliquit.*

Codex enim noster in duos tomos dividitur, secundum xi scriptura referens, quo scilicet tempore Joannes abbas (1083-1095) Sanbertinianis præerat. Primus tomus inscribitur n° xxv, secundus n° xlivi; olim in libraria S. Bertini præ se ferebant numeros 85 et 84; prior insuper titulum hunc recentem, dorso appositum: *Expositio Epistolarum et Evangeliorum*; posterior autem: *Hieronymus in Scripturam*. Codex eadem manu totus exaratur, satis integer, paucis foliis hic illic resectis, aut laceratis, vel

madore et a^ovo corrasis. Nullus in codicis tomo primo titulus est manu veteri scriptus : tantummodo manu s^eculi XVI leguntur ista quae partim excisa fuere : EXPOSITIO QUÆDAM EPISTOLARUM ET EVANGELIORUM..... A VIGILIA NATALIS DOMINI USQUE POST PASCHA

PROCEMIA.

Primum notare est in procœmis lectiones varias et quedam additamenta :

Edit., mavelle.	Cod., malle.
— Joannis Chrysostomi.	— Joannis.
— Figuli.	— Friguli.
— Ut si quis nativa.	— Ut si quis nova.
— Non desinet.	— Non desinat.
— Cujus confortatus sedulo.	— Cujus confortatus edulio.

Quæ sequuntur in editis, ad Librum Comitis (de quo vide sancti Hieronymi Opera, t. XI, p. 437, et inde corrigere veteris editoris notam) referenda, in codice Bononiensi desunt. Desiderantur quoque versus Smaragdi; horum autem loco ibidem duplex alias prologus inseritur ; prior e Cassiodoro ad Psalms ; posterior ex Hieronymo super Epistolam ad Romanos, excerptus. Titulus : INCIPIT PRAEFATIO.

¶ Quaeritur quare post Evangelia voluit Apostolus has Epistolas ad singulas Ecclesias destinare ? Scilicet, ut initia nascentis Ecclesiae novis causis existentibus praemuniret, et praesentia atque orientia resecaret vitia, et post futuras excluderet quæstiones. Decem Epistolas ad universales Paulus conscripsit Ecclesias, ut ostenderet Novum non discrepare a Veteri Testamento : ad numerum enim Decalogi suas Epistolas ordinavit ; ut quot praeceptis et signis Moyses a Pharaone instituit liberatos, totidem hic Epistolis a diaboli et idolatriæ servitute edoceret adquisitos. Nam quatuor tantum misit ad discipulos. Romanis non primum Apostolus, ut in ceteris, posuit fidei fundamentum ; sed aliis discipulis jam crediderant praedicantibus. A Paulo tandem indigent confirmari, sicut ipse dicit : Desidero enim videre vos, ut aliquid imertiatis nobis gratiae spiritualis ad confirmingando ; vos. ¶

INCIPIUNT COLLECTIONES.

IN VIGILIA NATALE (sic) DOMINI.

Lectio Epist. B. Pauli ad Romanos.

¶ EPISTOLA, Graece, Latine, super missa dicitur. ^aEt enim Graece, Latine super dicitur, stola, missa. Dicitur illud : epigramma, id est, super littera; Epitafium ^b, super sepulchrum; episcopus, super speculator; sic et epistolae, super missae vocantur. Quia super Legem et Prophetas et Evangelia superadditae inveniuntur. Romani, propter potentiam et fortitudinem, sublimes vel tonantes interpretantur.

¶ PAULUS.

¶ Prima nobis quaestio de nomine ipsius Pauli videtur exsurgere; cur is qui Saulus dictus est in Actibus apostolorum, nunc Paulus dicatur. Invenimus in Scripturis divinis quibusdam commutata vocabula ut ex Abram, Abraham; ex Jacob, Israel; ex Simone, Petrus; aliquantos vero binis usos esse

^a Eadem habet Hrabanus Maur. t. V, p. 170.

^b In editis hæc Origeni ascribuntur, et quidem merito jure; textus enim editus qui incipit : De Paulo

A nominibus : ut Salomonem, eundemque Idida; Sodechiam, eundemque Joachim; Oziam, eundemque Azariam; nam Mattheus idem est et Levi; et quem Mattheus Lebbeum, Marcus Tattheum scribit. Secundum hanc ergo consuetudinem videtur nobis et Paulus duplice usus esse vocabulo, et donec quidem genti propriae ministrabat, Saulus esse vocatus, quod et magis appellari patrie vernaculum videbatur. Paulus autem appellatus est, quum Graecis et gentibus præcepta conscribit; nam et hoc ipsum quod Scriptura dicit : Saulus autem qui et Paulus [Act. xii], evidenter non ei tunc primum Pauli nomen ostendit impositum, sed veteris appellationis id suisse designatum. ¶

Deinde veniunt quæ infra, ubi de Victore Capuano, damus primo loco, in editis vero ante Origenis pñtria proposita.

B Operæ pretium suisset in sequentium editorum collatione cum codice tria in primis recognoscere, quæ ad ipsummet anni circulum seu totius libri ordinem pertinent; deinde quæ singulorum auctorum loca distincte internoscenda indigitant; tum in primis quæ ex auctoribus rarissimis, Frigulo, Victore, Pelagio afferuntur. Vix otii nostri est hæc tria sigillatim indigitare.

I.

DE CIRCOLO ANNI.

In vigilia Natale (sic) Domini.

Ponitur duplex lectio, Apostoli una, ad Rom. 1; altera Isaie LXII, quod sapere ritum veterem Gallicanum videtur; deinde, sine ulla distinctione sequuntur quæ nunc in Missali Romano leguntur pro prima et tertia missa in nocte et in die, nisi quod loco Epist. ad Titum II, legitur iterum Isaie IX; nihil autem pro missa ad auroram occurrit. Alia supersedemus variantia cum ordine consueto adnotare, quæ quisque in promptu deprehendere valet, cum nunc de sola codicis nostri cum edito textu discrepantia agendum sit.

In Octabas Domini.

Dominica prima post Theophania.

In Septuagesimo.

In Sexagesimo.

In Quinquagesimo.

Dominica prima mensis primi.

Dominica in Tricesima.

Dominica in Vicesima.

Feria secunda post Vicesima.

Dominica indulgentia ad Lateranis [Ed., in Palmis].

Feria secunda Paschæ ad S. Petrum.

Dominica in octabas (sic deinceps) Paschæ, etc.

Tomus primus codicis nostri desinit in Litania maiore; secundus incipit ab Ascensione, sub hac inscriptione prima manu : Incipit textus libri secundi in Ascensione Domini.

Deinde :

Dominica post Ascensam Domini.

Dominica in Pentecoste.

Post Dominicam septimam [In edit., post VI].

In vigilia S. Joannis Baptiste.

In natali S. Joannis.

jam diximus, luculenter nostra requirit. Cf. t. IV, p. 461.

In vigilia S. Petri.
Dominica VIII post Pentecostes.
In festivitate sancti archangeli, post expositem Evangelium hebdomadæ primæ ante Natalem Domini, codex habet ut editus :
Hactenus dierum Dominicorum cunctarum (sic) festivitatimque multarum expositiones congruarum lectionum ordinatim currentes, juvante Christo, expleverant feliciter annum. Dehinc sanctorum martyrum, virginum et confessorum expositiones possumus lectionum.

In Natali apostolorum,

II.

DE VARIORUM AUCTORUM LOCIS.

Maximi pretii esset sedulo et per osium excutere omnes auctores in illo Commentario adductos, omniumque loca sigillatim recognoscere : quæ ut alii liberius aggrediantur enixe deprecati, viam sat erit ostendamus, signaque pro itineris ducatu ponamus quibus latent nomina singulorum auctorum, ac initia locorum, prout in codice Bononiensi exstant, uno aut altero verbo describamus. Hæc sunt auctorum sigla quæ deprehendimus in margine minio et capitali littera distincta :

AMB. A.	Ambrosius.
ACS. AC. A.	Augustinus.
B.	Beda.
CAS. CA.	Cassiodorus.
CU. [forte pro CA].	Cassiodorus?
CY.	Cyprianus aut Cyrilus.
EUCH. EU.	Eucherius.
FRIGL. FRI. FI.	Frigulus.
FULG. FUL.	Fulgentius.
F.	Frigulus aut Fulgentius.
G.	Gregorius.
H.	Hieronymus.
HIL.	Hilarius.
ISI. IS.	Isidorus.
JO.	Chrysostomus.
N.	Notanda?
OR.	Origenes.
PELG.	Pelagius.
PRI. PR.	Primasius.
P.	Pelagius aut Primasius.
R.	Forte Rufinus in Historia Eusebii.
VIC. UI. V.	Victor.
TICHO.	Tichonius.

Hæc autem sigla, quæ sub oculis habet editor princeps Ulrichius, vel ad nutum expressit, vel aliis invenit locis prefixa. Hinc innumeræ variationes quarum indiculum e re nostra duximus esse diligenter digerendum.

Ed. nostra.

H. — Hic prophete.	Col. 18
FRI. — Quare non Jesus Christus.	19
H. — Quereritur quare.	19
B. — Notandum quod.	19
JO. — Cur in somnis.	20
VI. — Cur non Jacob.	21
H. — Noli timere.	21
G. — Bene, non solum.	24
H. — Peccatum non per.	32
VIC. — Ex munere divino.	34
B. — Carnalis quippe.	34
FUL. — Quia et in divina.	35

A

H. — Prodigia dicuntur.	56
OR. — Plenitudo enim.	56
B. — Cum Dominus Jesus Christus.	57
R. — Seipsum avi comparat.	49
B. — Hic manifeste.	46
B. — Magna vox sanctorum.	48
PRI. — Quid per vocem.	49
B. — Concitharistæ.	49
PRI. — Quid per caniculum.	49
PRI. — Sedes ecclesie.	49
CA. — Sedes sunt.	49
PR. — Quatuor enim.	49
FRI. — Non dicit tuum.	51
JO. — Quia Babylon.	51
B. — Possimus quoque.	51
P rel F. — Ægyptus tenebræ.	52
B. — Quod dicit.	52
F. — Quod iterum.	52
OR. — Potest tamen.	52
B. — In morte Innoc.	52
H. — Quod autem.	53
JO. — Quid enim Rama.	53
H. — De Rachel.	53
B. — Figuraliter.	53
H. — Plorat autem.	53
B. — Spiritualiter.	53
H. — Ex hoc loco.	54
B. — Quod dum.	54
AGS. — Erudire enim.	55
A. — Circumciditur.	58
AG. — Non solum ab ang.	61
AG. — Si enim.	63
P. — In eo autem.	63
N. — Aliquid in me.	65
H. — Nes quippe.	66
A. — Nec littera.	66
B. — Et usque.	68
H. — Pulchre autem.	71
V. — Magos.	72
F. — Alii dicunt.	72
P. — Donum non ex nostro.	80
P. — De ministerio.	80
P. — Maxime circa.	81
P. — Ne per sollicitudinem.	82
A. — Quid est ergo.	86
P. — Aut fugiendo.	92
H. — Videns centurionis.	95
F. — Praepositus gentis.	107
G. — Numquid jam.	107
AM. — Utrum unum.	107
UI. — Modus iste.	114
P. — Ostendit.	115
P. — Exemplo carnalis.	115
P. — In vacuum Dei.	119
P. — Sicut alibi.	119
P. — Id est, ne forte.	119
PELG. — Qui ad virtutem	119
P. — Id est, per.	121
U. — Quarit tentator.	126
F. — In sanctam.	127
A. — Suggerebatur.	128
B. — Dicens diabolus.	128
P. — Vas, id est.	130
B. — Notandum.	131
P. — Imitatione.	133
B. — Non hæc.	136
A. — Intrat ergo.	138
II. — Immaculatus quippe.	139
A. — Nihil enim prodest.	149
H. — Post duos dies.	174
B. — Hoc sancit justa	174
II. — Congregantur.	175
B. — Mallei ista.	175

H.	— In alio Evangelista.	177
B.	— Frangit autem.	178
B.	— Potest autem.	179
B.	— Cum vero Satanas.	180
B.	— Quod autem.	181
B.	— Alibi legimus.	181
H.	— In alio Evangelio.	182
B.	— Altiori autem.	184
H.	— Ut completeretur quod.	184
B.	— Velaverunt autem.	184
H.	— Pilatus autem.	186
B.	— Pro regia enim.	186
H.	— In Chlamide.	187
H.	— Blasphemabant.	190
G.	— Quas cunctas.	191
R.	— Fidem namque.	191
V.	— Vellum templi.	191
H.	— Rationis igitur.	192
A.	— Quod clamat.	192
H.	— Non omnes.	192
G.	— Lignum adversus.	193
B.	— Quærendum est.	193
CY.	— Per hoc enim.	200
O.	— Non rapina.	200
A.	— Cum igitur.	200
CY.	— Ex inanitio.	200
A.	— Exinanivit, non.	201
U.	— Quomodo accepit.	201
A.	— Præter hoc.	202
FRI.	— Quod diversa.	222
A.	— Non potest dici.	223
U.	— Non est relatio.	223
B.	— In Evangelio.	225
B.	— id est, pater.	229
A.	— Christus passus est.	229
A.	— Quis suscitavit.	229
G.	— Nihil simplex.	233
A.	— Ad Jacob.	336
EU.	— Quid respondendum.	235
A.	— Quod hæretici.	257
FRI.	— Id est quatuor viri.	264
ISI.	— Noe vero, qui.	264
B.	— Rogatus a.	306
G.	— Probatio ergo.	328
B.	— Princeps scilicet.	339
G.	— Nonnulli autem.	349
G.	— O quanta est.	350
G.	— Quis iste est.	355
B.	— Quia non solum.	360
G.	— Quid videntes.	360
OR.	— Si quis intueatur.	364
P.	— Quidam etiam.	367
H.	— Non quod ante.	378
B.	— Plerumque justitia.	379
AM.	— Non immerito.	380
U.	— Directio ampliore.	388
B.	— Hunc Herodem.	389
H.	— Philippus iste.	391
F.	— Sive super hanc.	392
P.	— Sive existimat.	403
A.	— Hoc est, nisi.	403
FI.	— Audistis.	403
FI.	— Gehenna nomen.	405
HHL.	— Docet utique.	405
P.	— Hoc est majora.	406
P.	— Ac si diceret.	407
P.	— Non dixit.	407
A.	— In hac lectione.	408
P.	— Hoc totum.	411
P.	— Judæi acceperunt.	412
B.	— Nunquid colligunt.	413
P.	— Omnia quæ eis.	416
A.	— In illa scriptura.	416
P.	— Humana tentatio.	417

Col.

A

G.	— Flevit etenim.	491
P.	— Hic prætermisso.	493
P.	— Id est, qui.	497
P.	— Neque quis potet.	499
P.	— Hoc loco Mosen.	499
P.	— Ac si diceret.	506
P.	— Præoccupatur.	506
P.	— Ac si diceret.	507
H.	— Portat quoque.	507
P.	— Lex Christi charitas.	507
H.	— Si quis non vult.	507
P.	— Requirendum.	508
P.	— Nunc tempus.	509
P.	— Id est, paganis.	509
H.	— Qui sunt duo.	509
FI.	— In omni gloria.	511
H.	— Et revera quod nec.	511
A.	— Hæc est communio.	513
H.	— Nota quod qui.	518
H.	— Formidolosa sententia.	501
B.	— Princeps itaque.	506
V.	— Ubi tetragrammaton.	508
FI.	— Hoc mare proprius.	510
FI.	— Bini vocantur.	511
FI.	— Primum enim.	511
OR.	— Quoniam Jesse.	517
G.	— His verbis Joannis.	523
A.	— Timendum est enim.	524
U.	— Solvere calceamentum.	525
H.	— Bethania villa.	526
P.	— Permisit tradi, ut.	528
G.	— Percunctari libet.	532
F.	— Recte Deus excelsus.	545
H.	— Signanter addidit.	546
A.	— Videntur itaque.	549
H.	— Hanc parabolam.	549
TICHO.	— Sed quid in Dominum.	549
G.	— Per oleum quippe.	550
H.	— Per angelorum.	550

B

III.

DE NONNULLIS MINUS OBVIIS AUCTORIBUS IN SMARAGDINA
COLLECTANEA ADDUCTIS.

Omnium quos Catense sue Smaragdus attexuit auctorem nullum prosser esse negligendum cuique exploratum erit attendenti, in hujuscemodi seculi ne eclogariis procul dubio representari codices vetustissimos, nec temere exscriptos, sed, quod multis et certis aliunde constat testimonis, conquisitos diligenter, sedulo collatos, correctos accurate, et, ita jubente Carolo Magno, et docente verbis et exemplo celeberrimo Alcuino, Cassiodori vices agente in Gallo his, fideliter expressos. In immensum vero crescentibus note eo loci obiter subjiciendæ, si quatuor Smaragdi codices, Ulrichios nempe tres, et unum Bononiensem, cum variis singulorum Patrum editionibus conferre aggredieremur. Neque enim tantum in examen venirent vinginti quos in proemio noster de nomine appellatos, suis deinde quemque propriis siglis, ut supra vides, distinxit; alii quoque hic illic sive stricta, sive soluta oratione excepti eamdem requirent curam; quales (nec omnes forte appellaverim) veteris chronographus forsitan Africanus, auctor Concordiae, quem Smaragdum libenter esse dixerim, Juvencus dictus ibidem rarissimo nomine, alias ignoto prouersus, Canorius, p. 72, Sedulus p. 140, 188, Arator perperam in edito scriptus orator p. 353,

it. p. 390; *Josephus*, p. 389; *Neotericus*, interpres A græcus, p. 451; *anonymus poeta* p. 546, etc. Vix unum nobis superest tentandum, rariores nempe auctores præcipios a Smaragdo adductos ex edito textu et codice Bononiensi perfunctorie attingere.

§ I. FRICULUS.

Quem *Figulum* finxit Ulrichius (utrum ex suis codicibus, aa per oscitantiam, non liquet), *Frigulum* claro et nitido charactere Bononiensis codex designat, nemo quem sciam sive ante, sive post Smaragdum, ulla vel minima memoria indigitavit. Nec tantum uni nostro innoutit; imo sic in ipsius edito textu, omissis mutatisve siglis, evanuit, ut quasi rursum sub aqua immersus videatur, nec nisi solis jam in codicibus eruendus. Quem si forte siglorum ope expiscatus fueris, duplex erit tibi nec minima eum dignoscendi difficultas; tum quia nomen illius, ob similes pene litteras primas, cum PRIMASII nomine in promptu fuit confusisse; tum quia quoties codex Bononicus consuele legit *Figulum*, toties in edito textu, forte astipulantibus codicibus Ulrichianis, scribitur *Fulgentius*. Sed, preterquam quod Primasius adeo elegans est, Fulgentius vero adeo insignis, ut vix ullum esse debeat periculum alterutrum cum Frigulo recentiori, incompto, rudi, eclogario sequioris ævi, ni fallor, confundendi, aliunde tum pauca sunt Primasii scripta, quæ cum nostris omnino differunt; tum Fulgentius in libris suis totus est de redogmatica, nec nisi τὸ παρόδῳ evadit exegeticus; Frigulus vero iste multus est in littera quoruindam locorum enucleanda, etymon indagatur libenter, et variis origines rerum venatur, undeque sua corradit, simillimus collectoribus Hibernicis aut Gallicis, qui circa Caroli avi tempora, veteres expilar solebant. Ut ut sit, opere pretium mihi visum est nonnulla, gratia exempli, loca seligere, et ad fidem codicis Bononiensis exprimere, quæ satis erunt ut auctoris illius indoles et ætas haud omnino lateant.

FRI.

I. *Christi autem generatio sic erat*. Quare non Iesu Christi, sed solummodo Christi, id est, non utrumque nomen, sed alterum posuit? Hoc, ut a majoribus traditur, future reservavit historie, quæ mox angelo dicente subinfertur: *Et vocabis nomen ejus Iesum*, et reliqua. Quod ergo, qualiter vocatum sit, mox scribendum evangelista prævidit, anticipando præcipere non debuit. *Generatio* autem, aut ipse Christus dicitur in carne generatus, ut idem sit *Christi generatio*, ac si diceretur: *Generatio* quæ est Christus; aut, sicut a quibusdam legitur, ut sit iste ordo verborum: *Sic autem erat Christi generatio*, hoc est, sic ad Christum pertinet hæc genealogia.

FRI.

II. *Ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge et accipe Puerum et Matrem ejus.*

Non dicit tuum Puerum, neque mulieris, sed speciali privilegio solius Pueri nomen ponit.

FRI.

III. *Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, et altera Maria videre sepulcrum.*

* In codicibus Ulrichii additur: *ex Augustino*, qui infra diserte adducitur; sed variis ex auctoribus sua *Frigulus desumpsit*.

A * *Vespere autem sabbati*. Quod diversa mulierum tempora in Evangelis describuntur, non mendacii signum est, sed sedulæ visitationis officium. *Quæ lucescit in prima sabbati*. A parte prima noctis, quod est vesper, ipsam noctem voluit significare, cuius noctis sine venerunt mulieres. Cur autem noctem appellat vesper? quia vespera licebat adferre aromata, transacto utique sabbato, ac si diceret: Nocte quæ sequitur sabbatum venerunt, quo tempore volunt, venire liberum habentes, sive *vespere sabbati*, non vesperascente die, sed vesperascente nocte, id est, in fine noctis venerunt. Ab exordio mundi dies præcedebat noctem usque ad Christi passionem. A Christi vero passione, nox præcedit diem.

B Sive ita legendum, *vespere sabbati*, id est, aurora quæ noctis initio lucet, ipsa per totam noctem manente mane elucescit, et ideo forsitan, hæ mulieres a noctis initio usque mane ibi manserunt. Sed Marcus dicit: *Et valde mane*, et reliqua. Apparet autem qua hora resurrexisset Dominus, id est mane, cum quadraginta horis, juxta Augustinum, in sepulcro fuisse describitur, id est, quatuor horas, qua die crucifixus est, remanentes duodecim horæ noctis sabbati, duodecim diei sabbati, duodecim noctis dici dominice, horas autem quadraginta in sepulcro jacuit: pro hac causa quadraginta diebus post resurrectionem apostolis suis sæpe se manifestavit. In nomine autem, quod est *vespere*, multi diversa putant. In Evangelio enim Græco ita habetur, ὅτι δὲ σαββάτων τὴν ἐπερστούσην εἰς μίαν ταῦθα τῶν, id est, *vespere sabbati*, quæ lucescit in prima sabbatorum, in quo apparet ὅτι, quod femininum nomen est, τῇ femininum pronomen est, unde quidam volunt, quod vesper communis, hoc est, masculini et feminini sit generis nomen, cuius ablative *vespere* [quidam volunt *vespera*, non *vespere dici*, *femininum facientes*]. Quidam subtilius ita legunt. Venit Maria prima sabbati, quæ lucescit vespera sabbati. Alii ita intelligunt, ut sabbatum requies interpretetur: *vespere* autem quietis *Quæ lucescit in prima*, et reliqua. In prima: Prima dies dicitur Dominica, quæ meruit videre Domini resurgere, mundum nasci, atque reparari per Christum.

C IV. *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi, et dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Vox diaboli semper omnes deorsum cadere vult.*

In sanctam civitatem Hierusalem dicit. Pinnaculum ergo templi sedes erat doctorum in medio templi tabulata, ac per hoc appareat, quod etiam in locis sanctis diabolus insidietur. Sed quæstio oritur, quomodo in deserto tentationes factæ dicuntur, cum ista et in sancta civitate et supra pinnaculum templi facta testetur. Alii enim dicunt, quod cætera in eremo, ista in Hierusalem sit facta, alii dicunt quod et ista in eremo fuerit animo tantum ostensa.

FI.

D V. Gehenna nomen compositum est GE et RENNA. Ge enim vallis interpretatur; gehenna autem, vallis gratuita: sicut enim vallis filiorum Edom, juxta Hierusalem, in qua multa jacuere cadavera mortuorum; unde et inferno gehennæ nomen congruit.

FRI.

E VI. *In qua pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam.*

Id est, quatuor viri, Noe, Sem, Cham et Japheth; et quatuor uxores eorum, id est, Pueraria, Partia, Catafluia, Fluiia.

FI.

F VII. *Dico autem nobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est, sicut unum ex istis.*

In omni gloria, id est, in omni varietate vestium, deliciarum, sive in magnitudine regni. Sicut unum ex istis, subauditur, liliis.

VIII. *Ambulans autem Jesus juxta mare Galileæ.* A quo Christus, qui dixit: *Ego sum panis vivus, nascitur.* *Herodes*, qui interpretatur pellicens, sive pollis gloriae, significat diabolum regnante in mundo.

I X. Vidi duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, etc. Quare piscatores vocantur? ne quis aestimaret, quod per eloquentiam prædicatorum sermo Dei latius exiret. Non filii regum, non scribæ primo vocati memorantur, sed piscatores.

Piscatores ^b et illiterati mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium, non virtute Dei, sed eloquentia atque doctrina fieri putaretur.

Bini ^c vocantur, binique mittuntur et ap'c : *Væ enim, ait Scriptura, soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem.* Bina etenim doctrina est, dilectio Dei et dilectio proximi, qua pleni bonum Testamentum prædicanter, id est Legis et Evangelii.

X. *Et procedens inde, etc.*

Primum ^d enim homo retia desiderii sui mittit in mare hujus saeculi, ut velut pisces opera mortua capiat. Sed misericorditer adveniens Christus, per compunctionem animi priora mutat instrumenta, ut item rete boni desiderii in saeculi mare jactans, pisces bonarum virtutum navi carnis ad portum vitae afferrat, relinquens fugitivum diabolum, sic enim Zebedeus interpretatur. Quatuor apostolorum nomina duos populos significant. Simon enim *obediens*, Petrus autem *agnoscens* interpretatur, significat populum Iudeorum, qui prius obediuit præceptis Domini, et agnoverit Creatorem suum. Id ipsum, et Jacobus, qui interpretatur *supplantator*, significat. Andreas vero interpretatur *virilis*, significat populum gentium, qui in fide Christi viriliter agit. Id ipsum et Joannes, qui *Domini gratia* interpretatur significat. Gratia enim Dei salvate sunt gentes. Nam et haec quatuor nomina in moribus uniusquisque hominis continentur, Simon obediendo Deo, Petrus agnoscendo peccatum suum, Andreas viriliter sustinendo labores, Jacob via carnis supplantando, Joannes Dei gratiam suscipiendo habeatur; sive haec quatuor nomina pro quatuor principalibus intelligenda sunt virtutibus. Tunc enim unusquisque obediens est, cum prudentiam agnoscendi peccata habuerit. Tunc virilis est cum temperantiam sustinendi laborem apprehendere. Tunc supplantator, cum fortitudinem vincendi vitia receperit. Tunc Dei gratia, cum veram iustitiam implendi mandata invenerit.

XI. Magos ^e qui ad adorandum Dominum perrexerunt, quidam ex progenie fuisse Balaam existimant, eruditos in astronomica disciplina, et stellam illam non ex notis fuisse sideribus, quia nec in eodem celesti ordine movebatur, ut ceteræ. Haec enim ad locum in quo natus erat Dominus, demonstrandum ^f nutu proprio serebatur.

Alii dicunt nepotes Balaam esse, filii Beor, quia sectam ejus secuti sunt.

Huius dicunt Perses fuisse, ut metro CANORIUS ^g dicit :

Tunc jubet et Persas celerem pertendere gressum.

HIERONYMUS dicit : Chaldaei stellas deos esse confirmabant, unde eorum Deus nuncupativus verum indicat Deum; unde et Chaldaei esse existimantur, quod dicit : *Vidimus stellam ejus in oriente*, id est, nos in oriente positi, sive de oriente in occidente, stellam ortam vidimus. Fixis historiæ radicibus, spiritualia intueamur. Bethleem quæ interpretatur *domus panis*, significat Ecclesiam, sive cor hominis, in

^a In edit., *Ex Eucherio præfigitur.*

^b Ibid., *Ex Hieronymo.*

^c Codex noster rursus Frigulum designat in margine; Ulrichius reposuit *ex Fulgentio*.

^d Iterum editi haec *Fulgentio* ascribunt.

^e Paulo infra codex noster inseruit *Friguli* nomen, nbi alii; quo d. quin præcedentia videtur requirere, totum quem ponimus locum, putem a *Frigulo* colle-

Tres Magi genus humanum cum physica, ethica, logica, significant : Physica, id est, naturalis; Ethica, id est, moralis, mores enim apud Græcos *ethikæ* appellantur; Logica, id est rationalis: philosophia enim species est, ratio enim Græce, λόγος dicitur. Magi qui sacerdotes interrogant, significant Ecclesiæ gentium; sacerdotes, legem vel Synagogam.

^b Quarenum q' id sit quod Redemptore nato pastoribus angelus apparuit, atque ad adorandum hunc Magos, non angelus, sed stella perduxit. Videbatur Judæis ratione utentibus rationale animal, id est, angelus predicare debuit. Gentiles, quia ut ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perducuntur; illis prophetia tanquam fidibus, istis signa tanquam infidelibus data sunt.

§ II. SANCTUS VICTOR CAPUANUS.

Sancti Victoris Capuani episcopi nomen, æque propemodum ac Friguli ignotum in litterarum historia jacet, quanto tamen dignius quod meliore fama circumferatur. Cui in lucem novam restituendo spero fore ut non mediocriter inserviant, quæ propediem edituri sumus in primo *Spicilegium Solesmeus* tomo, in quo habentur : 1° Satis ampla fragmenta ex illius *Scholis in Pentateuchum*, desumptis ex vetustissimorum auctorum *sancti Polycarpi, Origenis, Severi Gaballani, Diodori Tarsensis*, etc., scriptis desperditis; 2° Insigne fragmentum ex illius libro *Reticulo*, seu *de Arca Noe*; 3° His luculenter confirmatur auctoritas fragmentorum ex eodem sancti Polycarpi *Libro Responsionum* a Victore Capuano excerptorum, quæ supra habentur in Patrol. tom. LXVIII; 4° Denique accedat interpretatio Latina *Evangelicarum Harmoniarum* Ammonii Alexandrini, ibidem inserta, p. 251. 5° Quibus demum si addideris quæ variis in collectaneis saeculi ix, Smaragdi scilicet, Hrabani et aliorum, jam opera sancti Victoris Capuani in justæ molis volumen facile accrescent. Unde ut de insigni et erudito illo auctore plenior notitia habeatur, his duximus annexenda quæ de eo refert Ughellius in Italia Sacra :

« Sanctus Victor, sancto Germano rebus humanis exempto, episcopali 4throno nobilitatus est anno sal. 541, ineunte Februario mense. Sedit sanctissime annos tredecim, et dies triginta octo. Obiit vero anno 554, ineunte Aprili die secunda. Memoratur in Martyrologio Romano die 17 Octob.; quem sanctissimum et doctissimum virum appellat Beda, de Ratione Temporum, cap. 49. Confutavit namque paschalem cyclum Victorii, seu Victorini Aquitani, ut idem Beda testatur. Ejus cyclus receptus et comprobatus fuit in iv synodo Aureliennensi, can. 1 et 2. Exstat ejusdem Victoris præfatio in Concordiam Evangeliorum Ammonii

ctum tam ex Victore quam ex Hieronymo, Juvenco Gregorio.

^f Cod., *demonstrando.*

^g Cs. Juvenc. Hist. Ev. Idem versus paulo aliter in edit., et sane notanda lectionis varietas :

Tunc jubet Herodes Persas pertendere gressum.

^h Editi his præmittunt *Gregorium auctorem*.

Alexandrini. Illius quoque Ado meminit in Chro-
nicis ad an. sal. 527; Marianus Scotus anno 560;
Trithemius vixisse scribit anno 580; Sigibertus de
Vir. Illust., c. 20, scripsisse jubente Honorio papa
testatur. Qui omnes errare conjiciuntur ex vetusto
Epitaphio, quod extare dicit Monachus in aedibus
Q. Joannis Hieronymi de Capua, prope sedile de
Antimario dictum, cuius in pavimento stratus la-
pis illud, intra sculptam corouana, sculptum habet
epitaphium.

VICTOR EPISC. SEDIT ANN. XIII. DIES XXXVIII.

DEPOSITUS SUB DIE III. NON. APRIL. ANN. XIII.

P. C. BASILII V. C. INDICIONE SECUNDA.

¶ Profecto annus decimus tertius post consulatum
Basilii est annus Christi 554, currens cum indi-
ctione secunda: ergo qui ineunte Aprili obiit,
postquam sedi tredecim annos, et dies triginta octo,
assumptus jam erat ad cathedram anno 541, mense
Februario, et indecirco arguuntur erroris, qui Vi-
ctoris tempora ad annum 560 et 580 producent.
Qui vero collocaunt ad an. 527, intelligendi sunt,
ut signifcent ab illo tempore Victoris nomen ut
pote sanctissimi et eruditissimi viri celebratum esse,
licet ipse nondum episcopus esset. Sed dicet aliquis:
Epitaphium et Röm. Martyrologium non conve-
nient: in uno deposito notatur ad 4 Non. Aprilis,
in altero 16 Kal. Novemboris festum commemoratur.
Levissima dubitatio, quia in Martyrologio hujus-
modi diversitates passim occurunt, neque temere:
in instituendis enim Sanctorum festis præter obitu-
tum et depositionem considerari solent inventio,
translatio, reconditio, memoria alicujus vel suscepti
tormenti, vel patrati miraculi; item conversio,
ordinatio, canonizatio (Baron., tom. IX, an. 804,
n. 11), et id genus alia. Quare deesse non potuit
aliqua justa ratio, ut sancti Victoris festum insti-
tuueretur die 17 Octobris, licet depositus esset Aprilis
die secunda. Ad hanc addit idem Monachus in epi-
taphium Victoris: Non prætermittant in epitaphio
sancti Victoris numerari annos, et dies supra tri-
ginta, id quod antiquo mori non consonat. In an-
tiquis enim epitaphiis et anni, et mensos, et dies
distincte notantur, quando dies menses duos ex-
cedunt, quod si non nisi unum, licere tunc, vel
tacito mense, dies triginta annumerare, vel extremo
mense, qui supererant, dies annotare. Afferit duas
Inscriptiones ex Capaccio, nos multas alias obser-
vavimus in lib. Epigrammatum urbis, inter eas,
unam quæ exstebat in domo Pomponii Læti viri
doctissimi.

D. M. SECUNDO

FILIO PARENTES BENEMERENTI FECERUNT.

VIXIT ANN. I, DIES XLVII.

Cæterum sacra Victoris lipsana una cum aliis san-
ctorum reliquiis inventa fuisse sub altari majori
ecclesiae coenobii Montis Virginis anno 1480, die 27
Julii, scribit Vincentius Verax in Historia ejusdem

¶ Cf. Pertz. *Scriptor.* vi, p. 24 141, 315.

¶ In editis perperam: *Vulg.*

A monasterii, ubi annuo coluntur officio; tametsi
in Capuano Breviario nulla de Victore habeatur
memoria. ¶

In edenda Smaragdi catena Ulrichius haud mi-
nus inique Victorem quam Frigolum habuit. Cum
enim semel ab initio distincta appellatione designav-
isset, nescio quo fato quave incuria pro Victore dein-
ceps et constanter scripsit inepit: ex *Vulg.* Scriptu-
ræ sacræ vulgatam versionem designans, an *vulgarem* seu ordinariam glossam, prorsus incomper-
tum. Unde ut semel pro Frigulo egimus, ita Victoris
selecta hic dabimus loca, quibus ineatur potius ejus
causa, quam absolvatur.

I. VICTOR EPISCOPUS CAPUÆ ait: *Paulus.* « Qui ante
persecutor dicebatur Saulus, audita voce de cœlo,
a persecutionis intentione cessavit, et ab hoc vo-
catus est Paulus, ἀπὸ τοῦ πανθῆς, » id est, a ces-
satione. ¶

VI.

II. b Cur non Jacob potius filius nominatur, sed
David resertur esse filius, multis procreatoribus in
medio derelictis, nisi ut origo regia declararetur,
de qua ventura prædiceretur Christi nativitas?

VIC.

III. Ex munere divino, prius potestate adoptionis
accepta, postea consecuti sunt, ut esse filii Dei me-
rerentur.

VI.

IV. Non inflatur. Modus iste locutionis consideran-
dus est diligenter. Non enim per se ipsa charitas, aut
non æmulari poterit, aut non inflari; sed omnis
homo, qui ejusdem sit particeps charitatis, non in-
flatur neque æmularum revera, ut ipsius charitatis
dono ditatus. Eo modo locutionis alibi utitur Apo-
stolus dicens: *Eum (II Cor. v, 21), qui non uocerat*
peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos effe-
remur justitia Dei in ipso, dum non justitia creden-
tes efficiamur, sed participes justitiae, hoc est,
justi per fidem inveniamur in Christo. *Peccatum*
vero dicit, sacrificium pro peccato, ut Isaías ait:
Peccata populi mei comedent, id est, oblata in sacri-
ficium pro peccato.

VI.

V. Quærit tentator quod non merebatur agnoscere.
Eius namque veneranda nativitas, vix tunc paucis
innotuit, quibus tamen ipse revelare dignatus est.
Principem c vero hujus sæculi [latuerunt] ista tria
mysteria, id est, virginitas, partus et passio.

VI. Velum templi scinditur, ut quæ honorabiliter
latebant, pro tali commisso vulgata vilescerent, et,
ut Josephus resert, voces virtutum celestium, mi-
grare de templo volentium, seruantur auditæ. In
D resurrectione vero Domini, nulla fidelibus terrorum
signa, sed indicia cuncta letitiae visuntur. Angeli
albii vestibus coruscantes; curritur in gaudio ad
sepulcrum, ubi non mortuus inveniretur, sed ubi
mors agnosceretur evicta; appellantur mulieres voce
pacifica. Quid amplius dicam? omeia salutis æternæ
mysteria revelantur. Et notandum quod Dominus
hora sexta sit crucifixus, hoc est, recessuro a centro
mundi sole, quando et latroni ait: *Hodie mecum*
eris in paradiſo. Nam de Adam peccante scriptum
est, quod audierit vocem Domini Dei post meridiem
(Gen. iii, 8).

VII. Dilectio ampliorem quam amor retinet qualita-
tem, et ideo dicente Domino: *Simon Joannis, diligis*
me, non ausus est Petrus fateri dilectionis se habere

¶ Cod. principi; mox deest, latuerunt.

mensaram, sed humiliter preficitur amare se. Superior enim dilectio amori praesertur. Denique tertia appellatione Dominus interrogans Petrum, quia non sicut prioribus vicibus duabus dixerat, diligis, sed amas me, contristatus est Petrus. Cur in tertia interrogatione non dixerit, diligis me, sed amas me? velut jam non de sublimi ordine dilectionis, sed de inferiore amoris gratia percunctatus.

VI.

VIII. *Et donavit illi nomen, etc.* Quomodo accepit ut adorari potuisse largitor omnium coelestium numerum, quem non solum patriarchas et prophetas, verum etiam angelos et potestates, cherubim^a [et seraphim], divinis testimoniis adorasse cognoscimus. Aut quonodo dicitur exaltatus, qui magis per assumptionem humiliatus dicitur carnem. Verum si attendas, quod verbum caro factum est, non eum miraberis exaltatum referri aut nomine praedicabile suscepisse. In ipso enim humana cognoscitur exaltata natura? Tu in ipsis, o homo, susceptione carnis promeristi nominis dignitatem. Ille enim de eo dicuntur, ex quo *Verbum caro factum est, et habitabit in nobis* (Joan. 1, 4).

VIC.

IX. Non est relatio Joannis contraria, qua refert diluculo ad monumentum venisse Mariam Magdalenen, Matthaeo dicenti, *Vespere Sabbati Mariam Magdalenum cum altera Maria venisse ad sepulcrum Domini; dum respere a Matthaeo positum sit pro sero et tarditate, tanquam si diceret: Tarda hora noctis.* Tardus enim dicimus aliquid steri, quoties multæ horæ prætereunt temporis constituti, et quoniā magna pars jam fuerit noctis exacta, Domino resurgentem. Vespere, hoc est sero, seu tardus dicitur a Mattheo, quod et Joannes significat, *diluculo*, adhuc tamen tenebræ erant, ut juxta matutinum tempus illa hora possit intelligi.

Prie timore autem ejus exterriti sunt custodes et facti sunt velut mortui; respondensque angelus dixit mulieribus: Nolite timere eos^b, scio enim quod Iesum qui crucifixus est, queritis. Custodes timore perterriti, instar mortuorum stupefacti, jacent; sed tamen angelus non illos, sed mulieres consolatur: Nolite timere eos. Illi, inquit, timeaut. In his perseveret pavor, in quibus permanet incredulitas. Ceterum vos quia Iesum queritis crucifixum, audite quod resurrexit, et promissa perfecerit. Venite et videite ubi positus erat Dominus: ut si meis verbis non creditis, vacuo creditis sepulcro et gradu concito pergit, nuntiate discipulis ejus, quia surrexit, et precedet vos in Galileam; hoc est, in volutabrum gentilium; ubi ante error erat lubricum, et firmo ac stabili pede vestigium non ponebat.

Exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno currentes nuntiare discipulis ejus.

Duplex mentes mulierum tenebat affectus, timoris et gaudii: alter de miraculi magnitudine, alter ex desiderio resurgentis. Et tamen uteque feminum concitat gradum. Pergebat ad apostolos, ut per illos fideli seminarum (sic) spargeretur.

VI.

X. Dicit: *Props est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.* Ubi tetragramaton יהוה est, quod Hebrewi tradunt Dei nomen ineffabile designari, et in alia Scriptura legitur: *Intocabuim eum, et non exaudiem eum.* Qui modo hic absolute ponitur: *Qui invocaverit nomen Domini salvis erit, nisi in hac invocatione intelligamus significatam fuisse sinceram; id est, cum humilitate cordis expressa sit, et Deus cum confessione veri dogmatis invocetur.*

Plura deinceps adduntur, sub iisdem siglis, quæ vides supra, col. 505 et 506, A, B, quæ iterum

^a Uncinis inclusa desunt in cod.

^b Cod., ros.

A exscribere longum esset, cum nec satis tuto indicio ea Victori ausim ascribere.

VII

XI. Solvere calceamentum nudare est membra, quæ ab ipso teguntur, et nudum verbum, id est divini sermonis evidentissime quis poterit speculando explicare sermonem, ni forte aliquibus imaginibus explicare, et hoc est quod dicit: «Non sum dignus, si est, non sufficio omnia Christi ad liquidum, sublato verborum velamine, revelare mysteria.

§ III. PELGIUS.

Nunc jam venit ad nos præ ceteris famosum non men, intricata, si qua unquam, causa, perardua sane quæstio ventilanda. Cum enim in proœmio, tunc in decursu sive editorum, sive codicis nostri, διαρρέοντες asseritur illuc Pelagium cum suis, caute quidem legendis, sed genuinis, scriptis adduci: cuius quidem nihil fere superest, si pauca Dempseris inserta in Augustinianis refutationibus, et Breviarium quoddam in xiv Apostoli Epistolas. Ille autem quasi decuratus Commentarius ab ipso Cassiodoro sedulo expergatus, resectus in multis, sic a Pelagio recessit, ut per multa æra Christianæ sæcula, sub emento Hieronymi nomine latuerit. Inolevit quidem opinio in Galliis diu perstitisse Britanni heresiarchæ opera; ino sæculo xvii, si nonnullis fidem, delituisse in libraria Corbeiensis monasterii, nec sine quorundam fraude suffrata periisse. Evidem neminem novi, qui confidentius quam abbas S. Michaelis dixerit, eadem se ad manum habuisse, defloravisse, in suos transalpissus usus: unde magnopere præstat alios, si qui occurrerint codices, quam attentissime cum supra edito textu, et sanbertini codicis siglis modo descriptis conserre, ut quid illi jure sit ascribendum tuto dignoscere liceat. Ut his notulis item imponamus, pauca sic denuo recensere animus est, ut uno obtutu quæque deprehendat quænam in Pelagiano textu edito cum nostris concordent, Italicu scilicet, ut aiunt, charactere distincta, quænam vero ab eodem dissentiant, eaque litteris signata Romanis. Illa vero plerisque nova auctiōrem multo ac locupletiorem exhibent textum, quæna non nemo suspicabitur primigenium esse, nondum censura Cassiodori recognitum et abbreviatum. Nobis autem omnino necesse visum est declaretur, quod in tota hac catena adeo pronuscus Pelagius aut Primasius iisdem in locis internectuntur, alias pro alio ponitur, appellatur, confunditur, ut donec plures alii codices in tantas tenebras lucem inummittant, ab utriusque locis tuto secernendis desperandum testimemus.

PELG.

I. *Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos* Qui ad virtutem provocat appetitum virtutis, ipse nobis misericorditer ministrat, quam si concupiscimus, ab ipso qui eam excoli præcipit adjuvamur.

Sicut Dei ministros. Dei ministri Deo dovent in omnibus ministrare, et opere cognosci veri Dei esse

* Edit., imitari.

cultores, et sicut ille a malis patitur blasphemari, A datus putabatur mortuus, ille vero surrexit et docet in presenti vita, etiam ingratia sua non denegat beneficia, ita nos non vincamus mali, sed vincamus in bono malo.

In multa patientia. Non in parva nec in modica, sed in multa.

In tribulationibus. Omnis laesio tribulatio dicitur.

In necessitatibus. Id est, omne quod necesse est sic feramus, ut necesse est.

In angustiis. Angustia est omnis gentia.

In plagiis, in carcerebus. Hoc nos hortatur pati, si necesse fuerit pro Christo, quod et ille passus est, quando concurrevit plebs, et magistratus adversus eum, et multis virgarum plagiis impositis miserunt in carcere.

In seditionibus, in laboribus, in vigiliis. Non modica, hoc loco patientie membra describit, in exercitiis enim laborum non minus mentis vigiliae debent esse quam corporis.

In castitate, in scientia. Sicut enim necessaria nobis est castitas corporis, ita et mentis. *Illa enim est vera castitas, que nec mente polluitur, nec opere, quæ etiam nobis scientiam præstat pro merito puritatis.* Et notandum quod scientia species virtutis sit, si ex ea quisque erudiatur, non infletur.

In longanimitate. Id est, in sustinentia longa, longanimitas autem dicitur, in sustinendis adversitatibus animi fortitudo.

In suavitate. Suavitas autem est, si nulli ex verbis nostris amaritudinem generemus, et illud ejusdem Apostoli compleamus: *Omnis amaritudo, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia: et dicamus illud Sapientiae testimonium: Fauces ejus dulcedines, et totus desiderii.*

In Spiritu sancto. Id est, ut, hæc habentes, dignos nos habitatione ejus cordis sinceritate faciemus.

In charitate non facta. Tunc non facta est charitas, si omnia quæ nobis fieri volumus, alii faciamus. Sicut ait apostolus Joannes: *Non diligamus verbo, nec lingua, sed opere et veritate.* In hoc quoque non facta est charitas, si delicta et culpas benigno affectu in fratribus castigemus.

2. Per gloriam et ignobilitem. Id est, per gloriam virtutum, et ignobilitem flagellorum, despunctionum et carcerum.

Per infamiam et bonam famam. Omnia hæc per patientiam aequaliter suscipiamus, nec extollant nos laudantes, nec dejiciant detrahentes. Quia necesse est non nunquam utrosque mentiri. Nos vero ad conscientiam respicientes, non debemus plus alii de bonis nostris quam nobis ipsis credere.

Ut seductores et veraces. Quare seductores? Quia docent hominem desplicere quod habet, et sperare quod non habet: quæ oculis exposita sunt, aversis et excausis sensibus præterire: et quæ ab oculis remota sunt, inexplilibus desideriis explicare. Dicendo: seductores et veraces exposuit infamiam, et bonam famam, quia ab aliis seductores, ab aliis vero, non sum veraces, sed et propter virtutum opera, dii vocabantur. Non ergo mirum, si apostoli seductores dicebantur, cuin de ipso Domino alii dicebant, quia bonus est, alii: *Non, sed seducit turbas.* (Joan. vii).

Sicut qui ignoti et cogniti. Ignoti quidem perfidis et ingratis. Cogniti autem fidelibus atque justis.

Quasi morientes, et ecce vivimus. Hoc usque ad desperationem vita i pervenientes, sicut quando lapi-

^a Ib., ab omnibus. Eadem ferme habet Primarius.

^b Edit., virtutum.

^c Ib., dicamus.

^d Ib., dum dignum ei nos habitaculum præparamus.

^e Edit., carceris.

^f Ib., serimus.

^g Ib., utramque partem.

A datus putabatur mortuus, ille vero surrexit et docet in Istris (Act. xiii).

Ut castigati et non mortificati. Sicut legimus: *Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me* (Psalm. cxvii). Castigare enim, et verbis et verberibus, dicimus, sicut Pilatus de Domino ait: *Castigatum cum dimittam, id est, verberibus flagellatum.*

Quasi tristes, semper autem gaudentes. Tristes se veritate rultus, corde vero etiam in tribulationibus pro munerationis expectatione gaudentes, scriptum est enim: *Tristitia vestra convertetur in gaudium* (Joan. xvi).

Dominica sancta in Pascha.

3. Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspercio. Id est, nihil in vobis remaneat de veteris corruptione naturæ, sed sinceri estote, candore gratiae, nitore justitiae.

Sicut estis azymi. Id est, azymi facti per baptismum, quod nobis Christus sua passione largitus est, non jam in agni specie, sed in veritate corporis immolatus. *Nihil itaque in vobis conversationis pristinæ relinquatis, quod sinceritatem possit naturæ corrumpere.*

Et enim Pascha nostrum immolatus est Christus. Ac si diceret, non a nobis in figura agnus, sicut Iudeis, sed in veritate nobis quotidiæ occiditur Christus, et Pascha quotidie celebamus, si fermentum malitiae et nequitiae non habemus. *Et Iudei quidem septem diebus azyma comedebant, et quia in septem diebus mundus est factus, qui semper in suo ordine revolutus est?* Nos simpliciter Pascha celebamus si in his diebus pure et sinceriter versamur. *Quod est enim aliud fermentum, nisi corruptio naturæ, quod et ipsum prius a naturali dulcedine recessens, adulterino acore corruptum est.*

Itaque epulemur. Id est, nos qui a fermento malitiae et nequitiae abstinemus jugiter salutaris actu salutis solemnia celebremus, et interiori homine simplicitatis et veritatis azymis repleamur.

I Cor. cap. XII.

4. Ideo notum vobis facio, quod nemo in spiritu Dei iocuens, dicit, etc. Qui anathematizat, id est, qui cum quadam detestatione abnegat Dominum Jesum, non habet Spiritum sanctum; et qui credit in Dominum Jesum, Spiritum sanctum habet; et quia legimus: Qui filium non habet nec patrem habet, agnoscere ex hoc testimonio possumus, quod qui Christum non credit, nec Spiritum sanctum habere credendum est, sicut legimus ad Romanos: *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus* (Rom. viii). *Quomodo ergo operarios iniquitatis Dominus non cognoscit, si etiam virtutes sint operati, et Deus malis operibus denegatur.*

Et nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto. Id est, sine causa fatetur aliquis Dominum Jesum, qui non integre credit in Spiritum sanctum, vel sine causa eum verbis constitutur, qui factis negat. Docet ad Corinthios, *nisi in Spiritu sancto, id est, in bonis operibus conversantes Dominum Jesum dicebant aliter eis prodesse non posse.*

Divisiones gratiarum sunt, etc. Hoc est, non solum dona linguarum, sed diversorum charismatum genera dispensantur a Domino; hic vult ostendere gratias spiritus sancti divisas esse, non ipsum.

^h Ib., redeuntes.

ⁱ Ib., accommodare fidem.

^j Ib., ad mortem.

^k Ib., tribulazione.

^l Revoluntur, cod. Bon. Revolvit edit. perperam. Ad hæc accedit Primarius; cuius tamen editor locum reliquit desperatum ^m insanabili vitio, inquit, laborat locus. Jam ex nostris luculentum habes.

Et divisiones ministracionum sunt, etc. Quibus ecclesiastica ministeria [distribuuntur] in sequentibus, spiritu sancto, id est, Deo disponente, ordinata commemorat dicens: Quosdam quidem posuit in Ecclesiam primum apostolos, deinde prophetas, etc. Dicendo enim, idem autem spiritus, idem vero Deus, ostendit se omnino de spiritu sancti divinitate disserere.

Et divisiones operationum sunt. Id est, quibus diversa virtutes operabantur, hoc est dicere, idem qui Spiritus sanctus qui operatur omnia haec in omnibus, id est, fidelibus atque credentibus.

Unicuique datur manifestatio, etc. Manifestatio spiritus, id est, ut manifestetur illum spiritum sanctum accepisse ad utilitatem salutemque multorum. Non enim pro sua tantum, sed pro fideliis causa gratiarum munieribus locupletantur; sive ad utilitatem incredulorum, ut credant, et credentes firmentur. Sive manifestatio spiritus, eo quod per doctrinam spiritalem unicuique manifestam faciat conscientiam suam, sicut in consequentibus dicit, quia per prophetam castigationem occulta cordis eius manifesta sunt. Vel quod spiritu illuminatus sensus hominum spirituali discretione cognoscatur.

Alii quidem per spiritum sanctum datur sermo sapientie. Hoc est, ut sapienter et apte, et rationabiliter possit disserere et docere quod gratiae inspiratione percepit.

Alii quidem sermo scientiae. Scientia est, adaperire mysteria, aut scire, et narrare praeterita, aut judicium futura praedicere.

Sic deinceps unus decurrit auctor idem Pelagius, ut videtur, ad finem usque Epistolæ prout in editis exstat, paucis variantibus.

I Cor. cap. xv.

5. *Notum enim vobis facio Evangelium, etc. Ilic, prætermissò ordine prædicandi, ad doctrinam se contulit resurrectionis, eo quod nonnulli Corinthiorum de resurrectione dubitabant.*

Quod acceperitis. Id est, quod acceptum habuistis, et haec dicit, ne illi hoc non credidisse viderentur.

In quo et statis. Id est, in bonis operibus perseverantes, in cuius doctrina ad coelestia statis.^a

Per quod et salvamini. Id est, per cuius doctrinam salutem speratis et animarum et a diversis iñfirmitatibus corporum, quia sine fide resurrectionis perit omnimodo spes salutis.

Qua ratione prædicarerim vobis. [Ac si diceret] tota ratio prædicationis nostræ, haec est, ut resurrectionem creditis, hoc est, præmium c omnium qui Christum crediderunt d. Alioquin superflus est omnis labor jejuniorum et omnium tribulationum quas in hac vita pro Christo patimini.

Si tenetis, nisi frustra credidistis. Id est, nisi oblitis estis, vel certe si fidei vestrae vel laboris præmium resurgendo non speratis, vane creditis.

Tradidi enim vobis in primis. Id est, ex quo vobis in primordio prædicavi, tradidi mysterium resurrectionis, quod fidei nostræ constat esse et primum.

Quod et accepi. Accipere se dixit, sive a lege, sive a senioribus e, sive ab ipso Domino per revelationem.

Quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas. Ut majore possit beatus Apostolus auctoritate firmare, quod prædicabat, hunc esse Christum salvatorem mundi, dicit: Quem Moyses et propheta annuntiaverunt, ideo et secundum Scripturas predictum esse eum commemorat, ut illud, Sicut ovis ad occasionem ducitur, et quasi agnus coram tendente se obmutescit; et illud: Traditus est propter iniurias nostras, et liture ejus sanati su-

A mas (Isa. lxx), et multa alia in divinis de passione ejus invenies scripturis.

Et quia sepultus est. Ut illud Isaiae: Et dabit impios pro sepultura et dirites pro morte sua. Item ipse: Sepultura ejus sublata est de medio.

Et quia surrexit tertia die secundum scripturas. Habes in Osea, Virificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, et vivemus in conspectu ejus (Osea vi).

Et quia visus est Cephae. Id est Petro. Cephas enim Syrum nomen est; apparuit Petro, sicut in Evangelio scriptum est, quia apparuit Simoni.

Et post haec undecim. Quando ad eos januis clavis intravit, hoc intelligendum, quia in Evangelio non omnes scriptæ sunt visiones, sed tantum quæ ad audientium sufficerent fidem.

B Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus, etc. Ut enim major fides huberetur, multititudinem testium interposuit, ex quibus multis vivere dicuntur qui possint interrogati dicere quæ videbunt; multi vero jam dormire dicuntur in morte.

Deinde visus est Jacobo. Jacobo Alphæi seorsum apparuit; ferunt enim quod ipse Jacob Alphæi testatus est in coena Domini, dicens: Non se comesurum panem, usque dum videret Christum resurgentem a mortuis.

Deinde apostolis omnibus. Multi hic apostolos illos omnes septuaginta, quos Dominus misit binos ad prædicandum, intelligi volunt.

C Novissimi autem omnium, etc. Visus est illi in via, quando lux circumfulsit eum, sive in templo haec ideo dicit, ne putarent eum audita potius quam visa narrare; tanquam abortivo dicit, quia est Synagogæ mortuus et natus Ecclesie tanquam abortivo, de cuius vita fuerat desperatum, nisi per gratiam Domini violenter suisset attractus (I Cor. xv). Attractus autem predicationibus, non catenis. Et pro stupore novitatis in vitiis qui erat, in legis eruditione perēctus. Sive ideo abortivus, quia mater synagoga eum male conceptum imperfектumque peperit.

Ego enim sum minimus apostolorum. Haec enim de se propter humilitatem dicit, ceterum erat minimus tempore, non labore. Nam alibi ait: Plus omnibus laboravi.

Quia non sum dignus vocari apostolus, etc. Quare non sit dignus ipse exponens ait: Quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Docet nos exemplo suo, etiam si ad præses proficiamus deflere præterita, melius est enim dimissa recordari peccata, quam obliisci commissa. Scriptum est enim: Fili, peccasti, ne adjicias iterum, sed et de præteritis deprecare (Ecclesiastes. xxii).

Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit. Quia gratia qua redempti sumus, laborem, conatum, meritum non quæsivi. Quotidiana autem gratia post baptismum quotidium servitum laboris exspectat.

D II Epist. ad Cor. ix.

6. *Qui parce seminat, parce et metet. Id est, qui parum tribuit egenti, parum accipiet mercedis; secundum misericordiae opéra unusquisque et premia recipiet æterna.*

Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Qualis fuerit devotio, talis erit et remuneratio, qui grato animo et sufficienter, aut rerum temporalium eleemosynam, aut prædicationis indigenti ministrauerit verba, sufficienter et large a Domino accipiet premia. Avarus enim mercedem ex eo quod invitus dederit, non habebit, benedictio enim et dantis æterna, accipientis presens efficitur eleemosyna.

^a Edit., erecti estis.

^b Ib., salvamini.

^c Ib., primum.

Unusquisque prout destinari in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Id est, quantum statuit vel elegit pauperibus dare, non coactus sed voluntarius. Tobias enim filio suo ait : *Si plurimum tibi est, plurimum tribue; si exiguum, exigua indigentibus communica* (*Tob. iv*).

Hilarem enim datorem diligit Deus. Salomon enim dicit : *In omni dato hilarem fac vultum tuum* (*Ecli. xxxv*). Nam et in divinarum Scripturarum sermone, Dominus vult hilarem suum datorem.

Potest autem Deus omnem gratiam abundare sacerde in vobis. Ne timeant inopiam eleemosynarii, ideo in opere misericordiae Dei, praeponit potentiam. *Omnem gratiam dicit sive copiam frugum, fructusque prouentum, sive sensus abundantium, sapientiaque intellectum.*

Ut in omnibus semper sufficientiam habentes. Ac si diceret, omnem sufficientiam tam spiritualium quam etiam carnalium dabit vobis Dominus, ut omne opus bonum, sive devotionis in misericordia, sive eruditioonis in doctrina, implere possit mente libera.

Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in saculum saeculi. Id est, divisit, dedit pluribus, ideo non uni, sed pluribus, quia maior est oratio multorum quam unius. De rebus enim temporalibus, si bene dispensentur, aeterna justitia comparatur.

Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum, etc. Hoc enim de verbi semine dictum in sancto intelligimus Evangelio, ubi Dominus exponens discipulis parabolam seminis ait : *Semen est verbum Dei.* Ac si praedicatoribus Apostolus diceret : Deus quibus dedit officium docendi, escam non subtrahit corporis; sive : qui vobis dispensandi tribuit facultatem, vos minime patietur esurire.

Et multiplicavit semen vestrum. Id est, rerum vobis augmentum faciet, vel sermonum : *Date, et dabitur*

A robis, dicit Dominus ; qui enim pro Deo sive prædicationis verbum, sive misericordia dederit alimento, et hic et in futuro accipiet illud multiplicatum.

Et augebit incrementa frugum justitiae vestre. Incrementum frugum justitiae dicit, sive facultates rerum, sive doctrinam sermonum, *de fructu enim laborum suorum*, ait Salomon, *satiabitur sapiens*.

II Cor. cap. III.

7. Fiduciam talem habemus per Christum ad Ieum. Ac si diceret : illa fiducia inexpugnabilis est, qua non ex nobis, sed ex Christo est, qua nos per fidem vestram gratia, magis quam epistola humana, commendat.

Nonquod sufficiens simus cogitare aliquid a nobis. Id est, nihil nostra sapientia vel virtute in causa vestre salutis operamur. *Vult enim ostendere nihil se suo sensu per possibilite in salvandis gentibus.* vel cogitare vel facere, cum utique pauci homines, humiles, imperiti, et pene rustici, sine Dei gratia nunquam universum mundum potuissent salvare.

Ideo autem hoc premisit, quia dicturus erat, tanto maior se ministerium suscepisse, quam Mosen, quanto maior est Novum Testamentum a Lege, quae absconditum in se Christum mysterii adumbrata retinebat. Non quod aliquid sibi arroget, sed ut per doctrinam suam, qua in Christo est, facilius eos a falsis apostolis revocet.

Qui idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti. Id est, ad impletum apostolatus officium.

Non littera, sed spiritu. Id est, non carnalis legis, sed spiritualium preceptorum.

Annotabam Parisiis, kal. Sept. ann. R. S.
MDCCCL.

Fr. J.-B. PITRA, mon. Bened.
Ex abbatis Solesmensi.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SMARAGDUS ABBAS.

NOTITIA HISTORICA. In Collectiones D. Smaragdi in Epistolas et Evangelia typographi monitum. *Ibid.*

VITA SMARAGDI.

D. SMARAGDI PREFATIO IN COLLECTIONES.

INCIPUIT COLLECTIONES.

In vigilia Natale Domini, epistola beati Pauli (Rom. i); lectio Isaiae prophete (Isai. lxii); evangelium Matthei (Matth. i); lectio Isaiae prophete (Isai. ix); evangelium Lucae (Luc. ii).

In die Natale Domini, epistola beati Pauli (Hebre. i); evangelium Joannis (Joan. i); concordia. 27

In natali sancti Stephani, lectio Actuum apostolorum (Act. v); evangelium Matthei (Matth. xxii); concordia. 33

In natali sancti Joannis evangelistar, epistola beati Pauli (Ephes. i); evangelium Joannis (Joan. ult.); concordia. 41

In natali Innocentium, lectio libri Apocalypsis Joannis apostoli (Apoc. xiv); evangelium Matthei (Matth. ii); concordia. 48

In octava Nativitatis Domini, epistola beati Pauli (Tit. ii); evangelium Lucae (Luc. ii); concordia. 55

Dominica prima post Natalem Domini, epistola beati Pauli (Galat. iv); evangelium Lucae (Luc. ii); concordia. 62

In die Theophanie, lectio Isaiae prophete (Isai. lx); evangelium Matthei (Matth. ii); concordia. 68

Dominica prima post Theophaniam, epistola beati Pauli (Rom. xii); evangelium Lucae (Luc. ii); concordia. 73

Dominica II post Theophaniam, epistola beati Pauli (Rom. xii); evangelium Joannis (Joan. ii); concordia. 80

Dominica III post Theophaniam, epistola beati Pauli (Rom. xii); evangelium Matthei (Matth. viii); concordia. 91

Dominica IV post Theophaniam, epistola beati Pauli (Rom. xiii); evangelium Matthei (Matth. viii); concordia. 98

Dominica in Septagesima, epistola beati Pauli (I Cor. xii); evangelium Matthei (Matth. xx); concordia. 100

Dominica in Sexagesima, epistola beati Pauli (II Cor. xi); evangelium Lucae (Luc. viii); concordia. 103

Dominica in Quinquagesima, epistola beati Pauli (I Cor. xiii); evangelium Lucae (Luc. xviii); concordia. 113

In initio Quadragesima, epistola beati Pauli (II Cor. vi); evangelium Matthei (Matth. iv); concordia. 118

Dominica prima, mense primi, epistola beati Pauli (I Thess. iv); evangelium Matthei (Matth. xv). 129

Dominica trigesima, epistola beati Pauli (Ephes. v); evangelium Lucae (Luc. xi). 132

Feria sexta hebdomadæ secundæ in Quadragesima, evangelium Joannis (Joan. iv). 141

Sabbato hebdomadæ secundæ in Quadragesima, evangelium Joannis (Joan. viii); concordia. 145

Dominica in vicesima, epistola beati Pauli (Galat. iv); evangelium Joannis (Joan. vi). 148

Feria secunda post vicesimam, evangelium Joannis (Joan. ii). 153

Feria tertia post vicesimam, evangelium Joannis (Joan. ix). 159

Feria sexta post vicesimam, evangelium Joannis (Joan. xi). 161

Dominica quinta in Quadragesima, epistola beati Pauli (Hebr. ix); evangelium Joannis (Joan. viii). 165

Incipit Passio Domini nostri Jesu Christi (Matth. xxvi; Marc. xiv; Luc. xxii). 169

<i>Dominica in Palmis</i> , epistola beati Pauli (Philipp. ii); evangelium Joannis (Joan. xii).	190	<i>In natali sancti Laurentii</i> , epistola beati Pauli (II Cor. ix); evangelium Joannis (Joan. xv).	436
<i>Divi Augustini dicta de Cena Domini</i> .	203	<i>Hebdoma XII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (II Cor. iii); evangelium Marci (Marc. vi).	439
<i>Sabbato sancto</i> , epistola beati Pauli (Coloss. vi); evangelium Matthei (Matth. xxviii).	221	<i>Hebdoma XIV post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Galat. iii); evangelium Lucae (Luc. x).	442
<i>Dominica sancta in Pascha</i> , epistola beati Pauli (I Cor. v); evangelium Marci (Marc. ult.).	224	<i>Hebdoma XV post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Galat. vi); evangelium Lucae (Luc. xvii).	448
<i>Feria secunda Paschæ</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. i); evangelium Lucae (Luc. ult.).	227	<i>Hebdoma XVI post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Galat. iv); evangelium Matthei (Matth. vi).	455
<i>Feria tercia Paschæ</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. xii); evangelium Lucae (Luc. xxiv).	234	<i>Hebdoma XVII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Ephes. iii); evangelium Lucae (Luc. viii).	461
<i>Feria quartu Paschæ</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. iii); evangelium Joannis (Joan. ult.).	241	<i>Hebdoma XVIII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Ephes. iv); evangelium Lucae (Luc. xiv).	466
<i>Item Augustinus in homilia Paschæ</i> .	247	<i>Hebdoma XIX post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (I Cor. i); evangelium Matthei (Matth. xxii).	471
<i>Feria quinta Paschæ</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. viii); evangelium Joannis (Joan. xx); concordia.	250	<i>In natale sancti Michaelis archangeli</i> , lectio libri Apocalypsis Joannis apostoli (Apoc. i); evangelium Matthei (Matth. xiii).	475
<i>Feria sexta Paschæ</i> , epistola beati Petri (I Petr. iii); Item alia expositio; evangelium Matth. i (Matth. ult.); concordia.	254	<i>Hebdoma XX post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Ephes. iv); evangelium Matthei (Matth. ix).	480
<i>Sabbato in octava Paschæ</i> , epistola beati Petri (I Petr. ii); alia expositio; evangelium Joannis (Joan. xx); concordia.	266	<i>Hebdoma XXI post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Ephes. v); evangelium Matthei (Matth. xxii).	485
<i>Dominica in octava Paschæ</i> , epistola beati Joannis (I Joan. v); alia expositio; evangelium Joannis (Joan. ult.); concordia.	276	<i>Hebdoma XXII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Ephes. vi); evangelium Joannis (Joan. iv).	491
<i>Dominica post octavam Paschæ</i> , epistola beati Petri (I Petr. ii); evangelium Joannis (Joan. x); concordia.	284	<i>Hebdoma XXIII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Philipp. i); evangelium Matthei (Matth. xviii). Item Augustinus.	496
<i>Dominica II post octavam Paschæ</i> , epistola beati Petri (I Petr. ii); evangelium Joannis (Joan. xvi).	287	<i>Hebdoma XXIV post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Philipp. iii); evangelium Matthei (Matth. xxii).	501
<i>Dominica III post octaram Paschæ</i> , epistola beati Jacobi (Jac. i); alia expositio; evangelium Joannis (Joan. xvi); concordia.	293	<i>Hebdoma XXV post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Coloss. i); evangelium Matthei (Matth. ix).	505
<i>Dominica I post octaram Paschæ</i> , epistola beati Jacobi (Jac. i); evangelium Joannis (Joan. xvi); concordia.	299	<i>In natali sancti Andreæ</i> , epistola beati Pauli (Rom. x); evangelium Matthei (Matth. vi).	507
<i>In Litania majori</i> , epistola beati Jacobi (Jac. v); alia expositio; evangelium Lucae (Luc. xi); concordia.	303	INCIPIENT LECTIOES PER ADVENTUM DOMINI.	512
<i>In Ascensione Domini</i> , lectio Actuum Apostolorum (Act. i); evangelium Marci (Marc. ult.); concordia.	307	<i>Hebdoma IV ante Natalem Domini</i> , hoc est, <i>Dominica prima Adventus</i> , epistola beati Pauli (Rom. xiii); evangelium Matthei (Matth. xxi).	512
<i>Dominica post Ascensionem Domini</i> , epistola beati Petri (I Petr. iv); evangelium Joannis (Joan. xv); concordia.	313	<i>Hebdoma III ante Natalem Domini</i> , hoc est, <i>Dominica II Adventus</i> , epistola beati Pauli (Rom. xv); evangelium Lucae (Luc. xxi).	515
<i>In sabbato Pentecosten</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. xix); evangelium Joannis (Joan. xiv); concordia.	316	<i>Hebdoma II ante Natalem Domini</i> , hoc est, <i>Dominica III Adventus</i> , epistola beati Pauli (I Cor. iv); evangelium Matthei (Matth. xi).	519
<i>Dominica Pentecosten</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. ii); evangelium Marci (Joan. xiv).	320	<i>Hebdoma I ante Natalem Domini</i> , hoc est, <i>Dominica IV Adventus</i> , epistola beati Pauli (Philipp. iii); evangelium Joannis (Joan. i).	523
<i>In sabbato Pentecosten</i> , lectio libri Apocalypsis beati Joannis apostoli (Apoc. ii); Item Bedæ in ista ipsa lectione expositio; evangelium Joannis (Joan. iii).	323	SANCTORUM MARTYRUM, VIRGINUM ET CONFESSORUM EXPOSITIONES.	526
<i>Hebdoma II post Pentecosten</i> , epistola beati Joannis (I Joan. ii); evangelium Lucae (Luc. xvi).	343	<i>In natu ali apostolorum</i> , epistola beati Pauli (Rom. viii); evangelium Joannis (Joan. xv).	Ibid.
<i>Hebdoma III post Pentecosten</i> , epistola beati Joannis (I Joan. iii); evangelium Lucae (Luc. xii).	353	<i>In natali unius confessoris</i> , epistola beati Pauli (II Cor. i); evangelium Lucae (Luc. xiv).	531
<i>Hebdoma IV post Pentecosten</i> , epistola beati Petri (I Petr. v); alia expositio; evangelium Lucae (Luc. xv).	358	<i>In natali sanctorum plurimorum</i> , epistola beati Petri (I Petr. i); evangelium Lucae (Luc. xii); aliud evangelium (Luc. xix).	534
<i>Hebdoma V post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Rom. viii); alia expositio; evang. Iun. Lucae (Luc. vi).	362	<i>In natali sanctorum plurimorum martyrum</i> , epistola beati Pauli (Hebr. xi); evangelium Matthei (Matth. vi).	535
<i>Hebdoma VI post Pentecosten</i> , epistola beati Petri (I Petr. iii); alia expositio; evangelium Lucae (Luc. v).	371	<i>In natali virginum</i> , evangelium Matthei (Matth. xii); aliud evangelium (Matth. xv).	543
<i>In vigilia sancti Joannis</i> , lectio Jeremias prophetæ (Jerem. i); evangelium Lucae (Luc. i).	377	SUMMARIUM IN EPISTOLAS ET EVANGELIA SAGRADO ADDITUM.	547
<i>In natali sancti Joannis Baptis</i> , lectio Isaiae prophetæ (Isai. xl x); evangelium Lucae (Luc. i).	381	SMARAGDI ABBATIS DIADEMA MONACHORUM.	553
<i>In vigilia sancti Petri apostoli</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. iii); evangelium Joannis (Joan. ult.).	386	Prologus R. P. Smaragdi.	Ibid.
<i>In natali sancti Petri</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. xi); evangelium Matthei (Matth. xvi).	387	CAP. PRIMUM. — De oratione.	594
<i>In vigilia sancti Pauli</i> , epistola beati Pauli (Galat. i).	392	CAP. II. — De disciplina paullendi.	596
<i>In natali sancti Pauli</i> , lectio Actuum apostolorum (Act. xi); evangelium Matthei (Matth. xix).	395	CAP. III. — De lectione.	597
<i>Hebdoma VII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Rom. vi); evangelium Matthei (Matth. v).	399	CAP. IV. — De dilectione Dei et proximi.	598
<i>Hebdoma VIII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Rom. vi); evangelium Marci (Marc. viii).	403	CAP. V. — De observatione mandatorum Del.	601
<i>Hebdoma IX post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (Rom. viii); evangelium Matthei (Matth. viii).	411	CAP. VI. — De timore.	602
<i>Hebdoma X post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (I Cor. x); evangelium Lucae (Luc. xvi).	414	CAP. VII. — De sapientia quæ Christus est.	604
<i>Hebdoma XI post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (I Cor. xii); evangelium Lucae (Luc. xxi).	419	CAP. VIII. — De prudentia.	605
<i>In natali sanctæ Felicitatis</i> , lectio Proverbiorum (Proverb. ult.); evangelium Matthei (Matth. xii).	424	CAP. IX. — De simplicitate.	Ibid.
<i>Hebdoma XII post Pentecosten</i> , epistola beati Pauli (I Cor. xv); evangelium Lucae (Luc. xviii).	433	CAP. X. — De patientia.	606

(I Cor. xv); evangelium Lucae (Luc. xviii).

CAP. XVI. — De iis qui quietam diligunt vitam.	617	CAP. LXXXV. — Ut divites sint monachi in operibus bonis, et thesaurizent sibi fundamentum bonum.	678
CAP. XXII. — De electis omnia relinquuntibus.	Ibid.	CAP. LXXXVI. — De mansione aeterna que a Deo preparata est sanctis.	679
CAP. XXIII. — De mortificatione monachorum.	618	CAP. LXXXVII. — Quomodo beatus efficitur homo.	680
CAP. XXIV. — De vita contemplativa.	619	CAP. LXXXVIII. — De hora exitus et separatione animae a corpore.	Ibid.
CAP. XXV. — De regni celestis desiderio.	620	CAP. LXXXIX. — De innocentia.	681
CAP. XXVI. — De remissa conversatione monachorum.	621	CAP. XC. — Quid sit sanctificare jejunium.	682
CAP. XXVII. — De abstinentia.	622	CAP. XCI. — Quid sit beate jejunare.	683
CAP. XXVIII. — De continentia.	623	CAP. XCII. — De eo quod scriptum est : <i>Muli ab Oriente et Occidente venient</i> , etc. (<i>Math. viii</i>).	Ibid.
CAP. XXIX. — De tolerantia divinae correptionis.	624	CAP. XCIII. — De eo quod omnis electus et perfectus monachus et homo, et vitulus, et leo, et aquila figuratur sit.	684
CAP. XXX. — De flagellis Dei.	625	CAP. XCIV. — De eo quod Apostolus ait : <i>Caro concipiscit</i> , etc. (<i>Galat. v</i>).	Ibid.
CAP. XXXI. — De infirmitate carnis.	626	CAP. XCV. — Quid sit impetus spiritus, et quid sit impetus carnis.	685
CAP. XXXII. — De tribulatione justorum.	Ibid.	CAP. XCVI. — De eo quod unusquisque justus et anima faciem suam, et coram facie sua, ambulat.	Ibid.
CAP. XXXIII. — De tentationibus.	627	CAP. XCVII. — De eo quod scriptum est : <i>Omnis custodia serv cor tuum</i> (<i>Prou. iv</i>).	686
CAP. XXXIV. — De multitudine peccatis.	628	CAP. XCVIII. — Quid significet quod dixit Deus ad Abraham : <i>Egregere de terra tua</i> , etc. (<i>Gen. xi</i>).	687
CAP. XXXV. — Ut post ruinam quis surgere queat.	629	CAP. XCIX. — De martyrio quod in pace Ecclesie fit.	688
CAP. XXXVI. — De cogitatione.	630	CAP. C. — De duobus altaribus in homine, quoram alterum in corpore, et alterum in corde est.	689
CAP. XXXVII. — De sermone.	631	COMMENTARIORUM IN REGULAM SANCTI BENEDICTI PREPATIO A SMARAGDO METRICE DICTATA.	Ibid.
CAP. XXXVIII. — De taciturnitate.	632	SMARAGDI COMMENTARIA IN REGULAM SANCTI BENEDICTI.	
CAP. XXXIX. — De multiloquio.	633	Proemium et prologus.	691
CAP. XL. — De collatione.	634	CAPUT PRIMUM. — De quatuor generibus monachorum.	
CAP. XLI. — De dilectione proximi et correctione fratrum.	635	CAP. II. — Qualis debeat esse abbas.	724
CAP. XLII. — De zelo pastoris offici.	636	CAP. III. — De adhibendis ad consilium fratribus.	744
CAP. XLIII. — De doctrina discretione.	637	CAP. IV. — Quae sint instrumenta bouorum operum.	
CAP. XLIV. — De donis divinis.	638	CAP. V. — De obedientia.	748
CAP. XLV. — De gratia Dei.	639	CAP. VI. — De taciturnitate.	801
CAP. XLVI. — De bonis subjectis.	640	CAP. VII. — De humilitate et multiplici ejus commendatione duodecim gradibus distincta.	805
CAP. XLVII. — Ut thesaurus monachii in celo collectetur.	641	CAP. VIII. — De officiis divinis in noctibus.	829
CAP. XLVIII. — De consilio.	Ibid.	CAP. IX. — Quot psalmi dicendi sunt in nocturnis horis.	850
CAP. XLIX. — De saeculacione cordis et corporis.	642	CAP. X. — Qualiter vestitis tempore agatur nocturna laus.	832
CAP. L. — De vocazione divinae pietatis.	643	CAP. XI. — Qualiter Dominicis diebus vigiliae agantur.	Ibid.
CAP. LI. — De dilectione et gratia Dei.	644	CAP. XII. — Qualiter matutinorum solemnitas agatur.	834
CAP. LII. — De eo quod sancti filii lucis vocantur.	645	CAP. XIII. — Qualiter privatis diebus matutini agantur.	Ibid.
CAP. LIII. — De spe.	646	CAP. XIV. — Qualiter in natalitiis sanctorum agantur vigiliis.	835
CAP. LIV. — Ut sine intermissione ore'ur.	647	CAP. XV. — Quibus temporibus dicatur Alleluia.	Ibid.
CAP. LV. — Ut simili simplices sicut filii Dei.	648	CAP. XVI. — Qualiter divisa opera per diem agantur.	836
CAP. LVI. — Ut omnia sine murmuratio facilius.	649	CAP. XVII. — Quanti psalmi per easdem horas canendi sunt.	837
CAP. LVII. — De circumcisione vitiorum.	649	CAP. XVIII. — Quo ordine psalmi dicendi sint.	Ibid.
CAP. LVIII. — De fructu justitiae.	650	CAP. XIX. — De disciplina psalmi.	839
CAP. LIX. — Ut ad innocentiam revertamur infante.	651	CAP. XX. — De reverentia orationis.	840
CAP. LX. — De eo quod justi lapides vivi volunt.	652	CAP. XXI. — De decanis monasterii.	841
CAP. LXI. — De sufferentia temptationum.	653	CAP. XXII. — Quoniod dormiant monachi.	843
CAP. LXII. — De cognitione Domini nostri Iesu Christi.	654	CAP. XXIII. — De excommunicatione culparum.	843
CAP. LXIII. — De clarificatione Domini nostri Iesu Christi in sanctis.	655	CAP. XXIV. — Qualis debeat esse modus excommunicationis.	847
CAP. LXIV. — Ut ambulemus digni Deo, et impleamus agnitio voluntatis ejus.	656	CAP. XXV. — De gravioribus culpis.	849
CAP. LXV. — De eo quod non omnibus placere debemus hominibus.	Ibid.	CAP. XXVI. — De his qui sine jussione abbatis junguntur excommunicatis.	851
CAP. LXVI. — Ut nobis mutuo culpe dimittamus querelam.	657	CAP. XXVII. — Qualiter debeat esse sollicitus abbas circa excommunicatos.	852
CAP. LXVII. — De eo quod filii Dei scimus et haereses, et hereditas ejus, illucque nostra.	658	CAP. XXVIII. — De iis qui sepius correcti non evadantur.	853
CAP. LXVIII. — Quomodo homo sacrificat Christum.	659	CAP. XXIX. — Si debeant fratres exeuntes de monasterio iterum re ipsi.	857
CAP. LXIX. — De eo quod Domini semper a monachis annuntiantur virtutes.	Ibid.	CAP. XXX. — De pueris minori aetate, qualiter corripientur.	858
CAP. LXX. — De eo quod donatum sit sanctis pati pro Christo.	660	CAP. XXXI. — De cellarario monasterii, qualis sit.	Ibid.
CAP. LXXI. — De eo quod Christus pro dilectione nostra tradidit semetipsum.	661	CAP. XXXII. — De ferramentis vel rebus monasterii.	863
CAP. LXXII. — De eo quod Apostolus ait : <i>Spiritus nolite extingui</i> .	662	CAP. XXXIII. — Si quid debeant monachi proprium habere.	864
CAP. LXXIII. — De nociva curiositate monachorum.	663	CAP. XXXIV. — Si emnes aequaliter de eaut necessaria	
CAP. LXXIV. — De regula ab apostolis posita.	664		
CAP. LXXV. — Ut vigilantes sint monachi.	665		
CAP. LXXVI. — De pugna virtutum.	666		
CAP. LXXVII. — De odio et correctione fraterna.	667		
CAP. LXXVIII. — Ut metus lumbos succinctos habeat monachus.	668		
CAP. LXXIX. — De mortificatione vitiorum.	Ibid.		
CAP. LXXX. — De gratia lacrymarum.	669		
CAP. LXXXI. — De eo quod sancti monachi filii Dei vocantur.	670		
CAP. LXXXII. — Quod ex virtutibus virtutes, et ex virtutis virtus oriuntur.	671		
CAP. LXXXIII. — Quid sit configi Christi cruci.	Ibid.		
CAP. LXXXIV. — Ut monachi cor habeant purum et conscientiam bonam.	672		
	673		
	674		
	675		
	676		
	677		

accepere.	865	Cap. XXVIII. — Ut pro justitia facienda nulla a judicibus requirantur praemia.	946
Cap. XXXV. — De septimanariis exequiæ.	866	Cap. XXIX. — Ne statera dolosa inveniatur in regno Iudeo.	Ibid.
Cap. XXXVI. — De infirmis fratribus.	868	Cap. XXX. — Prohibendum ne captivitas fiat.	967
Cap. XXXVII. — De senibus vel infantibus.	870	Cap. XXXI. — De præsidio Domini requiendo.	969
Cap. XXXVIII. — De hebdomadario lectori.	871	Cap. XXXII. — De oratione.	970
Cap. XXXIX. — De mensura ciborum.	873	ACTA COLLATIONIS ROMANÆ, A SMARAGDO DE- SCRIPTA.	971
Cap. XL. — De mensura potas.	873	APPENDIX AD SMARACDI OPERA.	
Cap. XI. — Quibus horis oporteat reficere fratres.	876	CHARTÆ Ludovici Pil et Lothari filii ejus, PRO MONA- STERIO SANCTI MICHAELIS.	973
Cap. XII. — Ut post completorum nemo loqua- tur.	878	I. Charta Ludovici Pil pro monasterio sancti Michaelis.	Ibid.
Cap. XLIII. — De his qui ad opus Dei vel ad mensam tarde occurrant.	879	II. Charta Ludovici Pil et Lothari filii ejus de libertate electionis abbatis.	977
Cap. XLIV. — De lis qui excommunicantur, quandoque salificiantur.	882	III. Charta Ludovici Pil de quadam commutatione a Smaragdo abbate facta.	Ibid.
Cap. XI. — De lis qui falluntur in oratorio.	885	IV. Charta Ludovici Pil de libertate et immunitate predicti monasterii sancti Michaelis.	978
Cap. XLVI. — De lis qui in aliis quibuslibet rebus de- linquuntur.	Ibid.	V. Charta Ludovici Pil de libertate Carrorum et Sagma- riorum.	979
Cap. XLVII. — De significanda hora operis Dei.	Ibid.	EPYSTOLA CAROLI MAGNÆ AD LEONEM PAPAM, DE PROCES- SIONE SPIRITUS SANCTI, QUAM EDITIT SMARAGDUS ABBAS.	Ibid.
Cap. XLVIII. — De opere manuum quotidiano.	881	MAGNUS SENONENSIS ARCHIEPISCOPUS.	
Cap. XLIX. — De Quadragesimæ observatiōne.	887	NOTITIA HISTORICA.	979
Cap. I. — De fratribus qui longe ab oratorio laborant, aut in via sunt.	888	MAGNI LIBELLUS DE MYSTERIO BAPTISMATIS.	981
Cap. II. — De fratribus qui non longe proficiuntur.	889	NOTÆ JURIS A MAGNOYE COLLECTÆ.	983
Cap. III. — De oratorio monasterii.	Ibid.	SANCTUS LEO III, PONTIFEX ROMANUS.	
Cap. III. — De hospitibus suscipiendis.	890	NOTITIA HISTORICA.	905
Cap. IV. — Quod non debeat monachus litteras vel eulogia accipere sine iussu abbatis.	893	SANCTI LEONIS III EPISTOLÆ.	1023
Cap. V. — De vestimentis et calceamentis fratrum.	894	Epistola prima. Kenulf regis Merciorum ad Leonem papam III. — Pro archiepiscopatu Lichfeldensi abolendo, restituendaque Dorobernensis Ecclesia dignitate, quam Adrianus papa I et rex Offa dissecuerant.	Ibid.
Cap. VI. — De mensa abbatis.	897	Epist. II. Leonis papæ III ad Kenulfum regem Merciorum. — Respondet superiori, et petit omnia lubeus con- cedit.	1025
Cap. VII. — De artificiis monasterii.	Ibid.	Epist. III. Ad Carolum Magnum. — De privilegio ca- pella in Eresburg.	1028
Cap. VIII. — De disciplina suscipiendorum fratrum.	898	Epist. IV. Ad eundem. — De accusatoribus.	1029
Cap. IX. — De tills nobilium vel pauperum qui offe- runtur.	904	Epist. V. Ad eundem. — Qualiter Sicilienses cum Sa- racenis pactum fecerunt, et captivi redditi.	Ibid.
Cap. LX. — De sacerdotibus qui voluerint in mona- sterie habitare.	907	Epist. VI. Ad eundem. — De occisione Maurorum in Grecos.	Ibid.
Cap. LXI. — De monachis peregrinis, qualiter susci- piantur.	909	Epist. VII. Ad eundem. — De iniquo consilio facto.	Ibid.
Cap. LXII. — De sacerdotibus monasterii.	911	Epist. VIII. Ad eundem. — Gratiarum actionis.	Ibid.
Cap. LXIII. — De ordine congregationis.	912	Epist. IX. Ad eundem. — De beneficiis acceptis.	Ibid.
Cap. LXIV. — De ordinando abbate.	913	Epist. X. Ad eundem. — Questiones solvendæ.	Ibid.
Cap. LXV. — De praeposito monasterii.	919	Epist. XI. Ad eundem. — Intercessiones, etc.	Ibid.
Cap. LXVI. — De ostiario monasterii.	922	Epist. XII. Ad eundem. — Qualiter quidam episcopus exsul inventus.	1030
Cap. LXVII. — De fratribus in via directis.	924	Epist. XIII. Ad eundem. — Qualiter missi justitiam facti dammum fecerunt.	Ibid.
Cap. LXVIII. — Si fratris impossibilita injungantur.	925	Epist. XIV. Ad Ricalphum episcopum Moguntinum. — Gratias agit de muniberis ab eo missis; nullit vicissim reliquias sancti Cesaril, quas postulabat.	Ibid.
Cap. LXIX. — Ut in monasterio non presumat alter alterum defendere.	926	Epist. XV. — Seu Symbolum orthodoxæ fidei Leonis papæ.	Ibid.
Cap. LXX. — Ut non presumat quisquam aliquem pas- sim credere aut excommunicare.	927	Epist. XVI. Ad Athelardum archiepiscopum Dorober- nensem. — Mituit pallium, et primatum totius Auxilie agnoscit.	1053
Cap. LXXI. — Ut obedientes sint sibi invicem fratres.	928	Epist. XVII. — Fragmentum.	1033
Cap. LXXII. — De zelo bono, quem debent habere mo- nachi.	929	Epist. XVIII. — Omnimodum Britannicæ episcoporum et sacerdotum ad Leonem.	Ibid.
Cap. LXXIII. — De eo quod non omnis observatio justi- tiae in hac sit regula constituta.	930	Admonitio in sequentem epitomen epistolæ Leonis papæ III.	1034
SMARAGDI ABBATIS VIA REGIA.	931	Ex epistola Leonis ad Alcuinum, <i>Terram mersionem fieri in baptismis</i> , Caroli Magni ad Offalum Merciorum regem epistola.	1035
Dacherius lectori.	Ibid.	Epistola Nicophori Constantinopolitanus ad Leonem pon- tificem maximum.	1037
Epistola nuncupatoria.	933	SANCTI LEONIS PRIVILEGIA.	1067
CAPUT PRIMUM. — De dilectione Dei et proximi.	935	I. Horrensi virginum Benedictinorum monasterio apud Treveros dat privilegium Leo papa III (circa an. 792).	Ibid.
Cap. II. — De observandis mandatis Domini.	937	II. — Leonis III bulla qua confirmat translationem sedis episcopalis Ratib. ex monasterio sancti Emmerammi ad eccliam sancti Stephani, illiusque omnitudinem exem- ptionem promulgat.	1069
Cap. III. — De timore.	939	III. — Privilegium Leonis papæ pro monasterio sancti Benedicti Cupersamensi (anno 815).	1070
Cap. IV. — De sapientia.	941	STEPHANUS IV, PONTIFEX ROMANUS.	
Cap. V. — De prudentia.	943	NOTITIA HISTORICA.	1071
Cap. VI. — De simplicitate.	946	PASCHALIS I, PONTIFEX ROMANUS.	
Cap. VII. — De patientia.	947	NOTITIA HISTORICA.	1072
Cap. VIII. — De iustitia.	949		
Cap. IX. — De judicio.	950		
Cap. X. — De misericordia.	951		
Cap. XI. — Ut operibus Dominus honoretur.	952		
Cap. XII. — De decimis et primis.	953		
Cap. XIII. — Ut thesaurus in celo collocetur.	Ibid.		
Cap. XIV. — Qualem et quantum thesaurum in vita sibi homo recon siderit, talem et tantum post mortem inve- nit.	954		
Cap. XV. — De non fidendo divitiis.	955		
Cap. XVI. — De non glorando iu divitiis.	956		
Cap. XVII. — De pace.	956		
Cap. XVIII. — De zelo rectitudinis.	957		
Cap. XIX. — De clementia.	Ibid.		
Cap. XX. — De consilio.	958		
Cap. XXI. — Ut caveat unusquisque superbiam.	959		
Cap. XXII. — De zelo et labore.	960		
Cap. XXIII. — De non reddendo malum pro malo.	961		
Cap. XXIV. — De reprimenda ira.	962		
Cap. XXV. — De non consentiendo adulatoribus.	963		
Cap. XXVI. — De cavenâ avaritia.	Ibid.		
Cap. XXVII. — Ut de impensis alienis domus non adi- scetur.	963		

PASCHALIS PAPÆ I EPISTOLE.	1085	XXIV. — De aqua sancta spargenda	Ibid.
EPISTOLA PAPA. — De inventione reliquiarum sanctorum Ceciliæ.	Ibid.	XXV. — Non eis communicandum qui perturbant sacerdotes.	Ibid.
EPIST. II. Ad Bernardum Viennensem archiepiscopum.	1086	XXVI. — Quod schismatici appellantur, qui cum sacerdotibus non conciliantur.	Ibid.
EPIST. III. Ad Ludovicum imperatorem.	Ibid.	XXVII. — Quod scira vasa non ab aliis quam a Dominio sacrae hominibus debent contrectari.	1102
EPIST. IV. Ad Petronacium archiepiscopum Ravennatem. De confirmatione privilegiorum Ravennatis Ecclesias.	1087	XXVIII. — De jejuno septem hebdomadarum, ante Pascha a clericis observando.	1103
EPIST. V. Ad archiepiscopum Mediolanensem.	1089	XXIX. — De tempore missæ, et quod Angelicus hymnus dicendum est soliusmodi tempore congruo.	Ibid.
REMIGIUS CURIENSIS EPISCOPUS.	1091	XXX. — Ne absens accusetur, et qui accusare non possint.	Ibid.
NOTITIA HISTORICA.	1093	XXXI. — De metropolitani, ut nullus ab eo compunctionum episcoporum instantia aliquorum audiat causas.	1104
REMIGII CANONES PRO SUA DIOCESE.	1093	XXXII. — Quo die Pascha celebretur.	Ibid.
I. — De licentia corporis Domini.	Ibid.	XXXIII. — Ne prædia ecclesiastica aliquis tollat, et suis usibus applicet.	Ibid.
II. — De vasis sacris.	1094	XXXIV. — Quod non sit gravius peccatum forniciatio quam sacrilegium.	1105
III. — Quoniam loco celebranda sit missa.	1095	XXXV. — Quod nulli archiepiscopi primates vocentur, nisi illi qui primas tenent civitates.	Ibid.
IV. — De obedientia exhibenda episcopio.	Ibid.	XXXVI. — De ordinationibus episcoporum.	Ibid.
V. — Nihil absque licentia episcopi agendum.	Ibid.	XXXVII. — Quod sacrate Deo semine, vel monache, sacra vase, vel sacras pallas contingere, et incensum circum altaria deferre non debeant.	1106
VI. — Quod omnibus baptismum percipere sit necessarium.	1096	XXXVIII. — Quod baptismus tempore Pascha celebrandus catholicis.	Ibid.
VII. — Baptizatos ab episcopo consignari debere.	Ibid.	XXXIX. — Quo iure inconsulto Romano pontifice, causa episcoporum non debeant defiri.	Ibid.
VIII. — Quid conferat aquæ baptismus ad Dei cultum.	Ibid.	XL. — Episcoporum testes quod esse debeant, et ne sheens quisquam judicetur.	Ibid.
IX. — Quod non ubique et a solo sacrificandum sit.	Ibid.	XLI. — Quod nullus episcopus propriis rebus spoliatus, antequam suis revestiaruntur, debeat ad judicia vocari.	1107
X. — Non tollendas res ecclesie.	1097	XLII. — De ordinationibus.	Ibid.
XI. — De ordinatione episcoporum.	Ibid.	XLIII. — De conspiratione contra episcopos.	1109
XII. — De accusatione sacerdotum.	Ibid.	XLIV. — Excommunicatis non communicandum.	Ibid.
XIII. — De querimonia contra sacerdotes.	1098	XLV. — Terminos non transgrediendo.	Ibid.
XIV. — De biperito ordine sacerdotum.	Ibid.	XLVI. — De lapsu sacerdotis.	1109
XV. — De his qui prelatos contemnunt.	Ibid.	XLVII. — De possessionibus ecclesiarum.	1110
XVI. — De his qui doctorum culpas produnt.	Ibid.	XLVIII. — Prædia dicata ne invadantur.	Ibid.
XVII. — De reprobia mortuorum pastoris tolerandis.	1099	Notanda quedam in Smaragdi abbatis collectiones, a R. P. D. Praet, mon. Bened. ex alabatia Solesmeusi.	1111
XVIII. — Quid episcopos sine regulari mutatione Ecclesiam suam non dimittat, nec ipse ab ea dimittatur.	Ibid.		
XIX. — Non infundandum vel ejiciendum episcopum aut alterum in loco ejus constitueendum.	1100		
XX. — Non temerè judicandum.	Ibid.		
XXI. — De scriptis vi extortis.	Ibid.		
XXII. — De querela contra episcopum vel audiorem ecclesie.	1101		
XXIII. — Nihil propter panem et vinum aqua mistum ad mactare offerendum.	Ibid.		

FINIS TOMI CENTESIMI SECUNDI.

3005 653

Parisii. — Ex Typis J.-P. MIGNE.